Jan. 18/72

37
45 E
4

Digitized by Google

RITUALE ROMANUM BENEDICTI PAPAE XIV.

JUSSU EDITUM, ET AUCTUM

PERPETUIS COMMENTARIIS EXORNATUM,

ac in duos Tomos diviſum,

Quibus vetus, ac nova ſacrorum rituum diſciplina; Sanctorum Patrum, ac inſignium Ritualium teſtimoniis, Romanorum Pontificum, & Conciliorum Decretis, Sacrarum S. R. E. Cardinalium Congregationum Reſponſis, ac variarum Eccleſiarum praxi recenſetur, atque explicatur.

EIDEM SANCTISSIMO PATRI

DICATUM

AUCTORE JOSEPHO CATALANO PRESBYTERO

ORATORII S. HIERONYMI CHARITATIS

TOMUS II.

ROMÆ, ex Typographia Joſephi, & Philippi de Rubeis apud Pantheon. MDCCLVII.

SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

BENEDICTO XIV.
PONTIFICI MAXIMO

JOSEPHUS CATALANUS S. P.

ECce & *alterum*, BEATISSIME PATER, *Commentariorum Tomum in Rituale Romanum tuo juſſu editum, auctumque, ac* SANCTITATI TUÆ *multis nominibus debitum, quæ cum explicata jam fuerint una cum ratione hujus Operis in Epiſtola dedicatoria Tomo*

Digitized by Google

primo præfixa, nihil aliud ſupereſt, quam ut maximas Tibi gratias agam, quod dignatus ſis libenti non modo gratantique animo dedicata immortali Nomini tuo tot mea Opera excipere, ſed & illa etiam in Libris, Literiſque Encyclicis tuis iterum, iterumque non ſine elogio commemorare. Quod quidem fateor tuæ inſigni erga ſacrorum Studiorum cultores amori tribuendum, potiſſimum vero immenſæ DEI miſericordiæ, qui mihi homunculo tam grande beneficium præſtitit, tantamque vim dedit, ut ſolus jugi Oratorii Hieronymiani ſervitio addictus, & omni humano ſubſidio deſtitutus, permulta volumina ſcribere, ac edere etiam in lucem non ſine ingenti impenſa valuerim, & dum tanta peragerem, obreptam ſenectutem vix intellexerim. Sed Tu es ille, Beatissime Pater, *qui exemplum præbes, quippe qui ſummis Eccleſiæ univerſæ curis intentus, longæva ætate, atque adverſa valetudine pene confectus, literariam, Eccleſiaſticamque Rempublicam Operibus egregiis, ac ſaluberrimis Decretis ditare, & communire adhuc non ceſſas. Faxit DEUS Optimus Maximus, ut ad alios annos complures* Sanctitatem Tuam *ſervet incolumem, mihique, ſi id ei libuerit, vitam, & auxilium opportunum præſtet, ut alia permulta Opera, quæ ſcripſi, & typis committere, & magno Nomini tuo dedicare valeam, quamprimum*

ve-

vero ampliſſimam Collectionem Conciliorum Italiæ cum Notis, aliiſque ad ea ſpectantibus, Opus ſane in multos Tomos diviſum, quorum primo omnia Concilia deſcripſi, quæ Prædeceſſores tui Pontifices Maximi Romæ celebrarunt, aliis vero aliorum Epiſcoporum Concilia, juxta ordinem ab Ughello in ſua Italia Sacra ſervatum, dilata ad aliud tempus aliorum Operum meorum editione. Servatum autem eum ordinem volui, tum ut ſenſim novam Sacram Italiam exactiorem, copioſioremque producerem, tum vero potiſſimum, quod difficillimum mihi fuiſſet generalem, ſucceſſivamque Conciliorum Italiæ chronologiam adornare, & nunc in una, nunc in alia longe diſſita Eccleſia verſari. Scio, Beatissime Pater, *rem eſſe ingentis laboris pariter & impenſæ, ſed tua Pontificia Benedictione, quam enixe a Te peto, confiſus, ſpero ſane, me & tantum conatum perducturum ad finem, & alia quoque Opera jamdiu ad lucem parata publici juris facturum. Ipſa quippe Papalis Benedictio eſt, qua Prædeceſſores tui Reges ac Principes ſe ditare jure meritoque affirmabant, quamque iccirco ipſi ſumma ſemper animi demiſſione, obedientiam, obſequiumque erga Apoſtolicam Sedem profitentes, expetere ab ipſis tuis Prædeceſſoribus conſueverunt. Sciebant namque, expertique jam ſæpius fuerant, quantis ea eſſet ſpiritualibus gratiis plena, & ma-*

gnis

gnis Indulgentiis dives. Id quod etiam ego & in his Commentariis non uno in loco notavi, ubi ritum ſcilicet explicui Papalis benedictionis, quem Tu omnium primus inſeri Romano Rituali juſſiſti, ingenti non modo morientium, ſed & viventium quoque Fidelium utilitati. Cæterum, quum multa ſcripſerim, Deoque dante, ſcribam inpoſterum, vitandi ſaltem otii cauſa, & ut aliquibus typographis qualitercumque prodeſſem, ſiquid mihi forte præter voluntatem exciderit Fidei Catholicæ abſonum, quod abſit, vel bonis moribus, iterum, iterumque ſincere, & ex animo, ut Chriſtianum Catholicum, & ſacrum hominem decet, SANCTITATI TUÆ *proteſtor, me indictum penitus velle, ac totum, quod ſcripſi, Tuo irrefragabili, Tuæque Apoſtolicæ Sedis judicio omnino ſubjectum.*

IN-

INDEX TITULORUM ET CAPITUM

Qui in hoc Tomo ſecundo Romani Ritualis continentur.

TITULUS VIII.

CAP. I. DE benedictionibus regulæ generales. 1.
II. Ordo ad faciendam Aquam benedictam. 7.
III. Benedictio candelarum extra diem Purificationis B. M. V. 19.
IV. Benedictio domorum in Sabbatho Sancto Paſchæ. 20.
V. Benedictio domorum alio tempore facienda cum aſperſione aquæ benedictæ. 25.
VI. Benedictio loci. 25.
VII. Alia Benedictio domus novæ. 26.
VIII. Benedictio thalami. 29.
IX. Benedictio novæ navis. 31.
X. Benedictio communis ſuper fruges, & vineas. 33.
XI. Benedictio Peregrinorum ad loca ſancta prodeuntium. 36.
XII. Benedictio Peregrinorum poſt reditum. 44.
XIII. Benedictiones eſculentorum, præſertim in Paſcha. 45.
XIV. Benedictio Agni Paſchalis. 50.
XV. Benedictio ovorum. 53.
XVI. Benedictio panis. 55.
XVII. Alia Benedictio panis. 61.
XVIII. Benedictio novorum fructuum. 64.
XIX. Benedictio ad quodcumque comeſtibile. 67.
XX. Benedictio olei ſimplicis. 68.
XXI. Benedictiones ab Epiſcopis, vel aliis facultatem habentibus, faciendæ. 72.
XXII. Benedictio Sacerdotalium indumentorum. 74.
XXIII. Benedictio mapparum, ſeu linteaminum Altaris. 76.
XXIV. Benedictio Corporalium. 78.
XXV. Benedictio Tabernaculi, ſeu Vaſculi, pro ſacroſancta Euchariſtia conſervanda. 79.
XXVI. Benedictio novæ Crucis. 81.
XXVII. Benedictio Imaginum Jeſu Chriſti D. N. B. Mariæ, & aliorum Sanctorum. 86.
XXVIII. Ritus benedicendi, & imponendi primarium lapidem pro Eccleſia ædificanda, ſervandus a Sacerdote facultatem habente ab Epiſcopo. 91.
XXIX. Ritus benedicendi novam Eccleſiam, ſeu Oratorium publicum, ut ibi ſanctiſſimum Miſſæ ſacrificium celebrari poſſit. 100.
XXX. Ritus reconciliandi Eccleſiam violatam, ſi nondum erit ab Epiſcopo conſecrata. 107.
XXXI. Ritus benedicendi novum Cœmeterium per Sacerdotem ab Epiſcopo delegatum. 116.
XXXII. Ordo reconciliandi Cœmeterium violatum, ſive Eccleſiæ contiguum ſit, ſive ſeparatum, ubi Eccleſia non eſt polluta. 126.
XXXIII. Ritus abſolvendi, & benedicendi Populos, & Agros ex Apoſtolicæ Sedis indulto: 129.
XXXIV. Methodus Indictionis præmittendæ Pontificiæ Benedictioni ſtatis diebus ſuper Populum elargiendæ; Rituſque in ea ſervandus a Regularibus, quibus a Sancta Sede hujuſmodi facultas indulta eſt, vel indulgebitur, prout præcipitur in Epiſtola Encyclica BENEDICTI Papæ XIV. ad PP. Generales Ordinum Regularium. Dat. Romæ apud S. Mariam Majorem die 19. Martii 1748. Pontificatus ſui anno VIII. 142.

TITULUS IX.

CAP. I. De Proceſſionibus. 150.
II. De Proceſſionibus in die Feſto Purificationis B. Mariæ ſemper Virginis. 166.
III. De Proceſſione in die Palmarum. 174.
IV. Ordo ſervandus in Litaniarum majorum Proceſſione, quæ in feſto S. Marci celebratur. 189.

De

V. *De Proceſſione in Feſto Sanctiſſimi Corporis Chriſti.*	206.
VI. *De Proceſſione ad petendam pluviam.*	225.
VII. *Proceſſio ad poſtulandam ſerenitatem.*	229.
VIII. *Preces ad repellendam tempeſtatem.*	233.
IX. *Preces dicendæ tempore penuriæ, & famis.*	238.
X. *Proceſſio tempore mortalitatis, & peſtis.*	244.
XI. *Preces dicendæ in Litaniis tempore belli.*	268.
XII. *Proceſſio in quacumque tribulatione.*	273.
XIII. *Preces dicendæ in Proceſſione pro gratiarum actione.*	276.
XIV. *De Proceſſione in translatione ſacrarum Reliquiarum inſignium.*	280.

TITULUS X.

CAP. I. *De Exorcizandis obſeſſis a dæmonio.*	296.

TITULUS XI.

CAP. I. *Formulæ ſcribendæ in Libris habendis apud Parochos, ut infra notatur.*	342.
II. *Forma deſcribendi baptizatos in primo Libro.*	346.
III. *Forma deſcribendi confirmatos in ſecundo Libro.*	349.
IV. *Forma deſcribendi conjugatos in tertio Libro.*	350.
V. *Forma deſcribendi ſtatum Animarum in quarto Libro.*	353.
VI. *Forma deſcribendi defunctos in quinto Libro.*	355.

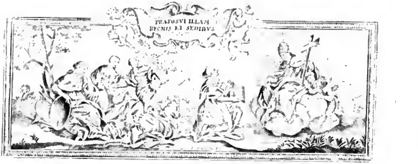
IMPRIMATUR,

Si videbitur Rm̃o P. Magiſtro Sacri Palatii Apoſtolici.

F. M. De Rubeis Patr. Conſt. Viceſg.

IMPRIMATUR.

Fr. Joſeph Auguſtinus Orſi Ord. Præd. Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter.

DE BENEDICTIONIBUS

REGULÆ GENERALES

TITULUS VIII.

CAPUT I.

I. EXplicatis Tomo 1. hujus Operis ritibos in Sacramentorom adminiſtratione, & exequiis defuoctorum, a Parochis, & a cæteris inferioribus Sacerdotibos obſervaodis, explicatiooem aggredior in hoc altero Tomo rituum, qui ab eiſdem in Benedictionibus Eccleſiaſticis, in ſacris Proceſſionibus, & in exorcizandis obſeſſis a dæmonio, ſunt adhibendi, juxta ordinem in Rituali Romaoo præſcriptum. Ut ergo a Benedictiooibus ordiamor, Benedictio, ſeo benedicere, quamvis multipliciter aceipi poſſit, uti notavit Sacerdotale Romanum initio Partis ſecundæ, tria nihilomious potiſſimom ſignificat, oti poſt alios docet Paulus Maria Quarti io Tractato, *De Benedictionibus*, Titolo 1. Sectione 1. Dubitatione 1. Primo enim ſignificat beoe loqui de aliquo, ſeo aliquem laudare, & commendare, ut in Pſalmo XXXIII. *Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus ejus in ore meo*. Secundo ſignificat bona, & proſpera alicui precari, & fauſta ominari, ot in Pſalmo III. *Super populum tuam benedictio tua*. Tertio benedicere ſignificat conſecrare, & ſanctificare, ſeo conferre aliqood eſſe ſacrum rei, quæ benedicitur, ut fiat conveniens, & apta materia Sacramenti, vel Sacrificii; vel fiat ioſtrumentum ſalutis ſive animarum, ſive corporum, ad quod pertinct illud Apoſtoli dictum in Epiſtola 1. ad Timotheum, Cap. IV. *Omnis creatura ſanctificatur per verbum Dei, & orationem*. Atque hæc Benedictio, eſt illa, de qua ounc agimus, eſtque cæremonia Eccleſiaſtica, qoa, per invocationem Divini Nominis, aliquid bnni conſertur, vel poſtulatur; qoando quis ſcilicet ratione muneris ſacri, quo ſungitur, petit a Deo, ut perſonis, ſeu rebus aliquibus bona convenientia tribuat; & hæc eſt, quæ Benedictio Eccleſiaſtica appellatur; quippe quæ oomine Eccleſiæ, & ex auctoritate ei a Deo conceſſa fiat; poſuit enim Deus Sacerdotes, & Miniſtros Eccleſiaſticos, diſpenſatores Beoedictiooum ſuarum, uti recte obſervat Jacobus Eveillon io Tractatu, *De Proceſſionibus Eccleſiaſticis*, Capite XXXI. quod ioſcriptum eſt, *De Benedictionibus Eccleſiaſticis*; probatque celebri teſtimonio Libri Numerorum, Cap. XVI. ubi per Moyſen ita loquitur Deus Aaroni, & filiis ejus: *Sic benedicetis filiis Iſrael, & dicetis eis: Benedicat tibi Dominus, & cuſtodiat te; oſtendat Dominus faciem ſuam tibi, & miſereatur tui; convertat Dominus vultum ſuum ad te, & det tibi pacem. Invocabuntque Nomen meum ſuper filios Iſrael, & ego benedicam eis.*

II. Honc plane locum egregie ad rem noſtram expoſuit quidem S. Petrns Damiani in Epiſtola ad Cives Florentinos, quæ eſt undecima Libri octavi, ubi ita ſcribit: *Dominus in Libro Numeri de Sacerdotibus ait*: Invocabunt Nomen meum ſuper filios Iſrael, & ego benedicam eis: *Sacerdos quippe Dominum ſuper hominem verbis invocat, ſed ipſe ſuper eum Dominus Benedictionem efficaciter format. Effectus itaque Benedictionis non in merito Sacerdotis conſtat, ſed hanc invocatio Divini Nominis adminiſtrat; ut quod ex ore ſonat hominis, intus impleat Creator, & per indigni ſæpe hominis miniſterium, Divina virtus ſuum veraciter efficiat Sacramentum*. Quod quidem conſentaneum eſt doctrinæ Sancti Auguſtini eundem locum ſic exponentis in Libro Quæſtionum Veteris Teſtamenti, Capite XI. *Per quod oſtenditur, ſpiritum gratiarum, non perſonam ſequi, aut digni, aut indigni, ſed ordinationem traditionis, ut quamvis aliquis boni meriti ſit, non tamen poſſit benedicere, niſi fuerit ordinatus, ut officium miniſterii exhibeat. Dei autem eſt effectum tribuere Benedictionis*. Deo itaque operaote io miniſterio Sacerdotali, Beoedictio Eccleſiaſtica habet effectum, noo quidem ex opere,

ut ajunt, operatu, adinſtar Sacramentorum, ſed ex vi precum Eccleſiæ, quæ cum ſit Sponſa Chriſti dilecta, non poteſt non exaudiri ab eo pro merito, & dignitate ſua, quando aliquid pro filiis petit.

III. Tota vis igitur Benedictionum Eccleſiaſticarum, ut bene concludit laudatus Eveillon, eſt in oratione, & invocatione Eccleſiæ, quæ fit per ejus Miniſtros, ut de omni genere ciburum, qui s Chriſtianis ante eſum benedicuntur, dicit S. Paulus in recitata Epiſtola 1. ad Timotheum, Cap. IV. *Sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem*. Ideoque, ſicut loco laudato e Libro Numerorum Deus certam formam populo benedicendi Aaroni, & Sacerdotibus Veteris Legis præſcripſit, ita Eccleſia Divino Spiritu edocta, omnium rerum benedicendarum formulss conceptis verbis definivit in Libris Ritualibus, Miſſalibuſque, ut ſciant Sacerdotes, quid in ſingulis, & quomodo petendum ſit; ne videlicet temere, & pro arbitrio loquendo, ab ejus inſtitutione, propoſito, & fine exerrent, & ſic optatis decidsnt. Quamobrem omni ratione cavendum eſt iis, ne alias Benedictionum formas, ritus, aut cæremonias uſurpent, quam quæ in Libris Eccleſiaſticis, Miſſali ſcilicet, Pontificali, & Rituali Romanis continentur, vel aliis ſuprema Præſidum Eccleſiæ auctoritate probatis. Circumferuntur enim non paucæ a ſuperſtitioſis, & maleficis hominibus compoſitæ, & srte dæmonum excogitatæ; quæ, ut latens venenum non facile produnt, ita multos incautos decipiunt, atque in impietatem, prætextu devotionis, aut remedii neceſſarii facile pertrahunt. Cavendum etiam, ne Benedictiones Eccleſiaſticæ quocumque prætextu ad alios fines detorqueantur, quam ad quos ab Eccleſia inſtitutæ ſunt. Cum enim illæ vim non habeant, niſi ex intentione, & invocatione Eccleſiæ, non autem ex propoſito, & voluntate utentium; certum eſt ex communi ordine providentiæ Divinæ, eaſdem neque effectum ſortiri alium, quam ab Eccleſia inſtitutum; neque ſine piaculo ad alienos, & particulari præſumptione excogitatos uſus poſſe applicari. Qui antem ſint legitimi fines, & effectus ſingularum Benedictionum, intelligitur ex earundem verbis, atque ſententiis quibus concipiuntur.

IV. Sunt autem illæ omnino in duplici differentia. Nam aliæ invocativæ a Theologis appellantur, aliæ conſtitutivæ. Illæ ſunt, quibus Dei benignitas invocatur, ut perſonis, ſeu rebus benedicendis, pro cujuſque conditione, uſu, aut neceſſitste, aliquid boni tribuat, eaſque a malo vindicet, non immutato earundem ſtatu, cujuſmodi ſunt Benedictio Epiſcopalis, Benedictio, quæ datur initio Confeſſionis, quæ poſt Baptiſmum, quæ poſt Communionem, quæ in fine Miſſæ, quæ ante Lectiones Divini Officii, quæ Diacono lecturo Evangelium, Benedictio Regis, & Reginæ, Benedictio novi Militis, Armorum, & Vexilli bellici, veſtium Monachorum, & Monialium, Benedictio Sponſi & Sponſæ, Anuli Sponſalis, puerperæ, domus novæ, novæ navis, vinearum, frugum, atque adeo omnium eſculentorum, & poculentorum, & aliarum ejuſmodi rerum; quarum benedicendarum formulæ habentur in Libro Sacramentorum Sancti Gregorii, & in antiquis Miſſalibus, ac Ritualibus. Nam licet harum Benedictionum virtute, nova quædam bona, ſeu temporalia, ſeu ſpiritualia Divinitus conferantur rebus, ſeu perſonis, pro quibus Nomen Dei invocatur, relinquuntur tamen illæ ſibi, & ſuæ conditioni priſtinæ, atque uſui conſueto, neque ob hoc in ordinem rerum ſacrarum tranſeunt.

V. Conſtitutivæ Benedictiones dicuntur ab ipſis Theologis illæ, per quas res, ſeu perſonæ benedictæ conſtituuntur in eſſe permanente rei ſacræ, religioſæ, & ſanctæ, adeo ut eum ſtatum deinceps non mutent, neque ad profanum uſum redire poſſint. Quo in genere nonnullæ ad ſignificandum, & repræſentandum aliquid ſacrum ſpectant, ut Cereus Paſchalis, Cruces, Imagines Sanctorum, Candelæ in die Purificationis, Cineres Feria IV. in capite Jejunii, Rami in Dominica Palmarum, Panis Eulogiarum, Sal quod adhibetur in Baptiſmo, Anuli pro conſecratione Virginum, & id genus alia. Ex quibus tamen quædam ad cultum Dei, & certa Religionis officia, atque miniſteria deſtinantur, ut Epiſcopi, Sacerdotes, & reliquorum Ordinum Miniſtri, Abbates, Abbatiſſæ, Moniales, Eccleſiæ, Capellæ, Oratoria, Cæmeteria, Campanæ, Calices, Patenæ, Pyxides, Sacerdotalia indumenta, Corporalia, Mappæ Altaris, Ciborium, ſeu Cuſtodia Sanctiſſimi Sacramenti, Capſæ Reliquiarum, & alia Vaſa ſacra. Quædsm vero ad alisrum rerum benedictionem, & ſanctificationem comparata ſunt, ut Chriſma, Oleum Catechumenorum, atque Infirmorum, Thus, Aqua benedicta, tum communis, tum Baptiſmalis, & illa cujus uſus eſt in Dedicatione, & Reconciliatione Eccleſiarum. Hæc enim omnia cum per benedictionem, ſeu conſecrationem in jus Domini tranſierint, & ejus obſequio mancipata, atque addicta fuerint, non poſſunt ſine ſacrilegio ad proprium hominis uſum, & profanos actus transferri; juxta illud Juris Canonici effatum, *De regulis juris in* VI. ubi edicitur: *Semel Deo dicatum, non eſt ad uſus humanos ulterius transferendum*.

VI. Ob hanc plane cauſam in variis Conciliis, ac præſertim Mediolanenſi IV. Provinciali S. Caroli, vetitum eſt, ne Altaria conſecrata, ſine Epiſcopi auctoritate diruantur, aut loco moveantur; & conſtitutum ab Eccleſia etiam fuit, ut ligna Eccleſiæ, Pallæ Altaris, Cathedra, Candelabra, Vela, & alia hujuſmodi ornatui, & miniſterio Templorum, atque Altarium deputata, licet ſpecisli benedictione ſanctificata non fuerint, ſi uſu detrita, aut vetuſtate conſumpta ſint, incendio dentur, cinereſve ipſi in locum ſacrum, & sbditum inſerantur, ne prætereuntium pedibus conculcari, aut quoquo modo irreverenter haberi poſſint, uti conſtat ex Canone, *Ligna*, & Canone ſequenti, De conſecratione, Diſtinctione I. Quia nimirum ipſo uſu cultus Divini conſecrata cenſentur; cujuſmodi ſunt illa, de quibus ſcribit S. Auguſtinus in Pſalmum CXIII. Concione II. his verbis: *Sed enim & nos pleraque inſtrumenta, & vaſa ex hujuſmodi materia, vel metallo habemus in uſum celebrandorum Sacramentorum, quæ ipſo miniſterio conſecrata ſancta dicuntur in ejus honorem, cui pro ſalute noſtra inde ſervitur*. Multo msgis itaque ea, quæ Eccleſiæ Benedictione ſancta ſunt effecta.

VII. Poſterioris hujus generis Benedictionum inſtituendi cauſa fuit, quod cum ea, quæ ad cultum Dei uſum aliquem ſacrum deſtinantur, ſancta eſſe oporteat, ideſt talia, quæ ei apte, convenienterque deſervire poſſint, Eccleſia, prout quamque rem ad ejuſmodi uſum ſtatuit adhiberi,

ita

ſtatis, atque ſolemnibus precationum formulis a Deo petere ſolet, ut illam eo uſu dignam, & ad eum aptam perficere dignetur, impedimenta, ſiquæ ſint, tollendo, & vim ad efficiendum neceſſariam tribuendo; quod benedicere, ſanctificare, & conſecrare vulgo dicitur; & hac virtutis Divinæ ſanctificatione, creaturæ a ſimplici rerum naturalium conditione elevantur ad ſtatum quemdam quaſi Divinum, ideſt, ſupernaturalis excellentiæ, ut jam ad Dei cultum digne, & congruenter applicari poſſint, ut docet Sanctus Thomas Secunda Secundæ, Quæſtione xcix. Articulo I. *Ex hoc, quod aliquid deputatur ad cultum Dei, efficitur quoddam Divinum, & ſic ei quædam reverentia debetur, quæ refertur in Deum*. Idemque S. Doctor Parte III. Quæſtione LXXXIII. Articulo III. ſic habet: *Eccleſia, & Altare, & alia hujuſmodi inanimata conſecrantur, non quia ſint gratiæ ſuſceptiva, ſed quia ex conſecratione adipiſcuntur quamdam ſpiritualem virtutem, per quam apta redduntur Divino cultui*.

VIII. Ex hoc itaque res Deo dicatas appellari ſanctas, jam recte docent Theologi, ac rerum ritualium Scriptores. Sanctitas enim, ut diſſerit memoratus S. Thomas in Secunda Secundæ, Quæſtione LXXXI. Articulo VIII. duo importat, munditiam, & firmitatem; munditiam, ut res ipſa, quæ denominatur ſancta, ab omni labe, & inquinamento pura ſit; firmitatem, ut Deo tanquam ultimo fini, & ſummo principio firmiter conjungatur, & immobiliter adhæreat. Mens autem humana inquinatur ex hoc, quod inferioribus rebus, ideſt, terreſtribus, & mundanis conjungitur, ſicut quælibet res ex immiſtione pejoris ſordeſcit; res vero inanimatæ impuritatem inde contrahunt, quod in promiſcuo uſu creaturarum, vilium, corruptibilium, & profanarum, verſentur; & præterea, quod ſæpe maleficiis, & noxiis impreſſionibus dæmonum, aut irreligioſo uſu pravorum hominum, vel infidelium conſpurcentur. Benedictione itaque Eccleſiaſtica, ſeu conſecratione, res quæ Divino cultui ſervire debent, primum ab omni dæmonis immunditia, & contaminatione purgantur, & ejuſdem infeſtatione liberantur (ad quem effectum pertinent Exorciſmi, qui in nonnullis Benedictionibus præmittuntur, & ſigna Crucis frequentia, quibus ejuſdem dæmonis vis pellitur) atque a communi profano, & mundano uſu ſejunguntur, & in hoc munditia eſt; deinde abſtractæ a colluvione, & contage creaturarum, ad Religionis, ac pietatis uſum applicantur, & Dei cultui in perpetuum addicuntur, & in hoc cernitur firmitas illa, quæ veram ſanctitatem perficit, ut res illæ a Sancto Sanctorum divelli amplius non poſſint. Quare illæ deinceps ſingulari protectione virtutis Divinæ, & ſpeciali quadam Angelorum cuſtodia muniri creduntur, ut ab omni injuria, & contaminatione vindicentur; quemadmodum Altare illud apud Joannem Monachum in Prato Spirtuali, Cap. IV. ad cujus cornu ſtantem Angelum cum conſpexiſſet Abbas Leontius, & pavore correptus aufugiſſet, vox ad eum e Cælo lapſa eſt dicens: *Ex quo ſanctificatum eſt Altare iſtud, ego jugiter illi adſtare juſſus ſum*. Cui ſimile eſt aliud exemplum in eodem Libro, Cap. X. & apud alios rerum Liturgicarum Scriptores.

IX. Præter res, quæ ad Dei cultum pertinent, etiam & aliæ multæ, quæ uſui hominum ſunt, ex vetuſto Eccleſiæ ritu, ut infra ſuis locis demonſtrabimus, benedicuntur; præſertim vero comeſtibiles, non quod illæ ſua natura malæ ſint, & Benedictione indigeant; ſed quia, ſicut rebus corporalibus, in quibus quamdam adverſus nos poteſtatem propter peccatum accepit diabolus, frequenter utitur ad nocendum hominibus, ita ad ejus nocumenta repellenda, res corporeas Eccleſia certis quibuſdam, ac piis precationibus ſanctificat, & benedicit. Quod enim de quolibet cibi genere dicit Apoſtolus in Epiſtola I. ad Timotheum, Cap. IV. *Sanctificatur per verbum Dei, & orationem*, in omnem creaturam, quæ in uſum hominum venit, pari ratione rectiſſime refertur, ut inter alios Theologos notavit Eſtius in Libri III. Sententiarum Diſtinctione XXXVII. §. IX. & ante ipſum Albertus Caſtellanus Ordinis Prædicatorum Sacerdotalis Romani concinnator, Parte II. in Prooemio, *De variis benedicendi, ſeu Benedictionum acceptionibus &c.* cujus verba lubet hoc loco deſcribere: *Quia vero princeps hujus mundi Satan peſſimus hominum ſaluti, & vitæ tam ſpirituali, quam etiam corporali invidet, multa nociva rebus humano uſui deputatis adinvenit, ut ipſis, & ſpiritualiter, & corporaliter noceat; ideo Eccleſia inſtituit, res benedici in virtute Dei, ut inimici pravitas eradicetur, & Fideles in bono ſtatu, & quiete conſerventur. Quamvis autem juxta Beati Pauli Apoſtoli dictum I. Timothei IV. Omnis Creatura Dei bona ſit, in quantum a Deo eſt; tamen ad effugandam virtutem inimici ab ipſa, nihilominus per Eccleſiam, & Sacerdotem ſanctificatur, ut ibidem idem Apoſtolus ſubjungit, dicens:* Creatura ſanctificatur per verbum & Orationem, *ſcilicet Sacerdotis ex inſtitutione Eccleſiæ*. Sed in recitatum ipſum Apoſtoli locum, vide quæ nos infra dicemus non uno in loco, & quidem latius in explicatione Capitis XIII. quod inſcriptum eſt, *Benedictiones eſculentorum præſertim in Paſcha*.

X. Illud vero nequaquam ſilentio prætereundum hoc loco, nempe præter Benedictionem Eccleſiaſticam, ac ſolemnem, & publicam, quam ſacri homines impertiunt, & de qua hactenus dixi, dari etiam Benedictionem privatam, ſeu ſimplicem, communemque omni homini, qualis eſt illa, *Benedicat te Deus*. Hocce teſtimonium aſſirmat Tertullianus in Libro, *De Teſtimonio Animæ*, Capite II. apud nos Chriſtianos eſſe ſummum *diſciplinæ, & converſationis Sacramentum*. Et adjungit de gentilibus: *Benedicat te Deus, tam facile pronuncias, quam Chriſtiano neceſſe eſt*. Quod jurgantes Pagani ſibi mutuo paſſim ingererent uti ſummum maledictum, *Juppiter ſit tibi iratus*, teſtatur idem Tertullianus in Libro, *De idololatria*, Cap. XXII. Et neſcio quem Chriſtianum, qui maledictu regeſſerat, *Immo tibi*, graviſſime increpat, ut falſæ Divinitatis comprobatorem, & proſequitur: *Æque benedici per Deos nationum, Chriſto initiatus non ſuſtinebit, ut ſemper rejiciat immundam benedictionem, & eam ſibi in Deum convertens emundet. Benedici per Deos nationum, eſt maledici per Deum. Si cui dedero eleemoſynam, vel aliquid præſtitero beneficii, & ille mihi Deos ſuos, vel Coloniæ Genium, propitios imprecetur, jam oblatio mea, vel operatio Idolorum honor erit, per quæ benedictionis gratiam compenſant*. Uti Chriſtiani mendici pro accepta eleemoſyna reddunt, *Dominus Deus,*

aut talis, vel talis Sanctus tibi benedicat, ita Gentiles reddebant, *Benedicat tibi Juppiter*, *Civitatis Genius*, aut quis alius falſus Deus. Nempe hæc Benedictio eſt omni homini communis, omni animæ naturale de Deo teſtimonium, quod pagana cæcitas frequenter detorſit in ſua dæmonia, & Chriſtiana juſtitia reddidit Divinæ Majeſtati.

XI. Notat hæc quidem Lupus Tomo VI. Operum editionis Venetæ in S. Gregorii Septimi Septimum Romanum Concilium, Capite inſcripto: *Sacerdotalis Benedictionis antiquitas, forma, fructus exponuntur*, ubi etiam huc facere inquit verſum illum Pſalmi CXXVIII. *Et non dixerunt, qui præteribant, Benedictio Domini ſuper vos*. Quem locum ita ad rem S. Auguſtinus exponit: *Noſtis Fratres, quando tranſitur per operantes, eſt conſuetudo, ut dicatur illis*, Benedictio Domini ſuper vos. *Et magis iſta conſuetudo erat in Gente Judæorum. Nemo tranſibat, & videbat aliquos facere aliquod opus in agro, vel in vinea, vel in meſſe, vel aliquid ejuſmodi, non licebat tranſire ſine Benedictione*. Non tantum ergo per Sacerdotes, Sacroſque homines, ſed etiam per quemvis hominem laicum data Benedictio, eſt apud omne hominum genus adeo antiqua, & familiaris, ac illa præſertim paterna, ac etiam materna in filios; etenim Iſaac, & Jacob, licet Sacerdotes eſſent, ut multi affirmant, dum tamen filios benedixerunt, nequaquam Sacerdotali, ſed ſola paterna ſunt uſi poteſtate, ut idem Lupus obſervat loco citato. Et quoniam, ut teſtantur S. Auguſtinus, ac S. Joannes Chryſoſtomus, quiſque paterſamilias domui ſuæ eſſe debet velut Epiſcopus, filii omnes quotidie, ejus debent Benedictionem petere, atque accipere. Hæc eſt avita conſuetudo bonorum Fidelium, habens exemplum a S. Propheta Job, & fundata in Apoſtolicis Litteris. Certe, ut alios omittam, de ſuis Anglis ſcribit in Vita Thomæ Mori Thomas Stapletonus: *Solent apud nos liberi mane, & veſpere Benedictionem flexo poplite ab utroque parente poſcere*.

XII. Conſueviſſe etiam laicos homines non modo perſonas, verum etiam res præſertim comeſtibiles benedicere, multis probari poſſet Sanctorum exemplis, qui etiam oleo, pane, aliiſque id genus a ſe benedictis, miracula multa patrarunt, uti videre eſt in eorum Vitis apud Surium, & apud Bollandianos, ſed erant hæ tamen Benedictiones privatæ, quibus Deum virtutem dabat, non vero ſolemnes, & Eccleſiaſticæ, de quibus in præſenti tractamus.

§. I.

Noverit Sacerdos, quarum rerum Benedictiones ad ipſum, & quæ ad Epiſcopum ſuo jure pertineant, ne majoris dignitatis munera temere, aut imperite unquam uſurpet propria auctoritate.

COMMENTARIUS.

I. EXplorati juris eſt, quamlibet Benedictionem non poſſe, nec valide, nec licite fieri, niſi ab eo, qui ad tale munus deſignatus eſt ab Eccleſia, ad quam ſicut inſtitutio Benedictionum pertinet, ita & deſignatio Miniſtri legitimi; quare ſi ab alio fiat, validam illam non eſſe, recte docet Suarez Tomo III. in III. Partem, Diſputatione XV. Sectione III. & alii Doctores communiter. Ex deſignatione autem Eccleſiæ, aliquæ Benedictiones pertinent ad ſimplices Sacerdotes, non vero ad alios inferioris Ordinis, aliquæ ad ſolos Epiſcopos, aliæ tandem ad Summum Pontificem, ut Benedictio Agnorum Dei, & aliarum rerum, quæ ex Cæremoniali S. R. E. a Marcello Corcyrenſi Archiepiſcopo typis commiſſo, quod nos in duos Tomos diſtributum perpetuis Commentariis illuſtravimus, a ſolo ipſo Papa peragi ſolent.

II. Sed omiſſis Benedictionibus ſoli Romano Pontifici reſervatis, quas nec Epiſcopis licet uſurpare, ratio inſtitutionis Eccleſiæ, quod quædam Benedictiones a Sacerdotibus fiant, ea profecto eſt, quod ipſi conſecrantur, ut ſint præcipui Chriſti Miniſtri, & diſpenſatores Myſteriorum Dei ex Apoſtolo in Epiſtola I. ad Corinthios Capite IV. Cum enim per Benedictiones diſpenſentur gratiæ, & dona Dei, merito Eccleſia Sacerdotali Ordini munus benedicendi adnexuit, ut patet ex Ordinatione Sacerdotum, quorum manus, cum ſacro Catechumenorum Oleo inunguntur, hanc plane formulam ex antiquiſſimo ritu profert Epiſcopus, expreſſam Parte I. Romani Pontificalis, quod & nos Commentariis etiam perpetuis exornavimus, explicuimuſque, Titulo XII. *De ordinatione Presbyteri*, §. XII. his verbis: *Conſecrare, & ſanctificare digneris Domine manus iſtas per iſtam unctionem, & noſtram benedictionem, ut quæcumque benedixerint, benedicantur, & quæcumque conſecraverint, conſecrentur, & ſanctificentur, in Nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti*.

III. Quamvis autem Sacerdotes, ſeu Presbyteri ex vi ſui Ordinis, facultatem habeant benedicendi res, & perſonas, ut ſupra dicebamus, intelligendum hoc tamen eſt intra limites ab Eccleſia præſcriptos, a qua juxta diverſos Ordines Sacramentalium, & ſacrarum functionum, diverſorum Ordinum Miniſtri deſignati ſunt. Siquidem, ut ſcite poſt alios obſervat Paulus Maria Quarti in Tractatu, *De Benedictionibus*, Titulo I. Sectione IV. Dubitatione IV. Hierarchia militantis Eccleſiæ Cæleſtem ſuo modo imitatur, ſicut teſtatur S. Dionyſius, vel alius vetuſtus Auctor Libri, *De Cæleſti Hierarchia*. Quare ſicut in Cælis, juxta varios Angelorum ordines, varia ſunt munera ſingulorum, quum Angeli inferiorum ordinum minima nuncient, Archangeli vero ſuprema juxta doctrinam Sancti Gregorii Homilia XXXIV. in Evangelia, & ſic diverſimode dona Dei diſpenſent, ita & in Eccleſia ſimplices Sacerdotes velut Angeli inferioris ordinis ad peragendas ſimplices Benedictiones ſunt deſtinati, Epiſcopi vero tanquam Archangeli ordinis excelſioris Benedictiones ſacratiores ſolemnioreſque perficiunt. Quæ quidem Ordinum diſtinctio cum res ſit magni momenti, opportune ex hoc §. cau-

tum

tum eſt, ut Sacerdos noſcat, *quarum rerum Benedictiones ad ipſum, & quæ ad Epiſcopum ſuo jure pertineant, ne majoris dignitatis munera temere, aut imperite unquam uſurpet propria auctoritate.*

IV. Ergo quædam Benedictiones ita ſunt propriæ Epiſcoporum, ut nec ab his delegari ſimplicibus Sacerdotibus poſſint, niſi auctoritate Apoſtolica, ut Benedictio Corporalium, & Veſtium Sacerdotalium, juxta communem Scriptorum doctrinam, conſecratio Calicis, Eccleſiæ Altaris, aliæque, in quibus intervenit unctio Chriſmatis, vel ſacri Olei; & ut alias omittam, Benedictio ſolemnis ſuper populum, de qua notandus Canon XLIV. Concilii Agathenſis anni DVI. *Benedictionem*, inquit, *ſuper plebem in Eccleſia fundere*, ideſt ſolemniter, *aut pœnitentem*, ideſt publicum, *in Eccleſia benedicere, Presbytero penitus non licebit*. Cæterum a ſimplicibus Sacerdotibus peragendæ ſunt illæ Benedictiones, quæ tam in Miſſali, quam in hoc noſtro Rituali fieri præſcribuntur a Sacerdotibus abſque alio additamento, qualis eſt Benedictio aquæ luſtralis, candelarum, cinerum, navium, eſculentorum, & ſimilium. Abſtinere autem omnino ſimplices Sacerdotes ab iis Benedictionibus debent, quæ in Libris Miſſalis, ac Ritualis dicuntur fieri a Parochis, vel ab alio etiam Sacerdote, ſed illorum permiſſu, vel de licentia proprii Ordinarii. Cujuſmodi ſunt Benedictio Nuptiarum, quæ, ut Tomo I. dictum fuit, ex Concilio Tridentino Seſſione XXIV. *De reformatione*, Capite I. ad ſolum Parochum pertinet, Benedictio Fontis Baptiſmalis, domorum in Sabbato Sancto, & aliæ complures in Rituali præſcriptæ, ut a Parocho fiant, *vel ab alio Sacerdote*, quod, ut ſuperius dixi, intelligendum ex conſenſu, & licentia Parochi.

§. II.

In omni Benedictione extra Miſſam Sacerdos ſaltem Superpelliceo, & Stola pro ratione temporis utatur, niſi aliter in Miſſali notetur.

COMMENTARIUS.

I. IDipſum totidem fere verbis præſcribit Sanctus Carolus in Rubricis, ſeu Inſtructionibus generalibus pro Benedictionibus, ſic inquiens: *In omni Benedictione Sacerdos Superpelliceo, & Stola præterea pro ratione temporis utetur, niſi aliter notabitur*. Notat autem Gavantus in Rubricas Miſſalis, Parte IV. Titulo XIX. num. 5. habitum Sacerdotis benedicturi eſſe quidem Superpelliceum, & Stolam *regulariter* albam, aliquando vero violaceam: *Nam color albus*, inquit, *deſignat puritatem communicandam rebus benedicendis; violaceus autem adhibetur congrue in Benedictione conjuncta cum Exorciſmis ad effugandos dæmones; unde ad aquam benedicendam ea colore utitur; poteſt tamen adhiberi Stola coloris tempori convenientis, ut dicitur in Rubricis Ritualis Romani*. Porro recte ait hic noſter §. in omni Benedictione extra Miſſam debere Sacerdotem Superpelliceo, & Stola uti pro ratione temporis, niſi aliter in Miſſali notetur. Ex Rubricis enim Miſſalis Parte IV. Titulo VI. & VII. ubi agitur de Benedictione Cinerum initio Quadrageſimæ, & de Benedictione Palmarum in Dominica Majoris Hebdomadæ, *Sacerdos indutus Pluviali violaceo, vel ſine Caſula cum Miniſtris ſimiliter indutis procedit ad benedicendum Cineres, ſive ramos Palmarum &c.* Sed attendendæ ſunt Rubricæ noſtri hujus Ritualis, in quibus, & habitus, & color præſcribitur, qui in ſingulis Benedictionibus adhibendi ſunt. Non dubito tamen, quin peccati etiam læthalis reus eſſet Sacerdos, ſi communibus tantum veſtibus indutus hujuſmodi Eccleſiaſticas Benedictiones perageret.

§. III.

Stando ſemper benedicat, & aperto capite.

COMMENTARIUS.

I. TRadit & hanc regulam S. Carolus in citatis Rubricis, ſeu Inſtructionibus de Benedictionibus: *Stando ſemper benedicet, non ſedendo, aut genuflectendo, & capite aperto*. Quum Benedictiones ex priſco Eccleſiæ inſtituto peragantur cum invocatione Divini Nominis, & Orationibus, merito ſtatutum eſt, ut Sacerdos illas celebraturus ſtet capite aperto; ut ita ſcilicet Chriſto Domino obſequatur, qui in Evangelio Marci, Cap. II. dicit: *Cum ſtabilitis ad orandum &c.* Forte quod Chriſtiani olim utplurimum ad orationem ſtarent, dicti ſunt paſſim a S. Cypriano *ſtantes*. Cur autem non ſedendo, ſed ſtando orandum ſit, rationem affert Tertullianus in Libro, *De Oratione*, Cap. XII. ubi ita inquit: *Si quidem irreverens eſt aſſidere ſub conſpectu, contraque conſpectum ejus, quem cum maxime reverearis, ac venereris; quanto magis ſub conſpectu Dei vivi, Angelo adhuc Orationis adſtante, factum iſtud irreligioſiſſimum eſt? niſi exprobramus Deo, quod nos oratio fatigaverit?* Tandem quod oratio peragi debeat ab homine Chriſtiano nudo capite, mandat Apoſtolus in Epiſtola I. ad Corinthios, Cap. XI. Teſtem veteris hujus diſciplinæ orandi ſcilicet nudo capite, habemus inter alios Tertullianum in Apologetico, Cap. XXX. *Illuc ſuſpicientes Chriſtiani, manibus expanſis, quia innocuis, capite nudo, quia non erubeſcimus, denique ſine monitore, quia de pectore, precantes ſumus ſemper &c.* Eſſe hunc inſignem locum adverſus contemptores cæremoniarum Eccleſiaſticarum in oratione cum

qua-

quadam earumdem explicatione, quod orandum nempe ſit expanſis manibus, nudo capite, & pectore, notavit inter alios eruditos Scriptores Pamelius ad recitata verba Tertulliani.

§. IV.

In principio cujuſque Benedictionis dicat ℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini*. ℟. *Qui fecit Cælum, & Terram*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*. Deinde dicatur Oratio propria, una, vel plures, prout ſuo loco notatum fuerit. Poſtea rem aſpergat Aqua benedicta, & ubi notatum fuerit, pariter incenſet, nihil dicendo.

COMMENTARIUS.

I. QUum quævis Benedictio a Deo proveniat, qui Author, & largitor omnium honorum eſt, juxta illud, quod ſcriptum legitur Cap. VI. Numerorum, Verſu XXVII. *Invocabunt nomen meum ſuper Filios Iſrael, & ego benedicam eis*, ideo cautum eſt ex hoc noſtro §. ut Sacerdos *in principio cujuſque Benedictionis dicat* ℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini &c.* Deſumptum ex Pſalmo CXXIII. quem quidem verſum una cum aliis precibus præmitti Benedictionibus Eccleſiaſticis conſueviſſe, ex antiquis Libris Ritualibus conſtat, ad profitendum ſcilicet, & conteſtandum, nos viribus noſtris, aut operibus juſtitiæ nequaquam confidere, ut Benedictionum munus aggrediamur, ſed ſolo Dei auxilio, præſidioque niti, in quo tota noſtra ſpes, ac fiducia eſt repoſita, ut in Nomine ſuo ſpernamus inſurgentes in nobis. Unde ſolet hic verſus ferme in fronte, & initio cujuſque noſtri operis præmitti, quo proteſtemur, nos nihil confidentiæ in nobis habere ad conficiendum id opus, ſed in ſolo Dei adjutorio, quod virtute Nominis ipſius adfuturum nobis ſperamus, & ut adſit, ſupplices exoramus.

II. Rite itaque, recteque Rituales Codices paſſim mandant, præmittendum Benedictionibus Eccleſiaſticis dictum verſiculum; quos ſequutus S. Carolus ita in ipſis Rubricis, *Pro Benedictionibus*, ritum præſcribit: *In principio cujuſque Benedictionis dicat quæ ſequuntur, & dum dicit*, Deus in adjutorium, *ſignum Crucis ſibi adhibeat*. ℣. Deus in adjutorium meum intende. ℟. Domine ad adjuvandum me feſtina. ℣. Gloria Patri, & Filio &c. ℟. Sicut erat &c. Alleluja. *In Quadrageſima, omiſſo*, Alleluja, *dicatur*, Laus tibi Domine Rex æternæ gloriæ. Kyrie eleiſon, Kyrie eleiſon, Kyrie eleiſon. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo. *Poſtea Oratio, vel Orationes propriæ*. In fine Benedictionis ſemper dicat: ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo. Kyrie eleiſon, Kyrie eleiſon, Kyrie eleiſon. ℣. Benedicat, & exaudiat nos Deus. ℟. Amen. ℣. Procedamus cum pace. ℟. In Nomine Chriſti. ℣. Benedicamus Domino. ℟. Deo gratias. *Poſtea aſpergat Aqua benedicta ter res, primo in medio, ſecundo a parte dextera, tertio a parte ſiniſtra, nihil dicendo, niſi in propriis locis aliter notetur*. Hactenus ille, qui quidem nonnulla præſcribit, quæ ad hunc noſtrum §. ſpectant; ſupervacaneique laboris fuerit alios Rituales Codices hic recenſere, quibus ritus in hoc noſtro §. præſcriptus confirmetur. Porro quod tandem ait hic noſter §. ut Sacerdos rem, quam benedixit, aſpergat Aqua benedicta, &, ubi notatum fuerit pariter incenſet, præſcriptum in omnibus paſſim Ritualibus legitur; in omni enim Benedictione, ſi paucas excipias, locum habet Aqua benedicta, & in quibuſdam etiam incenſatio, ut ex infra dicendis patebit.

§. V.

Cum Sacerdos aliquid benedicturus eſt, habeat Miniſtrum cum vaſe Aquæ benedictæ, & aſpergillo, & cum hoc Rituali Libro, ſeu Miſſali.

COMMENTARIUS.

I. QUo majori cultu, ac religione Eccleſiaſticæ Benedictiones peragantur, aliquid eo amplius, quod in noſtro hoc § ſtatuitur, præſcripſit S. Carolus in ſuis citatis ſuperius Inſtructionibus: *Cum Sacerdos*, inquit, *aliquid benedicturus eſt, habeat duos Clericos, quorum unus vas Aquæ benedictæ cum aſpergillo, alter vero Librum hunc Ritualem teneat, aut unum ſaltem, qui ei actioni inſerviat*, ubi ſcilicet duos habere nequeat. Sane ex præſcripto hujus §. duo in Benedictionibus adhibendi ſunt Libri, Ritualis ſcilicet Romanus, ſeu Miſſalis itidem Romanus, in quibus Eccleſiaſticæ Benedictiones continentur; rejectis omnino aliis liberculis non modo ab Eccleſia non approbatis, verum etiam prohibitis. Licet autem Benedictiones a Parochis, aliiſque Sacerdotibus inferioribus peragendæ Miſſali Romano, ac Rituali Libro contineantur, peculiaris olim pro iiſdem celebrandis adhibitus fuit, dictuſque iccirco Benedictionalis Liber, in quo Benedictiones continebantur, quæ ab Epiſcopis, & Sacerdotibus fieri ſolitæ erant, cujuſmodi eſt Benedictionalis Sancti Gregorii Magni, quem ex Codice Cæſareo deſcripſit Petrus Lambecius Lib. II. Commentariorum de Bibliotheca Cæſarea, Cap. V. Fit plane & hujuſmodi Libri mentio in Ordine Romano apud Hitorpium; ubi præſcriptum legitur, ut Sacerdos *accipiat Benedictionalem Librum, & converſus ad populum dicat: Humiliate vos ad benedictionem &c.* Vide & alia de eodem Libro vetera teſtimonia apud Dufreſne in ſuo mediæ & infimæ Latinitatis Gloſſario, verbo, *Benedictionalis Liber*.

§. VI.

§. VI.

Caveat, ne Benedictionis cauſa ponat aliquid indecens ſuper Altare, veluti eſculenta; ſed, quod ejuſmodi eſt, ponatur ſuper menſam commodo loco paratam.

COMMENTARIUS.

I. ECce quid & de hac re paulo luculentius edicit S. Carolus in memoratis toties Rubricis, ſeu Inſtructionibus de Benedictionibus: *Benedicet in Eccleſia*, ait, *ſtans in cornu Epiſtolæ, aut etiam in Sacriſtia ad menſam decentem pro ratione eorum, quæ benedicuntur*. Tum mox: *Sed caveat, ne Benedictionis gratia ponat aliquid indecens ſuper Altare, veluti eſculenta; ſed, quod ejuſmodi eſt, ponatur ſuper aliquod ſcamnum paratum loco commodo*. Sane quamquam hic noſter §. nominatim vetet eſculenta benedicenda, qualia ſunt ova, panes, agni Paſchales, fruges, aliaque comeſtibilia, poni ſuper Altare, jam nec decet ſuper eodem exculents poni, aliave, quæ benedici ſolemni ritu quotannis ſolent certis diebus, veluti Candelæ in Feſto Purificationis Virginis, Cineres initio Quadrageſimæ, ac Palmæ in Dominica dicta Palmarum. Iſtæ enim res, aliæque quibuſvis aliis diebus benedicendæ, veluti enſes, vexilla, lapides ad uſum Altaris, campanulæ, & id genus aliæ permultæ, collocari debent ſuper menſa ad hanc rem paratam in Sacriſtia, ſeu prope Altare, in cornu Epiſtolæ, ſi ad Altare peragends eſt Benedictio. Cæterum, quod nihil ſuper Altari debeat poni, *niſi capſæ cum Sanctorum Reliquiis, & quatuor Evangelia*, ex cujuſdam Remenſis Concilii Sanctione tradidit Ivo Carnotenſis Epiſcopus Parte II. ſui Decreti, Cap. cxxxii. Quinimo vel ipſas Sanctorum Reliquias conſueviſſe antiquitus vel ſub Altari, vel ſubtus abſidem recondi, non vero Altaribus imponi, prout poſtea moris ſuit Sæculo ix. pluribus probat Mabillonius in ſua Præfatione ad Sæculum II. Benedictinum num. xlv. & ſeqq.

II. Viget & hæc paſſim in Eccleſia diſciplins a Cæremoniali Epiſcoporum Lib. i. Cap. xii. §. xii. atque a communi praxi approbata, ut diebus præſertim ſolemnibus Altaria Sanctorum Reliquiis, in tabernaculis argenteis clauſis, argenteiſque itidem Sanctorum Imaginibus ornentur, ſed cavendum tamen ſemper, ne res benedicendæ, quæ uſui hominum, & ad Altarium ornatum minime pertineot, ſuper eiſdem locentur; hoc enim merito & Rituales Codices, & Sacræ Synodi vetant. Et ratio deſumi ex Sanctis Patribus poteſt, ac præſertim ex Optato Milevitano Lib. vi. contra Donatiſtas, qui Altare appellat Sedem, & Corporis, & Sanguinis Chriſti. Quamobrem neſas eſt in ipſa Sede comeſtibilia, aliaque uſui hominum inſervientia, ut benedicantur, collocare.

CAPUT II.

Ordo ad faciendam Aquam benedictam.

I. DE Aqua benedicta, ac de ordine ad eam faciendam dicturi, ut rem a ſua prima origine repetamus, habuiſſe Ethnicos Aquam ſuam luſtralem, & piacularem, liquet ex Hippocrate, ſi tamen ipſe Author eſt Libri, *De morbo ſacro*, ubi refert, ſubeuntes Templa aſpergi Aqua, ut purgentur a culpis anterius contractis. Idem agnoſcit Virgilius in hujuſmodi Aqua, ubi Libro II. Æneidos meminit etiam aſpergilli, ſic inquiens.

Idem ter ſocios pura circumtulit unda,
Spargens rore levi, & ramo felicis olivæ.

Sed non opus eſt alia gentilium Scriptorum teſtimonia afferre, cum ſit vulgatiſſimum, quid Valentiniano I. acciderit, cum Julianum Apoſtatam civilis obſequii ergo ad ſorea uſque Templi Idolorum eſſet comitatus; ab Æditue enim Aqua ritu Ethnico luſtrata permodice reſperſus, & Æditum, ipſo inſpectante Juliano, valide pugno contudit, & partem chlamidis, quam profana Aqua contigerat, illico abſciſſam abjecit, ut ſcribunt Soaomenus Lib. vi. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Capite vi. & Theodoretus Lib. iii. Cap. v. Videndus de Aqua Ethnicorum ſacra Baronius ad annum CCCLXII. Porro ſicut Aquam ipſam Ethnici ab Hebræis uſurpaverant, depravantes, quod habetur in Libro Numerorum, Cap. xix. de Aqua luſtrationis, & expiationis, ut non male ratiocinatur Loyerius Lib. viii. *De ſpectris*, Cap. ix. ita nos Chriſtiani juſte, uſum perverſe occupatum eluimus, adhibita Aquæ ſanctificatione per verbum Dei, & orationem. Argumentum vero ex ſectariis propoſitum, ſuit jam olim crocitatua Juliani Apoſtatæ, expoſtulantis, quod Chriſtiani uſua Ethnicos ſublegiſſent. Sed nos, ut eſt apud S. Auguſtinum Libro xx. contra Fauſtum, Cap. xxiii. habemus quædam cum gentilibus communia, ſed finem diverſum. Neminem latet, Satanam Dei ſimium Divina pleraque inſtituta æmulatum eſſe; ut optime notavit Tertullianus in Libro, *De præſcriptionibus adverſus hæreticos*, Cap. xl. & in Libro, *De Corona Militis*, Cap. xiv. aliique Patres, atque Scriptorea relati a Raynaudo in Heteroclitis Spiritualibus, Parte II. Sectione II. Puncto v. ubi late egregieque diſſerit de Aqua benedicta.

II. Quam antiqua ſit in Eccleſia ritua Aquæ benedicendæ, dicemus mox infra in Commentario ad §. i. Lubet initio Capitis hujus & illud præmittere, varias eſſe, & antiquas in Eccleſia ſolemnes Aquæ Benedictiones. Benedicitur I. Sal & Aqua in Benedictione, & poſitione primarii lapidis pro Eccleſia ædificanda. II. Pro Eccleſiæ, Sacelli, Altaria, Cœmeterii, & Campanarum Dedicatione, & Conſecratione. III. Pro Eccleſiæ, & Cœmeterii Reconciliatione; quarum Benedictionum formulæ in Pontificali Romano habentur jam a nobis perpetuis Commentariis illuſtrato.

to. IV. benedicitur Aqua Baptiſmatis bis in Latina Eccleſia, nempe in Vigiliis Paſchæ, & Pentecoſtes, ut legere eſt in Miſſali Romano. V. in Eccleſia Lstina benedicitur ſingulis diebus Dominicis Sal, & Aqua, ut inde populus, & alia aſpergantur, utque ab ipſis etiam Fidelibus in vaſculis mundis domum deportari, & religioſe uſurpari pnſſit. De hac poſtrema nos agimus in præſenti, quæ etiam ex priſcn ritu in vaſis ad Eccleſiarum oſtium collocatis aſſervari ſolet, ut aſpergantur ii, qui illas ingrediuntur.

III. Sunt qui Aqnæ benedictæ originem ab Apoſtolorum temporibus repetunt, quia ſcilicet juxta S. Auguſtini regulam Libro IV. *De Baptiſmo contra Donatiſtas*, expreſſam, *quod univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi auctoritate Apoſtolica traditum rectiſſime creditur*. Negari non poſſe, quin ejus uſus ſit in Ecelesia antiquiſſimus, vel ex eo probat Martene in Libro, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis Officiis celebrandis*, Cap. IX. num. XII. quod, præter Benedictionem Aquæ ad Baptiſmum, & ad Eccleſiarum dedicationem adhibendæ, quæ a primis Chriſtianæ Religionis Sæculis obtinuiſſe non dubitatur, alia ſuperſunt de illius uſu, atque virtute argumenta apud S. Epiphanium, Hæreſi XXX. Caſſianum Collatione XV. Cap. XIV. Theodoretum Libro V. *Hiſtoriæ Ecclesiaſticæ*, Cap. XXI. & alios Auctores plurimos, quos citant Gretſerus in Tractatu, *De Benedictionibus*, Lib. II. Cap. IV. Marſius Columna in ſua Hydragiologia, Durandus, Durantus, & cæteri, qui Cathnlicæ Eccleſiæ ritus recenſent.

IV. At vero non deſuerunt hæretici, qui & hujuſmodi Benedictionem irriſerint. Primi quidem, ut teſtatur Bellarminus Lib. III. *De cultu Sanctorum*, Cap. VII. fuerunt Waldenſes exorti anno Chriſti MCLXX. Poſt eos Flagellantes, circa annum MCCCL. qui, quod omnem pietatem conſtituerent in Baptiſmo Sanguinis per flagellationem ſponte eſſuſi, ſimul aſſerebant, finem jam accepiſſe Sacramenta Baptiſmi, Confirmationis, Pœnitentiæ, & cætera omnia, & cum eis omnes Benedictiones Aquæ, Salis, Cinerum &c. unde etiam inſtrumentum, quo aſpergimus ipſam Aquam benedictam, vocabant clavam mortis, ipſas vero guttas aquæ aſperſæ, ſcintillas inſernales dicebant. Sequuti ſunt Flagellantes Wicleffiſtæ, aſſerentes, Benedictiones Aquæ, Salis, Vini, Panis, Olei, Cereorum, & ſimilium, eſſe veram praxim necrnmantiæ; idemque de hæreticis in Bohemia graſſantibus ſcribit Æneas Sylvius in Libro, *De origine Bohemorum*, Capite XXXV. His denique acceſſerunt Lutherus, Calvinus, hæreticique noſtri temporis omnes, quos egregie feliciterque conſutavit laudatus Bellarminus loco citato, num. 6.

V. Quicquid autem obganniant heterodoxi, hanc Aquæ Benedictionem ex pervetuſto ritu, ingenti Fidelium utilitate, univerſa frequentat Eccleſia. Romana quidem ſingulis diebus Dominicis, ut dicemus mox in §. I. hujus Capitis, excepto Paſchæ, & Pentecoſtes Feſto, eo quod pridie harum ſolemnitatum, uti notavit Gretſerus in citato Opere Lib. II. Cap. IV. benedicatur, & conſecretur Fons Baptiſmatis, ex cujus Aqua Fidelibus pars aliqua etiam domum adſportanda dabatur, ut ait Durandus in ſuo Rationali Lib. IV. Cap. IV. prius tamen, quam Chriſma inſunderetur. De quo antiquo more ſic legimus in Capitularibus Regum Francorum Lib. VI. Cap. LXXVII. *Quod in Sabbato Sancto, vel in Sabbato Pentecoſtes, ſiqui velint Aquam conſecratam ad aſperſionem in domos ſuas recipere, ante Chriſmatis infuſionem accipiant*. Quod in ſuum Decretum tranſtulit Gratianus, Cap. CXXVI. De conſecratione, Diſtinctione IV. Tempore Gregorii Turonenſis, qui claruit Seculo VI. ſolitam ſuiſſe diſtribui hanc Aquam poſt Chriſma inſuſum, citato loco obſervat Gretſerus, qui etiam ſcite mox ſubjicit, reverentiæ cauſa, poſterioribus Sæculis id merito ſuiſſe mutatum. Sed hoc obiter dicto, notandum denique eſt illud, eandem ſcilicet Benedictionem Aquæ ex antiquo pariter inſtituto in uſu eſſe apud Græcos, Armenos, Antiochenos, Syros, Æthiopes, ſeu Abyſſinos, & Mozarabes in Hiſpania, ut palam fit ex Benedictionum formulis, quas ad calcem ſuæ Hydragiologiæ proſert Marſilius Columna. Quamobrem merito ridendus Hoſpinianus Calviniſta, qui temere aſſerere non erubuit, Aquam luſtralem in Romana Eccleſia inventam, ab aliis Eccleſiis non ſuiſſe uſurpatam.

§. I.

Diebus Dominicis, & quandocumque opus fuerit, præparato Sale, & Aqua munda benedicenda in Eccleſia, vel Sacriſtia, Sacerdos Superpelliceo, & Stola violacea indutus, primo dicit ℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini*. ℟. *Qui fecit Cælum, & terram.*

COMMENTARIUS.

I. AQuam baptiſmalem conſecrandi morem duobus temporibus Paſchæ, & Pentecoſtes antiquiſſimum in Eccleſia ſuiſſe, jam late nos aſſeruimus, probavimuſque Tomo I. hujus Operis in Commentariis ad Titulum II. non uno in loco. Ex eadem Aqua conſueviſſe olim Fideles, antequam in ea parvuli baptizarentur, accipere in vaſis ſuis, *ad ſpargendum, tam in domibus, quam & in vineis, campis, & fructibus eorum*, docent nos antiquæ Synodi, & priſci Libri Sacramentorum apud Martene Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. I. Articulo XVIII. præſertim Ordine VI. Teſtatur etiam Durandus, Lib. IV. Rationalis Divinorum Officiorum, Cap. IV. quod adhuc ſuo ævo ſolerent homines de ipſa Aqua baptiſmali aſpergi, priuſquam in ea Chriſma inſunderetur; ſed id tamen communiter interdictum ſuiſſe, quod putarent nonnulli, ſe iterum a peccatis hujus Aquæ aſperſione mundari.

II. Præterea quum pius uſus eo tandem devenerit, ut quum jam non ſufficeret tantis aſperſionibus pro hominibus, & pro eorum domibus, ac vineis, & campis Aqua illa baptiſmalis, putat

tat

tat quidem inter alius eruditus Auctor Sebaſtianus Pauli in Diſſertatione, *De Ritu Eccleſiæ Neritinæ*, Parte 1. num. VIII. prope finem, cautum iccirco in Eccleſiis quibuſdam fuiſſe, ut ſingulis Dominicis Aqua benediceretur a Sacerdotibus, facta populorum pietati ampliori poteſtate eam in ſacros illos uſus inſumendi. Animadvertens porro laudatus Auctor, ex Aqua baptiſmali ſegetes olim, campos, & domos aſperſas, ſequenti num. IX. in eam ait ſe iviſſe ſententiam, Aquam ſcilicet, quam nos luſtralem, ſeu benedictam vocamus, & ad alios extra Baptiſmi ritus benedicimus, primoribus illis Eccleſiæ temporibus, neutiquam ab Aqua baptiſmalis Fontis diverſam fuiſſe; ſed exorcizatis Aquis ad baptizandorum regenerationem partim abſumptis, ex eis, quæ ſupererant, aſpergebantur; quæque cum vix ſufficerent, facile factum eſſe, ut altera Aquarum Benedictio inſtitueretur, quæ aliis ſacris a Baptiſmi uſibus inſerviret.

III. Revera cum mos benedicendi Aquam extra Baptiſmum Dominicis diebus, vergentibus annis inoleviſſet, ea tamen excepta fuere tempora, in quibus Fons baptiſmalis conſecrabatur, ut Paſchæ, & Pentecoſtes; quaſi innuere vellent Patres, & Synodi, ex prima, & vetuſtiſſima Baptiſmalis Fontis conſecratione recentiorem hanc benedictionem Aquæ emanaſſe. Id quod apertius forſan innuit Rupertus Abbas Tuitienſis Lib. VII. *De Divinis Officiis*, Cap. XXX. ubi ait, quod *benedicitur populus*, Aqua ſcilicet benedicta, *diebus Dominicis in memoriam lavacri regenerantis, quod in ſola Paſchæ Dominica conferebatur*. Similia his docet Durandus citato loco num. 4. ubi diſerte ait, Aquam in memoriam Baptiſmi omni Dominica benedici, præterquam in Paſcha, & Pentecoſte, quia in Sabbatis Dominicas illas præcedentibus, benedictis Fontibus, ante Chriſmatis infuſionem Aqua recipitur, & ad ſpargendum nos, & domos reſervatur, non quidem, *ut rebaptizemur*, ut ſcite ſubdit Durandus, *ſed ut gratiam Divini Nominis cum memoria Baptiſmatis invocemus*. At quod admirationis loco eſſe poteſt, in Baſilica Nolana antiquitus die ſacro Pentecoſtes populus luſtrali Aqua aſpergebatur, non autem pura illa, & naturali, cujus ſemper in Eccleſia uſus fuit, ſed artefacta, & roſacea, ut apud memoratum Sebaſtianum Pauli teſtatur Ambroſius Leo, *De Urbe Nola*, ubi ſic inquit: *Paucis poſt memoratum diem coronarum, ſertorumque præteritis, atque tunc, cum dies illaxit, quod Paſcha roſarum appellatur, Baſilicam, Epiſcopium, fronde, ac floribus ſpargunt, ornantque Sacerdotes, ac inter ſacrificandum, ex eis unus vaſculo arctiſſimi orificii roſea aqua ſemipleno ſingulis accedens irrorat*.

IV. Sed omiſſo hoc ritu, ut ritum in hoc §. I. relatum latius enarremus, benedicendi ſcilicet Aquam diebus Dominicis, & quandocumque opus fuerit, quamquam antiquiſſima ſit in Eccleſia Aquæ Benedictio, & a primis uſque ſæculis Chriſtianæ Religionis uſitata, ut ſuperius probatum fuit, fatetur tamen Martene in Libro, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis celebrandis Officiis*, Cap. IX. num. XII. non legiſſe ſe aliquid de ſolemni Salis, & Aquæ Benedictione ſingulis diebus Dominicis facienda ante Sæculum IX. quo Leo Papa IV. in Homilia, *De cura paſtorali*, pauca hæc habet: *Omni die Dominico ante Miſſam Aquam benedicite, unde populus aſpergatur, & ad hoc proprium vas habete*. Quod etiam Hincmarus Remenſis Archiepiſcopus, editis ad Presbyteros Diœceſis ſuæ Capitulis nonnullis, quinto loco ſtatuit, *ut omni die Dominico quiſque Presbyter in ſua Eccleſia ante Miſſarum ſolemnia Aquam benedictam faciat in vaſe nitido, & tanto miniſterio convenienti, de qua populus intrans Eccleſiam aſpergatur, & qui voluerint, in vaſculis ſuis nitidis ex illa accipiant, & per manſiones, & agros, & vineas, ſuper pecora quoque ſua, atque ſuper pabula quoque eorum, necnon & ſuper cibos, & potum ſuum conſpergant*. Hanc Benedictionem *in omni Dominica juxta Canones* celebrari, ſcribit Micrologus in Libro, *De Obſervationibus Eccleſiaſticis*, Cap. XLVI. Sed quinam ſint hi Canones, ait Martene citato loco, necdum ſibi reperire licuiſſe. Nam S. Alexandri I. Papæ Decretum, quod ille citat, & refertur a Gratiano, Canone, *Aquam*, De conſecratione, Diſtinctione II. eſt ſuppoſititium, deſumptum ex adulterina memorati Alexandri I. Papæ Epiſtola 1. quam communiter exploduunt eruditi Scriptores.

V. Tradit hæc quidem Martene, ſed non deſunt multi ex eruditis, & quidem primi ſubſellii, inter quos Baronius, Bellarminus, Gretſerus, aliique Viri doctiſſimi, qui uſum Aquæ benedictæ ab Apoſtolis traditione emanatum, & Alexandri Papæ I. Decreto ſtabilitum probant. Quicquid autem ſit de hujuſmodi Decreto, adhærere nequeo laudati Martene opinioni, ubi non obſcure innuit, ſolemnem Salis & Aquæ Benedictionem ſingulis Dominicis faciendam ante Sæculum IX. minime reperiri. Quamvis enim nulla de eo ritu ante dictum tempus monumenta extent, cum ipſa tamen Aquæ Benedictio antiquiſſima ſit in Eccleſia ex traditione Apoſtolorum profecta, conveniret autem populus, ut tradit S. Juſtinus in Apologia II. ad Synaxim *die Solis*, ideſt Dominica die, in conſequentiam venit die ipſa Dominica eam Benedictionem peragi conſueviſſe medio Sæculo Chriſti II. quo Juſtinus claruit. Cæterum nec monumentum, quod ex Leone Papa IV. affert Martene, aliquid innuit, quod tunc temporis Aquæ Benedictio Dominica die facienda incœperit, ſed tantum docet, ut ritus ille obſervaretur, qui forte alicubi, Presbyterorum negligentia, ut ſolet accidere in aliis functionibus Eccleſiaſticis, in deſuetudinem abierat.

VI. Ergo ritui antiquo concinit hic noſter §. ut nimirum Benedictio Aquæ diebus Dominicis peragatur, & quidem *ante Miſſam*, ut ait laudatus Pontifex Leo IV. ſive, ut habet Hincmarus, *ante Miſſarum ſolemnia*. Atque hoc eſt tempus, quod varii Codices Rituales, Synodi, & Auctores multi, qui de Divinis Officiis tractarunt, ei Benedictioni aſſignant. Verum, teſte Martene loco citato, num. XIII. in Eccleſia Turonenſi Sabbato ante Veſperas hujuſmodi Benedictio fiebat; ex præſcripto autem Ordinis Cameracenſis, & Atrebatenſis Eccleſiæ, mane ante Primam privatim in Sacrario peragebatur; ex antiquo Miſſali inſignis Eccleſiæ Albienſis *ante Tertiam in Sacriſtia*; ex antiquo Proceſſionali, ſeu Rituali ms. Sveſſionenſi Hora Tertia *ad aſſenſam Presbyterii ſuper gradum altiorem*. Hodie quoque in Choro ad aquilam benedicitur in Eccleſia Rothomagenſi, Sacerdote ad Aquilonem converſo Exorciſmos pronuntiante. In inſigni tandem Eccleſia Vienenſi in Gallia ſolemniter in navi celebratur

Aquæ benedictæ ritus hoc modo, quem idem Auctor deſcribit: *Die Dominica, convocatis ad Campanæ ſignum per horæ quadrantem Canonicis, Sacerdos indutus Amictu, Alba, Stola, & Cappa, comitante Subdiacono, Alba, & Manipulo ornato, ac Librum Miſſalem deferente, cum duobus Acolythis Alba pariter indutis, uno cereum accenſum, & Sal, altero vas Aqua plenum deportante, accedit ad ſuperiorem navis partem verſus Evangelium, ibique, toto circumſtante Clero, Salem, & Aquam, exorciſmis, & precibus annotatis, expiat.*

VII. Tandem ut huic Commentario finem imponam, mandat hic noſter §. ut Sacerdos benedicturus Aquam, dicat primum ℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini &c.* deſumptum ex Pſalmo CXXIII. quo proteſtemur, nos viribus noſtris, aut operibus juſtitiæ neqnaquam confidere ad hanc Benedictiooem peragendam, ſed ſolo Dei auxilio, præſidioque niti, in quo tota oostra ſpes, ac fiducia repoſita eſt; uti jam latius diximus ſupra Cap. I. in Commentario ad §. IV. ubi Verſiculum ipſum, qui ſerme in fronte, & initio cujuſque operis, atque Eccleſiaſticæ Benedictionis ex antiquo Eccleſiæ ritu præmitti ſolet, jam explicuimus.

§. II.

Deinde abſolute dicit Exorciſmum Salis: *Exorcizo te creatura Salis per Deum ✠ vivum, per Deum ✠ verum, per Deum ✠ ſanctum, per Deum, qui te per Eliſæum Prophetam in Aquam mitti juſſit, ut ſanaretur ſterilitas Aquæ, ut efficiaris Sal exorcizatum in ſalutem credentium, & ſis omnibus ſumentibus te ſanitas animæ, & corporis; & effugiat, atque diſcedat a loco, in quo aſperſum fueris, omnis phantaſia, & nequitia, vel verſutia diabolicæ fraudis, omniſque ſpiritus immundus adjuratus per eum, qui venturus eſt judicare vivos, & mortuos, & ſæculum per ignem.* ℟. *Amen.*

Oremus.

Immenſam clementiam tuam, Omnipotens æterne Deus, humiliter imploramus, ut hanc creaturam Salis, quam in uſum generis humani tribuiſti, benedicere ✠, & ſanctificare ✠ tua pietate digneris, ut ſit omnibus ſumentibus ſalus mentis, & corporis; & quicquid ex eo tactum, vel reſperſum fuerit, careat omni immunditia, omnique impugnatione ſpiritualis nequitiæ. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. VEnio nunc ad Exorciſmos, ſeu adjurationes, quibus nonnullæ res benedicendæ, ac nominatim Sal, & Aqua, prius purgantur, & tunc demum juxta antiquum Eccleſiæ ritum, actis Exorciſmis, benedicuntur; ſunt enim & aliæ quædam, quæ abſolute benedicuntur, nullo præmiſſo Exorciſmo, quales ſunt variæ Benedictiones, quas infra explicabimus. Ergo Benedictioni Salis & Aquæ, de qua in præſeoti agimus, Sacerdos ex veteri utique ritu hunc Exorciſmum præmittit in noſtro §. deſcriptum: *Exorrizo te creatura Salis &c.* Hac adjuratione præmiſſa, qua dæmon, vel expellitur, vel impeditur, ne creaturam illam obſideat, uſumque ejus mortalibus noxium reddat, ſubjungit Orationem, ſeu Benedictionem: *Immenſam Clementiam tuam &c.* in eodem §. expreſſam. Similis plane eſt Benedictio Aquæ in §. III. notata; nam & in hac Exorciſmus præcedit, & ſubſequitur Oratio, ſeu Benedictio, quamquam ipſe etiam Exorciſmus implicite Benedictionem contineat. De Exorciſmorum antiquitate in Eccleſia, ejuſque uſu in variis Benedictionibus Eccleſiaſticis loquuntur paſſim priſci Patres, ac Synodi, Ritualeſque Codices, quorum loca vel hic receoſere, literis abuti eſſet, ac tempore.

II. Scio equidem, vehementer offendi hæreticos oostri præſertim ævi verbo iſto *exorrizo* in Beoedictionibus Salis & Aquæ poſito; abſurdum enim videri ajunt, ſi creatura rationis expers exorcizetur, ſeu adjuretur, cum Exorciſmum, ſeu adjurationem, nec ſentiat, nec intelligat. Verum communis Theologorum doctrina eſt, veterum Patrum, atqoe perpetuo Eccleſiæ uſu innixa, hujuſmodi res adjurari poſſe, non ſecundum ſe, ſed in alio; quia cum adjuratio ſit petitio, ſeu obſecratio, vel imperium, dirigi per ſe ad creaturas irrationales nequit, cum talium actionum percipiendarum non ſiot capaces. Dirigitur ergo adjuratio ad Deum, ſed petendo, & obſecrando, aliter enim adjurare noo licet. Atque hæc ſorma adjurationis obſervatur in Benedictionibus Salis & Aquæ: *Exorrizo te rreatura Salis per Deum ✠ vivum &c. Exorcizo te creatura Aquæ in Nomine Dei ✠ Patris &c.* Subjunguntur mox Orationes, quibus petitur, ut Deus creaturas ipſas benedicat, expulſis inde dæmonis inſidiis, & ut dæmones impediat, ne nobis per creaturas rationis expertes noceant; uti ſcite obſervat inter alios eruditus Gretſerus Libro II. *De Benrdictionibus*, Capite VII. ubi etiam notat, aliquando Exorciſmum, ſeu adjurationem rerum ratiooalium directe terminari ad dæmonem, & tunc id per imperium fieri; imperio enim cogendus eſt dæmon, non obſecratione, aut precibus, ut hunc vel illum locum, hanc vel illam rem relinquat, perque eam mortalibus damna inſerre deſinat.

III. Docet tamen doctiſſimus Suarez Tomo II. *De Religione*, Lib. IV. *De adjuratione*, Capite II. num. 14. adjuratiooem per imperium etiam directe circa creaturas Irrationales verſari poſſe quoad efficaciam, & effectum; non quod morale illud imperium percipiant, aut ad ejus intelligentiam ſe ſe moveant, vel a motu deſiſtant; ſed quia efficacia, & effectus imperii ita illis a Deo imprimitur, quaſi imperium ipſum intellexiſſent. Sic Matthæi Cap. VIII. imperavit Chriſtus ventis & mari, & e veſtigio ſequuta eſt obedientia, non moralis, ſed quaſi phyſica. Ita enim venti, & ma-

& mare Chriſto morem geſſerunt, quaſi auribus verba imperantis audiviſſent. Ad cujus imitationem ventis, & tempeſtatibus, & animalibus pernicioſis ſerpentibus, locuſtis, aliiſque id genus, imperarunt non raro Viri Sancti, ad eaque imperium pervenit, non quoad intelligentiam, ſed quoad vim, & efficacitatem. Memorabilis Exorciſmus contra animalcula fructibus terræ pernicioſa, quo uſus fertur S. Tryphon Martyr, quem Græci, hujuſmodi clade imminente, potiſſimum invocant, ut & S. Euſtachium, & S. Julianum Libycum, legitur in Euchologio, quod Notis egregiis illuſtravit Jacobus Goar, pag. 555. juxta poſtremam editionem Venetam anni MDCCXXX.

IV. Communi itaque, ut idem Goar obſervat, utriuſque Eccleſiæ uſu receptum eſt, ut reptilia, & inſecta agris, vineis, hortis, perniciem inferentia precibus eliminentur, & Exorciſmis exterminentur. Dei namque vindicta, aut dæmonis invidia, cum hæc animalia ſoleant immitti; ſi Divino nutu inſiſtent homines, ſupplici prece ad Deum directa, flagello ingruenti occurrendum; ſin a dæmone mota frugibus ruinam minentur, tunc Eccleſiæ poteſtas auctorem mali dæmonem, non precibus, ſed Exorciſmorum imperio compellit, ut irrationabilibus his creaturis diſperſis, ab intentando hominibus nocumento deſiſtat. Et talis eſt, ait S. Thomas in Secunda Secundæ, Quæſtione XC. Articulo III. modus adjurandi in Eccleſia Exorciſmis, per quos dæmonum poteſtas excluditur ab irrationabilibus creaturis. Varia exempla ad comprobandam Exorciſmorum, & Aquæ benedictæ virtutem, leguntur paſſim in Vitis Sanctorum apud Surium, & Bollaudianos. Atque, ut hic unum proferam, memorat laudatus Surius ad diem XVIII. Aprilis in Vita S. Urſmari Epiſcopi Belgæ, qui obiit anno DCCXIII. Exorciſmis pariter, & Aquæ benedictæ aſperſione fugatum fuiſſe dæmonem a Malbodienſis Monaſterii prædiis.

V. Dicta hucuſque jam ſatis oſtendunt, quam impius, atque ſacrilegus ſit Liber ille, cui Titulus, *Lectura ſuper Canone, De conſecratione, Diſtinctione* III. *de Aqua benedicta per Reverend. Decretorum Doctorem, & Epiſcopum Argolicenſem DD. Gerardum Buſdagrum de Luca in Epiſcopatu Paduano Suffraganeum*. Cujus Libri is unicus ſcopus eſt Aquam benedictam ludibrio exponere, hæreticorum more, qui etiam aſſerere non verentur, Catholicos, qui Aquam & Sal exorcizant, pollutos eſſe hæreſi Manichæorum, exiſtimantium, creaturas a malis ſpiritibus teneri, & obſideri. Sed recte ajunt noſtri Theologi, manifeſtam eſſe hanc hæreticorum calumniam. Nam creaturas Dei bonas eſſe, nulla penitus excepta, docemus, & fatemur palam; non ignorantes interim, dæmonem his ipſis, ſaluti, & incolumitati noſtræ inſidias ſtruere poſſe, eam ob cauſam ex pervetuſto Eccleſiæ ritu, miraculis etiam comprobato, ante uſum illas benedicimus, & ſanctificamus. Ad quam Benedictionem, & ſanctificationem ipſe etiam Exorciſmus refertur; ut ſi forte in uſu ejus creaturæ nobis nocumentum pararet, Exorciſmo, ſeu adjuratione compulſus diſcedat. Poſſe autem dæmonem res, quas ad vitam ſuſtentandam adhibemus, præſertim eſculenta, & poculenta, inficere, vel unum illud exemplum Monialis apud S. Gregorium, Lib. I. Dialogorum, Cap. IV. ſatis oſtendit; quæ cum non præmiſſo ſanctæ Crucis ſigno lactucam comediſſet, ſimul etiam dæmonem, ut ita loquar, comedit; graviter ab eodem obſeſſa, & cruciata, vehementius adhuc crucianda, niſi S. Equitius e veſtigio opem tuliſſet, expulſo tam inviſo inquilino.

VI. Sed ut quæ noſtrum hunc §. ſpectant explicemus, miraculum illud ab ipſo Deo precibus Heliſæi Prophetæ patratum, in ipſo Exorciſmi principio ſtatim profertur, cujus hiſtoria in Libro IV. Regum Cap. II. ſic contexta legitur: *Cum poſt Heliam curru, & equis igneis in Cælum ſubvectum, Heliſæus Propheta habitaret in Hierico, dixerunt ad eum viri Civitatis: Ecce habitatio hujus Civitatis optima eſt, ſicut tu ipſe, Domine, perſpicis, ſed aquæ peſſimæ ſunt, & terra ſterilis*. Quaſi dixerint. Optimus eſt ſitus Civitatis, utpote contemplationi Prophetarum aptiſſimus, nec terra eſt ſterilis de ſe, ſed ex malitia aquæ, unde debet irrigari; ideo non indigemus niſi aquæ ſanatione: *At ille ait: Afferte mihi vas novum, & mittite in illud ſal. Quod cum attuliſſent, egreſſus ad Fontem aquarum, miſit in illum ſal, & ait: Hæc dicit Dominus: Sanavi aquas has, & non erit ultra in eis mors, neque ſterilitas. Sanatæ ſunt ergo aquæ uſque in diem hunc juxta verbum Heliſæi, quod locutus eſt.* Hoc præſtitit Heliſæus Propheta, non quod aquis ipſis ineſſet ſterilitas, velut fœcunditatis privatio; ſed quia amarulentæ erant aquæ illæ Hiericontinæ, & ſaliginoſæ; ſteriles reddebant terras, quas irrigabant; in quas idcirco miſit ſal, quod jam exorcizatum dicitur, cum a Sacerdote ſacris imprecationibus adjuratum, Divinis ſtatim precibus ſanctificatur, in omnium Chriſtifidelium ſalutem, ut ſit omnibus illis ſumentibus ſanitas animæ, & corporis, itaut a perſonis, & locis, in quibus aſperſum fuerit, procul ſit omnis phantaſia, & nequitia, vel verſutia diabolicæ fraudis. Hinc Exorciſmus dicitur adjuratio, ſeu forma, & modus adjurandi ſpiritus nequam hominibus infeſtos, itaut exorcizare, nihil aliud ſit, quam ſpiritum immundum per Divina adjurando expellere, ut nos late dicemus infra in Commentariis ad Titulum IX. *De exorcizandis a dæmonio obſeſſis*. Porro ſal ipſum in Evangelio ſanctificat verbum Dei, per quod Sacerdotis miniſterio imbuitur populus per aquam intellectus. Et dum trina Cruce utrumque ſignatur, diſcit populus Sanctiſſimæ Trinitati gratias pro eruditionis, ac redemptionis beneficio referre.

VII. Salis Exorciſmum ſequitur ſtatim Oratio, qua Sacerdos totius Eccleſiæ nomine immenſam illam Omnipotentis Dei potentiam deprecatur, ut hanc creaturam Salis in uſum omnium Chriſtifidelium conceſſam, conſueta pietate benedicat, & ſanctificet, ut quiſquis illorum, aut quivis locorum, ex eo tactus, vel reſperſus fuerit, liber ſit ab omni antiqui ſerpentis impetu, quo per abundantiam malitiæ, qua ſcatet, & ob incorporeæ naturæ conditionem, qua inviſibilis redditur, tentat aſſidua calliditate, & ſpiritali nequitia jugiter impugnare. Sane ſalis ipſe Exorciſmus, ſicut & Oratio, *Immenſam clementiam tuam &c.* legitur quidem in recentioribus Ritualibus paſſim, & in antiquis Sacramentorum Libris, quos recenſet Martene, & alii rerum Ritualium Scriptores. Quæ autem in ipſum Exorciſmum, atque Orationem notavimus, deſumpſimus plane ex Durando, & ex Obſervationibus Antonii Bellotte ad Ritus Eccleſiæ Laudunenſis.

§. III.

Exorciſmus Aquæ, & dicatur ſine *Oremus*, *Exorcizo te creatura Aquæ in Nomine Dei ✠ Patris Omnipotentis, & in Nomine Jeſu ✠ Chriſti Filii ejus Domini noſtri, & in virtute Spiritus ✠ Sancti, ut fias Aqua exorcizata ad effugandam omnem poteſtatem inimici, & ipſum inimicum eradicare, & explantare valeas cum Angelis ſuis apoſtaticis; per virtutem ejuſdem Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui venturus eſt judicare vivos, & mortuos, & ſæculum per ignem.* ℟. *Amen.*

Oremus.

Deus, qui ad ſalutem humani generis maxima quæque Sacramenta in Aquarum ſubſtantia condidiſti: adeſto propitius invocationibus noſtris, & elemento huic multimodis purificationibus præparato virtutem tuæ benedictionis ✠ infunde, ut creatura tua myſteriis tuis ſerviens, ad abigendos dæmones, morboſque pellendos, Divinæ gratiæ ſumat effectum, ut quicquid in domibus, vel in locis Fidelium hæc unda reſperſerit, careat omni immunditia, liberetur a noxa; non illic reſideat ſpiritus peſtiens, non auræ corrumpens; diſcedant omnes inſidiæ latentis inimici; & ſiquid eſt, quod aut incolumitati habitantium invidet, aut quieti, aſperſione hujus Aquæ effugiat, ut ſalubritas per invocationem ſancti tui Nominis expetita, ab omnibus ſit impugnationibus defenſa. Per Dominum noſtrum.

COMMENTARIUS.

I. PEracta Salis benedictione, Sacerdos Exorciſmum Aquæ ſtatim aggreditur. Cum enim per Sal intelligatur amaritudo pœnitentiæ, & per Aquam Baptiſmus, optimo jure Sal prius benedicitur, quippe cordis contritio præcedere debet abſolutionem, ut pœnitentiam Baptiſmum, juxta obſervationem Durandi, Libro IV. Rationalis Divinorum Officiorum, Capite IV. num. 4. In hujuſmodi Exorciſmi proceſſu ſæva illa dæmonis poteſtas increpatur iterum in Nomine Omnipotentis Dei, & in Nomine Jeſu Chriſti Filii ejus Domini noſtri, & in virtute Spiritus Sancti, ut ab Aqua procul recedat, quæ proinde potens, & apta fiat ad effugendam omnem poteſtatem inimici, immo ad inimicum ipſum explantandum cum Angelis ſuis, qui quod ab ipſo Deo deſciſcant, quem potius obſervare, & colere debent, inter apoſtatas recenſentur, ob infidelitatem, & flagitia ejuſdem Dei legibus contraria, ad quæ prolapſi ſunt; de quibus dictum eſt in Apocalypſi, Cap. XII. *Projectus eſt draco ille magnus ſerpens antiquus, qui vocatur Diabolus, & Satanas, & ſeducit univerſum Orbem, & projectus eſt in terram, & Angeli ejus cum eo miſſi ſunt.* Adverſus quos toties vibratur horrificum illud jamdudum prolatæ, ac iterum proferendæ in extremo judicio fulmen damnationis æternæ, quoties a Sacerdote terminatur Exorciſmus, *Per eum, qui venturus eſt judicare vivos, & mortuos, & ſæculum per ignem.* Namquum infernales, & immundi ſpiritus jam ab ipſo creationis initio damnati ſint, prout teſtatur univerſalis Eccleſiæ baptizandi ritus a nobis Tomo I. hujus Operis explicatus Titulo II. in Commentariis ad Cap. IV. *Ergo maledicte diabole, recognoſce ſententiam tuam*, & noverint ſe rurſus in futuro extremo Judicii die damnandos, cenſuit propterea pia Mater Eccleſia noviſſimum venturi Judicis terrorem illis jugiter incutere, ac renovare, ut nullus ſpiritualibus nequitiis locus, nulla refugis virtutibus licentia, nulla inſidiantibus malis relinquatur nocendi facultas. Etenim talis eſt univerſalis Eccleſiæ mens, & propoſitum, teſte Amalario Lib. I. *De Divinis Officiis*, Cap. XII. ut Exorciſmus, & increpatio adverſus antiquum humani generis hoſtem concludatur, *Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, qui venturus eſt judicare vivos, & mortuos*; ſeu, *Per virtutem ejuſdem Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui venturus eſt judicare vivos, & mortuos, & ſæculum per ignem.* Quippe dignus ſit hujus increpationis ritus habere judicium noviſſimum, in quo judicandi ſunt mortui, & vivi, & ſæculum per ignem, ut illius tremore diabolus jugiter, & undique contutiatur. At qui jam reſurrexerunt, & vivunt cum Chriſto, illi audiant bona ſibi promitti per eundem, qui vivit, & regnat Deus cum Patre in unitate Spiritus Sancti.

II. Sequitur deinde alia præcedenti non diſſimilis Oratio, qua non immemor Eccleſia, Deum maxima quæque Sacramenta in Aquarum condidiſſe ſubſtantia, novis invocationibus Deum ipſum ſupplex exorat, ut ejuſdem Aquæ ſubſtantiam Sacerdotali miniſterio, & Exorciſmi imprecatione purificatam, & diſpoſitam, Divinæ virtutis ſuæ potentia benedicat, quatenus non ſolum in Templo, Ædeque ſacra diſpergatur, verum etiam ut illa ad domos privatas delata, omnis immundorum ſpirituum ſpurcitia, tam de habitaculo Dei, quam de corporibus Fidelium propellatur, & adſperſione ſua omnes in eis habitantes jugiter irroret, & communiat. Porro ut multa omittam, quæ in hanc Orationem notavit doctiſſimus Antonius Bellotte in ſuis ad Ritus Lugdunenſis Eccleſiæ Obſervationibus pag. 260. en illa plane tendit, ut quidquid reſperſione hujus Aquæ fuerit contactum, omni vacet impuritate, & noxa peccati, imo & ut deſiderata cunctis hominibus, & locis incolumitas in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti illæſa permaneat, & ab omnibus inimicorum offenſionibus defenſa. Magnæ ſiquidem dignitatis, ac virtutis eſt Oratio, quæ veram Sanctiſſimæ Trinitatis in unitate, & unitatis in Trinitate confeſſionem expreſſe continet. Unde commixtio Salis, & Aquæ fit ſtatim a Sacerdote in Nomine ejuſdem Patris, & Filii, & Spi-

ritus

ritus Sancti. Quæ quidem Oratio, ſeu invocatio Sanctiſſimæ Trinitatis proinde adhibetur in omni Sacramentorum adminiſtratione, ut nullum dederis Eccleſiaſticum Sacramentum, quod efformato Crucis ſignaculo cum hujus Orationis pronunciatione non adminiſtretur. Applicatur & Benedictionibus tum privatis, tum ſolemnibus, ut cum ſacra Benedictio, aut in populum, aut in rem quampiam ferenda ſit, claudatur ipſa plerumque hac terminali, & poſtrema Sanctiſſimæ Trinitatis invocatione.

III. Explicanda nunc nobis eſt difficultas, quæ oritur ex Oratione in §. poſita, *Deus, qui ad ſalutem humani generis maxima quæque Sacramenta in Aquarum ſubſtantia condidiſti &c.* an ſcilicet Aqua benedicta ſit Sacramentum. Et quidem non eſſe Sacramentum, cum Sancto Thoma, & aliis Theologis communiter docet Sylveſter in Summa, verbo, *Aqua benedicta*, num. 1. Et ratio eſt, quia Aqua iſta non eſt ſignum efficax Gratiæ ſanctificantis animam, ſeu non eſt inſtituta ad producendam infallibiliter, & ex opere, ut ajunt, operatu Gratiam ſanctificantem, ſed ſolum eſt inſtrumentum, quo mediante, Deus dat Gratias prævenientes, & remiſſionem culparum venialium per modum impetrationis ex interceſſione Eccleſiæ, & non infallibiliter, ut late explicat Paulus Maria Quarti in Libro, *De Benedictionibus*, Titulo 1. Sectione v. Non ergo eſt Sacramentum Aqua benedicta, ſed unum ex præcipuis Sacramentalibus, quæ ordinantur ad removendum prohibens, ideſt nequitiam Dæmonum, & venialia, & omne quod impedire poteſt effectum Sacramentorum, uti docent Sylveſter loco citato, & Suarez Tomo III. in III. Partem, Diſputatione xv. per totam.

IV. Cæterum verba illa Orationis, *maxima quæque Sacramenta in Aquarum ſubſtantia condidiſti*, dupliciter explicari poſſe, docet laudatus Quarti in recitato Opere, Titulo III. Sectione 1. Dubitatione 1. Primo, poſito, quod in ipſa Oratione ſit ſermo de ſeptem Sacramentis Novæ Legis, dici hæc quidem recte poſſunt condita, ſeu inſtituta a Deo *in Aquarum ſubſtantia*, quatenus ſcilicet omnia Sacramenta, & præſertim Baptiſmus, & Euchariſtia radicaliter vim, & originem habent ex Aqua & Sanguine, quæ ex latere Chriſti emanarunt, quando unus Militum lancea latus ejus aperuit. Siquidem in hujuſmodi Sanguine & Aqua ſignificata ſunt omnia Sacramenta Eccleſiæ, quæ ex Chriſti morte habent efficaciam. Aqua enim indicat Baptiſmum, qui eſt janua; Sanguis vero Euchariſtiam, quæ eſt finis, & conſummatio Sacramentorum, & ideo ſub his duobus reliqua comprehenduntur; & in hunc ſenſu Sancti Patres communiter aſſerunt, per hoc myſterium indicatum eſſe, omnia Sacramenta de latere Chriſti manaſſe. Secundo, & planius in germano ſenſu dici poteſt, illis verbis, *maxima quæque Sacramenta &c.* non ſignificari Sacramenta Novæ Legis, quibus animæ ſanctificantur, ſed myſteria, & prodigia, quæ ab initio Mundi Deus operatus eſt maxime in Aquarum ſubſtantia, quæque enumerat Eccleſia Sabbato Sancto in Benedictione Pontis Baptiſmalis.

V. Reſtat, ut quædam notemus de Aquæ benedictæ virtute, & effectibus, qui in Orationibus in hoc Rituali deſcriptis exprimuntur, præſertim vero in memorata toties Oratione in hoc §. poſita, *Deus, qui ad ſalutem humani generis &c.* ubi dicitur valere Aquam benedictam *ad abigendos dæmones, morboſque pellendos &c.* Aqua benedicta fugatos dæmones, morbos depulſos, ac etiam mortuos excitatos, pluribus ex Eccleſiaſtica Hiſtoria, & Vitis Sanctorum allatis exemplis oſtendit inter alios eruditus Gretſerus Libro II. *De Benedictionibus*, Cap. xi. & xii. Certe de Jacobo, non illo Niſibeno, ſed alio, qui tempore Theodoreti vivebat, iſta generatim idem Theodoretus refert: *Illius Benedictione multæ extinctæ ſunt, & extinguuntur febres, & multæ ægritudines ceſſarunt, & omnes abierunt. Multi autem dæmones coacti ſunt fugere, & Aqua, quæ ab illius dextera benedicitur, fit ſalutare pharmacum.* S. Joannes Chryſoſtomus, ut habetur in ejus Vita apud Surium ad diem xxvii. Januarii, oblata ſibi muliere, quæ dyſſenteria laborabat, *juſſit Aquam afferri, cui cum Divinum ſignaculum injeciſſet Pontifex, mulieri infudit in Chriſti nomine. Quod cum factum eſſet, quæ in lecto decumbebat, ſtatim ſurrexit ſana, & cum marito, & civibus una voce unanimes Chriſtum magnificabant.* Idem Chryſoſtomus, ut etiam in ejus Vita legitur, febricitantem puerum vi morbi jam ad extrema deductum priſtinæ ſanitati reſtituit Aqua, *quam cum ter ſignaſſet in Nomine Sanctæ Trinitatis, & ter ea aſperſiſſet illum, qui ægrotabat, ſanum, & a morbo liberum reddidit ei, quæ genuerat.* Teſte Ferrario in Catalogo Sanctorum Italiæ, S. Eugenius Diaconus puerum mortuum revocavit ad vitam aſperſione Aquæ, quam S. Zenobius Epiſcopus benedixerat.

VI. Ex his, aliiſque innumeris fere miraculis, quæ afferri poſſent, virtute Aquæ benedictæ patratis, ſolide, abundeque confoſſa videtur audacia, temeritaſque Tilmanni Heshuſii, qui in Libro de ſexcentis erroribus Papiſtarum, loco xxvii. ponit inter errores Aquam luſtralem valere ad delenda venialia, & ad fugandos dæmones, & morbos; conaturque probare primum ex Epiſtola 1. Joannis Cap. 1. *Sanguis Jeſu Chriſti emundat nos ab omni delicto*, adeoque etiam a veniali. Secundo, quia *non eſt ſcriptum, ut Aqua ſanctificetur ad pellendos dæmones*. Sed inepta hæc argumenta confutavit jam Bellarminus Libro III. *De cultu Sanctorum*, Cap. vii. ubi ſcite ait, nihil prorſus concludere primam Heshuſii rationem. Nam Sanguis Chriſti emundat quidem ab omni peccato, ſed ſi aliquo modo nobis applicetur. Et quemadmodum applicatur per Baptiſmum, & Pœnitentiæ Sacramentum ad delenda omnia peccata, ita etiam applicatur per Sacramentalia, & Orationem Dominicam ad delenda venialia in eo, qui eſt in gratia. Ad aliam rationem, quam affert, non eſſe ſcilicet ſcriptum, ut Aqua ſanctificetur ad pellendos dæmones, falſum omnino eſt, cum expreſſe in Epiſtola 1. ad Timotheum, Cap. iv. Apoſtolus ſcripſerit, omnem creaturam poſſe ſanctificari *per verbum Dei, & Orationem*; dixeritque Chriſtus Diſcipulis; *Petite, & accipietis.* Eccleſia igitur Chriſtum, & Paulum ſequens, verbo Dei, & oratione ſanctificat Aquam, & petit, ut valeat contra dæmones, & morbos; & Deus miraculis teſtatur audire ſe hujuſmodi preces. Cæterum etiamſi ſcriptum non eſſet, quid tum? Ubinam ſcriptum erat, ut Aquæ ſanarentur ſale, & lepra curaretur Aqua Jordanis? Et tamen utrumque fecit Heliſæus, ut legere eſt Libro iv. Regum, Cap. II. Verſu xxi. & Cap. v. Verſu x.

VII. San-

VII. Sanctitati Aquæ benedictæ ritu Chriſtiano atteſtatus eſt quidem Deus ipſe innumeris pene miraculis, quæ legi poſſunt in Hiſtoria Eccleſiaſtica, & in Vitis Sanctorum apud Surium, atque Bollandianus. Signarunt omnino multa Marſilius Columna Sectione III. Hydragiologiæ Cap. V. & VI. & Geetſerus, Lib. IV. *De Cruee*, Cap. XXXVI. & Lib. II. *De Benedictionibus*, a Capite XI. quorum iſte per certa Capita digeſſit pleraque ſupra natoeam ex variis probatis Authoribus per Aquam benedictam patrata; quorum etiam nonnulla attigit Raynaudus in Heteroclitis Parte II. Sectione II. Puncto V. ubi etiam poſtquam dixit, variis miraculis ſupra natueam placuiſſe Deo atteſtari ſaocto uſui hujus Sacramentalis, rationem mox affert, quæ ejuſdem uſus ſanctitati ſuffragatur. Nam, ut inquit, benedicere creaturis Dei, & præmiſſa Benedictione eis uti ad finem, in quem ſuot procreatæ, & nobis conceſſæ, pium eſt, ac honeſtum, ac Apoſtolo probatum, qui docet, omnem creaturam ſanctificari pee orationem, & invocatiooem Nomiois Domini; idque circa Aquam habet perantiqua praxis Eccleſiæ, uti ſemper in uſu fuit benedicere Aquæ ex formula ſolemni; & illius Benedictionis cauſæ omnes cohærent com ejus ſanctitate. Nam cauſa efficiens eſt perſona ſacra ſaltem Sacerdotio inſignita. Nam licet alicubi olim ſolus Epiſcopus benediceret Aqnæ, ut apud Marſilium Columnam in calce Hydragiologiæ videre eſt, cum agit de ritu Eccleſiæ Antiochenæ; tameo in Eccleſia Occidentali ubivis jam olim uſu receptum eſt, ut ſimplex Sacerdos poſſit communi Aquæ benedicere. Aquam, inquam, communem, quia Aqua, cujus uſus eſt ad conſecrandam Eccleſiam, eamque pollutam reconciliandam, de qua loquitur S. Gregorius Libro IX. Epiſtola XXXI. & Gilbertus Tornacenſis in Tractatu, *De Officio Epiſcopi*, Cap. XIII. Aqna, inquam, hujuſmodi Aqua naturali, Vino, & Cinere permiſtis conſtans, a ſolo Epiſcopo benedioi poteſt, uti habetue in Capite, *Propoſuiſti*, & Capite, *Aqua*, *De conſeeratione Eceleſiæ*, *& Altaris*. At communi Aquæ ſolo Sale admiſto, conſtanti, & uſurpato quotidiano uſu Fidelium in aditu Templorum poteſt ſimplex Sacerdns benediceee, uti vel ex Rubrica hujus Capitis liquet.

VIII. Ad magis magiſque probandam Aquæ benedictæ ſanctitatem, explicandæ plane ſunt variæ cauſæ ejus efficiendæ. Finalis cauſa eſt exoratio alicujns boni, vel mali alicujus averruncatio, interpoſita invocatione Divini Nominis ſuper ipſam Aquam, & precibus totius Eccleſiæ veluti concloſis iotra eam. Formalis caoſa continetur formula per Eccleſiam præſcripta, quæ proinde pura, & labis expers eſt. Subjectum, ſive cauſa materialis, eſt Aqua, & Sal, quæ poſſe oratione, & verbo Dei ſanctificari patet ex iis, quæ ſuperius diximos non uno in loco, ac præſertim, ubi explicuimus illud Apoſtoli in Epiſtola I. ad Timotheum, Cap. IV. *omnis ereatura &c.* Subjectum vero, ſuper quod Aqua inſpergenda eſt, bene proponitur citato alias Decreto Concilii Namnetenſis: *Omnibus diebus Dominicis*, inquit, *unuſquiſque Presbyter in ſua Eccleſia ante Miſſarum ſolemnia Aquam benedictam faciat in vaſe nitido, & tanto myſterio conveniente, de qua populus intrans Eccleſiam aſpergatur, & atrium ejuſdem Eeeleſiæ eum Crucibus circumeundo ſimiliter aſpergat, & pro animabus ibidem quieſcentibus oret, & qui voluerit, in vaſis ſuis aecipiat ex ipſa Aqua, & per manſiones, & agros, & vineas, ſuper peeora quoque, atque ſuper pabula eorum, aeenon ſuper cibos, & potum ſuum aſpergat*. Eadem habentur ex parte in Capitulaeibus Lib. V. Capite CXX. Elucet in his omnibus ſanctitas hujus Sacramentalis. Nam, ut argumentatur S. Alexander Papa I. in Decreto de Aqua benedicta, *Si cinis vitulæ aſperſus ſanguine populum ſanctifieabat, atque mundabat, multo magis Aqua Sale aſperſa, Diviniſque precibus ſaerata ſanctifieat, atque mundat*. Nec dubium eſſe debet, ut eecte idem Raynaudus concludit, quin Angelus bonus ad præſcriptum Dei Aquis Eccleſiaſtica Benedictione ſanctificatis præſto ſit, ut prodeſſe poſſint, cum Angelus malus toties per aquas nocumentum inſeeat, & commercium elementi Aquæ in peruiciem hominis frequentet, ut loquitur argumentum hiuc ducens Tertullianus in Libro, *De Baptiſmo*, Cap. V.

IX. Varias quæſtiones de ipla Aqua benedicta, ejuſque effectibus, legere eſt apud Theologos, & apud Scriptores, qui de ipſa peculiares Tractatus ediderunt. Sed duas cenſui non omittendas, quarum prima eſt, an Aqua ipſa eemiſſionem conſerat peccatorum venialium ex opere operato. Cui quæſtioni reſpondet Eſtius in Libri IV. Sententiarum Diſtinctionem I. §. XV. ubi ait, improbabiliter quuſdam aſſerere, Aquam benedictam conſerre oon gratiam quidem, ſed remiſſionem venialium ex opere operato. Hanc ſententiam eeſellit mox Auctor variis eationibus. Primo, quia remiſſio venialium revera Gratiæ nomine cootinetur, quomodo de Gratia Saoctus Auguſtinus, Hugo, & Magiſtee Sententiaeum loquuntur; cum ſit ſpirituale, ac ſalutare quoddam bonum; atque ita proprie Sacramentum foret Aqua benedicta, vel ejus uſus. Secundo, quia Eccleſia non habet poteſtatem inſtituendi ſignom, ac cæremoniam aliquam, quæ valeat efficaciter, & infallibilitee ad remiſſionem venialium, ſicut nec ad alium quemcomque ſalutiſeeum effectum, cum id ſit ſolius Dei, Atqui conſecratio, & uſus Aquæ benedictæ non a Chriſto, ſed ab Eceleſia ſuam habet inſtitutionem, oti ſuperius ſuit oſtenſum. Tertio, ſi id poſſet Eccleſia, certe & ad alias multas cæremonias eam poteſtatem deheret extendere, quas proinde ſimilitee ex opere operato valere ſatendum eſſet. Poſtremo, ſi valet ad venialium remiſſionem ex opere operato, eodem modo valebit ad alios effectus, ad quos conſecratur, videlicet ad fugaodos dæmones, eoeumque tentationes repellendas, & alia nocumenta avertenda, eo magis, qood hæc in ejus Benedictione exprimuntue, remiſſionis autem venialium expreſſa in ea mentio non ſit; ſicut nec io Decreto ſuperius eecitato Alexandri Papæ I. ad quem hujus inſtitutionis origo refertur. Unde & Breviarium Romanum die III. Maji in ejuſdem Alexandri lectione tantum nominat effectum fugandi dæmones.

X. Ait hæc plane Eſtius, qui tamen ſtatim ſubdit, ſe non quidem negare, venialium condonationem eſſe inter effectus hujus cæremoniæ, cum ad hnc potiſſimum uſus ejus a Fidelibus pie frequentetur, ſed dicit non exprimi in verbis Benedictionis; tametſi facile intelligi poteſt io eo, quod dicitur *ad fugandos dæmones*. Nam ſpiritualiter fugantur dæmones, quandocumque tollitur, aut minuitur in nobis id, pee quod nos

ſibi

ſibi tenent obnoxios, ideſt, peccatum. Sed pace tanti Viri, duo hic aſſerit, quæ, ut obſervat ejus Annotator ad recitatum locum, S. Thomæ doctrinæ oppoſita videntur, immo & claræ ejus ſententiæ pluribus in locis perſpicuis traditæ verbis manifeſte repugnare. Primum eſt, quod ait, improbabiliter quoſdam dicere, Aquam benedictam conferre non quidem gratiam, ſed remiſſionem venialium ex opere operato. Secundum, quod videtur aſſerere, ad remiſſionem venialium requiri formaliter Gratiam habitualem, ſeu remiſſionem venialium ſemper habere adjunctam Gratiæ habitualis infuſionem. Primum autem, quod *improbabile*, dicit Auctor, diſerte a Sancto Thoma inſinuatur tum locis hic ab Auctore allatis, tum præcipue in Parte III. Quæſtione LXXXIII. Articulo III. ad III. & Quæſtione LXXXVII. Articulo III. in Corpore. Et primo quidem loco ait S. Thomas: *Ad tertium dicendum, quod Eccleſiæ, & Altare, & alia hujuſmodi inanimata conſecrantur, non quia ſunt Gratiæ ſuſceptiva, ſed quia ex conſecratione adipiſcuntur quandam ſpiritualem virtutem, per quam apta redduntur Divino cultui, ut ſcilicet homines devotionem quandam exinde percipiant, ut ſint paratiores ad Divina, niſi hoc propter irreverentiam impediatur.* Et poſt aliqua: *Unde & quidam*, ait, *probabiliter dicunt, quod per ingreſſum Eccleſiæ conſecratæ, homo conſequitur remiſſionem peccatorum venialium, ſicut & per aſperſionem Aquæ benedictæ, inducentes, quod in Pſalmo* LXXXIV. *dicitur*: Benedixiſti Domine terram tuam, remiſiſti iniquitatem plebis tuæ.

XI. Secundo vero, citato loco idem S. Thomas doctiſſime ſuam mentem explicat, & nonnullis Sacramentalibus remiſſionem venialium ex opere operato, non quidem immediate, ſed mediate tribuit, ubi ſic inquit: *Reſpondeo, dicendum, quod, ſicut dictum eſt, ad remiſſionem venialis peccati non requiritur nova Gratiæ infuſio, ſed ſufficit aliquis actus procedens ex Gratia, quo aliquis deteſtetur peccatum veniale, vel explicite, vel ſaltem implicite, ſicut cum aliquis ferventer movetur in Deum. Et ideo triplici ratione aliqua cauſant remiſſionem venialium peccatorum. Uno modo, in quantum in eis infunditur Gratia, quia per infuſionem Gratiæ tolluntur venialia peccata, ut ſupra dictum eſt; & hoc modo per Euchariſtiam, & Extremam Unctionem, & univerſaliter per omnia Sacramenta Novæ Legis, in quibus confertur Gratia, peccata venialia remittuntur. Secundo, in quantum ſunt cum aliquo motu deteſtationis peccatorum; & hoc modo Confeſſio generalis, tunſio pectoris, & Oratio Dominica operantur ad remiſſionem venialium peccatorum; nam in Oratione Dominica petimus*, Dimitte nobis debita noſtra. *Tertio modo, in quantum ſunt cum aliquo motu reverentiæ in Deum, & ad res Divinas; & hoc modo Benedictio Epiſcopalis, aſperſio Aquæ benedictæ, & qualibet Sacramentalis unctio, Oratio in Eccleſia dedicata, & ſi aliqua alia ſunt hujuſmodi, operantur ad remiſſionem venialium peccatorum.* Hæc & alia S. Thomas, quæ videri poſſunt apud memoratum Annotatorem Eſtii in citatum §. XV. Diſtinctionis I. Libri IV. Sententiarum, ubi etiam ex eodem Angelico Doctore oſtendit, non ſemper habere adjunctam Gratiæ habitualis infuſionem eandem venialium condonationem.

XII. Quæſtio altera, quæ a Theologis excitari ſolet, ea eſt, utrum Aqua non benedicta addita Aquæ benedictæ, tota benedicta efficiatur? Et quidem illud certe ab aliquibus jactatum apud Gretſerum Lib. II. *De Benedictionibus*, Cap. XX. ſatis ſolidum videri non debet, quod Aqua benedicta quantævis Aquæ non benedictæ admiſta, ſanctificationem ſuam ei impertiat. At vero, ut inter alios recte ratiocinatur Raynaudus Tomo XVI. in Heteroclitis Spiritualibus Parte II. Sectione II. Puncto V. in fine, quis credat mentem Eccleſiæ fuiſſe, ut ſiquis pauxillum Aquæ benedictæ Oceano toti, vel etiam Iſtro immittat, ea Aquarum non conſecratarum moles prope immenſa evadat conſecrata? Sane ſi ita eſſet, fruſtra quot Dominicis repeteretur Benedictio Aquæ, cum per injectionem urcei Aqua benedicta pleni in puteum, poſſet una vice ad annos complures apparari ſufficiens copia Aquæ benedictæ. Itaque ad conciliandam ſanctitatem Aquæ non benedictæ per effuſionem benedictæ, neceſſe eſt, Aquam non benedictam minorem eſſe Aqua jam benedicta, nec utcumque minorem eſſe, ſed etiam notabiliter. Ita enim fert mens Eccleſiæ ſic a ſapientibus intellecta, ita Eccleſiæ praxis, & ita demum Theologi docent, & Canoniſtæ. Inter quos recte ad rem loquitur Sylveſter in ſua Summa, verbo, *Aqua benedicta*, num. 3. Nec refert, quod aliqui alicubi tantillum vini in honorem S. Joannis ſeorſim benedicti immittant doliis vinariis prægrandibus, nec abſque fructu, & fagarum repulſa. Id enim, ut ſcite obſervat idem Raynaudus, non fit, ut totum vinum, quod in dolio eſt, contrahat a vino benedicto modice immiſſo ſanctitatem, & conſecrationem, quod hic negavimus de pauxillo Aquæ benedictæ immiſſo in copiam ingentem Aquæ, qualis eſt in puteo, aut flumine, & multo magis in mari. Igitur ea pauxilla vini benedicti admixtio fit tantum, ut vinum committatur tutelæ S. Joannis, in cujus honore vinum fuit benedictum.

§. IV.

Hic ter immittit Sal in Aquam in modum Crucis, dicendo ſemel: *Commixtio Salis, & Aquæ pariter fiat. In Nomine Patris ✠, & Filii ✠, & Spiritus ✠ Sancti.* ℟. *Amen.*

Oremus.

Deus, invictæ virtutis Auctor, & inſuperabilis imperii Rex, ac ſemper magnificus triumphator, qui adverſæ dominationis vires reprimis, qui inimici rugientis ſævitiam ſuperas, qui hoſtiles nequitias potenter expugnas: Te Domine trementes, & ſupplices deprecamur, ac petimus, ut hanc creaturam Salis, & Aquæ dignanter aſpicias, benignus illuſtres, pietatis tuæ rore ſanctifices, ut ubicumque fuerit aſperſa, per invocationem Sancti tui Nominis, omnis infeſtatio immundi ſpiritus abigatur, terrorque ve-

nenoſi

nenoſi ſerpentis procul pellatur, & præſentia Sancti Spiritus nobis miſericordiam tuam poſcentibus ubique adeſſe dignetur. Per Dominum. In unitate ejuſdem &c.

COMMENTARIUS.

I. Ritum hunc antiquum in variis Ritualibus, & Miſſalibus traditum, immittendi ſcilicet ter Sal in Aqnam in modum Crucis, dicendo ſemel, *Commixtio &c.* & deinde Oratiooem, *Deus, invictæ virtutis Auctor &c.* exponit Durandus in ſuo Rationali Divinorum Officiorum, Lib. IV. Cap. IV. num. 8. his verbis: *Porro Aqua cum benedicitur, Sal admiſcetur, quod ab Heliſæo ſumpſit exordium;* (qoia ſcilicet, ut dictum eſt io Commentario ſuperiori ex Libro IV. Regum, Cap. II. Heliſæus ad ſanandas Aquas miraculo, adhibuit Sal) *Et fit hoc, ad notandum, quod populus per Aquam intellectus, ut ſanctificari poſſit per Sacerdotis officium, verbo Dei imbuitur, quod per ſalem ſignificatur.* Tum vero mox: *Fit ter Crux ſuper Aquam, & Salem, quia docetur populus Sanctæ Trinitati gratias pro ſua eruditione, & redemptione referre.* Vide Gavantum in Rubricas Miſſalis Parte IV. Titulo XIX. num. 10. Salis & Aquæ immixtionis, peracta benedictione, jam ante Durandum mentionem fecit Rabanus Libro II. Inſtitutionis Clericorum, Cap. LV. idque fieri ait ex Divina auctoritate: *Quod autem Sal ſanctificatum Aquæ immiſcetur, ex Divina auctoritate proceſſit, quia illud per Heliſæum in fontem mitti juſſit, ut ſanaretur ſterilitas aquarum Jericho.* Addit mox: *Natura Salis, & Aquæ vicina, & conjunctiſſima eſt, quia ejuſdem elementi ambo ſunt, & idem officium, & ſignificationem habent. Nam Aqua a ſordibus mundat, Sal putredinem fugat; Aqua nitorem præbet, Sal ſinceritatem adhibet &c.*

II. Abſoluta mixtione Salis, & Aquæ, Deus iterum invocatur invictæ virtutis Anctor, cujus imperium oulla extera virtute domari poteſt, nt nedum ſpiritibus immundis magnifice triumphet, ſed & illorum in nos molimina, conatus, & noeendi ſtudia reprimat, & objurgat; ſubſtantiam prædicti Salis, & Aquæ ſua benignitate illuſtret, ac ſuæ pietatis rore ſanctam efficiat, quo quidqoid in Nomine ſuo tactum, vel reſperſum fuerit, ſtatim ab eo ſpiritus immundi procul arceantur, Gratia quoque Sancti Spiritus obtenta, jugiter hæc obumbrentur, ac peculiari protectione muniantur.

§. V.

Poſt benedictionem Aquæ Sacerdos Dominicis diebus antequam incipiat Miſſam, aſpergit Altare, deinde ſe, & Miniſtros, ac populum, prout in Miſſali præſcribitur.

COMMENTARIUS.

I. Quandoquidem hic noſter §. ad Miſſale ſe referat, operæ pretium duco deſcribere hoc loco Romani Miſſalis Rubricam de aſperſione Aquæ benedictæ facienda a Sacerdote die Dominico, uti dictum ſuperius fuit, Miſſam celebraturo. Ergo Parte IV. Titulo XIX. num. 11. & ſeqq. ſic inquit Rubrica in Miſſali Romano: *Finita benedictione*, Salis ſcilicet & Aquæ, *Sacerdos celebraturus indutus Pluviali coloris Officio convenientis, accedit ad Altare, & ibi ad gradus cum Miniſtris genuflexus, accipit a Diacono Aſperſorium, & primo ter aſpergit Altare, deinde ſe, & erectus Miniſtros, incipiens Antiphonam*, Aſperges me, *& Chorus proſequitur*, Domine hyſſopo &c. *ut infra. Interim Celebrans aſpergit Clerum, deinde populum, dicens ſubmiſſa voce cum Miniſtris Pſalmum*, Miſerere. Pergit Rubrica, ſubditque mox: *Hæc Antiphona prædicto modo dicitur ad aſperſionem Aquæ benedictæ in Dominicis per totum annum, excepta Dominica de Paſſione, & Dominica Palmarum, in quibus non dicitur*, Gloria Patri; *ſed poſt Pſalmum*, Miſerere, *repetitur immediate Antiphona*, Aſperges me; *excepto etiam tempore Paſchali, ſcilicet Dominica Paſchæ uſque ad Pentecoſten, quo tempore cantatur Antiphona*, Vidi Aquam. *Dominica vero Trinitatis reſumitur*, Aſperges. Tum vero ſubdit: *In die ſancto Paſchæ, & Pentecoſtes, ubi eſt Fons Baptiſmalis, fit aſperſio cum Aqua pridie benedicta in Fonte Baptiſmi, & ante infuſionem Olei, & Chriſmatis accepta.* Concludit deniqoe Rubrica ſic inquiens: *Finita Antiphona ſupradicto modo, Sacerdos, qui aſperſit Aquam, reverſus ad Altare, ſtans ante gradus Altaris junctis manibus dicat*, ℣. Oſtende &c. *Tempore Paſchali additur*, Alleluja.

II. Hactenus Rubrica Miſſalis, quam per ſingulas partes tum in iis, quæ ad ritus eruditionem, tum in illis, quæ ad ejuſdem praxim ſpectant, egregie explicant Gavantus, & Meratus, ut alios omittam, qoi de eodem ritu late ſcripſeront. Sed non omittendus antiquus ritus circumeundi in hac Aquæ benedictæ aſperſione primum majus Altare, illudque irrigandi, & deinde viciniora etiam Altaria, ut patet ex Conſuetudinibus Cloniacenſium, Rituali Caſſinenſium, & Cæremoniali Caſalis Benedicti, in cojus Capite XVII. ita legitur: *Poſt aſperſionem ſummi Altaris, eo ritu & cætera Altaria, quæ tantum in cancello ſunt, aſpergat, nec opus eſt, ut ad alia divertat.* Singulare aliqoid addunt Sangermanenſes Conſuetudines ſic ajentes: *Et Sacerdos irrigabit magnum Altare, & poſt Altare B. Germani, & Sancta Sanctorum, & poſt circa Sacrarium.* Ciſtercienſes, & Burſfeldenſes unum aſpergebant majus Altare rito in Libro Uſuum Ciſtercienſium his verbis deſcripto, Capite LV. *Cantore imponente Antiphonam, ſumat Sacerdos Sparſorium, qui intingens in Aqua, aſcendat ad Altare, inclinans ad gradum ipſius Altaris; deinde aſpergat Aquam ante ipſum Altare, &* in-

incipient a dextra parte, circumeat illud, aſpergendo quouſque perveniat in anteriorem partem, ubi inclinans, aſpergat Presbyterium, hinc, & inde. In Ordinario tandem Burſfeldenſium, Capite XLII. *Sacerdos, intincto Sparſorio in Aquam, accedat ad Altare, ac ad illius gradus accepta venia, aſpergat ipſum circa medium, in utrumque cornu, & poſtea circuiens Altare per gyrum, aſpergat ſimiliter & Presbyterium, hinc, & inde.* Atque hæc ſunt, quæ de antiquo Monachorum ritu aſpergendi Altare in ipſa Aquæ benedictæ die Dominico aſperſione notavit Martene Lib. II. *De antiquis Monachorum ritibus*, Capite III. num. II. explicatque numero ſequenti alium ritum, quo ipſe conſequenter Monachorum conventus antiquitus aſpergebatur.

III. Teſte eodem Martene in Libro, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis celebrandis Officiis*, Cap. IX. num. XV. ex Viennenſi in Gallia Eccleſiæ ritu, atque ex variis inſigniorum Eccleſiarum Ritualibus Libris apparet, ſolemnem Proceſſionem cum Benedictione Aquæ luſtralis fuiſſe conjunctam. Ea potiſſimum ad hoc erat inſtituta, ut Sacerdos Hebdomadarius omnes Canonicorum ædes, & officinas adiret, eaſque expiata Aqua conſperſas certis precibus benediceret, uti addiſcere licet ex Ordine Cameracenſis, & Atrebatenſis Eccleſiæ, quem refert idem Auctor loco citato. De iſta ſolemni Proceſſione plura ſcitu digna videri poſſunt apud laudatum Scriptorem Libro II. *De antiquis Monachorum ritibus*, Cap. III. num. 14.

§. VI.

Poſtea Chriſtifideles poſſunt de iſta Aqua benedicta in vaſculis ſuis accipere, & ſecum deferre ad aſpergendos ægros, domos, agros, vineas, & alia, & ad eam habendam in cubiculis ſuis, ut ea quotidie, & ſæpius aſpergi poſſint.

COMMENTARIUS.

I. TEſtis eſt Libri Pontificalis Auctor Sancto Damaſo Papæ attributi, Alexandrum Papam I. qui claruit initio Seculi II. decreviſſe, ut Aqua benedicta in habitaculis hominum aſſervaretur. Extat iſtud Decretum, quod ejus nomine circumfertur apud Gratianum in Canone, *Aquam* XX. De conſecratione, Diſtinctione III. ſervaturque hodie paſſim a Chriſtianis hæc diſciplina tenendi e lectis ſuſpenſi vaſculi cum Aqua benedicta, qua ſe quotidie, & ſæpius aſpergere ſolent. Quanta religione curarent olim Fideles in Anglia, ut non modo domi in cubiculis, ſed & in vineis, agriſque ſuis benedictam Aquam haberent, conſtat plane ex Beneficii Aquæ benedictæ inſtitutione, quod in Anglia ipſa Sæculo XIII. vocabatur munus pauperi cuipiam Clerico ſcholari ſolitum imponi benedictæ Aquæ per domos, agroſque deferendæ, ut ex ſtipe inde proventura poſſet vitam, ſtudiaque ſua ſuſtentare. Ecce in hanc rem Conſtitutio Synodalis Epiſcopi Conventrenſis edita an. Chriſti MCCXXXVII. *Quia plerique ſcholares carent neceſſariis, quorum ſcientia multi per gratiam Dei poterunt ædificari; volumus, ut ſcholares ferant Aquam benedictam per villas rurales, ſi ſunt, qui poſtulent, & indigeant*. Soliti erant Parochi, eorumve Vicarii conferre inopi Clerico hujuſmodi Beneficium. Sic enim habent Statuta Ægidii Epiſcopi Sarisberienſis anno MCCLII. edita: *Perſonæ, vel Vicarii dabunt Beneficium Aquæ benedictæ Clerico pauperi ſcholari, ita quod veniat omnibus diebus ſolemnibus ad Eccleſiam ſerviendam, de qua habet dictum Beneficium*: Contendebant tamen laici, ſuæ collationis eſſe debere iſtiuſmodi Beneficium, cujus reditus non alii erant, quam voluntariæ ſtipes, quas ipſimet erogabant Clerico, cum ad eos ſingulos Aquam benedictam deferebant. Verum Exceſtrenſis Synodus anni MCCLXXXVII. id quidem juris Parochis firmavit, Vicariiſque; compelli autem voluit laicos ad pias, juſtaſque eleemoſynas: *Moneantur, &, ſi neceſſe fuerit, compellantur*.

II. In Urbanis etiam Parochiis inſtituit eadem Synodus id genus Beneficia, quorum uberes erant olim proventus, quum Majorum pietas, charitaſque hæc Beneficia excogitaſſet: *A noſtris Majoribus ſæpe audivimus recitari, Beneficia Aquæ benedictæ intuitu charitatis fuiſſe ab initio inſtituta, ut ex eorum proventibus pauperes Clerici exhiberentur in Scholis; ibidem taliter proficerent, ut aptiores fierent ad majora*. Additque mox: *Statuimus, quod in Eccleſiis quoque a Scholis Civitatis, vel Caſtrorum Diœceſis ultra X. non diſtantibus milliaria Aquæ benedictæ Beneficia ſolis ſcholaribus aſſignentur*. Deinde jubentur Presbyteri Parochiales Clericos magis idoneos ad ejuſmodi Beneficium præficere: *Qui ſciunt, & valeant in Divinis Officiis ſibi congrue deſervire, & ſuis mandatis obtemperare*. Ex quibus colligit Duſreſne in ſuo Gloſſario, agi recitato loco de Parochiarum, ut vocamus, Clericis, qui etiamnum in aliquot, ut idem inquit, Galliæ Provinciis ſtatim poſt peractam Majorem Miſſam, Aquam benedictam in Parochianorum domos deferunt, eaque ſamiliam univerſam aſpergunt, brevi facta ad id oratione. Porro in Anglia Willelmus de Cortiniaco Archiepiſcopus Cantuarienſis anno MCCCXCIII. ne Interdictis quidem, & Excommunicationibus abſtinuit, ut ne convelli ſineret avitam hanc piamque juxta & ubique receptam in ipſo Angliæ Regno conſuetudinem: *De conſuetudine laudabili legitime præſcripta quaſi ubique per totam Regnum Angliæ, per Clericos Aquæ bajulos, ex donatione Rectorum, & Vicariorum, Parochianorum ſumptibus ſuſtentandos, deferri conſuevit*.

III. Notandum hic vero illud, jam non opus eſſe hujuſmodi Clericorum opera, ut quis Benedictam Aquam accipiat, & ad ſpirituales uſus utatur; diſerte enim ait hic noſter §. quod *Chriſtifideles poſſunt de ipſa Aqua benedicta*, Dominicis ſcilicet diebus, ut ſuperius dictum fuit, *in vaſculis ſuis accipere, & ſecum deferre ad aſpergendos ægros, domos, agros, &c.* Eſt hic plane antiquus ritus in variis Conciliis, Ritualibus, & antiquis Epiſcoporum Statutis præſcriptus, præſer-

ſertim vero ab Hincmaro Archiepiſcopo Rhemenſi in Capitulari ad Presbyteros Parochiæ ſuæ edito anno DCCCLII. juxta editionem Sirmondi, Capite v. quod inſcriptum eſt, *De Aqua omni die Dominica ante Miſſam benedicenda*, quodque initio hujus Commentarii deſcripſimus. Sed vix hodie Chriſtianum hominem invenies, qui hæc obſervet, quia ſcilicet nemo eſt, qui Chriſtianum populum de Aquæ benedictæ virtute, admirabilibuſque effectibus inſtruat. Scio, nonnullos vaſcula Aquæ benedictæ in cubiculis habere ad lectos appenſa, eaque etiam frontem ſignare, ſed ſine ulla fere utilitate. Deberent tunc enim mentem ſuam attollere, ac recordari, quod in ſancto Fonte Baptiſmatis promiſerunt, itemque curare, ut vitam mundam ducant ab omni ſorde peccati, uti non uno in loco docet S. Carolus in Actis ſuæ Mediolanenſis Eccleſiæ.

IV. Notandum cenſui demum ad hujus Capitis calcem, varias extare in particularibus Ritualibus Aquæ benedictiones, ad infirmos præſertim curandos, qualis eſt illa, quæ reperitur in Romano Sacerdotali Venetiis impreſſo anno MDLXVII. pag. 202. eſtque hujuſmodi. ℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini*. ℟. *Qui fecit Cælum, & terram*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo. Oremus. Domine Jeſu Chriſte, qui benedixiſti quinque panes, & duos piſces in Deſerto, unde ſatiata ſunt quinque millia hominum, te ſupplices exoramus, ut benedicere digneris hanc Aquam, ut quicumque infirmus ex ea guſtaverit, accipiat ſanitatem mentis, protectionem corporis, tutelam ſalutis, ſecuritatem ſpei, corroborationem Fidei, & charitatem Spiritus Sancti. Qui vivis, & regnas cum Deo Patre in unitate ejuſdem Spiritus Sancti &c. Aſpergatur Aqua benedicta*. Extant & in Vitis Sanctorum variæ Benedictionum Aquæ formulæ ad varios utiles Chriſtifidelium uſus; ſed aliis omiſſis, lubet illam deſcribere, quam concinnavit S. Raynerius Piſanus, qui claruit medio Sæculo XII. quamque ex variis Sacræ Scripturæ factis contexuit, ut nempe cum ipſa Aqua ſic benedicta infirmitates curaret, dæmoneſque expelleret, teſte Auctore ejus Vitæ apud Bollandianos die XVII. Junii, Cap. VII. num. 81. & ſeqq. ubi eam recenſet, his plane verbis.

V. Domine Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Jacob, qui in principio Cælum, & Terram feciſti, & Aquas a cæteris elementis diſtinxiſti, Aquas ab Aquis per firmamentum tuum ſegregaſti, Spiritumque tuum Sanctum ſuper ipſas ferri voluiſti; & tu Domine Deus per Filium tuum in Spiritu Sancto tuo, benedictione tua ſuper hanc Aquam ſuſa, a cæteris eam Aquis ſepara, ut quicumque ex ea lotus, ſive in toto, ſive in parte fuerit, maſculus, ſive femina, per tuam gratiam, & miſericordiam, fiat ei in ſalutem animæ, & corporis. Tu Domine, Deus Omnipotens, qui filium Abrahæ ſervo tuo, in quo benedicens omnes gentes promiſiſti; & eandem promiſſionem Iſaac, & Jacob ſimiliter feciſti; eamque uſque ad David virum ſecundum cor ſuum extendiſti, & in Beatiſſima Maria Virgine, per Filium tuum impleviſti; qui Aquas Jordanis ſanctificans, ſuo in eis corpore a Joanne loto; & per Baptiſmum Aquæ abſtuliſti peccata mundi, mentibus hominum in eo purificatis, & ſanatis. Tu, inquam, Domine Deus, in Filio tuo per Spiritum utriuſque tuum hanc Aquam benedicito, ut omnibus ex ea accipientibus fiat ſanitas mentis, & corporis, & benedictio, & protectio. Tu, Domine Deus, qui ſiccis pedibus ſuper aquas maris Tyberiadis ambulaſti, turbatos tuos Diſcipulos, putantes, te phantaſma eſſe, & ex ipſa tempeſtate maris, poſt ad eos in mare deſcendens lætificaſti; tandem eoſdem confirmaſti, & in turbido mari tranquillitatem dediſti, & vento comminatus es, & ceſſavit. Tu, Domine, tolle ab infirmis per Aquam iſtam a te benedictam, omnem ſuorum corporum tempeſtatem, & da eis tranquillitatem; & ceſſet omnis infirmitas ab eis, & conſortati quicumque ex ea ſumpſerint, viri, & mulieres omnis ætatis, habeant lætitiam mentis, & corporis.

VI. Tu Domine, Rex Regum, qui in eodem mari dæmones in porcos intrantes tuo juſſu ibi præcipitari permiſiſti, & ſic duos a legione dæmonum homines liberaſti, tu Domine omnipotens præcipe ipſis dæmoniis, ut Aqua a vexatis bibita, ſeu tacta, & dæmonia de illis fugentur, & ipſi ſalvi fiant, & omnia curentur. O Adonai, Domine Deus, magne, & fortis, qui Aquas Hierico ſteriles per Heliſæum tuum ſale immiſſo ſanaſti, & tu Rex altiſſime per tuum dilectum Raynerium da, & conſerva ſanitatem in Aqua iſta, ut quicumque, vel quæcumque, eam ſuper ſe receperit, ſanitatem adipiſcatur perfectam. Tu Agios Deus ſumme, qui per eundem Heliſæum mundaſti a lepra ſua lotum in Jordane ſepties Naaman Syrum; tu tuo ſeptiformi Spiritu, munda, & ſana a lepra, & ſcabie, atque omni infirmitate, qui, vel quæ, hanc Aquam tuam benedictam attigerint, recipiant ſuarum infirmitatum perfectam ſanitatem. Tu qui Sydrach, Miſach, & Abdenago, atque Danieli, legumina, & aquam eis accipere inſpiraſti, & vultus eorum gratiores, & pulchriores erant, & caſtitate eos ditaſti, meliores, & fortiores, ſapientioreſque iis, qui deliciis Regis veſcebantur, fac Domine Deus, ut qui aquam hanc biberint ſint inter alios ſaniores, & caſtiores, Rex Regum Domine, qui Conſtantinum Imperatorem a mentis, & corporis lepra purgaſti, fac omnipotentiſſime Deus, quicumque, vel quæcumque, perſuſi, perſuſæque fuerint, vel biberint ex Aqua iſta, ſanitatem percipiant mentis, & corporis integram.

VII. Omnes Angeli Sancti adeſtote præſentes, & ſuper hanc Aquam veſtram benedictionem date. Beatiſſima Virgo Virginum Dei Mater Maria reple hanc lympham benedictione tua. Omnes Sancti Apoſtoli Domini, & Evangeliſtæ benedictionem veſtram ſuper hanc Aquam infundite. Omnes Sancti Martyres, & Confeſſores eſtote præſentes, & veſtra benedictione hoc Aquæ elementum ſanctificate. Omnes Sanctæ Virgines, & Viduæ, & omnes Domini continentes benedictionem veſtram hic augete. Omnes Virtutes Cælorum, & omnes Sancti, Sanctæque Dei, hic veſtræ benedictionis donum amplificate, & intrantes ad conſpectum Altiſſimi, ante ipſum genua flectite, poſtulantes, & impetrantes, ut hanc ſuam creaturam Aquæ cæleſti repleat, & fœcundet benedictione; ut omnis per eum infirmitas tollatur, & omnis phantaſia, ſive diabolica præſentia, ſive etiam illuſio procul pellatur; & infirmorum corpora de quacumque febre, vel moleſtia liberentur, permaneantque in ſanitate, & in ea roborentur. Amen, amen, amen. Fiat, fiat, fiat. *Semper ipſam Aquam ſignaculo Crucis ſignan-*

ſignando, & ſæpe Crucem cum digitis impreſſam in Aqua ipſa faciendo; niſi fieret hoc in populo multa habente vaſa, tunc ſemper generaliter ſuper omnia Crucis faciat ſignacula, quoniam non poſſet in omni vaſe ponere manum, & in eo Crucis imprimere ſignaculum.

VIII. Hactenus prædictæ Vitæ Auctor, qui mox etiam ſimiliter Pani benedicendo inſtitutam ab eodem S. Raynerio formulam recenſet, quam nos & infra ſuo loco deſcribemus. Sed non tamen illud ſilentio prætereundum, quod idem Auctor de utraque Benedictione ſubdit: *Qui has Benedictiones puro corde, & intente protulerit, mirabile dictu, ſed mirabilius factu, & aqua ſæpe in vinum convertetur, accipietque efficaciam ab Altiſſimo, ut per Panem, & Aquam, quæ in aliam tranſibunt naturam, ægrotantes ſæpenumero ſanentur, & Panis, & Aqua in ſe non corrumpentur.* Varia miracula per ipſam Aquam benedictam facta idem Auctor enarrat, ac præſertim initio Capitis VIII. ubi recenſet ſedatam tempeſtatem per Aquam ab ipſo S. Raynerio benedictam. Solet in variis Sanctorum Feſtis Aqua benedici, de qua hic loqui ſupervacaneum eſt.

CAPUT III.

Benedictio Candelarum extra diem Purificationis Beatæ Mariæ Virginis.

§. I.

℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini.* ℟. *Qui fecit Cælum, & terram.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo. Oremus.*

Domine Jeſu Chriſte, Fili Dei vivi, benedic ✠ *Candelas iſtas ſupplicationibus noſtris; infunde eis, Domine, per virtutem Sanctæ Crucis* ✠ *benedictionem cæleſtem, qui eas ad repellendas tenebras humano generi tribuiſti; talemque benedictionem ſignaculo ſanctæ Crucis* ✠ *accipiant, ut quibuſcumque locis accenſæ, ſive poſitæ fuerint, diſcedant Principes tenebrarum, & contremiſcant, & fugiant pavidi cum omnibus miniſtris ſuis ab habitationibus illis, nec præſumant amplius inquietare, aut moleſtare ſervientes tibi Omnipotenti Deo. Qui vivis, & regnas in ſæcula ſæculorum.* ℟. *Amen.*

Poſtmodum aſpergantur Aqua benedicta.

COMMENTARIUS.

I. PRæter ſolemnem illam Candelarum Benedictionem fieri ex antiquo ritu ſolitam a Sacerdote Miſſarum ſolemnia celebrante in Feſto Purificationis Deiparæ Virginis, de qua infra ſuo loco dicemus, conſueviſſe etiam alio tempore extra Miſſam, & a Viris laicis benedici Candelas, earumque virtute multa miracula facta fuiſſe, ubi alia monumenta, & exempla deeſſent, abunde id docere nos poſſet Vita Civis mei S. Franciſci de Paula inclyti Ordinis Minimorum Inſtitutoris, ab alio Cive meo Viro doctiſſimo, & multis Operibus Literariæ Reipublicæ ſatis noto Joſepho Maria Perrimezzi ejuſdem Ordinis alumno, Epiſcopo primum Oppidenſi, & deinde Boſtrenſi Archiepiſcopo, Notis, & Diſſertationibus illuſtrata, Romæ edita anno MDCCVII. Ergo, ut ait hæc Vita ſimplici ſtylo ſcripta, Cap. IX. *plura fecit miracula bonus Deus precibus ſui boni Servi*, S. Franciſci ſcilicet de Paula, *cum dictis Candelis, a ſe ſcilicet benedictis, veluti opitulando nautis, prægnantibus feminis, & pluribus aliis, quod nimis prolixum eſſet enarrare.* Pium uſum Candelarum, quas Sanctus Vir benedicebat, perſpicue demonſtrat Teſtis quartus Turonenſis in Proceſſu Canonizationis, ſic inquiens: *Qui quidem Fratres dicto deponenti, ſuæque uxori Candelas ceræ a dicto defuncto, ut dicebant, benedictas dederunt, quod illas bene cuſtodiret, & ipſas cuſtodiendo bona fortuito caſu non perderent.* Deponit ulterius, Candelarum hujuſmodi accenſione, ceſſaſſe aliquando ventum ita vehementem, ut domum ejus ſubverteret; mulierem, ait, in partu laborantem, ſi unam ex Candelis illis accendiſſent, protinus parturiiſſe; totam domum combuſtam ait, & ſolum cubiculum, in quo Candelæ prædictæ reperiebantur, intactum permanſiſſe. Hæc omnia Teſtis ſupradictus depoſitione juridica affirmat; Teſtiſque etiam decimus ejuſdem Proceſſus eadem comprobat, quibus etiam conſonant Teſtes decimus tertius, decimus quartus, decimus ſeptimus, vigeſimus, vigeſimus quartus, vigeſimus quintus, aliique plures.

II. Inter miracula tamen per Candelas iſtas a S. Viro patrata, ſingulare illud videtur, quod experti ſunt Milites Comitis de Arena, quodque ſic refert Teſtis decimus octavus Proceſſus Calabriæ: *Benedicta anima quondam eximii Joannis Nicolai de Arena Comitis de Arena . . . ex mandato Regis Ferdinandi de Aragonia coacta fuit proficiſci Hydruntum in Caſtra cum ſua Curia, & vaſſallis, & ſic ſua dominatio una cum præfatis acceſſit ad benedictum locum Paternionis cauſa videndi B. Franciſcum de Paula, quem invenerunt illic in dicto Monaſterio. Et cum præfatus Dominus Joannes Nicolaus alloqueretur dictum B. Franciſcum, dixit ei B. Franciſcus:* Domine Comes ite cum Domino in Caſtra, cito enim fugabitis Turcas canes, & vos, & veſtri incolumes revertemini abſque periculo, & præ devotione ſumite hanc Candelam; *& ſingulis ejus Curialibus unam etiam dedit Candelam, & ipſe Teſtis ſimiliter unam habuit, & ſic in caſtra profecti fuere. Et dum præliaretur dictus Comes, & ejus Curiales, per medios hoſtes ingrediebantur; & cum multa millia obiiſſent ferro, tormentis, ſeu bombardis, ſagittis, & pice accenſa, adeo quod cadavera calcabantur, nihilominus dicti Comes, & ſui*

ſui incolumes, & abſque læſione, ut prædixerat ei B. Franciſcus de Paula, fuerunt. Solus Miles quidam, qui eum recuſaſſet ſumere Candelam, ægrotavit, & obiit, & confeſtim putruit, ut canis. In cauſa ſcientiæ dixit ſcire prædicta, quia interfuit, vidit &c. Cui Teſtis decimus oonus concordat, teſtaturque ipſemet Joannes Franciſcus de Arenis, Arenarum, Stylique Comes præfati Comitis filius in Epiſtola, quam pro S. Viri Canonizatione ad Leonem Papam X. ſcripſit. De Candelis a S. Viro benedictis, datiſque nautis, qui ipſum in Galliam duxerant, loquitur Teſtis vigeſimus.

III. Conſtat jam ex hactenus dictis, Candelis benedictis non ſolum fugari dæmones a locis, ubi illæ ſervantur, atque accenduntur, cujus pene ſolius effectus fit mentio in Oratione in Textu noſtro præſcripta, verum etiam alia multa patrata miracula, quibus alia ex eodem meo Sancto Cive Franciſco de Paula, atque aliis Sanctis adjungere poſſem, qui hujuſmodi Candelis a ſe bendictis varios morbos curarunt. Sed hæc ſpectant particularem Candelarum Benedictionem factam a laicis hominibus, qualis fuit laudatus meus Civis S. Franciſcus de Paula Ordinis Minimorum Fundator, qui præ ſua humilitate non modo Ordinem Preſbyteratus recuſavit, ſed & ipſam Clericalem Tonſuram, ut Auctores ejus Vitæ teſtantur. Nam alias Benedictio Candelarum extra diem Purificationis Virginis, de qua loquitur hic noſter §. fieri non poteſt, niſi a Sacerdote, ſicut & illæ, quæ ex peculiari ritu a nonnullis Religioſis peragi ſolent, ac præſertim a Fratribus Ordinis Prædicatorum, apud quos extat Benedictio Candelarum Societatis SS. Roſarii, quæ & eſt hujuſmodi. ℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini.* ℟. *Qui fecit Cælum, & Terram.* ℣. *Dominus vobiſcum. Oremus. Domine Jeſu Chriſte, lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, effunde per interceſſionem Virginis Mariæ Matris tuæ, & per quindecim ejus Roſarii myſteria bene ✠ dictionem tuam ſuper hos Cereos, & Candelas, & ſanctifica eas lumine tuæ gratiæ; & concede propitius, ut ſicut hæc luminaria igne viſibili accenſa nocturnas depellunt tenebras, ita corda noſtra inviſibili igne, ac Spiritus ✠ Sancti ſplendore illuſtrata, omnium vitiorum cæcitate careant, ut puro mentis oculo cernere poſſimus quæ tibi ſunt placita, & noſtræ ſaluti utilia: quatenus poſt hujus ſæculi caliginoſa diſcrimina, ad lucem indeficientem pervenire mereamur. Qui vivis, & regnas cum Deo Patre in unitate Spiritus Sancti Deus per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.* Aſpergantur Aqua benedicta.

CAPUT IV.

Benedictio domorum in Sabbato Sancto.

I. TRiplex eſt Benedictio domorum in hoc noſtro Romano Rituali præſcripta. Prima eſt illa in hoc præſenti Capite notata. Altera habetur in Capite ſequenti, diciturque, *Benedictio domorum alio tempore facienda cum aſperſione Aquæ benedictæ*. Tertia vero Capite VII. poſita vocatur, *Benedictio domus novæ*. Ad primam quod attinet, quæ ſcilicet poſt meridiem Sabbati Sancti fieri hodie ſolet multis in locis noſtræ Italiæ, ac præſertim in Urbe, antiqua illa profecto eſt, de eaque mentio in antiquis Ritualibus habetur, & in Actis Eccleſiæ Mediolanenſis a S. Carolo concinnatis, potiſsimum vero in ejus Concilio Provinciali VI. Mediolanenſi, Capite inſcripto, *De Sacramentalibus*. Sed obſervandum eſt quod præſcribit noſter ſequens §.

§. I.

Parochus, ſeu alius Sacerdos, Superpelliceo, & Stola alba indutus, cum Miniſtro deferente vas Aquæ ex Benedictione Fontium ante perfuſionem Chriſmatis, acceptæ, viſitat domos ſuæ Parochiæ, aſpergens eas eadem Aqua benedicta. Ingrediens domum dicit: *Pax huic domui, & omnibus habitantibus in ea.* Deinde aſpergens loca præcipua domus, & eos, qui habitant in ea, dicit Antiphonam: *Vidi Aquam egredientem de Templo a latere dextro, Alleluja. Et omnes, ad quos pervenit Aqua iſta, ſalvi facti ſunt, & dicent, Alleluja, Alleluja.* Pſalm. *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in ſæculum miſericordia ejus. Gloria Patri, & Filio &c.* Repetitur Antiphona: *Vidi Aquam &c.* Deinde dicit ℣. *Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam, Alleluja.* ℟. *Et ſalutare tuum da nobis, Alleluja.* ℣. *Domine exaudi orationem meam.* ℟. *Et clamor meus ad te veniat.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.*

Oremus.

Exaudi nos, Domine Sancte, Pater Omnipotens, æterne Deus, & ſicut domus Hebræorum in exitu de Ægypto Agni ſanguine linitas (quod Paſcha noſtrum, in quo immolatus eſt Chriſtus, figurabat) ab Angelo percutiente cuſtodiſti: ita mittere digneris Sanctum Angelum tuum de Cælis, qui cuſtodiat, foveat, protegat, viſitet, atque defendat omnes habitantes in hoc habitaculo. Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. CErti juris eſt, Benedictionem domorum in Sabbato Sancto, pertinere ad proprium Parochum, reſolvitque non ſemel Sacra Congregatio Concilii Tridentini Interpretum, præſertim die XXIII. Novembris anni MDCXVI. ubi edixit, Regulares non poſſe in

Sab-

Sabbato Sancto benedicere dumus, cum non poſſint hoc munus extra Conventum ſuum exercere; itemque in Bononienſi die IV. Julii anno Chriſti MDCXX. ubi cenſuit, non poſſe Regulares in Hebdomada ſancta benedicere domos in Diœceſi exiſtentes, cum hoc ſit munus Parochi. Legere eſt hæc prædictæ Sacræ Congregationis Decreta apud Barboſam, Parte I. *De officio, & poteſtate Parochi*, Cap. XXI. num. 12. Neque obſtat, quod initio hujus §. ubi agitur de Benedictione domorum in Sabbato Sancto, dicitur, *Parochus, ſeu alius Sacerdos*; ut enim ſcite notat inter alios Paulus Maria Quarti in Tractatu, *De Benedictionibus*, Titulo I. Sectione IV. Dubitatione IV. & Titulo III. Sectione x. Dubitatione I. *quamvis Rituale addit*, ſeu alius Sacerdos, *intelligi debet de licentia Parochi, ne jura Parochorum violentur*. Addit mox etiam, eum qui ſine Parochi licentia munus hoc uſurparet, male ſe gerere, & puniri poſſe.

II. Ergo *Parochus, ſeu alius Sacerdos*, de licentia ſcilicet, aut permiſſu Parochi, ex præſcripto noſtri hujus §. benedicturus domos in Sabbato Sancto, *Superpelliceo, & Stola alba indutus cum Miniſtro deferente vas Aquæ ex Benedictione Fontium ante perfuſionem Chriſmatis acceptæ, viſitat domos ſuæ Parochiæ, aſpergens eas eadem Aqua benedicta*. Fuiſſe antiquum morem, ut ex Aqua benedicta in Sabbatis Paſchæ, & Pentecoſtes, Fideles partem aliquam, antequam ſcilicet in eam Chriſma infunderetur, domum adſportarent, jam ſupra oſtendimus in Commentario ad Caput II. quod inſcriptum eſt, *Ordo ad faciendam Aquam benedictam*, num. III. ubi attulimus Conſtitutionem, quæ legitur in Capitularibus Regum Francorum, Lib. VI. Cap. LXXVII. a Gratiano in ſuo Decreto relatam, Canone CXXVI. De conſecratione, Diſtinctione IV. quæ eſt hujuſmodi: *In Sabbato Sancto Paſchæ, vel Pentecoſtes, ſiquis velit Aquam conſecratam in domo ſua ad aſperſionem recipere, ante Chriſmatis infuſionem percipiat*: Idem legitur in variis Conciliis, ac Ritualibus, ac præſertim in Ordine Romano X. in Sabbato Sancto, & in Miſſali Mozarabum Eccleſiæ Toletanæ, in Vigilia Dominicæ Reſurrectionis, ubi hæc habet: *Antequam Chriſma, & Oleum ponantur in Fonte, omnes, qui cauſa devotionis voluerint accipere Aquam benedictam de Fonte, ad aſpergendum in domibus ſuis, ſumant ſecundum Decretum Alexandri Papæ &c.* Cæterum quod tempore Gregorii Turonenſis, qui Sæculo Chriſti VI. claruit, poſt Chriſma infuſum diſtribueretur hæc Aqua, mutatuſque deinde fuerit hic ritus Sæculis poſterioribus, reverentiæ cauſa erga ſanctum Chriſma, jam ſupra nos admonuimus in Commentario ad dictum Caput II. Sed non omittendus tamen antiquus Ordo Romanus VII. num. 10. ex quo cautum eſt, ut ſparſo Chriſmate in Fontem, *omnis populus, qui voluerit, accipiat benedictionem unuſquiſque in vaſis ſuis de ipſa Aqua*, benedicta ſcilicet in prædictis Sabbatis Paſchæ, & Pentecoſtes, *antequam ibi baptizentur parvuli, ad ſpargendum in domibus eorum, vel in vineis, campis, vel fructibus eorum*.

III. Addubitari tamen nequit, quin vel ante annum Chriſti milleſimum obtinuerit ritus, qui & ad noſtra hæc uſque tempora ſervatur, ut adhibeatur Aqua ad benedicendum domos ex Benedictione Fontium ante perfuſionem Chriſmatis accepta. Cujus ritus teſtem habemus Durandum, Lib. IV. Rationalis, Cap. IV. num. IV. ex quo etiam addiſcimus, conſueviſſe Fideles de ipſa Aqua accipere, & adſportare in domos ſuas; ut vel hinc deducas, labente Sæculo XIII. quo claruit Durandus, nequaquam introductum fuiſſe ritum Benedictionis domorum in Sabbatu Sancto, nonniſi a Parochu, vel ab alio Sacerdote, de illius licentia, peragendæ, ut ſtatuit hic noſter §. & iterum, iterumque Sacra Concilii Tridentini Interpretum Congregatio decrevit. Sane ex Miſſali Romano ex Decreto Sacroſancti Concilii Tridentini reſtituto, ac S. Pii Papæ V. juſſu edito, & Lugduni impreſſo anno MDLXXVIII. in Benedictione Fontis poſt Præfationem, ita legitur: *Deinde per aſſiſtentes Sacerdotes ſpargitur de ipſa Aqua benedicta ſuper populum; & interim unus ex Miniſtris Eccleſiæ accipit in vaſe aliquo de eadem Aqua ad ſpargendum in domibus, & aliis locis*.

IV. Ergu veteri, recentiorique Eccleſiæ ritui inhæret noſtrum hoc Rituale Romanum, ubi in præſenti Capite ſtatuit, ut *Parochus, ſeu alius Sacerdos*, de Parochi ſcilicet licentia, *Superpelliceo, & Stola alba indutus, cum Miniſtro deferente vas Aquæ ex Benedictione Fontium ante perfuſionem Chriſmatis acceptæ, viſitet domos ſuæ Parochiæ, aſpergens eas eadem Aqua benedicta*. Qui tamen ritus, nec quoad diem, nec quoad Aquam multis in locis, ac in magnis præſertim Urbibus, Oppidiſque hodie obſervatur, excuſantibus ſe Parochis, quod Parochiæ vaſtæ ſunt, & una die circui non poſſunt, eamque ob cauſam Benedictionem domorum anticipantibus, quas ex alia Aqua, quam ex illa ex Benedictione Fontium ante perfuſionem Chriſmatis accepta benedicere ſolent per varios dies Sabbatum Sanctum præcedentes, ut Neapoli, & in nonnullis aliis Italiæ locis; vel ſubſequentes, ut in Luſitania, ubi teſte Barboſa, *De officia, & poteſtate Parochi*, Capite XII. num. II. Benedictio domorum fit vel primo, vel ſecundo die poſt Dominicam Reſurrectionis. Sed puto equidem, futilem eſſe eam Parochorum excuſationem, cum vel in vaſtis Parochiis peragi facile queat una ſtatoque die domorum Parochialium Benedictio, ſi plures adhibeantur a Parochis Sacerdotes coadjutores, uti Romæ fieri ſolet; ubi tamen a multis Parochis, qui Baptiſmali Fonte carent, alia Aqua benedicta adhibetur, quam illa ex Benedictione Fontium ante perfuſionem Chriſmatis accepta, contra ritum in antiquis Ritualibus, ac præſertim in hoc noſtro Romano præſcriptum.

V. Ut ut autem hæc ſe res habeat, cui remedium opportunum adhibere ad Eccleſiarum Præſides ſpectat, certum illud eſt, quod alias ſupra probavimus, pertinere ad Parochum Aquæ benedictæ aſperſionem in domibus Parochialium Sabbato Sancto, vel alio tempore juxta locorum conſuetudinem faciendam, uti ſtatuit inter alios Sanctus Carolus in Concilio Provinciali Mediolanenſi VI. Capite, *De Sacramentalibus*, inſcripto, ubi ſic inquit: *Aquæ benedictæ, qua Sabbato Sancto, vel in Vigilia Sacri diei Natalis Domini, vel alio tempore, pro locorum conſuetudine, ædes parochialium hominum aſpergi ſolent, aſperſio cum plena myſteriorum eſt, tum propria Parochorum*. Subdit mox: *Quamobrem ſtato tempore ne alius Sacerdos, quam proprius Parochus illas aſpergat, aliuſve ab eo conſtitutus; neve*

item

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

item Sabbato Sancto ante illas aſpergat, quam Benedictio ſolemnis Fontium celebrata ſit. Aſpergendo autem precibus rite utatur ad præſcriptum Libri Ritualis. Sed neque omittendum, quod & ſtatim ſubjicit: *Illud autem*, inquit, *in hoc aſperſionis munere caveat omnino, ut ne ſigno quidem aliquo, ac nutu, nedum verbis eo ſanctæ aſperſionis nomine quidquam petat, exigatve.*

VI. Hinc puto improbari morem illum, qui vel in Urbibus, Oppidiſque inſignibus invaluit, in quibus puer, adoleſcenſque laicus, immorigeruſque Superpelliceo indutus vas cum Aqua benedicta una manu geſtans, altera vero ſportam, Parochum ad benedicendum domos Sabbato Sancto comitatur, ut oblationes pecuniæ in ipſum vas, comeſtibilium vero, qualia ſunt ova, lacticinia, aliaque id genus, in ſportam immittat. Scio, ſponte fieri a Fidelibus hujuſmodi oblationes, ſed non ſemel humano reſpectu coactis, ne videantur in eam rei ſamiliaris anguſtiam redacti, ut nec par ovorum immittere in ſportam valuerint, vel obolum unum in vas. Optandum plane eſſet, ut hic uſus, qui ubique locorum invaluit, portandæ ſportæ ad immittendas ibi oblationes pro domorum Benedictione, quæ Sabbato Sancto fieri aſſolet, omnino tollatur, tum præſertim, quod idem S.Carolus, præter memoratum ſuperius Decretum in Concilio Provinciali Mediolanenſi VI. editum, jam antea in Concilio V. itidem Provinciali Capite inſcripto, *Quæ ad Sacramentalia, & Sacramenta generatim pertinent*, ita ad rem noſtram ſtatuerat: *Benedictionis hujus cauſa, occaſioneve nihil plane quidquam vel minimum, neque is, neque Sacerdotes, Clericive, quos ſibi ſociot, adjutoreſve adjunxerit, petant, exigant, ac ne ſponte quidem, ultroque oblatum, donove datum capiant.* Atque huic Decreto innixus Hieronymus Barruſaldus Ferrarienſis, qui alias inſignis Collegiatæ Centenſis Eccleſiæ Archipresbyter ſuit, in ſuo ad hoc præſens Caput Commentario, num. 20. diſerte ait, non omni laude dignum eſſe uſum illum aliquorum locorum, *in quibus Parochus, ſeu alius Sacerdos, habita facultate, circuit ad benedicendas domos cum Clerico deferente vas Aquæ benedictæ, & inſimul cum vaſe caniſtrum ad ova, & ſalſamenta colligenda, non pro mercede Benedictionis, ſed ſponte oblata, in ſignum gratuitum, ac etiam nummos, & pecuniam, quia præter malum odorem avaritiæ, & ſuſpicionem ſimoniæ, habemus ex Concilio Provinciali V. Sancti Caroli iſta præciſa verba hoc prohibentia*: Benedictionis hujus cauſa &c.

VII. At hiſce omiſſis, ex §. noſtri præſcripto Parochus ingrediens domum, dicit: *Pax huic domui, & omnibus habitantibus in ea.* Recte obſervant varii Scriptores, Sauſſay, Parte II. Panopliæ Sacerdotalis, Lib. II. Articulo XX. Quarti in Tractatu, *De Benedictionibus*, Titulo III. Sectione X. Præludio I. & alii, a mandato Chriſti Domini in Evangelio Lucæ, Cap. X. expreſſo, quo juſſit ſuis Apoſtolis, ut ingrediendo domum quamlibet, pro ſalutatione primum iis, qui in ea habitant, vel commorantur, pacem annunciarent, morem illum Eccleſiæ manaſſe, quo Sacerdotes miniſterium aliquod humanæ ſanctificationis ineuntes, in cujuſvis habitaculi ingreſſu dicere conſuevere, *Pax huic domui*; Clerico reſpondente, *Et omnibus habitantibus in ea.* Conſtat id potiſſimum ex omnibus pene Ritualibus vel antiquiſſimis, ubi agunt de Extrema Unctione infirmorum; mandant enim, ut Sacerdos infirmi domum ingrediens, ſive ad Sacrum Viaticum ei præbendum, ſive ad ipſam peragendam unctionem, dicat primum: *Pax huic domui, & omnibus habitantibus in ea*; tum etiam ſtatim: *Pax ingredientibus, & regredientibus.* Ita plane legitur in ms. Pontificali Anglicano Monaſterii Gemmeticenſis annorum circiter mille. Imo ex ms. Pontificali Prudentii Epiſcopi Trecenſis annorum CM. cautum ſuit, ut cum ingrediebatur Sacerdos, primum diceret ter, *Pax huic domui*; tum vero domum benediceret peculiari oratione, & aſpergeret *Aqua benedicta cum odore incenſi.* Ritus itaque antiquus ſuit, ut Fidelium domus, ſi non in Sabbato Sancto, aut alio tempore, ſaltem occaſione inungendorum Sancto Oleo infirmorum, a Sacerdote benedici ſolerent. Prædicta autem Ritualia, ſicut & alia id genus multa, videri poſſunt apud Martene Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. VII. Articulo IV.

VIII. Ubi in domus ingreſſu Sacerdos ea verba pronunciavit, *Pax huic domui &c.* deinde, ut ait noſter §. aſpergens loca præcipua domus, & eos, qui habitant in ea, dicit Antiphonam: *Vidi aquam egredientem &c.* Deſumpta eſt hæc Antiphona ex Capite XLVII. Ezechielis, quam, uti obſervat Durandus citato Libro IV. Cap. IV. num. VI. *in Paſchali tempore ad aſpergendum cantamus*, quamque ita etiam exponit: *Ezechieli Dominus Civitatem oſtendit ædificatam ſuper montem vergentem ad Auſtrum, in qua erat mirabiliter Templum. Civitas Eccleſia eſt, de qua dicitur* (Matthæi V.) Non poteſt Civitas abſcondi ſupra montem poſita. *Templum eſt Corpus Chriſti, de quo dicitur* (Joannis XII.) Solvite Templum hoc, & poſt triduum reædificabo illud: *Aqua de Templo egrediens Fons eſt Baptiſmi de latere Chriſti procedens. Sed cum fuerit in lævo lanceatus, cur hic dicitur a latere dextro? Reſpondeo, duo ſunt latera Chriſti, ſcilicet, dextrum, & lævam. Dextrum eſt Divinitas, & lævum Humanitas. A latere igitur dextro exivit aqua, quia de Divina Chriſti Natura Spiritus Sancti aqua inviſibilis procedit. De aqua inviſibili, quæ a latere lævo, ideſt, Humanitate lanceata profluit, ſalvandi virtutem tribuit. Recte igitur hæc in Proceſſione Paſchali cantamus in laudem fluminis, cujus inundatione per mortem Chriſti reviximus. Verum poſt Octavam Pentecoſtes cantatur in Dominicis ad aſpergendum Antiphona*, Aſperges me Domine &c. *quæ a Paſcha uſque tunc intermittitur, quia de fide Paſſionis, & humilitate Baptiſmi Propheta prædixit.* Quicquid ſit de hac expoſitione, quam alias pro more accepit Durandus ab aliis antiquioribus myſticis expoſitoribus, illud plane ex ejus teſtimonio conſtat, ritum eſſe antiquum, ut tempore Paſchali in aſperſione Aquæ benedictæ, dicatur Antiphona, *Vidi aquam &c.* quam iccirco Parochus aſperſurus domos Sancto Sabbato, a quo incipit Paſchale tempus, recitare a noſtro §. jubetur.

IX. De oratione tandem, *Exaudi nos Domine &c.* ut aliquid dicam, eadem eſt, ſi quædam excipias, quæ illius initio adjuncta ſunt, cum illa, quæ dici ſolet Dominicis diebus in aſperſione Aquæ benedictæ, quam celebraturus Miſſarum ſolemnia in Eccleſia ex antiquo ritu facere ſolet. Ex ipſa oratione addiſcere licet, qui ſint effectus Benedictionis domorum; quæ quidem, uti obſer-

vat Quarti in citato toties Tractatu, Titulo III. Sectione IX. Præludio II. in fine, ideo renovari ſolet quotannis, ut ſi ex malitia habitantium maligni ſpiritus ibi fixerint ſedem, virtute hujus Benedictionis, & reſurrectionis Chriſti expellantur, ſicuti a Chriſto triumphante in ſua reſurrectione princeps hujus mundi ejectus eſt foras. Præterea, quia tunc ſanctificati Fideles per Sacramenta annuæ Confeſſionis, & Communionis, in domibus Benedictione ſanctificatis habitare debent.

X. Admonendum vero illud potiſſimum eſt, non omnes domos capaces eſſe Eccleſiaſticæ hujus Benedictionis, tenendamque eſſe a Parochis regulam illam, quam præſcripſit S. Carolus in laudato ſuperius Concilio V. Provinciali Mediolanenſi, ubi loquens de iis, quæ præſtanda ſunt a Parocho in Benedictione ædium, ſic inter alia habet: *Ne ædibus benedicat, ubi aliquis excommunicatus habitat. Nec vero illis, quas fæneratores, meretrices, publici peccatores, manifeſtoque crimino ſi homines incolunt. Neque iis item, ſiquæ aleis, ludiſque vetitis publice expoſitæ ſunt.* Similia ſtatuere & alii ſapientiſſimi Epiſcopi in Synodis ſuis, quorum Decreta ſæpenumero Parochi negligunt, ne oblationes ipſas nummorum, exculentorumve, quæ immitti in vas Aquæ benedictæ, vel in ſportam, caniſtrumve, quæ Clericus geſtat, ſolent, amittat. Cæterum, quod excommunicatus, ſi ſit vitandus, non poſſit ejus domus, quam ſcilicet excommunicatus ipſe inhabitat, neque licite, neque valide benedici ejus favore, probat quidem memoratus Quarti citato loco, Dubitatione II. quia ſcilicet ex vi talis Cenſuræ privatur excommunicatus communibus Eccleſiæ ſuffragiis, ideoque Benedictionibus Eccleſiaſticis, quæ totam ſuam vim habent ex meritis, & interceſſione Eccleſiæ. Quamvis enim in caſu noſtro benedicatur domus materialis, nihilominus Benedictio iſta ordinatur in favorem, & utilitatem habitantium, uti Doctores tradunt, inter quos videri poteſt Suarez, *De Cenſuris*, Diſtinctione XIX. *De Excommunicatione*, Sectione IV. num. 6.

XI. Ex allata doctrina jam duo colligi poſſunt. Primo, ſiquis benediceret domum excommunicati, ipſius intuitu, ſeu in ejus favorem, graviter peccaret, quia communicaret cum excommunicato in Divinis, quod eſt prohibitum ſub peccato mortali. Secundo, ſi excommunicatus vitandus ſit paterfamilias domus, itaut omnes in ea habitantes ſint ſubordinati, & ſubjecti ipſi excommunicato, tunc abſolute eam domum benedicere non debet, quia in hoc caſu Benedictio non poteſt moraliter fieri, niſi in favorem excommunicati. Quod ſi in eadem domo habitent alii non ſubordinati, nec ſubditi excommunicati, poterit tunc domum benedicere in illorum favorem, quia utile per inutile non vitatur, uti idem Quarti ratiocinatur. Qui etiam mox ſubdit, ſi excommunicatus ſit toleratus, & non vitandus, poſſe eam domum, & valide, & licite benedici, quamvis male ageret ipſe excommunicatus præveniendo, ſeu procurando Benedictionem. Probat autem ille hoc ſuum aſſertum, quia licet ipſe excommunicatus ſit privatus Eccleſiæ ſuffragiis, & non poſſit communicare cum aliis Fidelibus, nihilominus, quando eſt toleratus, poſſunt libere alii Fideles communicare cum illo etiam in Divinis, ideoque poteſt etiam in caſu noſtro Parochus, Sacerdoſve hoc beneficium ei præſtare, & ejus domum benedicere, ſicuti multis allatis Auctoribus idem Quarti in ſimili probavit circa applicationem Sacrificii in favorem ejuſdem excommunicati, in Commentariis ad Rubricas Miſſalis, Parte II. Tit. VIII. Dubitatione II.

XII. Explicata hac Quæſtione, prætereundum ſilentio illud non eſt, quod in eodem noſtro §. edicitur, ut nimirum Parochus, Sacerdoſve ab eo delegatus in hac Benedictione, *loca præcipua domus Aqua benedicta aſpergat*. Neque enim tenetur totam domum circuire, & aſcendere ad altiora loca, ſeu ad inferiora deſcendere, ſed ſufficit, ut nobiliora loca viſitet, & aſpergat; præcipua enim pars, & nobilior trahit ad ſe ignobiliorem, uti jam notavit Barrufaldus in ſua hujus Capitis explicatione num. 20. & ſeq. Certe ſi veterem diſciplinam ſpectemus, fiebat olim aſperſio per omnia fere domus loca, præſertim ſi ea erat Religioſa, uti conſtat ex Sacerdotali Romano Venetiis impreſſo anno MDLVII. Parte II. Cap. XXVIII. quod inſcriptum eſt, *De Benedictione, ſeu aſperſione Aquæ benedictæ per officinas Canonicæ, vel domus propriæ*, cujus integrum locum licet prolixum, ad magis magiſque exornandum noſtrum hunc ritum, lubet in hoc Commentario referre, tum præſertim quod ex antiquis Ritualibus fuit exſcriptus, ac præſertim ex vetuſto Sacramentorum Libro Grimoaldi Abbatis. Sic ergo Sacerdotale ait.

Quum Clerici volunt aſpergere Aquam benedictam per officinas Canonicæ, vel domus, vadat aliquis Sacerdos cum ſocio, vel ſociis, & aſpergens Aquam benedictam, incipiat in Sacriſtia Pſalmum CXXXI. *Memento Domine David*. Antiphona: *Domum iſtam protege, Domine, & Angeli tui ſancti cuſtodiant muros ejus.* ℣. *Domine dilexi decorem domus tuæ.* ℟. *Et locum habitationis gloriæ tuæ.* *Oremus.* Oratio. *Omnipotens, & miſericors Deus, qui Sacerdotum miniſterio ad tibi ſerviendum, & ſupplicandum dignaris: quæſumus immenſam clementiam tuam, quidquid modo viſitamus, viſites, quidquid bene ✠ dicimus, bene ✠ dicas, ſitque ad noſtræ humilitatis introitum, Sanctorum tuorum meritis fuga dæmonum, Angeli pacis ingreſſus. Per Chriſtum.*

Poſtea procedat ad Dormitorium, & ibi dicat Pſalmum CXX. *Levavi oculos meos*. Antiphona: *Salva nos, Domine, vigilantes, cuſtodi nos dormientes, ut vigilemus cum Chriſto, & requieſcemus.* ℣. *In pace in idipſum.* ℟. *Dormiam, & requieſcam.* *Oremus. Bene ✠ dic, Domine, hoc Dormitorium famulorum tuorum, qui non dormis, neque dormitas cuſtodiens Iſrael, & famulos tuos in hac domo quieſcentes poſt laborem cuſtodi ab illuſionibus fantaſmaticis ſatanæ, ut vigilantes in præceptis tuis meditentur, & dormientes te per ſoporem ſentiant, & hic, & ubique defenſionis tuæ muniantur auxilio. Per Chriſtum.*

In Infirmaria dicat Pſalmum VI. *Domine ne in furore tuo*. Antiphona: *Aſpice Domine de ſede ſancta tua, & cogita de nobis; inclina Deus meus aurem tuam, & audi; aperi oculos tuos, & vide tribulationem noſtram.* ℣. *Miſerere mei, Domine, quoniam infirmus ſum.* ℟. *Sana me, Domine, quoniam conturbata ſunt oſſa mea.* *Oremus.* Oratio. *Omnipotens, & miſericors Deus, quæſumus immenſam pietatem tuam, ut ad introitum humilitatis noſtræ hunc locum Infirmitorii, & hunc famulum tuum*, vel *famulos tuos in eo*

feſ-

Digitized by Google

feſſam, vel *ſeſſos*, *jacentem*, vel *jacentes*, *ſalutiſere viſitare digneris*, *& ſicut viſitaſti Domine Thobiam*, *ſocrum Petri*, *puerumque Centurionis*, *ita & iſte*, vel *iſti*, *priſtina ſanitate animæ*, *corporiſque recepta*, *gratiarum tibi in Eccleſia tua referat*, vel *referant actionem. Per Chriſtum Dominum noſtrum*.

In Refectorio dicat Pſalmum CXXVII. *Beati omnes, qui timent Dominum*. Antiphona: *Oculi omnium in te ſperant, Domine, & tu das illis eſum in tempore opportuno; aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione*. ℣. *Edent pauperes, & ſaturabuntur*. ℟. *Et laudabunt Dominum, qui requirunt eum*. *Oremus*. Oratio. *Omnipotens, & miſericors Deus, qui famulos tuos in hac domo alis refectione carnali, ut cibum, vel potum te bene ✠ dicente, cum gratiarum actione percipiant: præſta quæſumus, ut hic, & in æternum per te ſalvi eſſe mereantur. Per Chriſtum Dominum noſtrum*. ℟. *Amen*.

In Coquina dicat Pſalmum XXII. *Dominus regit me*. Antiphona: *In loco paſcuæ ibi me collocavit*. ℣. *Paraſti in dulcedine tua pauperi Deus*. ℟. *Qui habitare facis unanimes in domo*. *Oremus*. Oratio. *Deus æterne, ante cujus conſpectum aſſiſtunt Angeli, & cujus nutu reguntur univerſa, qui etiam neceſſariis humanæ fragilitatis tua pietate conſulere non deſinis: te humiliter imploramus, ut habitaculum iſtius officinæ illa bene ✠ dictione perfundas, qua per manus Heliſæi Prophetæ in olla eremitica guſtus amariſſimos dulcoraſti, & ſemper hic tuæ benedictionis copia redundante, laudes tibi referant ſervi tui, qui das eſcam omni carni, & imples omne animal bene ✠ dictione, Salvator noſter*. *Qui vivis, & regnas per omnia ſæcula ſæculorum*. ℟. *Amen*.

In Cellario dicat Pſalmum CXLIII. *Benedictus Dominus Deus meus*. Antiphona: *Ecce ego mittam vobis frumentum, & vinum, & oleum, & replebimini in eis, dicit Dominus; ideoque exultate, & lætamini in Domino Deo noſtro*. ℣. *Emittet Dominus benedictionem ſuper cellaria tua*. ℟. *Et ſuper opera manuum tuarum*. *Oremus*. Oratio. *Omnipotens, & miſericors Deus, qui ubique præſens es, majeſtatem tuam ſuppliciter exoramus, ut huic promptuario gratia tua adeſſe dignetur, quæ cuncta adverſa ab eo repellat, & abundantiam bene ✠ dictionis tuæ largiter infundat. Per Chriſtum Dominum noſtrum*. ℟. *Amen*.

In Clauſtro dicat Pſalmum LXXXIII. *Quam dilecta tabernacula tua*. Antiphona: *Congregavit nos in unum Chriſti amor; timeamus, & amemus Chriſtum Deum; ubi charitas, & amor, ibi Deus*. ℣. *Ecce quam bonum, & quam jucundum*. ℟. *Habitare Fratres in unum*. *Oremus*. Oratio. *Omnipotens ſempiterne Deus, qui nos ſingulari prærogativa gratiæ in hoc Religionis Clauſtro miſericorditer congregaſti: da nobis famulis tuis ita in eodem laudabiliter tibi ſervire, & in fraternitatis amore, & ſincera dilectione, ac mutua pace convivere, ut tandem ad illam patriam, in qua omnia, ſecura, firma, tranquilla, & ſtabilia ſunt, te largiente, pervenire valeamus. Per Chriſtum Dominum noſtrum*. *Amen*.

Ad Portam principalem dicat Pſalmum CXLVII. *Lauda Hieruſalem Dominum*. Antiphona: *Confortavit Dominus ſeras portarum noſtrarum, & benedixit nobis*. ℣. *Hæc eſt porta Domini*. ℟. *Et juſti intrabunt in eam*. *Oremus*. Oratio. *Domine Jeſu Chriſte, qui in introitu portarum Hieruſalem valvas ſanctificaſti, dum ſplendore gemmarum duodecim, totidem Apoſtolorum nomina præſignaſti; & qui per organum propheticum prædixiſti*, Lauda Hieruſalem Dominum. Quia confortavit ſeras portarum tuarum, & benedixit filiis tuis in te: *te quæſumus, ut ponas omnes fines domus iſtius pacem, & velociter currens interius ſermo tuus, adipe frumenti ſatiet eos. Spiritus Sanctus defendat illos, ut nunquam nocere eis valeat inimicus, ſed omnes habitantes in ea interius voce, corde, & opere decantent dicentes*: Magnus Dominus Deus noſter Jeſus Chriſtus, & magna virtus ejus, & ſapientiæ ejus non eſt numerus. *Qui cum Deo Patre in unitate ejuſdem Spiritus Sancti in Trinitate perfecta vivis, & regnas Deus, per omnia ſæcula ſæculorum. Amen. Dominus vobiſcum. Sequentia Sancti Evangelii ſecundum Lucam*, Lucæ Cap. XIX. *In illo tempore. Ingreſſus Jeſus perambulabat Hierico*. Antiphona: *Beata gens, cujus Dominus Deus eorum, populus electus in hæreditatem ſibi. Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon. Pater noſter*. ℣. *Et ne nos*. ℟. *Sed libera*. ℣. *Cuſtodi nos, Domine, ut pupillam oculi*. ℟. *Sub umbra alarum tuarum protege nos. Dominus vobiſcum*. *Oremus*. Oratio. *Deus, qui in omni loco dominationis tuæ dedicator ſemper aſſiſtis, exaudi nos, quæſumus, ut inviolabilis hujus domus permaneat benedictio, & beneficia tui muneris univerſitas, quæ ſupplicat, mereatur*. Oratio. *Viſita, quæſumus, Domine, habitationem iſtam, & omnes inſidias inimici ab ea longe repelle, & Angeli tui ſancti habitent in ea, qui nos in pace cuſtodiant, & benedictio tua ſit ſuper nos ſemper. Per Chriſtum Dominum noſtrum*. ℟. *Amen*.

Poſtea addat orationes de Beata Virgine, & aliis Sanctis ad libitum. In reditu ad Eccleſiam dicere poterit Pſalmum XC. *Qui habitat in adjutorio. Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon. Pater noſter. Et ne nos*. ℣. *Memor eſto Congregationis tuæ*. ℟. *Quam poſſediſti ab initio*. *Oremus*. Oratio. *Omnipotens ſempiterne Deus dirige actus noſtros in beneplacito tuo, ut in Nomine Dei, & Domini noſtri Jeſu Chriſti Filii tui dilectiſſimi mereamur ſemper bonis operibus abundare. Per eundem &c.*

XIII. Atque hæc ſunt, quæ in Romano Sacerdotali leguntur de Benedictione, ſeu aſperſione Aquæ benedictæ per officinas Canonicæ, vel domus propriæ, quæ quidem ex antiquis Ritualibus deſumpta ſunt, ac præſertim ex Libro Sacramentorum Grimoaldi Abbatis, ubi formulæ diverſæ extant, quæ ſingulis domus magnæ, præſertim vero Monaſteriorum locis benedicendis ſunt accommodatæ, ſiquidem eo fine diſpoſita ibi legitur Oratio proferenda a Sacerdote in Sacrario, alia in loco, ubi veſtimenta conſervantur, alia in refectorio, alia in dormitorio, & aliæ in aliis locis ſuperius memoratis a nobis, & ab erudito Sauſſay, Parte II. Panopliæ Sacerdotalis, Lib. II. Articulo XX. ubi etiam ait exoleviſſe illarum uſum, neque eas extare in propriis Diœceſeon Manualibus, quæ ſe vidiſſe affirmat. Sed extant tamen in Romano Sacerdotali, quod forte non vidit. Cæterum plura alia, quæ ſpectare ad hunc Commentarium poterant, dicemus infra in Commentariis ad Caput V. inſcriptum, *Alia Benedictio domorum alio tempore facienda &c.* & ad Caput VII. quod inſcriptum eſt, *Alia Benedictio domus novæ*,

CAPUT V.

Alia Benedictio domorum alio tempore facienda cum aſperſione Aquæ benedictæ.

§. I.

Parochus, ſeu alii Sacerdotes volentes aliquam particularem domum, vel generaliter domos Fidelium alio tempore infra annum aſpergere Aqua benedicta, ingredientes domum dicant: *Pax huic domui, & omnibus habitantibus in ea.* Deinde loca aſpergendo, dicant Antiphonam, *Aſperges me, Domine, hyſſopo, & mundabor; lavabis me, & ſuper nivem dealbabor.* Pſalm. *Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam. Gloria Patri &c.* Et repetitur Antiphona: *Aſperges me, Domine &c.* ℣. *Domine exaudi orationem meam:* ℟. *Et clamor meus ad te veniat.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* *Oremus.*

Exaudi nos, Domine Sancte, Pater Omnipotens, æterne Deus, & mittere digneris Sanctum Angelum tuum de Cælis, qui cuſtodiat, foveat, protegat, viſitet, atque defendat omnes habitantes in hoc habitaculo. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.* Deinde aſpergat Aqua benedicta.

COMMENTARIUS.

I. PRæter domorum Benedictionem, quæ fit Sabbato Sancto cum aqua e Fonte Baptiſmali deſumpta, de qua diximus ſupra in Commentariis ad Caput IV. vel aliis etiam ſtatis tempuribus juxta locorum coonſuetudinem, & quocumque etiam alio nou ſtato tempore, fieri & ipſa Beuedictio domorum poteſt, ad eorum ſcilicet libitum, qui in eiſdem habitant, quique iccirco rogare Parochum poſſunt, vel alium Sacerdotem, ut eaſdem benedicaot, quia uimirum vel a malis ſpiritibus infeſtatæ ſuut, vel a morbis frequentibus, vel ob aliam ratiouabilem cauſam. Puto equidem, non adeo Parocho hujuſmodi Benedictionem eſſe alligatam, ut nou poſſit ab aliis Sacerdotibus peragi, uti ex noſtro Textu deducitur, ubi edicit, ut *Parochus, ſeu alii Sacerdoter volentes aliqaam particalarem domum, vel generaliter domos Fidelium alio sempore infra annum aſpergere Aqua benedicta, ingredientes domum, dicant &c.* Saue cenſet Barruſaldus in ſua ad hunc locum Nota, quocumque tempore ſibi libeat, poſſe Parochum huc facere abſque eo quod interpelletur, adeo ut repelli ab habitantibus nequeat; quia ſcilicet *verbum illud*, volentes, *imporsat jus diſpoſieum, & liberum, abſolutumque arbitrium.* At vero puto, labi Barruſaldum, ſi enim argumeutum illius valeret, jam non ſolus Parochus, verum etiam alii Sacerdotes prætendere poſſent jus illud diſpoticum, cum uoſter Textus abſolute edicat: *Parochus, ſeu alii Sacerdotes volenser &c.* Verbum iſtud *volentes* ad ritum quidem referendum eſt, quo beoedicere domum debent, ubi ſcilicet rogati ſint, nou ad jus diſpotieum, & liberum, abſolutumque arbitrium Parochi, ſeu aliorum Sacerdotum, qui nullum jus habeut, uec habere debent beoedicendi domos, iuvitis habitatoribus, præſertim alio tempore, quam Sabbato Sancto, quo quidem die ſpectare ad Parochum Benedictionem domorum Parochialium, diximus jam in Commeotariis ad Caput IV. Vide & quæ dicemus mox io ſequenti Capite VII. non pauca enim ibi ioveoies, quæ ad explicatiouem Capitum præſeutis, ac ſuperioris faciunt. Quod tandem Orationem ſpectat, illa eadem eſt, quæ dici ex antiquo ritu ſolet poſt aſperſionem Aquæ benedictæ factam populo Domioicis diebus a Sacerdote Miſſarum ſolemnia ſtatim celebraturo.

CAPUT VI.

Benedictio loci.

§. I.

℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini.* ℟. *Qui fecit Cælum, & terram.* ℣. *Domine exaudi orationem meam.* ℟. *Et clamor meus ad te veniat.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* *Oremus.*

Benedic ✠ *Domine Deus Omnipotens locum iſtum* (vel *domum iſtam*) *ut ſit in eo* (vel *in ea*) *ſanitas, caſtitas, victoria, virtus, humilitas, bonitas, & manſuetudo, plenitudo Legis, & gratiarum actio Deo Patri, & Filio, & Spiritui Sancto; & hæc Benedictio maneat ſuper hunc locum, & ſuper habitantes in eo, nunc, & ſemper.* ℟. *Amen.* Et aſpergat Aqua benedicta.

COMMENTARIUS.

I. EXtat hæc Benedictio in Sacerdotali Romano anni MDLXVII. Parte II. Capite XXV. quod inſcriptum eſt, *De benedictione loci, vel domi*; mirumque videri poteſt, quod in noſtra hac Oratione, duæ virtutes deſiderentur, quæ in illa Sacerdotalis Romani inter alias

alias leguntur, nempc *pax*, *charitas*, *&c.* Porco quod non omnia habitacula, officinæve dici proprie poſſint dnmus, ideo inſtitutam puto hanc peculiacem loci Benedictionem. Effecit autem majocum devotio, ut quemadmodum obſervat pius æque, & ecuditus Sauſſay, Parte II. Panopliæ Sacerdotalis, Lib. II. Articulo xx. ut non ſolum ſingulæ domus Sacerdotali Benedictione communirentuc, ſed cuncta domus cubicula, & habitacula, ac receptacula, eadem ſanctificatione ſulcirentur. Hinc in Libco Sacramentorum Grimoaldi Abbatis formulæ diverſæ extant, quæ ſingulis domus magnæ, præſertim veco Monaſteriorum locis benedicendis ſunt accommodatæ; ſiquidem eo fine diſpoſita ibi legituc Ocstio a Saccedote pcoſecenda *in Sacrario*, alia *in loco ubi veſtimenta conſervantur*, alia *in Refectorio*, alia *in Dormitorio*, alia *in Cellario*, alia *in Seriptorio* (ſic appellat locum, ubi ſcciptioni, & lectioni opeca datur) alia *in Hoſpitali* (hoc eſt in loco, ubi hoſpites recipiuntuc) alia *in Domo infirmorum*, alia *in Area*, alia *in Granario*, alia *in Piſtrino*, alia *in Coquina*, alia *in Lardario* (hoc eſt, Carnsrio, ubi caro, & ſimilia eſculenta aſſervantuc) alia *in Caminata* (nempe in loco, ubi eſt caminus, ad quem homines ſe caleſaciunt) alia *in introitu portæ*.

II. Quamquam vero iſtiuſmodi Benedictionum uſus jam exolevecit, ne ea, quæ Majores noſtri pie, religioſeque egerunt, penitus ignoracentuc, jam eas nos deſcripſimus ſupra in Commentacio ad §. 1. Capitis v. pcæcedentis, & quidem ex Sacerdotali Romano anni MDLXVII. Venetiis impreſſo, Pacte II. Capite xxviii. quod inſcciptum eſt, *De benedictione, ſeu aſperſione Aquæ benedictæ per officinas Canonicæ, vel domus propriæ*. Ea itaque obſervanda, in quibus multa invenies, quæ & ad hunc locum faciant.

C A P U T VII.

Alia Benedictio domus novæ.

I. BEnedictio novæ domus ſuam videtur trahere originem a Veteci Teſtamento, ubi Deus religioſo citu voluit quidem novas populi ſui domos eſſe conſecratas, uti conſtat ex Capite xx. Deuteconomii, ubi ſcriptum legitur: *Quis eſt homo, qui ædificavit domum novam, & non dedicavit eam?* Laudatiſſimo itaque cultu utcaque Eccleſia Latina, & Græca, domns novas benedicit, & dedicat, & ſicut in Latinis, ita & in Gcæcis Ritualibus, extat Benedictio domus novæ; quinimo in Euchologio, ſeu Rituali Græcorum a Jacobo Goar Notis illuſtrato pag. 483. & ſeq. editionis Venetæ, legitur etiam *Oratio in fundamento domus ponendo*, quæ eſt hujuſmodi: *Domine Deus omnipotens, qui ſapientia tua Cælos condidiſti, & Terram ſuper ſtabilitatem ſuam fundaſti, te Creator, & cunctorum Opiſex ad ſervum tuum poteſtatis tuæ ope domum habitationis commodam extruere, & eam ædificio ſuperſtructo in altum erigere ſtatuentem reſpice, ſuper petram firmam illam ſtabili, & juxta Divinam Evangelii tui vocem, quam non ventus, non aqua, non aliud quid dejiciat, eam loca; ad finem eam perducere tibi complaceat, & ab omnibus adverſarii inſidiis habitatoces in ea libeca. Quia tua eſt potentia, & tuum eſt regnum, & virtus, & gloria, Patris, & Filii, & Spicitus Sancti, nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.*

II. Abſoluta domo, fit & apud eoſdem Græcos ejus Benedictio peculiaci oratione, quæ dicituc, *cum aliquis domum novam ad habitandum ingreſſurus eſt*, eſtque ſequentis tenoris: *Deus, & Salvator noſter, qui Zaccbæi domum, ut ei, & toti ejus domui fieres ſalus, ingredi dignatus es; ipſe nunc habitationem hic ſibi deligentes, & per nos indignos, preces, & ſupplicationes tibi offerentes, ab omni noxa conſerva incolumes; benedic eis, & habitationi eorum, vitamque eorum ab omnibus penitus inſidiis liberam cuſtodi. Quia tibi convenit omnis gloria, honor, & adoratio, Patri, & Filio, & Sancto Spicitui, nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.* Habet & aliam Orationem ms. Codex Bacberinus apud eundem Goar, quam & operæ pretium duxi hoc loco refecce: *Domorum ſanctificator, & animarum Redemptor, benedic, ſanctifica domum iſtam, omni bono reple, necnon habitantes in ea benedic, & conſerva, viamque ſalutis, & pacis illis largire, ab omni inſultu, moleſtiaque diaboli protege illos, & nos cum eis in Regno tuo ſalvos fieri dignare. Quia clemens exiſtis Deus noſtec, & Unigenitus Filius tuus, & Spicitus Sanctus in ſæcula.*

III. Spectant hæc Græcum ritum, ſed ut de ocigine Benedictionis domus novæ dicamus in novo Teſtamento, a mandato Domini, quo juſſit ſuis Apoſtolis, ut ingredientes domum quamlibet pro ſalutatione hoſpitum pacem iis annunciarent, mos ille Eccleſiæ manavit, qua Sacecdotes miniſtecium humanæ ſanctificationis incuntes, in cujuſvis domus ingreſſu dicece conſueverunt, *Pax huic domui*, Clerico ceſpondente, *Et omnibus habitantibus in ea*. Ab eodem itaque præcepto Dnmini, ut ſcite notat pius æque, ac doctus Auctoc Andreas Sauſſay, Pacte II. Panopliæ Sacerdotalis, Lib. II. Articulo xx. ortum eſſe citum ſatis in Eccleſiis celebrem, ut dnmus nupec extructa pro Fidelium habitatione, ſupplicatione ſolemni a Presbytero benedicatur, conſentaneum eſt credere, cum pacem precari, Chriſti nomen ſupcr quemcumque hominem, vel hominis domicilium invocace, & benedicere, pro ra eadem eſſe accipiendum, nemo ſit in ſacris Litteris, & Patrum Schola, vel mediocciter eruditus, qui non ſateatuc.

IV. Sane jam olim, ut idem Auctor obſervat, apud Chciſti cultoccs illa obtinuit pia conſuetudo, ut domorum poſtes, oſtia, limina, parietes, & faſtigia, triumphali Crucis titulo, ſignaculoque ſalutari communicentuc: *Crucem celebraci ubique videre licet, in viis, in ſolitudine, in foro, in domibus*. Verba ſunt S. Joannis Chcyſoſtomi in ea Ocatione, quam inſccipſit, *Quod Chciſtus ſit Deus*. Beatus autem Nilus ſcribens ad Olympiadorum Procouſulem, Epiſtola citata in Septima Synodo, Actione iv. optare ſe ait, ut non tantum in ſingulis domibus, ſed quarumcumque domocum habitaculis ſingulis ſtatuatur Imago Crucis, ut memocia Crucifixi ſempcc cecens in Fidelium animis vigeat, & ut ſalutari hoc pignoce habitatoces, & ipſa loca a Chriſto

ſto Servatore protegantur. Legimus in Actis Martyrum Nicomedienſium apud Surium Tomo VI. quod cum Præfectus totam illorum domum curioſius excuteret, Imaginem Chriſti Crucifixi repererit, cum Evangeliorum Codice. Morem vero fuiſſe antiquum in domorum liminibus ſuper poſtes Crucem Domini affigere cum hac Epigraphe, *Chriſtus nobiſcum, ſtate*; ideſt, *Tranſite Angeli percuſſores, viſo Agni immolati ſalutifero ſignaculo*, eaque figura, & inſcriptione fugatas fuiſſe peſtilentias, compreſſos terræmotus, fulgura diſſipata, & adverſa quæque repulſa, præclaris exemplis teſtantur antiqui Scriptores quos idem Sauſſay citato loco recenſet.

V. Ne tamen Benedictio elongaretur a Fidelium ædibus, mos deinde productus eſt, ut quotieſcumque domus nova extructa foret, non prius in ea Fideles inhabitarent, quam fuiſſet precibus benedicta. In Libro Sacramentorum excerpto a Grimoaldo Abbate ex Sanctorum Patrum Opuſculis, ut inſcriptio præfert, extat Benedictio domus, quæ duabus orationibus continetur, quas referemus infra in Commentario ad §. 1. Ut autem Ritualia antiqua omittam, ſequitur & in Romani Sacerdotalis Parte II. poſt Benedictionem loci, *Benedictio domus novæ, vel a dæmonio vexatæ*, variis ſane precibus, orationibus, cæremoniiſque referta, quas nos & infra ad antiqui ritus notitiam deſcribemus. Hunc plane veterem ritum, ubi in deſuetudinem abiiſſet, reſtitui ſtatuit S. Carolus in Concilio Provinciali Mediolanenſi IV. Parte I. Conſtitutionum, Capite, *De Eccleſiarum, & Altarium conſecrationibus, aliarumque rerum Benedictionibus*, ubi ſic inquit: *Antiquus ille Benedictionis ædium, quæ, vel recenter ædificatæ ſunt, vel immundis ſpiritibus, aliave ratione vexantur, ritus, ubi in uſu eſſe deſiit, Epiſcopi cura reſtituatur. In illa porro Benedictione Parochus ritum, preceſque Pſalmos, Orationes in Libro Sacerdotali, Ritualive præſcriptas adhibeat*. Veterem iſtum ædibus, atque ædificiis benedicendi morem, ritumque ex Sanctæ Eccleſiæ inſtituto introductum, ac Decreto, quod in laudato IV. Concilio Provinciali memoratus Sanctiſſimus Antiſtes confecit, reſtitutum, ut Parochi, & reliqui animarum curatores, ad quos religioſæ illius Benedictionis munus pertinet, pie, ſancteque obſervent; & laici, quorum ædificiis, domiciliiſque benedicendum eſt, ſpiritualia inde commoda uberrima in Domino capiant, hanc in illis benedicendis rationem præſcribit in Concilio Provinciali V. Mediolanenſi, Capite inſcripto, *Quæ ad Sacramentalia, & Sacramenta generatim pertinent*, quam nos integre operæ pretium duximus hoc loco deſcribere. Duo enim notatu, ac ſcitu digna potiſſimum docet; ac primum quidem quæ in ipſa ædium Benedictione præſtanda ſunt a Parocho; tum ea, quæ a patreſamilias. Sic autem ille inquit.

VI. Primo Parochus hujus benedictionis munus aggrediatur pro voluntatis propoſito, & quo debet religionis officio. II. Pridie autem illius diei, quo benedicendi munus aggreditur, præcipuo ſanctæ precationis ſtudio, & aliquando jejunio ſe parare curet. III. Quo item die ad benedicendum aggreditur, antequam aggrediatur, Miſſæ Sacrificium celebrare ſtudeat, in quo ob hanc cauſam orationem de Spiritu Sancto pie recitet. IV. Ne ædibus benedicat, ubi aliquis excommunicatus habitet. V. Nec vero illis, quas fœneratores, meretrices, publici peccatores, maniſeſtoque criminoſi homines incolunt. VI. Neque iis item, ſiquæ aleis, ludiſque vetitis publice expoſitæ ſunt. VII. Ne noctu, ſed interdiu Benedictionem peragat. VIII. Ritu utatur ad præſcriptum formulæ, quæ in Libro Sacerdotali, Ritualique concepta extat. IX. Dum ad Benedictionis munus accedit, in eoque verſatur, Superpelliceo, & Stola utatur. X. Clericus adſit, qui Crucem in via, & in Benedictionis miniſterio præferat. XI. Alter item, qui Aquæ benedictæ vaſculum cum aſpergillo ferat. XII. Ceteri Sacerdotes, & Clerici, ſiqui alii adſint, ordine diſtincti bini præcedant, & ſuo quique Superpelliceo de more induti. XIII. Benedictionis hujus cauſa, occaſioneve, nihil plane quidquam, vel minimum, neque is, neque Sacerdotes, Clericive, quos ſibi ſocios, adjutoreſve adjunxerit, petant, exigant, ac ne ſponte quidem, ultroque oblatum, donove datum capiant. XIV. In hoc Benedictionis officio ne omittat ex Inſtructionum præſcripto, Conciliique Provincialis Decreto patresfamilias docere, recteque erudire ad optimam familiæ educationem. Cujus etiam rei argumentum ſatis amplum habebit ex ſtatis illis religioſis precibus, & orationibus, quæ adhibentur.

VII. Pergit S. Carolus, explicatque diligentiſſime, quæ præſtanda ſunt a patreſamilias in earundem ædium Benedictione, ſic ſingula recens. I. Paterſamilias, cujus ædibus, domiciliiſve benedicetur, pie ſe præparabit ad eam ſancto deſiderio ſuſcipiendam. II. Ideo ante familiam ſuam recte recognoſcet, monebitque univerſos, & ſingulos ad præſcriptum regularum, quæ de Chriſtiana familiæ inſtitutione editæ ſunt. III. Amoveri curabit quæcumque domi ſuæ ſunt Chriſtianæ familiæ inſtituto indigna, quæque Dei oculus offendunt. IV. Libros de rebus obſcenis, turpibus, impudicis, inanibus, ac de cantionibus inhoneſtis, ceteriſque id generis inflammari curabit. V. Libros de vitæ religioſæ, ſpiritualiſque inſtitutis, atque exercitationibus introducet. VI. Imagines obſcenas, & turpes incendet; profanas vero, quæque ad inanem voluptatem alliciant, amovere ſtudeat. VII. Sacras Chriſti Domini, Beatiſſimæ Virginis Mariæ, & Sanctorum præſertim Imagines, quos Patronos habet, ubique domi ſuæ locis honeſtis ſtatuat. VIII. Teſſeras, aleas, aleatoriaſve tabellas, pictaſque ad aleæ ludum pagellas procul abjicere curet. IX. Sacram Communionem in Parochiali Eccleſia ſimul eo die, ut ſumant omnes de familia ſua, procuret. X. Sacerdoti ad Benedictionis munus accedenti obviam vel ad Eccleſiam, vel ad primariam ædium januam ſimul cum tota familia procedat, earundem Benedictionem omni domus loco proſequatur religioſo pietatis ſtudio. XI. Dum Sacerdos benedicit, nemo domi, vel in officina, cui benedicitur, quidquam ſervilis, mundanive operis faciat.

VIII. Ex hactenus a S. Carolo præſcriptis, plane addiſcimus, quanta religione, ac pietatis ſtudio, peragenda a Parochis, Sacerdotibuſve, atque a laicis obſervanda ſit ipſa ædium novarum præſertim Benedictio; ſed hæc intelligi potiſſimum poſſunt, ex ſacris precibus, cæremoniiſque, quas ex antiquis haud dubie Ritualibus recenſet Sacerdotale Romanum editum anno Chriſti MDLXVII. quod S. Carolus iterum iterumque lau-

laudavit, ſervandumque ſtatuit in ipſa ædium Benedictione, in Provincia ſaltem Mediolanenſi. Neque enim puto hodie locum habere ullum in functionibus Eccleſiaſticis peragendis, poſtquam ſcilicet Rituale Romanum juſſu Pauli Papæ V. editum fuit, & probatum a variis Summis Pontificibus Pauli ſucceſſoribus, noviſſime vero a feliciter regnante Sanctiſſimo Domino noſtro BENEDICTO XIV. Sed deſcribamus tandem ritum Benedictionis domus novæ a Romano Rituali in hoc præſenti Capite expreſſum, qui plane eſt hujuſmodi.

§. I.

℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini.* ℟. *Qui fecit Cælum, & terram.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* *Oremus.*

Te Deum Patrem Omnipotentem ſuppliciter exoramus pro hac domo, & habitatoribus ejus, ac rebus, ut eam benedicere ✠, & ſanctificare ✠, ac bonis omnibus ampliare digneris; tribue eis, Domine, de rore Cæli abundantiam, & de pinguedine terræ vitæ ſubſtantiam, & deſideria voti eorum ad effectum tuæ miſerationis perducas. Ad introitum ergo noſtrum benedicere ✠, & ſanctificare ✠ digneris hanc domum, ſicut benedicere dignatus es domum Abraham, Iſaac, & Jacob; & intra parietes domus iſtius Angeli tuæ lucis inhabitent, eamque, & ejus habitatores cuſtodiant. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.* Deinde aſpergat Aqua benedicta.

COMMENTARIUS.

I. QUum languente Fidelium pietate una cum aliis ſanctioris Chriſtianæ veteris diſciplinæ inſtitutis in noſtra hac temporum fæce, & ipſa quoque novæ domus Benedictio in deſuetudinem abiiſſet, uti non ſine animi ſenſu teſtati ſunt S. Carolus Borromæus in Conciliis Provincialibus IV. & V. Mediolanenſibus ſuperius relatis, & religioſiſſimus Sauſſay in Panoplia Sacerdotali, Parte II. Lib. II. Articulo XX. ne ob prolixitatem Orationum, cæremoniarumque, quas in prædicta Benedictione Majores noſtri adhibebant, tædio affecti recentiores Sacerdotes, eandem negligerent, hinc puto factum, ut in Romano Rituali abbreviatæ fuerit omnino, continetur enim novæ domus Benedictio, unica, & brevi Oratione in noſtro §. expreſſa. At vero S. Carolus veterum Eccleſiæ rituum ſtudioſus, & tenax, diſerte in laudatis ſuis Conciliis ſtatuit, ut ritus hujuſmodi Benedictionis, ubi in uſu eſſe deſiit, reſtituatur, in ſua ſaltem Provincia Mediolanenſi, *in illaque Benedictione Parochus ritum, preces, Pſalmos, orationes, in Libro Sacerdotali, Ritualive præſcriptos adhibeat.* Rituale intelligit ſui temporis, ex cujus præſcripto variæ Preces, Orationes, ac Pſalmi recitabantur, legebatur Evangelium, aſpergebatur domus Aqua benedicta, & thure benedicto adolebatur.

II. Ergo, ne antiquus ignoretur ritus, placuit eum integre deſcribere ex Sacerdotali anni MDLXVII. Parte II. Cap. XXVII. quod inſcriptum eſt, *De Benedictione domus novæ, vel a dæmonio vexatæ.* Conſuevit enim benedici domus, licet non nova, ſi erat a ſpiritibus vexata, idque antiquo Eccleſiæ ritu, ut exempla plurima docere nos poſſunt Sanctorum Epiſcoporum, & Sacerdotum inferiorum, qui hujuſmodi Benedictione malignos ſpiritus ab ædibus Fidelium eliminarunt. Certe qui vixit ſub Mauricio Imperatore S. Theodorus Sicæorum Archimandrita, inter cætera miracula, quibus, adhibita Aqua benedicta, patravit, domum Theodori Ducis Regii a dæmonum infeſtatione liberavit, teſte Auctore ejus Vitæ apud Surium die XXII. Aprilis: *Homines*, inquit, *& animalia rationis expertia, ab immundis ſpiritibus vexabantur, & cum domeſtici pranderent, aut cœnarent, lapides ſuper menſas jaciebant, & mulierum telæ rumpebantur; & tanta murium, & ſerpentium multitudo domum occupabat, ut præ formidine nemo in eam ingredi auderet. Domum igitur Dei ſervus ingreſſus, totam noctem pſallendo, & Deum obſecrando traduxit, & Aqua, cui benedixerat, totam domum eam a ſpiritibus immundis liberavit.* Alia id genus exempla plura invenies in Vitis Sanctorum apud laudatum Surium, & Bollandianos.

III. Sed hiſce omiſſis, ecce nunc ritum in Sacerdotali memorato præſcriptum ad benedicendam novam domum, vel a dæmonio vexatam. *Adjutorium. Domine exaudi. Dominus vobiſcum. Oremus. Omnipotens ſempiterne Deus, qui Sacerdotibus tuis tantam gratiam contuliſti, ut quicquid in tuo Nomine digne, perfecteque ab eis agitur, a te fieri credatur: quæſumus immenſam clementiam tuam, ut quod modo viſitaturi ſumus, viſites; & quicquid benedicturi, bene ✠ dicas; & ad ea, quæ acturi ſumus, dexteram tuæ potentiæ extendas; ſintque ad noſtræ humilitatis ingreſſum, & introitum, Sanctorum tuorum meritis, fuga dæmonum, & Angeli pacis ingreſſus. Per Chriſtum Dominum &c.* ℟. *Amen.* Deinde Sacerdos incipiat Pſalmos Graduales, & proſequatur quinque primos, Aquam benedictam ſpargendo per loca domus; quibus finitis, dicat: *Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon. Pater noſter. Et ne nos. Domine exaudi orationem meam. Dominus vobiſcum. Oremus. Domum tuam, Domine, clementer ingredere, & in tuorum tibi corda Fidelium perpetuam conſtrue manſionem; & præſta, ut in hac domo nulla malignorum ſpirituum dominetur nequitia. Per Chriſtum.* ℟. *Amen.* Pergit Sacerdotale, mandatque, ut dicat Sacerdos alios quinque Pſalmos Graduales, & deinde facta iterum Aquæ benedictæ aſperſione, ac præmiſſis precibus, *Kyrie eleiſon &c.* hanc Orationem: *Omnipotens ſempiterne Deus, qui in omni loco dominationis tuæ totus aſſiſtis, totus operaris, adeſto ſupplicationibus noſtris, ut hujus domus ædificatæ ſis protector, & nulla hic nequitia contrariæ poteſtatis obſiſtat, ſed virtute Spi-*

Spiritus Sancti, & operatione, fiat tibi hic primum ſervitium, & devota libertas exiſtat. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.* Finita hac Oratione, mandat, ut dicat Sacerdos reliquus Pſalmos Graduales, interim aſpergendo domum; iiſque finitis, *Kyrie eleiſon &c.* atque ſequentem Orationem: *Deus, qui in omni loco dominationis tuæ dedicator aſſiſtis, exaudi nos quæſumus, ut inviolabilis hujus domus permaneat Bene ✠ dictio, & beneficia tui muneris univerſitas, quæ ſupplicat, mereatur. Per Chriſtum Dominum noſtrum.* ℟. *Amen.*

IV. Sequuntur mox duo alii ritus, qui Benedictionem ipſam domorum magis magiſque inſignem reddunt. Præſcribit enim memoratum Sacerdotale, ut *in principaliori loco domus*, legat Sacerdos, præmiſſo, *Dominus vobiſcum*, illam Evangelii partem, quæ eſt de ingreſſu Chriſti Domini in domum Zachæi, quæque recitari ſolet in Miſſa in Anniverſario Dedicationis Eccleſiæ; tum vero ut benedicto incenſo, eo modo, quo fieri ſolet inter Miſſarum Solemnia ad Offertorium, nempe, *Per interceſſionem Sancti Michaelis Archangeli &c.* & poſito ſuper ignem in thuribulo, *incenſet domum, dicendo: Incenſum a te benedictum aſcendat ad te Domine.* ℟. *Et deſcendat ſuper nos miſericordia tua*; ac deinde, præmiſſo, *Domine exaudi orationem &c.* dicat Orationem: *Te Deum Patrem omnipotentem &c.* ut in noſtro §. deſcriptam, in qua juxta Rituale Romanum tota novæ domus Benedictio concluditur; eaque finita, hanc aliam Orationem, quam ad Completorium recitare ſolemus, *Viſita, quæſumus, Domine, habitationem iſtam &c.* demum vero, ut *domum, & omnes habitantes in ea benedicat*, dicens: *Et benedictio Dei Omnipotentis, Pa ✠ tris, & Fi ✠ lii, & Spiritus ✠ Sancti, deſcendat ſuper hanc domum, & omnes habitantes in ea, & maneat ſemper.* ℟. *Amen.* Atque hic eſt ritus, quem in novæ domus Benedictione ſervandum mandavit S. Carolus in Conciliis ſuis Provincialibus IV. & V. uti jam ſupra dictum eſt.

V. Mirum autem videri debet, quod hodie ritus ipſe benedicendi novam domum, ex quo Fideles uberrima commoda capere poſſent, paſſim negligitur. Incumberet Parochis, ut laicis ritum ipſum inſinuarent, atque explicarent, ut S. Carolus mandat. Religioſiſſimus Sauſſay, Parte II. Panopliæ Sacerdotalis, Lib. II. Articulo XX. laicorum hac in parte negligentiam nonnihil carpit: *Nunquam fuerunt*, inquit, *Pariſiis novarum domorum ædificationes frequentiores, quam ſunt hoc tempore, quarum structura cum Palatiorum amplitudine, ac pulchritudine certat; ac cum fabrica ad colophonem perducta eſt, picturis quidem, & pretioſis ſtromatibus parietes decorantur, ſplendida ſupellectile tota adornatur domus; de adſciſcendo Sacerdote, in cujus Parœcia inſignis illa ædes ſita eſt, ad eam fuſis ad Deum precibus more Chriſtiano benedicendam, nemini in mentem ſubit vel minima cogitatio.*

VI. Sed notanda demum hoc loco potiſſimum ſunt, quæ memoratus ſuperius pius Scriptor mox ſubjicit: *Quid mirum, ſi Deus ſuper hanc domum non reſpiciat, a cujus encæniis abſuit ſancti ſui Nominis invocatio, ubi nulla facta eſt a Sacerdote Benedictio, ubi ethnico more, vel plane epicureo utplurimum habitatores vivunt ſine Dei metu, ſine Dei cultu; ubi innumera flagitia diu noctuque ab incolis, & advenis perpetrantur. Hinc, proh dolor! videmus repentinis caſibus ejuſmodi ædes tametſi recens conſtructas non ſine ſtupore ſpectantium corruere, multoſque ibi ſubitaneo ædificiorum lapſu obrutos interire abſque ullo pœnitentiæ indicio, ac proinde ſine pignorum ſalutis æternæ ſubſidio.* Concludit tandem ſic inquiens: *Faxit Deus, ut noſtri homines ſe ſe Chriſtianos eſſe ab ortu ſuo reminiſcantur, Majorumque pietatis memores, Divinum adjutorium per Preces Eccleſiæ, & Benedictiones Sacerdotales, ſuper ſe, liberos, & domeſticos ſuos, ipſaſque ædes, quas inhabitant, priuſquam has incolant, curent auſpicato poſtulare.* Quanta ſit virtus Sacerdotalis Benedictionis, abunde nos docet ritus ex Sacerdotali deſcriptus, viderique de eadem poteſt, quod fuſe ſcripſit eruditus Lupus Tomo VI. Operum editionis Venetæ, in Commentariis ad Sancti Gregorii Septimi Pontificis Septimum Romanum Concilium, Capite inſcripto, *Sacerdotalis Benedictionis antiquitas, forma, fructus exponuntur.* Cæterum eſſe quoque antiquum Orientalis Eccleſiæ uſum, ut domus a malignis ſpiritibus infeſtatæ ſanctiori Oratione purgentur, ex Euchologio addiſcimus, ubi id genus Orationem reperies.

CAPUT VIII.

Benedictio Thalami.

§. I.

℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini.* ℟. *Qui fecit Cælum, & terram.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo. Oremus.*

Benedic ✠ Domine Thalamum hunc, ut omnes habitantes in eo in tua pace conſiſtant, & in tua voluntate permaneant, & multiplicentur in longitudine dierum, & ad Regna Cælorum perveniant. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Poſtea aſpergatur Thalamus Aqua benedicta.

COMMENTARIUS.

I. Thalamus, ut vel ex Lexicis addiſcere licet, eſt commune conjugis utriuſque cubiculum; per translationem vero pro ipſis nuptiis, atque adeo pro ipſo connubii jure accipitur. Inde ortum epithalamium, quod carmen nuptiale ſignificat. Sumitur etiam pro lecto, in quo conjuges quieſcunt, vetuſque eſt ejus Benedictio, & occurrit etiam paſſim cum

va-

variis precibus, orationibus, ac cæremoniis in antiquis Ritualibus Libris, ac præſertim in Pontificali Monaſterii Lyrenſis annorum DCC. ex quo cautum eſt, ut *noctе eum ad lectum pervenerint*, Sponſi ſcilicet, *accedat Presbyter, & benedicat Thalamum, dicens*, nempe Orationem, *Benedic Domine Thalamum iſtum &c.* Miſſale ms. inſignis Eccleſiæ Rotomagenſis annorum circiter D. de ipſa Beoedictione Thalami agens, mandat quidem, ut *in primis Sacerdos indutus Superpelliceo, & Stola, aſpergat Aquam benedictam per Thalamum, dicendo*, Aſperges me, Domine, hyſſopo, & mundabor, lavahis me, & ſuper nivem dealbabor. *Sequitur Pſalmus*: Beati omnes, qui timent Dominum &c.

II. In ms. Pontificali Eccleſiæ Lugdonenſis annorum circiter CD. quod etiam oſui fuit Eccleſiæ Tarantaſienſi, ante Benedictionem Thalami, quam *in ſero* faciendam præſcribit, Benedictionem *domus in nocte* peragendam, mandat hoe plane ritu: *Primum ſpargat Aquam benedictam, dicendo ſequentem Antiphonam*. Signom ſalutis pone, Domine, in domibos iſtis, & non permittas iotroire Angelum percutientem io domibus, in quibus habitamus; de Cælo pone ſignum tuum, Domine, & protege nos, & non erit in nohis plaga nocens. *Pſalm.* Miſerere. *Oratio*. Adeſto, Domine, ſupplicationibus noſtris, & hanc domum ſerenis oculis tuæ pietatis illuſtra; deſcendat ſuper habitantes in ea gratiæ tuæ larga Benedictio ✠ in his manufactis habitaculis cum ſalubritate manentes, ipſis tuom ſemper ſiat habitaculum. Per. *Modo incendatur incenſum, & adolet. Oratio*. Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Jacob, benedicat adoleſcentes iſtos, & ſeminet ſemen vitæ in mentibus, & corporibus eorum, ot quicquid pro utilitate tua didicerint, ſacere cupiaot. Per Jeſum Chriſtum recuperatorem omnium Fidelium. Qui cum. *Benedictio Thalami in ſero*. Deus, cujus Benedictione plena ſunt omnia, quæ in tui Nominis invocatione Benedictionem percipiunt, benedic huic Thalamo ſolius honeſtatis nuptui præparato, ut in nullo illorum malorom incurſus ſpirituum attingat; honeſta illum, & munda caritas ſola poſſideat, atque miſeratio celebritati ſufficienter aſſiſtat. Per. *Benedictio ſuper eos, ut ſequitur. Oratio*. Benedictio ✝ quam Deus ſuper Iſaac effudit, veniat in vos. Benedictio ✝ quam Iſaac ſuper Jacob dedit, ampliſſima ſit ſuper vos. Benedictio, quam Jacob in filiis ſuis dixit, dilatetur, Deo donante, in vos. Benedictio ✝ quam protulit Moyſes ſuper Iſrael, Chriſto ſovente, comitetur in cordibus veſtris. Benedictio ✝ quam Redemptor omnium Dominos noſter Jeſus Chriſtus donavit ſuis Diſcipolis, abundanter perveniat in animabus, & cordibus veſtris. Per eundem.

III. Eſt & illud notatu dignum, quod de re, qoam tractamus, legitur in ms. Pontificali Ambianenſis Eccleſiæ, in eo Capite, quod ioſcribitur, *Benedictio Thalami cum odore incenſi, & Aqua benedicta, & Stola*, qua ſcilicet Sacerdos eſſe debet indutus Thalamum benedicturus: *Sponſus*, inquit laudatum Pontificale, *ſedeat ad caput lecti, & Sponſa ad pedes, & ſtans*, Sacerdos ſcilicet, *incipiat hanc orationem*: Reſpice Domine de Cælo ſancto too ſuper hanc conventionem, ut ſicut miſiſti Sanctum Angelum tuum Raphaelem pacificom, ot ſint ſani, & digni, atque pacifici, tuaque benedictione eos perfunde. Per Chriſtom. *Qua dicta, ſequitur Evangelium*: Initiom Sancti Evangelii ſecundum Joaonem. In principio erat Verbum. *In cujus principio debet Sacerdos thurificare. Lecto Evangelio, accipiat vinum, & benedicat. Benedictio vini*: Cœnam ſuæ familiæ benedicat Rex gloriæ, in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Ameo. *Quo finito, bibat Sacerdos, & det Sponſo, & Sponſus det Sponſæ. Deinde poſſunt alii bibere. Poſtea aſpergat Aquam benedictam ſuper Sponſum, & Sponſam, & ſuper lectum, & dicat*: Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam. Et ſalutare tuum da nobis. *Oratio*. Exaudi nos, Domine Sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, & mittere digneris Sanctum Angelum tuum de Cælis, qui cuſtodiat, foveat, protegat, viſitet, atque defendat omnes habitantes in hoc habitaculo. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Amen.

IV. Benedictio panis, & vini, occurrit quidem io aliis Ritualibus Libris, ex quorum tamen præſcripto fiebat illa a Sacerdote poſt Miſſam in Benedictiooe Sponſorum celebratam. Ita enim mandat ms. Miſſale inſignis Eccleſiæ Pariſienſis annorum circiter CCCC. ubi etiam aliæ preces, & alii ritus notantur, quos cenſui hoc loco deſcribere. Sic enim ait: *Miſſa celebrata, recedant Sponſus & Sponſa; & ipſis ſtantibus ante oſtium domus illorum, præſentibus pane & vino, faciat Sacerdos Benedictionem ſuper panem, dicens*: Benedic Domine creaturam iſtam panis, qui benedixiſti quinque panes &c. *Tunc Sponſus mordet in pane, poſtea Sponſa. Benedictio ſuper vinum*: Potum ſervorum ſuorum benedicat Rex Angelorum. In Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen. *Tunc Sponſus bibit, poſtea Sponſa. Quo facto, introducit eos Sacerdos per manum in domum dicens*: In Nomioe Patris, & Filii, & Spiritus Saocti. Amen. *Item in ſeo benedictio Thalami*: Beoedic Domine Thalamum hunc &c. *Tunc thurificet Thalamum, Sponſum, & Sponſam; ſedentes, vel jacentes in le io ſuo benedicat, dicens*: Benedic Domine adoleſcentulos iſtos, ſicut benedixiſti &c. *Item alia Benedictio*: Benedictio Dei Omoipotentis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti deſcendat ſuper vos, & maneat ſemper vobiſcum. In Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Saocti. Ameo.

V. Quo tandem ritu perageretur Thalami Benedictio in Eccleſia Catalaunienſi, docet nos vetuſtum ejuſdem Eccleſiæ Rituale, his verbis: *Sequitur Benedictio Thalami, ſi Presbyter requiſitus fuerit. Et primo dicat hunc Pſalmum*: Niſi Dominus ædificaverit &c. Domine exaodi orationem meam &c. Dominus vobiſcum. Oremus: Benedic Domioe Thalamom iſtum &c. ℣. Manda Deus virtuti tuæ. ℣. A Templo tuo, quod eſt in Jeruſalem. ℣. Increpa feras arundinis. Gloria Patri. Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon. Pater noſter. Dominus vobiſcum. Oremus. Reſpice Domine &c. *Sequitur alia Benedictio ſuper Sponſum, & Sponſam, hoc modo*: Benedicat vos Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, qui trinus in numero, & unus in Deitate vivit, & regnat per omnia ſæcula ſæculorum. *Deinde benedicit panem, & vinum dicens*: Benedicite. ℟. Dominus. Largitor donorum bene ✠ dicat panem iſtum, & vinum. In Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen. *Et poſt diſtribuit eis, dicendo hæc verba*: Pierre, prenez, & donnez a vóſtre eſpouſe, & luy faiſant boooe part, & loyau-

yauté que vuulez qu'elle vous faſſe. *Et dat ei panem cum vino. Et Presbyter recedit, ſic dicens:* Demoures en paix, Dieu demeure avec vous.

VI. Similia legere eſt in veteri Rituali Lemovicenſi, & in aliis multis, ex quibus addiſcimus, Thalami Benedictionem, quæ ex præſcripto noſtri Romani Ritualis unica tantum & brevi continetur oratione, unicaque Aquæ benedictæ aſperſione, conſueviſſe olim a Majoribus noſtris celebrari non modo eum variis aſperſionibus Aquæ luſtralis, ſed thuris etiam incenſationibus, Pſalmorum, precum, Orationum recitationibus, panis & vini Benedictionibus, & aliis cæremoniis. Porro noſtro Rituali concinit Sacerdotale anni MDLXVII. in quo, præter orationem, *Benedic, Domine, Thalamum hunc &c.* & Aquæ benedictæ aſperſionem in fine Orationis, nihil aliud dicitur.

Silentio autem minime prætereundum, quod inter alios Scriptores notavit in ſuo ad hoc præſens Caput Commentario Barruffaldus, Benedictionem ſcilicet Thalami ad jus Parochiale minime pertinere, ſed peragi poſſe a quocumque alio Sacerdote, honeſtis ſcilicet moribus prædito. Optandum vero eſſet, ut Sacerdos ipſe ante, vel poſt Thalami Benedictionem, aliquid conjugibus diceret de Matrimonii bonis, & de pace inter ſe perpetuo ſervanda; hæc enim eſt cauſa finalis prædictæ Benedictionis, ut vel ex ipſa Oratione, quæ in antiquis Ritualibus legitur, addiſcere licet; ne quotidiana experientia confirmet quod ſuo ævo ſcripſit Juvenalis Satyra VI. verſu 267. & ſeq.

Semper habet lites, alternaque jurgia lectus,
In quo nupta manet, minimum dormitur in illo.

C A P U T IX.

Benedictio novæ Navis.

§. I.

℣. Adjutorium noſtrum in Nomine Domini. ℟. Qui fecit Cælum, & terram. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo. Oremus.

Propitiare, Domine, ſupplicationibus noſtris, & benedic ✠ navem iſtam dextera tua ſancta, & omnes, qui in ea vehentur, ſicut dignatus es benedicere arcam Noë ambulantem in diluvio. Porrige eis, Domine, dexteram tuam, ſicut porrexiſti Beato Petro ambulanti ſupra mare, & mitte Sanctum Angelum tuum de Cælis, qui liberet, & cuſtodiat eam ſemper a periculis univerſis, cum omnibus, qui in ea erunt; & famulos tuos, repulſis adverſitatibus, portu ſemper optabili, curſuque tranquillo tuearis; tranſactiſque, ac recte perfectis negotiis omnibus, iterato tempore ad propria cum omni gaudio revocare digneris. Qui vivis, & regnas &c. Aſpergat Navim aqua benedicta.

COMMENTARIUS.

I. QUum periculoſum ſit homini ſe navi committere, quæ nulla Benedictione ſuffulta, variis pelagi diſcriminibus expoſita eſt, hinc, ut naufragiis recurratur, Eccleſiaſtico jampridem fuit uſu receptum, ut non modo Crux, quæ ſignum eſt Benedictionis, & ſalutis, in navibus poneretur, verum etiam ut naves ipſæ, quibus hominum non ſolum fortunæ, ſed & vita committitur, ſtatim ac fabricatæ eſſent, ſolemni ritu a Sacerdote benedicerentur. Crucem conſueviſſe in navibus collocari, teſtatur in Oratione, *Quod Chriſtus ſit Deus*. S. Joannes Chryſoſtomus: *Crucem*, inquit, *ubique videre licet in mari, in navigiis, in inſulis*. Meminit & ejus ritus S. Ambroſius in Pſalmum XLVII. ſic dicens: *Bene navigant, qui in navibus Chriſti Crucem præſeferunt, atque inde explorant flabra ventorum, ut corpora ſua dirigant ad Sancti Spiritus gratiam in ligno Domini tuti, atque ſecuri.* Ea de cauſa quod Crux *ſit in undis ſalutis ſignum & pignus*, S. Ephrem in Sermone, *De Cruce*, appoſite vocat Crucem *navigantium gubernationem*. Fuiſſe antiquum, non modo Latinæ, ſed & Orientalis Eccleſiæ uſum, ut navis peculiari oratione benediceretur, docet nos Euchologium, ſeu Rituale Græcorum, in quo legitur *Oratio in navi compingenda*, quam infra in eodem hoc Commentario deſcribemus.

II. Ad latinum ritum quod ſpectat, quamquam in Romano Rituali & ipſa novæ navis Benedictio, ſicuti & plures aliæ, unica oratione contineatur, in Sacerdotali tamen edito anno MDLXVII. variis cæremoniis, Pſalmis, Precibus, Orationibus, atque Evangeliis referta eſt. Quod non mirum videri debet, cum Sacerdotale ipſum ordinatum fuerit ab homine Veneto, Alberto ſcilicet Caſtellano, Ordinis Prædicatorum alumno, ejus ſcilicet Patriæ cive, quæ olim potiſſimum multis, magniſque in Italia navigiis abundabat. Quicquid ſit, ſapientiſſime ab utraque Eccleſia Latina pariter & Græca inſtituta eſt hujuſmodi Benedictio, pluries enim fuerunt naviculæ præſentia Chriſti ſanctificatæ, cum non ſemel in Evangelio legatur, eum in navim aliquam aſcendiſſe, & quandoque de navicula, quæ erat Simonis, docuiſſe turbas, ut Lucæ Cap. v. & ex tunc cœpit navis typus eſſe Eccleſiæ omni benedictione repletæ, extra quam nemo ad portum ſalutis pervenire poteſt, ut fuſe explicant Sancti Patres, & Evangeliorum Interpretes. Porro virtute hujuſce Benedictionis navigantes gratias conſequuntur, quas Eccleſia in Oratione poſtulat. Quarum prima eſt, Divina protectio navigantium, quibus Deus porrigit dexteram, ſicut porrexit Petro ſuper mare ambulanti. Secunda eſt cuſtodia Angelorum, ut in iis orationis verbis: *Mitte Sanctum Angelum tuum de Cælis, qui liberet, & cuſtodiat eam ſemper a periculis univer-*

verſis, cum omnibus, qui in ea ſunt. Tertia eſt navigantium ſalus, & incolumitas, uſque dum perveniant ad optatum portum cum omni gaudio, perfectis negotiis omnibus.

III. Audiamus nunc de ipſa novæ Navis Benedictione Sacerdotale Romanum Parte II. Cap. XXVII. *Sacerdos*, ait, *Navem benedicturus, accepto Superpelliceo, & Stola, Navem ingreditur, & ſtans puppi ejus, dicit verſum*: Adjutorium noſtrum in Nomine Domini. *Pſalm.* Sacrificent Sacrificium laudis, & annuncient opera ejus in exultatione &c. *cum* Gloria Patri &c. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℣. Dominus vobiſcum. Oremus. Reſpice in nos Omnipotens Deus, de Cælo ſancto tuo, & dignare bene ✠ dictione cæleſti huic bene ✠ dicere Navi, in qua, ſancto comitante Angelo tuo, ambulantes itinere recto, & proſpero dirigere, ab omni triſtitia, & infortunio eripere digneris, ut ad patriam, & ad portum ſalutis reverſi, te cum alacritate mentis exultantes laudent Creatorem univerſorum. Qui cum Filio tuo benedicto Domino noſtro Jeſu Chriſto, & cum Spiritu Sancto vivis, & regnas Deus in ſæcula ſæculorum. Amen. *Sequentia Sancti Evangelii ſecundum Marcum*. In illo tempore, una die cum ſero eſſet factum, dixit Jeſu Diſcipulis ſuis: Transeamus contra &c. *uſque*. Quia mare, & venti obediunt ei. *Oratio*. Oremus. Benedic, Domine, hanc Navim, ſicut bene ✠ dixiſti Filiis Iſrael de Ægypto per manum Moyſi exeuntibus, & per mare rubrum tranſeuntibus: ſic Navim iſtam, & famulos tuos in ea navigantes bene ✠ dicere, & ad deſtinatum locum perducere digneris. Per. *Pſalm.* Afferte Domino &c. *Dum Sacerdos dicit Pſalmum hunc, aſpergit totam puppim Aqua benedicta, & poſtea procedit ad medium Navis, & dicit*: Dominus vobiſcum. *Sequentia Sancti Evangelii ſecundum Matthæum.* In illo tempore, juſſit Jeſus Diſcipulis ſuis aſcendere in naviculam &c. *uſque*: Qui autem in navicula erant venerunt, & adoraverunt eum, dicentes: Vere Filius Dei es. *Oratio*. Oremus. Domine Deus noſter, qui gubernaſti Noe ſuper undas diluvii, & manum Petro extendiſti; porrige dexteram tuam ſuper hanc Navim, & ſuper nauclerum, & nautas ejus, & dona ipſis famulis tuis ſanitatem animæ, & corporis, & ad portum ſalutis eos perducere digneris illæſos. Qui vivis, & regnas. *Pſalm.* Voce mea ad Dominum clamavi &c. *Dum dicitur hic Pſalmus, Sacerdos aſpergit Navim in medio ex omni parte, & poſtea procedit ad proram Navis, & dicit*: Dominus vobiſcum. *Sequentia Sancti Evangelii ſecundum Lucam*. In illo tempore, cum turbæ irruerent in Jeſum, ut audirent verbum Dei, & ipſe ſtabat ſecus ſtagnum Geneſareth &c. *uſque*, & venerunt, & impleverunt ambas Naviculas. *Oratio*. Oremus. Domine Jeſu Chriſte, qui in ſimilitudinem Navis Eccleſiæ Noe Arcam fieri voluiſti, ut inundante diluvio, ſoli qui in ea inventi eſſent, ſalvarentur; ſuppliciter exoramus clementiam tuam, ut huic Navi ſaluberrimum profectionis curſum paſſim jugiterque concedas. Qui vivis &c. *Pſalm.* Deus noſter refugium, & virtus &c. *Dum hic Pſalmus dicitur, Sacerdos aſpergit totam proram ab omni parte Aqua benedicta, & poſtea revertitur ad medium Navis, & dicit*: Dominus vobiſcum. *Sequentia Sancti Evangelii ſecundum Joannem*. In illo tempore, cum cognoviſſet Jeſus, quia venturi eſſent, ut raperent eum, & facerent eum Regem &c. *uſque*, & ſtatim Navis fuit ad terram, ad quam ibant. Dominus vobiſcum. *Oratio*. Oremus. Deus, cujus in mare viæ, & ſemitæ in aquis multis, intende ſupplicantium preces, & famulos tuos in hac Navi conſtitutos maris ſemitas peragrantes, quos Sacramentorum tuorum perſudit gratia, potentiæ tuæ dextera protectos regas, & in fluctibus gubernes adverſus omnes formidines, atque infortunia, omnibuſque in hac Navi contentis ſubſtantiis, atque impoſitis benedicas ✠ eorumque lucra multiplices, ac contra cuncta terrarum, & maris diſcrimina, eos propitius defenſare digneris. Per Dominum. Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon. Pater noſter. Ave Maria. Credo in Deum. *Cum dicitur*, Pater noſter, *& reliqua, Sacerdos aſpergat Aquam benedictam per totam Navim. Poſtea completo Credo, dicat* ℣. In mari viæ tuæ, & ſemitæ tuæ in aquis multis, & veſtigia tua non cognoſcentur. ℟. Deduxiſti ſicut oves populum tuum in manu Moyſi, & Aaron. Domine exaudi orationem. Dominus vobiſcum. *Oratio*. Oremus. Exaudi nos, Domine Sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, & mittere digneris Sanctum Angelum tuum de Cælis, qui cuſtodiat, foveat, protegat, viſitet, atque defendat omnes habitantes in hoc habitaculo. Per Chriſtum. ℟. Amen. *Oratio*. Oremus. Omnipotens ſempiterne Deus, qui Beatum Petrum Apoſtolum tuum ſuper mare ambulantem ad te venire juſſiſti, & Coapoſtolum ejus Paulum tertio naufragantem de profundo pelagi liberaſti, bene ✠ dicere digneris hanc navim, & famulis tuis in ea navigantibus, in tua miſericordia confidentibus adeſſe digneris, ut ope miſericordiæ tuæ adjuti, ad loca deſtinata, & ad portum ſalutis ſine impedimento ſani, & incolumes valeant pervenire. Qui vivis, & regnas in unitate Spiritus Sancti Deus per omnia ſæcula &c. Benedictio Dei omnipotentis Pa ✠ tris, & Fi ✠ lii, & Spiritus ✠ Sancti deſcendat ſuper hanc Navim, & navigantes in ea, & maneat ſemper. Amen. Dominus vobiſcum. *Sequentia Sancti Evangelii ſecundum Joannem*. In principio erat Verbum. *Antiph.* Salve Regina, *cum oratione*, Concede.

IV. Hactenus Sacerdotale de novæ Navis Benedictione, in qua nihil eſt, quod pietatem non ſpiret; atque hæc eſt cauſa, cur illam huic Commentario inſeruerim; neque enim mihi unquam animus fuit, ut, ubi antiquas, vel aliorum Ritualium formulas Eccleſiaſticarum functionum percenſeo, velim eas ſervari, relictis illis, quæ a Romano Rituali iterum iterumque a Summis Pontificibus probato præſcriptæ fuerunt. Cæterum, ut Latino Ritui Græcum etiam adjungam, extat in Euchologio, ſeu Rituali Græcorum a Jacobo Goar Notis illuſtrato, pag. 559. editionis Venetæ anni MDCCXXX. *Oratio in Navi compingenda*, quam & hoc loco referre operæ pretium duxi. Sic autem inquit: *Domine Deus Patrum noſtrorum, qui famulo tuo Noe pro mundi ſalute, ut Arcam fabricaret, præcepiſti, & e pluribus lignis, velut lignum unum, eam veluti compingi: ipſe Domine omnium, cui per inanimata ligna potenti tua manu genus hominum ſalvandum gubernari complacuit, hoc quoque navigium conſerva: Angelum bonum, & pacificum tranſfretantes in eo cuſtoditurum concede; & ut ad propria ſalvi, & incolumes redeant, largire; precibus illibatæ Dominæ noſtræ Deiparæ, & ſem-*

per

Digitized by Google

per Virginis Mariæ; virtute pretioſæ, & vivificæ Crucis, venerandarum cæleſtium intellectualiam Poteſtatem, Sancti glorioſi Prophetæ Præcurſoris, & Baptiſtæ Joannis, Sanctorum glorioſorum, & percelebrium Apoſtolorum, Sancti N. & omnium Sanctorum. Quia tu gubernas, & ſanctificas omnia, Chriſte Deus noſter, & tibi gloriam, & gratiarum actionem referimus, cum principii experte tuo Patre, & ſanctiſſimo, bono, & vivifico tuo Spiritu, nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

V. Præter Crucem poni olim in navigiis ſolitam, de qua initio hujus Commentarii mentionem fecimus, locatas in eiſdem fuiſſe Sanctorum Imagines, teſtatur inter alios Nicephorus Calliſtus, qui agens de Navi Alexandrina, cui erat inſigne Caſtorum, ait, ut quondam Gentilium Naves certorum quorumdam Deorum inſignia habebant, ita Chriſtianorum quoque Naves Sanctorum patronorum ſuorum Imagines præſeferre conſueviſſe. Viget & hic hodie ritus apud nautas Chriſtianos, qui vel in parvis navigiis ſuis Deiparæ, aliorumve Sanctorum Imaginem ad puppim depictam, ſculptamve habent, eoſque ut navigiorum ſuorum patronos colunt, ac venerantur. Atque huc plane ſpectat quod de B. Petro Gonzalez, S. Telmo appellato, Ordinis Prædicatorum, legitur in ejuſdem Ordinis Breviario die XIV. Aprilis: *Ejus miraculorum fama ad remotas uſque Americæ regiones pervagata, ingenti populorum veneratione invocari, & coli cœpit, a nautis cumprimis, qui ejus opem in maris tempeſtatibus præſentiſſimam experti, eum ſub appellatione S. Telmi in Tutelarem ſibi adſciverunt.*

VI. Non mirum autem videri debet, ſi utraque Eccleſia novæ Navis Benedictionem inſtituerit; eſt enim navigatio magnis periculis obnoxia, navganteſque ipſi ad mortem accedere dicuntur. Unde Oratius Lib. I. Ode III.

Illi robur, & æs triplex
Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commiſit pelago ratem;
Primus nec timuit præcipitem Africum
Decertantem aquilonibus,
Nec triſtes hyadas, nec rabiem noti.

Cui concinit Seneca in Medea, ſic inquiens:

Audax nimium, qui freta primus
Rate tam gracili perfida rupit,
Terraſque ſua poſt terga videns,
Animam levibus credidit auris,
Dubiaque ſecans æquora curſu,
Potuit tenui fidere ligno,
Inter vitæ, mortiſque vias,
Nimium gracili limite ducto.

VII. De miniſtro tandem hujus Benedictionis ut aliquid dicam, cum ea non ſit de juribus Parochialibus, ut patet ex ipſa Rubrica, quæ nullam de Parocho mentionem facit, peragi poteſt a quolibet Sacerdote, ut Barruſaldus notavit ad eandem Rubricam.

C A P U T X.

Benedictio communis ſuper Fruges, & Vineas.

§. I.

℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini.* ℟. *Qui fecit Cælum, & terram.* ℣. *Domine exaudi orationem meam.* ℟. *Et clamor meus ad te veniat.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* *Oremus.*

Oramus pietatem tuam, Omnipotens Deus, ut has primitias creaturæ tuæ, quas aeris, & pluviæ temperamento nutrire dignatus es, benedictionis tuæ imbre perfundas, & fructus terræ uſque ad maturitatem perducas. Tribuas quoque populo tuo de tuis muneribus tibi ſemper gratias agere, ut a fertilitate terræ eſurientium animas bonis omnibus affluentibus repleas, & egenus, & pauper laudent nomen gloriæ tuæ. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.* Aſpergat illas Aqua benedicta.

C O M M E N T A R I U S.

I. USum benedicendi Fruges, ſeu Segetes adhuc virentes, itemque Agros, & Vineas, eſſe antiquiſſimum, & quidem a temporibus Apoſtolorum, tradit Marſilius Columna in ſua Hydragiologia, Sectione II. Capite II. Cum enim vera Fides doceat (uti inter alios obſervat Quarti in Tractatu, *De Benedictionibus*, Titulo III. Sectione VIII. Præludio I.) omnium rerum productiones, ſeu ortus, & pariter incrementa ex Dei nutu pendere, hinc conſueverunt ſemper Fideles incrementa Frugum, ac Segetum, per Benedictionem a Deo petere; *qui operit Cælum nubibus, & parat terræ pluviam; qui producit in montibus fœnum, & herbam ſervituti hominum*; uti habetur in Pſalmo CXIV. ad quem videtur etiam alludere Oratio, ſeu Benedictio ſuper Fruges, & Vineas a Ritualibus præſcripta.

II. Porro hac Benedictione monemur, ut idem Quarti notavit citato loco, Præludio II. Primo ſpem omnem fertilitatis, & abundantiæ ponendam eſſe in Deo nam, ut ait Apoſtolus in Epiſtola I. ad Corinthios, Cap. II. *neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat; ſed, qui incrementum dat, Deus*; & in hunc finem pia Mater Eccleſia hanc Benedictionem inſtituit, ut pro incrementis frugum, & productionibus fructuum ad maturitatem ad Deum recurramus. Secundo, monemur, Benedictionem eſſe cauſam fertilitatis, ſicut e contra a principio per maledictionem inducta fuit terræ ſterilitas, uti habetur Geneſis, Cap. III. Cum autem maledictio conſequatur peccata, ex eodem Geneſis loco; & e contra Benedictio juſtitiam, & obſervantiam mandatorum Dei, uti legitur Capite XXVIII. Deuteronomii, hinc ut hæc Benedictio ſit efficax, caven-

dum eſt a peccatis, & Deo obſequendum. Tertio, hac Benedictione proteſtamur, nos omnem ſolicitudinem rerum temporalium projicere in Deum, ſcientes, quoniam ipſi eſt cura de nobis, juxta monitum S. Petri in Epiſtola 1. Cap. 1. & nihil nobis curæ eſſe debere, niſi ut Dei voluntas in nobis impleatur, & ad Regnum Dei perveniamus; ſecuri, quod veris filiis tanti Patris, ideſt juſtis, panis deeſſe non poterit, juxta illud Pſalmi XXVII. *Non vidi juſtum derelictum, neque ſemen ejus quærens panem*. Quod & manifeſte Chriſtus promiſit in Evangelio Matthæi, Capite VI. dicens: *Nolite ſollieiti eſſe, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur, hæc enim omnia Gentes inquirunt. Scit enim Pater veſter, quia his omnibus indigetis. Quærite ergo primum Regnum Dei, & juſtitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis*.

III. Tandem in ſenſu myſtico, & ſpirituali, monemur ex ipſa Benedictione, populus fideles, & in primis juſtos, Segetes eſſe, & Vineas cæleſtis Patrisfamilias, earumque ſatorem, & cultorem, Deum ipſum eſſe, cujus Benedictione efficiuntur virtutum fruge fecundi, ſicut conſtat ex multis Scripturæ locis, & eiſdem fere verbis explicat ipſa Eccleſia in Oratione, quæ legitur in Sabbato Sancto poſt Prophetiam VIII. quæ eſt hujuſmodi: *Deus, qui in omnibus Eccleſiæ tuæ Filiis Sanctorum Prophetarum voce manifeſtaſti, in omni loco dominationis tuæ, ſatorem te bonorum ſeminum, & electorum palmitum eſſe cultorem: tribue quæſumus populis tuis, qui & Vinearum apud te nomine cenſentur, & Segetum, ut, ſpinarum, & tribulorum ſqualore reſecto, digna efficiantur Fruge fecundi*.

IV. Teſte Sauſſay, Panopliæ Sacerdotalis, Parte II. Lib. II. Articulo VIII. in Gallia paſſim, & ſignatim in Diœceſi Pariſienſi mos hic jamdudum receptus eſt, ut ab Octava Paſchæ uſque ad Aſcenſionem Domini fiat alicubi ſingulis diebus, alicubi bis, terve qualibet hebdomada a Sacerdote Parœciali, tum per Agros, tum per Vineas, una cum vexillo ſanctæ Crucis, & Aqua benedicta, aſſiſtentibus Clericis, & populo, Proceſſio, ad petendam Domini ſuper virentes adhuc ſegetes, & vireſcentes vites, ac paſcuales herbas benedictionem, ſine qua nihil eſt, quod nobis ullo vitæ ſubſidio eſſe poſſit. Frugum, Vinearumque proventum, fuiſſe frequenter Sacerdotum, ſanctorumque Virorum Benedictione multiplicatum, exempla nos docent, quæ occurrunt in Vitis Sanctorum, ac in illa præſertim S. Hilarionis ſcripta a S. Hieronymo. Quod tamen mirum videri non debet; eſt enim Benedictio opus ipſius Dei, quam per homines, tanquam per ſuos adminiſtros impertitur. Benedictionis autem Divinæ proprium eſt multiplicare: *Benedixit eis*, ait Pſalmus CVI. *& multiplicati ſunt nimis, & jumenta eorum non minoravit*. Atque hic nota effectum Benedictionis, multiplicationem ſcilicet, & quidem valde luculentam, eximiamque, innumeris pene exemplis comprobatam, quorum non pauca recenſet Gretſerus in celebri Tractatu, *De Benedictionibus*.

V. Quamquam denique ex noſtri Ritualis præſcripto unica Oratione, quæ incipit, *Oramus pietatem tuam &c.* benedicantur Fruges, & Vineæ, in Sacerdotali tamen anni MDLXVII. tres extant Orationes, omneſque diverſæ ab illa, quam Rituale præſcribit. Prima ſic habet: *Te Domine Sancte, Pater Omnipotens, æterne Deus, ſupplices deprecamur, ut miſericordia tua jugiter nobis concedas ſufficientem meſſium copiam, & fructuum omnium largitatem tribuas, Vinearum quoque ſubſtantiam, abundanter arborum fœtus, proventuſque omnium rerum, atque ab ipſis omnibus peſtiferum ſydus, tempeſtatis procellam, & grandinis fragorem, & univerſa mala amovere digneris. Per Chriſtum*. Oratio altera hæc eſt. *Omnipotens ſempiterne Deus, multiplica ſuper nos miſericordiam tuam, & preces noſtras benignus exaudi, ut in has Fruges famulorum tuorum veniat ſperatæ ✠ benedictionis ubertas, ut repleti de Frugibus tuis, in tuo Nomine de tua gratia ſemper exultent. Per Chriſtum*. Tertia denique Oratio ita eſt concepta. *Omnipotens ſempiterne Deus Majeſtatem tuam ſupplices exoramus, ut has terræ noſtræ ſegetes ad maturitatem fertilitatis perducere digneris, ut eſurientium animas bonis affluentibus repleas, & egeni, & pauperes laudent Nomen tuum. Per Chriſtum Dominum noſtrum*. ℟. *Amen*. Poſtrema hæc Oratio nonnulla habet, quæ & in illa habentur Ritualis Romani. Cæterum in Libro Sacramentorum collecto a Grimoaldo Abbate ex Opuſculis Sanctorum Patrum, inter pleraſque Benedictiones, *Benedictio ad Fruges novas*, hoc modo concipitur: *Domine Sancte, Pater Omnipotens æterne Deus, qui Cælum, & Terram, Mare, & omnia creaſti; te ſupplices quæſumus, ut hunc Fructum novum benedicere, & ſanctificare digneris, & multiplicare abundanter offerentibus tibi, ut repleat eorum cellaria cum fortitudine frumenti, & vini, ut lætantes in eis, referant tibi Deo Omnipotenti laudes, & gratias. Per Dominum*.

VI. Porro Fruges, & Fructus benedicendi ritus, acceptus fertur S. Eutychiano Papæ, qui ad Romanum Pontificatum evectus fuit anno CCLXXV. Teſte ſiquidem Auctore Libri Pontificalis, *hic conſtituit, Fruges, Fabas, & Uvas ſuper Altario benedici*. Non quod id ante non fieret, ſed quod nondum id eſſet Sanctione decretum, ut poſt alios notavit Sandinius in ejus Vita, & Ferdinandus Mendoza in Canonem XLIX. Concilii Illiberritani, ubi etiam hanc recenſet ejuſdem S. Pontificis Epiſtolam datam ad Joannem, & ad omnes Bœticæ Provinciæ Epiſcopos, ex qua addiſcimus, jam ante ipſum Eutychianum receptum fuiſſe, ut omnes res, quæ ad uſum humanum pertinerent, Sacerdotum noſtrorum orationibus benedicerentur, nec antea ſumi a populo licuiſſe: *Idcirco Fratres*, inquit Eutychianus, *iſta prætulimus, ut hæ ſpecies, quas non licet offerre ſuper Altare, extra Conſtitutionem Apoſtolorum, eorumque Succeſſorum, ad domum Sacerdotum deferantur, & a Sacerdotibus benedicantur, & per ſimplicem Benedictionem benedicta demum a populis ſumantur; Fabæ tamen, & Uvæ, & cætera, quæ Apoſtoli conſtituerunt, ſuper Altare offerantur*. Alludit ad Canones, vulgo Apoſtolorum, quorum tertius ex interpretatione Dionyſii Exigui, ſic habet: *Siquis Epiſcopus, aut Presbyter, præter ordinationem Domini, alia quædam in Sacrificio offerat ſuper Altare, ideſt, aut mel, aut lac, aut pro vino ſiceram, aut confecta quædam, aut volatilia, aut animalia aliqua, aut legumina, contra conſtitutionem Domini faciens, congruo tempore deponatur*. Atque huic adde Canonem IV. ſequentem, qui

qui its inquit: *Offerre non liceat aliquid ad Altare, præter novas Spicas, & Uvas, & Oleum ad luminaria, & thymiama, ideſt, incenſum tempore, quo ſacra celebratur Oblatio.*

VII. Ergo, vel a temporibus Apoſtolorum novæ Fruges, Uvæ, Fabæ, & ſimiles benedicebantur a Sacerdotibus, ut ex recitatis Canonibus infert Gonzalez in ſuo novo Commentario ad memoratum Canonem Illiberritanum; ubi etiam obſervat, prohibuiſſe quidem in illis Canonibus Apoſtolos legumina, & cæteras fruges, præter Spicas, & Uvas, quæ Panis, & Vini, ex quibus Sacrificium conficitur, alimenta ſunt, ſuper Altari in Sacrificio offerri; ſed non tamen vetuiſſe ad Altare extra Sacrificium pro alimento hominum benedici; & ita accipiendum eſſe ſubdit, quod de S. Eutychiano Papa, & Martyre apud Anaſtaſium Bibliothecarium legitur, *hic conſtituit Fruges, Fabas, & Uvas in Altari benedici.* Sanctus enim hic Pontifex ſtudioſa pietate, ſanctoque affectu referendi Deo pro beneficio ſuſceptionis novarum frugum debitas gratiarum actiones, divinamque Benedictionem tam ſuper ipſos fructus, quam ſuper iis utentes Chriſtifideles impetrandi, id ſtatuit. Atque huc facit, quod ſcribit S. Hieronymus in Caput XXIV. Ezechielis: *Primitiæ ciborum noſtrorum Sacerdotibus offeruntur, ut nihil guſtemus novarum Frugum, niſi quod Sacerdos ante guſtaverit. Hoc autem facimus, ut reponat Sacerdos Benedictionem, & Oblationem noſtram in domo ſua, ſive ut ad prædicationem ſuam Dominus benedicat domibus noſtris. Grandis dignitas Sacerdotum, ſed grandis ruina, ſi peccaverint.*

VIII. Benedictionem novarum Frugum fieri antiquitus ſolitam fuiſſe in ſolemni Miſſa Aſcenſionis Domini, legere eſt apud Cardinalem Bonam, Lib. II. *Rerum Liturgicarum*, Cap. XIV. num. V. ubi etiam ait extare ipſam in Libro antiquiſſimo Sacramentorum. Extat & apud Martene in Tractato, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis Officiis celebrandis*, Cap. XXVIII. ex quibus etiam addiſcimus, benedictas fuiſſe Fruges in Miſſa, quia ſcilicet, ut idem laudatus Bona ſapientiſſime notavit, hæc Majorum noſtrorum religio fuit, ut omnes Sacræ, & Eccleſiaſticæ functiones, Sacramentorum adminiſtrationes, & quæcumque Benedictiones, intra Miſſarum Solemnia peragerentur; omnium enim ultima perfectio, & conſummatio eſt Eucharistia, a qua vim energiticam, & ſanctitatem cætera accipiunt. Dolet idem etiam Auctor, tepeſcente ſucceſſu temporis fervore, multa ex his, quæ in Miſſa fieri ſolebant, ne Miſſa prolixior evaderet, ab ea paulatim ſejuncta fuiſſe, præſertim vero quarundam rerum Benedictiones, ut alias diximus, & dicemus iterum, ubi ſe ſe nobis præbebit occaſio. Sed quammaxime dolendum, Benedictiones variarum rerum, non modo ſeparatas fuiſſe a Miſſa, verum etiam in deſuetudinem omnino abiiſſe, non ſine Fidelium detrimento.

IX. Teſte Martene in Libro, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis celebrandis Officiis*, Cap. XXVIII. pag. 538. fructuum novorum Benedictio fiebat quidem in Feſto Aſcenſionis Dominicæ hac præſcripta Oratione: *Benedic Domine, & hos fructus novos Fabæ, quos tu Domine de rore Cæli, & inundatione pluviarum ad maturitatem perducere dignatus es, ad percipiendum nobis cum gratiarum perceptione. In Nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti. Per quem hæc omnia Domine ſemper bona creas &c.* Rurſus, ut idem Auctor affirmat citato loco, Capite XXXIII. ubi agit de Feſtis Julii &c. ad VIII. Calendas Auguſti in pervetuſto Rituali ad uſum Diœceſis Remenſis edito habetur, *Benedictio Pomorum in die Feſto Beatorum Jacobi, & Chriſtophori*, hoc modo: *Poſt Miſſam dictæ diei Preſbyter exiſtens in Albis cum Stola benedicit Poma nova; & poſt Benedictionem Clericus diſtribuit Poma aſſiſtentibus. Sequitur Benedictio.* Benedic, Domine, Fructum novorum Pomorum, ut hi, qui utuntur ex eo, ſint ſanctificati. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Amen. *Deinde aſperguntur Aqua benedicta, & diſtribuuntur, ut ſupra.*

X. Neque vero collectos Fructus benedici ſolum commune fuit delatos ad Eccleſiam, vel ad Sacerdotum domos, verum etiam ſi Cives agros, vel domos, vel familiam ad fugandos dæmones, vel ob aliam cauſam vellent Sacerdotum Benedictionibus expiari, utique eas præſtare Sacerdotes debebant præcepto Concilii apud Regino, relato a Burchardo Wormacienſi Epiſcopo Lib. II. Decretorum, Cap. LXXXIX. *Ut Presbyteri*, inquit, *privatim Fidelibus deſiderantibus benedicant, & inter minutas has diſcuſſiones, viſum eſt omni Presbytero per familias, per agros, per privatas domos, pro deſiderio Fidelium habere facultatem Benedictiones aperire.* Afferri & alia id genus loca poſſent, ſed non omittendum, quod olim de hujuſmodi Benedictione ſtatuit memoratum ſuperius Illiberritanum Concilium citato Canone XLIX. *Admoneri placuit poſſeſſores*, ait, *ut non patiantur fructus ſuos, quos a Deo percipiunt cum gratiarum actione, a Judæis benedici, ne noſtram irritam, & infirmam faciant Benedictionem.* Vanas, & impias Gentilium, ac Judæorum ſuperſtitiones tollendi, & Chriſtianæ Religionis doctrinam in dies propagandi Epiſcoporum olim cura præcipua fuit, eaque ratione, ut in citatum Canonem notat Mendoza, decreverunt, ut cum fundorum domini, hos enim poſſeſſores vocant, fructus ſuos vellent Benedictione perfundi, non paterentur eam præſtari a Judæis, ne ſancta noſtrarum Benedictionum virtus inanis, & vacua redderetur. Ad Judæos porro, ut ad eundem Canonem notat Auctor Delectus Actorum Eccleſiæ univerſalis, ſive quod in benedicendo peritiores evaſiſſent, ſive quod ſuperſtitio circa hoc popularis percrebuiſſet, nonnulli etiam Fideles ſuas Fruges benedicendas deferebant; quod vetatur.

XI. Jam non modo Judæorum Benedictiones, ſed & Chriſtianorum etiam hæreticorum ſuſtulit Concilium Laodicenum anni CCCXIV. Canone XXXII. *Non oportet*, inquit, *hæreticorum Benedictiones accipere, quoniam maledictiones magis ſunt, quam Benedictiones.* Cæterum, ſi loquamur de Benedictione ſolemni novis Frugibus impertienda, pertinet quidem ipſa ad ſolum Sacerdotem, uti diximus ſupra, Cap. I. in Commentario ad §. I. Sed ut ad calcem hujus Commentarii aliquid de ritu Orientalis Eccleſiæ de ea re dicam, extat in ejus Euchologio Oratio pro iis, qui Frugum primitias offerunt, quæ in ms. Sancti Marci Codice ſic habet: *Gratias tibi agimus, Domine Deus, & fructuum, quos ad maturitatem verbo tuo deductos varie enatos in lætitiam, & cibum hominibus, & omni animali in Orbe uni-*

univerſo, percipiendos nobis dediſti, primitias offerimus; laudamus te, Deus, in omnibus quibus nos affeciſti bonis, & omnem creaturam fructibus variis donaſti, per Filium tuum Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, per quem eſt tibi gloria in ſæcula ſæculorum, Amen. Juxta prædictum Codicem ms. quem legere eſt apud Jacobum Goar in Euchologio Notis ab ipſo illuſtrato editionis Venetæ, pag. 522. in fine, *hi porro fructus benedicuntur, uvæ, ficus, mala granata, olivæ, poma, mala perſica, prunæ.* Quia vero non fructus novos tantum, ſed etiam quoſcumque alios, vel ſolvendi voti gratia, vel in gratiarum actionem, Deo illorum largitori convenit offerre, aliam idcirco adjungit idem ms. Codex Orationem, & eſt, *Oratio pro iis, qui fructum, ſeu rem quamvis offerunt*, quæ his plane concepta eſt verbis: *Fons bonorum, Domine Rex, & operum tuorum benefactor, N. & N. oblationes juxta bonitatem tuam ſuſcipe; penum eorum omni bono adimple, & ab omni tentatione eos, & cunctos ipſis conjunctos eripe, & in tua cognitione eos illumina, ut tibi placentes, æterna, & incorruptibilia bona conſequantur, Quia benedictum eſt Nomen tuum, Patris &c.*

XII. Sane teſtatur memoratus Goar ad calcem hujus Orationis, quæ legitur citato ſuperius loco, pag. 523. non deeſſe etiam inter Græcos Monachos, qui Orationem hanc pro villicis Eccleſiæ, vel Monaſterio Fruges debitas ſolventibus recitari afferant, vel pro iis, qui munere quocumque Eccleſiam ditare conantur. Quidquid autem de hac re ſit, plura, quæ ſpectant ritum Benedictionis ſuper Fruges, tam juxta ritum Græcum, quam ſecundum Latinum etiam Monachorum, jam nos explicuimus nos Tomo II. Conciliorum in Commentario ad Canonem XXVIII. Trullanum.

CAPUT XI.

Benedictio Peregrinorum ad loca Sancta prodeuntium.

I. Peregrinationis vox non unam habet ſiſinificationem etiam in Sacra Scriptura. Primo enim denotat commorationem in hac vita, ut in Geneſi Cap. XLVII. ubi Jacob Patriarcha ſic loquitur: *Dies peregrinationis vitæ meæ centum triginta annorum ſunt, parvi, & mali, & non pervenerunt uſque ad dies Patrum meorum, quibus peregrinati ſunt.* Et Apoſtolus in Epiſtola II. ad Corinthios, Cap. V. ubi ita inquit: *Dum ſumus in corpore, peregrinamur a Domino.* Secundo, exceſſum animæ a corpore, ut cum idem Apoſtolus in citata Epiſtola, & Capite ait: *Audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore, & præſentes eſſe ad Dominum.* Tertio, profectionem ad remotas Orbis partes ob finem ſpiritualem inſtitutam, qualis fuit Apoſtolorum ad prædicandum Evangelium; quo ſenſu Paulus ibidem ſcripſit de S. Luca: *Ordinatus eſt ab Eccleſiis comes peregrinationis noſtræ.* Atque huic affinis eſt peregrinatio, de qua nos in præſenti agimus, quam non aliud intelligimus, quam profectionem ſolius devotionis gratia ad loca ſancta, illa ſcilicet Chriſti Domini Natali, prædicatione, miraculis, paſſione, reſurrectione, atque aſcenſione in Cælum illuſtrata, Beatæque Mariæ Genitricis Dei, atque Apoſtolorum commoratione, & geſtis præclariſſimis celebrata. Dixi autem, *ſolius devotionis cauſa*, ut diſtinguatur ab alia profectione, quam poſt annum Chriſti milleſimum Viri Principes ſuſcepere cum Benedictione, & impoſitione Crucis in ſubſidium, & defenſionem Fidei Chriſtianæ, ſeu recuperationem Terræ Sanctæ, de qua fuſe diximus Tomo II. Commentariorum in ſecundam Partem Pontificalis Romani, ad Titulum XXI. pag. 364. & ſeqq.

II. Quam antiqua vero, celebris, frequenſque fuerit, vel ab ipſo Chriſtianæ Religionis exordio peregrinatio iſta ſuſcepta ſolius devotionis gratia ad loca ſancta, docet inter alios S. Hieronymus, tum alibi, tum vero præſertim in Epiſtola ad Marcellam, quæ eſt VII. Lib. II. ſelectarum Epiſtolarum, quas nos, dum adhuc adoleſcentes eſſemus, cum quibuſdam Notis in lucem edidimus. Ibi namque S. Doctor aperte aſſerit, innumerabiles pene Epiſcopos, alioſque inſignes Chriſtifideles jam inde ab ortu Eccleſiæ ventitaſſe, & etiam tum diebus ſingulis ventitare ſolitos Hieroſolymam, quaſi ſapientiæ, & juſtitiæ, aliarumque virtutum fontem ebibere iis maxime vellent locis, quæ Unigenitus Dei Filius noſtræ carnis indutus exuviis olim conſecravit: *Longum eſt*, inquit, *nunc ab aſcenſu Domini uſque ad præſentem diem per ſingulas ætates currere, qui Epiſcoporum, qui Martyrum, qui eloquentium in doctrina Eccleſiaſtica Virorum venerint Hieroſolymam, putantes minus ſe Religionis, minus habere ſcientiæ, nec ſummam manum accepiſſe virtutum, niſi in illis Chriſtum adoraſſent locis, de quibus primum Evangelium de patibulo coruſcaverat.*

III. Longe ante Chriſti adventum prædictam fuiſſe a Prophetis, probatamque hujuſmodi peregrinationem ad loca ſancta, obſervant Patres, citantes illud Iſaiæ, Cap. XI. *Et erit Sepulchrum ejus glorioſum*, ſeu ut Græci legunt: *Et erit requies ejus honor.* Et illud Regii Pſaltis in Pſalmo CXXXI. *Adorabimus in loco, ubi ſteterunt pedes ejus.* Unde S. Hieronymus in citata ad Marcellam Epiſtola inter alia ſcribit; *Cujus Sepulchri gloria, multo antequam excideretur a Joſeph, ſcimus Iſaiæ vaticinio prophetatum dicentis:* Et erit requies ejus honor; *quod ſcilicet ſepulturæ Domini locus eſſet ab omnibus honorandus.* Et Euſebius Lib. III. *De Vita Conſtantini*, Cap. XLII. agens de S. Helenæ Conſtantini matris peregrinatione Hieroſolymam, ſtudio precandi, & adorandi facta; *Poſtquam*, inquit, *loca Servatoris veſtigiis notata debito cultu, ac honore affecit, convenienti illi Prophetico oraculo,* Adorabimus in loco, ubi ſteterunt pedes ejus, *pietatis ſuæ monumenta etiam poſteris confeſtim dereliquit.* Longe ante datam Eccleſiæ pacem, frequentatam fuiſſe ejuſmodi profectionem Hieroſolymitanam a Sanctis Viris, docet idem Euſebius in Hiſtoria Eccleſiaſtica, Lib. VI. Cap. IX. ubi commendat Alexandrum Epiſcopum Cæſarienſem, qui claruit labente II. Chriſti Sæculo, quod precationis, rerumque a Chriſto, & Apoſtolis geſtarum cauſa peregrinatus ſit Hieroſolymam.

At

Digitized by Google

At vero frequentiſſimam fuiſſe peregrinationem ipſam poſt redditam pacem Eccleſiæ, præter recitatum Hieronymi teſtimonium in Epiſtola ad Marcellam, docet paſſim & aliis in locis idem S. Doctor, ac potiſſimum in Proœmio Libri VII. in Ezechielem, & in Epiſtola ad Paulinum, ubi refert ſuam occupationem in ſuſcipiendis fovendiſque omnis generis, ſexus, & nationis Peregrinis de toto Orbe Hieroſolymam ad viſitanda ſancta loca concurrentibus, & diverſarum virtutum ſpecimen oſtendentibus, Sed ut alios hujus antiquæ, religioſæque peregrinationis teſtes omittam, S. Paulinus ita de ea ſcribit in ſua Epiſtola XI. *Non aliter affectus homines ad Hieroſolymam rapit, niſi ut loca, in quibus corporaliter præſens fuit Chriſtus, videant, atque contingant,*

IV. Sequentibus Sæculis dici nequit, quanta frequentia, ac animi fervore Fideles ad viſitanda ſancta loca Hieroſolymam pergerent, Varias id genus peregrinationes recenſet Gretſerus peculiari Tractatu, quem de Sacris Peregrinationibus ſcripſit. Celebris haud dubie, ut teſtatur Marianus Scotus, & poſt eum Baronius ad annum MLXIV. inſtituta eſt anno ipſo peregrinatio Hieroſolymam ſeptem millium virorum, & amplius, quorum primores duces fuerunt Germanici Antiſtites, Sigefridus Moguntinus, Willelmus Trajectenſis, Guntherus Bambergenſis, & Otto Ratiſponenſis. Sed hoc eorum imprudentiæ vitio datum, quod circumſpecte nimis ornati, & magnitudinem opum ſuarum inconſultius oſtentantes, barbaros ad prædam allicerent; adeo ut antequam Hieroſolymam pervenirent, confligendum ſæpe cum Arabibus latronibus in Palæſtina fuerit; quæ certamina, eorumdemque a maximis diſcriminibus Divinitus ſactam liberationem, antiquioribus admirandis Dei operibus haud imparem exacte deſcripſit Lambertus ejus temporis Auctor; ſummatim vero retulit Ingulphus Anglus in Commentario Hiſtoriæ Monaſterii Croylandenſis, cui poſtea præfuit; cum eſſet tunc Scriba Willelmi Comitis Northmannorum, poſtea Regis Anglorum, obtenta ab eo licentia, cum aliis profectus eſt. Ceterum ex tanto numero virorum, vix duo millia ad patriam revertiſſe, idem Marianus tradit.

V. Peregrinationis hujuſmodi cauſa, ut viæ ſcilicet, & itinera maxime ad ſecuritatem Peregrinorum contra latronum, & incurſantium inſidias pro viribus tutarentur, inſtituti ſunt anno MCXVIII. ut poſt Tyrium Lib. XII. Cap. VII. ad dictum annum ſcribit Baronius, Templarii Milites, ita dicti quod habitationem nacti ſunt ſecus Templum Domini. Auctores primi, & præcipui fuerunt Hugo de Paganis, & Gauſredus de Sancto Ademaro. Novem annis in habitu fuerunt ſæculari, talibus utentes veſtimentis, qualia eis pro remedio animarum ſuarum populus largiebatur. Anno vero nono, qui fuit Chriſti Domini MCXXVII. in Concilio Trecenſi in Gallia, ſub Matthæo Cardinale Epiſcopo Albanenſi Apoſtolicæ Sedis Legato inſtituta eſt eorum Regula, & habitus albus aſſignatus de mandato Honorii, tunc Papæ II. & Stephani Patriarchæ Hieroſolymitani. Tradit hæc quidem Tyrius, qui etiam ait, per novem illos primos annos, cum totidem ipſi Milites eſſent, novem numero, nequaquam potuiſſe multiplicari; ubi autem comprobatio acceſſit Apoſtolicæ Sedis, auctos eſſe in immenſum & numero, & poſſeſſionibus. Sed tandem, licet aliquandiu Eccleſiæ, ac peregrinationi præſertim Hieroſolymitanæ utiles fuiſſent, quod ſua potentia, opibuſque abuterentur, deleti ſunt in Generali Concilio Viennenſi ſub Clemente Papa V. Ceterum Templariis extinctis, qui in Hieroſolymitano itinere ſoliti erant Peregrinos tueri, viguit poſterioribus ſæculis, vigetque adhuc Chriſtianorum devotio ergs Terræ Sanctæ loca, ad quæ plerique ingenti alacritate proficiſcuntur; Atque hæc eſt cauſa, cur a noſtro hodierno Rituali Romano retentus ſit ritus alias antiquus, benedicendi ſcilicet Peregrinos ad loca ſancta prodeuntes.

VI. Quantus ſit fructus hujus peregrinationis, experti ſunt plane Sancti, atque inſignes Viri, qui illam pie, religioſeque ſuſceperunt, quibus addi poteſt celebre nobilis Viri Bernardi Breidenbachii Metropolitanæ Eccleſiæ Moguntinæ Decani, qui peregrinationem Hieroſolymitanam iniit ſub annum Domini MCDLXXXIII. eamque divulgavit. Sic enim inter alia inquit: *Sacrorum locorum devota viſitatio, ad emendatioris vitæ propoſitum concipiendum, hauriendumque ſuorum compunctionem criminum, nonnihil confert pio, & fideli peregrino, itaut meo quidem arbitratu, atque plurimorum mecum conſentientium cenſura, nullus pene ſit, vel perrarus, qui non melior inde regrediatur, quam ante fuerit ingreſſus. Neque ob id hoc in loco gentili conceſſerim Poetæ dicenti.*

Cælũ, non animũ mutant qui trans mare currũt.

Quis equidem Chriſticola has ingreſſus Terras ſacratiſſimas, non mox amaras ſolvatur in lacrymas? Quis compunctionis non præſeferet indicia, etiamſi adamantino eſſet pectore, ubi & petræ ſciſſæ ſunt, & ſaxa ingentia diruta, quæ hodie ſub aſpectum ibi monſtrantur, atque terra tota funditus mota, Chriſto moriente in Cruce? Quis non alterum mutaretur in virum, perditus quantumvis ante fuiſſet? Quandoquidem, ut de pleniſſimis illis remiſſionibus, & Indulgentiis copioſiſſimis taceam, mox ubi mare egreditur, & pedem Terræ Sanctæ infigit, quando, inquam, quod pluris facio, veneranda Salvatoris ſui veſtigia, ac omnium pene paſſionum, ſeu victoriarum ſuarum erecta ibi vexilla, Terramque ſuo pretioſo rubricatam, & perfuſam Sanguine copia ſibi datur ſub oculis conſpirare, deoſculārique ore, terere pedibus, manibus, & corpore toto complecti. Quando licet villulam Chriſti ingredi, intrare Mariæ diverſorium, atque præſepe illud digniſſimum contingere, adorare parvum hoc terræ foramen, in quo Cælorum conditor natus eſt, in quo involutus pannis, viſus a paſtoribus, Stella demonſtratus, a Magis fuit adoratus &c. Breidenbrachio conſentit Vir Princeps Nicolaus Chriſtophorus Radzivillius, qui anno Domini MDLXXXIII. ſacra Hieroſolymorum loca adiit, cujus extat Hodæporicum Latine, & Germanice: *Cum ſacroſanctus iſte locus,* ait, *hoc proprium habeat, ut maximos etiam peccatores peculiari quadam ratione cum omnium ſenſuum ſtupore ab omnipotenti Deo, pro innumeris beneficiis, quæ in homines contulit, agendas gratias excitet, præſertim vero etiam vehementer hominem inflammet ad meditandum perquam acerbos dolores, & angores mortis hic locorum, ubi Chriſtus Dominus, & Salvator noſter redemptionis noſtræ opus voluit perficere.*

VII. Valet itaque multum ad excitandam, & in-

& inflammandam in homine Chriſtiano pietatem vel ſola ipſa ſacrorum locorum inſpectio, unde non mirum, ſi tantopere fuerit Peregrinatio ipſa Hieroſolymitana a Patribus commendata, & a Chriſtianis a primo noſtræ Religionis exordio ad hæc uſque tempora alacri devotionis ſtudio, & cultu religioſo frequentata. Quem quidem pium morem merito probarunt Eccleſiarum Præſides, qui hujuſmodi Peregrinos multis Privilegiis, Indulgentiis, Benedictionibuſque donarunt.

§. I.

Peregrini ad loca ſancta profecturi, antequam diſcedant, juxta veteris Eccleſiæ inſtitutum, debent accipere patentes, ſeu commendatitias Literas a ſuo Ordinario, ſeu Parocho; quibus obtentis, & rebus ſuis diſpoſitis, facta peccatorum ſuorum Confeſſione, & audita Miſſa, in qua dicitur Oratio pro peregrinantibus, ſanctiſſimam Euchariſtiam devote ſuſcipiant. Expleta Miſſa, Sacerdos ſuper eos genuflexos dicit ſequentes preces. Antiphona: *In viam pacis. Benedictus Dominus Deus Iſrael &c.* In fine, *Gloria Patri, & Filio, &c.* Repetitur Antiphona: *In viam pacis, & proſperitatis dirigat vos Omnipotens, & miſericors Dominus, & Angelus Raphael comitetur vobiſcum in via, & cum pace, ſalute, & gaudio revertamini ad propria. Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon. Pater noſter. ℣. Et ne nos inducas in tentationem. ℟. Sed libera nos a malo. ℣. Salvos fac ſervos tuos. ℟. Deus meus ſperantes in te. ℣. Mitte eis Domine auxilium de Sancto. ℟. Et de Sion tuere eos. ℣. Eſto eis Domine turris fortitudinis. ℟. A facie inimici. ℣. Nihil proficiat inimicus in eis. ℟. Et filius iniquitatis non apponat nocere eis. ℣. Benedictus Dominus die quotidie. ℟. Proſperum iter faciat vobis Deus ſalutarium noſtrorum. ℣. Vias tuas, Domine, demonſtra nobis. ℟. Et ſemitas tuas edoce nos. ℣. Utinam dirigantur viæ noſtræ. ℟. Ad cuſtodiendas juſtificationes tuas. ℣. Erunt prava in directa. ℟. Et aſpera in vias planas. ℣. Angelis ſuis Deus mandavit de te. ℟. Ut cuſtodiant te in omnibus vis tuis. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo. Oremus.*

Deus, qui filios Iſrael per maris medium ſicca veſtigio ire feciſti, quique tribus Magis iter ad te Stella duce pandiſti; tribue eis, quæſumus, iter proſperum, tempuſque tranquillum, ut, Angelo tuo ſancto comite, ad eum, quo pergunt, locum, ac demum ad æternæ ſalutis portum feliciter valeant pervenire.

Deus, qui Abraham puerum de Ur Caldæorum eductum per omnes ſuæ peregrinationis vias illæſum cuſtodiſti: quæſumus, ut hos famulos tuos cuſtodire digneris. Eſto eis, Domine, in procinctu ſuffragium, in via ſolatium, in æſtu umbraculum, in pluvia, & frigore tegumentum, in laſſitudine vehiculum, in adverſitate præſidium, in lubrico baculus, in naufragio portus; ut, te duce, quo tendunt, proſpere perveniant, & demum incolumes ad propria revertantur.

Adeſto, quæſumus, Domine, ſupplicationibus noſtris, & viam famulorum tuorum in ſalutis tuæ proſperitate diſpone, ut inter omnes viæ, & vitæ hujus varietates, tuo ſemper protegantur auxilio.

Præſta, quæſumus, Omnipotens Deus, ut familia tua per viam ſalutis incedat, & Beati Joannis Præcurſoris hortamenta ſectando, ad eum, quem prædixit, ſecura perveniat, Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum.

Exaudi, Domine, preces noſtras, & iter famulorum tuorum propitius comitare, atque miſericordiam tuam, ſicut ubique es, ita ubique largire, quatenus a cunctis adverſitatibus tua opitulatione defenſi, gratiarum tibi referant actionem. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen.

Pax, & benedictio ✠ Dei Omnipotentis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti deſcendat ſuper vos, & maneat ſemper. Amen. Deinde aſpergantur Aqua benedicta. Quod ſi unus fuerit peregrinaturus, omnia dicantur in numero ſingulari; ac ſi Sacerdos ipſe, qui benedicit, fuerit ſocius peregrinationis, dicat in perſona prima numeri pluralis, quatenus congruere videbitur.

COMMENTARIUS.

I. Peregrinos ad loca ſancta profecturos, antequam diſcedant, juxta veteris Eccleſiæ inſtitutum, debere accipere patentes, ſeu Commendatitias Literas a ſuo Ordinario, ſeu Parocho, recte edicit hic noſter §. Sunt enim longe antiquiſſimæ, ad eaſque reſpicere creditur Apoſtolus in Epiſtola ſua II. ad Corinthios, Cap. III. ubi ita ſcribit: *Numquid egemus, ſicut quidam, Commendatitiis Epiſtolis ad vos, aut ex vobis?* Quibus ſane verbis oſtendit, ſe

ſe eſſe illorum Eccleſiæ Capot, & Principem, cujus ſit hujuſmodi Literas non accipere, ſed dare. Eas Tertullianus in Libro, *De præſeriptionibut adverſus hæreticos*, Cap. XX. vocat *conteſſerationem hoſpitalitatis*; quod earum virtute Chriſtianus Chriſtianum hoſpitio exciperet. Utitur antiqua Gentilium Romanorum phraſi, apud quos non tantum privati, ſed integræ Civitates, ac populi inibant mutui hoſpitii fœdus, & amicitiam exercendam, mediante *hoſpitali teſſera*; unde & dicti fœderis prævaricatores, dicebantur, *teſſeram confregiſſe*, ut ſcite obſervat eruditus Lupus in Scholio ad Canonem XI. Chalcedonenſem, ubi etiam varia Eccleſiaſticarum Literarum genera recenſet, de quibus nos quoque alias diximus.

II. Recte itaque ait hic noſter §. quod *Peregrini ad loca ſancta profecturi, anteqaam diſcedant, debent accipere patentes, ſea Commendatitius Epiſtolas a ſuo Ordinario, ſeu Parocho*. Idem docet S. Carolus in ſuo Provinciali IV. Mediolanenſi Concilio, Capite inſcripto, *De religioſis Peregrinationibus*, ubi, ut ex Sanctorum Patrum inſtitutis Fideles Mediolanenſis Provinciæ ſanctas peregrinationes ſuſciperent, ſalutiſque uberiorem fructum, Divina auxiliante miſericordia, inde caperent, hæc illis ſervanda propuſuit, ac primo Eccleſiaſticis Ordinis hominibus, *ne quiſquam Sacerdos, Clericuſve cujuſvis Ordinis peregrinaturus itineri peregrinationis cauſa, ſine Litteris Dimiſſoriis, ac Teſtimonialibus Epiſcopi, ſe committat, ut Canone veteri ſancitum eſt; tum præterea, nec ſine Benedictione, quam Epiſcopus Sacerdoti, Clericove peregrinaturo ſtatis precibus, Libro Sacerdotali, Ritualive præſcriptis impartiet*. Exponit mox alia S. Antiſtes ſervanda a Sacerdotibus, Clericiſque in ſua ipſorom religioſa peregrinatione, ac deinde de laicis ſic plane inquit: *Laici item, antequam peregrinationem ſuſcipiant, ſaam qniqae Parochum conveniant, a quo ſancte peregrinandi conſilium capiant, & Literas habeat ab Epiſcopo Canonicas, ut Canone expreſſum eſt; quaram etiam fide, teſtimoniove, eis liceat ubique, & cuivis Confeſſario ab Ordinario loci approbato peccata confiteri. Deinde Benedictionem ab eodem Parocho petant, qui Superpelliceo, & Stola indutas, illis bene precetar, & benedicat ſtatis religioſit precationibus, quæ ex Eccleſiæ inſtituto Peregrinit adbibeutar. Peregrinationis vero iter ſuſcipiant, ubi rite confeſſi, ſacram Eucbariſtiam religioſe ſumſerint.*

III. Monet & alia S. Antiſtes, quæ ſervare laici debent in ſua religioſa peregrinatione, ſed obſervato digna plane ſunt, quæ in recitato hactenus loco nos docet, ac illud potiſſimum, laicos nempe antequam peregrinationem ſuſcipiant, ſuum quolque debere Parochum convenire, *a quo ſancte peregrinandi conſilium capiant*. Neque enim cuique hominom generi permitti ipſa peregrinatio debet, ſed examinari oportet hominom conditionem, ac finem. Quamvis enim peregrinatio ſit bona, tamen non omnibus convenit, ut recte notat Bellarminus Lib. III. *De Caltu Sanctorum*, Cap. VIII. num. 23. ubi Orationem S. Gregorii Nyſſeni explicat, quam hæretici Magdeburgenſes adverſus ſacras peregrinationes perperam objecerant. Quicquid autem de aliis ſit, nunqoam commendari devotio qoorondam hominum poteſt, qui, relicta conjuge, ac filiis, qoi ipſorom potiſſimum laboribus, artificioque nutriri poſſuot, loogam peregrioationem ſuſcipiunt, qoique anſam Eraſmo Rotoredamo dederunt, ut & ipſe ſacras peregrinationes in ſois Colloquiis irrideret, ac de eiſdem impie etiam ſcriberet. Porro quod vel longe ante annum Chriſti milleſimom complures Chriſtiani homines, Clerici, laicique, divites, pauperesque diverſis modis ſacris peregrinationibus abuti ſolerent, opportune abuſui illi occurrit inter alia Concilium Cabilooenſe anno DCCCXIII. celebratum, ubi Canone XLV. definiit, quando, & a quibus peregrinationes fieri deberent.

IV. Ubi ſuſcepturi ſacram peregrinationem deſiderium Parochus probavit, debet tum ille ex noſtro §. antequam diſcedat, juxta veteris Eccleſiæ inſtitutom accipere patentes, ſeu Commendatitias Literas a ſuo Ordinario, ſeu Parocho. Meminit inter alios id genus Epiſtolarum Cardinalis Baronius ad annum Chriſti CXLII. ubi etiam ait concedi ipſas ab Epiſcopo peregrinantibus ad teſtandam eorum Fidem Catholicam; teſtaturque præterea ad aunum DXVII. laudabilem tunc temporis viguiſſe uſum, ot cum ſciretur in aliqoibus Provinciis commixtos eſſe hæreticos inter Catholicus, ſiquis inde migraret in remotiores Provincias, non reciperetur abſque Fidei Orthodoxæ pruſeſſione, nec quidem generali dumtaxat, ſed quæ in particulari inſtantes tunc hæreſes condemnaret. Sicut etiam cum quis in Provincias hæreſi infectas peregrinari vellet, ſolitum eum fuiſſe, docet idem Baronius ad memoratum annom, pro viatico ſibi ſumere veræ Fidei documenta, præmunireque ſe antidoto contra ictus ſerpentium, quos ſciret frequenter in illis regionibus reperiri. Inde enim hoc eodem tempore cum ſub Anaſtaſio Imperatore Fidea Catholica in Oriente periclitaretur, S. Fulgentio ſuppeditatum eſt argumentum ſcribendi de Fide ad Petrum Hieroſolymam profecturum, ut ipſe in Libri ſui exordio præfator; eum enim Librum conſtat teſtificatione antiquorum omnium eſſe Fulgentii, quem male poſtea alii Sancto Auguſtino tribuerunt.

V. Quidquid de ea re ſit, ſi veteris Eccleſiæ inſtitutum ſpectemus, Litteræ ipſæ Commendatitiæ, qoas etiam Formatas appellant, concedi, nunniſi ab Epiſcopo proprio peregrinaturis, debuerunt, cui diſciplinæ inhærens S. Carolus in ſua Diœceſana Synodo XI. ubi agit de uſu Literarum Formatarum ad uſum pie peregrinantium introducendo, ita quidem ſtatuit: *Id curu Parochi præſtetur, ita tamen, ut iit tantummodo, qui ejuſdem Parochi teſtimonium ſcriptum habeat, de vita, moribut, & de Sacramentis debito tempore ſuſceptis eæ Literæ dentur ex Cancellaria Archiepiſcopali*. Tum vero mox ſubdit: *Cavebit autem Parochas, ne cuiqaam homini vago, aut quæſtuariæ artis ſuſpecto tale teſtimonium det*. Ex qoo deducitur, ad Epiſcopum dumtaxat ſpectare tradere has Literas Commendatitias peregrioaturo, non autem ad Parochos, ad quos tantum pertinet teſtimonium in ſcriptis facere de Sacramentis rite ſuſceptis, ac de bona ejus vita, ac moribus; atque ita intelligendum eſſe hunc noſtrom §. ubi ait debere Peregrinos *accipere patentes, ſeu commendatitias Literas a ſuo Ordinario, ſeu Parocho*, tradit Barroſaldus in ſua ad ipſum §. Nota, num. 21. obi etiam obſervat, Innocentiom Papam XI. in Taxa, quæ ab ejus nomine dicta eſt Innocentiana, edita anno MDCLXXVIII. decreviſſe, ut hujuſmodi Literæ

gra-

gratis concederentur. Porro quod ait S. Carolus cavendum Parocho, ne cuiquam homini vago, aut quæſtuariæ àrtis ſuſpecto teſtimonium ſuum det, ad obtinendum ab Epiſcopo Epiſtolam Commendatitiam, abuſum refellit, quem olim etiam damnavit laudatum ſuperius Cabilonenſe Concilium, citato Canone XLV. *Sunt pauperes*, inquit, *qui id faciunt*, peregrinationem ſcilicet ſuſcipiunt, *at majorem habeant materiam mendicandi, de quorum numero ſunt illi, qui circumquaque vagantes, illo ſe pergere mentiuntur, vel quia tantum ſunt vecordes, ut putent, ſe ſanctorum locorum ſola viſione a peccatis purgari, non attendentes, quod ait Beatus Hieronymus*: Non Hieroſolymam vidiſſe, ſed Hieroſolymis bene vixiſſe, laudandum eſt.

VI. Obtentis Literis Commendatitiis, nempe ab Epiſcopo, & rebus ſuis diſpoſitis, mandat idem hic noſter §. ut peregrinatuei, *facta peccatorum ſuorum Confeſſione, & audita Miſſa, in qua dicitur Oratio pro peregrinantibus, ſanctiſſimam Euchariſtiam devote ſuſcipiant*. Cum ſubeunda ſit longa peregrinatio, ac plena periculis, & quidem, ut verbis Apoſtoli utar in Epiſtola II. ad Corinthios, Cap. XI. *periculis fluminum periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in civitate, periculis in ſolitudine, periculis in mari, periculis in falſis Fratribus*; recte ait hic noſter §. ut peregrinaturus domui ſuæ, rebuſque diſponat, ultimumque teſtamentum condat; tum vero facta Confeſſione, & audita Miſſa, communicet. Præmittendam piæ peregrinationi Confeſſionem, Communionemque, ſtatuit etiam S. Carolus in Concilio Provinciali Mediolanenſi IV. Capite inſcripto, *De religioſis Peregrinationibus*, ubi de laicis peregrinaturis loquens, ſic inter alia habet: *Peregrinationis vero iter ſuſcipiant, ubi rite confeſſi, ſacram Euchariſtiam religioſe ſumpſerint*. Confeſſionem potiſſimum religioſæ peregrinationi præmittendam, commendat quidem quammaxime laudatum Cabilonenſe Concilium loco citato, his verbis: *Qui peccata ſua Sacerdotibus, in quorum ſunt Parochiis, confeſſi ſunt, & ab his agendæ pœnitentiæ conſilium acceperunt, ſi orationibus inſiſtendo, eleemoſynas largiendo, vitam emendando, mores componendo, Apoſtolorum Limina, vel quorumlibet Sanctorum inviſere deſiderant, horum eſt devotio modis omnibus collaudanda*.

VII. Quemadmodum vero S. Carolus antiquis Ritualibus, veterique Eccleſiæ diſciplinæ, ac piorum Chriſtianorum praxi inhærens, citato ſuperius loco Concilii IV. Provincialis Mediolanenſis ſtatuit de laicis, ut ubi ipſi peregrinationis iter ſunt ſuſcepturi, ſua prius peccata rite confiteantur, & Euchariſtiam percipiant, ita etiam mandavit, ut peregrinaturus *Sacerdos, vel Clericus, antequam peregrinationi ſe committat, peccata primo confeſſus, tum, ſi Sacerdos eſt, Miſſæ Sacrificium, quod eſt pro iter agentibus, offerre; ſi Clericus inferior, ſacram Euchariſtiam ſumere ſtudeat*. Miſſa iſta, cujus plane mentionem faciunt, & hic noſter §. & laudatum Provinciale IV. Mediolanenſe S. Caroli Concilium, extat quidem in Romanis Miſſalibus, diciturque, *Miſſa pro peregrinantibus, ſeu iter agentibus*, cujus Introitus, qui incipit, *Redime me, Domine, & miſerere mei &c.* deſumptus eſt ex Pſalmo XXV. Oratio autem eſt illa, quæ legitur in hoc noſtro §. oratione tertia, *Adeſto, quæſumus, Domine, &c.* Epiſtola eſt ex Capite XXXIX. Geneſis, *Egreſſus Jacob de Berſabee &c.* Evangelium vero ex S. Matthæo Cap. X. *Euntes autem, prædicate, dicentes, quia appropinquavit &c.* uſque ad verba illa, *excutite pulverem de pedibus veſtris*.

VIII. Certe mirum videri debet, quod memoratæ pro peregrinantibus, vel iter agentibus Miſſæ aſſignatum ſit Evangelium iſtud, in quo inter alia mandat Chriſtus peregrinaturis Diſcipulis ſuis, ut non modo non geſtent aurum, argentum, pecuniamque in zonis ſuis, *ſed non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam deferrent*. Ritus enim antiquus eſt ab Eccleſia probatus, ut peregrinaturi ipſi peram, præſertim, ac virgam, ſeu baculum, tamquam inſignia peregrinationis ab Altari de manu Sacerdotis ſumerent. Sunt plane inſtrumenta, quibus Monachi iter agere conſueverant, ut ex Caſſiano addiſcimus Collatione XI. Cap. III. *Sumpto itaque baculo, & pera, ut illic cunctis viam egredientibus Monachis moris eſt, ad civitatem nos ſuam itineris dux ipſe perduxit*. Eodem teſte Caſſiano Lib. I. Cap. VIII. & IX. pera erat pellis caprina, quam in mortificationis indicium ſæcularibus exhibendæ Monachi portare ſolebant, baculum vero ad repellendos latrantes canes, & ad malum incitantes, uti notavit Martene, Lib. V. *De antiquis Monachorum ritibus*, Capite XVII. num. 3. ubi etiam deſcribit, quod de S. Anſelmo Cantuarienſi Archiepiſcopo Romam profecturo, ſcripſit Eadmerus in ejus Vita, Lib. II. num. 33. apud Surium ad diem XXI. Aprilis: *Peram*, inquit, *& baculum peregrinantium more coram Altari ſuſcepit*.

IX. Varia antiqua hujus ritus monumenta legere eſt quidem apud eruditiſſimum Carolum Duſreſne in ſua Diſſertatione XV. ad Joinvillam. Hunc plane ritum ſervarunt vel ipſi Reges, ubi religioſam peregrinationem ſuſcepere. Sic enim de Ludovico VI. Rege Francorum, Auctor ejus Vitæ, Cap. IV. ſcribit: *Venit Rex, ut moris eſt, ad Eccleſiam Beati Dionyſii, a Martyribus licentiam accepturus, & ibi poſt celebrationem Miſſarum, baculum peregrinationis, & vexillum Sancti Dionyſii, quod* Oriflambe *Gallice dicitur, valde reverenter accepit*. Una cum baculo ſumi conſueviſſe vel ab ipſis Regibus & peram, ſeu ſportam, docet nos Philippi Auguſti exemplum, de quo ad annum MCXC. tradit Rigordus, quod in Terram Sanctam iturus, in Eccleſiam primum S. Dionyſii ſe contulit, *cauſa licentiam accipiendi; tum ab oratione ſurgens, ſportam, & baculum peregrinationis de manu Guillelmi Rhemenſis Archiepiſcopi avunculi ſui Apoſtolicæ Sedis Legati devotiſſime ibidem accepit*.

X. Porro celebre eſt, quod & de S. Ludovico IX. Galliæ Rege in Terram Sanctam profecturo docet Chronicon S. Dionyſii ad annum MCCXLVIII. Tomo II. Spicilegii Dacheriani: *Hoc anno Feria VI. Pentecoſtes Ludovicus Rex accepit Vexillum, & peram, & baculum in Eccleſia B. Dionyſii, & Fratres ejus ab Odone Cardinale, & poſt accepit licentiam in Capitulo noſtro &c.* Id quod etiam fecit in ſuo ſecundo ad eandem Terram Sanctam itinere, ut refert Guillelmus de Nangis, ſcribens, recepiſſe Ludovicum ipſum in Eccleſia S. Dionyſii Vexillum *cum pera, & baculo peregrinationis*. Quod etiam notatur in parvo chartulario Epiſcopatus Pariſienſis Bibliothecæ Domini Du Puy, his verbis: *Anno*

Digitized by Google

no MCCLXIX. menſe Martio, pridie Idus, die Veneris, Dominica, qua cantatur, Reminiſcere, *Ludovicus Rex Franciæ arripuit iter ad partes tranſmarinas de S. Dionyſio, & ibi accepit peram, & baculum peregrinationis ſuæ, quos benedixit, & reddit ſibi in Eccleſia S. Dionyſii Radulphus Epiſcopus Albanenſis, tunc Sedis Apoſtolicæ Legatus in Francia, & partibus tranſmarinis.*

XI. Ergo antiqua ſuot religioſæ peregrinationis inſignia, baculus, & pera, quos etiam noo modo ab Altari peregrinaturi ſuſcipiebant, verum etiam beoedictos. Id quod etiam teſtatur Hoorius Auguſtodunenſis Lib. I. *Gemmæ Animæ*, Cap. CLXXXI. doceotque nos antiquæ formulæ, quibus ipſa inſignia benedicerentur, ac peregrioatoro a Sacerdote ad Altare traderentur. Certe in ms. Codice Floriacenſi annorom circiter DC. apud Martene, Tomo III. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Lib. II. Cap. XXIII. hæc legitur ſportæ benedictio: *Domine Jeſu Chriſte, Fili Dei vivi, qui recto incedenti itinere pius es adjutor, te ſupplices exoramus, ut hoc opus tua benedictione conſecrare digneris, & præſta, piiſſime Pater, ut hic famulus tuus, qui hoc opus in humeris ſuis ſuſpenderit, benedictionis tuæ gratia repleatur, & hic, & ubique defenſionis tuæ auxilio muniatur. Qui vivis, & regnat.* Sequitur ſportæ dandæ formula, quæ eſt hujuſmodi: *In Nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, accipe hanc ſportam itineris tui, ut protectione ipſius ab omnibus malis defenſus, ad locum deſtinatum pervenias, & opportuni temporis iteratus repetito ad propria revertendo, ejus ſuffragiis merearis adipiſci cuſtodiam. Per.* His adde formulam tradendi baculum, quæ ibidem ſubjicitor his verbis concepta: *Accipe hunc baculum itineris tui in Nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui famulo ſuo Tobi ducem, & prævium præſtitit, ipſeque Angelum ſuum dirigat tibi, qui te ad deſtinata loca perducat, fiatque tibi comitatu jocundus, ut nullus viæ tuæ ſurripiat inimicus, procul a te malignorum acceſſus, & comes eſſe tibi dignetur Spiritus Sanctus. Per.*

XII. Nequid in hoc Commentario deſideretur, operæ pretium doxi varias formulas Benedictionis Peregrinorum deſcribere, quæ in Sacerdotali Romano Veoetiis impreſſo anno Chriſti MDLXVII. leguntur, pagina 196. a tergo, & ſeqq. Prima inſcribitur, *Benedictio ſuper Peregrinos exeuntes*. Tum mandat, ut *Sacerdos Superpellicco, & Stola indutus, dicat*. ℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini*, & Pſalmos, *Deus in adjutorium meum intende &c.* LXIX. *Domine refugium factus es nobis &c.* LXXXIX. *Qui habitat in adjutorio Altiſſimi &c.* XC. itemque preces, ac deinde hanc Orationem ſuper baculos, & capſellas, ſeu peras peregrinatororom: *Domine Jeſu Chriſte, mundi Redemptor, & Conditor, qui per os Beati Pauli Apoſtoli tui innotuiſti, non habere nos hic manentem civitatem, ſed futuram hic debere inquirere ſemper; quippe Beatis Apoſtolis præcepiſti, ut euntes ad prædicandum verbum Dei, virgas tantam ſumerent: te ſuppliciter deprecamur, ut digneris has ſcurſellas, ſive peras, pro tui nominis amore adinſtar armaturæ lateri applicandas, & hos ſuſtentationis baculos bene ✠ dicere, quatenus portantes eos in peregrinationis ſignum, & ſuorum corporum ſuſtentationem, cæleſtis gratiæ plenitudinem, & munimen valeant tuæ benedictionis percipere, quemadmodum Virga Aaron, ad rebelliam Judæorum perfidiam repellendam, bene ✠ dixiſti, ita hos famulos tuos per hæc inſignia, quæ ad honorem, & reverentiam Apoſtolorum tuorum Petri, & Pauli*, vel *Jacobi*, vel *Sancti*, vel *Sanctæ, aſſumere cupiunt de manibus noſtris, & ad eorum Limina veneranda portare, bene ✠ dicas, & ab omnibus peccatis abſolvas, ut in die Judicii in parte mereantur dextera collocari. Qui vivis, & regnas.*

XIII. Sequitur mox & hæc Benedictio ſuper baculos, & capſellas: *Signaculum Dei Pa ✠ tris, & Fi ✠ lii, & Spiritus ✠ Sancti, deſcendat cælitus ſuper hos baculos, & has peras, ut qui eas portaverint, ab omnibus inimicorum inſidiis ſint defenſi. Per Chriſtum Dominum noſtrum.* ℟. *Amen*. Recitata hac Benedictione, jubetur Sacerdos, ut *baculos, & peras aſpergat Aqua benedicta, & eas peregrinis tradens, dicat*: Accipite hos baculos, & has peras, & pergite ad Limina Apoſtolorum Petri, & Pauli, *vel* Sanctæ Mariæ de Loreto, *vel* ad Limina S. Jacobi in Compoſtella, *vel* S. Antonii de Vienna, In Nomine Pa ✠ tris, & Fi ✠ lii, & Spiritus ✠ Sancti. Ameo. (*Simili modo dicatur de aliis Locis, ad quæ peregrini profecturi ſunt*) Ut per eas mereamini in hoc ſæculo remiſſionem omnium peccatorum accipere, & in futuro conſortium Beatorum, atque ad Limina Sanctorom, quo pergere cupitis, feliciter pervenire; & peracto itioere ad nos incolumes remeare.

XIV. Peracta baculorum, peraromque traditione, dicitor mox Antiphona, *Euntes ibant, & flebant, mittentes ſemina ſua*, & deinde Pſalmus, *In convertendo Dominus captivitatem Sion &c.* Tum vero, dictis qoibuſdam precibus, profert Sacerdos duas Orationes, quarom prima ſic habet: *Deus infinitæ miſericordiæ, & majeſtatis immenſæ, quem nec ſpatia locorum, nec intervalla temporum ab his, quos tueris, abjungunt, adeſto præſentibus famulis tuis in te ubique fidentibus, & per omnem, per quam ituri ſunt, viam, dux eis, & comes eſſe digneris; nihil eis adverſitatis noceat, nihil difficultatis obſiſtat; cuncta eis ſalubria, cuncta proſpera ſint, ut ſub ope dexteræ tuæ, quidquid juſte expetierint deſiderio, celeri conſequantur effectu. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum &c.* Oratio altera, ita plane ioquit: *Omnipotens ſempiterne Deus, humani generis Reformator, & Author, qui Abrahæ puero tuo, ut exiret de terra nativitatis ſuæ, & iret in terram promiſſionis, quam ei te daturum promiſeras, præcepiſti; necnon & populum Iſraeliticum in Deſertum ad te adorandum multis prodigiis venire feciſti, hos quæſumus peregrinos ad Beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli* (vel N. ut ſupra) *Limina te adorare pergentes, a periculis omnibus erue, & a peccatorum nexibus abſolve; & tu, qui es via vera in te confidentibus, eorum iter bene diſpone, ut inter omnes hujus viæ perturbationes, tuo protegantur auxilio. Mitte eis, Domine, Angelum tuum, quem Tobiæ famulo tuo comitem dediſti, ut ubicumque manſerint, ſit illi defenſor contra inſidias omnium inimicorum viſibilium, & inviſibilium, quatenus læti, & incolumes ad nos redire valeant. Per Dominum.* Porro finita hac Oratione, Sacerdos Peregrinos aſpergit Aqua benedicta, dicens: *Per Aquæ aſperſionem det vobis*

Omnipotens Deus, ad eundum, & redeundum, ſuum gratiam, & benedictionem. Amen. Concludit taodem hoc ritom cum iſta ſuper peregrinaturos formula Benedictioois: *Benedictio Dei Omnipotentis, Pa ✠ tris, & Fi ✠ lii, & Spiritus ✠ Sancti, deſcendat ſuper vos, & maneat ſemper. Amen.*

XV. Præter hactenus deſcriptum ritom benedicendi Peregrinaturos, extat & in ipſo Romano Sacerdotali, *Ordo benedictionis ad Peregrinos navigare volentes ad Terram Sanctam*, ubi poſt dictom ℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini*, & alias preces, dicit Sacerdos duas Orationes, quarum prima ſic habet: *Deus, qui tranſtuliſti Patres noſtros per mare rubrum ad laudem tui Nominis decantandam, ſupplices te deprecamur, Domine, ut famulis tuis, qui ad viſitanda Loca ſancta, in quibus Unigenitus Filius tuus ſalutem noſtram operari dignatus eſt, proficiſcuntur, depulſis cunctis adverſitatibus, portum ſemper optabilem, curſumque tranquillum largiaris. Per Chriſtum Dominum.* Altera Oratio ita ioquit: *Propitiare, quæſumus, Domine, ſupplicationibus noſtris, & mitte Angelum tuum de ſummitate Cælorum, qui cuſtodiat famulos tuos navigantes in profundo maris. Perduc eos ad Loca dilectiſſimi Filii tui Domini noſtri Jeſu Chriſti pretioſiſſimo Sanguine conſecrata, & viſitatis eiſdem, cum ſalute mentis, & corporis, ad propria eos perducere cum lætitia, gaudio, & profectu digneris. Per Chriſtum Dominum noſtrum.* ℟. *Amen.* Benedicit deinde Crucis ſignacula chlamidibus Peregrinorum affigenda cum Antiphona, *Adoramus te Chriſte, & benedicimus tibi, quia per Sanctam Crucem redimiſti mundum*; & Oratione, quæ eſt hujuſmodi: *Benedic, quæſumus, Domine, ſignacula Sanctæ Crucis, & præſta per invocationem Sanctiſſimi Nominis tui, ut qui ea ſuſceperint, vel geſtaverint, corporis, & animæ ſalutem percipiant. Per Chriſtum Dominum noſtrum.* ℟. *Amen.* Dat mox Sacerdos Peregrinis ipſa Sanctæ Crucis ſignacula, ſic inquiens: *Accipe ſignum Crucis Chriſti tam in corde, quam in corpore, in Nomine Pa ✠ tris, & Fi ✠ lii, & Spiritus ✠ Sancti, ut ſis defenſus ab omnibus inſidiis inimicorum viſibilium, & inviſibilium. Per Chriſtum Dominum noſtrum.* ℟. *Amen.* Peracta hac cæremonia, dicitur Antiphona: *O Crux glorioſa, o Crux adoranda, o lignum pretioſum, & admirabile ſignum, per quod diabolus eſt victus, & mundus Chriſti Sanguine redemptus.* ℣. *Omnis terra adoret te, & pſallat tibi.* ℟. *Pſalmum dicat Nomini tuo Domine.* Sequitur deinde Oratio: *Adeſto familiæ tuæ, quæſumus, Omnipotens Deus, ut in adverſis, & proſperis preces eorum exaudias, & inſidias omnium adverſariorum eorum, per Sanctæ Crucis auxilium digneris conterere, ut portum ſalutis, ac tranquillitatis valeant apprehendere. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum vivit &c.*

XVI. Hactenus Romanum Sacedotale de ordine Benedictionis ad Peregrinos navigare volentes ad Terram Sanctam, de quo ritu videri plane poſſunt, quæ late diximus Tomo II. Commentariorum io Partem alteram Romani Pontificalis ad Titolom xx I. qui inſcriptus eſt, *De Benedictione, & impoſitione Crucis proficiſcentibus in ſubſidium, & defenſionem Fidei Chriſtianæ, ſeu recuperationis Terræ Sanctæ.* Sed bis omiſſis, quod noſtrum hunc ritum ſpectat Benedictionis Peregrinorum ad Loca ſancta prodeuntium, eorumque inſignium, baculi nempe, ac peræ, de quibus abunde dictum ſuperius fuit, notandum hoc loco illud, conſueviſſe olim, & pro hujuſmodi Benedictionibus fieri a Fidelibus oblationes, uti docet eruditus Dufreſne in ſuo mediæ, & infimæ Latinitatis Gloſſario, verbo, *Pera*, ubi inter alia citat chartam anni MCCXXI. apud Virum clariſſimum Jacobum Petitum ad Pœnitentiale Theodori pag. 401. ubi hæc habet: *In prædicta etiam Eccleſia Peregrinis de Caſtro Presbyter conſuevit benedicere peras, & baculos, & Miſſam, ſi ei placuerit, celebrare, & ſolum denarium de oblationibus recipere.* Cæterum quod peregrinaturis ad remotiora Loca ſoleret a Sacerdote benedici baculus, ac pera, docet inter alios Jacobus Gretſerus Lib. II. *De ſacris Peregrinationibus*, Cap. II. ubi etiam ex Olao Magno formolam hujuſmodi Benedictionis recitat; mirumque iccirco videri poteſt, cur nulla in Rituali Romano ejus ritus facta ſit meotio.

XVII. Alicoum denique a noſtro inſtituto eſſe non cenſeo, ſi ad calcem hujus Commentarii, Monita illa notaverim, quæ Sanctus Carolus in laudato Provinciali IV. Mediolanenſi Concilio a Peregrinis laicis ſervanda præſcripſit. Sic ergo inquit.

In itinere ſtata præcepta Eccleſiæ jejunia ſervent, niſi com legitime excuſati ſunt.

Singulis diebus Miſſæ Sacro intereſſe ſtudeant, Dominicis vero, & Feſtis ne ullo modo deſint, tum ſacram Communionem ſumere curent.

Maoe preces, quas *Itinerarium* vocant, pie recitare ſtudeant qui legere noverint.

Eleemoſynas, ſi per facultates poſſunt, largiantur.

Inſtent potiſſimum Orationi, Pſalmis, Hymnis, Canticis, precariæ Coronæ Beatæ Mariæ recitationi, & rerum ſpiritualium meditationibus, & ſermonibus laſſitudinem ſublevent.

In curru, navigio, & hoſpitio, cum Hebræorum maxime, tum mulierum etiam, niſi quas cognatione, affinitateve junctas, aut etiam ex familia ſua ſanctæ peregrinationis ſocias habeant, omne conſortium vitent, niſi neceſſitas aliud coegerit. Ac ſane vero in hoc ſancto piæ peregrinationis propoſito, ac ſtudio, ad uſum revocari cupimus, quod olim factum eſſe ex ſacris Literis, Patrumque monumentis animadvertimus, ut ſcilicet, qui etiam ejuſdem familiæ eſſent, cum Templum, Locaque ſacra viſitatum irent, viri a feminis iter ſeparatum facerent.

Abſtineant item a profanis canticis, colloquiis, cytharis, aliiſque muſicis inſtrumentis, atque adeo ab eorum ſocietate, qui in itinere iis, aliiſve ejus generis actionibus operam dant, quibus pietatis ſtudium in peregrinatione ſuſcepta langueſcat.

Ne mendicatim eleemoſynam quæritent, niſi ex voto, vel neceſſitate, aliave cauſa Epiſcopi literis, & teſtimonio probata.

Ad loca, ubi primum veſperi divertunt, Eccleſiam precandi cauſa prius adeant, quam in hoſpitium veniant, ſi temporis tarditas, aliudve non impedierit.

Ad ſacra Loca, quæ religioſe viſitaturi ſunt, cum pervenerint, nihil aliud ſibi propoſitum habeant, quam ut Jubilæum, Indulgentiamve conſequantur, aut vota ſancte perſolvant, ſacras Re-

Reliquias, & ſacra Loca pie viſitent, ab omni curioſitate, peccandique occaſione abſtinentes.

Itaque primo confeſſi, cum ſacram Euchariſtiam ſumpſerint, tum religioſe Sanctorum ſtatas Eccleſias viſitent, itaut ex ipſorum Locorum admonitione major affectus in ipſis reſurgat ad excitandam pietatem, & Sanctorum, quorum auxilium implorant, orationibus adjuventur.

XVIII. Spectant hæc religioſam laicorum peregrinationem, quæ vero ſervanda a Sacerdotibus, Clericiſve ſint in peregrinatione ſua, ita quidem laudatus S.Carolus in citato IV. Provinciali Concilio Mediolanenſi paulo poſt initium prædicti Capitis, *De religioſis peregrinationibus*, præſcribit.

Ne quiſquam Sacerdos, Clericuſve cujuſvis Ordinis peregrinaturus, itineri peregrinationis cauſa ſine Literis Dimiſſoriis, ac Teſtimonialibus Epiſcopi ſe committat, ut Canone veteri ſancitum eſt; tum præterea, nec ſine Benedictione, quam Epiſcopus Sacerdoti, Clericove peregrinaturo ſtatis precibus Libro Sacerdotali, Rituali ve præſcriptis impartiet.

Iis ſane Literis a Cancellario adſcribuntur hæc ſingula Capita Sacerdoti, Clericove peregrinanti infraſcripta, quo accuratius ab eo illa ſerventur.

Peregrinationis comites, quos ſibi adjunxerit, cum in viam ſe daturus eſt, Epiſcopo, aut Vicario exponat, quorum comitum nomina a Cancellario Literis dimiſſoriis adſcribantur.

Siquis item peregrinaturus Eccleſiam Parochialem, aut Cappellam, aliudve cujuſvis nominis Beneficium Eccleſiaſticum obtinet, cui miniſterium aliquod debeat, is, ut Epiſcopus opus eſſe cenſuerit, Sacerdotem, vel Clericum, qui eidem Epiſcopo, Vicariove probatus ſit, pro ratione miniſterii ante ſubſtituat, quam iter ſuſcipiat, ne Eccleſia debito miniſterio, cultuque careat; cujus rei per ſe præſtitæ teſtimonium ſcriptum, aut Epiſcopo, aut Vicario exhibeat. Ei vero, quem ſubſtituerit, aut alii, quem Epiſcopus maluerit, ſi aliquot dierum peregrinationem facturus eſt, veſtes ſacras, ornamenta, libros, ſcripta, omnemque Eccleſiaſticam ſupellectilem committat, indice eorum omnium ſigillatim, ac diligenter confecto, eo ſcilicet præſente, cui hoc munus Epiſcopus dederit, ne ex ejus abſentia aliquod detrimentum Eccleſia patiatur.

Deinde is, vel Sacerdos, vel Clericus, antequam peregrinationi ſe committat, peccata primo confeſſus, tum ſi Sacerdos eſt, Miſſæ Sacrificium, quod eſt *pro iter agentibus* offerre, ſi Clericus inferior Sacram Euchariſtiam ſumere ſtudeat.

In itinere Clericali habitu contractiori ad Conciliorum præſcriptum omnis Sacerdos, & Clericus, dum in peregrinatione eſt, uti poſſit, pileum autem induat Clericali Ordini congruentem, & a Clericali veſtitu diſtinctum.

Tonſuram Clericalem perpetuo habeat.

Ne itineris cauſa Canonicas Horarias Divini Officii preces omittat, ac tum etiam ſtata de præcepto Eccleſiæ jejunia ſervet, niſi cum legitime excuſatus eſt.

Si Sacerdos eſt, ubi probatus fuerit, Miſſam quotidie celebrare curet, ac vero Dominicis, & Feſtis diebus id facere non omittat.

Singulis vero diebus, ſive Sacerdos, quando ipſe non celebrat; ſive Clericus Miſſæ Sacrificio intereſſe ſtudeat.

Mane ſingulis diebus præter Officium Divinum debitum, preces etiam illas pie recitare curet, quæ *Itinerarii* nomine appellantur.

In omni denique itinere, quod ſanctæ peregrinationis cauſa ſuſcepit, cum ſe vitæ moribus, omnique actione præſtare ſtudeat, ut pie religioſeque peregrinandi exemplum laicis præbeat, quorum ſi aliquem ſocium, & comitem habet, ſanctis peregrinationis exercitationibus, atque rebus ad ſalutem inſtruere curet.

Hebræis, & mulieribus comitem non ſe adjungat, neque eodem curru cum eiſdem vehatur, neque item eodem navigio, ut ſcandalum evitetur, ſi aliter ſibi conſulere poterit.

Ne iis etiam ſe adjungat in via, niſi neceſſitas coegerit, qui dum iter faciunt, profanis cantionibus, cytharis, aliiſve muſicis inſtrumentis utuntur.

Abſtineat item ipſe a profanis canticis, & colloquiis ejuſdem generis, quorum uſu, pietatis in peregrinatione ſuſcepta ſtudium refrigeſcit.

Pſalmis, Hymnis, Canticis, precariæ Coronæ Beatæ Mariæ recitationi, ac rerum Divinarum meditationibus vacet, & ſpiritualibus item ſermonibus, ſi comites habet, quibuſcum loquatur, corporis, vel animi laſſitudinem ſublevet.

Ne mendicet, oſtiatimve victum quæritet, niſi ex voto, vel alia cauſa ab Epiſcopo probata, & facultate nominatim ſcriptis impetrata.

Cum ad aliquem locum veſperi perveniet, Eccleſiam, quæ eo loco eſt, antequam ad hoſpitium divertat, religioſe adeat, ſi poteſt, ubi ſupplex Litanias, vel alias religioſas preces recitet.

Si apud Religioſos homines, vel apud alios viros honeſtos diverſari poteſt, ab hoſpitiis publicis abſtineat.

Ad cauponas vero ſi divertere ei neceſſe habet, nec una cum eiſdem Hebræis, aut mulieribus accumbat publico hoſpitio, aut alio omni loco, & tempore.

Antequam diſcumbat, menſæ benedicat; tum pranſus, aut cœnatus gratias agat; cæteraque obſervet, quæ de temperantia, frugalitate, & modeſtia Clericali Decretis Provincialibus præſcripta accurate præſtare debet.

Cum primum ad peregrinationis locum pervenerit, Confeſſario probato confiteatur, & Miſſam Sacerdos celebrare, & Sacram Communionem Clericus ſumere curet; totuſque peregrinationi ſuſceptæ intentus, non rerum novarum curioſitates, non loci antiquitates, non quidquam aliud a peregrinandi propoſito alienum conſectetur; ſed religioſa animi præparatione Eccleſias, ſacraſque Reliquias, quas potiſſimum devotionis votiva cauſa viſitatum venit, tum alias etiam ſolicite viſitet; qua viſitationis ſolicitudine, pietatis ſibi ardorem excitare ſtudeat, ut maxime poteſt.

Nec vero ubi ſanctam peregrinationem abſolverit, alio longius vagetur.

XIX. Hæc S. Carolus de religioſis peregrinationibus Sacerdotum, Clericorumve, & laicorum, quæ quidem operæ pretium duxi in hoc Commentario deſcribere, ut ea peregrinaturi commodius legere, & in animarum ſuarum utilitatem ſervare valeant. Multos enim tum ſacros, tum laicos homines novi, qui cum ſine ulla pia præparatione religioſas peregrinationes ſuſcepiſſent, reverſi ad propria, ſcandalum potius, quam ædificationem populo attulerunt.

CAPUT XII.

Benedictio Peregrinorum poſt reditum .

§. I.

℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini* . ℟. *Qui fecit Cælum* , *&* *terram* . Antiphona : *Ecce ſic benedicetur homo* , *qui timet Dominum* . Pſalmus cxxvii. *Beati omnes* , *qui timent Dominum &c.* Antiphona : *Ecce ſic benedicetur &c.* ut ſupra . *Kyrie eleiſon* , *Chriſte eleiſon* , *Kyrie eleiſon* . *Pater noſter* . ℣. *Et ne nos inducas in tentationem* . ℟. *Sed libera nos a malo* . ℣. *Benedicti* , *qui veniunt in Nomine Domini* . ℟. *Benedicti vos a Domino* , *qui fecit Cælum* , *&* *terram* . ℣. *Reſpice Domine in ſervos tuos* , *&* *in opera tua* . ℟. *Et dirige eos in viam mandatorum tuorum* . ℣. *Domine exaudi orationem meam* . ℟. *Et clamor meus ad te veniat* . ℣. *Dominus vobiſcum* . ℟. *Et cum ſpiritu tuo* . Oremus .

Omnipotens ſempiterne Deus , *noſtrorum temporum* , *vitæque diſpoſitor* , *famulis tuis continuæ tranquillitatis largire ſubſidium* , *ut quos incolumes propriis laboribus reddidiſti* , *tua facias protectione ſecuros* .

Deus , *humilium viſitator* , *qui nos fraterna dilectione conſolaris* , *prætende ſocietati noſtræ gratiam tuam* , *ut per eos* , *in quibus habitas* , *tuum nobis ſentiamus adventum* . *Per Dominum noſtrum* .

Deinde aſpergantur Aqua benedicta a Sacerdote dicente : *Pax* , *&* *benedictio* ✠ *Dei Omnipotentis* , *Patris* , *&* *Filii* , *&* *Spiritus Sancti* , *deſcendat ſuper vos* , *&* *maneat ſemper* . *Amen* .

COMMENTARIUS.

I. SApientiſſime admonet S. Carolus in citato ſuperius Provinciali iv. Mediolanenſi Concilio , Capite , *De religioſis peregrinationibus* , inſcripto , in fine , ubi de laicis peregrinantibus loquutus fuit , ut *reverſi a peregrinatione* , *primo Parochum conveniant* , *a quo benedicantur* , *adhibitis ex Eccleſiæ inſtituto præſcriptis ſanctis Orationibus* .

II. At vero non omittendus eſt ritus Benedictionis Peregrinorum domum redeuntium, qui ita plane præſcriptus legitur in Sacerdotali Romano anni MDLXVII. pag. 198. a tergo , & ſeqq. *Peregrini ſtent ante fores Eccleſiæ* , *&* *Sacerdos indutus Superpellicco* , *&* *Stola* , *dicat* . ℣. Adjutorium noſtrum in Nomine Domini . ℟. Qui fecit &c. *Et deinde Sacerdos cum Clericis cantet* , *vel legat Antiphonam* , Auxilium meum a Domino, *&* *Pſalmum* , Levavi oculos cxx. *Antiphonam* , Ecce quam bonum , & quam jucundum habitare fratres in unum, *&* *Pſalmum*, Ecce quam bonum cxxxii. *Antiphonam*, Benefac Domine bonis , & rectis corde, *&* *Pſalmum* , Qui confidunt in Domino cxxiv. Sequuntur deinde preces, nempe , ℣. *Kyrie eleiſon* , *&c.* ut in hoc noſtro Capite, ac deinde tres Orationes diverſæ omnino ab illis in ipſo Capite recenſitis . Prima itaque Oratio ſic habet : *Quæſumus* , *Omnipotens Deus*, *ut his famulis tuis* , *quos incolumes de ſancto itinere venire feciſti* , *quidquid tibi per carnis fragilitatem* , *ſive per viſum* , *vel auditum impudicum* , *aut per colloquia otioſa* , *ſive aliis quibuſcumque modis* , *contra tuam juſtitiam commiſerunt*, *tu Sanctiſſime Pater miſericorditer indulgeas*, *&* *dimittas eis* , *&* *illæſos ab omni impugnatione diabolica cuſtodias* , *&* *tuis ſemper devote inhærere mandatis concedas* . *Per Chriſtum &c.* Sequitur ſecunda Oratio , quæ eſt hujuſmodi : *Te Domine*, *quæſumus* , *ut Fideles tui* , *quos per longas peregrinationes*, *&* *moras itineris* , *ſuæ patriæ reddidiſti incolumes* , *in tua voluntate permaneant* , *&* *nihil ultra hoſtilitatis metuant* , *ſed te protegente* , *ſecura mente tibi deſerviant* . *Per Chriſtum Dominum noſtrum* . ℟. *Amen* . Oratio denique tertia ita inquit : *Deus*, *qui juſtificas impium* , *&* *non vis mortem peccatoris* , *Majeſtatem tuam ſuppliciter exoramus* , *ut hos famulos tuos de tua miſericordia confidentes* , *cæleſti protegas benignus auxilio* , *&* *aſſidua protectione conſerves* , *ut tibi jugiter famulentur* , *&* *nullis tentationibus a te ſeparentur* . *Per Dominum &c.* Finita hac ultima Oratione , ex ejuſdem Romani Sacerdotalis præſcripto , dicit Sacerdos . ℣. *Dominus vobiſcum* . ℟. *Et cum ſpiritu tuo* . ℣. *Benedicamus Domino* . ℟. *Deo gratias* . Tum vero dicit: *Benedicat vos Omnipotens Deus* , *Pa* ✠ *ter*, *&* *Fi* ✠ *lius* , *&* *Spiritus* ✠ *Sanctus* . ℟. *Amen*. Atque tunc demum , ait Sacerdotale , *Peregrini Eccleſiam ingrediantur* , *&* *devotione ſua peracta*, *ad domum cum Dei benedictione revertantur* .

III. Porro unum hoc loco notabo , nihil prodeſſe multis peregrinationem , ſi deinde reverſi in patriam, in priora vitia relabantur : *Non enim exordia ſola oportet habere clara*, *ſed etiam finem clariorem* , inquit S. Joannes Chryſoſtomus Homilia xxv. in Epiſtolam Pauli ad Hebræos , ubi poſt allatas eam in rem varias ſimilitudines , ita deinde concludit: *Quotquot exordiis finem non poſuerunt competentem*, *&* *conſequentem* , *&* *concinnum* , *perierunt*, *&* *corrupti ſunt* . Utinam hodie de multis dici non poſſit , quod de compluribus ſui ſæculi ſcripſit in Chronico ſuo Albertus Abbas Stadenſis: *Vix aliquos vidi*, *imo nunquam*, *qui redierint meliores*, *vel de tranſmarinis partibus* , *vel de Sanctorum Liminibus*. Additque mox cauſam : *Puto*, *ex eo hoc evenire* , *quod debita devotione* , *nec exeunt* , *nec redeunt* . *Debent enim tali cogitatione proficiſci* , *quaſi eſſent de ſæculo migraturi* .

CA.

Digitized by Google

CAPUT XIII.

Benedictio eſculentorum, præſertim in Paſcha.

I. RECte admonent Sacri Auctores, uſum laudabilem, qui apud pios Fideles communis eſt, non ſumendi cibum ſine Benedictione, a Chriſto trahere originem, & ab Apoſtolis. Primo enim de Chriſto Domino ſæpe legimus in Evangeliis, eum benedixiſſe alimenta, quæ vel ipſe ſumpſit, vel aliis diſtribuit. Sic Marci Capite VI. *Acceptis panibus, intuens in Cælum, benedixit, &c.* Et Lucæ IX. *Reſpexit in Cælum, & benedixit, ac fregit, & diſtribuit Diſcipulis &c.* Poſt reſurrectionem quoque, uti habetur apud eundem Lucam, Cap. XXIV. *Accepit panem, & benedixit, ac porrigebat illis.* Deinde celebre eſt illud, quod ait Apoſtolus in Epiſtola I. ad Timotheum, Cap. IV. *Omnis creatura Dei bona eſt, & nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur; ſanctificatur enim per verbum Dei, & orationem.* A Chriſto itaque, & ab Apoſtolis mos inolevit benedicendi alimenta, priuſquam ſumantur, verbis ſcilicet ſacris, & ſalutari Crucis ſigno, ad quod alludit S. Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi IV. num. 14. *Fac vero hoc ſignum, dum manducas, & bibis &c.* Et expreſſius Catecheſi XIII. num. 36. *Ad omnia digitis Crux pro ſignaculo efficiatur, dum panem edimus, & ſorbemus pocula &c.*

II. Eſculenta cur benedicantur ante eorum eſum, variæ rationes a Sacris Scriptoribus aſſignantur. Prima eſt, ut moneantur Fideles, ſumendos cibos, non pecudum more, ad ſatisfaciendum gulæ, ac ventri, ſed modo rationali, propter vitæ ſcilicet conſervationem, in obſequium, & laudem Dei. Cibos enim, quos a Deo nobis provenire cognoſcimus, ſecundum Dei placitum ſumere debemus, & in ejus gloriam, quemadmodum monet Apoſtolus in ſua Epiſtola I. ad Corinthios, Cap. X. *Sive manducatis*, inquit, *ſive bibitis .... omnia ad gloriam Dei facite.* Secundo, ut ex cibis per verbum Dei, & per orationem ſanctificatis, excitemur ad deſiderium, & famem ciborum ſpiritualium animæ, qui ſecundum ſe, & propriiſſime ſunt ſancti, & vitam ſpiritualem conſervant. Tertio tandem, cum propter hominum intemperantiam, uſurpaverint ſibi dæmones nonnihil poteſtatis in cibos, uti addiſcimus ex S. Gregorio, qui Libro Dialogorum I. narrat dæmonem invaſiſſe Monialem quandam, quæ auſa fuerat comedere lactucam ſine prævia Benedictione; & ex Durando, Lib. VI. Rationalis, Cap. LXXXVI. num. 8. ubi ait, ſe vidiſſe in Civitate Bononiæ puellam a duobus ſpiritibus immundis triennio vexatam, quod malum granatum, cui dæmon inſederat, comediſſet; iccirco, ut vis, & poteſtas diaboli expellatur a cibis ſumendis, adhibetur ex veteri, ſanctiorive inſtituto antidotum Benedictionis, quam diabolus, ſerpens a Deo maledictus ſummopere timet.

III. Cæterum tametſi benedicendi ſint ſemper cibi, ac etiam potus, ſaltem ſignaculo Crucis, ut eſt mos piorum complurium Fidelium, potiſſimum vero ſolemni per Sacerdotem Benedictione in Paſcha, juxta antiquum ritum, cujus mentionem facit memoratus Durandus citato Capite, quod eſt, *De ſancto die Paſchæ*, num. 7. ubi hæc habet: *In hac ſancta die nihil, quod a Sacerdote non ſit benedictum, comedere debemus, quia inimicus noſter nunc magis ſatagit ſupplantare.* Statimque ſubjicit: *Unde in quibuſdam locis quæcumque comedi debent, ad Eccleſiam portantur, & in atrio, vel veſtibulo Eccleſiæ cum Cruce, & Aqua benedicta, & in veſtibus ſacris a Sacerdote benedicuntur.* Exſcripſit Durandus, quæ jam ante illum in Explicatione Divinorum Officiorum notarat Joannes Belethus, qui claruit Seculo Chriſti XII. Capite CXVIII. his verbis: *Nihil, quod non ſit a Sacerdote benedictum, hoc die Paſchatis comedere debemus. Unde etiam nunc in quibuſdam regionibus pro more receptum eſt, ut in magno vaſe omnia, quæ velint illo die comedere, fercula ad Eccleſiam deferant, in cujus atrio, & veſtibulo, a Sacerdote cum Cruce, & Aqua luſtrali, quam Benedictam dicimus, in ſacris veſtibus benedicuntur.* Sed, ut verum fatear, non puto iſtam obligationem cujus memorati Auctores mentionem faciunt, eſſe admittendam, cum nullum habeat fundamentum in Jure poſitivo, vel naturali. Quod ſi ſatan propter præcedens, & tunc primum deſinens jejunium, laborat, ut nobis per ingluviem noceat, ſuppetunt plane alia media ad infringendas ejus vires, & artes declinandas.

IV. Obſervat hæc Raynaudus in Heteroclitis ſpiritualibus, Parte II. Sectione III. Puncto VI. in fine, ubi etiam ait, ſimiliter ſe videre periculum fore, ne damnetur anomaliæ pietatis, quod Gretſerus Lib. II. *De Benedictionibus*, Capite XLII. aſſerit, non eſſe probandos, & multo minus laudandos, qui oſſa animalis benedicti projiciunt canibus erodenda, aut voranda, quaſi hoc ſit ſanctum dare canibus. Unde pie quoque eos facere ait, qui ovorum in Paſchate benedictorum putamina, vel comburunt, vel ad quiſquilias non amandant. Nihil horum ſolidum affirmari videtur. Nam quod benedicitur, & aliquatenus ſanctificatur in Agno, & Ovo, eſt illud dumtaxat, quod eſt edule, aut ſorbile. Oſſa autem Agni, & putamina Ovorum non ſunt talia. Itaque etiamſi objiciantur brutis, vel abjiciantur in fimetum, non datur ſanctum canibus, neque profanatur. Quin etiam ea ipſa, quæ edulia ſunt, aut potabilia, & benedictione ſunt perfuſa, præberi brutis, etiam ad meram cibationem, aut potationem, non videtur dedecens. Alioquin fas non eſſet ex menſa, cui benedictio ſit collata, tantillum panis jacere cani, alterive bruto; quamquam hic licebit cauſari, eam Benedictionem non fuiſſe ſolemnem, ſed mere privatam. Sicut admotione aquæ e menſa benedicta reſiduæ ſitim canis reſtinguere, culpa vacaret, quod nemo diceret de bruti ore immiſſo in Labrum Aquæ benedictæ religioſo cultui deſtinatum, ut bruti inde ſitim depellat.

V. Non tamen primus in Germania Gretſerus eam cogitationem ſuſcepit de cibo benedicto brutis non apponendo. Nam longe ante S. Corbinianus Epiſcopus Friſingenſis, referente ejus ſucceſſore Aribone, prandens apud Grimoaldum Principem, benedixit menſæ, & cibos religioſe conſignavit. Ex pane menſæ appoſito, & Benedictione Viri Dei ſanctificato Grimoaldus fruſtillum

lum cani ſibi dilecto projecit. Commotus eam ob rem Sanctus Epiſcopus dextro pede tripodi calcem impegit, & menſam cum omnibus argenteis vaſis ſubvertit, & increpitum de ea panis profanatione, & Benedictionis contemptione Principem, ſuccenſens deſeruit, negans ſibi amplius menſam cum eo fore communem. Cumque Pildrud Theodaldi, Grimoaldo germani vidua dolens ſe a cognati neſariis complexibus per Virum Dei abſtractam, reum mortis eſſe diceret Principis contemptorem; nihilominus Princeps exitu e Palatio prohibuit Corbinianum, oſtiis obſerari juſſis, & ad ejus veſtigia cum ſuis Primoribus provolutus, promiſſa ſatisfactione, & magnis precibus, ac muneribus interpoſitis, ægre denique pacis oſculum exoravit, & ſic iterum pariter cibum ſumpſerunt. Quid dicam? Non omnia Sanctorum facta exigenda ſunt ad ſummum rigorem. Auctor imperfecti Operis in Matthæum Homilia XVII. agnoſcit licere jactare brutis panem ad cibationem hominis ſanctificatum, ſive benedictum.

VI. Sed ut paulo ſuſius de eſculentorum Benedictione dicamus, ejuſque occaſione inſignem recitatum ſuperius Apoſtoli locum in Epiſtola I. ad Timotheum, Capite IV. explicemus, operæ pretium duximus ea deſcribere, quæ eam in rem notavit eruditus Raynaudus Tomo XVI. Parte II. Heteroclitorum ſpiritualium, Sectione II. *De Sacramentalibus*, Puncto VI. ubi ſic inquit. Initium vitæ hominis, ideſt, fundamentum, quo ægre vita poteſt deſtitui, panis, & aqua. Nonnihil tamen obſonii accedere percommodum eſt, cui appoſita Benedictio ex præſcripta ab Eccleſia formula, preces Eccleſiæ conſerit, ideoque habest iſta quoque rationem Sacramentalium. Apoſtolus in Epiſtola I. ad Timotheum, Cap. IV. ait, creaturam Dei ſanctificari per verbum Dei, & orationem; quæ duo unum, & idem ſonare notat ibi Oecomenius, quem ſequitur Cornelius a Lapide in Commentario ad eum locum. Cenſuit porro Clemens Romanus Pontifex, ſive quis eſt Auctor Apoſtolicarum Conſtitutionum, Lib. VI. Cap. XI. & fuſe Turrianus, Lib. V. contra Magdeburgenſes, Cap. VI. Apoſtolum ſignificare voluiſſe, cibos eſſe juſte accipiendos; ſed, ut obſervat inter alios inſignes Scriptores laudatus Theophylus Raynaudus, loco jam a nobis ſuperius citato, magis genuina eſt illa interpretatio cæterorum, qui dicunt, Apoſtolum, nomine orationis, & verbi Dei, ſignificaſſe invocationem Perſonarum Sanctiſſimæ Trinitatis, quæ fit in efformatione ſigni Crucis. Et ita habent S. Chryſoſtomus, ac reliqui Græci ad dictum Apoſtoli locum, & S. Auguſtinus, Lib. II. *De peccatorum meritis*, Capite XXVI.

VII. Et ſane cum ea invocatio verbis ſacris concipiatur, recte cum Alphonſo Ciaconio in Libro, *De ſignis Crucis*, Cap. XXXVIII. poteſt Oratio appellari, juxta phraſim S. Leonis, & aliorum, qui formam Conſecrationis, & Abſolutionem Sacramentalem vocant nomine ſupplicationis, ac precum, quia fiunt per verba ſacra. Eidem expreſſioni, & invocationi Perſonarum Divinarum adjungitur gratiarum actio, quæ dupliciter accipi poteſt, nempe I. pro Benedictione; ut enim notavit Maldonatus in Matthæum, Capite XXVI. aſſerunt varii, lateque Alanus Lib. I. *De Eucharistia*, Capite XV. plerumque *gratias agere* ευχαριστειν, confunditur cum verbo *benedicere*. Unde S. Cyrillus, Lib. III. in Joannem, Cap. XVVI. Joannem cum Matthæo concilians, aliique non pauci, quod Evangeliſta dixit, *gratias agens benedixit*, putant eandem Benedictionis operationem deſignare, peractam a Chriſto, adhibita conſignatione, quam ibi factam eſſe in formam Crucis, conjectat Salmeron, Tomo IX. Tractatu XII. eamque gratiarum actionis pro Benedictione uſurpationem, in loco illo Joannis VI. ubi Chriſtus panes multiplicaturus eis benedixit, eſſe neceſſarium admittere, putat Chavaſſius Lib. III. *De perfect. Prud.* Cap. II.

VIII. Poteſt ſecundo loco gratiarum actio accipi pro vulgari ſignificatione harum vocum, ferente actum gratitudinis pro beneficio accepto; & hac ratione conſignatio eſt gratiarum actio in actu exercito, quatenus formando cum ea expreſſione ſignum Crucis, recolimus beneficentiam fidejuſſoris, qui poſuit pro nobis animam ſuam, quod non poteſt abſque ſenſu gratitudinis fieri ab eo, qui non obriguerit in ſaxum. Itaque quod Apoſtolus ibidem ait, cibos eſſe cum gratiarum actione ſumendos, poteſt quoque pertinere ad conſignationem ciborum præviam. Vox Græca εντυξιν, quam ibi adhibet Apoſtolus, ut expendit Turrianus, Cap. VI. Lib. III. ejuſdem Operis contra Magdeburgenſes, & ex eo Columna Sectione III. Hydragiologiæ, Cap. VII. num. 21. ſonat poſtulationem auxilii, & interpellationem opitulationis adverſus hoſtes, prout Theodoretus in I. ad Timotheum, Cap. II. eam vocem eſt interpretatus. Per eam ergo orationem imploratricem auxilii, ſanctificatur creatura, ideſt, fit in timorem iis, qui nocere poſſent, hoc eſt, adverſariis poteſtatibus. Sic enim Iſaiæ Capite VIII. monentur Judæi *ſanctificare* Dominum virtutum, ideſt, *eum timere*. Ad hunc ergo modum eſculenta, & poculenta, Divino auxilio ſuper ea per ſignum Crucis implorato, ſanctificantur juxta Apoſtolum in citato Capite IV. prioris Epiſtolæ ad Timotheum. Quamvis enim alia præterea ſunt, quæ ſanctificantur per ſignum Crucis, ut videre eſt apud creditum Cyprianum in Sermone, *De Baptiſmate Chriſti*, & Auguſtinum Sermone XVIII. de tempore, & Tractatu XVIII. in Joannem, tamen Apoſtolo ibi ſermo erat de eſcis, & ipſæ ſunt, quæ ex frequentiſſimo uſu Fidelium ſanctificantur, & quaſi conſecrantur.

IX. Lubet nunc apponere loci illius Apoſtolici Gloſſam ex S. Joanne Chryſoſtomo ibidem, ſic ajente: *Sanctificatur per verbum Dei, & orationem; non quia immundum eſt, ideo ſanctificatur. Abſit; verum hoc in loco illos alloquitur, qui immunda quædam ex ſe ipſis eſſe arbitrantur. Duo igitur capita ponit. Unum quidem quo creatura nulla, communis, ſive immunda eſt. Secundo, quod etſi communis, ſive immunda ſit, medicamentum in promptu eſt. Signum illis Crucis imprime, gratias age, Deo gloriam refer, & protinus immunditia omnis abſceſſit &c. Num ſuilla caro immunda eſt. Non, ſi cum gratiarum actione percipitur, Crucisque ſignaculo. Non aliud quicquam immundum eſt. Sola quippe voluntas erit immunda, quæ gratias non exhibet Deo.* Ipſamet Idolothyca negat eſſe ex ſe immunda; quamvis neget, poſſe ad modum cæterorum ciborum ſanctificari, ob interpoſitum Divinum mandatum de non communicando illa ratione cum ſatana; quod fieret, ſi ederentur Idolothyca, quæ ſciantur eſſe Idolothyca. Voluntas quippe

pe

pe Divino illo præcepto refractaria immundnm redderet comedentem, & ſanctificationem, impreſſione ſigni Crucis, & adhibita gratiarum actione conferendam præcluderet. Itaque juxta Chryſoſtomum cibus benedictus, appreſſo ſigno Crucis, & gratiarnm actione interpoſita, mundatur non ab immunditia aliqua morali addita, ſed a profanitate, quia per orationem, & conſignationem, tranſit in objectum Divini cultus, & ſanctitate quadam donatur, & ex cibo mere naturali, & profano, tranſit aliquatenus in ſacrnm, ob advocatam ſuper illum ſanctificationem Dei, cui per interpoſitam gratiarum actionem, & conſignationem oblatus eſt, & eo ipſo ſanctificatus.

X. Non eſt porro hoc loco ſermo de ea ſanctificatione, & conſecratione, ratione cujus Divina Euchariſtia dicitur panis ſanctificatus, ut tradit Gregorius Nyſſenus Oratione Catechetica Cap. xxxviii. & ex Marco Eremita, ac credito Cypriano refert Raynaudus in Onomaſtico Euchariſtico. Ea enim ſanctificatio eſt ſubſtantialis, quandoquidem materia profana tranſmutatur in Corpus Deo unitum. Sanctificatio ergo, de qua hic agimus, fit per abactionem malignitatis ſatanicæ, ſiqua ſuberat per maleficium, & per remotionem mali, ſiquod erat nobis eventurum ex aſſumptione cibi, ac potus. Id enim petitur a benedicente eſculenta, & poculenta, ſicque Benedictio, ea veluti emundat, ut loquitur S. Chryſoſtomus in Homilia xii. in 1. ad Timotheum. Non quod cibi ex ſe immundi ſint, ut blaterabant Manichæi; ſed quod per Benedictionem quaſi transferantur in ſtatum rerum ſacrarum. Dici etiam poſſunt mundari, quia fortaſſis per adventitiam ſatanæ malignitatem eſſent ſumentibus obfuturi, ut contigit in exemplo incolarum Vici Aicomenſis refectorum bnve, de quo in Actis S. Theodori Siceotæ, vel quod fortaſſis eſſent nocituri ob vim veneniferam, admiſtam ab aliquo nequam, exitium ſumentibus machinante; aut caſu illapſam in cibos, ut accidit Chloroſauræ, de quo in iiſdem Actis; ut propterea ſint purgandi, adhibito ſacro hoc alexipharmaco ſigni Crucis. Quorum incommodorum abactio, quatenus nobis expedit, impreſſo ſigno Crucis, expoſcitur per Chriſti pro nobis confixi merita; quibus etiam hoc manuali ſigno memoratis apprecamur, ut cibi aſſumpti fiant nobis in ſalutem corporis, ac ſuo modo etiam in animæ ſalutem; ſic videlicet attemperati nobis, ut nec corpori obſint, nec inflamment rotam nativitatis noſtræ, & animam avertant, itaut abſtrahamur, & illiciamur ad mala, concipiente concupiſcentia, & pariente peccatum.

XI. Ex his omnibus intelligitur, in quo ſita ſit ea ſanctificatio eſculentorum, ac poculentorum, quam fieri per conſignationem ſignificabat Apoſtolus in citata Epiſtola 1. ad Timotheum, Cap. iv. Et idem proportione ſervata dicendum eſt de variis aliis rebus, quæ per ſignum Crucis ſanctificantur, &, uti vulgo loquimur, benedicuntur. Ea enim ſanctificatio non eſt ſita in phyſica qualitate, ut recte tradunt Bellarminus in Libro, *De Imaginibus*, Cap. ultimo, Gretſerus Lib. iii. *De Cruce*, Cap. xxxvi. Pererius in Cap. xiv. Epiſtolæ ad Romanos, Diſputatione 1. Nigronius in Tractatu, *De Benedictione Menſæ*, Cap. 1. num. 11. Quis enim fingat, ex apprecatione illa, quam diximus, & ex admotione extrinſeca picturæ Crucis tranſeuntis exurgere realem, & intrinſecam qualitatem? Ex ea ergo ſigni Crucis appreſſione exurgit dumtaxat relatio, proportionalis illi, quæ exurgit ex contactu Crucis permanentis, præſertim ejus, quæ Chriſti Sanguine fuit purpurata, aut ex contactu Reliquiarum. Omnes enim cenſent, hominem ſanctificari attactu hujuſmodi rerum ſacrarum, ut nominatim de Reliquiis ait S. Baſilius in Pſalmum cxv. & S. Gregorius Nyſſenus in Encomio S. Theodori, ac ſæpe alii Patres. Proportionalem ergo ſanctificationem contrahunt res corporeæ ex appreſſione ſigni Crucis. Cibos communes menſæ impoſitos, ob præmiſſam Benedictionem menſæ, dici *Eulogias*, Gretſerus, Lib. II. *De Benedictionibus*, Cap. xxiv. probat ex Actis S. Columbæ Abbatis, & S. Nicetii Lugdunenſis. Alias autem dicuntur *Benedictiones*, ut a S. Gregorio, Lib. II. Dialogorum, Cap. xxxi.

XII. Hinc facienda eſt medicina loco morboſo, qui eſt in Auctore Operis imperfecti in Matthæum Homilia xxxii. in fine. Hortatur ibi Auctor Fideles, ut ſæpe filios ſuos offerant Deo, ac Sacerdotibus, ut eorum Benedictione ſanctificentur. Sic enim ratiocinatur: *Siquis eſcas ſuas per orationem non offert Deo, coinquinatas eas manducat, ſecundum quod de illis ait Apoſtolus:* Quoniam omnis creatura Dei bona eſt; & nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur; ſanctificatur enim per verbum Dei, & orationem. *Dicens enim*, ſanctificatur per verbum Dei, & orationem, *oſtendit, quia maculata eſt, niſi per orationem fuerit omnis eſca mundata, & ſanctificata; quanto magis pueros offerri Deo, & ſanctificari neceſſe eſt? Cauſa autem ſanctificandarum eſcarum hæc eſt, quoniam mundus totus in maligno poſitus eſt. Ergo & omnis res corporalis, quoniam mundi eſt pars, in maligno eſt poſita, & ipſam propterea oportet ſanctificari; conſequenter & infantes, quando naſcuntur, & ipſi, quantum ad carnem, in maligno ſunt poſiti; quoniam & omnis caro, quaſi pars mundi in maligno poſita eſt. Propterea neceſſe eſt, offerri pueros, ut aſſidue ſuper eos oratio fiat. Quoniam eſcam ſemel ſanctificari neceſſe eſt; manducamus enim eam, & tranſit; hominem autem, quem indeſinenter adverſarius perſequitur, & ſordidat, ſemper ſanctificari neceſſe eſt.* Atque hic eſt locus, quem ait Raynaudus videri morboſum, & faciendam illi eſſe ex dictis ſuperius medicinam.

XIII. Ergo quod in eo dicitur, eſcas, & corpus, quia ſunt pars mundi, quippe res corporeæ, in maligno poſitas eſſe, ſive, ut Græca habent, jacere in ſatana; & iccirco immunda eſſe, atque coinquinata, ſapit Manichæiſmum. Item quod puer ſit aſſidue offerendus, quia ſemper eſt coinquinatus, & maculatus, redolet hæreſim Pelagianam, confoſſam ab Apoſtolo, docente nihil damnationis eſſe in iis, qui ſunt renati in Chriſto; ſi needum ſint rationis compotes, & perſonalis culpæ capaces. Dicendum ergo videtur, juxta antedicta, & pueros, & eſcas, quando non offeruntur per conſignationem, cenſeri ſordere, quia carent ea ſanctitate, quæ illis conciliatur per ſanctificationem illatam a conſignatione. Alium commodum ſenſum inquinationis, ſive ciborum non benedictorum, ſive puerorum renatorum non oblatorum, ſuppeditabunt ii, quibus occurrerit. Video autem, ſimili fere modo Arnobium juniorem in conflictu cum Serapione, Libro 1. pag. mihi 536. cum dixiſſet, Chriſtum non

eſſe

eſſe uatum *ſecundum conjugium pollutionis*; reponente Serapione hæretieo, conjugium non eſſe pollutionem, ſed id de foroicatiooe eſſe dicendum; expoſuiſſe eam pollutionem eonjugio a ſe tributam, de defectu ſauctitatis abſque crimine ullo. Similiter ergo eſca non benedicta, & noo eonſignata, quia earet ea veluti legali ſanctitate, quam ei eoneiliat eouſignatio, poteſt utcumque immunda, & conqoinata appellari, etiamſi revera ſit innoxia; per conſignationem autem ſit utcumque ſancta; &, oe obſit, immo ut proſit, ſi ita nobis expediat, exoratur.

XIV. Quod fructum vero, ac neeeſſitatem ſanctificationis eſculentorum, & poculentorum ſpectat, eonſcii plane hujus fructus ciborum conſignationem conſequentis, Saoctiſſimi Apoſtoli imitatione Chriſti, qui cibum ſumptorus, aut porrectorus gratias egit, ideſt cibum benedixit, præſcripſerunt Fidelibus, ut eibos ſumendos couſignarent. Quod præſcriptum adeo rigide accepit Geminianus in Canone, *Non liceat*, Diſtinctinne XLIV. ut putarit, non benedicentes meoſam, & poſt eam gratias non agentes, peccare mortaliter; *quia faciunt*, inquit, *contra præcepta Legis*. Agnoſcunt quoque præceptum benedicendi menſam, eujus tranſgreſſio peecato fordeat, Turrecremata ad eundem Canonem, *Non liceat*, Cajetanus in Summula, verbo, *Clericorum peccata*, Tabiena, verbo, *Clericus* III. num. 7. Sylveſter, verbo, *Clericus* II. num. 2. Angelus, verbo *Clericus* XI. nom. 3. & Navarrus, *De oratione*, Cap. XVIII. num. 42. qoi tamen nonniſi peecatum veniale in omiſſione iſta ſtatuunt, nec niſi reſpectu Clericorum. Et ſane ſolemnis menſæ Benedictio inter propria Clericorum Officia numeratur. Unde tempore Interdicti, quo eſt plenum juſtitium Divinorum Officiorum, excluditur etiam ſolemnis Beoedictio menſæ, niſi adſit privilegium, quale Fratribus Minoribus conceſſit Leo Papa X. ex Roderieo Tomo II. Quæſtiouum Regnlarium, Quæſtione CIX. Articulo II. Verum Suarez, cui potius adhæreo, Lib. III. *De Oratione*, Cap. VIII. num. 16. aliter ſtatuit. Nimirum agnoſcit, optimom eſſe eonſilium benedicere meuſæ, eamque cooeludere per gratiarum actionem juxta S. Hieronymi monitum in Epiſtola XXII. & S. Athanaſii io Libro, *De virginitate*, necnoo Clementis Papæ, Chryſoſtomi, Baſilii, Ephremi, Cyrilli Alexandrini, Origenis, Tertulliani, Nazianzeni, Prudentii, Theophilacti, quorom loca ſignat Lorinus in Caput X. Actorum Apoſtolorum, Verſu IX. Et quod ad gratiarum actionem attinet, bene id tradit S. Maximus Taurinenſis Homilia I. & II. *De non timendis hoſtibus*, inter Homilias de diverſis. Addit tamen Suarez, nullum eſſe præceptum poſitivum de hujuſmodi Benedictione, & gratiarum actiooe etiam quoad Clericos, atqoe adeo neque hos peccare, ſi eos actus omittant.

XV. Sicubi tamen ex præſcripto Regulæ ad peccatum obligantis conſignatio menſæ præmittenda eſſet, non dubito, quin peccaret, qoi ſciens eonſignationem illam præteriret. Et fortaſſis hane ob cauſam, Novitius Ordinis Prædicatorum Buſcoduci, ut narrat Joannes Nider iu Formicario, Lib. III. Cap. I. guſtato in tranſitu per hortum eaulis folio, non adhibita conſignatioue, factus eſt arreptivus. Item Monialis, de qua S. Gregorius Lib. III. Dialogorum, Cap. VII. a dæmone lactucæ inſidente eorrepta eſt, quod Crucis ſignum mauducationi lactucæ uon præmiſiſſet. Vel ſi nulla Monaſterii Regula eam urgebat, ad efformandum ſuper cibos ſignum Crucis, potuit in ea plecti edaeitas, aut qood abſque facultate aſſumpſiſſet ſibi eam lactocam, ut gulæ ſatisfaceret. Nam primi pareutes ob cibum exignum contra præſcriptom Dei aſſumptum, & gravi culpa ſunt inquiuati, & mole malorum oppreſſi. Præterqnamquod enerrgomeuiſmos virns quoqne ſanctos oceupavit interdum abſque ulla prorſus eorum eulpa ad merum virtutis exercitium. Potnit ergo lactucæ manducatio abſqoe eonſignatione prætermiſſa com levi, aut etiam uulla culpa, ſic caſtigari. Sicut fortaſſe aeeidit io exemplo puellæ Bononienſis, quod a ſe viſum ſcribit Gulielmus Dorandus, Lib. VI. Rationalis, Capite LXXXVI. num. 8. Edens enim ſine Benedictione de malo granato, cui duo dæmoues inſidebant, ab illis per triennium divexata eſt. In alia, quæ æque dimiſerat Benedictiooem, dicens ſe comeſturam in nomine diaboli, a dæmone icCirco infeſſa, exemplum atrox refert Nider, Libro V. Formicarii, deſcriptus a Delrio III. Magicarum, Parte I. Quæſtione VII. Sectione II. Sed in hac puella gravis culpa præceſſerat.

XVI. Sive autem ſit obligatio Præcepti poſitivi de Benedictioue ciborum aſſumendorum, ſive non ſit ohligatio, uſus perpetuus Chriſtianorum ſemper tulit, ut cibus, ac potus Benedictione ſanctifiearetur. Ita liquet ex Tertulliauo in Libro, *De corona Militis*, Cap. III. ex S. Cyrillo in Catecheſi IV. & XIII. & ex S. Athanaſio in Aſcetriæ inſtitutione, obi ternam cibi Benedictionem præſeribit; quam etiam a ſe ſuper porrectum in carcere calicem fuiſſe adhibitam, ſcribit S. Theodorus Studita io Epiſtola ad Naucratium. De pane, quo mater alenda erat, a ſe benedicto, & ſignato, teſtatur S. Gregorius Nazianzenus in Oratione XIX. Palæmonem antiquiſſimum Monachum, & ipſius S. Pachomii Magiſtrum, eibos Cruce ſignaſſe, narratur io Vita S. Pachomii. Luculentus locus Origenis, Lib. III. in Jobum, uſum benedicendi cibos, de quo agimos, commendantis, apte eam Sæcoli II. quo ipſe claruit, praxim obſignat: *Cum maaducomus, ac bibimus*, inquit, *Fidei memores fuerimus, ſi terribile Nomen ejus invocaverimus, ſi noſmetipſos, vel cibum, & potum noſtrum, ſigno venerabilis Crucis Chriſti ſignaverimus, ſi ad Cælum oculos noſtros levaates dicamus*. Qui das eſcam omui carni, da etiam cum Beoedictione hunc eibum ſumere. *Si dixerimus cum ſinceritate ad Dominum noſtrum*: Tu dixiſti Domine, qoia ſi mortiferom aliquid biberimus, tuum iuvocantes Nomen, non erit nobis moleſtum. Tu itaque, Domine virtutis, & gloriæ, averte veneficam, & iniquam operationem a nobis, & ab omnibus cibis noſtris. Niſi enim tua miſericordia couſervaverit, quomodo poſſumus effugere tanta pericula ciborum, ac potuum, quæ frequenter plus repunt, ac ſerpunt, quam malignæ, ae veuenoſæ beſtiæ?

XVII. Præſtitit freqoenter hunc effectum depulſionis pericoli a veneno adhibita Benedictio, & Crucis ſuper eſculenta, poculentave, conſignatio, ut probari poſſet innomeris plane exemplis, qoæ paſſim in Vitis Sanctorum occurruut. Sed hiſce omiſſis, ad propoſitum noſtrom, quod maxime facit, mihi videtur eſſe Bulgarorum ad Nicolaum Papam I. directa inquiſitio,

a quo

a quo ſcilicet ſciſcitati ſunt, Cap. LIII. *Si licet ſuper menſam, in qua Sacerdos, aut Diaconus deeſt, vexillum ſanctæ Crucis imprimere, & comedere.* Quibus reſpondit Pontifex, *quod procul dubio licet; nam omnibus datum eſt, ut & omnia noſtra hoc ſigno debeamus ab inſidiis munire diaboli, & ab ejus omnibus impugnationibus in Chriſti Nomine triumphare. Supereſt tantum, ut cum potior adeſt, inferior hoc ſibi ipſi juſſus non audeat arrogare.* Solemne ergo fuit, ut Presbyter, vel Diaconus, ſi adeſſent, menſam benedicerent, fuſa prece, ſalutariſque Crucis expreſſo ſignaculo. Non autem id debet præſumere Diaconus, præſente Sacerdote. Sine contradictione enim, ut ait Apoſtolus in Epiſtola ad Hebræos, Cap. VII. *quod minus eſt, a meliore benedicitur.* Unde S. Hieronymus merito Diaconos reprehendit, qui in domeſticis conviviis, & menſæ, & Presbyteris Benedictionem dare præſumebant, ſic inquiens in Epiſtola ſua LXXXV. *Diſcant qui hoc faciunt, ſe non recte facere.* In locis, ubi Diaconi menſuram ſuam melius agnoſcebant, mos ille vigebat, ut Diaconi ipſi ſupplicarent Sacerdoti, ſi adeſſet, ut vel ipſe benedicere dignaretur, vel ſibi juberet, ut benediceret.

XVIII. Ubi præſens erat Epiſcopus, ipſe Benedictionem faciebat, ſed ubi ille non aderat, & aderat Presbyter, benedicendi munus ad ipſum deferebatur. Si Presbyteri plures eodem in loco adeſſent, ſenior, & dignior benedicebat. Ubi hæreſes graſſabantur, ſæpe contentio, propter prærogativam obeundi hujus muneris, incidebat inter Catholicum Sacerdotem, & eum, qui hæreticorum partes tenebat, præſertim quod Catholicus refugeret benedictos cibos ab hæretico attingere; uti notat Sauſſay, Parte II. Panopliæ Sacerdotalis, Lib. II. Articulo XVII. probatque celebri exemplo, quod refert Gregorius Turonenſis, Lib. I. Miraculorum, Cap. VIII. *Semper*, inquit, *Catholicorum inimica eſt hæreſis, & ubicumque poterit, tendere inſidias non omittit, ſicut illud eſt, quod quodam loco factum celebre fama refert: Mulier quædam erat Catholica habens virum hæreticum, ad quam cum veniſſet Presbyter noſtræ Religionis valde Catholicus, ait mulier ad virum, peto charitati tuæ, ut pro adventu hujus Sacerdotis, qui me viſitare dignatus eſt, lætitia habeatur in domo noſtra, ac præparatam dignis impendiis epulemur cum eo; promittente autem viro ejus, ſic ſe, ut illa flagitabat, facturum, advenit & alius hæreticorum Presbyter, dixitque vir mulieri: Duplicata eſt lætitia hodie, eo quod ſint Sacerdotes utriuſque Religionis in domo. Diſcumbentibus autem ad convivium, vir ille cum Presbytero ſuo dextræ partis cornu occupat, Catholicum ad ſiniſtram ſtatuens, poſitaque ad lævam ejus ſellula, in qua conjux ejus reſideret, dixit vir ad Presbyterum hæreticum: Si conſenſeris dictionibus meis, exercebimus hodie cachinnum de hoc Romanorum Presbytero, ut ſcilicet appoſito ferculo, tu celerius ſignare feſtines; eamque ille manum non poſuerit, illo triſtante, nos cum lætitia comedemus cibum. Cui ille, faciam, inquit, quod præcipis; tuncque veniente diſco cum oleribus, ſignavit hæreticus, poſuitque primus manum ſuam. Quod cernens mulier ait: Ne feceris, quia ingrate fero injuriam Sacerdotis; & exhibito alio cibo, ſumpſit Catholicus. In ſecundo vero, & tertio ferculo ſimiliter fecit hæreticus; quarto autem exhibito, feſtinans hæreticus priuſquam ferculum illud, vel menſam tangeret, elevata manu ſignat, ſtatimque ipſum cochleare ſumit, non intelligens, an caleret, ferventemque cibum velociter inglutivit; protinus accenſo pectore, æſtuare cœpit, & cum ſuſpirio immenſo nequam ſpiritum exhalavit; ablatuſque de convivio, locatus in tumulo, terrenæ molis congerie eſt opertus. Tum exultans Presbyter noſtræ Religionis ait: Vere ultus eſt Deus ſervos ſuos, & converſus ad virum ait: Periit hujus memoria cum ſonitu, & Dominus in æternum permanet. Tunc homo ille perterritus, provolutuſque ad pedes Presbyteri, converſuſque ad Fidem Catholicam, credidit cum domo ſua.*

XIX. Hæc Gregorius, qui claruit Sæculo VI. ex cujus dictis patet, tunc viguiſſe morem non ſolum, ut Presbyteri præſentes convivio menſæ benedicerent, ſed etiam, ut ſuper unumquodque ferculum Crucis ſignaculum pro ſingulari Benedictione exprimerent. Quod quidem pluribus probat laudatus Raynaudus, loco citato, & Martene, *De antiquis Monachorum ritibus*, Lib. I. Cap. IX. num. 13. Juſta eſt autem, ac digna notatu hoc loco illa laudati Sauſſay querimonia, quod, licet hodie in magnatum conviviis mos adhuc perduret, ut a Sacerdote domeſtico, quem Eleemoſynarium, vel Capellanum vocant, menſa benedicatur, eum tamen ita deſpectui habent, ut menſæ, cui benedixit, dignum non cenſeant ſecum diſcumbere; mancipii enim inſtar plerique habent Chriſti Sacerdotem; nec memores ſunt conditionis ſuæ; ſcilicet quantumvis in ſæculo magni ſint, meri tamen ſunt laici, plebemque in Eccleſia faciunt; & ſi vere ſunt Fideles, debent certe ſententiæ Domini ad ſuos Apoſtolos recordari, Lucæ Cap. X. Verſu XVI. *Qui vos honorat, me honorat; & qui vos ſpernit, me ſpernit.* Atque huc referri poſſet illuſtre factum S. Martini in menſa Maximi Imperatoris cum Presbytero ſuo conſidentis, quod ita refert in ejus Vita Severus Sulpitius, Lib. I. his verbis: *Ad mediam fere convivium, ut moris eſt, pateram Regi miniſter obtulit. Ille ſancto admodum Epiſcopo potius dari jubet, expectans, atque ambiens, ut ab illius dextera poculum ſumeret. Sed Martinus ubi ebibit, pateram Presbytero ſuo tradidit, nullum ſcilicet exiſtimans digniorem, qui poſſit prior bibere; nec integram ſibi fore, ſi aut Regem ipſum, aut eos, qui a Rege erant proximi, Presbytero prætuliſſet.*

XX. Cæterum cum de Benedictione menſæ, & de gratiarum actione poſt ſumtum cibum, nonnihil ſupra dixerimus, extant utriuſque formulæ in fine Breviarii Romani, ut nempe ſacri ſaltem homines formulis ipſis, & in prandio, & in cœna utantur, ad utilitatem æque, ac ædificationem domeſticorum; antiquiſſima eſt enim vel laicis hæc diſciplina, cujus priſci Patres Apoſtolo Paulo ritum ipſum non ſemel mandanti adhærentes, mentionem faciunt, præſertim vero Aurelius Prudentius, qui duos etiam concinnavit Hymnos, & alterum quidem ante cibum, poſt cibum vero alterum. Sed proh dolor! ſcimus, hodie loco benedictionis menſæ ante cibum, & gratiarum actionis poſt cibum, ſermones ſcurriles, laſcivos, ſuperfluoſque miſceri, ac illos etiam, quibus proximorum fama lædatur. Laudandus plane vel ex hoc capite S. Auguſtinus, qui, ut teſtatur in ejus Vita Poſſidius ejuſdem S. Epiſcopi Diſcipulus, Cap. XXII. contra peſtilentiam hu-

manæ hujus conſuetudinis, quam jure, ac merito carpit, in menſa ſua ita ſcriptum habebat.

Quiſquis amat dictis abſentum rodere vitam,
Hanc menſam indignam noverit eſſe ſibi.

Addit mox etiam Poſſidius, quod & quoſdam ſuos familiariſſimos Epiſcopos illius ſcripturæ oblitos, & contra eam loquentes, tam aſpere aliquando reprehendit Auguſtinus, commotus ut diceret, aut delendos eſſe illos de menſa verſus, aut ſe de media refectione ad ſuum cubiculum ſurrecturum. Atque hæc ſunt, quæ operæ pretium duxi adnotare in Rubricam prædicti Capitis XIII. quod inſcriptum eſt, *Benedictio eſculentorum præſertim in Paſcha*.

C A P U T XIV.

Benedictio Agni Paſchalis.

I. PErvetuſta eſt apud Chriſtianos, habeturque in antiquiſſimo Romano Ordine, *Benedictio Agni in Paſcha*, ut de illius ſcilicet carnibus in die ipſo Paſchæ Fideles cum gaudio comedant; ad repræſentandum, quod Deus per Moyſen juſſit comedi Agnum in memoriam exitus, & liberationis Populi Iſraelitici de Ægypto, & liberati a morte per ſignum, ſeu notam ſanguinis Agni; *in figuram*, nempe, *Jeſu Chriſti, cujus Sanguine omnia primogenita ſibi de mundo redemit, & Angelo in nocte illa omnia primogenita in Ægypto percutiente, populum ſuum ſervavit Agni ſanguine prænotatum*, uti inter alios notavit Durandus, Lib. VI. *Rationalis Divinorum Officiorum*, Cap. LXXXVI. num. 8. Benedicitur præterea, & manducatur Agnus in Paſcha, ut alii obſervant, ad recolendum beneficium Sacramenti Altaris, ſeu Agni Euchariſtici a Chriſto inſtituti, & per Agnum legalem præfigurati; quod ipſe Chriſtus declaravit, dum inſtituit hoc Sacramentum immediate poſt Cœnam Agni legalis, & typici, dans finem figuris, & principium veritati, ſeu rei figuratæ. Rurſus, quum Agnus ſit typus innocentiæ, & ſymbolum prædeſtinatorum, uti habetur Matthæi Capite XXV. *Statuet Agnos a dextris &c.* jam merito Eccleſia Agnum benedicit in Paſcha, ut Fideles de illo manducent, eodem die; quando ſcilicet, impleto Præcepto Confeſſionis, & Communionis, innocentiam ſunt adepti; atque ut prædeſtinati aſpirent ad æternam gloriam in Paſcha, quando Chriſtus Dominus æternitatis nobis aditum devicta morte reſeravit.

II. Hinc mirum videri debet, quod cum Benedictio Agni Paſchalis venerabili antiquitate, ac myſteriis innixa ſit, probataque perpetuo Eccleſiæ uſu, eam tamen tanquam ſuperſtitioſam improbarit Walfridus in Libro, *De rebus Eccleſiaſticis*, Cap. XVIII. ubi ſic loquitur: *Unde quorumdam ſimplicium error de Judaicarum ſuperſtitionum ſeminario natus, & ad noſtra hæc uſque tempora quædam vetuſtatis extendens veſtigia, jam ex magna parte ſapientum ſtudio compreſſus eſt. Et ſicubi adhuc pernicioſum hujus peſtis germen reviviſcere fuerit comprobatum, mucrone ſpiritali radicitus eſt amputandum. Illum dico errorem, quo quidam Agni carnes in Paſcha juxta, vel ſub Altari eas ponentes, Benedictione propria conſecrabant, & in ipſa Reſurrectionis die ante cæteros corporales cibos de ipſis carnibus percipiebant. Cujus Benedictionis ſeries adhuc a multis habetur. Quod quam ſit ſupervacuam, & a Sacramentis Chriſtianæ perfectionis abhorrens, facile perſpicit, qui veraciter intelligit, quod Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, & vult epulari non in fermento veteri, ſed in azymis ſinceritatis, & veritatis*. Verba ſane ſunt iſta paulo duriora, quæ ab errore an poſſint eximi, facile non videre ſe ait merito Martene in Libro, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis celebrandis Officiis*, Capite XXV. n. XXIV. Quid enim ſuperſtitioſius in Agni, quam in caſei, lactis, & mellis Benedictione, quæ pariter fiebat olim in Paſchate, aliorumque comeſtibilium, quam a priſcis ſæculis ad hæc uſque tempora, nec ſine devotionis ſenſu, nec ſine fructu, Eccleſia uſurpat?

III. At vero Walfridi opinioni locum præbere potuerunt objecta Græcorum, qui, teſte Ænea Pariſienſi Epiſcopo in Libro adverſus Græcos, Tomo VII. Spicilegii Dacheriani, jamdudum nobis Latinis exprobraverunt, *Quare Agnum ſimul cum Corpore Chriſti, & Sanguine in Paſcha ſuper Altare ponamus, & more Judæorum offeramus, cum nullatenus hæc vel aliquis deſipientium unquam crediderit*. Verum, quum iſthæc Agni Benedictio ſeorſim fieret, non ut Agnus ille Deo offerretur, ſed ut carnium eſus cum Eccleſiæ Benedictione, ob rationes ſuperius explicatas, ſumeretur, manifeſta eſt hæc Græcorum adverſus Latinos calumnia, de qua merito queritur Nicolaus Papa I. in Epiſtola ſua XVI. ſic inquiens: *Quod ſuper Altare una cum Corpore Chriſti offeratur Agnus tempore Paſchatis, eſt manifeſta calumnia*. Et in Epiſtola LXX. ad Epiſcopos Galliæ: *Mentiuntur*, inquit, *nos Agnum in Paſcha more Judæorum ſuper Altare pariter cum Dominico Corpore benedicere, & offerre*. Non negat Agni Benedictionem in die Paſchatis ex antiquiſſima conſuetudine tum apud Latinos, tum apud Græcos etiam, ut infra dicemus, fieri ſolitam, ſed eam refellit calumniam a Græcis ſchiſmaticis Latinæ Eccleſiæ impoſitam, quod nempe Agnum in Paſchate ritu Judaico ſuper Altare cum Dominico Corpore benedicere ſolita eſſet, & offerre. Fuit hic quidem Armeniorum error ſacrificandi Agnum in Paſchate, quem latius exponit, confutatque S. Nicon Monachus in Libro, quem de peſſima ipſorum religione edidit: *Armenii*, inquit, *omnia fere, quæ ſunt abolita, Legalia adhuc peragunt. Agnum enim magno Dominico, ideſt, die Paſchatis, ſacrificant, & limina inungunt, & ejus oſſa comburentes, ſervant cinerem cum ſanguine in ſignum expiationis, & velum ante Altare ſtatuunt, & tintinnabula ipſi, vel Altari appendunt*. Idipſum refert Nicephorus, Libro XVIII. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. LIII. Porro Agni Paſchalis, atque aliarum item carnium Benedictionem, uti & plures ritus alios, laudatam in pervetuſto Romano Ordine, a S. Gregorio, & ab Apoſtolica Sede acceperunt quidem Armenii; errorem autem iſtum, ſeu Judaicum de Agno abuſum a Jacobitis, ſive etiam forte a quibuſdam ignorantibus Latinis, in quos in-

invehitur memoratus Walſridus recitato a nobis ſuperius loco, num. II.

IV. Quicquid ſit de Armeniorum abuſu, & de Græeorum ſchiſmaticorum ealumnia adverſus Latinos, antiqnum Eccleſiæ morem benedicendi Agnum iu Paſchate, ut ex eo Fideles veſcantur, commendat etiam vetus Miſſa ex ms. Ratoldi Abbatis Corbejenſis Codice ab Hugone Menardo edita in ſuis Notis ad Librum Sacramentorum S.Gregorii Papæ, ubi intra Canonem, antequam dieatur, *Per quem hæc omnia*, legitur *Benedictio earnis*, quæ etiam occurrit in Ordine antiquo Romano apud Hitorpium, incipitque: *Deus univerſæ earnis, qui Noe, & filiis ejus &c.* vigebatque adhue auno Chriſti MCCCLXXXVII. quo renovatæ ſunt mſs. Conſuetudines Cauouicorum Regularium Caſſanenſis Monaſterii, iu quibus hæc ſe legiſſe ait Martene loco citato: *Ad Miſſam eum venerit eelebraus ad hæc verba*, in unitate Spiritus Sancti omnis honor, & gloria, *benedicat Agnum Paſchalem, qui coctus in aliquo pulcbro loco, ad Altare portetur*. Legitur taudem & ipſa Agni Benedictio in Paſcha in Miſſalibus paſſim Romanis, & in hodierno Rituali, ideoque nec Græcorum ſchiſmaticorum objecta, nee ceuſura Walſridi tanti ponderis extiterunt, ut Agni Paſchalis Benedictionem dimittere, & abolere poſteris Catholicis perſuadere potuerint.

V. Neque vero Latini ſolum, verum etiam Græci piam Chriſti Agni pro expiandis mundi delictis in Paſchate crudeliter occiſi memoriam reeolentes, ex Agni earnibus Eccleſiæ Benedictione ſanctificatis cibum in die ipſo Paſchatis ſacro ſumeudum in ſpiritalis lætitiæ argumentum præparant. Extat iccirco in eorum Euchologio a Viro Clariſſimo Jacobo Goar edito peculiaris Benedictio, quæ inſeribitur: *Oratio ad benedicendum earnium eſcas ſancto & magno die Paſcbæ*. Ubi poſtquam dictum ter ſuerit, *Chriſtus ſurrexit*; tum vero, *Dominum precemus*, hæc Oratio ſequitur: *Reſpice, Domine Jeſu Chriſte, hæc carnium edulia; & velut Agnum a fideli Abraham tibi oblatum, vel Abel bolocauſtum, vel etiam vitulum ſaginatum ob filium errantem, deinde reducem, oecidi juſſiſti; ut ſicat ille tua gratia perfrui dignus fuit, ita bis in nutrimentum noſtrum a te ſanctifientis, & benedictis perfruamur. Tu enim es verus cibus, & omnium bonorum largitor; & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & Sancto Spiritai, nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen.* Extat quoque iu Goarii Euehologio hæe alia Oratio pro Agnum offereutibus: *Domine Deus Patrum noſtrorum, qui Abrabæ bolocauſtum pro Iſaae filio ejus ſuſeepiſti: ipſe, Domine, etiam Agni bujus oblationem ſuſcipe, & offerentes æternis tuis remuuera bonis. Gratia Unigeniti Filii tui, cum quo benedictus es in ſæeula ſæeulorum.* Neque ſolum Agni carnes henedicunt hodie Græci, ſicut Latini, ſed caſeum quoque, & ova, ut eonſtat ex Oratione ad caſeum, & ova ipſa benedicenda, his verbis eoncepta: *Dominator, Domine Deus noſter, Creator, & Opiſex omnium, lac iſtud eoagulatum, & cum eo pariter ova benedic, & nos in tua benignitate conſerva; ut ex iis deguſtantes, tuis copioſe a nobis exhibitis donis, & inexplieata tua bonitate repleamur. Quia tua eſt poteſtas, & virtus, & Gloria Patris, & Filii, & Sancti Spiritus, nune, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen.* Qui plura in haſce Euchologii Orationes deſiderat, legat egregias Notas, quibus ipſas adornavit laudatiſſimus Jacobus Goar, qni etiam inter alia docet, eſſe etiam in Fratrum Prædicatorum Collectario ex antiquioribus Ritualibus Libris collecto pro caſeo, & ovis ſimul benedieendis Orationem, atque inſuper alias duas pro ſolis ovis ante quemlibet cibum deguſtandis. Sed de ovorum Benedictione vide quæ in ſequeuti Capite, quod inſeribitur, *Benedictio ovorum*, nos latius diſſeremus.

VI. Sed ut Latinæ Eccleſiæ ritus magis magiſque explicemus, ex vulgato etiam Romano Ordine, fiebat & in Sabbato Sancto non modo *Benedictio lactis, & mellis*, extra tamen Calieem ſacta, & ſeorſim parvulis porrecta, verum etiam Agni Benedictiò, aliarumque earnium, ut notat Martene in eitato Opere, *De antiqua Eccleſiæ diſeiplina in Divinis eelebrandis Offieiis*, Cap.XXIV. *De Sabbato Sancto*, num. XXXII. ejuſque ritus ſit mentio in ms. Codice Bibliothecæ Regis Francorum, num. 3865. annorum circiter mille, ubi poſt alios ritus ea die peragi ſolitos, ſequitur Miſſa, in qua ante Orationem Dominicam habetur Benedictio ſuper Agnum in Paſcha, *Deus univerſæ carnis &c.* In Miſſali quoque Mozarabum, ubi agitur de eodem Sabbato Sancto, legitur etiam *Benedictio Agni in Illaria Paſehæ*, quæ incipit, *Domine Jeſu Chriſte, qui per Moyſen famulum tuum &c.* & louge diverſa eſt ab illa in §. noſtro præſcripta; qua etiam finita, deinde dicit, *Deo gratias*, tribus vicibus; & poſt hæe dicit: *In Nomine Domini Jeſu Chriſti ſanctificatus bie Agnus permaneat*. Conſucviſſe etiam fieri Agni Benedictiouem in aliis Feſtis, ac præſertim Vieunæ in Gallia in Aſcenſione Domini, docet Cæremoniale Viennenſe apud laudatum Martene, Capite XXVIII. num. III. ubi edicitur, ut ſacto in Proceſſioue hujus Feſti ſermone ad populum, *fiat deinde Benedictio Agni, & aſpergatur Aqua benedicta, & thuriſieetur*.

VII. Quicquid ſit de aliis Feſtis, conſueviſſe uua eum Agno die Paſchatis benedici & lardum, non obſcure innuit Auctor incertus, qui de Sancti Udalriei Epiſeopi Auguſtani prandio in die Paſehæ, Cap. IV. apud Gretſerum, Lib. II. *De Benedictionibus*, Cap. XLII. ait, quod, *ſanctifieato eibo per Benedictionem menſæ, carnes Agni, & particalas lardi inter Miſſarum ſolemnia benedicti, omnibus diſpenſavit, & tune demum cibam eum eis omni gaudio ſumpſit*. Qualis fuerit formula Benedictionis lardi, addiſcere licet ex Romano Sacerdotali, ubi inter alia extat Caput inſcriptum, *De Benedictione lardi*, quæ quidem unica Oratione continetur, eademque eſt, ac illa, quæ legitur infra, Capite XIX. diciturque, *Benedictio ad quodcumque eomeſtibile*. Porro Danæus Calviniſta hane Benedictionem lardi ſemper in ore gerit, ut merito ſuſpicatus ſit doctiſſimus Gretſerus citato loco, Capite XLVIII. illum lardo admodum delectatum ſuiſſe. Irrident & hanc Benedictionem, ſieut & alias multas hæretici Proteſtantes, qui tamen omnes ſatis confutantur celeberrimo illo in Epiſtola I. ad Timotheum, Cap. IV. teſtimouio, omnem creaturam per verbum Dei, & orationem ſanctificari. Si omnem. Cur non & lardum? An non & ipſum creatura Dei? Vide ſupra in præfatione ad Rubricam Capitis XIII. ubi memoratum Apoſtoli locum late expoſuimus.

§. I.

℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini*. ℟. *Qui fecit Cælum, & terram*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*. *Oremus*.

Deus, qui per famulum tuum Moyſen in liberatione populi tui de Ægypto Agnum occidi juſſiſti, in ſimilitudinem Domini noſtri Jeſu Chriſti, & utroſque poſtes domorum de ſanguine ejuſdem Agni perungi præcepiſti; tu benedicere ✠, *& ſanctificare* ✠ *digneris hanc creaturam carnis, quam nos famuli tui ad laudem tuam ſumere deſideramus, per reſurrectionem ejuſdem Domini noſtri Jeſu Chriſti. Qui tecum vivit, & regnat in ſæcula ſæculorum*. ℟. *Amen*. Et mox aſpergat Aqua benedicta.

COMMENTARIUS.

I. Extat in antiquo Romano Ordine apud Hittorpium ritus ad benedicendum Agnum in Paſchate, quem nos etiam deſcripſimus Tomo II. Commentariorum ad Concilia Oecumenica, in Commentario ad Canonem xcix. Trullanum, num. iv. *Poſt celebratam*, inquit, *Dominicæ Sanctæ Paſchæ ſolemnitatem, poſt etiam tranſactos jejuniorum dies, jam animabus ſpiritualibus dapibus refectis, de menſa tuæ Majeſtatis offerimus famuli tui pro fragilitate corpuſculi aliquantulum reparandi, hanc uſui noſtro conceſſam creaturam Agni; poſcentes, ut eum ore proprio nobis ſignantibus benedicas, & omnibus ex eo ſumentibus miniſtrata munuſcula, grata effici præſtes; atque his cum gratiarum actione perceptis, te Deum, qui es cibus vitæ, & animæ noſtræ, magis, & inhianter deſideremus, & indefeſſe fruamur*. Quamquam vero ex noſtri Romani Ritualis præſcripto Benedictio Agni, & carnium in Paſchate, unica dumtaxat Oratione contineatur, duas tamen exhibet, & quidem antiquas Sacerdotale editum anno Chriſti MDLXVII. quarum prior eſt hujuſmodi: *Jeſu Chriſte Fili Dei vivi, qui es verus, & immaculatus Agnus, quique immaculatus in Ara Crucis peccata mundi deleſti, & nos ad ovile propriis humeris reportaſti; has carnes Agni, quas ad uſus hominum creaſti, bene* ✠ *dicere, & ſancti* ✠ *ficare digneris, ut omnes ex iis ſumentes, ſe ſentiant tuis beneficiis repletos, & corporis, & animæ ſanitatem, te annuente, ſe percepiſſe lætentur, Salvator Mundi. Qui vivis, & regnas cum Deo Patre in unitate Spiritus Sancti Deus. Per omnia ſæcula ſæculorum*. ℟. *Amen*.

II. Sequitur mox alia Oratio, quæ prolixior eſt, & antiquiſſima, legiturque paucis immutatis, in pervetuſtis Ritualibus Libris, ac præſertim in ms. Codice Bibliothecæ Regis Francorum, num. 3865. annorum circiter mille, his verbis concepta: *Deus univerſæ carnis, qui Noe, & filiis ſuis de mundis, & immundis animalibus præcepta dediſti; quique, ſicut olera herbarum humano generi quadrupedia munda edere permiſiſti, qui Agnum in Ægypto Moyſi, & populo tuo in Vigilia Paſchæ comedere præcepiſti in figuram Agni Domini noſtri Jeſu Chriſti, cujus Sanguine omnia primogenita tibi de mundo redemiſti; & Angelo in nocte illa omne primogenitum in Ægypto percutere præcepiſti, ſervans populum tuum Agni ſanguine prænotatum: dignare, quæſumus, Domine, Deus Omnipotens, bene* ✠ *dicere, & ſancti* ✠ *ficare has ovium, Agnorum, hædorum, avium, & quorumcumque mundorum animalium carnes, ut quicumque de tuis Fidelibus ex eis comederint, omni benedictione cæleſti, & tua perenni repleti gratia ſatientur. Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum*. ℟. *Amen*. Addit mox, aſpergendas carnes Aqua benedicta.

III. Obſervatum in aliis locis hunc morem commendat vetus Miſſa e ms. antiquo Ratoldi Abbatis Corbejenſis Codice ab Hugone Menardo edita in ſuis ad Sacramentarium S. Gregorii Papæ Notis, ubi infra Canonem, antequam dicatur, *Per quem omnia &c.* legitur Benedictio carnis, *Deus univerſæ carnis, qui Noe &c.* eademque in antiquo Romano Ordine vulgato ab Hitorpio occurrit; ſimulque duas alias Collectarium Fratrum Ordinis Prædicatorum juxta ritus Eccleſiarum antiquiſſimarum Apoſtolico nutu editum exhibet, uti obſervat, docetque Jacobus Goar in ſuis ad Euchologium Notis, ubi exponit Orationem, qua benedicuntur edulia carnium in ſancta, & magna Dominica Paſchæ, pag. 567. editionis Venetæ. Cæterum tametſi in recitata Oratione, *Deus univerſæ carnis &c.* non ſolius Agni, ſed aliarum carnium mentio fiat, generatim tamen, & ex noſtri Ritualis, & Miſſalis Romani præſcripto, materia hujuſce Benedictionis eſt quidem ſolus Agnus igne aſſus, forma vero eſt Oratio cum aſperſione Aquæ benedictæ ibidem notata. Miniſter quilibet Sacerdos; cauſa autem finalis, incolumitas Fidelium, & myſteriorum repræſentatio, quæ ſupra explicuimus in noſtra ad Capitis hujus Rubricam Præfatione.

IV. Lubet ad hujus tandem Commentarii calcem ritum notare, quo Agnus aſſus benedictus daretur olim a Papa in convivio Paſchali, ex teſtimonio Romani Ordinis xi. Auctore Benedicto Canonico S. Petri, num. 48. ubi ſic inquit: *Finita Miſſa, coronatur*, Papa ſcilicet, *& cum Proceſſione redit ad Palatium. Jacent autem ducunt eum illo die in Baſilicam magnam Leonianam in Camera, ubi ſunt præparata xi. ſcamna, & unum ſubſellium circa menſam Domini Pontificis, & lectus ejus hinc præparatus in figura xij. Apoſtolorum circa menſam Chriſti, quando comederunt Paſcha. Ibi jacent in cubitis quinque Cardinales, & quinque Diaconi, & Primicerius ad prandium, dato prius Presbyterio in Camera cum manibus, ſicut in die Natalis Domini. Surgit inde, & venit ad locum, qui dicitur Cubitorum, ubi Agnus aſſus benedicitur, quem benedicit, & redit ad præparatum lectum menſæ. Prior Baſilicarius ſedet in ſubſellio ante lectum. Tunc Dominus Pontifex tollit parum de Agno, & prius porrigit Priori Baſilicario, dicens:* Quod facis, fac citius; ſicut ille accepit ad damnationem, tu accipe ad remiſſionem; *& mittit in os ejus*,

ejus, qui accipit, & comedit. Reliquum Agni dat xi. diſcumbentibus, & aliis, quibus placet, & ſic omnes comedunt &c. Similia habet Romanus Ordo XII. Auctore Cencio, exaratus labente Sæculo XII. Capite XV. quod inſcriptum eſt, *Quid Dominus Papa facere debet in die Paſchæ*, num. 35. ubi tamen dicitur Agnus aſſus benedictus fuiſſe *a juniori Presbytero Cardinali*.

V. Sed ut & de ritu Græcorum hic aliquid noteamus, extat in Euchologio, ſeu Rituali Græcorum, *Oratio ad benedicendas carnium eſcas ſancto, & magno die Paſchæ*, ubi Sacerdos præmittit benedictionem, cujus verba attulimus ſupra in Præfatione ad Capitis hujus Rubricam, num. v. ubi multa ſcitu digna invenies. Vide & Commentarium noſtrum in Canonem XCIX. Trullanum noſtro Tomo II. Commentariorum in Concilia Oecumenica, ubi agitur de carnibus Armenio more non coquendis in Altari, eorumque parte Sacerdoti non offerenda.

CAPUT XV.

Benedictio Ovorum.

I. AB Ovis cum Caſeo benedicendis non abſtinuiſſe quondam Eccleſiam Romanam; quin & Ova, & Caſeum, præmiſſa Benedictione, Summum Pontificem, & cæteros Romanos, ita teſtante antiquo Romano Ordine, Sabbati Sancti Veſpere, quo ſolemnitas Paſchalis, aut præveniebatur, aut incipiebat, delibaſſe, notavit jam eruditus Goar in Notis ad Orationem ad Caſeum, & Ova benedicenda, quæ in Euchologio legitur, pag. 568. editionis Venetæ; ubi etiam monet, morem ipſum delibandi ſcilicet Veſpere ipſo Sabbati Sancti Caſeum, & Ova, merito ab utraque Eccleſia in Armenis condemnari, *quod Sabbato Sancto Chriſtum reſurrexiſſe affirment*. Quicquid autem de ea re ſit, antiqua eſt proculdubio Benedictio Ovorum in Paſcha, extantque in Dominicanorum Collectario ex antiquioribus Ritualibus collecto duæ pro ſolis Ovis ante quemlibet cibum deguſtandis Orationes, præter illam pro Caſeo ſimul & Ovis benedicendis. In Sacerdotali edito anno MDLXVII. unica tantum extat ad benedicenda ipſa Ova, ſicut & unica in noſtro Rituali Romano, ſed diverſa tamen nonnihil ab illa, quæ in citato Sacerdotali habetur.

II. Quod ſpectat hujus Benedictionis Miniſtrum, illud certum eſt, poſſe eam peragi a quocumque Sacerdote, ſive ſæculari, ſive Regulari, perperamque nonnullos Parochos conatos fuiſſe functionem ipſam benedicendi Ova in Paſchate ad jus Parochiale pertrahere. Hinc propoſito initio hujus Sæculi Dubio in Sacra Rituum Congregatione, *An Capellanus Confraternitatis poſſit benedicere Ova tempore Paſchali in Sacriſtia ejuſdem Confraternitatis?* Reſpondit eadem Sacra Congregatio x. Decembris MDCCIII. *iſtam functionem non eſſe mere Parochialem, nec ſpectare privative ad Parochum, fieri proinde poſſe a Capellanis Confraternitatum, quidquid antiquitus diſputaverint Doctores*. Quam Reſponſionem per viam Legis ſequuta eſt poſtmodum Sacra Rota Romana in celebri Deciſione cujuſdam Cauſæ Neapolitanæ Jurium Parochialium XIII. Martii MDCCXI. per totam coram Anſaldo. Ubi nervoſe probat, & hanc regulam ſolide firmat, quod ubi non agitur de functionibus mere Parochialibus, cætera de Jure permittuntur aliis Regularibus, & Capellanis, uti videre eſt apud Urſayam Tomo I. Diſceptationum Canonicarum, Parte II. Diſceptatione XVI. num. 129. & 130. Qui etiam Parte II. Diſceptatione XVIII. num. 5. docet Reſolutiones Sacrarum Congregationum, uti Papales Leges eſſe ſervandas.

III. A Miniſtro tranſeo nunc ad materiam hujus Benedictionis, quæ quidem ſunt Ova præſertim gallinarum, ut ait, probatque variis myſticis rationibus Paulus Maria Quarti in Tractatu, *De Benedictionibus*, Tit. III. Sectione IV. Præludio I. & II. Nec refert, ſi Ova iſta ſint cruda, vel cocta, decorticata, vel cum cortice, aliquo tincta colore, vel ſine colore ullo; nam benedici omnino poſſunt, quia ſcilicet hæc accidentia non mutant ſubſtantiam, uti poſt laudatum Quarti notavit Barruſaldus in ſuo ad Rubricam hujus Capitis Commentario. Porro cavendum omnino Sacerdoti eſt, ne & Ova illa benedicat, quæ in foris venalia exponi ſolent pueris adoleſcentibuſque immorigeris ad ludendum, dum unum cum alio leviter percutiunt, ut ſcilicet ille, cujus Ovum rumpitur, perdat.

§. I.

℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini.* ℟. *Qui fecit Cælum, & terram.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo. Oremus.*

Subveniat, quæſumus, Domine tuæ Benedictionis ✠ *gratia huic Ovorum creaturæ, ut cibus ſalubris fiat Fidelibus tuis, in gratiarum actione ſumentibus, ob reſurrectionem Domini noſtri Jeſu Chriſti. Qui tecum vivit, & regnat in ſæcula ſæculorum.* ℟. *Amen.*

Et aſpergat Aqua benedicta.

COMMENTARIUS.

I. ECce hic Oratio, quam habet laudatum ſuperius Sacerdotale in Benedictione Ovorum in Paſchate: *Subveniat, quæſumus, Domine, tuæ bene* ✠ *dictionis gratia huic Ovorum creaturæ, de qua pullos gallinarum procreare dignatus es, ut cibus ſalubris fiat tuis Fidelibus in tuarum gratiarum actione ſumentibus. Per Chriſtum Dominum noſtrum.* Porro ea verba, *de qua pullos gallinarum procreare dignatus es*, deſunt in recitata Oratione a noſtro Rituali præ-

præſcripta; iu qua tamen ea in fine verba habentur; *ob reſurrectionem Domiui noſtri Jeſu Chriſti*, quæ in Oratione Sacerdotalis deſiderantur. Ergo cum Ova, teſte S. Auguſtino, Sermone XXIX. *De verbis Domini*, ſint ſymbolum ſpei, ſiquidem ex illis producuntur pulli, quorum ſemen Ova continent, hinc per eam Benedictionem Ovorum, quæ fit in Paſcha, ideſt in Feſto Reſurrectionis Chriſti, erigimur in ſpem futuræ noſtræ reſurrectionis in gloriam, ob quem finem, ut nunc de aliis ſileamus, Chriſtus Dominus præcipue reſurrexit, ut probat S. Thomas Parte III. Quæſtione LIII. Articulo I. his verbis: *Neceſſarium fuit, Chriſtum reſurgere ad ſublevationem noſtræ ſpei, quia dum videmus, Chriſtum reſurgere, qui eſt caput noſtrum, ſperamus, & nos reſurrecturos; unde dicitur* 1. *Corinth. Cap.*15. Si Chriſtus prædicatur, quod reſurrexit, quomodo quidam dicunt, quod reſurrectio mortuorum non eſt.

II. Præter hoc myſterium, documentumque, quod ex Ovorum Benedictione erui poteſt ad Fidelium inſtructionem, ſunt & alia, quæ poſt Areſium eruditiſſimum Ordinis Clericorum Scriptorem uotavit Paulus Maria Quarti ejuſdem Ordinis Alumnus in Tractatu, *De Benedictionibus*, Titulo III. Sectione IV. Præludio II. Benedicuntur Ova præſertim in Paſcha, ut virtute Benedictionis ex cibis hiſce corporalibus verbo Dei ſanctificatis excitemur ad deſiderium, ac famem ciborum ſpiritualium animæ. Cum autem inter illos corporales cibos præcipuum locum ſibi vendicent Ova, quia ſcilicet ſunt optimi nutrimenti, conſequenter hac peculiari Ovorum Benedictione ab Eccleſia inſtitnta monemur, in Paſcha, & Paſchali tempore (qoando nempe renovati per gratiam ob recepta Sacramenta Confeſſionis, & Communionis, animæ noſtræ ſunt melius diſpoſitæ) nos delectari debere pinguedine ſpiritus, & vacare Chriſtianarum virtutum actibus, ac frequentiæ Sacramenti Euchariſtiæ, cujus Ova, ut mox dicemus, ſunt typus, & figura. Unde Apoſtolus in Epiſtola I. ad Corinthios Cap. I. ſcribit: *Paſchu noſtrum immolatus eſt Chriſtus, itaque epulemur non in fermento malitiæ, ſed iu azymis ſinceritatis, & veritatis.*

III. Recte antem & illud docet Areſius a Quarti loco citato laudatus, benedici Ova in Paſcha ob quandam proportionem typicam, quam habere videntur cum Sacramento Euchariſtiæ, quod aotiqua Eccleſiæ diſciplina, & Præcepto ſumi debet in Paſcha. Sicut enim ſub cortice Ovi continetur optimum corporis nutrimentum, ita ſub Euchariſtiæ ſpeciebus continetur Caro Chriſti per modum cibi, & animæ nutrimenti. Item ſicut intra Ovum quædam pars alimenti eſt alba, & candida, quædam autem rubea, & ſanguinea; ſic & in Euchariſtia continetur Caro Chriſti candida, & puriſſima, & Sanguis ejuſdem Chriſti pretioſiſſimus; de qua proportione ſuſius diſſerit memoratus Areſius; qui etiam hoc aliud documentom ernit ex ipſa Ovorum Benedictione in Paſcha. Ait enim, benedici illa in Paſcha præſertim, & abjectis corticibus, eorum medulla nutriri Fideles, ad ſignificandum, quod abjecto cortice literæ Sacrificiorum, & Cæremoniarom veteris Legis, reficiuntur medulla veritatis, quæ ſub illis figuris veluti corticibus latitabat. Præſertim vero id fieri, ait in Paſchate Reſurrectionis Chriſti, qnia per ipſam Reſurrectionem completo opere Redemptionis, ceſſarunt figuræ veteris Legis, & veluti rupti fnerunt cortices literæ Sacrarum Scripturarum, & manifeſtatus fuit ver us illarum ſenſus, quo per Fidem nutriuntur Fideles. Sed de his, aliiſque Ovorum prærogativis, myſticiſque ſignificationibus plura legi poſſunt apud prædictum Areſium in Sacris Emblematibus, vulgo, *Impreſe ſacre*, Tomo I. Lib. II. Emblemate 5.

IV. Plura & de myſteriis Benedictionis Ovorum legi poſſunt apud Stengelium in Libro, cui Titulus, *Ova Paſchalia*, Emblemate XII. & ſeqq. ubi de Chriſti virtutibus Ovo expreſſis multa addenſat. Ovi imagine Incarnati Verbi Myſterium pluribus exponit Rupertus, Lib. IX. *De Proceſſione Spiritus Sancti*, Cap. VI. & Lib. VII. in Matthæum excurrens iu illud Lucæ Cap. XI. *Si petierit Ovum, uumquid porriget illi ſcorpionem*, ubi ita ratiocinatur: *De hoc dicere delectat, quia Sancti omues autiqui, ſicut panem Verbi Dei, & ſicut piſcem, ideſt, Chriſtum petebant, & quærebant, ita & Ovum a Patre miſericordiarum deſideratiſſime poſtulabant, & Prophetica Oracula ſine dubio daudum confirmabant. Quod, vel quale Ovum? Illud nimirum, cui Spiritus Sanctus obumbrare dignaretur, ſuperveniens in illud in modum volucris Ovo ſuo ſuperſedentis, donec pullus iu eo formetur. Sic enim futurum erat, & ſic factum eſt*: Spiritus Sanctus, *o Beata Virgo Maria*, ſupervenit in te, & virtus Altiſſimi obombravit tibi, *& ita concepiſti, & peperiſti Filium volucrem, ideſt, non terrenum, ſed cæleſtem; non carnalem, ſed ſpiritualem, quamvis veram Carnem, & terrenum Corpus habentem. Hujuſmodi Ovum petebant ſine dubio priores Filii, maxime qui non ſolam Fidem, verum etiam prophetiam habebant tanti Sacramenti, exempli gratia, qui luctabatur cum viro uſque mane*, Nec dimittam te, *ait*, niſi benedixeris mihi; *ſine dubio Benedictione illa, ut de ſtirpe mea ſiat illud novum, ut obumbrante Spiritu Sancto, femina circumdet virum.*

V. Minus mira videbitor hæc Incarnationis per Ovum adumbratio, ſi cogitemus, quam multis gravidum myſteriis habitum ſit Ovum apud antiquos; & merito quod Puteanus integra Diſſertatione, *De Ovi encomio*, eſt proſecutus, & inter alios eruditiſſimus Raynaudus Tomo VII. Operum, cui titulus, *Marialia*, in O Paraſcevaſticum ſeptidoanis Antiphonis majoribus Natale Chriſti antecurrentibus præfixum, Puncto VII. §. VIII. quem inſcripſit, *Ovum*, num. XVI. & ſeqq. ioter alia num. XXII. obſervans, non abſurde pronontiaſſe Rupertum, per Ovum adumbrari Myſterium Incarnationis. Ut enim ſcite ratiocinatur, ſi Apoſtoli, ut S. Gregorius annotavit Lib. III. Moralium, Cap. XVI. Ovis comparati ſunt, quia Ovum eſt ſymbolum ſpei juxta doctrinam S. Auguſtini in Sermone XXIX. de tempore; Sancti autem Apoſtoli in hoc mundo deſpecti, atque humiles, ſperare gloriam poſt hanc vitam docuerunt, jacuereque in terris, ut Ova ſine vita, cum tamen lateret in eis unde viverent, & ſublevati ſpei peoois ad cæleſtia volarent. Si, inquam, Ovis eam ob cauſam comparati ſunt Apoſtoli, molto potiore jure ea analogia in Chriſtum cadit, qui eſt pignus ſpei noſtræ, & hic inglorius jacuit qoaſi abſque vita, cum tamen fuerit ſemen vitæ æternæ omnibus ſperantibus io ipſum. Nec deficiet analogia, ſi

Ovum,

Ovum, ut mortalitatis ſymbolum ſpectare placeat, quia rotundum eſt, & huc illucque volvitur, quæ cauſa eſt, eur Judæi, referente Buxtorſio in Synagoga Judaica, Cap. xxxv. ad cognatos demortui Ova miſſitarent, eo munere commonentes, mortem non ſecus, ac Ovum facile convolvi, & ab uno ad alium tranſire. Hæc analogia in Verbum earne veſtitum, & morti in carne noſtra factum obnoxium aperte cadit. Et quod ejuſdem Operis Capite xxxvi. legitur in Elia Levita in Dictionario ſuo *Tabi*, de Ovo ejecto e nido, cujus lapſu eedri trecentæ ampliſſimæ confractæ, pagi item ſexaginta ad Ovi eonfractionem ſint ſubmerſi, haud ægre ad ſtragem ſatanæ rebus, Chriſti Domini morte illatam accommodetur.

VI. Porro invalnit mos variis in locis, ut pueri præſertim, adoleſcenteſque, ſummo mane Feſti Paſchatis, quod vulgo etiam Ovorum Paſcha appellant, Miſſam audiant, Ovoque benedicto veſcantur, atque huc fortaſſe referri poteſt, quod ajunt antiquæ Floriacenſis Monaſterii Conſuetudines apud Martene Lib. III. *De antiquis Monachorum ritibus*, Cap. xvi. num. 15. quod *ad Miſſam matutinalem debent pueri communicari, & cæteri, qui voluerint*, ut nimirum aliquid indigentes prægustare valerent; unde conſequenter ſubjungunt: *Expleta Miſſa, illico pueri reficiuntur, & a Cellario ſinguli duo Ova ſuſcipiunt*. Par credere eſt, fuiſſe Ova ipſa prius benedicta; nam ut ait Durandus Lib. vi. Rationalis Divinorum Officiorum, Cap. lxxxvi. quod inſcriptum eſt, *De ſancto die Paſchæ*, num. 7. *in hac ſancta die nihil, quod a Sacerdote non ſit benedictum, comedere debemus, quia inimicus noſter tunc nos magis ſatagit ſupplantare*. Idipſum ante Durandum juxta ſui temporis morem tradidit Joannes Belethus, qui claruit Sæculo xii. in Explicatione Divinorum Officiorum, Cap. cxviii. ubi etiam, poſtquam dixit, quod ſuo ævo in quibuſdam regionibus pro more poſitum erat, ut in magno vaſe omnia, quæ vellent eo die comedere fercula ad Eccleſiam deferrent, in cujus atrio, & veſtibulo a Sacerdote cum Cruce, & Aqua luſtrali, quam benedictam dicimus, in ſacris veſtibus benedicerentur, ita ſtatim ſubjicit: *Poſtea vero Sacerdos aliquid de ſingulis ad ſuam neceſſitatem ſumit*. Atque hinc ſorte repeti poteſt abuſus ille quorundam Clericorum noſtri ævi, qui ex ſingulis lancibus Ovorum, quæ ad Eccleſiam, ut benedicantur, deferuntur, unum, vel duo poſt Benedictionem, etiam violenter arripiunt, ſibique appropiant. Quod tamen in noſtra Eccleſia S. Hieronymi Charitatis, ſicut in aliis bene adminiſtratis, nunquam fuit permiſſum.

VII. Quoniam de antiquis Monachorum ritibus mentionem fecimus, ac de Ovis, quæ mane Paſchatis pueris poſt Miſſam matutinalem ad manducandum dabantur, referendum hoc loco & illud cenſemus, conſueviſſe apud ipſos Monachos in Quinquageſima Ova, & Caſeum dimitti, uti de Cluniacenſibus teſtatur Udalricus, Libro I. Cap. xlix. *In Quinquageſima*, inquit, *quia de cætero nec Caſeum, nec Ova comedimus, poſt Veſperos ad cœnam de ipſis Ovis coctis in pipere habemus generale, quod toto anno amplius non contingit, ut aliud quid ex vice habeamus præter ſolum panem; & ſi forte ſunt in promptu cruda poma, vel ea, quæ in ferramento caracterato de aſperſione farinæ tenuiſſime fiunt, & ab hominibus Romanæ linguæ nebulæ, a noſtratibus appellantur oblatæ*. Simile aliquid extat in antiquo Corbejenſi Ordinario, & in Libro Conſuetudinum S. Benigni Divionenſis, ex quibus octo Ova duobus Monachis apponi debebant, & pitantia de pane cocis miniſtrari, teſte Martene in citato Opere, Lib. III. Cap. viii. num. 11. in fine.

VIII. Quamquam vero ea fuerit Monachorum conſuetudo, ut in Quinquageſima Ova, Caſeumque dimitterent, Chriſtianique omnes per totam Quadrageſimam illis abſtineant, negari tamen non poteſt, quin Sæculo vii. alicubi ſaltem, dictorum ciborum uſus fuerit permiſſus. Certe S. Cedda in Anglia Epiſcopus, teſte Beda, Libro III. Hiſtoriæ, Cap. xxiii. *Quadrageſimæ diebus, excepta Dominica, jejunium ad Veſperam juxta morem protelans, nec tunc, niſi panis permodicum, & unum Ovum gallinaceum cum parvo lacte aqua mixta percipiebat*. Unde non mirum videri debet, ſi Sæculo ix. quibuſdam Germaniæ, Galliarumve populis idem conceſſum legamus, ut nempe Ovis, & lacticiniis in Quadrageſima veſcerentur, tameſi apud pleroſque antiquus abſtinentiæ ab ipſis cibis rigor ſaltem aliqua ex parte adhuc perſeveraret, ut ait Martene in Opere, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis celebrandis Officiis*, Cap. xviii. num. ix. Quidquid autem ſit de variis regionum moribus, privilegiiſve in comedendis Ovis, ac lacticiniis in Quadrageſima, certum eſt, eſum eorum in Quadrageſima ipſa eſſe prohibita, uti conſtat ex Canone, *Denique*, Diſtinctione iv. atque ex praxi totius Eccleſiæ, quibus inhærens Alexander Papa VII. in Decreto edito Feria v. die xxiii. Martii MDCLXVI. quibus varias laxas Caſuiſtarum propoſitiones damnavit, & hanc num. xxxii. confixit: *Non eſt evidens, quod conſuetudo non comedendi Ova, & lacticinia in Quadrageſima obliget*. Sed hæc obiter dicta ſint, de quibus latius differit laudatus ſuperius Quarti in Tractatu, *De Benedictionibus*, Tit. III. Sectione iv. *De Benedictione Ovorum*, ubi recenſet, explicatque doctrinam moralem, & dubia conſcientiæ de licito, & illicito Ovorum uſu.

CAPUT XVI.

Benedictio Panis.

I. ANtequam de origine, ac virtute Benedictionis Panis dicam, præmittendum cenſeo, quod alias obſervavit Barruſaldus ad Rubricam hujus Capitis, duas eſſe Benedictiones Panis præſcriptas ab Eccleſia in Rituali Romano. Prima videtur, quod inſtituta ſit, ut adhibeatur tempore Paſchali, ut apparet ex verbis ipſius Orationis in hac prima Benedictione Panis præſcriptæ, in qua occurrunt ea verba, *Panis Angelorum*, *Panis vivus æternæ vitæ*. Quia nimirum tempore Paſchali omnibus Fidelibus diſtribuitur cibus Euchariſticus, qui vere eſt Panis vivus vitæ æternæ, & Panis Angelorum, ut teſtatus eſt ipſemet Chriſtus Dominus in Evan-

Evangelio Joannis, Cap. VI. & Catholica Eccleſia in Officio Corporis Chriſti, & in adminiſtratione hujus Sacramenti. Altera vero Panis Benedictio præſcripta in ſequenti Capite XVII. inſtituta videtur, ut alio ſcilicet a Paſchali tempore adhibeatur.

II. Quicquid ſit de hac opinione, Panis Benedictio quocumque tempore fieri poteſt, ſive ille triticeus ſit, ſive ex alio grano; ſcimus enim Chriſtum Dominum benedixiſſe quinque Panes hordeaceos, ut conſtat ex Evangelio Joannis, Cap. VI. Sed neque præſcriptum habemus, quod Panis benedicendus debeat eſſe talis, vel talis formæ, modo talis ſit, qualis communiter in prandio, ac cœna, cum omnibus fere obſoniis adhibetur, ac uſitatur. Quamobrem minime adhæreo Barruſaldi aſſerto, qui ait, Benedictionem ipſam Panis, de qua in præſenti loquitur, adhiberi etiam poſſe cum illo Pane, qui cum ſaccharo, vel alia re ſit conditus; puto enim, in hujuſmodi Pane benedicendo adhibendam potius eſſe illam Benedictionis formulam, quam Rituale noſtrum Romanum ad quodcumque comeſtibile præſcripſit infra, Capite XIX. ad ea ſcilicet comeſtibilia, quæ ſpeciali benedictionis formula ab eodem Romano Rituali præſcripta careant.

III. His præmiſſis, ut ea, quæ præſentis Capitis ſunt, enarremus, Panis Benedictio originem trahit a Chriſto Domino, quem non uno in loco Evangelium tradit Panem benedixiſſe, atque diſtribuiſſe. Sic Marci Capite VI. ubi refertur miraculum multiplicationis quinque Panum, & duorum piſcium, quibus quinque millia virorum ſatiavit: *Et acceptis*, inquit, *quinque Panibus, & duobus piſcibus, intuens in Cælum, benedixit, & fregit, & dedit Diſcipulis ſuis &c.* Idem dicitur Lucæ Capite IX. Verſu XVI. & apud eundem Lucam Capite XXIV. poſt reſurrectionem, dum recumberet cum duobus Diſcipulis, quibus apparuit, *accepit Panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis*. Hinc non mirum, ſi Apoſtoli, & Patres hunc deinde ritum a Chriſto inſtitutum benedicendi Panem ſervarint; & ſi S. Petrus, uti refert Abdias, Lib. I. Certaminis Apoſtolorum, ſolitus fuerit Panes benedicere, iiſque plures infirmos a variis morbis oppreſſos liberavit. Innumera fere miracula Pane a Sanctis præſertim Viris, licet hi laici eſſent, benedicto edita, teſtantur paſſim Vitæ Sanctorum apud Surium, & apud Bollandianos; comprobatque vel unicum Sancti Hilarionis exemplum, quanta veneratione hujuſmodi Panis a priſcis Fidelibus, quinimo ab Epiſcopis ipſis haberetur, teſte S. Hieronymo in ejuſdem S. Hilarionis Vita, ubi ita ſcribit: *Concurrebant Epiſcopi, & Presbyteri, Clericorum, & Monachorum greges, Matronæ quoque Chriſtianorum, grandis tentatio, & hinc inde ex Urbibus, & agris vulgus ignobile, ſed & potentes Viri, & Judices, ut benedictum ab eo Panem, vel Oleum acciperent.*

IV. Conſueviſſe S. Gregorium Nazianzenum Panes benedicere, & Cruce ſignare, iiſque vel inſomnis matrem illius a morbo liberatam fuiſſe, teſtatur idem Nazianzenus in Oratione de funere patris ſui, ubi ſic inter alia inquit: *Viſum eſt ipſi, me quem chariſſimum habebat (neque enim quemque ulium noſtrum ne inſomnis quidem præferebat) noctu repente ſupervenientem cum caniſtro candidiſſimiſque panibus pro meo more benedictis, atque ſignatis eam aluiſſe, ſicque convaluiſſe, vireſque collegiſſe. Ac nocturnæ viſioni veritas reſpondebat. Ab eo enim tempore ad ſe rediit, ſpemque meliorem concepit, quemadmodum dilucido, & perſpicuo argumento declaratum eſt. Nam cum poſtero die ad eam matutino ingreſſus primum ſolito hilariorem vidiſſem, deinde hæc conſueta*, ut ſe noctu habuiſſet, ecqua re opus haberet, *percunctatus eſſem. Tu me, reſpondit illa ſane incunctanter, & tranquillo vultu*, nate nutriviſti, ac poſtea rogas, ecquid valeo? *Simulque nutu mihi ancillæ ſignificabant, ne contradicerem, ſed promptu reſponſum hoc acciperem, ne, patefacta rei veritate, mœrore frangeretur.* Complura miracula Pane benedicto a Sanctis Viris, non modo Sacerdotibus, ſed & laicis patrata, quæ ſparſim leguntur in memoratis Vitis Sanctorum, videri poſſunt in unum collecta apud eruditum Gretſerum in celebri Tractatu, *De Benedictionibus*.

V. Porro duas potiſſimum ob cauſas videtur inſtituiſſe Eccleſia ritum Panis benedicendi, poſt datam præſertim Eccleſiæ pacem. Prima eſt, ut benedictus Panis ipſe in diebus Dominicis poſt Miſſam, & populo diſtributus, eſſet ſymbolum unionis Fidelium cum Chriſto, fraternæque communicationis in Fide, & charitate. Cum enim Chriſtiani omnes ſimul unum corpus efficere debeant, nullumque expreſſius reperiri ſymbolum queat, quam Panis, qui ex multis granis ſimul confuſis, molaque comminutis, & in pulverem redactis conficitur, ideo ad eam unionem, communicationemque Fidelium inter ſe ſignificandam, inſtituta fuit ipſa Benedictio Panis, ac ejus diſtributio Fidelibus ipſis in Eccleſia, diebus potiſſimum Feſtis ad Miſſarum ſolemnia unitis. Atque huc ſpectat, quod ſcribit Apoſtolus in Epiſtola I. ad Corinthios, Cap. X. Verſu XVII. *Quoniam unus Panis, unum corpus multi ſumus, omnes qui de uno Pane participamus.* Cæterum vocari ipſum Panem benedictum Eulogiam, quæ benedictionem ſignificat, eruditi Scriptores docent, variaque ſcitu digna de Eulogiis notavit inter alios eruditus Dufreſne in ſuo mediæ, & infimæ Latinitatis Gloſſario, verbo, *Eulogia*.

VI. Neque vero in Eccleſia ſolum diſtribui ſolitæ fuerunt Eulogiæ Fidelibus, qui aderant Miſſæ, verum etiam privatim illas Epiſcopi, ac Presbyteri quarto etiam Chriſti Sæculo ultro citroque dabant, accipiebantque, in ſignum prædictæ unitatis, communicationiſque, Benedictione conſecratas, quæ etiam utplurimum Panes benedicti ab iiſdem appellabantur, mittique ſolebant cum Literis ſalutatoriis, quarum formulam exhibet Marculfus, Lib. II. Formula XLII. XLIII. & XLIV. Teſtem ejus moris habemus quidem S. Paulinum in Epiſtola III. ad Alypium Epiſcopum juxta editionem a Clariſſimo Muratorio adornatam, ubi ita ſcribit: *Panem unum Sanctitati tuæ, unitatis gratia, miſimus, in quo etiam Trinitatis ſoliditas continetur. Hunc Panem Eulogiam eſſe tu facies dignatione ſumendi.* Forte quia trifidus erat hic Panis, dicit Paulinus, contentam in eo fuiſſe Trinitatis ſoliditatem juxta laudati Muratorii conjecturam in ejuſdem S. Paulini Vita, Capite XXIII. num. I. in fine. In Epiſtola quoque V. ita de eadem re ſcribit: *Panem Campanum de cellula noſtra tibi pro Eulogia miſimus, tantum meritis in Domino tuis freti, ut plena ad te perferendum ſui gratia crederemus;*

Digitized by Google

mus; tu licet uberioribus micis a Domini menſa jam ſaturatus ſis, dignare & a peccatoribus acceptum in Nomine Domini Panem in Eulogiam vertere. Rurſus cum idem Paulinus Panes quinque ad Romanianum mitteret, ita ad eum ſcripſit in Epiſtola VII. *Ne vacuum fraternæ humanitatis officium videretur, de buccellato Chriſtianæ expeditionis, in cujus procinctu quotidie ad frugalitatis annonam militamus, Panes quinque tibi pariter, & filio noſtro Licentio miſimus; non enim potuimus a Benedictione ſecernere, quem cupimus eadem nobis gratia penitus adnectere*. Tandem, ut alios Patres omittam, S. Auguſtinus in Epiſtola XXXI. alias XXXIV. ad Paulinum, miſit & ad eum Panem, ſic ſcribens: *Panis, quem miſimus, uberior Benedictio fiat dilectione accipientis veſtræ benignitatis*.

VII. Sed ut paulo fuſius de Eulogiis illis dicamus, ſeu de Pane benedicto, qui Fidelibus diſtribuebatur in Eccleſia, in ſignum, ut dictum eſt, unitatis, deſumebatur ille ex Panibus, quos offerre ſolebant Fideles ipſi pro conſecratione. Tanta enim hujus ritus apud Majores noſtros fuit religio, ut, cum ſub finem Sæculi VI. celebrata Matiſconenſis ſecunda Synodus anno ſcilicet DLXXXV. deprehendiſſet, Chriſtianos nonnullos ad Miſſarum Solemnia accedere, *nullam admoventes hoſtiam*, decreverit Canone IV. *ut in omnibus Dominicis Altaris oblatio ab omnibus viris, & mulieribus offeratur, tam panis, quam vini, ut per has oblationes, & peccatorum ſuorum faſcibus careant, & cum Abel, vel cæteris juſtis offerentibus promereantur eſſe conſortes*. Fuſe, cruditeque expoſuit oblationes iſtas eruditus Franciſcus de Berlendis Clericus Regularis in celeberrimo Opere, *De Oblationibus ad Altare communibus, & peculiaribus*. Quod vero ritum alium ſpectat ſumendi Panem benedictum ex panibus pro Sacrificio oblatis, fuit ille non modo in uſu apud Latinos, uti addiſcimus ex Decreto, quod quidam Pio I. Papæ tribuunt, ex Concilio Namnetenſi, & ex Hincmaro Remenſi Archiepiſcopo, quorum loca inferius referemus, ſed & apud Græcos, ut teſtatur Cabaſilas in expoſitione Liturgiæ, Capite ultimo: *Deinde & Panem*, inquit, *ſuper quo facta eſt Oratio, a quo ſacram Hoſtiam Sacerdos abſcidit, in partes dividens, diſtribuit Fidelibus tanquam ſanctificatum eo ipſo, quod Deo dedicatus, & ſacratus ſit*. Putant ſane Græci, Panem ſine Benedictione, ex ſola Altaris, cui appoſitus eſt, præſentia, & quod Deo oblatus ſit, atque ex ejus meditullio, velut e ſinu fœcundo hoſtia ſuerit manu Sacerdotis educta, ſanctum putari, & Eulogicum, benedictumque evadere.

VIII. At vero omiſſis Græcis, ad Latinos quod attinet, poſtquam hodiernæ illæ graciles, & rotundæ Hoſtiæ pro Sacrificio confici cœperunt, Parochiani, aut unus pro omnibus Panem offerre cœperunt, qui per Parochum benedictus Parochianis inter Miſſarum ſolemnia diſtribuitur, in ſignum communionis, ſive ut teſſeram, quam Parochiani a ſuo Parocho accipiunt, in ſignum, ut dixi, fraternæ communicationis in fide, & caritate. Cum autem hæc unio, & conteſſeratio ſpecialiter eſſe debeat inter Fideles unius Parochiæ, utpote unam quaſi Eccleſiam conſtituentes, etiam hoc unitatis, & charitatis ſymbolum in ſolis Eccleſiis Parochialibus ſub Miſſa Parochiali diſtribuendum eſt; idque ex Concilio Provinciali Rotomagenſi, quod habitum fuit anno MDLXXXI. Titulo IX. num. 23. atque ex praxi complurium Eccleſiarum Galliæ, & Belgii. Cæterum quod hujus Panis oblatio, & acceptio juribus honorificis in Eccleſia annumeretur, ut pluribus docet Franciſcus de Roye, Lib. II. *De juribus honorificis in Eccleſia*, Capite XII. ideo Nobiles, aliique honoratiores, in illius præſentatione, & receptione, aliqua prærogativa gaudent, quippe qui Panem ipſum prius illi cæteris offerunt, accipiuntque, ut ita præ cæteris de Eccleſia benemeriti videantur. Id plane aſſerit Matthias Mareſchal in Tractatu Gallice ſcripto, *De juribus honorificis*, Titulo, *De diſtributione Panis benedicti*; teſtaturque, Panem benedictum ordinarie præſentari Toparchis, Nobilibus, Officialibus, aliiſque ſecundum gradus, officiique prærogativam; quantumvis rationi magis conſonum videretur, cum diſtribui primo occurrenti, quemadmodum Sacra Euchariſtia diſtribui ſolet, cujus hic Panis eſt quoddam ſymbolum. Optandum itaque eſſet, ut ubi eſt in uſu Panis benedicti oblatio, & diſtributio, quemadmodum etiam monet prædictus Roye loco citato, Nobiles ipſi, aliique, tum in offerendo, tum in recipiendo hujuſmodi Pane, meminiſſent, *Panem benedictum eſſe vicarium ſacroſanctæ Euchariſtiæ, ideoque a Sanctis Patribus appellari ἀντίδωρον, & ita cum humilitate accipiendum illum eſſe, non etiam ſuperba illa fronte, quaſi Phariſæorum inſtar, non ſint, ſicut cæteri hominum, aut quaſi aliis omnibus paratiores ſint ad Divinam Euchariſtiam, in cujus locum, aut vicem ſucceſſit Panis ille benedictus*.

IX. Ecce nunc alia cauſa inſtitutionis Panis benedicti in Eccleſia, ut eſſet ſcilicet Euchariſtiæ vicarius, ut nimirum, qui non communicarent, illum vice Communionis acciperent. Extat de hac re vetus Decretum, quod, ut ſuperius innui, Burchardus Wormacienſis Epiſcopus, Libro V. Decretorum, Cap. XXVII. Ivo Epiſcopus Carnotenſis, Parte II. Cap. III. Regino, aliique Canonum Collectores S. Pio I. Papæ attribuunt, cujus tamen Epiſtola, unde excerptum fuit Decretum, ex communi Eruditorum calculo, ſuppoſititia eſt. Quicquid ſit, pervetuſtum eſt certe Decretum iſtud, quod non primum edidiſſe, ſed confirmaſſe potius, aut innovaſſe videtur Concilium Namnetenſe in Gallia celebratum circa annum DCCC. ut putant Sirmondus in Notis ad ipſum Concilium, & Baluzius in Præfatione ad Reginonem. Ergo his verbis conceptum eſt Decretum, legiturque in Canone IX. prædicti Concilii: *Ut de oblationibus, quæ afferuntur a populo, & conſecrationi ſuperſunt, vel de Panibus, quos offerunt Fideles ad Eccleſiam, vel certe de ſuis, Presbyter convenienter partes inciſas habeat in vaſe nitido, ut poſt Miſſarum Solemnia, qui communicare non fuerunt parati, Eulogias omni die Dominico, & in diebus Feſtis exinde accipiant; & illa, unde Eulogias Presbyter daturus eſt, ante in hæc verba benedicat*: Sequitur mox Oratio, quæ eſt hujuſmodi: *Domine Sancte, Pater Omnipotens, æterne Deus, benedicere digneris hunc Panem tua ſancta, & ſpirituali Benedictione, ut ſit omnibus ſalus mentis, & corporis, atque contra morbos, & univerſas inimicorum inſidias tutamentum. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum, Panem vitæ, qui de Cœlo deſcendit, & dat vitam,*

tam, & ſalutem mundo, & tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti &c.

X. Idem Decretum una cum Oratione, totidem pene verbis legitur apud Hincmarum Remorum Archiepiſcopum in Capitulari ad Preſbyteros ſuæ Parochiæ, ideſt Diœceſis, dato anno DCCCLII. Cap. VII. itemque apud Burchardum, alioſque Auctores ſuperius memoratos. Unum tamen eſt, quod in fine ſui Decreti ſtatuit Hincmarus, ut nempe Eulogias, ſive Panem benedictum diſtributurus Sacerdos, *micas, ne inanute deſluant, cuſtodiat*. Ut vel hinc intelligas, qua veneratione a Fidelibus Panis iſte benedictus accipiendus ſit etiam juxta veterem Patrum doctrinam. Dici enim de ipſo Pane poteſt, quod ajebat S. Auguſtinus, Lib. II. *De peccatorum meritis, & remiſſione*, Cap. XXVI. de ſale dari ſolito Catechumenis: *Catechumenos ſecundam quemdam modum ſuum per ſignum Chriſti, & orationem manus impoſitionis puto ſanctificari; & quod accipiunt, quamvis non ſit Corpus Chriſti, ſanctum eſt tamen, & ſanctius, quam cibi, quibus alimur, quoniam Sacramentum eſt*. Sal benedictum Sacramentum vocat, late pro quocumque myſterio, & ſigno rei ſacræ Sacramentum accipiens; ſicut enim ſal ſignum ſapientiæ Chriſtianæ eſt, ut docet ipſa dandi ſalis formula a Sacerdote dici ſolita Catechumeno baptizando; ita & Panis benedictus inſtitutus etiam ob eam cauſam fuit, ut eſſet ſymbolum unionis Fidelium cum Chriſto, fraternæque communicationis in fide, & charitate, uti ſuperius oſtenſum fuit, probatumque Pauli Apoſtoli auctoritate.

XI. Quanta quoque veneratione haberetur apud Græcos hujuſmodi Panis, vel ex eo addiſcimus, quod ab ipſis ſcilicet Θεῖος ἄρτος, ideſt, *Divinus Panis* dicitur, ut apud Pachimeram, Lib. V. *Hiſtoriæ*, Cap. VIII. Atque inde, quemadmodum Sacra Euchariſtia, a jejunis manducabatur, & ſiquis jejunus non eſſet, & ſi acciperet, vicino porrigebat ad manducandum; quod etiamnum obſervari in Eccleſia Græca, tradunt Allatius, Lib. III. *De Eccleſiæ Occidentalis, & Orientalis conſenſu*, Capite IX. §. I. & Goar in Notis ad Euchologium. Itaque cum multam de Panis Eulogici ſanctitate conceperit Græcus quilibet opinionem, jejunus iccirco in Eccleſia Panem ipſum e manu Sacerdotis oris oſculo ſalutata recipit, uti docet Cabaſilas in expoſitione Liturgiæ, Cap. ultimo: *Illi vero cum devotione ad Sacerdotem accedentes, Panem ſuſcipiunt, & deoſculantur dexteram, quæ recenter ſanctiſſimum Corpus Chriſti Salvatoris contrectavit, & ſanctitatem inde ſuſcepit, & ut eam tangentibus impertiatur, continere creditur.*

XII. Præterea cum Panis, qui ſupererat conſecrationi in particulas diſſectus, in fine Miſſæ a Sacerdote iis tantum diſtribui deberet, qui ob aliquod impedimentum non poterant, aut non erant parati communicare, dictuſque iccirco fuerit Euchariſtiæ vicarius, quod ejus vice acciperetur, ut Græci pariter, & Latini Scriptores teſtantur apud Joannem Bona Cardinalem, Lib. II. *Rerum Liturgicarum*, Cap. XIX. num. 7. hic illis dumtaxat Panis ipſe benedictus, ſeu Eulogia præberi poterat, qui jus habebant ad Communionem, cæteriſque negabatur, quibus vel nondum patebat aditus ad Euchariſtiam, vel ob aliquod crimen intercluſus erat, quales erant Catechumeni, Pœnitentes, & abſtenti a Communione. Hoc ſane edicit, ut alios omittam, Theophilus Alexandrinus Canone VII. *Quæ in Sacrificii rationem offerunt, poſt ea, quæ in Sanctorum uſu conſumuntur, Clerici dividant, & nec Catechumenus ex eis bibat, vel comedat, ſed ſolum Clerici, & qui cum eis ſunt, Fideles Fratres*. Quia enim, ut explicat Balſamon, Altari oblata ſunt, & ex illis ſumptæ ſunt partes ad Divina dona, qui ſunt imperfectiores, ex eis edere non debent. Errant igitur, qui de Catechumenis aliter ſentiunt decepti quidem loco Auguſtini ſuperius deſcripto ex Lib. II. *De peccatorum meritis, & remiſſione*, Cap. XXVI. ubi Auguſtinus non de Pane, ut illi perperam exiſtimant, ſed de ſale loquutus eſt, quod Catechumenis dari ſolebat, ut ſcite obſervat laudatus Bona, & eruditis notum eſt. Negatas quoque Eulogias excommunicatis, & graviorum criminum reis, exemplo ſuo docuit Gregorius Turonenſis, Lib. V. *Hiſtoriæ*, Cap. XV. agens de Meroveo Apoſtata; & Lib. VII. Cap. XX. de Urſicino Epiſcopo Cadurcenſi. Eandem ob cauſam cautum eſt in Synodo Laodicena, Can. XXXII. & in Bracarenſi II. Can. LXX. ne Fideles orthodoxi ab hæreticis Eulogias acciperent, quia ſcilicet cum illis communicare non debent.

XIII. Solebant autem, ut idem Cardinalis Bona adnotavit, comedi in Eccleſia hujuſmodi Eulogiæ, de eaque re extat Decretum Synodi Conſtantinopolitanæ tempore Alexii Comneni habitæ, ad quintam quæſtionem; quem ritum etiam a Latinis uſurpatum legimus. Græci tamen recentiores cum peregre proficiſcuntur, Antidoron, ſive Eulogiam ſecum deferre conſueverunt tanquam alexiterium in tempeſtatibus, & periculis, ut ſcribit Goar in Euchologium in Notis ad S. Joannis Chryſoſtomi Miſſam. Monachis item, qui ad Miſſam minime communicaverant, non ſolum Dominicis, ſed aliis etiam diebus, in Refectorio a Sacerdotibus diſtributas fuiſſe Eulogias, quas illi ante omnem cibum comedebant, docet Martene, Lib. I. *De antiquis Monachorum ritibus*, Cap. IX. Certe de Cluniacenſibus ita inquiunt antiquæ eorum Conſuetudines, Tomo IV. Spicilegii Dacheriani, Lib. II. Cap. XXX. *Portas Pyxidem cum hoſtiis non conſecratis in Refectorium, de quibus ſinguli prælibant, qui noluerunt, aut non potuerunt communicare.* Apud Chriſtophorum Brouverum, Lib. III. Antiquitatum Fuldenſium, Cap. XII. extat Libellus ſupplex, quo inter cætera petunt, ut communionem fracti Panis quotidie ſumere non reſpuatur, ſecundum exempla præcedentium Patrum. Et in Aquiſgranenſi Concilio, Cap. LXVIII. decernitur, ut Eulogiæ Fratribus a Presbyteris in Refectorio dentur, his nimirum, qui non communicaverant. Hæc enim, ut dixi, potiſſima cauſa fuit inſtitutionis Eulogiarum, ſeu Panis benedicti, ut vices agerent Euchariſtiæ, & communioni ſuccederent, quæ olim frequentior erat.

XIV. Nihilominus ſucceſſu temporis his etiam datus eſt Panis benedictus, qui Euchariſtiam ſumſerant; teſtaturque id inter alios Codinus in Libro, *De Officiis Aulæ Conſtantinopolitanæ*, Cap. XVII. Imperatoris coronationem deſcribens: *Poſtquam Divinorum myſteriorum particeps effectus eſt, impoſita capiti Corona, egreditur ex Tabernaculo, finitaque Liturgia, & Pane ſanctificato, quod Antidoron nominamus, populo diſtributo, de quo poſtquam & ipſe par-*

participavit, & Benedictionem a Patriarcha, cæteriſque præſentibus Epiſcopis accepit, eorumque manus deoſculatus eſt, aſcendit ad locum Catechamenorum. Idem aſſerit Cantacuzenus, Lib. 1. *Hiſtoriæ*, Cap. XLI. Vignit, vigetque hodie hic ritus in quibuſdam Provinciis Ultramontanis, ac præſertim Galliæ, in quibus Panis die feſto benedicitur, & in fruſtra diviſus, adſtantibus poſt Miſſam, etiamſi Communionem acceperint, diſtribuitur, in ſignum ſcilicet fraternæ communicationis, & charitatis. Atque ab hac publica, & ſolemni Eulogiarum, ſeu Panis benedicti diſtributione, qui in Eccleſia fiebat, aliæ privatæ exortæ ſunt inter Eccleſiaſticos, & ſacros homines, qui, ut ſupra variis Epiſtolis Sancti Paulini probatum eſt, antiquitus Panem ſibi invicem mittebant veluti ſymbolum religioſæ fraternitatis.

XV. Hinc denique factum puto, ut, quemadmodum poſt alios laudatus Bona obſervavit, id nomen Eulogiarum ad cujuſcumque generis munuſcula translatum ſit, loquendi formula ab Hebræis deducta, qui munus Benedictionem appellant, ut Libro 1. Regum, Cap. XXV. *Accipe Benedictionem, quam attulit ancilla tua*; ubi in Textu Hebraico eſt *Beraeah*, in Græco *Eulogia*, quæ voces idem ſignificant. Sic Eulogias accipit S. Benedictus, quum Capite LIV. ſuæ Regulæ, Monachis prohibet, ne abſque licentia Abbatis ſibi invicem Eulogias mittant. Sic Marculſus, Lib. II. Formularum, exhibens formulam, qua Epiſcopus alteri Epiſcopo in Reſurrectionè Domini Eulogias mittit. Sic Magiſter in Regula, Cap. LXXVI. modum præſcribens, quo debent ſuſcipi Eulogiæ miſſæ ad Monaſterium a Summis Pontificibus, ſive a Sacerdotibus. Sic alii Scriptores paſſim, quos prætermitto, non enim nos de Eulogiis hoc ſenſu acceptis diſſerimus, ſed de illis, quas ſuperius abunde explicuimus. Sed videamus nunc ritum, quo ex præſcripto noſtri Rituali in hoc Capite expreſſo fieri debet Benedictio Panis.

§. I.

℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini*. ℟. *Qui fecit Cælum, & terram*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*. *Oremus*.

Domine Jeſu Chriſte, Panis Angelorum, Panis vivus æternæ vitæ, bene ✠ dicere dignare Panem iſtum, ſicut benedixiſti quinque Panes in deſerto, ut omnes ex eo guſtantes, inde corporis, & animæ percipiant ſanitatem. Qui vivis, & regnas in ſæcula ſæculorum. ℟. *Amen*. Et aſpergat Aqua benedicta.

COMMENTARIUS.

I. ALludit hæc Oratio ad miraculum illud a Chriſto Domino patratum, quo, ut habetur in Evangelio Marci, Cap. VI. & Lucæ, Capite IX. ex quinque Panibus, & duobus Piſcibus, quos benedixit, multiplicavitque, ſatiavit quinque millia Virorum; legiturque in variis Pontificalibus Libris, præſertim vero in Pontificali Narbonenſi, & Mimatenſi Guillelmi Durandi, quo uſus eſt olim Joannes Sairebruche Epiſcopus Catalaunenſis in eo Titulo, qui inſcribitur, *Benedictio Panis in Feſto Aſcenſionis, vel Pentecoſtes, ſecundum morem locorum pauperibus diſtribuendi*. Pergit deinde, ritumque Proceſſionis, ac Precum explicat, quibus Benedictio ipſa peragebatur: *Proceſſione*, inquit, *ordinata, Cruce, Thuribulo, Cereis, & Aqua benedicta præcedentibus, veniunt ſolemniter, cantando, quod libuerit, ad locum, ubi totus Panis eſt conſervatus, & Sacerdos, vel Pontifex, ſit paratus Amictu, Superpellicèo, vel Alba, Pluviali albi coloris, Mitra, & Baculo Paſtorali. Et Diaconus, & Subdiaconus cum Dalmatica, & Tunica ejuſdem coloris. Alii vero Miniſtri in Superpelliceis. Eis igitur in pulpito, ſeu in edito loco manentibus, Diaconus, Benedictione petita, dicit Evangelium ſecundum Joannem*: Abiit Jeſus trans mare Galilææ. *Quo finito, incboat Pontifex, Schola proſequente, Antiphonam*: De quinque Panibus &c. *Qua dicta, dicit*. ℣. Diſperſit dedit pauperibus. ℟. Juſtitia ejus manet in ſæculum ſæculi. ℣. Beatus, qui intelligit ſuper egenum, & pauperem. ℟. In die mala liberavit eum Dominus, ℣. Numquid panem poterit dare. ℟. Aut parare menſam in Deſerto. ℣. Pluit illis manna ad manducandum. ℟. Et Panem Cæli dedit eis. ℣. Cibavit illos ex adipe frumenti. ℟. Et de petra melle ſaturavit eos. ℣. Manducaverunt, & ſaturati ſunt. ℟. Et deſiderium eorum attulit eis. ℣. Domine exaudi Orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo.

II. Dictis Verſiculis iſtis, ſequitur deinde Oratio, *Domine Jeſu Chriſte, Panis Angelorum &c.* ut in noſtro Rituali, & mox alia Oratio, *Domine Sancte, Pater Omnipotens, æterne Deus &c.* ut in ſequenti Capite habetur, ubi recenſetur, *alia Benedictio Panis*; eaque Oratione finita, ex præſcripto prædicti Pontificalis, *mox aſpergit Panem cum Aqua benedicta*. Sane, licet ex veteri more, de quo abunde ſuperius diſſeruimus, benediceretur Panis Dominicis, feſtiſque diebus, populoque adſtanti in Miſſa poſt ejus finem diſtribueretur ex Decreto etiam Leonis Papæ IV. in Homilia, *De cura paſtorali*, ubi ſic inquit: *Eulogias*, ideſt, Panem benedictum, *poſt Miſſas in diebus feſtis plebi diſtribuite*; conſuevit quoque per annum in celebritatibus quorundam Sanctorum benedici Panis, & Fidelibus diſtribui, peculiaribus etiam Orationum formulis ad eam Benedictionem inſtitutis, uti conſtat ex antiquis variarum Eccleſiarum Ritualibus, atque ex ipſo Sacerdotali edito anno MDLXVII. ubi diverſæ hujuſmodi Panis Benedictiones occurrunt, quas longum eſſet in hoc Commentario deſcribere. Satius itaque cenſui ad Sacerdotum Fideliumque inſtructionem documenta quædam exponere, quæ S. Vincentius Ferrerius Sermone x. qui eſt de Pane benedicto, §. II. tradidit.

Docet itaque, ipſo Pane benedicto triplex documentum oſtendi, I. veritatis, II. utilitatis, III. charitatis; atque ſecundum hunc ordinem ex doctrina ejuſdem Sancti, nonulla breviter adnotabimus, quæ alias jampridem Paulus Maria Quarti expoſuit in Tractatu, *De Benedictionibus*, Titulo III. Sectione V. *De Benedictione Panis*, Præludio II.

III. Ergo primum documentum eſt veritatis; benedicitur enim Panis primo, ut cognoſcamus hanc veritatem, videlicet, tam Panem, quam alios cibos, dari nobis a Deo, unde in Oratione Dominica a Deo petimus Panem quotidianum; & Pſalmo CXLIV. ait Propheta: *Oculi omnium in te ſperant Domine, & tu das illis eſcam in tempore opportuno. Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione*. Ex hac autem veritate ſequitur, quod ſi Panis, & omne noſtrum alimentum ex divina largitate, & benedictione procedit, debent ſumentes cibos Deum benedicere, & non ſine gratiarum actione hoc beneficio uti. Secundo hac benedictione, & diſtributione Panis benedicti inſinuatur veritas realis præſentiæ Chriſti in Sacramento Euchariſtiæ, cujus hoſpitio nos eſſe indignos veraciter confitemur. Quum enim hic ritus benedicendi Panem in primitiva Eccleſia introductus fuerit, uti ſuperius oſtenſum eſt, in ſolatium eorum, qui non communicabant Sacramentaliter, ut loco Euchariſtiæ Panem benedictum reciperent, veluti quemdam ejus typum, & umbram; manifeſte ipſo Pane benedicto inſinuatur excellentia Sacramenti Altaris, & indignitas noſtra ad recipiendum tantum hoſpitem, ut latius declarat S. Vincentius loco ſupra citato.

IV. Alterum documentum eſt utilitatis; duplex autem utilitas provenit Fidelibus ex Pane benedicto. Prima eſt in ſalutem corporis, quatenus idem Panis virtute benedictionis vim habet ſanandi infirmos, & depellendi morbos, ut innumeris pene exemplis comprobari poteſt, quæ in Vitis Sanctorum occurrunt, quorumque non pauca recenſet Gretſerus in Tractatu, *De Benedictionibus*. Secunda in ſalutem animæ, quia, ut ſupra dicebamus, ex intentione Eccleſiæ Panis diſtribuitur Fidelibus, non modo, ut ſymbolum fraternæ communicationis, verum tamquam memoriale quoddam Euchariſtiæ, quo iidem Fideles excitantur ad deſiderium recipiendi ipſum Euchariſtiæ Sacramentum; & hac ratione, ipſo voto, ſeu deſiderio ſumitur ſpiritualiter idem Sacramentum, & percipitur ſuo modo effectus illius, qui eſt unio cum Chriſto per Fidem, & charitatem; & ideo hic modus ſumendi Euchariſtiam in voto, ſeu deſiderio, appellatur Communio ſpiritualis a S. Thoma Parte III. Quæſtione LXXX. Articulo I. & ſummopere commendatur a Viris Sanctis, qui eam & ipſi uſurpaverunt, & alios docuere.

V. Documentum tertium eſt charitatis; ſiquidem in ipſo Pane clauditur myſterium unitatis, & mutuæ charitatis, ut ſuperius etiam fuſe oſtendimus; ſicut enim unus panis ex multis granis conficitur, ſic ex multis Fidelibus una Eccleſia adunatur, in quibus debet eſſe cor unum, & anima una; qua etiam ratione panem inſtituit Chriſtus pro Euchariſtiæ materia, uti notavit S. Thomas Parte III. Quæſtione LXIV. Articulo V. His adde quod & notat memoratus Quarti, diſtributione Panis benedicti admonere Fideles exercitii charitatis. & miſericordiæ erga pauperes, ut qui panibus, & divitiis abundant, dent ex eis largiter pauperibus, ut & ipſi a Deo benedictionibus repleantur; eadem quippe menſura, ut ait Chriſtus Dominus in Evangelio, qua menſi fuerimus, remetietur & nobis. Unde S. Auguſtinus Sermone XV. *De verbis Domini*, ſic inquit: *Petit a te mendicus. Tu es Dei mendicus. Quid petit a te mendicus? Panem; & tu quid petis a Deo, niſi Chriſtum, qui eſt Panis vivus*.

VI. De Miniſtro tandem Benedictionis Panis ut aliquid dicamus, eſt quidem quilibet Sacerdos; neque enim ea Benedictio in Miſſali, aut Rituali alligata Parocho fuit; videmuſque paſſim in Eccleſiis tum Presbyterorum ſæcularium, tum Religioſorum, in quibuſdam Sanctorum Feſtivitatibus benedici Panem, & Fidelibus diſtribui. Conſueviſſe etiam Viros laicos ſanctitate præſtantes Panem, privatim tamen, benedicere, eodemque, ægrotos priſtinæ ſanitati reſtituere, docet nos antiquum & inſigne exemplum S. Hilarionis, quod ſupra ex S. Hieronymo deſcripſimus. Cui & aliud recentius adjungi poteſt Civis mei S. Franciſci de Paula Ordinis Minimorum inſtitutoris, qui utplurimum herbas, fructus, candelas, Panemque a ſe benedictos applicabat, cum miracula operaretur; ut ita obtegeret ſanctitatem ſuam, & miraculorum dono, quo præditus erat, illa non ſibi, ſed naturali cauſarum ſecundarum vi, vel recipientium Fidei adſcriberentur. Teſtatur id quidem inter alios Teſtis CLVII. Proceſſus Calabrici ſic inquiens: *Dixit etiam Teſtis, illud adeo pullulaſſe, quod multorum hominum turba diverſis morbis languentium, ut incolumes fierent, ad eumdem de Paula commigrabant, qui aliquibus eorumdem herbas, quibuſdam biſcoctum panem, aliis poma aurea, benedictionem addendo, tribuebat, quare languidi relevabantur*. Addit mox etiam, occaſione hujuſmodi miraculorum, Medicos, Chirurgoſque tanto odio Sanctum Virum proſequutos fuiſſe, ut multa contra ipſum machinari auſi fuerint, quibus tamen omnibus Franciſci humilitas ſuperior fuit. Sed de Pane a Sancto Viro benedicto, & miraculis per eum patratis audiendus antiquus ipſius Vitæ Scriptor a Cive meo præſtantiſſimo Joſepho Maria Perrimezzi publicæ luci traditæ, ac Notis, & Diſſertationibus illuſtratæ, ubi Cap. XIII. ſic inquit: *Sanctus homo cooperiebat ſuam ſanctitatem, dando Panem benedictum, & candelas benedictas ægrotis, qui totaliter curabantur illius precibus, præveniente Dei auxilio*.

VII. Inter alia tandem miracula, quæ Sancti homines cum Pane a ſe benedicto patrarunt, ſæpe in eorum Vitis illud occurrit, quod in Deſerto fecit Chriſtus Dominus, qui uti legitur in citatis ſuperius Evangeliis Marci, & Lucæ, & in hac noſtra Oratione Benedictionis Panis innuitur, quinque a ſe benedictis Panibus, quinque hominum milia ſaturavit. Frequens plane fuit hoc miraculum in Pane a memorato Cive meo S. Franciſco de Paula benedicto, ſed celeberrimum eſt quod in hanc rem legitur in Vita S. Richardi Epiſcopi Ciceſtrenſis, Cap. II. apud Bollandianos die III. Aprilis: *Unum Panem ad ipſius Benedictionem abundare fecit in tantum, quod præter æſtimationem adſtantium, refectis abunde quaſi tribus millibus pauperum conſuetas recipientium portiones, abundarunt partes, quæ ſecundum eamdem diſtributionem centum adhuc pauperes refeciſſent*. Sed omiſſis aliis multis id genus portentis, vide quæ de Panis Benedictione dicemus mox latius in ſequentis Capitis Commentario.

CA-

CAPUT XVII.

Alia Benedictio Panis.

§. I.

℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini.* ℟. *Qui fecit Cælum, & terram.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo. Oremus.*

Domine Sancte, Pater Omnipotens, æterne Deus, benedicere ✠ digneris hunc Panem tua ſancta ſpirituali Benedictione, ut ſit omnibus ſumentibus ſalus mentis, & corporis, atque contra omnes morbos, & univerſas inimicorum inſidias tutamen. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum, Panem vivum, qui de Cælo deſcendit, & dat vitam, & ſalutem mundo; & tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum. ℟. *Amen.* Aſpergat Aqua benedicta.

COMMENTARIUS.

I. EXtat hæc Oratio ad benedicendum Panem in Canone IX. Concilii Namnetenſis, & apud Burchardum Epiſcopum Wormacienſem, Lib. V. Decretorum, Cap. XXVII. atque apud alios antiquorum Canonum Collectores, quam etiam nos ſupra deſcripſimus Initio Capitis XVI. Occurrit paſſim in Ritualibus Libris antiquis pariter, ac recentioribus, præſertim vero in Sacerdotali anni MDLXVII. Parte II. Cap. XXIII. quod inſcriptum eſt: *De Benedictione ſolemni Panis in diebus Dominicis, & magnis Feſtivitatibus*; ex cujus præſcripto non jam unica hac Oratione Benedictio Panis peragitur, ſed aliis ritibus ita ibidem expreſſis: *Sacerdos cum Proceſſione, & Cruce, ante Miſſam indutus omnibus paramentis, excepta Planeta, accedit ad locum, ubi Panis eſt benedicendus, & dicit:* Adjutorium noſtrum &c. *Poſtea legit Evangelium:* Sequentia Sancti Evangelii ſecundum Joannem: *In illo tempore abiit Jeſus trans mare Galilææ &c.* uſque ad illa verba: *Quia hic eſt vere Propheta, qui venturus eſt in Mundum.* Recte mandat, legi hoc Evangelium Joannis, Capite VI. quia ſcilicet agit de quinque Panibus, & duobus Piſcibus, quibus Chriſtus Dominus quinque virorum millia ſatiavit. Quod miraculum, uti ſuperius notatum fuit, refertur in Evangelio Marci, Cap. VI. & Lucæ, Cap. IX. ubi etiam habetur, benedictos prius fuiſſe ab eo Panes, ac Piſces, & deinde turbæ diſtributos: *Acceptis autem quinque Panibus, & duobus Piſcibus, reſpexit in Cælum, & benedixit illis, & fregit, & diſtribuit Diſcipulis ſuis &c.*

II. Dicto Evangelio, ex ejuſdem Sacerdotalis præſcripto, cantatur Antiphona: *De quinque Panibus, & duobus Piſcibus ſatiavit Dominus quinque millia hominum.* Sequuntur mox iſti Verſiculi. ℣. *Diſperſit dedit pauperibus &c.* ut ſupra dictum eſt ex Pontificali Gulielmi Durandi in Commentario ad Caput XVI. ubi explicuimus primam Panis Benedictionem. Finitis tandem Verſiculis, dicuntur mox binæ Orationes in noſtro Rituali præſcriptæ, nempe, *Domine Jeſu Chriſte, Panis Angelorum &c.* ſupra in dicto Capite XVI. poſita, & deinde alia, quæ in hoc Capite XVII. habetur, *Domine Sancte, Pater Omnipotens, æterne Deus &c.* Tum vero demum benedicti Panes Aqua benedicta aſperguntur. Atque hæc ſatis eſſent ad dilucidandam utramque Panis Benedictionem, ſed alia adhuc reſtant hoc loco notanda, ac primum conſueviſſe vel olim in Eccleſiis fieri quotannis Panum Benedictionem in honorem Sanctorum, ac illorum præſertim, qui earundem patroni ſunt, vel in aliquo ipſarum Sacello coluntur, vel alias ob cauſas, quas longum eſſet deſcribere. Certe in honorem S. Nicolai Tolentinatis ſolent quotannis Eremitæ Auguſtiniani, quorum inſtitutum ille profeſſus fuerat, Panem benedicere, ac populo diſtribuere, ſicut etiam Canonici Regulares Lateranenſes in Feſto Sancti Ubaldi Epiſcopi Eugubini, qui Canonicus Regularis fuit.

III. Porro in Sacerdotali Romano duplex extat Panis Benedictio in Feſto S. Blaſii *contra malum gutturis* peragenda. Prima ſic habet: *Poſtquam Sacerdos in Miſſa pervenerit in Canone ad locum illum*, Per quem hæc omnia, Domine, ſemper bona creas &c. *verſus ad populum benedicit hoc ordine.* ℣. Sit Nomen Domini benedictum. ℟. Ex hoc nunc & uſque in ſæculum. ℣. Adjutorium noſtrum &c. ℟. Qui fecit &c. ℣. Ora pro nobis Beate Blaſi. ℟. Ut digni &c. ℣. Domine exaudi &c. ℟. Et clamor meus &c. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo. Oremus. *Oratio.* Salvator Mundi, Deus Domine Jeſu Chriſte, qui hodiernum diem Beatiſſimi Blaſii martyrio conſecraſti, & diverſas creaturas ad ſalutem hominum creaſti; qui ex quinque Panibus, & duobus Piſcibus quinque millia hominum ſatiaſti, ac populum Judaicum in Deſerto miraculoſe paviſti: ineffabilem miſericordiam tuam ſuppliciter exoramus, & petimus, ut hos Panes, quos plebs Fidelis tibi devote hodie ad ſanctificandum attulit, tua pietate bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare digneris, ut qui ex eis comederint, vel guſtaverint, omni gutturis plaga, & totius corporis infirmitate, meritis, & interceſſione ejuſdem Beati Blaſii Martyris tui plenam recipiant ſanitatem, & nos ſervos tuos ab omni corporis, & animæ ægritudine ſanos conſervet. Qui vivis, & regnas &c. *Poſtea aſpergantur Aqua benedicta.*

IV. Alia Benedictio Panis in eodem Feſto, ita inquit: ℣. Adjutorium noſtrum &c. ℟. Qui fecit &c. ℣. Domine exaudi &c. ℟. Et clamor meus &c. ℣. Dominus vobiſcum &c. ℟. Et cum ſpiritu tuo. Oremus. Omnipotens, & mitiſſime Deus, qui omnium mundi rerum diverſitates ſo-

ſolo verbo creaſti, & ad hominum reformationem illud idem Verbum, per quod facta ſunt omnia, incarnari voluiſti, qui magnus es, immenſus, terribilis, atque laudabilis, & faciens mirabilia, pro cujus Fidei confeſſione, glorioſus Martyr, & Pontifex Blaſius diverſorum tormentorum genera non paveſcens, martyrii palmam feliciter eſt adeptus; quique eidem inter cæteras gratias, hanc prærogativam contuliſti, ut quoſcumque gutturis morbos tua virtute curaret: majeſtatem tuam ſuppliciter exoramus, ut non inſpectu noſtri reatus, ſed ejus placatus meritis, & precibus, hanc creaturam Panis bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare tua venerabili pietate digneris, tuam gratiam infundendo, ut omnes, qui ex eo bona fide guſtaverint, a quocumque gutturis morbo gravatos ſe ſenſerint, ipſius paſſione, & meritis liberentur, & in Eccleſia ſancta tua ſani, & hilares tibi gratiarum referant actiones, & laudent Nomen tuum glorioſum, quod eſt benedictum in ſæcula ſæculorum. Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen *Aſpergantur Panes Aqua benedicta.*

V. Hactenus Sacerdotale Romanum, cujus binæ recitatæ Orationes, ac præſertim ſecunda alludunt plane ad id, quod in laudati S. Martyris Vita legitur apud Surium die III. Februarii: *Contigit*, inquit, *ut filius cujuſdam mulieris, quæ eam habebat unicam, partem piſcis comedens, os repente devoraret, & mutus maneret. Cum ergo mater pueri de Sancto audiiſſet, eum allatum projecit ad ejus pedes ſemimortuum, cum fletu clamans, & dicens Sancto:* Miſerere mei filii, Serve Servatoris noſtri Jeſu Chriſti, eſt enim mihi unigena; *narravitque Sancto quid filio ſuo repente accidiſſet. Sanctus autem Dei, & magnus Sacerdos Blaſius manu impoſita gutturi pueri, ſic oravit, extendens in Cælum oculos, & Deo dicens:* Qui iis, qui te invocabant in veritate, præſto fuiſti adjutor, o Servator, audi meas preces, & ſpinam infixam huic puero, tua, quæ ſub adſpectum non cadit, virtute, ei exime, eum curans; & de cætero, ſeu in hominibus, ſeu in pueris, ſeu in beſtiis tale quid contigerit, illic autem recordatus fuerit mei nominis, dicens, *Deus interceſſione ſervi tui Blaſii accelera tuum auxilium, fac cito in eo curationem ad gloriam, & honorem Sancti tui Nominis.* Et cum ipſe hæc dixiſſet, puerum ſtatim ſanum reſtituit, ſicut prius, & eum reddidit matri ſuæ, ore nunquam ſilente Deum laudantem, atque glorificantem.

VI. Rurſus, ut alia exempla memorem, & alias quaſdam benedictionis formulas deſcribam, in ipſo Romano Sacerdotali extat Caput inſcriptum, *De Benedictione Panis in Feſto Sanctæ Agathæ contra ignis periculum*, ubi ſic inquit: *Sacerdos exiſtens in Canone Miſſæ, ut ſupra dictum eſt, vertens ſe ad populum, benedicit Panem in hoc modo. Primo dicat Pſalmum* LXVI. Deus miſereatur noſtri, *totum cum* Gloria Patri. Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon. Pater noſter. Et ne nos. ℣. Adjutorium noſtrum in Nomine Domini. ℟. Qui fecit. ℣. Sit Nomen Domini benedictum. ℟. Ex hoc nunc & uſque in ſæculum. ℣. Ora pro nobis Beata Agatha. ℟. Ut digni efficiamur &c. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo. Oremus. *Oratio.* Domine Jeſu Chriſte Fili Dei vivi, qui es Panis vivus, qui de Cælo deſcendiſti, bene ✠ dic, & ſancti ✠ fica hos Panes, fructus, cereos, aquam, vinum, oleum, & cætera hic poſita in honorem Beatæ Agathæ Virginis, & Martyris tuæ deportata; & concede per interceſſionem ejuſdem Virginis, & Martyris, ut ubicumque contra ignem comburentem miſſa, vel poſita fuerint, illico ignis evaneſcat, & penitus extinguatur. Qui vivis, & regnas cum Deo Patre &c. Benedictio Dei Omnipotentis Pa ✠ tris, & Fi ✠ lii, & Spiritus ✠ Sancti, per interceſſionem Beatæ Agathæ Virginis, & Martyris, deſcendat, & maneat ſuper omnes ex eis guſtantes. Amen. *Aſpergitur Aqua benedicta.* Per eundem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum. Per quem hæc omnia Domine ſemper bona creas &c. Alludit & hæc Oratio ad miraculum, quod in ejuſdem S. Agathæ Vita refertur apud Surium die V. Februarii, quod nempe ejus amictus ignem montis Ætnæ Civitatem Catanenſium combuſturum profligaverit. Atque ad ſimilia miracula, quæ non opus eſt hic recenſere, alludunt quoque aliæ Panum Benedictiones, quæ in aliorum Sanctorum Feſtivitatibus peragi in Eccleſiis ſolent. Longum plane eſſet varias Benedictionis Panis formulas recenſere, quæ in particularibus Eccleſiarum Ritualibus occurrunt, ſed aliquas tamen non cenſui omittendas, ac illam primum, quam inſtituit S. Raynerius Piſanus, quæque legitur in ejus Vita apud Bollandianos die XVII. menſis Junii, Cap. VII. num. 85. & eſt hujuſmodi.

VII. Deus Abraham, & Deus Iſaac, Deus Jacob, qui Filium tuum, panem vivum deſcendentem de Cælo, ut daret vitam mundo, Dominum, & Salvatorem noſtrum, ad nos miſiſti, mortuis, atque ægris vitam, & ſanitatem contuliſti; tu per eundem Filium tuum nunc in Spiritu Sancto tuo, benedic, & ſanctifica panem hunc, ut manducantes ex eo, recipiant incolumitatem animæ, & corporis. Tu Alpha, & Omega, principium, & finis, qui in Deſerto, quod eſt Bethſaydæ, per Filium tuum de quinque panibus quinque millia hominum ſatiaſti, exceptis mulieribus, & parvulis, tuaque Benedictione repletis, & adauctis, duodecim ſuperfuere cophini pleni, & in via non defecerunt, qui manducaverunt ex panibus ipſis hordeaceis. Tu omnium Pater, & Creator, benedic iſtum panem, ut quicumque maſculi, ſeu feminæ, cujuſcumque ætatis, ex eo guſtaverint, habeant in corpore, & anima lætitiam, & robur, atque plenam ſanitatem. Tu Domine, Deus Jeſu Chriſte, qui tranſiens inter medios fines Decapoleos, montem aſcendiſti, ſedenſque ibi, tuos vocaſti Diſcipulos; quot panes haberent, interrogaſti eos, & reſpondentes ſeptem, præcepiſti quatuor millia hominum turbam ſedere ſuper terram extra mulieres, & parvulos; gratiaſque agens Patri, ipſos panes benedixiſti, ut darent populo, tuis Diſcipulis tribuiſti; manducaverunt, & omnes ſaturati ſunt, & ſeptem ſportæ plenæ ſuperaverunt, & lætati ſunt; & tu omnium Salvator, Domine Deus, gratiam, & benedictionem infunde ſuper hunc panem, & qui, vel quæ ex eo comederint, habeant lætitiam, & ſanitatem. Tu Chriſte Salvator, qui cum duodecim Diſcipulis in menſa diſcumbens, panem in ipſa benedixiſti, & in tuum Corpus tranſtuliſti, & ipſis dando porrexiſti, unde vitam eis contuliſti, ipſam in ſe accipientibus, eis quoque præcepiſti, ut in tuam facerent commemorationem.

Om-

Omnipotens Deus Benedictione eadem in alteram tranſinuta naturam, in dilecti tui Raynerii rememorationem, ut omnibus accipientibus vita augeatur temporalis, expulſa omni moleſtia corporali, & conſeratur etiam vita ſpiritualis. Tu Domine Deus paviſti Helyam juxta torrentem Carith, pane per corvos ſubmiſſo, & aqua potaſti eum, & ejus permanſit in ſanitate corpus. Benedic etiam nunc, qui idem ipſe es, panem hunc, & aquam, ut omnes accipientes permaneant in ſanitate, omni remota ægritudine. Tu, Domine Deus, Eliſæo tribuiſti, ut de viginti panibus centum homines ſatiaret, & ſuperfuit: da nunc tuam de Cælis Benedictionem in hoc pane, ut totum infirmantium corpus ſit ſanum. Accedant omnes Angeli tui, & Archangeli tui, Throni, Dominationes, Principatus, & Poteſtates, Virtutes, Cherubin, & Seraphin; & levantes manus ad te Deum vivum Creatorem eorum inſundant in hoc pane ſanitatis Benedictionem. Accedat Dei Genitrix Virgo, & ſua hic germinet ſanitatem gratia. Adſint Patriarchæ, & Prophetæ, Apoſtoli omnes, & Martyres, Confeſſores, Eremitæ, & Sancti omnes, & Sanctæ Dei, & in iſto pane ſuam præſtent Benedictionem, ad percipiendam plenam ſanitatem. Amen, amen, amen. Fiat, fiat, fiat. *Semper ſuper iſtum panem faciens Domini Crucem. Si in turba eſt panis Benedictio, ſignabis a longe, & reſpondebit populus*, Amen, *ad quamquamque panis, & aquæ Benedictionem*.

VIII. Porro mentionem hic facit Aquæ Benedictionis, cujus formulam idem S. Raynerius inſtituit, quamque nos integram ſupra attulimus in Commentario ad §. VI. & ultimum Capitis II. Sane in eadem S. Raynerii Vita, ſequenti num. 86. explicatam habes utriuſque, Aquæ ſcilicet, ac Panis ſic benedicti uſum, & fructum, his verbis: *Poſt hanc Panis gratiam, ſi vis alicui infirmo dari ſpecialiter, tolles de ipſo Pane tria fruſtula Panis, & in palma ſiniſtra tenebis, ea ſignando tua dextra, dicens ita*: Domine Deus, qui es unus, nec tribus in perſonis diviſus, benedic Panem iſtum, Pater cum Filio, & Spiritu Spiritu Sancto tuo. Infirmus, qui exinde guſtaverit, de cætero nullam patiatur moleſtiam in carne ſua, neque aliquam vexationem, vel etiam febrem; ſed recipiat, Domine Deus, perfectam ſanitatem in omnibus ſuis membris. Tu Domine dominantium, qui ipſi fideliter Abrahæ tuam Trinitatem, & unitatem in Angelis tuis monſtraſti, qui tres vidit, & unum adoravit, vidit, & gaviſus eſt: per tuam ineffabilem Trinitatem in hoc tuo Pane ſanctificato, tribus fruſtulis diviſo, tuam adauge, & conſumma Benedictionem, ut omnes accipientes, per te Deum unum, & trinum, conſequantur omnium membrorum ſuorum medelam, & ſanitatem. Amen, amen, amen. Fiat, fiat, fiat. *Qui has Benedictiones puro corde, & intente protulerit, mirabile dictu, ſed mirabilius factu, & aqua ſæpe in vinum convertetur, accipietque efficaciam ab Altiſſimo, ut per Panem, & aquam, quæ in aliam tranſibunt naturam, ægrotantes ſine numero ſanentur, & Panis, & aqua in ſe non corrumpentur*.

IX. Ecce & hic aliud exemplum, ac formula Benedictionis Panum in Feſto S. Contardi Peregrini, de quo ejus Vitæ Scriptor apud Bollandianos ad diem XVI. Aprilis, ſcribit, ad cumulatiorem notitiam venerationis Sancto Contardo a Majoribus decretæ pertinere, qund Bronæ (eſt Pagus Agri Ticinenſis in Lombardia) in die ejus feſto, menſe Aprilis, ex antiquiſſimo uſu ſecundum formam in Rituali Romano præſcriptam, fit Benedictio Panum ante Miſſam ſolemnem, poſtea per Bronenſes familias diſtribuendorum, non ſine multiplici, ac miraculoſo infirmantium ſolatio. Præſcriptis autem a Rituali precibus etiam hæc Oratio additur: *Salvator Mundi, Deus, Domine Jeſu Chriſte, qui hodiernam diem Beatiſſimi Contardi ſolemnitate conſecraſti, & diverſas creaturas ad ſalutem hominum creaſti, qui ex quinque Panibus, & duobus Piſcibus quinque millia hominum ſatiaſti, ac populum Judaicum in Deſerto miraculoſe paviſti: ineffabilem miſericordiam tuam ſuppliciter exoramus, & petimus, ut hos Panes, quos Plebs fidelis tibi devote ad ſanctificandum attulit, tua pietate bene ✠ dicere, ac ſancti ✠ ficare digneris, ut qui ex eis comederint, vel guſtaverint, ab omni epilepſia, & cephalea, & totius corporis infirmitate, meritis, & interceſſione ejuſdem Sancti Contardi Confeſſoris tui, plenam recipiant ſanitatem, & nos ſervos tuos ab omni corporis, & animæ ægritudine conſerves, qui vivis, & regnas in ſæcula ſæculorum. Amen*. Ubi obſerva, duos hic nominatim morbos indicari, adverſus quos frequentius S. Contardi adhibetur patrocinium; unde fit, ut a patientibus dolores capitis plurimi pilei linei admoveantur ſacris Reliquiis, & a ſanatis referantur ad Sepulchrum. Fit etiam occaſione epilepticorum ibidem ſignari, atque curari ſolitorum; qui morbus, vulgo *bruttura* dicitur, ambigua voce etiam ad ſignificandam vultus deformitatem, ut amphilogico joco dicatur, Bronæ ſignari *bruttura*, & inſigni aliqua deformitate conſpicui Bronam ire per contumeliam jubeantur.

X. Fieri Panis Benedictionem in variis Feſtis, ac præſertim die Dominico, variæ particulares Synodi mandant, præſertim vero Synodus Oriolana anni MDC. Seſſione II. Cap. XXV. quæ legitur Tomo VI. Conciliorum Hiſpaniæ noſtræ editionis, ubi etiam abuſus in ejuſdem Panis diſtributione ſuſtulit, ita inquiens: *Clamores, ſtrepitus, & vociferationes, quæ inter mulieres, & pueros in Eccleſiis oriri ſolent, cum Panis benedictus fideli populo diſtribuitur, exterminare cupientes; jubemus, ne poſthac, dum ſacra Officia peraguntur, intra Eccleſiam Panis benedicti diſtributio fiat, ſed in foribus Eccleſiarum poſt Miſſæ Conventualis celebrationem populo dividatur*. Tum vero ſubdit: *Moriſchi ſingulis Dominicis diebus, & feſtivis Panem benedictum accipiant, & illum ſtatim pietatis cauſa edant*. Concludit tandem, & mandat, quod paſſim S. Carolus ſtatuit, ut *exponant præterea prædicti Rectores ejus inſtitutionem, vetuſtatem, virtutem, miracula, ut ad illum veſcendum facilius excitentur*.

XI. Poſt Panis Benedictionem abs re non erit aliquid & hoc loco adnotare de Benedictione Vini, tum præſertim, quod in Sacerdotali, quod, ut Titulus habet, conformatum eſt *ad conſuetudinem Eccleſiæ Romanæ, aliarumque Eccleſiarum*, extat Benedictio Vini in Feſto S. Joannis, uſitatiſſimumque eſt in Germania, teſte Gretſero, Lib. II. *De Benedictionibus*, Cap. XXXVIII. die S. Joannis Evangeliſtæ benedicere Vinum, quod vocant Benedictinnem S. Joannis, idque guſtare mos eſt apud Germanos ante omnem

alium

alium potum. Nec deſunt, qui inde etiam in alia Vini dolia, veneficiorum averten lorum gratia, aliquid hujus benedicti Vini infundant; nec eventus pietatem, proborumque expectationem fallere ſolet, ut idem Auctor, & ipſe Germanus affirmat loco citato; ubi etiam ait, exiſtere hanc conſuetudinem, ex traditione, quæ fert, a Sancto Joanne venenum ſine læſione epotum; eaque de cauſa Majores noſtros non immerito credidiſſe, potum ſibi non fore noxium, quem in honorem, & cum benedictione S. Joannes ſumerent. Quocirca Benedictio S. Joannis in Germania non tantum ipſo ejus Feſto, ſed quocumque tempore, cum amici a ſe mutuo digrediuntur, uſurpari conſuevit, tametſi frequenter non ſine abuſu, ut idem Gretſerus teſtatur.

XII. Multa ſæpe miracula patraſſe Viros Sanctos per Vinum benedictum, in eorum Vitis legere eſt, ac præſertim in Vita S. Malachiæ Epiſcopi Hiberniæ, qui, ut teſtatur prædictæ Vitæ Auctor S. Bernardus, poculo benedicto mulierem a morte liberavit, vita etiam fœtui conſervata, ut ſalvus, & incolumis in lucem ederetur. Sed ut alia exempla omittam, conſueviſſe Sæculo XVI. Vinum in multis Italiæ Eccleſiis benedici prædicto die feſto S. Joannis Evangeliſtæ, & quidem ritu ſolemni, prolixoque, ex prædicto Sacerdotali addiſcere licet in eo Capite, quod inſcriptum eſt, *De Benedictione Vini in Feſto Sancti Joannis Evangeliſtæ contra venenum*, ubi ritus ipſe ſic recenſetur: *In Feſto S. Joannis Apoſtoli, & Evangeliſtæ benedicatur Vinum hoc modo.* ℣. Adjutorium noſtrum. *Et poſtea legatur Evangelium.* Initium Sancti Evangelii ſecundum Joannem: *In principio erat Verbum &c.* Lecto hoc Evangelio, ſuccedit mox aliud ex eodem Joanne: *In illo tempore nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ &c.* uſque ad verba, *Et crediderunt in eum Diſcipuli ejus.* Dicto Evangelio: ex ejuſdem Sacerdotalis præſcripto dicit Sacerdos, *Per iſtos ſermones Sancti Evangelii indulgeat Dominus noſter Jeſus Chriſtus univerſa noſtra crimina, & delicta.* Tum Pſalmum XXII. *Dominus regit me &c.* cum *Gloria Patri &c. Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon. Pater noſter. Ave Maria.* ℣. *Salvos fac ſervos tuos, & ancillas tuas.* ℟. *Deus meus ſperantes in te.* ℣. *Et ſi mortiferum quid biberint.* ℟. *Non eis nocebit.* ℣. *Guſtate, & videte, quoniam ſuavis eſt Dominus.* ℟. *Beatus homo, qui ſperat in eo.* ℣. *Domine exaudi &c.* ℟. *Et clamor meus &c.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.*

XIII. Præmiſſo *Oremus*, ſequuntur ſtatim duæ Orationes, quarum prima ſic habet: *Deus Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, cujus verbo Cæli firmati ſunt, cui omnis creatura deſervit, & omnis poteſtas ſubjecta eſt, & metuit, & expaveſcit: nos te ad auxilium noſtrum invocamus, cujus audito nomine ſerpens conquieſcit, draco fugit, vipera ſilet, & ſubdola illa, quæ dicitur rana inquieta torpeſcit, ſcorpio extinguitur, regulus vincitur, ſphalangus nihil noxium operatur, & omnia venenata, & adhuc ferociora animalia noxia terrentur: tu extingue omnes diaboli fraudes, & omnes humano generi adverſantes nequitias, & hunc potum per interceſſionem Beatiſſimæ Virginis Mariæ, & Beati Joannis Apoſtoli, & Evangeliſtæ, & omnium Sanctorum tuorum meritis, & interceſſionibus, tua virtute, bene ✠ dic, ut omnes ex eo guſtantes ab omni malo cuſtodias, & ad Regnum gloriæ tuæ perducas. Per eundem Dominum &c.* Oratio altera ita inquit: *Deus, cujus poteſtate Beatus Joannes Evangeliſta potum venenoſum, & toxicum digeſſit, bene ✠ dicere, & conſecrare ✠ digneris hanc creaturam Vini, ut omnium ex eo guſtantium expulſo omni guſtu nocivo, infuſo tuæ bene ✠ dictionis myſterio, ſit in terris corporis, & animæ remiſſio criminum, & in Cælis perpetua conſolatio. Per Dominum &c. Dominus vobiſcum. Benedicamus Domino. Benedictio Dei Omnipotentis, Pa ✠ tris, & Fi ✠ lii, & Spiritus ✠ Sancti deſcendat, & maneat ſuper hanc creaturam Vini.* ℟. *Amen.* Atque hac data Benedictione, jubetur demum Sacerdos, ut Vinum ipſum Aqua benedicta aſpergat.

XIV. Una cum Pane, fructibus, ſeminibuſque, conſueviſſe & Vinum benedici in Feſto Sancti Blaſii *contra malum gutturis*, ex eodem Sacerdotali conſtat, in quo etiam ejus Benedictionis formula habetur. Extat etiam ibidem Benedictio Vini novi cum peculiari Oratione, quam etiam in aliis quibuſdam Ritualibus legi, quamvis in hoc noſtro Rituali Romano nulla prorſus fiat Benedictionis Vini mentio. Porro ſæpe utor in his Commentariis memorato Sacerdotali, quod ex antiquis Ritualibus collectum ſit, ut ex ipſis Commentariis liquet. Certe varias antiquas benedicendi Panem, Vinum, fructus, ſemina, Aquam die S. Blaſii Martyris formulas ex vetuſtiſſimo Benedictionario in membrana exarato, & in Eccleſia S. Stephani Neapoli aſſervato deſcripſit Camillus Tutinus, & ex eo Bollandiani die III. Februarii in Commentario prævio ad ejus Vitam §. V. num. 34. & ſeq. ac alii quoque Scriptores.

CAPUT XVIII.

Benedictio novorum Fructuum.

I. QUum in veteri Lege ex Dei præcepto, Exodi Capite XXIII. Verſu XIX. atque Cap. XXXIV. Verſu XXVI. primitiæ Frugum terræ in Domum Dei deferri deberent, tum in gratiarum actionem, tum ut in conſecratis Deo primitiis omnes reliqui Fructus Deo oblati, & benedicti manerent, uti conſtat ex Deuteronomio, Cap. XXVI. ſatis conveniens viſum fuit, & hunc morem ad Chriſtianos transferre tanquam valde pium, & naturali Juri conformem, rejectis tamen cæremoniis Veteris Legis, quæ promulgato Evangelio evanuerunt. Morem primævum Fructus novos benedicendi, Baronius quidem anno CCLXXXIII. num. 15. & alii non pauci Auctores Euthychiano Papæ adſcribunt, ut quas ſcilicet creaturas a malo Principio productas aſſerebant Manichæi, Eccleſia ſua benedictione bonas eſſe confirmaret. Verum, ut ſcite docet Goar ad Euchologium in Notis ad Orationem pro offerentibus primitias fructuum, nonniſi Paulus Apoſtolus hujus inſtituti Auctor habendus, qui *nihil rejiciendum, quod cum gratia-*

tiarum actione percipitur, ſcripſit in Epiſtola I. ad Timotheum, Cap. IV. *Sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem*; ideſt, ut Chryſoſtomus ait, purificatur per ſigni Crucis virtutem, & Eccleſiæ invocationem. Unde Julianus Apoſtata non minus veritatis, quam Fidei deſertor merito arguitur, ſcribens, primitias Frugum afferendi morem ſibi Chriſtianos a Paganis tranſumpſiſſe. Sed jam nos non uno in loco diximus, probavimuſque, præſertim auctoritate Tertulliani, Chriſtianos ritus magna ex parte deſumptos fuiſſe a Veteri Teſtamento.

§. I.

℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini*. ℟. *Qui fecit Cælum, & terram*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo. Oremus.*

Benedic ✠ *Domine hos novos fructus N. & præſta, ut qui ex eis in tuo ſancto Nomine veſcentur, corporis, & animæ ſalute potiantur. Per Chriſtum Dominum noſtrum.* ℟. *Amen*. Et aſpergantur Aqua benedicta.

COMMENTARIUS.

I. ANtiquiſſimam Benedictionis primitiarum, ſeu fructuum novorum formulam tradit Auctor Conſtitutionum Apoſtolicarum, Lib. VIII. Capite XLVI. editarum anno MDLXIV. eſtque hujuſmodi: *Gratias agimus tibi, Domine Omnipotens, cunctorum opifex, & proviſor per Unigenitum Filium tuum Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum de oblatis tibi primitiis, non quidem quantum debemus, ſed quantum poſſumus. Quis enim hominum digne tibi gratias agere poſſet pro iis, quæ dediſti eis in perceptionem. Deus Abraham, Iſaac, & Jacob, & omnium Sanctorum, qui omnia produxiſti per Verbum tuum, & juſſiſti terræ, ut varios ferret fructus in lætitiam, & eſcam noſtram; qui dediſti craſſioribus, & rudioribus herbivoris animantibus herbam, aliis carnem, aliis ſemina, nobis frumentum in victum opportunum, & accommodatum, aliaque varia, partim ad uſum, partim ad valetudinem, partim ad delectationem. Ob hæc igitur omnia, & ſupra modum celebrandas de beneficiis per Chriſtum in omnes collatis, per quem tibi gloria, honor, & cultus in Sancto Spiritu in ſæcula. Amen*. Extat & in Sacramentario S. Gregorii Papæ vetus Oratio ad benedicendum fructum novum, his verbis concepta: *Domine, qui Cælum, & terram, & omnia creaſti, te ſupplices, quæſumus, ut hunc fructum novum benedicere, & ſanctificare digneris, & multiplicare abundanter offerentibus tibi, ut repleas eorum cellaria cum abundantia Frumenti, & Vini, ut lætantes in eis referant tibi Deo Omnipotenti laudes, & gratias*. Sacerdotale editum anno MDLXVII. in eo Capite, quod inſcribitur, *De Benedictione ad fructus novos*, exhibet quidem recitatam ex Sacramentario Sancti Gregorii Orationem, ſed hanc tamen aliam ei ſtatim adjungit: *Oramus pietatem tuam, Omnipotens Deus, ut has primitias creaturæ tuæ, quas aeris, & pluviæ temperamento nutrire dignatus es, bene* ✠ *dictionis tuæ imbre perfundas, & fructus terræ tuæ uſque ad maturitatem perducas. Tribuas quoque populo tuo de tuis muneribus tibi ſemper gratias agere, ut a fertilitate terræ eſurientium animas bonis affluentibus repleas, & egenus, & pauper laudet Nomen gloriæ tuæ. Per &c.*

II. Alias Orationes deſcribere, quæ dici conſueverunt in Eccleſiis ad benedicendos fructus novos in variis Feſtis, quæ per annum occurrunt, magni, ſupervaneique eſſet laboris. Sed ut aliquam ex hujuſmodi Benedictionibus recenſeam, celebris eſt illa uvæ novæ Benedictio, quæ fiebat die VI. Auguſti, & quidem in utraque Eccleſia, Orientali, & Occidentali. Nam extat in Græcorum Euchologio *Oratio in uvæ delibatione die ſexta Auguſti*, quæ eſt hujuſmodi: *Dominum precemur. Fructum hunc vitis novum aeris temperie, pluviæ ſtillis, & temporum tranquillitate ad maturitatem tuo placito deductum benedic, Domine, ut nobis ex hoc vitis genimine deguſtantibus ſit in lætitiam, & illud in donum offerentibus in peccatorum propitiationem, per Sanctum Corpus Chriſti tui, cum quo benedictus es, cum ſanctiſſimo, & bono, & vivifico tuo Spiritu, nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum*. Habet & Eccleſia Latina Benedictionem uvæ die ipſa ſexta Auguſti in variis Miſſalibus, ac Ritualibus antiquis pariter, & recentioribus, præſertim vero in Sacramentario S. Gregorii Papæ his verbis conceptam: *Benedic, Domine, & hos fructus novos uvæ, quos tu, Domine, rore Cæli, & inundantia pluviarum, & temporum ſerenitate, atque tranquillitate ad maturitatem perducere dignatus es, cum gratiarum actione percipi in Nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti*. Ritus autem iſtius Benedictionis peragendæ ita deſcribitur in Miſſali inſignis Eccleſiæ Lugdunenſis: *In Canone Miſſæ, antequam Sacerdos dicat*, Per quem hæc omnia, Domine, ſemper bona creas, *ponantur a Diacono ſuper Altare ad partem dextram prope manum Sacerdotis dextram acini uvarum in vaſe mundo, & Sacerdos dicat:* Benedic, Domine, hos fructus novos uvæ &c. *Deinde Sacerdos aſpergat acinos uvarum Aqua benedicta, & poſtea ſubjungat*, Per quem hæc omnia. *Diaconus vero elevet vas acinorum de Altari, & tradat Vicemagiſtro Chori; quo accepto, ipſe videlicet Vicemagiſter Chori diſtribuat acinos uvarum omnibus de conventu in Choro exiſtentibus, & omnibus aliis laicis in Eccleſia.*

III. Teſte Marteoe in Opere, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis celebrandis Officiis*, Cap. XXXIII. num. XVI. ſimilis ritus obtinebat apud Gallos in S. Martini Eccleſia, vigetque hodie in Rotomagenſi S. Audoeni Monaſterio. Ex Miſſali vero Pictavienſi vinum novum ex uva recenti expreſſum liquabatur in Calice. Obſervat etiam Durandus Lib. VII. *Rationali Divinorum Officiorum*, Cap. XXII. poſt Belethum, *quod in quibuſdam locis hac die conficitur Sanguis Chriſti de novo vino, ſi inveniri poſſit, aut ſaltem aliquantulum de uva matura in Calice eliquatur.*

Addit præterea citato loco Durandus, benedici etiam die ipſa ſexta Auguſti racemos, *ex quibus populus communicet*. Sed hunc ritum, quem recenſet Durandus, jam a multis ſæculis velut abuſum damnaverat Trullana Synodus Canone xxviii. in cujus Commentario nos Tomo II. Conciliorum plura notavimus de Benedictione uvæ peragi ſolita in utraque Eccleſia Græca & Latina, prædicta die vi. Auguſti. Cæterum varias novorum diverſorumque fructuum Benedictiones aliis diebus cultui Sanctorum dicatis fieri olim ſolitas legere eſt in Ritualibus antiquis Libris, atque Miſſalibus, imo & in Sacerdotali anni MDLXVII. Sed non omittendum a nobis hic illud, orationem, quam exibet in præſenti Capite Rituale Romanum pro novorum fructuum benedictione, applicari poſſe ad fructus novos quoſcumque, id enim ſignificat litera illa *N.* quæ in ipſa oratione poſita eſt: *Bene ✠ dic Domine creaturam iſtam N.* nempe pomorum, ficuum, &c.

IV. Sunt itaque hujus Benedictionis materia novi fructus, & quidem tum arborum, tum aliarum plantarum, & primitiæ frugum terræ. Formula vero ad ipſos benedicendos, qualeſcumque ii ſint, eſt illa in hoc Capite deſcripta. Cauſa autem finalis eſt recognitio fructuum a Divina largitate, & incolumitas Fidelium, ut fructus ſcilicet benedicti proſint tum corpori, tum animæ ſumentium ex illis. Sed operæ pretium eſt, ut qui ipſos benedicunt, Fidelibuſque diſtribuunt, myſteria etiam illis, & documenta exponant hujus Benedictionis; quæ tria potiſſimum ſunt, ut poſt Sauſſay, & alios ſacrorum Rituum expoſitores notat Quarti in Tractatu, *De Benedictionibus*, Titulo iii. Præludio II. Primo itaque, cum diabolus ab initio ruinam humani generis comeſtione fructus a Deo vetiti machinatus fuerit, qua ſeduxit primos noſtros parentes; hinc Mater Eccleſia in deteſtationem tanti ſceleris, & ad vitandas diaboli fraudes, hanc fructuum novorum benedictionem inſtituit, ut ſui Fideles antiqui caſus memores, cauti efficiantur, ut recte monet Sauſſay in Panoplia Sacerdotali Parte II. Lib. II. Cap. iv. Articulo xv. Secundo benedicuntur novi fructus, & Deo conſecrantur, ut hoc ritu profiteamur, Deum eſſe omnium fructuum largitorem, & debitas illi gratias noſtro modo reddamus, ut ſupra dictum eſt. Eſt autem alius modus offerendi Deo primitias fructuum a Magiſtris Vitæ ſpiritualis ſummopere commendatus, quo videlicet utuntur Viri mortificationis ſtudioſi, qui novos fructus in menſa oblatos prima vice, quando avidius appetuntur, nullatenus guſtant, ſed gulæ ſubtrahunt, ſic illos Domino libantes, & veluti in Sacrificium offerentes, exemplo David, qui, uti habetur Lib. II. Regum, Cap. xxiii. aquam, quam valde deſideraverat ex ciſterna Bethlem ſibi oblatam noluit bibere, ſed libavit eam Domino. Tertio tandem hac benedictione inſtruimur, ut ſicut primitias frugum terræ, & novos fructus Deo offerimus, & benedictione conſecramus, ut ita omnes reliqui fructus Deo oblati cenſeantur; ſic multo magis fructus noſtrorum bonorum operum ſoli Deo offeramus per intentionem ſcilicet, qua ſoli Deo placere ſtudeamus.

V. Miniſter demum hujus benedictionis eſt quilibet Sacerdos, imo & ipſe etiam Clericus in Lectoratus Ordine conſtitutus ex Pontificali Romano Parte I. Titulo, *De ordinatione Lectorum*. In Admonitione enim fieri ſolita ex antiquo ritu ab Epiſcopo ad ipſos ordinandos Lectores ſic inter alia edicitur: *Lectorem ſiquidem oportet .... benedicere panem, & omnes fructus novos.* Sed hujuſmodi functionem, ſicut & alias multas, quæ olim erant Lectorum, aliorumve Minoribus Ordinibus initiatorum, reſervatas eſſe hodie ſolis Presbyteris, jam notavimus nos Tomo i. Commentariorum in citatam Partem i. Romani Pontificalis, Titulo vi. §. II. num. vi. Quod tamen intelligendum puto de benedictione publica, ac ſolemni, & præſente Sacerdote, ad quem potius, quam ad Lectorem benedictiones hujuſmodi ſpectant. Cæterum quod etiam Viri laici ſanctitate inſignes conſueverint benedicere fructus novos, iiſque patraſſe etiam multa miracula, Sanctorum Vitæ paſſim teſtantur, ac præſertim civis mei S. Franciſci de Paula Ordinis Minimorum Inſtitutoris, qui hujuſmodi fructibus a ſe benedictis varios infirmos ſanitati reſtituit. Sed hæc Sanctorum laicorum benedictio erat privata, non vero publica, quam vi ſuæ poteſtatis ſorte etiam hodieque Clericus Lector, abſente Sacerdote, adhibere poſſet. Sed de hac re vide eruditum Pompeum Sarnellium Tomo vi. Epiſtolarum Eccleſiaſticarum, Epiſtola xvi.

VI. Nec ſolum Sancti Viri novos dumtaxat fructus benedicebant, ſed & tunc, cum novitatem quodammodo exuiſſent. Quare S. Malachias Hiberniæ Epiſcopus mulierem ſanguinis profluvio de vita periclitantem, miſſis tribus benedictis pomis, ab interitu vindicavit, ut in ejus Vita ſcribit S. Bernardus. Etiam flores benedici conſueviſſe, & benedictos ſalutem attuliſſe, exemplum inſigne habemus in S. Gothardo, quod ita narrat Auctor ejus vitæ apud Surium die vi. Maji *Erat Goslariæ matrona, quæ graviſſimis oculorum doloribus cruciabatur, ita ut per dies aliquot nec cibum, nec ſomnum capere poſſet; quæ filiolum ſuum ad Epiſcopum cum quibuſdam munuſculis miſit, cumque certiorem faciens de immodicis doloribus ſuis aliquid cibi petiit ob ipſo remedii adhiberi. Audiens hoc Vir Dei, non ſine quadam jucunditate ſubriſit, & flores quoſdam rubicundos de quodam arbore ei ſorte eodem momento a paupere homine oblata decerpens, eos ſigno Crucis munivit, danſque eos puerolo*, Affer, *inquit*, hos floſculos dilectæ mihi matri tuæ, ut eos ſervet pro mei memoria, & a Deo petat ſanitatem. *Illa vero ſimul atque flores ægris admovit oculis, ut ſæpe etiam jurando coram nobis affirmavit, dolores omnes incredibili celeritate a toto capite evaneſcere ſenſit; ſtatimque, & foribus, & feneſtris patefactis, quæ hactenus morbi illius cauſa clauſæ permanſerant, perſpicue vidit oculis ſuis, nec ullam amplius ſenſit in iis moleſtiam.*

VII. Sed ut ad fructus redeam, notandum denique hoc loco cenſui, quod in antiquorum recentiumque Vitis Sanctorum legitur, præſertim in illa S. civis mei Franciſci de Paula, quam alius meus civis Joſephus Maria Perrimezzi Ravellen. primum, & Scalen. Epiſcopus, ac tandem Boſtrenſis Archiepiſcopus Notis & Diſſertationibus illuſtravit, fructus nimirum, ac aliquando fraga S. Viri nutu, extra tempus, & quod mirabilius eſt, ſine planta nata, eademque cuidam morbo applicata, cum quo naturalem connexionem non habebant, miraculoſe tamen ſanitatis effectum produxiſſe. Teſtatur id quidem in Conſentino Proceſſu Canonizationis S. Franciſci de Paula Teſtis lxxxviii. nobilis Jacobus Curtus de

de Paterno, qui dixit, *quod cum eſſet in Figlino Villa Conſentina cognata ſua nomine domna Angela, quæ erat ad mortem infirma, quia non poterat mingere tribus diebus, ipſeque Teſtis iviſſet viſitatum dictam ægram, quæ erat omni medicorum auxilio deſtituta, hortatus eſt eam, ut recurreret ad devotionem dicti F. Franciſci. Ipſaque infirma rogavit, quod accederet ad dictum F. Franciſcum, & impetraret gratiam ſalutis pro ea. Cumque ipſe Teſtis iret, invenit dictum F. Franciſcum in ſilva, ubi faciebat ſcindi ligna, & antequam ipſe Teſtis diceret aliquid, dictus F. Franciſcus prævenit eum, dicens ei:* Tu me indiges; *reſponditque dictus Teſtis, eſſe verum. Cumque narraret neceſſitatem ſuam, dictus Fr. Franciſcus ſtrinxit humeros, excuſans ſe, & dicens, ſe neſcire quid faceret; ſe enim eſſe in loco, ubi non habebat quid ægrotæ mitteret; quod ſi in Monaſterio fuiſſet, miſiſſet ſibi aliquid pro devotione. Sicque, cum ſemper humeros ſtringeret cum humilitate, extendit manum in terram, & in pede cujuſdam quercus cœpit colligere manipulum fragorum maturorum, dictuſque Teſtis non vidit herbam, quæ produceit dictos fructus; ignoratque, in dicto loco fuiſſe unquam fraga, nec videbatur terra apta ad producendum hujuſmodi fructum; factoque dicto faſciculo, miſit eum ad ægrotam per quemdam famulum, ut illam in devotionem reciperet; quem acceptum cum comediſſet, ſtatim minxit, & ſanata eſt.*

VIII. Plurima in hoc uno facto, & quidem abſque neceſſitate miracula multiplicantur, quod contra videtur illud Scholarum effatum, quo dicitur, multiplicanda non eſſe ſine neceſſitate miracula. Attamen, ut ſcite notat laudatus Perrimezzi in prædicta Vita, Parte II. Diſſertatione XI. pag. 206. aliquando Deus ad manifeſtandam omnipotentiam ſuam, vel ad Servorum ſuorum virtutem magnificandam, etiam ſine neceſſitate miracula multiplicat, & operatur. Sic profecto S. Franciſcus de Paula, cum potuiſſet qualibet herba, vel fructu morbum illum miraculoſe depellere, alio miraculo adjecto, quo quidem pro morbi depulſione opus non erat, fraga naſci fecit, ubi nec terra ad illa producenda apta, nec planta ipſorum aliqua reperiebatur. Unum quidem fuiſſet miraculum, ſi fraga naturalem habuiſſent virtutem pro morbo illo depellendo; ſed cum hæc virtus in fragis non eſſet, ſicuti nec in aliis herbis, quæ jam natæ in loco illo naturaliter inveniebantur, poterat unam ex herbis illis morbo applicare, abſque eo quod altero non neceſſario miraculo fraga naſci faceret. Deus tamen ad ſuæ omnipotentiæ manifeſtationem, & ad Servi ſui honorem miracula etiam abſque neceſſitate dignatus eſt multiplicare. Atque hæc adnotare placuit, non modo ad explicationem prædicti miraculi, verum etiam ad aliorum id genus complurium, quæ Sancti Viri patrarunt virtute Benedictionis, quam vel rebus comeſtibilibus impertiebant, quæ in his noſtris Commentariis paſſim occurrunt.

CAPUT XIX.

Benedictio ad quodcumque comeſtibile.

§. I.

℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini.* ℟. *Qui fecit Cœlum, & terram.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo. Oremus.*

Bene ✠ dic, Domine, creaturam iſtam N. ut ſit remedium generi humano, & præſta per invocationem Nominis tui, ut quicumque ex ea ſumpſerint, corporis ſanitatem, & animæ tutelam percipiant. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.* Aſpergat Aqua benedicta.

COMMENTARIUS.

I. QUum multiplex ſit ciborum genus, longumque eſſet ad ſingulos peculiarem Benedictionem applicare, recte admodum præſcripta eſt in hoc Capite, *Benedictio ad quodcumque comeſtibile*; ſive, ut in Sacerdotali anni MDLXVII. legitur, *Benedictio communis ad omnia*, quæ & unica hac oratione continetur, in hoc eodem Capite expreſſa. Porro quum ea, quæ diximus in Commentario ad Caput XIII. quod inſcriptum eſt, *Benedictio eſculentorum &c.* multum & ad hujus Capitis explicationem faciant, lectorem ad prædicti Capitis XIII. Commentarium remittimus; hoc unum hoc loco addentes, ut, quod ſæpe Scriptura inculcat, & priſci Fideles in uſu habuere, ante, & poſt cibum gratiæ Deo agantur, juxta illud Apoſtoli in Epiſtola I. ad Corinthios, Cap. X. *Sive ergo manducatis, ſive bibitis, ſive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*; itemque illud in Epiſtola I. ad Timotheum, Cap. IV. iterum iterumque in ſuperioribus Commentariis memoratum, explicatumque: *Omnis creatura Dei bona eſt, & nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur; ſanctificatur enim per Verbum Dei, & Orationem.*

II. Ex hac Apoſtoli doctrina, uti notatum non uno in loco ſuperius fuit, & præſertim in Cap. XIII. prodiit Chriſtianus ritus omnia benedicendi quæcumque ad cibum, & potum, hoc eſt alimentum humani generis aſſumi poſſunt. Cum ſigno Crucis peragi ipſa Benedictio ſolet, & jam olim in ipſa primitiva Eccleſia fieri conſueverat, ut ex Tertulliano conſtat in Libro, *De corona Militis*, Cap. II. & ex S. Joanne Chryſoſtomo in prædictum Apoſtoli locum, ubi corripiens illorum ſuperſtitionem, qui quidem alimenta ſumere ex inani metu immunditiæ renuebant, ſic effatur: *Demus, quod quidpiam ſit immundum, ſed habes medicinam, ſigna, gratias age, glorifica Deum, & defecit immunditia, una gratiarum actio cuncta purgat; qui vero ingra-*

tus eſt, immundus eſt, & pollutus. Pulchre id declarat Aurelius Prudentius in Hymnu ante cibum, dum ſic concinit.

Te ſine, dulce nihil, Domine,
Nec juvat ore quid appetere,
Pocula ni prius, atque cibos,
Chriſte tuus favor imbuerit.

Et inſra:

Omnia ſanctificante Fide
Fercula noſtra Deum ſapiant,
Chriſtus & inſluat in patinas,
Seria, ludicra, verba, jocos,
Denique, quod ſumus, atque agimus,
Trina ſuperna regat pietas;

Et ſub finem;

Da locuples Deus hoc famulis
Rite precantibus, ut tenui
Membra cibo recreata levent,
Neu piger immodicis dapibus
Viſcera tanta gravet ſtomachus,
Soſpitet ut jecur incolume.

III. Notat hæc pius æque, ac eruditus Sanſſay Parte II. Panopliæ Sacerdotalis, Lib. II. Articulu XVI, ubi etiam ait, quod propter hominum intemperantiam, & prodigioſam erga Deum ingratitudinem (plerique enim ſunt, qui Epicureo more edunt, & bibunt ſine moderatione ulla, & quod pejus eſt, ſine ulla recognitione beneficiorum Dei Creatoris mundi) uſurparunt ſibi dæmones nonnihil poteſtatis in cibos, qui plerumque juſto Dei judicio ipſis carnalibus, & ingratis hominibus valde nocent, ut docet S. Auguſtinus Lib. XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XVII, & XVIII, exemploque notat inſigni S. Gregorius Lib. I. Dialogorum, Cap. IV. dum narrat dæmonem invaſiſſe Monialem, quæ lactucam ſumpſerat ſine prævia Benedictione. Hinc a Sanctis Patribus, & Eremitis panes, mel, lac, vinum, & cætera alimenta ſtatis formulis benedicebantur, ut diaboli vis, & poteſtas ex eis expelleretur, & per has Benedictiones fieret ſanitas mentis, & corporis iis, qui illis utebantur, unaque Deo, ut omnium bonorum vero principio gratiarum actiones de beneficiis ſuis rependerentur. Cæterum hanc ſemper Eccleſia diſciplinam ſervavit, & ut efficacior foret Benedictio, ubi adeſſet Sacerdos, ſpeciali formula, quæ ſupra recitata eſt, illam ab eo fieri ordinavit.

CAPUT XX.

Benedictio Olei ſimplicis.

I. Recte obſervat ad Capitis hujus Rubricam inter alios Barruſaldus, non in ſola aquæ ſubſtantia, ad ſalutem humani generis, Deum condidiſſe Sacramenta, ſed Oleum quoque aſſumpſiſſe, ut in aliquibus Sacramentis locum, & quidem digniſſimum, haberet, nempe in Baptiſmo, in Confirmatione, in Ordine, & in Extrema Unctione, ac in quibuſdam etiam Benedictionibus, de quibus, & ſupra in Commentariis ad Tomum I. hujus Operis diximus, & in iis, quibus Pontificale Romanum explicuimus. At vero in præſenti Capite loquitur noſtrum Rituale de Olei ſimplicis Benedictione, quæ quidem a quocumque Sacerdote fieri poteſt ſub præſcripta forma in §. I. notata. Dupliciter autem intelligi poteſt ea vox *ſimplex*; nempe quod tale Oleum ſit ſimplex olivarum, & uſuale, non compoſitum, neque mixtum, aut medicinale. Vel quod talis Benedictio Olei ſimplicis, ſit ſimplex, & ordinaria, non autem illa ſolemnis, quæ fit ab Epiſcopo in Feria V. majoris hebdomadæ, uti obſervat memoratus toties Paulus Maria Quarti in Tractatu, *De Benedictionibus*, Tit. III. Sectione XIII. Præludio I. Sed vide & ea, quæ dicemus etiam nos mox in Commentario ad ſequentem §. in quo multa invenies, quibus ipſa Olei ſimplicis Benedictio, aliaque ad eam ſpectantia dilucidantur.

§. I.

℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini.* ℟. *Qui fecit Cælum, & terram.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.*

Exorciſmus.

Exorcizo te creatura Olei per Deum Patrem ✠ Omnipotentem, qui fecit Cælum, & terram, mare, & omnia, quæ in eis ſunt. Omnis virtus adverſarii, omnis exercitus diaboli, & omnis incurſus, omne phantaſma Satanæ eradicare, & effugare ab hac creatura Olei, ut fiat omnibus, qui eo uſuri ſunt, ſalus mentis, & corporis in Nomine Dei Patris ✠ Omnipotentis, & Jeſu ✠ Chriſti Filii ejus Domini noſtri, & Spiritus Sancti ✠ Paracliti, & in charitate ejuſdem Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui venturus eſt judicare vivos, & mortuos, & ſæculum per ignem. ℟. *Amen.*

℣. *Domine exaudi orationem meam.* ℟. *Et clamor meus ad te veniat.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* Oremus.

Domine Deus Omnipotens, cui aſtat exercitus Angelorum cum tremore, quorum ſervitium ſpirituale cognoſcitur; dignare reſpicere, bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare hanc creaturam Olei, quam ex olivarum ſucco eduxiſti, & ex eo infirmos inungi mandaſti, quatenus, ſanitate percepta, tibi Deo vivo, & vero gratias agerent: præſta quæſumus, ut hi, qui hoc Oleo, quod in tuo Nomine bene ✠ dicimus, uſi fuerint, ab omni languore, omnique infirmitate, atque cunctis inſidiis inimici liberentur, & cunctæ adverſitates ſeparentur a plaſmate tuo, quod pretioſo Sanguine Filii tui redemiſti, ut

nun-

nunquam lædatur a morſu hoſtis antiqui. Per eundem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum vivit, & regnat in unitate &c. Aſpergat Oleum Aqua benedicta.

COMMENTARIUS.

I. Ritum benedicendi Oleum ad curandos infirmos, manaſſe a Chriſto Domino, cujus mandato Apoſtoli ungentes Oleo infirmos, plurimos a variis morbis liberarunt, docet nos Evangelium Marci, Cap. VI. verſu II. ubi de ipſis Apoſtolis dicitur, quod *ungebant Oleo multos ægros, & ſanabant*. Non loquimur in præſentiarum de Oleo, quod eſt materia Sacramentorum Confirmatinnis, & Extremæ Unctionis, & ſolemni ritu benedici ſolet ab Epiſcopis quotannis Feria V. in Cœna Domini, de quibus abunde loquuti ſumus Tomo III. Commentariorum in Partem III. Pontificalis Romani, in Commentariis ad Titulum IV. qui inſcriptus eſt, *De Officio in Feria V. Cœnæ Domini, cum benedicitur Oleum Catechumenorum, & Infirmorum, & conficitur Chriſma*; ſed de Oleo ſimplici olivarum, quod ſimplici ritu in utraque Eccleſia Orientali, & Occidentali, ab inferioribus Sacerdotibus benedici ſolitum fuit, ad curandos, ut dictum eſt, infirmos. Hoc ergo ſimplex Oleum Eccleſia a Chriſto edocta a temporibus Apoſtolorum benedicere ſolita fuit, ut patet ex Rituali Græcorum, & Ritualibus priſcis æque, ac recentioribus Latinis, in quibus variæ extant orationes ad ungendos hoc ſimplici Oleo, rite tamen benedicto, morbis affectos.

II. Porro ex verbis Exorciſmi, & Orationis in hoc Capite præſcriptis ſatis patet, quo fine Oleum Iſtud benedicatur. Sed quæri poteſt hic primum, cur hoc Oleum dicatur Oleum ſimplex? Forte ad differentiam Chriſmatis, quod mixtum eſt ex Oleo olivarum, & balſamo; ſeu potius, quia non ad uſum ullius Sacramenti benedicitur, ut ſit illius materia, ut Oleum Infirmorum Extremæ Unctionis, Chriſma Confirmationis, & Oleum Catechumenorum, appendix, & acceſſorium Baptiſmi, ſed tantum ad hunc effectum, ut infirmis ſolatium afferat, dæmonibus terrorem incutiat, hoſque expellat, & Fideles adverſus eorum inſidias, ac inſultus, & contra adverſa quæque tueatur, & per modum deprecationis tantum, non vero, ut fit per Sacramenta, per modum operis operati, ut loquuntur Theologi, ac præſertim eruditus Sauſſay, Parte II. Panopliæ Sacerdotalis, Libro II. Articulo VIII. ubi eam quæſtionem movet, atque reſolvit.

III. Quæri II. poteſt, cur iſtud Oleum Exorciſmo adjuretur, & non alia eſculenta, poculentave? Cui reſpondendum eſt, inſtitutum fuiſſe in iſta Olei ſimplicis Benedictione Exorciſmum, tum quia materia Olei ſolet multis præſtigiis faſcinari, ut ad maleficia inſerviat, ut tradit Delrius, Lib. I Diſquiſitionum magicarum, Parte I. Quæſtione III. Sectione II. qui narrat etiam, olivarum oſſa incendendo quandoque fieri maleficia; tum vero potiſſimum, quod Oleum ipſum benedici ſolet ad curandos infirmos, & energumenos liberandos, uti pluribus exemplis probari poſſet; ideoque opportune Eccleſia Exorciſmum ipſum inſtituit, ut per eum, *omnis virtus adverſarii, omnis exercitus diaboli, & omnis incurſus, omne phantaſma ſatanæ eradicetur &c.* ut in eodem Exorciſmo legitur, & poſt memoratum Quarti notavit Barruffaldus loco citato, num. 10. Eſſe autem antiquum ritum, ut Oleum ipſum, præmiſſo Exorciſmo, benediceretur, docet nos exemplum S. Martini, qui, ut teſtatur Severus Sulpitius in Dialogo III. de virtute, & miraculis cjuſdem S. Præſulis, cum Oleo benedicto mutæ cuidam puellæ loquendi facultatem reddidit, *puſillum Olei*, inquit, *cum Exorciſmi præfatione benedicit, atque ita in os puellæ ſanctificatum liquorem, cum & linguam illius digitis teneret, infudit*.

IV. Tandem quæri & illud poteſt, undenam colligitur, quod in recitata ſuperius Oratione iſtius Benedictionis Olei ſimplicis legitur, videlicet, quod juſſerit Deus, Oleo infirmos inungi? Si enim hic fiat reſpectus ad illa verba Jacobi in Epiſtola ſua Canonica, Cap. V. *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum Oleo in Nomine Domini*: Oleum iſtud a Presbytero benedictum, eſſet materia Sacramenti Extremæ Unctionis; quod alienum eſt ab Eccleſiæ uſu, & conſenſu; ex quo liquet, nonniſi Epiſcopo licere Oleum Infirmorum benedicere, quod ſit materia illius Sacramenti. Dico igitur cum eodem Sauſſay loco citato, Divinum hoc mandatum, cujus in Oratione Benedictionis Olei ſimplicis fit mentio, elici ex Capite VI. Evangelii S. Marci, ubi refert miſſos a Chriſto Domino Diſcipulos, prædicaſſe pœnitentiam, & dæmonia multa ejeciſſe; additque: *Et ungebant Oleo multos ægros, & ſanabant*. Sicut igitur Chriſti mandato prædicabant, & dæmonia expellebant, ita etiam ſanabant ægros, ungentes eos Oleo per modum opitulationis corporalis, non tamen per modum virtutis Sacramentalis, quæ per Sacramentum Extremæ Unctionis adhibetur, cui annexa eſt gratia ſpiritualis; nam ait in citata Epiſtola ſua Apoſtolus Jacobus memorati Sacramenti promulgator: *Et oratio Fidei ſalvabit infirmum &c. Et ſi in peccatis ſit, remittentur ei*. Quod minime fiebat per unctionem illam, quam commemorat S. Marcus; hujus enim effectus circa corpora tantum verſabatur, quamobrem de ea dumtaxat ait: *Et ungebant Oleo multos ægros, & ſanabant*.

V. Quo exemplo uſus invaluit apud Sanctos, qui dono curationum Divino munere præditi erant, ut, ne ſibi ſanitatum ſolatia tribuerentur, ſed Divinæ virtuti, ac beneficio, infirmos Oleo benedicto inungerent. Ejuſmodi Oleo Proculum Chriſtianum curaſſe Severum Imperatorem, teſtis eſt Tertullianus in Libro ad Scapulam, Cap. V. Moris hujus Chriſtianorum, qui morbos Oleo benedicto curabant, meminit Idem Tertullianus initio Scorpiaci adverſus Gnoſticos, Cap. I. ubi ait, Chriſtianos a ſcorpione læſos tria hæc remedia adhibuiſſe, ſignaculum ſanctæ Crucis, adjurationem, ſeu Exorciſmum, & unctionem, factam ſcilicet Oleo per Verbum Dei ſanctificato: *In remediis*, contra ictus ſcilicet ſcorpionum, *naturalia plurimum, aliquid & magia circumligat, medicina cum ferro, & poculo occurrit*. Et mox: *Nobis Fides præſidium, ſi non*

non & ipſa percutitur diffidentia, ſignandi ſtatim, & adjurandi, & ungendi beſtiæ calcem. Hoc denique modo etiam ethnicis ſæpe ſubvenimus donati a Deo ea poteſtate, quam Apoſtolus dedicavit, quum morſum viperæ ſprevit. Alludit ad illud, quod legitur initio Capitis XXVIII. Actuum Apoſtolorum, ubi dicitur, quod in Inſula Melita S. Paulus percuſſus a vipera, excutiens beſtiam in ignem, nihil mali paſſus eſt. Sane recitatus Tertulliani locus aperte illud evincit, vetuſtiſſimos Chriſtianos Oleo benedicto venenatis morſibus, aliiſque incommodis medicinam feciſſe; tametſi Junius Calviniſta in Notis ſuis ad Tertullianum omni ope annitatur, ut huic tantæ luci tenebras inſpergat; quem tamen doctiſſimus Gretſerus in ſuis ad Notas Junianas Notationibus egregie confutavit, & peſtilentes ſectarii offucias profligavit.

VI. Teſtis præterea eſt S. Hieronymus in Vita S. Hilarionis, qui claruit Sæculo III. agricolas a ſerpentibus, & venenatis animalibus percuſſos, accepto Oleo ab illo benedicto, vulnera ſua ungentes, priſtinæ ſanitati fuiſſe reſtitutos: *Terra ſitiens*, inquit, *arenoſaque regio, poſtquam pluviis irrorata eſt, tantam ſerpentum, & venenatorum animalium ex improviſo ebullivit multitudinem, ut percuſſi innumerabiles, niſi ad Hilarionem concurriſſent, ſtatim interirent. Benedicto itaque Oleo univerſi agricolæ, atque paſtores, tangentes vulnera, certam ſalutem reſumebant.* Idem refert Ruffinus Lib. II. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, Cap. IV. de Diſcipulis S. Antonii, & Severus Sulpitius in Vita S. Martini, Lib. I. Capite XV. & Dialogo III. Cap. II. ubi refert inſignia miracula ab ipſo S. Martino patrata Olei benedicti perfuſione ſuper infirmos. Similia de duobus Macariis refert Palladius, ac alii priſcis Scriptores de aliis Sanctis, quorum varia, ac innumera pene miracula per Oleum ab ipſis benedictum recenſentur in eorum Vitis a Surio, & a Bollandianis collectis, de quibus nos mox infra dicemus. Ubi enim donum opitulationum, de quibus inter alia loquitur Apoſtolus in Epiſtola I. ad Corinthios, Cap. XII. Verſu XXVIII. minus in Eccleſia frequens eſſe cœpit, & infirmorum gratiam mos ille crebriori uſu receptus eſt, ut citra Sacramentum Extremæ Unctionis, ægrotis variis languoribus vexatis Oleum concederetur, non modo ab Epiſcopo, ſed & a Sacerdote quolibet ad hunc uſum benedicto, quo ſanitatum ſolatia, ſi cum fide hoc lenimentum adhiberent, conſequerentur, ſicut plerîſque contigiſſe pie hoc ſubſidio utentibus, experientia longæva docuit, tum apud Latinos, tum apud Græcos, in quorum Ritualibus formula etiam extat Benedictionis Olei ſimplicis, de qua in præſenti loquimur.

VII. Sed ut aliqua nunc ex pene innumeris miracula referam virtute Olei benedicti variis temporibus patrata, Oleo quidem benedicto multos morbos depulit S. Germanus Epiſcopus Pariſienſis, ut ſcribit in ejus Vita Fortunatus Pictavorum Epiſcopus, & primum Cap. XXV. ubi ſic inquit: *In Pago Pariſiaco quidam impetu lupi rabidi laceratus, & extra ſenſum effectus, Beato Sacerdoti eſt miſerabiliter oblatus. Hic ad illa ſuæ artis recurrens ſuffragia, mox brachio Olei benedicti liquore circumlito, & ſacris digitis medicabiliter attracto, peſtis illa, quæ viſcera dolore graſſante pervaſerat, loca fugit obſeſſa, jamque putredine reſoluta; ſicque vigore priſtino reſtituto, ſine cunctatione, velut experrecto de ſopore, dolor omnis receſſit, mens rediit.* Idem Sanctus, ut in prædicta ejus Vita legitur, mulierem mancam, cui palma digitis affixa fuerat, curavit, cum prius eam ſalva tetigiſſet, ac deinde *Oleo perunxiſſet*. Eodem Olei benedicti remedio cæcæ feminæ oculos aperuit. Aliam *novem dies aperto ore hiantem, neque ullo modo dentes, aut labia jungere valentem*, ſimiliter Oleo benedicto a malo præſenti liberavit. Paralyticum quoque curavit, *ſanctificati Olei liquore eam perfundens*. Simili medicamine medicinam fecit alii cuidam puero paralytico, *continuatim per triduum ſacro liniens Oleo*. Iterum paralyticum eodem Oleo ſanavit, ut & podagricum; ac puellam præterea, quæ ſimul cæca, ſurda, & muta erat. Alium etiam, cujus brachium valde intumuerat; alium cæcitate percuſſum; itemque aliam mulierem cæcam, hydropicum, & contractum.

VIII. Lubet & his alia adjungere. Quod S. Cuthbertus Epiſcopus Lindisfarnenſis puellam capitis, & laterum doloribus cruciatam Oleo benedicto ſanaverit, teſtatur Beda in ejus Vita, Cap. XXX. Quod S. Eutychius Patriarcha Conſtantinopolitanus feminam curaverit, cujus ubera propemodum exaruerant, ut infantibus alimenta ſuppeditare non poſſent, docet Auctor ejus Vitæ apud Surium die VI. Aprilis. Quod S. Nicetas Confeſſor quemdam Oleo benedicto ab amentia liberarit, Scriptor etiam ejus Vitæ teſtatur. Quod S. Theodoſius Cœnobiarcha Oleo benedicto bruchos, & locuſtas fugaverit, ne frugibus detrimentum afferrent, ex Metaphraſte laudatus Surius tradit die XI. Januarii. Sedatam maris tempeſtatem per Oleum benedictum a B. Aidano, teſtis eſt laudatus Beda Lib. III. Hiſtoriæ Anglicanæ. Cum enim Utta Presbyter Cantuariam profecturus una cum ſuis ſociis, preces a B. Aidano poſtulaſſet, *ille benedicens eos, & Domino commendans, dedit etiam Oleum ſanctificatum*. Scio, *inquiens*, quod, ubi navem aſcenderitis, tempeſtas vobis, & ventus contrarius ſuperveniet, ſed tu memento, ut hoc Oleum, quod tibi do, mittas in mare, & ſtatim, quieſcentibus ventis, ſerenitas maris vos læta proſequetur, & cupito itinere domum remittet. *Quæ cuncta, ut prædixerat Antiſtes, ex ordine completa ſunt. Equidem in primis furentibus undis pelagi, tentabant nautæ, anchoris in mare miſſis, navem retinere; neque hoc agentes aliquid proficiebant. Cumque mergentibus undique, & implere incipientibus navem fluctibus, mortem ſibi omnes imminere, jam jamque adeſſe viderent, tandem Presbyter reminiſcens verba Antiſtitis, aſſumpta ampulla, miſit de Oleo in pontum, & ſtatim, ut prædictum erat, a ſuo quievit fervore, ſicque factum eſt, ut Vir Dei per prophetiæ ſpiritum tempeſtatem prædixerit futuram, & per virtutem ejuſdem ſpiritus, hanc exortam, quamvit corporaliter abſens, ſopiverit.*

IX. Liberatos præſertim energumenos fuiſſe a dæmoniis virtute Olei benedicti, permultis conſtat exemplis, quæ in Sanctorum Vitis occurrunt. Certe refert Palladius in Hiſtoria Lauſiaca, S. Macarium puero energumeno per Oleum benedictum ſaluti fuiſſe. De S. Theodoro Siceota narrat inter alia Auctor ejus Vitæ, quod Oſtiarium ſuum, cui dæmon manum ingenti cum tumo-

more, & dolore invaſerat, *accepto Oleo, cui Vir Sanctus benedixerat, manum unxit, triduoque convaluit*. Nautam quoque ait vexatum a dæmone liberaſſe. Hinc, ut alia exempla omittam, quod ipſum Oleum ad obſeſſos a dæmonio liberandos quammaxime valeat, factum eſt, ut Oleum prædictum, præmiſſo Exorciſmo, benedici ex antiquo, prolatoque Eccleſiæ ritu ſoleat, uti jam diximus ſupra, num. III. ubi locum inſignem deſcripſimus Severi Sulpitii, exemplumque S. Martini Epiſcopi, qui Oleum ipſum, ad reddendam cuidam puellæ mutæ loquendi facultatem, cum Exorciſmi præfatione benedixit.

X. Aliis tandem omiſſis exemplis, hanc plane de Oleo benedicto ad curandos morbos legem tradiderunt Capitularia Regum Francorum, Lib. VI. Cap. LXXII. *Ut a Clericis, vel laicis phylacteria, vel falſæ inſcriptiones, aut ligaturæ, quæ imprudentes pro frebribus, aut aliis peſtibus adjuvari putant, nullo modo, vel ab illis, vel a quoquam Chriſtiano fiant, quia magicæ artis inſignia ſunt. Sed pro infirmitate, illud, quod Apoſtoli, & Canones ſanxerunt, ideſt, Orationes, & ſacri Olei unctio fiat*. Teſte Sozomeno Lib. VI. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, Cap. XXIX. Beniamino Monacho, Oleoqne ab eo benedicto Deus hanc gratiam largitus fuerat, *ut ſolo contactu manus, aut Oleo, ſupra quod orabat, abſque medicamentis, ægrotos omni morborum genere liberaret*. Quod etiam S. Theodoricus Abbas Oleo benedicto filiam Theodorici Regis Franciæ a morte ad vitam revocaſſet, docet Auctor ejus Vitæ apud Surium die I. Julii. Cum vero Oleum ipſum ex ſuperius dictis, & teſtimoniis veterum, recentiorumque Scriptorum ſit omnium morborum remedium, multumque valeat contra venenatos ſerpentium morſus, mirari ſubit, quod, ubi tot ſunt buccinatores illius medicaminis, quod *Trejaca* vulgo appellatur, ad cujus vaſcula emenda vel ipſi ruſtici pauperiores turmatim confluunt, ut ſe muniant contra ſerpentium venatorum ictus, nullus ſit, qui virtutem Olei benedicti prædicet, illudque ad probatum tot miraculis uſum revocet, juxta ritum etiam in recentiori Romano Rituali præſcriptum. Atque hic lubet exemplum referre S. Paterni Epiſcopi Abrincenſis, qui ut narrat Auctor Vitæ illius apud Surium die XVI. Aprilis, per Oleum benedictum, puerum a ſerpente percuſſum ab interitu ſervavit: *Edito*, inquit, *Crucis ſigno, & Olei liquore puero perfuſo, exitiale virus tali antidoto profligavit*.

XI. Forte dicet quiſpiam ideo Olei ſimplicis, ſicut & aliarum quarundam rerum Benedictiones in deſuetudinem abiiſſe, quod earum uſu miracula patrari non videantur. Sed poſſem breviter reſpondere cum Gretſero, Lib. II. *De Benedictionibis*, Cap. LI. id fieri, ſi fiat, ea de cauſa, qua factum eſt, cur Chriſtus Dominus ſua in Patria, vel nulla, vel pauca miracula ediderit: *Non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem illorum*, ut inquit S. Matthæus Cap. XIII. vel, ut diſertius ait S. Marcus Cap. VI. *Et non poterat ibi virtutem ullam facere, niſi paucos infirmos, impoſitis manibus, curavit. Et mirabatur propter incredulitatem eorum*. Ut igitur tunc miraculis patrandis Incredulitas obſtitit, ita & nunc forſan obſiſtere poſſet, quando plerique Benedictiones, & res benedictas in poſtremis ducunt, & exiguo honore dignantur, ſi non omnino aſpernantur; & contemptus comes incredulitatis, miraculorum obex eſt. Nec populares Chriſti Chriſto tantum non credebant, ſed & eundem contemnebant, dictitantes haud ſine deſpectu apud eundem Marcum loco citato: *Nonne hic eſt faber, filius Mariæ, frater Jacobi, & Joſeph, & Judæ, & Simonis? Nonne & ſorores ejus hic nobiſcum ſunt? & ſcandalizabantur in illo*. Nec quidquam honoris, & reverentiæ ei deferebant. Qua occaſione Dominus ſententiam illam protulit: *Quia non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria ſua, & in domo ſua, & in cognatione ſua*. Jure igitur illi fructu miraculorum privati ſunt. Jure his etiam temporibus ejuſdem fructu expertes manent, qui & incredulitate, & contemptione Benedictionum, rerumque benedictarum laborant.

XII. Deinde reſpondeo cum eodem Scriptore, etiam hoc ævo miracula per Benedictiones, & res benedictas fieri, ſed quæ nunc eſt, ſocordia hominum vix obſervari, nec ad plurium notitiam ſtudioſe diffundi. Utar hic verbis S. Auguſtini Lib. XXII. *De Civitate Dei*, Cap. VIII. ubi ita inqnit: *Etiam nunc fiunt miracula in ejus Nomine, ſive per Sacramenta ejus, ſive per Orationes, vel Memorias Sanctorum ejus, ſed non eadem claritate illuſtrantur, ut tanta, quanta illa gloria diffamentur. Canon quippe Sacrarum Literarum, quem diffamatum eſſe oportebat, illa facit ubique recitari, & memoriæ cunctorum inhærere populorum; hæc autem ubicumque fiunt ibi ſciuntur, vix a tota ipſa Civitate, vel quocumque commanentium loco. Nam plerumque etiam ibi pauciſſimi ſciunt, ignorantibus cæteris, maxime ſi magna ſit Civitas, & quando alibi, aliiſque narrantur, non tanta ea commendat authoritas, ut ſine difficultate, vel dubitatione credantur, quamvis Chriſtianis Fidelibus a Fidelibus indicentur*. Tum narratis multis miraculis ſuo ævo patratis, ita concludit: *Fiunt ergo etiam nunc multa miracula, eodem Deo faciente per quos vult, & quemadmodum vult, qui & illa, quæ legimus, fecit; ſed iſta nec ſimiliter innoteſcunt, neque, ut non excidant animo, quaſi glarea memoriæ crebra lectione tunduntur. Nam & ubi diligentia eſt, quæ nunc apud nos eſſe cœpit, ut libelli eorum, qui beneficia percipiunt, recitentur in populo, ſemel hoc audiunt qui adſunt, plureſque non adſunt, ut nec illi qui adfuerunt, poſt aliquot dies quod audierunt, mente retineant & vix quiſquam reperiatur illorum, qui ei, quem non affuiſſe cognoverit, indicet quod audivit*.

XIII. Addi & his inſuper poteſt, nos uſu rerum benedictarum aliquando etiam neſcientes beneficia Divinitus accipere. Quoties enim, ut recte ratiocinatur Gretſerus citato loco, vel tibi, vel rebus tuis damnum inferretur, niſi illud, vel Aqua benedicta, vel alia quapiam re ſacra averteres? Multis exemplis notum eſt, veneficos, alioſque dæmonis ſatellites, & adminiſtros, hominibus, vel pecoribus nocere voluiſſe, nec potuiſſe, quod præſentia rerum benedictarum impedirentur. Recte igitur rebus ſuis conſulunt, qui domibus, itemque ubi pecora pabulantur, Aquam benedictam, vel ſpargunt, vel certo loco in urceolis ſuſpendunt. Idemque dictum ſit de Agno cereo Pontificio, de Candelis, Palmiſque benedictis, ac præſertim de Oleo ſimplici benedicto, cujus virtute, uti ſuperius oſtendimus, innumera pene omni ævo Fideles

cou

coonſequuti ſunt beneficia, mirarique iccirco nunquam deſinam, cur ipſa Olei ſimplicis Benedictio in Ritnali Romano notata, multis in locis iu deſuetudinem abierit.

XIV. Porro communiter pro Oleo rite a Sacerdote beoedicto adhiberi ſolet a Fidelibus Oleum illud, qund ardet in lampadibus, quæ collucent in Altaribus, in quibus extant miraculoſæ Imagines, Reliquiæve Sanctorum, quodque ad avertenda mala plurimum valet, ut docent nos varia exempla gratiarum, quæ hujuſmodi Oleo frequenter obtinentur; ac illo, quod ardet Suriani noſtræ Calabriæ ulterioris coram celebri S. Dominici Imagine. In veterum Sanctorum Vitis a Surio allatis varia occurrunt id genus exempla. Certe quod olim Oleo ex S. Petri Sepulchro Romæ ſumpto multi ægri fuerint ſanati, cooſtat ex Vita S. Boniti Arveroorum Epiſcopi apnd eundem Surium die xv. Januarii, ubi ſic ioter alia legitur: *Cum autem multa infirmorum turba eum ubique proſequeretur, ille ubicumque poterat, in hoſpitiolum ſe ſe abdidit, jactantiæ virus ſummopere devitans; ægros autem Oleo, quod ex B. Petri Sepulchro pro benedictione aſſumi juſſerat, ungi mandavit; mox autem percepta ſaluse, cum Dei laudibus illi ad propria diſcedebant.* Præ cæteris autem commendandum eſt Oleum, quod ante Altare Sanctiſſimi Sacramenti ardet: *Nam hæc Menſa*, ut verbis utar S. Joannis Chryſoſtomi in Homilia XXXIII. in Caput IX. Matthæi, *longe pretioſior eſt, atque jucundior; & lucerna hæc, quam illa, ut norunt, qui cum Fide Oleo perunctii, a morbis liberati ſunt. Arca etiam hæc multo melior, magiſque neceſſaria; non enim veſtes, ſed miſericordiam incluſam continet, quamvis pauci ſint, qui eam poſſideant.*

XV. Sed ut tandem quod in noſtro §. edicitur, ſtrictius explicemus, Oleo ſimplici benedicendo præmittendum eſſe Exorciſmum, docet nos antiqua Eccleſiæ diſciplina, cui quidem inhæſit S. Martinus, qui, ut teſtatur Severus Sulpitius jam a nobis allegatus in præfatione hujus Capitis, num III. quum Oleo benedicto mutæ cuidam puellæ loquendi facultatem reddidit, *puſillum Olei cum Exorciſmi præfatione benedixit, atque ita os puellæ ſanctificatum liquorem, cum & linguam illius digitis teneret, infudit*. Cur io ipſa Olei ſimplicis Benedictione Exorciſmus adhibeatur, io eadem præfatione explicuimus, citato loco. Ad Orationem quod attinet in noſtro §. notatam, legitur & ipſa una cum Exorciſmo in variis Ritualibus. Viguit olim, vigetque hodie & apud Græcos hic ritus benedicendi Oleum ſimplex io gratiam infirmorum, ut liquet ex Euchologio, ſeu Rituali Græcorum a doctiſſimo Jacobo Goar Notis illuſtrato, ubi juxta editionem Venetam pag. 679. extat *Oratio ſuper infirmi Oleo*, quæ ſic habet: *Deus multæ miſericordiæ, dives in bonitate, Domine, & Pater Miſericordiarum, & Deus totius conſolationis, qui animarum, corporumque noſtrorum infirmitates curas; qui per Sanctos Apoſtolos tuos Oleo cum Oratione Eccleſiæ Presbyteros infirmitates curare docuiſti: ipſe Domine Oleum quoque iſtud ſanctifica, ut ex eo ungendis in omnis doloris, & corporeæ infirmitatis, carniſque, & ſpiritus ſordium medelam fiat, ut & nunc celebretur Sanctiſſimum Nomen tuum. Tuum enim eſt miſereri, & ſalvare, Deus noſter; & tibi gloriam &c.* Sane tradit laudatus Goar, deſumptam eſſe hanc Orationem ex antiquo ms. Codice Cryptoferratenſi Cardinalis Beſſarionis.

CAPUT XXI.

Benedictiones ab Epiſcopis, vel aliis facultatem habentibus faciendæ.

I. CErta eſt illa Theologorum, & Canoniſtarum doctrina, Benedictiones quarundam rerum, quæ nonniſi ut benedictæ ſunt materia alicujus Sacramenti, ita ad Epiſcopos pertinere, ut nec auctoritate Summi Pontificis delegari aliis Epiſcopo inferioribus poſſint, cujuſmodi ſunt Benedictiones Chriſmatis, & Olei Catechumenorum, & Infirmorum, ut ajunt qui tractant de Sacramentis Confirmationis, & Extremæ Unctionis, ad quos lectorem remittimus; non enim hæ Benedictiones proprie ſpectant ad noſtrum inſtitutum. Pertinent præterea & ad ſolum Epiſcopum Benedictiones, quæ ſacra Unctione perficiuntur, & quidem ex inſtitutione Eccleſiæ, ſtrictoque jure ita ſunt Epiſcopali Ordini adnexæ, ut non poſſint ab ipſo Epiſcopo Sacerdotibus inferioribus delegari, cujuſmodi ſunt conſecratio Eccleſiæ, Altaris, Calicis, Campanarum, atque aliarum rerum Benedictiones, quarum Eccleſia Miniſtros voluit ſolos Epiſcopos. Sunt tandem & aliæ Benedictiones reſervatæ Epiſcopis, licet ipſe ſacra Unctione minime peragantur, Corporalium ſcilicet, Sacerdotalium indumentorum, & ſimilium, quæ ad uſum, & ornatum Sacrificii deſtinantur, ad majorem ipſius Sacrificii reverentiam, ſed non ita tamen Ordini Epiſcopali adnexæ, quin delegari nequeant aliis Sacerdotibus, ſaltem ex privilegio Summi Pontificis, uti addiſcere licet ex Concilio Provinciali VI. Mediolanenſi, Capite, quod inſcriptum eſt, *De Sacramentalibus*, ubi S. Carolus ſic edicit: *Ne quis Epiſcopo inferior veſtes, indumenta, vaſave ad Miſſæ Sacrificium, Divinorumque Officiorum cultum, aut ad Altaris ornatum parata, ſine Sedis Apoſtolicæ facultate benedicat, niſi ſi alicui de Jure talia benedicendi facultas competeret.*

II. Sed jam longe ante S. Carolum, & antiquiſſimi Sacramentorum Codices, & Sacræ Synodi expreſſe ſtatuerant, ut nullus veſtimenta Sacerdotalia, vel Altaris utenſilia præter Epiſcopum benedicere præſumat. Ita plane cautum eſt ex Concilio Pictavienſi celebrato anno MC. Can. IV. Ex Libro Sacramentorum S. Gregorii Papæ, cui conſonant alii complures Pontificales Codices poſterioris ætatis, ubi Eccleſia dedicabatur, *tenentibus Subdiaconis, vel Acolythis Linteamina, vel omnia ornamenta Eccleſiæ, ſeu vaſa ſacra, quæcumque ad cultum Dei, & Eccleſiæ pertinere videntur*, benedicebat *ea Pontifex*. Huic antiquæ diſciplinæ religioſe adhærentes Reges Francorum, Lib. VII. Capitularium, Cap. CCCXXIX. inter alia ſic inquiunt: *Sunt etiam*

ab

ab Epiſcopis conſecranda, & benedicenda Corporales, Pallæ, & alia veſtimenta Sacerdotalia, necnon & omnia, quæ in uſus Baſilicæ, vel Altaris, ſive in miniſterio Sacerdotum ad Divina myſteria explenda complectuntur, quatenus cum his ſacratis ſacratius, ſive placabilius miniſtrare valeant. Concilium tandem Rotomagenſe anni MCDXLV. Cap. XII. Epiſcopis præcipit, ut *pro Benedictionibus veſtimentorum, & vaſorum Eccleſiaſticorum nihil recipiatur.*

III. Ipſos etiam Abbates non poſſe ſine facultate Apoſtolicæ Sedis ſacra indumenta benedicere, teſtata eſt inter alias Provincialis Synodus VI. Beneventana anno MCCCLXXIV. habita ſub Hugone II. Guidardio Archiepiſcopo Beneventano, Titulo XII. Cap. III. ubi poſtquam, dixit, *Veſtimenta, & ornamenta, Miniſtrorum, Eccleſiarum, & Altaris, Cruces, Calices, & Imagines, & Icones, & hujuſmodi Eccleſiaſtica ornamenta, benedici, & conſecrari debere per Epiſcopum, antequam Divino Officio deputentur, nec poſt conſecrationem debere a laicis contrectari*, ita ſtatim ſubjicit: *Abbates quoque harum rerum Benedictiones facere non debent, quia Benedictio eſt Ordinis Epiſcopalis, & fortius recipit Benedictionem res inanimata, quam animata, quia inanimata, ſi furtive conſecrata fuerit, non reſtituitur, animata vero ſic; & hoc verum, niſi eorum privilegiis caveretur; præſcriptio enim non juvaret, quia hoc proprie proprium eſt Superioris, & Ordinis Epiſcopalis, & ſic impræſcriptibile. Quidam tamen abutuntur, ſed quo jure, neſcimus, niſi abuſivo, ut in multis aliis comprobavimus.* Concilio Provinciali VI. Beneventano concinit Concilium Provinciale XIV. itidem Beneventanum, celebratum anno MDCXCIII. a Fr. Vincentio Maria Cardinali Urſino, qui fuit poſtea Benedictus Papa XIII. Titulo X. Cap. II. *Advertant*, inquit, *Epiſcopi, ſe delegare non poſſe ſimplici Sacerdoti, ut Veſtes ſacras, & alia, quamvis in eis unctio non adhibeatur, benedicat.* Tum vero mox: *Eccleſiarum quoque Rectores ſciant, quod Abbates, & alii Regularium Superiores facultate benedicendi ſacra ornamenta, niſi in ſuis, & pro ſuis Eccleſiis, uti non poſſunt.* Similia his legere eſt in aliis Synodis Provincialibus, Diœceſaniſque, in quibus Archiepiſcopi, Epiſcopique, etiam S. R. E. Cardinales ingenue fatentur, ac diſtricte mandant, non poſſe ipſos ſimplici Sacerdoti eam Benedictionem delegare, quam ſcilicet ſola Apoſtolica Sedes poteſt concedere. Sed de hac facultate ab Apoſtolica Sede Abbatibus conceſſa, benedicendi ſcilicet non modo ſacra indumenta Sacerdotalia, ſed & illas quoque res Divino cultui addictas, in quibus ſacra Unctio adhibetur, fuſe diſſerit Aſcanius Tamburinus in ſuo Opere, *De jure Abbatum.*

IV. Opportune examinanda nunc Quæſtio illa, an Epiſcopi hanc facultatem benedicendi veſtes Sacerdotales committere aliis Sacerdotibus, quos vocant ſimplices, poſſint? Et quidem ſi communis ſententia ſpectetur, dicendum eſt, non poſſe, quia ut communiter aſſerunt Canoniſtæ, Theologi, & rerum ritualium Scriptores, non poſſunt ab Epiſcopo ea delegari, quæ ſunt Ordinis, ut docet Abbas Panormitanus, Fagnanus, & alii paſſim in Capite, *Aqua, De conſecratione Eccleſiæ*, & Silveſter in Summa, verbo, *Benedictio*; cum autem munus illud benedicendi ſit *Ordinis Epiſcopalis*, ut ait memorata Synodus Beneventana, & fatentur communiter Doctores citati a Silveſtro, & Barboſa, Parte II. *De officio, & poteſtate Epiſcopi*, Allegatione XXVII. hinc recte ſequitur, non poſſe Epiſcopum eam facultatem concedere; tum vero potiſſimum, quod teſtetur Gavantus, Parte IV. Theſauri Sacrorum Rituum, Tit. XIX. num. XXIII. hanc in praxi diſciplinam eſſe ſervatam, ut a Sacra Rituum Congregatione non ſemel ad preces Epiſcoporum a ſuis Eccleſiis abſentium hujuſmodi facultas ſimplicibus modo Presbyteris, modo in dignitate conſtitutis, aliquando ad tempus, interdum ſine ulla temporis limitatione, concederetur; atque hanc praxim confirmat mox etiam Gavantus ea ratione: *Quia de poteſtate Ordinis eſt hæc Benedictio; ea vero non poteſt ab Epiſcopo delegari, ſicuti poteſtas juriſdictionis, quæ delegari poteſt.* Cæterum non eſſe improbabilem nonnullorum opinionem ajentium poſſe Epiſcopum facultatem illam Sacerdotibus ſibi ſubditis impertire, pluribus probare conatur Paulus Maria Quarti in Commentariis ad Rubricas Miſſalis, Parte II. Titulo I. Sectione IV. Dubio III. & in peculiari Tractatu, *De Benedictionibus*, Titulo I. Sectione IV. Dubitatione V.

V. Quicquid ſit de hac opinione, omnes pene Religioſi Ordines hodie, vel propria Indulta habent a Sede Apoſtolica, vel ſaltem per communicationem, ut ajunt, privilegiis aliorum gaudent, ut Antiſtites, ac Præſides ipſorum Ordinum, Generales, Provinciales, Priores, Guardiani, Præpoſiti, Rectores, aliique his ſimiles, poſſint ſacras ſuarum Eccleſiarum Veſtes, ad uſum Sacrificii benedicere. Teſtatur id quidem Auguſtinus Barboſa, citato ſuperius loco, num. 44. ubi refert quandam conceſſionem Leonis Papæ X. favore Fratrum Minorum, aliamque Gregorii IX. qui eiſdem id tribuit facultatis, ut in Terris infidelium exiſtentes benedicere valerent non modo Veſtes Sacerdotales, verum etiam Altaris Pallas, Corporalia, cum neceſſe fuerit, & ubi Epiſcoporum copia non habetur. Simile privilegium conceſſit idem Pontifex Gregorius IX. anno MCCXXXVII. Fratribus Ordinis Prædicatorum, uti videre eſt Tomo I. Bullarii Dominicani, pag. 93. editi a Viro clariſſimo Fr. Antonio Bremond ejuſdem Ordinis Sacræ Theologiæ Magiſtro, & Caſanatenſis Bibliothecæ Theologo, tum vero laudati Ordinis ſupremo Moderatore. Porro eiſdem Fratribus Dominicanis præclarius privilegium largitus eſt S. Pius V. anno MDLXXI. non enim ad Terras infidelium ſe reſtringit, & ubi Epiſcoporum copia deſideratur, ſed abſolute loquitur, permittitque ipſis quæcumque Veſtimenta Eccleſiaſtica ſecundum ritum S. R. E. benedicere. Vide idem Bullarium Dominicanum, Tomo V. pag. 279.

VI. Sciendum vero hic illud, quod ex compluribus Sacræ Rituum Congregationis Decretis allatis ab ipſo Gavanto, & ab ejus illuſtratore Cajetano Merati Clerico Regulari, poſſunt quidem Abbates, & alii Regularium Superiores virtute privilegiorum Sacerdotalia ſibi ſubditarum Eccleſiarum indumenta benedicere, non vero aliarum, quæ ipſis ſubditæ non ſunt. Quod adeo verum eſt, ut aſſerentibus Congregationis Caſſinenſis Abbatibus, obtinuiſſe jam olim ipſos a Summis Pontificibus facultatem benedicendi Eccleſiaſticam etiam non ſibi ſubjectarum Eccle-

ſiarum ſupcllectilcm, mandatum cis ſuerit exhibere Indultum authenticum ex Archivo Apoſtolico, & interim abſtinerc ab hujuſmodi Benedictionibus peragendis. Aſſerit autcm iu fine ſuæ Inſtructionis Paſtoralis doctiſſimus Cardinalis Lambertinus, nunc Summus Puntiſex BENEDICTUS XIV. nunquam dictum privilegium exhibitum ſuiſſe. Forte habucruut olim Abbates Indultum iſtud, ſed *revocatum* ſuit Decrcto Sacræ Rituum Congregatiunis habitæ coram Alexandro Papa VII. dic XXVII. Septembris anni MDCLIX. ubi oum. XVIII. Abbatibus maudatur, ut *Eccleſiaſlicam ſupellectilem pro ſervitio dumtaxat ſuarum Eceleſiarum, vel Monaſteriorum benedieant*. Sed de hac rc jam uus diſſcruimus io aliis noſtrorum Operum locis.

C A P U T XXII.

Benedictio Sacerdotalium Indumentorum.

I. ILlud jam cx dictis ſupra iu Rubricam Capitis XXI. cunſtat, benedici omnioo deberc Sacerdutalcs veſtes ſacro uſui addictas. Extat de eo ritu pervetuſtum pariter, ac celebre Decrctum, quod paſſim S. Stephano Papæ I. ac Martyri, qui vixit anno CCL. tribuunt. Is ſiquidem ad rem noſtram ita ad Hilarium ſcripſiſſe perhibetur: *Veſlimenta Eceleſiæ, in quibus Domino miniſlratur, & ſacrata debent eſſe, & boneſta, quibus aliis uſibas non debent frui, quam Eccleſiaſtieis, & Deo dignis offieiis; quæ nee ab aliis debent contingi, aut ferri, niſi a ſaeratit bominibus; ne ultio, quæ Baltbaſar Regem percaſſit, ſuper boe traaſgredientes veniat, & corruere eos faciat ad ima*. Hujus S. Puntificis Decrcti meminit quidcm in ejus Vita Author Libri Pootificalis, itemquc Vencrabilis Beda, Ado Vicnneuſis, Alcuinus, Strabo, Ivo Carooteoſis, & inter alios Gratianus, Canune, *Veſlimenta*, De cooſccratioue, Diſtinctione I. Multa ſunt in ipſu Decreto, quæ obſervari poſſent circa ſacrarum veſtium uſum; ſed quod iu præſenti ſcopum facit, illud eſt, *ſaeratas* illas eſſe debere, idcſt rite ab Epiſcopo bencdictas, uti probatum ſuperius ſuit ex Couciliorum Decretis, & perpctua Latinæ Eccleſiæ praxi, in qua etiam autiquus mos ſuit, conſecrandi ſacra vaſa, Saccrdotalia indumenta, aliaquc Eccleſiæ utcnſilia, ubi Eccleſia ipſa dcdicabatur, uti conſtat ex antiquis Poutificalibus, ex Sacramentario S. Gregurii Papæ ſuperius memurato, atque ex Ordiue vetuſto Romano ab Hittorpio cdito. Bcnedictionis Sacerdotalium indumenturum, ſicut & aliorum, quæ uſui Altaris, ad Divina myſteria ioſerviunt, mentio, imo ſaoctio cſt in Capitularibus Francicis, Lib. VII. Cap. CCCXXIX. his verbis: *Sunt etiam ab Epiſeopis conſeeranda, & benedicenda Corporales, Pallæ, ae alia veſlimenta Sacerdotalia, neenon & omnia, quæ in uſut Baſiliea, vel Altaris ſive miniſterio Saeerdotis ad Divina Myſteria explenda complectuntur, quatenus eam bis ſaeratis Deo ſacratius, ſive plaeabilius miniſtrare valeant*.

II. Admonendum vero hoc loco cſt, quod inter alia Concilia ſtatuit vel olim Concilium Proviucialc VI. Beneventanum anni MCCCCLXXIV. Tit. XII. Cap. IV. nimirum, *quod Veſles ſaeræ ſi ruptæ fuerint, poſſunt reparari, & refiei, nee eſt opus eat, iterato, ſeu de novo conſeerari, etiamſi apponatur pannus non ſaeratus, vel filum non ſaeratum; nam quamdiu remanet forma ſaeræ Veſlis, licet per plures partes reficitur, ſemper eadem, & prima eenſetur; non ſie, ſi forma mutetur, vel ſolvatur*. Nec omittendum, quod paulo inferius idem Concilium ſubdit: *Inhibemus*, inquit, *ne laiei intra Eccleſiam, vel extra ad Proeeſſionem, vel ad aliud Divinum Officium utantur veſlimentis benedictis*. Quod quidem cuntra cſt quuſdam Religioſus laicus, quos & vulgo vocant *Converſos*, qui in ſacris Proceſſiouibus, in quibus ipſi Saocturum Statuas purtant, incedere alicubi ſulent, Albis, Dalmaticiſque induti. Porro, quod Saccrdutalia Indumenta ſpectat, quæ, uiſi rite bcnedicta ſint, adhiberi uequeunt, ſunt plane Amictus, Alba, Cingulum, Maoipulus, Stola, & Caſula, ſeu Planeta, de quibus late jam nus alias diximus.

III. Apud Græcus, tametſi Leviticis, Sacerdotalibuſquc Indumentis ſemel, & generatim cultui Diviuo dieandis Bencdictiooes Euchologium nullas aſſignet; ſua tameo quoties Diacunus induit, Sacerdnti bencdicenda offert; propriaque Saccrdus aſſumpturus Benedictionis cxpertia nuſquam rclinquit. Eſt ſane is apud Græcos ritus antiquus, de quu in urdine ſacræ, & Divinæ Miſſæ S. Joaunis Chryſoſtomi ita circa initium legimus: *Ingreſſi aatem in Saerarium*, Diaconus ſcilicet, & Saccrdos, *aeeipiunt in manibas ſuis Tunieam ſibi propriam*. Statimque hæc de Diacuno ſubdit: *Deinde Diaconus inclinato eapite aecedit ad Saeerdotem, & manu dextra tenens Dalmatieam cum Stola, dicit*: Benedic, Domioc, Tunicam cum Stula. *At Saeerdos benedieens manu, dicit*: Benedictus Deus nuſter, perpetuo, nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen. *Debine ſeeedit Diaeonus ſeorſum in unam Saerarii partem, & induitur Tunica, orans boe pacto*. Exultabit snima mea iu Domino, induit mc vcſtimcntu ſalutis, & Tunica lætitiæ circumdedit me; & tauquam ſpunſo mihi mitram impoſuit, & vclut ſpouſam mc ornamento circumvcſtivit. *Et Stolam oſeulatus, ſiniſtro bumero illam imponit*.

IV. Tum de Saccrdotc propria ſibi veſtimcuta ſumturo ſermoncm inſtituens, hæc habet: *Sacerdos autem, cum & ipſe Tunicam acceperit, eam benedieit, & oſeulatus induit, dicens apud ſe, ſicut & Diaeonus, præfatum Pſalmum, & Saeerdos aeeipit Supermanicalia, & in dextra quidem manu, ſic dicit*: Dextcra tua, Dominc, glorificata eſt iu virtute; dextcra tua, Dominc, confregit inimicos; & multitudinc gloriæ tuæ adverſarios contriviſti. *At in ſiniſtra manu dieit ſic*: Benedictus Deus, qui cffuudit gratiam ſuper Saccrdotes ſuos, ut unguentum ſuper caput, quod deſcendit iu barbam, barbam Aaron; quod deſcendit in oram veſtimeuti ejus, ut rus Hermon, qui deſcendit in montem Sion; quouiam ibi maudavit Dominus Benedictioncm, vitam uſque iu ſæculum. *Et accipiens Zonam benedictam oſculatur, & ait*: Beoedictus Dcus, qui præcingit mc virtutc, & cffundit gratiam ſuam, per-

perpetuo, nune, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen. *Mox accepto Subgenuali, ſi eſt Protoſyncellus magnæ Eccleſiæ, vel quivis alius habens dignitatem aliquam, & poſtquam id benedixit, & oſculatus eſt, dicit:* Accingere gladio tuo ſuper fœmur tuum potentiſſime. Specie tua, & pulchritudine tua, & intende, & proſpere procede, propter veritatem, & manſuetudinem, & juſtitiam, & deducet te mirabiliter dextera tua; perpetuo, nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen. *Poſt hæc accipiens Caſulam, & benedicens, exoſculatur, & ait:* Saeerdotes tui, Domine, induantur juſtitia, & Sancti tui exultatione exultabunt, jugiter, nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

V. Atque hæc ſunt, quæ Veſtium Saeerdotalium Benedictionem ſpectant, de qua videri poſſunt, quæ ſuſius ſcripſimus noſtro II. Tomo Commentariorum ad Partem alteram Romani Pontificalis, in Commentario ad Titulum x. qui inſcriptus eſt, *De Benedictione Sacerdotalium Indumentorum in genere*; ubi etiam de antiquitate, varietate, ac uſu ſaerarum Veſtium nonnihil diximus, quia ſcilicet late rem ipſam Tomo I. ejuſdem Operis in Prolegomenis per multa Capita, ac alibi in Commentariis explicuimus.

§. I.

℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini.* ℟. *Qui fecit Cælum, & terram.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* Oremus.

Omnipotens ſempiterne Deus, qui per Moyſen famulum tuum, Pontificalia, & Sacerdotalia, ſeu Levitica Veſtimenta ad explendum in conſpectu tuo miniſterium eorum, ad decorem, & honorem Nominis tui fieri decreviſti: adeſto propitius invocationibus noſtris, & hæc indumenta Sacerdotalia, deſuper irrigante gratia tua, ingenti benedictione per noſtræ humilitatis ſervitium puri ✠ ficare, bene ✠ dicere, & conſe ✠ crare digneris, ut Divinis cultibus, & ſacris myſteriis apta, & benedicta exiſtant; his quoque ſacris Veſtibus Pontifices, & Sacerdotes, ſeu Levitæ tui induti, ab omnibus impulſionibus, ſeu tentationibus malignorum ſpirituum muniti, & defenſi eſſe mereantur; tuiſque myſteriis apte, & condigne ſervire, & inhærere, atque in his tibi placite, & devote perſeverare tribue. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.*

Oremus.

Deus, invictæ virtutis triumphator, & omnium rerum creator, ac ſanctificator, intende propitius preces noſtras, & hæc Indumenta Leviticæ, Sacerdotalis, & Pontificalis gloriæ Miniſtris tuis fruenda, tuo ore proprio bene ✠ dicere, ſancti ✠ ficare, & conſe ✠ crare digneris, omneſque eis utentes, tuis myſteriis aptos, & tibi in eis devote, & laudabiliter ſervientes, gratos efficere digneris. Per Dominum noſtrum *Jeſum Chriſtum.* Oremus.

Domine Deus Omnipotens, qui Veſtimenta Pontificibus, Sacerdotibus, & Levitis in uſum Tabernaculi fœderis neceſſaria Moyſen famulum tuum agere juſſiſti, eumque ſpiritu ſapientiæ ad id peragendum repleviſti: hæc Veſtimenta in uſum, & cultum myſterii tui bene ✠ dicere, ſancti ✠ ficare, & conſe ✠ crare digneris, atque Miniſtros Altaris tui, qui ea induerint, ſeptiformis Spiritus gratia dignanter repleri, atque caſtitatis Stola, beata facias cum bonorum fructu operum miniſterii congruentis immortalitate veſtiri. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.* Deinde aſpergit ipſa Indumenta Aqua benedicta.

COMMENTARIUS.

I. ADhibuiſſe jam olim in Benedictione Sacerdotalium Indumentorum has orationes Eccleſiam, conſtat ex variis antiquis Pontificalibus, ac Ritualibus Libris, in quibus ipſæ inveniuntur, ac præſertim in antiquo Romann Ordine apud Hittorpium, atque in ms. Pontificali Gulielmi Durandi, cujus locum deſcripſimus nos Tomo II. Romani Pontificalis, in Appendice ad Titulum x. Primæ orationis, quæ quidem alludit ad Caput Exodi xxv. in quo Pontificalia indumenta Aaronis, & filiorum ejus præſcripta a Den Moyſi deſcribuntur, mentionem facit Sacramentarium S. Gregorii, in quo tamen ſub initium inſignis eſt verborum mutatio. Meminit quoque inter alios antiquus Codex Ratoldi Abbatis, in quo etiam ad ſingula illa verba, *purificare, benedicere, ſanctificare*, ſingulæ Cruces appoſitæ ſunt, quas etiam videre eſt in recitato Gulielmi Durandi Pontificali, & in aliis antiquis Ritualibus multis.

II. Sciendum nunc illud eſt, teneri Sacerdotes ſub peccato læthali adhibere in Sacrificio Veſtes ſacras, & rite benedictas, idque ex communi conſuetudine Eccleſiæ, & omnium Doctorum ſententia. Ex quibus etiam docemur, conſervari in ipſis benedictionem ſemel acceptam, quandiu retinent eandem formam, ſeu figuram, ſub qua ſunt aptæ ad ſacrum miniſterium. Amittunt autem benedictionem, quum ita diſſolvuntur, aut minuuntur, ut vel formam perdant, aut mutent, vel aptæ non ſint ad uſum ſuum. Dicitur vero forma mutari, quum tanta pars amota eſt, ut non liceat ſine illa celebrare, nempe ſi medietas, vel tota manica Albæ. De Cingulo fracto tradunt Doctores, quod quamdiu alterius partis tantum remanet, quantum ſufficiat ad honeſte ex more cingendum, liceat cum eo celebrare, maxime vero in neceſſitate, quia ſcilicet videtur eſſe corpus uniforme, cujus quælibet pars eſt ejuſdem rationis, vel qualitatis

cum alia, vel cum toto. Ad iſta autem facit illud dictum communiter apud Doctores approbatum, nempe quod ſi de Stola fiat Manipulus, aut e contra, non oportet, quod iterum benedicantur, quia ſcilicet non videtur eſſe alia forma, niſi quod unum eſt longius, aliud brevius; quæ brevitas formam non mutat.

III. Sacerdotales Veſtes benedictas non poſſe in uſus profanos converti, ſed, ſi vetuſtate conſumtæ ſint, comburi debere, & cineres in loco ſacro ſepeliri, docent paſſim Canonici Juris Conſulti, allegantque celebrem illam Juris Canonici regulam: *Semel Deo dicatum, non eſt ad uſus humanos ulterius transferendum*. Quod & adeo verum eſt, ut ne ligna quidem Eccleſiæ dirutæ, vel collapſæ, in uſum laicorum transferri queant; ſed vel alteri Eccleſiæ, ſive Monaſterio applicanda, vel flammis tradenda, uti expreſſe habetur in Canone, *Ligna*, De conſecratione, Diſtinctione I. Veſtibus ipſis ſacris, ac benedictis, nec prætextu pietatis poſſe mortuos indui, & cum eiſdem ſepeliri, conſtat ex Canone, *Nemo*, XXXVIII. De conſecratione, Diſtinctione I. Quod autem Sacerdotes, & Epiſcopi ſic induti ſepeliantur, poteſt dici, ait Silveſter in Summa, verbo, *Benedictio*, Quæſito VII. quod non debent veſtes illæ eſſe benedictæ, vel ſi ſunt benedictæ, conſuetudo excuſat. Certe morem jam vel olim inolevisse ad hæc uſque tempora ſervatum, ut Epiſcopi, ac reliqui etiam Clerici defuncti veſtibus Ordini ſuo congruentibus ſepeliantur, fuſe demonſtrat, pluribus allatis exemplis, Hugo Menardus in Sacramentarium S. Gregorii Papæ, pag. 267. Edmondus Martene, Lib. III. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. XII. num. X. XI. & XII. Vaneſpen, Parte II. *Juris Eccleſiaſtici*, Titulo XXXVIII. Cap. I. num. XVIII. & ſeq. Sed de hoc ritu vide & quæ ſcripſimus nos ſupra Tomo I. Titulo VI. Cap. I. *De Exequiis*, in Commentario ad §. XI.

IV. Finem facio huic Commentario, unumque illud adnotabo, quod alias dixi in Opere, *De Codice Sancti Evangelii &c.* Lib. III. Capite XLI. Evangelicas nempe hiſtorias ſacris olim Eccleſiæ ornamentis adpingi, intexive conſueviſſe, rejecto aliquorum abuſu, qui ea lege ornamenta, vel vaſa Eccleſiæ offerunt, ut in iis gentilitia eorum ſtemmata effulgeant. Indignum ſane, nec omnino ferendum, ut hominum aliquando etiam infimæ plebis inſignia, quaſi auctoramenta ſervitutis ferant Sacerdotes, quum Sacris operantur, ſicut pediſſequi quum famulantur, ſicut muli quum ſarcinas ferunt. Dolent de hoc abuſu pii æque, ac docti Sacerdotes, inſigneſque Præſules Eccleſiaſticæ diſciplinæ periti, inter quos magnus Eccleſiæ Mediolanenſis Antiſtes S. Carolus in Synodo ſua Diœceſana XI. ubi ita ſtatuit: *Sacris Indumentis, & Locis ne inſignia, ſtemmatave familiarum, aliaque profana appingantur, aut ſcalpantur*. Idipſum jubent Conſtitutiones Clericorum Regularium, Parte I. Cap. III. *Ne permittatur, ut in ſacris Indumentis familiarum ponantur inſignia*. Sed de hac re fuſe jam alibi loquuti fuimus.

C A P U T XXIII.

Benedictio Mapparum, ſeu Linteaminum Altaris.

I. IDem hic ritus eſt, ac ille in Pontificali Romano præſcriptus, Parte II. Titulo XI. *De Benedictione Mapparum, ſeu Linteaminum ſacri Altaris*, in quem plura adnotavimus, quæ & ad explicationem Capitis hujus plurimum faciunt. Eſt autem ritus profecto antiquus, ut iſta, ubi Eccleſia dedicabatur, ab Epiſcopo benedicerentur, teſtemque ejus rei habemus Librum Sacramentorum S. Gregorii Papæ, in quo inter alia legitur, *Benedictio ad Linteamina, vel ad omnia in uſum Baſilicæ*. Sane Mappæ, vel Linteamina, quæ etiam aliis nominibus, lintea, velamina, pallæ, mantilia, in pervetuſtis Ritualibus appellari ſolent, tegumenta Altaris ſunt, ſpectantque ad ſacram ſupellectilem pro celebratione Miſſæ neceſſariam. Hujuſmodi Linteaminum, ſeu Mapparum meminit antiquus Canon, ubi loquitur de pœnitentia illius, cujus negligentia de Sanguine Chriſti ſuper iſtas Mappas aliquid ſtillet: *Si ſuper Linteum Altaris, & ad aliud ſtilla pervenerit, quatuor diebus pœniteat; ſi uſque ad tertium, novem diebus pœniteat; ſi uſque ad quartum, viginti diebus pœniteat; & Linteamina, quæ tetigerit ſtilla, tribus vicibus Miniſter abluat, Calice ſuppoſito, & aqua ablutionis ſumatur, & juxta Altare recondatur*. Refert hoc Decretum Gratianus, Can. XXVI. De conſecratione, Diſtinctione II. Ivo Carnotenſis Epiſcopus, Lib. I. Parte IX. & alii antiqui Canonum Collectores, illudque S. Pio Papæ I. & Martyri adſcribunt.

II. Verum quum fatentibus doctis omnibus, falſo ea Conſtitutio laudato Pontifici attribuatur, prætermiſſo argumento, quod ex ipſa Conſtitutione pro Mapparum, ſeu Linteaminum Altaris antiquitate quidam Auctores rerum Liturgicarum deſumunt, recte alii uſum, de quo agitur, ubique IV. Chriſti Sæculo receptum, deducunt ex Optato Milevitano, Lib. VI. contra Parmenianum, qui quidem tanquam morem ubique receptum commemorat, quod Altaria Linteis cooperirentur: *Quis Fidelium*, ait, *neſcit, in peragendis myſteriis ipſa ligna* (Altaria ſcilicet, quæ, ut alibi oſtendimus, in Africa lignea erant) *Linteamine cooperiri? Inter ipſa Sacramenta Velamen potuit tangi, non lignum*. Ubi nota, tegumentum, quo Altare ſternitur, Linteamen, aut Velamen hic appellari. Huc facit, quod Victor Epiſcopus Vitenſis, Lib. I. *De perſecutione Vandalica*, ſcribit de quodam Proculo, ab Impio Geiſerico in Provinciam Zeugitanam adverſus Catholicos miſſo, qui rapaci manu cuncta devaſtans de Pallis ſacri Altaris camiſias ſibi, & fœmoralia fecit, quem tandem brevi fruſtatim linguam ſibi comedentem turpiſſima conſumptum morte teſtatur. Claruit Victor ſeneſcente Sæculo V. teſte Bellarmino.

III. Certe veroſimillimum eſt, quod Viri plerique docti tradunt, Apoſtolos pro ſua in pretioſum Chriſti Corpus, & Sanguinem reverentia, non in nudo Altari, ſed quod Linteamine coopertum eſſet, Miſſæ Sacrificium peregiſſe. Quod quidem conſentaneum eſt rationi, quam innuunt Patres cujuſdam Concilii Remenſis re-

lati

lati ab Ivone Carnotenſi, Parte II. Decretorum, Cap. cxxxii. his verbis: *Obſervandum eſt, ut Menſa Chriſti, ideſt, Altare, ubi Corpus Dominicum conſecratur, ubi Sanguis ejus hauritur, ubi Sanctorum Reliquiæ reconduntur, ubi preces, & vota populi in conſpectu Dei a Sacerdote offeruntur, cum omni veneratione honoretur, & mundiſſimis Linteis, & Pallis diligentiſſime cuſtodiatur*. Si autem profanæ menſæ, in quibus, vel infimæ plebis homines quotidianum cibum ſumunt, mantilibus cooperiri ſoleut, quanto magis Meuſa Chriſti, ideſt, Altare ſacris Linteis ſterni debet? Non ergo mirum videri debet, ſi ob reverentiam Meuſæ Domini, & Diviniſſimi Sacrificii, quod iu eadem celebratur, pluribus Mappis, ſeu Linteis Altare ipſum cooperiretur, vel medio ſecundo Chriſti Sæculo, quo vixit Pius Papa I. ſiqua fides eſt ipſius Decreto ſuperius recitato. Morem enim ipſum ſupponit Optatus Milevitanus, qui Sæculo Chriſti quarto claruit, cujus locum ſuperius deſcripſimus.

IV. Pluribus Mappis conſueviſſe vel olim cooperiri Altare, ſupponunt Liber Sacramentorum S. Gregnrii Papæ, vetus Ordo Romanus, & antiquiſſimi Libri Pontificales, atque Miſſales, In quibus hic Titulus plurali numero legitur: *De Benedictione Linteaminum*; quod plura ſcilicet Linteamina ſuper Altare ſternerentur. His temporibus tres Mappæ, ſeu Linteamina, ſive, uti hodie loquuntur, tres Tobaleæ, quæ prius per benedictionem, de qua mox infra, conſecratæ fuerint, requiruntur, aut ſaltem duæ, quarum una ſimplex ſit, altera vero ſic complicata, ut duarum locum teneat. Ita enim Miſſalis Romani Regulæ definiunt, ac receutiores Synodi, præſertim vero Provincialis iv. Mediolanenſis, Conſtitutiouum Parte i. ubi S. Carolus ita inquit: *Altaria ſingula Mappis tribus mundis, una oblonga, quæ ad ima eorum partem pertingat, duabuſque reliquis brevioribus veſtita ſint*. Idipſum legere eſt paſſim in multis aliis Synodis, & apud Auctores, ubi Altaris ornatum deſcribunt, labiturque inter alios Gretſerus, Lib. II. *De Benedictionibus*, Cap. xliv. ubi loquens de ipſis Mappis, Linteiſque Altaris benedicendis, ait gemina ea eſſe debere, cum & Sacri Canones, & Rituales Codices, & Auctores paſſim diſerte doceant, tribus omnino Mappis, ſeu Linteis ornandum eſſe Altare, iu quo Miſſæ celebrantur, præter Corporale, quod ſuper ipſa expanditur.

V. Mappas ipſas, ſeu Linteamina Altaris, In quo celebratur, nou modo, antequam adhibeantur, eſſe benedicenda, verum etiam a Clerico purganda, antequam Miſſa inchoetur, ſtatuit quidem S. Carolus non uno iu loco Actorum Eccleſiæ Mediolanenſis. Utinam Sacriſtæ, Rectoreſque Eccleſiarum & ea obſervarent diligenter, quæ idem Antiſtes religioſiſſimus ſtatuit in Regulis, ſeu Inſtructionibus, *De nitore, & munditia Eccleſiarum, Altarium &c.* ubi inter alia mandat, ut *ternæ Altarium Mappæ, ſuperior quidem ſingulis menſibus, inferiores vero quater in anno mundæ apponantur*. His adde quod & præſcripſit Lib. II. Inſtructionum Supellectilis Eccleſiaſticæ, Capite inſcripto, *De Mappis, Tobaleiſve Altaris*, ſic inter alia inquiens: *Mappæ ipſæ, quæ Vela, Velaminave, aut Sindones alias dicebantur, ſupernam Altaris partem contegentes, e lino, aut ubi lini copia non eſt, e cannabi ſint*.

§. I.

℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini*. ℟. *Qui fecit Cælum, & terram*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*. Oremus.

Exaudi, Domine, preces noſtras, & hæc Linteamina ſacri Altaris uſibus præparata bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare digneris. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen*.

Oremus.

Domine Deus Omnipotens, qui per Moyſen famulum tuum ornamenta, & Linteamina facere per quadraginta dies docuiſti, quæ etiam Maria texuit, & fecit in uſum miniſterii, & Tabernaculi fœderis; bene ✠ dicere, ſancti ✠ ficare, & conſe ✠ crare digneris hæc Linteamina ad tegendum, involvendumque Altare glorioſiſſimi Filii tui Domini noſtri Jeſu Chriſti. Qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum. ℟. *Amen*. Deinde aſpergat Aqua benedicta.

COMMENTARIUS.

I. QUod Benedictionem ſpectat Mapparum Altaris, de qua agit hic noſter §. conſueviſſe & illas una cum aliis Eccleſiæ ornamentis ab Epiſcopis benedici, ubi Eccleſia dedicabant, conſtat plane ex Libro Sacramentorum S. Gregorii Papæ, & antiquiſſimis Libris Pontificalibus. Extat prima Oratio iu Ordine antiquo Romano, ubi is præfixus eſt Titulus: *Benedictio Linteaminum, aliorumque in uſum ſacri miniſterii*; in ms. Pontificali Gulielmi Durandi annorum circiter D. & iu Romano Poutificali, loco citato initio hujus Commentarii. Altera Oratio, quæ iucipit, *Domine Deus Omnipotens, qui ornamenta, & Linteamina &c.* nou modo legitur in memoratis Poutificalibus, verum etiam in pervetuſto Gelaſii Papæ Sacramentario, & in laudato autiquo Romano Ordine; in quo tameu ſub initium nonnulla habentur, quæ in ipſa ſecunda Oratione deſiderantur. Sic enim memoratus Ordo Romanus incipit: *Domine Deus Omnipotens, qui ab initio hominibus utilia, & neceſſaria creaſti, Veſtimenta quoque Pontificalia Sacerdotibus, & Levitis tuis ornamenta, & Linteamina facere famulum tuum Moyſen per quadraginta dies docuiſti &c.* Quibus verbis alludit ad Pontificalia Indumenta Aaronis, & Filiorum ejus, atque Altaris ornamenta varia, quæ diſtinctim deſcribuntur iu Exodi Libro per mul-

multa Capita, juxta ritum Moyſi a Deo præceptum in Monte Oreb per quadraginta dies. Maria autem, quæ in hac ſecunda oratione ornamenta ipſa texuiſſe, & feciſſe dicitur in uſum miniſterii, & Tabernaculi fœderis, ſoror Moyſi, & Aaron erat, de qua plura diſſerit doctiſſimus Auguſtinus Calmet in Lexico Biblico, & eruditi Auctores, qui eum locum illuſtrarunt.

CAPUT XXIV.

Benedictio Corporalium.

I. QUalis ſit finis Eccleſiæ, cum ipſa benedicit Corporalia, addiſcere licet ex ipſis Orationibus. Nutatu illud hic dignum cenſeo, ſumma ſemper in veneratione habitum fuiſſe ipſum Corporale, & quidem loco ſanctarum Reliquiarum. Teſtatur Panormitanus in Capite 1. *De conſecratione Eccleſiæ, vel Altaris*, Leonem Papam in conſecratione cujuſdam Eccleſiæ, cum Reliquiæ non adeſſent, dediſſe partem Corporalis, & Euchariſtiæ. De Sancto Birino Epiſcopo Dorceſtrienſi, qui obiit circa annum DCXL. narrat in ejus Vita ad diem III. Decembris Surius, Pallam dediſſe ei Honorium Papam I. *ſuper quam* ipſe Birinus *Corpus Chriſti conſecrabat, & in qua Corpus Dominicum involutum, & ad collum ſuſpenſum ſemper ferebat, atque inter ſacranda ſacroſancta myſteria ſuper ſanctum Altare ponere conſuevit*. Idem Birinus cum aliquando navigaturus navem conſcendiſſet, animadvertens ſe ipſam Pallam in litore, a quo longe diſtabat, reliquiſſe, ait Auctor Vitæ, quod Fide armatus in mare deſcendit, ſecuruſque per illud inceſſit, & reperto, quod reliquerat, ſiccis ad navem pedibus, regreſſus eſt. Applicatione ſacri Corporalis fugatos morbos, & extincta incendia, narrat Glaber Rodulphus Lib. 1. Hiſtoriæ, Cap. IV. vocatque illud *Chriſmale*; quo etiam nomine appellat Venerabilis Beda in ſuo Pœnitentiali.

II. Reſtat, ut & illud de Corporalibus dicam, quod, etſi ipſa abluere Subdiaconorum muneris fuerit, ut notavi Tomo 1. Romani Pontificali ad Titulum, *De ordinatione Subdiaconi*, cautum tamen fuit ex Salmurienſi Synodo anni MCCLIII. Canone III. curarent Archipresbyteri, ut Corporalia, ſeu Chriſti Corpori obvolvendo deſtinata Lintea, a Diacono, vel Presbytero induto lineis ſacris veſtibus abluerentur; Linteamina vero omnia Altarium, a pia Virgine, aut honeſtiſſimis moribus Matrona.

§. I.

℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini.* ℟. *Qui fecit Cælum, & terram.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* Oremus.

Clementiſſime Domine, cujus inenarrabilis eſt virtus, cujus myſteria arcanis mirabilibus celebrantur, tribue, quæſumus, ut hoc Linteamen tuæ propitiationis bene ✠ dictione ſanctificetur, ad conſecrandum ſuper illud Corpus, & Sanguinem Dei, & Domini noſtri Jeſu Chriſti Filii tui. Qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum. ℟. *Amen.*

Oremus.

Omnipotens ſempiterne Deus bene ✠ dicere, ſancti ✠ ficare, & conſe ✠ crare digneris Linteamen iſtud ad tegendum, involvendumque Corpus, & Sanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti Filii tui. Qui tecum vivit, & regnat &c. ℟. *Amen.*

Oremus.

Omnipotens Deus, manibus noſtris opem tuæ benedictionis infunde, ut per noſtram bene ✠ dictionem hoc Linteamen ſanctificetur, & Corporis, ac Sanguinis Redemptoris noſtri novum ſudarium Spiritus Sancti gratia efficiatur. Per eundem Dominum &c. in unitate ejuſdem Spiritus Sancti. ℟. *Amen.* Et aſpergat Aqua benedicta.

COMMENTARIUS.

I. QUod hodie Corporale dicitur, Palla olim linea, ſeu frequentius Palla Corporalis appellabatur, quia ſcilicet in ipſa Corpus Chriſti conſecratur, uti jam notavimus Parte II. Romani Pontificalis in Commentario ad Titulum XII. qui inſcriptus eſt, *De Benedictione Corporalium*, ubi etiam Joannis Cardinalis Bonæ opinionem attulimus, ſcite ajentis Lib. 1. *Rerum Liturgicarum*, Cap. XXV. num. XI. *Apoſtolos non in nudo Altari, ſed Pannis, ſeu Linteis ornato Sacrum celebraſſe*. Extat apud Burchardum Wormacienſem Epiſcopum, Libro III. Decretorum, Cap. XCIX. Conſtitutio, quam ex Epiſtola Euſebii Papæ recitat, in eaque cautum legitur, *ut Sacrificium Altaris non in ſerico panno, aut tincto quiſquam celebrare præſumeret, ſed in puro lineo ab Epiſcopo conſecrato, terreno ſcilicet lino procreato, atque contexto, ſicut Corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti in ſindone linea munda ſepultum fuit*. Referunt hoc Decretum ipſum ſub nomine ejuſdem Papæ Euſebii, Ivo Carnotenſis Epiſcopus, Parte II. Capite CXXXIV. Gratianus, Can. *Conſulto*, XLV. De conſecratione, Diſtinctione 1. & alii.

II. Scio, Librum Pontificalem Damaſo Papæ adſcriptum, Rabanum Maurum, Lib. 1. *De inſtitutione Clericorum*, Cap. XXXIII. & alios, Silveſtri Papæ nomine Decretum iſtud citare.

Sed

Sed quicquid ſit de ejuſdem Decreti Auctore, duo potiſſimum ſunt in ipſa conſideranda, a nobis jam alias obſervata in Commentario ad citatum Titulnm xii. Partis II. Romani Pontificalis. Primum quidem eſt, ex lino Corporale debere confici, quia ſcilicet Corpus Chriſti ſindone linea munda obvolutum ſepulturæ traditum ſuit, uti paſſim etiam docent tum Græci, tum Latini Scriptores, ubi de hac re loquuntur. Iſidorus Pelnſiota, Lib. i. Epiſtola cxxiii. ita ſcribit: *Pura illa ſindon, quæ ſub Divinorum myſterio expanſa eſt, Joſephi Arimathenſis eſt miniſterium; ut enim ille Domini Corpus ſindone involutum ſepulturæ mandavit, per quod univerſum mortalium genus reſurrectionem percepit; eodem modo nos Propoſitionis Panem in ſindone ſanctificantes, Chriſti Corpus ſine dubitatione reperimus &c.* Claruit Iſidorus Sæculo Chriſti v. ſuitque Monachus plane doctiſſimus. Cui adde alium Græcum Auctorem dignitate Epiſcopum Conſtantinopolitanum, S. Germanum, qui clarnit ſeneſcente Sæculo vii. obiitque nonagenarius in exilio anno DCCXXX. Sic enim bic ſcribit in ſua rerum Eccleſiaſticarum Theoria: *Corporale ſignificat ſindonem, in qua involutum eſt Corpus Chriſti de Cruce deſcenſum, & in monumento poſitum.*

III. Eodem ſerme tempore, quo S. Germanus in Oriente, florebat in Occidente Venerabilis Beda, qui Capite xliv. in Marcnm, Eccleſiæ morem obtinuiſſe inquit, *ut Sacrificium Altaris, non in ſerico, neque in panno tincto, ſed in lino terreno celebretur, ſicut Corpus Domini eſt in ſindone munda ſepultum.* Exſcripſit ſere ad verbum recitatam ſuperius Euſebii, ſive Silveſtri Conſtitutionem. Idem qnod Beda, tradunt & alii Scriptores Latini, inter quos, ut recentiores ſileam, Rabanus Maurus, Abbas primum Fuldenſis, tum Epiſcopus Moguntinus, Libro i. *De inſtitutione Clericorum*, Cap. xxxiii. diſerte inquit, ex lino puro textum eſſe debere ſacrum Corporale, & non ex ſerico, vel purpura: *Quia in Evangelio legitur: Sindone munda involutum eſt a Joſeph Corpus Salvatoris &c.* Cui adde Albinum Flaccum in Libro, *De Divinis Officiis*, Capite, *De celebratione Miſſæ, & ejus ſignificatione*, ubi ita ſcribit: *Corporale, cui ſuperponitur Corpus Dominicum, non aliud, quam lineum eſſe oportet, quoniam Joſeph linteum mundum legitur emiſſe, ubi Corpus Dominicum involvit &c.* Vide plura de forma antiqua ipſius Corporalis, & aliis ad ipſum ſpectantibus in citato noſtro Commentario ad Pontificale Romanum, num. v. & ſeq. pag. 262. & ſeq.

IV. Alterum quod ex recitata ſuperius Euſebii, vel Silveſtri, ſive alius antiquiſſimi Præſulis Conſtitutione conſiderandum propoſui, illud eſt, conſueviſſe ſcilicet jam olim Corporale, antequam in Miſſæ Sacrificio adhiberetur, ab Epiſcopo conſecrari; *Sed in puro lineo*, inquit, *ab Epiſcopo conſecrato*. Quod mirum videri non debet, ſi is ritus paſſim in antiquis Sacramentorum Libris inveniatur; cum conſtet, ſacrari debuiſſe antiquitus alia inferioris dignitatis ornamenta, nempe Linteamina Altaris non modo, ut ſupra dictum eſt, ſed & candelabra, & alia, quæ hic neceſſe non eſt commemorare, quæque non ita Diviniſſimæ Euchariſtiæ proxima ſunt, ut Corpnrale, Cujus nominis non modo frequenter vetus Ordo Romanus, & priſci Libri Pontificales meminere, verum etiam varias exhibent ad ipſum benedicendnm Orationum formulas, de quibus jam & nos ſuſe diximus in toties memoratis Commentariis noſtris ad Partem II. Romani Pontificalis, Titulo xii. in Commentario ad §. 1. ubi eædem Orationes ad Corporale benedicendum, quæ in præſenti Capite Ritualis Romani, recenſentnr; eædemque etiam una cum aliis prolixioribus in pervetuſtis ſupra annos mille exaratis Pontificalibus deſcriptæ habentur, ut in eodem citato noſtro Commentario videre eſt.

C A P U T XXV.

Benedictio Tabernaculi, ſeu Vaſculi pro ſacroſancta Euchariſtia conſervanda.

§. I.

℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini.* ℟. *Qui fecit Cælum, & terram.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo. Oremus.*

Omnipotens ſempiterne Deus, Majeſtatem tuam ſupplices deprecamur, ut Vaſculum hoc pro Corpore Filii tui Domini noſtri Jeſu Chriſti in eo condendo fabricatum, bene ✠ dictionis tuæ gratia dicare digneris. Per eundem Dominum noſtrum &c. ℟. *Amen.*

Deinde aſpergit illud Aqua benedicta.

C O M M E N T A R I U S.

I. EXtat & in Parte II. Romani Pontificalis Titulus xviii. qui inſcriptus eſt, *De Benedictione Tabernaculi, ſeu Vaſculi pro Sacroſancta Euchariſtia conſervanda*, quique a nobis longo, plenoque Commentario illuſtratus fuit: Oportuit enim allatis variis ſacræ antiquitatis monumentis impium Hoſpinianum refellere, qui agens de origine Cæremoniarum, & Rituum, non veritus eſt aſſerere, poſt Concilium Lateranenſe iv. quod habitum fuit anno MCCXV. ſub Innocentio Papa III. cœpiſſe primum in Templis parari *Tabernacula, & ædiculas, in quibus incluſerunt Sacramentum.* Iis itaque omiſſis, aliiſque ad pervetuſtum hujuſmodi Tabernaculorum, vaſculorumque uſum, in quibus olim Euchariſtia aſſervabatur, ſpectantibus, quæ in citato noſtro Pontificali videri poſſunt; quod attinet ad Benedictionem, benedicebat jam illud Pontifex, in quo recondi ſolita fuit Euchariſtia, ubi Eccleſiam dedicabat,

uti

uti ex Ordine antiquo Romano conſtat ; qui agens de dedicatiune Eccleſiæ , ideſt, de ritu eam benedicendi , inter aliarum ſacrarum ſupellectilium Benedictiones , Præfatiunem exhibet ad ipſum Vaſculum benedicendum his verbis : *Oremus, Frotres dilectiſſimi, ut Deus Omnipotens boc Vaſculum Corporis Filii ſui Domini noſtri Jeſu Chriſti gerulum ſua benedictionis tutamine , ſuique Filii Domini noſtri munere , ue Sancti Spiritus virtute implere dignetur . Per . In uaitote ejuſdem Spiritus Sancti* . Sequitur mux Benedictio , quæ & eſt hujuſmodi : *Omuipotens Deus, Trinitas inſeporabilis , manibus noſtris opem tuæ benedictionis infunde , at per noſtram benedictionem boc Vaſculum ſanctificetur , & Corporis Chriſti novum Sepulcbrum , Spiritus Sancti grutia , perficiatur . Per eundem . In unitate ejuſdem Spiritus Sancti* .

II. Extat tum hæc Præfatio, tum Benedictio , ſive Oratio , ad benedicendum Vaſculum pro Enchariſtia aſſervanda iu ms. Pontifieali Egberti Eboracenſis Archiepiſcopi, qui vixit Sæculo VII. in quo tamen , ſicut & in aliis pleriſque Pontificalibus , appellatur *Chriſmale* , *Myſteriale* , ſeu *Euchariſtiale* , ut in ms. Pontificali Anglicaoo Monaſterii Gemmeticenſis annorum circiter mille , iu quo , licet prima Oratio , ſeo Præfatio cum deſcripta ex antiquo Romano Ordine concordet, ſecunda tamen omnino diverſa eſt , & in hunc modum concepta : *Deas , qui , Sacra Scriptura teſtante , tribus diebus , & tribus noctibus , ſervata integritate Divinitatis , ſpoateque peracta humani Corporis fractione, inſinuans caſaram, quod eorruptibile eſt , & reſurrecturam quod ſpirituale , in Sepulcbro jacaiſti : Euchariſtiale , quæſumus , quod nos indigui ad myſtiei Corporis tui euſtodiam conſecromus , & benedicimus , tu in Nomine Sanctæ Trinitatis , Angelum tuam Cuſtodem deputaus , conſecrare, & benedicere digneris , quatenus ex eo in aceeptione Corporis tui viaram praſumſerit viaticum paternarum , Cæleſti bic , & in futura , te miſerante , non deſtituatur auxilio . Per* . Porro Vaſculum ipſum , quod , auteqoam in eo Eochariſtia conſervetur , ex antiqoo ritu benedici debet , uti probatum eſt , dicitur hodie Pyxis , eoque etiam nomine antiquitus appellari conſuevit, conſtatque ex Leone Papa IV. in Libro , *De curu Paſtorali* , ubi ſic inter alia ait : *Super Altare nibil ponatur , niſi eapſæ eum Reliquiis Sanctorum . . . . . aut Pyxis cum Corpore Domini ad Viaticum pro infirmis* . Alia plura veterum teſtimonia hanc in rem videri poſſunt apud Duſreſne in medio , & infimæ Latinitatis Gloſſario, verbo , *Pyxis* .

III. Qoocumque nomine Vaſculum iſtud , in quo Euchariſtia aſſervatur , appelletur , non eſt dubiom , quin benedictum prius eſſe oporteat, idque etiam ex Rubrica Romani Miſſalis , Parte II. Titulo II. num. 3. obi agit de conſecratione plurium Particularum pro Communione facieoda , quæ ob quantitatem ſuper Patena manere non poſſunt : *Locat eas* , inqnit , *ſaper Corporale aute Calieem , aut iu aliquo Calice conſeerato , vel Vaſe mundo benedicto , ponit eas retro poſt Calicem* . Jam noo deſunt , qui ajunt, Rubricam iſtam *non eſſe præceptivam , ſed ſolum directivom* , ideoque *nullum eſſe peccatum conſeerare Hoſtias in Pyxide non benedicta , & in ea ſervare Saerumentum* . Eſt quidem hujus opiniunis Quarti in Cummentario ad ipſam Rubricam , Dubio V. ubi etiam varius Auctores citat. Tenet & hanc opiniunem Gretſerus , Lib. II. *De Benedictionibus* , Cap. XLIV. ubi ſic inquit : *Pyxidem , ſeu Vaſculum* , Ciborium *vocamut , in quo Sucratiſſimo Euebariſtia aſſervatur , benedici quidem deeet , ſed non eſt abſolute neeeſſorium , idemque dicendam de Hierotbeea , quam ipſi etiam Germoni* Monſtrautiam *appellaat , in qua Sacra Hoſtia publice ud adorationem exponi ſolet* . Sed minime adhæreo huic ſententiæ , quæ & reverentiæ Euchariſticu Sacramento debitæ adverſatur , & veteri , novæque Eccleſiæ diſciplinæ , quæ expreſſe mandat , ut rite Vaſculum , ſeu Pyxis , & Monſtrantia ipſa , quam uos Itali Oſtenſorium , ac Spheram dicimus , antequam in eis Sacramentum aſſervetur , ſtatis precibus benedicatur . Non puſſum autem oon admirari qnorundam Scriptorum libertatem , qui ſuo plerumque arbitrio Romani Miſſalis Rubricas , præceptivas , ut ajunt , directivaſve definiunt . Peccaret itaque , & ſorte etiam læthaliter Sacerdos, ſi contra ritum in antiquis, recentibuſque Pontificalibus , Ritualibus , Miſſalibus , atque Conciliis præſcriptum , Pyxidem adhiberet non prius rite henedictam pro conſecrandis Particulis . Quod idem dico de ipſa Monſtrantia , quam nos Itali Oſtenſurium , & Spheram vocamus .

IV. Neque vero ſolum Pyxis, verum etiam Tabernaculum Altaris , in qoo Pyxis cum ſacris Particulis ex vetuſtiſſimo Eccleſiæ mure aſſervari ſolet , benedici etiam prius debet ex memoratis Pootificalibus , & priſco Eccleſiæ uſu , quibus inhæreus S. Carolus in Concilio Proviociali Mediolanenſi VI. Capite , *De Saeramentalibus* , ſic inter alia ſtatuit : *Sacra preee ex formula Libri Pontificalis Tabernoeulum etiam ligneum , in quo Sanctiſſima Euchariſtia reeondatur , ante benedicotur , qaam ad illius reeondeadæ uſum adbibeatar* . Similia legere eſt in aliis Conciliis recentioribus multis Provincialibos , pariter & Diœceſanis , in quibus & Tabernaeuli , in quo Pyxis , & Pyxidis , in qua ſacræ aſſervautur Particulæ , benedictio ab Epiſcopo , vel ab alio facultatem habente facienda præſcribitur . Cæterum de Tabernaculo ipſo , ac Pyxide videri puſſunt , quæ jam fuſe diximus nos pridem in citatum Titolum XVIII. Partis II. Romaui Pontificalis .

V. Notandum deuique cenſui & in hujua Commeotarii calce , quod ait Gretſerus , Lib. II. *De Benedictionibus* , Cap. XLIV. Urceolos quoque , Scyphos , & ſiquæ ſunt alia Vaſa rebus Divinis inſervientia , ut thuribula , acerræ , candelabra , beoedici poſſe , & par eſſe , ut benedicantor , tametſi noo neceſſariom ſemper . Vela quoque Calicis , & id genus alia , thecas , ſeo burſas Corporalium , quibus Calix tegitor , benedici quoque poſſe aſſerit , ſorſitan & purificatoria, quæ licet ipſo ſacro uſu ſatis ſacrentur, accedente tamen Eccleſiæ conſecratione , uberior fit benedictio . Nam ſi omnis creatura per Verbum Dei , & Orationem ſanctificator , ut docet Apoſtolus in Epiſtola I. ad Timotheum Cap. IV. & explicuimus nos ſupra non uno in loco , ac præſertim in Rubricam Capitis XIII. omoino credeudum eſt , neque has ad tam eximium uſum deſtinatas , benedictionis exortes remanere , quaudo Verbum Dei , & Oratio Eccleſiæ accedit .

Digitized by Google

dit. Nec ſine grandi malo temeratores harum rerum experti ſunt interdum, quam conſultum ſit ab his profanas manus abſtinere. Terribile eſt, quod narrat Victor Vitenſis, Libro I. Perſecutionis Vandalicæ, de Proculo Ariano, ſive de Pallis Altaris, *camiſias, & fæmoratia facere ſolito; qui fruſtatim ſibi comedens linguam, in brevi turpiſſima conſumptus eſt morte.*

CAPUT XXVI.

Benedictio novæ Crucis.

§. I.

℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini.* ℟. *Qui fecit Cælum, & terram.* ℣. *Domine exaudi Orationem meam.* ℟. *Et clamor meus ad te veniat.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* *Oremus.*

Rogamus te, Domine Sancte, Pater Omnipotens, æterne Deus, ut digneris bene ✠ dicere hoc ſignum Crucis tuæ, ut ſit remedium ſalutare generi humano; ſit ſoliditas Fidei, profectus bonorum operum, redemptio animarum; ſit ſolamen, & protectio, ac tutela contra ſæva jacula inimicorum. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.*

Alia Oratio ad idem.

Bene ✠ dic, Domine Jeſu Chriſte, hanc Crucem tuam, per quam eripuiſti Mundum a poteſtate dæmonum, & ſuperaſti paſſione tua ſuggeſtorem peccati, qui gaudebat in prævaricatione primi hominis per ligni vetiti ſumptionem. Hic aſpergat Aqua benedicta. *Sanctificetur hoc ſignum Crucis, in Nomine Patris ✠, & Filii ✠, & Spiritus ✠ Sancti, ut orantes, inclinanteſque ſe propter Dominum ante iſtam Crucem, inveniant corporis, & animæ ſanitatem. Per Chriſtum Dominum noſtrum.* ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. AB initio naſcentis Eccleſiæ nedum Crucis ſignatione uſos Chriſtianos fuiſſe, ſed & Crucis Imaginem pinxiſſe, ac religioſa adoratione coluiſſe, fuſe jampridem, ſolideque pii, & eruditi Scriptores demonſtrarunt, uberrimiſque Commentariis ea omnia complexi ſunt, quæ ad antiquiſſimam Crucis venerationem attinent, adverſus inimicos Crucis Chriſti antiquos, ac recentiores hæreticos. Nos jam ex iiſdem doctis Scriptoribus nonnulla ſelegimus, quibus illuſtravimus, explicuimuſque Titulum XIII. Partis ſecundæ Romani Pontificalis, inſcriptum, *De Benedictione novæ Crucis*. Ne actum autem iterum agamus, cenſuimus quædam ex Commentariis noſtris ad prædictum Titulum, deſcribere, quibus præſens Ritualis Romani Caput, cui Titulus, *Benedictio novæ Crucis*, dilucidabimus, multis aliis omiſſis, quæ ibidem legi poſſunt a ſacrarum rerum, & Catholicæ Eccleſiæ rituum ſtudioſo.

II. Ergo antiquam fuiſſe Eccleſiæ conſuetudinem, ut Crux vel a naſcentis Chriſtianæ Religionis temporibus in Altaribus locaretur, ſcite obſervat Jueninus in celebri Opere, *De Sacramentis*, Diſſertatione V. *De Euchariſtia*, Quæſtione VIII. Articulo III. probatque Concilii Turonenſis celebrati anni DLXX. Canone III. ubi ſtatutum legitur: *Ut Corpus Dominicum non Imaginario ordine*, ſeu inter Imagines ſuper Altari ex antiquo ritu poni ſolitas, *ſed ſub Crucis titulo componatur*. Tum addit, ſic ferre Eccleſiarum omnium conſuetudinem, cujus quidem cum in Conciliis, aut in Patribus, initium non reperiatur, ad ipſos Apoſtolos, juxta ſolidum S. Auguſtini principium in Lib. V. *De Baptiſmo*, refundi debet. Cæterum decuiſſe, inquit, quammaxime, in Sacro Altari, ubi Divinum Sacrificium offertur, collocari Crucem, ut nimirum Chriſti Paſſio Sacerdotis ſacrificantis oculis obverſetur, quam Miſſa ad vivum exhibet. Atque hinc eſt, quod etiam hodie ex Decretis Sacræ Rituum Congregationis in Altari, ubi publicæ venerationi expoſitum eſt Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum, ſi ibidem non adſit Crux, minime poſſit Miſſæ Sacrificium celebrari.

III. Præter allatum ex Concilio Turonenſi teſtimonium, quod de veteri Eccleſiæ ritu collocandi Crucem in Sacro Altari fidem luculentiſſimam facit, de ipſa Cruce in ſummo Altaris faſtigio poſita, jam longe ante prædictum Concilium mentionem fecit S. Paulinus, qui claruit quarto Chriſti Sæculo, in Epiſtola XII. ad Severum his verſibus.

Divinum veneranda tegunt Altaria fœdus,
Compoſitiſque ſacra cum Cruce Martyribus.
Cuncta ſalutiferi coeunt inſignia Chriſti,
Crux, Corpus, Sanguis Martyris, ipſe Deus.

Poſtremum verſum explicat Mabillonius Lib. I. *De Liturgia Gallicana*, Cap. IX. hunc plane in modum: *Crux in ſummo Ciborii vertice. Corpus, & Sanguis, ideſt, Reliquiæ Martyris in imo. Ipſe Deus, hoc eſt ipſum Domini Corpus in columba appenſum in medio.* Crucem auream puriſſimam, quæ pendebat libras centum quinquaginta, donaſſe olim Conſtantinum, Auctor eſt in Silveſtro Papa Liber Pontificalis. Crucis quoque aureæ in Altari poſitæ meminit Venerabilis Beda Lib. II. *Hiſtoriæ*, Cap. XX. Atque, ut alia exempla omittam, ac veterum Patrum teſtimonia de uſu Crucis in Altari, ubi Sacra peraguntur, celebre eſt, quod hac in re ſcripſit Jonas Aurelianenſis in Præfatione Libri II. adverſus Claudium Taurinenſem: *Multa ſunt*, ait, *quæ mos Sanctæ Eccleſiæ, ſicuti a Majoribus tradita ſunt, quadam*

inſita, atque nativa celebratione frequentant. Neque enim noſtro tempore uſus irrepſit, figuram Crucis in Baſilicis Sanctorum ſtatui, ſed mos antiquæ obſervationis legitimus id inſtituit.

IV. Quod vero ritum benediceodi Crucem ſpectat, de quo nobis in præſeoti agendum eſt, videtur & ipſe a naſcente Chriſtiana Religione ſuam ducere originem, ſiqua fides Decreto Pii I. Papæ, qui claruit medio Sæculo II. In eo ſiquidem Decreto legitur, ut *qui pejerat in manu Epiſcopi, aut in Cruce conſecrata, tres annos pœniteat; ſi vero in Cruce non conſecrata, annum unam pœniteat*. Meminere hujus Decreti noo modo Ivo Carnotenſis Epiſcopus, Parte XII. Cap. LXII. Burchardus Epiſcopus Wormatienſis, Lib. XII. Cap. V. Gratianus in Canone, *Qui pejerat*, XXII. Quæſtione V. & alii veterum Canonum Collectores, ſed & in ſuo Pœnitentiall Theodorus Archiepiſcopus Caotuarienſis. Extat in antiquo Romano Ordine, & in pervetuſtis Pootificalibus Libris peculiaris Ordo Pontificalis, ſeo Ritus benedicendi, ſeu conſecrandi Crucem, in Eccleſia ſcilicet Latina; noo enim puto in Orientali Eccleſia hujuſmodi Benedictionem eſſe antiquam. Nam cum in Concilii Niceni II. Actiune VI. Gregorius Epiſcopus Neocæſareæ Icouoclaſta aſſeruiſſet, Imagines, & Cruces eſſe res proſanas, nihilque ſanctitatis in ſe continere, cum a pictore, vel ſculptore nequeant ſaoctificari, neque ulla ſit certa precum formula, qua conſecreotur, reſpondit Epiphanius Diaconus: *Multa, quæ in nobis ſacrata ſunt, orationem ſacram non recipiunt, cum inde, & ex ipſo nomine plena ſint ſanctitudine ſimul, & gratia. Et propterea hæc ut revera veneranda honoramus, & ſalutamus. Ipſe enim typus vivificæ Crucis abſque oratione ſacra effectus penes nos colitur, & contenti ſumus figura ejus ad ſuſcipiendam ſanctificationem &c.* Ubi nota, eo tempore, quo celebrata ſoit Nicæna II. Generalis Syoodus, aono ſcilicet DCCLXXXVII. apud Orientales morem non ſuiſſe Cruces, Imagineſve benediceodi; alioqui unico verbo potuiſſet Epiphanius, Gregorii Icouomachi calumniam, & impietatem refellere.

V. Scite porro docet eruditiſſimus æque, ac religioſiſſimus Jacobus Gretſerus, Lib. I. *De Sancta Cruce*, Cap. LIII. oon conſecrari Crucifixi Imagines, quaſi ſine Benedictiooe non ſint id quod ſunt, nempe typi Salvatoris noſtri Crucifixi, & firmiſſima adverſus dæmooes, dæmonumque inſidias præſidia, & propugnacula, ſignaque ſancta, & adoraoda; ſed benedici ait, ut hoc veluti publico teſtimonio ad uſus pios deſtinentur, utque ad priorem ſanctificationem, & virtutem, quam habent, hoc ipſo, quod ſunt Chriſti Imagines, accedat, precibus, & meritis Eccleſiæ, major ſanctificatio, & virtus; cum Benedictiooes Eccleſia tam habeat efficaces, ut ea itidem, quæ nihil virtutis, & ſanctificationis habent, niſi quam a Benedictione Eccleſiæ accipiunt, ut eſt aqua, & ſal, precationibus ſuis ſanctificet, & ex numero rerum proſanarum eximat, efficiatqoe, ut mirandos effectus produeere poſſint, uti vel ex dictis io ſuperioribus Commentariis liqoet, in quibus frequeoter oſtendimus, virtute rerum benedictarum Sanctos Viros innumera pene patraſſe miracula.

VI. Sed his omiſſis, primus ritus, qui olim ad beoedicendam Crucem ex antiquo Romano Ordioe ſervabatur, fuit profecto Benedictio ſalis, & aquæ, deinde Litania, tum vero duæ Orationes in noſtro non modo Rituali, ſed & io Pontificali Romano, deſcriptæ, in quo etiam, ſicut & in ipſo Ordine Romano, & in aliis Pontificalibus pervetuſtis, legitur ad ipſam Crucis Benedictionem lunga Præſatio, ac aliæ Orationes, & noo modo Aqua benedicta aſpergitur Crux, verum iocenſatur. Quos plane ritus omnes fuſe jam nos explicuimus in Commentariis ad prædictum Titulum XIII. *De Benedictione novæ Crucis*, Parte II. Pontificalis Romani, ad quos lectorem remittimus; non enim juſtum putamus ea quæ attulimus ad explicandum uberiorem ritum de novæ Crucis Benedictione in Pontificali, præſcriptum, referre hoc loco, ubi totus benedicendæ novæ Crucis ritus duabus dumtaxat Orationibus, & unica Aquæ benedictæ aſperſione concluditur.

VII. Siquis autem hic roget, utrum nova Crux iodigeat neceſſaria Benedictioue, ut poſſit collocari in Altari. Reſpondet Quarti in Tractatu, *De Benedictionibus*, Titulo III. Sectione XIV. Dubitatioue II. non eſſe neceſſariam hanc Benedictionem, etiamſi in Altari peragendom eſſet Sacrificium, quia ſcilicet nullibi Benedictio ipſa præcipitur. Sed nequeo huic opiniuni adhærere, non enim puto Eccleſiarum Præſides antiquos pariter, & recentiores in Pontificalibus, in Ritualibus, io Miſſalibus, atque in Coociliis voluiſſe ritum benediceodæ novæ Crucis deſcribi, ut in eiſdem lateret, & nulli uſui eſſent. Cæterum ſi Concilia coululamus, in multis ipſorum legimus ſtatutum, benedicendas eſſe ſcilicet Cruces, aotequam adhibeantur. Ita plaoe mandat S. Carolus, ut alios omittam, in Concilin Provinciali IV. Mediolauenſi, Parte I. Conſtitutionum, Capite inſcripto, *De ſacris Reliquiis, Miraculis, & Imaginibus*, prope finem: *Cruces, & Sanctorum Imagines ſolemniter, ſtatiſque precibus, & Eccleſiæ ritu benedicantur.* Com generatim de Crucibus loquatur, nulla facta diſtinctiooe ioter illas, quæ in Altari locantur, & illas, quæ in Proceſsionibus feruntur; puto equidem, utraſque benedicendas, etiamſi Cruces ipſæ a Regularibus adhibentur, ut idem Sanctus Carolus edicit Parte IV. Actorum Eccleſiæ Mediolanenſis, ubi Capita quædam recenſet ad Regulares pertinentia, in quibus ſic inter alia inquit: *Benedictio Paramentorum, Crucum, & Sacrarum Imaginum, antequam adhibeantur in uſum, fiat ab iis, qui facultatem habent a Sede Apoſtolica, vel a Reverendiſſimo Archiepiſcopo, ex ejuſdem Sedis conceſſione.*

VIII. Ex poſtremis hiſce S. Carnli verbis jam illud quoque addiſcimus, Benedictionem Crucis non poſſe peragi niſi ab Epiſcopo, vel *ab iis, qui facultatem habent a Sede Apoſtolica &c.* non autem a ſimplici Sacerdote, ex delegatione Epiſcoporum, ut contendit Quarti citato loco, Dubitatione I. ea nixus ratione, *quod Crucis, & Imaginum Benedictio ponitur in Rituali Romano ſub hoc Titulo*, Benedictiones ab Epiſcopis faciendæ, vel aliis facultatem habentibus, *ideſt, vel a Sede Apoſtolica, vel ex delegatione eorundem Epiſcoporum*. Sed inanis eſt hæc interpretatio, nam illa verba, *vel aliis facultatem habentibus faciendæ*, expooi potius debent juxta declarationem S. Caroli, qui licet Archiepiſcopus eſſet, & S. R. E. Cardinalis, expreſſe ait,

con-

cuncedi quidem poſſe eam facultatem benedicendi Crucem &c. ab Epiſeopu ſimplici Sacerdoti, ſed tamen *ex ejuſdem Sedis*, Apoſtolicæ ſcilicet, *conceſſione*. Optandum plane, ut Apoſtolica Sedes omnibus indiſtinčte hujuſmodi facultatem Sacerdotibus donaret, ad evitandam ſcilicet antiquiſſimi hujus, ac ſanctiſſimi ritus omiſſionem. A multis enim negligitur, & quidem paſſim Crucum, aliorumque id genus, Benedictio, quod in promptu non habent Epiſcopum, alioſve eam benedicendi facultatem habentes a Sede Apoſtolica. Cæterum non video, cur ſimplices ipſi Sacerdotes ea facultate donari nequeant, quum vi ſuæ poteſtatis Chriſti Corpus, & Sanguinem conſecrent, & a peccatis homines abſolvere poſſint. Quæ quidem poteſtas quarumcumque aliarum facultatum maxima eſt. Sed & ordinari ipſos ad benedicendum, expreſſe ait Romanum Pontificale, Titulo inſcripto, *De Ordinatione Presbyteri*, ubi in allocutione, quam ad eum facit Epiſcopus, ita primum inquit: *Sacerdotem oportet offerre, benedicere, &c.* & ubi cum ambas eorum manus inungit, ait, & orat: *Conſecrare, & ſanctificare digneris, Domine, manus iſtas per iſtam unctionem, & noſtram bene ✠ dictionem, Amen*; productoque manu dextera ſignaculo Crucis ſuper manus Ordinandi, ſic proſequitur: *Ut quæcumque benedixerint, benedicantur, & quæcumque conſecraverint, conſecrentur, & ſanctificentur, in Nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti. Amen.*

IX. Plura jam in hunc locum diximus nos Tomo I. Commentariorum in Partem I. Romani Pontificalis, redeundoſque iccirco ad ea, quæ hunc noſtrum §. ſpectant, docet Barrufaldus, quod, *licet occaſio novæ Crucis benedicendæ multiplex eſſe poteſt, nunquam vero pro Cruce ſuper Altare collocanda, eſt facienda hæc Benedictio, eo quia Textus loquitur de ſimplici Cruce, non autem de Cruce cum Imagine Chriſti Crucifixi, quæ ex ritu collocanda eſt ſuper Altare cum candelabris hinc inde, & pro qua ſpecialis Benedictio ſtatuta eſt, circa Imagines Jeſu Chriſti*; de quibus ſcilicet in Capite ſequenti agitur. Pergit autem Barrufaldus, iterumque aſſerit, in hoc præſenti Capite ſermonem fieri de Crucibus, ex quacumque materia illæ ſint, ſed ſine Crucifixi Chriſti Redemptoris Imagine, quæ variis ex cauſis conſtrui ſolent in Capitibus viarum, in triviis frequentioribus, in Cœmeteriis, ut non uno in loco S. Carolus Actorum ſuæ Eccleſiæ Mediolanenſis mandat. Item ad oſtia Religioſarum domorum, & præcipue Regularium ſtrictioris obſervantiæ, quales inter alios ſunt Capuccini. Peregrini quoque nonnulli ſunt, qui pœnitentiæ cauſa ad longinquas Urbes, & inſignia Sanctuaria procedere ſolent, bajulando prægrandes Cruces in memoriam Dominicæ Paſſionis. Potiſſimum denique Miſſionarii hoc alicubi in uſu habuerunt, ut Cruces magnas in ſummis Oppidorum locis ponant, ut Fideles ſcilicet crebrius, illis perſpectis, ſe ſe erigant ad ſummi myſterii in Cruce peracti gratam recordationem, & ad orandum, ſeu adorandi ſtimulum ſentiant, quotieſcumque illam inſpiciunt, vel ei obviam fiunt. Cunctas iſtas Cruces, ut *ſolemniter, ſtatiſque precibus ex Eccleſiæ ritu benedicantur*, ex Concilio S. Caroli Mediolanenſi IV. citato ſuperius Capite, memoratus Barrufaldus docet.

X. Operæ nunc pretium ducimus myſteria, & documenta quædam exponere, quæ continentur in ſalutifera, & ſanctiſſima Cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti, de qua egregie loquitur inter alios Patres S. Leo Magnus Pontifex Maximus in Sermonibus, *De Paſſione Domini*, præſertim vero in octavo, ubi ita commendat efficaciam Crucis: *Nunc etenim & Ordo clarior Levitarum, & dignitas amplior Seniorum*, Presbyterorum ſcilicet, *& ſacratior eſt unctio Sacerdotum, quia Crux tua omnium fons benedictionum, omnium eſt cauſa gratiarum; per quam credentibus datur virtus de infirmitate, gloria de opprobrio, vita de morte*. Hinc omnis Benedictio ſigno Crucis perficitur, nec ulla res ſanctificatur, niſi adhibito Crucis ſigno, & quidem ex pervetuſto Eccleſiæ ritu naſcenti noſtræ Religioni coævo, itaut etiam Sacramenta ipſa, quæ fontes ſunt gratiarum, non ſine Cruce peragantur, ut expreſſe docet Canon X. apud Gratianum, De conſecratione, Diſtinctione V. *Numquid*, inquit, *non omnia Chriſmata Sacerdotalis myſterii Crucis figura perficiuntur? Numquid Baptiſmatis unda niſi Cruce ſanctificata peccata relaxantur? Et, ut cætera prætereamus, ſine Crucis ſignaculo quis Sacerdotii gradus aſcendit?*

XI. Porro quum longum eſſet omnia myſteria, ac documenta de Chriſti Cruce in hoc Commentario, quæ luculenter Sancti Eccleſiæ Patres expoſuerunt, deſcribere, ea dumtaxat commemorabo, quæ ex iiſdem S. Thomas collegit, recenſuitque Parte III. Quæſtione XLVI. Articulo IV. ubi quærens, an Chriſtus debuerit pati in Cruce, ſapienter ſuo more hæc præcipue explicat Crucis Myſteria, quæ deinde ex laudato Theologorum omnium Principe, & Eccleſiæ Doctore eruditus Quarti ſuo Tractatui, *De Benedictionibus*, inſeruit, Titulo III. Sectione XIV. Præludio II. Primo ergo Chriſtus Dominus convenientiſſime elegit Crucem in inſtrumentum præcipuum, magiſque inſigne ſuæ Paſſionis, & mortis, ut hoc medio tanquam Caput Martyrum ſuos Diſcipulos, omneſque alios futuros Martyres animaret ad tolerantiam quarumvis paſſionum, & cujuſvis generis ſupplicii etiam ſummi opprobrii, & doloris, quale eſt ſupplicium Crucis, atque ſuo exemplo redderet eos impavidos. Unde Auguſtinus in Pſalmum LXIII. *Intendite*, inquit, *parum ergo erat, Dominum hortari Martyres verbo, niſi firmaret exemplo*. Et Cyrillus Lib. XII. in Joannem, Cap. XXVIII. ſic ait: *Hoc ſingulari Chriſti facinore ad fortitudinem, qua pati omnia pro pietate velimus, mirum in modum exhortamur; nam qui non accipit Crucem, non eſt Chriſto dignus*. Huc etiam myſtice præſignavit Moyſes, Exodi Capite XV. quando aquas amariſſimas, quas Iſraelitæ in Deſerto bibere recuſabant, injecto in eas ligno, quod illi Deus oſtendit, potabiles reddidit, & ſuaves. Eo ſiquidem ſigno Crux Chriſti figurabatur, cujus conſideratione, aquæ tribulationum quantumvis amaræ, ſuaves redduntur, & Calix paſſionis exemplo Chriſti avide ſumitur a Martyribus.

XII. Secundo voluit Chriſtus per Crucem genus humanum redimere, ut ſatisfactio eſſet magis conveniens, & proportionata culpæ primi Parentis noſtri Adæ, & eiſdem armis diabolum vinceret, quibus ipſe primum hominem læſerat, ligno ſcilicet eum ſuperaret, qui in ligno vicerat, juxta illud quod canere ſolet Eccleſia tempore Paſſionis.

Hoc opus noſtræ ſalutis
Ordo depopoſcerat,
Multiformis proditoris
Ars ut artem falleret
Et medelam ferret inde,
Hoſtis unde læſerat.

Quibus concinit Præfatio Miſſæ eodem tempore dici ſolita, & in ſolemnitatibus Crucis: *Qui ſalutem humani generis in ligno Crucis conſtituiſti, ut unde mors oriebatur, inde vita reſurgeret; & qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur*. Et S. Joannes Damaſcenus, Lib. IV. Capite XII. *Quoniam*, inquit, *morti per lignum aditus patuerat, conſentaneum erat, ut per lignum quoque vita, & reſurrectio donaretur*.

XIII. Tertio ſuper Crucem aſcendit Chriſtus, ut ſic nobis aſcenſum pararet ad Cælum per Crucem, tanquam per ſcalam firmiſſimam, atque tutiſſimam, uti notavit S. Joannes Chryſoſtomus relatus a S. Thoma loco citato: *Quotquot præordinati ſunt ad gloriam, virtute Crucis elevantur in Cælum*. Cui conſonat S. Hieronymus in Evangelium Marci, Cap. XI. ubi affert ſimilitudinem avium, quæ, ut volent ad æthera, neceſſe eſt, ut alas expandant, & ſic formam Crucis aſſumunt. Sic Electi nonniſi virtute Crucis volant ad Cælos. Quarto demum ſuper Crucem aſcendit Chriſtus, tanquam ſuper Cathedram veræ ſapientiæ, & Chriſtianæ perfectionis. Unde S. Auguſtinus Tractatu IX. in Joannem ſic inquit: *Lignum, in quo fixa erant membra patientis, Cathedra fuit Magiſtri docentis*. Id quod fuſius citato loco S. Thomas explicat. Vide Catechiſmum Romanum ad Articulum IV. Symboli Apoſtolorum, ubi dicitur Chriſtus *paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus*.

§. II.

Poſtea Sacerdos genuflexus ante Crucem devote adorat, & oſculatur, & idem faciunt quicumque voluerint.

COMMENTARIUS.

I. Reliquum eſt, ut aliquid notemus in hoc præſenti §. II. ubi edicitur, ut, peracta Crucis Benedictione, *Sacerdos genuflexus ante Crucem, devote adoret, & oſculetur, & idem faciant quicumque voluerint*. Idipſum Pontificale Romanum præſcribit in citato Titulo XIII. *De Benedictione novæ Crucis*, §. V. *Tum Pontifex, flexis ante Crucem genibus, eam devote adorat, & oſculatur &c.* Atque his concinit Pontificale antiquum Gulielmi Durandi, quod nos in Appendice ad prædictum Titulum deſcripſimus, ubi mandat, ut *omnibus expeditis, ipſe*, Pontifex ſcilicet, *flexis genibus devote adoret ante Crucem, & oſculetur ipſam, & alii quicumque voluerint*. Pontificale denique Monaſterii Lyrenſis ante annos DC. exaratum, editumque ab Edmundo Martene, Lib. II. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. XXIII. pag. 373. edicit, ut, terminata Benedictione, *elevetur Crux, & ab omnibus adoretur, cantetnrque hæc Antiphona*: O Crux ſplendidior cunctis aſtris, mundo celebris, hominibus multum amabilis, ſanctior univerſis, quæ ſola fuiſti digna portare talentum mundi. Dulce lignum, dulces clavos, dulcia ferens pondera, ſalva præſentem catervam in tuis hodie laudibus congregatam. Alleluja, alleluja, alleluja, alleluja. Super omnia ligna cedrorum tu ſola excelſior, in qua Vita mundi pependit, in qua triumphavit, & mors mortem ſuperavit, Alleluja.

II. Sequitur mox Oratio, quæ eſt hujuſmodi: *Omnipotens ſempiterne Deus, cujus ſanctum, & terribile Nomen inter cæteras viſibiles creaturas, ſigna quoque fructifera laudare, ac benedicere non ceſſant: te ſupplices deprecamur, ut hoc ſingulare ſignum, quod ad exemplum illius primi ſacratiſſimique vexilli ob memoriam ſanctæ Crucis expreſſum eſt, cæleſti benedictione ſanctificare digneris, ut omnibus ante illud genuflectentibus, ac tuæ Majeſtati ſupplicantibus largiatur cordis compunctio, & indulgentia concedatur admiſſorum, atque intercedente ipſa victorioſiſſima Paſſione Unigeniti tui, & tibi placita poſtulare, & citius valeat poſtulata percipere. Per.* Hac Oratione finita, mandat mox etiam idem Lyrenſe Pontificale, ut *conſecrata Crux benedicatur his verbis*: Benedictio, atque ſanctificatio Omnipotentis Dei Patris, ſimulque Incarnati Verbi, atque Paracliti Spiritus Sancti maneat jugiter ſuper hanc ſimilitudinem Crucis Chriſti, ut ſit hæc Crux omnibus adorantibus ſalubre remedium in ſæcula ſæculorum.

III. Itaque ſtatim, ac benedicta eſt Crux, adoranda eſt ab eo, qui benedixit, & oſculanda in ſignum venerationis, & cultus, qui ei debetur, ratione repræſentationis, ut cum S. Thoma, Parte III. Quæſtione XXV. Articulo IV. docent communiter Theologi. Videſis quæ de ipſa Crucis adoratione ſcripſimus, Tomo II. Commentariorum in Concilia Oecumenica ad Canonem LXXIII. Concilii Trullani, qui ita habet: *Cum Crux nobis vivifica ſalutare oſtenderit, nos omnem diligentiam adhibere oportet, ut ei, per quam ab antiquo lapſu ſalvati ſumus, eam quem par eſt honorem habeamus. Quamobrem, & mente, & ſermone, & ſenſu adorationem ei tribuentes, Crucis figuras, quæ a nonnullis in ſolo, ac pavimento fiunt, omnino deleri jubemus, ne incedentium conculcatione victoriæ nobis trophæum injuria afficiatur*. Vide & quæ de hoc abuſu inſculpendi Crucis effigiem in pavimentis Eccleſiarum, ac multo magis de turpiori illo eandem pingendi in domorum veſtibulis ad arcendum mejentes, ſcripſimus nos Lib. II. *De Codice Sancti Evangelii, atque ſervatis in ejus lectione, & uſu variis ritibus*, Cap. XVIII.

IV. At vero, ut de Crucis adoratione paulo fuſius diſſeramus, explicandum hoc loco cenſemus quomodo ipſa Crux Chriſti adoranda ſit. Et quidem Crucem ipſam recte a Fidelibus adorari, probat perpetua Eccleſiæ traditione obſervata conſuetudo, uti recte inter alios Theologos Gulielmus Eſtius ſequutus Theologorum omnium Principem S. Thomam notavit Lib. III.

Scu-

Sententiarum, Diſtinctione IX. §. III. ubi etiam varia Patrum teſtimonia recenſet, ſed illud potiſſimum, quod in Eccleſiæ Canticis auditur: *O Crux adoranda*; & quod in antiquo Carmine legitur Lactantio attributo.

Flecte genu, lignũque Crucis venerabile adora. Quum autem inter Doctores de genere adorationis Cruci Chriſti exhibendæ, utrum videlicet latriæ, an inferiori aliquo cultu adoranda ſit, Quæſtio verſetur; quod latriæ cultus ei ſit exhibendus, hiſce plane argumentis oſtendere Theologi non pauci conantur.

V. Primo itaque, Eccleſia Crucem Chriſti vocat ſpem noſtram unicam, & ab ea gratiam, & remiſſionem expectat, *O Crux ave ſpes unica*. Et mox: *Piis adauge gratiam, reiſque dele crimina*. Tale eſt & illud Apoſtoli in Epiſtola ad Galatas, Cap. VI. *Mihi autem abſit gloriari, niſi in Cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti*. Secundo, in Officio Eccleſiaſtico ex antiquo ritu cantantur & alia nonnulla, per quæ latriæ cultus Cruci deferri videtur. Vocatur enim *Vitæ lignum; mortis remedium; ſpes, & victoria Chriſtianorum*; aliiſque ejuſmodi Divinis titulis honoratur. Tertio, teſtantur S. Joannes Damaſcenus, & alii, Purpuram, & Diadema Regis eodem honore cum Rege adorari, licet hæc non ſubſiſtant in eadem hypoſtaſi cum Rege. Igitur & Crux Chriſti, licet Chriſto non ſit conjuncta hypoſtatice, eadem cum illo adoratione colenda erit. His accedit auctoritas S. Baſilii allegata a Patribus Septimæ Synodi, itemque a Sancto Joanne Damaſceno, & ab omnibus fere Scholaſticis in citata Diſtinctione IX. Libri III. Sententiarum. Qui quidem Baſilius, Cap. XVIII. *De Spiritu Sancto ad Amphilochium*, diſerte ait, honorem Imaginis referri ad Prototypum, ideſt, ad exemplar ſuum. Quare cum Chriſtus adoretur cultu latriæ, erit & Crux Chriſti, quatenus Chriſtum Crucifixum nobis repræſentet, eodem cultu adoranda. Sed hoc ipſo conforme videtur Philoſopho, qui in Libro, *De memoria, & reminiſcentia*, dicit, eundem eſſe motum in Imagine, ut Imago eſt, & in ipſum exemplar. Similia habet Sanctus Thomas II. II. Quæſtione LXXXI. Art. III. ad III. item Quæſtione CXIV. Articulo II. ad I. & Quæſtione CIII. Articulo III. ad III. Qui etiam Parte III. Quæſtione XXV. Articulo III. & IV. hanc ſententiam tam de Imagine, quam de Cruce Chriſti tuetur. Quin & S. Bonaventura, & alii plerique Scholaſtici in ejus ſententiam deſcendunt.

VI. Pro majori hujus ſententiæ declaratione, & confirmatione, diſtinguit S. Thomas citato Articulo IV. duplicem honorem circa rem inſenſibilem. Primus eſt, qui ei impenditur, in quantum repræſentat naturam intellectualem. Secundus eſt, quo res honoratur, in quantum rationali creaturæ quocumque modo eſt, aut fuit conjuncta: *Si ergo*, inquit ibidem S. Thomas in Corpore Articuli, *loquamur de Cruce, in qua Chriſtus pependit, utroque modo eſt a nobis veneranda latriæ cultu, ſicut eadem veneratione honoramus Regem, & Imaginem, & veſtimentum Regis. Si vero loquamur de effigie Crucis in quacumque alia materia, illa priori tantum modo adoranda erit, ſed tamen latriæ cultu*. Similia exempla videre licet apud Medinam ſuper prædictis Articulis III. & IV. ubi hanc ſententiam ita propugnat, ut contrariam tanquam temerariam, & periculoſam in Fide damnare non vereatur; quod tamen temerarie ab eo factum eſſe, contendit Eſtius loco citato, ubi etiam pro contraria parte argumenta affert non contemnenda, quibus probare conatur, quod etſi Crux illa, in qua Chriſtus ſalutem noſtram operatus eſt, contactu Corporis ejus ſanctificata, majori proſequenda ſit veneratione, quam Imagines illius repræſentativæ, latriæ tamen cultus, nec his, nec illi ſit deferendus conformiter Sanctorum Patrum cenſuræ.

VII. Sed omiſſa hac Quæſtione, notandum illud omnino eſt, quod licet ejuſdem generis cultu, cum vera Chriſti Cruce, veneranda ſit effigies Crucis, de qua hic noſter §. loquitur, ex quacumque materia illa ſit, non tamen una eademque ratione. Nam lignum Crucis contactu Sanguinis, & Corporis Chriſti ſanctificatum, ita veneramur, ut etiam deſtructa figura, materiam ejus in minutiſſimas partes diviſam ſummo in honore habeamus. Effigiem vero tantum veneramur ratione repræſentationis, ſicut & cæteras ſacras Imagines, de quibus in Commentario ad ſequens Caput dicemus. Quod autem Crux ipſa, ſive ſimplex ſit, ſive cum Crucifixi Imagine, ſicut & aliæ Imagines Sacræ, ſi vetuſtate corrupta, & reparari non poſſit, abſumenda ſit igni, & cineres in Sacrarium projiciendæ, deduci poteſt ex celebri Canone, *Ligna*, & Canone, *Altaris*, De conſecratione, Diſtinctione I. Quibus adde quod eandem in rem ſtatuit S. Carolus in Concilio Provinciali Mediolanenſi IV. Capite inſcripto, *De ſacris Reliquiis, Miraculis, & Imaginibus*, prope finem, ubi ſic habet: *Ne Tabulæ Sanctorum Imaginibus expreſſæ, nimia vetuſtate conſumptæ, in vilem, & ſordidum, profanumque uſum convertantur, ſed ut de Altaris pallis, ac velis temporis uſura pene confectis, Beati Clementis Pontificis, & Martyris Decreto ſancitum eſt, in ignem conjiciantur; tum cineres præterea, ne pedibus inquinentur, in pavimenti foſſis collocentur. Imagines quoque Sacræ ſculptæ, ſi deformatæ ſint, amoveantur, & ſub pavimento Eccleſiæ, aut ſaltem ſub Cœmeterii ſolo collocentur*. Quod hic S. Antiſtes, ſancitum ait Decreto fuiſſe S. Clementis Papæ I. alludit ad Epiſtolam ejus ſecundam ad Jacobum Fratrem Domini, quæ licet communi Eruditorum judicio ſuppoſititia ſit, antiquiſſima tamen eſt, & quoad memoratam diſciplinam, ab Eccleſia communiter recepta; & variis jamdudum Conciliis confirmata.

VIII. Quod tandem de Sacris Imaginibus in tabulis, teliſque depictis dictum hactenus eſt, ſervatum velim & in iis, quæ ſunt in chartis impreſſæ, multas enim ſæpe videmus in terram projectas, luto fœdatas, & pedibus incedentium conculcatas, nonnullas etiam ad alios viliores uſus adhiberi. Huc facit exemplum S. Franciſci de Aſſiſio, qui, ut ejus Acta teſtantur, cujuſque meminimus nos Lib. III. *De Codice Sancti Evangelii &c.* Cap. XIX. *ſi quando in terra aliquam reperiebat Scripturam, humiliter elevans venerabatur eam, & in loco mundo ponebat, eo quod fortaſſis contineret ſcriptum Nomen ſanctum*. Varia miracula per hujuſmodi Sanctorum Imagines occurrunt paſſim in Vitis Sanctorum, præclarumque eſt illud, quod de chartacea Imagine S. Philippi Nerii refert Baccius in ejus Vita, Libro VI. Cap. XIII. num. II. *Quo primum*, inquit,

Viri

Viri Dei Imagines typis impreſſæ a compluribus colebantur, vir impius, cum vidiſſet amicum ex iis unam apud ſe habentem, irridentium more caput movet, rictumque obducit, inſuper Imaginem rapit, inque globulum redigens, in terram projecit. Mirum! illico Imago, antequam humum tangat, explicat ſe ſe, ac librata in aere pendet. Verum vir improbus pedem impingit, calcatque, & iterum Imago pendulam ſe in aere librat. Tunc is perterritus, facti pœnitens, repente genuflectit, Imaginem veneratur, Confeſſarium adit, culpat diluit, & ad meliorem frugem ſe recepit.

IX. Quanto autem honore habendæ ſint chartaceæ ipſæ Sanctorum Imagines, ſatis jam oſtendit Civis meus S. Franciſcus de Paula; qui, ut refert antiquus ejus Vitæ Auctor, Cap. XII. donatus a Galliæ Rege Sacra Deiparæ Imagine, *ex auro puro ducatorum, & valebat ſeptendecim millia ducatorum, mandando, ut eam ſuſciperet, & quod illi dabat ad faciendas ſuas devotiones... remiſit ei, dicendo, quod devotio ſua non erat in auro, nec in argento, ſed in noſtra Domina, quæ regnat in Cœlis cum Filio ſuo; & dixit Nuntio Regis, quod habebat unam Imaginem papiraceam, quæ ei ſufficiebat.* Rem fuſius narrat prædictus Vitæ Auctor apud alium Civem meum Joſephum Mariam Perrimezzi, qui Vitam ipſam Notis, ac Diſſertationibus illuſtravit, Parte I. pag. 212.

CAPUT XXVII.

Benedictio Imaginum Jeſu Chriſti Domini noſtri, Beatæ Virginis Mariæ, & aliorum Sanctorum.

§. I.

℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini.* ℟. *Qui fecit Cœlum, & terram.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo. Oremus.*

Omnipotens ſempiterne Deus, qui Sanctorum tuorum Imagines (ſive *effigies*) *ſculpi, aut pingi non reprobas, ut quoties illas oculis corporis intuemur, toties eorum actus, & ſanctitatem ad imitandum memoriæ oculis meditemur: hanc quæſumus Imaginem* (ſeu *ſculpturam*) *in honorem, vel memoriam Unigeniti Filii tui Domini noſtri Jeſu Chriſti*, vel *Beatiſſimæ Virginis Mariæ Matris Domini noſtri Jeſu Chriſti*, vel *Beati N. Apoſtoli tui*, vel *Martyris*, vel *Confeſſoris*, aut *Pontificis*, aut *Virginis*) *adaptatum bene✠dicere, & ſancti✠ficare digneris; & præſta, ut quicumque coram illa, Unigenitum Filium tuum* (vel *Beatiſſimam Virginem*, vel *glorioſum Apoſtolum*, ſive *Martyrem*, ſive *Confeſſorem*, aut *Virginem*) *ſuppliciter colere, & honorare ſtuduerit, illius meritis, & obtentu, a te gratiam in præſenti, & æternam gloriam obtineat in futurum. Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum.* ℟. *Amen.* Ultimo aſpergat Aqua benedicta.

COMMENTARIUS.

I. SAcras Chriſti Domini, Deiparæ Virginis, atque aliorum Sanctorum Imagines conſuevíſſe a Chriſtianis, a primis noſtræ Religionis Sæculis depingi, & in Eccleſiis haberi, affirmant conſtanter, ac paſſim antiqui Scriptores, Synodi, Patres, Summique Romani Pontifices, quorum loca attulimus, Tomo II. Conciliorum in Commentariia ad Generalem Synodum Nicænam II. & Tomo II. Romani Pontificalis in Commentariis ad Titulos XV. & XVI. ac alibi, ubi ſe ſe nobis dedit occaſio de ſacris ipſis Imaginibus diſſerendi. Ad Imaginem Chriſti quod attinet, teſtatur non uno in loco Tertullianus, qui claruit Sæculo Eccleſiæ II. conſuevíſſe ſuo ævo ipſam Chriſti Imaginem vel in Calicibus depingi, ſculpive, in figura Paſtoris ovem perditam, inventamque, cujus meminit Evangelium S. Lucæ Cap. XV. ſuper humeris ſuis geſtantis. Sic enim inquit in Libro, *De pudicitia*, Cap. VII. *Procedant Picturæ Calicum veſtrorum, ſi vel in illis perlucebit interpretatio pecudis illius*, ovis ſcilicet perditæ, & a Domino requiſitæ, & humeris ejus revectæ. Et infra Cap. X. *Si forte patrocinabitur Paſtor, quem in Calice depingis*. Et poſt pauca: *At ego ejus Paſtoris Scripturas haurio, qui non poteſt frangi*. Continent citata hæc verba Tertulliani jam hæretici adverſus Catholicos amarulenta convitia, ac ſi Paſtorem ovem perditam geſtantem in Calicibus pingerent, ut hinc in omne ſcelus animarentur, tanquam pœnitentiam, quam ipſe factus Montaniſta negabat, Summi Paſtoris miſericordia recepturi poſt lapſum.

II. Præterea quod ipſe Dominus Jeſus Chriſtus Imaginem ſuam Abgaro Edeſſenorum Principi miſerit, docent inter alios Gregorius II. Pontifex Maximus in Epiſtola ad Leonem Iſauricum, Adrianus I. in Epiſtola ad Carolum Magnum pro Synodo Nicæna II. & S. Joannes Damaſcenus, Lib. IV. *De Fide orthodoxa*, Capite XVI. Orientaliſque Eccleſia etiam ſemper indubitatum habuit. Præter allegatos teſtes, qui omni procul dubio exceptione majores ſunt, utpote ſanctitate, doctrina, & dignitate præſtantes, ejus Imaginis a Chriſto ad Abgarum miſſæ antiquiſſima invenitur mentio in Actis Samonæ & Guriæ Martyrum Edeſſenorum, quæ non ita multo poſt eorum mortem anno ſcilicet Chriſti CCCVI. inſcripta ſunt, extantque apud Surium XVI. Kalendas Decembris, ipſiuſque Bailletti judicio ex Codice probato deprompta videntur. His adde Procopium Sæculi VI. Scriptorem, cu-

jus

jus meminit Evagrius, Lib. iv. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. xxvi. Theophylactum Simocattam, Lib. II. *Hiſtoriarum*, Cap. iii. Patreſque Synodi Nicænæ II. qui actione v. ipſius Synodi, cjuſdem Imaginis teſtimonium ad convincendos hæreticos Iconoclaſtas protulerunt. Jam non deſunt, qui Imaginem ipſam rejiciunt, hæretici pariter, & Catholici nonnulli, quos tamen in Commentario ad Rubricam prædicti Tituli xvi. Partis II. Romani Pontificalis abunde, ſolideque confutavimus.

III. Chriſti Salvatoris Imaginem per manus S. Lucæ Evangeliſtæ deſignatam, ac deinde ab ipſo Chriſto, Angelorum miniſterio perfectam, teſtantur monomenta Sacroſanctæ Baſilicæ Lateranenſis, itemque Joannes Lateranenſis Diaconus in Opere ms. de eadem Baſilica, ubi ita inquit: *Super hoc Altare eſt Imago S. Salvatoris mirabiliter in quadam tabula depicta, quam Lucas Evangeliſta deſignavit, ſed virtus Domini Angelico perfecit opificio*. Idipſum tradit S. Thomas Parte iii. Quæſtione xxv. Articolo iii. ad iv. ſic dicens: *Beatus Lucas dicitur dipinxiſſe Chriſti Imaginem, quæ Romæ habetur*. Servatur ipſa Imago multis, & maximis ornamentis aureis, & argenteis, gemmiſque referta, & cortinis aureis decorata, in Oratorio, quod dicitur, *Sancta Sanctorum*, ab ipſomet Chriſto, ex miraculo, ſacrato, ut ſcribit Joannes Baptiſta Paolianus in Tractatu, *De Jubilæo, & Indulgentiis*, & a Nicolao III. in præſentem formam extructo, quod quidem Oratorium, ſicut & ipſa Sanctiſſimi Salvatoris Imago pie cuſtoditur a nobiliſſimorum Civium Romanorum Sodalitate, ut inter alios teſtatur Floravantes Martinellus in ſua Roma ex ethnica Sacra Romæ edita anno MDCLXVIII. pag. 153. ubi etiam inter alia ſcribit, ipſum Oratorium nemini, niſi ſoli Romano Pontifici licuiſſe olim intrare; & in memoriam mortis, quam per Evam incurrimus, in ipſum locum ingredi vetitum prorſus feminis eſſe. Sed de prædicto Oratorio videri poteſt religioſiſſimus æque, ac erudítiſſimus Joannes Marangonus noſtri Oratorii S. Hieronymi Charitatis Presbyter, qui peculiarem de eodem Tractatum edidit multis antiquis notitiis non ita obviis refertum.

IV. Nunc ut aliquid dicam de ſacris Deiparæ Virginis, atque aliorum SS. Imaginibus; quod etiam S. Lucas Evangeliſta Deiparam Virginem depinxerit, teſtantur antiqui Auctores, & communis variarum Eccleſiarum traditio, cujus meminit doctiſſimus Lupus in Diſſertatione, *De ſeptima Synodo Generali*, Cap. II. & ante ipſum Petrus Cotonus Lib. I. *Eccleſiæ triumphantis*, Cap. xxii. Bellarminus, Petavius, & alii emunctæ naris Scriptores. Auctor eſt Liber Pontificalis, ſeu de Vitis Romanorum Pontificum, Gregorium Papam III. in Imagine S. Dei Genitricis diadema aureum, & collare aureum de gemmis feciſſe, & in Oratorio Sancto, quod Præſepe dicitur, feciſſe Imaginem auream Dei Genitricis amplectentem Salvatorem Dominum noſtrum. Scribitque, ut alios antiquos teſtes omittam priſcas Deiparæ Imagines recenſentes, Germanus Epiſcopus Conſtantinopolitanus, Imaginem intemeratæ Virginis Matris in Zoſopoli Piſidiæ Civitate ex picta manu ſua unguentorum ſcaturiginem emittere.

V. Sequens autem rectum ordinem Orationis in noſtro hoc Capite, & §. I. deſcriptæ, poſt Deiparam Virginem venio nunc ad Sanctos Apoſtolos, quorum quidem celebres fuerunt in primitiva Eccleſia picturæ. Scribit Auctor Libri Pontificalis in Silveſtro Papa, Conſtantinum Imperatorem poſuiſſe in Baſilica Conſtantiniana, dicta etiam Lateranenſi, cum Salvatore ſedente in Sella *duodecim Apoſtolos in quinis pedibus, qui penſaverunt ſinguli libras nongenas cum coronis argenti puriſſimi*. Idem Conſtantinus, Euſebio referente in ejus Vita Lib. iv. Cap. lx. Conſtantinopoli Apoſtolorum Templum, ſive *Martyrium* ædificavit, & ibi Conditorium ſuum, Sepulchrum ſcilicet, *quod utrinque ſeni claudebant Apoſtoli; ut defunctus quoque precationum, quæ ibidem eſſent, ad Apoſtolorum gloriam offerendæ, particeps efficeretur*. Varios antiquos Patres luculentiſſima teſtimonia proferentes de ſacris Apoſtolorum Imaginibus jam olim veneratione in Eccleſia cultis recenſet eruditus Molanus, Lib. II. *Hiſtoriæ ſacrarum Imaginum*, Cap. xiii.

VI. Poſt Apoſtolos fit in Oratione Ritualis mentio Martyrum, quorum Imagines vel a primis ſæculis in Eccleſiis venerati ſunt Chriſtiani, teſte S. Paulino in Natali x. S. Felicis, ubi meminit Martyrum utrinſque ſexus, qui ſupra regias, ſeu medios fores ſacræ Ædis picti erant, una cum aliorum Sanctorum Veteris Teſtamenti, Job, Tobiæ, Judith, Eſther, qui ſupra laterales Templi fores erant depicti.

Inter quæ & modicis variatur gratia cellis;
Quas in porticibus (qua longius una coactum
Porticus in ſpatium tractu protenditur uno)
Appoſitas lateri tria comminus ora recludant,
Trinaque cancellis currentibus oſtia pandunt.
Martyribus mediam pictis pia nomina ſignant,
Quos par in vario redimivit gloria ſexu.
At geminas quæ ſunt dextra levaque patentes,
Binis hiſtoriis ornat pictura fidelis.
Unam Sanctorum complent ſacra geſta virorum.
Jobus vulneribus tentatus, lumine Tobis.
Aſt alia ſexus minor obtinet, inclita Judith,
Qua ſimul & Regina potens depingitur Eſther,

Plura de antiquis Martyrum Imaginibus videri poſſunt apud laudatum Molanum, Lib. II. Cap. xiv. ubi inter alia mentionem facit S. Stephani primi Martyris Imaginis divinitus allatæ, de qua fuſe loquitur Evodius Uzalenſis Epiſcopus, qui claruit tempore S. Auguſtini, Lib. II. *De miraculis S. Stephani*.

VII. Sanctorum quoque Pontificum, & Confeſſorum Picturis ornatas fuiſſe Eccleſias, teſtem habemus memoratum S. Paulinum Nolanum Epiſcopum. Cum enim Severus novam Eccleſiam Imagine S. Martini Turonenſis Epiſcopi, aliiſque picturis exornaſſet, peteretque de iis per ſuum Victorem verſus quoſdam a Paulino, libenter eos tranſmiſit, imo urgente Victore, miſit præterea picturas, & verſus, quibus ipſe duas Baſilicas exornarat, Nolanam videlicet ſuam, & Fundanam. Lege Epiſtolam xii. Paulini ad Severum, quæ juxta recentiorem Clariſſimi Muratorii editionem nunc eſt Epiſtola xxxii. Neque vero in Eccleſiis ſolum, verum quoque in aliis locis conſueviſſe hujuſmodi Sanctorum Imagines, venerationis ſtudio, depingi, teſtis eſt S. Joannes Chryſoſtomus in Encomio Magni Meletii Antiſtitis Antiocheni, ſic inquiens: *In annulis, in poculis, in phialis, in thalami parietibus, & ubique ſanctam illam Meletii Imaginem multi pinxerunt, ut non tantum ſanctam illam appellationem audirent, ſed & ubique corporis formam inſpicientes,*

tes, duplicem haberent peregrinationis conſolationem.

VIII. Ad Virgines demum quod ſpectat, antiquæ etiam ſunt illarum Imagines in ſacris Templis, priſcumque morem haud dubie ſequutus Gregorius III. Pontifex Maximus, ut ait Auctor ejus Vitæ, ſicut in Eccleſia Beati Petri Apoſtoli ab uno latere poſuit effigies Salvatoris, & Apoſtolorum, ita ab alio latere expreſſit effigies Dei Genitricis, & Sanctarum Virginum. Antiquæ S. Euphemiæ Imaginis meminit Aſterius Amaſeæ Epiſcopus, qui eam etiam variis encomiis exornavit. Cui ſubjiciendum eſt, quod de eadem refert Conſtantinus Tius Epiſcopus apud laudatum Molanum citato loco, Capite XVI. dum inventionem ſcilicet Reliquiarum prædictæ S. Virginis narrat, ſacram ait ipſius Imaginem ubique habere chartam in manu, eo quod Decretum Chalcedonenſis Synodi, dum adverſarli quidam Reliquiis Euphemiæ admovere vellent, ut ab ea dijudicaretur, ipſa magno miraculo mortuam manum extendit, & receptam chartam in Fidel corroborationem Miniſtris rectæ Fidei reddidit.

IX. Hactenus de illis Sanctorum claſſibus, quorum Imaginibus benedicendis præſcripta eſt Oratio in præſenti Caplte a Rituali Romano. Mirum autem videri debet, cur nulla in ipſa Oratione mentio de Imaginibus SS. Angelorum, Patriarcharum, Prophetarum, ac Viduarum, quum non dubium ſit, quin & ipſæ benedici poſſint, ac debeant, præſertim ſi in Altari collocandæ ſint. Puto autem, ſi benedicendæ ſint hujuſmodi Imagines, poſſe & ipſis præſcriptam Orationem ſub ſuis propriis denominationibus applicarl; cum nulla aſſignari poſſit ratio, cur in ipſa habere non poſſint locum alii Sanctorum Ordines, & non poſſit dici, *in honorem, ac memoriam B. Michaelis Archangeli tui*, vel *Abraham Patriarchæ*, vel *Eliæ Prophetæ*, vel *Monicæ Viduæ*. Mirari quoque ſatis neſcio, cur nulla in hoc Rituali, & in Pontificali nulla extet formula Benedictionis pro Imagine Sanctiſſimæ Trinitatis, vel ſolius Dei Patris, aut Spiritus Sancti, cum alias & olim in uſu fuerint, & tum Romæ, tum alibi paſſim conſpiciantur ſacræ hujuſmodi Imagines. Optandum itaqoe, ut Sacra Rituum Congregatio de iſtarum Imaginum Benedictionibus aliquid ſtatuat; non enim aliis licet ſacros Ritus præſcribere, aut publicas Orationes ordinare, eaſque ad publicas, ac ſolemnes Benedictiones adhibere, niſi prius examinatæ, ac probatæ a Sede Apoſtolica fuerint. Hinc cum Petrus S. R. E. Cardinalis Otthobonus Vicecancellarius, & inſignis Sanctorum Laurentii, ac Damaſi Baſilicæ perpetuus Commendatarius novam Sanctiſſimæ Trinitatis Imaginem in Altari propriis ſumtibus a ſe erecto, ac decentiſſime ornato, qood anno Chriſti MDCCXXXVI. ſolemni ritu dedicavit, benedicere voluit, hac quidem Orationis formula a ſanctæ memoriæ Clemente XII. Pontifice Maximo approbata uſus eſt: ℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini.* ℟. *Qui fecit Cælum, & terram.* ℣. *Domine exaudi orationem meam.* ℟. *Et clamor meas ad te veniat.* ℣. *Dominus vobiſcam.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo. Oremus. Deus, a quo univerſa creata benedici deſiderant, & ipſe nullius horum indiges Benedictione, ſaſcipe propitius vota, ac deprecationes noſtras, quibus te humiliter exoramus, ut bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare digneris hanc Imaginem, & quoties illam intuemur, Nomen ſanctum tuum credere ſemper, & invocare nos facias: quatenus æternæ, & individuæ Trinitatis myſterium ore, & corde integro confitentes in terris, una cum Angelis, & Sanctis omnibus, te ſine fine glorificare mereamur in Cælis. Qui trinus, & unus vivis, & regnas in ſæcula ſæculorum. Amen.*

X. Porro multa ſcitu digna de ſacris Imaginibus, earumque antiquo uſu, cultu, ac Benedictione omitto in hoc Commentario, quia ſcilicet de es re late diſſerui Tomo II. Commentariorum in Partem II. Pontificalis Romani in Commentariis ad Titulum XV. qui eſt, *De benedictione Imaginis Beatiſſimæ Mariæ Virginis*; & Commentariis ad Titulum XVII. *De benedictione Imaginum aliorum Sanctorum*, in quibus etiam celebre Decretum Tridentinæ Synodi de ſacris Imaginibus, quod legitur Seſſione XXV. explicuimus. Ut ergo aliquid de Oratione dicamus, de qua alias diximus in Commentario ad §. V. prædicti Tituli XVI. Romani Pontificalis, non enim iſtud omnes præ manibus habere poſſunt, dicimus initio ipſius, a Deo Sanctorum Imagines, ſeu effigies ſculpi, aut pingi, non reprobari. Cui quidem nihil obſtat locus ille Capitis XX. Exodi I. in quo Deus præcepit Moyſi, ne faceret ſibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem. Nam, ut ſapientiſſime docet Tridentini Concilii Catechiſmus, Parte III. ubi exponit primom Præceptum Decalogi, num. XXXIII. in Scripturis juſſu Dei ſimulacra, & Imagines effectas legimus, Cherubin, & ſerpentis ænei; ut videre eſt Exodi Capite XXV. & Numerorum Capite XXI. Recte addit, Imagines ob eam rem vetitas eo præcepto fuiſſe, nequid ſimulachris, quaſi Diis colendis de vero Dei vivi culto detraheretur.

XI. Pergit Catechiſmus docetque num. ſeq. duplici potiſſimum ratione, quod ad hoc præceptum attinet, Dei Majeſtatem vehementer lædi perſpicuom eſſe. Altera, ſi Idola, & Imagines tanquam Deus, credantur, aot credatur ineſſe aliqua io his Divinitas, vel virtus, propter quam ſint colendæ, vel quod ab eis ſit aliquid petendum, vel quod fiducia in Imaginibus ſit figenda, veluti olim fiebat a Gentibus, quæ in Idolis ſpem ſua collocabant, qood paſſim Sacræ Literæ reprehendunt. Altera, ſiquis conetur Divinitatis formam aliquo artificio effingere, quaſi corporeis oculis conſpici, vel coloribus, aut figuris exprimi poſſit. Quis enim Deum, ut inquit Damaſcenus, Lib. IV. *De Fide orthodoxa*, Cap. XVII. qui ſub aſpectum non cadit, qui corporis expers eſt, qui nullis terminis circumſcribi, aut ulla figura deſcribi queat, poſſit exprimere? Quæ res in ſecunda Nicæna Synodo, Actione III. uberius explicatur. Præclare igitur Apoſtolus in Epiſtola ad Romanos, Cap. I. eos mutaſſe Dei incorruptibilis gloriam in ſimilitudinem volucrum, quadrupedum, ac ſerpentum dixit; hæc enim omnia tanquam Deum venerabantur, cum illi harum rerum Imagines ponerent. Quocirca Iſraelitæ, qoi ante vituli ſimulacrum clamabant, Cap. XXXII. Exodi: *Hi ſunt Dii tui Iſrael, qui te eduxerunt de Terra Ægypti*, idololatræ ſunt appellati, *quia mutaverunt gloriam ſuam in ſimilitudinem vituli comedentis fœnum*, uti legitur Pſalmo CV. Cum igitur

tur omnibus (verba ſunt laudati Catechiſmi, num. xxxv.) Deos alienos coli prohibuiſſet, ut penitus idololatriam tolleret, imaginem Divinitatis ex ære duci, aut alia quavis materia fieri, prohibuit; quod Iſaias, Cap. xl. declarans inquit: *Cui ſimilem feciſtis Deum, aut quam imaginem ponetis ei?* Atque in hoc præcepto hanc ſententiam contineri, præter Patrum ſcripta, qui eam, quemadmodum in Septima Synodo expoſitum eſt, ſic interpretantur; illa etiam Deuteronomii verba, Cap. iv. ubi Moyſes populum avertere ab idololatria cum vellet, ajebat: *Non vidiſtis aliquam ſimilitudinem in die, qua locutus eſt vobis Dominus in Horeb de medio ignis.* Quod ſapientiſſimus Legiſlator ideo dixit, ne quo errore ducti Divinitatis imaginem fingerent, Deoque debitum honorem, rei creatæ tribuerent.

XII. Notanda nunc ſunt illa prædictæ Orationis verba, quibus docemur, admitti quidem a Deo Sanctorum Imagines, *ut, quoties illas oculis corporeis intuemur, toties eorum actus, & ſanctitatem ad imitandum, memoriæ oculis meditemur.* Eſt una hæc ex multis utilitatibus, quæ proveniunt Fidelibus ex ſacrarum Imaginum uſu, *excitatio* ſcilicet *ad imitandum*; explicaturque prolixe in Septima Generali Synodo, Nicæna ſecunda, Actione vi. de qua egregie etiam loquitur Baſilius Oratione in quadraginta Martyres. Notum eſt apud Terentium in Eunucho, juvenem quemdam, conſpecta tabella, in qua pictus erat Juppiter ſtuprum inſerens Danæ, ad ſimile flagitium perpetrandum, provocatum fuiſſe. E contrario Sanctus Gregorius Nazianzenus in Carmine, *De virtute*, quod in memorata Synodo Septima, Actione iv. legitur, ait, impudicam mulierem, cum ad quendam evocata veniret, & in ipſo limine conſpexiſſet imaginem Polemonis continentiſſimi hominis, non modo confuſam erubuiſſe, ſed & pœnitentia ductam domum ſuam rediiſſe. Si autem Gentilium imagines tantam apud ipſos vim habuerunt, recte admodum Catholica Eccleſia non modo in Generali II. Nicæna Synodo, ſed & in aliis etiam juſſit, eas potiſſimum obſervandas eſſe Sanctorum Imagines, quæ ad pœnitentiam, & peccatorum deteſtationem ipſo viſu nos movent. Sed de hac utilitate jam ſuſe diximus nos in noſtro Commentario ad §. 1. Tituli xvi. Partis II. Romani Pontificalis.

XIII. In ipſa demum Oratione rogatur Deus, ut quicumque Imaginem alicujus Sancti *ſupplicitcr colere, & honorare ſtuduerit, illius meritis, & obtentu* (ab ipſo Deo) *gratiam in præſenti, & æternam gloriam obtineat in futurum.* Innumera pene beneficia per religioſum cultum ſacrarum Imaginum a Deo impetrata, paſſim narrant Scriptores Eccleſiaſtici, præſertim vero Bollandiani in Vitis Sanctorum, teſtanturque paſſim tabellæ votivæ, ut ajunt, argenteæ, apud Imagines Sanctorum in Eccleſiis appenſæ pro gratiis eorum interceſſionibus a Deo obtentis. Extat Suriani in noſtra Calabria, celeberrima toto Orbe Catholico S. Dominici Ordinis Prædicatorum Fundatoris Imago, de qua innumera pene prædicantur miracula, authentica quidem, & in variis Libris deſcripta. Vix invenies Urbem, Oppidumve, in quo non extet aliqua Deiparæ Virginis, vel Sancti, Sanctæve Imago, miraculis inſignis. Sed ut de antiquis hic etiam loquamur, ſcribit Theodoretus in Hiſtoria veterum Patrum, ubi agit de S. Simone Stilite, ita ipſum cultum, honoratumque Romæ fuiſſe, ut publicis, privatiſque in locis, in porticibus, in atriis, in officinis, ejus effigies poneretur, illumque veluti vitæ ſuæ præſidium haberent. Tradit etiam Zonaras in Vita Michaelis Balbi, cum Leo Armenus ſacras Imagines perſequeretur, filium ejus Sabbatium Conſtantinum, qui mutus erat, acceſſiſſe ad ſtatuam Sancti Gregorii Nazianzeni, & Sanctum ipſum mente precatum, loquendi uſum divino miraculo protinus recepiſſe.

XIV. Finita Benedictione, ex Ritualis præſcripto, Sacerdos, ſicut in aliarum rerum Benedictionibus ex antiquiſſimo ritu fieri ſolet, ſacram Imaginem Aqua benedicta aſpergit. Præter aſperſionem Aquæ benedictæ, conſueviſſe Imagines ipſas etiam incenſari, probari poſſet ex variis Ritualibus etiam recentioribus, quale eſt Sacerdotale editum anno MDLXVII. ubi Parte II. tum Capite vii. ubi agitur de Benedictione Imaginis Beatæ Mariæ Virginis, tum etiam Capite viii. quod inſcriptum eſt, *De Benedictione anconarum, ſeu Imaginum Dei, & Sanctorum*; mandat enim, ut terminata Oratione, *ultimo aſpergantur Aqua benedicta, & thurificentur.* Cæterum conſueviſſe & olim ſacras Imagines, quum benedicebantur, ſacro Chriſmate prius inungi, docet nos Adrianus Papa I. in Epiſtola ad Carolum Magnum, ubi ſic inter alia ſcribit: *Fideliter, & veraciter dicimus, & probamus, quia uſus ſanctæ noſtræ Catholicæ, & Apoſtolicæ Romanæ Eccleſiæ fuit, & eſt, quando ſacræ Imagines, vel hiſtoriæ pinguntur, ut prius ſacro Chriſmate ungantur, & tunc a Fidelibus venerantur, inſtar facientes, ut locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens*, Exodi Capite xxx. *Faciesque unctionis Oleum ſanctum, unguentum compoſitum opere unguentarii, & unges ex eo Tabernaculum Teſtimonii, & Arcam Teſtamenti, Menſamque cum vaſis, candelabrum, & utenſilia, Altaria thimiamatis, & Holocauſta, & univerſam ſupellectilem, quæ ad cultum eorum pertinet; ſanctificabiſque omnia, & erunt Sancta Sanctorum; qui tetigerit ea, ſanctificabitur.* Affert & hunc locum Molanus, Lib. II. *De hiſtoria ſacrarum Imaginum*, Cap. xlvii. Sed praxim iſtius ritus addiſcere licet ex ms. Pontificali Codice Eccleſiæ Arelatenſis in Ordine ad benedicendam Imaginem S. Stephani, ex quo illud cautum eſt, ut Imago ipſa ungatur in pectore ad modum Crucis ſub iſta verborum formula: *Unctio ✠, conſecratio ✠, & ſanctificatio ✠, quam huic Imagini ad honorem Sancti Patroni noſtri Protomartyris Stephani dignanter inſigimus, ſit totius diabolicæ fraudis expulſio, ſitque Fidelium augmentatrix devotia, in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

XV. Neſas mihi eſſe duco ſilentio eam quæſtionem præterire, quæ mihi ſemper viſa eſt magni momenti, an liceat Sacras Imagines non præmiſſa earum Benedictione in Altaribus collocare? Sunt qui paſſim eum ritum negligunt, non ſine Eccleſiaſticæ diſciplinæ detrimento, cui reſtaurandæ multum adlaboravit S. Carolus Borromæus, ſtatuens inter alia in Concilio Provinciali Mediolanenſi iv. ut *Cruces, & Sanctorum Imagines ſolemniter, ſtatiſque precibus ex Eccleſiæ ritu benedicantur.* Ritum Eccleſiæ hujuſ-

 modi

modi Benedictionem appellat, ideoque Parte IV. Actorum ſuæ Mediolanenſis Eccleſiæ, ubi agit de inſtructionibus Fabricæ Eccleſiaſticæ, Capite XVII. de ſacris Imaginibus, picturiſve, non modo mandat habendam eſſe rationem loci, in quo ſacræ Imagines poni debent, *ſed & antiqui ritus Eccleſiaſtici, ut, cum ſcilicet expreſſæ ſunt Sanctorum Imagines, ſolemni Benedictione, ſtatiſque precibus Pontificali, Sacerdotalive Libro præſcriptis conſecrentur*. Veteri huic Eccleſiæ ritui inhæſere alii zelantiſſimi Epiſcopi, & præſertim Patres Concilii Bituricenſis anni MDLXXXIV Titulo XI. ubi expreſſe jubent, ut *benedicant Epiſcopi novas Imagines, priuſquam in Eccleſiis recipiantur; & nemo Imaginem ponere audeat, niſi ab Epiſcopo probatam*. His adde Concilium Provinciale XIV. Beneventanum anni MDCXCIII. a Fr. Vincentio S. R. E. Cardinale Urſino Archiepiſcopo, qui fuit poſtea Benedictus Papa XIII. celebratum, Tit. XXXVIII. Cap. III. in quo præſcriptum legitur, ut *Imagines Altaribus, & Capellis non apponantur, niſi prius ab Epiſcopo, vel de ejus facultate, ſtato ritu benedicantur*. Quibus verbis ſat docet, poſſe de licentia Epiſcoporum ſuæ Provinciæ alios inferiores Sacerdotes Sacras Imagines benedicere. Id quod etiam alii tradunt de omnibus Epiſcopis, quos ajunt, poſſe eam licentiam benedicendi Imagines aliis Sacerdotibus impertiri, tametſi id alii negent.

XVI. Porro ex dictis hucuſque duo præſertim addiſcimus, quod alias notavimus ad Titulum XVI. *De Benedictione Imaginum aliorum Sanctorum*, Partis II. Romani Pontificalis, num. I. Primum quidem, non poſſe publice in Eccleſia exponi aliquam Chriſti, Sanctorumve Imaginem pictam, ſculptamve, quæ prius examinata, & approbata ab Epiſcopo non fuerit; improbari autem Imaginem inſolitam, illam ſcilicet, quæ veritati Scripturarum, traditionum, atque ſincerioram Eccleſiaſticarum hiſtoriarum adverſetur. Hinc cum Fratres Servitæ depinxiſſent Imaginem Beatæ Virginis cum Stola, ſive amiculo nigri coloris, juſſum eis fuit a Sacra Rituum Congregatione, ut depingeretur cum Stola cærulea, teſte Pignatello, Tomo IX. *Conſultationum Canonicarum*, Conſultatione LXXXVI. Cavendum ſane ſummopere, quod alias edixit Concilium Tridentinum Seſſione XXV. in Decreto, *De invocatione, veneratione, & Reliquiis Sanctorum, & ſacris Imaginibus*, ut *nullæ falſi dogmatis Imagines, & rudibus falſi erroris occaſionem præbentes ſtatuantur*. Hujuſmodi erat pictura, quæ alicubi cernebatur, Annunciationis Deiparæ, & Incarnationis Dominicæ, in qua corpuſculum quoddam humanum apparebat inter radios, quos diffundebat Spiritus Sanctus, deſcendens ad uterum Beatiſſimæ Virginis; hanc enim picturam præbere non ſolum occaſionem periculoſi erroris, ſed & hæretici, ex eo liquet, quia Valentinus quidem jam olim ab Eccleſia uti hæreticus damnatus fuit, quod doceret, Chriſtum corpus de Cælo attuliſſe, & per Mariam tantum tanquam per fiſtulam tranſiſſe. Picturis hujuſmodi addi & aliæ poſſunt; quas hodieque cernimus fieri contra Evangelii narrationem, qualis eſt illa Deiparæ Virginis ſemivivæ humi jacentis juxta Crucem Filii ſui Domini noſtri Jeſu Chriſti, cum alias teſte Joanne in Evangelio, Cap. XIX. verſu 25. *ſtabant juxta Crucem Jeſu Mater ejus, & ſoror Matris ejus Maria Cleophe, & Maria Magdalene*.

XVII. Longum eſſet hic recenſere picturas reprehenſione dignas, quæ tamen paſſim in Eccleſiis etiam ſuper Altaribus conſpiciuntur. Latrones cum Chriſto crucifixos, clavis affixos patibulis ejuſdem omnino formæ cum Salvatoris noſtri patibulo, ex Ruffino notum eſt, & aliis, qui de Sanctæ Crucis inventione ſcribunt, pictores tamen funibus eos in diverſæ formæ patibulis ligant; cum alias, uti dictum eſt, eodem modo, & ejuſdem formæ patibulis, quo Chriſtus, crucifixi & ipſi fuerint. Id quod etiam ex Breviario Romano die III. Maji in Feſto inventionis Sanctæ Crucis addiſcere licet; ubi habetur, quod, cum Helena Conſtantini mater inſomnis admonita conquirendæ Crucis ſtudio Hieroſolymam veniſſet, *loco Crucis purgato, alte defoſſæ tres Cruces erutæ ſunt, repertuſque ſeorſim ab illis Crucis Dominicæ titulus, qui cum ex tribus, cui affixus fuiſſet non appareret, eam dubitationem ſuſtulit miraculum*. Nulla ergo erat diſtinctio inter Crucem Chriſti, & illas Latronum. Sed hoc parum eſt; majus vero, quod quidam pingunt, Chriſtum aperto Sepulchro reſurrexiſſe, cum ex clauſo, & obſerato reſurrexerit, ſicut antea ex clauſo matris utero in hunc mundum venerat. Item quidam contra Evangelium pingunt S. Deiparam inter eas, quæ ibant ad monumentum ad ungendum Chriſtum.

XVIII. Præter ſacras Imagines falſum dogma, periculoſumve errorem continentes, ſunt & aliæ permultæ, quas amoveri oporteret, utpote indecentes, atque iccirco indignæ prorſus, ut in Eccleſiis, Altaribuſque conſpiciantur, quales ſunt inter alias illæ, in quibus pictores Sanctorum effigies pingunt ſimiles illis, quos ipſi, aliique norunt; uti pluribus exemplis probari poſſet, allatis ab erudito Sarnello Vigilienſi Epiſcopo Tomo III. Epiſtolarum Eccleſiaſticarum, Epiſtola VII. ubi abuſum ipſum refellit; additque Barruſaldus in ſuo ad Capitis hujus Rubricam Commentario, puniendos eſſe hujuſmodi pictures juxta Decretum Concilii IV. Provincialis Mediolanenſis, ubi S. Carolus Capite inſcripto, *De ſacris Reliquiis, miraculis, & Imaginibus*, ſic inter alia inquit: *Pictoribus, & Sculptoribus gravis mulcta, ac pœna, etia Interdicti ab Eccleſia, Epiſcopi arbitratu, propoſita ſit, ſiquid inordinate, aut præpoſtere, aut tumultuarie accommodatum, ſiquid profanum, aut inhoneſtum pinxerint, aut effinxerint, contra ejuſdem Concilii Tridentini Decretum*. Subditque mox: *Rectoribus etiam Eccleſiarum, qui ullam Sacram Imaginem inſolitam, contraque illius Concilii Sanctionem, ſuis Eccleſiis etiam exemptis poni permiſerint, pœna etiam excommunicationis, mulctave, conſtituta ſit arbitratu Epiſcopi, pro ratione culpæ irroganda*.

XIX. Alterum, quod ex ſuperius dictis addiſcimus, illud eſt, decere quammaxime, imo pene eſſe neceſſarium, ut ſacræ Imagines ſaltim in Altaribus collocandæ benedicantur. Id enim præſcribunt, non quidem privati Auctores, ſed variæ Synodi Provinciales, Diœceſanæque complures, itemque Rituales Codices paſſim. Quibus inhærens Benedictus Papa XIII. qui eum ritum innovavit in Concilio Provinciali XIV. jam ſupra allegato, pictas, ſculptaſque Sanctorum Imagines innumeras pene conſecravit. Afferri poſ-

poſſent & alia zelantiſſimorum Epiſcoporum exempla, qui nunquam ſinunt, collocari in Altaribus ſuarum Diœceſum Imagines, niſi prius ſint ab ipſis probatæ, ac benedictæ. Sed his omiſſis, ut nihil noſtro huic Commentario deſit, quod ad diſciplinam ſacrarum Imaginum attinet, duo alia explicanda cenſui. Primum eſt, eas benedictione donari debere Imagines, coram quibus ſolet populus Sanctos colere, & honorare, ideoque non oportere Imagines illas, quæ in Eccleſiarum parietibus, trulliſque, ornatus cauſa, pinguntur. Alterum eſt, Imagines ſacras vetuſtate corruptas, ſi reparari non poſſint, comburi debere, & cineres in Sacrarium projici; uti in variis Conciliis ſtatutum fuit, de quibus non modo diximus in Commentario ad §. I. Tituli XVI. Partis II. Romani Pontificalis, num. XI. verum etiam ſupra in Commentario ad §. I. Capitis ſuperioris, & in aliis multis, quæ non opus eſt allegare, noſtrorum Operum locis.

C A P U T XXVIII.

Ritus benedicendi, & imponendi primarium lapidem pro Eccleſia ædificanda a Sacerdote facultatem habente ab Epiſcopo.

I. AB ipſis Apoſtolorum temporibus tam in Oriente, quam in Occidente fuiſſe Eccleſias conſtructas, ac Deo dedicatas, pluribus Veterum teſtimoniis oſtendit Cardinalis Baronius ad annum Chriſti LVII. ubi inter alia docet, probatque auctoritate Actuum Apoſtolorum, Cap. I. Verſu XII. & XX. antequam novas Eccleſias licuiſſet erigere, privatas domos, ampliora videlicet earum membra, quæ cœnacula dicebantur in locis ſuperioribus conſtituta, ejuſmodi miniſterio inſerviſſe; & quamvis de erectis olim Eccleſiis publicis nullum aliud ſuppeteret argumentum, vel ratio; ipſa ſaltem Imperatorum Ethnicorum Edicta de demoliendis Chriſtianorum Eccleſiis, quorum Euſebius, Lib. VIII. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Capite II. meminit, fidem ait laudatus Baronius certiſſimam facere. Eſt & apud Lampridium de pervetuſtis Chriſtianorum Eccleſiis teſtimonium luculentiſſimum, ac notatu dignum. Refert enim, Alexandrum Severum Imperatorem ethnica ſuperſtitione cæteroqui occupatum, Chriſtianis addixiſſe Eccleſiam, de qua controverſiam faciebant caupones: *Cum Chriſtiani*, inquit, *quemdam locum, qui publicus fuerat, occupaſſent; contra popinarii dicerent, ſibi eum deberi; reſcripſit, melius eſſe, ut quomodocumque illic Deus colatur, quam popinariis dedatur.* Meminit apud Vopiſcum Valerianus Imperator Eccleſiæ Chriſtianorum. Et Lucianus demum, qui Apoſtolorum tempore vixit, res Chriſtianorum deridens, in Philopatre Critiam quemdam introducit, qui cum ab aliquo Fidelium Chriſtianus fieri ſuaderetur, ab eo deductus eſt in locum, ubi conventus Chriſtianorum agebatur. Sed de Templorum antiquitate, eorumque perpetuo uſu apud Chriſtianos, jam nos late diſſeruimus Tomo II. Commentariorum in Partem II. Romani Pontificalis ad Titulum I. qui inſcriptus eſt, *De benedictione, & impoſitione primarii lapidis pro Eccleſia ædificanda*, ubi etiam eam in rem calumnias, & vanas hæreticorum objectiones confutavimus, qui nullas olim Eccleſias trium priorum Sæculorum Chriſtianis fuiſſe, ajunt.

§. I.

Eccleſiam ex Epiſcopi auctoritate tantum, juxta ſacrorum Canonum Decreta, ædificari fas eſt. Si vero Sacerdos ejus ædificationis primarium lapidem benedicendi poteſtatem habens, ejuſmodi functionem peragat, hunc ritum ſervabit.

§. II.

Pridie, quam primarius lapis benedicatur, ligneam Crucem in loco, ubi debet eſſe Altare, figat ipſe, vel alius Sacerdos. Sequenti vero die lapis in Eccleſiæ fundatione ponendus, qui debet eſſe quadratus, & angularis, benedicatur hoc modo.

C O M M E N T A R I U S.

I. DAta Eccleſiæ pace per Conſtantinum Magnum Imperatorem, uti jam notavimus in Commentario ad §. I. citati Tituli I. Pontificalis Romani, tot paſſim cœperunt ædificari Eccleſiæ, ut ipſi primi Imperatores pii, religioſique, ac Sacræ etiam Synodi modum earum conſtructioni ponere coacti ſint, uti videre eſt in Codice Theodoſiano Lib. XVI. Tit. II. & in Novella CXXXI. Juſtiniani Imperatoris, Cap. VII. in Concilio Chalcedonenſi, Canone IV. in Aurelianenſi, & aliis, ex quibus deſumptus §. I. & II. hujus præſentis Capitis, & laudatus §. I. memorati Tituli Romani Pontificalis: *Si quis voluerit*, ait Juſtinianus in citata Novella, *fabricare venerabile Oratorium, aut Monaſterium, præcipimus, non aliter inchoandam fabricam, niſi locorum Sanctiſſimus Epiſcopus orationem ibi fecerit, & venerabilem fixerit Crucem.* Verba hæc quidem ſunt Novellæ CXXXI. Juſtiniani, qui etiam in Novella LXVII. Cap. II. edixerat, *non aliter quempiam de novo Eccleſiam ædificare, priuſquam loquatur ad Deo amabilem Epiſcopum, & definiat menſuram, quam deputat, & ad luminaria, & ad ſacrum miniſterium, & ad incorrumpendæ Domus cuſtodiam, & obſervantium alimenta; &, ſi ſufficienter ha-*

bere videtur ; faciat prius donationem eorum, quæ futura ſunt deputari, & ita Domus ædificetur. Mandat itaque Juſtinianus, ne Eccleſia, vel Monaſterium ædificetur, ſine conſenſu Epiſcopi, ſine conſtituta dote, & antequam ipſe Epiſcopus Crucem in eo loco fixerit.

II. Ante Juſtinianum Concilium Generale Chalcedonenſe, Canone IV. jam prohibuerat ædificari Monaſteria, ſacraſque Ædes, ſine Epiſcopi proprii anctoritate: *Placnit*, inquit, *nullum qaidem uſquam ædificare, aut conſtituere Monaſterinm, vel Oratorii Domum præter conſcientiam Civitatis Epiſcopi*. Pnrro in Commentario hujus Canonis noſtro I. Tomo Commentariorum in Concilia Oecumenica jam nos obſervavimus, quod, quum Monaſteria olim in eremo primum aſſurgerent, difficile apnd Scriptores inveniatur, an requiſitus fuerit Epiſcoporum conſenſus, ſed opus tamen conſenſu illorum ſemper habuerint, ubi Monachi primum ex eremis ad Civitates migrarunt, iu iiſque Monaſteria conſtruxerunt. Id nos hoc loco repetimus occaſione Juſtiuianeæ Conſtitntionis, qui non ſolum de Eccleſiæ, ſed & de Monaſterii ædificatione nou peragenda ſine Epiſcopi anctoritate in citatis Novellis loqnutus eſt; cum alias de nova conſtruenda Eccleſia celebris ſit Canon Cnucilii Aurelianenſis relatus a Gratiano iu Canone VII. De Conſecratinne, Diſtinctione I. *Nemo Eccleſiam ædificet, antequam Epiſcopus veniat, & ibidem Crucem figat, publice atrium deſignet; & ante præfiniat qui ædificare vult, quæ ad luminaria, & cuſtodiam, & ad ſtipendia coſtodum ſufficiant, & oſtenſa donatione ſic Domum ædificet*. Suut fere ipſiſſima verba Juſtinianeæ Conſtitutionis, quæ etiam leguntur in antiquo Romano Ordine Titulo, *De ædificanda Eccleſia*.

III. Omiſſis variis veterum eandem iu rem Couciliorum Decretis, & Pontificalinm, Ritualiumqne ordinationibus, recte ſtatnit Concilium Bracharenſe III. anno DCLXXV. habitum, Canone V. *ut unuſquiſqne Epiſcoporum meminerit, ut non prius dedicet Eccleſiam, aut Baſilicam, niſi antea dotem Baſilicæ, & obſequium ipſius per donationem chartulæ confirmatum accipiat*. Sed notanda hujns Decreti ratio, quam ſtatim ſubjungit: *Nam non levis eſt iſta temeritas, ſi ſine luminariis, vel ſine ſuſtentatione eorum, qui ibidem ſervituri ſunt, tanquam domus privata, ita conſecretur Eccleſia*. Lnquitur quidem Canon de Eccleſiæ conſecratinne, ſed eadem tamen ratio, quam affert, militat iu conſtructione ejuſdem. Atque hinc extat, quod cum anno Chriſti CMXXIV. Joannes Archidiacnnus ab Arnoldo Arvernorum Epiſcopo in ſuo fundo Eccleſiam ædificare peteret, interrogatus ab ipſo Epiſcopo, *ſi valeret ex rebus ſuis tantum ibi conferre, ex quibus Sacerdos in ipſo loco Deo militans, pauperem vitam poſſit ſuſtentare. Cum ad hæc reſpondiſſet, velle ſe quandam particulam ex ſuis facultatibus elargiri toti Eccleſiæ; a præfato confeſtim illuſtri Epiſcopo ſpeculatore ſancitum eſt, eandem dedicandam Ædem*. Extat hoc mounmentum apud Dacherium Tomo III. pag. 371. ultimæ æditionis.

IV. Ergo nemini licet Eccleſiam ædificare antequam Epiſcnpus Civitatis veniat, & ibidem Crucem figat, & ante præfiniat, qui ædificare Eccleſiam vult, quæ ad luminaria, & ntenſilia, atque ad ſtipendia Miniſtrorum ſufficiant. Cujus rei variæ ſunt rationes. Prima quidem, ut ante ſciatur, quæ ſit dos Eccleſiæ. Secunda, ne antiquiores Eccleſiæ propter uovas Decimam amittant, ex Coucilio Wormacieuſi Can. VI. ex Burchardo Lib. III. Decretorum, Cap. VII. Tertia, nt videatur, au quæſtus potius, quam devotionis cauſa, quis Eccleſiam ædificet, ut olim unn ſemel contigit, teſtaturque Coucilinm Bracharenſe II. apnd Gratianum, Can. X. De conſecratione, Diſtinctione I. hiſce verbis: *Siquis Baſilicam, non pro devotione Fidei, ſed pro quæſtu cupiditatis ædificat, ut quicquid ibidem de oblatione colligitur, medium cum Clericis dividat, eo quod Baſilicam in terra ſua quæſtus cauſa condiderit, quod in aliquibus locis uſque modo dicitur fieri, hoc de cætero obſervari debet, ut nullus Epiſcopus tam abominabili voto conſentiat, nec Baſilicam, quæ non pro Sanctorum patrocinio, ſed magis ſub tributaria conditione eſt condita, audeat conſecrare*. Profecto, ſi in extructione Eccleſiarum, Oratoriorum, Sacellorumve, cauſam extructionis Epiſcopi penitius examinarent, veriſimile eſt, quod nou rarn deprehenderetur, ea potius quæſtus, quam ſolidæ devotionis cauſa extrui, interdumque miracula ficta ſupponi, ſalſaſque, aut non ſat prnbatas Sanctorum Reliquias oſtentari, ut oblationes populi ſibi, ſuiſque Eccleſiis, Sacelliſve appropriare queant. Quod prævidens Synndus Tridentina Seſſione XXV. in Decreto, *De invocatione, veneratione, & Reliquiis Sanctorum, & Sacris Imaginibus*, ſapientiſſime ſtatuit, *nulla etiam admittenda eſſe nova miracula, nec novas Reliquias recipiendas, niſi eodem recognoſcente, & approbante Epiſcopo. Qui ſimul atque de iis aliquid compertum habuerit, adhibitis in conſilium Theologis, & aliis piis Viris, ea faciat, quæ veritati, & pietati conſentanea judicaverit*.

V. Apud Græcos quam fuerit ſolemuis Crucis fixio ubi primum Eccleſia debebat ædificari, docet uos Euchnlogium, ſeu Rituale ipſorum Græcorum, ac præcipne Græci Scriptores, inter quos Theodorus Balſamnn in Commentario Canonis XXXI. vulgo Apoſtolorum, ait, veteri quidem conſuetudine fuiſſe receptum, ut Epiſcopi apud Græcos nequaquam potuerint Cruces figere, ubi Eccleſias in ſuis Diœceſibus conſtruebant, ſed ſnli Patriarchæ, qui mittebant *Crucis fixiones*. Et quidem Euchologium ipſum in eo Titnlo, qui inſcribitur, *De Crucis defixione*, ſic eum ritum recenſet: *Crucis defixio hoc pacto perficitur. De ædificio Templi hujuſmodi ſermo fit cum Patriarcha; & literis datur facultas Viſitatori, aut Pontificum cuipiam, ut fundetur, & conſecretur, perficiaturque Templum ſub Patriarchali Crucis defixione. Crux autem lignea mandatur fieri, in qua Patriarchæ Notarii ſcribunt, in una quidem ejus facie hoc pacto.* Crucis defixio Patriarchalis in Sancti N. Nomine conſecrata, in cuſtodita a Deo Civitate N. in Proviucia N. aſſentieute N. Sanctiſſimo, & Oecumenico Patriarcha. *In adverſa autem parte:* Regnantibus Imperatoribus N. menſe N. anni N. *Et mittitur Crux hujuſmodi, ſub qua Templum ædificandum eſt, quam qui recipit, ſupraपoſitum in fundanda Eccleſia Officium celebrat. Cum vero conſecrationem peregerit, retro ſacram menſam elato quopiam aut e lapidibus, aut ferro, aut ære ædificiolo loculum habente, Crucem collocat, prout in magna Eccleſia conſpicitur*.

VI. Ita-

Digitized by Google

VI. Itaque rogabatur Patriarcha, ut permitteret fundamenta fieri alicujus Eccleſiæ per Crucis defixionem Patriarchalem; jubebatque is fieri Crucem ligneam, & in utraque ejus parte ſcribi, uti mox ex Euchologio dictum eſt. Ex quo etiam conſtat, ferri Crucem ipſam conſueviſſe in locum, in quo fieri debebat Eccleſia, figique illam ab Epiſcopo circa locum Menſæ Sanctæ, ſeu Altaris. Quod quidem affine eſt Latinæ Eccleſiæ ritui, in Pontificalibus paſſim, & in noſtro §. II. expreſſo, ubi edicitur, ut *ligneam Crucem in loco, ubi debet eſſe Altare*, majus ſcilicet, *figat ipſe*, Epiſcopus nempe, *vel alias Sacerdos*, cui Epiſcopus ſcilicet id committeret, ut infra dicemus. Sane ex laudato Euchologio & illud conſtat, eam Crucis defixionem, nequaquam fuiſſe conſecrationem, verum Eccleſiæ conſtructionem primam. Conſecratio enim, peracto Templo, celebrabatur, ut docet Balſamon in Canone VII. Synodi VII. ſic inquiens: *Cum autem interrogaſſent aliqui, quando fit Eccleſiarum conſecratio? Audierunt, quod fundamenti quidem projectio fit per ſolam orationem Epiſcopi illius regionis, & Crucis fixionem; conſecratio vero poſt Templi perfectionem, quando fiunt encænia, & apertiones, & inthronizatio, & univerſa ejus perfectio ſacro Chriſmate inuncti, & Martyrum Reliquias ſuſcipientis.*

VII. Forte ad evitandas etiam fraudes, ſeu turpes quæſtus, qui hominum malitia in novarum Eccleſiarum conſtructione aliquando committebantur, apud nos quoque Latinos non potuere aliquando ædificari Eccleſiæ ſine Summi Romani Pontificis permiſſu. Id plane conſtat ex Epiſtola Gelaſii Papæ ad Epiſcopos per Lucaniam conſtitutos, apud Gratianum, Can. IV. *De Conſecratione*, Diſtinctione I. ubi ita inquit: *Baſilicas noviter inſtitutas, non petitis ex more præceptionibus, dedicare nemo audeat &c.* Cui conſonat Epiſtola Nicolai Papæ I. ad Clerum, & Populum Viennenſem his verbis: *Eccleſia, ideſt, Catholicorum collectio, quomodo ſine Apoſtolicæ Sedis inſtituetur nutu, quando juxta ſacra Decreta, nec ipſa debet abſque præceptione Papæ Baſilica noviter conſtitui, quæ ipſam Catholicorum intra ſemet amplecti catervam dignoſcitur?*

VIII. Quantum ad formam conſtruendæ Eccleſiæ, fuiſſe ad modum Crucis, præter varia antiquarum Eccleſiarum monumenta, quæ adhuc ſuperſunt, addiſcimus ex teſtimonio Marci Scriptoris Vitæ S. Porphyrii Gazenſis Epiſcopi, qui ab Eudoxia Auguſta impetravit, ut deſtructo Marni Delubro, novam ibi vero Deo Eccleſiam a fundamentis excitaret: *Interim*, inquit, *dum repurgatur locus, venit Magiſtrianus Epiſtolas afferens Imperatorias ſemper memorandæ Eudoxiæ. Continebant vero Litteræ ſalutationem, & precum petitionem pro ſuo marito, & filio. Erat autem in alia charta intra Litteras deſcripta forma Sanctæ Eccleſiæ in figuram Crucis, quomodo nunc quoque Deo volente cernitur; & continebant Litteræ, ut convenienter dictæ figuræ ſancta conderetur Eccleſia. Lætatus eſt autem S. Porphyrius cum legiſſet, & vidiſſet formam deſcriptam. Sciebat enim, hoc quoque factum fuiſſe ex Divina revelatione, & meminit Scripturæ, quæ dicit:* Cor Regis in manu Dei. *Continebant autem Litteræ pretioſas quoque columnas eſſe mittendas, & marmora.* Videri hæc fuſius poſſunt apud Baronium ad annum CDI. & apud Surium, & Bollandianos ad diem XXVI. Februarii in Vita S. Porphyrii.

IX. Fuiſſe hunc ritum in Eccleſia antiquiorem ædificandi Templa in modum Crucis, conſtat ex Magno Belgii Chronico, in quo legimus, quod anno CCCXXVII. in Trevirenſi Civitate *juſſu Beatæ Helenæ Eccleſia maximi ornatus, & ſtructuræ in honorem Sanctæ Crucis eſt ædificata, & in modum Crucis.* Etiam apud Gallos erectas fuiſſe antiquitus Baſilicas inſtar Crucis, addiſcere licet a S. Gregorio Turonenſi Epiſcopo, Lib. II. Capite XVI. ubi deſcribit Eccleſiam, quam S. Namatius apud Arvernos ædificavit, *habentem in longum pedes centumquinquaginta, in latum pedes ſexaginta, in altum infra capſum uſque camerum pedes quinquaginta; in ante abſidem rotundam habens; ab utroque latere aſcellas*, ideſt alas, ſeu porticus, *eleganti conſtructas opere; totumque ædificium in modum Crucis habetur expoſitum.* Confirmatur hic idem ritus ex deſcriptione Eccleſiæ Gemmeticenſis, qualis a Filiberto Abbate Sæculo VII. condita eſt: *Introrſus Domus alma fulget, habitantibus digna, ab Euro ſurgens Eccleſia Crucis inſtar erecta, cujus apicem obtinet Alma Virgo Maria, Altare ante faciem Lectuli, condente Beatiſſimo Filiberto, pictum gemmarum lumine, comtum auri, & argenti congerie.* Lectus, ſeu Lectulus, aliquando Altare, aliquando Sancti Tumulum ſignificat, ut docet Clariſſimus Mabillonius, Lib. I. *De Liturgia Gallicana*, Cap. VII. Satis autem mirari nequeo, cur hodie neglecta antiqua diſciplina conſtruendarum Eccleſiarum in modum Crucis, paſſim in formam rotundam, ovatamque Eccleſiæ novæ excitentur.

X. S. Carolus qui rituum Eccleſiæ veterum tenax fuit, Lib. I. Inſtructionum Fabricæ Eccleſiæ, Cap. II. improbat quidem ædificii rotundi ſpeciem, quod olim idolorum Templis in uſu fuit, minuſque uſitatum in Populo Chriſtiano; tum vero ita præſcribit: *Eccleſia igitur omnis, ac illa præſertim, quæ inſignem ſtructuræ ſpeciem requirit, ita exædificanda potius erit, ut Crucis inſtar ſit, quæ cum multiplex, tum oblonga eſſe poteſt; hæc in frequentiori uſu, reliquæ minus uſitatæ ſunt. Ea igitur, quæ Crucis oblongæ ſimilitudinem præſefert ædificatio, ubi poteſt, in omni Eccleſia vel Cathedrali, vel Collegiata, vel Parochiali, quæ extruenda eſt, ſervetur. Ubi vero ſitus de conſilio architecti, aliam potius, quam longam ædificii formam poſtulat, ad illius præſcriptum modum Epiſcopi judicio comprobatum, ejuſmodi ſtructura Eccleſiæ fieri poterit.* De modo tandem Eccleſiæ ædificandæ inſtar Crucis ita ſubjicit: *Hæcque ipſa Eccleſia, ſive unam tantum, ſive tres, ſive quinque, ut dicunt, naves habitura eſt, Crucis inſtar cum alia multiplici ratione, & modo, tum hoc uno conſtare poteſt, extructis ſcilicet extra Cappellæ majoris ingreſſum duabus ab utroque latere Cappellis, quæ ad brachiorum ſimilitudinem productæ, a toto Eccleſiæ ædificio pro amplitudine extent, ac foris aliquantulum pro architecturæ ratione promineant.* Legendus integer Liber hujuſmodi Inſtructionum Fabricæ Eccleſiæ, ejuſdemque S. Antiſtitis Concilia Provincialia conſulenda, in quibus multa invenies, quæ ad Eccleſiæ novæ fabricam ſpectant; præſertim vero Concilium Provinciale IV. ubi ſic inter alia ſtatuit: *Nova Eccleſia ne ædificetur, inconſulto Epiſcopo, & ſcripta facultate*

ab

ab co non impetrata ; qui præter alia , quæ in novis ejuſmodi ædificationibus requiruntur , videat in primis diligenter , an ſitus decens , honeſtuſque ſit , an capax Populi , an item disjunctus ab ædibus , ut poſſit circumdari , euretque omnino , ita illam ædificari , ne ub antiquo more , probataque traditione diſeedatur , at Sacerdot in Altari majori Miſſam celebrans, Orientem ſpectet.

XI. Longum eſſet varios abuſus notare , qui in novarum Eccleſiarum conſtructione invaluerunt ; videmus enim Eccleſias , Oratoriaque ita nnn ſemel conſtrui , ut ſuper eiſdem ædificata cubicula viris , mulieribuſque locentur ; in aliis vero feneſtras permitti , ut qui in conjunctis ædibus habitant, poſſint ex illis Miſſam, aliaſque functiones , quæ in Eccleſiis peraguntur , ſpectare . Utinam in ſitu deligendo ea etiam cautio adhiberetur , quam ſapientiſſime præſcripſit S. Carolus citato Lib. I. Inſtructionum Fabricæ , Cap. I. ut ſcilicet , & qua majori in veneratione Eccleſia habeatur , & quoad ejus fieri poteſt , ab omni ſtrepitu , unde Divinorum Officiorum interturbatio exiſtit , longius abſit ; illius poſitura loco ſit , qui ab omni luto , cœno , ſpurcitia , ab omnique ſordium genere, a ſtabulis, caulis, cauponis , officinis ferrariis, emporiis, atque ab omni foro venalitio procul diſtet , ac ne e regione quidem iſtiuſmodi locorum prope ſit .

XII. Denique etſi abſque Epiſcopi auctoritate , uti ſuperius probatum eſt , conſtrui Eccleſia non poſſit, poteſt tamen ipſe Epiſcopus alicui Sacerdoti committere , ut locum novæ Eccleſiæ deſignet , primariumque lapidem in Eccleſiæ fundatione ponendum benedicat . Id enim expreſſe dicitur in §. 1. & II. hujus Capitis , teſtanturque paſſim antiqui Codices Pontificales, Ritualeſque, & Scriptores de Divinis Officiis , inter quos Belethus in ſua Divinorum Officiorum Explicatione , Cap. II. in fine ſic inquit : *Facto loco fundamenti , neceſſe eſt , ut Epiſcopus, cum primo Aqua luſtrali , quam benedictam vocant , aſpergat , ac tum denique primum fundamenti lapidem , qui Crucem ſibi impreſſam habere debet , ipſe jaciat , vel juſſu ejus Sacerdos alius , ſi ipſe adeſſe nequeat* . Concinit Beletho Durandus Lib. 1. Rationalis Divinorum Officiorum , Cap. 1. num. 7. his verbis : *Parato fundamenti loco juxta illud* , Bene fundata eſt Domus Domini ſuper firmam petram, *debet Epiſcopus , vel Sacerdos de ejus licentia, ibi Aquam aſpergere benedictam , ad abigendas inde dæmonum phantaſias , & primarium lapidem , ubi impreſſa ſit Crux , in fundamento ponere* .

XIII. Ergo impedito Epiſcopo, ad quem proprie ſpectat fundatio , ſeu erectio Eccleſiarum , neceſſarium eſt , ut ab eodem concedatur facultas ſimplici Sacerdoti imponendi primarium lapidem pro Eccleſia ædificanda , quæ quidem facultas expreſſa omnino eſſe debet , non vero tacita , ac ſuper ea Inſtrumentum confici a Cancellario Epiſcopali, cujus Inſtrumenti radix, & fundamentum eſſe debet delegatio iſta facta ſimplici Sacerdoti a proprio Epiſcopo in ſcriptis , juxta formulam , quam affert Monacellus Tomo III. ſuæ Praxis , in Appendice , Formula IV. quæ eſt hujuſmodi : *N. N. Epiſcopus &c. Dilecto &c. Cum ad inſtantiam N. in loco N. noſtræ Diœceſis ædificari debeat nova Eccleſia ſub invocatione S. N. Nos aliis gravioribus negotiis præpediti , illuc perſonaliter accedere non valentes , tibi facultatem committimus , & delegamus , ut rite , & auctoritate noſtra , & ſervata forma in Pontificali , & Rituali Romano præſcripta , primum lapidem in fundamento ipſius Eccleſiæ ſolemniter ponas : Volumus autem , ut præſentis noſtræ delegationis Literæ una cum Actu publico peractæ functionis in Archivio N. reponere , & ad nos authenticum exemplar tranſmittere debeas . Datum &c. N. Epiſcopus N. Locus ✠ Sigilli . N. Cancellarius .*

XIV. Formula vero Inſtrumenti poſitionis primi lapidis hæc recenſetur : *In Dei Nomine . Amen . N. N. Presbyter ab Illuſtriſs. & Reverendiſs.* ſeu , *Eminentiſſimo &c. N. Epiſcopo N. delegatus . Exiſtens in loco N. in quo N. intendit novam Eccleſiam ſub invocatione S. N. ædificare, ubi Crux lignea erecta conſpiciebatur , indutus Amictu , Alba , Stola , & Pluviali albi coloris , exorcizata cum Sale Aqua , lapidem primum benedictum in fundamento ipſius Eccleſiæ , ſervata forma in Rituali Romano præſcripta , Populo adſtante , ſolemniter poſuit , & mandavit mihi Notario infraſcripto , ut de prædictis publicum Inſtrumentum conficerem , prout rogatus fui . Præſentibus diſcretis Viris N. N. teſtibus . Actum , &c. Locus ✠ Sigilli . Ita eſt . N. Notarius &c.* Hæc ſunt, quæ convalidant Actum, legitimamque reddunt tam benedictionem , quam impoſitionem novi lapidis , adeo ut nequeat impugnari , uti notavit Barrufaldus ad hunc §. ubi etiam formulas ipſas ex Monacello deſcripſit , quæ quidem juxta ſtylum Curiarum Epiſcopalium variari poſſunt, & clauſulis etiam nonnullis augeri, quas Epiſcopus apponendas cenſeret ; cum uti dictum eſt , diceturque etiam inferius , ad ipſum ſpectet licentiam ædificandæ , benedicendæ, reconciliandæve Eccleſiæ concedere .

XV. Reſtat , ut aliquid uberius dicamus in §. II. ubi edicitur , ut, ſi ſimplex Sacerdos , ex facultate ſcilicet data ei ab Epiſcopo , benedicturus ſit lapidem primarium in ſundamento Eccleſiæ ponendum , *pridie , quam primarius lapis benedicatur , ligneam Crucem in loco , ubi debet eſſe Altare, figat* . Eſtque hic ritus etiam in Romano Pontificali præſcriptus , Parte II. Tit. 1. §. II. Verum licet , nec in Pontificali , neque in Rituali ullæ præſcribantur preces in Crucis defixione , ſciendum nihilominus eſt , apud Græcos , nonniſi cum Oratione figi Crucem , quæ eſt hujuſmodi : *Domine Deus Omnipotens , qui Moyſis Virgam in pretioſæ , & vivificæ Crucis dilecti Filii tui Domini noſtri Jeſu Chriſti figuram deſignaſti, benedic ipſe , & ſanctifica locum iſtum virtute , & operatione pretioſi, vivifici, & illibati Ligni Crucis in dæmonum, & omnis adverſarii expulſionem, cuſtodiens locum hunc, & Ædem iſtam, & animas omnium in ea commorantium , interceſſionibus ſuper omnes glorioſæ Dominæ noſtræ Deiparæ , & ſemper Virginis Mariæ . Quia benedictum eſt , & glorificatum Regnum Patris , & Filii , & Spiritus Sancti , nunc , & ſemper , & in ſæcula ſæculorum . Amen .* Legitur quidem hæc Oratio in Euchologio , ubi nota , defigi quidem primum Crucem in loco conſtruendæ Eccleſiæ , *in dæmonum , & omnis adverſarii expulſionem* .

XVI. Crucem ligneam rite benedictam indagandæ Divinæ voluntatis gratia , ad locum miſſam, ubi ardentes apparebant lucernæ, & ſuaviſſimi odores redolebant , num ibidem ſcilicet conſtruenda eſſet Eccleſia , docet nos Vita S. Ruperti , ſeu Rudberti , Epiſcopi Salisburgenſis , de quo apud Bollandianos ad diem XXVII. Martii ,

Cap.II.

Cap. II. ita legimus: *Porra diebus certis probabiles quidam Viri Beatiſſimo Pantifici cum magna admiratione narraverunt, quod ipſi in eremo, quod tunc temporis verbo appellationis caruit, nunc* Bongotobi *dicitur, cæleſtia pradigia ardentium lucernarum ter, quaterque vidiſſent, & mirificæ ſuavitatis odores ibi redolere ſenſiſſent; mirantibus autem cunctis, qui aderant ſuper talibus prodigiis, Sanctus Epiſcopus Domingum Presbyterum ſuum ad eundem locum miſit, præcipiens, ut veritatem hujus ſigni diligenter approbaret, ponendo in eodem loco Crucem ligneam, quam ipſe Sanctus ſua manu benedixit, & illuc direxit.* Addit, comperta a memorato Domingo, & aliis Religioſis miraculi veritate, ipſum deinde Rupertum aonoſa robora extirpare, ſylvarumque condenſa in planitiem campi redigere, atque Eccleſiam cum habitaculis Servorum Dei ædificare cœpiſſe in honorem S. Maximiliaoi. Floruit autem Rupertus Sæculo VII.

§. III.

Sacerdos indutus Amictu, Alba, Cingulo, Stola, & Pluviali albi coloris, adhibitis aliquot Sacerdotibus, & Clericis, ſal & aquam benedicit, niſi prius in promptu habeat jam benedictam ordinaria benedictione, ut ſupra, & interim dum cantatur a Clericis Antiphona cum Pſalmo ſequenti, aſpergit locum, ubi Crux poſita eſt cum Aqua benedicta. Antiphona: *Signum ſalutis pone, Domine Jeſu Chriſte, in loco iſto, & non permittas introire Angelum percutientem.* Pſalmus LXXXIII. *Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutem &c.*

§. IV.

Finito Pſalmo, Sacerdos verſus ad locum per eum aſperſum, dicit.

Oremus.

Domine Deus, qui licet Cælo, & terra non capiaris, Domum tuam dignaris habere in terris, ubi Nomen tuum jugiter invocetur; locum hunc, quæſumus, Beatæ Mariæ ſemper Virginis, & Beati N. (nominando Sanctum, vel Sanctam, in cujus honorem, ac Nomen fundabitur Eccleſia) *omniumque Sanctorum intercedentibus meritis, ſereno pietatis tuæ intuitu viſita, & infuſione gratiæ tuæ ab omni inquinamento purifica, purificatumque conſerva; & qui dilecti tui David devotionem in filii ſui Salomonis opere complevisti, in hoc opere deſideria noſtra perficere digneris; effugiantque omnes hinc nequitiæ ſpirituales. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum.* ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. DEſignatum Eccleſiæ ædificandæ locum Aqua benedicta aſpergi debere, præſertim vero eom loci ſitum, ubi Crux poſita eit, & cæremooiis quidem, Antiphona, Pſalmo, & Oratione, in Paragraphis hiſce notatis, mandat etiam Pontificale Romanom Parte II. Titulo I. §. IV. in cujus Commentario jam nos plura obſervavimus, qoæ ibidem videri poſſunt, præſertim vero eſſe ipſom antiquum ritum in Pontificalibus paſſim, ac io aotiquo Ordine Romano præſcriptum. Porro io ms. Pontificali Eccleſiæ Barenſis, quod extat in celebri Bibliotheca Angelica Romæ apud Fratres Eremitaoos Sancti Auguſtini, Antiphona, *Siguum ſalutis pone Domine &c.* dicebatur quidem, ubi io ſiogulis Eccleſiæ angulis ponebat Epiſcopus ſignatum lapidem cum *Cambuca*, Pſalmus vero, *Quam dilecta tabernacula &c.* decantabatur, cum ipſe Epiſcopus quinque lapides eodem modo ſignatos accipiens, quatuor ſub quatuor Altaris angulis, quintum vero in medio Altaris collocabat. Quo facto, cantabatur Reſponſorium, *Domine Jeſu Chriſte, ne deſpicias deſiderium meum &c.* ſequebaturque Oratio, *Domine Deus, qui licet Cælo, & terra non capiaris &c.* de qnibus vide noſtrum Tomom II. Commentariorum io Partem II. Romani Pontificalis in Appendice ad Tit. I. Cambuca dicebatur olim Baculus Paſtoralis.

§. V.

Poſtea ſtans benedicit primarium lapidem, dicens: ℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini.* ℟. *Qui fecit Cælum, & terram.* ℣. *Sit Nomen Domini benedictum.* ℟. *Ex hoc, nunc, & uſque in ſæculum.* ℣. *Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes.* ℟. *Hic factus eſt in locum anguli.* ℣. *Tu es Petrus.* ℟. *Et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* ℣. *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto.* ℟. *Sicut erat in principio, & nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum.* ℟. *Amen.*

Oremus.

Domine Jeſu Chriſte Fili Dei vivi, qui es verus Omnipotens Deus, ſplendor, & imago æterni Patris, & vita æterna, qui lapis angularis de monte ſine manibus abſciſſus, & immutabile fundamentum, hunc lapidem collocandum in tuo Nomine confirma; &

tu

Digitized by Google

tu qui es principium, & finis, in quo principio Deus Pater ab initio cuncta creavit, ſis quæſumus principium, & incrementum, & conſummatio ipſius operis, quod debet ad laudem, & gloriam tui Nominis inchoari. Qui cum Patre, & Spiritu Sancto vivis, & regnas Deus per omnia ſæcula ſæculorum. ℟. *Amen.*

§. VI.

Tunc aſpergit lapidem iſtum Aqua benedicta, & accepto cultro, per ſingulas partes ſculpit in eo ſignum Crucis, dicens: *In Nomine Patris* ✠, *& Filii* ✠, *& Spiritus* ✠ *Sancti.* ℟. *Amen.* Quo facto, dicit.

Oremus.

Benedic ✠ *Domine creaturam iſtam lapidis, & præſta per invocationem ſancti Nominis tui, ut quicumque ad hanc Eccleſiam ædificandam pura mente auxilium dederint, corporis ſanitatem, & animæ medelam percipiant. Per Chriſtum Dominum noſtrum.* ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. EAdem, quæ & in duobus hiſce Paragraphis, legere etiam eſt in Pontificali Romano, Parte II. Titulo I. §. V. & VI. quibus concinit antiquum ms. Pontificale Gulielmi Durandi, quod deſcripſimus in Appendice ad memoratum Titulum I. Romani Pontificalis. Prima Oratio compacta eſt ex variis Novi ac Veteris Teſtamenti locis, quæ ad Chriſtum pertinent. Ad lapidem quod attinet, de quo loquitur hic noſter §. VI. notandum cenſeo, conſueviſſe ſcilicet alicubi, ſaltem in Diœceſi Barenſi, ut ex antiquo illius ms. Pontificali addiſcimus, non modo in ſingulis angulis fundamentorum novæ Eccleſiæ poni *ſignatum lapidem*, verum etiam alios quinque in loco, ubi eoſtruendum erat Altare, *quatuor* nempe *eodem modo ſignatos ſub quatuor angulis Altaris, quintum vero in medio.* Sed his peculiaris forte fuit Barenſis Eccleſiæ ritus, nam alias in antiquis Auctoribus Beletho, & Durando, & in omnibus fere Pontificalibus, unius duntaxat primarii lapidis ponendi in Eccleſiæ fundamentis fit mentio.

II. Fuit præterea aliquando mos, ut Romani Pontifices ad novas conſtruendas Eccleſias, ac illas præſertim, quæ ſub protectione S. Petri, & Romanæ Apoſtolicæ Sedis ædificabantur, primum lapidem ad fundatores mitterent, uti liquet ex Literis, quas Calliſtus II. Pontifex Maximus ad Marcum Julianum miſit, qui anno Chriſti MCXIX. Venetiis Monaſterium S. Mariæ de Charitate extruxit. *Calliſtus Servus Servorum Dei dilecto Filio Marco Clerico ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Clariſſimus, & Venerabilis Frater, & Legatus noſter P. Portuenſis Epiſcopus, miſſis Literis, ſignificavit nobis, te poſſeſſiones tuas per manus ſuas B. Petro, ejuſque Romanæ Eccleſiæ obtuliſſe, ſub cenſu annuo unius Byzantii. Ubi videlicet Eccleſiam ædificare deſideras, in qua ſub jure, ac dominio B. Petri, Regulares Canonici converſentur. Et nos ergo devotionem tuam, & deſiderium approbantes oblationem iſtam ſuſcepimus & pro te Omnipotenti Deo ſupplicamus, ut bonum, quod cœpiſti, opus ad honorem ſuum, & ſalutem tuam, te faciat conſummare. Propterea lapidem, quem in fundamento illius Eccleſiæ ponere debeas, mittimus, in eo tibi noſtrum conſenſum, & gratiam indulgentes.* Extant hæ Litteræ Calliſti II. Papæ apud Ughellum Tomo V. Italiæ Sacræ ubi agit de Venetiarum Patriarchis, in Vitale Michaele. Porro an iſtiuſmodi lapides, quos Romani Pontifices memoratis Fundatoribus Eccleſiarum mittere ſoliti erant, eſſent prius ab ipſis benedicti, & ſi affirmare pro certo nequeam, puto nihilominus, benedictos fuiſſe.

§. VII.

Poſtea dicantur Litaniæ ordinariæ ſine Orationibus in fine poſitis; quibus dictis, parato cæmento, & cæmentario aſſiſtente, Sacerdos inchoat, Clericis proſequentibus, Antiphonam: *Mane ſurgens Jacob erigebat lapidem in titulum; fundens oleum deſuper, votum vovit Domino. Vere locus iſte ſanctus eſt, & ego neſciebam.* Pſalmus CXXVI. *Niſi Dominus ædificaverit domum &c.*

COMMENTARIUS.

I. PEracta benedictione lapidis primarii, de qua ſupra dictum eſt, cautum eſt ex præſenti §. ut *poſtea dicantur Litaniæ ordinariæ ſine Orationibus in fine poſitis*, genuflexo ſcilicet Sacerdote, & aliis aſſiſtentibus; illiſque dictis, *parato cæmento, & cæmentario aſſiſtente, Sacerdos inchoat, Clericis proſequentibus, Antiphonam*: Mane ſurgens Jacob &c. Tum vero ſequitur Pſalmus: *Niſi Dominus ædificaverit domum &c.* Ita plane Rituale Romanum præſcribens ritum, quem ſervare debet Sacerdos in impoſitione primarii lapidis pro Eccleſia ædificanda; nam alias ſi Epiſcopus eam functionem peragat, recitatis Litaniis, ut ait Romanum Pontificale, *ſtans verſus ad primarium lapidem, dicit orationem*, Actiones noſtras, quæſumus Domine aſpirando præveni &c. *& deinde parato cæmento, cæmentario aſſiſtente, cum Mitra inchoat,*

Schola proſequente, *Antiphonam*, Mane ſurgens Jacob &c. eaque dicta, canitur Pſalmus, *Niſi Dominus ædificaverit domum &c.*

II. Si veterem Eccleſiæ diſciplinam ſpectemus, illud plane conſtat, ſacræ Ædis fundamenta nonniſi præviis Precibus, ac ſolemni ad illius deſignatum locum Proceſſione dedicari conſueviſſe. Certe S. Porphyrius Gazenſis Epiſcopus, qui claruit Sæculo IV. combuſto Marnio Templo, ac funditus diruto, indixit primum jejunium, ac Preces; *tum vero juſſit, ut unuſquiſque afferret ligones, ac raſtra, & alia hujuſmodi inſtrumenta. Congregato autem Populo cum dictis inſtrumentis in Sancta Eccleſia, quæ appellabatur* Irene, *juſſit, omnes pſallentes ſimul proficiſci in Marnium, quod olim ſacrat; ipſe vero ſequebatur portant Sanctum Evangelium, & circa ſe habens pium Clerum, revera imitans Chriſtum cum Diſcipulis. Præcedebat autem Populum ſemper memorandus Barochas venerandæ Crucis portans effigiem .... Euntes autem pſallebant, & in verſiculorum Pſalmi interciſione dicebant*, Alleluja. *Erat autem Pſalmus*: Venite exultemus Domino, jubilemus Deo ſalutari noſtro &c.

III. Narrat hæc quidem in Vita S. Porphyrii Marcus Diaconus ejus Diſcipulus, & fideliſſimus Scriptor apud Surium ad diem XXVI. Februarii, & apud Cardinalem Baronium ad annum CDI. qui etiam poſtquam dixit, alios quoque recitatos fuiſſe Pſalmos, donec ingreſſi in memoratum locum fuerunt; hortatuque S. Epiſcopi Porphyrii Ruffinum quemdam Architectum Antiochenum virum fidelem, & peritiſſimum, *accepto gypſo, deſignaſſe poſituram Sanctæ Eccleſiæ* in formam Crucis, juxta exemplum, quod ei miſerat Eudoxia Auguſta, cujus impenſis ipſa Eccleſia conſtruebatur, hæc ſtatim ſubjungit: *Cumque precatus eſſet Sanctiſſimus Epiſcopus, & genuflexiſſet, juſſit Populum fodere; ſtatim autem omnes uno animo, & eadem alacritate fodiebant, clamantes*: Chriſtus vicit. *Non licebat vero videre differentiam inter virum, & mulierem, aut ſenem, aut puerum; ſed promptus, & alacer animus vires præbebat omnibus; & alii quidem fodiebant, alii autem terram aſportabant, adeout paucis diebus fuerint, & omnia loca effoſſa, & terra egeſta. Prius itaque præparata materia, & ingentibus lapidibus ex tumulo, qui dicitur*, Aldioma, *a parte Orientali Civitatis, & alia materia, Sanctus rurſus congregato Chriſti amante Populo, multiſque Precibus, & Pſalmodiis dictis, ipſe primus ſe ſuccingens cœpit portare lapides, & jacere fundamenta; deinde pii quoque Clerici, & omnes laici lætantes, & magna voce pſallentes, adeout audirentur a tribus milliariis ex Civitate.*

IV. Placuit prolixam hanc narrationem referre, quod ex ea addiſcimus, ingenti vel olim ſolemnitate, Pſalmodia, ac Proceſſione, novæ Eccleſiæ fundamenta jacirentur. Id quod etiam variis aliis exemplis confirmari poteſt, ex hiſtoria Eccleſiaſtica, & Vitis Sanctorum deſumtis, quæ legi poſſunt apud Cardinalem Baronium, & Surium, quæque ſupervacaneum eſt hic recenſere.

§. VIII.

Quo dicto, Sacerdos ſtans tangit, & ponit ipſum primarium lapidem in fundamento, dicens: *In fide Jeſu Chriſti collocamus lapidem iſtum primarium in hoc fundamento, In Nomine Patris ✠, & Filii ✠, & Spiritus ✠ Sancti, ut vigeat vera fides hic, & timor Dei, fraternaque dilectio, & ſit hic locus deſtinatus orationi, & ad invocandum, & laudandum Nomen ejuſdem Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui cum Patre, & Spiritu Sancto vivit, & regnat Deus, per omnia ſæcula ſæculorum.* ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. SUnt plane & hæc ipſiſſima verba, quæ leguntur in Pontificali Romano, Parte II. Titulo I. §. VIII. in cujus Commentario non modo Eccleſiæ Latinæ, ſed etiam Græcæ ritum ponendi ſcilicet primarium lapidem explicuimus. Verum quicquid ſit de Eccleſia Orientali, mos aliquando fuit in Eccleſia Latina ſervatus, ut ubi primarius ad conſtruendam novam Eccleſiam ab Epiſcopo proprio lapis imponebatur, alii quoque Epiſcopi adeſſent. Ait enim Ughellus Tomo VIII. Italiæ Sacræ, editionis Venetæ, ubi agit de Epiſcopis Bovinenſibus noſtri Regni Neapolitani, Joannem Baptiſtam Bovini Epiſcopum in ædificatione celebris Eccleſiæ Sanctæ Mariæ de Valleverde ſuæ Diœceſis, cujus devotiſſimus erat, anno MCCLXV. primum jeciſſe lapidem, *præſentibus N. Aſculano, Guillelmo Melphienſi, Joanne Rapollano, Urſino Montis viridis, Antonio Laquedonenſi, Perenno Leſinenſi, Bartholomæo Lucerino, Zacharia Biſacienſi, Benedicto Vulturarienſi, Odoſio Triventino, Joanne Termulano, Epiſcopis, qui perennem Indulgentiam Eccleſiæ pie viſitantibus quotannis conceſſerunt.* Ejus Eccleſiæ hiſtoriam ex antiquo ms. Codice evulgavit Dominicus Petrus Pauli, ut ipſe Ughellus ibidem tradit.

II. Quamquam vero ex Pontificalium, ac Ritualium tum veterum, tum recentiorum præſcripto munus Epiſcopi ſit, vel ſimplicis etiam Sacerdotis de illius licentia, primarium lapidem in fundamento novæ Eccleſiæ ponere, obſervatum tamen aliquando fuit, ut ipſe lapis primarius ab eo poneretur, qui Eccleſiam ſumptibus ſuis fundabat, teſte Matthæo Pariſio in Vita Offæ Anglorum Regis II. ubi de Cœnobio ab ipſo ædificato ita ſcribit: *Poſt inventionem memoratam ſtatim Rex cœpit Eccleſiam ædificare, ponens primum lapidem in fundamento, dicens*: In honore Dei Omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & Martyris ſui Albani totius Terræ meæ Protomartyris. *Et addens ait, junctis manibus, flexis genibus, lacrymiſque profuſis*: Domine Jeſu Chriſte tibi hanc tuam Domum, & tibi Martyr Albane, & tibi Willegode commendo fideliter cuſtodiendam. Cujus omnes adverſarii, vel perturbatores, vel ſpiritualibus diminitores maledicantur; omnes quoque benefactores præmia recipiant ſempiterna. *Willegodus* Monachus erat,

quem ipſe Oſſa *præfecit fabricæ Eccleſiaſticæ præceptorem*, & primum Abbatem memorati Cœnobii conſtituit tempore Adriani I. Summi Pontificis. Ritum hunc etiam apud Græcos, & pridem uſitatum, ut Primarius Vir quiſpiam, aut Princeps in Eccleſiæ ſtructura lapidem primarium in fundamento locaret, docet nos Georgius Codinus, *De origine Conſtantinopolis*, ubi loquens de ædificatione Templi S. Sophiæ toto Orbe celeberrimi, ait, Imperatorem Juſtinianum propriis manibus calcem cum tegula accepiſſe, ac fundamenti initium poſuiſſe. His plane affinia ſunt, quæ de Conſtantino Magno Imperatore leguntur in Breviario Romano die XVIII. Novembris, in Lectione V. Dedicationis Baſilicæ Principis Apoſtolorum, quod nempe ipſe Imperator, *depoſito diademate, & humi jacens, vim lacrymarum profudit; mox ſumpto ligone, ac bidente terram eruit, indeque duodecim terræ cophinis, honoris cauſa duodecim Apoſtolorum, ablatis, ac loco Baſilicæ Principis Apoſtolorum deſignato, Eccleſiam ædificavit.*

III. At vero omiſſis aliis id genus exemplis, quibus magis magiſque poſſet oſtendi, Viros Principes, ac Fundatores, non modo locum ædificandæ Eccleſiæ deſignaſſe, & fundamenta excavare cœpiſſe, verum etiam primum lapidem collocaſſe; probatus ille quidem eſt ritus, & a Pontificalibus, uti dictum eſt, ac Ritualibus præſcriptus, ut Epiſcopus, & ex ejus permiſſione aliquis Sacerdos, primum lapidem ponat, juxta ritum in Rituali præſcriptum; nam alias Epiſcopus tenere ſolemniorem illum ordinem debet quem Pontificale præſcribit. Hinc ubi Civis meus S. Franciſcus de Paula inclytus Minimorum Ordinis Inſtitutor in ipſa Paulæ Civitate ſuam Religionis Domum, atque Eccleſiam a S. Franciſco de Aſſiſio deſignatam ædificare cœpit, ſcribit antiquus ejus Vitæ Scriptor, Archiepiſcopum Conſentinum, qui tunc temporis, anno ſcilicet MCDLXVII. erat Pirrhus Caracciolus, poſuiſſe *primum lapidem cum Cruce, & magnis ſolemnitatibus*, in quo ſcilicet lapide juxta ritum ſuperius deſcriptum, Crucem ſculpſerat. Unde adhærere nequeo opinioni Civis mei eruditiſſimi Joſephi Mariæ Perrimezzi, qui in Notis ad ipſam Vitam, quam Romæ edidit anno MDCCVI. ait, hanc Crucem, cujus Scriptor prædictos meminit, argenteam, vel argento ſaltem tectam, quæ in Paulanæ Eccleſiæ S. Patris Sacello in loco pro ſacris ejus Reliquiis cuſtodiendis deputato religioſe aſſervatur, in ſolemni Conventus Paulæ fundatione erectam fuiſſe, cjuſque traditionem a memoratæ Vitæ Auctore teſtimonio firmari. Verum pace Viri doctiſſimi, quem ſæpe in Operibus noſtris ob ejus eximiam eruditionem laudavimus, Auctor Vitæ nullum in eo loco, ubi agit de impoſitione primi lapidis, de Crucis erectione teſtimonium profert; ait dumtaxat, Conſentinum Archiepiſcopum poſuiſſe primum lapidem Conventus *cum Cruce, & magnis ſolemnitatibus*, ut nimirum nobis ſignificaret, ſervatos fuiſſe in ea fundatione ritus, ac cæremonias, quas Libri Pontificales præſcribunt. Cæterum nec dici poteſt, Crucem ipſam, quæ inter Reliquias Paulani Conventus aſſervatur, prinſquam primarius lapis benediceretur, poſitam fuiſſe in loco, ubi debebat eſſe Altare; non enim tunc Crux argentea adhibenda eſt, ſed lignea, ut Pontificale mandat, ac Rituale ſupra in §. II.

IV. Varias etiam Reliquias Sanctorum Martyrum una cum vaſculis ſanguine ipſorum reſperſis ſub ipſo primo lapide, & in Eccleſiæ novæ angulis, ac ſub parietum fundamentis rite poſitas ab Epiſcopo Anagnino, cum anno Chriſti MDCCXXXIII. cœptum eſt Anagniæ novi Templi ædificium in honorem immaculatæ Deiparæ Virginis Conceptionis, ac Sanctorum Martyrum Coſmæ & Damiani, in Monaſterio ſcilicet Virginum Ordinis Ciſtercienſis Oblatarum, conteſtatus eſt mihi ejuſdem Monaſterii, ac Templi Fundator Joannes Marangonus noſtri Oratorii S. Hieronymi Charitatis Presbyter, qui etiam dixit, non modo ipſi cæmento in parietibus erigendis immixtos fuiſſe innumerorum pene Martyrum cineres, ex diverſis Sacris Urbis Cœmeteriis erutos, ſed & centum ac amplius Sanctorum Martyrum Corpora, quorum ſinguli nomen proprium habent, per ipſos Eccleſiæ parietes, in variis loculis fuiſſe depoſita, adeout memorata Eccleſia appellari merito queat Sanctorum Martyrum habitatio. Quod quidem mirum videri non debet, cum ex Eccleſiaſtica hiſtoria conſtet, ſuper Sepolchra Martyrum ædificatas olim Eccleſias, Reliquiaſque Sanctorum in ipſarum parietibus fuiſſe reconditas. Sane obiit noſter Marangonus in noſtra Domo Oratorii S. Hieronymi Charitatis anno MDCCLIII. die V. Februarii, celebris non modo ob edita inſignia varia Opera, verum ob recuſatum bis Epiſcopatum, primum a Clemente Papa XI. oblatum, ſecundum vero a feliciter regnante Pontifice Maximo BENEDICTO XIV. ſepultuſque eſt in communi noſtrorum Patrum ſepulchro.

V. Sed hoc obiter dicto, receptum præterea morem fuiſſe, ut non modo Crux in primario lapide ſculperetur, ſed & epocha ipſius lapidis in fundamento novæ Eccleſiæ collocandi ſignaretur, docet nos marmor Maſſilienſe editum a Viro Clariſſimo Stephano Baluzio de Scriptoribus Eccleſiaſticis in Commentario ad Lactantium, & ab illuſtribus Maſſiliæ hiſtoricis Ruffis, Lib. X. pag. 46. in quo legitur, jactum fuiſſe primarium lapidem ipſius Eccleſiæ a fundamentis reſtitutæ, Conſulatu VI. Valentiniani Auguſti, ſcilicet anno Chriſti CDXLV. XIII. Kal. Decembris, anno XIX. Epiſcopatus Ruſtici, ubi etiam conſignantur nomina Epiſcoporum ſubſidia corrogantium ad conſtructionem ſacri ædificii, numerata ſumma ſolidorum, quam quiſque contulerat. Sed de his vide quæ ſcripſimus Tomo II. noſtri Romani Pontificalis, Parte II. Titulo I. in Commentario ad §. IX. num. IX. ubi etiam notavimus, expreſſum fuiſſe & olim tempus, quo Eccleſia ædificabatur, probavimuſque ex veteri muſivo Eccleſiæ S. Sabinæ Fratrum Prædicatorum in Monte Aventino, ubi ejuſdem Tituli Clerici, ad quos antiquitus Eccleſia ipſa pertinebat, expreſſerunt epocham Pontificatus S. Cæleſtini I. quo Eccleſiam univerſam regente, Ædes illa ſacra fundabatur. Sic autem ibidem legitur.

✠ *Culmen Apoſtolicum cum Cæleſtinus haberet*
Primus, & in toto fulgeret Epiſcopus Orbe,
Hæc quæ miraris fundavit Presbyter Urbis
Illyrica de gente Petrus &c.

VI. Illud inſuper elapſo Chriſti Sæculo obſervatum fuit, ut Ludovicus Cardinalis Ludoviſius Gregorii XV. Papæ nepos, ubi Templum in honorem S. Ignatii Societatis Jeſu Fundatoris

Ro-

Romæ extruxit, primumque lapidem ſolemni ritu benedictum in fundamentis poſuit, in uno lapidis latere inſcribi fecerit: ✠ LUDOVICUS CARD. LUDOVISIUS S. R. E. VICECANC. TEMPLUM JACTO AB SE LAPIDE FUNDAVIT IV. NON. AUGUSTI A. SAL. MDCXXVI. Ab alio vero lapidis latere hunc in modum: ERIT LAPIS ISTE IN SIGNUM MEÆ ERGA S. IGNATIUM EJUSQUE ORDINEM PIETATIS. Celebritatem dictæ cæremoniæ deſcripſit, typiſque mandavit hæres Bartholomæi Zaonetti anno MDCXXVI. Cæterum nequid omittam, quod ad impoſitionem primarii lapidis in fundamento novæ Eccleſiæ pertinet, conſueviſſe una cum ipſo numiſmata argentea, aureaque immitti, pluribus exemplis probari poſſet. Vidi equidem hunc ritum Paulæ, quæ Patria mea eſt, ſervatum, quum nempe initio hujus Sæculi anno ſcilicet MDCCIII. die XVIII. Octobris erecta nova Eccleſia ad honorem B. Virginis in egregio Civitatis foro, laudatus ſuperius Joſephus Maria Perrimezzi tunc Calabriæ citerioris Fratrum Minimorum Provincialis de licentia noſtri Antiſtitis primum lapidem ſolemni pompa in fundamento poſuit, lapidem ſcilicet fune alligatum ſtans a ſuperiori loco fundamenti in illud immiſit. Sic enim intelligi debet ponere lapidem primarium in fundamento.

§. IX.

Interim cæmentarius locat ipſum lapidem cum cæmento. Poſtea Sacerdos ſpargit ſuper lapidem Aquam benedictam, dicens: *Aſperges me, Domine, hyſſopo, & mundabor, lavabis me, & ſuper nivem dealbabor*. Pſalmus L. *Miſerere mei Deus ſecundum magnam &c.* dicitur totus cum *Gloria Patri*. Quo dicto, Sacerdos ſpargit Aquam benedictam per omnia fundamenta, ſi ſunt aperta; ſi vero non ſunt aperta, circuit aſpergendo fundamenta Eccleſiæ deſignata; & incipiens aſpergere, inchoat Antiphonam, Clero proſequente, O *quam metuendus eſt locus iſte! vere non eſt hic aliud, niſi Domus Dei, & porta Cæli*. Pſalmus LXXXVI. *Fundamenta ejus in montibus ſanctis &c.* Antiphona: O *quam metuendus eſt locus iſte! vere hic non eſt aliud, niſi Domus Dei, & porta Cæli*.

§. X.

Interim aſpergendo procedit uſque ad fundamenta aperta, ſeu deſignata, & repetita Antiphona, dicit: *Oremus*. Miniſtri: *Flectamus genua*. ℟. *Levate*.

Omnipotens, & miſericors Deus, qui Sacerdotibus tuis tantam præ cæteris gratiam contuliſti, ut quidquid in tuo Nomine digne, perfecteque ab eis agitur, a te fieri credatur: quæſumus immenſam clementiam tuam, ut quidquid modo viſitaturi ſumus, viſites; & quidquid benedicturi ſumus, bene ✠ dicas; ſitque ad noſtræ humilitatis introitum, Sanctorum tuorum meritis, fuga dæmonum, Angeli pacis ingreſſus. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen*.

Deus, qui ex omnium cohabitatione Sanctorum, æternum Majeſtati tuæ concedis habitaculum, da ædificationi tuæ incrementa cæleſtia, ut quod te jubente fundatur, te largiente perficiatur. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen*.

COMMENTARIUS.

I. QUamquam in Pontificali Romano, Parte II. Titulo I. ubi ritus præſcribitur, quo Epiſcopus benedicere, & imponere debet primarium lapidem pro Eccleſia ædificanda, multæ aliæ cæremoniæ, & Preces, atque Orationes legantur, de quibus nos in ipſius Tituli Commentariis late diximus, extant quoque ibidem, quæ in duobus hiſce Paragraphis notata ſunt. Mandat enim Pontificale, ut poſtquam cæmentarius locavit ipſum primarium lapidem cum cæmento, Pontifex ſpargat ſuper lapidem Aquam benedictam, dicens, *Aſperges me hyſſopo &c.* cum Pſalmo, *Miſerere mei Deus &c.* & alia peragat ibidem notata, ex quibus deſumptus eſt ritus, quem ſervare debet Sacerdos, ubi de Epiſcopi licentia primarium ipſe lapidem benedicit, imponitque in fundamento novæ Eccleſiæ. Porro variæ aſperſiones Aquæ benedictæ fiunt in ipſa functione ad abigendos dæmones, qui cum pati non poſſint ſacrarum Ædium conſtructionem, locum illum infeſtare conantur; atque hinc eſt, quod in Oratione in §. X. notata inter alia ſic orat Sacerdos: *Sitque ad noſtræ humilitatis introitum, Sanctorum tuorum meritis, fuga dæmonum, Angeli pacis ingreſſus*.

II. Sed & ex eadem Oratione illud potiſſimum addiſcere licet, quanta ſit Ordinis Sacerdotalis dignitas, cui tantam præ cæteris Deus gratiam contuliſſe dicitur, ut quicquid in ejus Nomine digne, perfecteque ab eis agitur, ab ipſo Deo fieri credatur. Prolixe de Sacerdotis dignitate, poteſtateque loquuntur Sancti Eccleſiæ Patres, inter quos videri poteſt Sanctus Joannes Chryſoſtomus in aureis Libris de Sacerdotio, quos nos in varia Capita diviſos, Præfatione, Argumentis, ac Notis auctos, ad Epiſcoporum, aliorumque inferiorum Sacerdotum utilitatem, multis jam ab hinc annis in lucem edidimus. Non omittendum autem hoc loco cenſeo, quod in Sermone, *De Sacerdotio*, ſcripſit S. Ephræm Syrus: *O miraculum ſtupendum, o poteſtas ineffabilis, o tremendum Sacerdotii myſterium, ſpi-*

rituale, ac ſanctum, venerandum, & irreprebenſibile, quod Chriſtus in hunc mundum veniens, etiam indignis impertitus eſt. Genu poſito, lacrymis, atque ſuſpiriis oro, ut hunc Sacerdotii theſaurum inſpiciamus, theſaurum, inquam, his, qui eum digne, & ſancte cuſtodiunt. Scutum ſiquidem eſt reſulgens, & incomparabile, turris firma, murus indiviſibilis, fundamentum ſolidum, ac ſtabile, a terra ad axem uſque Cæli pertingens &c. Cum hæc, tanta, ac talia ſint, quibus Sacerdotalis auctoritas, & poteſtas de Divina dignatione firmatur, culpæ certe læthalis ſunt rei, tum Sacerdotes ipſi non pauci, tum laici homines permolti, qui Sacerdotium contemptui habent, negotiis ſæcularibus deturpant, vilive famulitio deprimunt.

CAPUT XXIX.

Ritus benedicendi novam Eccleſiam, ſeu Oratorium publicum, ut ibi Sanctiſſimum Miſſæ Sacrificium celebrari poſſit.

I. Certa eſt illorum ſententia, quæ dicit, non poſſe Sanctiſſimum Miſſæ Sacrificium, niſi in Eccleſia conſecrata, ſeu benedicta, vel in Oratorio publico, niſi prius & ipſum benedictum fuerit, celebrari. Celebre eſt in hanc rem Concilii Tridentini Decretum, *De obſervandis, & vitandis in celebratione Miſſæ*, quod legitur Seſſione XXII. his verbis: *Ne patiantur*, Epiſcopi, *privatis in domibus, atque omnino extra Eccleſiam, & ad Divinum tantum cultum dedicata Oratoria, ab eiſdem Ordinariis deſignanda, & viſitanda, Sanctum hoc Sacrificium a ſæcularibus, aut Regularibus quibuſcumque peragi.* Fuiſſe hanc veterem Eccleſiæ diſciplinam, docet nos Breviarium Romanum in Feſto Dedicationis Baſilicæ Salvatoris die IX. Novembris: *Ritus*, inquit, *quos in conſecrandis Eccleſiis, & Altaribus, Romana ſervat Eccleſia, Silveſter Papa primus inſtituit. Nam etſi jam ab Apoſtolorum tempore, loca fuerunt Deo dicata, quæ a quibuſdam Oratoria, ab aliis Eccleſiæ dicebantur, ubi Collectæ fiebant per unam Sabbati, & Chriſtianus populus orare, Dei verbum audire, & Eucbariſtiam ſumere ſolebat, non tamen illa adeo ſolemni ritu conſecrabantur &c.* Ex quibus verbis liquet, ritum benedicendi, & conſecrandi Eccleſias ſuam quidem originem ducere ab Apoſtolis, ſed tamen a S. Silveſtro Papa, reddita Eccleſiæ pace, ad ſolemniorem formam, quam modo ſervat Eccleſia, redactum fuiſſe. Quod etiam diſertis verbis tradunt antiqui Patres, quos recenſet Durantus, Lib. I. *De ritibus Eccleſiæ Catholicæ*, Cap. XXIV. teſtanturque Auctores Vitarum veterum Romanorum Pontificum, ex quibus docemur, S. Urbanum I. domum S. Ceciliæ in Eccleſiam conſecraſſe, & S. Marcellum domum S. Lucinæ.

II. Antequam vero de Benedictione novæ Eccleſiæ, ſeu Oratorii, dicamus, ſciendum eſt, aliud eſſe Oratorium publicum, aliud privatum. Publicum dicitur, quod publico, ſeu omnium uſui patet, privatum vero, quod etiam domeſticum appellatur, quod privato, ſeu aliquorum uſui tantummodo in propriis ædibus parari ſolet, ut late explicat accuratus Gatticus, *De Oratoriis Domeſticis*, Cap. III. ubi etiam notat, utrumque Oratorium, privatum ſcilicet, ac publicum fuiſſe in uſu apud Veteres; & quod notatu dignum eſt, utrumque conſueviſſe olim rite ab Epiſcopo conſecrari, fuſe idem Auctor conatur oſtendere Cap. XII. Quicquid autem de hac opinione ſit, certum illud eſt, vetuiſſe jam olim Concilium Laodicenum, Can. LVIII. in domibus privatis offerri Sacrificium, ſive ab Epiſcopis, ſive a Presbyteris. Quod tamen intelligendum putat Thomaſſinus Parte I. *Diſciplinæ*, Lib. II. Cap. XCII. de domibus, quæ in Urbe ſunt, ubi ſunt & Eccleſiæ, non de iis, quæ ruri, ubi nullæ Eccleſiæ perdiu fuere; quia ſcilicet S. Chryſoſtomus Homilia XVIII. in Acta Apoſtolorum nobiles, diviteſque omnes quibus maxime potuit eloquentiæ viribus ſtimuliſque excitabat, ut Eccleſias, ſeu Capellas ruri in domibus ſuis extruerent, Presbyterumque, & Diaconum, ſive alios haberent Clericos, qui Dominicis diebus incruentum ibi Deo offerrent Sacrificium, matutina, veſpertinaque celebrarent Officia, menſæ benedicerent, pueros, domeſticoſque omnes pietatis rudimentis imbuerent, denique ut frequenti oratione cæleſtium benedictionum rorem provocarent.

III. Neque vero hortamenta hæc tantum erant Chryſoſtomi, ſed præcepta, nec ſinebat quemquam prætexere, ne id faceret, Eccleſiæ alicujus propinquitatem; denique in hæc Religionis monumenta pie exiſtimabat impendi ea, quæ alioqui in pauperes erogarentur. Sed audiamus ipſum Chryſoſtomum citato loco ſic ajentem: *Oro, ac ſupplico, & gratiam peto, imo & legem pono, ut nullus, qui habet Villam, appareat carere Eccleſia. Ne mihi dixerit, prope eſt, in vicinia eſt, magnus eſt ſumptus, non magnum commodum, ſiquid habes inſumendum in pauperes, illuc inſume. Melius illuc, quam ibi. Educa Magiſtrum, educa Diaconum, & Sacerdotalem Ordinem.* Et paulo poſt: *Venerabilis erit & Presbyter poſtea, & ad ſecuritatem Agri conducet. Preces illic perpetuæ propter te; laudes & ſynaxes propter te, Oblatio per ſingulos dies Dominicos. Quale eſt, Matutinis, Veſpertiniſque Hymnis præſentem eſſe, & ſimul praudentem Sacerdotem videre.* Tum vero infra: *An parum eſt in ſanctis Oblationibus nomen tuum referre, & quotidie pro Villa preces ad Deum fieri?* Tandem ut tergiverſationes omnes refellat, inſtat Chryſoſtomus, ut duo ſaltem, vel tres communi ſumtu Ædiculam, Oratoriumve hujuſmodi ſacrum extruant, dotentque in Villis ſuis: *Et ſi quidem tres fuerint domini, in commune conſerant; ſi autem unus, & aliis vicinis ſuadeat.*

IV. Ad domeſtica Urbium, Oppidorumve Oratoria quod attinet, prohibuit illa Juſtinianus Novella ſua Conſtitutione LVIII. non permittens ibi, niſi privatas Preces, ipſam vero Myſteriorum celebrationem ſolis ſervari jubens Eccleſiis, *Orationis ſolius gratia, & nulla celebranda penitus eorum, quæ ſacri ſunt Myſterii, hoc eis permittimus*. Separata tamen non vetat Oratoria, dum impetrentur ab Epiſcopo proprio, qui rem Divinam ibi faciant: *Invidia enim nulla eſt*, ait in Novella Conſtitutione CXXXI. Cap. VIII. *ſi velint*

lint citra hæc habere habitacula quædam, & in eis tanquam in Sacris orare, aliis autem omnibus abſtinere, niſi tamen eis voluerint aliquos invitare Clericos, hic quidem ſanctiſſimæ majoris Eccleſiæ, & ſub ea ſanctiſſimarum Domuum, voluntate, ac probatione ſanctiſſimi Archiepiſcopi ad hoc deputatos, in Provincia vero Deo amabilium Epiſcoporum. Ubi adverte, quod alias notavit Thomaſſinus citato loco, Cap. XCIII. num. III. nolle in ea Conſtitutione Imperatorem, ordinari Presbyteros, Clericoſque ad domeſtica hæc Oratoria, ſed ex iis, qui jam ordinati ſunt ad Eccleſias publicas, aliquos delegari, qui Sacris ibi operentur.

V. Jam non deſunt exempla, & Romanorum Pontificum Placita, ac præſertim S. Gregorii Magni, apud Thomaſſinum loco mox citato, quibus docemur, permiſſa quidem fuiſſe Nobilibus Magnatibus, aliqua domeſtica Sacella, atque Oratoria, in quibus Miſſæ Sacrificium celebraretur; verum cum ſenſim labentibus ſæculis magis, magiſque numerus Sacerdotum excreſceret, Miſſæque multiplicarentur, potentiores paſſim, ditioreſque, quibus non placebat certa, determinataque hora ipſis ſubinde minus commoda ad Eccleſias Parochiales Miſſarum ſolemnia cum reliquo populo audituri accedere, illicque per longius temporis ſpatium in Miſſarum ipſis ſolemnibus, quæ & Concionem comprehendebant, permanere, facile Sacerdotem reperire, & conducere potuerunt, qui in domeſticis ſuis Oratoriis, ad ipſorum nutum, commoditatemque, veluti alter famulus mercede conductus celebraret, ut ita Præcepto audiendi Miſſam diebus feſtis ſatisfacerent. Quam hi Sacellani domeſtici, ſeu conductitii frequentes fuerint, quamque indigne habiti in Gallia a ſuis Dominis, vel unius S. Agobardi Archiepiſcopi Lugdunenſis in Tractatu, *De privilegio, & jure Sacerdotii*, Cap. XI. teſtimonium evincit, quod quidem legere eſt apud laudatum Thomaſſinum Cap. XCV. num. XII. & apud Vaneſpen Parte II. *Juris Eccleſiaſtici univerſi*, Titulo V. Cap. VIII. num. VII.

VI. Rurſus, quod occaſione domeſticorum Oratoriorum, Miſſarumque ibidem celebrari ſolitarum, Nobiles, ditioreſque, non ſine animarum ſuarum detrimento Parochiales Eccleſias, aliaſque, in quibus ſacræ Conciones habebantur, deſererent, dolet Concilium Ticinenſe ſæculo IX. habitum his plane verbis: *Quidam laici, & maxime potentes, ac nobiles, quos ſtudioſius ad prædicationem venire oportebat, juxta domos ſuas Baſilicas habent, in quibus Divinum audientes Officium, ad majores Eccleſias rarius venire conſueverunt, & dum ſoli afflicti, & pauperes veniunt, quid aliud, quam, ut mala patienter ferant, illis prædicandum eſt. Si autem divites, qui pauperibus injuriam facere ſoliti ſunt, venire non renuerint, admoneri utique poſſent, ut eleemoſynis peccata ſua redimerent, ut a fluxu rerum temporalium ſe abſtinerent. Admonendi ſunt igitur Potentes, ut ad majores Eccleſias, ubi prædicationem audire poſſint, conveniant, & quantum dono Omnipotentis Dei, divitiis, & honoribus cæteros antecellunt, tanto ad audiendum præcepta Conditoris ſui alacrius feſtinent*.

VII. Ergo his abuſibus occurrens Synodus Tridentina, recte ſtatuit in citata ſuperius Seſſione XXII. ne patiantur Epiſcopi, privatis in domibus, atque omnino extra Eccleſiam, & ad Divinum tantum cultum dedicata Oratoria, ab eiſdem Ordinariis deſignanda, & viſitanda, Sanctum hoc Sacrificium a Sæcularibus, aut Regularibus quibuſcumque peragi. Quo Decreto putat Fagnanus in Capite, *In hic*, *De privilegiis*, & ibidem Barboſa, ac alii nonnulli, Concilium ademiſſe auctoritatem Epiſcopis concedendi licentiam celebrandi quacumque de cauſa in domibus privatis, tametſi in illis eſſent extructa Oratoria ad Divinum tantum cultum deſtinata; eamque interpretationem ſæpius ſequutam fuiſſe Sacram Congregationem variis declarationibus, quas refert Azorius Lib. X. *Inſtitutionum Moralium*, Cap. XXVI. quem citat Zipæus Titulo, *De celebratione Miſſarum*, num. VIII. qui tamen huic ſententiæ non acquieſcens, ſubjungit: *Certe, ſalva Sedis Apoſtolicæ cenſura, locus hic*, ideſt Concilii Tridentini, *tantum eſt ad abuſus extirpandos eorum, qui id ſua auctoritate præſumant, quos ne patiantur, monentur Epiſcopi, ſed ea verba*, ne patiantur, *ſi ad rigorem examinentur, non inferunt, ut permittere non poſſint, vel derogationem auctoritatis Epiſcopis competentis, ne id queant, ubi juxta ex cauſa id permittendam cenſuerint*. Atque hæc ibidem latius proſequitur Zypæus, cujus interpretationem, ut ait Vaneſpen loco citato num. XIII. Belgii, vicinarumque Provinciarum Epiſcopi notorie amplectuntur concedendi licentiam celebrandi in Oratoriis privatis, quamvis in domibus privatis extructis. Zypæi interpretationem ſequitur quidem, multiſque argumentis probare conatur memoratus Vaneſpen. Sed tamen quidquid ſit de veteri diſciplina, & Epiſcoporum jure in concedendis licentiis celebrandi Miſſam in domeſticis privatiſque Oratoriis, præter quotidianam praxim, qua Sedes Apoſtolica hujuſmodi licentias concedit, Ingenue fatetur Jueninus, Auctor Gallus, ut alios omittam, in Opere, *De Sacramentis*, Diſſertatione V. Capite II. Articulo III. *Concilium* ipſum Tridentinum *illis in locis, ubi promulgatum fuit, abſtuliſſe ab Epiſcopis facultatem, qua alias fruebantur, concedendi nimirum, ut, etiam extra neceſſitatis caſum, in privatis, ac domeſticis Oratoriis Sacrificium offeratur*.

VIII. Quamquam denique ejus ſit opinionis Gatticus in citato Tractatu, *De Oratoriis domeſticis*, Cap. XII. conſueviſſe & olim Oratoria ipſa domeſtica conſecrari, variaſque cauſas aſſerat, ob quas poſt annum Chriſti milleſimum conſecrari, vel etiam benedici illa deſierint; addubitari tamen nequit, quin Eccleſiæ novæ, & Oratoria publica, ut in iis Sanctiſſimum Miſſæ Sacrificium celebrari poſſit, prius debeant, ſi non conſecrari, ſaltem benedici. Cum enim poſt annum potiſſimum milleſimum, magna ſit Eccleſiarum, Oratoriorumque multitudo, propter quam difficile viſum fuiſſet Epiſcopis aliis paſtoralibus muneribus occupatis omnia illa conſecrare, mandarunt iccirco variæ Synodi, ac præſertim Londinenſis anni MCCXXXVII. Capite I. Mediolanenſis IV. S. Caroli, & noviſſime Lateranenſis Benedicti XIII. Tit. XXV. Cap. I. ut majores ſaltem Eccleſiæ conſecrarentur, tametſi jam eſſent benedictæ. Non enim, uti jam iterum, atque iterum dictum eſt, celebrari in Eccleſiis, aut Oratoriis poteſt, niſi Sacerdotali ſint prius Benedictione donatæ. Porro dedicandi minores Eccleſias, ſive Oratoria publica modus, non eſt ille ſolemniter, quem Pontificale Romanum Parte II. Titulo II. pro conſecratione Eccleſiæ ab

Epi-

Epiſcopo tantum facienda præſcribit, ſed eſt alter minus ſolemnis, qui in hoc præſenti Romani Ritualis Capite præſcriptus eſt, diciturque *Ritus benedicendi novam Eccleſiam, ſeu Oratorium publicum*.

IX. Opportune hic illud notandum, ritnm ipſum, quem Ritnale pro benedicenda nova Eccleſia, ſeu Oratorio publico præſcripſit, convenire quidem cum Conſecratione Eccleſiæ, itaut non minus perpetuo devota Deo remaneant Oratoria ipſa poſt illam Benedictionem, quam Eccleſiæ ſolemni Pontificali Conſecratione Divinis obſequiis mancipatæ. Porro differt ritus ipſe Benedictionis a Conſecratione, quod in iſta majores ſolemnioreſque cæremoniæ adhibeantur, & quidem a ſolo Epiſcopo, non enim ſimplex Sacerdos conſecrare Eccleſiam poteſt. Quandonam introductus fuerit hujuſmodi ritus a Conſecratione diſtinctus, non auſim definire; puto equidem, introdnctum illum fuiſſe poſt nimiam Eccleſiarum multiplicationem, ne ſcilicet, cnm graviſſimum foret Epiſcopis omnia Oratoria, minoreſque Eccleſias dedicare, vetuſtus ille, & Apoſtolicus ritus ſanctificandi, Deoque dicandi certis precum formulis, ſacriſque cæremoniis loca perpetuo ad celebrationem Divinornm Myſteriorum deſtinata omitteretur. Atque hac ratione majores Eccleſiæ a minoribus differunt, dum pro majoribus ſolemnis Conſecratio per Epiſcopum peragenda deſideratur, pro minoribus vero Benedictio minus ſolemnis, quæ a quocumque Sacerdote de Epiſcopi licentia peragi poteſt, ſufficit, ot ſcite obſervat memoratus Gatticus loco citato, num. XIX.

X. Reliquum eſt, ut & illnd notemus, qnod idem Auctor advertit num. XX. Oratoria in domibus privatis erecta, ut in iis Sacrificinm Miſſæ celebretur, nequaquam benedici debere præſcriptis in Rituali precibus pro Benedictione novæ Eccleſiæ, vel Oratorii publici; & ratio eſt, quia Oratoria illa oon perpetuo Deo devoventur, ſed pro libito illius, qui gaudet hujuſmodi Indulto ab Apoſtolica Sede obtento in alios nſus converti ſolent, vel ſaltem poſt illius mortem Sacrificio inepta redduntur. Sed ueque convenoiens eſt, ut privatæ domus Oratoria paſſim illa prærogativa decorentur, quæ præcipue pro publicis Oratoriis a Rituali præſcripta eſt. Ut enim majores Eccleſiæ a minoribus, ſive ab Oratoriis publicis circa ritum Dedicationis diſtinguuntur, nam illæ, ut dictum eſt, Pontificali Conſecratione indigent, iſta vero Sacerdotali dumtaxat Benedictione; ita par eſſe videtur, ot privata Oratoria a publicis differant circa ritum Benedictionis, quæ in Rituali ſolnm pro novis Eccleſiis, publiciſque Oratoriis aſſignatur. Cæterum docet laudatus Gatticus, ſatis eſſe, ſi Oratoria privatarum domornm, antequam Sacrificinm Miſſæ in iis celebretur, Aqua benedicta aſpergantur, & ſuper illa recitetur communis, ac generalis Precum formnla, quam pro nova benedicenda domo Rituale noſtrum proponit.

§. I.

Sacerdos novam Eccleſiam de licentia Epiſcopi benedicturus, ut in ea Divinum Sacrificium Miſſæ rite celebretur, Stola, ac Pluviali albi coloris indutus, aliquot Sacerdotibus, & Clericis adhibitis, prælata Cruce media inter duos Clericos deſerentes cereos accenſos, mane procedit ad primariam Eccleſiæ, vel Oratorii januam, ubi ſtans capite aperto, converſus ad eam dicit abſolute Orationem.

Actiones noſtras, quæſumus, Domine, aſpirando præveni, & adjuvando proſequere, ut cuncta noſtra Oratio, & operatio a te ſemper incipiat, & per te cœpta finiatur. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.*

§. II.

Deinde inchoat Antiphonam, *Aſperges me Domine &c.* & Clerus alternatim dicit Pſalmum, *Miſerere mei Deus*; in fine *Gloria Patri*. Interim circumdant exterius Eccleſiam (quæ intus debet eſſe vacua, & nuda, excluſo Populo, donec abſoluta eſt Benedictio) & Sacerdos accepto aſpergillo ex herba hyſſopi; ad ejus dexteram ſe convertens, parietes Eccleſiæ in ſuperiori parte, & in fundamentis, cum Aqua benedicta aſpergit, dicens: *Aſperges me, Domine, hyſſopo, & mundabor; lavabis me, & ſuper nivem dealbabor.* Reverſi ad locum, unde Proceſſio initium habuit, repetita Antiphona a Clero, Sacerdos ſtans, ut prius, verſus Eccleſiam, dicit: *Oremus*. Et Miniſtri: *Flectamus genua*. ℟. *Levate*. Oratio.

Domine Deus, qui licet Cælo, & terra non capiaris, Domum tamen dignaris habere in terris, ubi Nomen tuum jugiter invocetur: locum hunc, quæſumus, Beatæ Mariæ ſemper Virginis, & Beati N. omniumque Sanctorum intercedentibus meritis, ſereno pietatis intuitu viſita, & per infuſionem gratiæ tuæ ab omni inquinamento purifica, purificatumque conſerva; & qui dilecti tui David devotionem in filii ſui Salomonis opere complevisti, in hoc opere deſideria noſtra perficere digneris; effugiantque omnes hinc nequitiæ ſpirituales. Per Dominum noſtrum &c.

COMMENTARIUS.

I. QUamquam ritus Pontificalis Conſecrationis Eccleſiarum uberior ſit, ac prolixior, uti late oſtendimus nos, explicuimuſque, Parte II. noſtri Romani Pontificalis in Commentariis ad Titulum II. accepta nihilominus ſunt ex eodem Pontificali, quæ Rituale Ro-

Romanum in præſenti Capite præſcribit, peragenda a Sacerdote, ubi ex Epiſcopi permiſſu benedicturus eſt novam Eccleſiam, ſeu Oratorium publicum. Ergo, quod noſtrum 1. §. ſpectat, conſueviſſe olim Eccleſiæ Dedicationem ſolemni cum Proceſſione inchoari, ex antiquis variarum Dedicationum hiſtoriis patet, ac præſertim ex ms. Ceccani Chronico apud Ughellum Tomo 1. Italiæ Sacræ in Epiſcopis Ferentinis, ubi agitur de Conſecratione Eccleſiæ S. Mariæ de Flumine facta a Cardinale Jordano de Foſſa Nova anno MCXCVI. & a nobis relata citato Tomo II. Romani Pontificalis, pag. 162. & ſeq. *Officium*, inquit, *ſicut inceptum eſt ix. Kal. Auguſti, poſt cœnam convenientibus Epiſcopis cum Domino Cardinali, & cum maxima multitudine Clericorum, & laicorum, tam Campaniæ, quam Maritimæ, & aliarum Provinciarum, Eccleſiæ Sanctæ Mariæ Fluminis ordinata eſt Proceſſio, in qua Proceſſione fuerunt ſeptem paria facularum accenſa, viginti thuribula argentea, duodecim Cruces argenteæ, &c.* Porro licet, nec poſſit, nec debeat, ſolemniſſima hujuſmodi Proceſſio fieri, ubi Sacerdos, non vero Epiſcopus, Eccleſiam novam benedicit, vel publicum Oratorium, expreſſe nihilominus noſter 1. §. mandat, ut *Sacerdos novam Eccleſiam de licentia Epiſcopi benedicturus, ut in ea Divinum Sacrificium Miſſæ rite celebretur, Stola, ac Pluviali albi coloris indutus, aliquot Sacerdotibus, & Clericis adhibitis*, Superpelliceo ſcilicet indutis, *prælata Cruce media inter duos Clericos*, indutos ſcilicet Superpelliceo, *deferentes cereos accenſos*, candelabra ſcilicet cum accenſis cereis, ut moris eſt, *mane procedat ad primariam Eccleſiæ, vel Oratorii januam, ubi ſtans capite aperto converſus ad eam*, Clerico ſcilicet tenente ante eum Librum hunc Ritualem, *dicit abſolute Orationem*, Actiones noſtras &c.

II. Extat & ipſa Oratio, *Actiones noſtras &c.* in Pontificali Romano, a quo illam, ſicut & alios Ritus, Rituale noſtrum deſumpſit. Ex cujus præſcripto, uti legitur in §. II. *deinde inchoat*, Sacerdos ſcilicet, *Antiphonam*, Aſperges me Domine &c. *& Clerus alternatim dicit Pſalmum*, Miſerere mei Deus &c. *Interim circumdant exterius Eccleſiam ... & Sacerdos accepto aſpergillo ex herba hyſſopi, ad ejus dexteram ſe convertens, parietes Eccleſiæ in ſuperiori parte, & in fundamentis cum Aqua benedicta aſpergit, dicens, Aſperges me Domine &c.* Variat non parum Rituale a Pontificali, uti videre eſt in citato Titulo II. §. ix. ubi expleta Benedictione aquæ ante fores Eccleſiæ, Pontifex ſtans ſine Mitra aſpergit primum ſe, & circumſtantes cum illa, inchoans, Schola proſequente, Antiphonam, *Aſperges me &c.* eaque incepta, impoſita ſibi Mitra, præcedentibus ipſum duobus Acolythis cum candelis accenſis, procedens cum Clero, & Populo incipit circumire Eccleſiam, & aſpergit cum ipſa Aqua *forinſecus parietes Eccleſiæ &c.* Ceterum, licet noſtrum Rituale nihil dicat, quod Sacerdos aſperſurus parietes Eccleſiæ, primum ſe aſpergat, & circumſtantes, puto equidem, debere & ipſum Sacerdotem ſervare hunc ritum, aſpergendi nempe ſe primum, tum vero potiſſimum, quod dicit Antiphonam, *Aſperges me &c.* Eſſe autem antiquum ritum, ut ubi Eccleſiæ dedicantur, Aqua benedicta adhibeatur, docent paſſim vetuſti Codices Pontificales; narratque de Sancto Dunſtano Archiepiſcopo Cantuarienſi Osbertus Monachus in ejus Vita, Cap. vii. quod cum invitatus aliquando fuiſſet ad dedicandam Eccleſiam cujuſdam Principis, & aqua ad miniſterium Dedicationis defuiſſet, *ad vocem Viri, quam per naturam non habuit, per gratiam Dei arida rupes aquam profudit, quæ de eadem rupe uſque hodie manans, ac ſalutiferum Fidelibus poculum præbens, Dunſtani nomen celebre facit.* Quamquam demum innumera pene de Aqua benedicta narrentur miracula, celebre & illud profecto eſt, quod de S. Joanne Haguſtaldenſis Eccleſiæ primum, deinde Eboracenſis Epiſcopo, qui floruit anno DCCXXI. refert Beda Libro v. *Hiſtoriæ Anglorum*, Cap. iv. Aqua nimirum benedicta in Dedicatione Eccleſiæ cujuſdam Comitis adhibita, a memorato Sanctiſſimo Antiſtite ſanatam fuiſſe ipſius Comitis conjugem, quam gravis morbus pene conſumſerat.

III. Præter hanc Aquam benedictam, qua Sacerdos utitur in Benedictione novæ Eccleſiæ, extat in Pontificali altera Aquæ Benedictio, una cum vino, hyſſopo, & cinere, quam adhibet Epiſcopus, ubi ipſe Eccleſiam conſecrat, de eaque jam diximus nos in Commentariis ad Titulum II. Partis II. Romani Pontificalis. Sed ut finem huic Commentario faciam, ex præſcripto quidem noſtri §. facta aſperſione ad parietes Eccleſiæ in ſuperiori parte, & in fundamentis, reverſaque Proceſſione *ad locum, unde initium habuit*, ad fores ſcilicet Eccleſiæ, *Sacerdos ſtans, ut prius*, capite nempe aperto, *verſus Eccleſiam, dicit, Oremus; & Miniſtri, Flectamus genua.* ℟. *Levate*; tum vero Orationem: *Domine Deus, qui licet Cælo, & terra non capiaris &c.* quæ etiam ex præſcripto Ritualis, uti habetur ſupra Cap. xxviii. dicitur in Ritu benedicendi, & imponendi primarium lapidem pro Eccleſia ædificanda &c. Eſt & ipſa antiqua Oratio, occurritque paſſim non modo in Pontificali Romano, ſed & in priſcis Sacramentorum Libris a Martene allatis, ubi ritus Dedicationis Eccleſiarum recenſent.

§. III.

Qua finita Oratione, omnes bini in Eccleſiam intrantes, ad Altare majus procedunt, Litanias decantantes.

§. IV.

Ubi dictum fuerit, *Ut omnibus Fidelibus defunctis requiem æternam donare digneris, Te rogamus audi nos*, ſurgit Sacerdos, & intelligibili voce, dicit: *Ut hanc Eccleſiam, & Altare, ad honorem tuum, & Nomen Sancti tui N. purgare, & bene ✠ dicere digneris, Te rogamus audi nos.* Cum dicit, *benedicere*, manu dextera benedicit Ec-

cle-

cleſiam, ac Altare, deinde ut prius genuflectit, donec perficiantur Litaniæ, & Cantores proſequuntur: *Ut nos exaudire digneris, Te rogamus audi nos &c. Agnus Dei &c.*

COMMENTARIUS.

I. ANtequam Proceſſio intret Eccleſiam, & ad Altare majus dicantur Litaniæ, ex Pontificali Romano multi alii peragendi ſunt ritus, ubi Epiſcopus Eccleſiam conſecret. Merito autem Rituale Litaniam dicendam præſcribit, quod antiquiſſimus ſit ritus in Dedicatione Eccleſiæ uſitatus, & in omnibus Sacramentorum Libris præſcriptus, ut Litaniæ ſcilicet dicantur. Id ſane oſtendimus nos noſtro Tomo II. Romani Pontificalis in Commentario ad §. XVIII. Tituli II. Ritum hunc antiquum explicat Auctor, qui floruit labente IX. Chriſti Sæculo, Remigius Autiſſiodorenſis Monachus, in Tractatu, *De Dedicatione Eccleſiæ*, Cap. II. ubi ita inquit: *Quod vero, intrante Pontifice Eccleſiam, Clerus cum Litania, Sacerdotes, & Levitæ proſtrati in terram, ad Dominum clamant pro ſanctificatione ipſius domus, hoc eſt, quod & Dominus ante paſſionem egit pro Diſcipulis, & pro cunctis, qui poſt ſequuntur, Fidelibus, Patrem exorans dicendo*: Pater ſanctifica eos in Nomine tuo, quos dediſti mihi. Non pro his autem rogo tantum, ſed pro eis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me. *Sed & Apoſtoli in Epiſtolis ſuis Diſcipulis ſcribunt, orare ſe ſine intermiſſione ad Dominum pro ipſis, & memoriam facere eorum in orationibus &c.* Id ipſum totidem fere verbis legere eſt apud Ivonem Carnotenſem Epiſcopum in Sermone, *De Sacramentis Dedicationis*. Contractius autem apud Gulielmum Durandum, Lib. I. Rationalis Divinorum Officiorum, Cap. VI. *Cum dicitur Litania, proſtratus orat pro ſanctificatione Domus; nam & Chriſtus humiliatus ante paſſionem, pro Diſcipulis ei credituris omnibus orabat, dicens* Pater ſanctifica eos in Nomine tuo. Et paulo poſt: *Clerus orans, & Litaniam concinens, Apoſtolos repræſentat, qui pro Eccleſiæ, & animarum ſanctificatione ad Deum intercedebant.*

II. Quamquam vero, ubi dicebantur Litaniæ, proſtrati eſſe deberent Epiſcopus & Clerus, uti conſtat ex antiquiſſimis Sacramentorum Libris, ac præſertim ex illo S. Gregorii Papæ, & antiquiſſimo Romano Ordine; ex Romano tamen Pontificali, Eccleſiam conſecrans Epiſcopus *accumbit ſuper Faldiſtorium*; ideoque multo magis Sacerdos benedicens novam Eccleſiam genuflexus eſſe debet, quod quidem aperte edicit noſter §. IV. iis verbis: *Ubi dictum fuerit*, Ut omnibus fidelibus defunctis &c. *ſurgit Sacerdos, & intelligibili voce dicit*, Ut hanc Eccleſiam &c. *Cum dicit*, benedicere, *manu dextera benedicit Eccleſiam, & Altare*. Si *ſurgit*, erat itaque genuflexus, & quidem capite aperto, manens ita uſque dum eam proferre Benedictionis formulam debet præſcriptam in ipſo §. IV. *Ut hanc Eccleſiam, & Altare &c.* Solemnior, uberiorque eſt plane formula, quam ab Epiſcopis Eccleſiam conſecrantibus dicendam Pontificale præſcribit in citato §. XVIII. quamque nos ibidem late explicuimus, adverſus etiam hæreticos, qui perperam contendunt, obſtinateque, nefas eſſe Sanctis Eccleſias erigi, & dedicari. Sed hujuſmodi Sectarios egregie jam confutavit præſtantiſſimus Bellarminus, Lib. III. *De cultu Sanctorum*, Cap. IV. ubi ex Conciliis, & veterum Patrum, ac Scriptorum teſtimoniis docet ſacras Ædes non ſolum Deo, ſed & Sanctis recte erigi, & dedicari.

III. Cæterum non Sanctis, ſed in honore, & Nomine Sanctorum Eccleſias erigimus, dedicamuſque, ut eorum patrociniis in noſtris neceſſitatibus adjuvemur, & una Eccleſia ab alia deſtinguatur, ut ſeite docet Caniſius Lib. IV. *De Beata Virgine*, Cap. XIII. nam alias certa eſt doctrina S. Auguſtini, qui Lib. VIII. *De Civitate Dei*, Cap. XXVII. rem ita explicat: *Nec tamen nos eiſdem Martyribus Templa, Sacerdotia, Sacra, & Sacrificia conſtituimus; quoniam non ipſi, ſed Deus eorum nobis eſt Deus. Honoramus ſane memorias eorum tanquam Sanctorum hominum Dei, qui uſque ad mortem ſuorum corporum pro veritate certarunt &c.* Et paulo poſt: *Quæcumque igitur adhibentur religioſorum obſequia in Martyrum locis, ornamenta ſunt Memoriarum, non Sacra, vel Sacrificia mortuorum tamquam Deorum*. Quod itaque Eccleſiæ paſſim Martyrum, aliorumque Sanctorum Nomine dedicentur, id eo ſenſu fieri intelligendum eſt, ut non Sanctis ipſis primario, ſed Deo, in memoriam ipſorum, hoc eſt, in gratiarum actione pro collata ipſis a Deo gloria, & ut ibi Deus oretur per eorum interceſſionem, conſecrentur. Quæ ratio cum Eccleſiis omnibus æque conveniat, manifeſte ſequitur & illud, quod docet Guyetus in ſua Heortologia, Lib. I. Cap. VI. Quæſtione III. *Deum abſolute ſumptum, idoneum haud eſſe Titulum, qui Eccleſiæ alicui ſpecialiter imponatur*. Sed hæc aliaque ſcitu digna jam expoſuimus citato Tomo II. Romani Pontificalis, Titulo II. in Commentario ad §. XVIII. num. IV. & ſeqq.

§. V.

Dicto ultimo, *Kyrie eleiſon*, Sacerdos ſtans dicit: *Oremus*. Miniſtri: *Flectamus genua*. ℟. *Levate. Præveniat nos, quæſumus Domine, miſericordia tua, & intercedentibus omnibus Sanctis tuis, voces noſtras clementia tuæ propitiationis anticipet. Per Chriſtum Dominum noſtrum*. ℟. *Amen*.

§. VI.

Tum diſtans ab Altari, congruenti ſpatio genuflexus, & ſe ſignans, dicit: *Deus in adjutorium meum intende*; & ſtatim ſurgit, Clero reſpondente: *Domine ad adjuvandum*

dum me feſtina. Ipſe vero ſtans, dicit: *Gloria Patri*, *& Filio*, *& Spiritui Sancto.* Chorus reſpondet: *Sicut erat in principio*, *&c.* Poſtea Sacerdos dicit: *Oremus*. Miniſtri: *Flectamus genua*. ℟. *Levate*. Oratio.

Omnipotens, *& miſericors Deus*, *qui Sacerdotibus tuis tantam præ cæteris gratiam contuliſti*, *ut quidquid in tuo Nomine digne*, *perfecteque ab eis agitur*, *a te fieri credatur*: *quæſumus immenſam clementiam tuam*, *ut quidquid modo viſitaturi ſumus*, *viſites*; *& quidquid benedicturi ſumus*, *bene* ✠ *dicas*, *ſitque ad noſtræ humilitatis introitum*, *Sanctorum tuorum meritis*, *fuga dæmonum*, *Angeli pacis ingreſſus*. *Per Dominum noſtrum*.

COMMENTARIUS.

I. FInita Litania, ſurgit Sacerdos, &, ut ait noſter §. v. ſtans dicit, *Oremus*, & ubi Miniſtri dixerunt, *Flectamus genua*, & *Levate*, dicit ille Oratiooem, *Preveniat nos quæſumus Domine &c.* juxta ritum præſcriptum jam in Romano Pontificali Parte II. Titulo II. §. XIX. in cujus Commentario notavimus, de iſta Oratione altum in omnibus Pontificalibus vel D. annorum fieri ſilentium. Extat nihilominus in memorato Pontificali Romano una cum alia, quæ incipit, *Magnificare Domine Deus noſter &c.* Quod in noſtro §. VI. edicitur, expreſſum eſt etiam in citato Pontificali Romano §. XXII. ex cujus tamen præſcripto Epiſcopus ter, voce ſemper altius elevata, dicit, *Deus in adjutorium meum intende &c.* Cujus ritus meminit quidem Gulielmus Durandus, ut alios aotiquiores Auctores omittam, Lib. I. Rationalis, Cap. VI. ubi etiam ait, dici ad Altare, *Deus in adjutorium meum intende &c.* quia tunc demum incipit quod eſt in hoc Officio principale. Addit, dici verſum, *Gloria Patri &c.* quia hæc Benedictio fit ad exhibendam gloriam Trinitati. Obſervat mox etiam, omitti tunc temporis *Alleluja*, quia hæc Dedicatio ſignificat baptizandos, qui, percepta Fide, ad pugnam ſe præparant; & quia adhuc ſuot inter ſuſpiria, & certamina conſtituti, ideo noo dici, *Alleluja*; qui enim baptizati non ſunt, laodibus Angelorum digoi non ſunt. Ita plane Durandus, ex quo confirmatur, qood iterum, iterumque in Commentariis ad memoratum Titulum II. Partis II. Romani Pontificalis diximus, probavimuſqoe, pleraſque cæremonias in Dedicatione Templi materialis adhiberi, quæ io ſpiritualis Templi, animæ ſcilicet, Dedicatione per Baptiſmum peraguntur; eo quod a Patribus Dedicatio Templi materialis repræſentatur, ut figura Dedicationis Templi ſpiritualis. Oratio tandem, *Omnipotens*, *& miſericors Deus*, *qui Sacerdotibus &c.* in noſtro §. VI. deſcripta, antiqua & ipſa eſt, & dici etiam ſolita in Beoedictione, & impoſitione primarii lapidis pro Eccleſia ædificanda, nt videre eſt ſupra Cap. XXVIII. de eaque noonihil diximus in Commentario ad §. X. ejuſdem Capitis, quod inſcriptum eſt: *Ritus benedicendi*, *& imponendi primarium lapidem pro Eccleſia ædificanda*, *a Sacerdote facultatem habente ab Epiſcopo*.

§. VII.

His dictis, inchoat Antiphonam, *Benedic*, *Domine*, *Domum iſtam Nomini tuo ædificatam*, cum tribus Pſalmis ſequentibus, videlicet, Pſalmo CXIX. *Ad Dominum cum tribularer clamavi &c.* Pſalmo CXX. *Levavi oculos meos in montes &c.* Pſalmo CXXI. *Lætatus ſum in his*, *quæ dicta ſunt mihi &c.* Antiphona, *Benedic*, *Domine*, *Domum iſtam &c.*

§. VIII.

Interim aſpergit interius parietes in parte ſuperiori, & inferiori, inchoaus aſperſionem a parte Evangelii, dicens: *Aſperges me Domine &c.* Tum ad Altare reverſus, dicit: *Oremus*. *Flectamus genua*. ℟. *Levate*. Oratio.

Deus, *qui loca Nomini tuo dicanda ſanctificas*, *effunde ſuper hanc Orationis Domum gratiam tuam*, *ut ab omnibus hic Nomen tuum invocantibus auxilium tuæ miſericordiæ ſentiatur*. *Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum*. *Qui tecum vivit*, *& regnat in unitate Spiritus Sancti Deus*, *per omnia ſæcula ſæculorum*. ℟. *Amen*.

COMMENTARIUS.

I. DUm caotatur Antiphona, *Benedic*, *Domine*, *Domum iſtam &c.* cum tribus Pſalmis notatis in §. VII. Sacerdos, ut ait ſequens §. VIII. *interim aſpergit interius parietes in parte ſuperiori*, *inchoans aſperſionem a parte Evangelii*, *dicens*, Aſperges me Domine &c. *Tum ad Altare reverſus*, *dicit*, Oremus &c. Incipit itaque Sacerdotis Proceſſio ab inchoatione prædictæ Antiphonæ, eaque finita, cantantur tres Pſalmi prædicti, ut ſufficiaot ad faciendam Proceſſionem ipſam, aſperſionemque parietnm Eccleſiæ. Cæterum ſi Proceſſio finem ſuum haberet, ut in parvis Oratoriis accidere ſolet, ante Pſalmorum terminationem, mooet ad hunc §. Barruſaldus, ſilere tunc debere Cantores, ubi finem habet Proceſſio, dicto tamen

in fine, *Gloria Patri &c.* ut fieri ſolet in aliis Proceſſiooibus. Quod vero memoratos tres Pſalmos ſpectat in §. VII. notatos, ſuot ipſi plane ceotesſimus decimus nonus, centeſimus vigeſimus, & ceoteſimus vigeſimos primus Pſalterii, vocaoturque Cantica Graduum, ſeu Gradualia, quia caotabantur ona com aliis duodecim in aſcenſione quindecim gradoom Templi Salomonis; tot enim fuiſſe gradus ejuſdem Templi, teſtantur non modo receotiores Interpretes, verum antiqui Eccleſiæ Patres, ac præſertim S. Auguſtinus, ut idem Barruſaldus notavit loco citato, ubi etiam mooet, quod ubi Eccleſia benedicenda, adeo vaſtæ ſit amplitudinis, ot iſti tres Pſalmi, ad faciendum ejus circuitum, parietumque aſperſionem minime ſufficiant, addi & alii poſſiot ex Gradualibus, quia ſcilicet ſunt ad eundem effectum. Ad Oratiooem taodem quod attinet, *Deus, qai loca Nomini tuo &c.* ſupra in §. VIII. notatam legitur illa io Romano Pontificali, Parte II. Tit. II. *De Eccleſiæ Dedicatione, ſeu Conſecratione*, de qua nos, ſicut & de ritibus io præſenti Capite Romani Ritualis præſcriptis ad benedicendam novam Eccleſiam, ſive Oratorium publicum, ut ibi Sanctiſſimum Miſſæ Sacrificium celebrari poſſit, abunde diximus in noſtris ad ipſum Pontificalis Romani Titulum Commcotariis,

§. IX.

His peractis, dicitur Miſſa de tempore occurrenti, vel de Sancto.

COMMENTARIUS.

I. EXpleta Benedictione, Populus Eccleſiam ingreditur; ab ipſa enim excludi debet, donec abſoluta eſt Benedictio, uti habetor ſupra ln §. II. interimque a Clericis parantur Altaria, colore adhibito tempori, & Officio congruente. Ex præſcripto hujus noſtri §. *dicitur Miſſa de tempore occurrenti, vel de Sancto*, cujus ſcilicet ſit eo die Officium; lapſuſque videtur Barruſaldus io ſua ad hunc §. Nota, ubi ait, quod *magis conveniens videtur celebrare Miſſam in Dedicatione Eccleſiæ.* Sicut eoim Eccleſia non conſuevit celebrare anniverſariom Benedictionis Eccleſiarum, ſed dumtaxat Dedicationis, ſeu Conſecrationis, ita nec Miſſam Dedicationis celebrare, ubi Eccleſia non dedicatur, ſed benedicitor. Atque hæc eſt ona inter alias differentia ioter Benedictionem Eccleſiæ, & Dedicationem, qood iſta peculiari Miſſa, & Officio, etiam aoniverſario celebratur, illa vero oequaquam. Gæterum teſte Quarti in Tractato, *De Benedictionibus*, Tit. II. Sectiooe x. io Doctrina Morali, Dubitatiooe 1. *Benedictio ſimplex, & Conſecratio Eccleſiarum differunt inter ſe penes majorum, & minorem ſolemnitatem, ſeu penes ritum altiorem, & inferiorem; ſimplex enim Benedictio, quæ etiam verbalis dicitur, fit ſolis verbis, & ſimplicioribus ritibus; Conſecratio vero eſt Benedictio realis, in qua intervenit unctio ſacri Olei, & Chriſmatis, & pluribus, ſacratioribuſque ritibus conficitur, quibus expreſſius ſignificatur excellentia Divinæ Majeſtatis, cui Templum dicatur, & pertinet ad Miniſtrum majoris dignitatis. Sicut etiam in Horis Canonicis differt Officium ſimplex, vel ſemiduplex ab Officio ſolemni primæ claſſis; item Miſſa privata a ſolemni, & Beatificatio a Canonizatione Sanctorum.* Similia his legere eſt apud alios Scriptores.

§. X.

Eccleſia vero, quamvis a ſimplici Sacerdote, ut ſupra, ſit benedicta; ab Epiſcopo tamen conſecranda eſt.

COMMENTARIUS.

I. QUod in hoc noſtro §. edicitor, ot Eccleſia nempe, quamvis a ſimplici Sacerdote ſit benedicta, ab Fpiſcopo tamen ſit conſecranda, conſtitutom id jam antea fuit a variis Synodis, ac præſertim a Londinenſi celebrata anno MCCXXXVII. Can. 1. qoem Jubet hoc loco deſcribere: *Baſilicarum Dedicatio*, ioquit, *a veteri Teſtamento initium dignoſcitur habuiſſe, & in Novo eſt a Sanctis Patribus obſervata. In quo eſt eo dignius, & ſtudioſius facienda, quo in illo offerebantur tantum hoſtiæ animalium mortuorum, in iſto vero cæleſtis Hoſtia viva, & vera, ipſe ſcilicet Unigenitus Dei Filius in Altari offertur pro nobis, manibus Sacerdotis. Quare ſtatuerunt provide Sancti Patres, ne in aliis locis, quam Deo dicatis, niſi neceſſitatis cauſa, celebraretur Officium tam ſublime. Porro quia vidimus per nos ipſos, & a pleriſque audivimus, tam ſalubre miniſterium contemni, vel ſaltem negligi a nonnullis, dum multas invenimus Eccleſias, & etiam Cathedrales, quæ licet ſint ab antiquo conſtructæ, nondum tamen ſunt conſecratæ Oleo ſanctificationis: volentes huic periculoſæ negligentiæ obviare, ſtatuimus, & ſtatuendo præcipimus, ut omnes Eccleſiæ Cathedrales, Conventuales, & Parochiales, quæ perfectis parietibus ſunt conſtructæ, infra biennium per Diæceſanos Epiſcopos, ad quos pertinent, vel eorum auctoritate per alios conſecrentur, ſicque infra ſimile tempus fiat de cætero conſtruendis.* Statuit & mox Synodus ipſa, ne tam ſalubre Statutum tranſeat io contemptom, ſi loca hujuſmodi noo fuerint ioſra biennium a perfectionis tempore dedicata, a Miſſarum ſolemniis uſque ad Conſecrationem manere interdicta, niſi aliqua ratiooabili caoſa excuſentur.

II. Huic plane Canoni, aliiſque permultis antiquioribus, ſaoctæ memoriæ Benedictus Papa

pa

pa XIII. Eccleſiaſticæ diſciplinæ, ac ſacrorum rituum tenax, ſervator, & cuſtos obſervantiſſimus, non modo in minoribus conſtitutus, Epiſcopali, & Cardinalitia dignitate præditus, ac factus Pontifex Maximus, & ſenio confectus permultas, tum variis in locis, tum Romæ potiſſimum conſecravit Eccleſias; verum etiam in ſuo Romano Concilio, quod celebravit in Lateranenſi Eccleſia anno Jubilæi MDCCXXV. Titulo XXV. Cap. I. expreſſe mandavit, ut Cathedrales Eccleſiæ, & Parochiales, licet jam antea benedictæ, cum majoribus ſaltem Altaribus intra annum in Civitatibus, & in Diœceſibus intra biennium poſt earum reſtaurationem ab Epiſcopo conſecrentur. Sic autem inquit: *Antiqua mandant Sanctorum Patrum Decreta, ut, ſicut non alii poſſunt, quam Sacrati Domino Sacerdotes Sacra peragere, & Hoſtias offerre ſuper Altare, ita non alibi, neceſſitas niſi ſumma coegerit, quam in Deo dedicatis locis, ideſt, in Tabernaculis, Divinis ab Epiſcopo precibus delibutis, Divina debeant Sacrificia celebrari.* Tum vero ſubdit: *Incumbant quoriren Epiſcopi, ut Eccleſiæ ſaltem Cathedrales, & Parochiales, & majora ipſarum Altaria, quæ adhuc perfecta non ſunt, nec dedicata, intra annum, ſi fieri poterit, in Civitatibus, per Diœceſes vero intra biennium, omnino perficiantur, & ſolemniter conſecrentur.* Notandum plane adverbium illud *ſaltem*, ex quo addiſcimus, mentem fuiſſe Pontificis, ut Collegiatæ etiam, Conventuales, atque inſigniores locorum Eccleſiæ, tametſi Parochiales non ſint, Conſecrationis munere decorentur, quia ſcilicet multæ ſunt conſecratarum ab Epiſcopis Eccleſiarum ſupra cæteras a ſimplicibus Sacerdotibus benedictas prærogativæ, de quibus nonnihil diximus nos in noſtris ad Romanum Pontificale Commentariis.

III. Omiſſis itaque hoc loco conſecratæ Eccleſiæ prærogativis, ac privilegiis, illud plane hoc loco monendum cenſui, etiam Eccleſiam non conſecratam, modo ædificata ſit proprii Epiſcopi auctoritate, privilegio immunitatis gaudere, etiamſi interdicta poſtea fuerit; uti inter alia ſtatuit Concilium Provinciale VI. Beneventanum ſub Beneventano Archiepiſcopo Hugone Goidardio anno MCCCLXXIV. celebratum, Tit. XII. Cap. XV. *Præmiſſum*, inquit, *privilegium immunitatis, & pœnam violationis extendimus per omnia ad Eccleſias etiam non conſecratas, dummodo auctoritate Epiſcopi fundatæ fuerint, & ædificatæ; & idem de Eccleſiis interdictis, cum ſit Dei privilegium, qui non peccat.* Tum paucis interjectis diſerte ait, *Oratoria privata non habere talem immunitatem, cum poſſint quotidie ad aliam formam mutari.* Atque hæc eſt ratio potiſſima, cur privata, domeſticave Magnatum, divitumque Oratoria minime benedici ſoleant, uti jam ſupra diximus in Præfatione ad Caput XXIX.

CAPUT XXX.

Ritus Reconciliandi Eccleſiam violatam, ſi nondum erat ab Epiſcopo conſecrata.

I. Sicut Reconciliatio Eccleſiæ violatæ, quæ fuerat ab Epiſcopo conſecrata, ab Epiſcopo fieri debet, ut late diximus Tomo II. Romani Pontificalis in Commentariis ad Titulum VII. qui inſcriptus eſt, *De Eccleſiæ, & Cœmeterii Reconciliatione*, ita & Eccleſia a ſimplici Sacerdote benedicta, ſi fuerit violata, vel polluta, per ſimplicem pariter Sacerdotem, ab Epiſcopo tamen delegatum, ut dicemus infra in Commentario ad §. peragitur. Quamquam vero Rubrica noſtri hujus Capitis loquatur de violatione, non autem de pollutione Eccleſiæ, & apud Auctores non paucos aliud ſit violare Eccleſiam, aliud ipſam polluere, recte nihilominus docet Paſſerinus, *De pollutione Eccleſiæ*, Diſputatione I. Cap. III. num. 1. Eccleſiæ violationem dici etiam pollutionem; idque pluribus probat Barruſaldus ad Rubricam hujus Capitis, ubi & varios Auctores citat, quos non opus eſt hic recenſere.

II. Porro dicitur reconciliari Eccleſia, cum ſcelere aliquo violata, ac polluta eſt. Sicut enim Templum ſpirituale, quod eſt Chriſtianus, per crimen profanatum, non poteſt amplius per Baptiſmum conſecrari, ſed tantum reconciliari debet per aquas pœnitentiæ, uti loquuntur Theologi, ita & Templum materiale profanatum, ſeu violatum, non quidem amplius ſolemni ritu reconſecrandum eſt, ſeu benedicendum, ſed tantum reconciliandum, iiſque reconciliationis ritibus, qui cæremoniis reconciliationis Templi ſpiritualis per pœnitentiam reſpondeant. Fit autem Reconciliatio Eccleſiæ, ut notat Durandus in Rationali Divinorum Officiorum Lib. I. Cap. VI. num. 34. ad exemplum, & terrorem, ut videlicet videntes Eccleſiam, quæ in nullo peccavit, propter peccatum alterius lavari, & purificari, vel inde exiſtiment, quantum propter ſuorum delictorum expiationem ſit laborandum. Atque id eſt, quod etiam docet Colonienſis Synodus MDXXXVI. Parte IX. Cap. XVII. adverterantque jam olim Theologi, per reconciliationem Eccleſiæ figurari peccatoris reconciliationem, uti inter alios notat antiquus Gloſſographus ad Caput unicum, *De Conſecratione Eccleſiæ* in VI. verbo, *pollui*.

III. Jam non propter omne vel enormiſſimum crimen Eccleſia polluitur, ſed propter quædam a Sacris Canonibus, & ab antiqua Eccleſiæ conſuetudine notata, ac late a nobis explicata in citato Tomo II. Romani Pontificalis, ad Rubricam Tituli VII. num. V. & ſeqq. Sed, ut de iis etiam hoc loco nonnihil dicamus, polluitur inprimis Eccleſia per ſanguinis humani effuſionem in eo factam, uti videre eſt in Capite IV. & Capite ultimo, *De Conſecratione Eccleſiæ*, atque in Capite unico, Titulo eodem in VI. in quibus ſimpliciter dicitur, *ſanguinis effuſione Eccleſiam violari*. Sed id indubie de injurioſa, & voluntaria effuſione intelligi debet, quemadmodum & Canonici Juris Interpretes, & Theologi uno conſenſu docent, & communis praxis obſervat. Unde Synodus Colonienſis anni MDXXXVI. Parte IX. Capite VII. ait: *Reconciliatur Eccleſia, aut Cœmeterium ob enormem ſanguinis effuſionem, dedita opera, violenter, & injurioſe commiſſum.* Cum ergo non ipſa materialis ſanguinis effuſio ipſam Eccleſiæ pollutionem, ſeu profanationem præ-

præcipne inducat, ſed ipſum crimen, quod in ſanguinis effuſione perpetratur, conſequens eſt, ipſam Eccleſiam ex mente Canonum oon pollui, tametſi etiam copioſus ſanguis effluat, ſi tamen percuſſio levis ſuerit, ut, ſi verbi gratia pueri in rixa alter alterum percutiat, & ex naſo copioſus ſanguis effluat, uti poſt alios citatos notat Barboſa, *De Officio Epiſcopi*, *Allegatione* XXVIII. num. 26. Porro Beneventanum VI. Provinciale Concilium habitum anno MCCCLXXIV. Tit. XII. Cap. XI. ubi recenſet cauſas, quibus Eccleſiæ ſint reconciliandæ, poſtquam dixit, enormi, & violenta ſanguinis effuſione, per contentionem facta, & ex animo, pollui Eccleſiam, ſtatim ſubdit, quod, *ſi eſſet modica, vel levis, ut ſi quis forte, dum contendit cum aliquo in Eccleſia, impetu facto, offendat eum in naribus, vel cum ungue exeoriet aliquantulum ſanguinis effuſione, & ſine animo effundendi ſanguinem, vel in ore leviter, non eſſet Eccleſia reconcilianda.* Idem ait dicendum, *ſi de lapide, vel ligno, vel alio cadente de Eccleſia, fortuito caſu aliquis occidatur in ea; vel ſi aliquis furioſus ſe ibi præcipitaverit, aut icta proprio occiſus fuerit.* Pergit Concilium ſubditque ſtatim, *idem dicendum ſi Martyr infra Eccleſiam occidatur, nam ejus ſanguine non polluitur Eccleſia, ſed conſecratur.* Verum puto, labi io hoc Concilium, cum conſtet, etiam Martyrum nece pollutas fuiſſe Eccleſias, & reconciliatas; ejuſqoe rei celebre exemplum habemus apud Alexandrum Papam III. qui polluta Cantuarienſi Eccleſia ex ſanguine, ac nece S. Thomæ Archiepiſcopi Cantuarienſis, illius reconciliatiooem decrevit, ita ſcribens Alberto, & Theodoberto Cardinalibus: *Mandamus vobis, quatenus Eccleſiam Cantuariæ faciatis reconciliari, ita tamen ut Sacramentum priſtinæ Dedicationis non debeat iterari, ſed ſicut ſolet fieri in Eccleſia S. Petri, tantum Aqua benedicta aſpergatur.* Extat hæc Epiſtola inter Epiſtolas S. Thomæ Cantuarienſis, Lib. V. Epiſtola XCV. apud Chriſtianum Lupum Tomo X. Operum editionis Venetæ, pag. 371. col. I. & apud Baronium ad annom MLXXII.

IV. Quamquam vero ex communi Doctorum ſententia, ſola percuſſio etiam gravis, & enormis ſine ſanguinis effuſione non profanet Eccleſiam, certum nihilomioos eſt, ſi citra ſanguinis effuſionem ex vulnere in Eccleſia inflicto ſequatur mors vulnerati, Eccleſiam cenſeri pollutam, conſtatque ex citato Capite IV. *De Conſecratione Eccleſiæ*, ubi Innocentius Papa III. Compoſtellano Archiepiſcopo reſcribens, diſerte docet, propter homicidia in Eccleſia contingentia, Eccleſiam pollui, atque iccirco reconciliandam eſſe reſpondet. Cæterum ubi volnus inflictum eſſet extra Eccleſiam, & vulneratos moreretur intra Eccleſiam, non pollui ob eam mortem, ipſam Eccleſiam, quia ipſum homicidium, cui ipſa pollutio adſcribitur, non cootigit in Eccleſia, reſolvit Barboſa citato loco, num. 23. quem inter alios ſequutus eſt Vaneſpen, Parte II. Juris Eccleſiaſtici, Tit. XVI. Cap. IV. nom. XVII. ubi etiam recte ſubdit, quod e contrario, ſi vulnus læthale inflictum ſit in Eccleſia, & mors ſequatur extra Eccleſiam, polluta cenſebitur Eccleſia. Atque id eſt, qood oon modo Scriptores paſſim recentiores docent, verum etiam variæ Synodi, inter quas Provincialis VI. Beneventana citato ſuperius loco rationem etiam ejus doctrinæ aſſignat ſic inquiens: *Si tamen aliquis in Eccleſia læthaliter vulneratur, & poſt moriatur extra Eccleſiam in domo ſua, vel alibi, quia ibi mori intelligitur, ubi cauſam mortis accepit, reconciliabitur Eccleſia.*

V. Alius modus, quo apud Latinos Eccleſia polluitur, humani ſeminis effuſione contingit: *Si homicidio, vel adulterio Eccleſia violata fuerit, diligentiſſime expurgetur, & denuo conſecretur.* Verba ſunt Canonis, *Si motum*, XVII. De Conſecratione, Diſtinctione I. quem Iginio Papæ Gratianus tribuit, Quod tamen falſum eſt, cum vix tempore Higini, qui electus Romanus Pontifex fuit anno CXXXVII. ut docet Pagius in ejus Vita, Eccleſiæ publicæ fuerint, & conſecratæ. Extant nihilominus eam in rem varii poſterioribus ſæculis editi in Conciliis Canones, ac Summorum Pontificum Decretales Epiſtolæ, qualis eſt illa Alexandri Papæ III. in Capite, *Significaſti*, *De adulteriis, & ſtupro*; & illa Gregorii IX. in Capite ultimo, *De Conſecratione Eccleſiæ*, in qua hic Pontifex Epiſcopo Aſtoricenſi reſcribit: *Si Eccleſia non conſecrata cujuſcumque ſemine fuerit, aut ſanguinis effuſione polluta, Aqua protinus exorcizata lavetur, ac Divinæ laudis organa ſuſpendantur. Eſt autem, quam citius fieri poterit, conſecranda.* Ubi nota, ut Eccleſia violetur, polluaturve, non eſſe neceſſariom, ut ſit cooſecrata, vel benedicta, ſufficit enim, ut ab Epiſcopo ad publicam Miſſarum celebrationem deſtinata ſit. Sed invaluit tamen uſus, & qoidem multis ab hinc ſæculis, a ooſtro non modo Rituali Romano, verum etiam in variis Synodis præſcriptus, ut Eccleſiæ, ſeu Oratoria publica, ut ibi Sanctiſſimum Miſſæ Sacrificium celebrari poſſit, prius rite a Sacerdote aliquo de Epiſcopi licentia benedicerentur, uti jam dictum ſuperius fuit initio Capitis XXIX. Cæterum ex recitata Gregorii Papæ IX. Decretali docent Canonici Juris Interpretes, Eccleſiam non conſecratam, vel illam, quæ tantum eſt benedicta, per ſimplicem Presbyterum expiari poſſe.

VI. Circa hunc modum polluendi Eccleſiam humani ſcilicet ſeminis effuſione, varias quæſtiones reſolvit jam laudata ſuperius Synodus VI. Provincialis Beneventana citato Titulo XII. Cap. XI. nam primo ait, propter pollutionem in ſomnis habitam intra Eccleſiam, eam minime reconciliandam. Secundo, ſi vir intra Eccleſiam debitum reddat uxori, vel e converſo, aut cauſa prolis coierit, licet quidam dicant, quod factum occultum eſt, potius Papam conſolendum, quam reconciliandam Eccleſiam, contrarium tamen ſtatuit, eamque reconciliandam aſſirmat; idemque ait faciendum *pro vitio ſodomitico ibi perpetrato.* Proponit tertio haoc ſibi quæſtionem, an polluatur nempe Eccleſia propter occultam fornicationem, aut adulterium, quam ita reſolvit: *Propter occultam autem fornicationem, aut adulterium intra Eccleſiam commiſſam, ſuper quo pluries fuimus conſulti, non reconciliabitur Eccleſia, ſed propter manifeſtam, & quando publica fama eſſet de hoc, & uterque delinquentium, vel alter eorum publice crimen confiteretur. Abſonum enim, & difficile ſatis videtur, propter hujuſmodi occultas pollutiones, eam forſan potiſſime in his partibus ſæpius a quibuſdam viliſſimis Presbyteris, & aliis quandoque in Vigiliis Sanctorum committantur, teſte Domino, & noſtra conſcientia, cui pluries revelatum eſt, de quibus nulla fama, aut ſcandalum eſt, per Epiſcopum, qui non*

po-

poteſt alii committere, fieri ſolemuer reconciliationes Eccleſiæ conſecratæ, quia ſic oportet quotidie diſcurrere. Addit mox, *quoſdam conſulere, tutius eſſe, ſi fiat reconciliatio in omni eventu, etiamsi non ſit publicum, & hoc ideo, ut is, qui ibi peccavit, conteratur, & confundatur, & alii hoc videntes terreantur, & arceantur a ſimili, & ut Eccleſia in majori reverentia habeatur.* Opportune autem ſubdit, *cavendum tamen, ne etiam ſigno pœnitens denudetur.* Quid autem agendum a Confeſſario, qui pollutionem Eccleſiæ per pollutionem ſcit, exponit tandem eadem Synodus, ſic plane inquiens: *Sacerdos autem, qui hoc ſcit per Confeſſionem, tutius faciet, ſi Epiſcopo revelet in genere ſic dicendo:* Talis Eccleſia indiget reconciliatione, nihil plus quæratis a me. *Talis autem Sacerdos ſic ſciens hoc in Confeſſione, ſalva conſcientia, poterit ibi celebrare, non tamen, ubi alias eſſet violata, vel polluta.*

VII. Apud Græcos, etſi in Orationibus, quæ violationis Eccleſiæ cauſas memorant, nulla de impuritate ob effuſum ſemen contracta, mentio fiat, puto nihilominus, apud ipſos eam etiam ob cauſam humani ſcilicet effuſi ſeminis Eccleſiam pollui, & expiatione indigere. Qui enim mulieres menſtruis ſordidas ab Eccleſiæ limine repellunt, & eas cum viris in locis adjunctis, puta veſtibulis, Catechumeneis, aliiſque id genus locis habitare prohibent, juxta Canonem LXXIV. Concilii Trullani, prohibitum quoque concubitum, libidinoamve quamcumque ſeminis effuſionem tanquam a non violata per ipſam Eccleſia, nequaquam excuſare poterunt, ut ſcite notat eruditus Goar, qui etiam in Notis ad Orationem pro muliere puerpera poſt quadraginta dies, inter alia obſervat, corporum munditiem tantam requirere Græcos in Eccleſiis, ut a partu nondum purgatas mulieres ab illarum ingreſſu arceant, & menſtruis defluentibus inquinatæ, rubore contemptu, conſcientia urgente, ſe ipſas hodie eliminent, panem pro oblatione pinſere detrectent, ſed & Sacra quævis tangere, Reliquiaſque deoſculari vereantur, illiſque ſatis eſt juxta limina, foriſque ſubdio oculis tranſeuntium expoſitas ſtare. Addit & alia memoratus Auctor, quæ Græcorum rituum ſtudioſus apud ipſum citato loco videre poterit, ubi eam in rem non modo veterum Græcorum Scriptorum, ſed & Latinorum teſtimonia recenſet, atque deſcribit.

VIII. At vero omiſſis Græcorum ritibus, tertio polluitur Eccleſia apud Latinos, ſi in ipſa ejuſque Cœmeterio, excommunicatus denunciatus, vel publicus Clerici percuſſor, infidelis, hæreticuſve, ſepeliatur; eamque icçirco, ſacris eſſe cæremoniis expiandam Juris Canonici Scriptores docent in Capite, *Conſuluiſti*, VII. *De Conſecratione Eccleſ.* Hæreticorum quacumque injuria, & inſolentia Sacra Templa non profanari, ſeu violari, plurimis Eccleſiaſtici Decreta perſpicue docent, quæ quidem propter ſolam eorum ſepulturam reconcilianda eſſe, declarant in Capite, *Propoſuiſti*, *de Conſecratione Eccleſiæ.* Juxta ritum Græcorum reconciliatur etiam Templum ab hæreticis, vel gentilibus profanatum, uti videre eſt in eorum Euchologio, ubi legitur, *Oratio in aperiendo, ſeu reconciliando Templo a Gentibus, ſeu ab hæreticis prophanato.* Teſtatur etiam S. Gregorius, Libro III. Dialogorum, Cap. XXX. ſe dedicaſſe, ſeu reconciliaſſe Templum, quod Ariani contaminaverant, Deumque miraculis illuſtribus hanc Dedicationem probaſſe. Quæ vero fuerit Veterum diſciplina circa Idolorum Templa, Judæorum Synagogas, & hæreticorum Eccleſias, an ſcilicet ubi illa Chriſtiani occupabant, Catholicis ritibus conſecrarent, vel ne, late explicat eruditus Martene, Lib. II. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Capite XIV. per totum, ubi variam fuiſſe temporum diſciplinam tradit, allatis variis antiquorum Scriptorum teſtimoniis, quibus docemur, fuiſſe ipſa Templa aliquando ritu Eccleſiaſtico expiata, aliquando vero funditus everſa.

IX. Quicquid autem de ea diſciplina fuerit, ut Rubricam noſtri hujus Capitis magis magiſque illuſtremus, pollutioni, ſeu violationi Eccleſiæ unicum remedium ſtatuit Eccleſia, per reconciliationem ſcilicet ſub præſcriptis ritibus, ac precibus infra enarrandis peragendam. Dixi plane unicum remedium, quia ſcilicet improbanda eſt Dianæ ſententia, qui ait, poſſe remanere reconciliatam Eccleſiam, ſi bona fide Sacerdos in ipſa polluta, violataque Eccleſia, celebret. Merito autem Dianæ ſententiam rejicit, confutatque inter alios Nicolius in Floſculis, verbo, *Eccleſia*, num. 29. quem etiam ſequitur Barruſaldus in Notis ad hanc noſtram Rubricam, num. 19. rationemque aſſignat, quod nempe Sacrificium Miſſæ, licet ſummum, & ſanctiſſimum ſit, attamen non habet extenſionem ad ſanctificandum locum; aliter enim quæcumque, ubi erigi poſſunt Altaria, etiam extemporanea, & pro interim remanerent ſacra, & immunia. Licet itaque in Eccleſia polluta Sacerdos aliquis bona etiam fide celebraverit, adhuc reconciliari debet, nullum enim extat Conciliorum Decretum, authenticumve Ritualium, Doctorumque inſignium teſtimonium, quo niti valeat inanis Dianæ opinio.

X. Illud vero in citato toties Rubricæ Capite, quod inſcriptum eſt, *Ritus reconciliandi Eccleſiam violatam, ſi nondum erat ab Epiſcopo conſecrata*, notandum potiſſimum eſt, Eccleſiam ab Epiſcopo conſecratam, ſi fuerit polluta, jam a nullo alio Sacerdote, niſi ab Epiſcopo poſſe expiari, ac reconciliari. Hinc ſtatim, ac aliqua Eccleſia, vel Oratorium publicum, violatum, pollutumve remanet, quærendum profecto eſt, an conſecrata, vel benedicta fuerint. Si utique conſecrata fuiſſe illa conſtet, quod præſumi certe non debet, niſi talia eſſe probentur, veteri inſcriptione, vel anniverſario ejus Dedicationis cultu, nonniſi a proprio Epiſcopo, ſeu ejus delegatione, ab alio Epiſcopali dignitate prædito, reconcilianda ſunt, tametſi longe diſtent, & inaceſſis montibus poſita. Si vero fuerint dumtaxat benedicta, delegari tunc poteſt ab ipſo proprio Epiſcopo ſimplex Sacerdos, ut ea reconciliet, uti expreſſe habetur in Capite, *Propoſuiſti*, IV. & Capite, *Aqua* IX. *De Reconciliatione Eccleſiæ*, quorum alterum, ita plane inquit: *Aqua per Epiſcopum benedicta Eccleſiam reconciliari poſſe per alium Epiſcopum non negamus, per Sacerdotes ſimplices hoc fieri de cætero prohibentes, non obſtante conſuetudine Provinciæ Bracharenſis, quæ dicenda eſt potius corruptela, quia licet Epiſcopus committere valeat, quæ juriſdictionis exiſtunt, quæ Ordinis tamen Epiſcopalis ſunt, non poteſt inferioris gradus Clericis demandare. Quod autem mandantibus Epiſcopis, ſuper Reconciliatione factum eſt,*

eſt, hactenus per eoſdem, miſericorditer toleramus. Quod quidem dignum notatu eſt.

XI. Loquitur quidem Auctor hujus Decretalis Gregorius Papa IX. de Eccleſia polluta, quæ jam fuerat per Epiſcopum conſecrata, eamque ait non poſſe per ſimplicem Sacerdotem reconciliari, etiamſi Epiſcopus ei hanc facultatem præberet, ob eam ſcilicet rationem, quod licet Epiſcopus committere valeat ea, quæ juriſdictionis exiſtunt, Clericis etiam minoribus, non poteſt tamen eiſdem, vel ſimplicibus Sacerdotibus ea quæ ſunt Ordinis Epiſcopalis, qualis eſt Conſecratio Virginum, Ordinatio Clericorum, Dedicatio Eccleſiarum, & ſimilia, de quibus in Canone, *Quamvis*, Diſtinctione LXVIII. Ratio diſſerentiæ, cur ea, quæ ſunt juriſdictionis, poſſint inferioribus delegari ab Epiſcopo, non autem ea quæ ſunt Ordinis, aſſignatur a Gloſſa in recitato Capite, *Aqua*, verbo, *juriſdictionis*, quia ſcilicet juriſdictio ſola voluntate, & verbo committitur, ſive delegata fuerit, ſive ordinaria, & revocatur, ut in Capite, *Super quæſtionem*, §. *Porro*, *De officio Delegati*. Collatio vero Sacramentorum non confertur ſola voluntate, vel verbo, imo facto opus eſt, quia neceſſaria eſt viſibilis unctio, & exterior, quæ eſt ſignum interioris unctionis in corde, Capite unico, *De Sacra Unctione*; quæ perpetua eſt, & amitti non poteſt, licet executio quandoque ſuſpendatur, ut late probat Fagnanus in citato Capite, *Aqua*, num. 4. ubi non modo Canoniſtarum, ſed & Theologorum Principis S. Thomæ auctoritate docet, quod hactenus dictum eſt, poſſe quidem Epiſcopum ea, quæ ſunt juriſdictionis, non autem quæ ſunt Ordinis, inferioribus Clericis, & Sacerdotibus demandare.

XII. Cæterum poſſe Papam ea, quæ ſunt Ordinis, committere etiam inferioribus Sacerdotibus, patet ex Canone, *Quoniam*, Diſtinctione LXIX. Cap. *Cum contingat*, *De ætate, & qualitate*, & Cap. *Abbates*, *De privilegiis* in VI. Certe de Sacramento Chriſmatis perſpicuus eſt Textus in Canone, *Pervenit*, Diſtinctione XCV. & tradunt Doctores omnes in Capite, *Quanto*, *De conſuetudine*. Et de Reconciliatione Eccleſiæ pollutæ, de qua nos in præſenti agimus, teſtis eſt Innocentius in citato Capite, *Aqua*, ubi dicit, ſe ante audiviſſe, Papam pluribus Epiſcopis indulſiſſe, ut per ſimplices Sacerdotes poſſent reconciliare Eccleſias, Aqua tamen prius per Epiſcopum benedicta. Verum Clemens IV. qui electus Romanus Pontifex fuit anno MCCLXV. ut ſubdit Hoſtienſis in fine, & ex eo Fagnanus loco citato, num. 6. hoc de facili non concedebat, niſi de Eccleſiis nondum conſecratis, de quo ſe remittit ad id, quod legitur, & notatur in Capite proxime ſequenti, quod incipit, *Si Eccleſia*, citato Titulo, *De Conſecratione Eccleſiæ*, & in quod nos ſupra jam aliquid, quod huc facit, notavimus. Sed non omittendum, quod in re, quam tractamus, ſtatuit laudata ſuperius Beneventana Synodus VI. Provincialis celebrata anno Chriſti MCCCLXXIV. Tit. XII. Cap. XI. in fine: *Eſt autem attendendum, quod ſicut ad Epiſcopum ſpectat Eccleſiarum Conſecratio, ſic & Reconciliatio, vel poteſt alteri Epiſcopo delegare, non diſtincto a quo fuerit Aqua benedicta. Nam unus Epiſcopus poteſt aquam benedicere, & alter reconciliare, & hoc tenendum de Eccleſia conſecrata*. Tum vero mox: *Si vero non ſit conſecrata, tunc poteſt committi ſimplici Sacerdoti, ut ſuperius expreſſimus*. Concludit tandem, & ait: *Auctoritate Papæ etiam poſſet committi de Eccleſia conſecrata, ſicut multos vidimus impetrantes*. Quod Sæculo præſertim XIV. Eccleſiæ paſſim benedictæ, conſecratæque, effuſione humani ſanguinis, ac cædibus hominum polluerentur, nec poſſent Epiſcopi ſenio præſertim confecti aliove impedimento detenti, in amplis vaſtiſque Diœceſibus, ad iſtas Pontificalibus ritibus reconciliandas accurrere, facultatemve ſimplicibus Sacerdotibus delegare, opus fuit diſpenſatione Summi Romani Pontificis, qui pro ſua qua pollet plenitudine poteſtatis, facultatem illam Sacerdotibus inferioribus demandaret. Quod vero Sæculo etiam XV. non modo in noſtra Italia, verum etiam in Hiſpania adeo cruentis factionibus Divina humanaque omnia permixta eſſent, *ut ſingulis propemodum horis cædes fierent & omnium Ordinum, ac præſertim nobilium ſanguine, non viæ ſolum, & Fora, ſed Templa etiam redundarent*, vel ex Romano Breviario diſcere licet, in Feſto S. Joannis a S. Facundo die XII. Junii, Lectione V. quæ in ſecundo Nocturno legitur.

§. I.

Eccleſiæ violatæ Reconciliatio per Sacerdotem ab Epiſcopo delegatum fit hoc modo.

Altare Eccleſiæ omnino nudetur, provideaturque, ut Eccleſia poſſit libere circumiri, tam exterius, quam interius, ſi fieri poteſt. Paretur vaſculum cum Aqua benedicta, & aſpergillum de herba hyſſopo factum. Sacerdos indutus Amictu, Alba, Cingulo, Stola, & Pluviali albo, adhibitis aliquot Sacerdotibus & Clericis, procedit ad primariam Eccleſiæ portam, ubi ſtans Antiphonam incipit, dicens, Clero proſequente, *Aſperges me, Domine, hyſſopo, & mundabor; lavabis me, & ſuper nivem dealbabor*. Pſalmus, *Miſerere mei Deus*, totus cum Gloria Patri. Quo finito, Antiphona repetitur. Interim dum Antiphona, & Pſalmus dicitur, Sacerdos cum Aqua benedicta aſpergit in circuitu extrinſecus Eccleſiam, & Cœmeterium, ſimul aſpergendo alternatim ad parietes Eccleſiæ, ac ad terram Cœmeterii, præſertim ad loca contaminata. Quo facto, redit ad locum, ubi incepit aſpergere, & ſtans, dicit.

Oremus.

Omnipotens, & miſericors Deus, qui Sacerdotibus tuis tanta præ cæteris gratiam contuliſti, ut quidquid in tuo Nomine digne, perfecteque ab eis agitur, a te fieri credatur: quæſumus immenſam clementiam tuam, ut quod modo viſitaturi ſumus, viſites,

tes, & quidquid benedicturi ſumus, bene ✠ dicas, ſitque ad noſtræ humilitatis introitum, Sanctorum tuorum meritis, fuga dæmonum, Angeli pacis ingreſſus. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. Reconciliari poſſe Eccleſiam pollutam, ubi ſcilicet fueeat tautum benedicta, per ſimplicem Sacerdotem, peemiſſu ſcilicet Epiſcopi, in cujua Diœceſi Eccleſia ipſa extat, jam dictum ſupeeius ſuit, conſtatque ex præſenti §. ubi peimum edicitur, *ut Eccleſiæ violatæ Reconciliatio per Saeerdotem ab Epiſeopo delegatum fiat*; errantque iccieco Auctores illi, qui volunt, non eſſe oeceſſaeiam licentiam Epiſcopi ad eecunciliandam Eccleſiam non conſecratam, quique merito eefutantur a Paſqualigo Tomo I. *De Saeramentis Novæ Legis*, Quæſtione DCIV. & a Baeeuſaldo iu ſua ad hunc §. Nota, num. 31. & ſeq. Poreo quud ipſæ etiam Regularium Eccleſiæ, ſi fuerint pollutæ, liceutia Epiſcupi indigeant, ut reconciliaei poſſint, aperte deducitur ex oonnullis peivilegiia, quæ eam iu rem a Summia Romanis Poutificibus ſrequeuter Regulaees cunati ſunt obtinere.

II. Huc plane eeſeeei illud peivilegium poteſt, quod Clemens Papa VII. anno MDXXX. conceſſit Peiori Hiſpalenſis Conventus Dominicaui, ut ejuſdem ſacras Ædes pollutas reconciliare poſſet, datis Liteeis ad ipſum Priurem numine laudati Pootificis a Feanciſco Quinnone S.R.E. Tituli Sanctæ Ceucis in Jceuſalem Peesbyteeo Caedinali, quaa legeee eſt Tomo IV. Bullaeii Oedinis Peædicatorum, pag. 479. & ſeq. *Vobis*, inquit, *Religioſis Viris Dominis Priori, ſeu Præſidenti Monaſterii S. Pauli Hiſpalen. Ordinis Prædieatorum S. Dominiei præſentibus, & futuris, fidem facimus, & atteſtamur, qualiter Sanctiſſimus in Chriſto Pater, ae D.N. D. Clemens Divina providenta PP. VII. vivæ vocis oraculo nobis factio, ad humilem ſupplicationem Reverendi in Chriſto Patris, & D. Balthaſaris de Dlo Epiſcopi Scalen. ac Alberti de las Caſas, & Miebaelis de Arcos, Fratrum ejuſdem Ordinis, ae Sacræ Theologiæ Profeſſoram ante Sanctitatis ſuæ pedes perſonaliter conſtitutorum, vobis, & ad perpetuam rei memoriam pro tempore futuris dicti Monaſterii Prioribus, ſeu Præſidentibus, aut veſtras vices, aut loca tenentibas, qaoties Eccleſiam, Conventum, & Monaſterum veſtrum S. Pauli hujuſmodi aliqua ſanguinis effuſione, ſeu alia quavis re, ſeu modo, pollui eontigerit, toties cum Aqua per aliquem Catbolieum Antiſtitem a Sede Apoſtolica gratiam, & eommunionem babentem ſemel benedicta, & quæ Gregoriana nuncupatar, Domum, Eccleſiam, quæ conſaerata eſt, & Monaſterium ipſum reconciliare poſſitis, lieentiam conceſſit, & facultatem, perinde ac ſi minime polluta fuiſſet, eo ſcilicet modo, quo Eeeleſiæ non conſeeratæ, ſed tantum benedictæ reconciliantur.* Scio, inqui hoc privilegium de Eccleſia cunſeceata, cujus Reconciliatio, ſi ea fueeit violata, ſimplici Sacerdoti coonceditue, ſed quis dubitaee queat, quin Summi Pontifices de plenitudine poteſtatis poſſint a fortiori facultatem ſimplici Sacerdoti cnncedere reconciliare Eccleſiam dumtaxat benedictam, ſi fueeit polluta, inſcio etiam, ac iovito peopeio Epiſcopo Diœceſano.

III. Excepto Sedis Apoſtulicæ privilegiu, illud peo certo haberi debet, Eccleſiæ violatæ Reconciliationem non oiſi per Saceedutem ab Epiſcupo delegatum peeagi poſſe, uti ex hoc ooſteo §. addiſcimus, qui etiam mox ſubdit, iu ea Rcconciliatione Altaee Eccleſiæ omnino nudandum, peovideudumque, ut Eccleſia poſſit libeee ciecumiri, tam exterius, quam ioteeius, ſi fieei poteſt. Iſta denudatiu jam non fit taotum ob horroeem inſeeendum Fidelibua, ſed ob commoditatem Sacerdotis benedicentis, qui totam Eccleſiam exteeius inteeiuſque circumire debet, apeegendu io circuitu, ut hoc uoſtro eodem §. edicitue, & notat Baeruſaldus ad §. ipſum num. 33. & ſeq. ubi etiam eecte admonet, omnia, & ſingula amovibilia quæ obſtare circuitui poſſunt, amovenda eſſe, tum intra, tum extea, nullo habito reſpectu ad ædificii, reive amovendæ oobilitatem; neque laboei, aut expeuſis paeceodum peo mueoeum ſeactuea, ut liber, & commodus habeatue teanſitus, præcipue io paete exteiuri; cavendumque iis ait, qui volunt habitacula contigua alicui Eccleſiæ ædificaee, ne aditum obſtruant, quia in hujuſmodi Benedictiouis, Recunciliationiſve Eccleſiaeum caſibus, habitacula ipſa ruinæ, & demolitioni exponuntue, uti factum non ſemel vidi. Mandat peæteeea hic noſter §. ut *paretur vaſeulum eum Aqua benedicta, & aſpergillum de berba byſſopo factum*. Aquam benedictam, ſicut in Conſecratiooe, aut Benedictione Eccleſiarum, ita & in ipſaeum Reconciliatione, adhibendam, docent nos Rituales Codices paſſim. Sed ſciendum hic tamen, quod, ubi agitur de expiatione Eccleſiæ jam cooſeceatæ peeagenda pee Epiſcopum, adhibenda tunc quidem eſt aqua, vino, & cioeei admixta, de qua diximus Tomo II. Romaoi Pontificalia, Tit. VII. in Commentaeio ad §. 1. At veeo ſi Eccleſia polluta tantummodo eſſet benedicta, tunc ſimplex Sacerdoa, qui illam recouciliat, utetur ſola Aqua benedicta ex diſpoſitione inſignis Epiſtolæ Decectalis Geegorii Papæ IX. in Capite x. *De Conſeeratione Eeeleſiæ*, ubi ita ioquit: *Si Eccleſia non conſeerata, eujuſcumque ſemine fuerit, vel ſanguinis effuſioue polluta, Aqua protinus exoreizata lavetur*; ideſt, Aqua benedicta communi cum ſale ex Gloſſa Canonici Juris in eecitato Capite x. Dicitue autem Aqua exoecizata, quia in illius Benedictioue exoecizantur dæmunes, jubentueque, ut ab ea eecedaut.

IV. Oppoſitam quidem ſententiam teuent Caedinalis Toletua, Lib. v. Cap. VIII. num. 13. & Pax Joedanus, Tomu I. Lucubeatiunum, Libeo v. Tit. XII. num. 160. vulentes, Aquam, cum qua reconciliatue a ſimplici Sacerdote Eccleſia, quæ fueeat tantum benedicta, debere ab Epiſcopo benedici. Sed huic opiniuni communis, & vera ſeutentia adveeſatur, quæ docet, non eſſe neceſſarium, quod Aqua ſit pee Epiſcopum benedicta, ut Eccleſia non Cunſecrata reconcilietue. Id quod non modu deducitur ex recitatis veebis Decretalis Geegorii Papæ IX. *Aqua protinus exoreizata lavetur*; quod non liceret, ſi eſſet Aqua benedicta per Epiſcupum expe-

pectanda ; verum etiam ex hoc noſtro præſenti §. in quo nulla ſit mentio adhibendæ Aquæ per Epiſcopum benedictæ in Eccleſiæ benedictæ Reconciliatione, quæ per ſimplicem Sacerdotem de licentia ſcilicet proprii Epiſcopi peragitur: *Paretur*, inquit, *vaſculum cum Aqua benedicta, & aſpergillum de herba hyſſopo factum*. Si enim neceſſarium fuiſſet, adhiberi Aquam ab Epiſcopo benedictam, dixiſſet utique noſter §. *Paretur vaſculum cum Aqua benedicta per Epiſcopum*.

V. Illud vero fateri cogimur, quod, ubi ſimplex Sacerdos ex conceſſione Summi Romani Pontificis conſecratam Eccleſiam eſſet expiaturus, deberet tunc quidem aqua uti per Epiſcodum benedicta, vino, ac cineri admixta, uti addiſcere licet ex recitato ſuperius Clementis Papæ VII. Diplomate in gratiam Conventus Hiſpalenſis Ordinis Fratrum Prædicatorum, ubi etiam aquam ipſam Gregorianam appellat, non quod ſcilicet Gregorius Papa IX. ejus aqoæ auctor fuerit, ſed quod ejos mentionem fecerit in ſua Decretali Epiſtola data ad Epiſcopum Aſtoricenſem, & relata in Capite IX. *De Conſecratione Eccleſiæ*, ubi hæc habet: *Aqua per Epiſcopum benedicta Eccleſiam*, conſecratam nempe, *reconciliari poſſe per alium Epiſcopum non negamus, per Sacerdotes ſimplices hoc fieri de cætero prohibentes*; Improbat plane qoorundam Epiſcoporum Hiſpanorum abuſum, qui ſimplices Sacerdotes deſtinabant ad reconciliandas Eccleſias violatas, licet ab Epiſcopis conſecratas. Qua in re adnotatione dignum eſt, quod legitur in Concilio Hiſpalenſi II. celebrato anno DCXIX. cui præfuit S. Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus, ubi nimirum Agapii Cordobenſis Epiſcopi factum, qui ad conſecrandas Eccleſias quandoqoc ſimplices Presbyteros delegerat, tanquam adverſus Canonicas Sanctiones attentatom a Patribus improbatur, atque damnatur, Canone VII. ſic ajentibus: *Septimo examine relatum eſt nobis, Veneraudiſſimum quondam Agapium Cordubenſis Vrbis Epiſcopum frequenter Presbyteros deſtinaſſe, qui, abſente Pontifice, Altaria erigerent, Baſilicas conſecrarent. Quod quidem non eſt mirum, id præcepiſſe Virum Eccleſiaſticis diſciplinis ignarum, & ſtatim a ſæculari militia in Sacerdotale miniſteriam delegatum. Ergo, ne ultra talis a nobis licentia uſurpetur, communi ſententia ſtatuendum oportuit, ſcientes, quia ſicut Presbytero illicita Conſecratio eſt Altaris, ita & conſtitutio*.

VI. Sicut Eccleſias conſecrare, ut cuique compertum eſt, ad Diœceſanum Epiſcopum pertinet, cui non licet id muneris ſimplici Presbytero etiam cum ſacris Oleis, & aqua per ipſum Epiſcopum benedictis exequendum delegare, hujus qoippe rei facultas uni Romano Pontifici reſervata eſt, oti jam dictum ſuperius fuit; ita ſi Eccleſia jam conſcrata polluatur, a nemine poteſt, præterquam ab Epiſcopo Diœceſano reconciliari; nec licet Epiſcopo hujuſmodi Eccleſiæ reconciliandæ facultatem ſimplici Presbytero delegare, quantumvis aquam ab Epiſcopo benedictam adhibiturus eſſet; cum hoc etiam Summo Pontifici reſervatum ſit, ot ſimplici Presbytero facultatem reconciliandæ Eccleſiæ pollutæ, quæ prius fuerat conſecrata, indulgere valeat, quemadmodum legere eſt in citata toties Decretali Gregorii IX. quæ incipit, *Aqua*, *De Conſecratione Eccleſiæ*, & ioter alios docet BENEDICTUS Papa XIV. Lib. XIII. *De Synodo Diœceſana*, Cap. XV. num. II. ubi etiam notat, quod, *ſi Eccleſia ſimpliciter benedicta fuerit, tunc idem Gregorius IX. in Capite*, Si Eccleſia, De Conſecratione Eccleſiæ, *ſtatuit, nulla præobtenta delegatione per ſimplicem Sacerdotem, adhibita aqua benedicta, quam Sanctam, ſive luſtralem vocant, poſſe Eccleſiam pollutam reconciliari*. Porro tametſi laudatus Gregorius Pontifex ſtatuerit, ut poſſit ſimplex Sacerdos Eccleſiam pollutam, quæ prius ſcilicet fuerat benedicta, expiare, *nulla præobtenta delegatione*, non puto hodie poſſe a ſimplici Sacerdote reconciliari Eccleſiam abſque ſui Epiſcopi licentia, & delegatione, juxta illud, quod perſpicue, expreſſeque præſcriptum eſt in præſenti noſtro §. ubi illud primum ſtatuit, ut nempe *Eccleſiæ violatæ Reconciliatio per Sacerdotem ab Epiſcopo delegatum fiat*.

VII. Sed ut cætera in eodem noſtro §. contenta explicemus, poſtquam dixit, parandum vaſcolom cum Aqua benedicta, & aſpergillum de herba hyſſopo factum, ita ſtatim ſubdit: *Sacerdos indutus Amictu, Alba, Cingulo, Stola, & Pluviali albo, adhibitis aliquot Sacerdotibus, & Clericis, procedit ad primarium Eccleſiæ portam, ubi ſtans Antiphonam incipit, dicens, Clero proſequente*, Aſperges me Domine &c. Veſtes præſcriptæ ſunt habitus Benedictionis, Reconciliationiſve ſolemnis Eccleſiarum, Sacerdotes autem, Clericique aliquot adhibentur, tum ad pſallendum, tum ad ea peragenda, quæ ritom ipſum Reconciliationis ſpectant, qui quidem ex Romano Pontificali deſumptus eſt, nonnullis motatis, uti videre Tomo II. Tit. VII. §. III. in quem nos in noſtris ad ipſum Pontificale Romaoum Commentariis nonihil diximus; ibidemque legere eſt non modo ritum aſperſionis Aquæ benedictæ in circuitu extrinſecus Eccleſiam, & Cœmeterium, verum etiam Orationem in hoc præſenti §. præſcriptam, *Omnipotens, & miſericors Deus, qui Sacerdotibus tuis &c.* & habetur in multis antiquis Ritualibus in ritu Reconciliandæ Eccleſiæ violatæ.

VIII. Ad aſperſionem quod attinet, de qua loqnitur hic noſter §. mandans, ut *Sacerdos cum Aqua benedicta aſpergat in circuitu extrinſecus Eccleſiam, & Cœmeterium, ſimul aſpergendo alternatim ad parietes Eccleſiæ, ac ad terram Cœmeterii, præſertim ad loca contaminata*; ſupponit quidem ipſe §. ut recte obſervat Barrufaldus, Cœmeterium eſſe Eccleſiæ contiguum, itaut tangat Eccleſiæ parietes, & nullo medio ſeparetur; contigua enim ſunt, quorum extrema ſe contingunt, uti ait Gloſſa Caoonici Juris in Capite, *Si Civitas*, *De ſententia excommunicationis* in VI. verbo *contigua*, ideoqne firmum ſtat, quod polluta Eccleſia, Cœmeterium qooque pollutum ſit, non vero e contra, ot communiter Scriptores docent in Capite unico, *De Conſecratione Eccleſiæ*, in VI. & ratio eſt, quia major, & nobilior pars trahit ad ſe minorem, & acceſſorium, quod eſt Cœmeterium, ſequitur principale, quod eſt Eccleſia, uti addiſcere licet ex Capite, *Acceſſorium*, *De regulis Juris*, in VI. Suppoſito igitur, quod una ſimol cum Eccleſia pollutum ſit Cœmeterium ob contiguitatem, hinc eſt, quod & ipſum Reconciliatione indiget, quæ fit uno eodemque tempore cum ipſa Eccleſiæ Reconciliatione. Atque hic illud notandum, ſecus ſcilicet dicendum, ſi Cœmeterium eſſet pol-

lutum

lutum etiamſi eſſet contiguum Eccleſiæ, nam tunc cum ſolum ipſum cenſeatur pollutum, ita & ipſum ſolum reconciliandum eſt ritibus præſcriptis infra in Capite XXXII. quod inſcriptum eſt, *Ordo reconciliandi Cœmeterium violatum, ſive Eccleſiæ contiguum ſit, ſive ſeparatum, ubi Eccleſia non eſt polluta*.

IX. Quod vero polluta Eccleſia, una eademque Benedictione, & Eccleſia ipſa, & Cœmeterium Eccleſiæ contiguum rite recteque reconcilietur, patet ex illis noſtri §. verbis, *Sacerdos cum Aqua benedicta aſpergit in circuitu extrinſecus Eccleſiam, & Cœmeterium, ſimul aſpergendo alternatim ad parietes Eccleſiæ, ac ad terram Cœmeterii*. Parietes autem ſunt aſpergendi, quia iſti ſacrum locum formant, & continent, Cœmeterium vero non aſpergitur, niſi in terra, quia ſolo tantum opus habent, in quo mortui ſepeliuntur. Cæterum ex ejuſdem noſtri §. præſcripto fieri debet aſperſio, *præſertim ad loca contaminata*, quocumque modo ex ſuperius jam enarratis ſuerint illa polluta, ſignarique iccirco ſolent in praxi nigra linea, ut Sacerdoti reconcilianti, ejuſque Miniſtris, innoteſcant, uti notat ad hunc §. Barruſaldus, num. 51. & ſeq. ubi ait ita factum ſuiſſe Ferrariæ anno DCXCIII. ubi polluta per injurioſam ſanguinis effuſionem Eccleſia Cathedrali, Sede Epiſcopali vacante per obitum Cardinalis Cerri Epiſcopi, delegatus fuit ad illius reconciliationem Nicolaus de Artano Epiſcopus Comaclenſis, qui opus hoc aſſumpſit, ac ſancte peregit die III. menſis Julii ejuſdem anni. Hac occaſione, inquit, cuncta diſponente Antonio Franciſco Montano Sacrarum Cæremoniarum Magiſtro, loca a ſanguine contaminata nigris lineis ſignata ſuiſſe, atque interclusa, ut facile innoteſcerent, aſpergerentur, ac ſubinde debitis modis abſtergerentur.

X. Advertendum ſupereſt, quod inter alios idem Barruſaldus, num. 53. obſervat, ſi Eccleſia ſcilicet, ejuſve Cœmeterium fuerit pollutum per ſepulturam infidelis, ſeu excommunicati, antequam illa reconcilietur, corpus illud extrahendum eſſe, ſeu exhumandum, ſi a ceteris diſcerni poſſit, ſecus vero, ſi nequeat diſtingui, uti expreſſe declarat Innocentius Papa III. in Capite, *Sacris, De ſepulturis*, ſic inter alia inquiens: *Si contingat interdum, quod vel excommunicatorum corpora per violentiam aliquorum, vel alio caſu in Cœmeterio Eccleſiaſtico tumulentur, ſi ab aliorum corporibus diſcerni poterunt, exhumari debent, & procul ab Eccleſiaſtica ſepultura jactari. Quod ſi diſcerni non poterunt, expedire non credimus, ut cum excommunicatorum oſſibus corpora extumulentur Fidelium, cum, licet non obſit juſtis ſepultura nulla, vel vilis, impiis tamen celebris, vel ſpecioſa non proſit*. Atque hæc eſt communis ſententia, quæ in praxi ſervatur.

§. II.

Deinde Sacerdos incipit Litanias, & ingreditur Eccleſiam cum Clero, cantando eas, acceditque ante Altare majus, coram quo genuflectit; cumque dictum fuerit, *Ut omnibus Fidelibus defunctis requiem æternam donare digneris*. ℟. *Te rogamus, audi nos*. Sacerdos ſurgit, & clara voce dicit: *Ut hanc Eccleſiam, & Altare hoc, ac Cœmeterium purgare, & recon ✠ ciliare digneris, Te rogamus &c.* Quibus dictis, rurſus genuflectit, & Litaniæ perficiuntur. Quibus finitis, Sacerdos verſus ad dictum Altare dicit: *Oremus*; & Miniſtri: *Flectamus genua*. ℟. *Levate*.

Præveniat nos, quæſumus, Domine, miſericordia tua, & intercedentibus omnibus Sanctis tuis, voces noſtras clementia tuæ propitiationis anticipet. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen*.

COMMENTARIUS.

I. DEſumptus & hic ritus eſt ex Pontificali Romano, Parte II. Titulo VII. ſive potius ex antiquis Sacramentorum Libris, quos nos recenſuimus in Commentario ad §. VI. prædicti Tituli, qui inſcriptus eſt, *De Eccleſiæ, & Cœmeterii Reconciliatione*, quæ ſcilicet per Epiſcopum peragitur, ubi ſcilicet, uti compluries dictum fuit, Eccleſia polluta, vel Cœmeterium violatum fuerant prius per Epiſcopum conſecrata. Antiquus itaque eſt ritus cantandi Litanias, Sanctorum ſcilicet, una cum precibus, addendique in iis illum verſiculum: *Ut hanc Eccleſiam, & Altare hoc, ac Cœmeterium purgare, & recon ✠ ciliare digneris*, uti ex citato §. Romani Pontificalis conſtat. Porro addendum eſt in ea precatione *Cœmeterium*, ſi una cum Eccleſia, cui illud eſſet contiguum Cœmeterium explaretur; alias enim omittendum eſſet. Altare autem neceſſario exprimi debet, cum ad hoc ædificentur Eccleſiæ, ut in erecto in ea Altari Sanctiſſimum Miſſæ Sacrificium celebrari poſſit, uti addiſcere licet ex Rubrica Capitis XXIX.

§. III.

Deinde Sacerdos genuflectit ante Altare, & ſigno Crucis ſe muniens, clara voce dicit: *Deus in adjutorium meum intende*. Tum ſurgit, & Clerus, ſeu aſtantes Clerici reſpondent: *Domine ad adjuvandum me feſtina*. Et Sacerdos ſtans dicit: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto*. ℟. *Sicut erat in principio, nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen*. Quo dicto, Sacerdos inchoat, Choro proſequente, Antiphonam: *Exurgat Deus, & diſſipentur inimici ejus, & fugiant, qui oderunt eum, a facie ejus*. Pſalmus LXVII. *In Eccleſia benedicite Deo Domino, de fontibus* Iſ-

Iſrael. Repetitur Antiphona: *Ibi Beniamin adoleſcentulus, in mentis exceſſu*. Repetitur Antiphona: *Principes Juda, Duces eorum, Principes Zabulon, Principes Nephtali*. Repetitur Antiphona: *Manda Deus virtuti tuæ; confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis*. Repetitur Antiphona: *A Templo ſancto tuo in Jeruſalem, tibi offerent Reges munera*. Repetitur Antiphona: *Increpa feras arundinis, congregatio taurorum in vaccis populorum; ut excludant eos, qui probati ſunt argento*. Repetitur Antiphona: *Diſſipa gentes, quæ bella volunt, venient Legati ex Ægypto; Æthiopia præveniet manus ejus Deo*. Repetitur Antiphona: *Regna terræ cantate Deo; pſallite Domino*. Repetitur Antiphona: *Pſallite Deo, qui aſcendit ſuper Cælum Cæli ad Orientem*. Repetitur Antiphona: *Ecce dabit voci ſuæ vocem virtutis, date gloriam Deo ſuper Iſrael; magnificentia ejus, & virtus ejus in nubibus*. Repetitur Antiphona: *Mirabilis Deus in Sanctis ſuis, Deus Iſrael ipſe dabit virtutem, & fortitudinem plebi ſuæ; benedictus Deus*. Et non dicitur, *Gloria Patri*, ſed Antiphona repetitur. Interim, dum Antiphona, & Pſalmi prædicti dicuntur, Sacerdos circuit Eccleſiam intrinſecus aſpergendo, aſpergit etiam ſpecialiter loca contaminata; quo facto, ſtans in Presbyterio verſus ad Altare, dicit.

Deus, qui in omni loco dominationis tuæ clemens, & benignus purificator aſſiſtis: exaudi nos, quæſumus, & concede, ut in poſterum inviolabilis hujus loci permaneat benedictio, & tui muneris beneficia univerſitas Fidelium, quæ ſupplicat, percipere mereatur. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen*.

COMMENTARIUS.

I. Sicuti præcedentes, ita & hic quoque ritus in præſenti §. præſcriptus, ex memorato ſuperius Romano Pontificali, Parte II. Titulo VII. §. VII. & VIII. exceptus eſt, ex parte nimirum, nam alias Pontificalis ritus in Reconciliatione Eccleſiæ, Cœmeteriive, ſi poſt Conſecrationem fuerint polluta, majori cum ſolemnitate, amplioribuſque cæremoniis peragi conſuevit. Sane juxta ritum Pontificalem in citatis §. VII. & VIII. expreſſum, Epiſcopus, dicto ter, *Deus in adjutorium meum intende &c.* benedicit aquam cum ſale, cineri, & vino admixtam, ac deinde incœpta Antiphona, *Exurgat Deus, & diſſipentur inimici ejus &c.* dum ea cantatur cum Pſalmo, *In Eccleſiis benedicite Deo Domino &c.* circuit ter Eccleſiam intrinſecus aſpergendo in primo circuitu parietes in ſuperiori parte, in ſecundo autem in inferiori parte eorum, in tertio vero pavimentum Eccleſiæ, & ſpecialiter etiam loca contaminata, quando ſcilicet Eccleſia principaliter eſt polluta, vel violata. At vero ex præſcripto Romani Ritualis in præſenti §. ſine ulla prorſus novæ aquæ benedictione, dum prædicta Antiphona cum Pſalmo cantatur, Sacerdos circuit quidem Eccleſiam intrinſecus aſpergendo, etiam loca contaminata, ſed ſemel tantum, non vero ter, ut in Reconciliatione per Epiſcopum peragenda præſcribitur. Porro fit repetitio Antiphonæ, interpoſitis verſiculis Pſalmi, ut eo tempore compleatur interior Eccleſiæ aſperſio, & ſufficiat ad præſtandam canendi materiam in illo intervallo aſperſionis, uti notat ad hunc §. Barruſaldus. Pſalmus præſcriptus, tum in Pontificali, tum in Rituali eſt quidem LXVII. in Ordine Pſalterii, & inchoatur per verſiculum primum, qui pro Antiphona intercalari inſervit; ſed non totus tamen Pſalmus cantatur, nam a verſiculo primo, *Exurgat Deus &c.* fit ſaltus ad verſiculum XXVIII. *In Eccleſiis &c.* qui eſt quaſi parentheſis, qua Deus prævidens futuram lætitiam Principum Eccleſiæ, hortatur eos, ut in Eccleſiis, quas fundaturi erant, pergant benedicere Domino Deo, materiam laudis de fontibus Iſrael haurientes, ut ex Bellarmino in ipſum Verſiculum XXVIII. prædicti Pſalmi LXVII. idem Barruſaldus notavit, num. 58. qui etiam, num. ſeq. ſubdit, per verba illa Antiphonæ, *Diſſipentur inimici ejus &c.* fieri exorcizationem, & mundationem loci, ut ita expellatur virtus inimici. Oratio tandem, *Deus, qui in omni loco &c.* in §. præſenti præſcripta, ſicut & illa præſcripta in §. ſuperiori, *Præveniat nos, quæſumus Domine &c.* legitur quidem in multis Ritualibus recentioribus, ubi tractant de Eccleſiæ Reconciliatione, quæ per ſimplicem Sacerdotem peragitur, ſed diverſa eſt prorſus ab illis, quæ extant in Romano Pontificali in Reconciliatione Eccleſiæ, quæ ritu ſolemniori ex antiquo Eccleſiæ inſtituto, a nobis jam in Commentariis ad memoratum Titulum Romani Pontificalis explicato fit per Epiſcopum.

§. IV.

Deinde dicitur Miſſa de die occurrenti.

COMMENTARIUS.

I. Quemadmodum in Benedictione novæ Eccleſiæ, ſive Oratorii publici, facta per ſimplicem Sacerdotem, uti præſcriptum ſuperius fuit Capite XXIX. §. IX. *dicitur Miſſa de tempore occurrenti, vel de Sancto*, cujus ſcilicet Feſtum eo die occurrit, ita quoque ex præſcripto præſentis §. facta alicujus pollutæ Eccleſiæ Reconciliatione, *dicitur Miſſa de*

de die occurrenti, & quidem, ſi poteſt, ab ipſo Sacerdote, qui Eccleſiam reconciliavit, ſive ab alio. Jam non eſſe aliam Miſſam diceodam, niſi illam, quæ eo die occurrit, expreſſe edicit hic noſter §. Dixi, Miſſam celebrandam ab eo, qui expiavit Eccleſiam, tametſi nihil de hac re §. noſter ſtatuerit, quia ſcilicet Miſſa eſt veluti abſolutio Reconciliationis, atqoe perſectio; ideoque decet quammaxime, ot, quatenus fieri poſſit, ab eo celebretur, qui Reconciliationem peregit. Ex præſcripto Romani Pootificalis, Parte II. Titulo VII. §. XIII. in Reconciliatiooe Eccleſiæ, quæ fit per Epiſcopum, Miſſa quoque de die dicitur, ſed cum Oratione diei ſub una concluſione, *Per Dominum noſtrum &c.* dicitur alia Oratio, quæ Reconciliationem ipſam ſpectat, itemqoe Secreta, & Poſtcommunio. Sed hic ritus peculiaris eſt, ubi Eccleſia per Epiſcopum expiatur; neque eoim licet ſimplici Sacerdoti, ubi ipſe Eccleſiam reconciliavit, eam Orationem præſcriptæ Miſſæ diei adjungere, ſicut nec Miſſam ipſam mutare cum alia votiva, multoque miοus cum illa, quæ dici pro Defunctis ſolet.

II. Miſſam peculiarem in Reconciliatione Eccleſiæ fuiſſe aliquaodo celebratam, jam nns late oſteodimus in Commentario ad memoratum §. XIII. Tituli VII. Partis II. Romani Pontificalis; in cujus Appeodice, pag. 239. col. 2. Miſſam ipſam deſcripſimus ex ms. Pontificali Gulielmi Durandi, qood in Vaticuna Bibliotheca aſſervatur, num. 4744. Cui quidem coocinont & alii mss. Pontificales Codices receotiores.

§. V.

Simplex Sacerdos tantum ex privilegio Sedis Apoſtolicæ poteſt Eccleſiam ab Epiſcopo conſecratam reconciliare; & tunc utatur ritu in Pontificali præſcripto, procedatque indutus Amictu, Alba, Cingulo, Stola, & Pluviali albi coloris, adhibitis ſecum aliis Presbyteris, & Clericis Superpelliceis indutis, cum Aqua ab Epiſcopo ad hunc uſum rite benedicta.

COMMENTARIUS.

I. Eccleſiam per Epiſcopum conſecratam, ſi fuerit polluta, ooo poſſe oiſi per propriom Epiſcopom, vel de ejus licentia per Epiſcopum alium expiari, jam noo uno io loco ſupra adnotavimus, itemque oſteodimos, non poſſe Epiſcopum eam facultatem ſimplici Sacerdoti committere, cum hoc uni Summo Romann Pontifici reſervatum ſit, ut ſimplici Preſbytero facultatem reconciliaodæ Eccleſiæ pollutæ, quæ prius fuerat conſecrata, indulgere valeat, uti addiſcere licet ex Decretali Gregorii Papæ IX. ad Epiſcopum Aſtoricenſem data, & relata in Capite, *Aqua*, *De Conſecratione Eccleſiæ*, quam oos etiam ſupra deſcripſimus. Conſueviſſe autem Romanos Pontifices priſcis æqoe, ac recentioribus Sæculis, eam facultatem ioſerioribus Sacerdotibus demandare, luculentiſſimis etiam teſtimoniis, & exemplis demonſtravimus, quibus addi poteſt illud Pauli Papæ III. qui Abbati Ludovico, ejuſque in Einſidleoſis Monaſterii regimine ſucceſſoribus, donec certæ rerum circumſtantiæ manerent, reconciliandi non modo conſecratas Eccleſias, ſed & eas conſecraodi tribuit facultatem, datis Literis die XVIII. Decembris MDXLII. & deiode cnnfirmatis a Pio Papa IV. die IX. Februarii MDLXII. quas recenſet Benedictus Papa XIV. Lib. XII. *De Synodo Diœceſana*, Cap. XV. num. III. & ſunt hujuſmodi: *Quod ipſe Ludovicus, & pro tempore exiſtens Abbas Monaſterii hujuſmodi, durantibus dictis hæreſibus, præfatum Monaſterium, & quæcumque ad illud pertinentia, Eccleſiar, Oratoria, Cœmeteria, & loca hactenus conſecrata, & benedicta, quovis modo pro tempore polluta, reconciliare, & nondum conſecrata, & benedicta, nec non Calices, Patenas, Libros, Veſtimenta, & alia mobilia, ac Tabernacula Cuſtodiæ Eucbariſtiæ, conſecrare, & benedicere.*

II. Eodem teſte Benedicto Papa XIV. citato loco, num. V. hujus generis Indulta difficile admodum ab Apoſtolica Sede ſoleot concedi, nec niſi juſtis de caoſis, ac certis urgentibus circumſtantiis, atque legitimis adjectis conditiooibus, impertita fuerunt, ubi ſcilicet alii quam Epiſcopi Indulta ipſa a Sede Apoſtolica poſtolarunt. Non enim eandem difficultatem fore ait, ubi agatur de facultatibus, quas ſibi quandnque indnlgeri petunt Epiſcopi, ut ſcilicet aliquem ſimplicem Sacerdotem delegare ipſi poſſint ad reconciliandas Eccleſias cooſecratas, quæ caſo aliquo pollutæ fuerint; probatque inſigni auctoritate Innocentii Papæ IV. a nobis etiam ſuperios allata, qui in ſuis Commeotariis ad Caput, *Aqua*, *De conſecratione Eccleſiæ*, pro hujuſmodi conceſſionum uſu ampliſſimum teſtimoniom tulit, ſic ioquiens: *Audivimus ante, quod Papa pluribus Epiſcopis indulſit, quod per ſimplices Sacerdotes poſſent reconciliare Eccleſias, aqua tamen primum per Epiſcopum benedicta*, illa nempe, quæ ſali non modo, ſed cioeri, ac vino admixta eſt, de qua fit mentio Parte II. Romani Pootificalis, Tit. II. §. XXIII. juxta noſtram editionem, qua Romaoum ipſum Pontificale perpetuis Commentariis omnium primi, ac ſoli illoſtravimus. Atque hæc eſt Aqua, quam alii *Epiſcopalem*, alii *Conſecratam*, alii *Gregorianam*, alii *Reconciliationis Aquam* appellant, uti notavimus citata Parte II. Tit. VII. io fine Commentarii ad §. II. Porro obtenta hujuſmodi Aqua a proprio ſcilicet Epiſcopo, mandat quidem noſter §. ut ſimplex Sacerdos, cui haoc facultatem Apoſtolica Sedes cooceſſit recoociliandæ pollutæ Eccleſiæ, quæ conſecrata fuerat, *utatur ritu in Pontificali præſcripto*, citato ſcilicet Tit. VII. non autem ioſignibus Epiſcopalibus, Baculo nempe, Mitra, Sandaliis, aliiſque id genus ad Epiſcopum ſpectaotibus, ſed procedet, ut expreſſe inquit hic idem ooſter §. *indutus Amictu, Alba, Cingulo, Stola, & Pluviali albi coloris, adhibitis ſecum aliis Presbyteris, & Clericis Superpelliceis indutis.*

III. Tandem, ut aliquid dicam de ritu Græcæ Eccleſiæ, extat iu Euchologio, ſive Rituali Græcorum

rum apud eruditiſſimom Jacoboin Goar Dominicanum, qui illud eruditis Notis ditavit, Oratio in aperiendo, ſive reconciliando Templo a gentilibus, & ab hæreticis prophaoato. Templa, io quibus Sacra ſacere licet, *aperiri* quidem; in quibus autem neſas eſt, *claudi* apud Græcos æque, ac apud Latinos Scriptores dicuntur. Nicephorus, Lib. VII. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. XXXIX. reſert, Joviniani Edicto Eccleſias Dei rurſus apertas, Græcorum autem, ideſt, Idololatrarum Templa clanſa. S. Gregorius Libro III. Dialogorum Capite III. de quadam Ariaoorom Eccleſis, quæ Romæ extsbat, ſic ſane loquitur: *Arianorum Eccleſia in regione Vrbis illa, quæ Suburra dicitur, cum clauſa uſque ad biennium permanſiſſet &c.* Sed omiſſis aliis Veterum locis, quæ nos docent, aperiri dici Templa, in quibus Sacra ſacere licitum erat, claudi vero, in quibus ea peragere neſas eſſet, ecce hic antiqua ſormula Oratioois a Taraſio Patriarcha Conſtantinopolitano concinnata io apertione, ſeu reconciliatione Eccleſiæ ab hæreticis prophanatæ: *Dominum precemur. Dominator Domine Deus noſter, te ſuper peccatis noſtris propitium, & clementem rogamus, exaudi ſervorum tuorum preces, & ſi quæ ex hæretico uſu, vel attactu inſlicta eſt Sancto Altari tuo labes, ut bonus, & humanus eam dele. Vt coram ſancta gloria tua inculpate adſtantes, in illo ſacrificare, & incruentas hoſtias veri noſtri cultus, æterna bona diligentibus te præparata conſequuturi, offerre mereamur. Quia tu es ſanctificatio noſtra, tibi gloriam rependimas, Patri, & Filio, & Sancto Spiritui, nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen.*

IV. Porro is Taraſius in locum Pauli Patriarchæ Conſtantinopolitani ſe ipſum Præſulatu abdicantis ſuffectus, temporibus Conſtantini & Irenes floruit, Sæculo ſcilicet Chriſti VIII. obiitque anno DCCCVI. ſanctitate & doctrina conſpicuus; ejuſque Feſtum agit Eccleſia Græca die XXV. Februarii. Quo obiter dicto, illud ex Euchologio addiſcimus, fieri nempe conſoeviſſe olim apud Græcos violati Templi Reconciliationem ſola Oratione, nulla alia adhibita cæremonia aſperſionis Aquæ benedictæ cineri, ac vino admiſtæ, quæ quidem nec hodie apud eoſdem in uſu eſt, oti in Euchologio a laudato Goar concinnato videre eſt, io quo præter Orationes in reconciliando Templo a gentibus, & ab hæreticis prophanata, nulla cæremonia alia invenitur.

CAPUT XXXI.

Ritus benedicendi novum Cœmeterium per Sacerdotem ab Epiſcopo delegatum.

I. Late de Cœmeterio, ejuſque Benedictione egimus jam Parte II. Romani Pontificalis, in Commentariis ad Rubricam, Paragraphoſque Tituli VI. qui inſcriptus eſt, *De Cœmeterii Benedictione*. At vero operæ pretium duco eandem hic iterum rem pertractare, ne ſacrorum ritoum ſtudioſum cogere pene videar ad comparandom ſibi, legendumque Pontificale Romanum, quod alias non ita obvium eſt, a me Commentariis illuſtratum. Ergo Cœmeterium, ut docet Joannes Belethus in ſua Divinorum Officiorum explicatione, Cap. CLIX. circa medium, ſuam docit originem ab Abrahamo, qoi emit agrum ab Ephron Ethæo, in quo duplex erat ſpelunca, ubi ipſe ſepultus eſt cum ſuis, Sara, Iſaac, Jacob, & aliis. Ad hoc enim emit, ut ſibi, & ſuis ſepultora eſſet. Duplicem ſpeluocam ex eo dictam putat Belethus, quod ibi duo ſepeliebantur contigue, maritus & uxor; vel quia in una viri, in altera mulieres ſepeliebantur; cujus moris veſtigium cernitur hodieque in multis Eccleſiis, ſervaturque hic ritus, ut in alio viri, in alio ſepolcro ſeminæ humentur. Quod tamen de iis intelligendum eſt, qui propriis ſepulcris carent, in quibus viri æque, atque uxores, fratres, ſororeſque ſimul ſepeliuntur. Cæterum duplex ſuiſſe apud Hebreos Cœmeterium ad ſepulturam deſtinatum, publicum nempe, in quo cuilibet jus erat tumulari, vel privatum, in quod non licebat paſſim quoslibet inſerre, ſed eos dumtaxat, qui illius gentis eſſent, aut familiæ, quæ jus privatum ſepulturæ eo loco nacta ſuiſſet, pluribus probat Sacræ Scripturæ locis eruditus Joannes Stephanus Menochius Lib. I. *Inſtitutionis Œconomicæ ex ſacris Literis depromptæ*, Cap. XXX.

II. Ad Cœmeterii verbom quod attinet, Cœmeterium Latine, dicitur *κοιμητήριον* a *κοιμάω ſopio*, qood idem eſt ac *dormitorium*. Unde locum ſepulturæ deſtinatum vocant paſſim priſci Scriptores *Cœmeterium*, quia ibi mortui dormire dicuntor, quaſi dormitorium mortuorum. Certe in Novo Teſtamento Chriſtiaoi mortui dormire dicuntur, eaque voce uſus eſt Chriſtus Dominus, ubi in Evangelio Joannis Cap. XI. Lazarum dixit dormire, quum tamen obiiſſet. Id quod etiam conſtat ex aliis Evangelii locis, & ex Apoſtolo in Epiſtola ad Theſſalonicenſes, Cap. IV. ubi Chriſtianos, qui mortem obierunt, non quidem mortuos, ſed dormientes appellat; quia certum eſt eos reſurrecturos: *Nolumus*, inquit, *vos ignorare de dormientibus, ut non contriſtemini, ſicut & cæteri, qui ſpem non habent. Si enim credimus, quod Jeſus mortuus eſt, & reſurrexit, ita & Deus eos, qui dormierunt per Jeſum, adducet eum eo &c.* Saoe mortis nomen, ut ad Epiſtolam S. Cypriani tertiam Rigaltius, & ad ſexageſimam ſextam recentior Annotator Benedictinus Monachus Congregationis S. Mauri notant, quantum poterant, evitabant Chriſtiani ob ſpem reſurrectionis, & vitæ ſempiternæ. Itaque pro mortuo dicebant *præmiſſum*, & pro morte *obitum, exceſſum, dormitionem*, & *aſſumptionem*, ut facile eſſet probare teſtimoniis ejuſdem S. Cypriani, Tertulliani, & aliorum Patrum complurium.

III. Quom ergo non modo Patres Eccleſiæ, ſed & Sacræ, & Veteris, Novique Teſtamenti Scripturæ mortem ſomnum, & dormitionem paſſim appellent, Cœmeterium vero qoaſi dormitorium, & dormitionis locum, rejicienda penitus eſt interpretatio Gulielmi Dorandi Lib. I. Rationalis Divinorum Officiorum, Cap. V. num. 4. & aliorum, qoi Duraodum ſeqouti ajunt, Cœmeterium dici *a cimen, quod eſt dulce, & ſterion, quod eſt ſtatio; ibi enim dulciter defunctorum oſſa quieſcunt, & Salvatoris adventum expectant; vel quia ibi ſunt cimices, ideſt, vermes ultra modum fœtentes*. Rejicienda etiam interpretatio Silveſtri Prieratis, qui in ſua Summa, verbo

bo *Cœmeterium*, illud a *eis* appellari antumat, *quod eſt ante, quia ante Eccleſiam fieri ſolet*. Rejicienda inſuper opinio Lucæ Tudenſis, qui Lib. I. contra Valdenſes, Cap. XXII. Cœmeterium dictum tradit, eo quod ſit Chriſtiani Corporis cineribus conſecratum; quaſi nihil aliud ſit Cœmeterium, quam *Ciniterium*, in quo cineres defunctorum terantur; quam tamen opinionem, ſicut & alias ab illa ſuperius tradita diverſas, diſſonanteſque a vera ſua ethimologia merito Auctores eruditi explodunt, atque irrident.

IV. Chriſtianos olim loca quædam habuiſſe ſibi peculiaria pro ſepeliendis mortuis, vel inde agnoſcere licet, quod perſecutionis temporibus peracturi cultum Divinum, ſæpe ad Martyrum ſuorum ſepulchra, & monumenta convenerunt; quæ non fuiſſent loca iſtiuſmodi conventibus accomoda, ſi ipſis cum gentilibus fuiſſent communia, ut inter alios obſervat Binghamus Lib. III. *Originum Eccleſiaſticarum*, Cap. I. §. I. Quod antiquitus in Cœmeteriis Epiſcopi Synodus congregarent, Pſalmos canerent, & Sacramenta adminiſtrarent, Chriſtianiſque inſuper Cœmeteria ipſa, Templa, & Orationis loca eſſent, docet nos doctus æque, ac pius Auctor Stephanus Duranti, Lib. I. *De ritibus Eccleſiæ Catholicæ*, Cap. XXIII. allatis ibidem veterum Patrum teſtimoniis, quæ longum eſſet deſcribere. Itaque cum prophani Imperatores perſecutionem in Chriſtianos inſtaurabant, in primis eos a Cœmeteriis arcere ſolebant, ne in unum conveniendi facultas eſſet. Dum vero perſecutionem intermittebant, Cœmeteria Chriſtianis reſtitui jubebant. Certe apud Euſebium Lib. VII. Capite XI. Emilianus Præfectus Romanus loquens ad Dionyſium Epiſcopum Alexandrinum, ita ad rem inquit: *Nullatenus licebit vobis, & quibuſcumque aliis conventus agere, aut ea, quæ vocantur Cæmeteria, adire*. Ex quibus verbis manifeſtum fit, Cœmeterium promiſcue accipi pro locis ſepulturæ, & pro locis conventuum ad cultum peragendum religioſum. Legendi Mendoza, & Gonzalea in Canonem XXXV. Concilii Illiberritani, itemque Joannes Bona Cardinalis Lib. I. *Rerum Liturgicarum*, Cap. XIX. num. III. Spondanus Lib. I. *De Cæmeteriis*, Parte III. Cap. XIII. Baronius, Buldethus in celebri Opere Italice ſcripto, *De Cæmeteriis*, Marangonus noſter non uno in loco ſuorum Operum, aliique eruditi Scriptores, qui veterum teſtimoniis, exempliſque antiquis demonſtrant, in Cœmeteriis, & myſteria Sacramenorum, & ſacras functiones obiri, ac præterea Chriſtianorum cadavera ſepeliri conſueviſſe.

V. Romæ in Suburbanis, quod ampliſſima eſſet Civitas, & Chriſtianis a naſcente Religione pene innumeris abundaret, quadraginta tria iſtiuſmodi Cœmeteria recenſet ad annum Chriſti CCXXVI. laudatus Baronius, itemque Panvinius in Libro, *De Cæmeteriis*, Cap. XII. qui ſingillatim commemorat eorum nomina deſumta a nominibus Conditorum ſuorum, vel talium beneficorum hominum, præſertim vero Romanorum Pontificum, quibus curæ fuit ea ædificare, vel inſtaurare, uti in eorum Vitis apud Anaſtaſium, alioſque veteres, recentioreſque Scriptores videre eſt. Obſervat autem idem Panvinius, Cœmeteria non in Urbe, ſed in publicis viis extra mœnia Roma ad alia loca ducentibus extructa fuiſſe, ut in Via Appia, Aurelia, Oſtienſi, Nomentana, Tiburtina, Latina, Salaria, Flaminia, Portuenſi, Ardeatina, Lavicana, & aliis. Quæ notæ viæ ſunt ad vicina Romæ Oppida ducentes. Atque hac ratione intelligere poſſumus, loqui S. Hieronymum de ipſis Cryptis, Cœmeteriiſque, quæ ſecundum diverſas vias circa Romam conſtructa ſunt, cum ait, ſe adhuc adoleſcentem Romæ Studiorum cauſa commorantem, habuiſſe in more poſitum, diebus Dominicis iſtiuſmodi Cryptas, & Cœmeteria una cum aliis adoleſcentibus circuire; quorum etiam in Commentariis ad Caput XL. Ezechielis hanc habet elegantiſſimam deſcriptionem: *Dum eſſem Romæ puer, & liberalibus ſtudiis erudirer, ſolebam cum cæteris ejuſdem ætatis, & propoſiti, diebus Dominicis, Sepulchra Apoſtolorum, & Martyrum circuire, crebroque Cryptas ingredi, quæ in terrarum profunda defoſſæ, ex utraque parte ingredientium, per parietes habent corpora ſepultorum, & ita obſcura ſunt omnia, ut propemodum illud Propheticum compleatur*: Deſcendant in infernum viventes; *& raro deſuper lumen admiſſum horrorem temperet tenebrarum; ut non tam feneſtram, quam foramen dimiſſi luminis putes; rurſumque pedetentim attenditur, & cæca nocte circumdatis illud Virgilianum proponitur.*

Horror ubique, animos ſimul ipſa ſilentia terrent.

VI. Quod hucuſque ſoluta Oratione de Romanis Cœmeteriis S. Hieronymus narrat, graphice, diſticiſque elegantibus exprimit quidem in Hymno XI. *De Coronis*, antiquiſſimus, & celebris Chriſtianus Poeta Prudentius.

Haud procul extremo culta ad pomeria vallo
Merſa latebroſis Crypta latet foveis.
Hujus in occultum gradibus via prona reflexis
Ire per anfractus luce latente docet.
Primas namque fores ſummotenus intrat hiatu,
Illuſtratque dies limina veſtibuli.
Inde ubi progreſſu facili nigreſcere viſa eſt
Nox obſcura loci per ſpecus ambiguum.
Occurrunt celſis immenſa foramina tectis,
Quæ jaciunt claros antra ſuper radios.
Quamlibet ancipites texant hinc inde receſſus,
Arcta ſub umbroſis atria porticibus.
Attamen exciſi ſubter cava viſcera montis
Crebra terebrato fornice lux penetrat.
Sic datur abſentis per ſubterranea ſolis
Cernere fulgorem, luminibuſque frui.

In his Cryptis ſepultum fuiſſe S. Hyppoliti Corpus, ait idem citato loco Prudentius; inde enim effoſſa arena ſepeliendi Martyribus ampli receſſus relicti ſunt.

VII. Quod de Urbis Romæ Cœmeteriis Hieronymus, & Prudentius narrant, non ſemel nos oculis noſtris perſpeximus, expertique ſumus, quod de uno quodam ipſorum ſuo tempore invento, quod Priſcillæ Cœmeterium dictum eſt, ſcribit ad annum CXXX. memoratus Baronius, num. II. *Vidimus*, inquit, *ſæpiuſque luſtravimus Priſcillæ Cæmeterium haud pridem inventum, atque refoſſum via Salaria tertio ab Urbe lapide, quod nullo magis proprio vocabulo dixerimus pro ejus amplitudine, multiſque, atque diverſis ejuſdem viis, quam ſubterraneam Civitatem; quippe quod ipſius ingreſſu primaria via cæteris amplior pateat, quæ hinc inde diverſas vias habeat, eaſdemque frequentes, quæ rurſus in diverſos viculos dividantur, & angiportus. Rurſus, ut in Civitatibus, ſtatis locis veluti fora quædam, ampliora ſint ſpatia ad Conventus ſacros agendos, eademque Sanctorum Imaginibus exornata; nec*

de-

deſint, licet nunc obſtructa, ad lumen recipiendum deſuper exciſa foramina. Obſtupuit Urbs, cum in ſuis Suburbiis abditas ſe novit habere Civitates, Chriſtianorum tempore perſecutionis Colonias, modo autem Sepulcris tantum refertas. Sed, quod magis mirum videri debet, ubi perſpecta eſt una hujuſmodi Civitas ſubterranea, ad alias etiam ſub illa Civitates effoſſas, ſeu Cryptas vaſtiſſimas deſcenditur, adeo ut tres aliquando in hujuſmodi Cœmeteriis Civitates, & unam quidem ſub alia luſtraverim. Atque hæc Cœmeteria Urbis Romæ ſunt illæ Catacumbæ omnium ſermone celebratæ, ad earumque exemplum erant & aliis Civitatibus ſuæ Catacumbæ extra mœnia, de quibus etiam loquitur Buldethus in Celebri Opere Italice ſcripto, *De Cœmeteris Sanctorum Martyrum, & antiquorum Chriſtianorum Urbis Romæ*. Porro, ut alias omittam, Catacumbas Civitatis Neapolis, quas non ſemel vidi, dum ibi longo temporis ſpatio ſtudiorum cauſa adoleſcens degerem, in Epiſtola IV. deſcribit Gilbertus Burnetus, eaſque nobiliores, ac ſpatioſiores etiam Romanis Catacumbis eſſe teſtatur.

VIII. Jam non eſt noſtri inſtituti eam quæſtionem diſcutere, ab Ethnicis ne, an vero a Chriſtianis, hujuſmodi Cœmeteria fuerint conſtructa. Etenim ſive ab his, quod de quibuſdam ſaltem eſt probabilius, ſive ab illis facta fuerint, quod præſentem noſtram rem ſpectant, cuncta extra Civitates ſunt. Apud Romanos jam pridem vetitum fuiſſe in Civitatibus hominem ſepelire, notum ſane eſt ex Lege XII. Tabularum, Cap. XXXI. *Hominem mortuum in Urbe ne ſepelito, neve urito*. Meminit hujus Capitis Cicero Lib. II. *De Legibus*, cauſamque adjiciens, *Credo*, inquit, *propter ignem, vel periculum*. Legem hanc ex Græcia Romam fuiſſe allatam, non dubium eſt. Athenienſes vero nullam magis, quam iſtam retinuerunt, diutiuſque, & conſtantius, atque religioſius obſervaverunt. Nam & tempore Ciceronis annis poſt Solonem pluſquam quingentis adeo quemquam intra ſuam Urbem ſepeliri non patiebantur, ut Servius Sulpitius ad Ciceronem ſcribens, teſtetur, numquam ſe potuiſſe ab eis impetrare, ut locum ſepulturæ darent M. Marco Marcello intra ſuam Urbem, neque id antea utique conceſſiſſe. Solos Tarentinos morem alium obſervaſſe, cum Oraculum accepiſſent, futuros beatiores, ſi cum pluribus habitarent, ac propterea intra Urbem ſuos mortuos ſepeliſſe, ſcribit Polybius, Lib. VIII. Cæterum etſi aliæ Græcorum, ac Romanorum Leges erant, non erant tamen omnes ſemper ſic ſeveræ, quin aliquando veluti privilegio concederetur viris magnis ſepultura in Urbe, honoris cauſa, ut ex variis veterum Scriptorum teſtimoniis oſtendit Auctor eruditiſſimus Franciſcus Balduinus in recitatam ſuperius Legem XXXI. duodecim Tabularum.

IX. Apud ipſos Romanos cum multæ deinde Municipales Leges permitterent, in Civitatibus ſepeliri, Ulpianus quidem in Lege III. §. V. ff. *De Sepulchro violato*, reſpondit, ad eas tollendas Imperialia Statuta, quæ generalia ſunt, ſuam vim obtinere, & in omni loco valere. Ait, Adrianum Edicto ſuo pœnam ſtatuiſſe quadraginta aureorum, & in eos, qui aliquem in Civitate ſepeliunt, & in Magiſtratus, qui hoc paſſi ſunt; locumque publicari juſſiſſe, & Corpus transferri. Sed & Diocletianus Legem hanc rurſus confirmans in Lege, *Mortuorum*, Cod. *De religioſis, & ſumptibus funerum*, hunc in modum reſcripſit: *Mortuorum reliquias, ne ſanctum Municipiorum jus polluatur, intra Civitatem condi, jampridem vetitum eſt*. Verum cum harum Legum obſervatio ſenſim variis prætextibus exoleſceret, ſequuta eſt anno CCCLXXXI. Conſtitutio Theodoſii Junioris, quæ refertur in Lege VI. Codicis Theodoſiani, *De Sepulcro violato*, quæque egregie explicatur a doctiſſimo Jacobo Gothofredo, qui Codicem ipſum Theodoſianum variis Notis, Commentariiſque illuſtravit.

X. Ergo in ea Lege Theodoſius, primo quidem mortuos in Eccleſiis æque, ac in Civitatibus ſepeliri prohibet; idque ſive ſolum cineres, & reliquiæ corporum eſſent ſupra terram urnis clauſæ, ſive integra corpora ſarchophagis detenta, omnia extra Urbem deferri jubet, ex iiſdem rationibus, quas veteres Leges aſſignarunt, nimirum: *Ut & humanitatis inſtar exhibeant, & relinquant incolarum domicilio ſanctitatem*. Pœnam deinde in prævaricatores præfatæ Legis denuntians, ſic inquit: *Quiſquis hujus præcepti negligens fuerit, atque aliquis tale ab hujus interminatione præcepti auſus fuerit moliri, tertia in futurum patrimonii parte mulctetur; officium quoque, quod ſibi paret, quinquaginta librarum auri adſectum diſpoliatione merebitur. Ac ne alicujus fallax, & arguta ſolertia ab hujus ſe præcepti intentione ſubducat, atque Apoſtolorum, vel Martyrum Sedem humandis corporibus æſtimet eſſe conceſſam, ab his quoque ita, ut a reliquo Civitatis noverint ſe, atque intelligant eſſe ſubmotos*. Ea verba, *Apoſtolorum, & Martyrum Sedem*, Sepulcrum quidem, ſeu Conditorium ſignificant, in quo Reliquiæ, vel Corpora Apoſtolorum, & Martyrum condita erant. Sane S. Iſidorus Epiſcopus Hiſpalenſis, Lib. XIV. *Originum*, Cap. XII. vetitæ ſepulturæ in Civitate hanc rationem reddit, quam & alii etiam Scriptores aſſignarunt, ne fœtore ipſo cadaverum, corpora viventium inficerentur.

XI. Theodoſianæ Legis meminit quidem S. Joannes Chryſoſtomus, Homilia XXXVII. in Matthæum, ubi peccatores, quos nihilo meliores eſſe ſepulcris judicat, ſi in peccatis ſuis moriantur, redarguens, ita loquitur: *Cogita, quia nullum in Civitate ſepulcrum ſtruitur, quare nec tu in ſupernam poteris Civitatem introire. Nam ſi in terreſtri Civitate hoc interdictum eſt, multo magis in cæleſti*. Idem Chryſoſtomus, ſive alius Scriptor ſub ejus nomine deliteſcens, fortaſſe Severianus Gabalcenſis, qui eodem tempore floruit, in Homilia XVI. *De Fide, & Lege naturæ*, de eadem re ſic inquit: *Si mortua corpora extra Urbem ſepelimus, multo magis eos, qui verba mortua, & qui talia proferunt, & ne tegere, aut obumbrare quidem volunt, longe amandare oportet. Hujuſmodi enim ora ſunt communis Civitatis pernicies*. Auctor ipſe ſub nomine Chryſoſtomi in præfata Homilia ad memoratam Theodoſii Legem reſpexiſſe videtur, quando id ſcriptum reliquit: *Omnis Civitas, omne Caſtellum, ante ingreſſum ſepulcra habet, ut contendens intrare in Civitatem, quæ imperat, & floret divitiis, & potentatu, aliiſque dignitatibus, priuſquam videt, quod ſecum concepit, videat primum quod ſit. Ante Civitates ſunt ſepulcra. Ubique ante oculos eſt noſtræ humilitatis*

tatis Schola, & docemur, in quid deſinamus tandem, & tunc videmus quæ intus ſunt ſpectacula.

XII. In Gallia, in Hiſpania, & in Africa, eundem morem obtinniſſe, ut mortui extra Civitates ſepelirentur; apertiſſime indicant priſci Patres, & antiquæ Synodi. Sidonius Apollinaris Epiſcopus Arvernenſis in Gallia, Lib. III. Epiſtula XII. quam ad Secundum ſcripſit, loquens de avi ſuo tumulo, campum eſſe dicit, in qno ſepultus ſit, tam buſtualibus ſavillis, quam cadaveribus refertum in publicis viis, ac Suburbiis Urbis Arvernæ. Idipſum de Hiſpanis teſtatur Concilium Bracbarenſe anno DLXIII. celebratum, Can. XVIII. eoqne argumento utitnr, cur nullus intra Eccleſiam in Hiſpaniis ſepeliri debet. Ex Concilio v. Carthaginenſi habito anno CDI. in Africa, Can. XIV. addiſcere licet, debuiſſe mortuos In Campis ſepeliri. Sed de hac univerſi fere Orbis conſuetudine ſupervacaneum eſt fuſiori orationis ambitu diſputare, cum nihil tam freqnenter apud Scriptores antquos legatur, quam mortnos extra Civitatum muros fuiſſe ſepulturæ traditos.

XIII. Siquis autem cauſas quærat, ob qnas intra Civitates, & Eccleſias ſepultura introducta ſit, multæ quidem ab eruditis Scriptoribus recenſentur. Prima eſt, quod cum Martyrum Sepulchra in ipſis Civitatibus permitterentur, nonnullorum *fallax, & arguta ſolertia* contendebat, hæc Sepulchra a Lege generali vetante loca ſepulturæ deputari, eſſe excepta, quaſi in hiſce ſaltem Sepulchris Martyrum, privatorum quorumcumque cadavera ſepelire licitum eſſet. Hanc perſuaſionem etſi Theudoſius in recitata ſuperius Lege ſallacem, & argutam ſolertiam appcllarit, atque ut talem rejecerit, adhuc tamen privatos quoſqne ſummopere deſideraſſe apud Martyrnm loca ſepeliri, ex eadem Theodoſii Lege conſtat. De hoc deſiderio videri poteſt S. Auguſtinus, *De octo Dultitii Quæſtionibus*, Quæſtione II. & in Libro, *De cura pro mortuis agenda*. Hoc itaque Chriſtiani populi deſiderio, partim pietate, partim æmulatione, & fortaſſe etiam ambitione ſubnixo, ſenſim Sepulchra urbana invaluerunt, donec tandem Leonis Imperatoris Conſtitutione in Novella LIII. data fuit plena libertas eligendæ ſepulturæ, vel intra, vel extra Urbem, abrogata omnino conraria Lege Civili.

XIV. Altera cauſa fuit exemplum Imperatorum, ac Regum, qui primis quidem Sæculis peculiare præ reliquis mortalibus habuiſſe videntnr privilegium, nt in Atrio, ſive Porticu, aliiſve quibuſdam exterioribus Eccleſiæ ædificiis ſepelirentur. Conſtantinnm Imperatorem tradit Euſebius in ejus Vita, Lib. IV. Cap. VI. juxta Apoſtolos ſepeliri voluiſſe, quorum memoriam, Eccleſiam nominibus eorum appellatam, ædificando honoravit. Conſtantini voluntatem religioſe ſuiſſe exequutum Filium Conſtantium, diſerte docet S. Joannes Chryſoſtomus, Homilia XXVI. in Epiſtolam II. ad Corinthios, ſic dicens: *Conſtantinum Magnum filius ita demum ingenti honore ſe adfecturum exiſtimavit, ſi eum in Piſcatoris veſtibulo conderet. Quodque Imperatoribus ſunt in Aulis janitores, hoc in Sepulchro Piſcatoris ſunt Imperatores. Atque illi quidem velut Domini inferiores loci partes obtinent; hi autem velut accolæ, ac vicini præclare ſecum agi putarunt, ſi veſtibuli janua ipſis aſſignatur.* Idem in eo Libro, qui inſcribitur, *Quod Chriſtus ſit Deus*, Cap. VIII. illud præterea teſtatur, Conſtantinopoli Reges magnam putare gratiam, ſi non prope Apoſtolos, ſed extra eorum veſtibula ſepeliantur, *fiantque Piſcatorum oſtiarii Reges*. Unde non mirum, ſi apud Nicephorum, Lib. IV. Cap. LVIII. legamus, Theodoſium Juniorem, Patrem qnoque Arcadium, necnon avum Theodoſium Seniorem in Templi Apoſtolorum Porticu Conſtantinopoli ſepultos.

XV. Quod Epiſcopi olim in Eccleſiis etiam conderentur, docet nos celebre teſtimonium S. Pulcheriæ Auguſtæ in Epiſtola ad S. Leonem Papam, quæ inter ejuſdem Pontificis Epiſtolas eſt quinquageſima octava, ubi ita de S. Flaviano Conſtantinopolitano Epiſcopu ſcribit: *Super hac ſciat tua Sanctitas, quoniam præcepto noſtri Domini, & tranquilliſſimi Principis mei Conjugis in glorioſam Civitatem Conſtantinopolitanam ſanctæ memoriæ Epiſcopi Flaviani Corpus allatum eſt, & in Baſilica Apoſtolorum, in qua conſueverant prædeceſſores Epiſcopi ſepeliri, competenter eſt poſitum.* S. Joannes Alexandrinus, ob inſignem in pauperes liberalitatem per antonomaſiam *Eleemoſynarius* nuncupatus, teſte Auctore ejus Vitæ, in Oratorio S. Tychonis conditus fuit. Eundem ritum ſervatum in Gallia, & in aliis Chriſtiani Orbis partibus, nt Epiſcopi nempe in Sacris Templis humarentur, docent paſsim S. Gregorius Turonenſis, aliique priſci Auctores apud Surium, atque Bollandianus in Vitis SS. Epiſcoporum.

XVI. At non modo in Eccleſia, ſed in ipſo Eccleſiæ Sanctuario, imo ſub ipſo Altari ſepultos olim ſuiſſe Epiſcopos, luculenter oſtendit Edmundus Martene, Lib. III. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. XIII. n. XIII. ubi deſcribit egregium S. Ambroſii Mediolanenſis Epiſcopi teſtimonium qui in Epiſtola XXII. ad ſororem ſuam ſic ſcribit: *Hunc ego locum*, ſub Altari ſcilicet, *prædeſtinaveram mihi; dignum eſt enim, ut ibi requieſcat Sacerdos, ubi offerre conſuevit*. Cujus ritus eam reddit rationem Joannes Cardinalis Bona Lib. I. *Rerum Liturgicarum*, Cap. XIX. *Hac eadem de cauſa veteres Eccleſiæ Patres Epiſcopos orthodoxos ſub Altari ſepelire conſueverunt, ut cum ipſis Sacrificia, & Ordinationes fierent; quia ad ſervandam Fidei unitatem, & ad legitimam ſucceſſionem indicandam, communionem viventis Epiſcopi cum anteceſſore defuncto neceſſariam exiſtimabant*. Addit, apparere moris hujus veſtigium in Collatione Catholicorum cum Donatiſtis tempore Innocentii Papæ I. Cognitione I. Cap. CCIV. Ibi enim Donatus Epiſcopus Sitiſenſis orthodoxus dixit: *Supra Corpus Epiſcopi Catholici Presbyterum ordinavi, &, Deo volente, ordinabitur illic Epiſcopus*. Alios Epiſcopos, ſi non ſub Altari ipſo, ſaltem ante illud, vel in alio inſigni Eccleſiæ loco ſepultos legimns apud Gregorium Turonenſem in Libro, *De gloria Confeſſorum*, Cap. LXXXIV. ubi agit de ſepultura S. Valerii Conſeranenſis Epiſcopi, & apud Surium, ac Bollandianos in Sanctorum Epiſcopornm Vitis, ubi de eorum ſepultura tractant. Cæterum, quod etiam olim Abbates in Eccleſia ſepeliri conſueverunt, fuſe oſtendit idem Martene Lib. V. *De antiquis Monachorum ritibus*.

XVII. Etſi autem Sacri Canones etiam poſterioribus Sæculis ſepeliri in Eccleſia Fideles mortuos interdicant, adeo ut Theodorus Cantuarienſis Archiepiſcopus in ſuo Capitulari, num.

LXVIII.

LXVIII. ſtatuat, ut in Eccleſia ſanctificata oulli mortui ſepeliantur, & ſi antequam fuerit ſanctificata, ſepulti ſunt, noo ſanctificetur; res tamen eo tandem deveoit, ut arbitrio Epiſcoporum, atque Presbyterorum relictum ſit,. quos iu Eccleſia ſepeliri, aot noo ſepeliri, oporteret. Sæculo IX. cum quædam familiæ io Galliis hæreditarias ſepulturas ſibi aſſererent, Patres Meldenſis Concilii, quod anno DCCCXLV. habitum fuit, hoc Decretum edidere: *Nemo quemlibet mortuum in Eccleſia quaſi hæreditario jure, niſi quem Epiſcopus, & Presbyter pro qualitate converſationis, & vitæ, dignum duxerit, ſepelire præſumat.* Idipſum edixerat Sæculo VIII. Theodulphus Epiſcopus Aurelianenſis iu Epiſtola ad ſuos Presbyteros, quibus poſtquam prohibuit, ut nemo in Eccleſia ſepeliatur, hanc mox clauſulam addidit; *Niſi forte talis ſit perſona Sacerdotis, aut cujuſlibet juſti hominis, quæ per vitæ meritum talem vivendo ſuo corpori defuncto locum acquiſivit.* Non abſimilis exceptio iu pluribus ejuſdem, ac ſeqoentis Sæculi Epiſcoporum Decretis legitur.

XVIII. Verum enim vero cum vitæ merita, ob quæ hujuſmodi prærogativa conceditur, determinata minime eſſent, illa exceptio latum aperuit campum laicis ambiendi ſepulturam in Templis, & Sacerdotibus plenam illam concedendi libertatem, quod nempe ex ſepulturis intra Eccleſiam frequenter emolumeota permulta in Sacerdotes ipſos redundarent; dum vel laici, ut honoratiorem ſepulturæ locum acciperent, in faciendis oblationibus erant liberaliores, vel ipſi Sacerdotes pro locis honorabilioribus pretium exigere non erubeſcerent, ut ſcite obſervat Vaneſpen Parte II. Juris Eccleſiaſtici univerſi, Tit. XXXVIII. Cap. II. ubi etiam hæc adjungit: *Mirum quanta velocitate duobus hiſce, ſcilicet laicorum ambitione, & Clericorum cupiditate, impellentibus, diſciplina hæc antiquitus religioſe obſervata de non ſepeliendis mortuis in Eccleſiis, quaſi ad interitum deſcenderit, ipſæque Eccleſiæ factæ ſint divitum quorumcumque Cœmeteria, in ſepulturam pauperum dumtaxat relictis Cœmeteriis.* Sane quod magnæ olim perſonæ, & quidem Sæculo Chriſti XIII. in Cœmeteriis ſepelirentur, docet nos Matthæus Pariſius, qui in ſua Anglicana Hiſtoria ad annum MCCLIV. agens de Henrico III. Angliæ Rege, ait, quod *veniens ad ſepulchrum matris ſuæ, quod erat in Cœmeterio, fecit transferri Corpus in Eccleſium, & ſuperpoſito Mauſoleo, obtulit ibi, & alibi in eadem Eccleſia pannos ſericos pretioſos, illud adimplens præceptum Dominicum;* Honora patrem, & matrem &c.

XIX. In Italia etſi paſſim tam divites, quam pauperes; tam nobiles, quam plebei in Eccleſiis hodie ſepeliantur, ab omnibus tamen multiplex exigitur emolumeotum, quod alicubi etiam Simooiam ſapit, datque laicis occaſionem Eccleſiaſticos de ſumma avaritia redargueodi, manuſque apponendi in re funeraria, quæ ad Eccleſiaſticam juriſdictionem ſpectat. Sed de hoc abuſu videri plane poſſunt, quæ diximus Tomo I. hujus Operis in Commentariis ad Titulum VI. qui inſcriptus eſt, *De Exequiis*. Quod ergo præſentem rem ſpectat, illud plaue potiſſimum adnotaodum cenſemus, poſtremis etiam hiſce Sæculis varias Epiſcoporum Synodos, Ritualeſque Eccleſiarum Codices recentiores, valde exoptare, ut juxta veterem Eccleſiæ diſciplinam, Chriſtiani homioes, qoibus ſepultura noo eſt interdicta, in Cœmeteriis, non autem in Eccleſiis ſepeliantur; uti late oſteodimus in citato Tomo I. hujus Operis, Titulo VI. Cap. I. in Commentario ad §. IX. cujus verba hæc ſunt: *Ubi viget antiqua conſuetudo ſepeliendi mortuos in Cœmeteriis, retineatur; & ubi fieri poteſt, reſtituatur.* Id quod etiam, ut alia omittam, expreſſum legimus in Concilio Provinciali Mediolanenſi I. Parte II. ubi Sanctus Carolus Epiſcopos monet, *ut morem multis locis intermiſſum mortuos in Cœmeteriis ſepeliendi reſtituendum curent.* Cæterum ad quid etiamnum hodie Eccleſia ſpecialem illum ritum benediceodi novum Cœmeterium retinet Capite præſenti expreſſum, quod ioſcriptum eſt, *Ritus benedicendi novum Cœmeterium &c.* niſi ut oſtendat, locum proprium ſepelieodis mortuorum corporibus eſſe Cœmeterium?

XX. Explicato antiquo Cœmeteriorum uſu, in quibus extra Eccleſiam Fideles ſepeliantur, & ſepeliri hodie etiam deberent; venio nuoc ad eorum Benedictionem, cujus origo licet oequeat definiri, addubitari tameo non poteſt, quio antiquus ſit ritus ea benediceudi, quum de ritu ipſo noo tamquam ſuo tempore adinvento S. Gregorius Turonenſis Epiſcopus, qui Sæculo Chriſti VI. claruit, luculentiſſimam meotionem fecerit in Libro, *De gloria Confeſſorum*, Capite CVI. ubi refert, quod cum ipſe mooiiſſet Abbatiſſam Monaſterii Pictavienſis, ut Corpus Beatæ Radegundis Francorum Reginæ ſepeliret, illa reſpouderit: *Quid faciemus, ſi Epiſcopus Urbis non advenerit, quia locus ille, in quo ſepeliri debet, non eſt Sacerdotali Benedictione ſacratus.* Hoc reſponſum oon obſcure iuuuit, jam tunc moris fuiſſe, ut locus ſepulturæ prævie ſacraretur, & quidem Benedictione Sacerdotali, ſeu Epiſcopali. Laudat hoc Gregorii Turonenſis teſtimooium, Libro I. *De ritibus Eccleſiæ Catholicæ*, Cap. XXIII. ubi agit de Cœmeteriis, eruditus æque, ac pius Stephanus Duranti, quem inepte carpere videtur Joſeph Binghamus, Lib. XXIII. *Originum Eccleſiaſticarum*, Cap. II. §. I. quod originem conſuetudinis benedicendi Cœmeteria altius repetere oon potuerit. Verum Binghamus ipſe proteſtantium hæreticorum ritus, quorum ipſe ſectator eſt, antiquiores oſtendere minime poterit, cum illos conſtet in hac poſtremorum temporum fæce ab impiiſſimis apoſtatis iotroductos fuiſſe.

XXI. Sæculo X. & quidem anno CMLXVII. Cœmeteriorum benedicendorum meutio illuſtris habetur iu Legibus ab Eggaro Anglorum Rege editis, Cap. XXII. Poſt annum Chriſti milleſimum multa apud Scriptores conſecratorum Cœmeteriorum exempla inveniuntur. Ut autem aliqua recenſeam, Matthæus Pariſius in Vitis XXIII. Sancti Albani Abbatum, de Gadfrido XVI. Abbate agens, qui anno MCXL. Monaſterium Virginibus fuodavit, ſic inter alia inquit: *Aſſignavitque eis Cœmeterium, & fecit dedicari, in quo nullus, niſi de ejuſdem Sanctimonialibus ſepeliretur, ſicut charta ſuper his confecta teſtificatur, quam præſenti paginæ duximus inſcribendam: Notum ſit omnibus Fidelibus Sanctæ Eccleſiæ ipſa die, qua benedictum eſt Cœmeterium Virginum de Sopwella, videlicet vij. Octobris, perpetua conventione ſtatutum, quod in illo Cœmeterio nullus habebit ſepulturam, neque vir, neque femina, nec Clericus, neque laicus, neque ſerviens, nec forinſecus, præter Virgines tantum, quæ incluſæ fuerint &c.* Idem Auctor in

in Vita Roberti XVIII. S. Albani Abbatis, ait, quod Rodulphus Ruffenſis Epiſcopus, qui poſtea fuit Archiepiſcopus Cantuarienſis, *dedicavit Eccleſiam de Heeſtaneſtun in honorem S. Fidei Virginis, & Martyris, benedixitque Cœmeterium S. Stephani eodem tempore, teſtibus Dunſtano, & Nicolao*. Et de Gulielmo Abbate XXII. ſcribit, quod ab ipſo vocatus Thomas Dunenſis Epiſcopus *dedicavit Polyandrium Conventuale apud S. Albanum, in quo ſepulta fuerunt corpora Fidelium in Interdicto xvi. Kal. Januarii. Item idem dedicavit Cœmeterium S. Mariæ de Prato vi. Kal Januarii*.

XXII. Altiſſime quidem conſecrandi, benedicendive Cœmeterii ritum ea ratione probat Inter alios Vaneſpen, Parte II. *Juris Eccleſiaſtici*, Tit. XXXVIII. Cap. I. quod ipſa Cœmeterii Conſecratio cum ipſa quodammodo Eccleſiæ Conſecratione cœperit; ſeu potius Cœmeterium tanquam pars, & appendix, una quaſi Conſecratione cum ipſa Eccleſia conſecratum fuerit, cum nempe alicubi ſaltem vel priſcis Sæculis Cœmeterium prope Eccleſiam conſtrueretur. Cui opinioni mirifice ſuffragari videtur Innocentius Papa III. in Capite, *Conſuluiſti*, VII. *De Conſecratione Eccleſiæ*, ubi ita inquit: *Cœmeteria, in quibus excommunicatorum corpora ſepeliri contingit, reconcilianda ſunt Aqua ſolemniter benedicta, ſicut in Dedicationibus Eccleſiarum fieri conſuevit*. Similiter declarat Bonifacius Papa VIII. quod polluta Eccleſia, etiam pollutum cenſetur Cœmeterium, tanquam ſcilicet Eccleſiæ acceſſorium, ut idem ſignificat. Hinc ortum autumant, vix in antiquiſſimis variis Libris Pontificalibus inveniri peculiarem ritum benedicendi Cœmeterium, quod benedictum cenſeretur, ubi Eccleſia dedicabatur, cujus illud erat acceſſorium. Fuiſſe hanc aliquorum Doctorum opinionem Sæculi XIII. & XIV. ducet nos Gulielmus Durandus, qui eo tempore claruit, in ms. Pontificali annorum circiter D. in cujus Rubrica, *De Poliandri, ſeu Cimiterii Benedictione*, ita legimus: *Quamquam plerique aſſerant, Cimiterii Benedictionem neceſſariam non eſſe, dicentes, ad hoc ſufficere circuitus extra Eccleſiam, & Cimiterii aſperſiones, quæ fiunt, quando Eccleſia dedicatur, non tamen ſupervacaneum eſt, ſequentem Benedictionem fieri &c.*

XXIII. Extant nihilominus non pauca pervetuſta Pontificalia, quæ Benedictionis, ſeu Conſecrationis Cœmeteriorum ordinem deſcribunt. Tale eſt Pontificale ms. Egberti Eboracenſis Archiepiſcopi, annorum circiter M. & ms. Pontificale Monaſterii Lyrenſis annorum circiter DCC. in quibus Titulus inſcriptus legitur: *In Conſecratione Cimiterii*. Pontificale Eccleſiæ Apamienſis in Syria, & aliud Eccleſiæ Senonenſis, annorum D. itemque Pontificale Chriſtiani Moguntini Archiepiſcopi, atque alia, quæ omittimus, hunc præſeferunt Titulum, *Benedictio Cimiterii*. In ms. Pontificali Eccleſiæ Barenſis, quod aſſervatur Romæ in Bibliotheca Angelica Fratrum Eremitarum S. Auguſtini, hic Titulus præfixus eſt: *Benedictio Poliandri, ſeu Cimeterii*. Porro Polyandrum, etſi apud quoſdam inferioris ævi Scriptores pro ſepultura unius hominis accipiatur, uti videre eſt apud eruditum Dufreſne in ſuo mediæ, & infimæ Latinitatis Gloſſario, verbo, *Polyandrum*; in multis tamen Pontificalibus, Ritualibuſque, & juxta communem opinionem, pro loco, in quo plurium mortuorum cadavera reconduntur, ſumitur, ejuſque varias etymologias legere eſt apud Durandum, Lib. I. *Rationalis Divinorum Officiorum*, Cap. V. num. 5. & ſequentis.

XXIV. Quanta virtus ſit Benedictionis Cœmeteriorum, addiſcere licet ex Vita S. Malachiæ Hiberniæ Epiſcopi, de quo ita ſcribit in ejus Vita S. Bernardus, Cap. XVII. *Perveniens ad portum Laperaſperi, tranſitum ibi per aliquot dies præſtolabatur, ſed mora minime tranſiit otioſa. Conſtruitur interim de virgis in ſepem textis Oratorium, ipſo jubente, ipſo operante pariter. Conſummatum circumdedit vallo, atque interjacens ſpatium in Cœmeterium benedixit*. Addit merita benedicentis miraculis declarari, quæ ſuo adhuc tempore ibidem actitari dicebantur: *Inde eſt*, inquit, *quod de finitimis locis infirmos, & male habentes illo portare conſueverint, & ſanantur multi*. Varios ritus, qui multis ab hinc Sæculis in Benedictione Cœmeterii fieri ſolent, egregie explicat Vir doctus, piuſque Dominicanæ Familiæ Scriptor antiquus Humbertus de Romanis in Opere, *De modo eudendi prompte ſermones*, Lib. II. Cap. XXII. quod extat Tomo XXV. Bibliothecæ Patrum ultimæ editionis, quodque nos Notis quibuſdam illuſtratum Romæ iterum publici juris fecimus typis Antonii de Rubeis anno DCCXXXIX.

XXV. Multis graviſſimiſque cæremoniis benedici, conſecrarive Cœmeteria, ex antiquis Ritualibus, Scriptoribuſque infra allegandis patet. Cauſæ autem ejus Benedictionis, Conſecrationiſque afferri variæ poſſunt. Prima illa eſſe poteſt, ut inde inferorum monſtra abigantur, quorum ſæpe in monumentis ſedes, & domicilium eſt; ut diſertiſſimus omnium Patrum S. Joannes Chryſoſtomus aſſerit in Homilia XXXV. in Matthæum, Cap. VIII. ubi ſic inquit: *Cum veniſſet Jeſus transfretum in regionem Geraſenorum, occurrerunt ei duo habentes dæmonia de monumentis exeuntes, ſævi nimis, itant nemo poſſet tranſire per viam illam*. Morantur autem ibidem, tum ut humanis corporibus inſultent, tum ut eiſdem ad nefandas præſtigias abutantur, tum etiam ut ex eodem S. Chryſoſtomo addiſcimus, *quia perniciosam opinionem ingerere hominibus conantur, quod hominum, qui obierant, animæ dæmones fiant*. Erat hæc quidem una ex hæreſibus Tertullianiſtarum a Platone hauſta, teſte S. Auguſtino in Libro, *De hæreſibus ad Quodvultdeum*, Cap. LXXXVI. ubi de Tertulliano loquens, ita inquit: *Dicit ſane ipſe, animas hominum peſſimas poſt mortem in dæmones verti &c.* At vero non ſolum propter hanc cauſam dici poteſt, defunctorum Cœmeteria ſacris cæremoniis expiari, verum etiam, ut viatores admoneantur, eos qui in illis conditi ſunt, in Fide Chriſti Jeſu lucis hanc uſuram reddidiſſe, ut ſcite inter alios Scriptores ducet Petrus Cotonus Societatis Jeſu in ſua Catholica Inſtitutione, Lib. II. Cap. XLVIII.

XXVI. Nequid inſuper deſideretur in explicatione Rubricæ præſentis Capitis de ritu benedicendi novum Cœmeterium, operæ pretium duco deſcribere hoc loco, quod juxta antiquum ritum de Cœmeteriorum conſtructione ſtatuit S. Carolus Parte IV. Actorum Eccleſiæ Mediolanenſis, Lib. I. Inſtructionum Fabricæ Eccleſiaſticæ, Cap. XXVII. quod inſcriptum eſt, *De Sepulcris, & Cœmeteriis*, ubi ſic inquit.

Cum ſepulcris conjuncta inſtructio eſſe debet de Cœmeteriis, in quibus mortuos ſepeliendi morem antiquum tantopere a Patribus comprobatum ex Decreto Concilii Provincialis per Epiſcopos noſtræ Provinciæ, ubi poteſt, reſtitui cupimus.

Cœmeteria igitur, ut animadverti licet, alia in Porticu, Atriove Eccleſiarum, a fronte ſcilicet, alia a tergo, alia a latere Septentrionali, alia Meridionali, quædam ab omni illarum parte ſunt; nec vero vetitum eſt, quin adhuc etiam ab eiſdem ſingulis, omnibuſve partibus conſtitui poſſint.

Porro quæ a fronte, in Atriove Eccleſiæ conſtructa ſunt, quamvis ad excitandam, vel charitatis erga mortuos Fideles, vel conditionis humanæ memoriam in ipſo proſpectu hominum ſint; tamen quoniam ob iter, ac tritam viam, qua tranſitus per Eccleſiam hac atque illac fit, facilius patent, vel animalibus, vel ſervitutibus, vel deambulationibus, congreſſibus, & aliis hominum actionibus, & ſacro loco indignis, quamobrem etiam ſæpe ob alia, quæ quotidie humanitus incidunt, violari contingit, ideo a fronte in Atriis, Porticibuſve Eccleſiæ, cum ab alio latere fieri poſſint, non extrui expedit.

A Septentrionali autem Eccleſiæ parte illorum ſitus potior deligatur, aut ab eo latere, in quo maxime Ædium Clericalium tranſitus quotidianus, feneſtrarum proſpectus, ſtillicidiorum etiam projectura, aliæve etiam ſervitutes vitari poſſunt.

Ampla autem Cœmeteria eſſe debent, pro Eccleſiæ, cui adhærent, ſituſve ſpatio, proque hominum item multitudine. Forma eſſe poſſunt oblonga, aut quadrata, Architecti judicio, ac pro ſitus modo.

A parietibus nuda eſſe non debent, ſed undique iis ſepta. Qui parietes a terræ ſolo alte exædificentur cubitis ſcilicet ſeptem. Ubi vero tanta parietum altitudine præ loci inopia extrui non poſſunt, ita ſaltem alte exædificentur, ut animalibus aditus præcludatur, hæcque altitudo non minor ſit cubitis tribus; ubi vero præciſæ rupes erunt, quibus Cœmeterii ſitus concluditur, eæ pro ſepimento parietum eſſe poterunt.

Parietes autem manufacti extrinſecus albario opere incruſtentur; in locis vero inſignioribus decens erit, ſi intrinſecus ab omni parte Porticibus veſtiantur, ſacriſque picturis, hiſtoriiſve ornentur.

In iis porro Porticibus ſepulturæ æquali ſpatio inter ſe diſtinctæ recto ordine ad præſcriptæ formæ rationem fieri poſſunt. Ubi Porticibus Cœmeteria non circumveſtiuntur, parietes ſaltem exornari debent aliqua ſacra pictura certis eorum locis expreſſa.

In medio eorum ſitu Crux ex aurichalco, aut marmore, aliove lapide confecta collocetur, quæ in columna marmorea, lapideave, ſeu in pila ſtructuli ſuffulta, aliquo decenti integumento operiatur, aut e ligno alte erecta conſtituatur.

Cappella item parvula, eaque in Orientem verſus, ubi poteſt, exſtruatur, in qua preces pro mortuis aliquando ſiunt.

Habeat item vas Aquæ ſanctæ forma ſupra demonſtrata cum aſperſorio non tamen appenſo, ſed quod amoveri poſſit ad aſpergendi uſum.

De loco oſſario.

Certus præterea locus intus ſit pariete undique ſeptus, & tecto, ac fornice, ubi poteſt, opertus, iſque in omnium conſpectu ſit, ubi mortuorum oſſa aliquando effoſſa ordine ſtruantur.

De oſtiis Cœmeterii.

Cœmeterii porro tria oſtia a fronte eſſe poſſunt, niſi ſitus ratio ejuſmodi eſt, ut a latere etiam illa fieri neceſſario poſtulet. Si vero Cœmeterium Eccleſiæ ab aliqua parte continens eſt, ab ea parte januam item habeat, qua ad Eccleſiam aditus ſit, cum vel Divinorum Officiorum pro mortuis, vel Proceſſionum cauſa uſuvenerit.

Ab oſtii autem majoris a fronte extructi ſumma parte, quæ extrinſecus eſt, ſacroſanctæ Crucis Imago exprimatur, in extremo Crucis affixa imagine capitis, aut cranii hominis mortui. Quæ oſtia a quacumque parte ſint firmis valvis, peſſulis, & clave munita, & clauſa, ne pateant, niſi cum uſus venerit.

Nullæ vites, arbores, arbuſta, ſtirpes cujuſvis generis, non modo frugiferæ, ſed quæ nullum omnino fructum, baccaſve gignunt, in iis eſſe, aut conſeri debent. Inmo vero ne fœnum quidem, herbave vireſcens, quæ pabulo detur, ſit. Abſit ſtrues lignorum, ac tignorum, tum omnis acervus cæmentorum, lapidumve; omnis denique res loci ſanctitati, religioni, & decoro repugnans.

XXVII. Hactenus S. Carolus, cujus integram Inſtructionem de Cœmeterio novo conſtruendo libuit deſcribere, ut, quoties novum conſtruendum ſit Cœmeterium, Eccleſiarum Rectores formam habeant, qua in eo ædificando uti debent. Multa enim variis in locis vidi, quæ correctione indigerent. In hujuſmodi ædificiis, Eccleſiarum præſertim, ac Cœmeteriorum ſummi ſæpe errores commiſſi perſpiciuntur, quod ſæpe, qui præſunt, Eccleſiaſticorum rituum ignari cum ſint, Architectos nihilominus agere volunt, neglectis ſapientiorum conſiliis, atque illorum præſertim, qui in rebus Eccleſiaſticis ſunt apprime verſati.

§. I.

Pridie, quam fiat Benedictio, ponitur in medio Cœmeterii benedicendi lignea Crux alta ad ſtaturam hominis; & ante ipſam Crucem in terra figitur paxillus tridens ligneus altus ad cubitum unum, aptus ad affigendum illi tres candelas.

COMMENTARIUS.

I. Quemadmodum ritus benedicendi novam Eccleſiam, ſeu Oratorium publicum, ut ibi Sanctiſſimum Miſſæ Sacrificium celebrari poſſit, deſumtus eſt ex Romano Pontificali, uti diximus ſupra in Commentariis ad Caput XXVIII. ita quoque & ritus benedicendi novum Cœmeterium per Sacerdotem ab Epiſcopo delegatum, ab eodem Pontificali Romano exceptus eſt, uti videre eſt in ejus Parte II. Titulo VI. in quo ritus deſcribitur, quo Epiſcopus ſo-

ſolemnioribus, amplioribuſque cæremoniis ex antiqno Ecelesiæ inſtituto Cœmeterium benedicit. Hine, ubi ex præſeripto noſtri hujus §. ſimplex Saeerdos, delegatns ſcilicet a proprio Epiſcopo benedictnrus eſt Cœmeterium novum, *pridie, quam fiat Benedictio, ponitur in medio Cœmeterii benedicendi lignea Crux alta ad ſtaturam hominis, & ante ipſam Crucem in terra figitur paxillus tridens ligneus altus ad cubitum unum, aptus ad effigendum illi tres candelas*. Ubi vero ab Epiſcopo peragenda eſt ea Benedictio, ex præſcripto memorati Pontificalis in §. 1. expreſſo, *die pracedenti ponuntar in Cœmeterio benedieendo quinqae ligneæ Cruces, videlicet una altior in medio, & quatuor aliæ ad ſtaturam hominis, quarum una in extremitate Cœmeterii ante Crucem mediam, alia in alia extremitate Cœmeterii retro Crucem mediam, tertia in tertia extremitate a dextris, & quarta in quarta extremitate Cœmeterii a ſiniſtris Cracis mediæ; & ante quamlibet ex dictis qainque Crucibus ponitur, ſeu figitur in terram aliquod lignum in ejus ſummitate aptum ad affigendum illi tres candelas trium unciaram quamlibet, vel cirea*.

II. Sed omiſſo ritn Pontificali, quo Cœmeterii Benedictio ab Epiſcopo ſolemnioribus, auguſtioribuſque cæremoniis celebratur, de quibus nos late alias diximus in noſtris ad ipſum Pontificale Romanum Commentariis, eodem plane modo, quo in benedicendo, & imponendo primario lapide pro Ecclesia ædificanda, pridie quam benedieitur, figitur Crux in loeo, ubi debet eſſe Altare, juxta ea, quæ diximus ſupra in Commentariia ad Capnt XXVIII. ita in Benedictione Cœmeterii pridie poni Crux debet ob rationes ibidem a nobis adductas. Porro ex præſeripto noſtri hujus §. lignea Crux in medio Cœmeterii ponenda, alta eſſe debet ad ſtatnram hominis, in ejuſque ſummitate, & in extremis brachiis ponendi cuſpides ſerrei, ut in eiſdem deinde, peracta Benedictione, tres ipſæ ardentes candelæ affigantnr, ut infra ſuo loeo dicetur. Interim vero paxillus, ſive parvus palus tridens ligneus ante ipſam Crneem in terra figendus altus ad cubitum unnm; ſupereminere enim ſemper Crux debet ob ſuam ipſius dignitatem, enjus etiam cauſa ſequenti die, quo peragenda eſt Cœmeterii Benedictio, ut in ſequenti §. dicemus, tres eandelæ aceendentur, affigendæ in paxilio tridente ligneo, ſive in tribus cuſpidibus ſerreis in ipſo tridente apponendis. Crucem non modo in Cœmeteriis, verum etiam ſuper tnmulos Chriſtianorum erigendam, conſtituit S. Patrieius Hiberniæ Apoſtolus apnd Bollandianos in ejus Vita die XVII. Martii, Anctore Jocellino Monacho de Furneſio, Cap. VII. num. 59. *Santtas ſignifer Dominici Vexilli, at ipſe agere conſuevit, conſtitait ad caput cujaslibet Chriſtiani extra Cœmeterium ſepulti Crucem figere; qaia in regione ad Fidem noviter converſa, præ paucitate Eccleſiarum noverat, omnes defunctos in Cœmeteriis ſunerandos non fore. Voluit etiam optimus Paſtor tam feliei eharactere oves ab hædis, ſepaltos ſcilicet Chriſtianos a Paganis diſtinguere; ſic profecto Chriſticolæ venientes, viſo vitæ ſigno, ſuneratum ſuiſſe famulum fidei, Crucis Chriſti ſigno valerent agnoſcere, atque pro ejus anima non cunctarentar cunctorum Conditori preces offerre*.

III. Laudat hane plane conſuetudinem, eonſtitutionemque omnium acceptione dignam, ut qni in morte Chriſti baptizatus, & in fide ipſius eſſet mortuus, ſtigmata mortis ejus, ſecns ſe, vel ſupra ſe haberet ſepultus, & deinde ſie ſubdit: *Contigit autem Patricio vero Iſraelitæ in egreſſu ſuo de Connactia, in exitu ſuo de illo popalo barbaro, a barathro jam elongato, & domeſtico Dei effecto, duorum hominum recenter tumulatorum ſepulcbra intaeri, viditque ad caput anius eorum ſignum Crucis erigi. Sedens in curru itaque, ut mos patriæ illo in tempore exigebat, aurigæ ſuæ lorum retrahere juſſit, ipſe oratione facta, quaſi ad viventem, ad ſepultum loquens, quis, & cujus ſectæ fuiſſet, inquiſivit. Vox vero de tumula emiſſa reſpondit, ſe hominem ſaiſſe ſecta Paganum Divini cultas penitus ignaram*. Quid tibi, *inquit Santtus*, & Cruci Chriſti, eujus eultor, & Confeſſnr nunquam ſuiſti? *& vox ad ipſam*: Qni juxta me ſepelitnr, Chriſtianus extitit; venienſque quidam Fidei veſtræ profeſſor, ignorantia dnctus, ad meum caput Crueem poſuit. *Hæc vox illa protalit, & conticuit. Deſcendens illico Vir Dei de curra Crucem a loco illo amovit, illamqae ad eaput baptizati fixit, oravit, & inde diſeeſſit*.

§. II.

Sequenti die mane Sacerdos in Saeriſtia paratus Amictu, Alba, Cingulo, Stola, & Pluviali albi coloris, adhibitis aliquot Sacerdotibus, & Clericis indutis Superpelliceis, qui deferant vaſculum Aquæ benedictæ, aſpergillum, & thuribulum cum incenſi navicula, & hoc Rituali Libro, & tribus candelis cereis, procedit ad Cœmeterium benedieendum ante Crucem in medio poſitam, & affiguntur, & aeeenduntur tres candelæ ſuper ligneum paxillum, & Sacerdos ante Crucem, & candelas, diſcooperto capite, dicit.

Oremus.

Omnipotens Deus, qui es cuſtos animarum, & tutela ſalutis, Fides credentium, reſpice propitius ad naſtræ ſervitutis afficium, & ad introitum noſtrum purgetur, bene ✠ dicatur, & ſancti ✠ ficetur hoc Cœmeterium, ut humana corpora hic poſt vitæ curſum quieſcentia, in magno Judicii die ſimul cum felicibus animabus mereantur adipiſci vitæ perennis gaudia. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen*.

COMMENTARIUS.

I. QUum Cœmeterium habeat relationem ad Eeeleſiam, ut Scriptores de ſacris Ritibns doeent; hine ii pene ritus, qni in Benedictione novæ Eecleſiæ præſeripti ſunt, ſervari etiam in novi Cœmeterii Benedictione jubentur. Ergo Sacerdos benedicturus

Cœmeterium, *mane in Sacriſtia paratus Amictu, Alba, Cingulo, Stola, & Pluviali albi coloris, adhibitis aliquot Sacerdotibus, & Clericis indutis Superpelliceis, qui deferant vaſculum Aquæ benedictæ, aſpergillum, & thuribulum cum incenſi navicula, & hoc Rituali Libro, & tribus candelis cereis procedit ad Cœmeterium benedicendum ante Crucem in medio poſitam*. Mane procedit, non quod in ipſa Cœmeterii Benedictione celebraturus ſit Miſſam, ſed quia, ſicut Eccleſia mane benedicitur, ita quoque mane benedicendum eſt & Cœmeterium, quod acceſſorium Eccleſiæ nuncupatur. Procedit cum aliquot Sacerdotibus, & Clericis Superpelliceis indutis, ut ei aſſiſtant, inſerviantque ſacræ actioni, & deferant vaſculum Aquæ benedictæ, ac alia, quibus in Cœmeterii Benedictione uſurus eſt. *Siſtit ante Crucem in medio poſitam, & affiguntur, & accenduntur tres candelæ ſuper ligneum paxillum*, tridentem ſcilicet, tribus ferreis cuſpidibus munitum, in quibus ipſæ candelæ apponantur, in Nomine ſcilicet Sanctiſſimæ Trinitatis, & fortaſſe etiam, ut alludant ad trinam illam Benedictionem ſigno Crucis faciendam, in Oratione ſcilicet quæ legitur in §. IV.

II. Plura ſcitu digna diximus nos de ipſis candelis Tomo II. Commentariorum in Partem alteram Romani Pontificalis, Tit. VI. in Commentario ad §. III. ubi etiam explicuimus celebrem Canonem XXXV. Illiberritani Concilii, jubentem, *ne cerei in Cœmeteriis incendantur*. Quod autem Orationem ſpectat, *Omnipotens Deus, qui es cuſtos animarum &c.* dicendam a Sacerdote *ante Crucem, & candelas accenſas, diſcooperto capite*, extat & ipſa in citato §. III. Pontificalis Romani; & ut ibidem notavimus, legitur in ms. Gulielmi Durandi Pontificali annorum circiter D. in Pontificali Monaſterii Lyrenſis annorum DCC. ac Pontificali Egberti Eboracenſis Archiepiſcopi, ex quorum tamen duorum præſcripto dici debebat Oratio in aquilonari angulo Cœmeterii. Legitur præterea in variis aliis antiquis Sacramentorum Libris, ſed deſideratur tamen in quibuſdam, ac præſertim in antiquo Romano Ordine a Melchiore Hittorpio in lucem edito, & in ms. Barenſis Eccleſiæ Pontificali, in quo tota Benedictio Polyandri, ſeu Cœmeterii unica tantum Oratione continetur, quæ incipit, *Domine Sancte, Pater &c.* quæque a nobis deſcripta legitur in Appendice ad prædictum Titulum VI. Romani Pontificalis, pag. 222. & ſeq.

§. III.

Mox ante ipſam Crucem, omnibus genibus flexis, dicunt Litanias ordinarias, incipiente Cantore, cæteris reſpondentibus; & cum dictum fuerit, *Ut omnibus Fidelibus defunctis &c. Te rogamus, audi nos*, Sacerdos ſurgit, & clara voce dicit, producens manu ſignum Crucis, *Ut hoc Cœmeterium purgare, & bene ✠ dicere digneris, Te rogamus audi nos*. Deinde Sacerdos, ut prius, genuflectit, & Litaniæ perficiuntur.

COMMENTARIUS.

I. DIci jam olim conſueviſſe Litanias in Cœmeterii Benedictione, conſtat ex vetuſtis variarum Eccleſiarum Pontificalibus, quorum mentionem fecimus citato ſuperius loco Romani Pontificalis in Commentario ad §. IV. Sed legendum præ cæteris Gulielmi Durandi Pontificale in Ordine ad benedicendum Cœmeterium deſcripto a nobis in memorata ſuperius Appendice, pag. 223. Sane monet Caſtaldus in Praxi Sacrarum Cæremoniarum, Lib. II. Sectione XI. Cap. VII. num. 1. cui etiam adhæret Barruſaldus in ſua ad hunc §. Nota, num. 31. antequam Litaniæ inchoentur, debere in terra ſterni tapetum, ubi Sacerdos, ac Miniſtri genuflectant, cum ſit in loco aperto, & vel cœnoſo, vel pulverulento, vel herboſo.

§. IV.

Quibus finitis, ſurgunt omnes, & Sacerdos Crucem aſpergit Aqua benedicta, dicens Antiphonam, *Aſperges me, Domine, hyſſopo, & mundabor, lavabis me, & ſuper nivem dealbabor*. Pſalmus, *Miſerere mei Deus &c.* dicitur totus ab adſtantibus cum *Gloria Patri &c.* quo dicto, repetitur Antiphona. Dum dicitur Pſalmus, Sacerdos circuit, & perambulat totum Cœmeterium, incipiens ad ejus dexteram, aſpergens ubique Aqua benedicta; quo facto, redit ante Crucem, & ad ipſam aſpiciens, dicit.

Oremus.

Deus, qui es totius Orbis conditor, & humani generis Redemptor, cunctarumque creaturarum viſibilium, & inviſibilium perfectus diſpoſitor, te ſupplici voce, ac puro corde expoſcimus, ut hoc Cœmeterium, in quo famulorum, famularumque tuarum corpora quieſcere debent poſt curricula hujus vitæ labentia, pur ✠ gare, bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare digneris; quique remiſſionem omnium peccatorum per tuam magnam miſericordiam in te confidentibus præſtitiſti, corporibus quoque eorum in hoc Cœmeterio quieſcentibus, & tubam primi Archangeli expectantibus conſolationem perpetuam largiter impertire. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. LItaniis finitis, ex præſcripto noſtri §. *ſurgunt omnes, & Sacerdos Crucem aſpergit Aqua benedicta, dicens Antiphonam, Aſperges me, &c.* qui quidem ritus deſumptus ex hodierno Romano Pontificali, & ex ms. Pontificali Gulielmi Durandi, ex quibus etiam

iam habemus, quod & alias in hoc noſtro §. edicitur, ut nimirum Sacerdos facta aſperſione cum Aqua beuedicta ad Crucem, & repetita Antiphona, *Aſperges me, &c.* dum dicitur Pſalmus, *Miſerere mei Deus &c.* circumeat, & perambulet totum Cœmeterium, incipiens ad ejus dexteram, aſpergens ubique Aqua benedicta intra Cœmeterii muros, esque cæremonia abſoluta ante Crucem redeat, atque ad ipſam reſpiciens, dicat Orationem, *Deus, qui es totius Orbis conditor &c.* quæ quidem legitur & in antiquo Romano Ordine apud Hittorpium, & in mss. Pontificalibus Egberti Eboracenſis Archiepiſcopi annorum circiter mille, & Monaſterii Lyrenſis, & in aliis multis ſequioris ævi, de quibus mentionem fecimus Tomo II. Romani Pontificalis, Titulo VI. in Commentario ad §. V. ubi multa curioſus tiro rituum Eccleſiaſticorum inveniet, quibus & hic præſens §. illuſtratur.

II. Sed ut aliquid hoc loco de ipſa Oratione dicamus, explicanda præſertim cenſeo illa ejuſdem verba, quibus Deus rogatur, ut corporibus mortuorum in Cœmeterio quieſcentibus, & tubam primi Archangeli expectantibus conſolationem perpetuam impertiatur. Mortuos prævio tubæ ſonitu reſurrecturos, Sacræ Paginæ nos paſſim docent, præſertim vero Chriſtus Dominus in Evangelio Matthæi, Cap. XXIV. *Et mittet Angelos ſuos cum tuba, & voce magna, & congregabit electos ſuos a quatuor ventis, a ſummis Cælorum, uſque ad terminos eorum.* Cui concinit quod ſcribit Apoſtolus in Epiſtola I. ad Corinthios, Cap. XV. ubi ſic inquit: *Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in noviſſima tuba; canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti.* Et in Epiſtola ad Theſſalonicenſes, Cap. IV. ubi ſic loquitur: *Ipſe Dominus in juſſu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei, deſcendet de Cælo, & mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi.*

III. In deſcriptis hactenus locis notandum eſt primo, quod docent Theodoretus, S. Hieronymus, S. Auguſtinus, S. Gregorius Nyſſenus, & alii, reſurrectionem mortuorum *in ictu oculi*, ideſt in inſtanti futuram. Secundo, tubam noviſſimam dici reſpectu aliarum tubarum, quæ ſonitum noviſſimæ tubæ præcedent. Nam, ut patet ex Apocalypſi, Cap. VIII. & IX. in fine mundi ſeptem Angeli, quibus demandata eſt univerſalis hominum cura, ſeptem tubis clangent, ut iis extremas mundi calamitates, & pœnas ſono tubæ prænuncient. Tertio, vocem Archangeli eandem eſſe cum tuba Dei, quæ maxime ſonora eſt, ut per totum mundum audiatur. Quarto, licet per vocem Archangeli, cujus in Epiſtola ſua ad Theſſalonicenſes meminit Apoſtnlus, quidam Interpretes vocem Chriſti ſignificari autument, rectius tamen alii, Archangeli Michaelis vocem denotari docent. Is enim juſſu, & vice Chriſti, Præſes eſt Eccleſiæ, ut olim Synagogæ fuit; uti ſcite obſervat doctiſſimus Eſtius in Libri II. Diſtinctionem X. §. V.

IV. Michaelem Archangelum eſſe omnium Angelorum ſupremum, etſi certiſſimum hoc minime ſit, permagnam tamen videtur habere ex Divina Scriptura probabilitatem. Legitur ſiquidem in Apocalypſi, Cap. XII. quod *Michael, & Angeli ejus præliabantur cum dracone, & draco pugnabat, & angeli ejus, & non valuerunt, neque locus inventus eſt eorum amplius in Cælo.* Cum draco is intelligatur, qui ſupremus inter dæmones ſit, nam ſequitur: *Et projectus eſt draco ille magnus, ſerpens antiquus, qui vocatur diabolus, & ſatanas, qui ſeducit univerſum orbem, & angeli ejus cum illo miſſi ſunt*; conſequens equidem eſt, Michaelem inter ſanctos Angelos ſupremum, ac Principem eſſe, quoniam hi ſimiliter Angeli ejus dicuntur. Primo itaque Archangelo, quem puto eſſe Michaelem ſua tuba inſonante, quaſi Superioris, ac Principis ſui imperio exciti Angeli protinus aderunt, tubiſque ſuis & illi conclamabunt, *Surgite mortui*; ſimulque ad congregandos hominum cineres diſcurrent celerrime, & omnes rapient in Vallem Joſaphat juxta Hieroſolymam, ubi fiet Judicium, ut dicitur Joelis Cap. III. *Congregabo omnes Gentes, & deducam eas in Vallem Joſaphat, & diſceptabo cum eis.* Et hoc eſt, quod ſignificavit Chriſtus citato ſuperius Matthæi Capite XXIV. ubi ait: *Mittet Angelos ſuos cum tuba, & voce magna, & congregabit electos ſuos a quatuor ventis a ſummis Cælorum, uſque ad terminos eorum.* Egregiam Diſſertationem de mortuorum reſurrectione concionavit quidem eruditiſſimus Auguſtinus Calmet Tomo II. Prolegomenon, & Diſſertationum, pag. 244. & pluribus ſequentibus editionis Lucenſis anni MDCCXXIX.

V. Cæterum non omittenda hic aliorum opinio, qui ajunt, Archangelum Gabrielem, qui primum Chriſti adventum Beatiſſimæ Virgini prænuntiavit, ſecundum ipſius adventum ad judicandum vivos, & mortuos, tuba ſua clangente, toti Orbi terrarum prænunciaturum. Adhæret huic opinioni Cornelius a Lapide in primam S. Pauli ad Theſſalonicenſes Epiſtolam, Cap. IV. verſiculo XV. Sed probabiliorem puto eſſe primam ſententiam, quæ Archangelum Michaelem dicit extremi Judicii prænuntium, eique ſententiæ videtur adhæſiſſe Eccleſia, ubi in variis precibus ſe Archangelo Michaeli commendat, *ut non pereamus in tremendo Judicio.* Plura & in hanc rem ſcripſit Joannes Marangonus noſtri Oratorii S. Hieronymi Charitatis Presbyter in Opere, cui Titulus, *Grandezze di S. Michele.*

§. V.

Tum figit in ſummitate Crucis unam ex tribus candelis ardentibus, & alias duas ſimiliter ardentes in duobus brachiis ejuſdem Crucis. Deinde incenſat ipſam Crucem, & aſpergens Aqua benedicta, redit cum Miniſtris in Sacriſtiam.

COMMENTARIUS.

I. Eſſe antiquum ritum, ut in Benedictione Cœmeterii candelæ ardentes ad Crucem apponerentur, ipſaque Crux thure adoleretur, & Aqua inſuper benedicta adſpergeretur, ex antiquis Pontificalibus liquet allatis a nobis Tomo II. Romani Pontificalis, Titulo VI.

vi. in Commentariis ad §. vii. & alios ſequentes, in quibus juxta præſcriptum prædicti Pontificalis Romani, ubi Epiſcopus novum Cœmeterium benedicit, uti ſupra admonuimus, varias in eo erigi Cruces curat, ad eaſque deinde accenſos cereos apponit, & Cruces ipſas thurificat, & Aqua benedicta aſpergit. Porro tametſi abſoluta ſit Cœmeterii Benedictio, non extinguendi tamen ſunt cerei ipſi, ſed ibidem omnino abſumuntur, *ut ita doceamur*, inquit ad hunc §. Barrufaldus num. 40. *venerationem loci perpetuo durare debere, nec ab ulla humana vi poſſe extingui*. Conſueviſſe vel primis Sæculis in Cœmeteriis cereos accendi, addiſcere licet ex Canone xxxv. Concilii Illiberritani, quem nos non modo citato loco Romani Pontificalis in Commentario ad §. III. verum etiam Tomo II. novæ noſtræ editionis Conciliorum Hiſpaniæ a Cardinale de Aguirre concinnatæ late enarravimus. Hinc in pervetuſtis Chriſtianorum Cœmeteriis paſſim lucernæ fictiles utplurimum reperiuntur, quas in Cœmeteriis Urbis nos ipſi non ſemel vidimus, aliquaſque etiam ab eorum Cuſtode noſtro Patre Joanne Marangono dono accepimus.

II. Reliquum eſt, ut de Cœmeterii Cruce aliquid amplius dicamus, ac illud potiſſimum, quod in Conciliis ſancitur, ut in Cœmeteriorum medio Crux firmiter erecta ſit, aliquo etiam tegumento decenti operta, uti videre eſt in Concilio Mediolanenſi Provinciali iv. S. Caroli anni MDLXXVI. Aquenſi anni MDLXXXV. & Avenionenſi anni MDXCIV. in quo inter alia ſic legitur: *Locus autem ſeparatus, teguliſque ſaltem contectus ibi ſit, in quo ſacroſanctum Chriſti vexillum conſpicietur, vel etiam ſub dio, modo decenti loco collocetur*. Id quod religioſe conſtitutum eſt ad conciliandam Cœmeteriis venerationem, quæ aliquando irreligioſi homines choreis, ludiſque, & impudicitiis etiam profanare minime erubuerunt. Olim longe ante annum Chriſti milleſimum Crucem in medio Cœmeterii fuiſſe erectam, ſtabilemque ibidem manſiſſe, addiſcimus ex delineatione Monaſterii Sancti Galli, quale erat Ludovici Auguſti temporibus, in quo, uti varii Scriptores Galli referunt, habetur quidem Cœmeterium extra Clauſtrum cum Cruce in medio poſita.

III. Hinc priſcæ diſciplinæ inhærens S. Carolus Parte iv. Actorum Eccleſiæ Mediolanenſis, Lib. I. Inſtructionum Fabricæ Eccleſiaſticæ, Capite xxvii. ubi de Cœmeteriis tractat, recte admodum ſtatuit, *ut in medio eorum ſitu Crux ex aurichalco, aut marmore, aliove lapide confecta collocetur, quæ in columna marmorea, lapideave, ſeu in pila ſtructili ſuffulta, aliquo decenti integumento operiatur, aut e ligno alte erecta conſtituatur*. Mandat tum etiam mox, ut *Cappella item parvula, eaque in Orientem verſus, ubi poteſt, extruatur, in qua preces pro mortuis aliquando fiunt*. Rurſus monet, ut *habeat item vas Aquæ ſanctæ forma ſupra demonſtrata cum aſperſorio non tamen appenſo, ſed quod amoveri poſſit ad aſpergendi uſum*. Sed hæc, & alia plura jam ſupra notavimus ad Rubricam hujus Capitis, ubi integram S. Caroli Inſtructionem de Cœmeteriis deſcripſimus; viderique præterea poſſunt, quæ diximus Tomo I. in Commentariis ad Titulum vi. qui, *De Exequiis*, inſcriptus eſt, in quibus non pauca expoſita ſunt, quæ ad Cœmeteria pertinent.

C A P U T XXXII.

Ordo reconciliandi Cœmeterium violatum, ſive Eccleſiæ contiguum ſit, ſive ſeparatum, ubi Eccleſia adeſt polluta.

I. Antequam Ordinem Reconciliationis violati Cœmeterii explicem, illud primum ad præſentis Capitis Rubricam adnotandum cenſeo, quod & alias tradidi Tomo II. Romani Pontificalis ad Rubricam Tituli viii. qui inſcriptus eſt, *De Reconciliatione Cœmeterii, ſive Eccleſiæ Reconciliatione*, polluta nempe Eccleſia, pollutum cenſeri & Cœmeterium; non vero, Cœmeterio violato, violatam cenſeri Eccleſiam, juxta doctrinam a Bonifacio Papa VIII. expreſſam in Capite unico, *De Conſecratione Eccleſiæ*, in vi. Cui quidem egregia ratio ſuffragatur, quia ſcilicet juxta regulam Juris, *acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis*, & dignius, potentiuſque trahit ad ſe naturam minus digni, ſive minus potentis; eſtque hoc commune axioma Doctorum, quod quidem ex dicto Capite unico deſumptum eſt, quod & lubet hoc loco deſcribere: *Si Eccleſiam*, inquit, *pollui ſanguinis, aut ſeminis effuſione contingat, ipſius Cœmeterium, ſi contiguum ſit eidem, cenſetur eſſe pollutum; unde antequam reconciliatum fuerit, non debet in eo aliquis ſepeliri. Secus ſi remotum fuerit ab eadem. Non ſic quoque in caſu converſo ſentimus; ut videlicet polluto Cœmeterio, quamvis Eccleſiæ contiguo, debeat Eccleſia reputari polluta, ac minus dignum majus, aut acceſſorium principale ad ſe trahere videatur. Non unum, ſed plura Cœmeteria eſſe noſcuntur, quæ quamvis ſibi cohærentia, pariete tamen medio ſejunguntur; ideoque violato eorum altero, alteram, licet de uno ad aliud per portam intermediam habeatur acceſſus, non propter hoc reputabitur violatum*.

II. Placuit integram hanc Decretalem referre, quod in ea, ut in ſuo ad eandem Commentario notavit Paſſerinus, quatuor caſus, & quidem ad ritum, quem in præſenti tractamus, ſpectantes, reſolvuntur. Primus eſt, quod polluta Eccleſia, pollutum eſt Cœmeterium Eccleſiæ contiguum, & illicitum eſt in illo aliquem ſepelire, niſi prius fuerit reconciliatum; ſecus vero ſi Cœmeterium ſit ab Eccleſia ſeparatum. Contigua vero dicuntur, quorum extrema ſe tangunt; continua autem ſunt, quorum terminus eſt unus, ut ex Ariſtotele v. Phyſicorum notat Gloſſa in recitato Capite unico, verbo *contiguum*. Secundus caſus eſt, quod, polluto Cœmeterio, non eſt polluta Eccleſia, licet illi contigua, quia minus nobile, & acceſſorium, non trahit ad ſe magis nobile, & principale. Tertius caſus eſt, quod non unum, ſed plura Cœmeteria ſunt, quæ quamvis ſibi ſint coherentia, pariete tamen medio disjunguntur, etiamſi de uno ad aliud per portam mediam habeatur acceſſus. Quartus caſus eſt, quod, violato uno Cœmeterio,

rio, non eſt aliud vinlatum, licet unum alteri ſit contiguum, vel cohæreat. Ex quibus omnibus & illud addiſcimus, quod alias obſervavit ad Rubricam hujus præſentis Capitis Barrufaldus, num.6.in fine, Eccleſiam ſcilicet Catholicam hoc in votis habuiſſe, ut formam præſcriberet benedicendi, ſeu reconciliandi Cœmeteria, quando per ſe polluta, & violata ſunt; quomndocumque enim ſe habeant, ſemper pnllutionis capacia ſunt, & cnnſequenter Reconciliationis, uti aperte dedncitur ex jam recitata Bonifacii Papæ VIII. Decretali in Capite nnico, *De Conſecratione Eccleſiæ*, in VI. & ex antiqua Eccleſiæ praxi, cujus teſtem habemus ma. Pontificalem Codicem Gulielmi Durandi, in quo extat Titulus, ita inſcriptus, *De Cymiterii per ſe ſine Eccleſiæ violatæ Reconciliatione Rubrica*, uti videre eſt in noſtra Appendice ad Titulum VIII. Partis II. Romani Pontificalis, pag. 242.

III. Quando tandem, & quibus in caſibus Cœmeterium cenſeatur pollutum, & iccirco Reconciliatione indigeat, jam non eſt opus hoc loco explicare, quia ſcilicet explicati ſuperius fuerunt in Commentariis ad Caput XXX. ubi egimus de ritu reconciliandi Eccleſiam violatam, & cngnoſci etiam poſſunt ex recitata Decretali, ex qua addiſcimus, pnllni Eccleſiam, Cœmeteriumve, ſangninis, aut ſeminis effuſione, ac ſepultura excommunicati hominis, ſive ethnici, hæreticive, uti Scriptores communiter docent.

§. I.

Mane diei, qua facienda eſt Reconciliatio, Sacerdos, ſi ab Epiſcopo facultatem habeat, adhibitis aliis Sacerdotibus, & Clericis indutis Superpelliceis, in Sacriſtia, aut alio decenti loco veſtitus Amictu, Alba, Cingulo, Stola, & Pluviali albi coloris, accedit ad medium Cœmeterii, Clerico vaſculum Aquæ benedictæ, & aſpergillum deferente, & ibi ſuper tapete genuflectit una cum Miniſtris; & Cantores, aliique omnes genibus flexis dicunt Litanias; in quibus cum dictum fuerit, *Ut omnibus Fidelibus defunctis &c.* ℟. *Te rogamus audi nos*. Sacerdos ſurgit, & manu dextra producens ſignum Crucis ſuper Cœmeterium, clara voce dicit, *Ut hoc Cœmeterium recon ✠ ciliare, & ſancti ✠ ficare digneris*. ℟. *Te rogamus audi nos*.

COMMENTARIUS.

I. Sicuti novi Cœmeterii Benedictio, de qua ſupra diximus Cap. XXXI. ita & polluti Cœmeterii Reconciliatio mane peragi debet ex præſcripto noſtri hujns §. ſive potius ex antiquo ritu, & Eccleſiæ praxi, quam non puto mutari poſſe a ſimplici Sacerdote, qui omninn, ſtare ritui debet, quem idem noſter §.ſtatuit, qui ait, *mane diei, qua facienda eſt Reconciliatio, Sacerdos, ſi ab Epiſcopo facultatem habeat &c.* Qnibus ex verbis illud præterea addiſcimus, ſicuti pro reconcilianda Eccleſia polluta, ſi ſcilicet non fuerat cnnſecrata, ita & pro Cœmeterio reconciliando requiri omnino in ſimplici Sacerdnte delegatinnem Epiſcopi proprii, & quidem in ſcriptis redactam, uti diximus de facultate, quæ Sacerdoti ſimplici conceditur ad novam Eccleſiam, ſeu Cœmeterium benedicendum. Ratio potiſſima, ob qnam ea Epiſcopi facultas in Sacerdote ſimplici requiratur, illa plane eſt, quia hujuſmodi Benedictin, ſeu Reconciliatio de Jure, & ex antiquo Eccleſiæ inſtituto, ad Epiſcopum ſpectat. Sed invalnit tamen uſus, ut ab ipſo Epiſcnpo ſimplex Reconciliatio Eccleſiæ, ſeu Cœmeterii nnn conſecrati poſſit committi Presbytero in dignitate conſtituto, ex Decreto Sacræ Ritnum Cnngregationis IX. Februarii MDCVIII. apud Gavantum in Manuali Epiſcoparum, verbo *Benedictio*, num. 4. ubi etiam opportune ſubdit, committi imo poſſe & ſimplici Sacerdoti, qund probat auctoritate hujns Ritualis Romani juſſu Pauli Papæ V. primum editi.

II. Ergo Sacerdos, ut ait hic noſter §. *ſi ab Epiſcopo facultatem habeat, adhibitis aliis Sacerdotibus, & Clericis indutis Superpelliceis, in Sacriſtia*, ſi ſcilicet Cœmeterium ſit Eccleſiæ contiguum, *aut alio decenti loco*, ſi nempe ſit ab Eccleſia diſsitum, *veſtitus Amictu, Alba, Cingulo, Stola, & Pluviali albi colorit, accedit ad medium Cœmeterii &c.* Teſte Barrufaldo in ſua ad hunc §. Nnta, num. 12. quæſtin olim ſuit inter nonnullos, qui in Reconciliatione, & Benedictione Cœmeterii cenſebant, cnngruentius eſſe, adhibere cnlnrem nigrum, ſeu ſaltem violaceum, quia nimirum in Benedictione ſepulchri præſcripta a Rituali ſupra Tomo I. Tit. VI. Cap. III. qun Exequiarum Ordo præſcribitur, Sacerdns ntitur Stola, & Plnviali nigri coloris. Quibus tamen reſponſum ſuit, diſtinguendam eſſe unam Benedictionem ab alia ex diverſa ratione, occaſione, & tempnre. In Exequiis cuncta nigro colore peraguntur, & Benedictio ſepulchri cadit ſub ritu, & ordine Exequiarum. In Dedicatinne vero, ſub cujus ritu cadit Reconciliatio, albus adhibetur color, ideoque recte ſtatuit noſter §. ut Sacerdos Cœmeterium reconciliaturus, Stolam & Pluviale induat albi coloris. Porro Miniſtri, aliqunt nempe Sacerdotes, & Clerici Superpelliceis induti, in celebranda Recnnciliatinne ipſa adhibentur, ut rite eidem inſerviant, in Litaniis cantandis, & in iis peragendis, quæ in ejuſdem Reconciliationis ordine, ac ritu præſcripta ſunt.

III. Sed, ut ritum ipſum reconciliandi Cœmeterii enarremus, Sacerdos principalis indutus, ut ſupra, adhibitis aliis Sacerdotibus, & Clericis, *accedit*, ut ait hic noſter §. *ad medium Cœmeterii, Clerico vaſculum Aquæ benedictæ, & aſpergillum deferente, & ibi ſuper tapete genuflectit una cum Miniſtris, & Cantores, aliique omnes dicunt Litanias &c.* Deſumptus eſt plane & hic ritns ex Romano Pontificali, Parte II. Tit. VIII. ubi ritus præſcribitur, qun Cœmeterium ſine Eccleſiæ Reconciliatione, ſolemniori, auguſtiorique ritu recnnciliari ab Epiſcopo debet; in quem Titulum jam nos in nnſtris perpetnis ad

Ro-

Romanum Pontificale Commentariis nonnulla adnotavimus, quæ ad præſentem §. referri poſſunt. Cæterum non parvum eſt inter Reconciliationem Cœmeterii, quæ fit ab Epiſcopo, & illam, quæ fit a ſimplici Sacerdote diſcrimen, nam inter alia, cum in Litaniis dictum fuerit, *Ut omnibus fidelibus defunctis &c.* ubi ſimplex Sacerdos ſurgit, & manu dextera producens ſignum Crucis ſuper Cœmeterium, clara voce dicit, & quidem ſemel, *Ut hoc Cœmeterium recon ✠ ciliare & ſancti ✠ ficare digneris, &c.* Epiſcopus, uti citato loco legitur Pontificalis, §. I. ſurgit cum Mitra, & Baculum Paſtoralem in manu ſiniſtra tenens, producit ſignum Crucis ſuper Cœmeterium, dicens primo, *Ut hoc Cœmeterium recon ✠ ciliare digneris*. ℟. *Te rogamus audi nos*. Secundo dicit: *Ut hoc Cœmeterium recon ✠ ciliare, & ſancti ✠ ficare digneris*. ℟. *Te rogamus audi nos*. Tertio dicit: *Ut hoc Cœmeterium recon ✠ ciliare, ſancti ✠ ficare, & conſe ✠ crare digneris*. *Te rogamus audi nos*. Sed de his vide quæ diximus in citatum §. Romani Pontificalis.

§. II.

Quibus dictis, ut prius, genuflectit, Cantoribus Litanias perficientibus. Quibus finitis, ſurgunt omnes, & Sacerdos aſpergillo cum Aqua benedicta, inchoat Antiphonam, *Aſperges me, Domine, hyſſopo*, Clero proſequente, *& mundabor*; *lavabis me, & ſuper nivem dealbabor*. Pſalmus, *Miſerere mei Deus &c.* dicitur totus ſine *Gloria Patri*; in fine repetitur Antiphona, *Aſperges*.

§. III.

Dum hæc dicuntur, Sacerdos circuit totum Cœmeterium, incipiens ad ejus dexteram, aſpergens ubique Aqua benedicta, præſertim in loco, ubi violatio commiſſa eſt. Quo peracto, redit ad locum, ubi Litaniæ dictæ fuerunt, & ibi ſtans dicit, *Oremus*; & Miniſtri, *Flectamus genua*. ℟. *Levate*.

Domine pie, qui agrum figuli pretia Sanguinis tui in ſepulturam peregrinorum comparari voluiſti, quæſumus, dignanter reminiſcere clementiſſimi hujus myſterii tui. Tu es enim, Domine, figulus noſter, tu quietis noſter ager, tu agri hujus pretium. Tu dediſti etiam, & ſuſcepiſti. Tu de pretio tui vivifici Sanguinis nos requieſcere donaſti. Tu ergo, Domine, qui es offenſionis noſtræ clementiſſimus indultor, expectantiſſimus judicator, judicii tui ſuperabundantiſſimus miſerator, judicium tuæ juſtiſſimæ ſeveritatis abſcondens, poſt miſerationem tuæ piæ redemptionis adeſto exauditor, & effector noſtræ reconciliationis; hocque Cœmeterium peregrinorum tuorum Cœleſtis Patriæ incolatum expectantium benignus purifica, & reconcilia; & hic tumulatorum, & tumulandorum corpora, de potentia, & pietate tuæ reſurrectionis ad gloriam incorruptionis non damnans, ſed glorificans, reſuſcita. Qui venturus es judicare vivos, & mortuos, & ſæculum per ignem. ℟. *Amen*.

COMMENTARIUS.

I. QUod in his duobus Paragraphis edicitur de ritu aſpergendi Aqua benedicta Cœmeterium pollutum, illudque circumeundi, dum dicitur Antiphona, *Aſperges me &c.* & Pſalmus, *Miſerere mei Deus*, ſine *Gloria Patri, &c.* præſcriptum etiam legitur in Romano Pontificali Parte II. Tit. VIII. ubi etiam legitur Oratio ipſa, *Domine pie, qui agrum figuli &c.* in noſtro §. III. deſcripta, Sed & ut aliquid hic de aſpergillo, atque aſperſione per circuitum Cœmeterii facienda dicamus, decet primum, ut aſpergillum ipſum ſit de herba hyſſopi, non vero ex alia materia, juxta ritum præſcriptum in nova Eccleſia benedicenda, ſupra in Capite XXIX. §. II. *Sacerdos*, inquit, *accepto aſpergillo ex herba hyſſopi &c.* decet præterea, ut Sacerdos dum dicit, *Aſperges me, Domine, hyſſopo &c.* ſe primum aſpergat, ac Populum, ac deinde Cœmeterium per circuitum, dicens Pſalmum, *Miſerere mei Deus &c.* Porro ſiletur in Pſalmo *Miſerere*, clauſula illa, *Gloria Patri &c.* & hæc eſt unica imago mœroris, quæ appareat in Cœmeterii Reconciliatione, ſive iſta per Epiſcopum, ut ex Pontificali conſtat, ſive per ſimplicem Sacerdotem peragatur, ut ex hoc noſtro §. liquet. Non dicitur autem, *Requiem æternam*, quod iſte verſiculus minime convenit Dedicationis ritui, quem, ut alias notavimus, & obſervat inter alios Barruſaldus, Eccleſiæ, Cœmeteriive Reconciliatio præſefert.

II. Ad Orationem, *Domine pie, qui agrum figuli &c.* quod attinet, extat & ipſa in variis Pontificalibus, ac præſertim in ms. Pontificali Gulielmi Durandi, uti videre eſt in noſtra Appendice ad Titulum ipſum VIII. Romani Pontificalis; alluditque ad id, quod legitur in Evangelio Matthæi, Cap. XXVII. de agro figuli empto ex triginta argenteis, quibus Judas Iſcariotes tradidit Chriſtum Dominum, *in ſepulturam peregrinorum*. Sic enim inter alia inquit verſiculo VI. & ſeqq. *Principes autem Sacerdotum, acceptis argenteis, dixerunt:* Non licet eos mittere in corbonam, quia pretium Sanguinis eſt. *Conſilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in ſepulturam peregrinorum. Propter hoc vocatus eſt ager ille* Haceldama, *ideſt, ager Sanguinis*

nis uſque in hodiernum diem. Pro peregrinis, vel hoſpitibus, qui ſcilicet ex Judæa, vel aliunde Jeroſolymam venientes ibi moriebantur, ager ille emptus eſt, in ſepulturam; nam ipſi Jeroſolymitæ ſua jam ſibi deſtinarant ſepulchra, ac Cœmeteria. Dei autem conſilio actum eſt, ut ager hic jugiter extans jugis eſſet teſtis pœnitentiæ Judæ, & conſequenter innocentiæ Chriſti, & Chriſticidii Judæorum, uti recte notavit S. Joannes Chryſoſtomus ſic inquiens: *Nomen loco inditum omni clarius tuba, ſceleratam eorum prædicat cædem.* Et paucis interjectis: *Si enim in corbonam pecuniam immiſiſſent, non ita manifeſta res facta fuiſſet, nunc vero prædio empto, etiam poſteris rem univerſam prodiderunt.* Tropologice *Haceldama*, ideſt, ager pretio Sanguinis Chriſti pro peregrinis comparatus, eſt Eccleſia, ut docet idem Chryſoſtomus, ſive cœtus Fidelium, qui in recitata noſtra Oratione, peregrini Cæleſtis Patriæ incolatum expectantes dicuntur; quique ut Chriſti Sanguinis fructum, ideſt, gratiam, & gloriam participent, abſtinere a carnalibus deſideriis debent, juxta illud, quod ait S. Petrus in Epiſtola ſua 1. Cap. II. *Obſecro vos tamquam advenas, & peregrinos abſtinere a carnalibus deſideriis.* Vide plura in recitatum Matthæi locum apud Cornelium a Lapide, Verſiculo VIII. & ſeq.

III. Ex eadem tandem Oratione hoc loco deſcripta, & ex aliis in Cœmeterii Benedictione illud addiſcimus, Cœmeteria proprie ad uſum ſepulturæ ex intentione Eccleſiæ deſtiuari, & benedici, & reconciliari; uou ita vero ipſa Templa, in quorum Couſecratione, vel Benedictione, nulla corporum iu eis ſepeliendorum fit mentio, nec Orationes ad ſepulturam corporum diriguntur. Cæterum, quod Cœmeteria unice ad Fidelium defunctorum ſepulturam benedicantur, ac reconcilientur, ex Orationibus conſtat, quæ tunc adhibentur, præſertim vero ipſa præſenti Oratione, *Domine pie, qui agrum figuli &c.* ubi inter alia Chriſtum Dominum Sacerdos ipſe precatur, ut Cœmeterium peregrinorum ſuorum cæleſtis Patriæ iucolatum expectautium benignus purificet, & reconciliet, & in eo tumulatorum, & tumulaudorum corpora de potentia, & pietate ſuæ reſurrectionis ad gloriam incorruptionis uou damuans, ſed glorificans reſuſcitet.

C A P U T XXXIII.

Ritus abſolvendi, & benedicendi Populos, & Agros ex Apoſtolicæ Sedis Indulto.

I. SI editiouem Romani Ritualis ſpectemus, quæ juſſu Pauli Papæ V. facta eſt primum anuo MDCXIV. deſideratur in ea quidem hic ritus abſolveudi, & benedicendi Populos, & Agros, nam conſtat ex Libris Sacræ Rituum Congregationis, ritum ipſum concinnatum, ordinatum, approhatumque fuiſſe die XXI. Aprilis anni MDCXXXV. coufirmatum deinde die I. Octobris ejuſdem anui ab Urbano Papa VIII. Hinc in editione Romana hujus Romaui Ritualis facta anno MDCLVIII. typis Sacræ Congregationis de Propaganda Fide, ac in aliis deinde editionibus per Orbem factis formula ipſa legitur, ſed in fine tameu Ritualis, uti videre eſt in Patavini Seminarii editione MDCCXXXIV. Laudaudus autem BENEDICTUS Papa XIV. qui in editione Romana anni MDCCLII. apud Generoſum Salomonium, prædictum ritum, ſeu formulam abſolvendi, & benediceudi Populos, & Agros, proprio loco inſeri juſſit, Capiti ſcilicet, quod inſcriptum eſt, *De Benedictionibus*, tametſi forte opportunior locus fuiſſet inſerendi illam Titulo III. hujus Operis poſt Caput V. quod eſt, *De modo abſolvendi a Suſpenſione, vel ab Interdicto &c.* de quo ſupra Tomo I. diximus. Cum enim ibi præſcriptus ſit ritus, & forma adhibeuda in abſolvendis perſonis ſingillatim, uon autem in communi, opportunius forte ritus iſte ad Caput illud referri poterat.

II. Quidquid de ea re ſit, illud recte ſtatutum fuit, ut, cum non raro caſus detur, in quo non una tantum perſona, ſed integer Populus, ac Locus, Excommunicationis, & Interdicti localis, ut ajunt, vinculo innodetur, peculiaris hæc formula adhibeatur, abſolveudi Populum, & benedicendi Agros, qui, ut infra dicemus, ob Interdicti cauſam ſteriles effecti erant. Porro Interdictum, quo in vindictam publici flagitii, aut contumacis infractionis Canonum, Regnum, aut Civitas, Oppidumve, a Diviuis omnibus ſuſpenditur, non fuiſſe in uſu prioribus Eccleſiæ Sæculis, eruditi Canoniſtæ, Theologique probant duobus hiſce præſertim argumentis. Primo, quia quæ habita ſunt quinque prioribus Sæculis Concilia, quique tunc ſcripſere Patres, Interdictum, de quo agitur, quodque eſt Cenſura, qua Sacramentorum diſpenſatio, publica Divinorum Officiorum celebratio, atque Eccleſiaſticæ ſepulturæ uſus prohibentur, nuſquam meminere. Secundo, quia Eccleſia Chriſtiana pleraſque tum excommunicationis ſpecies, tum cæremonias a Veteri Teſtamento, & Judæorum Synagoga hauſit; ac proinde cum Interdicti uſus uuſquam apud Judæos obtiuuerit, mirum uon eſt, quod apud Chriſtianos prioribus Eccleſiæ Sæculis locum minime habuerit.

III. At vero illud negari non poteſt, quin nonuulla Eccleſiaſtici Interdicti veſtigia viſa ſint ſexto, ſeptimo, nono, decimo, & undecimo Sæculo. Nam primo Gregorius Turonenſis, qui ſcripſit Sæculo ſexto, tria recenſet facta, quæ ab hodieruis Interdictis non multum diſcrepant. Ergo Lib. V. Hiſtoriæ Francorum, Cap. XXXII. aſſerit, S. Dionyſii Templum, ob perpetratam in eo cædem, aliquandiu fuiſſe clauſum, intermiſſamque in eo Diviuorum Officiorum celebrationem. Lib. X. Cap. V. refert, Epiſcopum Pictavienſem ad Chroldieldem ſcripſiſſe, ſe nec celebraturum Paſcha Domini, nec adminiſtraturum Baptiſma, niſi dimitteret Abbatiſſam. Propius autem ad Interdictum, de quo in præſenti agimus, ſpectare videtur, quod ait Libro VIII. Cap. XXXI. Cum enim Prætextatus Epiſcopus Rothomagenſis in Eccleſia ipſo die Paſchatis Divina Officia perageus, fuiſſet trucidatus, *Leudovaldus Epiſcopus Epiſtolas per omnes Sacerdotes direxit, & accepto conſilio, Eccleſias Rothomagenſes clauſit, ut in his Populus Solemnia Di-*

vina non ſpectaret, donec indagatione communi reperiretur hujus auctor ſceleris.

IV. Notam præterea fuiſſe Sæculo VII. Interdicti pœnam, licet Interdicti nomen recentius ſit, docet nos Synodus Toletana XIII. habita anno DCLXXXIII. ubi Canone VII. ita ſtatuit: *Quicumque Sacerdotum, vel Miniſtrorum deinceps cauſa cujuslibet doloris, vel amaritudinis permotus, aut Altare Divinum, vel veſtibus ſacratis exuere præſumpſerit, aut qualibet alia lugubri veſte accingi, ſeu etiam ſi conſueta luminariorum ſacrorum obſequia de Templo Dei ſubtraxerit, vel extingui præceperit &c. & loci ſui dignitate ſe noverit, & honore privari.* Alludit ad ritum, quo Interdicta Eccleſiaſtica eo tempore infligebantur. Claudebantur Eccleſiæ, Officia Divina ſuſpendebantur, Altaria ſaccis veſtibus denudabantur, cilicioque in ſignum luctus operiebantur, Cruces quoque, & Reliquiæ Sanctorum ſpinis accingebantur. Hinc Ægidius Aureæ Vallis in Geſtis Leodienſium Pontificum loquens de excommunicatione Ducis Brabantiæ ſic habet: *Decretumque eſt in ipſo Concilio, ut Imago Crucis, & Sanctorum Reliquiæ ſpinis circumdatæ in omni proſternantur Eccleſia, totiuſque Diœceſis Organa ſuſpendantur, feſtiviſque diebus fiat proclamatio pro prædicto ſcelere.*

V. Similem ritum obſervatum fuiſſe Sæculo IX. in pœna Interdicti inflicti ob violatam immunitatem Eccleſiæ, & Sacerdotii, ob captumque per vim, & cuſtodia detentum Joannem Papam VIII. teſtantur antiqui Annales Francorum ad annum DCCCLXXVIII. *Landebertus Witonis filius, & Albertus Bonifacii filius Romam cum manu valida ingreſſi ſunt, & Joanne Romano Pontifice ſub cuſtodia retento, Optimates Romanorum Fidelitatem Karlomanno ſacramento firmare coegerunt, quibus inde diſcedentibus, idem Pontifex Domum S. Petri ingreſſus, omnes theſauros, quos ibi reperit, ad Lateranis tranſtulit, & Altare S. Petri cilicio cooperuit, & cuncta oſtia ejuſdem Eccleſiæ clauſit, nullumque ibi Officium ad Dei cultum pertinens per plures dies celebratum eſt; &, quod dictu nefas eſt, omnibus undique illuc orationis cauſa venientibus negabatur introitus, erantque ibi omnia confuſa.* Qua de re Joannes ipſe in Epiſtola ſua LXXXIV. ita inquit: *Nam ipſis diebus nec veſtis fuit ſuper Altare S. Petri, nec aliquod ibi Nocturnum, vel Diurnum Officium ex more celebratum.*

VI. Luculentius Interdicti exemplum occurrit plane circa annum DCCCLXX. quo Hincmarus Laudunenſis Epiſcopus Eccleſiam ſuam illigare conatus eſt hujuſmodi Interdicto, ut fidem faciunt hæc verba Hincmari Rhemenſis Antiſtitis, a quo ea de re graviter increpatur in Opuſculo LV. Cap. VIII. *Cauſa injuriarum ſuarum, ſicut in petitione ab Eccleſia Laudunenſi data continetur, Presbyteros, & Diaconos, ac reliquos Clericos, non accuſatos, nec confeſſos, nec convictos, ab omni Eccleſiaſtico Officio excommunicaſti, & ut nemo ſacra Miſſarum Solemnia in ſua Parochia celebraret, indixiſti.* Idem apertius teſtatur, Cap. XXX. ſic inquiens: *In tua Parochia*, ideſt, Diœceſi, *nemo in neceſſitate mortis baptizari, nemo Communionis gratia reconciliari, nemo ſepeliri cum debita commendatione poterat.* Exemplum Sæculi X. quo Interdictum, vel ſaltem ejus ſpecies in uſu fuit, habemus quidem apud Ademarum S. Eparchii Engoliſmenſis Monachum, qui licet claruit initio Sæculi XI. ſcripſeritque anno MXX. hæc tamen ad Chronici ſui annum CMXCIV. habet de Alduino Lemovicenſi Epiſcopo: *Sæpe idem Alduinus pro nequitia Populi novam obſervantiam conſtituit, ſcilicet, Eccleſias, & Monaſteria, ceſſare a Divino cultu, & ſancto Sacrificio, & Populum quaſi paganum a Divinis laudibus ceſſare, & hanc obſervantiam Excommunicationem cenſebat.* Atque hic nota, licet *Interdicti* vox ante undecimum Sæculum vix fuerit in uſu, rem tamen, quæ per eam ſignificatur, alicubi ſaltem obtinuiſſe; unde eam Ademarus novam etiam labente Sæculo X. obſervantiam appellavit; novam ſcilicet reſpectu aliquarum Eccleſiarum, in multis enim Interdicta jam longe ante fuerant in uſu, uti ex dictis hactenus liquet.

VII. Quod vero Sæculum XI. ſpectat, Fulbertus Epiſcopus Carnotenſis, qui Chriſti anno MXXVIII. obiit, ad Interdictum ipſum alludens, in Epiſtola ſua XCIII. data ad Robertum Francorum Regem, qui Galliæ Principes, & Epiſcopos Aureliam vocaverat, ut cum eis de pace componenda conſilium haberet, ita quidem ſcripſit: *De pace componenda gaudeo, ſed audito, quod Aurelianis Civitas, videlicet incendio vaſtata, ſacrilegiis profanata, & inſuper Excommunicatione damnata, nec poſt reconciliata, miror, & paveo. Quanto dolore putas afficiendos eſſe Sacerdotes Fideles tuos, qui ad honorificentiam Dei, & tuam, ipſo die congregandi ſunt, ſi in eo loco fuerint, ubi nec ipſis ſacrificare liceat, nec tibi ſacroſanctam Euchariſtiam abſolute percipere.* Atque hic nota Generale Interdictum locorum, quod, ut paſſim Theologi, & Canoniſtæ docent, illud dicitur, cum non ſolum Regno, & Provinciæ, ſed etiam, cum uni Civitati, Caſtro, aut Villæ Divinis interdicitur. Speciale enim eſt ex eorundem ſententia, cum inter plures Eccleſias paucæ, vel una tantum ſuſpenditur a Divinis.

VIII. Paucis poſt Fulbertum annis, anno nimirum MXXXIV. Lemovicis habitum eſt Concilium, in quo Oldericus Abbas, ut Pontificem bellis vexatum ſublevaret, author fuit Epiſcopis, ut excommunicarent Civitates, quæ paci non acquieſcerent. Excommunicationis autem nomine, idem a Patribus Lemovicenſibus intellectum fuiſſe, quod nunc intelligitur nomine Interdicti, demonſtrant verba, quibus mox laudatus Oldericus Abbas datum a ſe conſilium ita plane expreſſit: *Niſi de pace acquieverint, ligate omnem Terram Lemovicenſem publica Excommunicatione, eo videlicet modo, ut nemo, niſi Clericus, aut pauper mendicans, aut peregrinus adveniens, aut infans a bimatu, & infra, in toto Lemovicinio ſepeliatur, nec in alium Epiſcopatum ad ſepeliendum portetur. Divinum Officium per omnes Eccleſias latenter agatur, ſed Baptiſmus petentibus tribuatur. Circa horam tertiam Signa ſonent in Eccleſiis omnibus, & omnes proni in faciem preces pro tribulatione, & pace fundant. Pœnitentia, & Viaticum in exitu mortis tribuatur. Altaria per omnes Eccleſias, ſicut in Paraſceve, nudentur, & Cruces, & ornamenta abſcondantur, quia ſignum luctus, & triſtitiæ omnibus eſt. Ad Miſſas tantum, quas unuſquiſque Sacerdotum januis Eccleſiarum obſeratis fecerit, Altaria induantur, & iterum nudentur. Nemo in ipſa Excommunicatione uxorem du-*

Digitized by Google

ducat. Nemo alteri aſculum det. Nemo Clericorum, aut laicoram, vel bubitantium, vel tranſeuntium in toto Lemoviciaio earnem comedat, neque ulios cibos, quam illos, quibus in Quadrageſimu veſci licitum eſt. Nemo laicarum, aut Clericorum tondeatur, neque radutur, quoaſque diſtricti Principes, & Capita Populorum per amnia obediant Concilia. Siquis vero probatas fuerit aliquo mode bujus vineuli violator, non recipiatur, niſi cum dignu pænitentia.

IX. Grcgurio Papa VII. qui ad Apoſtolorum Priucipis Cathedram anoo Chriſti MLXXIII. evectus fuit, frequentiora, quam antea, viſa funt Interdicta. Ipſe namque Interdictis illigavit integra Regna, & aliis Epiſcopia, ut idem agereut, fuit exemplo, uti couſtat ex variis ejuſdem Pontificis Epiſtolis, ac præſertim ex Epiſtola LXXXI. Libri I. Epiſtolis V. & XXIII. Libri II. & Epiſtolis XVI. & XVIII. Libri VII. in quibus Interdicti ceuſuram expreſſe commemorat. Interdicti ſub proprio numioe, & ſuſpenſionis a Divino ſervitio meminit uun uno in loco Ivo Carnotenſis Epiſcopus, ex quo etiam docemur, ineunte Sæculo XII. quo ipſe claruit, Galliarum Epiſeopos ſæpius Interdictis uſus fuiſſe: *Præcipit itaque Stampenſi Archipresbytero*, ait Ivo in Epiſtola L. ad Richerium Senonenſem, *at vel eos ad ſatisfactioaem adducat, vel ipſis cxcommunieatis, & locis, in quibus morantur, Divinum Officium interdicas.* Expreſſius autem io Epiſtola LXII. ſic ſcribit: *De Clericis autem, vel Monachis Puteacenſibus, qai contra Interdictum veſtrum Miſſas eelebraverunt, mortuos ſepelierunt, boc vobis conſulo, & reſpondeo &c.* Varia Interdictorum exempla occurrunt apud Barunium Sæculo Chriſti XII. ante Pontificatum Alexandri Papæ III. ac præſertim illud, cui Ivo Cardinalis Legatus Innocentii Papæ II. anno MCXLII. ſuppoſuit Franciæ Regnum, ob contumaciam Regis Ludovici VII. ac illud præterea, cui aono MCXLVIII. Regni Anglorum, ob Stephani Regis coutumaciam, ſubjecit Eugenius Papa III. demumque illud, cui Hadrianus IV. aono MCLV. ob vulneratum Cardinalem, Urbem ipſam Romam ſuppoſuit. Ex quibus omuibus patet, quod poſt Natalem Alexandrum, Tomo II. Theologiæ Dogmaticæ, & Moralis., alioſque Scriptores notavit Jueninua in Opere, *De Sacramentis*, Diſſertatiooe XII. *De Cenſuris*, Quæſtione V. Cap. IV. Articulo I. num. 6. perperam, & imperite uonnullos ſcripſiſſe, aute Pontificatum Alexandri III. qui ioauguratus fuit anno MCLIX. Interdicti memoriam nullam extare.

X. Illud vero fateri cogimur, quod, licet ſpeciem aliquam Ioterdictorum habeamus io locis ex Gregorio Turonenſi, qui claruit Sæculo VI. ſuperius reeenſitia, cum tamen admodum rara, & extraordioaria eſſent memorata Ioterdictorum exempla, nec per omnia conformia illis, quæ Jura poſteriora de hac Cenſura Interdicti edicunt, recte cenſent non pauci Viri eruditi, quibus etiam adhæret Vaneſpen, Parte III. Juris Eccleſiaſtici univerſi, Tit. XI. uum. XIX. originem ejus referendam potiua eſſe ad Sæculum decimum, aut uudecimum; creduntque Interdictum præſertim generale præcipue cœpiſſe frequentari, quando Principea particulares, qui ſub Carolo Magno, ejuſque ſucceſſoribus duntaxat fuerant Provinciarum Guberoatores, ſe in earum Dominos abſolutos erexerunt. Ut enim hnrum cuntumaciam frangerent Epiſcopi, generali Proviuciarum, aut Civitatum Interdicto, uti cœperunt; ut Populus tædiu affectus etiam ipſum Principem ad obedientiam quodammodo adigeret. Porro cur circa nooum Sæculum frequentius, quam antea ſuerit Interdictorum uſus, duplicem ratiouem poſt citatum Vaneſpen, num. XXII. aſſignat laudatus Juenious citato ſuperiua locu: *Id factum*, ait, *quod ex Carolovingiorum familiæ ruinis Principes, qui in Galliu, Italia, & Germania, ingenti numero conſarrexeraut, ſæpius Excommanicatiaaem, quu multati fuerant, parvi penderent; par igitur fuit, ut generalis Interdicti Cenſura compeſcerentar. Præterea, eirca idem tempus Epiſcopatibus Comitatus, Ducutas, Marchionatus adſcripti fuere; ſubditæ vero Civitates parere nonnunquam detrectabant; coacti igitar fuere Præſules eas Interdicti pæna redigere in ordinem, cum armis non poſſent.* Idem traduut & alii Scriptores.

XI. Quum tandem iuter effectus Interdicti præſertim, quod generale appellant, & ille recenſcatur, ut vel Terra Interdicto percuſſa infecunda, ac ſterilis frequeoter evaderet, recte admodum ioſtitutua fuit hic ritus, ut nou modo Populi ab eo abſolverentur, ſed & eorum Agri Benedictione douarentur, ad ipſam ſcilicet ſterilitatem tollendam.. Patet id quidem, ut alia mittam, celebri exemplo Gravalonenſium, quorum terræ quod Ioterdicti cauſa ſterilitate damnatæ eſſent, ſupplices aooo MCCXIII. ab Ionocentio Papa III. flagitarunt, ut Ioterdictum, quod olim eiſdem fuerat incuſſum, Apoſtolica auctoritate amoveret, quo Divina ejus ultio recederet. Aonuit Poutifex, datis Archipresbytero de Gravalona Novarieoſia Diœceſia Literis, quæ extant Lib. XVI. Epiſtolarum ejus, Epiſtola XX. quam ad prædictum annum deſcripſit Raiualdus in Continuatione Annalium Cardiualis Baronii, eſtque hujuſmodi: *Ex parte Communis de Gravulona Novarienſis Diæceſis fuit propoſitum coram nobis, quod, licet Terra ipſoraw fundata ſit in ſolo babili, & fecundo, adea tamen infortunata eſt, & infauſta, ut nec in rebus multiplicari valeat, nec perſonis, & cum fortuna ſibi aliqaatenus arridente ſperatur, quod ab bujuſmodi debeat infelieitate conſurgere, caſibas ſemper apprimitur improviſis, quod ex eo exiſtimant provenire, quia Terra eadem olim, ſicut fama eſt, propter exceſſus Dominorum ipſius, ſuppaſita fait ſententiæ Interdicti, quæ noa creditur faiſſe poſlmodum relaxuta. Vude Apoſtolatui noſtra bumiliter ſupplicarunt, ut cum nobis a Beato Petro Apoſtolo ab ipſa fuerit Veritate promiſſum, qaod,* quæcumque ſolveris ſuper terram, ſoluta eruut pariter & in Cælis, *eos ab bujuſmodi vinculo abſolvere dignaremur, præſertim cum animarum quoque periculum ex boc ſibi metuant imminere. Cum igitur majores propter minorum offenſum, & eulpa minorum majores quaadoque puniri Sacræ Scripturæ doceamar exemplis, piam eorum ſollicitudinem, & timorem commendamae in Domino, & ſperumas, quod Fides, quam de Clavibus Petri gerunt, ipſis utilis eſſe debeat ad veniam promerendam, cum paralyticum ad pedes Jeſu Chriſti ſummiſſum per tegalas fides ſalvaverit aliena. Verum quia David ad placandam indignationem divinam, quæ culpa ipſius in populum faerat concitata, Sacrificium Domino legitur obtuliſſe, nos factis ejuſdem, quæ ad noſtram*

eruditionem ſcripta eſſe teſtatur Apoſtolus, inhærentes, diſcretioni tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus Populum dicti loci, ut ad expiandam culpam hujuſmodi, & Divinam propitiationem facilius impetrandam, aliquam Domino ſatisfactionem impendant, monens efficaciter, & inducens, præfatum Interdicti ſententiam auctoritate noſtra duntaxat relaxatum, eoſdem ſollicite commonenda, ut ſic in divino timore permaneant, ne quos apud homines Apoſtolica ſolvit auctoritas, propria liget iniquitas apud Deum. Datæ ſunt ipſæ Literæ Laterani VI. *Kal. Aprilis, Pontificatus anno ſextodecimo.*

XII. Porro videtur Interdictum præſertim generale eſſe quædam maledictionis Sacerdotalis ſpecies, quæ antiquiſſima eſt in Eccleſia, quæque effectus ſæpe portentoſos produxit, quos late recenſet Lupus Tomo VI. Operum Editionis Venetæ pag. 255. & ſeqq. Ut aliqua autem exempla prædictæ maledictionis hoc loco referam, de Milli Perſidis Epiſcopo ita quidem ſcribit Sozomenus in ſua Eccleſiaſtica Hiſtoria Lib. II. Cap. XXVI. *Cum neminem in ſua Civitate poſſet ad Fidem Chriſtianam perducere, ipſam execratus eſt, ſtatimque diſceſſit. Non longo poſt tempore cum primarii Viri illius Urbis in Regem peccaſſent, exercitus cum trecentis elephantis eo profectus, Urbem evertit.* Pedum ſuorum pulverem Millis contra ſuam Civitatem excuſſit. Hunc enim ritum eſſe quoque maledictionis ſpeciem, oſtendunt addita illa Chriſti Domini verba ex Evangelio Matthæi deſumpta, Cap. X. Verſu XV. *Tolerabilius erit Terræ Sodomorum, & Gomorrhæorum in die Judicii, quam illi Civitati.*

XIII. Epiſcopus magni nominis fuit olim S. Maclovius, qui & Machutus, ſeu Machutes, cujus Vitam antiquitus ſcriptam Sigebertus recocinnavit, & aptiore ſtylo expoſuit. Is ſummis Britonum, quorum erat Epiſcopus, injuriis irritatus, maledictionis jaculum adverſus illos, cum inde cum ſuis abiret, intorſit, ſic ſuos allocutus: *Agamus, Fratres, inſtanter, cedamus, quæſo, patienter. Ita Vir Dei execratus illam peſſimam generationem intulit illi meritam maledictionem, quia elongaverant a ſe benedictionem.* Tum allatis variis Veteris Teſtamenti exemplis maledictionum a Prophetis vibratarum, ac etiam Chriſti Domini, qui in ficulnea propter infecunditatem ejus a ſe maledicta, & areſacta execrationi ſubjecit dignam maledictione Judæorum perfidiam, ita deinde Sigebertus ſubdit; *Hoc exemplo B. Maclovius maledicit ſuis, ut traditi Satanæ in interitum carnis, animabus tamen reſervata ſpe ſalutis, deſiſterent ab opere iniquitatis; & qui propter duritiam cordis ſui theſaurizaverunt ſibi Dei iram, tandem emolliti per pœnitentiam, reconciliarent ſibi Dei miſericordiam.* Quis vero effectus hujus maledictionis, ſeu excommunicationis, quæ eſt ſpecies quædam maledictionis, quia anathema eſt, uti docet poſt alios Gretſerus Lib III. *De Maledictionibus*, Cap. VIII. memoratus Sigebertus his verbis recenſet, quibus lucis plurimum Ritui in præſenti Capite præſcripto affertur: *Homines illi*, ait, *qui in Brittannia Virum Dei exacerbaverunt, & improbitate obſtinationis ſuæ ſe, Terramque ſuam, ab eo maledici pertulerunt, maledictionis vindictam effugere non potuerunt. Terra enim in opere impiorum maledicta tam in frugibus, quam in pomis omnium generum ſterilis, & infructuoſa eſt reddita. Habitatores vero ejus mille modis morborum devorati; alii membrorum debilitate cœperunt contrahi, alii lepra ſqualebant, alii viſu ſe privari dolebant, iſti oris officio ſe deſtitui, alii ſe auditu plangebant diminui; nec aliquis erat omnium, qui cæleſtis vindictæ effugeret judicium.*

XIV. Pergit Sigebertus, aliaque recenſet, quæ ritum noſtrum, ut in ſequentibus Paragraphis videre eſt, quammaxime illuſtrant: *Tandem per culpæ vindictam cognoſcentes ſero culpam ſuam, nec volentes, nec valentes ultra ſufferre maledictionis, & ultionis moleſtiam, communicato conſilio, deliberaverant a S. Viro humiliter implorare veniam. Miſſa itaque ad eum legatione, poſcunt cum cordis contritione, ut abſolvantur ab illata maledictione, ſpondentes, ſi eos dignaretur ſua reviſione, deinceps ſe ei obtemperaturos ſine aliqua contradictione. Amator pietatis, & miſericordiæ Maclovius, ubi pœnitentiam patriotarum accepit, ſummam conſilii ad Leontium Venerabilem detulit. Leontius hanc ad ipſum Deum referendam cenſuit. Uterque, indicto ſibi triduano jejunio, exorant, ſibi revelari a Domino, quid ſuper hoc ſibi eſſet opus facto. Inter orandum Angelus Domini Maclovio adſtitit, eique ex ore Dei hæc ſuggeſſit.* Oportet, te, o amice Dei, Brittaniam reviſere, omnemque maledictionem auferre, homines ſalutifera Benedictione ſanare, Terræ ubertatem reſtituere. Deinceps debes Santonas repetere, quia illic habes propediem obire.

XV. Concludit tandem Sigebertus, effectumque refert Benedictionis datæ Populo pœnitenti, Terræque illius a S. Epiſcopo, ſic loquens: *Sanctus itaque Vir ſecundum Angelicam revelationem repatriavit, Terram, homineſque ſua Benedictione ſanctificavit; Deoque largitori omnium bonorum eos orando commendavit. Sicque omnis Terra repleta eſt dapſili ubertate per ejus Benedictionem, quæ antea damnata fuerat per ejus maledictionem. Ita factum eſt omnibus palam, quod Pontifex pius hanc maledictionem non intulit per aliquam malevolentiæ intemperantiam, imo per utilem ſeveritatis benevolentiam, ut per hanc neceſſitatem ſaltem inviti traherentur ad pœnitentiam.* Claruit S. Machutus, ſive Maclovius, circiter annum DLX. ejuſque Feſtum colitur die XV. Novembris.

§. I.

Accepto Diplomate Pontificio, conſtituatur dies Dominica Delegato, & Populo commodior pro ejuſdem Diplomatis publicatione, & executionis inchoatione.

COMMENTARIUS.

I. Plura, quæ ad explicationem hujus §. fieri poſſunt, jam nos explicuimus ſupra Tomo I. Titulo III. in Commentariis ad Caput V. quod inſcriptum eſt, *De modo abſolvendi a Suſpenſione, vel ab Interdicto &c.* Sed multa adhuc ſunt in hoc, & ſequentibus Com-

Commentariis explicanda quoad ritum abſolvendi Populos a generali Interdicto Apoſtolicæ Sedi reſervato, ac benedicendi Agros, qui, uti ſupra adnotavimus in Præfatione ad Rubricam hujus præſentis Capitis, Interdicti cauſa ſteriles evadere ſolent. Videtur enim eſſe Interdictum ſpecies quædam maledictionis Sacerdotalis, quæ antiquiſſima eſt in Eccleſia, de qua vide quæ diximus nos ad calcem memoratæ Præfationis. Sed ut in præſenti noſtrum §. enarremus, mandat hic quidem, ut, *accepto Diplomate Pontificio*, pro ipſa ſcilicet Abſolutione ab Interdicto generali, *conſtituatur dies Dominica Delegato, & Populo commodior pro ejuſdem Diplomatis publicatione, & executionis inchoatione*. Diploma ipſum ſupponit jam ſupplicationem Summo Pontifici porrectam, in qua exprimi debet damnum præſertim ſpirituale a Populo paſſum ob Interdictum ſibi inflictum.

II. Recte autem dies Dominica conſtituitur, ut ita omnibus ab operibus Populus ceſſet, & ad hanc Solemnitatem accedere valeat, nec ullus abſolvendorum excuſetur. Cum enim quiſque Fidelis, ut obſervat Barruſaldus in ſuo ad hunc §. Commentario, num. 9. teneatur die Dominica adire Eccleſiam, ut Miſſam audiat, hac occaſione huic functioni intereſſe poterit. Cæterum ex præſcripto noſtri §. dies ipſa Dominica notata, debet eſſe, & Delegato Pontificio, & Populo abſolvendo commoda, ut vel inde addiſcamus, ſi alia feſtiva dies videatur utrique commodior, eam utique ad ipſam functionem peragendam, abſolvendi ſcilicet Populum, Agroſque benedicendi, recte poſſe aſſignari. Miniſter tandem hujus Abſolutionis, Benedictioniſque a Romano Pontifice delegatus ſummo honore excipi debet, præſertim ſi in dignitate conſtitutus ſit, quales utplurimum ſolent eſſe delegati a Papa. Hinc Innocentius Papa III. ubi a Gravalonenſibus rogatus, ut ab eorum Terra amoveret Interdictum, quod olim eidem fuerat Apoſtolica auctoritate incuſſum, eam facultatem Archipresbytero de Gravalona commiſit, datis ad eum Litteris, quas ſupra in citata Præfatione deſcripſimus. Cui & alia addi poſſent exempla, quæ in ejuſdem Pontificis Literis occurrunt,

§. II.

Die conſtituta, mane fiat Concio, qua doceatur Populus de contentis in Diplomate Pontificio, & de præparatione ad futuram Abſolutionem, & Benedictionem. Deinde Miſſa celebretur a Delegato pro remiſſione peccatorum ſine *Gloria in excelſis*, cum unica Oratione, & *Credo*, in paramentis violaceis; qua finita, depoſita Caſula, & Manipulo, induatur Celebrans Pluviali violaceo; &, ſi ſit Epiſcopus, Mitram ſimplicem aſſumat; & omnibus genuflexis ante Altare, cantentur Litaniæ Sanctorum, omiſſis Precibus, & Orationibus poſt eas dici ſolitis.

COMMENTARIUS.

I. Quum in Abſolutione a Cenſuris Apoſtolicæ Sedi reſervatis, attendi omnino debeat tenor Diplomatis, ſeu Conceſſionis, quæ, ut notat Vaneſpen, Parte III. Juris Eccleſiaſtici univerſi, Tit. XI. Cap. XI. num. XXIII. in Dataria expediri ſolet, recte admodum mandat hic noſter §. ut accepto Diplomate ipſo, de quo in Commentario ſuperiori diximus, *die conſtituta, mane fiat Concio, qua doceatur Populus de contentis in Diplomate Pontificio, & de præparatione ad futuram Abſolutionem, & Benedictionem*. Non ergo ſufficit ſimplex Diplomatis lectio, ſed neceſſaria eſt Concio, quæ fieri vel ab ipſo Delegato, vel ab alio poteſt, in qua & contenta in Diplomate, opera ſcilicet ſi quæ ibi fuerint præſcripta, & quæ præmitti futuræ Abſolutioni, Benedictionique debent, ad Populi captum plene, ſolideque explicentur. Dolendum certe, multos hodie inveniri Fideles, qui nec Cenſuris terrentur, neque in Eccleſiaſticis functionibus, ad Divinarum rerum cultum excitantur, quia nimirum plerique animarum Paſtores, ſua quærentes, non quæ Jeſu Chriſti, nunquam in Concionibus ſuis, ſiquas habent, Cenſurarum vim, Functionumve Eccleſiaſticarum, quales inter alias ſunt, Abſolutiones ab ipſis Cenſuris, ac quarundam rerum Benedictiones, de quibus ſuis locis late diximus, myſteria, & documenta Populo exponunt. Eſſe id unum ex præcipuis non modo Parochi, ſed & Epiſcopi muniis, teſtatus eſt quidem inter alios S. Carolus in ſuis Provincialibus, & Diœceſanis Conciliis, Actiſque Eccleſiæ Mediolanenſis.

II. Facta Concione, mandat hic idem noſter §. ut *deinde Miſſa celebretur a Delegato pro remiſſione peccatorum*, *ſine* Gloria in excelſis, *cum unica Oratione*, & Credo, *in paramentis violaceis*. Sane cum ritus ipſe abſolvendi, & benedicendi Populos, & Agros ex Apoſtolicæ Sedis Indulto, ſolemniter ab Apoſtolico Delegato peragi debeat, jam optime ſtatutum fuit, ut Miſſa celebretur, & quidem ſolemnis ab ipſo Delegato *pro remiſſione peccatorum*. Ante Pium V. qui Miſſale Romanum reformavit, fuiſſe in uſu hanc Miſſam, notavit Gavantus in Rubricas Miſſalis, Parte IV. Tit. XVII. num. 21. ubi etiam obſervat, legi in Sacramentario S. Gregorii Orationem *pro remiſſione peccatorum*. Extat hodie in Romano Miſſali inter Miſſas Votivas Miſſa inſcripta ſub hoc Titulo, *Miſſa pro remiſſione peccatorum*, licet in Miſſalibus antiquioribus, ac præſertim in Miſſali Romano Lugduni edito anno MDLXXVIII. Titulus prædictæ Miſſæ ita inſcriptus ſit, *Miſſa pro peccatis*. Sed hoc obiter dicto, quod ait noſter §. ut Miſſa dicatur *ſine* Gloria in excelſis, *cum unica Oratione, &* Credo, *in paramentis violaceis*, concinit quidem Rubricis Romani Miſſalis, Parte I. Tit. VIII. & Tit. XI. in quibus præſcriptum habetur, nunquam dicendum in Miſſa votiva ſolemni pro re gravi, vel pro publica Eccleſiæ cauſa, *Gloria in excelſis*, ſi ea cum paramentis violaceis celebretur;

tur; ſed dicendum tamen Symbolum, licet violacea paramenta adhibeantur. Forte ratio ejus diſcriminis illa eſt, quod Miſſa iſta, licet pœnitentialis ſit, atque iccirco excludat Hymuum lætitiæ, qualis eſt Hymuus Aogelicus, ideſt, *Gloria in excelſis &c.* admittit tameo Symbolum, ideſt, Fidei profeſſionem, quæ ad eam functionem, de qua agimus, quodammodo pertiuet.

III. Miſſa fiuita, ſtatuit noſter ℟ ut, *depoſita Caſula, & Manipulo, induatur Celebrans Pluviali violacea; &, ſi ſit Epiſcopus, Mitram ſimplicem aſſumat*; & omnia peragat ritu Pontificali, juxta notata in Cæremoniali Epiſcoporum, quod & nos etiam Commentarjis perpetuis illuſtravimus. Porro fiuita Miſſa ex ejuſdem §. noſtri præſcripto, *omnibus genuflexis*, apertis ſcilicet capitibus, *ante Altare cantantur Litaniæ Sanctorum, omiſſis Precibus, & Orationibus poſt eas dici ſolitis*. De ipſis Saoctorum Litauiis jam & nos late egimus ſupra Tomo I. iu Commentario ad Caput III. Tituli V. Recte autem præſenti functioni, ac ritui abſolveodi, & benedicendi Populos, & Agros ex Apoſtolico Sedis Indulto, Litaniæ Sanctorum præmittuntur, ut Deus noſtris culpis offenſus, & pœnitentia placatus, deſideratam nobis ſuæ propitiationis abundantiam, peccatorum Abſolutionem, & Benedictiouem, multiplicatis interceſſoribus largiatur.

§. III.

Sedeat Delegatus, finitis Litaniis cooperto eapite in Sede ſibi parata ſuper ſeabello Altaris, vel in Sede Epiſcopali, ſi eſt Epiſcopus, ſeu ſuper Faldiſtorio poſito ſuper dicto ſcabello, eum duobus Miniſtris paratis more Diaeonali, & Subdiaeonali ſine Manipulis, adſtantibus hine inde a lateribus omnibus de Clero, & alta voee ab aliquo legatur Diploma, audiente Populo; quo lecto, dieat Delegatus, *Deo gratias*.

COMMENTARIUS.

I. Finitis Litaniis, ex præſcripto hujus §. *ſedet Delegatus cooperto capite in Sede ſibi parata ſuper ſcabello Altaris, vel in Sede Epiſcopali, ſi eſt Epiſcopus, ſeu ſuper Faldiſterio poſito ſuper dicto ſcabello &c.* Atque hic nota differentiam inter Delegatum ſimplicem Sacerdotem, & Epiſcopum, itemque ioter Epiſcopum proprium, extraneumque; proprius enim pro ſuo arbitrio ſedet in Sede Epiſcopali, vel in Faldiſtorio, extraneus autem nou niſi in Faldiſtorio, juxta regulam oon uoo io loco in Epiſcoporum Cæremoniali præſcriptam. Forte etiam Abbas, quem appellaot Mitratum, ſi fuerit ad hanc functiooem peragendam Delegatus, ſedere & in Faldiſtorio poterit, oullo autem modo ſimplex Sacerdus quicumque is ſit; ſedere enim debet, ut ait hic ooſter §. *in ſede ſibi parata ſuper ſcabello Altaris*.

§. IV.

Tum nomine Populi ille, qui pro Diacono aſſiſtit, profunde inelinatus a ſiniſtris Delegati ſacit Confeſſionem in eantu: *Confiteor Deo Omnipotenti &c.*

COMMENTARIUS.

I. Sicut io Sacramento Pœoiteotiæ ex antiquo ritu, de quo diximus ſupra Tomo I. Tit.III.Cap.I.in Commentario ad §.XV.ita & in hac functione geoeralis Confeſſio Abſulutioui præmittitur. Diaconus mnre ſolito hanc facit profunde inclinatus a ſiniſtris Delegati, & quidem io cautu, juxta uotas verbis ejuſdem Confeſſioois affixas, ad majorem ſacræ fuuctionis ſolemnitatem, ut ad hunc §. notat Barrufaldus io ſuis ad Rituale Romanum Commeutariis Tit. XCI. num. 16. ubi etiam ait, laudabile eſſe, ſi Couſeſſiouem ipſam, quam Populi nomiue in cantu facit Diaconus, uouſquiſque ſecreto, & ſaltem corde proſequatur, profunde ſcilicet inclinatus, & maoibus junctis, ſicut Diaconus; cum enim is in eo corporis ſitu nomioe Populi Cooſeſſionem pronunciet, conſeotaueum eſt, ut & Populus eum ritum obſervet, etiamſi, nec ſecreto, nec corde ipſam Confeſſiooem recitet. Ceterum ſicut Diaconus ad ea Confeſſionis verba, *mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa*, juxta generalem ejuſdem Cooſeſſioois regulam, ter debet manu dextra pectus percutere, ita quoque ſacere debet & Populus.

§. V.

Qua finita, ſi eſt Epiſcopus, aſſumpto Baculo Paſtorali in ſiniſtra manu, & adhuc ſedens cooperto capite incipit Pſalmum L. *Miſerere mei Deus &c.* & proſequitur alium Pſalmum LXVI. *Deus miſereatur noſtri, & benedicat nobis &c.* ſuper univerſum Clerum, & Populum genuflexum recitando tales Pſalmos ſine cantu, alternatim a Delegato, & a Clero.

COMMENTARIUS.

I. Facta Couſeſſione, ex præſcripto noſtri §. *ſi eſt Epiſcopus, aſſumpto Baculo Paſtorali in ſiniſtra manu, & adhuc ſedens cooperto capite, incipit Pſalmum &c.* Baculus Paſtoralis eſt quidem Epiſcopi iuſigne, cum quo varias ex antiquo ritu, de quo diximus iu Prolego-

gomenis, & Commentariis ad Romanum Pontificale, ſolet Eccleſiaſticas functiones peragere, ac præſertim ſolemnes Abſolutiones, Benedictioneſque. Pſalmi præſcripti, *Miſerere mei Deus &c.* &, *Deus miſereatur noſtri &c.* ad pœnitentiam ſpectant, & ad implorandam Divinam miſericordiam erga Populum pœnitentem, cujus etiam mentio in citato Pſalmo, *Deus miſereatur noſtri &c.* pluries occurrit. In Abſolutione ab Excommunicatione, ſolet quidem Sacerdos, dum ipſum pronunciat, excommunicatum in humero uſque ad camiſiam excluſive denudato virga, aut funiculis leviter percutere juxta notata ſuperius Tomo I. in Commentariis ad Caput III. Tituli III. Sed cum Abſolutio, de qua in præſenti agimus, ſit univerſalis totius Populi, non vero unius perſonæ, ideo ejus cæremoniæ nulla ſit mentio. Recitandos Pſalmos ipſos ſuper univerſum Clerum, & Populum genuflexum, & quidem *ſine cantu alternatim a Delegato, & a Clero*, ſtatuit demum idem noſter §. Eſſe autem antiquum ritum, ut Pſalmi alternis choris dicerentur, pluribus probat inter alios eruditus Martene Lib. I. *De antiquis Monachorum ritibus* Cap. II. num. 44. & ſeqq. de eoque ritu jam nos abunde alias diximus.

§. VI.

Quibus finitis, Delegatus ſtans detecto capite, Baculoque depoſito, ſi eſt Epiſcopus, verſus Populum manibus junctis dicat: *Kyrie eleiſon*. Reſpondet Chorus: *Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon. Pater noſter &c.* ℣. *Et ne nos inducas in tentationem.* ℟. *Sed libera nos a malo.* ℣. *Salvos fac ſervos tuos.* ℟. *Deus meus ſperantes in te.* ℣. *Nihil proficiat inimicus in eis.* ℟. *Et filius iniquitatis non apponat nocere eis.* ℣. *Eſto eis Domine turris fortitudinis.* ℟. *A facie inimici.* ℣. *Domine exaudi orationem meam.* ℟. *Et clamor meus ad te veniat.* ℟. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.*

Oremus.

Deus, cui proprium eſt miſereri ſemper, & parcere, ſuſcipe depretationem noſtram, ut nos, & omnes famulos tuos, quos delictorum catena conſtringit, miſeratio tuæ pietatis clementer abſolvat. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum. Qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. Concinit hic plane ritus ritui illi, qui ex antiquo Eccleſiæ inſtituto ſervatur in Abſolutione ab Excommunicatione in Foro exteriori, de quo ſupra diximus Tomo I. hujus Operis Titulo III. Cap. III. in Commentario ad §. v. ubi eædem Preces, eademque Oratio in hoc noſtro præſenti §. notatæ leguntur, mutato ſingulari numero in pluratívum. Porro quod hæc generalis totius Populi Abſolutio ſolemniori ritu peragi ſoleat, ac illa ſingularis perſonæ excommunicatæ, hinc puto factum, quod ubi Oratio ipſa in ſingularis perſonæ Abſolutione brevioribus verbis concludatur, nempe, *Per Chriſtum Dominum noſtrum*; in præſenti longior concluſio adhibeatur, nimirum, *Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum: Qui tecum vivit & regnat &c.* Sed licet hæc differentia ſit levis momenti, placuit nihilominus & eam in hoc Commentario advertere, in quo nihil aliud occurrit, quod nos adnotemus.

§. VII.

Deinde ſedens Delegatus cooperto capite, & ſi eſt Epiſcopus, aſſumpto Baculo, dicit: *Miſereatur veſtri Omnipotens Deus, & dimiſſis peccatis veſtris, perducat vos ad vitam æternam.* ℟. *Amen. Indulgentiam, abſolutionem, & remiſſionem peccatorum veſtrorum tribuat vobis Omnipotens, & miſericors Dominus.* Manuque dextera ſuper Populum extenſa addit: *Auctoritate Dei Omnipotentis, & Beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, a Sanctiſſimo Domino noſtro Papa N. mihi conceſſa, abſolvo vos, & omnes hujus loci ab omni vinculo Excommunitationis, Suſpenſionis, Interdicti, aliiſque Eccleſiaſticis ſententiis, Cenſuris, & pœnis etiam in Literis die Cœnæ Domini ſolitis legi contentis per vos incurſis, quas modo ignoratis, juxta tenorem Pontificii Diplomatis proxime lecti. Et reſtituo vos communioni, & unitati Fidelium, & ſanctis Sacramentis Eccleſiæ. In Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.* Si eſt Epiſcopus, facit ter ſignum Crucis.

COMMENTARIUS.

I. Ea quoque & hic præſcribuntur in generali totius Populi Abſolutione, quæ in perſonæ particularis Abſolutione, ſtatuta ſuperius fuere citato Capite III. Tituli III. qui inſcriptus eſt, *De Abſolutione ab Excommunicatione in Foro exteriori*, eo tamen ſervato in utramque Abſolutionem diſcrimine reſpectu abſolventis, ut, ſi nimirum is ſit ſimplex Sacerdos, li-

Digitized by Google

licet etiam dignitate aliqua inſignitus, ubi in ſine Abſolutionis dicit is, *In Nomine Patris &c.* ſemel ſignum Crucis faciat; ſi vero Epiſcopus, ter, & quidem ſemel ad unamquamque Sanctiſſimæ Trinitatis Perſooam, juxta aotiquum probatumqne Eccleſiæ ritum, de quo vide Sanctiſſimum Dominum Nuſtrum BENEDICTUM Papam XIV. io ſua Conſtitutione peculiari, quam edidit pro Methodo Indictionis præmittendæ Pontificiæ Beuedictioni ſtatis diebus ſuper Populum elargiendæ, quamque nos integram deſcribemus infra ſequenti Capite, quod ritum ipſum præſcribit, quodqne laudatus Pontifex omnium primus Romanu Rituali inſereudum ſtatuit.

§. VIII.

Tunc Delegatus adhuc ſedens per ſe ipſum, vel alium firmioris vocis, indicet dies tres ſigillatim pro jejunio, & decernat diem Dominicam ſequentem, vel aliam arbitrio ſuo, pro Communione, Benedictione Agrorum, & Populi, & Indulgentia plenaria.

COMMENTARIUS.

I. DAta Abſolntione, quo magis magiſque Populus ad ſumendam Euchariſticam Communionem, & accipiendam Apoſtolicam Benedictionem in ſuam ipſorum, Agrorumqne ſnorum utilitatem, ſe præparet, *Delegatus adhuc ſedens*, ut ait noſter §. *per ſe ipſum, vel alium firmioris vocis indicit tres dies ſigillatim pro jejnuio &c.* Quanta ſit virtus jejnnii ad promerendam Dei miſericordiam, & ad calamitates averteudas, luculentiſſimis teſtimoniis Divinarum Scripturarum, Sancti Eccleſiæ Patres ac Synodi omni ævo demonſtrarunt, ipſaque Eccleſia in Orationibus tempore præſertim Quadrageſimæ paſſim oſtendit. Quum hoc autem jejunium in præſeoti ſunctione locu publicæ pœnitentiæ habeatur, hinc eſt, qnud ex noſtro §. ſpeciatim indicendum eſt, aſſignaodo tres dies ſigillatim, noo vero io genere, ſed dies nominando, qui ſubſequentes eſſe poſſunt, & continuo, ac etiam, prnut libuerit, diſgregati, exceptu ſemper die Dominico, in quo jejuninm vetitum ſemper in Eccleſia ſuit, nti probavimus Tomo I. Conciliorum in Commentario ad Canonem XX. Concilii Geoeralis I. Nicæni. Sane cenſet Barruſaldus in ſuo ad hunc præſentem §. Commentario num. 23. ut jejunium iſtud majori congrnentia fiat, ſtatui illud poſſe ſervaodum Feria IV. Feria VI. & Sabbato, ad tenorem jejunii Quatuor Tempnrum. Indictio antem hujus jejunii adeo eſt neceſſaria, ut clara, & alta voce fieri debeat ab ipſo Delegato, ſi poteſt, ad hoc ut omnes diſtincte eam indictionem intelligant; & ſi ad id efficiendum Delegati vox non valeret, ſupplere debet vox plenior, firmiorque alicujus Miniſtri ex iis, qui Delegato in ea ſacra ſuoctione inſerviunt, præſertim vero Diaconi.

II. At vero addnbitari nequit, quin Epiſcopi, ipſique Rumani Pontifices non modo extraordinaria, ſed etiam certis annis temporibns affixa jejunia inter concionandnm Populo denunciarent, ejuſque diſciplinæ teſtes habemus S. Augnſtinum, & S. Leonem Magnum, quorum primus in Sermone LX. de tempore ſic inqnit: *Publice jejunium indicimus, & vidente toto Populo, pariter cum ipſo jejunamus.* Alter vero variis Sermonum ſuorum locis eaodem veterem conſnetudinem confirmat allatis ab erudito Bernardino Ferrario, Lib. I. *De ritu ſacrarum Eccleſiæ veteris Concionum*, Cap. XXVIII. ubi etiam ex antiqno Romano Ordine apud Hitorpium varias verborum formulas recenſet, qnibus ſolerent jejuniorum, ac vigiliarum tempora populo indici. Quod autem Sancti Epiſcopi veteres æque ac recentiores ad Deum placandum, ad ejuſque avertenda flagella trinum jejunium ſolerent indicere, ex eorum Vitis liquet, a Surio, & a Bollandiaois collectis, atque in variis Tomis deſcriptis.

III. Præter jejunium, mandat ooſter §. nt Delegatus, aliuſve Mioiſter firmiuris vocis, *decernat diem Dominicam ſequentem, vel aliam arbitrio ſuo pro Communione, Benedictione Agrorum &c.* Ubi nullum adſit impedimeotum, optimum plane eſſet, nt Communio iſta generalis die Dominica peragatur; hæc enim fuit vetus Eccleſiæ diſciplioa Jungu Sæculorum uſu comprobata, ut ea die, tum apud Græcos, tum apud Latinus, Chriſtiani communicarent. Certe Auctor Sermunis XXV. ioter adſcriptos S. Ambroſio in nova Operum ejuſdem S. Patris editione ſic ſcribit: *Omnes Chriſtiani omni Dominica debent offerre, & communicare.* Perſeveraſſe Dominicalem hanc Communionem diu apud Munachos, oſtendit Martene io Commentario ad Regulam S. Benedicti, Cap. XXXV. Vigebat apud Græcos ea conſuetudu tempore Theodori Cantuarienſis Archiepiſcopi, qui de iis ſic inquit io Capitulis ſelectis, Cap. XII. quæ extant Tumo IX. Spicilegii Dacheriani: *Græci omni Dominica die communicant, ſive Clerici, ſive laici; & qui tribus Dominicis non communicaverit, excommanicatur.* De Latinis veru hæc addit: *Romani ſimiliter communicant, qui volunt; qui autem noluerint, non excommunicantur.* Id ipſum probari poſſet ex variis aliorum Scriptorum teſtimuniis ejnſdem ætatis.

IV. Obſoleverat ergo jam Sæculo VII. exeunte, pia apud Chriſtianos laicos conſuetudo ſiogulis diebns Domioicis communicandi, quam poſtmodum excitare, ac renovare ſtudnerunt Reges Francorum, Lib. V. Capitularium, Capite CLXXXII. ubi ſtatuuot, *ut per omnes dies Dominicos, & Feſtivitates præclaras, ſacra Eucbariſtia communicent, niſi quibus abſtinere præceptum eſt.* Et Lib. VI. Cap. CLXX. nbi inquiunt, ut, *ſi fieri poteſt, omni die Dominico communicent.* Sed de his vide, quæ ſupra latius diximus, Tomo I. in Commentariis ad Titulum IV. *De Sanctiſſimo Eucbariſtiæ Sacramento.* Cæterum recte in hoc noſtro §. ſtatutum eſt, ut dies Dominica, vel alia arbitriu Delegati decernatur pru Communione, Benedictiooe Agrorum, & Populi, & Indulgentia plenaria, ut ſcilicet Fideles, jejuniis jam antea peractis, ad eas excipiendas rite recteque ſe præparent.

§. IX.

§. IX.

Die conſtituta Populus univerſus debebit communicare, & hora competenti Delegatus cantabit Miſſam, quæ eſt ad finem Miſſalis, ſub Titulo, *Pro quacumque neceſſitate*, cum paramentis violaceis, ſine *Gloria*, cum unica Oratione, & *Credo*; & in fine Celebrans benedicit de more; &, ſi eſt Epiſcopus, non dat Indulgentias.

COMMENTARIUS.

I. PLura ſunt, quæ in hoc §. ſtatuuntur, ac primum quidem, conſtituta die Populum univerſum debere communicare. Duo ſunt, quæ hic adnotemus. I. poſſe Populum in quacumque ſibi libuerit Eccleſia communicare, niſi in Pontificio Diplomate certa ad eam Communionem aſſignata ſit. II. Verbum illud debere, nequaquam præceptum, obligationemque Communionis ſignificare, nec peccatum inducere, ſiquis Communionem omiſerit; ſed adhibitum fuiſſe, ad hoc ut quis lucrari Indulgentiam queat in Diplomate Pontificio iis tantum, qui communicaverint, elargitam, uti ad hunc §. noſtrum Barruſaldus nntavit.

II. Ex præſcripto etiam ejuſdem noſtri §. *hora competenti Delegatus cantabit Miſſam, quæ eſt ad finem Miſſalis ſub Titula*, Pro quacumque neceſſitate, *cum paramentis violaceis ſine* Gloria, *cum unica Oratione &c.* Miſſa pro quacunque neceſſitate, antiqua eſt in Eccleſia, cantaturque in paramentis violaceis, quia pœnitentialis eſt, atque præparatoria ad Benedictionem Agrorum, ideoque votivo modo celebratur ſine *Gloria in excelſis*; ſed ratione tamen ſolemnitatis cantandum eſt in ipſa Miſſa Symbolum, juxta generales Miſſalis Rubricas, quarum ſuperius jam ſecimus mentionem. Porro, ut habet noſter §. *in fine Miſſæ Celebrans benedicit de more*, nempe ſi eſt ſimplex Sacerdos, unicum ſignum Crucis in Benedictione efformabit, trinum vero, ſi eſt Epiſcopus, uti etiam notavimus ſupra; & videri poſſunt de ritu ſervando ab Epiſcopis in Miſſa Pontificali ſolemni, quæ ſcripſimus nos in Commentariis ad Cæremoniale Epiſcoporum. Quod ait demum noſter §. quod ſi eſt Epiſcopus, qui celebrat, *non dat Indulgentias*, hoc ideo edicit, quia debet publicare Indulgentiam in Pontificio Diplomate recenſitam, quæ major eſt, pleniorque illa Indulgentia, quam concedere Epiſcopus poteſt.

§. X.

Finita Miſſa, Delegatus, & duo Miniſtri aſſumunt paramenta alba, &, ſi eſt Epiſcopus, Mitram pretioſam; & genuflexis ante Altare cum univerſo Clero, & Populo cantantur Litaniæ Sanctorum, repetito ter Verſiculo, *Ut fructus terræ dare, & conſervare digneris, Te rogamus audi nos*. Illiſque finitis, Delegatus ſtans detecto capite, manibus junctis dicit: *Pater noſter &c.* ℣. *Et ne nos inducas in tentationem*. ℟. *Sed libera nos a malo*. Et additur a Clero in cantu, Pſalmus LXXXIV. *Benedixiſti, Domine, terram tuam &c.* Quo finito, Delegatus dicit. ℣. *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ*. ℟. *Et campi tui replebuntur ubertate*. ℣. *Oculi omnium in te ſperant, Domine*. ℟. *Et tu das illis eſcam in tempore opportuno*. ℣. *Domine exaudi orationem meam*. ℟. *Et clamor meus ad te veniat*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*.

Oremus.

Deus refugium noſtrum, & virtus, adeſto piis Eccleſiæ tuæ precibus, auctor ipſe pietatis, & præſta, ut quod fideliter petimus, efficaciter conſequamur. Per Dominum noſtrum.

Deus, qui in omni loco dominationis tuæ clemens, & benignus aſſiſtis, exaudi nos, quæſumus, & concede, ut inpoſterum inviolabilis hujus loci permaneat Benedictio ✠, & tui muneris beneficia Univerſitas hæc Fidelium, quæ ſupplicat, percipere mereatur.

Oramus pietatem tuam, Omnipotens Deus, ut fructus terræ, quos aeris, & pluviæ temperamento nutrire dignaris, benedictionis tuæ imbre perfundas, tribuas huic Populo tuo de tuis muneribus tibi ſemper gratias agere, ut fertilitate terræ eſurientium animas bonis affluentibus repleas, & egenus, & pauper laudent Nomen gloriæ tuæ. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Amen.

COMMENTARIUS.

I. PEractis Miſſarum Solemniis, ac depoſitis violaceis paramentis, cum quibus illa celebrata fuerunt, induit Sacerdos ipſe celebrans Delegatus, ejuſque Miniſtri paramenta alba, eodem utique modo, quo fieri ſolet Sabbato Sancto circa finem Litaniarum. Siqui peragit hanc functionem fuerit Epiſcopus, Mitram etiam pretioſam aſſumet, quo una cum Miniſtris, univerſo Clero, ac Populo genuflexo, cantantur Litaniæ Sanctorum, ut ait noſter §. repetito ter Verſiculo illo Litaniarum, *Ut fructus terræ dare, & conſervare digneris, Te rogamus audi nos.*

nos. Cujus repetitionis rationem eam aſſignat ad hunc §. Barrufaldus, *quia Benedictio Agroram tunc incipit, & circa fructificationem illorum principalis intentio eſt; erat enim prius terra maledicta, ſpinas, & tribulos prodacens. Per Benedictionem vero fecunditas illi reſtituitur*. Saoe antiquas eſſe Litaoias Sanctorum, variaſque eiſdem deprecationes ioſertas, oſtendimus ſopra Tomo 1. in Commeotario ad Caput 111. Tituli v. Afferri porro variæ poſſeot Litaniæ, io quibos ea deprecatio reperitur, ut nempe Deus ſructus terræ dare, & cooſervare dignetur. In aotiqua Sanctorum Litaoia, quam deſcripſit Martene in Libro, *De antiqaa Eccleſiæ diſciplina in Divinis celebrandis Officiis*, pag. 629. & ſeqq. editionis Lugduneoſis, ea deprecatio, ſeu rogatio ita legitur: *Us abundantiam frugum nobis donare digneris, Domine Jeſu, Te rogamus*.

II. Similia leguntur in multis aliis vetuſtis Litaniis, quas receoſet idem Marteoe in Libris, *De antiquis Eccleſiæ ritibus*. Quod quidem recte a Majoribus noſtris ſactum eſt. Bona enim temporalia ad vitæ conſervationem neceſſaria, ne dum poſſunt recte a Deo peti, ſed etiam debent, quatenus tenemor vitam in Dei obſequium conſervare; cum enim ea omoino pendeaot ex Divina providentia, conſequenter a Deo ſperanda, & petenda juxta illod Pſalmi CXLIV. io §. noſtro notatum: *Oculi omnium in te ſperant, Domine; & tu das illis eſcam in tempore opportuno*. Cum vero omnes oos mendici Dei ſimus, ut ait S. Aogustinus Sermone XV. *De verbis Domini*; & Chriſtus io Oratione Dominica panem noſtrum quotidianum a Deo petendum eſſe nos docuerit, merito Eccleſia & eam deprecationem Litaniis inſeruit, ut froctus terræ, quibus nutrimur, & vitam ſuſtentamus, dare & cooſervare dignetur. Cæterum, ut ſcite notat pius æque, ac doctus Quarti in Appendice, *De Litaniis Sanctorum*, Sectione 1. ubi explicat ſingulas Litaniarum partes, in explicatione prædicti verſiculi, duo obſervanda ſuot, ut recte, & juxta mentem Eccleſiæ ſructus ipſos terræ a Deo petamus. Primum eſt, ut ſecundario, & poſt bona ſpiritualia, & æterna, quæ debent eſſe primo ioteota, eos petamus, ut in eiſdem Litaniis facit Eccleſia, & qoidem juxta Chriſti Domioi præceptum in Evangelio Matthæi, Capite VI. expreſſum: *Quærite primum Regnum Dei, & juſtitiam ejus, & hæc omnia adjicientar vobis.* Alterum eſt, ut alimenta oeceſſaria petamus cum debita moderatione. Unde Apoſtolus in Epiſtola 1. ad Timotheum, Capite VI. inquit: *Habentes autem alimenta, & quibas tegamur, his contenti ſimas*. Subditque mox hanc rationem: *Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas, qaam quidam appetentes erraverunt a Fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis*. Addi & his poſſent alia Scripturæ loca permulta.

III. Ut aliqoid tandem de Pſalmo LXVI. *Deus miſereatur noſtri &c.* ac Precibos, Orationibuſque io hoc noſtro §. poſt Pſalmom ipſum præſcriptis dicamus, ſpectant ipſæ, ſicut & Pſalmus ad hanc ſunctionem, ad Benedictiooem ſcilicet ſterilis terræ, ac Populi pœnitentis, & ad peccatorum remiſſionem. Antiquiſſimæ profecto ſunt Orationes, & recitari ſolitæ poſt Preces in multis aliis Eccleſiaſticis Beoedictionibus, ſacriſque ſunctionibus jam ſuperius a oobis explicatis, potiſſimom vero tertia Oratio, *Oramus pietatem tuam, Omnipotens Deus &c.* quæ legitor in Sacramentario S. Gregorii Papæ pro Benedictione novorum ſructuum, qoamque nos deſcripſimus ſupra in Commentario ad §. 1. Capitis XVIII. quod inſcriptum eſt, *Benedictio novoram fructuum*, num. 1. in fine.

§. XI.

Poſtea, aſſumpto Baculo, ſi eſt Epiſcopus, & cooperto capite, dicit Delegatus: *Benedictio Dei Omnipotentis, Patris ✠, & Filii, & Spiritus Sancti, ſuper Agros, & bona quæcumque loci hujus plena deſcendat, & maneat ſemper. Amen*. Si eſt Epiſcopus, facit ter ſignum Crucis.

§. XII.

Deinde accepto de manu dignioris de Clero Aquæ benedictæ aſperſorio, aſpergit verſus quatuor Mundi partes, dicens ſine cantu, & ſine Pſalmo Antiphonam: *Aſperges me hyſſopo, & mundabor; lavabis me, & ſuper nivem dealbabor*.

COMMENTARIUS.

I. DUæ ſuot Benedictionis formulæ, qoæ a Delegato in hac ſonctione, qoam eoarramus, proountiari debent; & prima quidem eſt illa Agrorum in duobos hiſce Paragraphis contenta, altera Populi, de qua in doobus aliis Paragraphis ſequentibus agitur. Quod primam ſpectat, de qua io præſeoti Commentario loquimur, aſſumpto Baculo, ſi eſt Epiſcopus, & cooperto capite, Mitra ſcilicet pretioſa, dicit Delegatos, *Benedictia Dei Omnipotentis &c.* ut in §. XI. & dum Perſonas Sanctiſſimæ Trinitatis exprimit, ad ſingulas Crucis ſignum efformat, juxta antiquum Epiſcoporum ritum jam ſæpe a nobis, & ſupra io hoc Opere, & in Commeotariis ad Cæremoniale Epiſcoporum, & ad Romaoum Pootificale, explicatum. Cæterum ſiqui hanc benedictiooem elargitur ſit ſimplex Sacerdos, more ſolito benedicit, ſemel Crucis ſignum ſaciens poſt verbum illud, *Patris*, ut in citato §. XI. videre eſt.

II. Sive autem ſimplex Sacerdos ſit ipſe Delegatus, ſive Epiſcopus, data Beoedictione, ue-

accepto de manu dignoris de Clero, ait §. XII. *Aquæ benedictæ uſperſorio, uſpergit verſus quatuor Mundi partes &c.* ad Orieotem ſeilicet, ad Occidentem, ad Meridiem, & ad Septentrionem, quater Aquam benedictam effundeos, juxta antiquum probatumque Eccleſiæ ritum abſolvendæ Benedictionis eum aſperſione Aquæ benedictæ, uti jam dictum ſuperius fuit, Tit. VIII. Cap. I. §. V. Licet autem hæc adſperſio ex præſcripto noſtri hujus §. in Eccleſia fiat, vis nihilominus, & efficacia prædictæ adſperſionis etiam ad res longe diſtantes, & ad fœcundandos Agros exteoditur, ut poſſet exemplis probari permultis, quæ in Vitis Sanctorum occurrunt.

III. Eſſe quoque pervetuſtum Eccleſiæ ritum a Veteri Teſtamento acceptum, ut Epiſcopus verſus quatuor Mundi partes ſuam Benedictionem impertiat, inter alios ootavit eruditus Lupus Tomo VI. Operum editioois Venetæ in Sancti Gregorii Septimi Pontificis Septimum Romanum Concilium, in eo Capite, ubi enarrat Sacerdotalis Benedictionis antiquitatem, formam, ac fructus, pag. 249. col. I. Etenim Simonem Pontificem, & oblata per ipſum Sacrificia laudat Liber Eccleſiaſticus, Cap. L. & adjungit de ipſorum concluſione: *Tunc deſcendens Simon, manus ſuas extulit in omnem Congregutionem Filiorum Iſraei dare glorium Deo u labiis ſuis, & in Nomine ipſius gloriuri*. Completo Sacrificio, Populum ſolemoiter benedixit, & elevatis manibus. Quod benedicens Pontifex Simon, manus in quatuor Mundi plagas moveret, atque ita Crucis ſignum Prophetice formaret, teſtantur graviſſimi ejus loci Interpretes; ex quibus etiam docemur, Chriſtum Dominum poſt ſuum in noviſſima Cœna incruentum Sacrificium, dixiſſe Hymnum, qui ſine dubio incluſit fuſam in Diſcipulos benedictionem. Hinc ergo a Synagoga uſitatum, & a Chriſto Domino confirmatum prædictæ Benedictionis morem Apoſtoli ſuis Diſcipulis tradiderunt, quem merito ad hæc uſque tempora retinuit, ſervatque Eccleſia.

§. XIII.

Pro benedictione Populi, operto capite, manibus junctis, dicit: *Pater noſter*. ℣. *Et ne nos inducas in tentationem*. ℟. *Sed libera nos a malo*. ℣. *Salvos fac ſervos tuos*. ℟. *Deus meus ſperantes in te*. ℣. *Non ſecundum peccata noſtra facias nobis*. ℟. *Neque ſecundum iniquitates noſtras retribuas nobis*. ℣. *Mitte nobis, Domine, auxilium de Sancto*. ℟. *Et de Sion tuere nos*. ℣. *Domine exaudi Orationem meam*. ℟. *Et clamor meus ad te veniat*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*.

Oremus.

Protector in te ſperantium, Deus, exaudi preces Populi tui, & præſta, ut veniat ſuper nos ſperatæ a te benedictionis ubertas, & pietatis tuæ muneribus jugiter perfruamur. Per Dominum.

COMMENTARIUS.

I. AGrorum Benedictiooe peracta, de qua in ſuperiori Commentario loquuti ſuimus, *pro Benedictione Populi*, ait hic præſeos §. *operto capite, manibus junctis, dicit*, Delegatus ſcilicet, *Pater noſter &c.* Qood ſterilitatis Agrorum cauſa fuerit Populi culpa, recte admodum conſtitutum eſt, ut poſt ſolemnis ejus Abſolutiooem, de qua egimus ſupra io Commentario ad §. VII. ſolemuis, peculiariſque Benedictio impertiatur, *operto eapite*, ratione juriſdictionis benedicentis, ut notat ad hunc §. Barrufaldus, qui etiam mox ſubdit, *junctis manibus* eam præberi, quia, cum a Deo provenire debeat, juſtum eſt, ut impetretur humiliori modo, nec melius, quam in actu ſupplicantis. Cæterum Preces, Oratioque io §. hoc noſtro præſcriptæ, non ſunt oiſi præparatio ad Benedictionem, cujus formulam habes in ſequenti §. præſcriptam.

§. XIV.

Tunc Diaconus cantat alta voce: *Humiliate vos ad Apoſtolicam Benedictionem*. Et Delegatus ſtans operto capite; &, ſi eſt Epiſcopus, Baculum ſiniſtra tenens manu, benedicit ſemel; & ſi eſt Epiſcopus, ter, dicens: *Auctoritate Dei Omnipotentis, & Beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, & Sanctiſſimi Domini Noſtri Papæ, benedico vos, & omnes hujus loci. In Nomine Patris ✠, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.*

COMMENTARIUS.

I. QUa humiliatione, ac devotione excipienda ſit a Fidelibus Sacerdotalis Benedictio, ac illa præſertim, quæ impertitur a Romano Pootifice Maximo, vel ab alio Epiſcopo, ſimplicive Sacerdote, ex ejuſdem Romani Pontificis Indulto, ſatis nos docet virtus ipſius Benedictionis, quam ioter alios late, ſolideque explicat Lupus Tomo VI. Operum Editionis Venetæ in Septimum S. Gregorii Septimi Romanum Coocilium, Capite inſcripto, *Sacerdotalis Benedictionis antiquitas, forma, fructus*, Quæſtione IV. ubi ait, Sacerdotalem Benedictionem apud primitivam Eccleſiam fuiſſe Divinum Chariſma, ideoque claruiſſe infallibili virtute dandi intentum a benediceote effectum. Certe illud addubitari nequit, quin etiam poſt Apoſtolos efficacem ſemper, & magni habitam fuiſſe Benedictionem Sacerdotalem. Etenim ſcribit

bit in ſuis ad S. Amphilochium Literis Magnus Baſilius: *Benedictio eſt Sanctificationis communicatio*. Atque hinc ſaocit, illam a maculoſo Presbytero non poſſe atteotari. Etiam peccantes laicos ab accipienda Sacerdotis Beoedictione idem Baſilius ſuſpendit. Cumque iccirco a Nicolao Myſtico Patriarcha Conſtaotinopolitano, complures olim Mouachi quæſiſſent: *Quod dicit S.Baſilias in parvis pœnis*, Sit a Benedictione alienus pro lapſus proportione, *quid eſt*? Reſpondit Nicolaus, *privari aliquem Benedictione, quæ datur in Eccleſia*. Et Theodorus Balſamon commeotatur, Cap. XXVII. *Benedictiones Eccleſiaſticæ ſunt omnia, quæ dantur ab Epiſcopis, vel Sacerdotibus in Eccleſiis ad preces, & ſtabilimentum Chriſtiani Populi*.

II. Notanda ſunt grandia encomia, quæ, ut obſervat laudatus Lupus loco citato, Epiſcopali Benedictioni adſcribit Symeon Epiſcopus Theſſalonicenſis in Libro, *De Sacris Ordinationibus*, Cap. IX. Eam affirmat eſſe Divinam pacem, quam omnes Fidei zelotæ, atque veri Chriſtiani deſiderant. A S.Gregorio Nazianzeno Epiſcopo Titolari dilectam pacem, re, & nomine dulcem, quam ipſe dare, & accipere ſemper dilexerit. Eſſe dictionem maxime potentem, & efficacem, cujus virtus ignoretor ab hodierno Populo. Ejus effectum eſſe noſtram cum Chriſto Domino unionem. Addit etiam, in Epiſcopali Throno eſſe Divinam, ac mirandam virtutem, ipſamque aliquando fuiſſe revelatam S. Petro Alexandrino, ideoque illum præ reverentia timuiſſe in eo ſedere. Ait demum, *Epiſcopo ſedente Throno, qui ſubſunt, Sacratos, & Laicos, ſtantes fixis oculis in eum veluti in Chriſtum Cælo inſidentem intueri*. Loquitur ex S. Ignatio Martyre, qui in ſuis Epiſtolis frequenter ſcribit, inſidentem ſuo Throno, ac ſuo Clero, & Populó, in ſolemni Eccleſiæ Apparitura præſidentem Epiſcopum eſſe typum, atque Imaginem Chriſti uoſtri Domini, imo & Dei Patris.

III. Porro Benedictionis formula apud Græcos ex antiquo apud eoſdem ritu hæc eſt, *Pax vobis*, vel *Pax omnibus*, ut in Euchologio videre eſt. Egregium de hac re exemplum habemus quidem in S. Joanne Chryſoſtomo Epiſcopo Conſtantinopolitano, *quem longo poſt mortem tempore in Throno ſuo collocarunt, cuique tunc, ut dicunt, Divina gratia aperuit labia, & illud*, Pax vobis, *pronunciavit*, ut ex Actis ejuſdem Vitæ refert laudatus Symeon Theſſalonicenſis. Sancti Epiſcopi ſui licet jam pridem defuncti degradationem perperam factam a Theophylo Epiſcopo Alexandrino, ab Innocentio Papa I. legitime exufflatam fuiſſe, profiteri iterum hoc modo voluit Populus Conſtantinopolitanos, & Divina clementia prædicto miraculo confirmavit. Factum id fuit, dum a S. Patriarcha Proclo perſuaſus Imperator Theodoſius, pareotum ſuorum in tantom Virum delicta conatus eſt purgare per pœnitentiam, & Sanctum Cadaver glorioſe reduxit io Regiam Civitatem, uti rem fuſius narrant Auctores, qui ejus Vitam ſcripſerunt apud Surium, & apud Bollandianos.

IV. Sed quoniam Græci ritus facta eſt mentio, notandum plane & illud, ad explicandum magis magiſque Ritum Latinum, & hunc noſtrum §. quod apud eoſdem Græcos, ad accipiendam ab Epiſcopo Pacem, ſeu Benedictionem, non minus, quam ad perficiendam ſacroſanctæ Euchariſtiæ conſecratiooem; Diacoous Populum ſolemniter parat, alta voce declamans, *Attendamus*. Meminit & hujus ritus ooo modo Euchologium, ſed & Græci Scriptores de Divinis Officiis, inter quos memoratus ſuperius Symeon Theſſalooicenſis, ſic habet: *Epiſcopo ſedente in Throno, qui ei ſubſunt, Sacrati, & Laici, ſtantes fixis oculis in eum, velut in Chriſtum Dominum Cælo inſidentem, intuentur. Et cum Diaconus profert*, Attendamus, *Epiſcopus, dicit alta voce*, Pax omnibus, *vel*, Pax vobis. *Omnes vero capita inclinantes, reſpondent, Et cum ſpiritu tuo*. Eſſe & apud Latinos Diaconi Officium monendi Populum, ut ad ſolemnem Epiſcopi Benedictionem caput inclinet, ex antiquo ritu docet hic noſter §. *Tunc Diaconus*, inquit, *cantat alta voce*, Humiliate capita veſtra ad Benedictionem; *& Delegatus ſtans operto capite, &, ſi eſt Epiſcopus, Baculam ſiniſtra tenens manu, benedicit &c.* Sane meminit hujus Diaconi Officii inter alios Cæſarios Arelatenſis in Homilia ſua XXXXIV. ſub finem ſic ioquiens: *Quotieſcumque Diaconus clamaverit, ut aut in Oratione genua flectere, aut Benedictioni inclinare capita debeatis, obedienter, & fideliter eum vera humilitate faciatis*. Sed de hia, aliiſque id genus Diaconorum Officiis vide eruditum Bernardinum Ferrarium, Lib. I. *De ritu ſacrarum Eccleſiæ veteris Concionum*, Cap. XII.

V. His itaque omiſſis, ut paulo fuſius admirabilem, utilcmque Benedictionis Epiſcopalis effectum enarremus, in iis præſertim, quos male actorom ſuorum pœnitet contra Eccleſiam, vel Epiſcopum, quorum cauſa excommunicati, interdictive fuerunt, operæ pretium ducimus referre & hoc loco, quod de S. Maclovio, qui & Machutus, ſeu Machutes dicitor, cojus alias ſupra mentionem fecimus, narrat Sigebertus Gemblacenſis. Expulſus enim ab Epiſcopatu, ubi Populus miſſa ad eum legatione popoſcit cum cordis contritione, ut abſolveretur ab illata maledictione, ſpondens, ſi eum ſuo reditu dignaretur, deinceps ſe ei obtemperaturom ſine ulla prorſus contradictiooe, *Sanctus Vir ſecundum Angelicam revelationem repatriavit, Terram, hominesque ſua Benedictione ſanctificavit, Deoque largitori omnium bonoram, eos orando commendavit. Sicque omnis Terra repleta eſt dapſili ubertate per ejus Benedictionem, quæ antea damnata fuerat per ejus maledictionem. Ita factum eſt omnibus palam, quod Pontifex pius hanc maledictionem non intulit per aliquam malevolentiæ intemperantiam, imo per utilem ſeveritatis benevolentiam, ut per hanc neceſſitatem ſaltem inviti traherentur ad pœnitentiam*. Similia exempla occurruot frequenter in aliorum Sanctorum Vitis, ex quibus etiam nonnulla recenſet Gretſerus, Lib. III. *De Maledictionibus*, Cap. VIII.

VI. Quoniam vero in hoc noſtro §. agitur de Benedictione, quam Apoſtolicus Delegatus alicui Populo impertit, conſentaneum eſt, ut de Papali Benedictione, quæ quidem ſemper magni habita fuit, dicamos. Ergo antiquiſſimus eſt ille mos, atque Apoſtolicum inſtitutum, ut Romanus Pontifex Maximus mittat abſentibus Apoſtolicam Benedictionem; etenim omnibus Epiſtolis ſuis S. Paulus Apoſtolus propria paſſim manu adjunxit hanc, aut ſimilem clauſulam: *Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti vobiſcum*. Fuiſſe Apoſtolicam miſſam abſeotibus Beoedictio-

ctionem, diſerte teſtatur in Commentario ſuper Epiſtolam ejuſdem Apoſtoli ad Titum S. Hieronymus. Apoſtolum ſequutus Julius Papa I. qui IV. Chriſti Sæculo claruit, ſuis ad Alexandrinam Eccleſiam Literis hanc ſolemniſſimam ſubdidit Benedictionem: *Deus Omnipotens, & ejus Filius Dominus, & Salvator noſter Jeſus Chriſtus perpetuum ſuam gratiam vobis ſuppeditet, præmiumque veſtræ eximiæ Fidei, quum tam illuſtri teſtimonio adverſus Epiſcopum veſtrum declaraſtis, benignus largiatur, ut tum vos, tum Paſtores veſtros, tum hic, tum in futuro ſæculo, multo præſtabiliora præmia maneant, quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis adſcenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus ſe, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, per quem Omnipotenti Deo gloria in omnem æternitatem. Amen.* Conſtat ex variis Romanorum Pontificum, ac cæterorum Epiſcoporum Literis, & geſtis, necnon ex permultis Pontificalibus Libris, Benedictionum Eccleſiaſticarum formulas ad rei opportunitatem fuiſſe adhibitas, quas longum eſſet hic recenſere.

VII. Magni ſemper habitam fuiſſe ab ipſis Regibus Papalem Benedictionem, vetera exempla, ac teſtimonia Scriptorum nos docent. De Stephano Papa II. qui ob ejectos e S. Petri Patrimonio Longobardos, acturus gratias Regi Pippino in Franciam iverat, ita ad annum DCCLII. ſcribit Sigebertus Gemblacenſis: *Pippinus a Stephano Papa cum filiis ſuis Carolomanno, & Carolo in Regem ungitur, & per eos generatio eorum in hæreditatem Regalis ſucceſſionis in perpetuum benedicitur.* Solemnes Literas, quibus teſtatus eſt id Stephanus, ſuis Annalibus inſeruit Abbas Regino ad annum MCCLIII. Qui etiam de Filio Pippini Carolo Magno ad annum MCCLXXXVII. ita ſcribit: *Rex, oratione ad Limina Apoſtolorum completa, & Benedictione percepta, in Franciam greſſum dirigit.* Et infra ad annum DCCC. ubi de ipſo Carolo Magno, & Leone Papa III. qui Carolum ipſum Romæ Imperatorem coronavit, loquitur, *Leo Papa*, inquit, *Carolum, data Benedictione, in Baſilicam S. Petri Apoſtoli introducit.* Idem tradunt Cardinalis Baronius in ſuis Annalibus, aliique Scriptores Vitarum Romanorum Pontificum, in Leone Papa III. ubi eam ſolemnem Caroli Magni Imperatoris Coronationem Romæ factam a laudato Pontifice recenſent.

VIII. Miſſam ad abſentes Reges Apoſtolicam a Romano Pontifice Benedictionem, teſtem etiam habemus S. Nicolaum Papam I. qui in ſua Epiſtola VI. ad Lotharium Regem Ludovici Pii nepotem ſic ſcribit: *Apoſtolatus noſtri Legatos Excellentia veſtra digno honore ſuſcipiat, & familiaritatis eis locum concedat, ut cum ad nos fuerint reverſi, digna nobis de parte veſtra nunciantes, Apoſtolicæ vos Benedictionis munere ditare poſſimus.* Spiritualium divitiarum adeo plena tunc cenſebatur Apoſtolica Benedictio, ut per ejus promiſſionem, aut ſuſpenſionem, Romani Pontifices ad ſibi obediendum Francorum Reges cogerent. Lotharium niſi obediat, minatur a ſua Benedictione ſuſpendere; & notandum eſt verbum, *ditare*, quo quidem ſatis edocuit, ab hac Papali Benedictione opulentos donari effectus; cujus privatio, veluti major excommunicatio cenſebatur, uti addiſcimus ex Literis Joannis Papæ XIII. in quibus de Britannorum Proceribus ſic ſcribit: *Si inobedientes fuerint noſtræ juſſioni, ſint excommunicati, & noſtra Benedictione Apoſtolica privati.*

IX. Quanta præterea ſit ea virtus Papalis Apoſtolicæ Benedictionis, addiſcere etiam licet ex formula excommunicationis, quam in Henricum Regem S. Gregorius VII. vibravit, ubi ad ejus calcem cunctos ſuis Decretis obedientes Germaniæ Populos Apoſtolica donat Benedictione, ſic inquiens: *Ut autem Rodulphus Regnum Theutonicorum regat, & defendat, quem Theutonici elegerunt ſibi in Regem, ad veſtram Fidelitatem, ex parte veſtra dono, largior, & concedo omnibus ſibi fideliter adhærentibus Abſolutionem omnium peccatorum, noſtramque Benedictionem in hac vita, & in futura, veſtra fretus fiducia, largior.* Eſt quidem ipſa Apoſtolica Romani Pontificis Maximi Benedictio magnis Indulgentiis referta, ideoque ſemper in magno pretio habita, & a Regibus ſummis precibus expetita, ut conſtat ex Literis Scenulphi Merciorum Regis ad Leonem Papam III. in quibus Adriani I. Papæ mortem graviter deplorat, ampliſſime profitetur Apoſtolicæ Sedi obedientiam, ac deinde ita proſequitur: *Ego Scenulphus, gratia Dei Rex, Excellentiam tuam humiliter exoro, quatenus in gremium me pietatis tuæ percipias, & quem meritorum nulla facultas erigit, larga Benedictionis tuæ ubertas ad plebem ſuam regendam locupletet, ut una mecum gentem, quam veſtra Apoſtolica authoritas Fidei rudimentis imbuit, per interceſſionem tuam contra impetus exterorum Omnipotens regat, & per ſe Regnum, quod ipſe Deus dedit nobis, dilatare dignetur. Hanc Benedictionem omnes, qui ante me Sceptro præfuere Merciorum, meruerunt ab Anteceſſoribus tuis adipiſci. Hanc ipſe humilis peto, & a vobis impetrare cupio, quatenus inprimis adoptionis ſorte me tibi Filiam ſuſcipias, ſicut te in Patris perſona diligo, & totis obedientiæ viribus ſemper amplector.* Extat ea Epiſtola apud Guilielmum Malmesberienſis Monaſterii Bibliothecarium in primo Libro, *De Geſtis Regum Anglorum*, fuitque non ex ſolius Regis, ſed ex totius Regni nomine exarata; demonſtratque, uti recte advertit Lupus citato loco, eam Apoſtolicam Benedictionem, non modo per noviter inthronizatos Reges ſemper a Romano Pontifice fuiſſe poſtulatam, ſed etiam per jamdudum in Throno firmatos Reges a novo Romano Pontifice repoſtulatam.

§. XV.

Demum cantetur Hymnus, *Te Deum*, inchoatus a Delegato; quo finito, Delegatus, cantat Orationem pro gratiarum actione.

Oratio.

Deus, cujus miſericordiæ non eſt numerus, & bonitatis infinitus eſt theſaurus, pliſſimæ Majeſtati tuæ pro collatis donis gratias agimus; tuam ſemper clementiam exorantes, ut

ut qui petentibus poſtulata concedis, eoſdem non deſerens, ad præmia futura diſponas. Per Dominum noſtrum.

Cantores addunt: *Benedicamus Domino.* ℟. *Deo gratias.*

COMMENTARIUS.

I. DE Hymno, *Te Deum laudamus*, jam aliis diximus. Solitus eſt decantari, & quidem ex antiquo ritu, ut Deo gratiæ agantur pro collatis beneficiis; decantatur autem merito ex præſcripto noſtri hujus §. pro beneficio abſolutionis Populi, & Benedictionis Agrorum a Sede Apoſtolica obtento, inchoante ſcilicet ipſum ejuſdem Sedis Delegato, ut per eum expleatur totum opus, a quo initiatum eſt; dignior enim laudandi Deum eſt quacunque alia, lingua Sacerdotalis, ut poſt Molinam, Cap. VII. Inſtructionis Sacerdotum, notavit ad hunc noſtrum §. Barrufaldus, qui etiam recte mox ſubdit, totam ſacram actionem terminari præſcripta in eodem §. Oratione, *Deus, cujus miſericordiæ non eſt numerus &c.* quæ debet a Delegato decantari, eo quia totius Populi vota pie Deo porrexit, & pro parte Dei, & univerſæ Eccleſiæ Paſtoris munus Abſolutionis, ac Benedictionis largitus fuit. Finita Oratione, Cantores dicunt, cum cantu ſcilicet, & quidem ſolemni, *Benedicamus Domino*, quibus etiam cum cantu reſponderi debet, *Deo gratias*. Cæterum quod ea verba, *Benedicamus Domino*, idem ſignificent, ac, *Gratias agamus Domino*; non autem quod homines benedicant Deo, notavit inter alios Scriptores Sarnellus, Tomo VII. Epiſtolarum Eccleſiaſticarum, Epiſtola LVIII.

CAPUT XXXIV.

Methodus indictionis præmittendæ Pontificiæ Benedictioni ſtatis diebus ſuper Populum elargiendæ, Rituſque in eo ſervandus a Regularibus, quibus a Sancta Sede hujuſmodi facultas indulta eſt, vel indulgebitur, prout præcipitur in Epiſtola Encyclica Benedicti PP. XIV. *ad PP. Generales Ordinum Regularium. Dat. Romæ apud S. Mariam Majorem die 19. Martii 1748. Pontificatus ſui anno VIII.*

I. SAtis me puto facturum, ſi ad explicandum hoc Caput Rituali Romano nunc primum juſſu BENEDICTI Papæ XIV. inſertum, ritumque in eo præſcriptum, Encyclicam ipſam Epiſtolam laudati Pontificis, cujus in recitata Capitis Rubrica fit mentio, deſcribam; ea enim continet, quæ ſatis ſuperque ad novi hujus ritus explicationem faciunt. Agendæ autem gratiæ ſapientiſſimo, religioſiſſimoque Pontifici BENEDICTO, qui nihil unquam in ſuis permultis Operibus, Literiſque Apoſtolicis docuit, ſtatuitque, quod omnigena eruditione, inſigni pietate, ſolidaque doctrina, refertum non ſit. Sane deeſt in ipſa Epiſtola Encyclica inſcriptio, quæ cuilibet Superiori Generali dictorum Ordinum aptata fuit. Extat Epiſtola Tomo II. Bullarii ejuſdem Pontificis ad annum MDCCXLVIII. pag. 403. ubi ita legitur.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Dilecte Fili ſalutem, & Apoſtolicam Benedictionem.

EXemplis Prædeceſſorum noſtrorum adducti, nonnullis Familiis Regularium permiſimus, ut Fideles, qui ſtatis anni diebus ipſarum Eccleſias inviſerent, & indictis pietatis operibus ſatisfacerent, Indulgentiam plenariam conſequerentur, atque Monaſterii Præſes, vel alius Sacerdos a Patre Provinciali deſignandus, Populo tunc temporis congregato, Summi Pontificis nomine Benedictionem impertiret.

Nullus unquam ritus ad hanc Benedictionem peragendam præſcriptus fuit, quæ quidem extra Urbem ſolum contingit, cum Pontifex ipſe Romæ Benedictionem Populo elargiatur. Etenim is ritus, qui Urbani VIII. Prædeceſſoris noſtri auctoritate probatus aſſeritur, & qui poſt editos nonnullos Romanos Rituales typis impreſſus fuit, ad eam Benedictionem, de qua verba facimus, minime pertinet, ſed illam complectitur, quæ, non pluries, non ſemel quolibet anno, ſed aliqua urgente legitima cauſa, Populis, & Agris tribui conſuevit, & pro qua certus Delegatus Apoſtolicus ſemper conſtituitur, qui Brevi Apoſtolico munitus, poteſtatem obtinet, non ſolum benedicendi Populo, ſed illum quoque diſſolvendi ab omni vinculo Excommunicationis, Suſpenſionis, Interdicti, & a cæteris Eccleſiaſticis Cenſuris, ac pœnis, ſiquas forte Populus imprudens, atque ignarus contraxerit, etiamſi illæ in Bulla *in Cœna Domini* contineantur.

Cum hæc ita ſint, tamen deprehendimus, quemdam ritum temere, & inconſulto excogitatum eſſe pro ſupradicta prima Benedictione Pontificia invocativa, quæ, aut pluries, aut ſemel datur quolibet anno. Quippe ſimplex Sacerdos in medio Altaris collocatus, Miniſtris circumadſtantibus, & ſacris indumentis ornatis, trinam Benedictionem Populo impertit, & alia plura gerit, quæ enumerare hoc loco ſupervacaneum exiſtimamus.

Equidem Benedictio ſuper Populum ſolemnis eſt, eamque in quacumque Orbis Terræ parte Romanus Pontifex elargiri poteſt; Epiſcopus autem in ſua Diœceſi, & locis ipſius etiam exemptis; Archiepiſcopus in ſua Provincia, & locis ejus exemptis, eandem exercere valet poteſtatem. Id conſtat Decreto Clementis V. in Vienneſi Concilio, quod in Clementina, *Archiepiſcopo, De privilegiis*, recenſetur. Porro Abbatibus ejuſdem Benedictionis ſuper Populum tri-

tribuendæ facultas conceditur in Eccleſiis, quæ ipſis plene ſubjiciuntur, modo tamen Apoſtolicum Privilegium ad id neceſſarium obtinuerint; quo ſane uti nequeunt, niſi poſtquam Sacrum Solemne, aut Veſperas in Eccleſia peregerint; nam Populo in via paſſim occurrenti benedicere ipſis non licet, niſi id clare in eodem Privilegio declaretur, ut reſpondit Alexander IV. in Cap. *Abbates*, *De Privilegiis*, in Sexto.

Simplex ergo Sacerdos nequit Benedictionem ſuper Populum elargiri juxta Canonem, *Miniſtrare*, XXVI. Quæſtione VI. *Benedictionem quoque ſuper Populum in Eccleſia fundere, Presbytero penitus non licebit*. Quod tamen eidem Sacerdoti modo permittitur, poſtquam Divinum Miſſæ Sacrificium abſolvit. Dictum eſt, modo permitti; ſi etenim ſacram antiquitatem inquiramus, neque id Presbytero licitum olim fuiſſe cognoſcemus, uti Nos ipſi certis documentis oſtendimus in noſtro Tractatu, *De Sacrificio Miſſæ*, Sectione I. num. 382. qui primo Bononiæ anno MDCCXL. typis editus fuit, ac Sectione I. num. 391. in eodem Tractatu, qui deinde Latine redditus publicam lucem iterum adſpexit Patavii anno MDCCXLV. Etſi ſiquidem in uſu ſemper fuerit, ut, re Divina peracta, Populus ab Eccleſia Benedictione dimitteretur, quemadmodum in Canone, *Miſſas*, De Conſecratione, Diſtinctione IV. continetur; id tamen, non a Sacerdote celebrante, ſed, vel ab Epiſcopo, ſi præſens aderat, vel, ſi aberat, ab Archipresbytero, ejus juſſu, præſtabatur. Quo ſenſu explicatur Decretalis in Capite, *Officium*, *De Officio Archipresbyteri*, ubi inter Archipresbyteralia munera recenſet, *Benedictiones Presbyterales in Eccleſia dare*; prout animadvertit Gonzalez in idem Caput, *Officium*, num. 2. idemque antea plane comprobaverat Sauſſay in Panoplia Sacerdotali, pag. 558.

Quibus omnibus ſubſequens plurium ſæculorum contraria prævaluit diſciplina, quæ Sacerdoti celebranti poteſtatem fecit Benedictionem ſuper Populum in fine Miſſæ effundendi, ob eam potiſſimum cauſam, quam Bellotus recenſet in Ritibus Laudunenſis Eccleſiæ, Parte III. pag. 136. num. 9. *At, cum Benedictio ad Miſſæ perfectionem pertineat hodie, ſine qua fas non eſt ab incepto Sacro recedere, nec jure queat Populus ante Benedictionem ipſam egredi, ex præcitata Agathenſi Synodo, quatenus integræ Miſſæ non intereſſet quiſquis præmature recederet; ſequitur, facultatem cuilibet celebranti conceſſam eſſe, privatam illam Benedictionem ad finem Miſſæ Populo ubique locorum impertire*. Idem inter Morales Scriptores commemorat Quartus ad Rubricas Miſſalis, pag. 386. in Dubiis Conſcientiæ.

In Canone, *Ecce ego*, Diſtinctione XCV. hæc leguntur: *Nemo hinc Epiſcoporum, invidia diabolicæ tentationis inflatus, iraſcatur in Templo, ſi Presbyteri interdum exhortentur Plebem, ſi in Eccleſiis prædicent, ſi Plebibus, ut ſcriptum eſt, benedicant*. Si Gloſſæ fidem præſtemus, illud *benedicere*, declarat Benedictionem, quæ traditur a Sacerdote, qui rem Divinam perficit, nempe poſt ea verba, *Ite Miſſa eſt*; quam ſane interpretationem Nos minime reſpuimus, cum certum habeamus, eundem Textum S. Hieronymo non eſſe tribuendum, quod nonnulli falſo putaverunt, quos merito redarguit Theophylus Raynaudus Operum Tomo XVI. pag. 211. ſed incerto Auctori, qui inter vivos fortaſſe tunc agebat, cum Benedictio in fine Miſſæ inter Benedictiones Presbyterales jam haberetur, uſuſque invaluiſſet, ut Sacerdos, peracto Miſſæ Sacrificio, Populum Benedictione jure ſuo dimittat, ſive abſit, ſive interſit Epiſcopus; ea tamen ſtatuta Lege, ut ſi interſit, & in ſua ſit Diœceſi, ad eum prius ſe convertat, eique caput inclinet, veluti facultatem Populo benedicendi poſtulans; quod ab eodem Sacerdote prætermittitur, ſi Epiſcopus Miſſæ interſit, ſed extra ſuam Diœceſim verſetur, prout deſumitur ex Rubricis Miſſalis, Tit. *De Benedictione in fine Miſſæ, & Evangelio Sancti Joannis*.

Cum jam perſpectum ſit, quo tempore, & loco ſimplex Sacerdos Populo poſſit *jure ſuo* benedicere, neceſſario conſequitur, nullam aliam Benedictionem ſuper Populum ab ipſo impertiri licite, niſi *jure delegato*. Hujus naturæ eſt Benedictio, de qua nunc agimus, quæ per delegationem Apoſtolicam cum unice concedatur, Noſtrum eſt omnino Ritum præſcribere, quem inferius pro norma inpoſterum ſervanda ſubjiciemus; quo ſane uti volumus, ac decernimus eos Ordines Regulares, ſive Mendicantes, ſi non Mendicantes, Monaſticos, vel Clericorum Regularium, quibus Nos ipſi, vel Prædeceſſores noſtri, vel futuri Romani Pontifices, facultatem tribuendæ Populis Benedictionem permiſerint.

Admoneatur itaque Populus de Indulgentia a Sede Apoſtolica conceſſa, de præceptis operibus pro ea lucrifacienda, de die, quo viſitanda eſt Eccleſia, de hora denique, qua datur Pontificia Benedictio; & admonitio hæc fieri poſſit, quatenus opus ſit, etiam ſchedis impreſſis, & conſuetis locis palam affixis. Licet etenim id a Prædeceſſore noſtro Clemente Papa VIII. fuerit vetitum Fratribus B. Mariæ de Mercede Redemptionis Captivorum, & Fratribus Sanctiſſimæ Trinitatis Redemptionis pariter Captivorum, in communicatione Indulgentiarum, & Orationum, uti habetur in ejus Conſtitutione, quæ incipit, *Cum ad uberes*, §. 5. & in alia Conſtitutione, *Decet Romanum Pontificem*, §. 6. viſum tamen Nobis eſt, id eſſe hypotheſi inapplicabile, cum, cæteris prætermiſſis, prædicta communicatio certum genus perſonarum, quoſdam videlicet utplurimum Confratres, non autem Populum univerſum, ut Indulgentia, & Benedictio, de quibus agitur, complectatur.

Poſtquam ſtatutis, die, & hora, Populus ad Eccleſiam convenerit, alta voce legantur Apoſtolicæ Literæ, ſeu Decreta, quibus Indulgentia conceditur, una cum poteſtate Benedictionem Apoſtolicam ſuper Populum effundendi, ut de delegatione audientibus conſtet, & conceſſio ex Latino Sermone in vulgarem accommodatum ad Populi intelligentiam converſa pronuncietur; Populus ad ſuorum ſcelerum deteſtationem pio brevique Sermone excitetur; poſt quæ Sacerdos, nullis circumadſtantibus Miniſtris, Stola, & Superpelliceo indutus, ut in Rituali Romano præſcribitur, cum agitur de Benedictionibus, quæ extra Miſſam Presbyteris permittuntur, ante Altare genuflexus, ſequentibus verbis Dei opem imploret.

℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini.*

℟. *Qui fecit Cælum, & terram.*

℣. *Sal-*

℣. *Salvum fac Populum tuum, Domine.*
℟. *Et benedic hæreditati tuæ.*
℣. *Dominus vobiſcum.*
℟. *Et cum ſpiritu tuo.*
Deinde ſtans ſequentem recitet Orationem.

Oremus.

Omnipotens, & miſericors Deus, da nobis auxilium de Sancto, & vota Populi hujus in humilitate cordis veniam peccatorum poſcentis, tuamque Benedictionem præſtolantis, & gratiam, clementer exaudi: dexteram tuam ſuper eum benignus extende, ac plenitudinem Divinæ Benedictionis effunde, qua bonis omnibus cumulatus, felicitatem, & vitam conſequatur æternam. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.*

Poſt quam ad cornu Epiſtolæ accedat, ut in Actis Eccleſiæ Mediolanenſis, Parte IV. *benedicet in Eccleſia ad Altare, ſtans in cornu Epiſtolæ.* Et ſtans in cornu Epiſtolæ, non trina, hoc eſt, triplici ſigno Crucis, ſed una Benedictione, unico videlicet ſigno Crucis benedicat, proferens alta voce hæc verba.

Benedicat vos Omnipotens Deus ✠ Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus. ℟. *Amen.*

Trina ſiquidem Benedictio Epiſcopo competit non Sacerdoti. Cumque nonnulli in fine Miſſæ trinam uſurpare cœpiſſent, conſuetudo Clementis VIII. auctoritate ſublata eſt, quemadmodum oſtendit Meratus hac mortali vita nuper defunctus, Tomo I. pag. 243. Id nos etiam advertimus in noſtro Tractatu, *De Sacrificio Miſſæ*, Sectione I. locis ſupra indicatis. In Rubrica quoque Miſſalis hæc habentur: *In Miſſa Solemni Celebrans eadem voce, & modo, qua in Miſſis privatis, ſemel tantum benedicit Populo.* In Cæremoniali Epiſcoporum trinam Benedictionem ipſis ſolum tribuendam decernit, quod eadem Miſſalis Rubrica confirmatur: *Epiſcopus autem ter benedicit Populo etiam in Miſſis privatis, ut in Cæremoniali habetur.* Poſtremo Alexander VII. in Decreto, quod die XXVII. Septembris anno MDCLIX. edidit, tempora indicit, ac recenſet, quibus Abbates uſu Pontificalium præditi, ritu ſolemni celebrantes, trinam Benedictionem impertiri poſſunt; quod iiſdem penitus interdicitur, cum rem Divinam privatim conficiunt, quod Nos ipſi indicavimus noſtra Inſtitutione XIV. §. IV. num. 19. Tomo II. ſi Bononienſi editionis ratio habeatur, quæ peracta fuit anno MDCCXXXV. ſin autem eaſdem Inſtitutiones in Latinam linguam converſas, & Romæ impreſſas anno MDCCXLVII. quis inſpiciat, idem prorſus deprehendet Inſtitutione XXXIV. §. IV. in fine pag. 174. Quocirca non ſine animi noſtri voluptate Epiſtolam legimus Encyclicam Patris Generalis Cœnobitarum Ordinis Eremitarum S. Auguſtini, quibus in noſtris Apoſtolicis Literis poteſtas facta eſt dandi in certis anni Feſtivitatibus Pontificiam Benedictionem, in qua eoſdem admonet, ut Populo benedicant unico ſigno Crucis more Sacerdotali; quod ipſum ſi ab aliis etiam factum eſſet, querelæ ad nos delatæ non fuiſſent de uſurpatis honoribus Epiſcopalibus.

Hac itaque Epiſtola Encyclica ritum ſtatuimus, ac declaramus, quo Benedictio Papalis in poſterum tribuetur, eumque notum facimus Ordinum Regularium Præſidibus, ut ipſum Regularibus ſibi ſubjectis obſervandum indicant. Equidem Alexander VII. Prædeceſſor noſter uſum Pontificalium Abbatibus, quibus id privilegio convenit, accurate præſcribens, Ordinariis locorum facultatem concedit, ut, ſiquid contrarium Abbates commiſiſſent, ipſi tanquam Apoſtolicæ Sedis Delegati rem cognoſcerent, & Cenſuris etiam, ſi opus eſſet, omnem inſolentiam compeſcerent. At nos aliam viam ſuſcipiendam ducimus, præcipientes, ut de illis Regularibus, qui præſcriptum a Nobis antea Benedictionis ritum violaverint, Nos ſtatim certiores efficiant; tunc enim neque inſenſos invicem Epiſcopos, & Regulares reddemus, nec Populis beneficium Papalis Benedictionis denegabimus; ſed facultatem ejuſdem Benedictionis tribuendæ parere recuſantibus auferemus, eandem largiemur aliis, qui juſſa noſtra facere non detrectabunt; qua in re futuros etiam Romanos Pontifices magnopere hortamur, ut idem exemplum ſequantur. Poſtremo tibi, & univerſo tuo Ordini Benedictionem Apoſtolicam impertimur.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem die XIX. Martii MDCCXLVIII. Pontificatus noſtri Anno octavo.

II. Hactenus Epiſtola Encyclica BENEDICTI Papæ XIV. de methodo Indictionis præmittendæ Pontificiæ Benedictioni, rituque in eo ſervando a Regularibus, quibus a Sancta Sede hujuſmodi facultas indulta eſt, vel indulgebitur. Multa ſcitu digna, quæ ſpectant Pontificiam Papalem Benedictionem, ejuſque antiquitatem, ac mirabiles effectus, jam ſupra explicuimus Tomo I. Tit. V. Cap. VI. & in hoc præſenti Tomo in Commentario ad §. XIV. Capitis præcedentis. Sed nihilominus ratio noſtri inſtituti poſtulat, ut illa nunc enarremus, quæ in præſenti Capite ſtatuuntur, quod Romano Rituali laudatus Pontifex omnium primus inſeri juſſit.

§. I.

Admoneatur Populus de Indulgentia a Sede Apoſtolica conceſſa; de præceptis operibus pro ea lucrifacienda; de die, quo viſitanda eſt deſignata Eccleſia; de hora denique, qua dabitur Pontificia Benedictio: de quibus, quatenus opus ſit, etiam ſchedis impreſſis, & conſuetis locis palam affixis.

COMMENTARIUS.

I. INdulgentiæ nomen, uti poſt alios notavit Vanespen, Parte II. Juris Eccleſiaſtici univerſi, Tit. VIII. *De Indulgentiis*, Cap. I. derivatur a verbo *indulgere*, idemque ſignificat, quod aliquid remittere, ſeu relaxare. Unde quod hodie phraſi Eccleſiæ dicitur, *Indulgentia*, olim frequentius dicebatur *Remiſſio*, uti addiſcere licet ex illo Decretalium Titulo, qui inſcriptus eſt, *De Pœnitentiis, & Remiſſionibus*, in cujus Capite IV. ita ad Archiepiſcopum Cantua-

tuarienſem Alexander Papa III. ſcribit: *Quod autem conſuluiſti, utrum Remiſſiones, quæ fiunt in Dedicationibus Eccleſiarum, aut conferentibus ad ædificationem pontium, aliis proſint, quam his, qui remittentibus ſubſunt: hoc volumus tuam Fraternitatem tenere, quod cum non a ſuo Judice ligari nullus valeat, vel abſolvi, Remiſſiones prædictas prodeſſe tantummodo arbitramur, quibus, ut proſint, proprii Judices ſpecialiter indulſerunt*. Ubi nota, vocari a Pontifice *Remiſſiones*, quæ hodie dicuntur *Indulgentiæ*. Videtur autem Eccleſia nomen hoc derivaſſe ab uſu veterum Imperatorum, & Juriſconſultorum, ſiquidem illi *Indulgentiam* ſolemni, proprioque vocabulo appellant Remiſſionem generalem criminum, quam aliquando Principes ſæculi publicæ lætitiæ cauſa faciebant, quemadmodum videri poteſt in Codice Theodoſiano, Titulo, *De Indulgentiis criminum*; ac nominatim in Lege III. ejus Tituli, ex qua diſcimus, *Indulgentiam* fuiſſe Remiſſionem criminum, quoad ſolam pœnam Legibus debitam.

II. Pluribus id quidem oſtendit doctiſſimus Bellarminus Lib. 1. *De Indulgentiis*, Capite 1. aliique Theologi paſſim veteres æque, ac recentiores, qui adverſus hæreticos eam Eccleſiæ poteſtatem concedendi Indulgentias, ex Divinæ Scripturæ locis, ex Patribus, & Conciliis propugnant. Sed omiſſis variis Quæſtionibus Indulgentias ſpectantibus, quæ apud ipſos Theologos videri poſſunt, qui late ſolideque de iiſdem tractarunt, ut ea nos enarremus, quæ primum in hoc §. 1. continentur, mandat hic in primis, ut *admoneatur Populus de Indulgentia a Sede Apoſtolica conceſſa*. Quamquam omnes Epiſcopi ſint Ordinarii Indulgentiarum Miniſtri in ſuis reſpective Diœceſibus, ſoli tamen Romano Pontifici Maximo plene, ac perfecte competit ea Indulgentias conferendi poteſtas; ipſe nimirum ſolus eſt totius Eccleſiæ Caput viſibile, ac proinde ſolus per totam Eccleſiam, quam ſibi a Chriſto ſubditam habet, poteſt Indulgentias elargiri, uti ex recitata ſuperius Alexandri Papæ III. Decretali licet addiſcere. Licet etiam antiquitus nullæ eſſent Indulgentiæ, quas Epiſcopi non poſſent ſuis Diœceſanis concedere, poterant nimirum, ubi expedire judicabant, id omne ex pœnitentia dimittere, quod a pœnitentibus perſolvendum ſupererat; & nondum priſcis temporibus adhuc uſus invaluerat recurrendi ad ſolum Summum Romanum Pontificem, ut quis plenarias Indulgentias obtineret; in Concilio tamen Generali Lateranenſi IV. quod habitum fuit anno MCCXV. Can. LXII. detractum nonnihil eſt ab ea poteſtate, quod ea plures Eccleſiæ Præſules in Fidelium perniciem, & Eccleſiaſticæ diſciplinæ enervationem abuterentur: *Quia per indiſcretas, & ſuperfluas Indulgentias, quas quidam Eccleſiarum Prælati facere non verentur, & Claves Eccleſiæ contemnuntur, & pœnitentialis ſatiſfactio enervatur; decernimus, ut cum dedicatur Baſilica, non extendatur Indulgentia ultra annum, ſive ab uno ſolo, ſive a pluribus Epiſcopis dedicetur, ac deinde in anniverſario Dedicationis tempore, quadraginta dies de injunctis pœnitentiis indulta remiſſio non excedat*.

III. Ergo ſolus Romanus Pontifex, & plenariam Indulgentiam, & ipſam in univerſa Eccleſia poteſt concedere, atque hæc eſt, quæ a pluribus Sæculis praxis invaluit. Recte autem ait hic noſter §. admonendum eſſe Populum *de Indulgentia a Sede Apoſtolica conceſſa, de præceptis operibus pro ea lucriſacienda, de die, quo viſitanda eſt deſignata Eccleſia, de hora denique, qua dabitur Pontificia Benedictio &c.* Ita plane ſtatuit hic noſter §. quo rite recteque Fideles ſe ad conſequendam Papalem Indulgentiam, & Benedictionem ſe præparent. Varias Quæſtiones, quæ ſpectant adimpletionem injunctorum operum, & Eccleſiæ viſitationem pro ipſa lucriſacienda Indulgentia, quæque in hoc Commentario agitari poſſent, legere eſt paſſim apud Theologos, qui de Indulgentiis tractant, quique communiter in eam ſententiam conveniunt, ea omnia peragenda, quæ Summus Pontifex dato ad eam rem ſuo Diplomate Pontificio præſcribit. Quod viſitationem ſpectat deſignatæ Eccleſiæ, deceret quammaxime, ut ſervaretur omnino, quod ſtatuit S. Carolus in Diœceſana Synodo IV. Mediolanenſi, Decreto XXX. ubi ſic inter alia inquit: *Quibus vero in Eccleſiis vel Stationes fiunt, vel Indulgentiæ celebrantur, vel dies feſtus, aliquidve aliud agitur, cujus cauſa frequens Populi concurſus eſſe ſolent; in illis ea ſeparationis, diſtinctioniſve ratio ſervetur, ut panno longe per Eccleſias obducto, quo partitio fiat, aut alia ratione nobis probata, in unam partem viri, in alteram feminæ ad orandum conveniant*.

§. II.

Poſtquam ſtatutis die, & hora, Populus ad Eccleſiam convenerit, alta voce legantur Apoſtolicæ Literæ, ſeu Decreta, quibus Indulgentia conceditur una cum poteſtate Benedictionem Apoſtolicam ſuper Populum effundendi, ut de delegatione audientibus conſtet; & conceſſio ex Latino ſermone in vulgarem accommodatum ad Populi intelligentiam converſa pronuncietur; Populus ad ſuorum ſcelerum deteſtationem pio, brevique ſermone excitetur; poſt quæ Sacerdos, nullis circumſtantibus Miniſtris, Stola, & Superpelliceo indutus, ut in Rituali Romano præſcribitur, cum agitur de Benedictionibus, quæ extra Miſſam Presbyteris permittuntur, ante Altare genuflexus ſequentibus verbis Dei opem imploret: ℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini*. ℟. *Qui fecit Cælum, & terram*. ℣. *Salvum fac Populum tuum, Domine*. ℟. *Et benedic hæreditati tuæ*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum Spiritu tuo*.

Deinde ſtans ſequentem recitet Orationem.

Oremus.

Omnipotens, & miſericors Deus, da nobis auxilium de Sancto, & vota Populi hujus in humilitate cordis veniam peccatorum poſcentis, tuamque Benedictionem præſtolantis, & gra-

gratiam, clementer exaudi; dexteram tuam ſuper eum benignus extende, ac plenitudinem Divinæ Benedictionis effunde, qua bonis omnibus cumulatus, felicitatem, & vitam conſequatur æternam. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. PRæſcribit primum hic noſter §. ut poſtquam ſtatutia die, & hora, Populos ad Eccleſiam convenerit, alta voce legantur Apoſtolicæ Literæ, ſeu Decreta, quibus Indulgentia conceditur una cum poteſtate Benedictionem Apoſtolicam ſuper Populum effundendi, ob eam ſcilicet rationem, quam ſtatim ſubjicit, nempe, *ut de delegatione audientibus conſtet*. Sane ad evitandas fraudes, Concilium Tridentinum, Seſſione XXI. *De reformatione*, Capite IX. inter alia ſtatuit, Indulgentias, aut alias ſpirituales gratias, deinceps per Ordinarios locorum adhibitis duobus de Capitulo debitis temporibus publicandas eſſe. Cui Decreto inhærens S. Carolus, in Concilio Provinciali V. Mediolanenſi, Parte I. Conſtitutionum, Capite, *De Indulgentiis, & Sacris Reliquiis*, inſcripto, diſerte præcepit, *ne cuivis Rectori Eccleſiæ etiam exemptæ, quovis modo, neque ulli Ordini Regularium, neque cuiquam Scholæ, Confratriæ, etiam Roſarii, & Cruceſignatorum, locive pii Collegio, prætextu, cauſave, vel privilegiorum etiam antiquorum, vel Indulgentiarum, quas ſibi quovis modo conceſſas, etiam inſtar Eccleſiarum, Locorumque piorum, Confratriarumve Urbis Romæ habet, liceat illas ipſas in ſuis Eccleſiis promulgare, ſed, ut Decreto Tridentino cavetur, per Epiſcopum, adhibitis duobus de Capitulo, illæ quotannis ſtato tempore publicentur, atque evulgentur*. Rurſus, ne Concionatores Indulgentias Populo promulgent, injuſſu Epiſcopi, idem S. Carolus ſtatuit, Parte IV. Actorum Eccleſiæ Mediolanenſis, in Inſtructionibus Prædicationis Verbi Dei, ubi loquitur de materia ſacræ Concionis unde ſumenda, prope finem.

II. Recte autem & illud hic idem §. mandat, ut ipſa Indulgentiæ conceſſio in Apoſtolicis Literis, ſeu in Pontificio Diplomate contenta, *ex Latino ſermone in vulgarem accommodatum ad Populi intelligentiam converſa pronuncietur*; itemque, ut *Populus ad ſuorum ſcelerum deteſtationem pio brevique ſermone excitetur*. Curandum plane ab Epiſcopis, ut de Indulgentiis Populus inſtruatur, recte admonuit S. Carolus in Concilio Provinciali IV. Capite inſcripto, *De Indulgentiis*, ubi ſic primum inquit: *De ſanctis Indulgentiis tractatio, prout uſuvenerit, accurate in ſermonibus item habeatur, ut & earum cæleſtem vim, & pietatis officia ad illas conſequendas neceſſaria, Populus intelligat; ſeque propterea omni intima mentis animique religione, & Chriſtianæ charitatis actionibus, atque operibus, ad uberrimas, ſalutareſque earum utilitates aſſequendas diligenter paret*. Tum vero mox ſubdit: *Id autem omne officium per Parochos, & alios, quorum intereſt, præſtari Epiſcopus jubeat, iis præſertim Inſtructionibus, quæ eo de genere, noſtra in Concilio Provinciali auctoritate confectæ, ad communem Provinciæ hujus uſum in lucem emittentur*. Atque has Inſtructiones legere eſt variis in locis Actorum Eccleſiæ Mediolanenſis.

III. Porro explicanda eſſet Populo in prædicto pio, brevique Sermone, cujus provincia committi deberet alicui ſacro homini in re Theologica apprime verſato, Indulgentiæ virtus, effectus, atque ad ipſos conſequendos neceſſariæ conditiones, ac diſpoſitiones, quas inter alios fuſe, eruditeque expoſuit Lupus Tomo VI. Operum editionis Venetæ, in Diſſertatione, *De peccatorum, ac ſatisfactionum Indulgentiis*, Cap. X. Prima itaque conditio, ac diſpoſitio, eſt Sacramentalis Confeſſio, & Abſolutio, ac per ipſam obtenta omnium culparum remiſſio. Hanc aſſidue laudat, & neceſſariam affirmat S. Cyprianus in Epiſtola XIII. data ad Clerum: *Qui Libellos a Martyribus acceperunt, & prærogativa eorum apud Deum adjuvari poſſunt, exomologeſim delicti ſui facere poſſint, ut manu eis in pœnitentiam impoſita, veniant ad Dominum cum pace, quam dari Martyres Literis ad nos factis deſideraverunt*. Ita loquitur in cunctis paſſim ſuis de hac re Epiſtolis. Requirit exomologeſim, manus impoſitionem in pœnitentiam, & impartitionem pacis; quæ palam ſunt Confeſſio, Pœnitentiæ impoſitio, & Abſolutio; neque enim culpa per Indulgentiam, ſed per operatum Sacramenti opus debet condonari; per quod quidem debita peccato pœna, dum tota non expungitur, ex æterna debet mutari in temporalem; atque hanc ſolam remittit Indulgentia. Unde Bonifacii Papæ IX. Quæſtores, qui & culpas, & pœnas omnes ſuaſerunt per Indulgentiam remitti, merito redarguti olim fuerunt a Theodorico Niemo, & a Nicolao Cardinali Cuſano. Uti gravibus peccatis ante Abſolutionem paſſim impoſita, ita & paſſim remiſſa fuit olim pœnitentia; & ante illam Indulgentia nec habuit, nec habere ullum effectum potuit.

IV. Conditio altera, ſeu diſpoſitio, ſunt vera cordis contritio, ex ipſa procedentes lacrymæ, & varia piæ pœnitentiæ opera, potiſſimum autem illa in Pontificio Diplomate injuncta, quibus peccator redditur vicinus ſatisfactioni; hiſce enim dumtaxat vicinis eſſe indulgendum, conſtanter docuit S. Cyprianus. Quod peccata citra omnem pœnitentiam remittere ſpectet privative ad Divinam Majeſtatem, ſcribit idem S. Epiſcopus in celebri ſuo Sermone, *De Lapſis*. Etiam agonizantibus, quos ob Martyrum preces gratia donabant Epiſcopi, cenſuit Sacerdotalem manum imponendam in pœnitentiam. Per hanc manus impoſitionem aliqui male intelligunt Sacramentalem Abſolutionem. Erat, ut notat ibidem Lupus, manus impoſitio, quæ ex Audientium claſſe ad Subſtratorum tranſmittebat difficillimam Pœnitentiæ claſſem, & a qua quorundam Sacramentalis pœnitentia olim etiam incipiebatur. Plenam, & non plenam pœnitentiam diſtinguit idem Cyprianus. Plena omnibus quatuor Pœnitentiæ claſſibus conſtabat, de quibus late egimus in Appendice ad Canonem XI. Concilii I. Generalis Nicæni; non plena, a Subſtratione ducebat exordium, habebatque diſpenſatoriam duarum priorum claſſium gratiam. Quocirca

etiam

Digitized by Google

etiam agonizantes, licet eis ob Martyrum preces faceret plenam Indulgentiæ gratiam, ſine pœnitentia non abſolvit tunc Eccleſia, ſed coegit ad ſubſtrationem, conſuetaſque manuum impoſitiones in pœnitentiam; & ſolis illis, qui ſtatim a lapſu pulſaſſent Eccleſiæ fores, ac pœnituiſſent ſerio, fecit in agone gratiam; alios etiam a Sacramentalis Reconciliationis Viatico excluſit, judicans eſſe indignos in morte accipere ſolatium, qui viventes non cogitaverant ſe morituros. Et hinc Pœnitentiales Presbyteri, ſeu Sacerdotes Confeſſarii, qui plenæ Indulgentiæ diebus nullas, aut modicas pœnitentias imponunt, magnis peccatoribus, graviſſime exorbitant, & plurimos fruſtrantur Indulgentiæ fructu.

V. Eadem de cauſa ad lucrandam Indulgentiam Apoſtolica Sedes pœnitentibus paſſim imponit etiam Orationes intra certam deſignatam Eccleſiam, eleemoſynas, atque jejunia, ut ipſos ita faciat vicinos ſatisfactioni. Hinc item ad Remigium Lincolnienſem Epiſcopum reſcripſit S. Gregorius Papa VII. Lib. I. Epiſtola XXXIV. *Abſolutionem peccatorum tuorum, ſicut rogaſti, auctoritate Principum Apoſtolorum fulti, tibi mittere dignum duximus, ſi tamen bonis operibus inhærendo, commiſſos exceſſus plangendo, quantum valueris, corporis tui habitaculum Deo mundum Templum exhibueris.* Quæ verba ita plane interpretatus eſt ad annum MLXXIII. num. LXXI. Cardinalis Baronius: *Apparet, Sedis Apoſtolicæ Indulgentias illis communicari, qui, quantum ſuppetunt vires, bene operari non prætermittunt; non autem ignavis, otioſis, aut negligentia torpeſcentibus.* Probat, confirmatque eam Apoſtolicæ Sedis praxim Gelaſius II. qui electus Romanus Pontifex fuit anno MCXVIII. ubi in Cæſarauguſtanæ a Saracenis detentæ Civitatis expugnatione morientibus militibus plenam Indulgentiam dedit, & de reliquis ibidem in obſidione laborantibus ita adjunxit: *Qui pro eodem Domini ſervitio, vel laboraverint, & qui præfatæ Urbis Eccleſiæ a Saracenis dirutæ, unde reficiatur, & Clericis ſibi Deo famulantibus, unde paſcantur, aliquid donant, vel donaverint, ſecundum laborum ſuorum, & beneficiorum Eccleſiæ impenſorum quantitatem, ad Epiſcoporum arbitrium, in quorum Parochiis degunt, pœnitentiarum ſuarum remiſſionem, & Indulgentiam conſequantur.* Ita habet Epiſtola Apoſtolica ad Chriſtianum exercitium data. Ex quibus omnibus concludit Lupus, eodem modo in anno Jubilæi, aut quavis alia Indulgentia, non omnes plenam, ſed plurimos ſolam, juxta ſuæ pœnitentiæ, & aliorum bonorum operum merita, & quantitatem, conſequi remiſſionem; prout nempe plenæ ſatisfactioni magis, aut minus, per iſta acceſſerint.

VI. Hæc explicanda cenſui, ut inde qui habiturus eſt Sermonem ad Populum, argumenta deſumat ad ipſum de Indulgentiis inſtruendum, & de diſpoſitionibus, quæ in pœnitentibus ad eas lucrandas prærequiruntur; innumeri enim pene Fideles inveniuntur, qui eas omnino ignorant, non ſine Parochorum culpa, quarum, uti dictum eſt, munus eſſet Populum, & de Indulgentiis inſtruere, ſicut & de aliis præcipuis Chriſtianæ Religionis Capitibus. Statuit quidem Tridentinum Concilium, Parochorum officium eſſe, ea exponere Populo, quæ leguntur in Miſſa, vim, & uſum Sacramentorum explicare, ſacra eloquia, & ſalutis monita explanare, & tamen permultos novimus tanta ignorantia laborare, ut nihil fere de iis ſciant; unde non mirum, ſi debitam reverentiam Sacramentis, rebuſque Eccleſiaſticis minime exhibeant, & ſi ex eiſdem nullum fructum percipiant. Longum eſſet tantam Populorum ignorantiam deplorare, ignorantiam inquam rerum Divinarum, Dei cultum, ac animarum ſalutem ſpectantium, quum alias prolixas, profanas, inhoneſtaſque cantiones, hiſtoriaſque facile memoriæ commendent. Quid quod pleriſque hodie etiam eruditis nonnullis id uſuvenit, ut poſthabitis, & contemptis illis, quorum nedum ſalutaris, ſed etiam neceſſaria eſt cognitio, feruntur avidi in res ſupervacaneas, ac pernicioſas inveſtigandas, quaſi ea ratione conditi ſimus, ut tempus, quo nos oportuit ad noſtram uti ſalutem, rebus inanibus impendamus?

VII. Sed his omiſſis, cum Papalis Benedictio, de qua in præſenti agitur, magnis ſit dives Indulgentiis, recte ait hic noſter §. antequam Sacerdos delegatus eam impertiat, excitandum eſſe Populum pio, brevique Sermone ad ſuorum ſcelerum deteſtationem; quia ſcilicet contritio neceſſaria eſt impio, ut Indulgentiarum fructum percipiat, uti docent Theologi communiter, probantque primo, quia cum Deus non poſſit non odiſſe impium, qui minime contritus eſt, ideo nec poteſt pœnam peccatis illius debitam remittere. Secundo, quia Indulgentiæ, quas priſci Eccleſiæ Patres commendarunt, nullis aliis concedebantur, quam iis, qui peccata, ac ſcelera ſua vere deteſtarentur. Id plane conſtat ex S. Cypriano, qui in Libro, *De Lapſis*, ſic inter alia inquit: *Confiteantur ſinguli, quæſo vos, Fratres, delictum ſuum, dum adhuc qui delinquit, in ſæculo eſt, dum admitti Confeſſio ejus poteſt, dum ſatisfactio, & remiſſio facta per Sacerdotes apud Dominum grata eſt. Convertamur ad Dominum mente tota, & pœnitentiam criminis veris doloribus exprimentes, Dei miſericordiam deprecemur.* Conſtat idipſum ex Patribus Concilii Generalis I. Niceni, qui Canone XII. ex interpretatione Dionyſii Exigui, volunt Epiſcopum cum iis tantum humanius agere, ſeu iis ſolum Indulgentiam concedi, *qui metu, & lacrymis, atque patientia, vel bonis operibus, rebus ipſis converſionem ſuam, non ſimulatione demonſtrant.* Diplomata demum, quibus Indulgentiæ conceduntur, contritionis mentionem facere ſolent, tanquam conditionis, quæ abſolute neceſſaria ſit, ut quis certum fructum conſequatur: *Contritis*, inquiunt, *ac vere pœnitentibus*. Legere eſt ea de re Bullam Nicolai Papæ V. qua Jubileum anno MCDL. promulgatum eſt. Ea nimirum expreſſe aſſeritur, Jubilei beneficium iis indulgere, qui veris pœnitentiæ doloribus, humiliationibus, gemitibus, cordis contritione, & eleemoſynis, in Dei gratiam redierint.

VIII. Sed admonendum hic tamen eſt, Confeſſionem Sacramentalem aliquando neceſſariam eſſe ad Indulgentiam obtinendam, aliquando minime eam requiri. Et quidem non eſt dubium, quin etiam juſtorum reſpectu requiratur Confeſſio Sacramentalis, cum a Pontificibus injungitur tanquam pars operis, ſub cujus conditione Indulgentiæ conceduntur. Conſtat nihilominus, eandem Confeſſionem non eſſe juſtis neceſſariam, cum præſcribitur tanquam mera diſpoſitio,

ſitio, ſeu medium ad ſtatum gratiæ conſequendum. Quando autem requiratur, aut tanquam pars injuncti operis, aut tanquam mera ad juſtificationem diſpoſitio, dubium eſt inter Theologos. Sylvius cenſet, requiri tanquam partem operis injuncti, quando iis tantum Indulgentia conceditur, qui Confeſſionem præmiſerint; cum vero contritis, & confeſſis, ut paſſim fit, conceditur, idem Auctor docet, probabilius eſſe, quod per modum meræ diſpoſitionis requiratur. Cæterum movetur a nonnullis & hæc quæſtio, an impiorum reſpectu confeſſio generalis neceſſaria ſit, quia ſcilicet in Bullarum, ſeu Diplomatum Papalium formula dicitur, concedi Indulgentiam omnium peccatorum, de quibus pœnitens fuerit contritus, atque confeſſus. Verum eo etiam in caſu, ejuſdem Sylvii, atque aliorum Theologorum ſententia, cui adhæret Jueninus in Opere, *De Sacramentis*, Diſſertatione XII. Quæſtio VI. Cap. I. Concluſione II. generalis Confeſſio non requiritur; quia nimirum ea formula minime aſſeritur, quod pœnitens *de novo* debeat eſſe contritus de omnibus peccatis præteritis, & quod ea rurſus confiteri teneatur.

IX. Facto Sermone, ut ad noſtrum §. redeam, quo ad ſcelerum ſuorum deteſtationem Populus excitetur, ut nempe per contritionem capax, & Pontificiæ Indulgentiæ, & Benedictionis fiat, *Sacerdos*, ſi ſcilicet ſimplex Sacerdos ſit, *nullis circumadſtantibus Miniſtris Stola, & Superpelliceo indutus, ut in Rituali Romano præſcribitur, cum agitur de Benedictionibus, quæ extra Miſſam Presbyteris permittuntur, ante Altare genuflexus, ſequentibus verbis Dei opem imploret*. ℣. *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini &c.* Ita plane ſtatuit noſter §. deſumptus ex recitata ſuperius Encyclica Epiſtola BENEDICTI Papæ XIV. qui methodum Indictionis præmittendæ Pontificiæ Benedictioni ſtatis diebus ſuper Populum elargiendæ, ritumque in ea ſervandum a Regularibus, quibus a Sede Apoſtolica hujuſmodi facultas indulta eſt, vel indulgebitur, omnium primus Romano huic Rituali inſeri juſſit. Ergo Regularis Sacerdos, quicumque is ſit, Pontificiam Benedictionem elargiturus, ex præſcripto noſtri §. Superpelliceum dumtaxat, & Stolam adhibebit, non autem Pluviale, nec Miniſtrorum catervam; ſed ritu omnino utetur ſervari ſolito in Benedictionibus, quæ extra Miſſam peraguntur, quem quidem ritum jam nos explicuimus initio hujus Tituli, qui inſcriptus eſt, *De Benedictionibus*, Cap. I. in Commentariis ad §. I. & ad §. II. in quorum altero Verſum etiam illum, *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini* Benedictionibus præmitti ſolitum expoſuimus.

X. Quod tandem Orationem ſpectat in præſenti noſtro §. præſcriptam, nempe, *Omnipotens ſempiterne Deus, da nobis auxilium de Sancto &c.* ſtans quidem illam dicet Sacerdos, eſtque hic antiquus ritus, ut ſtantes olim orarent Chriſtiani, de quo alias diximus. Rogat autem Sacerdos in ipſa Oratione Deum Omnipotentem, miſericordemque, ut vota Populi in humilitate cordis veniam peccatorum poſcentis, Divinamque Benedictionem præſtolantis, & gratiam, clementer exaudiat, dexteram ſuam ſuper eum benignus extendat, ac plenitudinem Divinæ Benedictionis effundat, qua bonis omnibus cumulatus felicitatem, & vitam conſequatur æternam.

§. III.

Poſt quam ad cornu Epiſtolæ accedat, ut in Actis Eccleſiæ Mediolanenſis, Parte IV. *benedicet in Eccleſia ad Altare, ſtans in cornu Epiſtolæ*; & ſtans in cornu Epiſtolæ, non trina, hoc eſt, triplici ſigno Crucis, ſed una Benedictione, unico videlicet ſigno Crucis, benedicat, proferens alta voce hæc verba: *Benedicat vos Omnipotens Deus* ✠ *Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus*. ℟. *Amen*.

COMMENTARIUS.

I. DE Pontificia Benedictione jam late diſſeruimus ſupra in noſtris ad Capita XXXIII. & XXXIV. Præfationibus, & Commentariis. Quoniam vero in hoc noſtro §. fit mentio Actorum Mediolanenſis Eccleſiæ, ac ritus in iis a S. Carolo præſcripti pro Benedictionibus generatim peragendis, abs re non erit integrum ritum deſcribere, qui eſt hujuſmodi: *In omni Benedictione Sacerdos Superpelliceo, & Stola præterea pro ratione temporis utetur, niſi aliter notabitur. Stando ſemper benedicet, non ſedendo, aut genuflectendo, & capite aperto. In principio cujuſcumque Benedictionis dicet, quæ ſequuntur, & dum dicit*, Deus in adjutorium, *ſignum Crucis ſibi adhibeat*. ℣. Deus in adjutorium meum intende. ℟. Domine adjuvandum me feſtina. ℣. Gloria Patri, & Filio &c. ℟. Sicut erat &c. Haleluja. *In Quadrageſima omiſſo*, Haleluja, *dicatur*, Laus tibi Domine, Rex æternæ gloriæ. Kyrie eleiſon, Kyrie eleiſon. Kyrie eleiſon. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo. *Poſtea Oratio, vel Orationes propriæ. In fine Benedictionis ſemper dicat*. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo. Kyrie eleiſon, Kyrie eleiſon, Kyrie eleiſon. ℣. Benedicat, & exaudiat nos Deus. ℟. Amen. ℣. Procedamus cum pace. ℟. In Nomine Chriſti. ℣. Benedicamus Domino. ℟. Deo gratias. *Poſtea aſpergat Aqua benedicta ter res, primo in medio, ſecundo a parte dextra, tertio a parte ſiniſtra, nihil dicendo, niſi in propriis locis aliter notetur. Cum Sacerdos aliquid benedicturus eſt habeat duos Clericos, quorum unus vas Aquæ benedictæ cum aſpergillo, alter vero Librum hunc Ritualem teneat, aut unum ſaltem, qui ei actioni inſerviat*.

II. Hæc S. Carolus Parte IV. Actorum Eccleſiæ Mediolanenſis in Rubricis, ſeu Inſtructionibus generalibus pro Benedictionibus, pag. 555. & ſeq. quæ licet ſparſim ſupra in Commentariis ad Caput I. hujus Tituli adnotaverimus, cenſuimus nihilominus junctim, prout in eiſdem Actis habentur, in hoc Commentario deſcribere, ut ex eiſdem ſcilicet ſuppleatur, quod forte in

in hoc Rituali deſideratur, quod nempe noſtris ritibus accommodari poteſt, non enim omnia, quæ a S. Carolo pro Eccleſia Mediolanenſi ſtatuta fuerunt, ad alias referri debent. Porro noſtro ritui concinit, quod ſtatim in laudatis Actis recitato ſuperius loco ſubjicitur: *Benedicet in Eccleſia ad Altare ſtans in cornu Epiſtolæ.* Atque id eſt, quod & noſter hic §. ſtatuit, citans Acta ipſa Mediolanenſis Eccleſiis, quæ tamen ſic ſtatim inquiunt: *Aut in Sacriſtia ad menſam decentem pro ratione eorum, quæ benedicuntur.* Tum vero tandem: *Sed caveat, ne Benedictionis gratia ponat aliquid indecens ſuper Altare, veluti eſculenta, ſed quod ejuſmodi eſt, ponatur ſuper aliquod ſcamnum paratum loco commodo.* Ita Acta ipſa, quæ potiſſimum rerum Benedictionem ſpectant; quod autem ad perſonarum Benedictionem attinet, ac eam præſertim, quæ ex delegatione Apoſtolicæ Sedis, ſimplex Sacerdos impertit, ſervari omnino debet, quod præſenti Capite ſtatuitur, & recitata BENEDICTI Papæ XIV. Encyclica Epiſtola, præſertim vero, ut Sacerdos, *ſtans in cornu Epiſtolæ, non trina, hoc eſt, triplici ſigno Crucis, ſed unica Benedictione, unico videlicet ſigno Crucis benedicat, proferens alta voce hæc verba*: Benedicat vos Omnipotens Deus ✠ Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus. ℟. Amen.

III. Notandum tandem hic ad calcem hujus Commentarii cenſui ad tironum eruditionem, varias alias permultas recenſeri in antiquis Ritualibus Benedictionum formulas, tum rerum, tum perſonarum, quarum nonnullæ præter hactenus per varia Capita juxta ordinem Romani Ritualis juſſu BENEDICTI Papæ XIV. editi auctique, explicatas, ac duæ præſertim extant in Sacerdotali anno MDLXVII. Venetiis impreſſo pag. 199. a tergo, prima nempe, quæ inſcribitur, *De Benedictione muneris, quod offertur in Eccleſia*, eſtque hujuſmodi: *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini.* ℟. *Qui fecit Cælum, & terram.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo. Oremus.* Oratio. *Deus, cujus Verbo, & potentia facta ſunt omnia, cujus dono percipimus, quæ ad vitæ remedium poſſidemus; te ſupplices obnixis precibus rogamus, ut de Sede Majeſtatis tuæ huic oblationi Fidelium ſanctificator accedas: ſuſcipe de manu famulorum tuorum oblatum, quod a tua clementia benedictum in uſus hujus Sanctuarii maneat conſecratum. Sint hæc in conſpectu tuo libenter accepta, ſicut quondam Abel alumni tui, vel Melchiſedech tibi munera placuerunt oblata. Et quia ad honorem tui amoris Eccleſiam tuam ſummis nituntur decorare obſequiis: tu eis, Domine, magna pro parvis recompenſa, & devotionem eorum accipias, peccata dimittas, Fide eos repleas, indulgentia foveas, miſericordia protegas, adverſa deſtruas, proſpera concedas; habeant in hoc ſæculo actionis bonæ documentum, charitatis ſtudium, ſancti amoris affectum, & in futuro cum Sanctis Angelis adipiſcantur perpetuum Regnum. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum &c.* Poſtea adſpergantur Aqua benedicta.

IV. Curioſa vero eſt alia formola, quæ in eodem Sacerdotali ſtatim ſubjicitur, inſcribiturque, *Ordo ad ponderandam perſonam per votum obligatam dare de aliqua re quantum ponderat corpus ejus, ſicut triticum, oleum, ceram, vinum, vel alia.* Sane, ut ibidem legitur, *Sacerdos dicit.* ℣. Adjutorium noſtrum &c. *quo dicto, ponit perſonam ponderandam ſuper lancem, vel tabulam more ſolito, & dicat Antiphonam:* Benedicimus Deum Cæli, & coram omnibus viventibus confitebimur ei, quia fecit nobiſcum miſericordiam ſuam. *Et intonet:* Te Deum laudamus &c. *Quo finito, dicat.* ℣. Salvum fac ſervum tuum, *vel*, ancillam tuam. ℟. Deus meus ſperantem in te. ℣. Mitte ei Domine auxilium de Sancto. ℟. Et de Sion tuere eum. ℣. Eſto ei Domine turris fortitudinis. ℟. A facie inimici. *Deinde ſequitur Pſalmus*, Laudate pueri &c. *totus cum* Gloria Patri &c. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo. Oremus. *Oratio.* Suſcipe Sancte, Pater Omnipotens, æterne Deus, tuorum preces, & ſupplicum vota, & per Sanctiſſimi Filii tui Domini noſtri Jeſu Chriſti, & Genitricis Mariæ, & Sancti tui N. interceſſionem, præſta nobis, ita beneficia tua cognoſcere, ut in gratiarum ſemper actione maneamus; ut dum Fideles tui pro quacumque petitione ad te vota emittunt, protinus tua largiente clementia eis poſtulata concedens, te miſerationum Dominum fateri, & laudare mereamur. Per eumdem Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen. ℣. Benedicamus Domino. ℟. Deo gratias. *Et adſpergantur omnes Aqua benedicta.*

V. Sicut in Eccleſia Latina in variis Feſtis, & occaſionibus, variæ olim, & rerum, & perſonarum fiebant Benedictiones, ita quoque & in Græca, ut ex Euchologio conſtat a doctiſſimo Jacobo Goar Notis illuſtrato, in quo hodieque hujuſmodi Benedictiones extant, quæ tamen apud nos Latinos in deſuetudinem abierunt, iis dumtaxat probatis, quas Rituale Romanum exhibet juſſu primum Pauli Papæ V. ordinatum, editumque, noviſſime vero iterum BENEDICTI Papæ XIV. auctoritate promulgatum, auctumque. Cæterum non addubito, quin illæ etiam in variis, tum Sæcularium, tum Regularium Eccleſiis, rerum, perſonarumve peculiares Benedictiones retineri, atque obſervari poſſint, ac debeant; quæ licet in hoc noſtro Rituali Romano deſiderentur, longo tamen uſu, ſupremave Præſidum Eccleſiæ auctoritate probatæ ſunt, quales inter alias ſunt Benedictiones Roſariorum, cæteræque id genus complures, quæ a Regularibus præſertim variorum Ordinum ex Apoſtolicæ Sedis Indulto non ſine magna piorum Fidelium utilitate adhiberi ſolent. Neque enim audiendi ſunt hæretici, ac nonnulli etiam irreligioſi Catholici, qui hujuſmodi Benedictiones, innumeris pene miraculis comprobatas, ut ſacri Scriptores teſtantur, perperam, ac non ſine ſua ipſorum impietate, & ſcelere carpunt.

VI. Sed ut de Græcis etiam hoc loco aliquid dicam, permultæ extant & apud ipſos rerum, perſonarumque Benedictiones, quæ Orationes appellitantur. Nam præter non paucas a nobis jam in ſuperioribus Commentariis recitatas, extant hodieque in Euchologio variæ in prima, & aliis capillorum, ac barbæ puerorum, adoleſcentumque detonſionibus Orationes. Item Oratio ad velandum, & exornandum mulieris caput. Oratio præterea ad benedicendam aquam, ſive in puteo, ſive in ciſterna, cum immundum quodpiam animal, aut quodcumque aliud in eam inciderit. Oratio in puteum contaminatum, nec non in ejus aquam. Ordo ſervari ſolitus, ſi contige-

tigerit, aliquid execrandum, aut immundum in vini, olei, mellis, aut alterius cujuſcumque vas nuper incidiſſe. Oratio ſuper vaſe coinquinato. Oratio ſuper frumento, farina, vel alia quavis ſpecie contaminata. Sed longum eſſet alias id genus Orationes referre, quas legere eſt in Euchologio, ſeu Rituali Græcorum, quod doctiſſimus Jacobus Goar Notis egregiis illuſtravit.

DE PROCESSIONIBUS
TITULUS IX.

I. PRoceſſio dicitur quaſi progreſſio a procedendo in publicum, ex Lege, *Ordinem*, & Lege, *Sancimus*, Cod. *De Conſulibus &c.* Lib. XII. Hinc Proceſſio Sacra, ſive Eccleſiaſtica, de qua in præſenti agimus, non eſt aliud, niſi pia Cleri, vel Chriſtiani populi, vel utriuſque precabundi, cum certo ritu, ac cæremonia progreſſio, ut eam definit Buſæus in Libro, *De ſtatibus hominum*, Titulo, *De Proceſſionis ſacræ ſtatu*, Cap. I. Sive ut ait Gretſerus, Lib. I. *De Sacris Proceſſionibus*, Cap. I. eſt profectio populi ad locum quempiam ſacrum cum certo ritu, & diſpoſitione, precum concipiendarum gratia tendentis. Itemque hoc alio modo: Proceſſio eſt ſupplicantis cœtus, certo cum ritu, & cæremonia, circuitio, ſeu obambulatio. Sed de hiſce, & aliis Proceſſionis Sacræ, ſive Eccleſiaſticæ definitionibus, ſeu deſcriptionibus fuſe inter alios diſſerit Paulus Maria Quarti Clericus Regularis in Tractatu, *De Proceſſionibus Eccleſiaſticis*, Sectione I. Puncto II.

II. Porro ab ipſis precibus, quarum cauſa inſtitutæ ſunt Proceſſiones, dictæ ſunt etiam Litaniæ, ideſt, Supplicationes; unde apud Græcos λιτανεύειν idem eſt, quod *Proceſſionem obire*. Inter Latinos quoque Sidonius Apollinaris, Libro V. Epiſtola XIV. ad Aprum, Litaniam, ſeu Proceſſionem *Supplicationem* vocat; & ut alios omittam, Valaſridus Strabo in Libro, *De rebus Eccleſiaſticis*, Cap. XXVIII. *notandum*, ait, *Litanias non tantum dici illam recitationem nominum, qua Sancti in adjutorium vocantur infirmitatis humanæ, ſed etiam cuncta, quæ in Supplicationibus fiunt*. Notat præterea Durandus, Lib. VII. *Rationalis Divinorum Officiorum*, Capite I. num. 20. & ex eo Eveillon in Opuſculo, *De Proceſſionibus Eccleſiaſticis*, Cap. I. Proceſſiones ipſas appellari aliquando etiam *Stationes*, ſumpto nomine a veteri Eccleſiæ Romanæ ritu, quo cum Statio apud aliquam Eccleſiam haberetur, Populus cum Clero in aliam vicinam Ædem conveniebat, expectans Pontificem; quo adveniente, ſolemni ordine inde ad locum Stationis procedebatur, ut ex pluribus locis antiqui Romani Ordinis planum eſt, itemque ex Anaſtaſio in Vita Leonis Papæ III. ex laudato Durando, Libro IV. Cap. XV. & citato Lib. VII. Cap. I. ex Panvinio in Libello, *De Stationibus Urbis Romæ*, & ex aliis plurimis priſcis æque, ac recentioribus Eccleſiaſticarum rerum Scriptoribus. Proceſſio itaque, quia ad Stationem pertinebat, Stationis nomen ſortita eſt. Proceſſiones enim utplurimum celebrantur ad eas Eccleſias, in quibus Statio publica eſt, vel ratione Feſti ſolemnis, vel ſpecialis ſanctitatis loci, vel venerandarum ſacrarum Reliquiarum, vel alias invocandi patrocinii ejus Sancti, in cujus honorem Deo Eccleſiæ illæ dicatæ rite fuerunt.

III. Quoniam vero Stationis hic mentio incidit, operæ pretium ducimus ad explicandum magis magiſque antiquum Proceſſionum ritum præſertim in Eccleſia Romana cæterarum omnium Eccleſiarum Matre, ac Magiſtra ſervatum, nonnihil de ea, ſicut & de Collectis, diſſerere, juxta ea, quæ de eiſdem notarunt inter alios Jacobus Eveillon in citato Tractatu, & Clariſſimus Mabillonius in Commentario prævio ad Ordinem Romanum, Capite V. quod inſcriptum eſt, *De Collectis, & Stationibus, deque Litaniis Romanis*. Ergo Stationis vox ambigua aliquando ſumitur pro jejunio, non quidem voluntario, ut ait Mabillonius, ſed ſtatutorum dierum, & temporum, ut jejunium quartæ, & ſextæ Feriæ, vel Quadrageſimæ, ut ſcite obſervat Macryus in Hierolexico, verbo, *Statio*, ubi etiam affert locum S. Iſidori Epiſcopi Hiſpalenſis ex Libro VI. *Originum*, Cap. XIX. Uſurpatur quandoque vox Stationis pro ſtatu orantium; & in utroque ſignificatu occurrit paſſim & penes Tertullianum, & alios antiquos Auctores. Cæterum quod rem noſtram potiſſimum ſpectat, ſumitur etiam pro concurſu populi ad locum indictum, ideſt ad Eccleſiam, in qua Proceſſio Clericorum conſiſtebat ſtatis diebus, ad ſtatas preces faciendas. Antiquus quippe in Urbe ritus erat, ut certis diebus Clerus in unam aliquam Eccleſiam conveniret ſupplicationis cauſa, ubi Sacra fiebant, aliaque Divina Officia celebrabantur.

IV. Cleri Romani Proceſſio in illas Stationes duplex erat, ſolemnis, aut privata. Privata fiebat, cum unuſquiſque privatim in locum indictum ſe reciperet; ſolemnis vero, cum ſolemni more, decantando Litanias, aliaſque preces, Pontifex, aliique omnes eo ſe ſe recipiebant. Proceſſiones ſolemnes præcedebat Collecta, ideſt, coadunatio Clericorum in una Eccleſia, ut ex ea quaſi agmine facto in locum Stationis procederetur; ſic dicta, quod eo in loco Clerus cum omni Populo colligaretur ad faciendam Proceſſionem ſolemnem; & quia in loco, ubi fiebat Collecta, Oratio ſuper Populum fundebatur, inde fit, quod ejuſmodi Orationes etiam Collectæ appellantur; *quoniam ſuper collectum Populum fiunt*; ut loquitur Micrologus in Libro, *De Eccleſiaſticis obſervationibus*, Cap. III. Sic *in capite jejunii illa Oratio*, Concede quæſumus, *apud S. Anaſtaſiam ſuper Collectam Populi dicitur, qui Stationem apud S. Sabinam celebraturus eſt*. Sed hujuſmodi Collectæ fiebant præcipue in Quadrageſima, & in ſingulis triduis quatuor Temporum, propterea quod illis diebus ſolemnis Proceſſio celebrabatur; at quia forte privata erat aliis temporibus Proceſſio, nullæ Collectæ aſſignantur in veteri Indice Collectarum, & Stationum, quem exhibet Mabillonius ex duobus membranaceis Codicibus Vaticanis, Tomo II. Muſæi Italici poſt Ordinem Romanum XV.

xv. pag. 544. & ſeqq. De Collectis, quæ Sæculo xII. in uſu erant, ita ſcribit Benedictus Canonicus S. Petri in Ordine Romano xI. num. 35. *Collecta ſit ſecunda Feria, quarta, & ſexta, & Sabbato per totam Quadrageſimam, & in quatuor Temporibus totius anni, & in quinta Feria ad S. Mariam Tranſtiberim, & ad S. Apollinarem.*

V. Sed ut rem a prima origine repetamus, licet Joannes Diaconus in Vita S. Gregorii Papæ I. dicat, illum Stationes Romæ ordinaſſe, id nequaquam intelligi poteſt de prima illarum inſtitutione. Nam S. Hilarus Papa, qui multo ante Gregorium ſedit in Pontificatu, ut in ejus Vita ſcribit Anaſtaſius, *in Urbe Roma conſtituit Miniſteriales, qui circuirent conſtitutas Stationes.* Ubi nota, vel longe ante Hilarum, qui cepit Pontificatum anno CDLXI. in uſu fuiſſe Romæ Stationes. Quod non mirum videri debet, cum de eiſdem pariter, ac Proceſſionibus mentionem fecerit Scriptor ſecundi Sæculi Tertullianus non uno in loco, ac præſertim Libro II. ad Uxorem, Cap. Iv. *Domino*, inquit, *certe non poteſt pro diſciplina ſatisfacere habens in latere diaboli ſervum, procuratorem domini ſui ad impedienda Fidelium ſtudia, & officia. Ut ſi Statio facienda eſt, maritus de die condicat ad balneas; ſi jejunia obſervanda ſunt, maritus eadem die convivium exerceat; ſi procedendum erit, numquam magis familiæ accupatio adveniat.* A militia, inquit Rhenanus, Romana tractum, & uſurpatum hoc vocabulum Stationis, ut alia multa, hæſit in uſu Chriſtianorum. Faciebant Stationem milites, præſidium certo loco agitantes; unde & *Stationarii* dicti. Chriſtiani quoque veteres, nunc in hac Baſilica, nunc in alia convenientes, nonnumquam apud Martyria, hoc eſt Martyrum Sepulchra, Deum ſtantes, & adtenti precabantur. Proceſſionum quoque cæremonias antiquas eſſe, vel ex recitato teſtimonio Tertulliani adiſcimus. Ubi etiam notat idem Rhenanus, quod Proceſſiones Eccleſiaſticæ referunt Judaicum Populum obviam Chriſto ſactum, & Apoſtolos exeuntes in Mundum univerſum, cum Chriſtus in Cælos aſcenderet.

VI. Præclare idem Tertullianus in Apologetico, Cap. xxxIx. ſic inquit: *Corpus ſumus de conſcientia Religionis, & diſciplinæ unitate, & ſpei fœdere. Coimus in cœtum, & congregationem, ut ad Deum quaſi manu facta precationibus ambiamus orantes.* Cum enim Eccleſia ſit Corpus Religionis viſibile, poſtulat ratio cultus Divini, ad quem ordinatur & fœdus illud ſanctæ ſocietatis, quam inter ſe habent omnia ejus membra, ut ſæpe Fideles in unum conveniant, conjunctis votis, & communibus pietatis officiis, Deum unanimiter veneraturi, aſpectabili ritu in mutuam ædificationem. Unde quemadmodum in ipſo ſui ortu, atque exordio omne Religionis exercitium in conventibus celebrandis poſuit; ita loca ipſa, ad quæ Fideles orandi cauſa conveniebant, jam tum Eccleſiarum, ideſt, conventuum nomine appellavit. Conventus autem Chriſtianorum ad Sacra, & Preces in duplici ſunt genere. Alii ſtatarii, quibus in eodem loco conſiſtendo oratur, onde iis in primitiva Eccleſia Stationum appellatio tributa eſt. Alii vero ambolatorii, in quibus Supplicationes fiunt eundo, & progrediendo, unde Proceſſiones nominantur; nam & hi Conventus Eccleſiæ dicuntur a S. Auguſtino Sermone cLxxIII, *De tempore*, & a Cæſario Arelatenſi in Homilia xxxvII. *De Letania*. Ac primis quidem temporibus in uſu potius fuerunt cœtus ſtatarii; quia propter perſecutiones Gentilium, non poterant Chriſtiani in publicum cum apparato, & pompa Religionis prodire. Ex quo factum eſt, ut quemadmodum publice Templa Fideles non habuerunt, donec Conſtantini Lege licuit eis publicos conventus Chriſtiano ritu agere; ita nec ad id uſque tempus Proceſſiones publicas celebrare non potuerint.

VII. Obſervat hæc quidem poſt recitatum mox Tertulliani locum eruditus Eveillon in citato Tractatu, *De Proceſſionibus Eccleſiaſticis*, Cap. II. placuitque ea deſcribere, ad majorem primævarum Stationum notitiam, atque eruditionem, & ut luculentius probetur, quod alias dictum eſt, S. Gregorium Magnum Pontificem Maximum, Stationes antea vagas, vel certis Eccleſiis ſcripto non addictas, in ſuo Sacramentario conſtituiſſe; atque ita ſane intelligendum eſt, quod ſcribit in illius Vita Joannes Diaconus, Libro III. Cap. xvIII. ubi ait ordinaſſe Gregorium Stationes *per Baſilicas, vel Beatorum Martyrum Cœmeteria.* Inſtitutæ quidem fuerunt primitus ipſæ, vel ob Sanctorum Natalitia, vel ob dies publicæ Proceſſionis, ſive Miſſæ ſacratiori tempore celebrandæ. Stationes ob Sanctorum Natalitia fiebant in eorum Memoriis, vel in Cœmeteriis, ideſt, in Eccleſiis ſuper eorum Tumulos conſtructis, quæ ob id Cœmeteria quandoque appellantur. Hinc cum notiſſimæ eſſent Sanctorum Feſtivitates, & Memoriæ, non erat neceſſarium harum Stationum diem, ac locum aſſignare in Sacramentariis, in quibus quæcumque propriæ Sanctorum Miſſæ habebantur, publicas olim Stationes exigebant. At vero Stationes aliorum dierum, puta Quadrageſimæ, quatuor Temporum, Adventus, Natalis Domini, Paſchatis, & ſimilium, cum incertæ eſſent, eas deſignari oportebat, nequa oriretur dubitatio, ad quamnam Eccleſiam eſſet procedendum ad publicam Stationem. Unde S. Gregorius eam certis diebus addixit, ut a cunctis cognoſci poſſent. Eas porro conſtituit paſſim in Baſilicis præcipuis, ſcilicet Patriarchalibus, & Titulis, aliquando tamen in Diaconiis, & Oratoriis, ut in Oratorio S. Pancratii, in quo idem S. Pontifex Homiliam habuit. Gregorius II. ſupplevit vacantes aliquot Quadrageſimæ dies, nempe in Feriis quintis; quas Stationes, ne reperirentur in Titulis, in aliis Eccleſiis ſtatuit. Hoc eſt, quod ſignificare voluit Anaſtaſius in ejus Vita, ubi ita ſcripſit: *Hic quadrageſimali tempore, ut in quinta Feria jejunium*, ideſt Statio, *atque Miſſarum celebritas fieret, in Eccleſiis, quod non agebatur, inſtituit.* Attamen ſingulas Quadrageſimæ Ferias quintas ante Gregorium II. feſtivas fuiſſe inſtar Dominicæ, Auctor eſt Micrologus in citato Opere, Cap. I.

VIII. Etſi autem fixæ, ac ratæ eſſent in Sacramentario Stationes, eas tamen Populo denunciari mos erat, Id fiebat ab Archidiacono in publica Miſſa præcedente. Poſtquam enim Pontifex communicaverat, veniebat *Archidiaconus cum Calice ad cornu Altaris, & adnunciabat Stationem*; quæ verba leguntur in Ordine I. Romano apud Mabillonium, Tomo II. *Muſæi Italici*. Denonciari conſueviſſe ſequioribus Sæculis futuram Stationem a Subdiacono

Re-

Regionario, docet nos Ordo Romaous XI. Auctore Benedicto Canonico S. Petri, num. 34. ubi etiam ejus denunciationis ſormulam refert: *Ante Communionem vero ſtat Subdiaconus Regionarius juxta Altare, dicens alta voce*: Craſtina die veniente, Statio erit in Eccleſia S. Georgii Martyris ad velum aureum. *Reſpondet Schola*: Deo gratias. *Et ſic poſtea Primicerius cantat Communionem*. Non dubium eſt, quin etiam denuntiaretur Collecta, ubi res exigebat, idque muneris præſtiterit aliquando Notarius. Cujus rei inſigne eſt exemplum in Vita Leonis Papæ III. qui *cum die quadam more ſolito in Letaniis, quæ ab omnibus Majores appellantur, procederet, ubi ſibi Populus obviam occurrere deberet; & ſecundum annuam conſuetudinem Letanias, & Miſſarum ſolemnia cum Sacerdotibus celebraret, & ſecundum antiquam traditionem a Notario S. R. E. ab Eccleſia B. Georgii Martyris in ejus Natali ipſa Letania prædicata fuiſſet; omnes tam viri, quamque feminæ devota mente catervatim in Eccleſia B. Chriſti Martyris Laurentii, quæ Lucinæ nuncupatur, ubi & Collecta prædicta inerat, occurrerunt*. Collecta itaque etiam in Litaniis Majoribus fiebat, tametſi nulla huic tempori in memorato ſuperius Indice ſolemnium Collectarum, & Stationum S. R. E. a Mabillonio edito aſſignatur. Pergit Auctor Vitæ Leonis de eo narrare, quod, *cum a Patriarchio egreſſus fuiſſet, obviam illi ſine Planeta iniquus, nec dicendus Paſchalis Primicerius occurrit, & in hypocriſi veniam ab illo petebat, dicens, quia infirmus ſum, & ideo ſine Planeta veni*. Ex quo intelligitur, Miniſtros Sacros Planetis ornatos in illis Collectis Pontifici occurriſſe.

IX. Ad locum Stationum deferebantur ex Patriarchio Lateranenſi Vaſa ſacra, præeunte Cruce Stationali Pontificem in Sella geſtatoria, quam eo portari mos erat. Interdum tamen equo vehebatur, ut ex antiquis Romanis Ordinibus addiſcere licet. In Supplicationibus per dies Stationum præſertim quadrageſimalium præibat quidem Crux Stationalis univerſo Urbis Clero procedenti, & ſumebatur ex Altari S. Petri, de qua Mallius allegatus a Fivizanio, Lib. II. *De ritu Crucis præferendæ Romano Pontifici*, Cap. VI. ita loquitur: *Quadrageſimali tempore Crux Domini de Sanctiſſimo Petri Altari, quæ præcedat Populum pœnitentem per totam Quadrageſimam ad Stationem euntem. Quæ nimirum Crux Stationalis ob Chriſti, & Apoſtolorum ejus reverentiam in tota veneratione a cunctis eſt habita, quod, ſicut Cantores Regionarii aſſerunt, hac Cruce non delata, immunes a Statione recedant*. De illa etiam Romanus Ordo XI. Auctore Benedicto, num. 29. ubi agit de Statione diei Purificationis B. Mariæ Virginis, ſic inquit: *Subdiaconus Regionarius levat Crucem Stationalem de Altari, portans eam in manibus uſque ad Eccleſiam*. Fuiſſe antiquum morem, ut ipſa Crux a Subdiacono geſtaretur, teſtis eſt Anaſtaſius in Vita Leonis Papæ IV. quem ait inſtauraſſe *Crucem auream*, quæ, *ut mos antiquitus eſt, Subdiaconi manibus ferebatur, prædeceſſorum Pontificum*. Sed de Cruce Stationali plura ſcitu digna videri poſſunt apud Virum eruditiſſimum Petrum Morettum in celebri numeris omnibus abſoluta Lucubratione, *De Presbyterio*, & in Appendice I. ad eandem, num. VIII. & ſeq. Vide & infra in Commentario ad §. V. ubi nos varia dicemus de antiquo Eccleſiæ ritu præferendæ Crucis in ſacris Proceſſionibus.

X. Quum autem Litaniæ in Proceſſionibus publicis fere ſemper concinerentur, quouſque ad Eccleſiam, in qua fiebat Statio, vel ad locum ſtatutum perveniretur, *Litania* ipſa Proceſſio appellata eſt, ac præſertim a S. Gregorio Papa I. qui ſeptem Litanias, ideſt Proceſſiones ſecundum varium hominum ſtatum ad avertendam mortalitatem uno die conſtituit, uti conſtat ex ejus Sermone, qui legitur in Epiſtola II. Libri XI. ubi ſic inquit: *Proinde Fratres chariſſimi contrito corde, & correctis operibus craſtina die primo diluculo ad ſeptiformem Letaniam juxta diſtributionem inferius deſignatam devota mente cum lacrymis veniamus. Nullus veſtrum ad terrena opera in agros exeat, nullus quodlibet negotium agere præſumat, quatenus ad ſanctæ Genitricis Domini Eccleſiam convenientes, qui ſimul omnes peccavimus, ſimul omnes mala, quæ fecimus, deploremus, ut diſtrictus Judex, dum culpas noſtras punire conſiderat, ipſe a ſententia propoſitæ damnationis parcat. Letania Clericorum exeat ab Eccleſia B. Joannis Baptiſtæ. Letania virorum ab Eccleſia B. Martyris Marcelli. Letania Monachorum ab Eccleſia Martyrum Joannis & Pauli. Letania Ancillarum Dei ab Eccleſia Beatorum Martyrum Coſmæ & Damiani. Letania feminarum conjugatarum ab Eccleſia Beati primi Martyris Stephani. Letania Viduarum ab Eccleſia Martyris Vitalis. Letania pauperum, & infantium, ab Eccleſia Beatæ Martyris Cæciliæ*. Appellatam etiam fuiſſe Litaniæ nomine Proceſſionem a ſequioribus Romanis Pontificibus, & quidem, ut alios omittam, ab Honorio I. & a Sergio, in eorum Vitis Anaſtaſius nos docet. De Honorio ita plane loquitur: *Hic fecit conſtitutum in Eccleſia, & decrevit, ut per omnem hebdomadam Sabbatho die exeat Litania ad B. Apollinarem, & ad B. Petrum Apoſtolum cum Hymnis, & Canticis populus omnis occurrere debeat*. De Sergio vero ſic habet: *Conſtituit autem, ut diebus Annunciationis Domini, Nativitatis, & Dormitionis Sanctæ Dei Genitricis, ſemperque Virginis Mariæ, ac S. Simeonis, quod hypapantem Græci appellant, Litania exeat a S. Adriano, & ad S. Mariam Populus occurrat*.

XI. Porro quod ab ipſis precibus, quarum cauſa inſtitutæ ſunt Proceſſiones Eccleſiaſticæ, dictæ ſint *Litaniæ*, ideſt, *Supplicationes*, docet plane inter alios eruditus Eveillon in Libro, *De Proceſſionibus Eccleſiaſticis*, Cap. I. pag. 2. ubi etiam obſervat [illegible] idem eſſe apud Græcos, ac *Proceſſionem obire*. Appellatas fuiſſe & olim ſacras ipſas Proceſſiones etiam nomine Supplicationum, probari poſſet ex variis Synodis, atque ex priſcis Eccleſiaſticæ hiſtoriæ Scriptoribus. Teſte Nicephoro, Lib. XIV. Cap. III. ubi loquitur de Proceſſione a Theodoſio Juniore Imperatore anno CDVIII. celebrata ad maximam quandam tempeſtatem avertendam, *Litania inſtituta eſt, ſupplicantes proceſſere, laudibus Deum vexere, atque una concors Eccleſiæ Civitas tota facta, & ipſe Imperator medius hymnis canendis præiit, habitu privato incedens*. Eodem teſte Nicephoro, Lib. XV. Cap. XV. Martianus Imperator, qui Theodoſio ipſi ſucceſſit, anno CDL. *multa religione, & ſanctitate vir in Supplicationibus publicis aliis præibat, & maximam indigen-*

gentibus pecuniam præbebat. Sed ſupervacaneum eſt alia id genus loca referre, cum vel tironibus rerum Eccleſiaſticarum perſpicuum ſit, Supplicationum nomine Sacras Proceſſiones appellari.

XII. Quamquam vero vel ex dictis hactenus conſtet, Sacras Proceſſiones antiquas eſſe in Eccleſia, ſciendum tamen eſt, quod communiter ſacri Scriptores docent, eas nempe ſuam trahere originem a Veteri Teſtamento. Nam primo, Exodi Capite XV. ante Legem Cæremonialem datam, Iſraelitæ attoniti inſigni miraculo tranſitus maris rubri, quo divina virtute ex Ægytiorum perſequentium manibus evaſerant, quum gaudium animis continere non poſſent, ut ſcribit Philo Judæus, *De Vita Moſis*, ſolo Legis naturalis ductu, alternis choris virorum, ac mulierum, illinc Moyſe Divino Spiritu præcinente, hinc Maria ejus ſorore, in ipſo litore, ad quod appulerant, cum exultatione procedentes, ac tripudiantes, laudis Hymnos, & gratiarum actiones Deo cecinerunt. Probari a Deo hujuſmodi Proceſſiones, patet ex Capite VI. Joſue, ubi iidem Iſraelitæ Dei juſſu Urbem Hierico per ſeptem dies circumeunt, certo ordine, ac ritu Divinitus præſcripto religioſe procedentes, Sacerdotibus aliis Arcam deferentibus, aliis ante eam tubis Jubilei, quas Septuaginta Interpretes ſacras appellant, clangentibus, Populo armato, acie inſtructa ante Sacerdotes incedente, reliqua autem vulgi multitudine ſequente poſt Arcam, alto cum ſilentio, more Sacrorum, & tacitis votis Dei virtutem implorante, quæ ſeptimo tandem die apparuit, muris obſeſſæ Urbis ad ſonitum tubarum Sacerdotalium, & ad Populi clamorem, illico omni ex parte collapſis. Fuiſſe ipſam Sacræ Arcæ ad Urbem Hierochontinam circumductionem, & nobis demonſtraſſe ſacrarum Proceſſionum virtutem, atque effectus, notavit jam inter alios eruditus Lupus in Diſſertatione, *De Sacris Proceſſionibus &c.* Cap. I.

XIII. Omiſſis aliis Veteris Teſtamenti Proceſſionibus, quas recenſent Gretſerus, Eveillon, & alii Auctores permulti in Tractatu, *De Sacris Proceſſionibus*, in Teſtamento Novo primum exemplum habemus Joſephi & Mariæ cum puero Jeſu, qui, uti legitur in Evangelio Lucæ, Capite II. aſcenderunt ad diem feſtum Hieroſolymam; tenebantur enim omnes Judæi quotannis ſecundum Legem Moyſis expreſſam in Exodo, Cap. XXIII. & XXIV. & in Deuteronomio, Capite XVI. ter reviſere Hieroſolymitanum Templum, nempe in Feſtis tribus, Paſchæ, Pentecoſtes, & Scenopegiorum, idque primo, ut agerent gratias pro tribus Dei beneficiis. In Paſchate quidem pro liberatione ex Ægypto. In Pentecoſte pro data Cælitus Lege. In Scenopegiis pro datæ Terræ promiſſæ dominatu. Secundo, ut vota ſua, & Sacrificia offerrent. Tertio, ut Benedictionis Summi Pontificis fierent participes. Itaque veriſimile eſt, quod & notavit Buſæus in Libro, *De ſtatibus hominum, De Proceſſionis ſacræ ſtatu*, Cap. II. eos iter illud ſacrum cum precibus, & Hymnis confeciſſe. Cæterum, ut ait Eveillon, Cap. II. pag. 12. & ſeq. habet etiam inſignem quandam ſpeciem Proceſſionis Eccleſiaſticæ egreſſio illa populi Hieroſolymitani in occurſum Domini Servatoris, quæ deſcribitur Matthæi Capite XXI. Marci XI. Lucæ XIX. & Joannis XII. Quamvis enim neque auctoritate publica facta fuerit, neque certo conſilio condicta, aut indicta, tot tamen circumſtantiis fuit illuſtrata, ut hoc nomine non incongrue poſſit appellari, quemadmodum eam appellavit, procedendique rationem expoſuit S. Bernardus in tribus Sermonibus de Dominica in Ramis Palmarum. Etenim concurſus ille publicus omnis generis hominum effundentis ſe extra Civitatem; feſtiva omnium alacritas; ordo aliorum antecedentium Chriſtum, aliorum ſequentium, ſolum ramis virentibus, & veſtibus occurrentium conſtratum; palmæ, & olivæ in manibus; concentus turbarum gaudentium laudare Deum voce magna; deductio Chriſti in Templum; acclamationes, tum per viam, tum in Templo, quæ & preces, & laudes Dei continebant, *Hoſanna Filio David, benedictus, qui venit in Nomine Domini &c.* nonne hæc omnia magis religioſæ pompæ, quam officioſæ ſalutationis, ſignificationem præſeferunt?

XIV. Eſt autem & ejus opinionis memoratus Lupus loco citato, Sacras Proceſſiones in Chriſtiana Religione fuiſſe ab ipſis Apoſtolis inſtitutas, qui eas a Synagoga mutuatas in Eccleſiam traduxerunt, idque probare conatur ex antiquiſſima S. Jacobi Apoſtoli Liturgia. Certe fuiſſe eas in uſu Sæculo Chriſti ſecundo, ex Tertulliano patet, qui variis locis ejus ritus meminit, præſertim vero Libro II. ad Uxorem, Capite IV. ubi recenſens Fidelium ſtudia, & officia, quæ diabolus impedire conabatur, luculentam facit mentionem Sacræ Proceſſionis: *Ut ſi Statio facienda eſt, maritus de die condicat ad balneas; ſi jejunia obſervanda ſunt, maritus eadem die convivium exerceat; ſi procedendum erit, nunquam magis familiæ occupatio adveniat*. Celebris eſt & ille ejuſdem Scriptoris locus in Libro, *De præſcriptionibus adverſus hæreticos*, Cap. XLIII. ubi ea verba occurrunt, *Proceſſio modeſta*, quæ Pamelius, aliique ejus loci Expoſitores de Sacris Proceſſionibus, vel etiam tunc temporis in Eccleſia uſitatis explicant.

XV. Fateri vero illud cogimur, poſt datam a Magno Conſtantino Eccleſiæ pacem, publicas Proceſſiones mox cœpiſſe ſolemnes, ac frequentiſſimas. Etenim in Paſchalis Feſtivitatis die Sanctus Gregorius Nazianzenus in Oratione ſua XLII. hæc ad Populum Conſtantinopolitanum habet: *Præclara quidem nobis fuit heſterna facium, ac luminum geſtatio, quam privatim juxta, ac publice peregimus, omne genus hominum ferme, atque omnes Magiſtratu, ac dignitate inſignes, larga igne noctem illuſtrantes, magnumque illud lumen referens, quod vel Cælum, univerſum Orbem ſiderum ſuorum pulchritudine illuſtrans, ſuperne nobis trajicit, vel ſupercæleſte eſt, cum in Angelis, tum in ipſa Trinitate, a qua lumen omne productum ab indiviſibili lumine diviſum, atque honoratum*. Laudat Paſchalis noctis Proceſſionem, quam omnes etiam Imperii Magnates accenſam facem geſtantes, pompoſe comitabantur, & quam omnes domos accenſis variis luminaribus illuſtrabant, ac honorabant. Affirmat, iſtam Proceſſionem fuiſſe æmulam ſtellati Firmamenti, quandam imitationem Sanctorum Angelorum, imo quandam participationem ſupremi Divini Luminis. Eandem Proceſſionem laudat in Oratione XLIII. ad novam Dominicam: *Prima Dominica*, inquit, *Encæniorum erat, quæ ſacratiſſimam illam noctem, & luminum geſtationem excepit*.

XVI. Inſtitutam fuiſſe hujuſmodi Proceſſionem a Conſtantino Magno Imperatore, probat mox etiam Lupus luculentiſſimo Euſebii teſtimonio, qui in ejus Vita, Lib. IV. Cap. XXII. ſic ad rem inquit: *Conſtantinus Paſchalis Feſti pervigilationem tam claram reddidit, quam diurnam lucem, accenſis tota Vrbe per certos homines, quibus hoc munus delegatum fuit, quam celſiſſimis cereis candelis, quam lampadibus igneis omnes latebras collustrantibus, ut illa myſtica pernoctatio longe clarior ipſa ſolis luce redderetur*. Iſto triumpho Conſtantinus honorabat, quæ circa mediam noctem facta eſt, Chriſti Domini Reſurrectionem; ad ejuſque exemplum Paſchalis iſta Supplicatio fuit paulatim admiſſa apud omnes Eccleſias, & ornata multis, ac magnis ſolemnitatibus. Vide eruditum Jacobum Eveillon, *De Proceſſionibus Eccleſiaſticis*, Cap. XIV. XV. XVI. & XVII. in quibus ex antiquis Auctoribus varias recenſet Proceſſiones, Supplicationeſve die Paſchatis fieri ſolitas, juxta variarum Eccleſiarum vetus inſtitutum, ac praxim, de quibus etiam late loquitur Edmundus Martene in Opere, *De antiquis Eccleſiæ ritibus in Divinis celebrandis Officiis*, Capite XXV. quod, *De Paſchatis Feſto*, inſcriptum eſt.

XVII. Ergo antiquiſſimæ ſunt in Eccleſia Sacræ Proceſſiones, quarum tamen, ut habetur infra in §. VIII. & IX. *Quædam ſunt ordinariæ, quæ fiunt certis diebus per annum, ut in Feſto Purificationis B. Mariæ ſemper Virginis, & in Dominica Palmarum, & in Litaniis majoribus in Feſto S. Marci, & in minoribus Rogationum triduo ante Aſcenſionem Domini, & in die Feſto Corporis Chriſti, vel aliis diebus pro conſuetudine Eccleſiarum. Quædam vero ſunt extraordinariæ, quæ variis, ac publicis Eccleſiæ de cauſis in dies indicuntur*. De utriuſque agitur in ſequentibus Capitibus, de Ordinariis ſcilicet a Cap. II. uſque ad Caput V. de extraordinariis vero a Capite VI. uſque ad Caput XIV. de quibus omnibus una cum aliis ſcitu dignis, & ad Proceſſiones ipſas ordinarias, extraordinariaſve ſpectantibus dicemus nos late ſuis locis, prædictorum Capitum ordinem ſequentes in hoc Titulo præſenti præſcriptum.

XVIII. Dividuntur præterea Proceſſiones, ut ajunt, in lætas, & triſtes, ſeu lugubres, quarum meminit inter alias Auguſtana Synodus, Capite XXIII. & ex ea Durantus, Lib. II. *De ritibus Eccleſiæ Catholicæ*, Cap. X. num. 8. Lætas dicimus, quas in modum cæleſtis cujuſdam exercitus ducimus, de Chriſti gloria, & triumpho exultantes, & canentes; itemque illas, quas ad gratiarum actionem, ob res bene, ac feliciter geſtas celebramus. Triſtes autem appellamus, quas ſoliciti agimus in tribulatione, quam patimur, veniam peccatorum, & miſericordiam deprecantes, ut tribulationem ipſam avertat Deus, quales ſunt illæ ad petendam pluviam, ad poſtulandam ſerenitatem, ad repellendam tempeſtatem, & quæ ex antiquo ritu, & ex noſtri Ritualis præſcripto fieri ſolent tempore penuriæ, & famis, mortalitatis, & peſtis, & in quacumque tribulatione, ut in ſequentibus Capitibus hujus Tituli videre eſt, & in noſtris perpetuis ad ejuſdem Tituli Capita Commentariis.

XIX. Admonendum hic autem cenſeo, ſicut in Proceſſionibus lætis, ſigna lætitiæ, & cantica exhibemus, ita & ex adverſo in triſtibus ſigna triſtitiæ, quale inter alia fuit, vel olim pedibus nudis incedere, ut infra non uno in loco oſtendemus, ubi ſcilicet ſe ſe nobis de hujuſmodi Proceſſionibus differendi dabit occaſio. Servatum fuiſſe & olim ritum ipſum ab ipſis Ethnicis, qui ſcilicet nudi pedes ſæpe ſupplicationes ſuas obibant, & admodum mœſti, ac lugentes, ut emollirent Deos ſuos, teſtis eſt Tertullianus in Libro, *De jejuniis adverſus Pſychicos*, Cap. XVI. ubi egregie ita ritum explicat: *Sed & omnem* ταπεινοφρόνησιν *Ethnici agnoſcunt, cum ſtupet Cælum, & aret annus, nudipedalia denuntiantur, Magiſtratus purpuras ponunt, faſces retro avertunt, precem indigitant, hoſtiam inſtaurant. Apud quaſdam vero Colonias præterea annuo ritu ſaccis velati, & cinere conſperſi Idolis ſuis invidiam ſupplicem objiciuntur balnea, & tabernacula in nonam uſque cluduntur. Unus in publico ignis apud aras, aquæ nec in lancibus, Niniviticum credo Juſtitium. Judaicum certe jejunium ubique celebratur, cum omiſſis Templis per omne litus quocumque in aperto aliquando jam precem ad Cælum mittunt; & licet cultu, & ornatu mœroris munus infament, tamen fidem abſtinentiæ affectant, & ſtellæ auctoritatem demorantis ſuſpirant*. Quia ſcilicet more Judæorum non prius ſolvebant jejunium, quam ſtellas conſpexiſſent, famelicis ſero apparentes. En ergo quanta Ethnicorum procedentium, & falſis Numinibus ſupplicantium demiſſio animi, humilitas, ac modeſtia, quam quidem ſignificat verbum illud Græcum initio recitati loci a Tertullino poſitum. Cæterum, quod Chriſtiani, ac ipſi Romani Pontifices in mœſtis Proceſſionibus, vel paucia ab hinc ſæculis pedibus nudis ſolerent incedere juxta ritum non quidem ab Ethnicis, ſe a veteri Teſtamento acceptum, dicemus ſuis locis infra.

XX. Neque vero omittendum hoc loco illud, ad Epiſcopum ſcilicet ſpectare Preces publicas, Supplicationeſque inſtituere, ipſique Clero, ac Populo modum in iis ſervandum præſcribere. Unde cum Magiſtratus, & Intendentes cujuſdam Urbis ſua propria auctoritate ordinaſſent, cantari ſolemniter, *Te Deum laudamus*, ipſoſque Eccleſiaſticos ad id coegiſſent, priuſquam interveniſſet Decretum Epiſcopi Diœceſani, facta inſuper inhibitione recipiendi Epiſcopale Mandatum ſiquod daretur; re delata per Epiſcopum ad Concilium Sanctius, per Arreſtum Concilii XIV. Decembris MDCXXXVIII. caſſata fuit dicti Magiſtratus ordinatio, ipſique Eccleſiaſtici exonerati a multa per Magiſtratum ordinata, cum inhibitione facta Magiſtratui impoſterum quidquam ſtatuendi, quod Eccleſiam concernit, aut turbaret Epiſcopum in functionibus ſuæ curæ. Refertur in Actis Cleri Gallicani, Tomo I. Tit. II. Cap. V. num. 6. & num. 7. Arreſtum ejuſdem Concilii Regii, quo XX. Novembris MDCXLIII. declaratum fuit, Capitulum Burdigalenſe non debere recipere Mandata pro publica gratiarum actione, aliiſque publicis Precibus, quas Rex judicaſſet eſſe faciendas ab Eccleſia Burdigalenſi, ab alio, quam *Archiepiſcopo, ejuſque Vicario Generali* in ejus abſentia. Et num. 8. aſſeritur, per Senatum Pariſienſem VIII. Januarii MDCXLVII. declaratum, *Proceſſiones generales*, Te Deum, *aliaſque publicas Preces*, quæ fient ad inſtantiam Regis, indicendas eſſe per Epiſcopum, ejuſve Vicarium, de quo Capitulum *gratioſe* monebitur. Particulares vero Pre-

Digitized by Google

Preces ex communi Epiſcupi, atque Capituli ſui Cathedradalis Reſolutione.

XXI. Notat hæc Vaneſpen, Parte 1. *Juris Eccleſiaſtici univerſi*, Tit. XVI. Cap. IX. num. X. & ſeq. ubi etiam poſtquam dixit, in citata Pariſienſi Senatus Declaratione, Precibus publicis, quarum indictio, & directio Epiſcopo adjudicatur, annumerari *Proceſſiones*, utpote quæ & ad Populi pietatem permovendam inſtituuntur, opportune ſubdit, his concinere Sacræ S. R. E. Cardinalium Congregationis Reſolutionem, quam ex Barboſa recitat Zipæus in Jure Novo, Tit. *De majoritate, & obedicatia*, num. 18. nimirum Epiſcopum in indicendis Proceſſiunibus publicis non teneri habere conſenſum Capituli, & quidem non obſtante quaſi poſſeſſione contraria, aut conſuetudine. Sed neque Prælatum quantumvis exemptum poſſe impedire Epiſcopum indicere Proceſſiones in ſua Eccleſia, judicavit Concilium Privatum pro Epiſcopo Audomarenſi XXI. Auguſti MDXCIII. & XXV. Septembris eodem anno contra Abbatem S. Bertini. Haberi ipſam Sententiam in Regiſtro Sententiarum Concilii Privati, quod incipit prima die Februarii anni MDXCI. fol. 85. præter alios Galliæ Scriptores teſtatur etiam memoratus recitato a nobis ſuperius loco Vaneſpen, num. XII.

XXII. Plenam Epiſcoporum auctoritatem in indicendis, dirigendiſque Proceſſionibus, utpote publicis Precibus Populum ſpectantibus, ſuppoſuit quidem, confirmavitque Concilium Tridentinum, dum Seſſione XXV. *De Regularibus*, Cap. XIII. voluit, ut *controverſias omnes de præcedentia, quæ perſæpe maximo cum ſcandalo oriuntur inter Eccleſiaſticas perſonas, tam Sæculares, quam Regulares, cum in Proceſſionibus publicis, tum in iis, quæ fiunt in tumulandis defunctorum corporibus, & in deferenda umbella, & aliis ſimilibus, Epiſcopus, amota omni appellatione, &, non obſtantibus quibuſcumque, componat*. Cum præcipue in hoc Decreto Synodus intendat obviare ſcandalis, quæ ex hiſce controverſiis ſolita ſunt oriri, niſi ſtatim, & ſine dilatione ſiſtantur, compoſitio Epiſcopi eo maxime tendere debet, ut brevi manu, ſummarie, ac de plano, ſine ſtrepitu, & figura judicii, expediat univerſa, quemadmodum Sacram Congregationem Cardinalium Tridentini Concilii Interpretum declaraſſe fertur, quæ ſimiliter declaravit appellationem hic amotam dumtaxat, quoad effectum ſuſpenſivum, nequaquam vero quoad effectum devolutivum. Quia vero interdum Epiſcopalis auctoritas hujuſmodi controverſiis dirimendis, ac ſopiendis haud ſat, & efficax eſt, teſte eodem Vaneſpen, num. XVII. Regia nonnumquam accedere conſuevit auctoritas, quæſtioneſque ſuper ipſis controverſiis ad Concilia Regia, præcipue ſi de poſſeſſorio agatur, frequenter devolvuntur, quod quotidiana praxi notius eſt, quam ut probari latius debeat; & plura Regia Arreſta in hac materia refert inter alios Scriptores Gallos, qui de hujuſmodi rebus ex profeſſo loquuntur, Renatus Choppinus, Lib. II. Tit. ultimo, num. 83.

XXIII. Mandat præterea Tridentinum Concilium loco citato, ut *exempti omnes, tam Clerici Sæculares, quam Regulares quicumque, etiam Monachi ad publicas Proceſſiones vocati accedere compellantur, iis tantum exceptis, qui in ſtrictiori clauſura vivunt*. Hujus Decreti vigore de-

ciſum eſſe teſtatur Stephanus Gratianus Deciſione CCXXXII. num. 15. in Curia Epiſcopali Papiæ, Monachos poſſe compelli ab Epiſcopo, & Cenſuris diſtringi, aut ſaltem pœnis pœcuniariis, ut ad Proceſſiones publicas vadant. Et Eraſmus Choquier, Parte II. *De juriſdictione in exemptos*, Quæſtione XLV. num. 109. poſt Choppinum, *De ſacra Politia*, Lib. II. Tit. VI. num. 18. judicatum refert, *quod omnes, quantumcumque exempti, accedere tenentur ad Proceſſiones conſuetas, aut indictas pro publico bono, vel honore*. Cæterum quamvis hæc ita ſe habeant, advertendum tamen, quod ait Fagnanus in Capite, *Nimis prava*, XVII. *De exceſſibus Prælatorum*, num. 11. nempe Gregorium Papam XIII. excepiſſe Regulares, *quorum Monaſteria diſtant a Civitate ultra medium milliare, ut eſt adnotatum in Libris publicis Sacræ Congregationis Concilii ad dictum Caput* XIII. Obſervat præterea idem Fagnanus citato loco num. 8. Religioſos Societatis Jeſu ex Conſtitutione ejuſdem Gregorii XIII. quæ incipit, *Quacumque*, edita XVI. Julii anni MDLXXVI. exemptos fuiſſe a Proceſſionibus ex quacumque cauſa indicendis.

XXIV. Afferri & alia id genus privilegia poſſent, quibus & alii Regulares, præſertim Clerici, a Proceſſionibus exempti ſunt; quæ tamen aliquibus in locis locum non habent, cum & ipſi Jeſuitæ juſſi ſint Proceſſionibus intereſſe. Fuere quidem nonnulla Capitula Canonicorum, qui titulo immemorabilis conſuetudinis, & poſſeſſionis ſe prætendebant ab hac accedendi ad Proceſſiones obligatione exemptos; ſed obſervat Aloyſius Riccius in ſua Praxi Curiæ Archiepiſcopalis Neapolitanæ, hanc conſuetudinem in Gallia eſſe reprobatam, tanquam illegitimam, atque irrationabilem. Et in ſpecie Canonici Metenſes quantumvis exempti, declarati ſunt non receptibiles ad prætendendum ſe non eſſe obligatos comitari ſuum Epiſcopum in publica Supplicatione per ſententiam Senatus Pariſienſis anni MDLXXXIII. Similia duo alia Arreſta contra Canonicos titulo antiquæ poſſeſſionis idipſum prætendentes referuntur per Meynardum Lib. 1. Notabili XLIV. Cap. V. apud toties memoratum Vaneſpen citata Parte 1. *Juris Eccleſiaſtici*, Tit. XVI. Cap. IX. num. XX. ut alios omittam Scriptores, qui in hanc rem poſſent afferri.

XXV. Scio equidem, ægre ferri a locorum Magiſtratibus, civibuſque, baſce ſeu Clericorum Sæcularium, ſeu Regularium, ac Monachorum, ſeu Fratrum, quos Mendicantes vocant, a Sacris Proceſſionibus exemptiones, tametſi medio, ſive integro milliario eorum Monaſteria, Domuſve a Civitatibus, ſive Oppidis diſtent, quia ſcilicet, qui ſentiunt commodum reddituum, quibus aluntur, ſentire etiam aliquid incommodi debent, ut nimirum Sacræ ipſæ Proceſſiones Religioſorum diverſitate, ac numero decorentur. Porro quod alicubi Regulares ſolo Choro contenti, nullam afferrent Populo utilitatem in audiendis Confeſſionibus, in Prædicatione Verbi Dei, & in erudiendis adoleſcentibus, occaſionem dederunt, ut ſupremorum Eccleſiæ Præſulum auctoritate, illorum Monaſteria ſupprimerentur, redditusque in alios pios uſos converterentur. Notum id jam omnibus eſt, timendumque, ne & aliis permultis idipſum aliquando contingat, ſi ſupremi Ordinum Religioſorum Moderatores remedia opportuna non afferant.

CAPUT I.

§. I.

Publicæ, Sacræque Proceſſiones, ſeu Supplicationes, quibus ex antiquiſſimo Sanctorum Patrum inſtituto Catholica Eccleſia, vel ad excitandam Fidelium pietatem, vel ad commemoranda Dei beneficia, eique gratias agendas, vel ad Divinum auxilium implorandum, uti conſuevit, qua par eſt religione celebrari debent; continent enim magna myſteria, & ſalutares Chriſtianæ pietatis fructus eas pie exequentes a Deo conſequuntur, de quibus Fideles præmonere, & erudire, quo tempore magis opportunum fuerit, Parochorum officium eſt.

COMMENTARIUS.

I. Cur inſtitutæ ſint publicæ, Sacræque Proceſſiones, ſeu Supplicationes, & quidem ex antiquiſſimo Sanctorum Patrum inſtituto, & Catholicæ Eccleſiæ praxi, docet nos hic præſens §. *vel ad excitandam*, inquit, *Fidelium pietatem, vel ad commemoranda Dei beneficia, eique gratias agendas, vel ad Divinum auxilium implorandum*. Hæ ſunt plane præcipuæ cauſæ, propter quas Proceſſiones ipſæ ſunt inſtitutæ, quas nos infra peculiaribus Capitibus in hoc Titulo præſcriptis fuſe enarrabimus. Quod vero & magna myſteria continent, & ſalutares Chriſtianæ pietatis fructus eas pie exequentes, conſequuntur, merito ſubdit idem hic §. noſter, Parochorum eſſe officium, Fidelibus & illa myſteria, & ſalutares ipſos fructus opportuno tempore explicare. Sed fateri cogimur, a Parochis paſſim negligi officium iſtud, innumeroſque pene iccirco inveniri Fideles, feminas æque ac mares, plebejos pariter ac nobiles, laicos, Clericos, juvenes, ac ſenes, qui Catholicæ Eccleſiæ Solemnitatum, Supplicationumque myſteria, & utilitates ignorantes, ad eas minime attendunt, eaſdemque autumant ad Clericos ſolum, Religioſoſque, non vero ad cæteros Chriſtianos pertinere. Neſcio autem, an immunes prorſus a culpa cenſendi ſint plerique Fideles, qui ubi toto bacchanalium tempore, tabernis clauſis, non ſine rei familiaris jactura, ac propriarum etiam animarum pernicie, noctu, diuque ſpectaculis interſunt, vel ipſo deinde Dominicæ Paſſionis triduo adeo negotiis ſuis ſunt occupati, ut adire vix Eccleſias queant, ut Sacroſanctis Dominicæ Paſſionis myſteriis aſſiſtant.

II. Huic plane abuſui, ac malo ingenti occurrere conati ſunt zelantiſſimi Epiſcopi, præ cæteris vero S. Carolus variis locis Actorum Eccleſiæ Mediolanenſis, ac præſertim in Concilio Provinciali Mediolanenſi III. Capite inſcripto, *Quæ ad Concionatores pertinent*, ex quo multa addiſcimus, quæ ad rem, quam agimus, quammaxime faciunt. Sic ergo ille: *Anniverſaria Feſtorum, ſolemniorumque dierum quadam quaſi viciſſitudine, & ſtatis pro ſolemnitatum, temporumque ratione ſacris cæremoniarum ritibus Dei Eccleſia a Spiritu Sancto inſtructa, redemptionis myſteria, & ſacras alias actiones in anno, tanquam uno Libro deſcriptas, Fidelibus proponet, qui ſi minus ad ea inſtructi ſunt, nec quæ ſancte, religioſeque aguntur, intelligant, non eum fructum, quem alioquin perciperent, capiunt. Quo igitur diligentius inſtruantur, in dieſque magis accendantur ad publicas ſacras actiones, & myſteria colenda, quæ ſtatis anni ſolemnitatibus, & temporibus Eccleſia Dei celebrat, Epiſcopus tum ipſe aliquando, tum Concionatores, & Parochi certis iis diebus, quibus illa agi, celebrarive contigerit, Populum doceant, cum ſacroſancta ea myſteria, tum religioſum eorum anniverſarium cultum, tum ſanctiores ſtatarum in iis colendis ſacrarum cæremoniarum, ac rituum rationes, & ſignificationes*.

III. Pergit S. Carolus, officiumque ipſum Epiſcoporum, Parochorum, Concionatorumque de explicandis Populo Proceſſionum, Supplicationumque ritibus, myſteriiſque, ſic exponit: *Itidem cum ſolemnes aliquæ ſtatæ Proceſſiones, vel aliæ Supplicationes aliqua publica cauſa indictæ aguntur, vel Jubileum in univerſa Eccleſia indictum celebratur, conciones ab eiſdem habeantur, quibus præter cætera, explicentur cauſæ, quamobrem, aut Jubileum celebretur, aut illæ Supplicationes fiant; tum excitentur, atque admoneantur Fideles, quam religioſe incumbendum ſit ei ſanctæ actioni, quidque ab illis præſtandum, ut illius Jubilei ſpirituales divitias ipſi conſequantur*. Sed notanda potiſſimum, quæ mox & idem S. Antiſtes ſubjungit: *Ut autem religioſa animi præparatione hi ſolemnes dies a Fidelibus colantur, non ſatis illis id eſſe putent, myſteria illa a ſe ſermonibus, concionibuſve iis ipſis diebus, quibus celebrantur, explicari, ſed Feſtis etiam, aut Dominicis diebus, eas ſacras, vel ſolemnitates, vel actiones proxime præcedentibus, eoſdem concionibus inſtruant, & eorum animos, menteſque præparare, atque inflammare ſtudeant, cum ad omnem religioſum myſteriorum, quæ ſancte aguntur, cultum; tum maxime pro ſolemnitatum ratione, ad Pœnitentiæ Sacramentum, & ad Sacram Euchariſtiam ſumendam*. Similia his legere eſt in variis Synodis Provincialibus, Diœceſaniſque, & ut alias omittam in Beneventana Provinciali Synodo XII. anno MDXCIX. celebrata ſub Beneventano Archiepiſcopo Maximiliano de Palumbaria, Tit. I. Capite unico, ex cujus præſcripto, *Epiſcopi per Paſtorales Literas monere Parochos jubentur, ut inſtruant ſuum quiſque Populum de utilitate Proceſſionum, cauſamque illos doceant, quamobrem inſtitutæ ſint, myſteria item patefaciant, quæ externo apparatu Supplicationis ſignificantur*.

IV. Sed vix ſperari id a quibuſdam Parochis poteſt, qui caſuum moralium lectione contenti, nullum ſacris ritibus addiſcendis ſtudium navarunt, nullos Auctores de illis tractantes verſarunt. Præter alias Synodos, certe & id Œcumenica

nica Syuodus Trideutina Parochis non uno in loco præcepit, ut Sanctiſſimi præſertim Miſſæ Sacrificii myſteria, vim, & uſum Sacrameutorum, atque aliarum functionum Eccleſiaſticarum ritus Populo exponant, ut nimirum meutes Fidelium per viſibilia Religionis, & pietatis ſigna, ad rerum altiſſimarum, quæ præſertim in Sacrificio lateut, coutemplationem excitareutur.

§. II.

Videant inprimis Sacerdotes, aliique Eccleſiaſtici Ordinis, ut in his Proceſſionibus ea modeſtia, ac reverentia tum ab ipſis, tum ab aliis adhibeatur, quæ piis, & religioſis hujuſmodi actionibus maxime debetur.

COMMENTARIUS.

I. REcte eautum eſt ex hoc noſtro §. quod alias ex variis Conciliis paſſim præcipitur, ut uempe iuprimis Sacerdotes, aliique Eccleſiaſtici Ordinis omuino procurent, ut in his Proceſſiouibus ea modeſtia, ac revereutia, tum ab ipſis, tum ab aliis adhibeatur, quæ piis, & religinſis hujuſmodi actionibus maxime debetur. Id plane iuter alios ſummopere inculcat S. Carolus in Concilio Proviuciali I. Mediolaueuſi, Capite iuſcripto, *De Proceſſionibus, & Supplicationibus*, ubi inter alia ſic iuquit: *Videant Epiſcopi, ut in Proceſſionibus, & Supplicationibus quibuſcumque, præſertim cum Sanctiſsima Eucbariſtia circumfertur ..... ea modeſtia & reverentia adbibeatur, quæ piis, & religioſis hujuſmodi actionibus maxime debetur*. Quia uimirum ex modeſtia exteriori illorum, qui ad Proceſſionem conveniuut, pendet majeſtas, & decor ſacræ functionis. Sicut euim pulchritudo, & decor cujuslibet compoſiti, ſeu corporis naturalis, præſertim humani corporis couſiſtit iu debita proportione membrorum, & in recta ſingularum partium diſpoſitioue, cum geſtibus aptis ad opus, quod exercetur, ut notum eſt omnibus, & docet Cicero Lib. IV. Tuſculanarum XCIX. ſic pariter ad decorem, & veuuſtatem ſacræ Proceſſionis, quæ eſt morale compoſitum, requiritur proportio, & religioſa compoſitio ſingulorum, qui Proceſſioni interſunt, ex quibus tanquam ex corpore conſtat ipſa Proceſſio, ut ſcite dncet inter alios Quartus in Tractatu, *De Proceſſionibus Eccleſiaſticis*, Sectioue I. Puncto VI. Conſideratioue V.

II. Pertinet autem, ut idem Auctor mox ſubjicit, ad virtutem modeſtiæ, imponere modum, & regulam cunctis partibus corporis, earumque mntibus, ae geſtibus, ut fuſe proſequitur S. Ambrnſius Lib. I. *De Officiis*, præſertim Cap. XVIII. his verbis: *Pulcbra virtus verecundiæ, & ſuavis gratia, quæ non ſolum in factis, ſed etiam in ipſis ſpectatur ſermonibus, ne modum progrediaris loquendi, nequid indecorum ſermo reſonet tuus; ſpeculum enim mentis plerumque in verbis refulget. Ipſum vocis ſonum libret modeſtia, ne cujuſquam offendat aurem vox fortior. Deinque in ipſo eanendi genere, prima diſciplinæ verecundia eſt, imo etiam in omni uſu loquendi, ut ſenſim quis, aut pſallere, aut canere, aut poſtreme loqui incipiat, ut verecunda principia commendent proceſſum.* Tum vero paulo inferius: *In ipſa quoque oratione noſtra multum verecundia placet, multum conciliat apud Deum noſtrum. Nonne bac prætulit Publicanum, & commendavit eum, qui nec oculos audebat ad Cælum levare? Ideo juſtificatur magis judicio Domini, quam ille Pbariſæus, quem deformavit præſumptio. Itaque oremus in incorruptione quieti, & modeſti ſpiritus, qui eſt ante Deum locuples, ut ait Petrus*. Tum vern ita concludit: *Magna igitur modeſtia, quæ cum ſit etiam ſui juris remiſſior, ſibi nibil uſurpans, nibil vendicans, & quodammodo inter vires ſuas contractior, dives eſt apud Deum, apud quem nemo dives. Dives eſt modeſtia, quia portio Dei eſt, &c.*

III. Neſas mihi eſſe puto hic ea omittere; quæ de modeſtia in geſtu, & inceſſu ſervauda a Clericis ſubjungit iu eodem citato Capite S. Ambroſius, ubi poſtquam dixit, vocem quandam eſſe auimi corporis mntum, refert, *quemdam amicum, cum ſedulis ſe videretur commendare officiis, boc ſolo tamen in Clerum a ſe non receptum, quod geſtus ejus plurimum dedeceret*. Alterum quoque cum in Clern reperiſſet, juſſiſſe ſe, ne unquam præiret ſibi, *quia velut quodam inſolentis inceſſus verbere oculos feriret ſuos*. Utrumque ait ab Eccleſia receſſiſſe, *ut qualis inceſſu prodebatur, talis perfidia animi demonſtraretur. Namque alter Arianæ infeſtationis tempore Fidem deſeruit, alter pecuniæ ſtudio, ne judicium ſubiret, Sacerdotem ſe noſtrum negavit. Lucebat in illorum inceſſu imago levitatis, ſpecies quædam ſcurrarum percurſantium*. Tandem, ut prolixo huic S. Doctoris teſtimnnio finem faciam, ſic aliorum iuceſſum carpit: *Sunt etiam, qui ſenſim ambulando imitantur biſtrionicos geſtus, & quaſi quædam fercula pomparum, & ſtatuarum motus nutuantium, ut quotieſcumque gradum transferunt, modulos quoſdam ſervare videantur*. Modeſtia itaque eſt abſolute neceſſaria ad Proceſſionis decorem, venuſtatem, & pietatem, itemque ad ædificationem Populi, ut ſcilicet ad cultum Dei excitetur, modeſteque ſe gerat. Neque euim addubito, quiu graviter potiſſimum Sacri Homines peccent, ſi debitam piis, & religinſis hujuſmodi actionibus ipſi prius nnn ſervent, aliiſque occaſionem ſcandali præbeant. Modeſte, ac pie incedendum eſſe iu Proceſſionibus, pluribus monet S. Jnannes Chryſoſtomus iu Oratione I. de S. Pelagia Virgine, & Martyre, quam legere eſt & apud Bollandianos die IX. Junii; quamque ex parte ceuſui & hnc loco deſcribere. Sic euim inter alia, tum ad Sacrorum Hnminum, tum vero potiſſimum laicorum iuſtructionem inquit S. Antiſtes, & Doctor.

IV. Non temere hæc uunc dico, ſed quoniam multos video, poſtquam Concio hæc dimiſſa fuerit, ad ebrietatem, ad cauponas, & menſas illas, quæ ſunt in hnſpitiis publicis, & ad alia inhoneſta opera ſtatim reverſuros. Quamobrem precor vos, & hortor, ut ſemper S. hauc Virginem in me-

Digitized by Google

memoria, & mente habeatis, neque concionem hanc celebrem dedecoretis; non denique fiduciam noſtram ex hoc die feſto ad nos proficiſcentem imminuatis. Etenim non temere cum Gentilibus differentes hujus diei feſti celebritate gloriamur; eamque objicientes, erubeſcere illos facimus, cum dicimus, quemadmodum Urbem integram, ac totam, tantumque Populum puella nna mortua ſingulis annis ad ſe attrahit, idque poſtquam multos annos, neque tempns ullum honoris hujus ſeriem interrupit. Verum ſi ſenſerint, quæ in hac Feſtivitate committuntur, majori laudationum parte privati erimus. Hæc enim multitudo, quæ nunc præſens eſt, ſi bene ordinata ad nos accedere poſthac ſtuduerit, ea res maximo nobis erit ornamento; at ſi cum ſegnitie, & negligentia multa hic aderit, probrum, & accuſationem nobis ea res afferet.

V. Ut igitur veſtra multitudine, Chariſſimi Auditores, nos exultare poſſimus, eodem recto ordine domum revertamini, quo par eſt eos redire, qui cum talibus Martyribus verſati ſunt. Nam ſiquis non ita domum redierit, non ſolum nihil profecerit, verum etiam periculum maximnm ſibi attraxerit. Scio, vos hoc morbo non laborare; ſed non ſatis hoc vobis eſt ad excuſationem, niſi & fratres ipſos inhoneſte ſe gerentes, ad modeſtiam maximam, & ad convenientem, & compoſitum ſtatum redigatis. Honoraſti Martyrem præſentia tua, eandem illam, & proximorum tuorum emendatione honora. Si enim videris inordinatum riſum, atque inhoneſtum curſum, & illiberalem inceſſum, indecentemque habitum, & figuram; accede, & illos ipſos, qui talia committunt, acerbo, & terribili vultu intuere. At contemnent illi, & ridebunt potius. Sume tecum duos, vel tres fratres, vel plures, ut qui hæc facit, multitudine ipſa præſente correctus, modeſtior fiat. Quod ſi neque ſic illorum amentiam repreſſeris, eos ipſos ad Sacerdotes deferas. Sed vix fieri poteſt, ut ad eam Impudentiam illi devenerint, ut ſi reprehenſi, ac rogati fuerint, non cedant, verecundentur, & ab inordinata, & ludicra chorea ſe retrahant. Quod ſi decem, ſi tres, ſi duos, ſi unum tantum lucrifeceris, multam utilitatem tibi cnmparaveris.

VI. At multa eſt viæ longitudo. Longitudinem hanc ad eos, quos ſupra diximus, colligendos ſponte ſubeamus. Multo thuris vapore viam implemus. Honeſtum quidem hoc eſt. Verum, non tantum via ipſa honeſta apparuerit, ſi vaporis, atque odorum inſtrumentis per illam totam diſpoſitis, aerem ipſum odoris ſuavitate perfuderis; quantum ſi omnes, qui hodie per illam ipſam viam incedunt, Martyris certamina inter ſe narrantes, domum redeant, linguas ipſas ſinguli pro vaporis inſtrumento exercentes. An non videtis, cum Imperator in Urbem ingreditur, quam compoſite, atque ordinate milites ipſi, ordine utrimque diſpoſito, armati incedunt, viciſſim ſe hortantes, ut quieto, & ſedato, ac reverenti gradu procedant; quo iis, qui eo ſpectant, compoſiti, & ſpectati digni videantur? Illos igitur imitemur. Nam & nos Imperatorem deducimus, non corporeum aliquem, aut terrenum, ſed Angelorum Dominum. Atque ita ingrediamur, nos mutuo hortantes ad concinne, atque ordinate progrediendum, ut non multitudine ſolum, verum etiam ordine ipſo ſpectatoribus ſtuporem afferamus. Maxime quidem. Quamvis enim nemo præſens eſſet, quamvis ſoli per viam incederemus, neque ſic tamen immodeſtos nos eſſe oporteret; divinos illos oculos metuentes, qui ſemper patent, & ubique præſentes ſunt, omniaque intuentur.

VII. Nunc vero etiam illud conſiderate, multos hæreticos hic eſſe inter nos commiſtos, qui ſi vos ita ſaltantes, ridentes, vociferantes, & ebrios viderint, ſumme nos condemnantes diſcedent. Quod ſi aliquis uni alicui homini ſcandalum afferens inevitabiles pœnas dabit; nos qui tam multis ſcandalum afferimus, quas pœnas daturos putas? Sed prohibeat illud Deus, ut poſt hos ſermones, & hanc admonitionem, aliquis iis vitiis obnoxius inveniatur. Nam ſi antehac qui hujuſmodi facinora committere audebant, venia digni non erant; poſt conſilium, atque increpationem hanc, pœna ipſa multo gravior erit, & inevitabilior tam iis, qui hæc faciunt, quam qui fieri vident, & contemnunt. Ut igitur, & illos pœna liberetis, & vobis copioſiorem mercedem comparare poſſitis, fratrum noſtrorum curam ſuſcipite; ad ea quæ dicta ſunt, colligenda; atque enarranda, eos impellite, ut per totam viam hæc meditantes, & iis, qui domi remanſerunt, menſæ hujus reliquias afferentes, illuſtre convivium etiam illic habeatis. Ita enim & hujus diei feſti guſtum maximum percipiemus, & Sanctam Martyrem ad majorem benevolentiam provocabimus, vero honore illam proſequentes; quæ majorem etiam voluptatem capiet, ſi fructum aliquem, & utilitatem animas juvantem adepti redierimus, quam ſi huc venerimus, & poſtea tumultuati ſimus. Faxit Deus, hujus Sanctæ Virginis, & eorum, qui ſimiliter certaverunt, orationibus, ac precibus, & ut hæc, & alia, quæ dicta ſunt, diligenter memoria teneatis; & ut ad opus ipſum omnia conferentes, in omnibus ad finem uſque, Deo ipſi grati ſimus. Cui gloria ſit, & imperium, nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen.

§. III.

Omnes decenti habitu, Superpelliceis, vel aliis ſacris veſtibus, ſine galeris, niſi pluvia cogente, induti, graviter, modeſte, ac devote, bini ſuo loco procedentes, ſacris precibus ita ſint intenti, ut remoto riſu, mutuoque colloquio, & vago oculorum aſpectu, Populum etiam ad pie, devoteque precandum invitent.

COMMENTARIUS.

I. Quod in hoc §. edicitur de *Superpelliceis, vel aliis ſacris veſtibus*, ab iis adhibendis, qui Eccleſiaſticis Proceſſionibus interſunt, ſpectat quidem Clericos Sæculares, vel etiam Regulares, ſi & iſti in ipſis Proceſſionibus locum habent. Fratres enim, Mona-

nachique habitum geſtant ſuæ Religionis. Quod Clerici quidem *Superpelliceis, vel aliis ſacris veſtibus* debeant eſſe induti, docent paſſim Sacræ Synodi, ac præſertim Mediolanenſis I. Provincialis, Capite, *De Proceſſionibus, & Supplicationibus*, ubi ſic inter alia inquit: *Eas Canonici, & alii Clerici etiam cujuſvis dignitatis ſint, cum Superpelliceis, & uſitatis aliis ſacris veſtibus ſtatuto tempore ſemper obeant*. Galerus, ſeu Pileus, præcipue prohibetur in Proceſſionibus, quia ſcilicet nihil in ſe habet ſacri, & eſt capitis tegumentum omnino profanum: *Sine galeris*, ait hic noſter §. *niſi pluvia cogente*; ideſt, ſi actu plueret; ſi enim timeretur, tunc pileo pro tali neceſſitate uti quidem poſſent, qui Proceſſioni interſunt, ſed non tamen caput cooperire pileo debent, niſi vere ad caput pileo tegendum cadens pluvia cogat. Cæterum ſi actu plueret, improvidum conſilium omnino eſſet Proceſſionem ducere extra Eccleſiam; ut ſcite notat Barruſaldus ad hunc §. *Præterea, nequis Canonicus Dignitateve præditus, aut Eccleſiæ cujuſvis Miniſter, Clericuſve quicumque, dum ..... Proceſſiones, funera, vel functiones Eccleſiaſticas obit, Superpelliceo, aliove ſacro indumento indutus Chirothecis etiam manus induat*, ſtatuit jam Sanctus Carolus in Concilio Provinciali IV. Mediolanenſi, Conſtitutionum Parte II. Capite, *Quæ pertinent ad Sanctiſſimum Miſſæ Sacrificium, & Divina Officia*.

II. Rurſus mandat hic noſter §. ut qui Sacræ Proceſſioni interſunt, *graviter, modeſte, ac devote, bini ſuo loco procedant*. De gravitate, modeſtia, ac devotione, qua obeundæ ſunt Sacræ Proceſſiones, jam dictum ſuperius fuit; quod autem binario ordine incedendum ſit, ritus plane antiquus eſt ab Eccleſia præſcriptus, cujus rationem tradit S. Bernardus in Sermone, *De Purificatione Beatæ Virginis*, ubi ſic inquit: *Merito bini, & bini incedimus; ſic enim ob commendationem fraternæ charitatis, & ſocialis vitæ, miſſos a Salvatore Diſcipulos, Evangelia Sacra teſtantur*. Alludit ad locum Lucæ X. ubi dicitur Chriſtus miſiſſe *Diſcipulos ſuos binos in omnem Civitatem, & locum, quo erat ipſe venturus*. In quem locum Theophilactus, & S. Gregorius ſic inquiunt: *Bini incedimus, ut alter alteri ſit auxilio, ſolatio, ſtimulo, & excitamento ad virtutes*. Sed omiſſis hiſce expoſitionibus, mandat quidem S. Carolus in Concilio Provinciali IV. Mediolanenſi, Parte II. Conſtitutionum, Capite, quod, *De Proceſſionibus*, inſcriptum eſt, ut *Clerici omnes Sæculares, & Regulares, & qui in Baſilica Cathedrali Dignitates obtinent, bini ſemper procedant; neque item inter eos ullo modo laici homines quocumque gradu ſint, interjecti incedant; neque item inter Epiſcopum, & eoſdem laicis locus ſit*.

III. Notanda nunc ſunt illa noſtri §. verba; quibus edicitur, ut qui bini incedunt, *ſuo loco* procedant. Quod recte additum eſt; nam ut ait in citato Sermone, *De Purificatione*, S. Bernardus, *turbat Proceſſionem, qui ſuo loco, & debito ordine non incedit*. Certe noſter §. ubi dicit, *ſuo loco procedentes*, omnem præcedentiæ titulum, atque omne jus controverſum, deciſum ſupponit, nec diſputationibus locum aperit, ut ſcite obſervat Barruſaldus in ſuo ad eundem §. Commentario, ubi etiam recte docet, repellendas eſſe omnino contentiones pro loco honoratiore in Proceſſione, præſertim vero dum ipſa actu celebratur; tunc enim remedium præſentaneum eſſe ait, ut qui contendunt, ſe abſtineant cum proteſtatione, & interim Sacras Urbis Congregationes adeant. Hinc coercenda eſt quorundam audacia, qui honoratiorem locum ſibi deberi putantes, tempus tunc captant, cum nulla fieri poteſt matura deliberatio, ſed tumultuaria, nempe in arena poſiti, & in actu Proceſſionis jam inchoatæ, diſſidia, & bella movent de præcedentia, nullo habito reſpectu ad rem ſanctam, atque religioſam, quam agunt; & inde fit, ut charitas penitus extinguatur, religio deprimatur, & finis, ſeu ratio Supplicationis omnino deſtruatur.

IV. Sed omiſſis concertationibus, controverſiiſque de præcedentia, quas omnes, ut ſtatuit Concilium Tridentinum, Seſſione XXIV. *De Regularibus*, Cap. XIII. Epiſcopus, amota omni appellatione, & non obſtantibus quibuſcumque, componere debet, recte & illud cautum eſt ex noſtro §. ut qui Proceſſiones obeunt, *Sacris Precibus ita ſint intenti, ut remoto riſu, mutuoque colloquio, & vago oculorum aſpectu, Populum etiam ad pie, devoteque precandum invitent*. Huc ſpectant quæ ſtatuit S. Carolus in Concilio Provinciali Mediolanenſi I. Capite, *De Proceſſionibus, & Supplicationibus*, ubi ita ait: *Omnes Ordines graviter, & modeſte procedant; colloquiiſque excluſis, Pſalmis, Hymnis, & reliquis ſacris Precibus operam dent*. Sapientiſſime & illud ſubjunxit in Concilio Provinciali IV. Capite eodem, ut ad tollendam ſcilicet confuſionem, *cum ad Proceſſionem Clerus vocatur, quid pſallendum, quid canendumve ei ſit, ut opportunum erit, ſignificetur*. Et mox: *Canant omnes; cum vero aliquot canentibus, aliis canere non licet, qui bini incedunt, ſubmiſſa voce Pſalmum, Hymnum, Antiphonam, Precemve piam inter ſe dicant, Supplicationi, quæ fit, myſteriove convenientem*. Eſſe antiquum ritum, ut Sacræ Proceſſiones, Hymnorum, Pſalmorum, aliorumque Canticorum ſpiritualium decantatione peragerentur, innumeris plane exemplis probari poſſet. Teſte Nicephoro, Lib. XIII. Cap. VIII. *Eudoxia Imperatoris conjux in Proceſſione Orthodoxorum oppoſita Arianæ, injunxit Cubicali ſui Præfecto, ut Hymnorum cantus procuraret*. Et Marcus in Vita S. Porphyrii Gazenſis Epiſcopi agens de Proceſſione ab eo inſtituta, *Euntes autem*, inquit, *pſallebant, & in verſiculorum Pſalmi interciſione dicebant*, Alleluja. *Erat autem Pſalmus, quem dicebant*: Venite exultemus Domino, jubilemus Deo ſalutari noſtro.

V. Curandum inſuper & illud ſummopere, ut remoto riſu, mutuoque colloquio, & vano oculorum aſpectu, Proceſſionem obeuntes, Populum etiam ad pie, devoteque precandum invitent. Id ſane generatim omnes docuit Chriſtus Dominus, præſertim vero Apoſtolos, ac Sacros Homines, ubi in Evangelio Matthæi, Capite V. ſic ait: *Vos eſtis lux mundi. Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in Cælis eſt*; itemque Apoſtolus in Epiſtola I. ad Timotheum, Cap. IV. *Exemplum*, inquit, *eſto Fidelium in verbo, in converſatione, in charitate, in fide, in caſtitate, ut profectus tuus manifeſtus ſit omnibus*. Sed dolendum plane, ſæcularium non modo, ſed & Sacrorum Hominum immodeſtiam,

ſtiam, qua ſacras Proceſſiones obeunt, occaſionem dediſſe hæreticis illas carpendi. Extat Germanice Volumen Concionum Lutheri anno Chriſti MDXXVII. Wittembergæ excuſum, in quo ultima Concio hanc habet inſcriptionem: *Brevis inſtructio pro infirmis in Fide, quomodo Rogationum diebus in Proceſſione ſe ſe gerere debeant.* Cum enim Lutherus palam efficere non poſſet, ut, quod vehementer optabat, Proceſſiones iſtæ confeſtim tollerentur, & exterminarentur, cuniculis agendum cenſuit, more videlicet ſibi uſitato, & ſolemni. Itaque Concione habita, & poſtea typis in vulgus ſparſa, Proceſſiones tanquam omnium abuſuum, & flagitiorum altrices, ac fautrices proſcindere cœpit, ut hac calumniandi ratione, viam ad id, quod ſibi propoſuerat, nimirum ad omnimodam Litaniarum, ſeu Proceſſionum exturbationem, ſenſim ſibi præpararet: *Eo abuſuum proceſſum*, inquit Apoſtata, *ut in Proceſſionibus plerique nihil aliud velint, quam videre, & videri, nihilque aliud agant, quam ut otioſis, ridiculiſque colloquiis vacent, ut taceam graviora ſcelera. Nam Proceſſiones Paganæ jam primam quaſi bacchari cœperunt, in quibus tabernas cauponarias ingreſſi, ita potant, & ita Cruces, & Vexilla tractant, ut mirum non eſſet, licet Deus uno anno omnes pariter perderet; reſque eo devenit, ut graviores ſappetant cauſæ, omnes Proceſſiones, & omnes dies feſtos abrogandi, quam antea fuerint introducendi.*

VI. Hæc reſellere facilis eſt operæ, multaque affert ad eorum confutationem eruditus Gretſerus in Tractatu, *De Sacris Proceſſionibus*, Lib. I. Cap. VIII. tum vero opponit Luthero, totique illius gregi, Catholicos Eccleſiæ ritus e medio tolli cupienti hanc auream S. Auguſtini ſententiam in Pſalmum XXXIV. *In Eccleſia, quæ toto Orbe terrarum diffuſa eſt, palea eſt, & frumentum. Palea volat, frumentum manet.* Ideo in populo gravi laudabo te. *In gravi populo, quem ventus tentationis non aufert. In his Deus laudatur. Nam in palea blaſphematur ſemper. Quando palea noſtra attenditur, quid dicitur? Ecce quomodo vivunt Chriſtiani? Ecce quid faciunt Chriſtiani? Et fit quod ſcriptum eſt*: Quoniam Nomen meum per vos blaſphematur in gentibus. *Inique, invide. Aream ſuſpicis, qui totus in palea es, non tibi facile grana occurrunt. Quære, & invenies populum gravem, in quo Dominum laudes. Vis invenire? Eſto talis. Nam ſi non fueris talis, difficile eſt, ut non omnes tales tibi videantur, qualis ſis.* Querebatur jam olim & Vigilantius hæreticus, quod in ſacris Vigiliis, & in pernoctationibus in Baſilicis Martyrum, ſcelera aliquando committerentur. Cui tamen ſapientiſſime reſpondit S. Hieronymus in Epiſtola adverſus ipſum Vigilantium ſcripta, ſic inter alia inquiens: *Error autem, & culpa juvenum, viliſſimarumque mulierum, qui per noctem ſæpe deprehenditur, non eſt religioſis hominibus imputandus; quia & in Vigiliis Paſchæ tale quid fieri plerumque convincitur; & tamen paucorum culpa non præjudicat Religioni, qui & abſque Vigiliis poſſunt errare vel in ſuis, vel in alienis domibus. Apoſtolorum Fidem, Judæ proditio non deſtruxit; & noſtras ergo Vigilias malæ aliorum vigiliæ non deſtruent.*

VII. Porro optandum illud quammaxime; ut potiſſimum Sacri Homines modeſtius, religioſiuſque ſe ſe gererent, dum Sacras Proceſſiones obeunt, ſalutatique in via, neminem prorſus reſalutarent, juxta præceptum Chriſti Domini, qui, uti habetur in Evangelio Lucæ, Capite X. quando miſit Diſcipulos ſuos binos ad prædicandum, dixit illis: *Neminem per viam ſalutaveritis.* Adeo attentos nos eſſe volens in ſacris functionibus peragendis, & uni Deo vacare, ut etiam tunc ſalutationes prohibeat. Hujuſmodi præceptum religioſe exequutus Venerabilis Dei Servus Cardinalis Thomaſius, dum Sacras Proceſſiones obibat, tametſi a ſuis monitus, neminem penitus reſalutavit. Cæterum graviſſime illi eſſent puniendi, qui modeſtiæ Sacris Proceſſionibus debitæ immemores, non ſine populi ſcandalo, vago oculorum aſpectu feminas e feneſtris, alioque ſuperiori loco ſtantes, capite detecti, & inclinatione, ac manu ori appoſita ſalutare non erubeſcunt. Quamobrem merito nonnulli Epiſcopi ſub gravi pœna prohibuerunt feminis ad feneſtras ſe exhibere tempore Proceſſionis, ut ſcilicet illud videre, & videri impedirent. Extat in hanc rem in Synodo Ferrarienſi habita a Cardinali de Verme Decretum; ſed lubet illud deſcribere, quod ſtatuit S. Carolus in Concilio Provinciali Mediolanenſi IV. Parte II. Conſtitutionum, Capite, quod, *De Proceſſionibus*, inſcriptum eſt, ubi ſic inter alia inquit: *Quod in multis hujus Provinciæ locis religioſæ conſuetudinis eſt, retinere, aut, ſicubi non eſt, introducere Epiſcopi ſtudeant, ut omnes tum mares, tum feminæ ſacra Solemnitatis Sanctiſſimi Corporis Domini, religioſoque die, eam Proceſſionis celebritatem non e feneſtris, neque omnino e ſuperiori loco inſpiciant, ſed eam proſequantur, omni piæ, religioſæque venerationis ſtudio.* Statimque ſubjicit: *Itidem præterea curent de aliis publicis Proceſſionibus, cum illas omnes Populum ſupplicem proſequendo pie obire inſtitutum ſit.* Sed de hac re vide quæ nos mox dicemus in Commentario ad §. ſequentem.

§. IV.

Laici a Clericis, feminæ a viris ſeparatæ orantes proſequantur.

COMMENTARIUS.

I. NE inter Clericos Sæculares, & Regulares ullo modo laici homines quocunque gradu ſint interjecti in Proceſſione incedant, ſtatuit quidem inter alios juxta veterem Eccleſiæ diſciplinam S. Carolus in Concilio Mediolanenſi IV. Provinciali, Parte II. Conſtitutionum, Capite, *De Proceſſionibus*. Quod etiam *laici a Clericis, feminæ a viris ſeparatim proſequantur* ipſas Proceſſiones, edixerat jam idem Sanctiſſimus Antiſtes in Provinciali I. Concilio, Capite citato. Porro quum Sacra Proceſſio, ut notat Eveillon in Tractatu, *De Proceſſionibus*

nibus Eccleſiaſticis, Cap. III. *veluti Templi ambulantis ſpeciem* præſeferat, rectè cautum eſt ex noſtro §. ut *feminæ a viris ſeparatæ orantes proſequantur*. Fuit enim & ille pervetuſtus Eccleſiæ mos, ut Fideles in Eccleſiam convenirent, ſervato ſexus, & ordinis diſcrimine; nam viri a mulieribus, Clerici a laicis, virgines a nuptis ſejungebantur. Id quidem teſtatur in primis antiquiſſimus Auctor Apoſtolicarum Conſtitutionum Lib. II. Cap. LXI. ejuſque ritus rationem docet S. Cyrillus Præfatione in Catecheſes, ubi de Eccleſia loquens, ſic ait: *Hic ſeparentur viri, ut ſint cum viris, mulieres cum mulieribus, ne ſtudium ſalutis ſit perditionis occaſio*. Jam non ſolum, dum eſſent in Eccleſia, verum dum irent etiam, hæc virorum, & mulierum diſtinctio ſervabatur, teſte S. Auguſtino, Lib. II. *De Civitate Dei*, Cap. XXVIII. *Confluunt Populi ad Eccleſias, honeſta utriuſque ſexus diſcretione*. Et ante Auguſtinum inquit Tertullianus in Libro, *De præſcriptionibus adverſus hæreticos*, Capite XLIII. in fine: *Erat enim in illis gravitas honeſta, apparitio devota, & Proceſſio modeſta, & Eccleſia unita, & Dei omnia*.

§. V.

Præferatur Crux, & , ubi fuerit conſuetudo, Vexillum ſacris Imaginibus inſignitum, non tamen factum militari, ſeu triangulari forma.

COMMENTARIUS.

I. CRucem Sacris Proceſſionibus præferri antiquus eſt Eccleſiæ ritus, a priſcis Patribus religioſe obſervatus. Perſpicuum, & illuſtre eſt in rem ipſam S. Porphyrii Gazenſium Epiſcopi exemplum, & inſtitutæ ab ipſo Proceſſionis pro impetranda pluvia, de qua ita ſcribit in ejus Vita Marcus Diaconus apud Surium ad diem XXVI. Februarii: *Facto mane, accepto ſigno venerandæ Crucis, quod nos præcedebat, egreſſi ſumus cum Hymnis ad antiquam Eccleſiam, quæ eſt a parte Occidentali Civitatis*. Rurſus, ut idem Scriptor teſtatur in alia Proceſſione, quam inſtituit pro nova ædificanda Eccleſia, *præcedebat populum ſemper memorandus Barochas, venerandæ Crucis portans effigiem*. Obiit S. Porphyrius circa annum Chriſti Domini CDXX. quod iccirco dico, ut videas antiquitatem iſtius ritus præferendæ Crucis Sacris Proceſſionibus.

II. Sed jam ante S. Porphyrium invaluerat ritus, ut non una tantum, ſed plures Cruces, & quidem argenteæ Proceſſionibus præferrentur. Sic enim Nicephorus, Lib. XIII. *Hiſtoriæ*, Capite VIII. ex Socrate, & ex Sozomeno ſcribit de Proceſſione Orthodoxorum oppoſita ſupplicationi Arianorum, S. Joanne Chryſoſtomo Sedem Conſtantinopolitanam tenente: *Proceſſionem Cruces argenteæ cereos incenſos habentes præibant, Eudoxia Imperatoris conjuge impenſas ad eam rem præbente, quæ hoc Briſoni Cubiculi ſui Præfecto injunxit, ut Hymnorum cantus procuraret, & ad eum uſum quamplurimum lucernarum pararet*, Crucis in Proceſſione præferri ſolitæ meminit etiam Gregorius Turonenſis non uno in loco, præſertim vero in Libro, *De gloria Confeſſorum*, Capite LXXIX. ubi de S. Remigio Remenſium ſic loquitur: *Cum populus lue peſtifera conſumeretur, accepta Palla de B. Remigii Sepulchro, componunt in modum Feretri, accenſiſque ſuper Cruces cereis, atque ceroferalibus, dant vocem in Canticis, circumeunt Urbem cum vicis, ut tantam cladem a ſe averterent*. Porro ex hoc loco eruditus Hugo Menardus in Notis ad Sacramentarium S. Gregorii Papæ, pag. 202. infert, olim in publicis Proceſſionibus cereos accenſos ipſis Crucibus affixos fuiſſe, idque ex S. Joanne Chryſoſtomo, cujus nos ſupra locum attulimus, inſtitutum fuiſſe, ex Socrate, Lib. VI. *Hiſtoriæ*, Cap. VIII. & Sozomeno, Lib. VIII. Cap. VIII. Quibus & alii addi poſſent Scriptores.

III. Ergo antiquiſſimus eſt Eccleſiæ ritus, qui hodieque religioſe ſervatur, ut ad Crucem in Sacris Proceſſionibus duo lumina adhibeantur: *Lumina duo candelabris, Ceroferariiſve infixa, cum Proceſſiones publicæ, etiam quæ in Eccleſiæ ambitu aguntur, ab omni cujuſvis Ordinis Clero, tam Regulari, quam Sæculari, ad Crucem adhibeantur, quæ unicuique Capitulo, Cleroque, de more præfertur*. Ita plane ſtatuit S. Carolus in Concilio Provinciali V. Mediolanenſi, Capite, *Quæ ad Divina Officia pertinent*; eundemque ritum memorant paſſim & aliæ Synodi, & variarum Eccleſiarum Ritualia, quorum loca ſupervacaneum puto hic recenſere. Sane recte & illud mandat S. Carolus in Concilio Mediolanenſi I. Provinciali, Capite, *De Proceſſionibus, & Supplicationibus*, ut nempe, *Cruces Clerici ferant talari veſte, & Superpelliceo induti, ut eam apte, & decore ferre poſſint*. Idem ſtatuit & de Sacris Imaginibus, Vexilliſve in ipſis Proceſſionibus præferri ſolitis, ſic inquiens in Concilio Provinciali IV. Parte II. Conſtitutionum, Capite citato: *Sacrarum Imaginum Inſignia, Vexillave Cleri, ne laicus homo in Proceſſione præferat, ubi Clericus quiſquam eſt, qui hoc munus præſtare poſſit*. Quamobrem reprehenſione digni ſunt illi, qui id munus præferendæ præſertim Crucis in Sacris Proceſſionibus viliſſimis bajulis talari veſte, & Superpelliceo indutis committunt. Ad Religioſos quod attinet, Cruces ipſorum geſtari quidem a Religioſis laicis debeat, non autem a profeſſis Clericis juxta Reſcriptum Sacræ Congregationis Negotiis Epiſcoporum, & Regularium præpoſitæ editum die XVI. Septembris anni MDCCXVIII. & relatum ab Urſaya, Tomo III. Diſceptationum, Parte I. Diſceptatione V. num. 42.

IV. Quamquam vero Textus noſtri §. ſimpliciter mandet, ut in Proceſſionibus *præferatur Crux*, nulla facta expreſſione Crucis cum Imagine Crucifixi, vel nudæ; invaluit tamen uſus, qui generatim ſervatur, ut Crux ipſa Imagine Chriſti Cruci affixi ſit inſignita. Nonnulli quidem Ordines Regulares, ad oſtendendam magis, magiſque ſuam paupertatem, atque humilitatem, nudam Crucem ligneam ſolent deferre; ſed hic ta-

tamen peculiaris eorum cenſendus eſt ritus, qui minime debet in aliorum exemplum tranſire. Quicquid ſit de hoc ritu peculiari, certum illud eſt, debere ab omnibus Religioſis Familiis, atque a Confraternitatibus Crucem deferri cum Palliolo, ſeu Velo pendente, Sacris Imaginibus picto Sanctorum Titularium ſui Ordinis, ſeu Eccleſiæ, ut moris eſt; ut ſic diſtinguatur a Cruce Cleri Sæcularis, quæ abſque ullo Palliolo defertur, ut docet Gavantus in Rubricas Miſſalis, & Breviarii Romani, Parte I. Titulo XIX. Litera F. §. *In Proceſſionibus*, ubi etiam affert eam in rem Sacræ Rituum Congregationis Decretum: *Crux autem a Regularibus defertur cum Velo pendente ex Decreto Sacræ Rituum Congregationis 14. Januarii 1617. ad indicandam ſubjectionem, & inferioritatem reſpectu Cleri Sæcularis, eadem ratione, qua Baculo Abbatiali appenditur Velum, ſeu Sudarium nodo ejuſdem; quod notatur in Actis Eccleſiæ Mediolanenſis &c.* Citant & ipſum Decretum Macrus in ſuo Hierolexico, verbo *Crux*, & Barruſaldus in Commentariis ad Rituale Romanum Titulo XXXVI. num. LXXXIV. ubi etiam poſt Barboſam notat, loqui Sacram Congregationem *in durioribus terminis non Religioſorum Mendicantium, ſed Canonicorum Regularium Lateranenſium*. Ceterum, quod dictum eſt de Imagine picta, ſeu intexta in Palliolo pendente a Cruce Regularium, ſeu Confraternitatum, hoc minime intelligendum eſt de Proceſſionibus ad ducenda funera defunctorum, in quibus ex communi, ac recepta ubique conſuetudine appendi ſolet ad ipſam Regularium, & Confraternitatum Crucem Palliolum nigrum, & utplurimum cum figura mortis ibidem depicta, vel intexta.

V. Crux demum ubi in Proceſſione præfertur, ut ſcite notat memoratus Gavantus, Chriſti Imago Cruci affixa terga debet vertere Clero ſequenti, quaſi Chriſtus præire videatur, niſi ſit Crux Archiepiſcopalis, vel Papalis, in qua Imago Crucifixi reſpicit Archiepiſcopum, vel Papam, quaſi ex illius aſpectu in ſumma animarum cura recreentur, etiamſi inter Crucem, & Antiſtitem incedant Canonici, ut expreſſe habetur in Cæremoniali Epiſcoporum Lib. I. Cap. XV. contra recentiores quoſdam ab ipſo Gavanto notatos, qui diſtinguunt in Cruce Archiepiſcopali, quando immediate præcedit Archiepiſcopum, & quando Canonici præcedunt eundem poſt ejus Crucem. Sed de hac re videri poſſunt quæ ſcripſimus nos in Commentariis noſtris ad Cæremoniale ipſum Epilcoporum, & in iis, quibus Cæremnniale S. R. E. ab Auguſtino Patritio concinnatum, & a Marcello Corcyrenſi Epilcopo vulgatum illuſtravimus. Porro in Patriarchali Baſilica Aſſiſienſi Ordinis Fratrum Minorum Conventualium, juxta ejuſdem Cæremonialis præſcriptum Cap. XIII. in Proceſſionibus, vel ex prædictæ Baſilicæ inſtituto, vel ad ſolam Baſilicam quavis data occaſione pertinentibus, duæ Cruces geſtantur, & ante ipſas homo indutus ſacco lineo concolore habituum prædictorum Fratrum, qui ligneam campanariam turrim eleganter elaboratam, auroque illitam, ac S. Franciſci Imaginem, & beneficentiſſimi Pontificis BENEDICTI XIV. Stemma referentem portans, campanulam in eadem turricula appoſitam gradiendo lente pulſat. Alter etiam non abſimili ſacco amictus Papilionem ſericis rubei, & flavi coloris faſciis diſtinctum cum Chriſti Domini e Cruce pendentis Imagine deaurato orbi ſuperpoſita geſtat. Inde ſuccedunt binæ Cruces, una nempe ante aliam, quas Religioſi Cottis induti, inter Acolythos cum candelabris, & candelis accenſis binos ad ſingulas Cruces elatas gerunt.

VI. Sed his obiter notatis, ſiquis autem hic urget, cur præferenda ſit in Sacris Proceſſionibus Crux, duplicem rationem affert Durandus Lib. IV. *Rationalis Divinorum Officiorum*, Cap. VI. num. 18. *Crux*, inquit, *quaſi Regale Vexillum, & triumphale ſignum in Proceſſionibus præmittitur. Primo, ut* fugiant qui oderunt eum a facie ejus, *Pſalmo* LXVII. *Eſt enim ſignum victoriæ Chriſti, juxta illud*: Vexilla Regis prodeunt &c. *quo dæmones victi ſunt, unde illo viſo timent, & fugiunt; & propter hoc in quibuſdam locis, tempeſtatibus aeris opponitur, ut dæmones fugiant, & ab aeris concitatione deſiſtant*. Et paucis interjectis: *Secundo Crucis Vexillum præmittitur, quia, ſicut ait Apoſtolus ad Galatas: Abſit nobis gloriari, niſi in Cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti, per quem mundus nobis, & nos mundo crucifigi debemus*. Addit eruditus Eveillon in Tractatu, *De Proceſſionibus Eccleſiaſticis*, Capite III. hanc tertiam rationem, ſic inquiens: *Cum Proceſſio Eccleſiam in hoc mundo peregrinantem, & militantem ſignificet, æquum eſt, eam ſub Chriſti Imperatoris ſignis ad bellum procedere, cujus auſpiciis militat*. Tum vero mox: *Ea de cauſa, ex quo per Legem Conſtantini Magni licuit Chriſti militibus copias ſuas in publicum explicare, & aperta Fidei profeſſione pro gloria Crucifixi dimicare, præferri cœperunt Cruces pro ſignis in omnibus Proceſſionibus Eccleſiaſticis*.

VII. Pergit eruditus Auctor, aitque poſt Baronium ad annum CCCXII. cauſam huic rei dediſſe victoriam ejuſdem Conſtantini de Maxentio, quæ etiam Imperium ex Gentili Chriſtianum fecit. Cum enim ille conſilium cepiſſet Romæ a tyrannide Maxentii, & aliorum, a quibus opprimebatur, vindicandæ; & ſuperiorum Imperatorum, qui Deorum multitudinem coluerant, omnes in ea re tentanda conatus irritos ceſſiſſe, animadverteret, ad unicum Deum, quem pater Conſtantius Chlorus coluerat, confugiendum ſibi eſſe duxit. Itaque eum obteſtatus, ut qui eſſet, ſibi ſignificaret, opemque ad rem conficiendam præberet, claro meridie vidit in Cælo Crucis Signum admirabili quodam ſplendore ſupra Solis Orbem affulgens, inque eo hæc verba Græcis literis inſcripta: ΕΝ ΤΟΥΤΩ ΝΙΚΑ, *IN HOC VINCE*. Qun viſo anxius, cum ſuperveniente nocte obdormiſſet, Chriſtus ei ſecundum quietem apparuit, cum eodem Signo, quod ipſe per diem aſpexerat; juſſitque ejuſdem effigiem in bello deferre, quoties ſignis collatis eſſet cum hoſte dimicaturus. Qui, ut primum illuxit, accerſitis præſtantiſſimis artificibus, Crucem ad illius cæleſtis ſimilitudinem, intexto auro, & gemmis inſertis fieri juſſit in hanc ſpeciem. Haſtile erat oblongum auro undique obductum, tranſverſo lignn in modum Crucis impoſito, in cujus ſummo veſtigio corona eminebat, ex auro, & lapillis pretioſis affabre implexa, in qua ſalutare Chriſti Nomen duabus literis X & P inter ſe conſertis, expreſſum cernebatur; ex tranſverſo autem lignn appenſum erat velum quoddam purpureum admirabili textura lapillorum varii generis, inductoque auro refulgens, de quo doctiſſimus Chri-

Chriſtianos Poeta Aurelius Prudeotius Libro 1. contra Symmachum ſic cecioit.

Chriſtus purpureum gemmanti textus in auro,
Signabat Labarum.

Huic eoim Vexillo Labari nomen ſuit. Atque hoc Signo deinceps Imperator tanquam munimento firmiſſimo adverſus omnem vim hoſtilem uſus eſt, ad ejuſque ſimilitudinem facta Vexilla omnibus exercitibus ſuis præferri ſaoxit, ut refert oculatus teſtis Euſebius Cæſarienſis Lib. 1. *De Vita Conſtantiui*, Cap. xx. & ſeqq. & ex eo Baronius, & alii plures Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ Scriptores. Ex illo itaque tempore non tantum Crux vexilliſera ad modum Labari, ſed etiam aliæ Cruces argenteæ Proceſſiooibus Sacris, tanquam propria Chriſtianæ militiæ ſigoa præferri conſueveruot; Vexillo ſcilicet in locum Labari, Crucibus argenteis in locom aquilarom argentearum ſuccedentibus, quæ erant militaria ſigoa Legionum Romanarum, uti poſt alios memoratus Eveillon citato loco notavit.

VIII. Porro edicit & hic noſter §. ut non modo in Saeris Proceſſionibus præferatur Crux, ſed &, *ubi fuerit conſuetudo, Vexillum Sacris Imaginibus inſignitum, non tamen factum militari, ſeu triangulari forma.* Conlueta, & approbata Vexilla in Proceſſionibus, ſunt quidem illa, quæ, uti ſoperius dictum eſt, a Crucibus pendent Religioſorum Ordinum, & Confraternitatom; itemque illa magna, & ampla, ac pretioſa, & utplurimum ex ſerico villoſo auriphrigiato, ſive ex alio pretioſiori panno cum Imagine ſacra, qoæ doplici haſta elevata a doobus viris robuſtis ſaccis Confraternitatis indutis deferri ſolent Romæ, & in aliis locis Ditionis præſertim Pontificiæ. Sed de hujoſmodi Vexillo, & ejus forma lobet hoc loco deſcribere, quod de eodem ſtatuit S. Carnlus, Parte IV. Actorum Lib. II. Inſtroctionum Supellectilis Eccleſiaſticæ, ubi hæc habet: *Vexillum Sancti Patroni Vrbis, & opere, & materia, & ornatu inſignitam ſit, quam Parochiale, tum amplitudine præterea majori, quæ formam vere quadratam exbibeat. Vexillum vero Parochiale, quod Piparum, aut Fanon Eccleſiaſtico nomine vocatur, e tela auro, argentove intexta, vel e ſerico firmiter contexto ſit. Longe pateat cubitis tribus, & dimidio, lateque totidem, ita ut formæ quadratæ ſpeciem præbeat. Qua forma inſigne illud, augustiſſimumque Conſtantini Imperatoris Vexillum, quod Romani Labarum dicunt, Cruce pretioſa, cujus Imago cælitus apparuit, intextum fuiſſe, ex antiquis monimentis conſtat. Porro e materia longe pretioſiori fiat, ubi præ Parochialis viciniæ facultatibus poteſt. Imagine, effigieve Sancti, aut Sanctæ, cujus nomine Eccleſia Parochialis nuncupatur, depictum, ornatum, aut contextum ſit. Colore præterea, quem Sancti, Sanctæve, cujus Vexillum præfertur, Imago pro Eccleſiæ ritu depoſcit. Undique cinctum ornatu laciniarum ejuſdem coloris, cujus Vexillum eſt, permixtis etiam filis argento, aurove intextis. Appenſum præferatur ex haſtili ligneo, eoque ſolido, cui a ſumma parte Crux parvula quadrata præfigatur. Haſtile autem Vexillo longius ſit cubitis circiter duobus, colore item, quo Vexillum.*

IX. Solent id genus Vexilla oblongo haſtili ligooeo appenſa ab uno deferri, ab illis diſtincta, quæ lignco bacolo appeoſa, & a duobus haſtilibus ſuſteotato, a duobus deferri ſolent, multaque id genos Romæ conſpicinntur; nam aliis in locis noſtri præſertim Regni Neapolis otplurimum in Sacris Proceſſionibus a laicorum Confraternitatibus Vexilla illa adhibentur, quæ ab uno geſtantur, ea interdum ambitione, ut nonoulli ad ea deſerenda noonihil pecuniæ offerant, & impendant. Quod quidem abſurdom eſt, ideoque corrigeodum. Quod iccirco admonui, cum alicubi eam ob cauſam ſæpe nata viderim jurgia inter Confratres, & ſcandala, dom alii pretiom aliis majus pro conducendo Vexillo exhiberent, tametſi rei ſamiliaris inopia laborantes, unde ſamiliam alerent, minime haberent. Viget nihilominos hic multis io locis abuſus, quem omnino propulſare ii deberent, qui Coofraternitatibus præſident, præſertim vero Epiſcopi, qui ut declarat Coocilium Tridentinum, Seſſiooe XXII. *De reformatioue*, Cap. VIII. etiam tanquam Sedis Apoſtolicæ delegati habeot jus viſitandi hujuſmodi Confraternitates laicorum etiam in Eccleſiis Regulariom etiam exemptorum exiſtentes, juxta Decretum Sacræ Congregationis Cardinalium Tridentini Concilii Interpretum apud Barboſam in Collectancis ad citatum ejoſdem Concilii Caput VIII.

X. Præter Vexilla, & Inſignia, quæ idem plerumqoe ſonant, ſunt & alia, quæ, ut notat doctiſſimos Amicus meus Petrus Morettus in celebri Lucubratione, *De Presbyterio*, Parte II. Sectione IV. num. V. appellantur, *Papiliones*, vel *tentoria*, & *ſinnicbia*, ſeu *zinicba* magni umbraculi, ſive tabernaculi ſpeciem referentia, quibus præferri ſoleat parva campanula, ſeu tintinoabulum portatili veluti turri infixum, & jugiter Clero procedente, pulſari conſuetum. Hæc autem militaribos tentoriis, ac tubis correſpondere, notaſque eſſe dignitatis, ac juriſdictionis amplioris, etiam ſæcolaris, plerique opinantor Eruditorum, quos idem Morettus recenſet. Sane ab ea militarium tentoriorom ootiooe minime diſtant, qui cenſeot, papiliones Clericorom inſtitutos, ut ſub iis, quaſi ſub tabernaculis, ſtarent pluviæ ſupervenientis tempore. Eſt hujus quidem opinionis Grancolas in Breviarium Romanum, Lib. II. Cap. LXXIV. quod inſcriptum eſt, *De Rogationibus, Proceſſionibus, & Stationibus*, ubi loquens de Vexillis nooc cootractis, ita inquit: *Vexillum, quod geſtatur bodie, eſt quædam contracta ſpecies veteris rotundi tentorii, quod ante Proceſſiones deferebatur, ut a pluvia, ſi quando deflueret, Clerus protegeretur. Quinque etiamnum præcipuæ Eccleſiæ Collegiatæ* (ideſt, S. Joauuis Lateraoenſis, S. Petri, S. Mariæ Majoris, S. Mariæ Tranſtyberim, & S. Laurentii in Damaſo) *ſuum quæque deferunt ante Proceſſiones, duo vero Eccleſia S. Joannis Lateranenſis tanquam Cathedralis, cujus Proceſſionibus major adeſt perſonarum numerus, qui a ſuperveniente pluvia tutandus eſt.* Sic ille, qui tamen in poſtrema periodo noo ſatis vere, & ſcienter ait, majorem perſonarum numerum adeſſe Proceſſionibus S. Joannis Lateranenſis; ut recte opportuoeque admonet laudatus Morettus in Nota ad memoratum ſuperius Caput V. Lucubrationis, *De Presbyterio*, pag. 128.

XI. Si Urbem excipias, vix loca alia iovenies, io quibus ad Proceſſiones prædicti papiliooes geſtantur; campanulæ quidem manuales ex ære, ante Cruces, & Vexilla deferri ubique ſere locorum, & pulſari ſolent; locumqoe to-

tubarum argentearum Veteris Teſtameoti teoent, quarom oſus, uti habetur in Capite x. Numerorum, erat ad convocandum Populum, quoties caſtra movenda eſſent. Et certe ſorma nno abſimili conflatæ ſunt, ſi attendatur deſcriptio tubarom illarum, quæ habetur apod Joſephum, Lib. III. *Antiquitatum Judaicarum*, Cap. XI. Hæ vero, ut notat in citato Opere Eveillon, Capite III. ſignificant Præcones Evangelicæ veritatis, ſive Divini Verbi Prædicatores, qui ſono vocis ſuæ ad Fidem, & ad Eccleſiæ Congregationem quoslibet obvios vocant; & in Proceſſionibus pulſantur, ut qui earum ſonum audieriot, ad ſupplicandum ſimul cum aliis iovitentor, ſicut illæ, quæ in Templorum torribus ſuſpeoſæ, ſignum dant Fidelibus conveniendi ad Sacra, & orationem publicam. In moltis noſtri Regni Neapolitani locis ſolet campanula præferri etiam ac pulſari, io Proceſſionibus, quibus mortui efferuntur. Cæterum, quum, uti alias dictum eſt, Sacra Proceſſio Templi inambulantis ſpeciem præſeferat, præferri etiam jam olim conſuevit vas Aquæ benedictæ cum aſperſorio, ex Conſtitutione Concilii Namnetenſis, qoam citat memoratus Eveillon prædicto Capite III. *De Proceſſionibus Eccleſiaſticis*, ut ejus aſperſione purificetur obvius quiſque, & ſimol loca, per quæ tranſit Proceſſio, ad effugandam omnem poteſtatem inimici. Quemadmodum enim in Sacris Templis ad oſtium collocatur labrum Aqnæ benedictæ, ut qui ad Sacra veniunt, in ipſo aditu ſanctificentur; ita in froote, & quaſi veſtibulo Proceſſionum præfertor vas Aqnæ benedictæ, ut qui ſe per viam ſupplicantibus volunt adjongere, ejuſdem Aquæ luſtratione prius expientur.

XII. Ritibus hucuſque enarratis adjungendus eſt ille, qui vel primis Eccleſiæ Sæculis in uſu fuit, præferendi nimirum una cum Cruce Evangelii Codicem. Quemadmodum enim olim in Arca Sanctuarii Moſaici reconditæ erant Legis Divinæ tabolæ, uti habetur Lib. III. Regum, Cap. VIII. & in Epiſtola Pauli ad Hebræos, Capite IX. atque eæ circumferebantur ſimul cum Arca in publicis ejus deductionibus, ita ex veteri Eccleſiæ inſtituto Liber Legis Gratiæ, ideſt, Sacri Evangelii Codex religioſe præferri ſolitus fuit poſt Crucem in Proceſſionibus Chriſtianis, ut late oſtcodimus in Opere, *De Codice Sancti Evangelii, atque ſervatis in ejus lectione, & uſu vario ritibus*, Lib. III. Cap. II. ex teſtimooio Actorum S. Liborii Epiſcopi Cenomaneoſis, in quibus ipſorum Scriptor loqoeos de translatione Corporis ejuſdem Antiſtitis, ita ſcribit: *Clerus omnis Sacerdotalibus, & Eccleſiaſticis indumentis, elevatoque feretro Sanctorum pignorum in humeris Sacerdotum, ſonantibus quoque ſignis omnium per Urbem Eccleſiarum, ac præeuntibus, qui ſancta, ac vivifica Crucis Vexilla, Sanctorum Evangeliorum Libros, & Sacras Reliquias in aureis, argenteiſque reconditoriis, cum aromatibus proſequebantur*. Enuntiatur hic idem ritus a Flodoardo Baptiſmom Clodovei Regis, vetuſtamque Galliæ pietatem ſic illuſtraotis: *Præcedentibus Sacroſanctis Evangeliis, & Crucibus, magna cum pompa Rex Clodoveus ducitur ad Baptiſterium a S. Remigio, ſubſequente Regina, & Populo*. Conſueviſſe aliquando Evangelium ipſum deferri in Proceſſione ab Epiſcopo, docet oos Auctor Vitæ S. Porphyrii Gazeoſium Epiſcopi, qui agens de Proceſſiooe ab ipſo inſtituta, ſic inter alia inqoit apud Surium ad diem XXVI. Februarii: *Congregato populo in Eccleſia, quæ appellabatur Ireae, juſſit omnes pſallentes ſimul proficiſci in Marnium, quod olim fuerat, ipſe vero ſequebatur portans Sanctum Evangelium, & circa ſe habens pium Clerum, re vera imitans Chriſtum cum Diſcipulis; præcedebat autem Populum ſemper memorandus Barocbas, veneranda Crucis portans effigiem*.

XIII. At vero addubitari nequit, quin una com ipſa Cruce præferretur in Sacris Proceſſionibus Sacer Evangelii Codex; teſtatorque Jacobus Eveillon in Opuſculo, *De Proceſſionibus Eccleſiaſticis*, Capite II. viguiſſe ſuo ævo conſuetudinem, Sæcolo ſcilicet proxime elapſo, ut in celebrioribus Proceſſionibus generalibus Civitatis, non tantum Eccleſiam Andegavenſem, ſed & ſingulas Collegiatas, *ut propriam Crucem, ita & proprium Evangelium* præferrent. Recte ait id fieri ex antiquo Eccleſiæ inſtituto, & quidem oon modo apud Latinos, ſed & apud Græcos, probatque ex Codino, Lib. I. Cap. *De Officiis Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ*, Cap. I. ubi *Præfectus Evangelio* appellatur is, qui tenet Evangeliom ad publicas Supplicationes. Sed & de hac re jam nos & alibi diximus.

§. VI.

Edendi, ac bibendi abuſum, ſecumve eſculenta, & poculenta deſerendi in Proceſſionibus, agriſque luſtrandis, & ſuburbanis Eccleſiis viſitandis, tollere Parochi ſtudeant; ac Fideles præſertim die Dominica, quæ proxime Rogationes antecedit, quam hæc dedeceat corruptela, ſæpius admoneant.

COMMENTARIUS.

I. Quum, uti jam alias dictum fuit, Sacra Proceſſio Templi ambulantis ſpeciem præſeferat, ſicoti oeſas eſt manducare, & bibere in Templo, juxta illud Apoſtoli in Epiſtola I. ad Corinthios, Cap. XI. *Numquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum, aut Eccleſiam Dei contemnitis?* ita qooque & io Eccleſiaſticis Proceſſionibus, quæ qnidem vel olim, ut merito dolet Sidonios Apollioaris Arvernorum Epiſcopus, Lib. V. Epiſtola XIV. ad Aprum, *ſæpe interpellantium prandiorum obicibus hebetabantur*. Loquitor de Proceſſiooibus Rogationum, io quibus eum edeodi, ac bibeodi abuſum etiam Textus noſtri §. recenſet, ac damnat, & inter alios S. Carolos in Concilio Proviociali I. Mediolaoenſi, Capite, *De Proceſſionibus, & Supplicationibus*, obi ſic inquit: *Edendi, ac bibendi conſuetudinem, ſecumve eſculenta, & poculenta deferendi, aut ea vendendi in Sacris Supplicationibus habendis*,

vi-

vinciſque luſtrandis, & ſuburbanis Eccleſiis viſitandis, Parochi tollere ſtudeant; Fideles ſæpius admonentes præſertim die Dominico, qui proxime ſacras Rogationes antecedit, quam dedeceat, ubi piis orationibus mens, & lingua exercenda eſt, ibi jejunium, quod ad alliciendam Dei gratiam, magnam vim habet, tantiſper ſervari non poſſe. His concinunt permultæ aliæ Synodi, inter quas Salernitana anni MDLXXIX. Tit. XXXIV. Cap. 1. *interdicit omnino Clericis Sæcularibus, & Regularibus omnibus, ne in Proceſſionibus quibuſcumque, aut in Eccleſiis, Eccleſiarum domibus, aut Monaſteriis, antequam abſolutæ Proceſſiones ſint, etiam longioris viæ, vel tardioris horæ prætextu quiſquam comedat, vel bibat. Laicis item, ne eſculenta, & poculenta in Proceſſionibus quibuſcumque deferre, aut venalia quovis modo exponere liceat.* Synodus quoque Provincialis XII. Beneventana anni MDXCIX. Titulo 1. Capite unico expreſſe mandat, ut *abuſus deferendi eſculenta, & pocùlenta poſt Proceſſiones, aut ea vendendi procedentibus in Proceſſione, edendi ibi, vel bibendi cauſa, tollantur omnino.* Rurſus quod Clerici parvuli ad puerilia facile diverterent, ac tranſeuntes per fora fructus emerent, ac manducarent, merito illos a ſacris Proceſſionibus excluſit Vincentius Maria S. R. E. Cardinalis Urſinus Archiepiſcopus Beneventanus, qui fuit poſtea Benedictus Papa XIII. in Appendice ad Beneventanum Provinciale Concilium, quod celebravit anno MDCXCVIII. Cap. V. *De Proceſſionibus*, num. 6.

§. VII.

Proceſſiones prius fieri debent, deinde Miſſa ſolemniter celebrari, niſi aliter ob gravem cauſam, Ordinario, vel Clero videatur.

COMMENTARIUS.

I. Similia his habet Sanctus Carolus in Concilio Provinciali Mediolanenſi IV. Parte II. Conſtitutionum, ſic inter alia inquiens: *Cum Supplicationes publicas, ſolemneſque fieri opus erit, primum earum cauſa Proceſſiones agantur, deinde Miſſa ſolemniter celebretur, niſi aliter ob cauſam Epiſcopus aliquando juſſerit.* Ubi nota, ſoli Epiſcopo concedi, ut ob gravem cauſam diſpenſare poſſit a celebratione Miſſæ poſt peractam Proceſſionem, cum alias ex noſtro §. ea diſpenſandi facultas etiam Clero tribuatur, ideſt principalioribus ex Clero, quia ſcilicet talis cauſa repente oriri poteſt, ut non poſſit de illa Epiſcopus, ſeu Ordinarius conſuli. Porro loquitur hic noſter §. de Proceſſionibus, quæ ex antiquo ritu celebrari ſolent in Feſto Purificationis Deiparæ, in Dominica Palmarum, in Feſto S. Marci, & triduo ante Aſcenſionem Domini, quibus ex inſtitutione Eccleſiæ annexa eſt Miſſa ſolemnis, & quidem dicenda poſt Proceſſionem; expreſſe enim ſic ait Textus noſtri §. *Proceſſiones prius fieri debent, deinde Miſſa ſolemniter celebrari.* Atque id etiam ſervandum puto in Proceſſionibus extraordinariis, quæ ſcilicet variis, ac publicis Eccleſiæ de cauſis in dies indicuntur; indiſtincte enim loquitur noſter §. ideoque ex mente ipſius, peragi debent, & iſtæ extraordinariæ Proceſſiones mane, & terminari cum Miſſa ſolemni, ut vi ſcilicet Sacrificii, efficacius impetretur, quod per publicam Supplicationem poſtulatur. Quod tamen intelligendum eſt, *niſi aliter ob gravem cauſam interdum Ordinario, vel Clero videatur*, ut ait hic idem noſter §.

II. Notandum vero hic illud potiſſimum eſt, quod in ipſo §. noſtro edicitur de Miſſa celebranda poſt Proceſſiones, limitari quidem in Proceſſione Feſti Sanctiſſimi Corporis Chriſti; tunc enim vel ex noſtri Ritualis preſcripto, ut habetur infra Capite V. celebranda prius eſt Miſſa, & deinde fieri Proceſſio debet, in majori ſaltem Civitatis, ſeu Oppidi Eccleſia; nam uſus obtinuit, ut etiam veſperi per totam Octavam prædicti Feſti hujuſmodi Proceſſiones peragantur. Sed quicquid ſit de hoc ritu, quem late explicabimus in Commentariis ad memoratum Caput V. quod inſcriptum eſt, *De Proceſſione in Feſto Corporis Chriſti*, operæ pretium duco ea hoc loco deſcribere, quæ generatim de Proceſſionibus ſtatuit S. Carolus in memorato Concilio Provinciali IV. Mediolanenſi, quæque ad hunc præſentem noſtrum §. ſpectant. Sic ergo inquit: *Quæ vero in hoc Supplicationis munere, precum, & orationum Officia, in Eccleſia, ad quam itum eſt, quæcumque illa ſit, peragenda ſunt, a Capitulo Cathedralis; in Diœceſi autem, a Clero primariæ ſecularis Eccleſiæ, non illius, ad quam ſupplicandi cauſa proceſſum eſt, niſi antiqua conſuetudo aliud ſuaſerit. Miſſæ item Sacrificium, cum ibi faciendum eſt, illud a Capitulo, Clerove Cathedralis; & in Diœceſi, primariæ ſæcularis Eccleſiæ ſolemniter fiat. Quo tempore reliquus Clerus diſcedat licet, miſſione ſolemniter facta, ut in ſuis quiſque Eccleſiæ Conventualem, Parochialemve Miſſam concelebret, niſi aliter quandoque Epiſcopus juſſerit.* Quod hic S. Carolus, ſtatuerunt etiam poſtea & alii Epiſcopi in Synodis ſuis, præſertim vero Vincentius Maria S. R. E. Cardinalis Urſinus in citata ſuperius Appendice num. 13. ubi expreſſe edicit, ut, *ſi cantanda cum Proceſſione ſit Miſſa, hanc ſemper Proceſſio præcedat, niſi in Proceſſione deferendum ſit Euchariſtiæ Sacramentum*; quia ſcilicet, ut ſubdit, *tunc Miſſa neceſſario præcedere debet, in qua Sanctiſſima ipſa Euchariſtia conſecratur, quæ deinde debet in Proceſſione deferri.*

§. VIII.

Proceſſiones autem quædam ſunt ordinariæ, quæ fiunt certis diebus per annum, ut in Feſto Purificationis, & in Dominica Palmarum, & in Litaniis majoribus in Feſto

S. Mar-

S. Marci , & in minoribus Rogationum triduo ante Aſcenſionem , & in die Feſto Corporis Chriſti , vel aliis diebus pro conſuetudine Eccleſiarum.

§. IX.

Quædam vero ſunt extraordinariæ , ut quæ variis , ac publicis Eccleſiæ de cauſis in dies indicuntur.

COMMENTARIUS.

I. NOta eſt illa Sacrarum Proceſſionum diviſio in ordinarias, ideſt, ſtatas, atque perpetuas , totique Eccleſiæ communes , relatas in præcedenti §. VIII. & in extraordinarias , ideſt , temporales , ac arbitrarias variis , ac publicis Eccleſiæ de cauſis in dies indictas , ab Epiſcopo ſcilicet , vel loci Ordioario , qui habet joriſdictionem ordinariam , & principale regimeo in ſpiritualibus , cnjuſmodi ſunt Proceſſiones Eccleſiaſticæ. Debere antem Epiſcopnm in Proceſſiooibus extraordinariis indiceodis , quo maturius procedat , conſilium petere a Capitulo , ooo vero conſenſum , decidit jam Sacra Ritnum Coogregatio die XXIX. Martii anni MDCXXVIII. apud Gavantum in Manuali Epiſcoporum , verbo, *Proceſſio*, in Additione num. I. & in Comenſi VII. Februarii MDCXXXII. apud Barboſam , *De Canonicis , & Dignitatibus* , Capite XLII. oum. 20. expreſſe edixit, *ad Epiſcopum pertinere , cum Capituli tamen conſilio , indicere pablicas Proceſſiones , & præſcribere, quomodo , & quo ſint dirigendæ* . Quod conſilium etiam per Vicarium Generalem , abſente Epiſcopo , requirendum eſſe ab eodem Capitulo , cenſuit eadem Sacra Congregatio in Vigilieo. XXVIII. Septembris MDCXXX. apud laudatum Barboſam loco citato . Et quidem qnod , Epiſcopo abſente , pertineat ad ejus Vicarium Generalem publicam extraordinariam Proceſſionem indicere , docent etiam varii Auctores , quos citat Quarti in Tractatu, *De Proceſſionibus*, Sectione III. Puncto I. Quæſito I. nbi etiam ad finem ait , abſente Vicario Geoerali , ſpectare id munns ad primam Cathedralis Eccleſiæ Dignitatem ex Declaratione ejuſdem Sacræ Rituum Coogregationis , in Tarentina X. Januarii MDXCVII. apud Gavantum citato loco num. 5. & Barboſam in eodem Tractatu , *De Canonicis &c.* Cap. VII. num. 7. ubi etiam alia Decreta recenſet. Sed omiſſis his quæſtionibus , quod ſpectat variam Sacrarnm Proceſſionum diviſionem , præſertim io ordinarias , & extraordinarias , videri plane poteſt , quod de ea re ſcripſimus ſupra in Præſatione ad Tituli præſentis Rubricam ,

CAPUT II.

De Proceſſione in die feſto Purificationis B. Mariæ ſemper Virginis.

I. FEſtum Purificationis Beatæ Mariæ ſemper Virginis , quod a Græcis ὑπαντή , ſeu ὑπαπαντή , ideſt , *occurſus* appellatur , & io antiquioribus Sacramentorum Libris , *Feſtum Sancti Simeonis* dicitur , primam ſui originem exiſtimant oonnulli deberi Juſtiniano Imperatori, qui, exorta Conſtantinopoli lue graviſſima , ut Divinum Numen placaret , hoc Feſtnm primnm inſtitui mandavit . Ita ſane Nicephorus , Lib. XVII. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* , Cap. XXVIII. & Cedrenus , quibus conſeotit Uſuardus in Martyrologio ad diem ſecnndam Februarii ſic ſcribens: *Hypante Domini, & Purificatio Beatæ Virginis ; qnod Feſtum tempore Juſtiniani Imperatoris apud Byzantium , ſeu Conſtantinopolim ſumpſit exordium* . Id anno Chriſti DXLII. factum ſcribit Sigebertus , Cedrenus Juſtiniani anno nono , Theophanes anoo decimoquinto .

II. Docet vero Edmundus Martene in Opere , *De antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis celebrandis Officiis* , Capite XV. qnod eſt de Feſto Purificationis B. Virginis , inſtitutum fuiſſe hoc Feſtum longe ante Juſtiniani tempora, & quidem Sæculo IV. probari ex S. Gregorii Nyſſeni Sermone , quem de Occurſu Domini compoſuit, ubi inter alia hæc habet : *Etenim quando circa tempus , quod eſt archetypum , ut ſic dixerim , præſentis Feſti , is qui forma Divina præditus erat , & formam ſervi ſumpſerat, mediator inter Deum & homines factus , Legis præceptum exeqnens , quadraginta dies natus , infans ſempiternum illud Verbum una cum Genitrice convenientem , atque præſcriptam Hoſtiam portante ad Templum pergebat* . Et paulo poſt : *Cujus hodie nos myſterii memoriam celebrantes &c.* Itaqoe quod ajunt illi Auctores , oon de ſimplici hujus Feſti inſtitutione , ſed de tempore , quo primum Conſtaotinopoli celebrari cœpit , intelligendum ait laudatus Martene , probatque ex his Theophanis , Lib. XVI. Hiſtoriæ , & Landulphi Sagacis io Vita Juſtiniani , verbis : *Anno quintodecimo Imperii Juſtiniani menſe Octobri facta eſt mortalitas Byzantii , & eodem anno Hipapante ſumpſit initium, ut celebraretur apud Byzantium die ſecunda Februarii* .

III. At vero opinioni laudati Martene jam mioime conſentit Thomaſſinus , quippe qui Libro II. *De dierum feſtorum celebratione* , Capite XI. nbi agit de feſto die Purificationis , non obſcure ionuit , teſtimonium S. Gregorii Nyſſeni , aliorumque veterum Patrnm, qui Sæculo IV. claruerunt , nequaquam ſuffragari antiquitati hujus Feſti, qnia ſcilicet *meminerant perſæpe Patres oblati in Æde Hieroſolymitana Divini Pueri , & Purgationis caſtiſſimæ Virginis , ſed ediſſerentes dumtaxat Evangelium S. Lucæ , quod de his agit , vel Nativitatem Divini Verbi, & tanti ortus myſteria commendantes* . Sed oec omittenda , qnæ etiam mox ſubjicit : *Diebus pluribus* , inquit , *peragebantur Nativitatis Solemnia, quibus Divini Verbi Præcones quicquid hac ſpectabat perſequebantur . Neque ullus præterea* ex-

extitit feſtus dies, vel Chriſti, vel Deiparæ, quum nuſquam de eo Patres diſſernerint. Ita ille, qui tamen in eo labi videtur, nullum extitiſſe feſtum diem vel Chriſti, vel Deiparæ, quod nuſquam de eo Patres diſſeroerint, quum certum ſit antiquiſſima eſſe in Eccleſia com Latina, tum Græca, quædam Chriſti Domini Feſta, ac præſertim Natalis ejus, Epiphaniæ, & Reſurrectionis, de quibus Patres, & Græci, & Latini late diſſerueruot, ut videre eſt apnd memoratum Martene in prædicto Opere, *De antiqua Eecleſiæ diſciplina iu Diviuis celebraudis Officiis*, ubi agit de ipſis Feſtis, quinimo etiam apud eundem Thomaſſinum in citato Opere, *De dierum feſtorum celebratione*, ubi varia veterum Patrum loca recenſet ad aſtrucodam quorundam Chriſti Domini dierum feſtorum antiqutitatem, qui in utraque Eccleſia Sæculo Chriſti IV. celebrabantur.

IV. Sed quicquid ſit de aliis Fccleſiæ celebritatibus, quud Purificationem Deiparæ ſpectat, de qua in præſenti agimus, tradit Baronius, repeti poſſe primordia hujus ſolemnitatis a S. Gelaſio I. Pontifice, qui labente Sæculo V. Romæ Lopercalia ſuſtulit, quamvis pudeodæ quædam eorum reliquiæ ſupereſſent. Oratio illius, qua Lupercalia exagitat, edita eſt in Coociliurum Collectione, & in Annalibus Eccleſiaſticis. Vebemeos quidem eſt bujuſmodi conjectura, qoum, ut obſervat Thomaſſinus in prædicto Opere, Lib. II. Capite XI. num. II. *Februa*, unde Februarius menſis eſt apellatus, Sacra fuerint, & expiationes Romanorum. Liquet ex Græcurum, Latinorumque monumentis, in biſce expiationihus bomines Saturno immolatos fuiſſe, Cœperunt tamen deinde Itali Saturno offerre, non jam bomines, ſed bominum ſimulacra; verum animadvertentes vocem illa φῶτα, non unum hominem, ſed lucem etiam ſignificare, cæteris miſſis, Saturnum accenſis facibus coluerunt; *Aras Saturuias*, inquit Macrnbius Lib. I. Saturoalium, Cap. VII. *non mactaudo viros, ſed accenſis luminaribus excolentes. Quia non ſolum virum, ſed & lumina φῶτα ſignificat, Inde mos per Saturnalia miſſitandis cereis cœpit.*

V. Non igitur a veritate abhorret, Solemnitatem Feſti Purificationis Deiparæ, quæ in diem ſecundam menſis Februarii incidit, cum Proceſſione, & cereorum ritu, inſtitui oportuiſſe, ut impia Lupercalium celebritas, ſanctiſſimis myſteriis, ac cæremoniis invectis, aboleretur. Patet id quidem ex Sermone S. Ildephonſi Archiepiſcopi Toletani, ubi ſic inquit. *Vocatur Græco vocabulo* ὑπάντη, *quod Latine obviatio diei poteſt;* ὑπαντᾷν *enim Græce obviare dicitur. Proinde bæc Feſlivitas tali vocabulo notatur, quia quum Dominus lodierna die in Templum a parentibus fuiſſet delatus, a Sanctis, quos plurimos tunc Hieroſolymis fuiſſe, non dubium eſt, ei obvlari credimus. Agitur autem bæc Feſtivitas menſe Februario, quem Romani adbuc Pagani a Februo, ideſt, Plutone ſic vocaverunt, quem potentiſſimum Purgationis credebant. Februare enim purgare dicimus. Quo menſe luſtrabatur Civitas, & Diis Manibus offerebant Sacrificia, quorum auxilio, & virtute totum Orbem ſe ſubjugaſſe putabant. Quam luſtrandi conſuetudinem congrue, & religioſe Chriſtiana mutavit Religio, quum eodem menſe, ideſt, bodierna die in bonore Sanctæ Dei Genitricis, & perpetuæ Virginis Mariæ, non ſolum Clerus, ſed & omnis plebs Eccleſiarum loca cum cereis, & diverſis Hymnis luſtrantes circumeunt; non jam in memoriam terreni Imperii quinquennem, ſed ob recordationem Cæleſtis Regni perennem, quando juxta Evangelicam parabolam omnes Sancti eum bonorum operum lampadibus in fine Mundi Sponſo Chriſto obviantes, ab eo in thalamum æternæ felicitatis ſunt introducendi.*

VI. Mortem nbiit S. Ildephouſus, qui bæc ſcripſit, annu DCLXVII. centum & quindecim poſt feſtum hunc diem a Juſtiniano, ut ajunt nonnulli, inſtitutum annis, ex Anaſtaſio Bibliothecario Theophanem ſequuto, *Anno Juſtiniani XV. Chriſti DXLI. menſe Octobrio facta Byzantii mortalitas, & eodem anno Hypapanti ſumpſit initium, ut celebraretur apud Byzantium die ſecunda menſis Februarii.* Nempe ſtatuit Juſtinianus Conſtantinopuli celebrari hoc Feſtum, quod jam alias, ut ſuperius dictum eſt, longe ante ipſum fuerat inſtitutum. Quicquid ſit, Ildephonſi æqualis fuit S. Eligius Epiſcopus Noviodunenſis, ejuſque Sermo in Purificationem ſupereſt, ubi quæ ex Ildephonſo Toletano Epiſcopo attulimus, fuſius repetit. Hortatur nos, ut Deo Patri Filium offeramus, tanquam ſcelerom expiationem, & per hanc ab ipſo crimina noſtra deleantur, dum ei cum Simeone accurrimus, accenſas lampades præferentes, puras ſcilicet a ſcelere manus, & pectus divinarum rerum amore flagrans: *Cum Domina noſtra eum oblaturi*, inquit, *aut cam Simeone ſuſcepturi, cum cereis, & Hymnis, puritate meutis, atque lucidis operibus ſplendidi &c.* Obſervat Thomaſſinus loco citato, num. V. Byzantinorum Principum magnam tunc fuiſſe in Occidente auctoritatem, ideoque non mirum, ſi brevi temporis intervallo Celebritas bæc probata fuerit ab Hiſpanis, & Gallis. Quibus addi poſſunt etiam Angli, nam ſimilia his, quæ tradunt Ildephonſus, & Eligius, docet Venerabilis Beda in Libro, *De temporum ratione*, Cap. X.

VII. Cæterum ſcite notat poſt alios eruditus Martene in memorato Opere, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina in Diviuis celebrandis Officiis*, Cap. XV. num. II. inſtitutum fuiſſe Feſtum ipſum Purificationis Virginis a Gelaſio I. Summo Pontifice, probatque ex ejus Libellu adverſus Andrnmachum, quo dicta Lupercalia exagitavit. Quamobrem quod Ordo Romanus, & vulgatos Alcuinus ajunt, Sergium Papam præcepiſſe Litanias fieri in die præſentationis Domini in Templu, ſtare minime puteſt; neque etiam Geſta Romanorum Pontificum, quæ ad id probandnm citant, plane evincunt; ſed ſolum, ut Proceſſio, quæ in Purificationis Deiparæ Feſto fieri conſueverat, in aliis B. Mariæ Solemnitatibus celebraretur; vel quæ nullo prius determinata erat in lucu, deinceps ab Eccleſia S. Adriani ad B. Mariam majorem procederet. Sic enim habet Anaſtaſius in Vita Sergii Papæ I. qui electus fuit anno DCLVII. *Conſtituit autem, ut diebus Annunciationis Domini, Nativitatis, & Dormitionis Sanctæ Dei Genitricis, ſemperque Virginis Mariæ, ac S. Simeonis, quod Lypapantem Græci appellant, Litania exeat a S. Adriano, & ad S. Mariam Populus occurrat.*

VIII. Quum duu præſertim hac in Feſtivitate ſingularia occurrant, ac primum quidem cereorum benedictiu, & diſtributio, & deinde Proceſſiu, de qua infra in Cummentariis ad §. I. & ſequen-

quentes, quod benedictionem ſpectat, tametſi nulla de ipſa habeator mentio apud Amalarium, Valſridum, & volgatum Alcoinum, qui cereos tantum a Pontiſice dari aſſerit; ſed neque in Gelaſiano, Gregoriano, Gellonenſi, aliiſque ab annis mille ſcriptis Sacramentariis, aliquid de eo benedicendi cereos ritu extet; addubitari nihilominus neqoit, quin antiqua ſit ea benedictio, & in variis Eccleſiis uſitata ab annis circiter CM. uti conſtat ex antiquo Miſſali Eccleſiæ Turonenſis annorum circiter CM. ubi tamen unica oratio *ad luminaria benedicenda* reperitur deſcripta a laudato Martene poſt numerum v. qoæ eſt hujuſmodi: *Deus verum lumen, æternæ lucis propagator, & auctor, infunde cordibus tuorum Fidelium perpetui luminis claritatem, ut quicumque in Templo ſanctæ gloriæ tuæ præſentium luminum adornantur lucernis, omniam vitiorum contagiis expiati, in Templo cæleſtis habitationis tuæ cum fructu bonorum operum tibi valeant præſentari. Per.* Jam non deſunt & alii antiqui Rituales Codices, ex quibus conſtat, cereorum benedictionem paucioribus olim orationibus completam fuiſſe. Unicam domtaxat aſſignat antiquus Codex Corbejenſis, unicam Carnotenſe S. Jnannis, Gaſtinenſe, & Cabilonenſe Ordinaria. Duas legere eſt in antiquis Miſſalibos Bituricenſi, Catalaunenſi, & Pictavienſi, itemque in Rituali Sueſſionenſi, & Turonenſi S. Martini. Duas etiam habet antiquus ms. Codex Floriacenſis, quibus ſancti Evangelii lectio pronuncianda præmittitur. Tres præſcribit Ordinarium Silvanectenſe, uti & Pontificale Eccleſiæ Aotiſſiodorenſis, ex cujus præſcripto, ſacta benedictione, cerei thurificandi ſunt, *thurificato tamen prius Altari*: Adolebantur ſcilicet cerei iſti thure, poſtquam fuerant Aqua benedicta aſperſi, ut ex variis priſcis Ritualibus liquet, præſertim vero ex ms. Cndice Eccleſiæ Narbonenſis annorum circiter DCC. Pontificali Eccleſiæ Apamienſis in Syria, & Ordinario Eccleſiæ Cabilonenſis.

IX. In qoibnſdam præterea locis præter cereorum benedictionem, benedicebatur & novus ignis prios e ſilice excuſſus, unde cerei erant accendendi, ejuſque ritus memioit S. Bernardus Sermone II. *De Purificatione*, oom. 1. itemque varii antiqui Rituales Codices, a laodato Martene allati, inter quos Codex Eccleſiæ Narbonenſis annorum circiter DCC. ubi agit de benedictione candelarum in Purificatione B. Mariæ, hanc habet orationem ad benedictionem novi ignis: *Domine Sancte Pater, æterne Deus, bene ✠ dicere, & ſancti ✠ ficare digneris ignem iſtum, quem nos indigni ſuſcipimus per invocationem Unigeniti tui Domini noſtri Jeſu Chriſti, quem hodie repræſentatum juſtum Simeonem tuum ante faciem omnium populorum eſſe lumen ſcilicet gentibus ad gloriam plebis tuæ Iſrael Prophetico ſpiritu docuiſſe, te quæſumus Domine, benedicere digneris lumen iſtud, & omnibus ipſum in manibus geſtantibus vere lumen tuæ pietatis concede, ut te cognoſcentes, per viam virtutum ad te valeant pervenire. Per eundem.* Ex hoc novo igne accenſo accendebatur cereus unus, ex quo deinde, qui ſacræ ſuoctioni intererant, ſuos cereos accendebant. Poſt illuminatum autem cereum illom ex novo igne, oti dictum eſt, oratio iſta pronunciabatur ex præſcripto ejuſdem Codicis Narbonenſis: *Domine Sancte Pater, exaudi nos, lumen indeficiens, tu et Sanctus omnium conditor luminum, bene ✠ dic, Domine, hoc lumen, quod a te ſanctificatum, & benedictum eſt; & ſicut tu illuminaſti omnem Mundum, ſic ab eo lumine accendamur, & illuminemur igne caritatis; ſicut illuminaſti Moyſen, ita illumina corda noſtra, & ſenſus noſtros, ut ad vitam æternam pervenire mereamur. Per.*

X. Longum eſſet varias orationum formulas deſcribere, quæ ex variorum Ritualium antiquorum præſcripto ad benedicendos cereos, & ignem novum, ex quo cerei accendebantur, dici olim ſolebant. Videri poſſunt apud Martene, qui etiam & alios ritus recenſet in ipſa cereorum benedictione uſitatos. Certe quibuſdam in locis ſinguli ſingulos in manibus cereos tenebant, dum benedictio perageretur, ut in Eccleſiis Lemovicenſibus S. Stephani, & S. Martialis; ſed alibi paſſim ſuper tapete, aot Altare deponebantur ante Sacerdotem, qui illos benedicebat: *Proſternatur tapete, & deſuper ponantur candelæ, benedicenturque cum magna veneratione ab Epiſcopo, vel Decano, aut hebdomadario &c.* Verba ſunt antiqoi Pnntificalis Eccleſiæ Biſuntinæ, ubi agit de benedictione candelarum in Purificatione B. Mariæ. Ex ms. autem Ordinario Eccleſiæ Cabilonenſis, *dum cantatur Tertia, benedicuntur cerei ſuper Altare Beatæ Virginis ab Epiſcopo, vel ab illo, qui debet cantare Miſſam &c.* Sed ſtandum hodie Rubricæ Miſſalis Romani, Parte IV. Tit. XIV. num. 3. ex cujus præſcripto Sacerdos beoedicturus candelas, *indutus Pluviali violaceo, vel ſine Caſula, cum Miniſtris ſimiliter indutis, procedit ad benedicendum candelas in medio ante Altare, vel ad cornu Epiſtolæ poſitas &c.* Non ergo poni debent candelæ ipſæ benedicendæ ſuper Altare, ſed *ante Altare, vel ad cornu Epiſtolæ*; qui quidem locus eſt aptior ad ritum, ut ibidem notat Gavantus, citans Cæremooiale Epiſcoporum Lib. II. Cap. XVII. io cujus Commentariis plura nos ſcitu digna notavimus ad caodelarum ipſam benedictionem ſpectantia.

XI. Foit autem antiquus mos, ut cerei benediceodi in Feſto Purificationis Deiparæ, a Fidelibus ad Eccleſiam deſerrentur, benedictique rite a Sacerdote, atque accenſi, in Proceſſione geſtarentur. Id plane addiſcimus ex variis aotiquis Ritualibus, atque ex Vita S. Dunſtani Archiepiſcopi Cantuarieoſis edita ab Osberto Monacho ejus Diſcipulo apud Sorium ad diem XVIII. Maji, Cap. I. *Pater Dunſtani cum matre ad Dei ſervitium properabant, ambo cereos, quos pro ritu ipſius diei offerrent deferentes &c.* Sed invaluit deinde conſuetudo, variis etiam Synodorum Decretis confirmata, ut caodelæ ipſæ in Feſto Purificationis Virginis Parochorum ſumptibus diſtribuerentur. Ita plane ſtatuit inter alios Sanctus Carolus in Syoodo Mediolanenſi Diœceſana XI. in Monitis executioois Decretorum, quæ ad Parochos pertinent: *Parochi... candelas die feſto Purificationis, aut olivas Parochialibus ſuis.... diſtribuendas parent ſumptibus ſuis, propoſita mulcta gravi, ſi nunquam defecerint.* Porro varios abuſus, qui in ipſam candelarum, & palmarum benedictionem, diſtributiooemque irrepſerant, conatus eſt penitus tollere idem Sanctiſſimus Præſul in Concilio Provinciali Mediolanenſi III. Capite, *Quæ ad Sacramentalia, & Sacramenta generatim pertinent*, ubi ſic inter alia ſtatuit: *Quamobrem edi-*

edicimus, ne alio loco, niſi in Eccleſia, neque dum manibus laicorum tenentur, ſed conſtituto loco poſitæ, ſolemnibus cæremoniis benedicantur; & ſingulæ ſingulis diſtributæ, tum Palmæ, tum candelæ accenſæ, manibus per eos, qui acceperint, geſtentur ex Eccleſiæ inſtituto, dum ſtatis illis diebus Proceſſiones, & ſacræ aliæ actiones habentur.

XII. Sed non omittenda quæ & mox adjungit, ſic inquiens: *Utque præterea introducto ei uſui occurratur, quo multis locis in hac Provincia fit, ut illæ vel candelæ, vel Palmæ, olivæque ſacro eo ritu benedictæ, non in Eccleſia a quibuſdam ſumantur, ſed ad eos domum deferantur; & quod gravius eſt, a laicis quibuſdam quaſi tributum quoddam ſibi a Parochis, vel ab aliis quibuſvis debitum, illæ exigantur; decernimus, ut (ſalvo ſiquod Patronus aliquis Beneficii habet illas exigendi jure) iis ſolum, qui in Eccleſia intererunt, & illis item tantum tradi liceat, qui iis ipſis diebus ad illam Eccleſiam convenire ſolent, ſed non potuerunt, vel quia ægroti, vel alia legitima cauſa impediti.* Idem plane mandant & aliæ plures Synodi in noſtra Italia celebratæ, inter quas Beneventana Provincialis x. ſub Jacobo III. Cardinale Sabello habita anno MDLXVII. Titulo VI. qui inſcriptus eſt, *De tollendo abuſu deferendi domum cereos in Feſto Purificationis B. M. V.* Capite unico, diſtricte præcipit, ut cerei ipſi præſentibus in Eccleſia tantum diſtribuantur, accenſique in Proceſſione geſtentur: *Abuſus*, inquit, *multis in locis inolevit, quod ſolitos dari cereos in die Purificationis B. Mariæ Virginis ex veteri Eccleſiæ inſtituto, ut igne accenſi in ſolemni Proceſſione deferantur, quibus ſinceritas Virginis demonſtratur, quæ lucem edidit, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc Mundum, jam homines in Eccleſia non recipiant, & in Proceſſione deferant, ſed paulatim incuria Rectorum, & avaritia, & faſtu quodam parochianorum, eo res deducta eſt, ut quaſi tributum eos velint ſibi tradi, & domum deferri. Quare abuſum hunc tollendum decernimus, ne quæ pietatis, & honoris Dei cauſa ab Eccleſia inſtituta ſunt, ad quæſtum, & tributum convertantur. Præcipimuſque Rectoribus quibuſcumque, ne eos cereos, niſi his, qui in Eccleſia intererunt, ut eos accendant, & in Proceſſione deferant, tradant.* Viguiſſe etiam deinde eundem abuſum in ipſa Provincia Beneventana deferendi ſcilicet cereos benedictos in Feſto Purificationis per domos, conſtat ex Concilio Provinciali XIII. Beneventano anni MDCLVI. ſub Joanne Baptiſta Foppa, Titulo XLVIII. ubi etiam recitatum Decretum Cardinalis Sabelli inſtauratur; itemque ex Concilio XIV. anni MDCXCIII. ſub Fr. Vincentio Maria Cardinali Urſino, qui fuit poſtea Benedictus Papa XIII. Titulo III. Cap. II.

XIII. His addi & poſſent variæ aliarum Synodorum ſanctiones, ac Sacrarum Congregationum Concilii Tridentini Interpretum, & Rituum Decreta, allata a Barboſa, Pignatello, Riccio, Monacello, Urſaya, & aliis, qui praxim forenſem enarrant. Sed lubet hic potius ſacros benedictionis candelarum ritus, & virtutes deſcribere ex S. Carolo, qui in Concilio Provinciali Mediolanenſi V. Capite, *Quæ ad Sacramentalia, & Sacramenta generatim pertinent*, eoſdem egregie explicuit, mandavitque Parochis, Concionatoribuſve, ut illos Fidelibus exponerent: *Die ſacro Purificationis Beatiſſimæ Mariæ Virginis uſus, rituſque Benedictionis candelarum, cereorumve, cum plenus myſteriorum eſt, tum ſalutarium utilitatum; quas non ſolum ex orationibus, quibus Eccleſia in ea Benedictione utitur, ſed ex omni Rituali Libro probato Parochus, Concionatorve eo ipſo die Fidelibus ſtudioſe exponat, quo religioſius illas, & geſtent, & habeant. Nam cum illius Benedictionis precatio ad alia multa referatur, tum ad hæc inprimit. Ut candelæ valeant ad ſanitatem animæ, & corporis, terra, marique. Ut de locis, ubi accendentur, dæmon, & quicquid dæmonis ars molitur, machinaturve, depellatur. Ut mentes, & corda Fidelium, igne & ſplendore Sancti Spiritus accendantur, illuſtrenturque, ac depulſis vitiorum tenebris, videant quæ ſint Deo grata, & ſaluti utilia. Ut ignis charitatis cum lumine Fidei in animis accendatur, quo ad lumen æternum vitæ cæleſtis perducamur. Hæc ſibi omnia a Chriſto Domino, qui eſt Deus verus, & ſplendor lucis æternæ, ſibi concedi precantur, interceſſione, & ſanctiſſimis meritis Beatæ Mariæ Virginis, quicumque Fideles in illius honorem candelas, quibus Benedictionis preces eo die adhibitæ ſunt, devote geſtant.* Sed de his etiam infra in Commentariis ad ſequentes Paragraphos.

§. I.

Completa Benedictione, & diſtributione candelarum, ut in Miſſali Romano reformato, fit Proceſſio. Et primo Celebrans imponit incenſum in thuribulum; deinde Diaconus vertens ſe ad populum, dicit: *Procedamus in pace*. Et Chorus reſpondet: *In Nomine Chriſti. Amen.*

COMMENTARIUS.

I. CAndelarum Benedictione, & diſtributione peracta, *ut in Miſſali Romano reformato, fit Proceſſio*, ait hic noſter §. I. *& primo Celebrans imponit incenſum in thuribulum, deinde Diaconus vertens ſe ad populum dicit*, Procedamus in pace; *& Chorus reſpondet*: In Nomine Chriſti. Amen. Juxta Cæremonialis Epiſcoporum præſcriptum, Lib. II. Capite XVI. §. XV. dum Epiſcopus imponit incenſum in thuribulum, *accenditur candela Epiſcopi, quam tenet ejus Cubicularius, ſeu Capellanus, & pariter omnium aliorum, maxime de Clero, niſi a principio fuiſſent accenſæ*. At vero, ſi antiquum ritum Eccleſiæ Narbonenſis ſpectemus, ut in ejus ms. Codice legitur ante annos DC. exarato apud Martene in Libro, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis celebrandis Officiis*, Capite XV. Ordine II. Diaconus ex novo igne ca-

die benedicto, verſa facie ad populum, ſuppreſſa voce ajebat: *Venite, & accendite*; reſpondebatque Chorus: *Aptate veſtras lampades, ecce Sponſus venit, exite obviam ei*. Quo ter dicto, *ſemper elevando vocem*, dum ipſa Antiphona prædicto modo cantabatur, accendebantur candelæ; eiſque accenſis, Cantor incipiebat Antiphonam, *Lumen ad revelationem gentium*, eamque Chorus totam decantabat. Juxta ms. Pontificale Eccleſiæ Apamienſis in Syria annorum circiter D. facta cereorum diſtributione, unuſquiſque ſuum illuminabat; ſed ex ms. Arelatenſis Eccleſiæ Pontificali, accenſi diſtribuebantur cerei, dumque accenderentur, inchoabat Cantor Antiphonam, *Venite, & accendite lampades &c.* ac deinde Præcentor Antiphonam illam, *Lumen ad revelationem &c.* Ex ms. Miſſali Eccleſiæ Rotomagenſis, benedicto novo igne, de eo accendebantur candelæ, ſeu cerei, & diſtribuebantur, Clero cantante prædictam Antiphonam; *Lumen ad revelationem gentium &c.*

II. Quicquid ſit de variis aliis antiquis Miſſalibus, quæ afferri huc poſſent, in eo omnia conveniunt, accendi debuiſſe cereos initio Proceſſionis, & antequam Diaconus ea verba proferret, *Procedamus in pace*, eique Chorus reſponderet, *In Nomine Chriſti, Amen*, juxta antiquum ritum, cujus inter alios Ritnales Codices meminit Romanus Ordo XII. Auctore Cencio. Teſte Barruſaldo in ſua ad hunc §. adnotatione verſiculus ipſe, *Procedamus in pace*, eſt antiquiſſimi uſus in Eccleſia, & olim in omnibus Proceſſionibus adhibebatur, ſed poſtea in Miſſali reformato a Summis Pontificibus Clemente, & Urbano Octavis, reſtrictus fuit ad duas tantummodo Proceſſiones, nempe ad iſtam candelarum in Feſto Purificationis Deiparæ, & ad illam Palmarum, de qua infra ſuo loco dicemus.

§. II.

Præcedit thuriferarius cum thuribulo fumigante, deinde Subdiaconus paratus deferens Crucem, medius inter duos Acolythos cum candelabris, & candelis accenſis; ſequitur Clerus per ordinem, ultimo Celebrans cum Diacono a ſiniſtris, omnes cum candelis accenſis in manibus, & cantantur Antiphonæ ſequentes.

Antiphona.

Adorna thalamum tuum Sion, & ſuſcipe Regem Chriſtum; amplectere Mariam, quæ eſt cæleſtis porta; ipſa enim portat Regem gloriæ novi luminis. Subſiſtit Virgo adducens manibus Filium ante luciferum genitum; quem accipiens Simeon in ulnas ſuas, prædicavit populis Dominum eum eſſe vitæ, & mortis, & Salvatorem mundi.

Alia Antiphona.

Reſponſum accepit Simeon a Spiritu Sancto, non viſurum ſe mortem, niſi videret Chriſtum Domini. Et cum inducerent puerum in Templum, accepit eum in ulnas ſuas, & benedixit Deum, & dixit: Nunc dimittis ſervum tuum Domine in pace. ℣. *Cum inducerent puerum Jeſum parentes ejus, ut facerent ſecundum conſuetudinem Legis pro eo, ipſe accepit eum in ulnas ſuas.*

COMMENTARIUS.

I. QUum ad calcandam præcipue Gentilium ſuperſtitionem hæc Proceſſio, ſeu Supplicatio, inſtituta fuerit, uti jam ſuperius oſtendimus, hinc olim vel ipſi Romani Pontifices Maximi, & Cardinales ab Eccleſia S. Adriani ad S. Mariæ Baſilicam nudis pedibus procedebant, teſte Cencio in Ordine Romano XII. Cap. V. *Dominus Papa ſequitur Proceſſionem, cumque venerit ad portam ipſius Eccleſiæ, exuit planellos, & nudis pedibus vadit cum aliis in Proceſſione uſque ad prædictam Eccleſiam B. Mariæ Majoris*. Claruit Cencius Sæculo XIII. ritumque ab eo memoratum confirmat etiam Jacobus Gaetanus, qui eodem Sæculo labente claruit, & initio ſequentis, in Ordine Romano XIV. Cap. LXXVIII. ſic inquiens *Advertendum, quod ſi Proceſſiones hujuſmodi fierent Romæ per Papam, & ſolemniter in locis, ubi Papa bis tribus diebus eſſet celebraturus, Papa paratus eſſet ſolemniter etiam in Proceſſione paramentis Pontificalibus, & cum Pallio, & iret diſcalciatus ipſe, & omnes Cardinales, & Prælati in Proceſſione ſaltem in hac die Purificationis ab Eccleſia Sancti Adriani uſque ad S. Mariam Majorem, & in die Cinerum ab Eccleſia S. Suſannæ uſque ad S. Sabinam, ubi eſt Statio*. Servatum præcipue fuiſſe & a Monachis hunc ritum, ut in hac ſcilicet Proceſſione, & in aliis permultis, pedibus nudis incederent, ex S. Odilone addiſcimus, qui, teſte Udalrico, Lib. I. Cap. XLI. apud Martene, Lib. III. *De antiquis Monachorum ritibus*, Capite IX. num. II. *Vir plane miſericordiæ perpendens, quam difficile nonnulli Fratrum pati poſſent, ut in tanta hyemis aliquando aſperitate nudis quoque pedibus procederent, hujuſmodi Proceſſionem in IV. & VI. Feria a Calendis Novembris uſque ad caput jejunii pro pietate ſua indulſerit*.

II. Sed omiſſo hoc ritu, antiqua eſt ipſa Proceſſio, uti late dictum eſt in Rubricam hujus Tituli, inſtitutaque fuit ad denotandam ſcilicet, ut ait Durandus, Lib. VII. *Rationalis Divinorum Officiorum*, Cap. VI. num. 12. Proceſſionem illam, *quam B. Virgo, & S. Joſephus ad Templum fecerunt*, ad quod nempe tulerunt puerum Jeſum, ut ſiſterent eum Domino, ſicuti legitur in Evangelio Lucæ, Cap. II. ſive ut habet Jacobus Eveillon in Libro, *De Proceſſionibus Eccleſiaſticis*, Cap. VII. in memoriam illius diei, quo Chriſto Domino cum Matre, & Joſepho ad Templum accedenti obviam venerunt Simeon, & Anna, gratulantes, & benedicentes Deum, ut in citato

Evan-

Evangelii loco dicitur, unde hujus ſolemnitatis Officium exorditur Eccleſia ab Invitatorio: *Ecce venit ad Templum ſanctum ſuum dominator Dominus, gaude, & lætare Sion occurrens Deo tuo.* Porro ex præſcripto noſtri §. *præcedit thuriferarius cum thuribulo fumigante, deinde Subdiaconus paratus medius inter duos Acolythos cum candelabris, & candelis accenſis.* Idem totidem verbis ſtatuit Rubrica Miſſalis Romani, Parte IV. Tit. XII. num. 6. cujus Expoſitores recte notant, Subdiaconum paratum Crucem deferentem debere tunc quidem eſſe indutum Planeta plicata, nec alium Subdiaconum adhibendum, qui una cum Celebrante, & Diacono incedat, cum vel ex hoc noſtro §. conſtet, Celebrantem in hac Proceſſione ultimo incedere cum ſolo Diacono, qui erit ab ejus ſiniſtris: *Ultimo*, inquit, *Celebrans cum Diacono a ſiniſtris.* Cæterum quod Antiphonas ſpectat, & Verſiculos in iſta Proceſſione cantandos, deſumpti ſunt iſti ex variis ejuſdem Evangelii locis, & leguntur paſſim in antiquis Miſſalibus, ac Ritualibus, Ordinibuſque Romanis, eorumque inter alios meminit citato loco Durandus.

III. Porro curioſus eſt ritus, quem in hac Proceſſione ſervandum præſcripſit olim ms. Ordinarium Inſignis Eccleſiæ Cabilonenſis in Galliis apud Martene in Libro, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis celebrandis Officiis*, Capite XV. Ordine VII. quemque lubet ad calcem hujus Commentarii deſcribere: *Finita Benedictione*, inquit, *& Aqua benedicta aſperſa ſuper cereos, & thurificatis etiam illis, accenduntur, & venit in Choro Proceſſio, incipiente Choriſta*, Lumen ad revelationem. *Cantatur totus Pſalmus*, Nunc dimittis. *Repetita Antiphona*, Lumen, *poſt quemlibet verſum, & poſt* Gloria Patri. *In Cappis eſt Proceſſio, & deferant omnes in manibus cereos ardentes, præter minores, & reſervent eos uſque ad Offertorium, qui offerre voluerint. Ad Proceſſionem incipit Succentor Antiphonam*, Ave gratia. *Et quamdiu durat, præter ſolitum fit Statio in primo panno. Poſtea incipitur alia Antiphona*, Adorna thalamum, *& fit Statio in ſecundo panno. Poſtea incipitur alia Antiphona*, Reſponſum, *& prætenditur uſque ad tertium pannum. Et cum dicitur pars illa*, Accepit eum Simeon, *paratus eſt Sacerdos in veſtimento Sacerdotali, & inſula Alba, capite cooperto tenens manus ſub inſula in figura Simeonis, Diacono verſo ad ipſum, Ceroferarii hinc inde, & accipit thuribulum, thurificans Textum, & deoſculans, recipit eum inter brachia more Simeonis, & tunc incipitur Antiphona, Hæc eſt Regina &c.* Textus, cujus hic meminit memoratum Cabilonenſe Ordinarium, eſt Sacer Evangelii Codex Chriſtum repræſentans, deferri ſolitus in Sacris Proceſſionibus, ut ſupra diximus, & dicemus etiam infra. Varias id genus repræſentationes legere eſt quidem in Ritualibus antiquioribus, atque in multis Conciliis Provincialibus, & Diœceſanis, quæ poſterioribus Sæculis ſublatæ tandem ſuere, quod riſum potius, quam devotionem moverent.

§. III.

Et ingrediendo Eccleſiam, cantatur ℟. *Obtulerunt Domino par turturum, aut duos pullos columbarum. Sicut ſcriptum eſt in Lege Domini.* ℣. *Poſtquam impleti ſunt dies purgationis Mariæ, ſecundum Legem Moyſi, tulerunt Jeſum in Jeruſalem, ut ſiſterent eum Domino. Sicut ſcriptum.* ℣. *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto. Sicut ſcriptum.*

COMMENTARIUS.

I. TAmetſi illud ex hoc noſtro §. conſtet, Proceſſionem die Purificationis Deiparæ non modo per Eccleſiam fieri, verum etiam extra Eccleſiam, & deinde poſt aliquem viæ tractum ad eandem redire; ſi veterem tamen ritum ſpectemus, ibat ipſa per varias Eccleſias, ac Urbis, Oppidive loca, ut impii ſcilicet ethnicæ religionis ritus, ſanctiſſimis myſteriis, ac cæremoniis invectis, abolerentur. Teſtatur id quidem S. Hildephonſus Archiepiſcopus Toletanus, qui obiit anno DCLXVII. in ſuo priore Sermone, quem de hoc Feſto habuit, ubi ſic inter alia inquit: *Agitur autem hæc Feſtivitas menſe Februario, quem Romani adhuc Pagani a Februo, ideſt Plutone ſic vocaverunt, quem potentiſſimum purgationis credebant. Februare enim purgare dicimus. Quo menſe luſtrabatur Civitas, & Diis Manibus offerebant Sacrificia, quorum auxilio, & virtute totum Orbem ſe ſubjugaſſe putabant. Quam luſtrandi conſuetudinem congrue, & religioſe Chriſtiana mutavit Religio, quum eodem menſe, ideſt, hodierna die in honore Sanctæ Dei Genitricis, & perpetuæ Virginis Mariæ non ſolum Clerus, ſed & omnis plebs Eccleſiarum loca cum cereis, & diverſis Hymnis luſtrantes circumeunt, non jam in memoriam terreni Imperii quinquennem, ſed ob recordationem Cæleſtis Regni perennem, quando juxta Evangelicam parabolam omnes Sancti cum bonorum operum lampadibus in fine mundi Sponſo Chriſto obviantes, ab eo in thalamum æternæ felicitatis ſunt introducendi.* Sane Romæ S. Sergius Papa I. ut in ejus Vita ſcribit Anaſtaſius, ſtatuit quidem, ut Proceſſio hac die exiret a S. Adriano, & ad S. Mariam populus occurreret. Mortem autem obiit laudatus Pontifex anno DCCI. Juxta ms. Pontificale Eccleſiæ Arelatenſis apud Martene, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis celebrandis Officiis*, Cap. XV. Ordine IV. pergebat etiam iſta Proceſſio per varias Eccleſias Civitatis, in iiſque variæ Antiphonæ, ac Reſponſoria etiam in hoc noſtro §. notata decantabantur.

II. At vero communis ille eſt hodie ritus, ac in præſenti etiam Capite præſcriptus, ut iſta nimirum Proceſſio ad eandem Eccleſiam, unde exiit, confecto aliquo viæ tractu, revertatur, in ejuſque ingreſſu, Verſiculi, atque Reſponſoria canantur præſcripta in hoc noſtro §. a citato ſuperius Lucæ Evangelio accepta, quæ una cum aliis permultis leguntur etiam in antiquis Miſſalibus, Ritualibuſque, ab eodem Martene allatis. Cæterum quid agendum, ſi Proceſſio ob pluviam,

viam, ſive ob aliud impedimentum extra Eccleſiam exire nequeat; puto equidem, faciendam tunc pec Eccleſiam Proceſſionem, uti vidi in vaciis Eccleſiis Urbis ſervatum. Id quod potiſſimum ſervandum eſt in Proceſſionibus longioris viæ, & ubi in ipſis Sacræ Sanctorum Reliquiæ, & multo magis ubi Sanctiſſima Euchariſtia geſtaretur; non enim decet, ut hujuſmodi Pcoceſſiones tempoce pluvio celebcarentur, ad vitandam irreverentiam, & illorum incommodum, qui Sacris Proceſſionibus interſunt. Atque id eſt, quod in variis etiam Synodis cautum fuit.

§. IV.

Finita Proceſſione, Celebrans, & Miniſtri, depoſitis violaceis, accipiunt paramenta alba pro Miſſa. Et candelæ tenentur in manibus accenſæ, dum legitur Evangelium, & iterum ad elevationem Sacramenti uſque ad Communionem.

COMMENTARIUS.

I. QUamquam in Proceſſione, quæ fit die feſto Purificationis Virginis, a Celebrante, & a Miniſtris in ſacris indumentis ex priſco ritu, & Rubricis Romani Miſſalis adhibendus ſit color violaceus, uti videre eſt apud Gavantum, Parte 1. Tit. XVIII. num. 5. litera x. in Miſſa tamen, ſi nempe de Feſto ipſo celebretuc, adhiberi omnino debet color albus ex ejuſdem Miſſalis Romani Rubricis; nam, ut ait ibidem Gavantus, *Miſſa pertinet ad puritatem Virginis, quæ purificari dicitur, & celebratur cum colore albo*. Cæterum, quod Proceſſio inſtituta potiſſimum fuerit ad calcandam Gontilium ſuperſtitionem, & in focmam pœnitentiæ, utl ex iis addiſcere licet, quæ nos ſupra notavimus in Commentario ad §. II. non mirum, ſi in ipſa Proceſſione violaceus coloc adhibeatur; eaque finita, non modo *Celebrans, & Miniſtri*, ut ait hic noſter §. *depoſitis violaceis accipiunt pacamenta alba pro Miſſa*; verum etiam amovetuc pallium violaceum ab Altari, albumque apponitur, ſi Miſſa ſcilicet dicenda ſit de Feſto; nam alias, ut edicitur in citatis Rubricis, Parte IV. Tit. XIV. num. 3. *ſi hoc Feſtum venerit in Dominicis Septuageſimæ, Sexageſimæ, vel Quinquageſimæ, fit tantum candelarum Benedictio, diſtributio, & Proceſſio, & dicituc Miſſa de Dominica. Miſſa vero Feſti transfertur in ſequentem diem.*

II. Idem, quod ſtatuit Rubrica Miſſalis, tradit etiam antiquus Ordo Romanus, Anctore Petro Amelio, Cap. XIX. quod inſcriptum eſt, *De Pucificatione Beatæ Mariæ Virginis*, ubi ſic intec alia inquit: *Sciendum, quod ſi iſtud Feſtum cadat in Septuageſima, aut Sexageſima, transfertur uſque in diem Lunæ.* Similia legere eſt paſſim in Ordinariis ſequioris ævi; ſed notandum hic tamen illud, alium olim ritum viguiſſe; ſi Feſtum enim Purificationis olim in prædictas Dominicas incidiſſet, de Feſto quidem eodem die fiebat Officium, ut patet ex Orderico Vitali, Libro XXII. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, pag. 921. nec, ut hodie, in aliam diem transferebatur. Teſte Scultingo, in Eccleſia Herbipolenſi, ſi in Dominicam Septuageſimæ Feſtum ipſum evenerit, celebratur Sabbato præcedenti. In antiquo vero Rituali S. Martini, ut docet Mactene in Libro, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis celebrandis Officiis*, Cap. XV. in fine, Officium eo caſu ita diſponitur, ut *Veſperæ fiant de Beata Maria, & poſt Completorium fiant Vigiliæ cum novem lectionibus de eadem; nocte autem fiant Matutinæ de Septuageſima, & ad Laudes includatur Alleluja. In die fiant Horæ, & Proceſſio, & Miſſa de Beata Maria.*

III. Sed omiſſa antiqua, & varia de ea re Eccleſiarum diſciplina, ut recentioc magis magiſque explicetur, Feſtum quidem ipſum Purificationis Deiparæ Virginis transferri non raco contingit, vel quia occurrit in Dominica Septuageſimæ, Sexageſimæ, aut Quinquageſimæ, vel quia in eo occurrit Feſtum Patroni, aut aliud primæ claſſis. Si primum, clara eſt cecitata ſuperius Miſſalis Rubrica, *Fit tantum*, inquit, *candelarum Benedictio, diſtcibutio, & Proceſſio, & dicitur Miſſa de Dominica, Miſſa vero Feſti transfertur in ſequentem diem*. Si alterum, ſi nempe occurrat eodem die Patronus Eccleſiæ, Officium quidem fieri de eo debere, translato Feſto Purificationis, quoad Officium nempe, & Miſſam, non vero quoad candelarum Benedictionem, diſtributionem, Proceſſionemque, quæ eo die peragi debent, tradit Guyetus in ſua Heortologia, Lib. IV. Cap. XVIII. ubi etiam ait, non idem dicendum de Feſto Dedicationis Eccleſiæ, quod non decuerit ei faciendæ diem illam ſelegi, vel ſi die illa peracta ſit, debuerit ab Epiſcopo in ipſo actu conſeccationis in aliam diem mutari. Addit, idipſum judicandum de Feſto Translationis Reliquiarum, aliiſve, quæ ritu primæ claſſis alicubi forte celebrantur; quod nempe & in hujuſmodi Feſtis inſtituendis caveri debuerit, nequid ſolemnitati Feſti Purificationis Deiparæ in univerſa Eccleſia valde celebri detrahatur.

IV. Siquis autem hic quærat, an in Eccleſiis ſub Titulo B. Mariæ dicatis, translato Feſto Pucificationis, Miſſa nihilominus de ipſo Feſto Pucificationis dicenda ſit, licet in prædictas Dominicas inciderit, videtuc id quidem aſſerere Cæcemoniale Epiſcoporum, Lib. II. Cap. XVI. quia & pro certo aſſumit Cæremoniale Monaſticum, Lib. IV. Cap. IV. §. 1. num. 1. ubi facta mentione de Eccleſia dicata ſub Titulo Purificationis, in qua fit Officium de Feſto, ſubdit: *Vel etiam in aliis Eccleſiis ſub B. Vicginis patcocinio dicatis quovis alio Titulo, ubi Miſſa ſolemnis tantum erit de Feſto cum commemoratione Dominicæ, cujus legetur Evangelium in fine &c.* Verum laudatus Guyetus citato loco, Quæſtione XIX. poſt Gavantum in Rubricas Miſſalis, Parte IV. Titulo XIV. litera *b*. cenſent, ſenſum dicti Cæremonialis eſſe de Eccleſia ſub Titulo Purificationis B. Mariæ, in qua videlicet, ſicut dicituc Officium de ea, ita dici debet & Miſſa; colligique id ait Guyetus ex ipſo contextu, qui ita habet: *Niſi Feſtum hujuſmodi ugecetur in aliqua Eccleſia Bea-*

Beatiſſimæ Virgini dicata, quia tunc fieret Miſſa de Feſto cum commemoratione Dominicæ. Niſi enim factum eſſet Officium de Feſto, non ponecetur commemoratio Dominicæ, cum ex Rubrica Miſſalia, facto Officio de Dominica, duæ ſint cantandæ Miſſæ, una de Feſto, altera de Dominica; at fieri non debet Officium de Feſto, niſi habeatur primæ claſſis; tale autem non habetur, niſi fuerit Titulus Eccleſiæ, aut certe Eccleſia dicata univerſim Beatæ Virgini hoc Feſtum præ aliis ejuſdem B. Virginis inſtar Tituli colat, ut idem Guyetus ibidem notavit.

V. Quod ſi nihilominus contendat quiſpiam, prædictum locum Cæremonialis Monaſtici intelligi de quacumque Eccleſia Beatæ Virginis, certe monet Gavantus in citata Parte IV. Tit. XIV. in ſua ad Rubricam III. adnotatione, litera *b.* duas tunc Miſſas eſſe cantandas juxta Rubricam Miſſalis, Parte I. Tit. VI. qui eſt, *De tranſlatione Feſtorum*. Non autem unam tantum de Beata Virgine cum commemoratione Dominicæ, ut vult Cæremoniale Monaſticum, quod item non recte aſſignat ultimum Evangelium de Dominica, cum nec id exigat Rubrica Miſſalis de duabus Miſſis in tali caſu celebrandis; nec vero etiam ſit conforme aſſertioni ejuſdem Cæremonialis, qua dicitur in Miſſa Feſti occurrentis in Vigilia S. Andreæ, vel S. Thomæ in Adventu, non eſſe dicendum ultimum Evangelium de Vigilia, uti laudatus toties Guyetus obſervat in fine citatæ Quæſtionis XIX. Sed de his videri poſſunt quæ noviſſime notavit doctus æque, ac pius Scriptor amicus noſter dum viveret Cajetanus Maria Mecati Clericus Regularis in ſuis Adnotationibus, atque Additionibus ad Gavantum locis citatis.

VI. Explicandum ſupereſt, quod ait noſter §. de ritu ſervando in ipſa Miſſa Purificationis Deiparæ, *Et candelæ*, inquit, *tenentur in manibus accenſæ, dum legitur Evangelium, & iterum ad elevationem Sacramenti uſque ad Communionem*. Idem habet Rubrica Miſſalis, Parte IV. Titulo XIV. num. 7. Sed antequam ritum ipſum in noſtro §. & in Miſſalis Rubrica præſcriptum exponamus, memorandos cenſui hoc loco varios ritus antiquos in priſcis Ritualibus notatos. Quibuſdam in locis, ut notat Martene in Libro, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis celebrandis Officiis*, Cap. XV. in fine, cerei accenſi ad uſque Miſſæ finem manibus tenebantur, idque præſcribunt Ordinarium Lemovicenſe, atque Romanus Ordo XV. Petro Amelio Auctore, *Sciendum*, inquit, *quod incepto Evangelio, etiamſi Papa celebraret, Cardinalis Diaconus in ſiniſtra parte aſſiſtens, recipit cereum accenſum de manu Militis, vel de Domicelli Papæ ſtantis etiam a parte ſiniſtra, & ponit eum in manu Papæ, ipſam manum deoſculando in dando, & recipiendo, & ipſum tenet Papa accenſum, & Cardinales etiam, & omnes alii ſuos in manibus ſuis accenſos tenent cereos, ſive candelas, quouſque Evangelium ſit cantatum; quo finito, prædictus Diaconus de manu Papæ cereum recipit, & eum accenſum Domicello, ſeu Militi reddit; & etiam Cardinales, & cæteri Prælati ſuis ſervitoribus tradunt ſuos cereos accenſos uſque ad finem Miſſæ tenendos, ſicut, antequam Evangelium legeretur, tenebant; hoc excepto, quod, quando debet incipi Sermo, ſi ſit, quod non eſt conſuetum modernis temporibus, omnes cerei debent extingui, ſed ſtatim finito Sermone iterum accendi, & debent teneri per Militem accenſi, ſeu Domicellum Papæ, & alios ſervitores Cardinalium, & aliorum Prælatorum uſque ad finem Miſſæ*.

VII. Alius plane fuit ritus in noſtra citeriori Calabria ſervatus, ut enim conſtat ex Ordinario Lucæ Epiſcopi Conſentini, cerei ipſi ad Offertorium Sacerdoti celebranti offerri debebant. Teſte Martene, Lib. III. De *antiquis Monachorum ritibus*, Cap. VII. num. 23. *ex antiquo Benedictini Ordinis uſu tenebant ubique accenſos cereos Monachi uſque ad Offertorium, hoc enim tempore unuſquiſque celebranti Sacerdoti ſuum cereum offerebat*. Quod quidem probat ex S. Dunſtano, qui & ritum ipſum præcepit, ut nempe *teneant luminaria in manibus, donec poſt oblationem ea Sacerdoti offerant*. Quod diſtinctius explicat Udalricus, Lib. I. Capite XLVIII. his verbis: *Ad offerendam, oblatis primo hoſtia, & vino, offeruntur quoque, Diacono inchoante, candelæ*. Similia habent antiquum Corbejenſis Monaſterii Ordinarium, & Divionenſes S. Benigni Conſuetudines, Cap. LIV. ubi ſic inquiunt: *Ad offerendum, primo oblatis hoſtiis, & vino, offeruntur quoque ab omnibus, ab illis etiam, qui aliis diebus non vadunt ad Offertorium, & etiam ab infirmis cerei, inchoante Diacono*. His adde Ordinarium Carthuſienſium, Cap. XLVI. ſic dicens: *Finito Offertorio, ſed dilata thurificatione, offerimus Sacerdoti ad gradum Altaris cereos, primo Diaconus ſuum, atque Celebrantis, deinceps alii eodem ordine, quo ſuſcepti fuerint, cum genuflexione ſimul, & oſculo manus, ſicuti prius*.

VIII. Eodem teſte Martene loco citato, uni ab aliis diſcrepabant Monachi Caſſinenſes, quod antiquum eorum Ordinarium mandat, ut finita Proceſſione, *intrantes Eccleſiam, incipiant Miſſam, & uſque ad finem cereos ipſos teneant*. Porro ſingulare eſt illud, quod apud Beccenſes, atque Lyrenſes Monachos, Abbatis, ſeu Sacerdotis celebrantis cereus accenſus remanebat, non ſolum tempore Miſſæ, ſed uſque poſt Completorium: *Qui cantat Miſſam*, inquit Liber Uſuum Beccenſium, *teneat aſſidue cereum ſuum in manu uſque ad Offertorium; tunc ponatur in dextra parte Altaris ſuper unum candelabrum, & iterum ſumat eum ad ultimam Orationem. Cereus ille non extinguitur poſt Miſſam, ſed poſt Completorium, ſed tota die ardeat ante majus Altare ſuper unum candelabrum*. Eundem quidem ritum præſcribunt antiquæ Conſuetudines Lyræ, ſed alio modo, quem referre hoc loco cenſui: *Qui cantat Miſſam*, ajunt, *teneat aſſidue cereum ſuum in manu uſque ad Offertorium; poſt Offertorium, ablutis manibus, rurſum accipiat cereum in manu ſiniſtra inter digitos. Ad*, Qui pridie, *accipiat eum Levita, & teneat eum uſque ad*, Unde memores; *& iterum tradat eum Sacerdoti uſque ad*, Per ipſum; *deinde teneat eum Levita, vel Subdiaconus uſque ad Poſtcommunionem. Dicto*, Ite Miſſa eſt, *vel*, Benedicamus, *accipiat Secretarius cereum, & ponat ſuper candelabrum ante Altare, & non extinguatur poſt Miſſam, ſed poſt Completorium, ut ardeat tota die*. Loquuntur prædictæ Conſuetudines de ſolo Celebrantis cereo, alii enim ad Offertorium conſignabantur: *Unuſquiſque*, inquiunt, *aſſidue teneat cereum ſuum in manibus uſque ad Offertorium. Finito Offertorio, offerat Cantor, ſive Abbas, vel Prior, ſi ſunt in Choro, & non cantant*

tant

tant Miſſam, hoſtiam, & vinum, ut mos eſt, & deinde cereum ſuum, cæteris ſubſequentibus, & aliis per ordinem.

IX. Clericos non modo, verum etiam laicos conſueviſſe olim feſto die Purificationis ad Miſſam cereos tenere accenſos, addiſcere licet ex hiſtoria Vitæ S. Dunſtani Archiepiſcopi Cantuarienſis edita ab Osberto Monacho ejus Diſcipulo apud Surium die XIX. Maji. Ipſo Purificationis die populus in Templo accenſas faces geſtabat, quas ad Aram obtulerat. Nimbus repente decidens omnes extinxit, ac poſtea cæleſtis quidam ignis cereum matris S. Dunſtani accendit, qui aliis admotus, accendit pariter cæteros: *Cum mater ejus eo gravida ſpe prolis futuræ lætaretur, dies Purificationis B. Matris Dei feſtivus illuxit. Multitudo ergo utriuſque ſexus hominum pro excellentia tantæ feſtivitatis circumquaque coacta fluxit ad Eccleſiam, quæ antiquitus Glaſconiæ de lignis miro opere ædificata, in honorem erat ejuſdem Dei Genitricis conſecrata. In qua multitudine multos nobilitate, dignitateque præcellens pater S. Dunſtani Herſtanus nomine cum Chinedrita matre ejus ad Dei ſervitium properabat, ambo cereos, quos pro rita ipſius diei Deo afferrent, deferentes. Jam Miſſæ Officium celebrari cœperat, & immenſus populus immenſa luminum claritate refulgens, in Domo Dei laudibus Divinis intendebat. Tunc ſubito in ſua ſerenitate Cælo manente, admirantibus cunctis, cuncta ſimul luminaria extincta ſunt. Adſpiciunt igitur ſinguli ſuper ſe invicem, ac præ novitate inſueti prodigii metu nimia percelluntur. Verum, dum attoniti ſtarent, & quid certi de tali eventu ſentire deberent, ignorarent, erectis vultibus intuentur flammam ignis cælitus labi, & cereum, quem mater Dunſtani in manu tenebat, ex ea accendi. Qui ergo prius de luminarium extinctione magnopere fuerant admirati, nunc tam de cæleſtis flammæ emiſſione, quam de cerei prægnantis mulieris accenſione, majori ſunt admiratione perfuſi. Accedunt itaque ſinguli ad lumen de Cælo demiſſum, & inde recipiunt lumen amiſſum.* Ergo unuſquiſque accenſum cereum manu tenebat ad Miſſam, oblatumque ad Aram ferebat, ut ad memoriam revocaret Verbum Divinum, clariſſimum re vera *Lumen ad revelationem Gentium*, quod ſinguli cum Deipara Patri offerebant, ſe ipſi quoque Deo dicantes tanquam filios lucis.

X. Quæret autem hic forte quiſpiam, quid agendum, ſi Miſſa de Septuageſima dicatur, an etiam in ipſa Miſſa tenendæ candelæ accenſæ ſint, dum legitur, ad Evangelium, & ad elevationem Sacramenti uſque ad Communionem? Et quidem tenendas non eſſe candelas ipſas accenſas ad prædictam Miſſam, deduci poteſt ex ipſa Rubrica Miſſalis Romani, Parte IV. Tit. XIV. num. 3. *Si Feſtum*, inquit, *venerit in Dominicis Septuageſimæ, Sexageſimæ, vel Quinquageſimæ, fit tantum candelarum Benedictio, diſtributio, & Proceſſio, & dicitur Miſſa de Dominica; Miſſa vero Feſti transfertur in ſequentem diem*; & ex Rubrica num. 6. quæ eadem eſt, ac illa in noſtro §. relata: *Finita Proceſſione, Celebrans, & Miniſtri, depoſitis violaceis, accipiunt paramenta alba pro Miſſa; & candelæ tenentur in manibus accenſæ, dum legitur Evangelium &c.* Ex quibus verbis, ut recte notat Gavantus ad ipſam Miſſalis rubricam, num. 10. *videtur inferri, candelas accenſas teneri in honorem Beatæ Virginis, & conſequenter in ejuſdem tantum Miſſa.* Atque hic eſt ritus, quem hodie communiter ſervat Eccleſia, ut nempe accendantur candelæ ad Miſſam, ubi nempe Miſſa de Feſto Purificationis Deiparæ Virginis dicitur, & quidem die propria, nullo autem modo, ſi Miſſa in ſequentem diem transfertur.

C A P U T III.

De Proceſſione in die Palmarum.

I. DOminica Palmarum, uti notavimus jam Tomo II. Commentariorum ad Cæremoniale Epiſcoporum, Lib. II. Cap. XXI. in Commentario ad §. I. ob diverſas functiones, quæ ea die peragi olim in Eccleſia ſolebant, variis proinde fuit nominibus appellata. Ergo, ut notat Martene in Libro, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis celebrandis Officiis*, Cap. XX. num. 1. dicta eſt ab aliquibus *Oſanna*, propter multitudinis Chriſtum Jeroſolymam intrantem excipientis acclamationes. Ab aliis *Dominica Indulgentiæ*, ut in ms. Pontificali Eccleſiæ Pictavienſis annorum circiter CM. & in Vita S. Gebehardi, & S. Udalrici Epiſcopi Auguſtani, propter indulgentias ſcilicet, quæ ipſa die ſolemniter concedi ſolebant, uti videre eſt apud Ekkenardum in Libro, *De caſibus Sancti Galli*, Cap. 1. A nonnullis *Paſcha petitum*, ſeu *Competentium*, quia Catechumenis tradebatur Symbolum, & quidem ex antiquo ritu, ut conſtat ex Concilio Agathenſi anni DVI. Can. XIII. *Ut Symbolum ante octo dies Paſchæ competentibus prædicetur.* Dicta vulgo eſt etiam *Capitilavium*, quia, ut ait S. Iſidorus Lib. 1. *De Officiis Eccleſiaſticis*, Cap. XXVII. & poſt eum creditus Alcuinus, *tunc moris erat lavandi capita infantium, qui ungendi ſunt, ne forte abſervatione Quadrageſimali ſordidata ad unctionem accederent.* Hac eadem de cauſa, Feria tamen quinta Majoris Hebdomadæ, in Africa baptizandi balnea adibant, ut tradit S. Auguſtinus in Epiſtola XXXIV. Quia vero hujuſmodi caput lavandi ratio cum Baptiſmo confundebatur, circa undecimum Sæculum antiquatus eſt uſus ille, ut notat Grancolas in Breviarium Romanum Lib. II. Cap. LIII.

II. At vero communiter vocata eſt vel antiquitus *Dominica Palmarum*, de qua ita ſcribit laudatus S. Iſidorus Lib. 1. Cap. XXVII. *Dies Palmarum ideo celebratur, quia in eo Dominus, & Salvator noſter, ſicut Propheta cecinit, tendens Hieroſolymam, aſello ſediſſe perhibetur. Tunc gradiens ramis Palmarum multitudo plebium obviam ei clamaverant.* Oſanna, benedictus qui venit in Nomine Domini, Rex Iſrael. *In ramis enim Palmarum ſignificabatur victoria, qua erat Dominus mortem moriendo ſuperaturus, & trophæo Crucis de diabolo mortis principe triumphaturus.* Similia his tradunt Auctores paſſim, qui de Divinis Officiis tractarunt, eo nem-

nempe Titulo, quem, *De Dominica in ramis Palmarum*, ſcripſerunt, quales inter alios ſunt Juannes Belethus in Explicatione Divinorum Officiorum, Cap. xciv. & Gulielmus Durandus in Ratiunali Divinurum Officiurum, Lib. vi. Cap. lxvii. quurum alter num. 17. ſic plane inquit: *Dicitur autem bæc Dominica in ramis Palmarum, eo quod tunc rami Palmaram, ſi baberi poſſant, in Proceſſione portantur. Dicitur etiam alibi Dominica Olivaram, quia rami Olivæ portantur, quod fit ad repræſentandum Filios Iſrael, qui cum ramis Palmarum, & Olivarum venienti Domino obviam exierunt.* Sane docet Belethus, ubi Palmæ non habebantur, deportari conſueviſſe *laurum, vel buxum, quod ſuo virore virtutes connotent; vel flores etiam, qui ſimili ratione virtutes ſignificant.* Docent præterea ambo iſti Auctores, triplici privilegiu Dominicam ipſam decantari: *Primo, quia illa die Filii Iſrael intraverunt Terram Promiſſionis, & Jordanem ſicco veſtigio tranſierunt. Secundo, quia bac die veniens Dominus de Betbania cum bonore maximo in Hieruſalem ſuſceptus eſt. Tertio, quia eadem die Dominus a Templo ementes, & vendentes ejecit.*

III. Porro celebris eſt ipſa Dominica ob Benedictionem Palmarum, earumque diſtributionem, ac ſolemnem Proceſſionem. Verum cum de ſolius Proceſſionis ritu in boc præſenti Ritualis Romani Capite agatur, operæ pretium duxi ritui ipſi duus priores, Benedictionis ſcilicet, ac diſtributionis Palmarum ritus præmittere, atque explicare. Ergo quud Benedictiunem ſpectat, teſtatur Martene citato ſuperius loco, num. II. Benedictionis Palmarum nullam apparere mentionem apud Auctores ante Sæculum octavum, aut nonum. Et ſane nullum apparet illius veſtigium in pervetuſtis Miſſalibus Francorum, & Gothorum, a Cardinale Thumaſio vulgatis; nullum in antiqua Liturgia Gallicana ex ms. Bobienſi Codice a Mabillunio eruta, & edita Tomo I. Muſei Italici; nullum in Ordine Gelaſiano; nullum in S. Gregurii Sacramentorum Libro, Menardi Nutis illuſtrato, aliiſque nonnullis ante annus nongentos exaratis; nullum denique in Egberti Eboracenſis Archiepiſcopi Pontificali annorum circiter mille; ſed neque apud S. Iſidorum, licet nonnihil de ipſa Dominica ſcripſerit, uti paulo ſuperius notavi. Subdit mox etiam Martene, nullum Amalario Auctorem ſe vidiſſe antiquiorem, qui iſtius Benedictionis mentionem ſecerit. Ipſe enim Lib. I. *De Eccleſiaſticis Officiis*, Cap. x. quod eſt de Palmarum die, ſic inter alia habet: *In memoriam illius rei nos per Eccleſias noſtras ſolemus portare ramos, & clamare, Oſanna*; quos quidem ramos haud idem Auctur dubitat, aliqua fuiſſe Benedictione conſecratos.

IV. Quicquid ſit de prima hujus Benedictionis origine, complures Orationes, ſeu Collectas ad Palmas benedicendas continet antiquus Ordo Romanus apud Hitorpium. Quatuor exhibent nonnulli Miſſales Libri, plures ſolum duas, non pauci unam dumtaxat recenſent. Unicam quidem habent Sacramentarium Bibliothecæ Colbertinæ annorum circiter CM. quod fuit olim celeberrimi prope Pariſios Monaſterii S. Dionyſii, Rituale antiquum Sveſſionenſis Eccleſiæ, uti & Remenſe S. Remigii annorum circiter D. Miſſale Ambroſianum, Catalaunenſe, Melodunenſe, Lugdunenſe Monaſterii Athanacenſis, & pervetuſtum Fratrum Prædicatorum, itemque Ordinarium Cenumanenſe, & Pariſienſe Canonicurum Regularium Cruceſignatorum. Duas habent Miſſale Bituricenſe, Ebruicenſe, Auguſtodunenſe, Lingonenſe, Pictavienſe, Venetenſe, Rhedonenſe S. Melanii, & Ordinarium Laudunenſe. Duas item proſert antiquum Miſſale ms. Eccleſiæ Turonenſis annorum circiter DCC. quas, quia ſingulares ſunt, nec reperiuntur in Ordine, aut Miſſali Romano, hic apponendos cenſui ex toties laudato Auctore Martene, num. III.

V. Prima itaque Palmarum Benedictio, ſeu Oratio ad ipſas benedicendas, juxta memuratum Turonenſis Eccleſiæ Miſſale, hæc eſt: *Domine Jeſu Chriſte, qui pro mundi ſalute, ſicut promiſeras per Legem, & Prophetas, in plenitudine temporum adveniſti, venientique in Civitatem Jeruſalem ad diem ſeſtam turbæ multæ occurrerant, tibi gaudentes, acceperuntque ramos Palmarum, clamantes,* Oſanna Filio David: *te ſupplices imploramus, ut qui pro noſtra redemptione veniſti, ſolvas nos a vinculis peccatorum, morboſque omnes expellas, infirmitatem cures, ſalutem conſeras, vitam amplifices, aerum temperiem præſtes, ſecuritatem temporum cum remiſſione peccatorum nobis omnibus concedas. Hos quoque ramos, & flores Palmarum, cæterarumque frondium, quas populus tuus accepturus eſt per manus ſervitutis noſtræ, tua bene ✠ dictione ſanctifices, ut quicumque ex eis acceperint, in exemplum eorum, qui tibi Joroſolymam properanti cum ramis occurrerunt Olivarum, tua in omnibus repleantur gratia, & virtutum floribus adornentur, victoriarumque mereantur percipere palmam, & ſalutis conſequi medelam; & ſicut hujus diei feſtivitate lætuntur, ita eorum habitacula, tua benedictione repleantur, corporaque, & animas ab omni contagione delicti mundas efficias, atque Paſchalium eis tribuat chariſmata gratiarum, ut te auxiliante, cum omni alacritate eadem Paſchalia Feſta ſuſcipere mereantur. Per te Jeſu Chriſte Salvator mundi, qui cum Patre, & Spiritu Sancto vivis, & regnas Deus. Per omnia ſæcula ſæculorum.*

VI. Sequitur mox alia Oratio, eſtque hujuſmodi: *Chriſte Jeſu, Fili Dei vivi, mundi Creator, Redemptor, & Liberator noſter, qui ob noſtræ liberationis, & ſalvationis gratiam, ex ſumma Cæli arce deſcendere, & carnem ſumere, ac paſſionem ſubire dignatus es; qui ſponte propria loco ejuſdem propinquans Paſſionis a turbis cum ramis Palmarum obviantibus benedici, ac laudari voluiſti, clamantium & dicentium,* Oſanna in excelſis. *Ergo Rex laudabilis, inenarrabilis clementiæ, æternæque gloriæ, benedictus qui veniſti in Nomine Domini; nunc noſtræ laudationis exaudi præconia, & confeſſionem noſtram ad Patrem tuum Omnipotentem elevare digneris, & hos Palmarum, atque Olivarum, diverſarumque arborum ramos bene ✠ dicere, & ſanctificare digneris, ut quicumque in tuæ ſervitutis obſequio exinde aliquid tulerit, tua cæleſti benedictione ſanctificatus ſit, & peccatorum remiſſionem, & vitæ æternæ percipere mereatur beatitudinem. Per te Chriſte Jeſu Salvator mundi, qui cum Patre, & Spiritu Sancto vivis, & regnas Deus, per omnia ſæcula ſæculorum.*

Google

rum. Amen. Atque hæc eſt altera Oratio, quæ ad benedicendaa Palmaa in prædicto Miſſali Eccleſiæ Turoneuſis legitur, ex qua, ſicut & ex prima addiſcimus, non modo Palmarum, & Olivarum, verum etiam & aliarum arborum ram·s fuiſſe in prædicta Dominica benedictns; id quod etiam permittit recentior Romani Miſſalis Rubrica Parte IV. Tit. VII. num. VII.

VII. Sed audiamus verba prædictæ Rubricæ, *Completa Tertia*, inquit, *& facta aſperſione Aquæ more ſolito, Sacerdos indutus Pluviali violaceo, vel ſine Caſula, cum Miniſtris ſimiliter indutis, procedit ad benedicendum ramos Palmarum, Olivarum, ſive aliarum arborum, in medio ante Altare, vel ad cornu Epiſtolæ poſitos, & primo cantatur a Choro Antiphona*. Faciendam qualibet Dominica ante Miſſarum Solemnia aſperſionem Aquæ benedictæ ad populum, antiquiſſimus eſt plane ritus, de qua jam alias diximus. Qnod ait, procedere Sacerdotem *cum Miniſtris ſimiliter indutis*, intelligendum eſt, quantum ad colnrem violacenm; procedere enim ipſi debent induti Amictu, Alba, Cingulo cum Planetis plicatis, & Manipulis, ac præterea cum Stola Diaconua, quia cantaturi ſunt Epiſtolam, & Evaogelium, ut nntat Gavantua ad ipſam Rubricam, ubi etiam obſervat, quod ait Rubrica, *ponendos ramos in medio ante Altare*, mandatum quidem fuiſſe ab antiquo Romano Ordine, ſed commodins eſſe, ut ipſi rami *ad cornu Epiſtolæ ponantur*. Atque hic illud omnino cavendum, ne unquam ponantur ſuper Altare, ſed ante illud, vel ad cornu Epiſtolæ ſuper aliqua menſula. Cæterum quod alicubi ponerentur *flores cum Palmis ſuper Altare pro Clericis, pro aliis vero ſuper gradum Altaris in parte Auſtrali*, docet nos antiquum Miſſale inſignis Eccleſiæ Sariſberienſis, ex cujua etiam præſcripto Sacerdos Benedictionem ipſam acturus, *Cappa ſerica rubra* debebat eſſe indutua.

VIII. Antiphona canenda a Choro ex præſcripto prædictæ Rubricæ, deſumpta eſt ex Evangelio Matthæi, Cap. XXI. *Hoſanna Filio David, benedictus, qui venit &c.* legiturque in variis antiquis Miſſalibus, ac Ritualibus Libria. Cantata Antiphona, ex Rubrica VIII. Miſſalis Rnmani loco citato, *Sacerdos ſtans in cornu Epiſtolæ, non vertens ſe ad populum, dicit in tono Orationis Miſſæ Ferialis, Dominus vobiſcum*, deinde vero Orationem, *Deus, quem diligere, & amare, juſtitia eſt &c.* cujus quidem Orationis inter alios mentionem facit ms. Codex S. Victoris annorum circiter DC. apud Martene citato Capite XX. Ordine II. Cantata a Sacerdote Oratione, ex Rubrica Miſſalis num. 9. *Subdiaconus in loco ſolito cantat ſequentem Lectionem in tono Epiſtolæ.* Deſumpta eſt Lectio ex Capite XV. Libri Exodi, incipitque, *In diebus illis: Venerunt Filii Iſrael in Elim &c.* extatque in antiquo ms. Pontificali Eccleſiæ Biſuntinæ, & in aliia Miſſalibus, Ritualibuſque, licet ex aliorum præſcripto, ac nominatim ex laudato S. Victoris Codice legeretur Lectio Zachariæ Prophetæ, *Hæc dicit Dominus Deus: Lauda, & lætare filia Sion &c.* uſque, *Et erit Dominus Rex ſuper omnem terram*. Graduale, ſeu Reſponſorium canendum poſt Lectionem, *Collegerunt Pontifices &c.* præſcriptum in Miſſali Romano, legitur in prædicto S. Victoris Codice, ſed in Pontificali Biſuntinæ Eccleſiæ aliud extat Reſpouſorium, quod incipit, *Circumdederunt me viri mendaces &c.* Sed lnngum eſſet id genus variationes notare. Illud plane conſtat, legi conſueviſſe in quibuſdam Eccleſiis unam ex veteri Teſtamento Lectionem ante Ramorum Benedictionem; ita enim liquet non modo ex memorato Codice S. Victoris, & Pontificali Biſuntino, verum etiam ex Pontificali Apamienſi in Syria, & Arelatenſi, & ex Ordinario Cenomanenſi, ex cujus præſcripto debebat legi *in Cappa nigra*, ut tradit Martene citato Capite XX. num. V. in fine.

IX. Præter Veteris Teſtamenti Lectionem, ex præſcripto Romani Miſſalis, num. 10. cantat Diaconua Evangelium, de Chriſti in Civitatem Jeroſolymam ingreſſu; eſtque hic pervetuſtus Eccleſiæ ritus, ut nempe iſta Evangelii Lectio Benedictioni Ramorum præmitteretur. Ita plane videre eſt in multis inſigniorum Eccleſiarum Ordinariia, ut in Remenſi, Turonenſi, Arelatenſi, Rotomagenſi, Bajocenſi, Cabilonenſi, Laudunenſi, Cenomanenſi, Namnetenſi, Silvanectenſi, Lemovicenſi, Uticenſi, Carnotenſi S. Joannis; itemque in variis Miſſalibus, ut in Pariſienſi, Toloſano, Tolonienſi, & in Rituali S. Martini Turonenſi; atque in Pontificalibus Biſuntinn, Apamienſi, aliiſque nonnullia antiquis Codicibua, ex quibus tamen aliqui Concionem etiam, ſive Sermonem ad Stationem in Proceſſione faciendum præſcribunt. Hunc Sermonem utplurimum habere ad populum ſolebant Epiſcopi, qui verbi Divini prædicationem inter præcipua Officii ſui munia recenſentes, oous iſtud in alienos humeros rejicere non cogitabant. Utriuſque, Concionis ſcilicet, & Evangelii Lectionis, quam etiam Græce pronunciari jubet, meminit Ordinarium Lucæ Conſentini in noſtra Calabria Epiſcnpi, ſic inquiens: *Mediante Proceſſione legit Evangelium Græce Diaconus aſcendens pulpitum, & verſus ad Orientem; quo dicto fit Sermo ad populum*. Claruit Lucas Sæculo Chriſti XII. de eoque non ſine elogio loquitur Ughellus in ſua celebri Italia Sacra, in Archiepiſcopis Conſentinis.

X. Redeo ad Rubricas Miſſalis, ex quarum præſcipto Sacerdna ramos Palmarum benedicturus, finito Evangelio ex Capite XXI. Matthæi, *Cum appropinquaſſet Jeſus Hieroſolymis, & veniſſet Bethphage ad montem Oliveti &c.* ſtans in eudem cornu Epiſtolæ dicit Orationem, *Auge fidem in te ſperantium Deus &c.* Præfationem, *Qui gloriaris in conſilio Sanctorum &c.* & alias quinque Orationes, qnorum prima incipit, *Petimus Domine &c.* ſecunda, *Deus qui diſperſa congregas &c.* tertia, *Deus, qui miro diſpoſitionis ordine &c.* qnarta, *Deus qui per Olivæ ramum &c.* quinta, *Benedic quæſumus, Domine, &c.* Quamquam non ubiqnc iſtæ quinque Orationea recitarentur in Benedictione Palmarum, ſed in aliquibus Eccleſiis quatuor, in quibnſdam trea, in nonnullis duæ, & in non paucis unica tantum Oratio diceretur, uti obſervat Martene in Libro *De antiqua Eccleſiæ diſciplina &c.* Capite XX. num. III. &, *De antiquis Monachorum ritibus*, Lib. III. Cap. X. num. 10. complurea nihilominus exhibet antiquus Ordo Romanus apud Hitnrpium. Cæterum quod unica Oratione, quæ incipit, *Omnipotens ſempiterne Redemptor*, Palmarum Benedictionem abſolverent Divionenſes S. Benigni, Corbojenſes S. Petri, Pariſienſes Sancti Germani, & Carthuſienſes Monachi; unicamque etiam Orationem inchoantem, *Deus, cujus*

filius

filius pro ſalute, adhiberent Caſalini, teſtatur idem Martene citato loco, *De antiquis Monachorum ritibus*. Quamobrem antiquum ſequutus eſt plane ritum Ordo Prædicatorum, qui hodieque unica tantum in ipſa Benedictione Palmarum Oratione utuntur, uti videre eſt in eorum Proceſſionario.

XI. Una cum Oratione diei conſueviſſe in Palmarum Benedictione Præfationem, & quidem prolixam, conſtat ex ms. Narbonenſi Pontificali ex quo illam deſcripſit Martene in citato Opere, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina &c.* Capite xx. num. IV. ubi etiam hanc ex eodem Pontificali Orationem ſubjicit: *Deus, cujus Filius pro ſalute generis humani de Cælo deſcendit ad terras, & appropinquante hora Paſſionis ſuæ, Jeroſolymam venire, & a turbis Rex appellari, ac laudari voluit, bene ✠ dicere dignare hos Palmarum, cæterarumque frondium ramos, & omnes, qui eos laturi ſunt, ita benedictionis tuæ dono repleantur, quatenus, & in hoc ſæculo hoſtis antiqui tentamenta ſuperare, & in futuro cum palma victoriæ, & fructu bonorum operum tibi valeant apparere. Per eundem.* Atque hæc eſt unica Oratio, quam in ipſa Palmarum Benedictione adhibebat Eccleſia Pictavienſis, ut conſtat ex pervetuſto ejus Pontificali annorum circiter CM. & inter alios Monachi Caſalini; quamque una cum aliis Orationibus, & Exorciſmo, qui *frondium* dicitur, & Præfatione, legere eſt in ms. S. Victoris Codice annorum circiter DC. cujus non uno in loco jam nus ſupra meminimus.

XII. Dictis Orationibus, ex Romani Miſſalis Rubrica, citata Parte IV. Tit. VII. num. 13. *Celebrans ponit incenſum in thuribulum, deinde ter aſpergit ramos Aqua benedicta, dicendo Antiphonam*, Aſperges me, *ſine cantu, & ſine Pſalmo & ter adolet incenſo*. Accepto nimirum aſperſorio de manu Diaconi cum ſolitis oſculis, & reverentiis, aſpergit Sacerdos *ter ramos*, ideſt in medio, a dextris ramorum, & a ſiniſtris, ſubmiſſa voce dicens dumtaxat verba illa „ *Aſperges me*; eodemque modo, quo ramos aſperſit, eoſdem *ter adolet incenſo*. Utriuſque ritus, aſperſionis ſcilicet, & incenſationis faciendæ a Sacerdote ad ramos Palmarum in earum Benedictione, meminit quidem antiquus Ordo Romanus apud Hitorpium, itemque varii mss. Rituales, Pontificaleſque Codices, in quorum tamen nonnullis ſolius aſperſionis fit mentio, non autem incenſationis; cujuſmodi ſunt Narbonenſis Codex Pontificalis, Codex Sancti Victoris, & alii non pauci. Verum præter memoratum Romanum antiquum Ordinem, aſperſionis æque, ac thurificationis Palmarum mentionem facit inter alia antiquum Miſſale inſignis Eccleſiæ Sariſherienſis apud Martene citato loco, Capite xx. Ordine VII. mandans, ut poſt Orationem, *Deus qui diſperſa congregas &c.* quæ, ut ſupra notavi, legitur in Romano Miſſali, *hic aſpergantur flores, & frondes Aqua benedicta, & thurificentur*. Porro quod in ipſa Benedictione Palmarum adhiberentur etiam aliarum arborum flores, & frondes, ex variis antiquis Ritualibus conſtat, ac præſertim ex ms. Pontificali Eccleſiæ Pictavienſis annorum circiter CM. ubi ſic inquit: *Dominica indulgentiæ, quæ eſt dies Palmarum, ante horam tertiam ingrediuntur in Sacrarium, & induunt ſe veſtimentis Sacris, & pergunt ad Eccleſiam cum ſilentio, ubi pro conſuetudine loci, rami Palmarum, Olivarum, ſalicum, & diverſarum frondium, ſive etiam flores multiplicium colorum præparati ſunt, & benedicuntur iidem rami.*

XIII. Facta Palmarum aſperſione, & incenſatione, dicit mox Sacerdos juxta Romani Miſſalis Rubricam Orationem, *Deus qui Filium tuum Jeſum Chriſtum &c.* quam etiam nonnulli Codices antiqui exhibent, eaque completa, fit ipſarum Palmarum diſtributio, & quidem a Sacerdote, licet olim, alicubi ſaltem, remanentibus in ſua Sede Clericis in Choro deferrentur a Sacriſta, aut ab alio. Ita plane præſcribit Miſſale Albienſis Eccleſiæ, eumque uſum communem fuiſſe omnium Cathedralium Eccleſiarum, tradit Martene citato Cap. xx. num. VI. Sed tamen, ut inquit Pontificale Eccleſiæ Apamienſis in Syria, *Pontifex Romanus ſurſum in Palatio ſuo dat Palmas Cardinalibus indutis quidem, ſicut debent eſſe in Miſſa cum eo, & Clero, & Populo*. Palmas etiam ab Epiſcopo ipſo diſtributas, & acceptas fuiſſe, docet Vita S. Claræ Virginis, Cap. IV. apud Surium in ejus Vita, die XII. Menſis Auguſti. Cæterum conſueviſſe Romæ Papam Palmas Cardinalibus, cæteriſque diſtribuere poſt ipſarum Benedictionem, addiſcere licet ex Ordinibus Romanis XIV. Auctore Gaetano, Cap. LXXXII. & XV. Auctore Amelio, Cap. LIV. & LV.

XIV. Quod Monachos ſpectat, eodem teſte Martene, Lib. III. *De antiquis Monachorum ritibus*, Cap. x. num. 11. Palmæ Fratribus diſtribuebantur, & quidem *a Priore* ex Germaniæ Conſuetudinibus, vel *a Secretariis* ex Statutis Lanfranci, ſive, ut habent Benignianæ Conſuetudines, & Liber Uſuum Beccenſium, *ab Eccleſiæ Cuſtodibus*. Tulleoſe Ordinarium duobus Fratribus hoc munus committit, *quorum unus in dextro a ſuperioribus incipiens, & alius in ſiniſtro Choro Fratribus Palmas & ramos benedictos diſtribuunt*. Hi ex Monaſterii Floriacenſis Conſuetudinibus erant *Theſaurarius*, & *Capicerius*, Dioniſianæ Conſuetudines, *Capitiarium* nominant. Capicerius, & Capitiarius idem ſignificant, eratque Dignitas, & Officium in Eccleſiis, & Monaſteriis, uti videre eſt apud Dufreſne in mediæ, & infimæ Latinitatis Gloſſario, verbo, *Capitiarius*. Porro antiquis ritibus Monachorum Ordo Prædicatorum inhæſit, ut enim ex ejuſdem Proceſſionario addiſcimus, finita Benedictione Palmarum, Cantor ramum Priori offerens, incipit Antiphonam, *Pueri Hebræorum &c.* Sacriſta vero primo ramos Miniſtris diſtribuit, deinde Fratribus, incipiens in dextro Choro a ſuperioribus, & alter Frater, cui ipſe innuerit, in ſiniſtro, poſtmodum Fratribus Converſis.

XV. Illud vero ſanctiſſime cautum eſt ex variis Conciliis, ne Palmæ ipſæ, ſicut nec candelæ Feſto Purificationis Virginis benedictæ, domum ulli mittantur, cumque abuſum mittendi illas per domos eliminare inter alios conatus eſt S. Carolus in Concilio Provinciali Mediolanenſi III. Capite, *Quæ ad Sacramentalia, & Sacramenta generatim pertinent*, inſcripto, ubi ita inquit: *Utque præterea introducto ei uſui occurratur, quo multis locis in hac Provincia fit, ut illæ, vel candelæ, vel Palmæ, Olivæque ſacro eo ritu benedictæ, non in Eccleſia a quibuſdam ſumantur, ſed ad eos domum deferantur; &, quod gravius eſt, a laicis quibuſdam quaſi tributum quoddam ſibi a Parochis, vel ab aliis quibuſvis debitum illæ exigantur, decernimus, ut, ſalvo*

ſiquod Patronus aliquis Beneficii habet illas exigendi jure, iis ſolum, qui in Eccleſia intereruut, & illis item tantum tradi liceat, qui iis ipſis diebus ad illam Eccleſiam convenire ſolent, ſed non potuerunt, vel quia ægroti, vel alia legitima cauſa impediti. Idipſum ſtatuit in ſuo Provinciali Beneventano Concilio Jacobus S. R. E. Cardinalis Sabellus, ejuſque Conſtitutiooem innovavit Concilium Provinciale Beneventanum XIII. anni MDCLVI. Tit. XLVIII. num. 3. ubi ita etiam mox ſubdit: *Qui ſecus fecerit, ſi Clericus ſit, remaneat ſuſpenſus per annum; ſi vero laicus, & cujuſvis Eccleſiæ Magiſter, Procurator, ſeu Adminiſtrator, aut quocumque alio nomine nuncupetur, excommunicatus remaneat arbitrio Epiſcopi, ut abuſus hic, tam in noſtra Civitate, & Diœceſi, quam in tota Provincia penitus tollatur, ne quæ pietatis, & honoris Dei cauſa ab Eccleſia inſtituta ſunt, ad quæſtum, & tributum convertantur; laudabili tantum conſuetudine retenta, eas deferendi propriis Epiſcopis in ſignum ſubjectionis, & reverentiæ, quorum etiam arbitrio relinquatur eas utilibus locorum Dominis deferendi facultatem concedere.*

XVI. Quamquam vero ſimiles Conſtitutiones in variis aliis diverſarum Diœceſum, Proviociarumque Synodis legantur, viget nihilominus multis hic in locis abuſus, ut Palmæ, ac præſertim candelæ benedictæ per domos ſub variis prætextibus deferantur, vel quia Domini locorum ſunt, vel Eccleſiæ Benefactores, vel Deputati. Ex iis eoim nonoolli, ubi eo Deputatorum titulo donati ſunt, putant ſe in Feudum accepiſſe Eccleſiam, & jam evaſiſſe ſacrorum Miniſtrorum Domioos, atque abſolutos reddituum loci pii, quem admioiſtrant, diſpoſitores. Fateor equidem, complures ioveniri, qui provinciam ſibi commiſſam fideliter, diligenterque adminiſtrant, ſed non deſunt tamen, qui alicui miniſtro cooniventes, patrocinanteſque, occaſionem eidem præbent, ut illorum ſavore, faſcinatiooeve abutens, aſſiduis furtis locum ipſum pium diripiat, atque ad extremam inopiam redigat. Res nota omnibus eſt, ſupervacaneumque eſt, & a noſtro inſtituto alienum, varios id geous caſus hoc loco referre. Quod quidem ad noſtram rem pertinet, illud eſt, ut poſt Benedictionem, diſtributionemque Palmarum, de Proceſſione agamus, quæ ex pervetuſto Eccleſiæ ritu die Dominica Palmarum dicta, Paſcha Reſurrectionis Domini proxime antecedente peragitur, quamque nos ordinem Paragraphorum hujus præſentis Capitis ſequentes, in eorum Commeotariis enarrandam opportunius cenſuimus.

§. I.

In Dominica Palmarum, facta Benedictione, & diſtributione Palmarum, ſeu Olivarum, poſt ultimam Orationem, *Omnipotens ſempiterne Deus &c.* fit Proceſſio, ac primum Celebrans imponit incenſum in thuribulum, & Diaconus vertens ſe ad populum, dicit: *Procedamus in pace.* Et Chorus reſpondet: *In Nomine Chriſti, Amen.*

COMMENTARIUS.

I. DUuplicem in quibuſdam Eccleſiis celebrari olim conſueviſſe hac die Proceſſionem, Palmarum nempe, ac Dominicalem ſolitam, quæ ſcilicet quibuſvis per annom Dominicis peragebatur, docet Rupertus Abbas Tuitienſis, Lib. V. *De Divinis Officiis*, Cap. VIII. *Diligentibus*, inquit, *Evangelicæ auctoritatis inſpectoribus recte complacuit, ut cum hodierna Proceſſione Palmarum, qua procul dubio Redemptoris noſtri recolimus Paſſionem, non computent illam, quæ Dominicalis eſt, qua ſingulis Dominicis glorioſam ejuſdem commemoramus Reſurrectionem*, Et paulo inferius: *Rectius faciunt hi, a quibus accipimus ante Tertiam memoriam Dominicæ Reſurrectionis, quæ per totum annum occurrit de more, peragentes ſicut in cæteris Dominicis, & poſt Tertiam cum Proceſſione Palmarum, Dominicæ Paſſionis efferentes ſacramentum.* Sane ad Proceſſiones Dominicales eroditus Jacobus Eveillon in Libro, *De Proceſſionibus Eccleſiaſticis*, Cap. XVIII. locum refert Sancti Ambroſii ex Sermone LX. ubi loquens de tempore Paſchali, ſic inter alia inquit: *Ita ut hoc omni tempore, neque ad obſervandum iudicamus jejunia, neque ad exorandam Deum genibus ſuccedamus; ſed ſicut Dominica ſolemus facere, erecti, & feriati Reſurrectionem Domini celebramus. Dominica enim nobis ideo venerabilis eſt, atque ſolemnis, quia in ea Salvator, velut Sol oriens, diſcuſſis infernorum tenebris, luce reſurrectionis emicuit; ac propterea ipſa dies ab hominibus ſæculi dies Solis vocatur, quod ortus eam Sol juſtitiæ Chriſtus illuminet. Erecti*, inquit, quia die Dominica in Eccleſia genua flectere ad preces poblicas non licet, ſed ſtando oportet Fidem Reſurrectioois profiteri, uti alias diximus.

II. Ut igitur dies Dominica a Paſchali Solemoitate propagata eſt, atque inſtituta ad renovandam per ſingulas hebdomadas memoriam Reſurrectionis Domini, ita Proceſſio, quæ ex antiquo ritu, ac Ritualium complurium præſcripto, in Dominica peragi ſolebat, pertinet ad idem myſterium, quod in Proceſſione matutina Paſchali celebrari olim paſſim io Eccleſiis conſuevit, teſte laudato Eveillon, citato Libro, Capite XIV. & ſeqq. ut ſcilicet Jeſum quæramus cum molieribus, eumque com Apoſtolis ſequamur præcedentem io Galilæam, ideſt, in mutatiooem vitæ, atque, ut eum cognitom adoremus, velut auctorem ſalutis noſtræ, uti recte, pieque obſervat memoratos Rupertus loco citato: *Singulis Dominicis*, ait, *a prima Sabbati, quo Dominus reſurrexit, dedicatis, hoc nobis Proceſſionis ordine ſignificamus, quod in Galilæam, ideſt, in tranſmigrationem, ad videndum Dominum cum Apoſtolis ejus exire debeamus; ſcilicet, ut non ſimus vetuſti homines, quod fuimus, ſed in novitate vitæ ambulemus.*

III. Ad hujus certe myſterii rationem ea pertinet cooſuetudo, quæ io Eccleſiis quibuſdam inveteravit, ut Sacerdos celebrans, qui perſonam Domini in Officio gerit, reliquum Clerum

in

in Proceſſione anteeedat, quaſi Chriſtum in Galilæam Apoſtolis præcurrens, juxta id quod ipſe Apoſtolis ante mortem promiſerat, Matthæi Capite XXVI. & Marci XIV. & poſt mortem mulierilibus denuntiaverat, Matthæi XXVIII. & Angelus eiſdem prædixerat, Matthæi Capite citato, & Marci XVI. Hunc enim ritum ita interpretantur idem Rupertus, Lib. VII. Cap. XXIV. & Durandus, Lib. VI. *Rationalis Divinorum Officiorum*, Cap. LXXXVIII. Atque banc Reſurrectionis commemorationem ita ad Dominicarum Officium pertinere ſuperius docuit Rupertus, ut, quia Proceſſio Palmarum ſpectat ad recolendam Redemptoris noſtri Paſſionem, ne ſingulis myſteriis ſua veneratio non reddatur, dicat, quaſdam Eccleſias in more habere, ut in Dominica Palmarum duplicem Proceſſionem obeant, alteram ante Tertiam, in memoriam Reſurrectionis, alteram poſt Tertiam cum Palmis ad recolendum Dominicæ Paſſionis ſacramentum. Atque hæc eſt cauſa, cur idem in Proceſſione Dominicali ritus ſervetur, qui in Paſchali, ut obſervavit laudatus Rupertus, Lib. VII. Cap. XIX. Nam & inchoatur ab aſperſione Aquæ benedictæ, & procedit ordine ſimili, & terminatur Statione ante Crucifixum.

IV. Duplicem Proceſſionem die ipſa Dominica Palmarum præſcribit inter alia ms. antiqnum Rituale Monaſterii S. Remigii Remenſis, duplicemque faciebant Monachi omnes, teſte Martene in Libro, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis celebrandis Officiis*, Cap. XX. num. VII. ubi etiam ſubdit, in inſignioribus Clericorum Eccleſiis unicam Palmarum aſſignatam reperiri. Atque hæc quidem Proceſſio, quia Chriſti triumphalem in Jeruſalem ingreſſum repræſentat, generalis, ut ajunt, eſſe ſolebat, convenientibus ad matricem Eccleſiam omnium Clericorum Collegiis, Parochialium Eccleſiarum Presbyteris, Monachorum Congregationibus variis, quæ plerumque etiam cum Clero unicum efficiebant Chorum, cujus iſte dextram, illæ ſiniſtram partem occupabant, atque alternis modulis debitas Chriſto Salvatori laudes perſolvebant, ut notat idem Martene num. VIII. Sed puto eqnidem, obtinuiſſe hunc ritum in aliquibus fortaſſe Eccleſiis; nam alias unaquæque Eccleſia Collegiata, ſive Sæcularis, ſive Regnlaris, ut variis etiam antiquis Ritualibus probari poſſet, ſuam conſuevit antiquitus, uti hodie ſolet, ipſa Dominica die Palmarum ſolemnem peragere Proceſſionem, de qua ſcitu plane digna ſunt, quæ in ſequentibus Commentariis ad illuſtrandos antiquos, recenteſque ritus late dicemus. Jam non puto hic immorandum ad explicanda ea verba noſtri §. ubi edicit, ut antequam moveatur Proceſſio, Diaconus vertens ſe ad populum dicat, *Procedamus in pace*, & Chorus reſpondeat, *In Nomine Chriſti, Amen*, antiqua enim formula eſt in Proceſſionibus paſſim uſitata, licet ex reformati Miſſalis Romani Rubricis, ad duas tantummodo Proceſſiones fuerit reſtricta, ad hanc ſcilicet Palmarum Proceſſionem, & ad illam, quæ fit die feſto Purificationis Deiparæ Virginis, ut Capite præcedenti dixi in Commentario ad §. I. in qno plura invenies, quæ ad hanc Palmarum Proceſſionem faciunt.

§. II.

Præcedit Thuriferarius cum thuribulo fumigante; deinde Subdiaconus paratus deferens Crucem, medius inter duos Acolythos cum candelabris, & candelis accenſis. Sequitur Clerus per ordinem. Ultimo Celebrans cum Diacono a ſiniſtris, omnes cum ramis in manibus; & cantantur ſequentes Antiphonæ, vel omnes, vel aliquæ, quouſque durat Proceſſio.

Antiphona.

Cum appropinquaret Dominus Jeroſolymam, miſit duos ex Diſcipulis ſuis, dicens: Ite in Caſtellum, quod contra vos eſt, & invenietis pullum aſinæ alligatum, ſuper quem nullus hominum ſedit; ſolvite, & adducite mihi. Siquis vos interrogaverit, dicite: Opus Domino eſt. Solventes adduxerunt ad Jeſum, & impoſuerunt illi veſtimenta ſua in via, alii ramos de arboribus ſternebant, & qui ſequebantur, clamabant: Hoſanna, benedictus, qui venit in nomine Domini, benedictum Regnum Patris noſtri David. Hoſanna in excelſis. Miſerere nobis Filii David.

Alia Antiphona.

Cum audiſſet populus, quia Jeſus venit Jeroſolymam, acceperunt ramos Palmarum, & exierunt ei obviam, & clamabant pueri dicentes: Hic eſt, qui venturus eſt in ſalutem populi, hic eſt ſalus noſtra, & redemptio Iſrael. Quantus eſt iſte, cui Throni, & Dominationes occurrunt? Noli timere filia Sion, ecce Rex tuus venit tibi ſedens ſuper pullum aſinæ, ſicut ſcriptum eſt. Salve Rex fabricator mundi, qui veniſti redimere nos.

Alia Antiphona.

Ante ſex dies ſolemnis Paſchæ, quando venit Dominus in Civitatem Jeruſalem, occurrerunt ei pueri, & in manibus portabant ramos Palmarum, & clamabant voce magna, dicentes: Hoſanna in excelſis; benedictus, qui veniſti in multitudine miſericordiæ tuæ: Hoſanna in excelſis.

Alia Antiphona.

Occurrerunt turbæ cum floribus, & Palmis Redemptori obviam, & victori triumphanti digna dant obſequia. Filium Dei ore Gentes prædicant, & in laudem Chriſti voces tonant per nubila: Hoſanna in excelſis.

Alia Antiphona.

Cum Angelis, & pueris Fideles inveniantur triumphatori mortis clamantes: Hoſanna in excelſis.

Alia Antiphona.

Turba multa, quæ convenerat ad diem feſtum, clamat Domino: Benedictus, qui venit in nomine Domini. Hoſanna in excelſis.

COMMENTARIUS.

I. TOtidem plaoe verbis, quæ ſtatoit hic ooſter §. leguotur & in Robrica Miſſalis, Parte IV. Tit. VIII. oum. 15. *Præcedit*, inqoit, *thuriferarius eum thuribulo fumigante*; ut quaſi ſternat viam Crocifixo ſequenti cum odore incenſi, vel qoaſi Chriſtus trahat poſt ſe ſequentes in odorem unguentorum ſuorum, ot exponit ibidem Gavantus. Una cnm Thuriferariis præceſſiſſe in hac Proceſſione Clericum, qui Aqoam benedictam deferret, dncent mss. Pontificales, aliiqoe non pauci Rituales antiqui Codices, quibus inhæret Proceſſionarium juxta ritum ſacri Ordinis Prædicatorom, ubi ageos de Proceſſione Dominicæ in Ramis Palmarum, diſerte mandat, ut *primo procedat Frater aliqnis Clericus in Superpelliceo, vel aliquis Converſus, ſi pauci ſunt Fratres, eum Aqua benedicta eam aſpergendo*. Qood quidem rite recteque factum puto in cooctis Proceſſiooibns ex Conſtitutione antiqui Coocilii Namnetenſis, Can. v. ut nimirum Aquæ benedictæ aſperſione purificetur obvius quiſque, & ſimul loca, per quæ tranſitor, ad effngandam omoem poteſtatem inimici. Quemadmodum enim io Templo ad nſtium collocator labrom Aquæ benedictæ, ut qui ad Sacra veniunt, in ipſo aditu ſanctificentur; ita in fronte, & qnaſi veſtibulo Proceſſionum præfertur aquamanile ſacrom, ut qui ſe per viam ſupplicantibus volunt adjungere, ejus Aquæ luſtratione prius expientur, ut notat eruditus Eveillon io Libro, *De Proceſſionibus Eccleſiaſticis*, Cap. III.

II. Sed aodiamus ordinem Proceſſionis fieri olim ſolitæ die Dominico Palmarum, quem ita deſcribit antiquum Rituale Sveſſiooenſe tempore Nivelonis Epiſcopi ſcriptum, ac relatum a Martene in Libro, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis celebrandis Officiis*, Capite XX. num. XII. *Ante Tertiam pulſatur novies major Campana. Aqua benedicta fit in Sacrario. Interea veniant Congregationes; paratiſque omnibus, ante Altare cantent duo Subdiaconi, qui in tabula debent præſcribi, iſtum verſum.*

Magno ſalutis gaudio
Lætetur omne ſæculum,
Chriſtus Redemptor omnium
Saoavit orbem languidum.

Chorus iterum, Magno. *Et tunc exit Proceſſio ſic. Primum Clericulus cum Aqua benedicta. Deinde Cruces Congregationum. Poſt illas duo Clericuli noſtri cum Crucibus. Deinde Subdiaconus cum magna Cruce. Poſt Crucem Subdiaconi Congregationum ferentes Evangelium, inter quos medius incedat noſter Subdiaconus cum Evangelio, deinde Sacerdos hebdomadarius in Alba, & Cappa de Pallio, reliqui ordine ſuo incedant*. Longe ſolemnior eſt ordo Proceſſionis in Pootificali Eccleſiæ Biſuntinæ præſcriptus, ubi facta Palmarum diſtributiooe, ſic ait: *Incipiat exire Proceſſio. Primum Aqua benedicta, dehinc Vexilla, tunc candelabra, ſicque thuribula, dehinc Cruces, tunc Subdiaconi cum Evangeliorum Libris, tunc Feretrum cum Reliquiis, ſicque duo Acolythi cum candelabris, duo cum thuribulis aureis; inter hos medius Diaconus indutus Dalmatica portans Brachia Domni Stephani; poſt hos exeat Schola cum timore Dei; ſicque ſeniores incipientes, a minoribuſque ad majores, incedentes bini, & bini. Dominus autem Pontifex veniat ultimus omnium, quem præcedat Crux ſine ſolito appoſita vexillo; poſt hunc turba populorum. Cantores autem non incedunt in ordine cum aliis, ſed tenentes virgas in manibus muniant Proceſſionem ex utraque parte, incedentes nunc ante, nunc retro, comprimentes tumultum, moventes Clerum, & cum Dei timore cuncta fiant honeſte.*

III. Spectaot hæc quidem ad generalem Proceſſionem, Majoris, ſeu Matricis Eccleſiæ, ad quam ſolebant olim, alicubi ſaltem, uti jam dixi io Commentario ad §. I. convenire omnium quidem Clericorum Collegia, Parochialium Eccleſiarum Presbyteri, variæque Mooachorum Congregatiooes; utplurimum enim unaquæque Eccleſia ſuam hac die ſolemnem agebat, ut hodieque fit, Proceſſionem, ſive illa Sæcularium Clericorum, ſive Religioſorum eſſet, ot ex eorum Ordinariis, ac Ritoalibus liquet. Porro præter thuribula, & Aquam benedictam, de quibus jam ſupra diximus, variæ Cruces geſtari olim in iſta Proceſſione conſueverunt, uti non modo recitati ſuperius Codices Rituales, verum etiam alii permulti nos docent. Præ cæteris una quidem ſolemoiori cum cæremooia ſolita fuit deferri; & quæ pleriſque in locis per totam Quadrageſimam, ut ootat Martene citato Capite, oum. IX. io Sacris Proceſſionibus non deferebatur, in iſta Proceſſione Palmarum revelata, & diſcooperta apparebat, & aliquo modo triumphabat, uti videre eſt in variis priſcis Ordinariis, ſed præſertim in Rotomagenſi, Vieonenſi in Gallia, Uticenſi, Carnotenſi S. Joannis, Gaſtonenſi; itemqoe in Miſſalibus, Tolonienſi, Sariſberienſi, Fratrom Prædicatorum, ac aliis pleriſqoe. Atque hunc fuiſſe ritum in noſtra Citeriori Calabria obſervatum, ut Crux ſcilicet in iſta Proceſſione diſcooperta geſtaretur, & quidem Sæculo Chriſti XII. cooſtat ex Ordinario ms. Lucæ Epiſcopi Conſetini.

IV. Ut vero magis magiſque gloria Crucis demonſtraretur, jam non ſolom io Proceſſione, ſed per totum diem, aut magnam illus partem deoudata manebat; id quod Carnotenſe Ordinariom S. Joannis ad Altaria, & Capſas extendit: *Videndum eſt*, inquit, *ut cum regreſſa fuerit Proceſſio, ſint Altaria diſcooperta, & Capſæ, & ſic permaneant tota die, & tota nocte cum Textibus, & Crucibus*. Textus ſunt Codices Sancti Evangelii, eoque oomioe appellitantur in variis Miſſalibus, Ritualibus, Pontificalibuſque. Non improbanda tamen videtur conſuetudo Canonicorum Regulariom Cruceſignatorum, qui poſt Epiſtolam Crucem velabant, propter mœrorem haud dubium, & triſtitiam Paſſionis, quæ mox legenda erat, Præmonſtratenſes Crucem dumtaxat denudabant, cum in Proceſſione, impoſita

An-

Antiphona, *Ave Rex noſter*, omnes tertio flexis genibus ipſam adorabant. Ritum porro antiquum retinet hodieque Ordo Prædicatorum, cujus Proceſſionarium mandat, ut finita Proceſſione, *dum Oratio dicitur*, Omnipotens ſempiterne Deus, qui humano generi ad imitandum &c. *Cruciferarius Crucem reponat non ſuper Altare, ſed ſupra gradus Presbyterii ad cornu Evangelii, quæ diſcooperta uſque ad Completorium remaneat*; cum candela ſcilicet accenſa, ut moris eſt, quem in variis Eccleſiis ejuſdem Ordinis ſervatum vidi. Cæterum, ſi occurret alia fieri apud ipſos Fratres Proceſſio, jam non illa Crux in Proceſſione Palmarum diſcooperta delata, & ad cornu Evangelii, uti dictum eſt, poſita, ſed alia adhibetur, & quidem velata juxta communem Eccleſiæ ritum.

V. Conſueviſſe hac die ab Epiſcopis, ab ipſiſque Romanis Pontificibus Sermonem ad populum haberi de Paſſione Domini, ac nominatim de Cruce, ex variis Sermonibus S. Leonis Papæ I. prædicta die habitis, conjicere licet, aperteque ex variis Ritualibus, atque Ordinariis conſtat. Fuiſſe autem præcipuum hujus Proceſſionis ſcopum, ut in Stationibus, de quibus infra dicemus, adoratio Crucis fieret, iteratis crebris ante ipſam genuflexionibus, quibus etiam nonnulli pium ſubjungebant oſculum, docet antiquus Ordo Romanus apud Hitorpium, ſic inquiens: *Ut autem pervenerint cum Pſalmis, ubi Statio eſt Sanctæ Crucis, Clerus, Populuſque ſtent per turmas in ordine ſui cum bajolis, & reliquo ornatu, & infantes paraphoniſtæ in loco competenti ſubſiſtentes imponant Antiphonam*: Fulgentibus Palmis proſternimur advenienti Domino, huic omnes occurramus cum Hymnis, & Canticis, glorificantes, & laudantes, Benedictus Dominus. *Reſpondet Schola ex parte Populi*; Occurrunt turbæ cum floribus, & Palmis Redemptori Domino, & victori triumphanti digna dant obſequia. Filium Dei olim Gentes prædicant, & in laude Chriſti voces tonant per nubila, Oſanna. *Tunc Scholaſtici e regione Crucis lento gradu veniant ante eam, & cum omni reverentia Caſulas, & Cappas in terram jactantes, proni adorent Crucifixum, Clero interim cantante Antiphonam*: Pueri Hebræorum &c. *His recedentibus, continuo veniant ex latere pueri laici*, Kyrie eleiſon, *cantantes, & ſequendo Vexillum, quod ante eos portatur, veniant ante Crucem, &, annuente Æditao, jactent ramos Palmarum in terram, proni adorando Crucifixum, & Clerus interim canat Antiphonam*: Pueri Hebræorum &c.

VI. Similia videre eſt in variis diverſarum Eccleſiarum Ordinariis, ac Ritualibus, quæ vix variant, niſi in modo Crucis adorandæ, & in cantandis Antiphonis, aut Reſponſoriis, quæ ut plurimum ex Evangelio deſumptæ ſunt, & leguntur paſſim in priſcis Miſſalibus, atque Ordinariis, quæ ſigillatim non opus eſt hic recenſere, cum ex hactenus ſcriptis illud ſatis jam liqueat, Antiphonas in §. noſtro præſcriptas, in antiquis etiam mss. Codicibus legi. Sane non omittendum cenſeo, quod de ipſa Crucis adoratione Ordinarium Uticenſe præſcribit: *Stent*, inquit, *in loco conſueto, & dicant quatuor Cantores, vel ſaltem duo, iſtam Antiphonam*, Ave Rex noſter, *cantando communi voce, Choro nihil reſpondente; & proſternant ſe in terram; & iterum dicant altiori voce*, Ave Rex noſter, *Choro tacente; & iterum proſternant, & dicant*, Pater noſter, *ſub ſilentio; quo dicto, deoſculentur terram, & ſurgant; & iterum dicant, altiori voce*, Ave Rex noſter, *Choro tacente; & iterum proſternant ſe ſicut prius. Iterum dicant dicti Cantores*, Ave Rex noſter, *altiſſima voce; hic non proſternantur, ſed Chorus accipit*, Fili David; *& ſic finit dictam Antiphonam*. Brevius Ordinarium Gaſtinenſe: *Continuo conveniant ad Crucem adorantes, & oſculantes eam unus poſt alterum ordinate*.

VII. Viguiſſe & hunc ritum adorandæ Crucis in variis noſtræ Italiæ Eccleſiis, & quidem etiam initio Sæculi XVI. licet in modo, ac cæremoniis, atque in canendis Antiphonis variaretur, conſtat ex Aquileenſi Miſſali anno MDXVII. typis edito, cujus locum deſcribit doctiſſimus Joannes Franciſcus Maria Bernardus de Rubeis in Diſſertatione, *De Sacris Forojul. ritibus*, Cap. XX. num. IV. in fine: *Deinde proceditur ad locum, ubi Crux ſuper tapetia munda poſita ſit, & canit Chorus, & Officians legit*: Cum appropinquaret Dominus. *Cum perventum fuerit ante Crucem, cantetur Antiphona*: Cum audiſſet populus. *Alia Antiphona*; Cœperunt omnes turbæ. Turba multa. *Tunc Officians cum Miniſtris, Clero & Populo proſternit ſe ante Crucem, devote adorans, & Chorus canit interea Antiphonam*: Occurrunt turbæ fulgentibus Palmis. *Quibus finitis, Officians cum Miniſtris elevat Crucem cantando*, O Crux ave ſpes unica; *& interim deponatur Crux. Poſtea iterum elevatur, ut prius. Dehinc tertio elevatur cantando*: Te Summa Deus Trinitas. *Deinde accedant pueri habentes ramos Palmarum in manibus, & cantent*: Pueri Hebræorum; *& jaciunt ramos Palmarum in terram, proni adorantes Crucifixum, & Chorus repetat*: Pueri Hebræorum. *His recedentibus cantando, veniant alii Cappas in manibus tenentes, & cantent*: Pueri Hebræorum veſtimenta proſternebant; *& Cappas in terram jactent, proni adorantes Crucifixum. Et Chorus repetat Antiphonam*; Pueri Hebræorum. *His recedentibus, Officians proſternat ſe ante Crucifixum pronus adorans, & unus Miniſtrorum cum Palma, quam manu præfert, proſtratum levi ictu tangat, cantans*: Scriptum eſt enim: Percutiam Paſtorem. *Et ſecundum conſuetudinem quorundam proſtratio cum tali cantu fit ſecundo, & tertio*. Finita Antiphona, cantat Officians mediocri voce. *Oremus. Oratio*. Deus qui miro diſpoſitionis ordine. *Tandem portetur Crux ab Officiante, & Miniſtris in Proceſſione verſus ingreſſum Eccleſiæ*. Hactenus Aquileenſe Miſſale anno, ut dictum eſt, MDXVII. typis editum, ex quo varios ritus in adoranda Cruce, & in repræſentando Chriſti Domini Jeroſolymam ingreſſu licet addiſcere.

VIII. Præter Crucem, conſueviſſe & olim in hac Proceſſione deferri ſolemniori cum pompa Sacrum Evangelii Codicem tamquam Chriſti perſonam exhibentem, luculenter oſtendi, tum in Opere, *De Codice Sancti Evangelii, atque ſervatis in ejus lectione, & uſu vario ritibus*, Lib. III. Cap. II. tum Tomo II. Commentariorum in Cæremoniale Epiſcoporum, Lib. II. Cap. XX. in Commentario ad §. VIII. Viguiſſe aliquando hunc Romæ ritum, docet Ordo Romanus XII. Auctore Cencio, Cap. IX. *Die Dominica Palmarum*, inquit, *præparatur quoddam portiterium* ho-

honeſtiſſime, in quo intromittitur Sanctum Evangelium, quod intelligitur Chriſtus, & ſtatuitur in Eccleſia ante Aram, unde Clerus proceſſurus eſt. Et paulo poſt: *Deinde ſuſcipiatur a Diaconis prædictum portitorium cum Evangelio, bajulantes cum ingenti exaltatione jugum Chriſti ſuave, & onus ejus leve, præcedente Aqua benedicta cum candelabris, & thyminteriis.* Idem olim factum etiam in aliis Eccleſiis, & Monaſteriis, conſtat ex Libello mſs. Conſuetudinum Germaniæ Monaſteriorum apud Mabillonium Tomo II. Muſei Italici in Commentario prævio ad Ordinem Romanum, Cap. x. *Mane*, ait, *in Palmis Cuſtodes præparent diligenter quoddam portitorium in modum Feretri, in quo reponantur parvæ Capſæ, ſive Textum Evangeliorum. Deſuper quoque appendantur phylacteria, ſive buxæ Reliquiarum. Ferant autem illud latenter ante horam primam ad Eccleſiam, ad locum, quo procedere debent, & Cruces, & candelabra, & thuribulum & Aquam benedictam, & Textum Evangelii, & Albas, flores, Palmas, & omnia, quæ Proceſſioni illi conveniunt.*

IX. Apud Græcns magna etiam cum pompa, & veneratione geſtari conſueviſſe in hac Proceſſione Palmarum Sacroſanctum Evangelii Librum veluti Chriſti perſonam, uti ſuperius notatum eſt, repræſentantem, tradit Cudinus, *De Officiis Aulæ Conſtantinopolitanæ*, Cap. ix. num. 5. ubi ritum ipſum Græcorum ita deſcribit: *Prior in ambulacrum venit Lampadarius lampadem ferens, totumque Feſti proprium Canticum decantans*, Egredimini gentes, egredimini populi, contemplamini hodie Regem Cælorum, Chriſti enim figura Evangelium progreditur; *& deinde Imperator, & Filius ejus Imperatoris, ſi adſit, Imperatorem, & patrem ſuum proſequitur. Poſt quem aſcendunt Deſpotæ, deinde Archidiaconus cum Evangelio, poſtea Patriarchæ, ſi præſentes ſint; poſt illos quatuor, vel quinque Sacerdotes portantes Sacras Imagines.* Ritum ipſum Eccleſiæ Orientalis pluribus illuſtrat doctiſſimus Goar in Notis ad Orationem, qua Palmæ diſtribuuntur in Dominica ipſa Palmarum, itemque Evcillon in Opuſculo, *De Proceſſionibus Eccleſiaſticis*, Cap. ix. ubi etiam ait, *apud Andigavenſes Evangelium ſuper pectus geſtari a Diacono, ex quo apud Crucem publice legitur Textus S. Matthæi de Myſterio hodierno.* Ex dictis autem illud velim notandum, tam apud Græcos, quam apud Latinos geſtari Evangelium conſueviſſe ſolemni cum pompa, ad Chriſti perſnnam repræſentandam, eique venerationem a Fidelihus exhibendam.

X. Cæterum, ut non ſolum in figura, ſed & in ipſa etiam rei veritate, Chriſto Domino noſtro in hac Proceſſione debitus honor, & cultus impenderetur, in quibuſdam locis Evangelii loco deferri conſuevit Sacra Euchariſtia, iſque uſus in Nortmanniæ Monaſteriis obtinebat etiam ante Berengarii hæreſim. Sed audiamus ordinem ritus, quem Berengarii adverſarius Lanfrancus in ſuis Statutis deſcripſit: *Cantore*, inquit, *incipiente Antiphonam*, Occurrunt turbæ. *exeant duo Sacerdotes Albis induti, qui portent Feretrum, quod parum ante diem ab eiſdem Sacerdotibus illuc debet eſſe delatum, in quo & Corpus Chriſti debet eſſe reconditum, ad quod Feretrum præcedant ſtatim qui Vexilla portant, & Cruces, & cætera, quæ ſuperius dicta ſunt. Et ſtantibus iis, qui Feretrum portant, ſtabunt & ipſi a dextra, & a ſiniſtra, ſicut venerunt.* Et infra: *Taliter his peractis, Abbate, vel Cantore incipiente Antiphonam*, Ave Rex noſter, *tranſeant portitores Feretri per medium Stationis, præcedentibus his, qui Vexilla portant, & cæteris ſuperius dictis portitoribus, ſervato ab omnibus ordine in redeundo, quem habuerunt in eundo, quibus tranſeuntibus flectent genua, non ſimul omnes, ſed ſinguli hinc & inde, ſicut Feretrum tranſibit ante eos.* Similia his habent Liber Uſuum Beccenſium, & Conſuetudines Monaſterii Lyrenſis ejuſdem Provinciæ, in quibus variæ ad ſacrum Feretrum genuflexiones præſcribuntur, quæ ſacroſanctæ Euchariſtiæ delatæ in hac Proceſſione venerationem manifeſte probant.

XI. His plane illuſtriora cultus Divinæ Euchariſtiæ in prædicta Proceſſione exhibiti argumenta ſuppeditat mſ. Ordinarium inſignis Eccleſiæ Rotomagenſis apud Martene, citato Cap. xx. Ordine v. *Finitis Matutinis, deferatur Corpus Domini ad locum determinatum in Feretro a duobus Sacerdotibus de ſecunda ſede in Albis, & ſunt duodecim famuli circa Feretrum portantes duodecim torchias, quas debet Archiepiſcopus, & duo de prima ſede ferant duas torchias chori, & aſſocient Corpus Domini uſque ad Atrium S. Gildardi.* Tum paucis interjectis, quibus Palmarum Benedictionem, diſtributionemque recenſet, ita ritum, quo ipſa Proceſſio perageretur, ac delatum in ea Chriſti Corpus coleretur, exponit: *Cum autem ventum fuerit ad locum, ubi Statio debet fieri, fiat Sermo ad populum; quo finito, quinque de ſecunda ſede cantent in Albis hos verſus ante Feretrum, ubi Corpus Domini fuerit portatum ad illum locum privatim ante lucem illius diei.* ℣. En Rex venit. *Quo finito, Dominus Archiepiſcopus, vel Sacerdos, Cantor Diaconus, & Subdiaconus de ſtatione ſua flectendo genua.* Salva quem Jeſum, *incenſando. Quinque Clerici*: Hic eſt, qui de Cælis venit. *Dominus Archiepiſcopus, Cantor, Diaconus, Subdiaconus, & Chorus*: Salve lux mundi, *incenſando, & flectendo genua. Quinque Clerici*: ℣. Hic eſt ille, qui ut Agnus. *Interim, ſicut prius, Dominus Archiepiſcopus, Cantor, Diaconus, & Subdiaconus, vertant ſe ad Feretrum, & incenſent Corpus Chriſti honorifice, Cantore incipiente cum Domino Archiepiſcopo, & reveſtitis, incenſando, & ter repetatur. Et Chorus ducat ad finem*, Dignus es Domine. *Alia Antiphona*: Oſanna Filio David.

XII. Longe ampliores ſunt ritus, qui ex præſcripto memorati Ordinarii Rotomagenſis in reditu Proceſſionis peragebantur, quoſque opportunius in Commentario ad ſequentem §. deſcribemus. Ex dictis autem hucuſque illud hoc loco notandum, varias olim ad Crucem, ſive ad ſacrum Feretrum factas fuiſſe Stationes, atque genuflexiones, quia in eo ſcilicet reconditum erat Chriſti Domini Corpus, uti variis Ritualium locis, atque exemplis probari poſſet, ac teſtimonio præſertim Matthæi Pariſii, qui in Vitis viginti trium Abbatum S. Albani, pag. 61. vaſculum eleganter recenſet a Simone Abbate elaboratum ad portandum Corpus Domini in Ramis Palmarum ad Proceſſionem. Atque obiter illud animadverti poteſt, jam longe ante inſtitutionem Feſti Corporis Chriſti ab Urbano Papa IV. poſt medium Sæculum XIII. factam, Proceſſionem cum Sacra Euchariſtia in uſu fuiſſe. Id

quod

quod etiam variis exemplis probat doctiſſimus Lupus Tomo XI. Operum editionis Venetæ, in Diſſertatione, *De Sacris Proceſſionibus*. Cap. II. quod inſcriptum eſt, *An antiqua Eccleſia aliquando fecerit Proceſsiones cum ſacroſancto Venerabilis Euchariſtiæ Sacramento?* Cæterum vero, quod antiquus ritus geſtandæ in Palmarum Proceſſione Euchariſtiæ, retineatur hactenus in Eccleſia Rotomagenſi, & a Monachis Benedictinis Sancti Adoeni, teſtatur laudatus Martene, citato Capite XX. num. XI.

XIII. Notato hoc obiter, ad Stationem quod attinet, Stationis vox, uti docet Mabillonius in Commentario prævio ad Romanum Ordinem, Cap. V. pag. XXXI. vox ambigua, aliquando pro jejunio voluntario, quandoque pro ſtatu orantium uſurpatur. In utroque ſignificatu occurrit paſſim apud Tertullianum, alioſque priſcos Auctores. In præſenti vero ſumitur pro concurſu populi ad Eccleſiam, ſive ad locum indictum, in quo Proceſſio conſiſtebat ſtatis diebus ad ſtatas preces ſaciendas. De Stationibus fieri ſolitis in ipſa Palmarum Proceſſione late diſſerit eruditus Martene Lib. III. *De antiquis Monachorum ritibus*, Cap. XII. num. 15. ubi inſignem, prolixumque Lanſranci locum deſcribit. Qui extra Monaſterium Palmas benedicebant, pervenientes ad locum Stationi deſtinatum, Benedictionem ibidem peragebant; qua ſacta, & dictis ibidem nonnullis Antiphonis, aut Reſponſoriis, ad propriam revertebantur Eccleſiam. Quod pluribus in locis Benedictio ipſa Palmarum, ac diſtributio fieret etiam extra Urbem, quemadmodum Pariſiis ad Sanctam Genoveſam, *ad latus Pariſiorum*, eamque ob cauſam extare adhuc Cruces prope Vicos, & Villas, & ſæpe etiam lapideas menſas, io quibus appoſitæ Palmæ benedicebaotur, docet inter alios Grancolas in Commentario hiſtorico ad Breviarium Romanum, Libro II. Capite LIII.

XIV. Sed ut Stationum ritum proſequamur, teſte Martene, citato loco, num. 16. ſactæ in Statione Palmarum Benedictioni, Sermonem ad popolum addebant Monachi Floriacenſes, Cluniacenſes, Divionenſes, Corbejeoſeſque, dictis prius nonnullis Antiphonis, aut Reſponſoriis, genuflectentiboſque ad Antiphonam illam, *Ave Rex noſter*. Pariſienſes S. Germani Stationem ſuam in mſs. ſuis Conſuetudinibus ſic repræſentaot: *Ibimus ad S. Petrum, cantando illa, quæ babebimus cantare. Quando appropinquabimus ad Eccleſiam, Cantor incipiet unum Reſponſorium de S. Petro, tres Domini cantabunt Verſiculum, poſt reinceptionem Reſponſorii Domnus Abbas dicat Orationem, poſt Orationem nos inclinabimus noſmetipſos ad* Pater noſter; *quando* Pater noſter *erit terminatum, Cantor incipiet iſtam Antiphonam:* Ave Rex noſter, *& capiemus venias flexis genibus; dum cantabitur iſta Antiphona, Diaconus præparabit ſe pro legendo Evangelium, & portabit incenſum ad Domnum Abbatem pro benedicendo, & incenſabit Altare, & ſuum Evangelium, & ibit incenſatum Domnum Abbatem, & accipiet benedictionem a Domno Abbate. Poſt Evangelium erit Sermo &c.* Sed ut de aliis Monachis ſileam, Ciſtercienſes, qui Proceſſionem in Clauſtro peragebant, tres in eam Stationes faciebant, unam *juxta dormitorium*, alteram *juxta refectorium*, tertia *juxta Eccleſiam*, quas omnes recenſet Liber Uſum ipſorum Ciſtercienſium Monachorum apud eundem eruditum Martene loco ſuperius citato.

XV. Ritum antiquum Stationum agendarum in Palmarum Proceſſione retinet ſervatque etiam nunc Ordo Prædicatorum, ot ex ejuſdem Proceſſionario conſtat, ex cujus præſcripto, dum in Proceſſione prima Antiphona cantatur, quæ incipit, *Cum appropinquaret Dominus*, fit prima Statio in prima parte Clauſtri. Finita vero ipſa Antiphona, dum hæc alia cantatur, *Collegerunt Pontifices &c.* proceditur ad ſecundam Stationem, quæ fit in tertia parte Clauſtri, interimque duo Fratres in medio Proceſſionis cantant verſiculum, *Unus autem ex ipſis Caiphas &c.* Cum autem inchoatur poſt ipſum verſiculum reſumptio, *Quid facimus*, proceditur ad tertiam Stationem, quæ fit ante introitum Eccleſiæ anteriorem. Finita reſumptione prædicta, Cantores genua flectendo incipiunt Antiphonam, *Ave Rex noſter Fili*, in cujus inceptione Fratres omnes, præter Cruciſerarium, & Ceroſerarios, verſis vultibus ad Crucem genua flectentes Antiphonam proſequuntur; cum autem dixerint, *Redemptor Mundi*, omnes ſe erigunt ſtantes verſi ad Crucem uſque ad finem Antiphonæ. Porro ex ejuſdem Proceſſionarii præſcripto, in quacumque Statione Cruciſerarius, & Ceroſerarii vultus ſuos, & Imaginem Crucifixi verſos habent ad conventum, niſi forte fiat Statio ante exteriorem introitum Eccleſiæ, vel Chori, tunc enim prædicti Miniſtri vertere debent vultus ad Altare, Imagine tamen Crucifixi verſa ad conventum. Prior autem Celebrans ſtans ultimo cum Diacono, & Subdiacono vultus ſuos verſos habent ad Crucem; cæteri Fratres ſtant verſis vultibus ad ſe invicem. Deſerens Aquam benedictam, depoſita Aqua ante Crucem, collocat ſe ultimo loco in Choro ſuo, ſi eſt Clericus; vel ſtat aliquantulum retro Crucem ſi eſt Converſus.

XVI. Quidquid ſit de antiquis ritibus, ac de iis, quibus ex antiquo ſui Ordinis inſtituto hodieque utuntur Fratres Prædicatores, ſtandum nobis eſt ritui in Romano Rituali expreſſo, neque enim amplius licet ire cum ipſa Palmarum Proceſſione ad Cruces intra, vel extra Civitatis, aliorumque locorum muros erectas, ibique Evangelium canere, & Benedictionem Palmarum celebrare, eaſque populo diſtribuere, ot alicubi in uſu fuit Sæculo elapſo, meritoque vetitum a Vincentio Maria S. R. E. Cardinale Urſino Archiepiſcopo Beneventano, qui fuit poſtea Benedictus Papa XIII. in Appendice ad Concilium Provinciale XV. Beneventanum anno MDCXCVIII. celebratum, Cap. IV. num. 2. & 3. ubi permittit quidem ad ipſas Cruces procedere, ſed expreſſe prohibet, ibi cani Evangelium, & Palmarum Benedictionem fieri, quod ea ſcilicet peragenda ſint prius io Eccleſia. Porro non puto, ritum illum improbandum, eundi ſcilicet io ipſa Proceſſione ad Crucem lapideam, marmoreamve, aut ligneam, quæ multis in locis prope Eccleſias ſtabiles extant, ad eamque ramos Palmarum alligare. Id enim paſſim in variis Eccleſiis Patriæ meæ Paulæ, Provinciæque Calabriæ, ac Neapolitani Regni ſervatum vidi, ac Romæ etiam præſertim in Eccleſia Cœnobii S. Franciſci de Paula ad Montes Ordinis Minimorum, quod ad citeriorem meam Calabriam pertinet.

XVII. Ut nihil tandem omittamus, quod in hoc noſtro §. ſtatuitur, adnotandum & illud eſt, quod licet ex ejuſdem præſcripto Subdiaconus de-

deſerat Crucem, & ultimo Celebrans cum Diacono a ſiniſtris in ipſa Proceſſione incedat, ex variis tamen antiquis Miſſalibus, atque Ordinariis Subdiaconus a ſiniſtris, & Diaconus a dextris cum Celebrante procedere dicuntur. Atque hunc antiquum ritum, & fere olim communem retinet hodie Ordo Prædicatorum, ut ejuſdem Proceſſionarium nos docet, ubi agit de Proceſſione Dominicæ in Ramis Palmarum, ſic inter alia inquiens: *Ultimo Prior cum Diacono a dextris ipſius aliquas Reliquias deferente, & Subdiacono a ſiniſtris portante Libellum Proceſſionalem.* Atque hic nota antiqui ritus veſtigium, quo Reliquiæ in Proceſſione Palmarum deferebantur, ut pluribus probat Martene, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina*, Cap. xx. pag. 194. 201. & 209. Quod vero, alicubi ſaltem, in iſta Proceſſione munus eſſet Diaconi Reliquias deferre, probari ex teſtimonio poteſt ms. antiqui Pontificalis Eccleſiæ Biſuntinæ ſuperius a nobis recitato, ubi non modo edicitur, ut *Feretrum cum Reliquiis* geſtetur, verum etiam, ut procedat *Diaconus indutus Dalmatica portans brachia Domni Stephani*. Domnus hoc loco idem eſt, ac Sanctus.

§. III.

In reverſione Proceſſionis, duo, vel quatuor Cantores intrant in Eccleſiam, & clauſo Oſtio, ſtantes verſa facie ad Proceſſionem, incipiunt ℣. *Gloria, laus*; & decantant duos primos verſus. Sacerdos vero cum aliis extra Eccleſiam repetit eoſdem. Deinde qui ſunt intus, cantant verſus ſequentes, vel omnes, vel partem, prout videbitur; & qui ſunt extra, ad quoslibet duos verſus reſpondent, *Gloria, laus*, ſicut a principio.

℣. *Gloria, laus, & honor tibi ſit Rex Chriſte Redemptor,*
Cui puerile decus prompſit Hoſanna pium. *Gloria, laus.*
Iſrael es tu Rex, Davidis & inclyta Proles,
Nomine qui in Domini Rex benedicte venis. *Gloria, laus.*
Cœtus in excelſis te laudat cœlicus omnis,
Et mortalis homo, & cuncta creata ſimul. *Gloria, laus.*
Plebs Hebræa tibi cum Palmis obvia venit,
Cum prece, voto, hymnis adſumus ecce tibi. *Gloria, laus.*
Hi tibi paſſuro ſolvebant munia laudis,
Nos tibi regnanti pangimus ecce melos. *Gloria, laus.*
Hi placuere tibi, placeat devotio noſtra,
Rex bone, Rex clemens, cui bona cuncta placent. *Gloria, laus.*

COMMENTARIUS.

I. SI veterem morem ſpectemus, in reditu Proceſſionis ad Portas Civitatis, Oppidive, ut ex antiquis Ordinariis conſtat, ſive ad valvas Eccleſiæ, cantari jam olim ſolitus fuit celebris ille Hymnus, *Gloria, laus, & honor*, &c. cujus Auctorem faciunt Theodulphum Aurelianenſem Epiſcopum, quem, cum ille, ut ajunt, eſſet Andegavi vinctus in carcere, conjurationis inſimulatus cum Bernardo Rege Italiæ adverſus Ludovicum Imperatorem, tranſeunti cum Proceſſione eidem Ludovico ceciniſſe ſupponunt; cujus modulatio ſuavis iratum ita demulſit Imperatorem, ut vinculis abſolutum Theodulphum libertate donarit. Sed hanc fabellam pluribus rejicit argumentis in Notis ad S. Gregorii Papæ Sacramentarium Menardus, itemque Grancolas in Commentario hiſtorico ad Breviarium Romanum Lib. II. Cap. LIII. Martene in Libro, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis celebrandis Officiis*, Cap. xx. num. XIII. & alii paſſim Viri eruditi, qui tamen prædicti Hymni, ſeu Poematis Auctorem non negant fuiſſe ipſum Theodulphum.

II. Quamquam vero id etiam inficiatus ſit Menardus auctoritate permotus Alcuini, ut putabat, in Opere, *De Divinis Officiis*, ubi prædicta carmina recenſentur, cum Alcuinus pluribus annis ante Theodulphi conjurationem vita migrarit; communis eſt nihilominus Eruditorum ſententia, Hymnum ipſum, quem mutilum in hac Proceſſione canunt Eccleſiæ, opus eſſe memorati Thodulphi Epiſcopi, quod ipſum veluti fœtum Theodulphi laudarit Servatus Lupus Ferrarienſis in Epiſtola xx. *Nundinas*, inquiens, *in Theodulphi Carmine legi producta penultima.* Carmen indicatur 47. *Fruge, ope, nundinis, pulcris & rebus abundans.* Hinc doctiſſimi Auctores Sirmondus, Baluzius, Grancolas, aliique nihil hæſitantes Hymnum ipſum Theodulpho adjudicant Sæculo IX. Epiſcopo Aurelianenſi. Cæterum communis & illa eſt doctorum Scriptorum opinio, Opus illud, *De Divinis Officiis*, Alcuino tributum, longe poſt ipſum conſarcinatum fuiſſe; unde dubitationis, quæ Menardo inſederat, tota ratio cadit, ut ſcite notat eruditiſſimus Bernardus de Rubeis in Diſſertatione, *De ſacris Forojul. ritibus*, Cap. xx. num. 2. in fine.

III. Ex complurium Ordinariorum præſcripto, qualia ſunt inter alia, Ordinaria Eccleſiæ Turonenſis, Rotomagenſis, & Argentinæ allata a Martene loco citato, Hymnus ipſe, *Gloria, laus &c.* cantabatur a junioribus Clericis, quia ſcilicet, ut notat Grancolas citato loco, in Hymno legitur, *Cui puerile decus*. Cantari etiam ſolitus fuit *in loco eminentiori*, ut ait antiquum Miſſale Eccleſiæ Sariſberienſis; *vel ſuper turrim ad portam Civitatis*, juxta Ordinarium Eccleſiæ Rotomagenſis, ut alluderetur ad verſum illum Hymni: *Cœtus in excelſis &c.* Quod etiam in Forojulienſi Eccleſia *pueri*, ideſt juniores Clerici

rici Hymuum ipſum cancrent *ſtantes ſuper porta in introitu Terræ*, docet nos Forojulienſe Proceſſiooarium a præſtantiſſimo ac laudatiſſimo Bernardo de Rubeis deſcriptum loco ſupra memorato, num. 3. Pariſiis, ut teſtatur Grancolas, canitur in Cubiculo ſuper uoam Oppiduli portam ubi ſunt carceres; carceres enim olim erant prope Urbium portas, ibique Judices jus diccbaot, juxta illud ſcilicet quod legitur, Deuteroaomii, Cap. XVI. *Judices conſtitues ... in omnibus portis tuis...ut judicent*. Hoc nomen Portæ ob eam forte cauſam Turcarum Imperatoris Aula retiouit.

IV. Quo ritu ante annum Chriſti milleſimum Hymous prædictus, nempe, *Gloria, laus, & honor &c.* cani ſoleret in Eccleſia Pictavienſi, addiſcere licet ex ejuſdem Eccleſiæ Pontificali manu exarato, annorum circiter CM. *Item*, inquit, *quando reditur*, Proceſſio ſcilicet, *& porta loci intratur, canitur a duobus pueris in loco, ubi Altare ſolemniter ſtatutum fuerit, & vallatum decore cortinarum, & palliorum hic Verſus*, nimirum, *Gloria, laus &c.* Prolixior eſt Hymnus, ac ille io hoc §. noſtro deſcriptus, conſtat enim decem & octo diſtichis, uti videre eſt apud Martene citato Capite XX. Ordine I. ex cujus etiam præſcripto, fioito Hymoo, accipiebant *duo Diaconi deſuper Altare Feretrum Reliquiarum, & Evangeliorum, & humeris imponentes, pergebant ſuper ſtratoria revertentes in Eccleſiam majorem, ubi Miſſarum Solemnia celebranda erant, cantantibus omnibus Antiphonam*, Cœperunt omnes turbæ, *ſive alias &c.* Quod Hymnus ipſe decantaretur a pueris *ſuper muros portarum Civitatis*, quæ tunc claudebantur, tradit ms. Ordinarium Eccleſiæ Turoneuſis.

V. Sed audiamus quid de eo ritu ſtatuerit ms. Ordinarium Argentinæ Eccleſiæ, io quo multa quidem ſunt digna obſervatu: *Incipiant*, inquit, *tres pueri, vel plures*, Gloria, laus, *& cantent quantum Cantor juſſerit. Interim Epiſcopus, vel Sacerdos vice ejus poſitus, cum Cantore accedant ad Crucem, ita tamen, quod per aliquod ſpatium diſtent a Cruce, & proſternant ramos Palmarum, Cantore incipiente Antiphonam*, Pueri Hebræorum tollentes. *Hic Sacerdos proſternat Manipulum verſus Crucem cum Antiphona*, Pueri Hebræorum veſtimenta, *Cantore incipiente, & concinente. Hic flexis genibus cantet Sacerdos hunc verſum*, O Crux ave ſpes unica, hoc Paſſionis tempore. *Hic ſurgat Sacerdos accedendo parum verſus Crucem, & Chorus interim ſupplet cantando prædictum verſum*, Auge piis juſtitiam, reiſque doua veniam. *Hunc verſum cantet tribus vicibus, prout ſupra, & tertia vice, finito verſu, proſternat ſe in modum Crucis Sacerdos coram Cruce, & Cantor imponet Antiphonam*, Scriptum eſt enim, percutiam Paſtorem; *& ſic cantando percutiat Sacerdotem tribus vicibus cum Palma ſupra dorſum, & Chorus perficiat Antiphonam cantando*, & diſpergentur oves; *& hæc etiam Antiphona cantetur tribus vicibus, prout ſupra, & Sacerdos interim jaceat proſtratus. Hic proſternat ſe Clerus, & omnis Populus &c.* Atque hic oota aliam Statiooem fieri olim ſolitam ad Crucem poſt recitatum Hymnum, *Gloria, laus & honor &c.* antequam Proceſſio iu reverſione ingrederetur Eccleſiam.

VI. Juxta antiquum Miſſale Eccleſiæ Sarisberieuſis, facta io prædicta Palmarum Proceſſione ſecuuda Statione, *ſeptem pueri in loco eminentiori ſimul* cautabant ℣. *Gloria, laus*; Choruſque idem repetebat poſt unumquemque ℣. *Iſrael es tu.* ℣. *Cœtus in excelſis.* ℣. *Plebs Hebræa*. Peracta hac Statioue, ibat Proceſſio per medium Clauſtri a dextra manu uſque ad oſtium Eccleſiæ Occidentale, cantando ℟. *Collegerunt*. Tum mandat, *ut hic fiat tertia Statio, ſcilicet ante prædictum oſtium, ubi tres Clerici de ſuperiori gradu in ipſo oſtio, habitu non mutato, converſi ad populum cantent: Unus autem*. Præſcribit tum etiam, ut poſt Proceſſionis ad Eccleſiam ingreſſum quarta Statio peragatur, de qua dicemus nos opportunius in Commentario ad §. ſequentem.

§. IV.

Poſt Subdiaconus haſtili Crucis percutit portam, qua ſtatim aperta, Proceſſio intrat Eccleſiam, cantando Reſponſorium: *Ingrediente Domino in Sanctam Civitatem, Hebræorum pueri reſurrectionem vitæ pronuntiantes, cum ramis Palmarum, Hoſanna clamabant in excelſis. Cum audiſſet populus, quod Jeſus veniret Jeroſolymam, exierunt obviam ei. Cum ramis*. Et non dicitur. *Gloria Patri*.

COMMENTARIUS.

I. FUit vetus Eccleſiarum plurium mos, ut prædicti Hymni, *Gloria, laus &c.* qui louge prolixior eſt iu aotiquo Romano Ordine apud Hitorpium, iu veteri Miſſali Albicoſi, & io Poutificali Pictavieoſi ab anois circiter CM. exarato, verſibus decautatis, Epiſcopus, ſive ille, qui Officio præerat, portas Civitatis, vel Eccleſiæ percuteret, dicens: *Attollite portas Principes veſtras, & elevamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ.* Cui exiſtentes in Eccleſia reponebant: *Quis eſt iſte Rex gloriæ?* Ad quos cum ille tertio dixiſſet, *Attollite portas &c.* ſimilemque illi dediſſent reſpooſionem, ipſe tandem clamabat: *Dominus virtutum, ipſe eſt Rex gloriæ*; & tuuc clauſæ aperiebantur valvæ, iogrediebaturque Proceſſio Eccleſiam. Ita plaoe legitur in antiquis Miſſalibus, Arelatenſi, Bituriceuſi, Catalaunenſi, Pictavienſi, & in aliis pluribus tum Ordinariis, tum Ritualibus, Pontificalibuſque. Ritum percutiendi haſtili Crucis portam Templi, ſeu Civitatis, pie explicat Evcillon iu Opuſculo, *De Proceſſionibus Eccleſiaſticis*, Cap. IX. ſic inquiens: *Sacerdos fores Templi, ſeu portas Civitatis pulſans, & impacta Cruce aperiens, Chriſtum exprimit virtute Paſſionis ſuæ portas Cœli aperientem, & de diabolo victoriam in Cruce reportantem, ſicut hac die divina virtute effecit, ut patentibus portis Civitatis Jeruſalem, cum honore ab univerſo populo, quaſi Rex Iſrael intra mœnia exciperetur*. Notat mox,

enndem ritum aperiendi portas eodem peorſus modo obſervari in Dedicatione Eccleſiæ, tum apud Græcos, tum apud Latinos, uti videre eſt, ait, in Pontificali Romano, itemque in Ordine Romano, & apud Nicolaum Cabaſilam, Lib, v, *De Vita in Chriſto*.

II. Ex præſcripto noſtri §. cui etiam concinit Rubrica Romani Miſſalis, Parte IV. Tit. VII. num 16. & Cæremonialis Epiſcoporum, Lib. II. Capite xx. §. IX. ac etiam Cæremonialis S. R. E. quod Auguſtinus Patricius Apoſtolicarum Cæremoriaeum Magiſter concinnavit, Marcelluſque Corcyrenſis Epiſcopus pnblici jnris ſecit, Lib. II, Cap. XXXIX. quod eſt, *De Offeio Dominiex Palmarum*, itemque Cap. XLI. ubi expreſſe edicitur, quod, *finitis verſibus, vel majori parte, ut tempus poſtulabit, Cautores ab extra tenent Antiphonum*, Ingrediente Domino, *& Subdiaconar eum Cruee tangit portam, quæ aperitur, & intrant omnes*. Eſt itaque sntiquus ritus, ut ea ad portam pulſatio fiat cum Cruce, ideſt, *eam haſtili Crueis*, ut ait hic noſter §. non smota ſcilicet Cruce. Percutit autem ſemel ipſam portam, nihil diçens, ſed ita tamen, nt pulſus audiatur, Teſte Amelio in Ordine XV. Romano, Cap. LVII. in reditu hujns Proceſſionis, terminatis verſibus Hymni prædicti, *Dominus Papa non percutit cum Cruee portam, ſicut ſæcnlares conſueverunt, ſed prædicto dicto Offieio*, cantato ſcilicet Hymno, *aperitur porta*. Conſneviſſe olim in multis Eccleſiis, ac præſertim in Turonenſi, pnlſari *portam eum Baeulo*, cantando interim, *Attollite portas Principes veſtras &c.* juxta ritum ſuperius explicatum, conſtat ex antiquo ejuſdem Eccleſiæ Ordinario, ex cujus etiam præſcripto, *verſibur finitis, Præſul, vel Major, ſive Cantor pulſans ad portas, enm baeulo, cantant*, Attollite portas Principes &c. *Pneri reſpondent*; Quis eſt iſte? *& ſic ſit tertio, & tuae aperinntur portæ, & in ingreſſu Cautor incipit*: Ingrediente Domino; *& Proeeſſio vadit ad Eccleſiam*.

III. Antiqunm psriter, & communem fuiſſe Eccleſiaeum omnium uſum, ut in ingreſſu Proceſſionis sd Eccleſiam, Antiphona ipſa, *Ingrediente Domino &c.* in §. noſtro præſcripta decantaretur, mss. Ritnales, Miſſaleſque veteres æque, ac eecentiores paſſim uos docent. In quibuſdam vero Eccleſiis ſervatum & hunc alium eitum legimus, ut nempe ingreſſa ad Eccleſiam Proceſſione, iterum Statio ante Crucem perageretue cum variis cæeemoniis, quas recenſet ms. antiquum Miſſale inſignis Eccleſiæ Sarisberienſis, ſic inquiens: *His finitir, intrent Eccleſiam per idem oſtium ſub Feretro, & Capſula Reliquiarum ex tranſverſo oſtii, elevata voee eantando* ℟. Ingrediente Domino. *Hie fiat quarta Statio ante Crucem in Eccleſia, & in ipſa Statione Exequutor Officii ineipiat Antiphonam*, Ave, *Cruee jam diſeooperta, & reſpondeat Chorus*, Rex noſter, *cum genuflexione, oſeulando terram; & ſic incipiat ſenior Antiphonam ter, ſingnlis vieibus vocem exaltando, una eum Choro fiat genuflexio; & poſt tertiam ineeptionem Chorus eandem Antiphonam in ipſa Statione ſtando proſequatur; qua finita, intret Chorus. Omnes Craces per Eccleſiam ſint diſcoopertæ uſque poſt Veſperas*. Atque hic uots I. quod alias jam ſupra diximns in Commentario ad §. I. Crucem ſcilicet, quæ in plerīſque locis olim per totam Quadeagcſimam in Proceſſionibus non deſerebstur, in hac Palmarum Proceſſione eevelatam, & diſcoopertam geſtari conſneviſſe, per totamque diem denudatam manſiſſe, atque hunc ritum obſervari hodie a Fratribus Prædicatoribus, qui quidem Crucem ipſam in eadem Proceſſione diſcoopertam deſerunt, & tota die uſque ad Completorium diſcoopertam paeiter relinquunt in cornu Altaris majoris cum cereo accenſo. II. non modo Crncem Proceſſionalem, ſed omnes Ceuces per Eccleſiam diſcoopertas ſuiſſe hac die *uſque poſt Veſperas*. III. varias ſuiſſe olim in pleriſque Eccleſiis hac die in Proceſſione Stationes ad Crucem adorandam; de quibus jsm diximus nos in Commentariis ſnperioribus.

§. V.

Deinde dicitur Miſſa, & rami tenentur in manibus, dum cantatur Paſſio, & Evangelium tantum.

COMMENTARIUS.

I. Singularia quædam obſervata antiquitus in hac Miſſa explicuimus Tomo II. Commentarioeum in Cæremoniale Epiſcoporum, Lib. II, Cap. XX. ad §. X. & plures ſequentes, præſertim vero ad §. XVI. ubi edicitur, tenendas in manibus Palmas *uſque ad finem Paſſionir*. Qui tamen ritus non ſempee obtinuit; licet enim Romanus Ordo XV. Auctore Amelio, Cap. LX. idem, quod Cæremoniale Epiſcoporum, præſcribat, in Ordine tamen Romano XII. Auctoee Cencio, Cap. IX. in fine, teneri dicuntue Palmæ *uſque ad complerionem Miſſe*. Ex Miſſali ms, Athanacenſis Monaſterii a Benedictione ramorum, eos cuncti manu tenere debebant nſque ad Offertorium; *& tnne*, inquit, *quilibet offerat Saeerdoti ramum ſuum*. Teſte Martene in Libro, *De antiqua Eeeleſiæ diſeiplina*, Cap. XV. num. 21. Canonici Regulares Crnce ſignati, & Fratres Prædicstores in reditu Proceſſiouis ſuper grados Altaris ramos projiciebsnt; idqne, ut autumat ad imitandam Judaici popnli pietatem, qui hac die ramos Pslmarum venienti Domino peoſtraverunt. Cæterum, dum legitur Paſſio, Palmas omnes tenere ſolemus, & recte quidem, nam, ut ait Rupertus Abhas Tuitienſis, qui claeuit initio Sæculi XII. Lib. V. *De Divinis Offeiis*, Cap. X. *Quia Pater illum hae die tradidit, & Calieem Paſſionis dedit illi, recte Paſſio legitur eum eiſdem, enm qaibus exeeptus eſt, Palmarum ramis*. Lsudsnda sutem ſummopere populi devotio, qui hujuſmodi Palmarum ramos, vel ex eiſdem parvas Cruces confectas, domos deſerunt, religioſeque ſervant, quod eos adverſus morhos, ac tempeſtates non parum peævalere merito arbeiteetur; habere ſiquidem poteſt fundamentum hæc devotio in quibuſdam Orationibus Eccleſiæ ad benedicendas Palmas, Domica ipſa Pslmarum, in quibus orat Saccrdos,

ut

ut qui eas pia devotione pro expellendis languoribus, & expugnandis inimici inſidiis geſtaverint, in ſuis habitationibus ſint ſecuri .

II. Sed ut de Miſſa etiam hoc loco dicamus, deſcribendum illud primum cenſemus, quod de S. Udalrico Auguſtenſi Epiſcopo in ejus Vita refert Gerardus Presbyter, Cap. IV. ubi ritus ab illo die Dominica Palmarum ſervatos recenſet his verbis: *Eo die mane diluculo ad S. Afram veniebat, ſi in præterita nocte ibi non manebat, Miſſam de Sancta Trinitate cantabat, & ramos Palmarum, diverſarumque frondium benedicebat, Evangelioque, & Crucibus, & Fanonibus, & cum effigie ſedentis Domini ſuper aſinum, cum Clericis, & multitudine populi ramos Palmarum in manibus portantis, & cum cantationibus ad honorem ejuſdem diei compoſitis, & cum magno decore pergebat uſque ad collem, qui dicitur Perleich; ibique obviam ei veniebat Chorus Canonicorum cum pulchritudine magna, & cum civibus, qui in Civitate remanſerant, & qui de Oppidis circumjacentibus ipſis ſe jungere valuerunt ibi ad imitandum humilitatem puerorum, cæterorumque populorum ramis Palmarum, & veſtimentis ſuis viam ſternentium. Iis expletis, Vir Sanctus congruentiſſimam Admonitionem de Paſſione Domini ad omnes fecit, eo uſque ſæpe ut fleret, fletuque ſuo multos flere feciſſet. Admonitione peracta, omnes ſimul Deum laudantes ad Eccleſiam Matriculam pervenerunt, ibique Miſſam cum eo celebraverunt, & inde omnes ad ſua redierunt*. Multos recenſet ritus jam a nobis ex antiquis Ritualibus, Ordinariiſque variarum Eccleſiarum in ſuperioribus Commentariis enarratos, ſed dignus notatu eſt ille, quod in ipſa Palmarum Proceſſione Imago etiam Chriſti Domini ſuper aſinum ſedentis deferretur.

III. Quod Miſſam ſpectat, de qua potiſſimum in hoc Commentario agendum, illud ex recitato teſtimonio licet conjicere, duas die ipſa Palmarum Dominica a Sancto Udalrico celebratas Miſſas fuiſſe, primam *mane diluculo ad Sanctam Afram de Sancta Trinitate*; tum vero peracta Palmarum Benedictione, earumque diſtributione, ac ſolemni Proceſſione, aliam *ad Eccleſiam Matriculam*, ad diei ſolemnitatem pertinentem. Nihil enim frequentius olim, quam certis quibuſdam Feſtis Miſſas duas, vel tres, ſive etiam plures ab eodem Sacerdote celebrari, uti videre eſt apud eruditum Martene in Libro, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis celebrandis Officiis*, variis locis.

IV. Quidquid ſit de hac conjectura, quamquam hodie ex præſcripto Rubricarum Romani Miſſalis, & in Benedictione Palmarum, & in Proceſſione, & in Miſſa, color violaceus adhibeatur, in multis tamen Eccleſiis rubens color adhibitus fuit. Ita plane jubent Ordinaria, Argentinum, Lingonenſe, Lemovicenſe S. Stephani, & S. Martialis, Conſuetudines Canonicorum Regularium Caſſanenſis Monaſterii, atque, ut alia omittam, ms. Pontificale Eccleſiæ Biſuntinæ ſic inquiens: *Induat ſe Domnus Archiepiſcopus, & procedit e Sacraria accinctus Palleo, Planeta rubicunda, aut ex purpura ſanguinea. Similiter Diaconus, qui Paſſionem eſt lecturus; cæteri Diaconi purpureas Planetas, ſimiliter & Subdiaconi. Cætera omnia fiant, ſicut decet tantum diem.* Quod etiam apud Monachos Miſſa hac die ſolemniter ab Abbate decantaretur, & quidem in *purpureis Caſulis*, tradit vetus Caſſinenſium Ordinarium, cui concinit Liber Conſuetudinum S. Benigni Divionenſis, his verbis: *Ad Miſſam Sacerdos auratis utitur veſtimentis, & Caſula rubea aurata*.

V. Ad Paſſionem quod attinet, quæ ex Evangelio Matthæi in hac Miſſa cantatur, jam olim ipſa non legebatur in omnibus Miſſis, uti obſervat Martene, Lib. III. *De antiquis Monachorum Ritibus*, Cap. XII. & in Opere, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis celebrandis Officiis*, Cap. XX. num. XXII. probatque ex antiquo Miſſali Athanacenſi, quod ita inquit: *Dominica in ramis Palmarum ambæ Miſſæ ſunt de Dominica, & in majori Miſſa dicitur Paſſio, in matutinali vero Evangelium*, Cum appropinquaſſet. *In Miſſis privatis poteſt dici Paſſio, vel prædictum Evangelium pro devotione celebrantis.* Similia videre eſt in antiquo Ordinario Gemmeticenſis Monaſterii, & in Miſſali Arelatenſi, ubi ad arbitrium Archiepiſcopi relinquitur Paſſionem in Miſſa cantare, aut Evangelium, *Cum appropinquaſſet*. In Ambroſiano Miſſali Mediolanenſi anno MDLX. edito duæ habentur Miſſæ, una dicenda in minori Eccleſia, in qua legitur Evangelium ſecundum Joannem, *Turba multa &c.* uſque ad, *Benedictus, qui venit in nomine Domini*; altera in majori Eccleſia, cujus Evangelium erat etiam ſecundum Joannem, *Proximum erat Paſcha Judæorum &c.* uſque ad illa verba, *Quia multi propter illum abibant ex Judeis, & credebant in Jeſum*.

VI. Legebatur quidem vel olim in Eccleſia Romana hac die Paſſio ſecundum Matthæum, uti conſtat ex antiquo Romano Ordine XI. auctore Benedicto, num. XXXVIII. ex cujus etiam præſcripto præmittebat Diaconus, *Dominus vobiſcum*, cui reſpondebat Schola, ſeu Chorus Cantorum, *Et cum ſpiritu tuo*, & *Gloria tibi Domine*, ubi ille pronunciaverat, *Paſſio Domini noſtri Jeſu Chriſti ſecundum Matthæum*. Præmittendam quoque huic Paſſioni ſalutationem, *Dominus vobiſcum*, cum reſponſione, *Et cum ſpiritu tuo*, itemque dicendum, *Gloria tibi Domine*, mandant quidem antiquum Miſſale inſignis Eccleſiæ Sariaberienſis, & alia nonnulla. Porro monet laudatus Ordo XI. Romanus, *in quarta Feria, & ſexta ſolummodo*, majoria ſcilicet, ac ſanctioria hebdomadæ, *cum pronunciatione legi Evangelium Paſſionis ſine ſalutatione, & ſine reſponſione*. At vero juxta Romanum Ordinem XV. Auctore Amelio, num. LX. *Diaconus Cardinalis dicturus Paſſionem, oſculatur more ſolito pedem Papæ, & reverſus ad Altare genuflectit ante illud, & dicit baſſe*, Munda cor meum &c. *& ſurgens recipit de Altari Librum Evangeliorum deferens ipſum ante pectus, ita quod tabula Libri, ubi eſt Crucifixus, a populo videri poſſit, & non petit benedictionem a Papa, ſed recte vadit ad pulpitum coopertum cum tobalea, & ibi abſque luminaribus, & incenſo, & ſine*, Dominus vobiſcum, *abſolute incipit*, Paſſio Domini noſtri Jeſu Chriſti; *nec reſpondetur*, Gloria tibi Domine, *ſed ſubſequenter dicit Paſſionem more ſolito*.

VII. Ex recitato hactenus loco plura addiſcimus circa ritum dicendæ Paſſionis, qui in uſu erat vel in ipſa Cappella Summi Pontificis labente Sæculo XIV. quo claruit Amelius Apoſtolicarum Cæremoniarum Magiſter; ac I. quidem,

unum

unum Diaconum Cardinalem in ſolemni Miſſa Paſſionem cantaſſe. II. acceptum fuiſſe Librum Evaogeliorum de Altari, & ibidem ab ipſo Cardinali Diacooo genuflexo dictum, *Munda cor meum*. III. Librum coopertum fuiſſe tabula habente ex una parte Imaginem Crucifixi, quem ita cantaturus Paſſionem, ante pectus geſtabat, ut Imago illa videri a populo poſſet. IV. lectam fuiſſe Paſſionem in pulpito cooperto *cum tabolea*. V. omiſſam fuiſſe in ea Paſſionis lectione, non modo reſponſionem, *Gloria tibi Domine*, ſed & ipſam ſalutationem, *Dominus vobiſcum*, quæ olim in variis Eccleſiis, ex præſcripto earundem Miſſalium, ac Ritualium dici ſolebat, ac præſertim Romæ, ut ex citato ſuperius Romano Ordine xi. omnibus liquet.

VIII. Forte Sæculo xv. invaluit mos, ut Paſſio a tribus diceretur in ſolemni Miſſa hujus diei, uti ex Auguſtioo Patricio Cæremoniario Apoſtolico ſub quatuor Pontificibus Maximis poſt medium ipſum Sæculum xv. addiſcimus, qui in ſuo Cæremoniali S. R. E. quod primus omnium Marcellus Corcyrenſis Epiſcopus vulgavit, quodque oos omnium primi in duos Tomos diviſum perpetuis Commentariis illuſtravimus, Lib. II. Sectione I. Cap. xxxix. ita ritum enarrat Pontificiæ Capellæ in decantaoda Paſſione die ipſa Palmarum Dominica: *Dum cantatur Tractus*, inquit, *Clerici Capellæ portant paramenta ad locum, ubi ſtant Cantores, ubi tres ex eis dicturi Paſſionem, parantur Amictu, Alba, Cingulo, Manipulo, & Stola in modum Diaconi, coloris violacei. Omnes conſueverunt tamen plerumque uti variis coloribus importunitate aliquorum, & contra voluntatem Clericorum Cæremoniarum; videlicet, qui Evangeliſtæ perſonam ſuſtinet, albo, Judæus rubro, Chriſtus nigro. Sed honeſtius eſt, ut omnes utantur violaceis.* Vide quæ in hunc locum ſcripſimus in citatis noſtris Commeotariis. Cæterum Notæ illæ, quæ in Miſſalibus ad Paſſionem ipſam cernuntur, nempe ✠. *C. S.* ut obſervat Gavantus in Rubricas Miſſalis, Parte IV. Tit. VII. num. 19. non ſunt antiquæ, Auctoremque incertum habent, ſed putat tamen, Nota illa ✠ ſignificari Chriſtum, litera *C.* Chroniſtam, litera vero S. Synagogam. Quicquid ſit de hac conjectura Gavanti, illud plane inter alia monet antiquum Miſſale Eccleſiæ Sarisberienſis, ootandum eſſe, *quod Paſſio triplici voce debet cantari, aut pronunciari, ſcilicet alta voce, baſſa, & media, quia omnia, quæ in Paſſione continentur, aut verba ſunt Judæorum, vel Diſcipulorum, aut verba ſunt Chriſti, aut Evangeliſtæ narrantis; quæ ſcire debes, quod ubi* A. *litteram invenies, verba eſſe Judæorum, vel Diſcipulorum, quæ alta voce ſunt proferenda. Ubi vero* B. *invenies, verba ſunt Chriſti, quæ baſſa voce ſunt pronuncianda. Ubi vero* M. *invenies, verba ſunt Evangeliſtæ, quæ mediocri voce ſunt legenda, aut cantanda. Et hæc omnia in aliis Paſſionibus obſerva. Sic incipe.* M. *Dominus vobiſcum.* ℟. Et cum Spiritu tuo. Paſſio Domioi noſtri Jeſu Chriſti ſecundum Matthæum. *Non dicitur*, Gloria tibi Domine. In illo tempore dixit Jeſus Diſcipulis ſuis. *B.* Scitis quia poſt biduum Paſcha fiet &c. *uſque*, emiſit ſpiritum.

IX. Juxta Romani Miſſalis Rubricam, ubi in Paſſione ea verba proferuntur, *emiſit ſpiritum* & ab ipſis Caotoribus, & a Celebrante, ac Miniſtris *pauſatur aliquantulum, & genuflectitur*. Eſt ritus antiquus, cujus meminit laudatus Ordo Romanus xv. loco citato ſic inquiens: *Cum autem ipſe Diaconus dixerit in Paſſione illa verba*, emiſit ſpiritum, *ſtatim Papa, & ipſe Diaconus, & omnes alii genuflectunt ad Deum verſus Altare & ſic manent genuflexi per ſpatium, quo poſſet dici*, Pater noſter, *ſemel*. Antiquum Miſſale Eccleſiæ Sarisberieoſis mandat quidem, ut ad ea verba, *inclinet ſe Diaconus, vel proſternat ſe verſus Orientem, & dicat privatim*, Pater noſter, Ave Maria, In manus tuas, *deinde ſurgat, & poſt reſiduum Paſſionis legat uſque*, ſedeotes contra ſepulchrum. *Evangelia vero in fine omnium Paſſionum etiam in die Paraſceves alta voce legantur more duplicis Feſti*. His fere concinit Ordinarium Burſfeldenſium, ubi edicit, *ut cum inſonuerint hæc verba*, Et inclioato capite emiſit ſpiritum, *vel* tradidit ſpiritum, *aut* expiravit, *nudis capitibus mox omnes procedentes flexis genibus ſumma devotione orent*, Pater noſter, & Ave Maria; *poſtea erecti uſque ad conſumationem reſiduæ partis Evangelii ſe gerant, ut moris eſt, ſub aliis Evangeliis*. Teſtatur Martene Lib. III. *De antiquis Monachorum ritibus*, Cap. XII. num. 21. ritum hunc non ita videri antiquum, quod cum ſileant omnes, quos viderit, antiqui Codices, Auctoreſve, ſed ejus tantum meminiſſe affirmat Libellum antiquarum Defioitionum Ordinis Ciſtercienſis ſtatuentem, ut, *quotieſcumque in Paſſionibus Domini noſtri Jeſu Chriſti nominabitur articulus ſanctiſſimæ mortis ejus omne genu flectatur, petendo veniam humiliter, & devote*. Porro ad Paſſionem omnes Monachi tenebantur intereſſe, *nec quiſquam ullius obedientiæ occaſione deeſſe præſumebat*, ut loquitur Udalricus; ideoque circa finem Tractus ſquilla, ſeu campanula pulſabatur, ad eos congregaodos, qui variis Officiis deputati aliorſum detinebantur ut ex omnibus pene Ordinariis, & Conſuetudinibus Monachorum idem Martene ibidem affirmat.

X. Ex præſcripto oostri §. ut initio hujus Commentarii notavimus, *Rami teneantur in manibus, dum cantatur Paſſio, & Evangelium tantum*. Et ratio eſt, quam docet Rubertus Abbas Tuitienſis Lib. V. *De Divinis Officiis*, Cap. X. ubi ſic ait: *Quia Pater illum hac die tradidit, & Calicem Paſſionis dedit illi, recte Paſſio legitur cum eiſdem, cum quibus exceptus eſt, Palmarum ramis*. Ex Miſſali Achanacenſis Monaſterii a Benedictione ramorum eos cuncti manu deferre debent uſque ad Offertorium, *& tunc*, inquit, *quilibet offerat Sacerdoti ramum ſuam cum Manipulo ſuo*. Quod ad Offertorium poſt oblatiouem panis, & vini, omnes, ſuo quique ordine, ramos, quos hactenus per totam Miſſam ſua manu geſtaverant, Incipiente Diacono, Sacerdoti offerrent, docet laudatus Martene, citato loco, num. 22. ubi etiam ſubdit ex veteri Caſſioenſium Ordinario, unos hac io re ab aliis diſcrepaſſe Caſſioenſes, *qui Palmas uſque ad finem Miſſæ omnes tenere debent in manibus*. Idem ait obſervari a Monachis Carthuſienſibus, Ciſtercienſes vero in redito Proceſſionis, ramos, quos maou geſtant, intraotes Chorum ſoper gradum Presbyterii deponere; atque hunc ritum obſervant hodie Fratres Prædicatores, ut ex eorum Proceſſiooario conſtat, ubi ita legitur: *Cum Conventus Chorum intrat, Fratres ramos ſuper gradus Presbyterii projiciant, quos Sacriſta colligat*. Idque, ut opinatur Martene in Libro, *De antiqua Eccleſiæ diſci-*

Digitized by Google

ſciplina in celebrandis Divinis Officiis, Cap. xx. num. xxi. ad imitandam Judaici populi pietatem qui hac die ramos Palmarum venienti Domino proſtraverunt.

XI. Eodem teſte Auctore, Populus quibuſdam in Incis ex eiſdem Palmarum ramis parvas ſibi conficit Cruces, quas adverſus morbos, & tonitrua nnu parum prævalere arbitratur, quæ quidem devotio, ut & initio hujus Commentarii notavimus, ſundamentum habere poteſt in Oratinnibus ad benedicendos ramos in antiqnis Miſſalibus, ac præſertim in Romano deſcriptis. Porro hujuſmodi Palmæ, ut inquiunt Cnnſuetudines Grandimnntenſium, *reſervantur propter cineres faciendos anno ſequenti, licet quidam faciunt dictos cineres de ſarmento vitis*. Loquuntur de cineribus, qui benedicuntur, imponunturque capitibus Fidelium die primo Quadrageſimalis jejunii. Rubrica Romani Miſſalis Parte iv. Tit. vi. num. 2. abſolute ait, benedici eo die cineres factos *de ramis Olivarum, ſive aliarum arborum praecedenti anno benedictis.* Ut nempe, ſicut cineres ad humiliatinnem diſtribuuntur, ita & per humilitatem ſpem habeamus ſuturæ gloriæ, quam deſignavit Proceſſio Palmarum, ut explicat ibidem Gavantus. Nequid demum deſideretur in hoc Commentario, qund prodeſſe Parochis, cæteriſque Fidelibus queat, operæ pretium duxi ad ipſius Commentarii calcem, benedictionis palmarum myſteria, & fructus ſpirituales exponere ex S. Carnln, qui in Provinciali v. Mediolanenſi Capite inſcripto, *Quæ ad Sacramentalia, & Sacramenta generatim pertinent*, ſic habet.

Sanctiſſimi præterea, & antiquiſſimi inſtituti in Eccleſia Dei eſt, die Dnminicn Paſcha Reſurrectionis proxime antecedente ramns Palmarum, & Olivarum ſolemnibus precibus benedici, ac Fidelibus tradi, qui geſtent, dnmique religioſe, atque decenter obſervent. Et ſicut ritus is, & inſignem illum Jeſu Chriſti Domini ingreſſum ad Urbem Jeroſolymsm, & triumphum illum commemnrabilem ſignificat, quem Paſſinne, & Morte ſua, ſuperatis hoſtibus, idem Dominus reſurgens reportavit, ita aliis etiam myſteriis plenus a Parncho, & a Concionatore explicetur, quo ardentius ad religionem illius Fideles accenſi, ſpirituales fructus capiant, quns a Deo eis Eccleſia precatur, ſuntque hi præſertim.

Ut accipiant mentis, corporiſque vim ad ſalutis npem, Deique gratiam implorandam.

Ut quemadmndum rami foliis vircnt, ita npera nnſtra, & juſtitia, & omni virtute ſancta quamflorentiſſima ſint.

Ut ſicut Populus Hebræus Chriſto ramis nbviam ſactus una cum eo Jeroſolymam ingreſſus eſt, ita nos ſanctiſſimis nfficiis, atque piis nperibus Domino obviam procedamus, illiuſque veſtigia ſecuti, in cæleſtem patriam, eo Auctore, & Duce, recipiamur.

Ut veluti Chriſtus Dominus de Satana hoſte Cruce ſua triumphavit, ſic nos quamſæpiſſime id miſericnrdiæ opus animn ita repetamus, ut Chriſti amore incendamur ad pugnam, & ad victnriam de dæmone, carne, & mundo reportandam.

Ut quocumque hi rami intrnducentur, ejus loci incolæ benedictionem Dei conſequantur, omnique re adverſa prnpulſata, virtute Altiſſimi defendantur.

Has, & alias ſalutares utilitates Parnchus, & Concinnator Fidelibus exponat, ut, qua debet pietate, religioſoque animo ſacros ramos capiendo, geſtandn, & aſſervando, ita Dominum precentur, ut, & per Paſſionem, Mnrtemque ſuam, qua dæmonem fregit, ac ſuperavit, & per miſericordiam illam immenſam, qua id egit, non ſolum corpnra a malis tueatur, ſed animæ gratiam ſuam cæleſtem inſundat, ſicque ipſi multis virtutibus, boniſque nperibus flnrentes, Chriſtum Dnminum ſequantur, hnſtibuſque omnibus ſuperatis, ad gaudia cæleſtis Jeroſolymæ introducantur.

Bini omnes ad candelas, & rurſus ad cineres capiendos accedant; ad Palmas etiam, ramoſque Olivarum ſuſcipiendns.

Sine ſtrepitu, & tumultu, ſed religioſo ſilentio.

Qui extra ordinem acceſſerint, a Miniſtris ejiciantur, neque digni ſint, qui ſacrorum ramnrum tunc participes ſint, niſi aliud Epiſcopus cenſuerit.

C A P U T IV.

Ordo ſervandus in Litaniarum Majorum Proceſſione, quæ in Feſto Sancti Marci celebratur.

I. SOlet Eccleſia ex pervetuſto ritu Supplicationes agere, Proceſſioneſve, in Feſto S. Marci, & in tridun ante Aſcenſionem Dominicam, quas Litaniarum Majorum, & Minorum nomine appellare placuit. Inter primos, qui hujuſmndi Proceſſiones appellarunt Litaniaa, numerandus eſt Arcadius Imperator, qui in Reſcripto adverſus hæreticos dato ad Clearchum Urbis Præfectum, *interdicit iis omnibus ad Litaniam faciendam intrn Civitatem noctu, vel interdiu, proſanis coire conventibus*. Ubi Litania prn Supplicatione, ſeu Proceſſione videtur uſurpari. Quamquam temporis proceſſu, uti obſervat Mabillonius in Commentario prævio ad Romanum Ordinem, Cap. v. preces, & rogationes quæ in ejuſmodi Supplicationibus, ſeu Proceſſionibus fiunt, Litaniæ vocabulo magis proprie ſignificari mos ſuit, ſed maxime Sanctorum invocationes. Appoſite Walafridus Strabo, Capite xxviii. ſcribit: *Notandum autem, Litanias non tantum dici illam recitationem nominum, qua Sancti in adjutorium vocantur infirmitatis humanæ, ſed etiam cuncta, quæ in Supplicationibus fiunt, Rogationes appellari.*

II. Principio tamen Litaniæ nomine ſignificabatur ſolummodn initium noſtrarum Litaniarum, ita ut *Kyrie eleiſon* pluries ſrequentaretur; quo ſenſu accipitur non ſemel in Regula S. Benedicti; eodemque ſenſu uſurpatum legitur in vetuſto Rituali Romanæ Eccleſiæ, quod, teſte eodem Mabillonio, exhibet Codex Caſinenſis, ubi in Aſſumptione Beatiſſimæ Virginis Supplicatio præſcribitur cum ter centena repetitione Litaniæ nnſtræ initialis. Verba prædicti Ritualis hæc ſunt: *In Aſſumptione Sanctæ Mariæ, in ipſa Veſpera Vigiliarum, præparatur quoddam portatorium in*

S. Lau-

S. Laurentio apud Lateranos; ſuppoſitaque tabula, Imagine Chriſti Domini noſtri inſignita, a medio noctis concurrente populo, exeunt cum Letania ad Sanctam Mariam-minorem, mundatis per viam plateis, & ſuſpenſis per domos lucernis, ibique in gradibus S. Mariæ depoſita aliquando icona, omnis Chorus virorum, ac mulierum, genibus humiliter ante eam flexis, pugnis etiam pectora cædentes, una voce per numerum dicunt centies, Kyrie eleiſon, *centies*, Chriſte eleiſon, *item centies*, Kyrie eleiſon; *faſiſque lacrymis, & precibus, per Sanctum Adrianum recta via vadunt ad Sanctam Mariam Majorem; auditaque Miſſarum celebritate, ad Palatium revertuntur. Unde quidam cum intereſſet, ita mirando prorupit.*

Sancta Maria quid eſt? ſi Cæli climata ſcandis,
Eſto benigna tuis.

Et poſt aliquot verſus, tempus ſcripti Carminis indicatur his verſibus.

Tertius Otto tuæ nixus ſolamine palmæ
Præſtoque ſit veniæ.
Hic tibi, ſiquid habet, devoto pectore præſtat,
Spargere non dubitat.
Gaudeat omnis homo, quia regnat tertius Otto.

III. Hactenus Codex ille Caſinenſis apud laudatum Mabillonium loco citato, ex quo curioſus lector plura addiſcere poteſt. Quamvis autem Litaniæ nomen omnibus Proceſſionibus commune ſit, quia in iis Deo ſupplicatur, ſingulari tamen ratione tribui ſolet iis, quæ fiunt in Feſto S. Marci die xxv. Aprilis, & triduo ante Domini Aſcenſionem; quarum prior *Litania Major*, poſterior *Litania Minor*, vulgo appellatur; & illa quidem, quamquam inſtitutione poſterior, ut multi Scriptores ajunt, Majoris appellationem præ aliis ſortita eſt, tum a dignitate Auctoris, qui fuit Romanus Pontifex Maximus; cum is, qui Litaniam Minorem inſtituit, ut infra dicemus, Epiſcopus tantum fuerit; tum a dignitate loci, in quo fuit inſtituta, nempe in Eccleſia Romana, quæ Caput eſt, & Mater omnium Eccleſiarum; illa vero Viennæ in Galliis. Atque ita ſentiunt Honorius Auguſtodunenſis in Gemma animæ, Libro III. Cap. CXXXVIII. Joannes Belethus in Explicatione Divinorum Officiorum, Cap. CXXII. Golielmus Durandus, Lib. VI. *Rationalis*, Cap. CII. Jacobus de Vitriaco in Sermonibus de utraque Litania, & alii multi; licet alii aliter ſentiant, ut infra dicemus.

IV. Majorem Litaniam, ſumptam ſcilicet pro Supplicatione publica Proceſſioni conjuncta, inſtituiſſe fertur S. Gregorius Magnus Pontifex Maximus, tametſi illo antiquiorem haud obſcure videatur indicare Gregorius ipſe, ſua charta, *De Litania Majore*, inſcripta initio Libri II. Regiſtri Epiſtolarum ſub Indictione x. quæ anno DXCI. a Septembri menſe incipiebat; ibi enim tamquam de re jam inſtituta annuam hujuſmodi Litaniæ celebritatem his plane verbis ſignificat: *Solemnitas annuæ devotionis nos, Fratres dilectiſſimi, admonet, ut Litaniam, quæ Major ab omnibus appellatur, ſollicitis, ac devotis debeamus, auxiliante Deo, mentibus celebrare, per quam a noſtris exceſſibus, ejus miſericordiæ ſupplicantes, purgari aliquatenus mereamur.* Tum vero mox diem agendæ Supplicationis indicit, ejuſdemque inchoandæ, atque complendæ loca deſignat: *Sexta igitur Feria veniente, a Titulo Beati Laurentii Martyris, qui appellatur Lucinæ, egredientes ad Beatum Petrum Apoſtolorum Principem, Domino ſupplicantes cum Hymnis, & Canticis ſpiritualibus properemus, ut ibidem Sacra Myſteria celebrantes, tam de antiquioribus, quàm de præſentibus beneficiis, pietati ejus, in quantum poſſumus, referre gratias mereamur.* Anno DXCII. in diem xxv. Aprilis incidebat Feria ſexta; hincque ſcite Cardinalis Baronius in Romanum Martyrologium ad diem ipſam xxv. Aprilis adnotat, Litanias Majores non inventas a S. Gregorio Magno, ſed ab ipſo ad Sanctum Petrum anno illo indictas.

V. Diligentiorem Proceſſionis hujus deſcriptionem exhibet ejuſdem S. Gregorii Papæ Sacramentarium a Pamelio vulgatum. Egrediebatur ab Eccleſia S. Laurentii, procedebatque per portam Flaminiam ad Eccleſiam Sancti Valentini, tum *ad pontem Molbi*, ſeu *Milvium*, tum etiam ad Crucis Oratorium prope S. Petri Eccleſiam, atque in ejuſdem S. Petri demum Eccleſia terminabatur. In Sacramentario Gregoriano, quod typis edidit Muratorius eadem nominantur loca: *Ad S. Laurentium in Lucina, ad Sanctum Valentinum, ad pontem Molli, ad Crucem in Atrio S. Petri.* Hinc teſte Bernardo de Rubeis in Diſſertatione, *De ſacris Forojul. ritibus*, Cap. xxv. num. 2. *Majorem* dictam Litaniam arbitrantur nonnulli, ob longitudinem itineris; ita vocatam alii putant, quod plures pluresque fierent Sanctorum invocationes, vel etiam, quod ex univerſo Clero Sæculari, & Regulari, ac frequentiore populi concurſu conſtaret.

VI. Majorem hanc Litaniam Viri docti eandem putant cum Litania ſeptiformi. Proſtrabat olim inter Epiſtolas S. Gregorii, Libro XI. Indictione VI. æræ vulgaris anno DCIII. num. 2. denunciatio pro ſeptiformi Litania. Hanc Monachi S. Mauri inſcribunt, *Orationem S. Gregorii ad plebem de mortalitate*, rejeceruntque in Tomum 1. ad calcem Homiliarum in Evangelia. Graſſantem luem, quæ ſequuntur indicant verba: *Ecce enim cuncta plebs cæleſtis iræ mucrone percutitur, & repentina ſinguli cæde vaſtantur. Nec languor mortem prævenit; ſed & languoris moras, ut cernitis, mors ipſa præcurrit. Percuſſus quiſque ante rapitur, quam ad lamenta pœnitentiæ convertatur.* Poſt Tiberis inundationem, quæ anno DLXXXIX. accidit Septembri menſe, peſtilentia erupit. Percuſſus inſequentis anni DXC. initio, ideſt, Januario menſe Pelagius Papa II. interiit. Paulo poſt Gregorius Magnus eligitur in Summum Pontificem. Mauritii Imperatoris adſenſus, ut tunc moris erat, expectabatur; nimiumque ſero ejus Litteræ perlatæ ſunt, ut nonniſi die III. Septembris in Summum Pontificem eodem anno DXC. conſecrari potuerit. Eo temporis intervallo augebatur dira peſtilentia, vaſtabaturque continuis funeribus Roma. Romanos pene animum deſpondentes, ut ſpe facta erigeret in Deum novus Pontifex, totque inter flagella ad pœnitentiam provocaret, Concionem ad Populum habuit de mortalitate; dignam ſane, quam literis conſignaret Gregorius Turonenſis, a ſuo Diacono, qui tunc Romæ erat, acceptam.

VII. Publicam etiam a Gregorio Pontifice indictam Supplicationem, ſeptiformem Litaniam appellatam, refert idem Gregorius Turonenſis, Libro x. *Hiſtoriæ Francorum*, Cap. 1. ubi hanc ejuſdem diſtributionem recenſet: *Ut Clerus egrediatur ab Eccleſia Sanctorum Martyrum Coſmæ & Da-*

& Damiani cum Preſbyteris regionis ſextæ; omnes Abbates cum Monachis ſuis ab Eccleſia Sanctorum Martyrum Gervaſii & Protaſii, cum Preſbyteris regionis quartæ; omnes Abbatiſſæ cum Congregationibus ſuis egrediantur ab Eccleſia Sanctorum Martyrum Marcellini & Petri, cum Preſbyteris regionis primæ; omnes infantes ab Eccleſia Sanctorum Joannis & Pauli, cum Preſbyteris regionis ſecundæ; omnes laici ab Eccleſia Sancti Protomartyris Stephani, cum Preſbyteris regionis ſeptimæ; omnes mulieres viduæ ab Eccleſia Sanctæ Euphemiæ cum Preſbyteris regionis quintæ; omnes mulieres conjugatæ egrediantur ab Eccleſia Sancti Clementis Martyris, cum Preſbyteris regionis tertiæ; ac omnes demum ad Beatæ Mariæ ſemper Virginis Genitricis Domini noſtri Jeſu Chriſti Baſilicam congregentur. Eundem deſcribit ordinem Paulus Diaconus Libro III. *De geſtis Longobardorum*, Cap. XXIV. quem in eadem Sanctiſſimi Pontificis Concione Opuſculo inſerta Vitæ ejus prætermittit. Diſcrepat Joannes Diaconus in Vita laudati Gregorii Papæ, tum in ordine perſonarum, tum in Baſilicis. Hæc ejus verba Lib. I. num. 13. *Litania Clericorum exeat ab Eccleſia S. Joannis Baptiſtæ. Litania virorum ab Eccleſia S. Martyris Marcelli. Litania Monachorum ab Eccleſia Sanctorum Joannis & Pauli. Litania Ancillarum Dei ab Eccleſia Beatorum Martyrum Coſmæ & Damiani. Litania feminarum conjugatarum ab Eccleſia Beati primi Martyris Stephani. Litania Viduarum ab Eccleſia Martyris Vitalis. Litania pauperum, & infantium ab Eccleſia Beatæ Ceciliæ Martyris. Convenire omnes debent ad Sanctæ Dei Genitricis Eccleſiam*,

VIII. Diſſidium, quod inter Scriptores de ordine, & loco hujuſmodi Supplicationum verſatur, conciliare nititur Baronius ad annum Chriſti DXC. num. XII. ſic inquiens: *Sed unde iſta diverſitas? Non aliunde puto, quam quod non ſemel ejuſmodi indictæ fuerint Litaniæ, proque diverſitate dierum affigerentur in Eccleſia inſcriptiones, ſingulæ diebus ſingulis, ex alia ipſarum alterius diei deſumpſerit Diaconus Gregorii* (Turonenſis) *& ex alia alius retulerit inter Epiſtolas Gregorii Magni*; & apud Joannem Diaconum. Baronio ſavent laudati Gregorii Turonenſis verba, qui poſt Concionem ſuperius memoratam ſic ait: *Hæc eo dicente, congregatis Clericorum catervis, pſallere juſſit per triduum, ac deprecari Domini miſericordiam. De hora quoque tertia veniebant utrique Chori pſallentium ad Eccleſiam, clamantes per plateas Urbis, Kyrie eleiſon*. Ubi nota I. verba illa, *per triduum*, jam ſatis evincere, Litanias ſeptiformes, non ſemel indictas fuiſſe. II. verba illa, *Kyrie eleiſon*, jam olim fuiſſe Litaniarum initium, in quibus nomina etiam Sanctorum invocantur.

IX. Litaniam hanc ſeptiformem pro eadem Monachi Benedictini S. Mauri habent cum Litania Majori. Cajetanus Meratus Ordinis Clericorum, quos Theatinos vocant, alumnus, in Notis, & Obſervationibus ad Gavantum, Tomo I. Parte IV. Titulo XI. num. VIII. diſtinguendas cenſet hujuſmodi Litanias, *Majorem*, & *Septiformem*. Eſt & ejuſdem opinionis doctiſſimus De Rubeis loco citato, §. *Litaniam hanc*, ubi ſic inquit: *In charta mentio fit Litaniæ Majoris, quæ ante Gregorium inſtituta fuerat, eratque jam Solemnitas annuæ devotionis, diei XXV. Aprilis alligata. Agitur in Concione de Litania, quæ vocatur ſeptiformis, ab ipſo Gregorio inſtituta, ad avertendum graſſantis peſtilentiæ flagellum*. Hæc anno DXC. ad finem vergente habita eſt, antequam Gregorius die III. Septembris ordinaretur Pontifex. Unde *monendus eſt lector*, verba ſunt laudati Baronii num. 12. *Concionem illam perperam relatam eſſe in ipſius Gregorii Epiſtolarum Librum XI. ſub Indictione ſexta*; quæ annum indicat DCIII. *Præſtat*, ſubdit Baronius, *ex hac parte audire Hiſtoricos omnes, teſtantes, indictam ab ipſo Gregorio fuiſſe quarto Kalendas Septembris, Indictione octava*. De anno Chriſti DXC. indicato dubium nullum, inquit de Rubeis, incerta vero eſt dies illa XXIX. Auguſti. At Litaniam Majorem indictam prodit charta ſuperius memorata, *veniente ſexta Feria*; eademque charta proſtabat olim initio Libri II. Epiſtolarum ſub Indictione decima, ſeu anno DXCII. quo ſcilicet anno litera Dominicali *E.* inſignito, in diem XXV. Aprilis incidebat Feria ſexta. Annum DCIII. loco citato definit Meratus, ſed perperam, ut recte putat idem de Rubeis.

X. Ergo antiquiſſima eſt Litania Major, ſeu ſolemnis Proceſſio die XXV. Aprilis in Feſto Sancti Marci jam longe ante S. Gregorium Papam I. inſtituta, minimeque confundenda cum ejuſdem Litania ſeptiformi, ut male opinati ſunt varii Scriptores allati a Jacobo Eveillon in Opuſculo, *De Proceſſionibus Eccleſiaſticis*, Cap. XX. Porro licet paſſim, ac per antonomaſiam Supplicatio, ſeu Proceſſio, quæ ex antiquiſſimo ritu die XXV. Aprilis Feſto S. Marci peragitur, *Litania Major appellatur*, ut in variis priſcis Conciliis, & Libro VI. Capitularium Regum Francorum, Capite LXXIV. his verbis, *Ut Litania Major more Romano ab omnibus in ſeptimo Calendas Maji celebretur*; negari tamen non poteſt, quin & Rogationes, quæ ex antiquo pariter ritu in triduo ante Chriſti Domini Aſcenſionem celebrari ſolent, & quæ vulgo *Litaniæ Minores* dicuntur, appellatæ aliquando fuerint *Majores*, teſte Martene in Libro, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina &c.* Capite XXVII. num. I. probarique id poteſt ex Concilio Moguntino anni DCCCXIII. quod quidem intelligendum omnino videtur de Litania, ſeu Proceſſione fieri ſolita prædicto triduo ante Domini glorioſam, & triumphalem Aſcenſionem. Sic enim inquit: *Placuit nobis, ut Litania Major obſervanda ſit a cunctis Chriſtianis diebus tribus, ſicut legendo reperimus, & ſicut Sancti Patres noſtri inſtituerunt, non equitando, & pretioſis veſtibus induti, ſed diſcalceati, cinere, & cilicio induti, niſi infirmitas impedierit*. Sed de hac Litania dicemus nos fuſe infra ſuo loco.

XI. Probari quidem & aliis teſtimoniis poſſet, Proceſſiones ipſas, quæ triduo ante Aſcenſionem celebrantur, dictas fuiſſe Litanias Majores, invaluit tamen jam pluribus ab hinc Sæculis uſus, ut Litaniæ Majoris nomine appelletur Proceſſio illa, quæ in Feſto S. Marci peragitur, erratque iccirco Suarez, Lib. III. *De Oratione*, Cap. IX. num. 26. ubi, uti notavit Quarti in Tractatu, *De Proceſſionibus Eccleſiaſticis*, Sectione II. Puncto IX. minus recte ait, Litanias Majores dici eas, quæ celebrantur in Rogationibus, & contra vero Minores eſſe illas, quæ cantantur in Proceſſione fieri ſolita die XXV. Aprilis in Feſto S. Marci. Siquidem ex Rubricis Miſſalis Romani, & in Miſſis Rogationum, atque ex noſtro hoc Ri-

Rituali Romano, ut veteres æque, ac recentiores Scriptores omittam, qui de hujuſmodi Litaniis ſcripſerunt, manifeſtum eſt, Litaniam Majorem dici illam, quæ in prædicto S. Marci Feſto ex antiquo ritu ubique fere locorum die ipſa xxv. Aprilis peragitur, Minorem vero, quæ in Rogationibus, ſive tribus ante Feſtum Dominicæ Aſcenſionis diebus celebratur.

XII. Celebrandæ Majori huic Litaniæ, uti inter alios obſervat Jacobus Eveillon in Libro, *De Proceſſionibus Eccleſiaſticis*, Cap. xx. vernum tempus aſſignatum creditur, quod ea tempeſtas, peccatorum licentiæ, & publicis calamitatibus utplurimum initia, & cauſas præbeat; tunc enim efferveſcente ſanguine ex novi Sideris influxu, laſciviæ ſpiritus exardeſcunt, unde ingens vitiorum ſeges, bella oriuntur, aeris intemperie morbi excitantur, flores, & frugum, atque arborum germina præ teneritudine facile pruinis, & alia quavis Cæli injuria diſpereunt, & ſpem annui proventus fallunt. Quibus malis avertendis hujuſmodi Supplicatio inſtituta eſt, ut notavit antiquus Auctor, creditus Alcuinus, in Libro, *De Divinis Officiis*, Capite inſcripto, *De Litania Majore*; & Jacobus de Vitriaco, Sermone in Litania Majore, quod etiam de Rogationibus obſervatum eſt a Concilio Colonienſi anni MDXXXVI. Parte IX. Cap. VII. & ab eodem de Vitriaco in Feria II. Rogationum. Ea de re ita plane ait Ordo Romanus antiquus apud Hitorpium: *Pro importunitate autem bellorum poteſt procul dubio videri Litania inſtituta eſſe, & ex qualitate temporis colligimus, eam neceſſariam eſſe ad fruges conſervandas.* Huc facit quod ſcribit Honorius Auguſtodunenſis in Gemma Animæ, Libro III. Cap. CXXXVIII. hanc nempe Litaniam, ſeu Supplicationem, *annuatim celebrari, ut Deus a populo, & ab animalibus peſtilentiam avertat.* Anaſtaſius Bibliothecarius ſimpliciter dicit pro ſalute populi Chriſtiani, dum ita ſcribit in Vita Leonis Papæ III. *Cum die quadam more ſolito in Litaniis, quæ ab omnibus Majores appellantur, procederet, ubi ſibi populus obviam ſacra religione occurrere deberet, & ſecundum annuam conſuetudinem Litanias, & Miſſarum ſolemnia cum Sacerdotibus celebraret, & Omnipotenti Domino pro ſalute Chriſtiani populi preces funderet, & ſecundum olitanam traditionem a Notario Sanctæ Romanæ Eccleſiæ in Eccleſia B. Georgii Chriſti Martyris in ejus Natali, ipſa Litania prædicata fuiſſet &c.*

XIII. Quod ad placandum Deum Supplicatio iſta, ut ex dictis hactenus conſtat, fuerit inſtituta, non mirum videri debet, ſi non modo in ea Proceſſione Clerus, Populuſque diſcalceatus, cinere, & cilicio indutus incederet, verum & eadem die jejunium ſervaret. Hanc fuiſſe antiquam Eccleſiæ diſciplinam, a ſacris etiam Canonibus præceptam, tradit inter alios S. Petrus Damiani, qui claruit Sæculo XI. Lib. VI. Epiſtola XXXIII. extatque in Opuſculo LV. ſic inquiens, Cap. V. *De Litania Majore turpiter a nonnullis & manifeſtiſſime contra Canonum agitur ſententias, quia in ea per occaſionem B. Marci, cujus eodem die Feſtivitas eſt, jejunium non tenetur. Sed quia a conſpiratoribus ventris noſtra prorſus aſſertio ludibrium ducitur, ut ſubterfugium deſit, ipſa Canonica auctoritas ſimpliciter inferatur. Ait enim Maguntienſe Concilium:* Placuit nobis, ut in die VII. *Kal.* Maji, ſicut in Romana Eccleſia conſtitutum reperimus, & ſicut Sancti Patres noſtri conſtituerunt, non equitando, non pretioſis veſtibus induti, ſed cinere aſperſi, & cilicio induti, jejunemus, niſi infirmitas impediret. *At ſi cui adhuc iſta auctoritas forte non ſufficit, ſufficiat Sedes Apoſtolica, ſufficiat & ampla Roma, quæ hoc jejunium non modo Decretalis paginæ promulgatione corroborat, ſed & vivo annuatim veneratione conſervat. Ubi notandum, quod geminæ Feſtivitati, Sancti videlicet Marci, atque Pentecoſtes, intra cujus ſpatium ſæpe dies iſta concluditur, jejunium Sancti Patres prævalere ſanxerunt. Ita tamen ut Eccleſiaſticum nihilominus Officium ſolemniter impleatur.*

XIV. Ex eodem Damiano eodem loco, ubi agit de jejunio Vigiliæ Apoſtolorum Philippi & Jacobi, jam & illud apparet, tribus Rogationum diebus jejunatum fuiſſe; id quod nos infra, cum de ipſis Rogationibus agemus, antiquis, ſolidis, certiſque teſtimoniis latius oſtendemus. Cæterum obſervaſſe Monachos die S. Marci jejunium, ab adipe abſtinuiſſe, Proceſſioneſque, ut in Rogationibus, celebraſſe, notavit Martene Lib. IV. *De antiquis Monachorum ritibus*, Cap. IV. num. 25. Sed fateri tamen ingenue cogimur, locum, quem S. Petrus Damiani recitat ex Moguntino Concilio, aliter legi in Collectionibus Conciliorum a Labbeo, & ab aliis doctis viris ſummo ſtudio, ac diligentia adornatis; nam primo ubi Damianus legit, *ut in die* VII. *Kal. Maji*, in memoratis Collectionibus dici, *diebus tribus*, ut nempe ad triduanam ante aſcenſionem Chriſti Domini Supplicationem alludat; ſecundo, verbum illud *jejunemus*, quod veluti ex Canone Moguntini Concilii Damianus in ſua Epiſtola, ſeu Opuſculo adhibuit, in ipſo Canone minime inveniri. Quidquid ſit de hac variatione, illud pro certo habeo, Damianum Canonem ipſum deſcripſiſſe, prout in aliquo ſui ævi Codice reperiit. Neque enim par credere eſt, S. Virum genuinum Canonem corrupiſſe, ut jejunium die feſto S. Marci celebrandum probaret, quod, ut ipſe affirmat, ſuo ævo in Eccleſia præſertim Romana omnium Matre, ac Magiſtra erat in uſu. Porro ſi infra Paſchatis octavam Majores Litaniæ ipſæ incidiſſent, jejunio illas vacaſſe, inter alios docet Joannes Abrincenſis his verbis: *Litania Major, ſi infra octo dies Paſchæ evenerit, nullum jejunium, nulla abſtinentia, nec aliqua ejus mentio fiat, niſi feſtiva tantum Proceſſio. Si autem alio tempore evenerit omnes, exceptis parvulis, & infirmis, jejunent.* Quod in hac Proceſſione, illiſque Rogationum, in ſignum pœnitentiæ Supplicationes Sanctorum, *cooperto capite*, dicerentur, addiſcere licet ex Rudulpho in Chronico S. Trudonis Lib. VIII. quod extat Tomo VII. Spicilegii Dacheriani.

XV. Quamquam vero Litania ipſa Major, ſeu Supplicatio in Feſto S. Marci antiquiſſima ſit in Eccleſia, & ubique locorum recepta, ac religioſe obſervata, in Urbe tamen, ac Diœceſi Mediolanenſi temporum vitio ante S. Carolum, qui ipſam reſtituit, jam fuerat obſoleta. Teſtatur id quidem idem S. Carolus in Diœceſana Synodo II. Mediolanenſi, Decreto III. ubi ſic inquit: *Illarum pium uſum*, Litaniarum ſcilicet Majorum, *in hac noſtra Mediolanenſi Eccleſia ſemel introductum, ac diu a Majoribus noſtris ſane ſervatum, quibuſdam etiam certis ſtatutis Eccleſiis, in quibus Feſto illo S. Marci, & Stationes eſſent, & Supplicationes haberentur; cum his temporibus*

cum

cum pene ita intermiſſum videamus, ut nullum priſtinæ inſtitationis veſtigium appareat: uos propterea, qui pro cura paſtorali, quam gerimas, avidi, atque appetentes ſumus omnis pii inſtituti in Urbe, ac Diœceſi noſtra retinendi non ſolum, ſed etiam reſti uendi, & qaantum in uobis eſt, amplificandi, illud edicimus, ac jubemus, ut feſto eo D. Marci die, ſigno Campanæ dato, Clerus Urbanus, qui Litanias Minores obire ſolet, ac debet, is univerſus Superpelliceis, & aliis ſolitis in hoc munere obeundo ornamentis indutus (id quod in cæteris Supplicationibus moris eſt) ad Metropolitanam noſtram Eccleſiam conveniat, unde profectus poſt Miſſæ Sacrificium ſolemni ritu, ſanctiſque precibus ad ſtatas eas Eccleſias procedat, quæ antiqui Auctoris Beroldi Libro deſcriptæ ſunt; hocque Proceſſionis Officio perfunctus, ad eam ipſam Metropolitanam Eccleſiam ordine redeat. Statuit mox & alia S.Carolus, qoæ com Mediolanenſem Eccleſiam ſolum ſpectent, conſulto omittimos.

XVI. Celebrandas die xxv. Aprilis Feſto S. Marci Litanias, ſeu ſolemnem Cleri Supplicationem, Proceſſionemve, antiqoæ paſſim, recentioreſque Synodi, ac Ritoales Eccleſiarum Codices diſtricte mandant. Si vero hic quiſpiam quærat, otrom tranſlato Feſto S. Marci, transferendæ ſint etiam Litaniæ, ſeo Proceſſiones, dicam profecto, quod in haoc rem ſcripſit inter alios Guyetos in ſua Heortologia, ſive, *De Feſtis propriis locorum, & Eccleſiarum*, Lib. iv. Cap. xx. Quæſtione v. *Poteſt*, inquit, *occarrere Feſtum S. Marci die ipſo Paſchatis, uti accidit anno MDCLXVI. in qao caſu Litaniæ, ſeu Proceſſiones transferendæ ſunt in Feriam tertiam ſequentem ex Decreto Sacræ Rituum Congregationis die xxv. Septembris MDCXXVII. quod & Rubricæ Litaniæ poſt Laudes S. Marci appoſitum fuit in poſtrema recognitione Breviarii.* Subdit mox illod laudatus Auctor, quo Quæſtionem ipſam ita reſolvit: *Qaocumque vero alio die occurrens prædictum Feſtum, transferatur, dicendæ ſunt nihilominus Litaniæ in ipſo die ex propria Rubrica, quæ jam ubique fere communis eſt.*

XVII. Pergit Guyetus, varioſque de ea re uſos recenſet, improbatqoe Eccleſiarum Galliæ, qoos & hic deſcribere cenſoi ad lectoris ſacrorum rituum ſtudioſi eruditionem, iiſdem plane Guyeti verbis: *Sunt tamen aliqui adhuc uſus hac in re diverſi, quod procedit ex varia ratione ſervandi jejunii, ſeu abſtinentiæ a carnibus. Et quidem tranſlato Feſto, una cum ipſo abſtinentiam, & Litanias transfert uſus Turonenſis haud ita probandus, cum nulla ſit harum connexio cum ipſo Feſto. Minus adhuc placet uſus Carnutenſis & Aurelianenſis recens ille ac de novo ſuſceptus transferendi abſtinentiam eum Litaniis ſeorſim a Feſto in diem Veneris poſt Octavam Paſchæ, commode id quidem, ut abſtinentiæ parcatur, at bonam aliunde afferri poſſe rationem, vix mihi perſuaſerim.* Commodiores ait iſto uſu, imo & Romano ritui cooſormiores, Namnetenſem, Veoetenſem, & ſiqui alii id genos ſint, qood in quamcumque hebdomadæ Paſchæ Feriam incidat Feſtom S. Marci, Litanias, ſeu Proceſſiones in ea peragont, abſtioentiam vero prorſus intermittunt, niſi fuerit Feria ſexta, aut Sabbatum. Strictiores dicit Bituricenſem, & Cenomanenſem, qui in quacumque die hebdomadæ Paſchæ, tranſlato Feſto, abſtinentiam, & Litanias retinent, itidemque Andegavenſem, niſi quod ea ex die Paſchæ transfert in Feriam tertiam poſt Octavam, & ex Feria ſecunda Paſchæ io Feriam quartam ſimiliter poſt Octavam.

XVIII. Spectant hæc qoidem diem Paſchæ, ejuſque hebdomadam, quaodo in eam S. Marci Feſtum incidit. Quoad vero Dominicas conſeqoentes, non improbandum ait ibidem Guyetos uſum Pariſienſem, qui idem olim erat Bituricenſis, & Arelatenſis, transferendi abſtinentiam com Litaniis, ſeu Proceſſionibus in Feriam ſecundam ſequentem, eoque ſpectant duo illi verſus,

Si fiat lux Domini ſimul & ſolemnia Marci,
Fit jejunando Proceſſio luce ſequenti.

Quamquam ubiqua fere receptum eſt, ut fiant in Dominica ipſa Proceſſiones, & Litaniæ, ceſſet vero tum abſtinentia; inauditum ſiqoidem eſt in Eccleſia, ut in ulla Dominica extra Qoadrageſimam ſervetur ullibi abſtinentia; quam tamen anno MDCXXXVI. fuiſſe ſervatam in aliqua Diœceſi Galliæ, Epiſcopo rigoroſe nimis præceptum illud interpretante, audiſſe affirmat idem Guyetus loco citato, ubi etiam opportune docet, Litanias dicendas eo die, quo io qualibet Diœceſi ſervatur abſtinentia: *Cum enim ad abſtinentiam ſervandam eo quiſque die teneatur, quo in Diœceſi præcepta eſt, abſtinentiæ autem tanqaam comites adjunctæ ſint Litaniæ, ſeu Proceſſiones, eæ omnino videntur eo ſemper die peragendæ, qua ſervatur in Diœceſi abſtinentia.* Porro quamvis hæc abſtineotia, jejuniomque ſervata antiquitus fuerint io Eccleſia Romana, ac in aliis pleriſque noſtræ Italiæ Eccleſiis, ut ex recitato ſuperius loco S. Petri Damiani addiſcere licet, jam pluribus ab hinc Sæculis in deſuetudinem abiere: neque enim Romæ, & in Regno Neapolitano olla præcepta eſt abſtineotia in Supplicatione Feſti S. Marci, ſicut nec in Rogationibus.

XIX. Abs re non erit & alia quædam hoc loco explicare, quæ ad materiam, qoam agimus, ſpectant. Sane licet non omnes Sacri Homines variis ex cauſis ad Proceſſionem S. Marci accedere teneantur, maodat nihilominus Romani Breviarii Rubrica, quæ legitur quidem poſt Laudes Officii S.Marci, ut qui *non interſunt Proceſſioni Litaniarum, dicant illas privatim poſt Matutinum cum precibus, & orationibus.* Eſſe hanc Rubricam præceptivam, & quidem ſob mortali, ut, qui tenentur recitare Horas Canonicas, & non interſunt Proceſſiooi, dicere privatim Litanias debeant, communiter docent Sacri Scriptores, & inter alios Suarez, *De Horis Canonicis*, Cap. xv. num. 8. & 9. Bonartios in eodem Tractatu, Lib. II. Capite xxvi. & Gavantus in Rubricas Breviarii, Sectione vi. Cap. xvi. oum. 3. ubi etiam tradit, quod licet oremus ſtantes tempore Paſchali, tameo ii, qui non interſunt Proceſſionibus S. Marci, & Rogationum, flexis genibus eas recitare debent; qui autem ioterſunt, dum incedunt, tenentur, & quidem pie, religioſeque, non fabulaotes, ne rei fiant coram Deo, & teneaotur ad privatam earumdem recitationem, qoia ioter abſentes eo modo nomerantur, ot idem Gavantus docet ſeqoenti oum. 4.

XX. Haud tamen placet, quod ſubdit Gavantus, num. 6. poſſe nempe eum, qui recitat Veſperi Matutinom cum Laudibus, recitare Litanias, *quia*, ut ioquit, *Rubrica conjungit Litanias cum Laudibus, quibus iccirco adimitur* ℣. Fidelium animæ &c. *& acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis.* Licet enim Litaniæ jun-

gantur cum Laudibus, non tamen habentur, aut vere ſunt pars illarum, adeoque iis Veſperi anticipatis, non ſtatim ſequitur, Litanias ipſas poſſe etiam anticipari; ſicut nemo dixerit, poſſe anticipari Veſperi Miſſam, quæ mane jungi poteſt cum Laudibus, iiſque adimere Antiphonam finalem B. Mariæ. Sed ecce tibi argumentum ad hominem, ut ajunt, quod adverſus ipſum Gavantum conficit citatus ſuperius loco Guyetus, Quæſtione VI. Refert ipſemet Gavantus, Sectione VII. Cap. XIII. ad diem II. Novembris, Decretum Sacræ Congregatiunis Rituum I. Septembris MDCVII. ne pridie Commemorationis Omnium Fidelium defunctorum Veſperi recitetur Deſunctorum Matutinum, ſed ipſa die mane. Siqua autem ratio Decreti ipſius afferri poteſt, ea vel maxime eſt, quod cum dies II. Novembris addicta ſit communi Eccleſiæ voto fundendis Orationibus pro Deſunctis, anticipato Veſperi Matutino cum Laudibus, nihil pro Deſunctis ſupereſſet Orationis in ipſa die. Ejuſmodi rationem æque pugnare, imo & amplius pro Litaniis, ex eo demonſtrari facile poteſt, quod cum ex inſtituto Eccleſiæ univerſalis addictæ ſint diei XXV. Aprilis, & tribus Rogationum diebus, ad certum finem, ad quem etiam inſtitutum eſt jejunium, ſeu abſtinentia, de quibus jam ſupra diximus, ſi Veſperi anticipentur, nihil ſupererit ejuſmodi precum in ipſo jejunii, ſeu abſtinentiæ die; nihil, inquam, prorſus, cum tamen anticipato pridie Officio Deſunctorum, adhuc ſuperſit ipſo die Miſſa a ſingulis Sacerdotibus pro Deſunctis celebranda. Guyeto conſentiunt & alii Scriptores.

§. I.

Clerus, & Populus hora ſtatuta mane in Eccleſia congregati, omnes contrito, & humili corde Deum flexis genibus pauliſper precentur. Sacerdos Pluviali cum Miniſtris, vel ſaltem Superpelliceo, & Stola violacei coloris ſit indutus, cujus coloris habitu in reliquis Proceſſionibus ſemper utatur, præterquam in Proceſſionibus Corporis Chriſti, & quæ fiunt ſolemnibus diebus, vel in gratiarum actione; quibus diebus utitur colore propriæ ſolemnitati congruente. Cæteri vero Sacerdotes, & Clerici Superpelliceis induti ſequentem Antiphonam ſtantes concinunt: *Exurge, Domine, adjuva nos, & libera nos propter Nomen tuum.* Pſalm. *Deus auribus noſtris audivimus; patres noſtri annuntiaverunt nobis. Gloria Patri.* Repetitur Antiphona: *Exurge Domine &c.*

COMMENTARIUS.

I. Quum non pro ſolo Clero, ſed & pro univerſo etiam fideli populo inſtituta primitus fuerit ſacra iſta Proceſſio, hinc merito Rituales Codices mandant, ac præſertim Romanus, ut *Clerus, & Populus hora ſtatuta mane in Eccleſia congregati, omnes contrito, & humili corde Deum flexis genibus pauliſper precentur.* Ut autem populus hujuſmodi Proceſſiones pie, religioſeque proſequatur, S. Carolus iterum, ac iterum in Conciliis, Actiſque Eccleſiæ ſuæ Mediolanenſis conſtituit, ut non modo Parochi, ſed & Concionatores prius illas denunciarent, ad eaſque obeundas Fideles hortarentur; itemque pridie Veſperi, quam haberentur, ſignum in omni Eccleſia campanarum ſonitu daretur. Quanto olim concurſu, quantave celebritate, ipſa potiſſimum Proceſſio die XXV. Aprilis Feſto S. Marci a Clero pariter, & Populo perageretur, teſtis eſt Ordo Romanus XI. Auctore Benedicto S. Petri Canonico, num. LVI. *in Litaniis Majoribus*, inquit, *omnes Cruces Romanæ Civitatis cum Clero, & Populo honorifice cum Proceſſione procedunt ad S. Marcum.* Ex præſcripto noſtri §. Clerus ipſe, & Populus *hora ſtatuta mane in Eccleſia congregari debet*; mane ſcilicet, & quidem diluculo, reſpective ad longitudinem itineris peragendi, & ut Miſſa celebrari poſſit, ut ſcite obſervat Barruſaldus in Commentario ad hunc noſtrum §. ubi etiam notat, horam ſemel electam ad faciendam Proceſſionem mutari non poſſe ex adductis a Pignatello Tomo VI. Conſultatione DLXIII. num. 6. & a Matthæuccio, *Officialium Curiæ Eccleſiaſticæ*, Cap. IV. num. 9. & ſeqq. Eccleſiam tandem, in qua congregari Clerus, & populus debet, intelligendam eſſe Cathedralem in Civitatibus, in Oppidis vero, & Pagis, Parochialem, Scriptores communiter docent, eſtque hæc communis omnium locorum praxis, niſi aliter fieri interdum Epiſcopus juſſerit, vel neceſſitas coegerit.

II. Porro ubi Clerus, & Populus hora ſtatuta mane in Eccleſia, unde ſcilicet exire debet Sacra Proceſſio, congregati ſunt, mandat Textus noſtri §. ut *omnes contrito, & humili corde Deum flexis genibus pauliſper precentur.* Si enim placare Deum intendimus, & a nobis iram ſuam avertere, opus eſt, ut cordis compunctione prius efficiamur digni ad gratias iſtas impetrandas. Sed fateor equidem, vix me ſervatum vidiſſe in Proceſſionibus, quod hic noſter §. præſcribit, munerisque iccirco ſui onus adimplerent Sacrarum Cæremoniarum Magiſtri, ſi, ut recte Barruſaldus admonet, priuſquam Litaniæ, & Proceſſiones inchoentur, publicam precem indicerent, ſub ſilentio tamen, & abſque ſtrepitu, ut ſic ſtatuto hujus §. obtemperent ii, qui Proceſſionibus laudabiliter intereſſe cupiunt; nam jure meritoque Oratio iſta præparatoria inſtituta eſt, ut ſic per humilitatis actum, genuflectendo, & Deum deprecando, facilius ea, quæ in Litaniis, & Precibus petimus, conſequamur. Surſum igitur hominum corda elevanda ſunt per iſtam brevem orationem a noſtro Textu præſcriptam, quæ etiam ad componendum animum utilis eſt, illumque a vanis ſæculi cogitationibus abſtrahendum, ut in Proceſſione ſolum Deum cogitemus, & animarum noſtrarum indigentiam.

III. Huc ſane ſpectat, quod in Concilio Provinciali IV. ſtatuit S. Carolus, Conſtitutionum, Parte II. Capite, *De Proceſſionibus*, ubi ſic inter

alia

alia inquit: *Clero ad Eccleſiam convenienti, Proceſſionis, alteriuſve ejuſmodi Officii cauſa, locus aliquis Eccleſiæ illius, ample, quantum poteſt, patens conſtituatur; ubi ſimul univerſus, ſi poteſt, alioqui collegiatim ſaltem unuſquiſque Ordo conveniat, & tacite precando conſiſtat, donec illas obeat, ne per Eccleſiam vagetur, aut quidquam aliud admittat, quod Concilio Provinciali ſecundo vetitum eſt.* Verba ſecundi Provincialis Concilii, Tit. II. Decreto IX. hæc ſunt: *Clerus cum in aliquam Eccleſiam, vel ad Proceſſiones, vel ad Stationes obeundas, vel ad funus convenerit, illud meminerit, ſe eſſe in Domo Dei ſancta, quæ Domus eſt Orationis; quare nullus cujuſvis Ordinis Clericus, aut Sacerdos in Eccleſia deambulet, nec in confabulationibus, & congreſſibus eo loco indignis verſetur; ſed unuſquiſque, aut ſolus, aut comitibus, ſociiſque aliis adjunctis, religioſas preces Deo in cauſa adhibeat, quamobrem Clerus univerſus convocatus eſt.* His adde, quod in citato loco Concilii IV. Provincialis idem Sanctiſſimus Antiſtes ſubjunxit: *Clericorum vero ſit Oſtiarii functiones in Eccleſia Cathedrali obeantium, Eccleſiaſticos Homines, Supplicationum, Proceſſionumve cauſa in eum certum locum congreſſos, ſiquos vagantes, deambulantes, colloquenteſve, animadverterint, Epiſcopi auctoritate probibere, tum etiam contumaciam nomina ad eundem deferre.* Similia legere eſt in aliorum Epiſcoporum Synodis, & Conſtitutionibus, quas de Proceſſionibus ediderunt.

IV. His notatis, mandat præterea Textus noſtri §. ut *Sacerdos Pluviali cum Miniſtris, vel ſaltem Superpelliceo, & Stola violacei coloris ſit indutus.* Adhibendum colorem violaceum *in Miſſa Litaniarum in die S. Marci Evangeliſtæ, & Rogationum, & in Proceſſionibus, quæ bis diebus fiunt*, edicit etiam Rubrica Miſſalis Romani, Parte I. Titulo XVIII. num. 5. in ſignum ſcilicet mœroris, & pœnitentiæ, cui ipſe color violaceus congruit. Inter alios dies, in quibus ex antiquo ritu color violaceus in veſtibus ſacris adhiberetur, tum Durandus, tum Ordo Romanus XIV. Auctore Gaetano, recenſet Litaniam Majorem, quorum alter Libro III. Rationalis Divinorum Officiorum, Cap. XVIII. num. 10. ſic inquit: *Utitur etiam Eccleſia Romana violaceo colore in quatuor temporibus Septembris, & in Vigiliis Sanctorum, in quibus eſt jejunium, quando Miſſa eſt de Vigilia, & in diebus Rogationum, & in Miſſa, quæ dicitur in die S. Marci, de Officio Litaniæ, cum enim jejunamus, carnem noſtram crucifigentes maceramus, ut ſic facta livida, Chriſti livoribus conformetur, cujus livore ſanati ſumus.* Idem docet laudatus Ordo Romanus XIV. Cap. LIII. aliique antiqui Codices Rituales.

V. Teſte Gavanto in Rubricas Miſſalis, Parte IV. Tit. XI. num. 8. quod in mœroris, & pœnitentiæ ſignum Chriſtifideles in hujuſmodi Sancti Marci, & Rogationum, veſtibus nigris induti incederent, appellatæ aliquando fuerunt hæ Litaniæ *Proceſſiones nigræ*. Unde non mirum, ſi etiam Clerus, ipſeque Romæ Pontifex Maximus diſcalceati in hac præſertim Litania Majore incederent, uti docet Romanus Ordo XII. Auctore Cencio, Cap. XXXIX. num. 63. his verbis: *In Feſto S. Marci Litania Majori Sanctiſſimus Dominus Papa deſcendit cum Epiſcopis, Cardinalibus univerſis, & aliis Ordinibus ad Eccleſiam Lateranenſem, ubi veniens poſt Altare, & cantata Tertia, induunt ſe omnes Planetis, & excalceati ordinantur in Proceſſione &c.* Eſſe antiquum ritum, ut in hac Proceſſione Planetæ adhiberentur, conſtat ex Vita S. Leonis Papæ III. qui electus Romanus Pontifex fuit anno DCCXCV. In ea enim inter alia ſcribit Anaſtaſius, occurriſſe Pontifici Proceſſionem hanc obeunti Paſchalem Primicerium *ſine Planeta*, & ita ſe ſe excuſaſſe: *Quia infirmus ſum, & ideo ſine Planeta veni.* Cæterum pluribus ab hinc Sæculis invaluit mos, ut præter principalem Sacerdotem, qui Pluviali utitur, & quidem coloris violacei, cæteri Sacerdotes, & Clerici Superpelliceis; ſed Monachi tamen, aliique Regulares proprio Religionis habitu induti procedant.

VI. Antiphona tandem, *Exurge Domine &c.* cantanda primum ex præſcripto noſtri §. in Eccleſia, unde exeunda eſt Sacra Proceſſio, deſumpta eſt ab ultimo verſiculo Pſalmi XLIII. mutato verbo *redime* in *libera*, legiturque in variis priſcis Ritualibus Libris, tametſi non pauci alias Antiphonas canendas præſcribant. Juxta Romanum Ordinem XI. Auctore Benedicto Canonico S. Petri, num. 56. ubi agitur de Litania Majori, prius cantabatur Antiphona, *Domine Dominus noſter, qui cum Patribus noſtris*; deinde Pſalmus, *Beatus vir*.

§. II.

Deinde genuflectant, & duo Clerici ante Altare majus genuflexi devote Litanias cantare incipiant, cæteris eadem voce reſpondentibus. Cum autem cantatum fuerit, *Sancta Maria ora pro nobis*, ſurgunt omnes, & ordinatim procedunt, egredientes, Litaniaſque proſequentes, præcedente Cruce, & ſequente Clero, ultimo loco Sacerdos paratus, ut ſupra dictum eſt, cum Miniſtris, prout res, vel locus poſtulat, ſacris veſtibus indutis.

COMMENTARIUS.

I. QUum ad avertenda iræ Dei flagella, tum Major Litania in Feſto S. Marci, tum Minor in triduo Rogationum inſtitutæ potiſſimum fuerint, merito Textus hujus noſtri §. mandat primum, ut genuflectant omnes, dum, antequam exeat ab Eccleſia Proceſſio, duo Clerici ante Altare majus genuflexi devote Litanias cantare incipiunt. Sane quemadmodum, uti recte obſervat S. Joannes Damaſcenus, Libro IV. Orthodoxæ Fidei, Capite XIII. ex duplici natura compoſiti ſumus, intellectuali ſcilicet, & ſenſibili, ita & duplicem devotionem Deo offerimus, ſcilicet ſpiritualem, quæ conſiſtit in mente interiori, & corporalem, quæ verſa-

ſatur in exteriori corporis humiliatione. Exterior vero devotio fit propter interiorem, ut per ſigna humilitatis, quæ corporaliter exhibemus, excitetur noſter affectus alacri animo, & ſine cunctatione exequi, quæ ad Dei cultum pertinent; unde proſternere ſe, & genua flectere ad exteriorem pertinet devotionem; genua vero flectendi, corpuſque inclinandi uſus diebus præſertim pœnitentiæ addictis vetuſtiſſimus eſt, quem etiam a Chriſto Domino, & ab Apoſtolis ad Chriſtianos manaſſe, multis veterum Patrum teſtimoniis probat Durantus, Lib. III. *De ritibus Eccleſiæ Catholicæ*, Cap. XXIV. num. 20. & ſeqq.

II. Quod Litaniarum originem ſpectat, difficile eſt eam definire. Nonnulli quidem opinati ſunt, primum illarum Auctorem fuiſſe S. Gregorium Magnum Pontificem Maximum, qui claruit labente Sæculo VI. At vero multo eſſe Gregorio antiquiores, perſpicue oſtendunt Baronius ad Martyrologium Romanum ſub die XXV. Aprilis, Suarez Tomo II. *De Religione*, Lib. III. *De Oratione*, Cap. IX. in fine, & alii complures, qui ex Conciliis, & Patribus, qui S. Gregorium præceſſerunt, Litaniarum antiquitatem probant. Fateor equidem, a principio non ita fuiſſe copioſas, ut in præſenti, nam paulatim plures Sancti additi fuerunt, ac ii præſertim, qui Confeſſores dicuntur, itemque plures poſt Sanctos Obſecrationes, uti in antiquis variis Litaniis videre eſt. Sed quidquid ſit de hujuſmodi additamentis, antiquiſſimus eſt certe in Eccleſia Litaniarum uſus, quas impie, perperamque, Lutherus, ejuſque aſſeclæ, ac ſequaces impetere conati ſunt; nihil enim in iis, quod Catholicum non ſit, & Divinæ Scripturæ Oraculis nixum. Certe precandi formas omnes, ut obſervat Guyetus in Heortologia, Lib. IV. Cap. XX. Quæſtione VI. recenſitas ab Apoſtolo in Epiſtola I. ad Timotheum, Cap. II. ubi ait, *Obſecro vos, fieri Obſecrationes, Orationes, Poſtulationes, & gratiarum actiones*, continet ſeries una Litaniarum. Primo quidem Orationes in invocatione Sanctiſſimæ Trinitatis, Deiparæ Virginis, & Sanctorum. Secundo Obſecrationes ea parte, qua liberari *ab omni malo, ab omni peccato, ab inſidiis diaboli*, aliiſque poſcimus, *per adventum Chriſti, per Nativitatem*, aliaque ejus myſteria. Tertio Poſtulationes, quæ indicantur particula illa *ut*, nempe, *ut nobis parcas, ut nobis indulgeas, ut ad veram pœnitentiam nos perducere digneris &c.* quibus omnibus ſubditur reſponſio, *te rogamus audi nos*. Quarto denique gratiarum actiones, quæ habentur tum in Pſalmo, tum in ſequentibus Precibus, & Orationibus.

III. Fuiſſe vero olim ſingulas haſce Litaniarum partes fuſiores, prolixioreſque, conſtat plane, tum ex Radulpho Tungrenſi, *Propoſitione* XXI. tum ex antiquis Ritualibus, Ordinariis, Breviariiſque variarum Eccleſiarum, in quibus longe plures Sancti, pleræque Petitiones, atque Orationes continentur. Solemne enim Epiſcopis fuit, ut ſuos quiſque Sanctos proprios non omitterent, nempe inprimis Patronos, ſeu Eccleſiarum ſuarum Titulares, deinde Epiſcopus Diœceſis, tum alios naturales, ſive indigenas, ſive advenas, itemque illos, quorum habebant inſignes Reliquias, aut quorum fama ibi ex virtute miraculorum, opitulationum, aliove dono celebris erat; ſive quibus in Civitate dicatæ fuerint inſigniores Eccleſiæ. Hunc ſane morem in poſtremis Breviariorum propriorum proxime ad Romanum reformationibus varias in Galliis Eccleſias pie ſapienterque retinuiſſe, conſtanter aſſerit laudatus Guyetus, probatque ex laudabili conſuetudine, qua Eccleſiæ ipſæ gaudent Sanctos ſuos Litaniis inſerendi.

IV. Contendit autem Gavantus in Commentariis ad Breviarium Romanum, Sectione IX. Cap. IV. recteque docet, Litaniis nullam debere fieri additionem, inconſulta Sancta Sede Apoſtolica, nec etiam Patronorum loci, & præſertim quando dicuntur Litaniæ ex præſcripto Breviarii Romani in Proceſſione S. Marci, in Rogationibus, & in Feriis ſextis Quadrageſimæ, quia ſcilicet Pius Papa V. prohibuit in Bulla ſua Romano Breviario præfixa omnem additionem. Forte in aliis caſibus addi poterunt ab Epiſcopis aliqui Sancti, Poſtulationeſve, puta in quibuſdam neceſſitatibus Populorum, ſicut adduntur in Rituali Romano varia, *A peſte, fame, bello &c.* ob varios caſus. Neque Paulus V. qui modernum Romanum Rituale primus edidit, probavitque, videtur prohibuiſſe in eo additionem fieri ex aliqua rationabili cauſa. Sed Sacra tamen Rituum Congregatio, teſte eodem Gavanto, die XXII. Martii MDCXXXI. reſpondit Canonicis Cathedralis Regienſis, non poſſe inſeri alios Sanctos Litaniis præter deſcriptos etiam tempore peſtis, quia nempe ipſi petebant facultatem addendi iis Sanctos Titulares, & Patronos Civitatis. Hinc merito Barruſaldus in ſuis ad hoc Rituale Romanum Commentariis, Tit. LXXIX. num. 10. veluti abuſum improbat morem Archiconfraternitatis Mortis, & Orationis in Civitate Ferrariæ, quod quaſdam ſoleat recitare Litanias a conſuetis diverſas, dum ſcilicet aſſociantur damnati ad patibulum, *in quibus Litaniis enumerantur nonnulli Sancti ſatis extravagantes, nempe Sanctus Diſmas, Sancta Reparata, & alii.*

V. Quamquam vero ſine Apoſtolicæ Sedis permiſſu nulla debeat, aut poſſit fieri in Litaniis additio, puto nihilominus, ſi qui additi in iis inveniantur, quibuſdam ſcilicet in Eccleſiis, ante reformatum a Pio V. Breviarium, & ante editum a Paulo V. Rituale Romanum, non eſſe ipſos a Litaniis expungendos, ſed omnino cum cæteris Sanctis invocandos, ut fit Paulæ, quæ fuit Patria S. Franciſci Ordinis Minimorum Inſtitutoris, ubi ſemper in Litaniis Sanctorum invocatur hunc in modum, *Sancte Pater noſter Franciſce de Paula, ora pro nobis*. Invaluit quoque in noſtra Sancti Hieronymi Charitatis Domo laudabilis mos, ut in ſolis Sanctorum Litaniis, quas ter per hebdomadam in Oratorio Veſpertino poſt Orationem, quam appellant mentalem, ad horæ dimidium peractam, recitare ſolemus, poſt ultimum S. Confeſſorem, Sanctum Philippum, Nerium, ſcilicet invocemus, quod ipſe nimirum in prædicta noſtra Domo triginta tres annos commoratus primum Oratorium inſtituerit, quod icirco Oratoriorum omnium ab ipſo, ſive ab ejus ſectatoribus inſtitutorum, Princeps, & Caput merito dicitur, ab eoque, ut fatetur Baronius ad annum Chriſti LVIII. Vallicellanæ Romanæ Domui nomen inditum eſt, *ut Congregatio Oratorii diceretur*. Sed de prærogativa noſtri Romani Oratorii S. Hieronymi Charitatis jam alibi fuſius, & quidem variis noſtrorum Operum locis diſſeruimus, dicemuſque magis magiſque, Deo dante, in peculiari de eodem Opere.

VI. At

VI. At vero, ut e diverticulo ad Litanias reditus fiat, cum noſter §. expreſſe mandet, ut ubi devote duo Clerici Litanias cantare incipiunt, cæteri eadem voce reſpondeant, putant nonnulli, verbum illud *reſpondeant*, nequaquam intelligi, ut cæteri repetant id quod a Clericis ipſis cantatur, ut in Vigiliis Paſchæ, & Pentecoſtes, ſed ſatis eſſe, ut cæteri Cantoribus ſimpliciter reſpondeant: *Miſerere nobis*, *Ora pro nobis*, *Libera nos Domine*, *Te rogamus audi nos*. Rubrica quidem Sabbathi Sancti præcipit, *ut Chorus idem ſimul reſpondeat*; in præſenti autem §. ſimpliciter dicitur: *Cæteris eadem voce reſpondentibus*, nempe invocationi complementum dantibus per ea verba, *Miſerere nobis*, aliaque ſupra notata. Cæterum, teſte Gavanto in citata Sectione IX. Cap. IV. num. 16. *communior uſus Eccleſiarum Urbis eſt, quod, excepto Sabbato Sancto, & Vigilia Pentecoſtes, Cantores, & Chorus eas dicant alternatim in Litaniis Majoribus ad diſtinctionem a Minoribus. Alicubi Chorus repetit quæ Cantores integre dicunt, ut in Sabbatho Sancto; qua in re ſtandum eſt locorum conſuetudini, & ſi longior Proceſſio congrue id requirit.* Quod etiam in iis Litaniis decantandis alii ſingulas Sanctorum invocationes integras repetunt, ut in Vigiliis Paſchæ, & Pentecoſtes, alii Cantoribus ſimpliciter reſpondent, *Ora pro nobis*, ſtandumque ſit conſuetudini locorum, teſtatur etiam, docetque Guyetus in citata Heortologia, Lib. IV. Quæſtione VI.

VII. Notandum nunc illud, quod ait noſter §. mandans inter alia, ut, *cum cantatum erit*, Sancta Maria ora pro nobis, *ſurgant omnes, & ordinatim procedant egredientes, Litaniaſque proſequentes, præcedente Cruce, & ſequente Clero &c.* Sicque correctum eſt, quod Sacerdotale Romanum ab Alberto Caſtellano concinnatum, Venetiiſque impreſſum anno MDLXVII. mandabat, ut nempe ibi genuflexi manerent omnes, unde exeunda erat Proceſſio, uſquedum diceretur, *Sancte Petre ora pro nobis*. De Crucis prælatione in Sacris Proceſſionibus jam diximus ſupra non uno in loco, præſertim vero Capite I. hujus Tituli in Commentario ad §. V. Quo autem ordine, ac loco Regulares debent procedere, ſtandum eſt receptæ, probatæque locorum conſuetudini. Qui enim ratione conſuetudinis ſolent in Proceſſionibus præcedere aliis, vel qui ſunt in poſſeſſione, vel quaſi poſſeſſione aliis præcedere, manuteneri debent in dicta poſſeſſione, non obſtantibus reclamationibus, & appellationibus quibuſcumque, juxta celeberrimam Conſtitutionem, quam de ea re edidit Gregorius Papa XIII. incipitque, *Expoſcit &c.* ubi inter alia ſtatuit, præcedentiam in Proceſſionibus obſervari debere juxta originem fundationis Monaſteriorum in eo loco, in quo fit Proceſſio, non vero juxta originem fundationis Religionum, niſi obſtet conſuetudo in contrarium. Porro variis in locis, & Civitatibus, ac Paulæ præſertim, connivente Magiſtratu, Dominicani ab ordinariis, & a Jure ſtatutis Proceſſionibus ſe abſtinent, ne locum cedant Fratribus Eremitis S. Auguſtini, Minimis, Cappuciniſque fundatione quidem Monaſteriorum anterioribus, ſed tamen Religionum poſterioribus.

VIII. Varia ſcitu digna, quæ Litanias ſpectant, ac præſertim ſingulas earum partes, atque verſiculos, ne in hoc Commentario prolixior fiam, lubens omitto, tum vero præſertim, quod ea fuſe, docteque explicavit Paulus Maria Quarti Clericus Regularis peculiari Opuſculo, quod inſcripſit, *De Litaniis Sanctorum in Proceſſionibus cantari ſolitis, & de eorundem Sanctorum interceſſione*; legiturque in Appendice ad Tractatum, *De Proceſſionibus Eccleſiaſticis, tum in genere, tum in ſpecie*.

§. III.

Si Proceſſio ſit longior, vel repetantur Litaniæ, vel Litaniis abſolutis uſque ad Preces excluſive, dicantur aliqui Pſalmi ex Pœnitentialibus, ſeu Gradualibus. Hymni vero, vel Cantica lætitiæ in iis, vel in Rogationibus, aut aliis Pœnitentiæ cauſa inſtitutis Proceſſionibus non dicantur.

§. IV.

Si ad unam, vel plures Eccleſias in via ſit divertendum, ingreſſis Eccleſiam, intermiſſiſque Litaniis, vel Pſalmis, cantatur Antiphona cum Verſu, & Oratione Sancti Patroni illius Eccleſiæ. Deinde egredientes, reſumptis Precibus, eodem ordine procedunt uſque ad Eccleſiam, ubi cum Precibus, & Orationibus omnibus Proceſſio terminatur, ut in fine Breviarii Romani poſt Pſalmos Pœnitentiales.

COMMENTARIUS.

I. SI antiquos Codices Rituales ſpectemus, oblongam fuiſſe hanc Proceſſionem addiſcimus ob varias Stationes, quæ in variis Eccleſiis fiebant. Addiſcere id primum licet ex Sacramentario S. Gregorii Papæ, ubi notantur plures Orationes, una ad S. Laurentium in Lucina, altera ad S. Valentinum, tertia ad Pontem Milvium, quarta ad Crucem, quinta, & ſexta in Atrio. Sequioribus Sæculis multo longiorem fuiſſe in Urbe iſtam Proceſſionem, docent nos antiqui Romani Ordines XI. & XII. quorum prior Auctore Benedicto Canonico Sancti Petri, num. 56. ſic inquit: *In Letaniis Majoribus omnes Cruces Romanæ Civitatis cum Clero, & Populo honorifice cum Proceſſione procedunt ad Sanctum Marcum. Prius cantant Antiphonam*, Domine Dominus noſter, qui cum Patribus noſtris, *deinde Pſalmum*, Beatus vir, *& reliquos. Cum autem ad Eccleſiam venerint, cantatur Reſponſorium*, Famule Dei Marce. *Finito Reſponſorio, fa-*

ciunt

Google

ciunt Collectam, Populus Sion convertimini ad Dominum. *Finito cantu, dicunt*, Flectamus genua, Levate, *& Orationem*. Procedamus cum pace. *Reſpondent*: In Nomine Jeſu Chriſti. *Exeuntes de Eccleſia, redeunt ad Proceſſionem, per viam cantando Antiphonas, & Pſalmos, & in ſtatutis locis Letanias, ſicut mos eſt, uſque ad Sanctum Petrum, & accipiunt a Curia Domini Papæ Presbyterium ſecundum conſuetudinem hujus diei*.

II. Multa ſunt, quæ in recitato hactenus loco habentur, quibus noſtri Paragraphi III. & IV. explicari egregie queant, ſed operæ pretium duco ad eoſdem magis magiſque illuſtrandos, & ea deſcribere, quæ idem laudatus Ordo Romanus XI. citato loco mox ſubjicit ſequenti num. 57. *Interim convenientibus omnibus Patriarchiarum Canonicis cum ſuis Crucibus in Baſilicam Salvatoris, quæ vocatur Conſtantiniana, ubi Dominus Pontifex poſt Altare ejuſdem induit ſe cum Epiſcopis, Cardinalibus, & aliis Ordinibus Sacri Palatii. Tunc Primicerius cum Cantoribus cantat*: Populus Sion. *Finito cantu, Dominus Pontifex dicit*, Oremus. *Archidiaconus*: Flectamus genua. *Alius reſpondet*: Levate. *Et Pontifex dicit Orationem. Schola reſpondet*: Amen. *Archidiaconus nunciat*: Procedamus cum pace. *Schola reſpondet*: In Nomine Chriſti. *Subdiaconus vero Regionarius elevat Crucem Stationalem de Altari, quam plene portat in brachio, ut oſculetur ab omnibus in Proceſſione ante Pontificem uſque in exitu Eccleſiæ, deinde levat eam erectam. Primicerius cum Schola poſt Dominum Papam, tenens Pallium cum læva, primum incipit Antiphonam*, Domine Dominus noſter; *deinde Lateranam eandem Antiphonam, poſtea Sancta Maria Major, in quarto loco Sanctus Petrus. Finitis Patriarchiis, Primicerius iterum incipit eandem Antiphonam, & hoc ordine cantantur aliæ Antiphonæ per totam viam, dum Pontifex cantat Pſalmos. Cum autem venerit Proceſſio ante Coloſeum, Subdiaconus Regionarius incipit ſeptiformem Letaniam. Baſilicarii vero reſpondent illud idem uſque ad ſeptimam. Cum autem venerit ante Sanctam Mariam Novam, in præparato lecto Dominus Pontifex cum Epiſcopis, Cardinalibus, & Diaconibus quieſcit, donec Letania finiatur. Qua finita, ſurgit Dominus Pontifex, dicit*: Oremus. *Diaconus*: Flectamus genua. *Reſpondetur*: Levate. *Pontifex dicit Orationem. Diaconus*: Procedamus cum pace; *& redeunt omnes in Proceſſione per viam Sacram ad clivum Argentarii prælibatum. Subdiaconus incipit quinqueformem Letaniam eo ordine, quo prius, uſque ad lectum ante Sanctum Marcum, ubi Dominus ſe pauſat, ſicut in primo. Deinde revertuntur in Proceſſione uſque ad Arcum triumphalem Theodoſii, Valentiniani, & Gratiani Imperatorum, ubi incipit triformem Letaniam uſque ad lectum in Ponte Adriano. Venientes ad Sanctum Laurentium in porticu majore, ubi incipit ſimplicem Letaniam uſque ad lectum cuntari ante S. Mariam in Virgari in fine Cortinæ*.

III. Similia his fere habet Romanus Ordo XII. Auctore Cencio, Capite XXXIX. num. 63. ubi etiam nonnulla habentur, quibus & recitatus ſuperius locus Romani Ordinis XI. & noſtri Romani hodierni Ritualis Paragraphi non parum dilucidantur: *In Feſto S. Marci*, inquit, *Litania Majori Sanctiſſimus Dominus Papa deſcendit cum Epiſcopis, Cardinalibus univerſis, & aliis Ordinibus ad Eccleſiam Lateranenſem, ubi veniens poſt Altare, & cantata Tertia, induunt ſe omnes Planetis, & excalceati ordinantur in Proceſſione ab Archidiacono, & Subdiacono Baſilicæ, & Priore Subdiaconorum, habentibus in manibus ferulas, ut ſuperius in aliis Proceſſionibus eſt narratum, Primicerio præſente cum ſua Schola, & ſuum officium exercente, ſicut convenit, cum Collecta; ſicque proceſſionaliter Eccleſiam exeunt, Cruce S. Laurentii foris murum præcedente, & deinde Cruce Sanctæ Mariæ Majoris, quæ de conſuetudine diei talis ad Eccleſiam Lateranenſem debet afferri; tertia affertur Crux ejuſdem Eccleſiæ Lateranenſis. Poſt has vero Crux quotidiana Domini Papæ; ſic autem feruntur ordinate uſque ad Sanctum Marcum*. Pergit prædictus Ordo, aliaque hæc ſubjicit mox ſequenti num. 64. *Cum autem Dominus Papa venerit cum Proceſſione ad Eccleſiam Sancti Clementis, ibi quieſcit in lecto, ſuperpoſito tapete, & herbis circumquaque poſitis, quæ tamen fiunt a Clericis ejuſdem Eccleſiæ Sancti Clementis. Poſtquam vero quieverit, ſurgens vadit prædicto modo uſque ad Eccleſiam Sanctæ Mariæ novæ, ubi dum prædicto modo quieſcit, unus de Schola Crucis cantat Litaniam. Surgens pergit prædicto modo uſque ad Eccleſiam Sancti Marci, ubi, ſicut ſuperius ſcriptum eſt, requieſcit. Et poſtquam pauſaverit, ſurgit, & memorato modo incedit uſque ad locum, qui Parion nuncupatur, Cruce Sancti Petri, quæ de conſuetudine ipſa die apud Sanctum Marcum debet afferri, poſt Crucem Sancti Laurentii, & ante Crucem Sanctæ Mariæ-majoris in ordine præcedente. Ibi autem Dominus Papa prædicto modo quieſcit, & poſt quietem incedit, ſicut prius præmiſſum eſt, uſque ad Pontem Sancti Petri; ibique modo prælibato quieſcit; & ab illo loco ſurgens, prætaxato modo incedit uſque ad locum, qui dicitur Cortina, & quieſcit lecto ibi a Schola Virgarum prædicto modo aptato; ſurgenſque accedit ad gradus Eccleſiæ Sancti Petri, & ſuper gradibus vergens faciem ad Orientem, primitus intrat Eccleſiam, Primicerio cum Schola Cantorum*, Te Deum laudamus, *cantante. Factaque oratione poſt*, Te Deum laudamus, *ſuper rota in introitu quaſi Eccleſiæ, pergit ad Secretarium, & ablutis pedibus, ibi indutus, ſicut moris eſt, & alibi ſcriptum, ad Altare pro Miſſa cantanda accedit*.

IV. Recitata hactenus loca ſatis nos docent, quanta pietate, humilitateque, Romæ Sæculo XII. Romani Pontifices Litaniam Majorem celebrarent, ex eiſque addiſcimus diſciplinam eundi eo ævo in hac Proceſſione per varias Urbis Eccleſias, ibique devotas Stationes una cum univerſo Urbis Clero, ac Populo peragendi. Quæ quidem diſciplina fortaſſe adhuc hodie ſervaretur, niſi Clemens Papa V. initio Sæculi XIV. Romanam Sedem Avenionem tranſtuliſſet, ea enim translatione permulti ſacri ritus, qui a Romanis Pontificibus in variis Solemnitatibus celebrari conſueverant, adeo ceſſarunt, atque in deſuetudinem abierunt, ut reſtituta Urbi Pontificia Sede, illi minime amplius in uſum revocati fuerint. Cæterum quicquid ſit de antiqua Romanorum Pontificum praxi in hac Proceſſione aliquando ſervata, probat hodieque Rituale Romanum in hac Proceſſione veterem ritum divertendi per plures Eccleſias, in iiſque cantandi

An-

Antiphonam cum Verſu Sancti Patroni Eccleſiæ illius, ad quam in via divertitur, uti perſpicue edicit noſter §. iv. *Si ad unam*, inquit, *vel plures Eccleſias in via ſit divertendum, ingreſſis Eccleſiam, intermiſſiſque Litaniis, vel Pſalmis, cantatur Antiphona cum Verſu Sancti Patroni illius Eccleſiæ*.

V. Porro quod etiam poſt medium Sæculum xvi. in noſtra præſertim Italia eadem Proceſſio per varias Eccleſias pergeret, ac in eiſdem variæ Antiphonæ, Preces, Orationeſque canerentur, addiſcere licet ex Romano Sacerdotali Venetiis edito anno MDLXVII. cujus locum tametſi prolixum operæ pretium duxi in præſenti noſtro Commentario ad majorem prædicti noſtri §. intelligentiam referre. Sic enim habet: *Repetita Antiphona*, Exurge Domine &c. *incipiatur Letania a duobus Clericis ante Altare genuflexis, & a Choro proſequatur, omnibus adſtantibus genuflexis, uſquedum dicatur*, Sancte Petre ora pro nobis; *& tunc egrediatur Proceſſio, præcedentibus Acolythis, ultimo ſequatur Sacerdos cum Pluviali, & Diacono, & Subdiacono, cum Dalmaticis, & procedant cantando Letaniam, quouſque ad aliquam Eccleſiam pervenerint; quam ingreſſi, dimiſſa Letania, incipiant Antiphonam hanc ſequentem, & eam canent*. Ego ſum Deus Patrum veſtrorum, dicit Dominus. Videns vidi afflictionem Populi mei, & gemitum ejus audivi, & deſcendi liberare eos. *Qua cantata, dicat Sacerdos* ℣. Propitius eſto peccatis noſtris, Domine, propter nomen tuum. ℟. Nequando dicant gentes, ubi eſt Deus eorum? ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo. *Oratio*. Deus, qui juſte iraſceris, & clementer ignoſcis, afflicti Populi lacrymas reſpice, & iram tuæ indignationis, quam juſte meremur, propitiatus averte. Per eundem. *Poſtea cantetur Antiphona cum* ℣. *& Oratione de Sancto, vel Sancta, in cujus honore Eccleſia illa eſt intitulata*.

VI. Pergit Sacerdotale ritum exponere, qui in cæteris Stationibus ad eam Proceſſionem fieri ſolitis obſervabatur: *Reſumpta*, inquit, *Letania in loco, ubi dimiſſa fuerat, vel ſi fuerit completa, incœpto aliquo Hymno, procedant ad Proceſſionem, & cum ad aliam Eccleſiam pervenerint, dimiſſa Letania, vel Hymno, cantetur Antiphona*: Clementiſſime Domine, exaudi Populum tuum tuam miſericordiam devote poſcentem, & in tua protectione ſperantem ad te converte propitius. ℣. Exurge Domine adjuva nos. ℟. Et libera nos propter Nomen tuum. Oremus. Miſerere, quæſumus, Domine, familiæ tuæ, & intercedentibus omnibus Sanctis tuis munera compunctionis aperi, & largitate pietatis exaudi. Per. ℟. Amen. *Poſtea dicantur Antiphona, ℣. & Orationes de Sancto, vel Sancta, cujus eſt Eccleſia. Poſtea reſumpta Letania, vel Hymno, ubi fuerant prætermiſſi, Proceſſionem proſequantur, & cum pervenerint ad aliam Eccleſiam, prætermiſſis Letaniis, vel Hymno, cantent Antiphonam*: Domine Deus noſter, qui cum Patribus noſtris mirabilia magna feciſti, noſtris quoque glorificare temporibus, qui miſiſti manum tuam de alto, & liberaſti nos Salvator noſter. ℣. Si ambulaverimus in medio tribulationis, vivificabis nos Domine. ℟. Et Nomen tuum invocabimus. Oremus. Deus, qui culpas delinquentium diſtricte feriendo percutis, & fletus quoque lugentium non recuſas, præſta quæſumus, ut qui pondus tuæ animadverſionis cognovimus, etiam pietatis gratiam ſentiamus. Per Dominum. *Poſtmodum fiat memoria de Sancto, vel Sancta, in cujus nomine illa Eccleſia intitulata eſt, per Antiphonam, ℣. & Orationem; & reaſſumpta Letania, ubi fuerat dimiſſa, vel Hymnus, ad Proceſſionem procedatur, uſque ad aliam Eccleſiam, ad quam Proceſſio vadit, & ibi dimiſſa Letania, vel Hymno, cantetur Antiphona*: Multa ſunt Domine peccata noſtra, quæ tibi peccavimus, patientia Iſrael. Libera nos Domine in tempore anguſtiæ noſtræ Deus noſter ℣. Domine, non ſecundum peccata noſtra facias nobis. ℟. Neque ſecundum iniquitates noſtras retribuas nobis. Oremus. Deus, qui culpas noſtras piis verberibus flagellas, ut a noſtris iniquitatibus emundes: da nobis, & de verbere tuo proficere, & de tua citius conſolatione gaudere. Per Dominum. *Poſtea de Sancto, vel Sancta, in cujus honore fundata eſt Eccleſia, per Antiphonas, Verſiculos, & Orationes fiat commemoratio; & reſumpta Letania, vel Hymno, ubi fuerant dimiſſa, procedatur ad aliam Eccleſiam, quam ingreſſi cantent Antiphonam*: Parce Domine, parce populo tuo, quem redemiſti Sanguine tuo, ut non in æternum iraſcaris nobis. ℣. Adjuva nos Deus ſalutaris noſter. ℟. Et propter gloriam Nominis tui libera nos. Oremus. Parce Domine, parce Populo tuo, & nullis jam patiaris adverſitatibus fatigari, quos pretioſo Filii tui Domini noſtri Jeſu Chriſti Sanguine redemiſti. Qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſæcula &c. *Poſtea fiat memoria de Sancto, vel Sancta illius Eccleſiæ per Antiphonam, ℣. & Orationem; & reſumpta Letania, vel Hymno, procedatur ad Proceſſionem verſus Eccleſiam, ubi Proceſſio debet terminari*.

VII. Ergo ex eodem Sacerdotali cautum eſt tandem, ut Eccleſiam, in qua terminanda eſt Sacra Proceſſio, *ingreſſi Clerici, & Religioſi, ſi adfuerint, collocent ſe hinc, & inde, nec recedant, donec omnia fuerint completa, & hoc etiam in aliis Proceſſionibus obſervetur. Ingreſſi igitur cantent Antiphonam*: Peccavimus, Domine, & tu iratus es nobis, & non eſt, qui effugiat manum tuam; ſed ſupplicamus, ut veniat ſuper nos miſericordia tua, & qui Ninivitis peperciſti, miſerere nobis, Domine Deus noſter. Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon. Kyrie eleiſon. Pater noſter. Et ne nos. ℣. Salvos fac ſervos tuos, & ancillas tuas. ℟. Deus meus ſperantes in te. ℣. Tribulationes cordis noſtræ multiplicatæ ſunt. ℟. De neceſſitatibus noſtris libera nos Domine. ℣. Peccavimus cum patribus noſtris. ℟. Injuſte egimus, iniquitatem fecimus. ℣. Miſerere noſtri. ℟. Quia multum repleti ſumus deſpectione. ℣. Fiat miſericordia tua Domine ſuper nos. ℟. Quemadmodum ſperavimus in te. ℣. Deus ne elongeris a nobis. ℟. Deus in auxilium noſtrum reſpice. ℣. Memor eſto Congregationis tuæ. ℟. Quam poſſediſti ab initio. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo. Oremus. *Oratio*. Sequuntur mox variæ Orationes, & quidem diverſæ ab iis, quæ leguntur poſt Litanias, quas recitare ſolemus poſt Pſalmos Pœnitentiales, quaſque una cum Precibus eiſdem adjunctis dicendas in Eccleſia, in qua terminatur Proceſſio, noſter §.iv. præſcribit.

VIII. Cæ-

VIII. Cæterum quod ad poſtremam Litaniarum partem attinet, quæ Pſalmum, Preces, & Collectas, ſeu Orationes continet, aliqui Eccleſiarum uſus, ſeu Rituales Codices habent Pſalmum, *Deus miſereatur noſtri &c.* Alii, *Deus venerunt Gentes &c.* Radulphus Tungrenſis citato ſuperius loco notat Pſalmum, *Inclina Domine aurem tuam &c.* Collectas vero ſic diſignat; pro Papa, pro Epiſcopo, pro Imperatore, contra hæreſes, pro familiaribus, pro iter agentibus, pro Populo, pro peccatis, pro ſerenitate, pro vivis & deſunctis, & hujuſmodi neceſſitatibus. Teſte Guyeto in Heortologia, Lib. IV. Cap. XX. Quæſtione VII. peculiares habet Preces Breviarium Rhemenſe etiam modernum, hiſque deinceps Poſtulationibus ſuæ ordine ſuo reſpondent Collectæ, quarum proinde numerus ad quatuordecim perducitur. Sunt in Silvanectenſi uſque ad XXXI. Sed ſatetur tamen idem Guyetus, omnium caſtigatiſſimum eſſe Romanum uſum, *cui nihil horum omnium addere acceſſe eſt, præter Orationem pro Rege a noſtratibus*, Gallis ſcilicet, *communiter uſurpatam poſt Orationem pro Summo Pontifice*. Sed hanc tamen Orationem cum Poſtulatione, *Ut Domnum Apoſtolicum &c.* & Verſiculo, *Oremus pro Pontifice noſtro*, omittendam Sede vacante, recte monet Gavantus in Commentariis ad Breviarium Romanum, Sectione IX. Cap. IV. num. II.

IX. Prætermiſeram pene & alium ritum in hac Proceſſione ſervatum, deferendi ſcilicet in ea non modo varias Cruces, verum etiam Sanctorum Reliquias cum cereis accenſis, uti nos docent antiquæ Conſuetudines Dionyſianæ apud Martene Lib. IV. *De antiquis Monachorum ritibus*, Cap. IV. num. 34. *Ad Proceſſionem*, inquiunt, *quæ dicitur Letania Major, debent Clerici Proceſſionem præcedere; poſt hos unus ex Matriculariis indutus Alba ferat Aquam benedictam, & alter in Alba ferat Crucem, quæ eſt retro Altare Sanctiſſimæ Trinitatis, & alter in Alba lanceam Regis Dageberti, & Monachus quidam ferat Crucem parvam, quæ Dominicis diebus ſolet deferri ad Proceſſionem; poſt hos alter Monachus in Alba ferat Baculum S. Dyoniſii, poſt ſequuntur duo Clerici Sacerdotes in Cappis portantes feretrum S. Firmini; poſt hos ſequatur Monachus quilibet qui ferat laternam cum cereo accenſo, & duo cum candelabris &c.* Recte mandant, adhibendas laternas, ne ſcilicet ventorum vi cerei extinguerentur. Quod autem Reliquiæ in ipſa Proceſſione deferrentur, probari & aliis teſtimoniis poſſet.

X. De Miſſa quoque ut aliquid & hoc loco notetur, ſciendum illud, quod ait idem Gavantus in Rubricas Miſſalis Parte IV. Tit. XV. num. 7. in Feſto S. Marci Miſſam Litaniarum Majorem cantari ſine *Gloria*, *Credo*, & cum Præfatione ac tribus Orationibus, ut in Litaniis Minoribus Rogationum, niſi terminetur Proceſſio ad Eccleſiam S. Marci, quia ſcilicet in ipſa Eccleſia cantari Miſſa debet de S. Marco ex Decreto Sacræ Rituum Congregationis edito die XXIII. Maji MDCIII. *quia Titulus eſt Eccleſiæ, & lætitiæ locus eo die, nam alioquin cantantur duæ Miſſæ, de Feſto, & de Litania, ex Micrologo, Cap. LVIII.* ut tradit idem Gavantus citata Parte IV. Tit. XI. num. 9. ubi etiam monet, in Miſſis de S. Marco non fieri commemorationem de Litania.

§. V.

In Litaniis Minoribus Rogationum ſerventur omnia, ut ſupra in Litaniis Majoribus.

COMMENTARIUS.

I. Certa eſt, conſtanſque traditio, Auctorem Litaniarum Minorum, ſeu Supplicationum, quæ etiam Rogationes appellitantur, fuiſſe Mamertum, ſive Mamercum, Viennenſis Eccleſiæ Epiſcopum, qui claruit medio Sæculo V. Teſtantur id quidem varii Scriptores a doctiſſimo Eveillon in Opuſculo, *De Proceſſionibus Eccleſiaſticis*, Cap. XXI. allati, inter quos Sidonius Apollinaris Arvernorum Epiſcopus Mamerci coætaneus, Lib. V. Epiſtola XIV. ad Aprum ſic inquit: *Quidquid illud eſt, quod vel otio, vel negotio vacas, in Urbem tamen, ni fallimur, Rogationum contemplatione revocabere. Quarum nobis Solemnitatem primus Mamercus Pater, & Pontifex reverendiſſimo exemplo, utiliſſimo experimento, invenit, inſtituit, invexit.* Cauſam, modumque inſtitutionis harum Litaniarum factæ a laudato Mamerto deſcribit S. Gregorius Turonenſis Lib. II. Hiſtoriæ Francorum, Cap. XXXIV. his verbis: *In his temporibus fuit in Vienna Urbe Terremotus maximus, ubi multæ Eccleſiæ, & domus multorum concuſſæ fuerunt, & ſubverſæ, ubi beſtiæ multæ oberrantes, lupi, urſi acerbi ingreſſi per portam Civitatis devorantes plurimos. Nam veniente Solemnitate Sanctæ Paſchæ, Sanctus Mamercus, qui in ea Urbe erat Epiſcopus, dum Miſſarum Solemnia ipſa Vigiliæ celebraret, Palatium quoque Regale, quod in ea Civitate erat, Divino igne ſuccenſum eſt. Cumque hæc agerentur, appropinquante Aſcenſione Domini, indixit jejunium Vir Sanctus Dei triduanum in Populo cum gemitu, & contritione.* Et paulo poſt ſubdit: *Tunc ceſſavit ipſa tribulatio, & ſubverſio. Deinceps omnes Eccleſiæ Dei, & Sacerdotes hoc exemplum imitantes, uſque ad præſens ipſas Litanias ubique celebriter colunt.*

II. Teſtantur vero & illud varii Scriptores, quod Ninivitarum exemplo Mamertus triduum proximum ante Aſcenſionem Eccleſiaſtica Lege Rogationibus conſecravit, fuiſſe quidem communi Epiſcoporum conſilio ab eo ſtatutum. Sic enim ſcribit creditus Alcuinus antiquus Auctor Libri, *De Divinis Officiis*, in eo Capite, ubi de diebus Rogationum diſſerit: *Nam cum exigentibus peccatis Galliarum Populi luporum rabie interimerentur, nec hujus flagelli aliquod remedium inveniretur, congregati traduntur Galliarum Epiſcopi apud Viennam præcipuam Galliæ Urbem, qui in commune ſtatuerunt, ut triduano jejunio miſericordiam Domini implorarent, antiquorum Patrum veſtigia ſequentes. Cumque ad eorum preces oculus Divinæ pietatis reſpiciens flagelli hujus peſtem miſericorditer abſtuliſſet, hi dies in* con-

conſuetudinem annuæ celebritatis venerant, ut per Galliarum Provincias ante Aſcenſionis diem celebrarentur. Quæ conſuetudo apud nos uſque hodie pro diverſis calamitatibus devotiſſime colitur. Idem refertur in Chronico Cameracenſi edito a Georgin Culvenerio his verbis: *Hujus temporibus habita Synodus Vienna Urbe deſcribitur, ad quam Galliarum Epiſcopi a Beato Mamerco convocati, pene omnes convenerunt, ubi & ipſi Beatum Remigium utpote Divinis eloquiis eruditiſſimum, & præſtantioris gratiæ privilegiis facundiſſimum venire petierunt.* Et poſt narrata prodigia, de quibus ſupra, ita demum ſubditur: *Hanc Divinæ indignationis animadverſionem ex offenſa hominum accidiſſe, advertentes Epiſcopi, communi conſilio decreverunt, ſervari jejunium, quod triduo ante Aſcenſionem Domini uſque nunc per omnes Galliarum Eccleſias agitur; ſicque ipſa tribulatio, atque ſubverſio quievit.*

III. Omnium primos ſuſcepiſſe eam inſtitutionem Arvernos, recte conjicit Jacobus Eveillon citato loco ex Epiſtola Sidonii ad ipſum Mamercum, quæ eſt prima Libri VII. qua ſcribit, Arvernos ſua veſtigia tam ſacroſanctæ informationis ſedulo fuiſſe amplexatos, petitque, ſibi tranſmitti Formulam ſolemnium Precationum, qua uſus fuerat. Certe brevi poſt intervallo, nempe anno DXI. Concilium Aurelianenſe I. harum Rogationum obſervationem per Galliam edixit, ſic inquiens, Can. XXVII. *Rogationes, ideſt, Litanias ante Aſcenſionem Domini ab omnibus Eccleſiis placuit celebrari, itaut præmiſſum triduanum jejunium in Dominicæ Aſcenſionis feſtivitate ſolvatur; per quod triduum ſervi, & ancillæ ab omni opere relaxentur, quo magis plebs univerſa conveniat. Quo triduo omnes abſtineant, & quadrageſimalibus cibis utantur.* Tum Canone ſequenti mandat, ut *Clerici, qui ad hoc opus ſanctum adeſſe contempſerint, ſecundum arbitrium Epiſcopi, Eccleſiæ ſuſcipiant diſciplinam.* Hiſce Decretis paruiſſe univerſas Galliæ Eccleſias, dubitare haud licet; laudatur ſiquidem a Gregorio Turonenſi in Libro, *De Vitis Patrum*, Cap. IV. S. Quintianus Epiſcopus, qui quinquennio poſt Concilium ipſum Aurelianenſe ad Arvernenſem Sedem evectus eſt, quod *Rogationes illas, quæ ante Aſcenſionem Dominicam aguntur, devotiſſime celebraret*; in quibus inquit: *Die tertia cum portæ Civitatis appropinquarent, ſuggeſſerunt ei, ut ipſe dignaretur imponere.* Impoſuit autem: *Si clauſero Cœlum.* Gallicani moris in ſervandis Rogationibus meminit etiam Synodus Turonenſis II. anno DLXVII. celebrata, ubi Canone XVII. a Paſcha ad Pentecoſten prandia permittit Monachis, *exceptis Rogationibus*. Hinc quod ipſa religio omnes Galliarum Provincias tam celeriter invaſerit, Cæſarius Arelatenſis Epiſcopus, qui ante memorata Concilia claruit, in Sermone CLXXIII. qui legitur in Appendice Tomi V. Operum S. Auguſtini novæ editionis, *in toto mundo*, & quidem *regulariter* celebrari exiſtimavit, ſic inquiens: *Præcipue in iſtis tribus diebus, quos regulariter in toto mundo celebrat Eccleſia, nullus ſe a ſancto conventu ſubducat, nullus Eccleſiam cæleſtis Medici Scholam occupatus terrenis actibus derelinquat.*

IV. Tardius Romæ receptas fuiſſe Rogationum Supplicationes, & quidem ſub Pontificatu Leonis Papæ III. docet nos in illius Vita Anaſtaſius. Sane dum Carolus Magnus Imperator Spoleti adhuc degeret, pridie Kalendas Maji, hora noctis ſecunda terræmotus adeo vehemens fuit, ut in quibuſdam locis Urbes ruerent, & montes, tectumque Baſilicæ S. Pauli Apoſtoli Romæ cum trabibus ſuis magna ex parte decideret. Ob id, inſtitutum eſſe a Leone ait Sigonius, Lib. IV. *De Regno Italiæ*, anno DCCCI. ut præcedentibus tribus Aſcenſionem diebus Supplicationes ad diverſas Urbis Romæ Eccleſias haberentur. In Libro, *De Vitis Pontificum Romanorum*, qui nomine Luitprandi Diaconi circumfertur, & Auctorem Sæculo IX. exeunte Monachum fuiſſe creditur, Cap. XCVIII. Leo III. dicitur conſtituiſſe, *ut tres dies ante Dominicam Aſcenſionem Litaniæ celebrarentur.* Loquitur quoque de eo terræmotu ſuperius memorato, de reparato tecto Eccleſiæ S. Pauli Romæ, & de inſtitutione Rogationum per laudatum Leonem Papam III. Frodoardus in Fragmento de Pontificibus Romanis apud Cl. Mabillonium Sæculo III. Benedictino, Parte II. his verſibus.

Pauli tecta ſoli ſubito collapſa tremore
In melius revocat, cultuque reformat honeſto,
Hæc & multa ſubhinc numeroſis dotibus augēs.
Jura precū cumulat, ſervādaque Gallica tradit
Aſcendens iter Domini præcuntia vota.

V. Sed deſcribamus Anaſtaſii locum in Vita laudati Leonis III. ubi & inſtitutionem Rogationum ab ipſo Pontifice, & ordinem Proceſſionum triduo Romæ ante Aſcenſionem peragendarum ſic refert: *Ipſe vero a Deo protectus, & præclarus Pontifex conſtituit, ut ante tres dies Aſcenſionis Dominicæ Letaniæ celebrarentur. Scilicet Feria ſecunda egrediente Pontifice cum omni Clero, & cuncto Populo cum Hymnis, & Canticis ſpiritualibus ab Eccleſia Dei Genitricis ad Præſepe pergendo ad Eccleſiam Salvatoris, quæ appellatur Conſtantiniana. Feria tertia vero exeuntes ab Eccleſia S. Sabinæ Martyris, & pergentes ad Beatum Paulum Apoſtolum. Feria quarta exeuntes ab Eccleſia Hieruſalem, & pergentes ad Eccleſiam Beati Laurentii Martyris foris muros.* Romæ receptæ hujuſmodi Rogationes appellari fortaſſe potuerunt, *Litaniæ Minores*, comparatæ ad Majores illas, quæ die XXV. Aprilis habebantur, quæ nempe ſolemnitate majori, majori etiam Cleri, atque Populi concurſu, ac longiori Proceſſionis itinere obſervari conſueverunt, ut obſervat doctiſſimus De Rubeis in Diſſertatione, *De ſacris Forojul. ritibus*, Capite XXV. num. VI. Ludovicus Thomaſſinus Scriptor cæteroqui accuratus, & eruditus in ſingulari Tractatu, quem de jejunio compoſuit, exiſtimat, Supplicationes ſolemnes in Feſto S. Marci conſtitutas, de quibus nos ſupra late diſſeruimus, per dies tres perinde, ac in Rogationibus celebratas fuiſſe, fultus teſtimonio, Libri V. Capitularium Regum Francorum, Capite LXXXV. quod ita habet: *Placuit nobis, ut Litania Major obſervanda ſit a cunctis Chriſtianis diebus tribus.* Verum, ſi Auctor ipſe vel paucos Sacramentorum Libros manuſcriptos pervoluiſſet, advertiſſet haud dubium, in compluribus Rogationes etiam dici Litanias Majores, de quibus proinde intelligendus eſt Capitularium locus, maxime cum ne leviſſimum quidem ſit deprehendere veſtigium triduanæ Supplicationis in Feſto S. Marci in omnibus, quæ hodie extant, Miſſalibus mſs. nec plus favet Concilii Moguntini anni DCCCXIII. Canon XXXIII. ex quo Capitularium locus deſum-

ſumptus eſt, qui proinde eodem modo intelligendus eſt, vel, uti eum legit S. Petrus Damiani, cujus teſtimonium attulimus ſupra io Capitis hujus Rubricam num. XIII.

VI. Finis triduanæ hujus Supplicationis eſt idem, qui in Litania Majore die xxv. Aprilis in Feſto S. Marci celebrari ſolita, ut ſcilicet operibus pœnitentiæ, uti obſervat laudatus toties Eveillon in citato Opuſculo, Cap. xxi. & precibus aſſiduis propitietur Deus peccatis Fidelium, & iræ ſuæ flagella ab eis amoveat, aeris, & corporum ſalubritatem, ac frugum ubertatem det, omnibuſque Populi Chriſtiani neceſſitatibus benigne proſpiciat, quemadmodum docet vetus Ordo Romanus apud Hitorpium, itemque Amalarius, Lib. I. Cap. XXXVII. Honorius Auguſtodunenſis in Gemma animæ, Lib. III. Capite CXXXIX. & Cæſarius Arelatenſis, qui longo tempore ante hos omnes vixit, in citato ſuperius Sermone CXXXVII. Appendicis Tomi v. Operum S. Auguſtini ultimæ editionis Patrum Benedictinorum Congregationis S. Mauri. Itaque hi dies ſunt expiationum, & dies pœnitentiæ, unde Preces, quas in iis uſurpat Eccleſia ex præſcripto antiquorum Miſſalium, Ritualiumve, omnes pertinent ad pœnitentiam, & miſeriarum ex peccato inſurgentium deprecationem, atque hæc cauſa eſt, cur & noſtrum hoc Rituale Romanum ſupra §. IV. vetet in his Proceſſionibus, & Litania Majore, aliiſve pœnitentiæ cauſa inſtitutis Supplicationibus, diei Hymnos, vel Cantica lætitiæ.

VII. Ob eandem pœnitentiæ cauſam triduo Rogationum omnibus, quibus per ætatem, aut valetudinem liceret, impoſitum fuiſſe jejunium, conſtat plane ex recitato ſuperius Can. XXVII. Concilii I. Aurelianenſis, cui addi poſſunt alia complura Conciliorum, & Patrum teſtimonia: *Feſtivitas ſiquidem, cujus jucunditas ſola ſobrietas, cujus epulæ lacrymæ, cujus paſtus eſuries eſt*. Verba ſunt Aviti Viennenſis Epiſcopi in Homilia, *De Rogationibus*. Cui concinit memoratus S. Cæſarius Arelatenſis Epiſcopus ſic in citato Sermone inquiens: *Nemo in bis tribus diebus, aut ſanguinem tollat, aut potionem accipiat, niſi forte infirmitas boc nimium pericnloſa compellat. Conviviola nobis etiam Quadrageſimali ordine præparemus, & magis legendo, pſallendo, vel orando, animabas noſtris ſpirituales epulas, quam corporales delicias, requiramas*. Servatum fuiſſe triduanum hocce jejunium in Anglia, addiſcimus ex Concilio Cloveshovienſi ibidem celebrato anno DCCXLVII. Can. XVI. *Item quoque ſecandum morem priorum noſtrorum tres diet ante Aſcenſionem Domini in Cælos in jejunio uſqae ad boram nonam, & Miſſarum celebrationem veneremur &c.* Jejunium quoque Romæ, & in Italia ſervatum fuiſſe ſaltem Feria IV. Rogationum, ſive in Vigilia Aſcenſionis, liquet ex Sacramentario S. Gregorii Papæ, ſive ex additamento illi aſſuto, ubi ſecreta Miſſæ Oratio prædictæ Feriæ IV. ſic habet: *Jejunantium, Domine, quæſumus, ſupplicum vota propitius intuere; & munera præſentia ſanctificans, pereeptione eorum, occulta cordis remedio tuæ clarifica pietatit, ut nec opera carnalia, nec fixa nos teneant, quos inſtitator jejunii Chriſtus Dominus reparavit*. In Ordinario etiam ms. noſtri Lucæ Conſentini in citeriori Calabria Archiepiſcopi, Vigilia Aſcenſionis in jejunio notatur.

VIII. Neque vero id mirum videri debet, ſervatum fere ubique locorum fuiſſe iſtud jejunium, a prima enim Rogationum inſtitutione a S. Mamerto facta jejunatum in ipſis fuit, teſte Sidonio Apollinari Arvernenſi Epiſcopo S. Mamerti coævo, Libro v. Epiſtola XIV. ubi ſic ioquit: *In bis jejunatur, oratur, pſallitur, fletur*. Cœterum eum ex Sacris Canonibus animadverſum eſſet, jejunia non indiei a Paſcha ad Pentecoſten propter lætitiam Reſurrectionis Dominicæ, ut conſtat ex Capite, *Scire debet*, Diſtinctiooe LXXVI. hinc mirari ſe ait Amalarius, Libro I. *De Eecleſiaſticis Offieiis*, Capite XXVII. *quomodo inolevit conſaetudo præſcutit jejunii in noſtra Eccleſia, quæ tamen non tenetar per omnes Orientales Eccleſias, cum Sancti Patres, quos memoravimut, Ambroſius, Auguſtinus, Hieronymus, dicant, relaxanda jejunia tempore Pentecoſtes*, ideſt, Quinquageſimæ poſt Paſcha. Atque hioc eſt, quod ſequioribus Sæculis jejunii Quadrageſimalis obſervatio in his diebus relaxata fuit, & ſolum retenta abſtinentia a carnibus ad aliquam pœoitentiæ ſpeciem. Unde Jacobus de Vitriaco Sermone in Feria II. Rogationum ait: *In bis autem Litaniis jejunare ſolebant in principio in Quadrageſimalibus cibis, nunc autem pauci jejunant primit duobus diebus, niſi in caſeo, & ovis. Omnes autem debent ab operibus mundanis ceſſare, ſicut in diebus feſtis, donec facta ſit Proceſſio, cui debent intereſſe*. Quæ poſtrema verba reſpiciunt ad recitatum ſuperius Canonem XXVII. Concilii I. Aurelianenſis.

IX. Quæ fuerit apud Hiſpanos de ipſo jejunio diſciplina, tradidit jam S. Iſidorus Epiſcopus Hiſpalenſis, Lib. I. *De Officiis Eccleſiaſlieis* Cap. XLII. quod relatum eſt in Caoooe, *Poſt Paſeba*, Diſtinctione LXXVII. his verbis: *Poſt Paſeba autem uſque ad Pentecoſten, licet traditio Eeeleſiarum abſtinentiæ rigorem prandiis relaxaverit, tamen ſiqui Monacborum, vel Clericorum jejunare cupiunt, ucn ſunt probibendi, quia Antonius, & Paulus, & cæteri Patres antiqui bis diebus in Eremo leguntur abſtinuiſſe, neque ſolviſſe abſtinentiam, niſi tantum die Dominieo*. Porro in hac poſtremorum temporum fœce, admirabilis præ cæteris fuit civis meus S. Franciſcus de Paula Ordinis Minimorum Inſtitutor, qui, ut legitur in Breviario Romano ad diem II. Aprilis, *cibi abſtinentia fuit admirabili; ſemel in die poſt ſolis oecaſum reſieiebatur, & ad panem, & aquæ potum, vix aliquid ejuſmodi obſonii adbibebat, qao veſci in Quadrageſima licet; quam conſuetudinem, ut Fratres ſui toto anni tempore retinerent, quarto eot voto adſtrixit*. Sed hoc obiter dicto, illud certe conſtat ex recitato ſuperius loco S. Iſidori, relictum fuiſſe ſolorum Clericorum, ac Monachorum arbitrio, ſi vellent prædictis diebus jejunare. Atque huc facit, quod de Hiſpanis ipſis ſcribit Walafridus Strabo in Libro, *De rebus Eccleſiaſticis*, Cap. XXVIII. illos ſeilicet Litanias ſuas poſt Pentecoſten rejeciſſe, quod intra Quinquageſimam Paſchæ recuſareot jejunare. In Eccleſia quoque Mediolanenſi, non ante Aſcenſionem, ſed ſequenti hebdomada Rogationes ipſæ recoluntur, & quidem cum triduano jejunio, uti edicitur in Concilio Provinciali Mediolanenſi I. a S.Carolo eelebrato, in Capite, *De jejunio*, his verbis: *Ut triduo etiam Rogationum poſt Aſcenſionem Domini ex veteri inſtituto in Mediolanenſi Eccleſia jejunium adbibeatar*. Servandum jejunium

in

in triduo Rogationum ante Aſcenſionem, probari poſſet ex variis Ritualibus, ac Synodis etiam recentioribus, iuter quas Colonieuſis habita anno MDXXXVI. jejunii, & Rogationum, quæ ante ipſam Aſcenſionem fiunt, ratiouem hanc affert, quod ſcilicet cum Feſtum hoc in vernum incidat tempus, quo plerumque bellum geritur, & fructus terræ florentes periculo ſunt obuoxii, per hujuſmodi pœnitentiam, ac preces, Dei ira placanda eſt, & ſuper terræ fruges benedictio petenda, ac proinde his diebus Proceſſiones campeſtres a Majoribus uoſtris inſtitutæ ſunt, de quibos etiam infra dicemus.

X. Feſtivos primitus tres iſtos dies Rogatiouum fuiſſe, liquet ex Concilio I. Aurelianenſi anni DXI. Can. XXVII. *quo magis plebs nniverſa conveniat*, ad ipſas nempe Supplicationes; itemque ex Capitularibus Caroli Magni, atqoe ex Canone, *Prouunciandum*, De Conſecratione, Diſtinctioue III. quem Burchardus, Ivo Carnoteuſis, & Gratianus fruſtra adſcribunt Concilio Lugdunenſi, quod eſt incoguitum, eſtque Haitotonis Epiſcopi Baſileenſis, qui tempore vivebat Caroli Magni, & Ludovici Pii. Inhibitioues autem abſtinendi hoc triduo ab operibus ſervilibus paulo poſt reſtrictæ fuerunt ad Proceſſioues tantum, quibus completis, permiſſum fuit precationi, & abſtinentiæ, mauuum opera potius coujungere, quam otio, & voluptatibos operam dare. Id quod nou obſcure ſiguificat Jacobus de Vitriaco in ſuo ſuperius laudato Sermone, ubi iuter alia inquit, quod io hoc tridoo *omnes debent ab operibus mandnuis ceſſare, donec facta ſit Proceſſio, eui debent intereſſe*. Romæ numquam dies iſtos fuiſſe ſeſtivos, tradit Grancolas in Commeotario Hiſtorico ad Breviarium Romauum, Lib. II. Cap. LXXIV. ſubditque mox, in Coocilio tantom Trevireoſi anni MDXLIX. commeudari, ut habeautur ſemifeſtivi, qualis eſt Feria qoarta Cinerum, & tridoum ante Paſcha. Dolendum plaue, mioime hodie hujuſmodi Proceſſiones antiquitate celebres, & a Patribus ſommopere commendatas, a Chriſtianis laicis freqoentari, quia ſcilicet earum utilitates ignorant, quas alias Parochi deberent eiſdem, ſicut & cæteras Eccleſiæ functiones, ac cæremonias, expooere, uti Sacræ Synodi mandant.

XI. Quod autem pœnitentiæ demonſtrandæ cauſa, uti jam iterum iterumque dictum fuit, & ad avertenda iræ Dei flagella, Rogationes inſtitutæ ſunt, hinc ſolemois ante Proceſſionem olim Cineris Benedictio, ac ſuper ſingulorum Fidelium capita impoſitio uon ſecos, ac in Capite Quadrageſimalis jejunii, adhibita foit, teſteſque hujus ritus ſunt pervetuſtus Codex Turonenſis Eccleſiæ annorom circiter CM. & Pontificalis Codex Salisburgenſis, iu quorum primo ſingulæ ſingulis Rogationum diebus aſſignantur Miſſæ, præmiſſa Cioerum Benedictioue hoc modo: *Deus, qui bumiliatione Fidelium flecteris, & ſatisfactiσne plaeuris, aurem tuæ pietatis inclina preeibus uoſtris, & eapitibns Servorum tuorum, borum Cinerum inſuſione tangendis effande propitius gratiam tuæ bene ✠ dictionis, ut eos & ſpiritu compunctionis repleas, & quæ juſte poſtulaverint, efficaciter tribuat, & conceſſu perpetua ſtabilitate manere deeernas. Per.* In altero vero ſic legitur: *In Litania Minore, ſient in Majore, Feria ſecunda inprimis agitur Benedictio Cineris, ſequente Antiphona*: Exurge Domine, adjuva nos. Deus auribus. *Qua finita, ponendi ſunt Cineres ſuper eapita ſingulorum virorum, ae mulierum, ineipiente Clero, ſicus Antiphonarium teſtatur*: Immutemur habitu. *Mentem familiæ tuæ, quæſumus, Domine, intereedente Beato Laurentio Martyre tuo, & munere compunctionis aperi, & largitate pietatis exaudi. Per.* Legi & hæc poſſunt apud Martene in Libro, *De antiqua Eeeleſiæ diſciplina in Divinis eelebrandis Officiis*, Capite XXVII. uum. IV. qui etiam notat ſequenti mox num. V. ſimilem ritum adhuc hodie vigere in Eccleſia Mediolanenſi; in Eccleſia autem Vienneuſi, aliiſque nou paucis, puta in Ebrodunenſi, Glandatenſi, Uticenſi, Silvanectenſi, Carnotenſi S. Joannis, Gaſtinenſi, atque apud Præmonſtratenſes fieri etiam Aquæ luſtralis aſperſionem.

XII. Ritum quoque autiquum fuiſſe, ut in Supplicatione, ſeu Proceſſione Rogationum omnes ipſi etiam laici & ſæculares viri, ac mulieres Ciuere non modo conſperſi, & cilicio induti, verum etiam diſcalceati incederent, couſtat non ſolum ex antiquo Romano Ordine apud Hitorpium, ſed etiam ex Canoue XXXIII. Coucilii Mnguntiui anno DCCCXIII. celebrato, ubi ritum celebrandæ Rogationum Supplicationis, quam Litauiam Majorem appellat, ita præſcribit: *Plaeuit nobis, ut Litania Major obſervanda ſit a eunctis Chriſtianis, diebus tribus, ſieut legendo reperimus, & ſieut Sancti Patres noſtri inſtituerunt, non equitando, & pretioſis veſtibus indati, ſed diſcalceati, Cinere, & eilieio induti niſi infirmitas impedierit*. Ab hac lege nec ipſos Imperatores, Reges, aut Principes fuiſſe immunes, docet nos exemplum Caroli Magni, quem merito laudat Monachus Sancti-gallenſis iu Libro de rebus ejus bellicis, Cap. XVI. *quod tempore Litaniarum de Palatio diſealceatis pedibus uſque ad Eecleſiam Paſtoralem, vel nd S. Hemerammum, ſi quidem eſſet Ragenespurg, Crneem ſequi ſolitns eſſet*. Nec minori digna laude videtur Sancta Eliſabetha Hungarorum Regis filia, quæ, ut legimus in ejus Vita, Cap. X. apud Surium die XIX. Novembris, *luſtrationem Chriſtano more, priuſquam Dominicæ Aſeenſionis Solemnitas agitur, fieri ſolitam, & ipſa laneis amictu, undaque pedibus obſervabat, Chriſti Crueem, ae Sanctorum Reliqnias indifferenter eum vulgo inſequuta, Deique verbum auditura, pauperibus ſe feminis ſemper intermiſcuit, non ignorans, cæleſte ſemen in bumili eordis globa uberius exurgere.*

XIII. Deferri conſueviſſe in hac Rogatioum Proceſſione Sanctorum Reliquias, ex variis antiquis Synodis liquet, inter quas Cloveshovieuſis in Anglia anno DCCXLVII. habita, Can. XV. ioter alia edicit, ut tribus aote Aſcenſionem Domini in Cælos diebus, *eum timore, & tremore, Signo Paſſionis Chriſti, noſtræque æternæ redemptionis, & Reliquiis Sanctorum ejus eoram portatis, omnis Populas genuflectendo, Divinam pro delictis bumiliter exoret indulgentiam.* Idem ritus colligi poteſt ex antiqoo Romaoo Ordine apud Hitorpium, Capite inſcripto, *De Litania Minore*, aliiſque Ritualibus priſcis; perſpicueque eviucitur ex Vita S. Winoci Abbatis, Cap. XIII. *Dies*, inquit, *Rogationum advenerat, Populus eum Crueibus, & Reliquiis, & Cambuca Sancti longius proeeſſerat &c.* & ex Epiſtola Cuthberti ad Cuthvvinum de obitu Venerabilis Bedæ, qui accidit in Vigilia Aſceuſionis, hoc eſt, Feria quarta

Rogationum : *Mane illuceſcente*, ideſt, quarta Feria, præcepit, *diligenter ſcribi quæ cœperamus &, hoc facto, uſque ad tertiam horam ambulavimus, deinde cum Reliquiis Sanctorum, ut conſuetudo illius diei poſcebat*. Atque hujus antiquæ conſuetudinis meminit etiam Auctor Libri Miraculorum S. Trudperti num. 16. apud Bollandianos die xxvi. Aprilis : *Occurrerunt Rogationum dies, in quibus Sanctorum Reliquias, & Imagines moris eſt circumferri*. Porro quod in hujuſmodi Proceſſionibus Sanctorum Reliquiæ geſtarentur, ritus ille paſſim obtinuit in Eccleſiis Cathedralibus, uti notat Eveillon citato ſuperius loco, ut Proceſſiones ipſæ incipiantur ab Antiphona, *Surgite Sancti*, vel, *De Jeruſalem*. Addit mox etiam, Ordinem hunc ſumptum eſſe ex Antiphonario S.Gregorii Papæ in Officio Litaniæ Majoris, hancque fortaſſe cauſam eſſe, cur pleriſque in locis pia conſuetudo invaluerit flores, & herbas ſuaveolentes in via ſpargendi adveniente Proceſſione, de qua Baptiſta Mantuanus celebris Poeta mentionem facit his verſibus Lib. iv. Faſtorum.

Ante triumphali Chriſtus quam ſidera pompa,
Conſcendat, Litaneja Minor per rura, per Urbes
Incedit, tres mane dies pulſantibus æra
Turribus, & ſparſis paſſim cum floribus herbis.

XIV. Teſte Durando Lib. vi. Rationalis Divinorum Officiorum, Cap. cii. num. 7. *in Proceſſione ipſa præcedunt Crux, & Capſa Reliquiarum Sanctorum, ut Vexillo Crucis, & Orationibus Sanctorum, dæmones repellantur*. Portari etiam inquit num. ſequenti. *Vexilla ad repræſentandam victoriam Reſurrectionis, & Aſcenſionis Chriſti, qui cum magna præda Cœlos aſcendit*. Sed audiamus ms. Ordinarium Eccleſiæ Argentinæ, ubi ritum ipſum exponit geſtandi in ipſa Rogationum Proceſſione Cruces, Vexilla, & ſacras Sanctorum Reliquias: *Poſt Nonam*, ait, *compulſentur omnia ſigna, & fiat Proceſſio ad S. Aureliam, & portentur tres Cruces, & cum qualibet Cruce duo Vexilla, & unum Feretrum Reliquiarum Sanctorum. Hæc portentur a Scholaribus induti Albis, excepto uno Feretro, quod a duobus Hebdomadariis portatur Albis induti, nudis pedibus incedentes, & baculos in manibus tenentes; ſed in portando Scholares induti Superpelliceis in itinere ſupplent vices eorum, ita tamen, quod ipſi Hebdomadarii cum Feretro vadant, & in introitu Eccleſiarum, quas intrare ſolet Proceſſio, ipſi propriis humeris imponent, ponentes Feretrum in Altari ipſius Eccleſiæ, expectantes uſquedum Clerus veniens in eandem Eccleſiam cantaverit, & legerit ea, quæ ſunt canenda; tunc exportent Feretrum, & reddunt Scholaribus. Præbendarii tamen Chori poſſunt ſupplere vices Hebdomadariorum in prædictis. Idem etiam Feretrum ponitur ſuper Altare ante publicam Miſſam per Sacriſtam, & poſt Miſſam ſumitur de Altari. Reliqua etiam Feretra portentur a Scholaribus in Eccleſias, ſicut illud, de quo dictum eſt ſupra*. Hactenus ms. Eccleſiæ Argentinæ Ordinarium deſcriptum a Martene in Libro, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis celebrandis Officiis*, Cap. xvii. pag. 528. & ſeq. ex eoque confirmatur, quod docet Durandus de geſtandis in prædicta Proceſſione Cruce, Vexillis, ac multis etiam Sanctorum Reliquiis.

XV. Curioſum plane illud eſt, quod idem Durandus refert de uſu quorundam locorum geſtandi ſcilicet in triduo Supplicationis Rogationum, fictitium draconem : *Conſuevit quoque quidam draco cum cauda longa, erecta, & inflata duobus primis diebus ante Crucem, & Vexilla procedere; ultima vero die quaſi retro aſpiciens, cauda vacua, atque depreſſa retro ſequitur*. Tum vero nititur variis myſticis rationibus ritum ipſum ſic explicare : *Nempe draco iſte ſignificat diabolum, qui per tria tempora, ſcilicet ante Legem, & ſub Lege, & tempore Gratiæ, quæ per hos tres dies ſignificantur, homines fefellit, & nunc fallere cupit; in duobus primis temporibus regnavit, & quaſi Dominus Orbis fuit caudula longa, ideſt, potenter; & inflata, ideſt ſuperbe incedens, unde Chriſtus illum Principem vocat, & Joannes ait in Apocalypſi* : Draco de Cœlo cadens traxit ſecum tertiam partem Stellarum, *ideſt, hominum; & Dominus in Evangelio*: Videbam ſatanam tanquam fulgur cadentem de Cœlo. *In cujus rei figuram duobus diebus modo prædicto procedit. In tempore vero Gratiæ per Chriſtum victus eſt, & data eſt Apoſtolis ejiciendi ſpiritus immundos poteſtas; propter quod tertia die draco, quaſi poteſtate propter Fidei dilatationem amiſſa, poſt Crucem ſequitur, cauda vacua, & demiſſa, & non longa, quia non audet ita potenter regnare, ut prius, ſed per ſuggeſtionem, & latenter homines ſeducit, quos videt pigros in bonis operibus, & remiſſos, nec viam vitæ ſectantes, quaſi fur retro aſpiciens, ſi quis oberret, & a rectitudine cadat, quem ad ſe quaſi caudam trahat, & ſibi incorporet, ſicut & in Deſerto Filios Iſrael infirmos, & debiles, & qui oberrantes remanebant, ultimi hoſtes poſt tergum venientes necabant*.

XVI. Quidquid ſit de hac myſtica explicatione Durandi, puto equidem, ritum ipſum geſtandi fictitium draconem obrepſiſſe in has Litaniarum Majorum, Minorumque Supplicationes, errore potius volgi, quam certa illa ratione, aut inſtitutione Eccleſiaſtica. Neque enim, ut ſcite obſervat Eveillon in Opuſculo, *De Proceſſionibus Eccleſiaſticis*, Cap. iii. ſi tale portentum auctoritate Eccleſiæ introductum foret, ad ſignificandum dæmonem a Chriſto devictum, ſublimis, & elatus portandus eſſet draco iſte aliquibus in locis hianti ore, & minaci, quaſi victor, aut floribus, & ſertis redimitus, quaſi ſacra quæpiam, & veneranda imago, ſed terræ afflictus ad pedes Crucifixi, ad eum modum, quo ſub pedibus calcantis, & proterentis Sancti Archangeli Michaelis effingi in Templis ſolet; vel quo Conſtantinus Imperator imaginem ſuam in tabula depictam pro foribus Palatii propoſuit victrici Signo Crucis in vertice capitis prominente, ſub pedibus autem ſtrato dracone Labari cuſpide transfixo, & fluctibus obruto; qua deſcriptione ſymbolice adumbratur, draconem antiquum idololatriæ Principem ab ipſo Conſtantino virtute Crucis proſtratum, confoſſum, & ſubmerſum fuiſſe, juxta Prophetiam Iſaiæ, Capite xxvii. *In die illa viſitabit Dominus in gladio ſuo duro, & grandi, & forti, ſuper leviathan ſerpentem vectem*, ideſt in longum protenſum inſtar vectis; *& ſuper Leviathan ſerpentem tortuoſum, & occidet eum, qui in mari eſt*. Ad quam imaginem alluſit Prudentius in Libro, *περὶ στεφάνων*, ideſt, *De coronis*, Hymno i. loquens de duobus Draconariis, qui e militibus Gentilium Chriſtiani facti, Crucem in exercitu pro Dra-

Dracone ferebant, his verſibus, quos & idem Auctor Jacobus Eveillon recenſuit loco citato.

Cæſaris Vexilla linquant, eligũt ſignum Crucis,
Proque ventoſis draconum, quod gerebat palliis,
Præferunt inſigne Lignũ, quod draconẽ ſubdidit.

Cæterum, ſi ſublimis ad pompam in Supplicationibus portandus eſſet draco, eo habitu, ac ſpecie jacens, exponendus eſſet, quo a S. Gregorio Nazianzeno deſcribitur in ipſius Epitaphio, Oratione XLII. his verbis: *Ubi eſt mors ſtimulus tuus? Ubi tua inferne victoria? Crux te proſtravit. Vitæ Auctor tibi necem attulit. Exanimis es, mortuus, immobilis, iners, ſerpentis licet figuram ſerves, in ſublimi loco quaſi in columna publica, dedecoris, & ignominiæ notis inuſtus.* Deinde quid cauſæ eſt, cur draco iſte in Litania Majore, & Rogationibus potius, quam in aliis Proceſſionibus deferatur? Nonne æque in omnibus triumphatur dæmon a Chriſto crucifixo?

XVII. Rectiſſime autem autumat idem memoratus Auctor, videri errorem iſtum natum ex nomine Draconariorum. In militia quippe Romana ſingulæ Legiones ſuam aquilam habuere pro ſigno militari; ſingulæ cohortes draconem, ſeu draconis ſpeciem in Vexillo expreſſam juxta deſcriptionem Ammiani Marcellini, Lib. XVI. & Prudentii in ſupra recitatis verſibus, quam Græci vocant δράκοντα, unde ſicut aquilam portabant, Aquiliferi, ſic qui draconem, Draconarii appellati, Græce δρακοντάριοι, ut docent Vegetius, Lib. II. *De re militari*, Cap. VII. & XIII. & Modeſtus in Libro, *De vocabulis rei militaris*. Sed ſublatis tandem e militia draconibus, inque Cruces mutatis, manſit appellatio Draconariorum pro quibuſvis ſigniferis; ſicut draconis nomen plerumque pro alio quovis genere Vexilli uſurpatur, & apud Jonam Aurelianenſem initio Libro II. *De cultu Imaginum*, pro Labaro in his verbis: *Exinde ſignum*, loquitur de Conſtantino Magno Imperatore, *quod de Cælo ſibi fuerat demonſtratum, in militaria Vexilla transformat, ac Labarum, quem dicunt draconem, in ſpeciem Crucis Dominicæ exaptat, & ita armis, Vexilliſque Religionis inſtructas, adverſus impiorum arma proficiſcitur*; & ſimiliter hiſce Aurelii Prudentii verſibus, Lib. II. contra Symmachum.

..... *cecinere tubæ, prima haſta draconis*
Præcurrit, quæ Chriſti apicem ſublimior effert.

Quæ quidem verba Baronius interpretatur pro Labaro. Unde in Ordine Romano antiquiſſimo Draconarii dicuntur, qui ſigna portant in Proceſſione ante Pontificem, de iiſque videri poteſt erudititiſſimus amicus noſter Petrus Morettus in celebri Lucubratione omnigena eruditione referta, *De Presbyterio*, Parte III. Sectione III. pag. 218. in Nota, litera *F.* & alibi.

XVIII. Putarunt igitur, ut ſcite concludit laudatus Eveillon, qui id ignorarunt, Draconariorum geſtamen in Proceſſionibus debere eſſe draconis imaginem, ut in Militia Romana fuit, atque ita ſapientes in oculis ſuis, eam Vexilliferis Eccleſiaſticis portandam impoſuerunt. Favit opinioni eorum forſan draco ille, qui aquarum vi jactatus in Agrum Romanum univerſæ regioni peſtem intulit, cujus cauſa S. Gregorius Magnum dicitur Litaniam Majorem inſtituiſſe, de qua nos ſupra late diximus initio hujus Capitis. Sed a nemine Hiſtoricorum dictum eſt, Sanctiſſimum Pontificem tam populariter, & otioſe in negotio Religionis egiſſe, ut in ſumma omnium Ordinum conſternatione, tam horrendum prodigii ſimulachrum Populi Romani oculis objiceret. Neque, ſi id verum foret, poſſet draconis geſtatio ad Rogationes, aliaſve quaſcumque Proceſſiones trahi, quarum inſtitutioni, & myſterio nullo modo convenit. Addi & his poteſt, nullam de hac draconis deportatione mentionem in antiquioribus Auctoribus, Ritualibuſve haberi; nullum uſquam ejus inſtituendi, aut inſtituti ritus monumentum in iiſdem Ritualibus, aut Conciliis. Rem tamen in medio relinquimus, ut de ea quiſque, prout volet, ſentiat; quandoquidem præclariſſimarum Eccleſiarum uſum, ſiquæ hujuſmodi ritum inter Sacra ſervare ſolent, damnare, noſtri neque conſilii, neque juris eſt. Unum vero hoc loco adnotaverim, non paucos ritus, qui olim pietatem fovebant, quod noſtris temporibus riſum concitarent, a ſupremis Eccleſiarum Præſidibus merito variis Decretis fuiſſe ſublatos.

XIX. Porro ex Ritualibus pene omnibus antiquis recentioribuſque ritus ille probatur, ut nimirum in Rogationum Proceſſionibus, ſicut in Litania Majore, plures ad varias Eccleſias Stationes fiant. Conſtat id quidem ex ſuperius explicato §. V. teſtaturque id ipſum inter alios Martene in Libro, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis celebrandis Officiis*, Cap. XXVII. num. VIII. & ſequenti; in iiſque Stationibus inquit, aut diurnum conſueviſſe perſolvi Officium, aut Miſſam celebrari, aut pias aliquas Preces ad devotos animi affectus excitandos accommodatas decantari. Teſte Durando, Libro VI. Rationalis divinorum Officiorum, Cap. CII. num. 9. *in quibuſdam locis fit Litania per campos, ut etiam e ſegetibus dæmones expellantur, vel potius ut a Domino conſerventur.* Hinc mandat Romanum Sacerdotale Venetiis impreſſum anno MDLXVII. Parte III. pag. 253. ut, *ubi conſuevit, quod Proceſſio egrediatur ad campos, & agros, Sacerdos aſpergat Aquam benedictam per agros, & vineas, & interim Clerici cantent Antiphonam*, Rigans montes de ſuperioribus ſuis, & *Pſalmum* CIII. *Benedic anima mea Domino &c.* repetitaque Antiphona, *Rigans montes de ſuperioribus ſuis Domine de fructu operum tuorum ſatiabitur terra, producens fenum jumentis, & herbam ſervituti hominum, ut educas panem de terra, & vinum lætificet cor hominis*, dicat deinde Preces, *Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon. Pater noſter. Et ne nos inducas in tentationem.* ℟. *Sed libera nos a malo.* ℣. *Dominus dabit benignitatem.* ℟. *Et terra noſtra dabit fructum ſuum.* ℣. *Emitte Spiritum tuum, & creabuntur.* ℟. *Et renovabis faciem terræ.* ℣. *Domine exaudi orationem meam.* ℟. *Et clamor meus ad te veniat.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.*

XX. Sequuntur mox quatuor Orationes, quarum prima ſic habet: *Bene ✠ dicat nos Deus, Deus noſter, & terræ noſtræ fructus uberes multiplicet, & ſeminantes in gaudio ſeminent, & metentes in exultatione colligant manipulos, & te ſemper benedicant. Per Chriſtum Dominum noſtrum.* ℟. *Amen.* Altera Oratio, ita plane inquit: *Quæſumus, Omnipotens Deus, miſericordiam tuam, ut benedicere, & multiplicare digneris fines, & fruges famulorum tuorum, ſicut multiplicaſti fruges Patriarcharum Abraham, Iſaac, & Jacob, ut ſit ſervis tuis abundantia, &*

ege-

egenus, & pauper laudent nomen gloriæ tuæ. Per Chriſtum, &c. ℟. *Amen*. Oratio tertia hæc eſt: *Clementiam tuam, Omnipotens Deus, ſupplices deprecamur, ut benedicere, & viſitare, & irrigare digneris fruges, & fines ſervorum tuorum, & ut defendas ab omni infeſtatione inimici, ut abundantia benedictionis tuæ repleas eorum inopiam, & tibi ſemper laudes referant, qui das eſcas omni carni. Per Chriſtum Dominum noſtrum.* ℟. *Amen*. Quartæ demum Orationis formula hunc in modum concepta eſt: *Deus Cœli, terræque dominator, te ſupplices exoramus, ut Angelum tuum mittere digneris, qui cuſtodiat, & defendat fines, & fruges famulorum tuorum ab omni incurſione inimici, ut abundantia benedictionis tuæ repleat eorum inopiam, & tibi ſemper laudes referant, ut hic, & in æternum per te ſalvi eſſe mereantur. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum vivit &c.* Extant & aliæ Orationes in aliis mſs. Ritualibus, quas longum eſſet hoc loco deſcribere, cum in variis Eccleſiis varii olim ritus in iſtis Rogationum Proceſſionibus ſervarentur, qui etiam hodieque pie religioſeque ſervantur; quos icclrco improbare, noſtri neque conſilii, neque juris eſſe, non ſemel teſtati ſumus.

XXI. Præter conſuetas Preces, in pleriſque Italiæ locis Evangelia etiam tum intra, tum extra Civitatem recitari ſolent, illa ſcilicet ipſa, quæ in Miſſis Rogationum pronuntiantur. Proceſſionale Ambroſianum in Litaniis Rogationum agens de tribus ipſarum diebus, ita ad noſtram rem inquit: *Sequuntur duodecim Stationes, in quibus ſingulis cantatur Litania cum Oratione, Lectione ex Veteri Teſtamento, Reſponſorio, & Lectione ex Evangelio. Procedendo ab una Statione ad aliam concinuntur Antiphonæ, & Pſalmi. Poſt tertiam Stationem cantantur Prima, & Tertia. Poſt ſextam Stationem Sexta. Poſt ſeptimam Nona. In octava vero Statione poſt recitatam Sancti Evangelii lectionem canitur ab hebdomadario Canonico Metropolitanæ Eccleſiæ Miſſa ſolemniter, & habetur poſt Evangelium Sermo ab Archiepiſcopo de pœnitentia, aut alio de genere, pro ratione temporum, & datur Indulgentia. Poſt reditum Proceſſionis in Metropolitana Eccleſia cantantur Veſperæ.* Spectant hæc quidem primum Rogationum diem; nam ut ait idem Proceſſionale, *ſecundo die fiunt decem Stationes. Poſt primam cantatur Prima, poſt ſecundam Tertia, poſt quartam Sexta, poſt quintam Nona. In Eccleſia ſeptima, quæ eſt S. Nazarii, Diaconus ante lectionem Evangelii elata voce ait*: Parcite ſabulis. *Cuſtos etiam*: Silentium habete. *Alter vero reſpondet*: Habete ſilentium. *Tum legitur Evangelium ex Luca. In octava Statione Miſſa celebratur, Concioque habetur, in reditu Veſperæ. In tertia vero Statione neque Litania, neque Lectiones recitantur.* Recenſet tandem tertii diei ritum his plane verbis: *Die tertio per Eccleſias undecim Stationes totidem inſtituuntur. Poſt primam dicitur Prima uſque ad Symbolum Sancti Athanaſii, poſt tertiam Tertia, & Sexta, poſt quartam Nona. In quinta, quæ eſt ad Sanctum Laurentium, Diaconus dicit*: Parcite fabulis, *reliqua, ut ſupra, in eaque Miſſa celebratur.*

XXII. Ex dictis hactenus nemo eſt, quod non videat, quod alias notavit Martene in Libro, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina &c.* Capite XXVII. num. XI. maximam olim diei partem in ſacris Rogationum Supplicationibus ea qua par erat devotione adimplendis, conſuptam fuiſſe, ac proinde non Clericos modo, ſed laicos quoſlibet, qui ipſis intereſſe ſolebant, jejunos ad veſperam uſque perſeveraſſe. At vero omiſſis aliis, quæ ex citato Proceſſionalis Ambroſiani loco erui poſſent, quod ritum ſpectat recitandi Evangelia in ipſis Litaniis, tum intra, tum extra Civitatem, notatu plane hic dignus eſt ritus quammaxime venerandus, qui viguit olim in Urbe Florentiæ, ubi in iſta Sacra Proceſſione quatuor Evangeliorum lectiones ad totidem præcipuas Civitatis portas recitari ſolebant, ut liquet ex quodam pervetuſto mſ. Codice Evangeliorum ante annos, ut creditur, DCC. qui Romæ in celebri Barberina Bibliotheca aſſervatur, cujus nos quoque mentionem fecimus, Libro III. *De Codice Sancti Evangelii, atque ſervatis in ejus lectione, & uſu variis ritibus*, Cap. VI. atque hic non omittendum cenſeo ritum illum, qui Paulæ, quæ eſt patria mea in citeriori Calabria, adhuc tenetur, dum in Proceſſionibus iſtis Litaniarum Majorum, atque Minorum, Parochus qui Pluviali violaceo indutus procedit, in aliquibus Urbis locis, agros, vineaſque ſpectantibus, accepta Cruce haſtata, quam Clericus defert, quater benedicendo cum cantu dicere ſolet, *Ut fructus terræ dare, & conſervare digneris*, genuflexis omnibus, ac reſpondentibus, *Te rogamus audi nos*. Ubi vero portam Civitatis principem ingreſſus eſt, in majori ipſius Foro, ipſe etiam quatuor vicibus dicere ſolet, ad quamlibet ejus partem verſus: *Ut Civitatem iſtam, & omnes habitantes in ea ab omni fame, peſte, bello, & terræmotu defendere, & liberare digneris*, cæteris itidem genuflexis reſpondentibus, *Te rogamus audi nos*. Celebres tandem non ſolum apud Clericos, ſed etiam apud veteres Monachos ſemper extitiſſe hujuſmodi Proceſſiones Rogationum vel extra proprium Monaſterium, pluribus probat laudatus Martene, Lib. III. *De antiquis Monachorum Ritibus*, Cap. XIX. num. I. & ſeqq. ubi varios de ea re illorum uſus recenſet.

CAPUT V.

De Proceſſione in Feſto Sanctiſſimi Corporis Chriſti.

I. FEſtum Sacratiſſimi Corporis Chriſti primam ſui originem debet Leodienſibus, qui ante omnes Eccleſias illud receperunt, hortante præſertim S. Juliana Montis-Cornelii apud Leodium Sanctimoniali, & promovente Roberto ejuſdem Civitatis Epiſcopo, cui cum Julianæ de inſtituenda nova Feſtivitate votum complacuiſſet, ut habent Acta ejuſdem S. Julianæ apud Bollandum die V. Aprilis, *univerſis Eccleſiaſticis perſonis ſuæ Diœceſeos per elegantem Epiſtolam præcepit, ipſam Solemnitatem ſingulis annis die ad hoc ſtatuto cum Officio celebrari, & ab eorum plebibus, ſicut diem Dominicum, ab omni ſervili opere inviolabiliter obſer-*

ſervari. Atque ut res faciliori negotii executioni demandaretur, idem Robertus, ut prædicta Acta mox ſubdunt, *circiter viginti Officia ipſius Feſtivitatis fecit de proprio conſcribi, volens ea ad habendam copiam per loca diſtribui opportuna*. Notat autem & illud Martene in Libro, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis celebrandis Officiis*, Cap. XXIX. num. I. Officium iſtud aliud fuiſſe ſibi minime videri, quam illud, quod ad S. Julianæ preces quidam Joannes conſcripſit, de quo in ms. Codice Vallis Rubeæ hæc legi affirmat idem Martene: *Hoc Officium incipit*, Animarum cibus, *& reperitur plenum in Urbe Tungrenſi, & aliis locis. Deinde Urbanus IV. Officium, quod ubique cantatur, inſtituit*.

II. Porro ne piiſſimo fraudaretur voto Robertus, *& ne quiſquam negligentium Prælatorum de ignorantia ſe poſſet excuſare, propoſuit in generali ſua Synodo, quæ ſingulis annis, convenientibus Eccleſiarum Rectoribus, & Conciliorum Decanis, in unum fieri ſolet, quod per Epiſtolam ſtatuerat, viva voce ſolemniter publicare*. Verum, cum ipſe morte præventus, ut idem Martene obſervat ſequenti num. II. ſanctum haudquaquam potuerit adimplere propoſitum, Hugo S. R. E. Cardinalis ad partes Alemanniæ a Summo Pontifice Legatus, ut ajunt, a latere deſtinatus, hoc in ſe ſuſcepit negotium, primuſque in S. Martini Eccleſia Leodienſi Feſtum illud & promulgavit, & celebravit: *Diem quoque, quo per annos ſingulos celebrari deberet, inſtituit, & ab omnibus ad hoc præparatis, quorum Deus corda tangeret, licentiam tribuit percipiendi ſingulis annis ipſo Solemnitatis die Sanctiſſimum Corpus Chriſti*. Et mox: *Ad ipſius etiam Cardinalis exhortationem Canonici majoris Eccleſiæ Leodienſis, dicto Cardinale in partibus ipſis adhuc agente, præmiſſam Solemnitatem in Officio plenario celebrarunt*. Neque his contentus Hugo, *ſed, antequam ad Romanam Curiam reverteretur, dictæ Solemnitati providere ſtuduit in futurum. Nam a cunctis Eccleſiarum Rectoribus, & Prælatis, & aliis Chriſtifidelibus infra Legationis ſuæ terminos conſtitutis ipſam ſtatuit celebrandam, eandem fieri rogans, & præcipiens, & injungens, ſingulis annis die ad hoc præfixa cum proprio Officio ipſi Solemnitati deputato*. Cardinalis Litteras ad omnes Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates, Decanos, Archidiaconos, alioſque intra terminos ſuæ Legationis conſtitutos Acta ipſa S. Julianæ exhibent apud memoratum Bollandum: *Poſtmodum vero*, ut eadem Acta inquiunt, *cum Reverendus Pater Petrus ad Velum-aureum Diaconus Cardinalis Apoſtolicæ Sedis Legatus adveniſſet, dictam Solemnitatem confirmavit, & de eadem Epiſtolam compoſuit elegantem*.

III. Ut autem firmior, & inconvulſa præfata inſtitutio per futura ſæcula permaneret, Stephanus Canonicus Leodienſis una cum Maria ſorore ſua non infimam bonorum ſuorum partem Eccleſiæ S. Martini contulit, quo in perpetuum ſolemni ritu in ea Feſtum ipſum Sanctiſſimi Corporis Chriſti celebraretur. Joannes vero de Lauduno Eccleſiæ prædictæ Canonicus Octavam Corporis Chriſti fundavit. Sed tandem Jacobus de Trecis Eccleſiæ Leodienſis Archidiaconus, Patriarcha Hieroſolymitanus IV. Kal. Septembris anno MCCLXI. extra Sacrum Cardinalium Ordinem electus Pontifex Maximus, dictuſque Urbanus IV. quod deceſſor ejus obiiſſet die S. Urbano Papæ & Martyri ſacra, ipſum Sanctiſſimi Corporis Chriſti Feſtum per univerſam Eccleſiam celebrari mandavit, data Bulla die VIII. Septembris anni MCCLXII. quam poſtmodum Clemens Papa V. confirmavit in Concilio Vienenſi anno MCCCXXI. ad cujus Conſtitutionem in Capite unico, *De Reliquiis, & veneratione Sanctorum*, Gloſſa Canonici Juris hæc habet: *Quia illa Conſtitutio Urbani non fuit recepta ab omnibus, ideo Clemens Papa V. innovavit illam Conſtitutionem, & illam præcepit ab omnibus obſervari*. In Galliis tamen ante annum MCCCXVIII. haudquaquam receptam fuiſſe, docet Papyrius Maſſonus, Lib. V. *De Epiſcopis Urbis*, in Vita Urbani IV. Ex Concilio autem Senonenſi habito anno MCCCXX. conſtat quidem, celebrationem ejuſdem Feſti jam eo tempore in more Provinciæ Senonenſis fuiſſe. Cujus Concilii Decretum, quod plura notatu digna contineat, opportunius infra deſcribemus.

IV. Qua autem occaſione adductus fuerit Urbanus ad hoc Feſtum inſtituendum, id ipſe obſcure inſinuat in ſua Conſtitutione de ea re edita, quod ſcilicet, *dum in minori officio eſſet conſtitutus, intellexiſſet, quibuſdam Catholicis Divinitus fuiſſe revelatum, Feſtum hujuſmodi generaliter in Eccleſia celebrandum*. Sed rei totius hiſtoriam diffuſe narrant eruditus Joannes Dieſtemius Blærus in Tractatu a ſe de hujuſmodi revelatione conſcripto, qui habetur editus in calce Magni Speculi exemplarum, & Bartholomæus Fiſen Societatis Jeſu Theologus in Libello, *De Origine prima Feſti Corporis Chriſti*. Nimirum, uti jam ſupra adnotavimus, Sanctæ cuidam Virgini Ordinis Ciſtercienſis nomine Julianæ apud Monaſterium Montis-Cornelii prope Leodium cæleſti quodam viſo inter orandum revelatum fuiſſe hujuſmodi Feſtum in univerſa Eccleſia celebrandum eſſe; cumque de ea revelatione illa poſt vigeſimum tandem annum Jacobum Pantaleonem Eccleſiæ Leodienſis Archidiaconum, qui poſtea, uti jam dictum fuit, ad Summum Pontificatum evectus Urbani IV. nomen ſumpſit, Hugonem de Sancto Charo Provincialem Ordinis Prædicatorum, qui fuit poſtea S. R. E. Cardinalis, Guiardum Epiſcopum Cameracenſem, Cancellarium Academiæ Pariſienſis, atque alios Theologos, & Sanctos Viros conſuluiſſet, rem eorum judicio probatam fuiſſe, & Feſtum auctoritate Roberti Epiſcopi Leodienſis in ſua Diœceſi inſtitutum anno ſalutis MCCXLVI. Deinde vero anno X. Pontificatus Innocentii Papæ IV. ejuſdem obſervationem ab eodem Hugone jam tum Cardinali, & Sedis Apoſtolicæ Legato per Univerſam Germaniam edictam, & ſubinde anno MCCLIV. Litteris Petri Capoccii Cardinalis, & Legati Apoſtolici confirmatam, ac demum ab Urbano IV. in eam rem jam ex prædicta revelatione inclinante, exorta nova quadam occaſione prodigii apud Vulſinium ſuper conſecratione Hoſtiæ facti, ut patet ex ejus Pontificis Epiſtola ad Evam recluſam apud Dieſtemium Articulo VIII. & verſu Thierrici Vallicoloris, qui eo tempore ſcripſit, *Hocque ſui terno Papatus fecit in anno*, Chriſti Eccleſiæ auctoritate Apoſtolica præceptam fuiſſe, ac Feſtum ipſum ab eodem cum omni ſplendore, ac ſolemnitate Urbe veteri in Thuſcia celebratum, ut eadem Epiſtola continetur.

V. Er.

V. Ergo primus iſtius Feſti inſtitutor abſque ulla controverſia eſt Urbanus IV. Pontifex Maximus, qui ad illud inſtituendum duplici ratione adductus potiſſimum fuit. Ipſum quippe Leodienſis Eccleſiæ Archidiaconum ſuis per Venerabilem Hugonem Cardinalem tunc Priorem Provincialem Ordinis Prædicatorum, ac alios eximios Magiſtros probatis revelationibus moverat Beata Juliana ibidem in Leproſorio Sanctimonialis, poſtea vero Romanum ſactom Ponficem permovit prædictum inſigne Miraculum, quod ita narrat doctiſſimus Onuphrius Panvinius: *Miraculum hoc tempore Vulſiniis, in Diœceſi, & Ditione Urbe-Vetana in Eccleſia S. Chriſtianæ accidit. Nam dum Sacerdos quiſpiam ſacra Miſſarum ſolemnia celebraret, Sacramento jam confecto, de panis, & vini tranſubſtantiatione, & Chriſti Corpore dubitavit. Unde ſtatim dictu, & auditu mirum, ex Sanctiſſima, quam in manibus tenebat, Hoſtia vivus ſanguis manare cœpit, & totam Mappam, quam Corporale vocant, tinxit. Quo miraculo attonitus Pontifex Urbanus IV. Corporale primum ad ſe ab Epiſcopo loci cum Proceſſione in Urbem-Veterem transferri voluit, & illud, Solemnitate inſtituta, in Eccleſia Urbe-Vetana recondidit.* Saraceni a ſaciuoroſo Manſredo Siculorum Tyranno evocati, tunc inſcſtabant, ac devaſtabant ſuperiorem Italiam, ideoque Urbanus cum ſuo Clero in Urbe-Veteri reſidebat.

VI. Hoc ipſum, cum aliqoa tamen circa celebrantem Sacerdotem differentia, in ſua Hiſtoria refert S. Antoninus, ſed diſtincte rem ipſam, occaſionemque inde ortam inſtituendi Feſti prædicti expouit in ſingulari Opuſculo Joannes Trithemius, ſic inquiens: *Quoniam, quemadmodum Beata Juliana dicere ſæpe conſueverat, hæc Solemnitas fuerat in abſcondito conſilio Summæ Trinitatis, placuit Altiſſimo illis diebus manifeſtum ſignum facere, quod ad ſui Vicarii, ideſt, Apoſtolicæ Sedis Præſulis, & omnium adſtantium notitiam perveniret. Igitur Sacerdos veniens Bolſenom, quod eſt Oppidum non longe diſtans ab Urbe-Veteri, dum celebraret Miſſam, dubius in Fide, vidit carneis oculis Hoſtiam in forma pietatis, & de ea ſanguinem fluere in Calicem. Quo territus, dum conaretur occultare, & de cooperire de Corporali, apparuit mox forma pietatis in ſingulis partibus Corporalis, & ita coactus eſt populo aſſiſtenti Miraculum pateſacere. Quod ubi populus comperit, ad Urbem-Veterem properans, Pontifici nuntiavit mirabilia, & ſtupenda, quæ viderat. Stupente autem Curia per Summum Pontificem, qui necdum oblivioni tradiderat, quæ in Leodio approbaverat, dum adhuc apud S. Lambertum reſideret, interveniente Conſilio, & Aſſenſu Dominorum Cardinalium, deliberatum eſt, quod Feſtum Corporis Chriſti per univerſam Eccleſiam ſemel in anno Feria quinta poſt Octavas Pentecoſtes in toto Terrarum Orbe celebraretur.*

VII. Similia legere eſt apud alios Auctores, qoi etiam ejus miraculi inſignes circumſtantias narrant. Quos quidem ſeqoutus Proſper S. R.E. Cardinalis Lambertinus, nunc Summus Romanus Pontifex BENEDICTUS XIV. Lib. IV. *De Servorum Dei Beatificatione, & Beatorum Canonizatione*, Parte I. Cap. XXXI. num 24. ſic inter alia ſcribit: *Contigit, ut incredulo Sacerdote Miſſam celebrante in Eccleſia Vulſinii Urbevetanæ Diœceſis Hoſtia appareret oculis ipſis vera caro, roſeo cruore reſperſa, ea tantum excepta particula, quæ Sacerdotis digitis tangebatur. Vitta autem lintea, quæ ad reverentiam Calici erat impoſita, ex Sanguinis effuſione madefacta eſt, ita ut Sacerdote ſtudente cooperire Corporale. Dextera autem Domini faciente virtutem, ſingulæ guttæ Sanguinis ex Vitta ipſa manantes, & in Corporale fluentes, ſingulas figuras in ſimilitudinem Hominis in ea impreſſerint.* Pergit Lambertinus, ſubditque mox: *Itaque re ad Urbanum IV. delata ab ipſo Sacedote, qui pœniteatia ductus ſuam priorem incredulitatem amare deflebat, decretum eſt, ut prodigioſum Corporale ad Eccleſiam Urbevetanam ſolemniter deſerretur, prout ſaac delatum eſt, ipſo Pontifice cum univerſo Clero & Populo illud excipiente, & in Templo majori Urbevetano collocante, in quo etiamnum aſſervatur, & ſtatis diebus publice oſtenditur.* Atque hæc omnia confirmat Lambertinus variorum Scriptorum teſtimoniis, Panvinii, Trithemii, S. Antonini, ac Lindani, quorum loca refert Lupus in Diſſertatione, *De Sacris Proceſſionibus*, Cap. III. iiſque alios Auctores adjungit, nempe Continuatores Bollandianos ad diem V. Aprilis, Donzellinum in Hiſtoria, *De Solemnitate, & Feſtivitate Corporis Chriſti*, Cappcavil Tomo II. Hiſtoriarum Leodienſium, Fiſæum, *De Origine Feſtivitatis Corporis Chriſti*, Martene, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis celebrandis Officiis*, Cap. XXIX. & Raynaudum.

VIII. Explicatis Auctore, & occaſione inſtituendæ prædictæ Feſtivitatis Sacratiſſimi Corporis Chriſti, ad Auctorem Officii ejuſdem quod attinet, omnes docti Viri conſentiunt, verum, & germanum illius parentem eſſe S. Thomam Aquinatem Dominicani Ordinis, & univerſæ Eccleſiæ lumen, atque Doctorem. Teſtatur id quidem inter alins Scriptores laudatus Trithemius, qui recitato ſuperius teſtimonio ſubjungit, quod, *vocato Beato Thoma de Aquino, qui tum præſens aderat, præceptum fuit*, a memorato ſcilicet Urbano IV. Papa, *ut Officium de tali Feſto ſecundum uſum omnium Eccleſiarum componeret. Thomas autem Divinarum armarium Scripturarum, cujus mentem obedientiæ, & omnium virtutum decor colluſtraverat, præceptum hoc libenter, atque inſigniſſime complevit. In cujus rei teſtimonium Bolſenæ depictum eſt Miraculum Sacerdotis celebrantis. Depictus eſt Beatus Thomas, ſedens, & ſcribens, tanquam Doctor in Cathedra, circumſtante Curia, hujus Sacramenti Officium dictans. Depictus eſt etiam Crucifixus alloquens Sanctum Thomam, coram ſe ſuper genua adorantem: Bene de me ſcripſiſti Thoma.* Jam non opus eſt alia teſtimonia referre, cum nullum prorſus de ea re dubitandi locum relinquat ſolida, ac erodita Natalis Alexandri Diſſertatio; qua Officium ipſum vindicat laudato Angelico Doctori S. Thomæ Aquinati, qui illud, jubente Pontifice Urbano IV. compoſuit tanta pietate, tantique Divini Spiritus unctione refertum, ut illud mox omnes Eccleſiæ ſibi decantandum, perſolvendumque ultro ſuſceperint, ipſa etiam Leodienſis Eccleſia S. Martini, illo relicto, quod primum jubente S. Juliana, a Joanne compoſitum perſolvere incœperat; tametſi rituum ſuorum tenax nonulla ad proprium uſum accommodata Officio S. Thomæ adjecerit, ut ſunt Hymni ad ſingulas Horas proprii, propriæ item Collectæ

cum

cum quibuſdam Antiphonis, & Verſiculis, Hymno illo omiſſo, qni ad Nocturnas Vigilias decantari ſolet, ut teſtatur Martene loco citato, num. IV. ubi etiam tradit, quod in Turonenſi S. Gatiani Baſilica omnes Nocturuorum Antiphonæ ex ejuſdem Eccleſiæ Ordinario ter debent repeti; in Martinlana vero ejuſdem Urbis poſt tertium cujuſque Nocturni Reſponſorium Proſa decantari. At in Breviario Toloſano in ſecundis Veſperis pro Hymno legitur Proſa, *Laudu Sion Salvatorem*. In Ordinario Argentino ad Veſperas Hymnus, *Sacris ſolemniis*; ad Completorium, *Pange lingua*, aſſignatur.

IX. Sed omiſſis variis Eccleſiarum uſibus, explicandæ ſunt potius rationes, ob quas Feſtum prædictum fuit inſtitutum, quæ quidem ex Conſtitutione Urbani Papæ IV. & ex S. Thoma Aquinate in Opuſculo LVII. quatuor fuere, uti notavit Jacobus Eveillon in Libro, *De Proceſſionibus Eccleſiaſticis*, Cap. XXV. Prima, quod, cum Sanctiſſimum Sacramentum a Chriſto inſtitutum fuerit, ut eſſet in Eccleſia perpetuum memoriale ſummi ſui erga nos amoris, & potiſſimum illius, quam in Paſſione munſtravit, excellentiſſimæ charitatis, æquum fuit tanto myſterio digne, & ſolemniter celebrando certum diem publico ritu conſecrare. Licet enim in die Cœnæ Domini inſtitutionis ejus memoria in Miſſæ Officio recolatur, quia tamen eo die Eccleſia Pœnitentium reconciliatione, Chriſmatis, & Olei Sancti conſecratione, adimpletione Mandati Domini de lotione pedum, & aliis hujuſmodi ritibus, atque Officiis occupata eſt, icciro plene vacare non valet hujus Sacramenti celebrationi, quod in fine Miſſæ recondendum eſt; ſed neque id illius temporis ratio patitur, quod eſt tempus tenebrarum, luctus, & lamentationis de traditione, Paſſione, & Morte Chriſti. Altera ratio eſt, *ut, quod in quotidianis Miſſarum Officiis circa Solemnitatem eſt forſitan prætermiſſum, devota diligentia ſuppleatur; & Fideles, Feſtivitate ipſa inſtante, intra ſe præterita memorantes, id quod in ipſis Miſſarum Solemniis, ſæcularibus forſan agendis implicati, aut alias ex negligentia, vel fragilitate humana minus plene geſſerunt, tunc attente in humilitate ſpiritus, & animæ puritate reſtaurent*. Tertia, *ad confundendam ſpecialiter hæreticorum perfidiam, & inſaniam*. Quarta tertiæ conſequens eſt, *ad corroborationem, & exaltationem Catholicæ Fidei*.

X. Cur vero ei Feſto celebrando ſelecta fuerit Feria quinta poſt Octavas Pentecoſtes, hanc cauſam reddit laudatus toties S. Thomas in prædicto Opuſculo LVII. *Ut qui per totum anni circulum hoc Sacramento utimur ad ſalutem, ejus inſtitutionem illo tempore ſpecialiter recolamus, quo Spiritus Sanctus corda Diſcipulorum edocuit ad plene cognoſcenda hujus myſteria Sacramenti, nam & in eodem tempore cœpit hoc Sacramentum a Fidelibus frequentari*. Quippe in Actibus Apoſtolorum, Cap. II. S. Lucas ſcribit, ſtatim poſt illapſum in Apoſtolos Spiritum Sanctum, Fideles aſſidue verſatos fuiſſe in communione Sanctæ Euchariſtiæ: *Qui ergo*, inquit, *receperunt ſermonem ejus, baptizati ſunt, & appoſitæ ſunt in die illa*, Pentecoſtes ſcilicet, *animæ circiter tria millia. Erant autem perſeverantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis*. Hunc plane locum accipiunt Interpretes de uſu Euchariſtiæ; aperte namque Lucas agit de rebus ſpectantibus ad cultum Religionis Chriſtianæ, inter quas eminet ſumptio Euchariſtiæ. Nec re vera pertineret ad laudem Fidelium perſeverantis in communicatione fractionis panis, ſi ea communicatio ſpectaret profana convivia, uſumque ciborum materialium. Fractio igitur panis, de qua Lucas loquitur, ad Euchariſtiæ uſum pertinet, ad quem etiam Sanctus Auguſtinus in Epiſtola LIX. vult pertinere Orationes, in quibus addit Lucas perſeveraſſe Fideles. Id quod docet eruditus Raynaudus in Tractatu, *De prima Miſſa, & prærogativis Chriſtianæ Pentecoſtes*, Sectione I. Cap. IV. ubi illud potiſſimum aſſerit, probatque, in Pentecoſte primum ſacrificatum fuiſſe ab Apoſtolis ritu Chriſtiano, atque adeo eam fuiſſe in Chriſtiana Eccleſia Miſſam primam a puro homine celebratam.

XI. Explicata huc uſque origine Feſtivitatis Sacratiſſimi Corporis Chriſti, devenio nunc ad originem ſolemnis Proceſſionis, quæ cum delatione Sanctiſſimæ Euchariſtiæ quotannis in eadem Feſtivitate fieri aſſolet. Matthias Feliſius, & Gregorius de Valentia cenſent quidem, ſolemnes cum Sacroſancto Euchariſtiæ Sacramento Proceſſiones eſſe coævas hæreſiarchæ Berengarii erroribus, utpote ad ipſorum confutationem, atque victoriam inſtitutas. Verum antiquæ adeo inſtitutionis nullus eſt teſtis, nulla memoria, nullum exemplum, ut ſcite notavit Lupus in Diſſertatione, *De Sacris Proceſſionibus, in quibus circumfertur Sacroſanctum Euchariſtiæ Sacramentum*, Cap. III. ubi etiam expreſſe ait, acriterque contendit, laudatum ſuperius Urbanum IV. Pontificem non ſolum Feſtum inſtituiſſe, ſed etiam ſolemnem cum ipſo Sacramento Proceſſionem. Verum nec hujus inſtitutionis ab Urbano factæ ullus eſt teſtis, ulla memoria, ullum exemplum. Imo nulla prorſus mentio in Conſtitutione Urbani, nulla in ejus Epiſtola ad Evam Recluſam S. Martini Leodienſis, quæ legitur apud Labbeum Tomo XI. Conciliorum, pag. 817. nulla apud S. Thomam, qui juſſu Urbani, uti dictum ſuperius fuit, Officium Sanctiſſimi Sacramenti compoſuit, nulla apud Auctores, qui ſub idem tempus ſcripſere de Feſto hoc per eundem Urbanum inſtituto. De ea tanquam *Divina inſpiratione introducta* memoratur in Concilio Senonenſi, quod anno MCCCXX. celebratum eſt; veriſimileque eſſe, ait Vaneſpen, Parte II. Juris Eccleſiaſtici univerſi, Tit. IV. Cap. V. num. V. *eam Sæculo XIV. paulatim invaluiſſe, atque non ſimul in omnibus Eccleſiis, ſed in aliquibus citius, in aliis ſerius fuiſſe inſtitutam, ad Solemnitatem inſtitutæ Feſtivitatis augendam*.

XII. Jam non deſunt Auctores, qui tradunt, Joannem Papam XXII. non modo inſtitutionem Feſti factam ab Urbano Papa IV. confirmaſſe, ejuſque executionem mandaſſe, verum etiam Proceſſionem adjeciſſe. Teſtatur id quidem Trithemius ſic inquiens: *Quamquam Apoſtolica Mandata omnibus Eccleſiis directa fuiſſent, ſuper celebranda nova de Venerabili Sacramento Solemnitate, omnes tamen Eccleſiæ obedire diſſimulaverunt præter Eccleſiam Leodienſem, quæ, ubi Apoſtolicum Nuncium cum Bullis, Decretalibus, & Officio apportatis honorifice ſuſcepit, tamquam devota filia mox celerrime obedivit, rejecto Officio, quod Virgo Juliana confici fecerat, utens illo Officio, quod D. Thomas Aquinas confecerat. Itaque ab adventu præfatarum Bullarum tota, &*

ſola Leodienſis Diœceſis præfatam Solemnitatem ſingulis celebravit annis uſque ad tempora Domini Papæ Joannis XXII, qui omnes Conſtitutiones Clementis, nempe Papæ V. *publicavit, & ad univerſalia ſtudia tranſmiſit. Et ultra illas ordinationes Urbani IV. Clementinis Conſtitutionibus inſertas, novas Indulgentias conceſſit, atque Proceſſionem ordinavit. Ex tunc igitur, & deinceps Solemnitas hæc per totius Orbis Eccleſias devotiſſime arreptata eſt ad honorem Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen.* Joannes igitur Pontifex XXII. ex Trithemii teſtimonio inſtitutum ab Urbano Feſtum innovavit, & miſit in generalem executionem, ac præterea Proceſſionem adjecit. Hinc de ipſo ſcribit ad annum MCCCXVII. Thumas Walſinghamenſis: *Hoc anno Dominus Papa inſtituit Feſtum Solemnitatis Corporis Chriſti, quod ab Urbano Papa IV. ſumpſit exordium.* Et adjecit Proceſſionem.

XIII. Ad eundem annum ait in Aurelianenſis Eccleſiæ Hiſturia Carolus Sauslæus, Milunem de Thally Epiſcopum *haud multo poſt Concilium Viennenſe, in quo calculis omnium Patrum laudatum fuerat, & votis omnibus conſpirantibus, ſuſceptum Feſtum Corporis Chriſti ab Urbano IV. inſtitutum Feria v. poſt Octavam Pentecoſtes injunxiſſe omnibus, & ſingulis Prioribus, Capitulis, Curatis, cæteriſque Rectoribus Civitatis, & Suburbii, ut virtute obedientiæ ſibi debitæ, ſingulis annis cum ſuis Proceſſionibus, ad pulſationem Tertiæ, convenirent ad Eccleſiam S. Crucis, ituri inde cum Proceſſione dictæ Eccleſiæ ad Eccleſiam S. Petri Virorum, nec a Proceſſione receſſuri, niſi poſt Sermonem, qui ad populum faciendus eſt poſt reditum Proceſſionis, quo completo, unuſquiſque ad Eccleſiam ſuam ſit reverſurus, ad Divinum Officium ibidem peragendum. Actum Magduni die Lunæ poſt Octavam Pentecoſtes, anno Domini milleſimo trecenteſimo vigeſimo.* Videntur quædam etiam intra Galliam Eccleſiæ Joannis Papæ XXII. urdinationibus non ſtatim obtemperaſſe, ideoque aliquot puſt ipſas annis Milu Epiſcopus eas debuit cum rigidis Mandatis mittere in executionem, uti notavit Lupus locu citato.

XIV. Scribit quuque, ut alius umittam, Dieſtemius Blærus citato ſuperius loco, Articulo IX. Joannem Pontificem XXII. ultra urdinationem Urbani Clementinis inſertam nuvas Indulgentias cunceſſiſſe, atque Pruceſſiunem ordinaſſe. Sed ejus rei nulla prorſus mentio in Conſtitutionibus laudati Joannis, ſive quæ inter extravagantes, ſive quæ in Bullario habentur. Neque veriſimile eſt, eum, quando ſuas illas Conſtitutiones Corpori Juris inſeruit, tanti momenti ordinationem omiſſorum fuiſſe, ſi illam edidiſſet, cum ipſe Conſtitutiones Urbani IV. & Clementis V. de ejuſdem Feſti inſtitotione, & celebratione minime omiſit. Illud itaqoe pro certo habendum puto, quod & dictum ſuperius fuit, Proceſſionem ipſam paulatim invaluiſſe, atque non ſimul in omnibus Eccleſiis, ſed in aliquibus citius, in aliis ſerius fuiſſe inſtitutam ad Solemnitatem inſtitutæ Feſtivitatis augendam. Conſueviſſe fieri in Gallia, io Provincia ſaltem Senonenſi, ipſam Proceſſionem initio Sæculi XIV. conſtat plane ex Senonenſi Cuncilio anno MCCCXX. celebrato, ubi noo modo Feſti Corporis Chriſti Feria quinta poſt Octavam Pentecoſtes celebrandi, verum etiam jejunii in ejus Vigilia, ac ſolemnis Proceſſiunis in ipſo Feſto mentio habetur: *Statuimus*, inquit, *ac etiam ordinamus, ut quilibet Diœceſanus in ſua Diœceſi plebem a Deo ſibi commiſſam, tam per ſe, quam per alios, loco & tempore congruis, ſalutaribus monitis inducat, ut quarta Feria præcedente Feriam quintam poſt Octavas Pentecoſtes, qua ſummi, & magnifici Corporis, & Sanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti Sacramenti memoria celebratur, ad honorem tam pretioſiſſimi Sacramenti, ac ipſarum plebium ſalutem animarum, ſe ab eſu carnium abſtineant, & jejunent; omnibuſque jejunantibus, vereque pœnitentibus, & confeſſis, in remiſſionem ſuorum peccatorum, quadraginta dies de injuncta ſibi pœnitentia duximus concedendos; totidemque eiſdem a quolibet Diœceſano in Diœceſi ſua auctoritate Concilii hujus concedantur. Circa vero Proceſſionem ſolemnem, quæ dicta Feria quinta fit a Clero, & Populo in delatione dicti Sacramenti his diebus, cum quodammodo Divina inſpiratione introducta videatur, nihil quoad præſens injungimus, devotioni Cleri, & Populi relinquentes.*

XV. Longe ſerius fuiſſe Proceſſionem ipſam inſtitutam, probari puteſt ex iis, quæ ex Donsti Boſſii Chronico ſcribit Gilbertus Genebrardus: *Centum annis poſt Feſti inſtitutionem Papiæ cœpit luſtratio Sacramenti, qua Corpus Chriſti in circulum fertur. Atque inde ad reliquas Occidentis partes manavit, præſertim Andegavum, ubi Berengarius fuerat Archidiaconus, & ſacramentariam impietatem ſparſerat, ut Corporis Chriſti præſentia preces ſint ardentiores, Fidei publica fiat profeſſio contra ſacramentarios, debitus cultus Chriſto exhibeatur, qui nobiſcum Corporaliter verſari dignatur.* Sed audiamus Donati Buſſii verba: *Anno Domini milleſimo quadringenteſimo quarto, vigeſima Maji, die Jovis, Corpus Chriſti ſolemniter, ut poſtea factitatum eſt, per Papiam Urbem circumferri cœptum.* Errant plane, qui verbis iſtis Buſſii decepti prima initia hujus Pruceſſionis ad annum MCDIV. retulerunt, quaſi, quod tunc Papiæ novum fuit, toti Orbi ante ignotum, & inuſitatum fuiſſe oporteret, ut recte nutat Jacobus Eveillon citato ſuperius loco. Quud enim initio Sæculi XIV. ea Pruceſſio in Senonenſi Provincia in uſu eſſet, probatum jam fuit ex Concilii Senunenſis celebrati anno MCCCXX. Decreto; cui concinunt Statuta Tornacenſia anni MCCCXXV. & Carnutenſia anni MCCCXXX. quorum meminit Grancolas Lib. II. Cap. LXXXI. Forte plures Italorum Eccleſiæ non ſtatim eam celebritatem admiſerunt, quod Romanus Pontifex in Gallia reſideret, ideoque Italia ad ejus ſanctiooes erat ex cauſis moroſior, ut cenſet Lupus loco citato. Cæterum illud plane conſtat, ioeunte Sæculo XV. fuiſſe Proceſſionem ipſam in more poſitam; etenim Martinus Papa V. in ſua Conſtitutione XII. in qua Feſtum Sacratiſſimi Corporis Chriſti ſpiritualibus gratiis auxit, *illis præterea, qui Proceſſiones, in quibus vivificum Sacramentum dicto Feſto defertur, continuo ſequuti fuerint...., centum dies ſingulis annis de injunctis eis pœnitentiis miſericorditer relaxat.*

XVI. Feſtivitatem æque, ac Proceſſionem Sacratiſſimi Corporis Chriſti laudat, confirmatque Oecomenica Synodus Trideotina, Seſſione XIII Capite v. ubi etiam ipſarum in Eccleſia introductarom rationem exponit, ubi ſic inquit: *Declarat præterea Sancta Synodus, pie, & religioſe*

gioſe admodum in Dei Eccleſiam inductum fuiſſe hunc morem, ut ſingulis annis peculiari quodam, & feſto die præcelſum hoc, & Venerabile Sacramentum ſingulari veneratione, ac ſolemnitate, celebraretur; atque in Proceſſionibus reverenter, & honorifice illud per vias, & loca publica circumferretur. Æquiſſimum eſt enim, ſacros aliquos ſtatutos eſſe dies, cum Chriſtiani omnes ſingulari, ac rara quadam ſignificatione gratos, & memores teſtentur animos erga communem Dominum, & Redemptorem pro tam ineffabili, & plane Divino beneficio, quo mortis ejus victoria, & triumphus repræſentatur. Atque ſic quidem oportuit, victricem veritatem de mendacio, & hæreſi triumphum agere, ut ejus adverſarii in conſpectu tanti ſplendoris, & in tanta univerſæ Eccleſiæ lætitia poſiti, vel debilitati, & fracti tabeſcant, vel pudore affecti, & confuſi aliquando reſipiſcant. Et iterum infra Canone VI. ejuſdem Seſſionis XIII. ſic plane habet: *Siquis dixerit, in Sancto Euchariſtiæ Sacramento Unigenitum Dei Filium non eſſe cultu latriæ etiam externo adorandum, atque adeo nec feſtiva peculiari celebritate venerandum, neque in Proceſſionibus ſecundum laudabilem, & univerſalem Eccleſiæ ſanctæ ritum, & conſuetudinem, ſolemniter circumgeſtandum, vel non publice, ut adoretur, populo proponendum, & ejus adoratores eſſe idololatras, anathema ſit.* Iſta igitur Proceſſio eſt quaſi ſolemnis Chriſti triumphus de Berengario, Wicleffo, Luthero, Calvino, & cunctis eorum ſectatoribus. Lutherani non ſolum cum Calviniſtis, ſed etiam inter ſe ſe ſunt Cadmæi fratres; ut enim obſervat ibidem Lupus, quidam Venerabilis Sacramenti, & Feſtivitatem, & Proceſſionem, quidam improbant ſolam Proceſſionem.

XVII. Eodem teſte Lupo, Tridentina Synodus in recitatis Decretis omnino reſpexit ad ſolemnem illam anni MDXXX. factam in Auguſta Vindelicorum Civitate, & Lutheranorum injuriis affectam Proceſſionem, de qua Laurentius Surius in Commentario brevi rerum in Orbe geſtarum ad annum ipſum MDXXX. de Imperatore Carulo V. veniente in præfatam Civitatem ipſa Vigilia Feſti Venerabilis Sacramenti ſic habet: *Intra Urbem excepit eum Auguſtanus Epiſcopus, cum Clero, & ſub Umbella ad ſummam Ædem perduxit. Ejuſdem diei Veſpera, & mane ſequenti multum egit per ſuos cum Saxone, & aliis Lutheranis Principibus, ut intereſſent Proceſſioni publicæ, qua geſtanda erat Sacroſancta Euchariſtia. Sed hoc ab eis impetrare non potuit, cum fere ad meridiem cum illis egiſſet. Perſuaſerunt enim illis ipſorum concionatores idololatriæ crimen committi ab iis, qui Euchariſtiam adorarent. Negant, Chriſtum in Euchariſtia eſſe extra tempus ſumptionis. Fuit ea horrenda blaſphemia, ſed illi in ſua ſententia, tamquam in magna luce, permanſerunt. At vero Cæſar religioſiſſimus, licet jam meridies appeteret, cum reliquis Principibus, quorum illic, magnus erat numerus, cum Hiſpanis quoque, & Belgicæ Proceribus illi Proceſſioni, cum quadam eximia in Deum pietate, & haud vulgari ſplendore interfuit. Euchariſtiam geſtabat Cardinalis Moguntinus, a dextris Rege Ferdinando, a ſiniſtris Joachimo Brandeburgico Principe eum deducentibus. Ante Euchariſtiam præcedebant Principes ſæculares, itemque Clerus cum aliis permultis. Poſt eam ſequebatur Carolus Imperator nudo ſemper capite tametſi ſol eſſet ardentiſſimus, in manu ferens quadrifidam facem ardentem. Quod idem voluit fieri a cunctis Proceribus, & Principibus. Imperatorem ſequebantur omnes Archiepiſcopi, & Epiſcopi. Umbellam ipſam, ſub qua portabatur Sacroſancta Euchariſtia, viciſſim geſtabant ſeni Principes ſæculares. Porro longiſſima Proceſſione diverſi generis muſici concinebant in laudem Dei. Omnibus rite peractis, Cæſar valde acerbe tulit Lutheranorum Principum detrectationem, juſſitque, ut quamprimum altera die eum fide publica Auguſta excederent; ſed Principum Catholicorum precibus ab ea ſententia deduci paſſus eſt.* Itaque ad Chriſtum Dominum contra ſimiles Lutheranorum, & Calviniſtarum contumelias vindicandum prudierunt memorata ſuperius Concilii Tridentini Decreta.

XVIII. Porro quod Berengarius Archidiaconus Andegavenſis anno MXXXV. palam aſſeruerit, Euchariſtiam eſſe nudum Chriſti Corporis ſignum, argumentaque ſubminiſtrarit hæreticis recentioribus negandi realem Chriſti præſentiam in Sacramento Euchariſtiæ, hinc jure, ac merito in Eccleſia Andegavenſi ſumma cum pompa, atque apparatu celebrari ipſa Proceſſio conſuevit, teſte Jacobo Eveillon ejuſdem Andegavenſis Eccleſiæ Canonico in Libro, *De Proceſſionibus Eccleſiaſticis*, Cap. XXV. prope finem. Ergo circumſtantiæ, quæ ad apparatum hujus triumphi pertinent, & in Eccleſia Andegavenſi ſervantur, hæ plane ſunt. Pegmata, ſeu Machinæ geſtatoriæ, circumlucentibus in ſummo cereis, in quibus Chriſti miracula, & myſteria, Sancti Sacramenti figuræ, & inſtitutio, ac variæ ſimilis argumenti hiſtoriæ ex utroque Teſtamento cereis ſimulacris expreſſæ ſpectantur. Item alia pompæ fercula, Cruces, Vexilla, Sanctorum Imagines, & inſignia, quæ a Sodalitiorum Magiſtris, & ſigniferis præferuntur. Serta, ſeſtæ frondes, corullæ e floribus in capitibus puerorum ſymphoniacorum, & aliorum Eccleſiæ adminiſtrorum. Viæ linteis, & velis inſtar perpetui conopei contectæ, & floribus omnis generis, atque herbis odoratis conſtratæ. Parietes utrinque prætenti aulæis, & ramis virentibus. Longus ille Ordo procedentis Cleri & Populi cum facibus, funalibus, & cereolis ardentibus, ad modum illius ignis, qui olim pro Symbolo Regiæ majeſtatis Imperatoribus publice procedentibus præferebatur, ut eſt apud Herodianum Lib. II. Hiſtoriarum & Codinum Lib. I. *De Officiis Palatii Conſtantinopolitani &c.* Cap. VI. ubi Lampadarius appellatur is, qui ignem, ſeu lampadem ardentem geſtabat. Deinde Chori fidicinum, cornicinum, tubicinum, ac tibicinum, & omnis generis muſicorum ante Currum triumphalem, ideſt ante Arcam Sacramenti, ludentium in omnibus lignis fabrefactis, & citharis, & lyris, ut habetur Lib. II. Regum, Cap. VI. & Lib. I. Paralipumenon, Cap. XIII. Atque in primis feſtivæ Sacerdotum, & Clericorum acclamationes cum lætitia canentium ſacros Hymnos, inſtar ſolemnis illius Carminis, *Io triumphe*. Tabernacula, quæ ſecundum viam pleriſque in locis per intervalla extruuntur ad faciendas Stationes in morem Arcuum triumphalium. Concio publica de honoribus Victori Imperatori Chriſto decernendis. Sacrificium ſolemne ad Altare; ac poſtremo Epulum publicum Senatui, Populoque Chriſtiano, magna videlicet illa Cœna omni ge-

nere deliciarum inſtructiſſima, quam fecit Rex Regum, Homo Deus omnibus invitatis, ſe in cibum, & vitam præbens; ad quam Cœnam publica hortatione invitari Fideles, Dominica Feſtum præcedente juſſit Urbanus IV. in ſua Conſtitutione. Reliquum foret ad perfectam imaginem triumphi, ut in ſingulis Urbibus via, qua evehitur hæc Chriſti triumphantis Proceſſio, *Via triumphalis*, more Romano appellaretur.

XIX. Univerſum Ordinem, & pompam hujus triumphi juxta ritum Eccleſiæ Andegavenſis eleganter admodum, & graphice deſcribit Ludovicus Cellotius Profeſſor Societatis Jeſu in Libro III. Mauritiados; aliæque aliarum Civitatum, ac locorum etiam minus inſignium Proceſſiones memorari poſſent, in quibus magno cum apparatu, ac pompa, circumgeſtari quotannis ſolet Sacratiſſima Euchariſtia. Sed his omiſſis, adnotandum illud hic cenſeo, quod alias eruditi Auctores obſervarunt, non deeſſe ſcilicet vetera monumenta, quibus docemur, conſuevisſe jam olim longe ante Feſtum Sacratiſſimi Corporis Chriſti, in Eccleſia Latina fieri Proceſſiones cum Venerabili Euchariſtiæ Sacramento. Multa quidem id genus monumenta congeſſit laudatus Chriſtianus Lupus in Diſſertatione, *De Sacris Proceſſionibus, in quibus circumfertur Sacroſanctum Euchariſtiæ Sacramentum*, Cap. II. Sed celeberrimum omnium monumentum, exemplumque etiam ſolemnis extra Eccleſiam Proceſſionis, ac delationis Euchariſtiæ, ſuppeditat Canon IV. Synodi III. Bracharenſis habitæ anno DCLXXV. his verbis: *Bona quidem res eſt Divina Sacerdotibus contrectare myſteria, ſed cavendum valde eſt, ne hoc quiſque ad uſum pravitatis ſuæ intorqueat, unde ſoli Deo de bono conſcientiæ placere debuerat. Scriptum eſt enim:* Væ his, qui faciunt opus Dei fraudulenter, & deſidioſe. *Ut enim quorundam Epiſcoporum deteſtanda præſumptio noſtro ſe cœtui intulit dirimenda, agnovimus, quoſdam de Epiſcopis, quod in Solemnitatibus Martyrum ad Eccleſiam progreſſuri, Reliquias collo ſuo imponunt, & ut majoris faſtus apud homines gloria intumeſcat, quaſi ipſi ſint Reliquiarum Arca, Levitæ Albis induti in Sellulis eos deportant. Quæ deteſtanda præſumptio abrogari per omnia debet, ne ſub ſanctitatis ſpecie, ſimulata vanitas ſola prævaleat, ſi modum ſuum uniuſcujuſque Ordinis reverentia non agnoſcat. Et ideo antiqua in hac parte, & ſolemnis conſuetudo ſervabitur, ut in Feſtis quibuſque Arcam Dei cum Reliquiis non Epiſcopi, ſed Levitæ geſtent in humeris, quibus & in Veteri Lege onus id, & impoſitum novimus, & præceptum. Quod ſi etiam Epiſcopus Reliquias per ſe deportare elegerit, non ipſe a Diaconibus vectabitur, ſed potius pediſſequa eo una cum populis progreſſione procedente ad conventicula Sanctarum Eccleſiarum Sanctæ Dei Reliquiæ per eundem Epiſcopum portabuntur. Jam vero qui hæc inſtituta ſciendo adimplere diſtulerit, quandiu in hoc vitio fuerit, a ſacrificando ceſſabit.*

XX. Adductus prolixus hic Canon plura nos docet, quæ mox infra adnotabimus. Primum enim notandum eſt illud, per haſce Reliquias, quarum meminit Canon, quidquid aliqui in contrarium cenſeant, Sacroſanctam Euchariſtiam intelligi, hujuſque opinionis ſunt inter alios Eveillon, & Lupus, locis citatis. Uſus enim fuit in primitiva Eccleſia, & ſubſequutis temporibus, ut Sanctum Domini Corpus, cum aſſervabatur, nomine *Reliquiarum* appellaretur, quaſi quod ex Sacrificio anteacto reliquum ſupereſſet. Ea appellatione uſi ſunt præter alios S. Clemens Papa, vel alius antiquus Auctor, in Epiſtola II. ad Jacobum Fratrem Domini, & Lib. VIII. Apoſtolicarum Conſtitutionum, Cap. XIII. & XXXI. S. Cyrillus Alexandrinus in Epiſtola ad Caloſyrium, quæ præfixa eſt Libro contra Anthropomorphitas, ubi Euchariſtiam *Reliquias* vocat, Liturgia Præſanctificatorum in Euchologio, quæ ſimiliter vocat *Sanctas Reliquias*; & S. Germanus Conſtantinopolitanus in Theoria myſtica, ubi *Divinas Reliquias* appellat. Etiam apud Latinos eo nomine dictam antiquitus fuiſſe Euchariſtiam, conſtat ex Concilio Matiſconenſi II. anni DLXXXV. Can. VI. ubi eas diſerte appellat *Reliquias Sacrificiorum*, & ſimpliciter *Reliquias*. Cæterum, ſi Canonis Bracharenſis verba attendantur, clarum eſt, eas denominationes, quibus utitur, *Divina Myſteria, quæ contrectantur a Sacerdotibus, Sanctæ Dei Reliquiæ, Arca Domini*, Reliquiis Martyrum convenire nequaquam poſſe, ſed ſoli Euchariſtiæ Sacramento, quod Deum præſentem in ſe, & Cæleſtis Cibi Manna continet, cujus Figura extitit Arca Veteris Teſtamenti, quæ cum religione, & reverentia portabatur a Levitis, quaſi Dei Sedes ex ejus Propitiatorio oracula edentis, & vota ſuorum exaudientis, de quo ſolo Sacramento dici poteſt, quod in eo Divina myſteria contrectentur a Sacerdotibus.

XXI. His ita explicatis, jam plura nos docet recitatus Canon Bracharenſis, uti obſervat Lupus ibidem. I. quod apud omnes Hiſpaniarum Eccleſias olim viguerit antiqua, & ſolemnis conſuetudo, ut in Sanctorum Martyrum Solemnitatibus Sacroſancta Euchariſtia ex Epiſcopali Palatio deportaretur ad Eccleſiam, & quidem cum ſolemni Proceſſione. II. quod Sacra Euchariſtia deportaretur in ſacra Arca. III. quod hanc Arcam Levitæ geſtarent in humeris ad majorem ſplendorem. IV. quod quidam Epiſcopi morem hunc immutaverint, Sanctiſſimum Sacramentum ſuo collo appendebant, atque ita ſemetipſos transformabant in Dei Arcam, & ſe in Sellulis jubebant ſolemniter deportari ſuper humeros Diaconorum Albis indutorum. V. quod iidem ritum hunc induxerint ex gravi vanitate, & forte, ut una cum glorioſo myſterio colerentur a Populis. VI. quod Synodus ipſa hanc novitatem abſtulerit, & reduxerit ritum antiquum. VII. quod tamen permiſerit Euchariſtiam geſtari ab Epiſcopis pedibus procedentibus. VIII. frequentiſſime celebratam hujuſmodi Proceſſionem cum ſacratiſſima Euchariſtia, nempe *in Solemnitatibus Martyrum*, &, *in Feſtis quibuſque*. Porro ad iſtum Canonem Bracharenſem, vel certe ad ſtabilitam ab ipſo pietatem reſpexit S. Pius Papa V. de quo ita ſcribit in citato ſuo Commentario Hiſtorico ad annum MDLXVI. Laurentius Surius: *Pius in Feſto Sacroſanctæ Euchariſtiæ, licet fractis eſſet viribus, & medicorum opera uteretur, attamen veræ Pius Pontifex, non ſella pro more geſtatus, & non Corona Pontificia ornatus, ſed cum maxima populi ædificatione pedibus ingrediens, illud præſtantiſſimum Corporis Chriſti voluit circumferre Sacramentum.* Pium V. Ordinis Prædicatorum imitatus eſt & noſtro

hoc

hoe ævo Benedictos XIII. ejoſdem Ordinis, quippe qui, licet decrepitæ eſſet ætatis, & Pio longe ſenior, pedibus quoque incedens, ac oudo prorſus capite io ſolemni Corporis Chriſti Proceſſione Sanctiſſimum Sacramentum ſemper geſtavit, ejuſque rei teſtes nos ſumus.

XXII. Nntatis obiter hiſce exemplis occaſione Canoois Bracharenſis, addendom cenſeo aliud antiquum exemplum geſtatæ olim in ſolemni Proceſſione Euchariſtiæ, de qoo alias diximus ſupra in Commentariis ad Caput III. quod eſt de Proceſſione in die Palmarum, in qua quidem Proceſſione jam etiam longe ante inſtitutionem Feſti Corporis Chriſti Sacratiſſima Euchariſtia in triumphum deferebatur ſumma cum reverentia, ut ex Statutis Lanſranci Cantuarienſis Epiſcopi addiſcere licet. Teſtatur ioter alios Grancolas in Commentario hiſtorico ad Breviarium Romarum, Lib. II. Capite LIII. hanc ſuiſſe unam ex antiquioribus Latinæ Eccleſiæ Proceſſionibus, in quibus occorrat Sanctiſſimi Sacramenti delatio, quod noo tameo palam, aut in aperto Vaſe, ſed in Feretro, ſeu Portatorio quodam, ut a quibuſdam dicitur, ſerebatur. Proceſſio iſta fiebat etiam prædicto die Palmarom Rotomagi, appellaturque *Proceſſio Sancti Corporis*, quam idem Grancolas ita deſcribit: *Circa boram tertiam matatinam Presbyter e Sancto Ciborio deſumit Hoſtiam, & in alterum immiſſam ſumma cum reverentia deſert ad portam Chori, & ſuper menſam paratam in geſtatorio Tabernaculo qaadrato, & vitris clauſo eollocat, nt Hoſtia videatur, & adoretur. Ad boram ſextam poſt Laudes dno Sacerdotes eam ſub Vmbella deſerunt ad Eccleſiam S. Godardi, alias extra Vrbem ſine Cruce, & Clero magno cereorum numero, & Populi cœtu ſubſequente. Vbi dicitur Miſſa Sanctiſſimi Sacramenti, & ad boram decimam Canoniei cum Palmis veniunt. Fit prædicatio, deinde exponitur SS. Sacramentum ad portam Eccleſiæ, quo Clerus, & Populus accedunt, eantantes*, Hoſanna, *& iterum deſertur ad Catbedralem*. Idipſum fiebat in Monaſterio S. Albani in Anglia, ut refert Matthæus Pariſius in Vitis XXIII. Abbatum illios Monaſterii, ubi Vas deſcribit affabre elaboratum, quod fieri juſſit Abbas Simon ad deferendum Corpus Domioi noſtri in Proceſſione Dominicæ Palmarum.

XXIII. Quidquid autem ſit de aotiquis hujuſmodi Proceſſionibus, quod præſentem Proceſſionem ſpectat, quæ fieri quotannis ſolet in Feſto Sacratiſſimi Corporis Chriſti, examinaodum reſtat, an ſtatim nbi ſoit Proceſſio iſta inſtituta, delata ſuerit patenter Sacratiſſima Euchariſtia. Dubitare videtur Joannes Baptiſta Thierſios in ſingulari Tractatu, quem de Sanctiſſimi Altaris Sacramenti Expoſitione inſcripſit, Lib. II. Capite IV. in eamque propendet ſententiam, qoæ Corpus Chriſti in Calice, ſeu Vaſe alio abſconditum, deportatum ſuiſſe ſuſtinet. Eſt & ejus opinionis Grancolas io citato Opere, Libro II. Capite LXXXI. Sanctiſſimi Sacramenti expoſitionem, delationemque in Oſtenſoriis apertis, & translucidis non reperiri ante Concilium Colonienſe anni MCDLII. quod vetat hoc modo exponi, præterquam in Feſto Saoctiſſimi Sacramenti, & in Octava: *Ad majorem bonorem Sanctiſſimi Sacramenti*, inquit memoratum Concilium, *ſtatnimus, quod deinceps ipſum Sanctiſſimum Sacramentum nullatenus viſibiliter in quibuſdam monſtrantiis ponatur, niſi in SS. Feſto Corporis Cbriſti cum ſuis Octavis ſemel in anno in qualibet Civitate, aut Oppido, aut Parocbia*. Verum ex recitato Decreto liqoet, jam ante annum Chriſti MCDLII. in uſo ſuiſſe Oſtenſoria translocida, in qoibus Sacratiſſima Euchariſtia palam, & in propatulo in Altari exponeretur, ac io Proceſſionibus portaretur.

XXIV. Adverſatur autem opiniooi Thierſii antiquum Miſſale Monaſterii Fiſcamoeoſis ad uſum Eccleſiæ Rotomagenſis ſcriptum, cujus eharacter ad aonos CDL. proxime accedit, in quo ante hujus diei Miſſam præmittuntur ea, quæ in Proceſſione ſunt canenda, atqoe in prima ioitiali litera efformatur Imago duorom Presbyterorum Sanctiſſimum Sacramentum in Vaſe geſtatorio omnino apertum, ut nunc fit, humeris geſtantium, teſte Martene, in Libro, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis celebrandis Officiis*, Cap. XXIX. num. V. ubi etiam ait, idem erui ex Miſſali Melodunenſi, in quo Feria V. poſt Feſtum Sanctiſſimæ Trinitatis habetur Miſſa de Sanctiſſimo Sacramento, cui appicta eſt Imago Sacerdotis Sacram Euchariſtiam manu geſtantis, ſub baldachino a quatuor Viris delato, qui perinde, ac Sacerdos ipſe, reliquique Clerici nudum caput florum coronis ornatum habent. Sed & nullum dubitandi locum relinquit Ordinarium Silvanectenſe ab annis circiter CDL. maou exaratum, in quo hæc ſe legiſſe affirmat idem Martene: *Poſt Primam Proceſſiones Sanctorum Regali, & Frambaldi, & omnes Curati cum ſuis Parrocbianis, & Canonici S. Mauritii veniunt ad Eccleſiam Catbedralem. Tum fiet Proceſſio in Cappis ſericis, in qua Sacratiſſimum Corpus Cbriſti IN APERTO VASCVLO poſitum defertar ab Epiſcopo, vel Decano, vel antiqniori Canonico reverenter*. Cæterum Thierſii opinio eonfirmari quidem poteſt ex Conſtitutionibus Chori inſignis Eccleſiæ Lemovicenſis anno Chriſti MCDLXX. ſcriptæ, in quibus ipſiſſima hæc verba continentur: *Ad Proceſſionem portatar Corpus Cbriſti in Calice pulcbriori, & bebdomadarius, qui portat, babet Cappam rubeam feſtalem*. Caſulam perplures, non Cappam induiſſe, notavit jam ibidem Martene.

XXV. Ex hactenus dictis jam illud addiſcimos, in quiboſdam ſcilicet Eccleſiis geſtatam ſuiſſe Euchariſtiam in traoslucidis Oſtenſoriis, & in Vaſculis apertis, in quiboſdam vero clauſam in Calice; rurſus, in Eccleſiis nonnullis manu Sacerdotis deſerri coosueviſſe, in nonnullis vero a dunbus Presbyteris ſuper humeris in Vaſe geſtatorio, qui ritus ſervatur hodieque in multis Hiſpaniæ Eccleſiis, ac aliis aliarum Provinciarum locis. Alium deſerendi morem ex Brunduſina Joannis Caroli Verani Hiſtoria adducit eruditus Angelus Rocca in Commentario, *De Sacroſancto Cbriſti Corpore Romanis Pontificibus iter conficientibus præferendo*, Parte I. Capite ultimo, his verbis: *Brunduſii in banc uſque diem mos obſervatus obtinuit, ut ſingulo quoque anno in Solemnitate Corporis Cbriſti Sanctiſſimum Sacramentum equo albo, necnon manſueto, ac pulcberrime pbalerato per Civitatem deferatar. Quare Archiepiſcopus bac die, Sacerdotalibus veſtibus, Pluvialeque intereu indutus, talique equo inſidens, Sanctiſſimum Sacramentum a duobus Acolytbis aſſidue incenſatum in Supplicatione ſolemni ſub Vmbella a ſex Canonicis*

eis delata, geſtare ſolet, duobus Civitatis Primariis, Gubernatore ſcilicet, & Regio Aſſeſſore, equi frenum tenentibus, ipſumque ducentibus. Cauſam, originemque ejus ritus legere eſt apud ipſum Veranum, ac Roccam, quorum alter in citato Commentario illud etiam notavit, Euchariſtiam, quæ Summum Romanum Pontificem ex antiquo ritu præcedere ſolet, quandoque ab albo equo, quandoque a duobus mulis deportatam, illiſque magnam impendi gratiam, etenim poſtmodum ſunt liberi ab omni opere. Nec mirum, nam & equus Corinthii Civis, qui Sanctum Joannem Romanum Pontificem portarat nullum deinceps paſſus eſt inſeſſorem, ut legitur in Breviario Romano ad diem XXVII. Maji. Porro juxta Rubricas Miſſalis, ac Cæremonialis Epiſcoporum, itemque noſtri hujus Ritualis Romani, ut videre eſt infra in §. III. geſtandum eſt Sacramentum manu Sacerdotis, iſque eſt communis fere uſus, quem variis Decretis confirmavit Sacra Rituum Congregatio, teſte Gavanto.

XXVI. Plura alia, quæ ad hanc Proceſſionem pertinent, explicabimus nos infra in Commentariis ad ſequentes Paragraphos, ſed non omittendam cenſemus hoc loco eam variorum Scriptorum, & quidem inſignium controverſiam, an ſcilicet in Sacris Proceſſionibus, in quibus Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum defertur, recte circumferantur etiam Sacræ Sanctorum Reliquiæ, aut Imagines. Improbant plane varii Auctores hunc ritum, quem tamen acriter tuetur, propugnatque Chriſtianus Lupus in citata toties ſua Diſſertatione, *De Sacris Proceſſionibus, in quibus circumfertur Sacroſanctum Euchariſtiæ Sacramentum*, Cap. V. & pluribus ſequentibus. Puto equidem, attendendam eſſe probatam locorum conſuetudinem, Synodiſque, ac Epiſcopis parendum, qui ea de re Decreta, & Conſtitutiones ediderunt. Sane noſter Bonſignorius Cacciaguerra in Epiſtola data anno MDLIII. die XXI. Julii, ad Cardinalem de Auguſta, ubi refert ſolemnem Proceſſionem factam poſt Veſperas Octavæ Feſti Corporis Chriſti a Canonicis S. Laurentii in Damaſo, inter alia ait, ante Sanctiſſimum Sacramentum inceſſiſſe ſex pueros in forma Angelorum indutos, quorum quilibet inſtrumentum aliquod Paſſionis Dominicæ manu geſtabat. Quod etiam in hujuſmodi Proceſſionibus Imagines, Reliquiæve Sanctorum, aliquibus in Eccleſiis deferri conſueverint, pluribus exemplis memoratus Lupus demonſtrat. At vero non deſunt Concilia, in quibus is uſus prohibitus fuit, præſertim vero in Concilio Provinciali Mediolanenſi IV. Capite inſcripto, *Quæ ad Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum pertinent*, ubi S. Carolus, ita ſtatuit: *In ſolemni illa Proceſſione, in qua Sanctiſſimum Domini Corpus religioſo cultu defertur, ne Reliquiæ ullæ, ſed illud ſolum, ut veteris inſtituti, Eccleſiæque Romanæ Matris conſuetudinis eſt, pio, religioſoque apparatu, ſolemnique celebritate feratur*. Idem ſtatuunt & aliæ Synodi complures.

§. I.

Decenter ornentur Eccleſiæ, & parietes variarum, per quas eſt tranſeundum, tapetibus, & aulæis, & ſacris Imaginibus, non autem profanis, aut vanis figuris, ſeu indignis ornamentis.

COMMENTARIUS.

I. Qualis eſſe debeat Templorum, viarumque ornatus, & apparatus in Supplicationibus, ac in illa præſertim, in qua Sacratiſſima Euchariſtia in Feſto Corporis Chriſti circumfertur, jam variis Eccleſiarum Rituales, ac Synodi explicuerunt, inter quas Diœceſana II. Mediolanenſis S. Caroli Synodus Decreto XX. ita plane ſtatuit: *Quoniam a Chriſtiana pietate alienum eſt, ad ornatum Templorum augendum, ea adhiberi, quæ non modo religionem non excitant, ſed popularium animos ad nefarias cogitationes alliciunt, ideo nequis illis ornandis periſtromata, aulæaque adhibeat obſcenis figuris contexta; neque item imagines, & ſigna apponat, quæ, vel ethnicorum hominum, vel aliarum rerum, quæ a loci ſanctitate alienæ ſint, ſpeciem referant, cum Templa Dei piis, atque honeſtis ornamentis illuſtrari, atque adornari debeant*. Tum vero mox ſubjicit: *Quod de hoc ipſo Templorum ornatu ſancitum eſt, idem in apparatu, qui in Supplicationibus publicis, & die præſertim Feſto Corporis Domini fit, Parochi in ſuæ quiſque Parochiæ via, qua Proceſſionis munus obibitur, ſervari curabunt*. Similia, & longe plura legere eſt in Synodis Provincialibus, ac Diœceſanis, Ritualibuſque permultis, in quibus quæ in ipſis Proceſſionibus præparanda, & quæ cavenda, præſcriptum legitur.

II. At vero notatu dignus eſt ritus, quo vias, per quas tranſeundum eſt in Proceſſione Corporis Chriſti, ornari, & quæ præparari præcipit Sacerdotale Brixienſe, Diſtinctione V. Cap. X. num. XIII. *Ad Proceſſionem Corporis Chriſti,* inquit, *paranda ſunt iſta. I. Omnes viæ, & plateæ, per quas Venerabile Sacramentum portabitur, ſint mundatæ, & ornatæ arboribus, frondibus, floribus, gramine, aulæis, aliiſque ornamentis. II. In quatuor diſtinctis locis verſus quatuor Mundi plagas, Orientem, Occidentem, Meridiem, & Septentrionem, reſpicientibus erecta ſint quatuor Altaria ex ligno cum baldachinis, ſeu tectis, pulchre, ac decenter ornata, ſuper quibus collocari poſſit Monſtrantia,* ideſt Oſtenſorium, *dum quatuor Evangeliorum initia cantantur. III. Deputentur principaliores aliquot Viri pro portando baldachino, ſub quo Sacerdos cum Venerabili Sacramento proceſſionaliter ire debet; qui viri pro cujuſque facultatibus pulchre ſint veſtiti, ferantque ſinguli ſertum in capite ex floribus confectum. IV. Induantur aliquot puerorum paria ad formam Angelorum cum ſertis in capite, quorum aliqui caniſtris deferant folia roſarum, verſus Venerabile Sacramentum quandoque in Proceſſione ſeminanda; alii cymbala, ſeu campanulas portent, alii accenſas candelas, alii arma, ſeu myſteria Paſſio-*

nis Dominicæ. V. Habeatur thuriferarius cum thuribulo, & alius quidam puer cum incenſo, ambo Superpelliceis induti. VI. Quotuor Diaconi induti Dalmaticis. VII. Aliquot viri decenter veſtiti cum ſertis roſarum in capite, qui ab utraque parte baldachini deferant faces, lampades, ſeu candelas accenſas. VIII. Puer indutus Superpelliceo ferens Librum Evangeliorum. IX. Inſtrui poſſent aliquot paria puerorum, puellarumque, qui decenter veſtiti, & cum ſertis roſeis proceſſionaliter irent, ut infra. X. Sit Magiſter Cæremoniarum, vel aliquis ejus loco, totam Proceſſionem ordinans, & promovens &c. Forte nonnulla in citato hactenus loco habentur, quæ moribus hodiernis repugnant, ideoque attendenda ſunt ſemper Statuta, & Edicta recentiora, quæ in rebus ad cultum Divinum ſpectantibus, a legitimis Eccleſiarum Paſtoribus, occaſione præſertim hujus Proceſſionis, promulgari quotannis ſolent. Quædam enim in antiquis Ritualibus inveniuntur, quæ licet aliquando Fidelium pietatem foverent, ſi hodie eſſent in uſu, ad riſum potius excitarent.

III. Porro, ut viæ, per quas Proceſſio tranſire debebit, mundentur, & ornentur aulæis, pannis, picturis, floribus, frondibuſque virentibus ſecundum poſſe, & qualitatem loci, ipſaque Eccleſia ſimiliter, in qua ſcilicet incipit, finemque habet Proceſſio, perpulchre ornata ſit, ſtatuit jam Cæremoniale Epiſcoporum a nobis perpetuis Commentariis illuſtratum, Lib. II. Capite XXXIII. §. II. Si enim ornandæ ſunt viæ, multo magis Eccleſia parari debet pulchriori apparatu, & pretioſiori ſupellectile, nullis tamen ſuper Altari, ex quo Sacramentum ſumitur in Proceſſione deferendum, poſitis Statuis, Reliquiiſque Sanctorum, ne Populus minimum diſtrahatur ab adoratione Sanctiſſimæ Euchariſtiæ, ut eſt uſus inſignium Baſilicarum, & Eccleſiarum Urbis, & ſcite monet Meratus in Additionibus ad Gavantum, Parte IV. Tit. XII. Neque enim adhæreo Chriſtiani Lupi Viri alias doctiſſimi opinioni, ubi Tomo XII. Operum editionis Venetæ, in Diſſertatione, *De Sacris Proceſſionibus &c.* Cap. V. acriter contendit, vel in Proceſſionibus, quæ Sanctiſſimum Sacramentum circumferunt, recte circumferri Sanctorum Reliquias. Licet enim hic ritus aliquando aliquibus in locis viguerit, improbatus tamen reperitur in variis Synodis a Sanctiſſimis Epiſcopis celebratis, præſertim vero a S. Carolo, cujus locum initio hujus Commentarii deſcripſimus.

IV. Ad vias præterea quod ſpectat, laudabile admodum erit, ſi arcus, quos triumphales vocant, locis congruis apte diſponantur, cum verſibus, emblematibus, & myſticis figuris, a Scriptura ſcilicet deſumptis, & prius ab Epiſcopo, vel ab ejus Miniſtro probatis. Laudabile quoque eſſet, ſi juxta morem complurium locorum paretur per vias, per quas tranſeundum eſt, unum, ſive ad ſummum duo Altaria, quæ decentiſſime ornentur cum multis luminibus, & ſolitis paramentis, ac mappa munda cum Palla, aut Corporali deſuper in ejus medio, niſi forte Burſa cum Corporali deferatur ab aliquo, ut inſerviat, prout opus erit; & non eſt neceſſe, ut ibi lapis conſecratus ponatur, quia ſcilicet nullum ibidem celebrandum eſt Sacrificium. Cæterum decet quammaxime, quinimo neceſſarium mihi videtur, ut ſuper hujuſmodi Altaribus Baldachinum etiam ponatur, juxta generales de Altaribus Rubricas, quas jam late explicuimus in citatis Commentariis ad Cæremoniale Epiſcoporum Lib. I. Cap. XII. Cavendum vero potiſſimum erit, ne in hac Proceſſione actus ſcenici, ut alicubi fieri aſſolet, vel ludicri, & indecori intermiſceantur, ſed omnia cum gravitate, & devotione fiant, ut Cæremoniale Epiſcoporum non uno in loco edixit, præſertim vero Lib. II. Cap. XXXII. §. XII.

V. Quo vero rite omnia fiant, optimum erit, ut Sacrarum Cæremoniarum Magiſter circumeat prius vias, & plateas, per quas tranſire debet Proceſſio, diligenterque perpendat, atque oculariter diſquirat omnia, & ſingula ornamenta, aulæa, picturas, & quæcumque expoſita fuerint ad iſtius Proceſſionis ornatum; & ſi quid, vel profanum, vel ſordidum, ludicrum, indecorumve, repererit, removere, & auferre faciat, inhærendo ſemper Edictis, & Sanctionibus Synodalibus ab Ordinario factis, & publicatis per aliquot dies ante Proceſſionem, ut moris eſt; implorandoque, ſi opus ſit, brachium, ut ajunt, ſæculare, ſeu Magiſtratus auctoritatem, ad hoc etiam, ut eos, qui id poſſunt, compellat, ad ornandum tapetibus, aulæiſve feneſtras, in iis ſcilicet viis, per quas tranſire ſolet Proceſſio, juxta laudabilem locorum morem.

§. II.

Sacerdos primum Miſſam celebret, in qua duas Hoſtias conſecret, & ſumpta una, alteram in Tabernaculum in Proceſſione deferendum ita reponat, ut per vitrum, ſeu chriſtallum, quo ipſum Tabernaculum circumſeptum eſſe debet, exterius adorantibus appareat, veloque operiatur, donec auferatur ab Altari. Peracto autem Sacrificio, & Proceſſione jam inchoata, ordine, quo jam ſupra dictum eſt in Litaniis Majoribus, Sacerdos Pluviali albo indutus ter incenſet Sacramentum genuflexus.

COMMENTARIUS.

I. ILlud primum in hujus Commentarii limine adnotandum cenſeo, quod nempe obſervat Meratus in Additionibus ad Gavantum in Rubricas Miſſalis Parte IV. Tit. XII. allatis variis Sacræ Rituum Congregationis Decretis, eum nempe, qui Miſſam hac die celebrat, & per Octavam, debere in Proceſſione Sanctiſſimum Sacramentum deferre. Quatenus fieri poteſt Miſſa debet eſſe ſolemnis, *in qua*, ut ait hic noſter §. *duas Hoſtias conſecret, & ſumpta una, alteram in Tabernaculum in Proceſſione deferendum ita reponat, ut per vitrum, ſeu chriſtallum,*

quo

Google

quo ipſum Tabernaculum circumſeptum eſſe debet, exterius adorantibus appareat, veloque operiatur donec auferatur ab Altari. Ergo Hoſtia deferenda in Proceſſione, conſecranda eſt una cum illa, quam elevat Sacerdos in Miſſa, ac deinde ſumet; quia ſcilicet Proceſſio cenſetur pars Officii, ſeu Miſſæ ſolemnis hujus diei, & ideo concordare debet cum Miſſa, ut notat ad hunc noſtrum §. Barruſaldus, qui etiam monet, duas iſtas Hoſtias debere eſſe æquales, niſi Oſtenſorii circulus minorem Hoſtiam requirat, ſed non adeo tamen minorem, ut videatur potius Particula, quam Hoſtia magna, conſecrari ſolita in Miſſa.

II. Porro ut ait hic noſter §. conſecratis in Miſſa duabus magnis Hoſtiis, & ſumpta una, alteram in Tabernaculum in Proceſſione deferendum ita reponere debet Sacerdos, *ut per vitrum, ſeu chriſtallum, quo ipſum Tabernaculum circumſeptum eſſe debet, exterius adorantibus appareat &c.* Tabernaculum hic nihil aliud plane eſt, quam quod hodie dicitur *Oſtenſorium*, ſeu *Sphæra*, olim vero *Monſtrantia*, quodque S. Carolus in Concilio Provinciali Mediolanenſi IV. Capite inſcripto, *Quæ ad Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum pertinent*, ita deſcribit: *Tabernaculum autem, quod agendis Proceſſionibus, vel exponendæ Sacræ Hoſtiæ uſui eſt, pellucido vitro, vel chriſtallo undique circumdatum ſit, lunulamque forma Inſtructionibus Supellectilis Eccleſiaſticæ præſcripta hujuſmodi habeat, ut aperiri commode poſſit, & fragmenta colligi, ſi quæ forte ibi relicta ſunt; ipſa autem lunula ſaltem cum ſuppoſito parvulo ſcuto ex argento conſtet*. Loquitur hic Sanctus Carolus de Tabernaculi forma ad uſum exponendæ, geſtandæque in Sacris Proceſſionibus Euchariſtiæ, quod ſuo ævo in uſu erat, conſtructum ad modum Turris, quale eſt illud, quod depictum cernitur in Imagine S. Claræ Virginis in actu fugandi Saracenos, & non obſcure in hoc noſtro §. ſignificatur, ubi ait Tabernaculum ipſum vitro, ſeu chriſtallo, ita circumſeptum eſſe debere, ut Sacra Hoſtia in eo poſita *exterius adorantibus appareat*, ab omni ſcilicet ejus parte, a fronte, a tergo, & a lateribus. Sed audiamus iterum S. Carolum, qui in Actis Eccleſiæ Mediolanenſis, Parte IV. Lib. II. Inſtructionum fabricæ, & ſupellectilis Eccleſiaſticæ, Tabernaculum ipſum parvulum Sanctiſſimæ Euchariſtiæ deſcribit his plane verbis.

III. Tabernaculum parvulum Sanctiſſimæ Euchariſtiæ ſit ex auro, aut argento puro puto, eoque certis locis inaurato, aut ſaltem ex aurichalco conſtare debet, quod auri puri ſpecie bene integatur. Forma rotunda ſit, & altitudine cubitali, aut majori, minorive, pro Tabernaculi magni ratione, amplitudine, quæ Hoſtiam magnam commode capiat. Diſtingui debet certis ſpatiis inter columellas interjectis, quæ columellæ ornate ſabrefactæ, non impares, ne Sacræ Hoſtiæ proſpectum a latere impari impendiant, ſed pares, nempe quatuor, aut ſex, aut octo eſſe poſſunt, quæ ſi octo binæ collocentur. A ſumma parte columellarum exiſtere debet ornatus e zophoro corinthio, quod opus *fregio* vocant, & coronicibus conſtans, ita ut in eo Tabernaculo faſtigium ſemiſphærale, aut pyramidale nitatur, adjunctis in ima parte faſtigii duabus fibulis, ſive uncis, quibus faſtigium cum zophoro connectatur, affixa in ſummo parvula Cruce quadrata, aut Imagine Chriſti Domini crucifixi, vel reſurgentis. Pes, quo Tabernaculum hujuſmodi ſuſtentatur in orbem latiuſcule ductus, forma ſexangula, vel octangula ſit, quo firmius, & decentius hæreat. Nodus in medio decore recteque ornatus nihil vel minimum eminens habeat, quo, dum capitur, incommode capiatur, aut digiti quidquam lædantur. A parte inferiori Tabernaculi lamina orbicularis omnino argentea, aut inaurata pro illius magnitudine eſſe debet, quæ ſenſim a lateribus, indeque circum in labiis eminens, fundum conſtituat, atque hujuſmodi, ut, cum uſuvenerit, amoveri queat. In cujus laminæ, fundive ſuperiori parte, media affigi debet parvula lunula aurea, vel ſaltem argentea inaurata duplex, quæ brevi, tenuique ſuffulcimento ſuſtentata, a fundo paululum extet; tantulo præterea ſpatio diviſa, quantulum Sacræ Hoſtiæ craſſitudo capit; & item fabrili opere confecta, ut una alteri in ſuſtentaculo firmiter, apteque inſerta, aliquando disjungi poſſit, quo accuratius, ſiquæ fragmenta Hoſtiæ Sacræ in parvulo illius medio ſpatio remanſerint, colligantur. A parte autem inferiori lamina hæc parvulo, tenuique tubo tranſverſali conſtet, per quem ſpinula argentea ducta, eam laminam firmiter cum Tabernaculo plane connectat. Tabernaculo ita conſtructo, Vas forma orbiculari illius magnitudini apte conveniens, a ſumma parte clauſum, & ſolidum, ab ima vero apertum, e chriſtallo, aut e vitro pellucido pretioſiori apparari debet, quod intra ipſas Tabernaculi columellas inſeratur, unde Sacræ Hoſtiæ proſpectus eſſe poſſit.

IV. Hactenus S. Carolus de Tabernaculi parvi forma ad uſum exponendæ, geſtandæve in Proceſſione Sacræ Euchariſtiæ, cujus tamen forma communiter immutata eſt in Sphæræ formam cum ſuis radiis ad ſimilitudinem Solis, ſeu Stellæ, pedi oblongo innixæ, ad inſtar illius, quo cuppa Calicis ſuſtentatur, habentiſque in ejus ſummitate Crucem parvulam prominentem. Quamobrem mirum videri debet, quod noſtrum hoc Rituale Romanum juſſu Pauli Papæ V. editum, noviſſime vero juſſu regnantis Pontificis BENEDICTI XIV. editum non modo, ſed & auctum, vocem Tabernaculi uſurpavit, & non potius Sphæræ, ſeu Oſtenſorii, quo forma illius recentior, & ubique recepta exprimitur. Porro decet quammaxime, ut quatenus fieri poſſit, Sphæra ipſa, ſive Oſtenſorium, ſaltem in gyro Sacram Hoſtiam excipiente, ex argento conficiatur; & licet in Eccleſiis pauperioribus ex ære, vel ex aurichalco inaurato toleretur, lunula tamen interior, quæ Sacram in ſe recipit Hoſtiam, ac firmat, eſſe omnino ex auro, vel ex argento inaurato debet. Chriſtallus autem ab utraque parte Oſtenſorii poſita, eſſe nitida debet, ac diaphana, lævigata, & in nulla ſui parte fracta, vel rimata. Hoſtiam tandem ita locari in eo opus eſt, ut Crux in ea præſignata videri a Fidelibus queat, quod animadvertere debet Diaconus, dum accepto Oſtenſorio, illud tradit Sacerdoti poſt Miſſam genuflexo ad portandum in Proceſſione, ut tradit Gavantus in Rubricas Miſſalis, Parte IV. Tit. XII. num. 4.

V. Rurſus ex noſtro §. & ut ad ipſum notavit Barruſaldus num. 32. *dum Miſſa perficitur, velari debet Oſtenſorium, in quo ſit Hoſtia cum velo albo, quod præſtari poterit a velo, quo Ca-*

lix

lix operitur; ſitque, ut dum reliqua Miſſæ peragantur, non appareat indebite Sacramentum collocatum extra Baldacbinum, & cum Calice vicino, adeo ut nondum primum locum habere poſſit, quemadmodum habere debet in Proceſſione. Sed ut praxim hujus actionis diſtinctius, luculentiuſque explicemus, deſcribendum hoc loco ducimus, quod eam in rem tradit Bauldryus in Manuali Sacrarum Cæremoniarum, Parte IV. Cap. XVI. Articulo III. num. I. & II. *Poſt ſumptionem*, inquit, *pretioſi Sanguinis, defertur prædictum Oſtenſorium cum velo, quo tegitur, a Cæremoniario, vel Subdiacono per gradus laterales Epiſtolæ, facta debita genuflexione in receſſu, & acceſſu.* Et mox: *Tum Diaconus, qui ſtabit ad Librum, accedit ad dextram Celebrantis cum genuflexionibus ſolitis, recedente Subdiacono cum eiſdem genuflexionibus ad latus Evangelii, tunc ſtat ad Librum, ibique ipſe Diaconus Calicem Celebrantis collocat verſus cornu Evangelii ſuper Corporale, & Palla tegit illud, tum Oſtenſorium detectum aperit, ac ſtatim Celebrans, facta genuflexione, propria manu dextera adaptet Sacram Hoſtiam in prædicta lunula, quæ eſt in medio prædicti Oſtenſorii, adjuvante eodem Diacono, qui illud ſtatim claudit, in medio Corporalis collocat reverenter, & velo ſuo cooperit. Poſtea tam Celebrans, quam Miniſtri genuflectunt.* Atque hæc ſunt, quæ deſcribenda cenſuimus ad explicanda ea noſtri §. verba, quibus dicitur, ut immiſſa in Oſtenſorium Sacra Hoſtia, illud *velo operiatur, donec auferatur ab Altari*, ut ſcilicet in Proceſſione geſtetur.

VI. Exponenda ſunt denique poſtrema ejuſdem noſtri §. verba: *Peracto autem Sacrificio*, inquit, *& Proceſſione jam inchoata, ordine, quo jam ſupra dictum eſt in Litaniis Majoribus, Sacerdos Pluviali albo indutus, ter incenſet Sacramentum genuflexus.* Qui ritus a Celebrante ſervandus ſit, ubi peracto Sacrificio, delaturus eſt in Proceſſione Venerabile Sacramentum, exponit inter alios Bauldryus loco citato, num. V. & ſeqq. Ergo, finita Miſſa, ipſe Celebrans, & non alius, niſi ſit Epiſcopus proprius, qui velit Sanctiſſimum Sacramentum deferre, uti jam diximus in Commentariis ad Cæremoniale Epiſcoporum, per gradus laterales ſe retrahit ad cornu Epiſtolæ, & Miniſtri Sacri cum eo, factis debitis genuflexionibus in medio ſuper ſuppedaneum Altaris, ibique in plano deponit Planetam, & capit Pluviale albi coloris, qui ex Rubricis Miſſalis huic Solemnitati congruit, adjuvantibus Miniſtris Sacris, qui etiam Manipulos ſuos deponunt; Celebrans enim non debet eſſe paratus Planeta in hac Proceſſione. Tum per planum inter Miniſtros Sacros elevantes Pluviale ejus, accedit ad medium Altaris, ubi cum eis in plana terra utrumque genu flectit, & ſe profunde inclinat ante, & poſt. Tum ſurgit, aſcenditque ad ſecundum gradum, ubi aliquantulum orat cum ſuis Miniſtris. Interim ordinatur Proceſſio, factaque oratione, ſurgit Celebrans, imponit de more thus in duo thuribula, & cum primo genuflexus incenſat Sanctiſſimum Sacramentum, jam prius a Diacono diſcoopertum velo, quo fuerat obtectum. Ex Gavanto in Rubricas Miſſalis, Parte IV. Tit. XII. num. 3. *poteſt cantari interim, dum incenſatur*, O ſacrum Convivium, *vel*, Tantum ergo, *ut in Inſtructione Romæ edita pro Oratione quadraginta Horarum dicitur.*

§. III.

Deinde Diaconus oblongum, ac decens velum circumponit ſcapulis Sacerdotis, qui parte veli ante pectus pendente, utraque manu cooperta Oſtenſorium, ſeu Tabernaculum ſibi porrectum reverenter ſuſcipit in ſupremo Altaris gradu, mox ad Altare aſcendit, & Sacramentum ante faciem tenens, vertit ſe ad populum, inde deſcendit ſub Umbellam, comitantibus Miniſtris, & duo Acolythi, vel Clerici, cum thuribulis effumantibus præcedunt.

COMMENTARIUS.

I. INcenſato Sacramento, *Diaconus*, inquit hic noſter §. *oblongum, ac decens velum, circumponit ſcapulis Sacerdotis.* Supponit hic noſter §. quod Subdiaconus, qui ſolemni Miſſæ Celebranti in Altari inſervivit, deferat in Proceſſione Crucem, ideoque Diaconum ait oblongum, ac decens velum circumponere ſcapulis Sacerdotis. Tradit quidem Gavantus in Rubricas Miſſalis, Parte IV. Tit. XII. num. 5. congruere quidem, ut qui in hac Proceſſione Crucem defert, *veſte Subdiaconali ſit indutus, & procedat medius inter Acolythos cum candelabris cereis accenſis*; & conſequenter, non ille Subdiaconus, qui Celebranti miniſtravit, qui ſane a ſiniſtris Sacerdotis Sacramentum geſtantis debet procedere, Diacono a dextris ſtante. Servanda itaque eſt praxis inſignium Baſilicarum Urbis, quam etiam communiter docent, qui ritum hujus Proceſſionis exponunt, eſtque hujuſmodi. Incenſato Sanctiſſimo Sacramento, Diaconus reddit thuribulum primo Thuriferario, qui cum debita genuflexione vadit ad cornu Evangelii in plano, ſicut jam prius ſecundus ſe receperat ad cornu Epiſtolæ. Diaconus vero accedit ad Altare, ubi, facta genuflexione, capit Oſtenſorium, & interim Subdiaconus imponit velum, adjuvante Cæremoniario, humeris Celebrantis, & firmat. Ipſe vero Diaconus tradit Oſtenſorium Celebranti genuflexo in ſupremo Altaris gradu, ut ait hic noſter §. qui illud capit dextera nuda per nodum, ſiniſtra vero per pedem, ita ut Imago Chriſti, quæ eſt in Hoſtia, reſpiciat illos, qui ante in Proceſſione incedunt, quo facto, manus Celebrantis tegit extremitatibus veli oblongi, ita ut nullo modo appareant, ſed dumtaxat Sacramentum pateat in Sphæra, ac radiis. Tum ipſe Celebrans ſurgit, &, ut ait §. *mox ad Altare aſcendit, & Sacramentum ante faciem tenens, vertit ſe ad populum, inde deſcendit ſub Umbellam, comitantibus Miniſtris, & duo Acolythi, vel Clerici cum thuribulis effumantibus præcedunt.*

II. Sed operæ pretium eſt, ut recitata poſtrema hæc noſtri §. verba paulo fuſius, luculen-

tiuſque enarremus. Umbella, de qua §.loquitur, eſt parvum baldachinum, forma rotunda, cum ſuis laciniis, vel ſericis, vel aureis, argenteiſve circa eam pendentibus unn haſtili ſuſtentata; de eaque loquitur ipſe §.apertis verbis, non de Baldachino, quod difficile, & cum magno incommodo, necnon cum aliqua deformitate ad Altare accedere poteſt, ut Sacerdotem tegat ab eo cum Sanctiſſimo Sacramento deſcendentem. Ergo, ut recte notat ad hunc §. Barrufaldus num. 37. in ſubſidium prompta eſſe debet per totum ſpatium, qund intereſt ab Altari uſque ad Presbyterium, nbi ſolet Baldachinum adeſſe, ne Sacramentum abſque honore parvi illius baldachini, quod eſt Umbella, licet per breve ſpatium, geſtetur. Debere hanc Umbellam, ſicnt & Baldachinum eſſe ſericum ſaltem, albique coloris, cum ſuis laciniis aureis, argenteiſve, ſeu ſaltem ſericis circa eam pendentibus, dncet inter alios Gavantus, Parte v. *De menſuris propriis ſacræ ſupellectilis*, verbo, *Umbella*.

III. Quamquam vero in hoc noſtro §. ac in toto præſenti Capite, qnod eſt de Proceſſinne in Feſto Sanctiſſimi Corporis Chriſti, nulla fiat Baldachini mentio, adhibendum eſt illud tamen, qnia, uti dictum eſt, Umbella in ſubſidium haberi debet, nou vero ad nſum totius Proceſſionis. Eſſe autem antiquum ritum, nt ad tanti Sacramenti venerationem, Celebrans, qui illud in Proceſſione defert, incedat ſub Baldachino, qnod ſex, aut octo baculis oblongis alligatum, a totidem viris nobilioribus loci, præſertim vero ex Magiſtratu geſtari ſolet, jam dixi in recitatis ad Cæremoniale Epiſcoporum Commentariis. Attendendam dico hac in re, ſicut & in aliis multis, longam probatamque locorum conſuetudinem, & propriorum Epiſcoporum Conſtitntiones, quæ freqnenter in Synodis ad evitandas contentiones, & ſcaudala editæ leguntur, Certe, ut Epiſcopus in Diœceſana Synodo pro ſua prudentia conſtitutiouem edat de Baldachini baculis a Clericis deferendis, ad eas coutentiones vitandas, ſtatuit Concilium Provinciale XII.Beneventanum ſub Maximiliano de Palumbaria anno MDXCIX,celebratum, Titnlo LI, Capite II. his verbis: *Siquando in Proceſſione Sanctiſſimi Corporis Chriſti ambitioſorum hominum devotionis ſpeciem præſeferentium, ſuper delatione baculorum Umbellæ altercatio oriretur, Epiſcopi in Diœceſanis Synodis pro eorum prudentia, ad tollendas diſſidii cauſas, & evitanda ſcandala, ut per Clericos deferantur, provideant*. Recte ait, *pro eorum prudentia*, non enim puto, licitum eſſe Epiſcopis eam prærogativam, ſi in ejus poſſeſſione ſint Magiſtratus, nobilioreſve locorum, eiſdem tollere, & aliis ad ſuum ipſorum arbitrium concedere; ſe enim, ſuamque dignitatem, ac juriſdictionem litibus longis, altercationibuſque expnnerent.

IV. Qund ait demum hic noſter §. ut in hac Proceſſione duo Acolythi, vel Clerici *cum thuribulis effumigantibus præcedant*, id ideo edicit, ut incedentes ante Baldachinum, Sacramentum incenſent. Qnod, ut obſervat Gavantus, Sectione IV. Tit. VIII. num. 9. littera Q. duobus modis fieri poteſt; primo, ſi Acolythi alternatim incenſent, ductis thuribulis, ut fit in incenſatione perſonarum; ſecundo, ſi hinc inde ante procedant, moventibus manibus dextris thuribula de eiſdem pendentia, atque ſumantia, quaſi ſternendo viam Sacramento cum odore incenſi, qui modus videtnr magis uſitatus, & majorem connntat reverentiam erga Sacramentum. Convenire etiam, ut nnus ex Clericis, ſi fieri poteſt, cum iis incedat cum navicula, ut miniſtret incenſum utrique, qnando opus ſit, monet inter alios Bauldryus in Manuali Sacrarum Cæremoniarum, Parte IV. Cap. XVI, Articulo II. n. XV.

§. IV.

Omnes procedunt nudo capite, accenſos cereos geſtantes, & ſequentes Hymnos pro longitudine Proceſſionis devote concinentes. Dum vero Sacerdos diſcedit ab Altari, Clerus, vel Sacerdos, cantare incipit ſequentem Hymnum; *Pange lingua glorioſi Corporis myſterium &c.*

COMMENTARIUS.

I. Nulla de Baldachino hic mentio, quod alias in hac Proceſſione adhibendum eſt, uti jam diximus in Commentario ſuperiori, & in illis, qnibus & Cæremoniale Epiſcoporum, & Cæremoniale Sanctæ Romanæ Eccleſiæ illuſtravimus, ubi de hac Proceſſione tractant. His itaque hoc loco omiſſis, ex præſcripto præſentis §. *Omnes præcedunt nudo capite, accenſos cereos geſtantes*. Si nudo capite, jam nnn licet biretum Clericale, vel pileolum in eo tenere, ſed illud manu cereo non impedita geſtare debent, nec valetudo quempiam excuſare poteſt, ut decidit Sacra Rituum Cougregatio die XIII. Auguſti anno MDCXCV. & XXI. Jannarii MDCXCVI. apud Sarnellum Tomo IV. Epiſtolarum Eccleſiaſticarum, Epiſtola XXVI. num. 4. Quamvis enim Summus Pontifex reſervatam habeat facnltatem concedendi pileolum in Miſſæ celebratione, ut declaravit Sacra Cardinalium Congregatio negotiis Epiſcoporum, & Regularium præpoſita die II. Januarii MDCXC. & die XVII, ejuſdem menſis MDCXCV, itemque Sacra Rituum Congregatio die XXXI, Januarii, & XXIV, Aprilis MDCXXVI, apud Gavantum in Rubricas Miſſalis, Parte II, Tit. II. num. 2, & apud Corſettum in Additionibus num, 26. nihilominus ille, cui facultas iſta conceditur, nnn poteſt uti pileolo, neque in ſolemni Miſſa, neque in privata, a Præfatione uſque ad peractam communionem, teſte Pyrro Corrado in Praxi Diſpenſatinnum, Lib, III. Cap, VI. num. 31. Qnod & ampliari poteſt in hac Proceſſione, in qua Sacratiſſima Euchariſtia Fidelium venerationi expoſita, atque patens circumgeſtatur, uti recte advertit ad hunc noſtrum §. Barrufaldus,

II. Sed non opus eſt Auctorum teſtimonia congerere, cum & Rituales Codices paſſim, ac Synodi eum ritum incedendi in hac Proceſſione

nudo,

nudo, ſive *aperto*, vel *detecto capite*, præſcribant. *Omnes procedunt nudo capite*, ait hic noſter §. eique conſentiunt Cæremonialia allata a laudato Sarnello citato loco, Epiſtola xxv. num. 5. & ſeq. atque inter alia Concilium Mediolanenſe IV. Capite inſcripto, *Quæ ad Sanctiſſimum Eucbariſtiæ Sacramentum pertinent*, ubi Sanctus Carolus agens de Proceſſione in Feſto Corporis Chriſti, & in aliis, in quibus Sanctiſſimum Sacramentum defertur, ita plane ſtatuit: *Canonici ſinguli, & qui Dignitates obtinent, cum Proceſſiones publicas, illam præſertim ſolemnem, quæ in Celebritate ſacri diei Corporis Domini agitur, atque alias item in portando Sanctiſſimo Sacramento ſingulis menſibus conſtitutas obeunt, intortitium accenſum in manibus capite aperto ferant*. Idem ſtatutum lego in aliis Synodis, ac præſertim in Provinciali XII. Beneventana ſub Maximiliano de Palombaria anno MDXCIX. celebrata, Titulo LI. Cap. I. quod eſt de Proceſſione Sanctiſſimi Corporis Chriſti: *Canonici*, inquit, *& reliqui ex Clero aſſociantes Sanctiſſimum Corpus, intorticiam accenſum capite aperto in manibus ferant*. Quam tenax ſit hujus diſciplinæ, atque ſervatrix Romana Apoſtolica Sedes, patet ex variis Sacrarum Congregationum Decretis, ac ex illo præſertim Sacræ Rituum Congregationis, quæ in una Mediolanenſi conſulta, *Pileoli uſus nn liceat in Proceſſione Sanctiſſimi Sacramenti*, die XXVII. Auguſti anni MDCLIV. ita reſcripſit: *Nullum detur Reſponſum*, uti videre eſt apud ipſum Sarnellum in citata Epiſtola xxv. num. II.

III. His accedunt varia Summorum Pontificum exempla, omniumque celeberrimum eſt illud S. Pii Papæ V. qui in iſta Sanctiſſimi Corporis Chriſti Proceſſione, ut ait in ejus Vita Gabutius, Lib. VI. Cap. III. ad finem, *ſingulari humilitate, ac reverentia, aperto capite, pedibus incedens, præter morem aliorum Pontificum, qui alioqui recte pro ſua dignitate Sella geſtari conſuevere, Sacroſanctum illud Sacramentum Pius circumferebat*. Nec omittendum, quod citato loco idem Auctor refert, nempe hæreticum quemdam ex Anglia virum primarium, qui animi gratia Romam venerat, ſacroſque ritus, ac piorum cæremonias tacitus irridebat, ubi magna, quæ increſcebat in die, Pii religionis, ac ſanctitatis percitus fama, prædictæ Proceſſioni interfuit, tantam admiratum religionem, ad Deum rite colendum ſe ſe convertiſſe; nec multo poſt ad Pii pedes provolutum delictorum ſuorum veniam poſtolaſſe, atque illa demum Catholico ritu confeſſum in Sanctæ Matris Eccleſiæ gremium rediiſſe. Porro, ut ſcribit Surius in Commentario brevi rerum in Orbe geſtarum ad annum MDLXVI. qui fuit primus Pontificatus Pii, *in Feſto Sacroſanctæ Eucbariſtiæ, licet fractis eſſet viribus, & medicorum opera uteretur, attamen vere Pius Pontifex, non Sella pro more geſtatus, nec Corona Pontificia ornatus, ſed cum maxima populi ædificatione pedibus ingrediens, illud præſtantiſſimum Corporis Chriſti voluit circumferre Sacramentum*.

IV. Pium V. Ordinis Prædicatorum Alumnum imitatus eſt noſtro hoc ævo alius ex eodem Ordine Pontifex Maximus Benedictus XIII. quem, licet ſenio eſſet confectus, ac omnino calvus, meis oculis vidi pedibus incedentem, non Pontificia ſella vectum, ac nudo capite Venerabile Sacramentum in hac Proceſſione deferre conſueviſſe; itemque in aliis id genus Proceſſionibus, nudo prorſus capite, ac cereum accenſum manu tenentem Sanctiſſimum Sacramentum ſequi. Id ipſum teſtatur Sarnellus in citata Epiſtola xxv. num. 17. de Clemente Papa XI. quem ait exemplari pietate Proceſſionibus interfuiſſe, quæ peragi ſolent in Octava Feſti Corporis Domini circum circa ambitum Baſilicæ S. Petri, cum intorticio in manu, *& capite penitus aperto, & denudato*, quamvis anno MDCCV. ventus valde frigidus eſſet, atque moleſtus. Addit, interfuiſſe iſtius anni Proceſſioni omnes S. R. E. Cardinales, Epiſcopos, alioſque permultos, aperto quoque capite, & denudato, & tamen nullum prorſus ob eam reverentiam auguſtiſſimo Sacramento exhibitam interiiſſe. Quibus tacite quoſdam ſui, noſtrique ævi Homines ſuggillat, qui adeo ſunt delicatuli, ut vitæ periculum ſubire metuant, ſi capite aperto incedant in hujuſmodi Proceſſionibus, vel Divinis Officiis, quæ coram Venerabili Sacramento expoſito celebrantur, aſſiſtant. Quod quidem contra illud Apoſtoli fit, qui in Epiſtola I. ad Corinthios, Cap. XI. ait: *Omnis vir orans velato capite, deturpat caput ſuum*, ideſt, injuria Chriſtum afficit; paulo enim ante dixerat: *Caput viri Chriſtus*. Hinc quod Bulgari cum ligatura lintei, quam in capite geſtabant, Eccleſiam intrarent, hocce Apoſtoli oraculo uſus Nicolaus Papa I. in Reſponſis ad eorum Conſulta, ita eum abuſum, Cap. LXVI. improbavit: *Nam ſæpe memoratus, ac ſemper memorandus Apoſtolus Paulus ait*: Omnis vir orans, aut prophetans velato capite, deturpat caput ſuum. *Et iterum*: Vir quidem non debet velare caput, quoniam imago, & gloria eſt Dei. *Quod enim de velamine dici, etiam ligaturæ volumine debet, credimus obſervari*.

V. Longum eſſet Patrum teſtimonia congerere, eorumque argumenta referre, quibus probatur, debere orationem peragi nudo, & aperto capite, ſed lubet ad arguendos magis, magiſque delicatulos noſtri hujus ſæculi laicos æque, ac Sacros Homines, exemplis Romanorum Pontificum ſuperius memoratis, alia Imperatorum, ac Regum adjungere, qui nudo & ipſi capite Sacris Proceſſionibus, quæ cum delatione Sanctiſſimi Sacramenti celebrantur, intereſſe voluerunt. Teſtatur id quidem de Carolo V. Imperatore Surius in citato Commentario ad annum MDXXX. ſic inquiens: *At vero Cæſar, licet jam meridies appeteret, cum reliquis Principibus, quorum illic magnus erat numerus, cum Hiſpanis quoque, & Belgicæ Proceribus, illi Proceſſioni cum quadam eximia in Deum pietate, & haud vulgari ſplendore interfuit. Eucbariſtiam geſtabat Cardinalis Moguntinus, a dextris Rege Ferdinando, a ſiniſtris Joachimo Brandeburgico Principe eum deducentibus. Ante Eucbariſtiam præcedebant Principes ſæculares, itemque Clerus cum aliis permultis. Poſt eam ſequebatur Carolus Imperator nudo ſemper capite, tametſi ſol eſſet ardentiſſimus, in manu ferens quadrifidam facem ardentem; quod idem voluit fieri a cunctis Proceribus, & Principibus*. Aliud ejuſdem Imperatoris exemplum refert inter alios Campius in Hiſtoria Cremonenſi Lib. II. & ex eo Barruſaldus ad hunc noſtrum §. num. 53. his verbis: *Proſequebatur Auguſtus Auguſtiſſimum Sacramentum Proceſſionaliter delatum; cumque ſol radiis ſatis acutis caput ejus verberaret, adfuit*

ſamiliaris, qui umbellam explicando, & elevando, caput Imperatoris a nimio æſtu defendere ſtudebat. Cui Cæſar illico, tantam irreverentiam indignatus, Aufer iſtam hinc, *ſerio dixit*; Dominum Dominantium ſequor, ſol illi ſervienti non nocet. *Quam reſponſionem*, opportune ſubdit memoratus Auctor, *cordi hærentem cuperem tot, tantiſque noſtri ſæculi delicatis viris, qui dummodo propriæ commoditati faveant, irreverentias enormiſſimas committere non erubeſcunt.*

VI. Carolo V. Imperatori adjungimus Chriſtianiſſimum Galliæ Regem Franciſcum I. de cujus obſequio, & cultu erga Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum idem Surius ad an. MDXXXIV. ſcribit, quod, qoum hoc anno Pariſiis, in ipſa Aula Regia, atque aliis ejus Urbis, & Regni locis ſcripta quædam affixa fuiſſent Zuingliani dogmatis, qoibus tunc Sacratiſſima Euchariſtia indignis contomeliis lacerabatur, *ea res Franciſcum Regem vehementiſſime commovit, indictaque publica Proceſſione, in qua ipſe aperto capite pedes inceſſit, ardentem geſtans facem, ſequente eum Regina Leonora, Regiiſque liberis, & Aulæ Proceribus, omnique populo, ſcelus hoc expiare conatus eſt; ac deinde a meridie graviſſima oratione ad ejus teterrimæ hæreſis extirpationem omnes hortatus eſt, aitque palam, ſe ipſum quoque brachium ſuum exciſurum, ſi ea peſte infectum ſciret.* Franciſci I. exemplum, ut alios Chriſtianiſſimos Galliæ Reges prætercam, ſequutus eſt quidem immortalis memoriæ Rex Ludovicus XIV. qui in hujuſmodi Proceſſiooibus, una cum Regii ſanguinis Principibus, ſingulari modeſtia, atque humilitate, intorticium manu accenſum, ac diſcooperto capite locedere ſolitus fuit, ut tradit Sarnellus citato loco, num. 21. qui etiam ſequenti mox numero affirmat, Veoetiarum Ducem, una cum Senatoribus in ſolemni Proceſſione Corporis Chriſti, quæ fit per plateam S. Marci, pedes incedere ſolitum fuiſſe abſque ullo capitis integumento.

VII. Præteriri tandem hoc loco non debet ioſignis erga Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum Auſtriacorum Principum pietas, quæ ſummopere in Rodulpho I. Imperatore eluxit, de quo incognitus Auctor Ordinis Fratrum Minorum apud Nicolaum Serarium in Moguntinæ Eccleſiæ Hiſtoria ſic habet: *Rodulphus Comes in Haſparg juxta Brug in Hergow, Vir timens Deum, die quodam, optimo ſedens equo, trans campum equitans cum quodam ſervo, Sacerdotem quemdam Sacramentum Euchariſtiæ ad infirmam portantem, præcedente miniſtro, obvium habuit. Cui Comes ait*: Cur, booe Domine, tam digna ſarcina onerate, aſperum, & lubricum iter oon equitatis? *Et ille inquit*: Non habeo præbendam valoris tanti, ut poſſim equum comparare. *Et Comes*; Accipite hunc meum equum, & eo deinceps pro Dei honore utamini. *Compunctus in hoc facto ſocius itineris, & ipſe ſuum caballum dedit Sacerdotis Miniſtro. Cumque veniſſent ad quamdam incluſam, cui Deus hæc revelaverat, inter alia audierunt ab ea*: Domine Rodulphe, vos hodie honoraſtis Deum in equo, ecce Deus largus remunerator infra triginta annos vos honorabit, & ad magnum honorem aſcendetis. *Factus eſt enim poſtea Imperator poſt viginti duos annos*, Hoc ipſum referunt Chronicon Domus Auſtriacæ, & Chronicon Helveticorum. Rodulphus Imperium accepit MCCLXXIII. novem annis poſt inſtitutum Feſtum Sanctiſſimi Corporis Chriſti, qnod deinde zeloſiſſime promovit per omnem Germaniam, & ipſe, & ejos Succeſſores, uti notavit Chriſtianus Lupos in Diſſertatione, *De Sacris Proceſſionibus, in quibus circumfertur Sacroſanctum Euchariſtiæ Sacramentum*, Cap. IV. in fine.

VIII. Quanta fuerit poſt Rodolphum nepotum ejus erga Venerabile Sacramentum devotio atque reverentia, permultis argumentis probari poſſet. Sed ut iis utamur, quæ ad noſtram rem faciunt, Philippus II. Hiſpaniarum Rex, Caroli V. Imperatoris, de quo ſupra diximus, filius jam ſemper ſolitus fuit in hac Proceſſione nudo capite accenſum cereum manu geſtans incedere, cumque aliquando rogatus fuiſſet, ut caput tegeret, ne ei ſol noceret, reſpondit: *Hodie ſol non urit*. Inſigne quoque fuit Ferdinandi II. Imperatoris exemplum, quem ajunt ſolitum & ipſum fuiſſe per Octavam Sanctiſſimi Corporis Chriſti Euchariſticas Proceſſiones proſequi, pedes incedentem, manu cereum accenſum portantem, diſcooperto ſemper capite, *ſola florea redimitum corolla*; & quod mirum videri debet, com aliquando brachium infirmum teneret, moneretarque iccirco a ſuis, ut domi ſe contineret, ab ipſis tamen Supplicationibus abſtinere noluit, reſpondens, ſanam ſibi alteram manum reſtare, cum qoa Deo obſequi poterat, ac inſervire. Docet hæc quidem Sarnellus in prædicta Epiſtola, num. 18. ex quo etiam docemur in ſequenti nom. 19. Leopoldum I. inclytæ memoriæ Imperatorem ſimili rito Proceſſionibos iſtis interfuiſſe, capite aperto, & cum intorticio accenſo, quod manu tenebat, procedentem; itemque in Paraſceve aperto pariter capite, ac Roſariom, quod manu geſtabat, recitantem incedere conſueviſſe ad viſitanda Sacella, in quibus ex antiquo ritu Chriſti Domini Corpus in Arca ſolet includi mane Feria V. in Cœna Domini, quæ quidem Sacella, communi vocabulo *Sepulchra* appellant.

IX. Ex memoratis huc uſque exemplis addiſcimos, qoanta ſint digni reprehenſione permulti Sacri Homines imaginario capitis morbo affecti, qui nec pileolo contenti, fortaſſe, ut juniores, venuſtioreſque videantur, coma fictitia, externoque capillamento intorto, ac cyprio, ut ajunt, pulviſculo exornant, illudque adhibere noo erubeſcunt etiam dum Miſſam celebrant, & dum Euchariſticis Supplicationibus interſunt, Sane Benedictus XIII. ſanctæ, & inclytæ memoriæ Pontifex Maximus illud diſtricte Clericis vetuit in Concilio Romaoo anno ſalutis MDCCXXV. cui ſubſcripſere S. R. E. Cardinales, & permulti Epiſcopi, Tit. XVI. Cap. III. ſic inter alia inquiens: *Quique inſuper ignominiam ſæcularis habitus, & comas capitum pro Chriſti amore depoſuerunt, veſte, ac tonſura, Clericis congruente ſemper utantur, Comamque fictitiam, vulgo*, Perucca, *aut*, Cerchietti, *nunquam adhibeant.* Si nunquam, jam Clericis prohibetur omnino, & ſemper, tam in Divinis Officiis, quam extra illa, uſus hujuſmodi capillamentorum, ad mentem Edicti jam prius in Urbe emanati die XX. Decembris anni MDCCXXIV. quod legere eſt in Appendice ejuſdem Concilii, num. XVIII. Varias adverſus eum abuſum, qui potiſſimum invaluit initio hujus Sæculi, Conſtitutiones, & argomenta, legere eſt apud eruditiſſimum Joannem Thierſium in Libro, quem contra eundem abu-

ſum

ſum ſcripſit, apud Sarnellum in citatis Epiſtulis Eccleſiaſticis, & ut alios omittam, apud Urſayam, Tomo IV. Diſceptationum Eccleſiaſticarum. Nunnulla etiam nus de ea re diximus Tomo I. Commentariurum in Partem I. Rumani Pontificalis, ubi de Tonſura Clericali, & ejus ritibus diſſeruimus. Ridiculum autem illud eſt videre non ſemel Sacerdotes ex infima plebe natos, veſtibus, calceamentiſque laceris indutos, comam fictitiam, cincinnatam, odoratoque pulviſculo adſperſam geſtare non mudo, verum etiam cum eadem Miſſæ Sacrificium celebrare.

X. Fortaſſe duo nobis comarom fictitiarum pruſeſſures objicient, primum nempe, habere ſe male affectum caput, ſecundu, ſe diſpenſationem Pontificiam habere. Ad primum quod attinet, nuu inficiur aliquoa inveniri, qoi ex medicorum conſilio, coma fictitia indigeant, ſed non puto, innumeros pene homines eo remedio indigere, & adeo quidem, ut coma fictitia nequeant abſtinere, quandio interſunt Euchariſticis Supplicationibus, & dum Miſſam celebraot, breviſſimo utplurimum temporis ſpatio, &, ut non pauci ſolent, quadrante horæ longe minori. Certe cum permulti Clerici initio hujus Sæculi fictam cæſariem deſerrent, & ex iis ooo pauci nobilitate, ac dignitate inſignes, & ſcoio etiam confecti, obi ex prædicto Romani Concilii Decreto coacti fuerunt illam deponere, ac tooſo capite incedere, nullus, quod ſciam, ob eam cauſam periculum vitæ, aut aliquod grave iocommodum ſubiit. Qnod vero diſpenſationem Pontificiam ſpectat, veoeror plane illam, oec addubito, quin ea uti recte quis poſſit, ubi revera ex medicorum conſilio coma fictitia iudigeat, nam alias ipſa Pontificia diſpenſatio prodeſſe ei ſolom poterit in ſoro, ut ajunt ſori, uoo vero io ſoro Poli, ot loquuntur Theologi, ac præſertim Cardinalis Bellarminus in ſua celebri ad nepotem ſuum Epiſcopum Theanenſem Epiſtola.

XI. Porro præfixa in noſtro §. regula, ea eſt, ut *omnes* procedant in iſta Proceſſione Corporis Chriſti, *nudo capite, accenſos cereos geſtantes*. Ut omnes tam Religioſi, quam laici deberent, ſi fieri poſſet, in hac Proceſſione, ſi noo ſuoalia, ſaltem candelas ceræ albæ accenſas manibus portare, ſtatuit quidem Cæremoniale Epiſcoporum, Lib. II. Cap. XXXIII. §. IV. Sed vix puto vile Oppidum inveniri, in quo Clerus Sæcularis, Regulariſque, & laicorum Conſraternitates accenſum cereum io iſta Proceſſione noo geſtent. Qnamobrem ſatis mirari nequeo, cur Romæ Religioſi, qui alias redditibus abundant moltia, Franciſcanis Capucinia, Obſervantibuſque exceptis, in ſolemniſſima Proceſſione Corporis Chriſti, quæ fit in Baſilica Vaticana, geſtante Sacramentum Summo Pontifice, nec ſunalia, nec candelas accenſas manibus ſerant. Id qnod etiam vidi, oec ſine admiratione, in Sæculari Clero, ac io ipſis Baſilicarom Urbis Canonicis ſine accenſis cereis io iſta Supplicatione incedentibus. Vidi equidem innumera fere intorticia deferri a laicis, qui poſt Clerom incedunt, cum forte melius eſſet, ut, laicis ſublatia, intorticia ipſa Fratribus Minoribus Obſervantibus, Capuccioiſque geſtanda concederentor, obligatis cæteris Clericis, Religioſiſque, ot quiſque Cœnobii, Eccleſiæque propriæ impenſis, cereum accenſum geſtaret, Sed & fieri illud etiam poſſet, ut minime laicis ſublatis, obligati eſſent Clerici Regulares, Religioſique Homines ditiores, qui ab hujuſmodi Proceſſionibus immunes ſunt, memoratis Fratribus Minoribus cereus darent. Sed hæc non tam mea opinio eſt, quam virurum piorum, ac doctiorum, qui ferre minime poſſunt, Clerum Sæcularem, Regularemque in hac Proceſſiune ſine cereis incedere. Cæterum nec audeo uſum hunc imprubare, cui ſorte, re bene perpenſa, nullum adhuc potuit remedium opportunum adhiberi.

XII. Decori hujus Proceſſionia, aliarumque Supplicationum, in quibus Sacra Euchariſtia defertur, rite recteque conſulnit ſanctæ memoriæ Benedictus Papa XIII. ubi io Concilio Romano, quod celebravit anno Jubilei MDCCXXV. Tit. XV. Cap. VII. ſtatuit, ut in ſolemnibus Sanctiſſimi Sacramenti Proceſſionibns, præter conſueta lomina, quatuor ſemper laternæ cum caodelia intns accenſis circa Sacerdotem Sacramentum portantem geſtarentur: *Pro conſueta*, inquit, *quæque alias haberi opus fuerit, ſolemni Sanctiſſimi Corporis Chriſti Proceſſione, pluribus quamvis a Cæremoniali Epiſcoporum ſit, qua par eſt, cura omni præcautum, quatenus illa religioſe ſemper, & honorificentiſſime habeatur, luminibus præſertim adbibitis, a Clero, & Populo deferendis; verumtamen, cum quæ deſerri ſolent, lumina aperte geſtentar, eaque non raro vento, aut pluvia improviſo ſuperveniente, extincta omnia remanere videantur; ne idcirco, quod incongruum ſatis eſſet, atque Auguſtiſſimo Domino indecentiſſimum, lumina tunc debita deſiderentur, curent Epiſcopi, & cum eis Sacrarum Cæremoniarum Magiſtri advigilent, ut per quos pertinet, quatuor ſaltem cum ſuis baſtis laternæ, quæ tamen aliis ſint nobiliores, comparentur, & ſuis ſemper cum intus accenſis candelis hinc inde circa Celebrantem, qui Sacramentum geſtat, impoſterum deferantur.* Atque huc facit, qoud nos Tomo I. hujus Operis diximus in Commentariia ad Caput IV. Tituli IV. obi ritum explicuimus deferendæ Sacræ Euchariſtiæ ad infirmos.

XIII. Hymni præſcripti in hoc ooſtro §. ut io Proceſſione Feſti Corporis Chriſti cantentur, ſex ſunt, oempe Hymous, *Pange lingua glorioſi &c.* quem, ut ait idem noſter §. *dum Sacerdos diſcedit ab Altari, Clerus, vel Sacerdos, cantare incipit*. Hymnus, *Sacris ſolemniis juncta ſint gaudia &c.* Hymnus, *Verbum ſupernum prodiens &c.* Hymnus, *Salutis humanæ ſator &c.* Hymnus, *Te Deum laudamus &c.* itemque duo Cantica, *Benedictus Dominus Deus Iſrael &c.* &, *Magnificat anima mea Dominum &c.* Primi tres Hymni compoſiti quidem ſuere a S. Thoma Aquinate una cum toto Officio Corporis Chriſti ut ſupra notavimus, nec eos Urbanus Papa VIII. emendavit, proot allos omues anno MDCXXIX. ſed intactos reliquit. Duo vero poſteriorea expurgati ſuere a ſalſis ſyllabis a laudato Urbano Papa, prædicto anno, & Auctores diverſus habent, ſicut & Hymnus, *Te Deum laudamus*, qui Sanctis Ambroſio, & Auguſtino quidem adſcribitur, ſed tamen diverſum Auctorem habet. Vide quæ de ipſa Urbani correctione ad Hymnos facta diximus Tomo II. Commentariorom ad Cæremoniale Epiſcuporum, Cap. I. io Commentario ad §. XI. Cantica tandem, *Benedictus*, & *Magnificat*, Auctorem habent S. Zachariam patrem S. Joannis Baptiſtæ Precurſoris Chriſti, ac Sanctiſſimam Virginem Deiparam, leguntur-

que

que in Evangelio Lucæ, Cap. 1. Si memorati Hymni, & Cantica minime ſufficiant, juxta opinionem Bauldry in Manuali ſacrarum Cæremoniarum, Parte IV. Cap. XVI. Articulo III. num. XVI. poſſunt alii cantari, ſcilicet, *Pange lingua glorioſi lauream certaminis, &c.* de Paſſione, &, *Luſtra ſex qui jam peregit &c.* & Hymni de Feſto Transfigurationis, qui huic Proceſſioni maxime conveniunt, & Pſalmi Veſperarum, vel, *Quam dilecta tabernacula &c.* aut alii.

XIV. Ita plane tradit Bualdryus, ſed puto equidem, melius fore, ſi Hymni ipſi, & Cantica repetuntur notata in hoc noſtro §. Recte autem illud docet Gavantus Parte IV. Tit. XII. num. 5. Hymnos ipſos, & Cantica a Sacerdote Sacramentum geſtante dici poſſe una cum Miniſtris alternatim ſubmiſſa voce, non autem cantando cum aliis; uti ait Bauldry citato loco num. XVII. niſi forte eſſent pauci admodum Clerici, & neceſſitas maxima ad id cogat. Opportune monendum nunc illud, quod laudati Auctores docent, ac præſertim Gavantus, Sectione IV. Tit. VIII. num. 9. quod quando Proceſſio iſta non fit extra Eccleſiam, convenit, ut Clerus ad primos duos verſus, *Tantum ergo Sacramentum &c.* ex Hymno primo deſumptos, genuflectat converſus ad Sacramentum, exceptis Miniſtris, qui genuflectere non debent. Extra vero Eccleſiam nec etiam Clerus, nam ubi eſt multus Clerus, poſſet alioqui, & male interrumpi Proceſſio. Idem præcipitur in parvo Libello Italice ſcripto cui Titulus Latinitate donatus ita plane inſcriptus eſt: *Regulæ, & Inſtructiones obſervandæ in aſſociatione Sanctiſſimi Viatici juſſu Innocentii Papæ XII. a Cardinali Carpineo publicatæ, anno MDCXCIII.* pag. 176. in fine, ubi prohibetur ea Cleri, vel Populi genuflexio in tali Proceſſione, dum per viam, & extra Eccleſiam cantatur Hymnus, *Pange lingua &c.* ad hoc ut evitentur varia incommoda. Atque hæc ratio etiam militat, ubi in hujuſmodi Proceſſione cantaretur Hymnus, *Te Deum laudamus*, ut neque tunc debeat genuflecti, dum ille cantatur verſiculus, *Te ergo, quæſumus, tuis famulis ſubveni &c.*

XV. Sed ut alia hoc loco explicemus, quæ ad praxim hujus Proceſſionis ſpectant, eodem teſte Bauldry, citato loco, num. XXI. & ſeqq. ac aliis Scriptoribus, continuate, uniformiter, & ſine ulla interruptione incedere omnes debent ita ut non ſiſtant ſe Clerici, ut Sanctiſſimum Sacramentum a Clericis per viam, ut alicubi fieri ſolet, incenſetur, niſi neceſſitas id poſtulet, nec ut tunc temporis Sanctiſſimum Sacramentum expectent. Et, ſi contingat, eos ante Sacramentum tranſire, quod forte defertur in alia Proceſſione, non propterea firmare ſe debent, aut genuflectere. Si item accidat, ut Celebrans per aliquot gradus aſcendat, aut deſcendat, Cæremoniarius, aut alius Albæ extremitates, & veſtis talaris anteriores Sacerdotis Sacramentum geſtantis elevare debet. De circulo, & via procedendi, ſervanda eſt locorum conſuetudo, neque convenit, ut via antiqua omittatur, niſi aliquod adſit impedimentum, quo minus per illam tranſire queat Proceſſio. Mutatio enim viæ, ubi nulla adſit neceſſitas, obnoxia eſſet litibus, atqua altercationibus, quæ omnino ab Eccleſiarum Rectoribus vitari debent, maxime vero in iſta ſolemniſſima Sanctiſſimi Sacramenti Proceſſione. Cæterum generaliter loquendo, habere Epiſcopum facultatem omnem a Jure, determinandi, & mutandi vias, per quas Eccleſiaſticæ Proceſſiones tranſire debeant, præcipue juſta accedente cauſa, & rebus in eodem ſtatu non permanentibus, pluribus probat inter alios Urſaya Tomo IV. Diſceptationum Eccleſiaſticarum, Diſceptatione XVII. per totam.

XVI. Si longior fit Proceſſio, poteſt Sacerdos Sacramentum geſtans in locis, aut Altaribus paratis, ut ſupra, ponere Sanctiſſimum Sacramentum ſuper Corporale prius explicatum juxta receptam probatamque locorum conſuetudinem. Ibi ergo Diaconus genuflectet, Sacramentum accipit, illud ſuper Corporale ponit, miniſtrat incenſum Sacerdoti de more, qui genuflexus illud ter incenſat, Cantoribus, dum ille incenſationem inchoat, & non prius, intonantibus, *Tantum ergo Sacramentum &c.* aut aliud; quo dicto, ſubdunt mox Cantores verſum, *Panem de Cælo &c.* ac deinde Sacerdos dicit Orationem, & alia peragit, ut infra in fine Proceſſionis notata habentur. Sed advertendum hic tamen, minime convenire, ut id fiat paſſim ad ſingula Altaria, vel loca ornata in viis, ſed ſemel tantum, ac iterum arbitrio Sacerdotis, frequentes enim Stationes videntur importunæ, & ſæpe ordinem Proceſſionis pervertunt. Sane in Patria mea, quæ Paula eſt Urbs citerioris Calabriæ, jam fere omnibus nota, ob denominationem, quam ab ea accepit illius Civis S. Franciſcus de Paula Ordinis Minimorum Inſtitutor, inter alia, quæ per vias eriguntur Altaria, duo præcipua ſunt, ac decentiſſime ornata, in quibus Sacramentum exponi ſolet, alterum quidem ab ipſa Civitate erectum, alterum vero a Domino loci juxta Palatium, in quo ſolitus eſt habitare, dum Paulæ moratur. Atque hic eſt ritus, qui in memoratæ Provinciæ Oppidis, locisve, ſervatur, ut ad unum, vel ſummum ad duo per vias Altaria erecta ſe ſiſtat cum Sacramento Sacerdos.

XVII. Dum fit Proceſſio, pulſandæ ſunt quidem Campanæ Eccleſiarum, per quas illa tranſibit, ut in Synodis multis conſtitutum legi, & in multis locis ſervatum vidi, in quibus etiam mos ille obtinuit, ut Eccleſiæ, per quam Proceſſio tranſit, Superior Sæcularis, Regularisve Pluviali indutus, una cum Thuriferario, & aliis Clericis cereos accenſos tenentibus, obviam Sacramento fiat, illudque genuflexus, & profunda capitis inclinatione ante, & poſt, ter incenſet, Clero ſuo, ſi adſit, ad fores Eccleſiæ genuflexo manente, Sacerdote autem, qui Sacramentum defert, ſtante. Sed de hac Proceſſione, ſicut & aliis multis ſtandum eſt probatæ longo uſu locorum conſuetudini, ac propriorum Epiſcoporum Statutis.

§. V.

Peracta Proceſſione, & Sanctiſſimo Sacramento ad Eccleſiam reportato, & ſuper Altari depoſito, omnes Eccleſiaſtici, qui adſunt, hinc inde ordine genuflexi, illud reverenter adorantes, dum Sacerdos de more incenſat, ſequentem Hymni partem conci-

cinant: *Tantum ergo Sacramentum &c.* Poſtea duo Cleeici dicant ℣. *Panem de Cœlo præſtitiſti eis alleluja* . ℟. *Omne delectamentum in ſe habentem* , *alleluja* . Deinde Sacerdos ſtans dicit : *Dominus vobiſcum* . ℟. *Et cum ſpiritu tuo* .

Oremus .

Deus , qui nobis ſub Sacramento mirabili Paſſionis tuæ memoriam reliquiſti ; tribue , quæſumus , ita nos Corporis , & Sanguinis tui ſacra myſteria venerari , ut redemptionis tuæ fructum in nobis jugiter ſentiamus . Qui vivis , & regnas per omnia ſæcula ſæculorum . ℟. *Amen* .

COMMENTARIUS.

I. QUum ritus in reditu Peoceſſionis ad Eccleſiam ſervandus , paece admodum propuſitus ſit in hoc præſenti §. operæ pretium duxi ad pleniorem ejus intelligentiam, ac peaxim, ea primum deſcribere quæ ducuit Gavantus Parte IV. Tit. XII. num.7. his verbis : *In fine Proceſſionis Subdiaconus deponit Crucem in loco decenti , Ceroferarii candelabra in credentia , & cum Clero genuflectunt ; depoſito Sacramento ſuper Altari cum miniſterio Diaconi , ut in Cœna Domini , imponitur a ſtante Celebrante ſine benedictione incenſum in thuribulo , fit incenſatio trina de more , cantante interim Clero genuflexo , ante , & circum Altare ultimos duodecim verſus Hymni* , Pange lingua glorioſi &c. *quibus dictis , cantatur Verſus a duobus Clericis* , Panem de Cœlo &c. *& a Celebrante ſtante , Miniſtriſque genuflexis , & Librum ſuſtinentibus hinc inde , dicitur* , Dominus vobiſcum , *cum Oratione* , Deus qui nobis &c.

II. Sed ut eitum ipſum paulo etiam ſuſius luculentiuſque explicemus , addendum hactenus dictis cenſemus quud notavit intee alios Bauldry in Manuali Sacrarum Cæeemoniarum , Parte IV. Cap. IV. Articulo III. num. XXIX. & ſeq. Iogreſſa itaque Proceſſione in Eccleſiam , Celebrans cum aſcendeeit ad ſecundum gradum Altaeis , deponit Sanctiſſimum Sacramentum ſtans in manus Diaconi genuflexi in plano ſuppedanei in coenu Epiſtolæ , quaſi veetentis renes eidem cornu , atque hic ſurgit , & reverentee illud collocat ſupee medium Curporalis extenſi ſupee Altaee , non umnino renes vertens Celebranti ob ejus eeverentiam , nec ſtatim illud ponit ſuper Altaee , ſed tantillum expectat , ut Celebeans illud adoret . Sic antem illud ponit , ut Imago Cheiſti in Hoſtia Sacea expreſſa populum eeſpiciat . Tum Diaconus genuflectit , & accedit erectus ad dexteram Celebeantis , cujus non adhuc velum removetue ab humeris ejus , quia daturus eſt tandem benedictionem populo cum ipſo Saceamento , ut dicemus infra in Commentaeio ad §. VI. Porro poſtquam Celebeans dederit Sanctiſſimum Saceamentum Diacono , ſtatim genuflectit , & illo depoſito ſuper Altare ab eodem Diacono , ibidem ſtans ponit ſine benedictione , & oſculis thus in thuribulum primi Thuriferaeii , alio genflexo in cornu Evangelii , miniſtrante Diacono naviculam , & genuflexus Sanctiſſimum Sacramentum , facta ante , & poſt , profundiſſima inclinatione , de moee incenſat ,

III. Advertendum veeo hic eſt , quud dum Celebeans ſuam inchoat incenſationem , & non peius , Cantoees , & non Celebeans , ut alicubi fieei aſſolet , & quidem cuntea præſcriptum hujus noſtei §. caoere incipiunt veeſum illum , *Tantum ergo Sacramentum &c.* cæteroſque peoſequuntue cum ſequenti verſu , *Genitori* , *Genitoque &c.* Celebrans veeo ita metiri ſuam trinam incenſationem debet , ut ipſa dueet , quandiu duo hi verſiculi cantantue , ſcilicet , *Tantum ergo Sacramentum veneremur cernui* ; uti ait memoeatus Bauldryus , num. XXXI. cui tamen adverſatue Cæeemoniale Epiſcoporum , Lib. II. Cap, XXXIII. §. XXV. & XXVI. mandaos , Epiſcopum , dum Cantores cantant veeſiculum , *Tantum ergo Sacramentum* , ſurgeee a genuflexione in infimo gradu Altaris , & poneee incenſum , utique poſt cantatum ipſum veeſiculum , *Tantum ergo &c.* Sed puto non omninu improbandum ritum , qui in variis Eccleſiis viget , ut tunc quidem Celebrans ſuam incipiat incenſationem , quum Cantoees inchoant primum illum verſiculum , *Tantum ergo &c.* Romæ paſſim incenſatio fit a Celebrante , dum ille cantatue veeſiculus , *Genitori, Genitoque* . Et ut veeum ſateae , uteeque ritus videtur laudabilis , cum ipſa incenſatio utrique verſiculo conveniat . Dico nihilominus , ſervandas eſſe Cæremonialis Epiſcoporum , & Ritualis hujus Romani Rubricas .

IV. Mandat præterea hic noſtee §. ut abſotuto Hymno , *Tantum ergo &c.* uſque ad finem *poſtea duo Clerici dicant* , Panem de Cœlo præſtitiſti eis alleluja , & ℟. Omne delectamentum in ſe habentem Alleluja , *deinde Sacerdos ſtans dicat* , Dominus vobiſcum , & , Oremus Deus qui nobis &c. Atque hic nota , I. Cleeicorum , ſive Cantorum munus eſſe , veeſiculum ipſum cantaee , *Panem de Cœlo &c.* non vero Miniſtrorum , Diaconi ſcilicet , ac Subdiaconi , qui Celebranti aſſiſtunt , ut in multis Eccleſiis fieei aſſolet contra Rubeicam hujus noſtei §. Et Cæremonialis Epiſcopoeum citato loco §. XXVII. *Duo Cantores* , inquit , *cantabunt verſiculum* , Panem de Cœlo &c. *& Chorus Reſponſorium* , Omne delectamentum &c. *& Epiſcopus ſurgens , ex Libro , quem Diaconi aſſiſtentes genuflexi hinc inde ſuſtinebunt , cantabit Orationem , Deus , qui nobis ſub Sacramento &c.* II. cantandum veeſiculum , *Panem de Cœlo &c.* a Clericis , ſeu a Cantoribus genuflexis , nun vero erectis , ut fieei ſolet in Eccleſiis paſſim , contea Rubeicam , in qua nulla fit ejus erectionis mentio . III. addendum eſſe in ipſo veeſiculo , *Alleluja* , non modo in Peoceſſione hujus Feſti , veeum etiam pee totam ejus Octavam , peout fit tempore Paſchali , & non ultea , ut Rubricæ præſceibunt , & Auctoees paſſim docent . IV. licet in eecitato Cæremonialis Epiſcopoeum loco , & ex Sacræ Rituum Congregationis Deceeto , cujus meminit Baeruſaldus ad hunc §. num. 73. ad Orationem peæteemitti debeat ſalutatio illa , *Dominus vobiſcum* , dicendam tamen eam cenſeo , quia ſcilicet ita præſcribit hic noſter §. in Rituali Romano , quod nos explicamus,

mus, noviſſime Sanctiſſimi Domini noſtri Benedicti Papæ XIV. juſſu edito, & aucto. V. Orationem terminandam eſſe illa tantum brevi concluſione, *Qui vivis & regnas per omnia ſæcula ſæculorum*, & non adhibendam aliam longiorem *Qui vivis, & regnas cum Deo Patre in unitate Spiritus Sancti Deus &c.* quæ tantum ad Miſſam & ad Horas dicitur, ut inter alios notavit Bauldryus, num. xxxiii. in fine. Cæterum cum unica Oratio præſcripta in hoc §. ſit, a Celebrante recitanda, jam nec ulla alia addenda, nec pro infirmo, nec in honorem alicujus Sancti, nec pro quacunque neceſſitate, ut notant Sacrarum Cæremoniarum Scriptores, quibus etiam adhæſit Barruſaldus, num. 75. quia ſcilicet unice de Sanctiſſimo Sacramento facienda eſt commemoratio in die Solemnitatis ſuæ; & non eſt Miniſtrorum inferiorum præſcriptis ritibus quidpiam addere.

§. VI.

Tunc Sacerdos, facta genuflexione, cum Sacramento ſemel benedicat populum in modum Crucis, nihil dicens; poſtea illud reverenter reponat.

§. VII.

Hic autem modus benedicendi ſervatur etiam in aliis Proceſſionibus faciendis cum Sanctiſſimo Sacramento.

COMMENTARIUS.

I. Quoniam hic quoque §. breviter ritum exponit, quo poſt recitatam Orationem, *Deus qui nobis ſub Sacramento &c.* Celebraus benedictiouem cum Sanctiſſimo Sacramento impertiri debeat populo in Eccleſia genuflexo, opportunum duxi ritum ipſum ex Gavanto, Bauldry, aliiſque Auctoribus hoc loco referre ad pleniorem ejuſdem noſtri §. intelligentiam. Reſponſo itaque a Choro, *Amen*, ad prædictam Celebrantis Orationem, Celebrans ipſe nihil addens, aſcendit ad Altare, genuflectit, & ſine alterius miniſterio, velatis, ut prius, manibus, accipit Oſtenſorium, & vertens ſe ad populum per latus ſuum dextrum, ut ad *Dominus vobiſcum*, tenens manu dextra nodum, & ſiniſtrum pedem ipſius Oſtenſorii, ſicut prius, ante pectus, benedicit populum ſemel tantum, nihil dicens, in modum Crucis, facie Hoſtiæ ad eundem populum verſa, & gyrum perficiens, Oſtenſorium collocat ſuper Altare. Hoc autem ritu Celebrans cum Sanctiſſimo Sacramento populum benedicit. Quum ſtat ante populum, Oſtenſorium ante pectus teoet, tum elevat illud decenti mora, non ſuper caput, ſed tantum ad oculos, & eodem modo illud demittit infra pectus, mox iterum recta attollit uſque ad pectus, & deinde ad ſiniſtrum humerum ducit, & reducit ad dextrum, & rurſum ante pectus reducit ibique aliquantulum ſiſtit, quaſi peracta ad omnes mundi partes Cruce, eam etiam venerandam omnibus præbeat, tum vero tandem gyrum perficit. Sed interim dum Celebrans benedicit, Miniſtri hinc inde genuflexi, & inclinati, facie verſa ad Sanctiſſimum Sacramentum elevant partes anteriores Pluvialis illius. Id quod etiam aſſiſtentes faciunt in pari caſu.

II. Ex præſcripto quidem noſtri §. vi. Celebrans benedicens, nihil dicit, nihilque prorſus tunc dicere debent Cantores, aut Muſici, uti poſt alios notavit Bauldryus in ſua Sacrarum Cæremoniarum Praxi, Parte iv. Cap. xvi. Articulo iii. num. xxxvi. Poteſt tamen Organum pulſari ſuavi ſono, & gravi, ut ad elevationem Sanctiſſimi Sacramenti in Miſſa ſolemni. In quibuſdam Eccleſiis, cum cantatur Verſus, *Genitori, Genitoque*, Celebrans accipit Sanctiſſimum Sacramentum, & cum dicitur, *Sit & benedictio*, populum benedicit ſemel. *Sed hoc videtur*, ut ſcite admodum idem Bauldryus notat, *nimis ruſticum, & eſt expreſſe contra Rituale Romanum, ideo mos iſte non videtur permittendus*. Hunc abuſum, quem alias ſervatum vidi in quadam inſigni Urbis Eccleſia a Presbyteris, qui ſe doctos jactant, & Sacrorum Rituum ſervatores, jam merito ante Bauldryum improbarunt Sarnellus Tomo vii. Epiſtolarum Eccleſiaſticarum, in Epiſtola lviii. num. 10. & Macrus in Hierolexico, verbo, *Benedictio*, ubi ſic habet: *Notantur imprudentiæ Sacerdotes, qui ad benedicendum populo cum Eucbariſtiæ Sacramento, expectant id agere, quando nempe Chorus cantat verba Hymni*, Sit & benedictio; *nam ſenſus illius verbi*, benedictio, *non refertur ad nos, ſeu ad populum; ſed ad Sanctiſſimam Triadem, ubi* benedictio, *laudem proprie ſonat, & ſic ridicule populus loco Trinitatis, ſub illis verbis benedicitur*. Abuſum quidem eſſe ait Macrus non diſſimilem illi, qui in Eccleſia Africana tempore Sancti Auguſtini reperiebatur, ubi, quoniam ſolemus pectus percutere ad verba, *Confiteor &c.* idem faciebant Africæ Chriſtiani, quando in Evangelio pronunciari audiebant, *Confiteor tibi Pater &c.* in quibus verbis ſe impeccabilem eſſe Filius Dei teſtatus eſt, non vero peccata illi confeſſus fuit. Sed ecce S. Auguſtiui locum, quem ex Sermone viii. *De verbis Domini*, idem Macrus deſcripſit: *In hoc ipſo quod ſonuit* Confiteor, *pectora tutudiſtis. Tundere autem pectus, quid eſt, niſi arguere, quod latet in pectore, & evidenti pulſu occultum caſtigare peccatum? Quare hoc feciſtis, niſi quia audiſtis*, Confiteor tibi Pater: *Confiteor, audiſtis. Qui confitetur non audiſtis. Nunc advertite. Si* Confiteor, *Chriſtus dixit, a quo longe eſt omne peccatum, &c.* Sed his obiter dictis, fortaſſe tolerabilis eſt quarundam Eccleſiarum noſtri Regni Neapolitani mos, in quibus dum Sacerdos cum Sacramento populum benedicit, cantare muſici ſolent, *Benedicat nos Deus, Deus noſter, benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ*; ſive

etiam

etiam populus ipſe dicere conſuevit: *Miſerere noſtri Domine, miſerere noſtri. Fiat miſericordia tua, Domine, ſuper nos, quemadmodum ſperavimus in te.*

III. Data benedictione ex præſcripto noſtri §. Celebrans ipſe Sanctiſſimum Sacramentum reponit, quia ſcilicet ſupponit §. Diaconum tunc non aſſiſtere Celebranti; nam alias, ut Scriptores Sacrarum Cæremoniarum communiter docent, itemque communis Eccleſiæ praxis, Diaconi munus eſt Sacramentum recludere in Tabernaculo, ſervato ſcilicet in hunc modum ritu. Data benedictione, & depoſito Sanctiſſimo Sacramento ſuper Altare, facta genuflexione, deſcendit Celebrans ad infimum Altaris gradum, amotoque velo ab eo per Subdiaconum, vel Cæremoniarium, Diaconus aſcendit ad Altare, genuflectit, aperit Tabernaculum, & reponit in eo Sacramentum, factaque iterum genuflexione, oſtiolum claudit, & genuflexione alia facta, deſcendit ad dexteram Celebrantis, ubi genuflectit; moxque omnes ſurgentes, acceptis biretis, recedunt in Sacriſtiam præeunte Clero, extinctis jam prius cereis, qui delati fuere in Proceſſione accenſi, accenſique manſerunt uſque ad depoſitionem Sanctiſſimi Sacramenti in Tabernaculo incluſive. Cæterum adnotandum reſtat, quod ait noſter §. modum benedicendi hucuſque præſcriptum ſervandum etiam in aliis Proceſſionibus faciendis cum Sanctiſſimo Sacramento, in iis ſcilicet, quæ per Octavam Feſti Corporis Chriſti, in expoſitione quadraginta Horarum, & in tertia Dominica cujuſque menſis in variis fieri ſolent Eccleſiis, ac in aliis demum, quas proprius Epiſcopus præſcriberet, nam idem eſt Sacramentum, idem Dominus, atque adeo eadem religio, idemque cultus debetur rei tam ſacroſanctæ, uti ad ipſum §. notavit Barruſaldus, num. 81.

CAPUT VI.

De Proceſſione ad petendam pluviam.

I. INter eximia beneficia, quibus Deus cumulat habitatores Terræ, merito Regius Propheta pluviam recenſet, dicens in Pſalmo CXLVI. *Qui operit Cælum nubibus, & parat Terræ pluviam.* Et Chriſtus, Matthæi Capite V. *Qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos; & pluit ſuper juſtos, & injuſtos.* Ex adverſo inter graves pœnas, quas idem Deus mortalibus comminatur, eſt Cælum claudere, & pluviam denegare: *Sit Cælum*, inquit Cap. XXVIII. Deuteronomii, *quod ſupra te eſt, æneum.* Quod quidem fecit per Eliam, & per Davidem Prophetas, quorum alter Lib. II. Regum, Cap. I. maledicens Gelboe montes dixit: *Nec ros, nec pluvia veniant ſuper vos.* Siquidem prohibita a Deo pluvia ſuper Terram, ut ſcite obſervat eruditus Quarti in Tractatu, *De Proceſſionibus Eccleſiaſticis*, Sectione II. Puncto XVIII. languent, & gemunt prata, & nudantur colles ſuo virore, montes areſcunt, flumina exiccantur, & fontes; denique, deficientibus Terræ fructibus, pallent præ inedia ora hominum, graſſantur infirmitates, & mors dominatur ubique. At vero, conceſſa a Deo congruente pluvia, vertitur Terræ luctus in gaudium, lætantur campi, ridentque prata, fructus abundant, depellitur fames, redit hominibus vigor, & incolumitas. Hinc Iſaias, Cap. LV. ait: *Deſcendit imber, & nix de Cælo, & illuc ultra non revertitur, ſed inebriat Terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat ſemen ſerenti, & panem comedenti.* Non ergo mirum, ſi Tales Mileſius docuit, aquam eſſe rerum omnium principium; & ſi in Sacris Literis nives, & aquæ inter Dei theſauros computantur, uti in præcitato Capite Deuteronomii, *Aperiet Dominus theſaurum ſuum optimum, Cælum, ut tribuat pluviam Terræ tuæ in tempore ſuo.* Et Cap. XX. Numerorum, ubi Moyſes petens aquam pro populo, ita Deum rogavit: *Domine Deus, audi clamorem hujus populi, & aperi eis theſaurum tuum, fontem aquæ vivæ.* Et Capite XXXVIII. Job, qui ita ad Deum loquutus eſt: *Numquid ingreſſus es theſauros nivis, aut theſauros grandinis aſpexiſti?*

II. Porro pluviæ, niviſque originem explicuit inter alios S. Baſilius Homilia III. in Exameron Divini opificii, ubi exponens eam execrationem a Deo Iſraeli factam citato Capite XXVIII. *Sit Cælum, quod ſupra te eſt, æneum*, ſic inquit: *Quid his verbis indicare vult? nimirum omnimodam ſiccitatem, ac defectionem aerii humoris, & aquarum cæleſtium, quibus ad gignendos fructus efficitur Terra fœcunda.* Ecce hic pluviæ originem: *Cum itaque deferri de Cælo rorem, aut pluviam dicit, aquas tum eas nos intelligimus, quaſcumque ſuperus occupare regiones eſt inſtitutum. Quando namque exhalationes illæ ſublime petentes, & aer aſpirantium ventorum adſtrictione addenſatur, & concreſcit, cum quidem humores hactenus vaporationis inſtar, & minutatim nubi inſperſi, jam inter ſe mutuo cohæſerint, generantur guttæ ex concretorum humorum pondere ad ima decedentes, atque id ortum eſſe pluviæ conſtat.* Pergit S. Doctor, explanatque mox generationem nivis, ſic dicens: *At cum humor redactus in ſpumam fuerit vi ventorum, agitationeque diſſectus, ſummeque deinde refrigeratus coactus fuerit univerſus, nix tum, cum frangitur nubes, defertur; atque omnino ratione eadem univerſam humoris naturam circum aerem noſtro capiti imminentem, & ſuperne pendulam tibi cernere licet.* Multa alia de aqua, ac nive, earumque effectibus tum idem Baſilius, tum alii antiqui Patres recenſent, quæ hoc loco referrre ſupervacaneum eſt. Legenda potius integra laudati Baſilii Homilia, quam habuit ad populum ſuum Cæſareenſem, quando per ſiccitatem Cæſareæ fames invaluit, quod iccirco admoneo, ut inde argumenta capere Parochus queat ad excitandum populum, ut in hujuſmodi calamitatibus Deum peccatis offenſum pœnitentia, ac ſupplicatione placare feſtinet.

III. Publicas preces calamitatis hujus tempore factas laudat quidem Baſilius, quamvis a Deo non exauditas deflcat. Sed & Tertullianus jam ſua tempeſtate, Sæculo nempe II. quo ipſe claruit, a Chriſtianis pariter, & Gentilibus publice imbres depoſci conſueviſſe, & qua ratione id fieret, narrat quidem in ſuo Apologetico,

Capite xl. his verbis: *Denique cum ab imbribus æſtiva, & hyberna ſuſpendunt, & annus in cura eſt, vos quidem quotidie paſti, ſtatimque pranſuri, balneis, & cauponis, & lupanaribus operati, Aquilicia Jovi immolatis, Nudipedalia populo denunciatis, Cælum apud Capitolium quæritis, nubila de laquearibus expectatis, averſi ab ipſo, & Deo, & Cælo. Nos vero jejuniis aridi, & omni continentia expreſſi, ab omni vitæ fruge delati, in ſacco, & cinere voluntantes, invidia Cælum tundimus, Deum tangimus, & cum miſericordiam extorſerimus, Juppiter honoratur.* Aquilicia ait Rhenanus dicta ab aquis eliciendis, quod fiebat in magna ſiccitate. Aquilices, ſive Aquileges ſcrutandorum fontium artifices, ab elicibus dicti, qui ſunt capita fontium, & ſcaturigines. Nudipedalia autem nuncupat, quod nudis pedibus juberetur in publicis Supplicationibus pluviam invocare populus apud Gentiles; alludens fortaſſe ad Sacra *Nudi pedalia* Judæorum apud Joſephum, Lib. II. *De Bello Judaico*; ſed quæ in honorem Dei fiebant, non Idolorum, ſicut & apud Chriſtianos nnnnunquam in uſu fuerunt, ac hodie etiam in Supplicationibus, quæ a religioſioribus Epiſcopis ad advertendas calamitates peragi ſolent. Sane idem Auctor ſcribit in citatu Apologetico, Cap. v. Marcum Aurelium Imperatorem, cujus cum in bello adverſus Germanos exercitus aqua deſtitueretur, precibus Chriſtianorum retuliſſe acceptum, quod ſiti non onficeretur, quo illi pluviam a Deo impetraverunt: *Si Litteræ Marci Aurelii graviſſimi Imperatoris requirantur, quibus illam Germanicam ſitim, Chriſtianorum forte Militum precationibus, impetrato imbri, diſcuſſam.* Id quod expreſſius recenſet in Libro ad Scapulam, Capite IV. ſic inquiens: *Marcus quoque Aurelius in Germanica expeditione, Chriſtianorum Militum orationibus ad Deum factis imbres in ſiti illa impetravit.* Subditque mox: *Quando non geniculationibus, & jejunationibus noſtris etiam ſiccitates ſunt depulſæ. Tunc & populus adclamans Deo Deorum, & qui ſolus potens, in Jovis nomine Deo noſtro teſtimonium reddidit.*

IV. Ergo antiquiſſimæ ſunt in Eccleſia, & quidem longe ante datam Eccleſiæ pacem uſitatæ a Chriſtianis ad impetrandam pluviam Supplicationes, eumque pium morem omni ævo ſervavit Eccleſia, ubi pacem, tranquillitatemque per Conſtantinum Magnum Imperatorem recuperavit, ut innumeris pene exemplis probari poſſet, quæ in Hiſtoria Eccleſiaſtica, & in Vitis Sanctorum occurrunt. Celebre plane eſt illud, quod habemus in Vita S. Porphyrii Gazenſis Epiſcopi, de cujus Supplicatione ad impetrandam pluviam ita ſcribit Marcus ejus Diſcipulus apud Surium ad diem XXVI. Februarii: *Accidit autem, ut illo anno*, nempe anno circiter CCCXC. *eſſet ſiccitas, & defectus pluviæ, Cives vero omnes id adſcribebant ingreſſui Beati Porphyrii, dicentes*: Nobis reſponſum dedit Marna, fore ut Porphyrius eſſet author malorum Civitati. *Cum autem pergeret Deus non pluere primo menſe, qui ab eis vocatur Dios, deinde etiam ſecundo, qui dicitur*, Epilleos, *omnes affligebantur. Congregati autem Idololatræ in Marnaeo, multa Sacrificia, & multas preces faciebant ea de cauſa. Dicebant enim, Marnam eſſe Dominum imbrium, Marnam vero dicunt eſſe Jovem. Cum autem perſeveraſſent ſeptem dies, hymnos dicentes, & egredientes extra Civitatem in locum, qui vocatur Orationis, animum deſpondentes, reverſi ſunt ad ſua opera, nulla re effecta. His ſic factis, congregati Chriſtiani cum viris, & feminis, & pueris, numero ducenti & octoginta, rogarunt Sanctum Porphyrium, ut cum eis egrederetur, & precaretur, ut dimitteretur pluvia; jam enim erat fames, eoque magis, quod Beati ingreſſui adſcriberent ſiccitatem. Perſuaſus autem Sanctus, cum edixiſſet jejunium, juſſit, omnes veſpere congregari in Sancta Eccleſia, ut illic vigilias perageremus. Fecimus vero tota nocte triginta preces, & totidem genuflexiones, præter choros, & lectiones.*

V. Spectant hæc quidem ad præparationem Supplicationis, quam mane ſequentis diei celebraturus erat Sanctus Antiſtes ſolemnibus cæremnniis, quas ita memoratus Marcus Auctor ejus Vitæ recenſet: *Cum fuiſſet autem mane, accepto ſigno venerandæ Crucis, quod nos præcedebat, egreſſi ſumus cum Hymnis ad antiquam Eccleſiam quæ eſt a parte Occidentali Civitatis, quam ajunt ædificaſſe Sanctiſſimum, & Beatiſſimum Aſclepam Epiſcopum, qui multas ſuſtinuit afflictiones pro Fide orthodoxa, cujus Vita, & facta ſcripta ſunt in Paradiſo deliciarum. Cum ergo fuiſſemus in dicta Eccleſia, illic quoque fudimus totidem preces, & illinc egreſſi, ivimus in Sanctum Martyrium glorioſi Martyris Timothei, in quo repoſitæ ſunt etiam aliæ Reliquiæ Mauris Martyris, & Thees, quæ relata eſt in numeram Confeſſorum. Cumque illic feciſſemus totidem preces, & genuflexiones, reverſi ſumus in Civitatem, factis tribus precibus, & tribus genuflexionibus. Cum autem fuiſſemus circa Civitatem, invenimus eam clauſam, erat vero hora nona. Idolatræ enim hoc fecerunt, volentes diſſipare populum, ne perficeremus Supplicationes. Cum autem manſiſſemus duas horas ante portam, & nemo eſſet, qui aperiret, videns Deus populi patientiam, fletuſque, & inceſſabiles lacrymas, maxime Sancti Viri, motus miſericordia, quomodo tempore magni Eliæ Prophetæ, movet ventum Auſtrum, & nubibus tegitur Cælum, & incipiunt fieri fulgura, & tonitrua, ſimul atque ſol occidiſſet; & decidit multus imber, ut exiſtimarentur non guttæ, ſed grando e Cælo dejici. Nos autem præ magno gaudio propemodum non ſenſimus. Nos enim eramus invicem complexi. Quidam vero Gentiles, cum adſpexiſſent miracula, quæ Deus nobis fecerat, & credidiſſent, nobis portam aperuerunt, & commixti ſunt nobiſcum clamantes*: Chriſtus ſolus Deus, ipſe ſolus vicit. *Convenerunt autem nobiſcum in Sanctam Eccleſiam, & illinc Beatus eos dimiſit in pace, Chriſti ſignatos ſignaculo. Erant vero viri numero centum viginti ſeptem, & feminæ XXXV. & infantes XIIII. ex quibus erant puellæ quinque*, Concludit tandem memoratus Marcus, quod cum Chriſtiani feciſſent tunc perfectam gratiarum actionem, receſſit unuſquiſque domum cum gaudio, & pace; tanta autem pluvia deſcendit illa nocte, & altero die, ut timerent, ne domus corruerent, ex quibus erant plurimæ conſtructæ ex lateribus.

VI. Enarrato hactenus antiquo Supplicationis ad pluviam impetrandam exemplo, lubet & aliud adjungere ex Vita S. Euthymii Abbatis, in quo ſacri notatu digni ritus occurrunt quibus ab ipſo Euthymio, qui claruit Sæculo v.

obiitque annu CDLXV. celebrata ſuit ad impetrandam pluviam Supplicatio. Rem deſcribit Cyrillus Munachus in ejus Vita apud eundem Surium die xx. Januarii, ſic inquiens: *Circa illud autem tempus, cum terra laboraret ſiccitate, propterea quod non plueret, adeo ut eſſet quidem Cælum ſuper caput, prout dictum eſt,* Deuteronomii Capite XXVIII. *æneum, terra autem ſubtus ferrea, & quæ erant in Laura ciſternæ, eſſent intus aridæ, & plenæ pulvere, valde affligebantur Fratres, & cum magno accedentes Theoctiſto, magnum rogabant Euthymium, ſciebant enim, quanta ejus eſſet apud Deum fiducia, ut Cælum per preces aperiret, & illinc aquam ad eos deportaret, qui ſiccitate mirandum in modum laborabant. Ille autem id non in animum inducebat, eam rem vocans Dei diſciplinam, & inflammationem invectam propter peccata:* Viæ enim tuæ, *inquit Divinus Hieremias,* & tua ſtudia hæc tibi fecerunt; *& propterea forte ne me quidem exaudiet rogantem ejus benignitatem.* Ne ores, *enim inquit rurſus idem Propheta,* pro hoc pupulu, & ne roges pro eis, quoniam te non exaudiam. *Et hæc quidem D. Euthymius differens de eo Deum rogare propter ſuam inſignem modeſtiam. Cum autem incenderetur flagellum, ſiccitaſque, & pluviæ invaleſceret defectus, & deinde etiam vici, qui erant circum circa, graviori premerentur neceſſitate; quoniam erat dies octavus Sanctorum Theophaniorum, & jam advenerat dies præfinitus, quo is exibat in vaſtam ſolitudinem, innumerabilis quidem ad eum confluit multitudo Cruces habens in manibus, &* Kyrie eleiſon, *ideſt*, Domine miſerere, *non ore ſolum, ſed labris quoque cordis invocans.*

VII. Pergit Auctor, allucutionemque mox refert, quam Dei Servus Euthymius ad pupulum ad eum confluentem habuit: *Ille autem illorum flexus precibus ad eos egreditur:* Mihi quidem, *dicens*, o filii, nulla eſt ad Deum certa fiducia, & cum libere alloquendi audacia, ut qui ſim peccator, & plus quam ullus alius, ejus opus habeam clementia, & maxime tali ejus in nos iræ tempore, nimiæ fuerit meæ audaciæ Deo preces offerre, qui, ut ait Divinus Eſaias, dat panem afflictiunis, & aquam anguſtam. Qui aperiet, & non erit, qui occludat; & claudet, & non erit qui aperit. Peccata enim nuſtra inter ipſum, & nus ſeparant. Inquinavimus ejus imaginem, Templum polluimus, ſervivimus libidinibus, & variis voluptatibus, invidiæ, & avaritiæ hæremus, ei exoſi evaſimus, dum alter alterum odimus. Verum enim vero quoniam benignus, & clemens eſt nobis Dominus, qui ſola indiget occaſiune, & abunde protinus omnem effundit miſericordiam, ſupplices ei procidamus & eum vehementer oremus; & ſcio fore, ut nobis ignuſcat, & quud ſuum eſt, faciat, & nobis decernat irrigatiunem, & noſtri paternam curam gerat. Eſt enim prope Dominus omnibus invocantibus eum, inquit Divinus David, in veritate. *Eo autem adhuc loquente, illi veluti una lingua, & voce reſpondentes,* Ipſe, *dixerunt*, ora pro nobis, o Pater. Voluntatem enim eorum, qui ipſum timent, facere novit omnino Dominus. *Cum hæc, & quæ ſunt ejuſmodi, non poſſet Divinus deſpicere Euthymius, & populo quidem præcepiſſet, ut intenſe orarent, ipſe autem aſſumpſiſſet ex Monachis eos, qui erant præſentes, ingreditur cum ipſis Oratorium; cumque ſe ipſum humi projeciſſet, Deum orabat cum lacrymis. Deus vero exaudiit orationem, ſtatimque audiebatur quidem ſonus vehementis ſpiritus, & aer implebatur nubibus, & erumpebant tonitrua, vehemenſque magno impetu cadebat pluvia, & affluentibus aquis terra inebriebatur. Cum ergo ille humo ſurrexiſſet, & ſe turbis oſtendiſſet.* Ecce *inquit*, Dominus veſtris precibus exauditis viſitavit terram ſua viſitatione, & ejus ſulcos inebriavit, & ut eam ditaret, multiplicavit. Benedicet autem curonam anni hujus ſupra alios, & implebuntur quidem campi pingucdine. Pinguefcent vero ſpeciuſa deſerti, & valles multiplicabunt frumentum, & accingentur culles exultatiune &c.

VIII. Hactenus S. Euthymii allocutio ad populum habita in ea ad impetrandam pluviam Supplicatione, deſumpta ex variis Scripturæ locis, quam nus eo conſilio deſcripſimus, ut inde Paruchi, Cuncionatureſve, in hujuſmodi anguſtiis argumenta ſumant Sermunem habendi ad populum, qui pluviam deſiderat, ut ad pœnitentiam excitetur, & ad Deum recurrat, præſertim per Proceſſiones, & publicas Supplicationes, quæ magnam vim habent ad impetrandam pluviam, ut conſtat ex adductis exemplis. Siquidem, uti recte nutavit allegatus ſuperius Quarti in Libro, *De Proceſſionibus Eccleſiaſticis*, Sectiune I. Puncto XVIII. claves hujus theſauri, quas Deus Angelis denegavit, tradidit Orationi; vel potius ipſa Oratio, & Supplicatio clavis eſt, qua Cælum aperitur, & clauditur, ut pluat, vel non pluat ſuper terram; quud manifeſte probatur, exemplu Eliæ, de quo ſic ait S. Jacobus Apoſtolus in Epiſtola ſua, Cap. V. *Elias homo erat ſimilis nobis, & oratione oravit, ut non plueret ſuper terram, & non pluit annos tres, & menſes ſex. Et rurſum oravit, & Cælum dedit pluviam, & terra dedit fructum ſuum.* Unde S. Auguſtinus in Sermune XXII. de tempore, ſic inquit: *Oratio juſti clavis eſt Cæli. Aſcendit ad Cælum precatio, & deſcendit miſeratio.* Quud, ſi non ſtatim fluant aquæ, perſeverare oportet in Oratione; ſæpe enim vult Deus experiri ſpem noſtram in eum, & perſeverantes exaudire. Quod ejuſdem Eliæ exemplo cumprobatur, ſepties enim ille oravit ad impetrandam pluviam, & ſepties miſit puerum ad videndum, num Cælum nubibus obtegeretur, cumque puer nihil ſe videre diceret, Elias ferventius orabat, donec ſeptima vice voti compus effectus eſt, uti legere eſt, Lib. III. Regum, Cap. XVIII. in fine.

IX. Eliæ exemplum, quod Vetus æque, ac Novum Teſtamentum celebrat, a majoribus noſtris ſummupere commendatum eſt in hujuſmudi ad impetrandam pluviam Supplicatiunibus; uti conſtat ex ſuperius memoratis, quas eam ob cauſam Sancti Purphyrius Epiſcopus, & Euthymius Abbas celebrarunt, & ex Euchuloglo, ubi variæ Orationes in pluviæ penuria a Calliſto Patriarcha Cunſtantinopolitano urdinatæ leguntur, quarum prima ſic habet: *Dominator Domine Deus noſter, qui propter magnum erga te zelum Eliam Thisbitem exaudiſti, & imbrem ſuo tempore mittendum ſuſpendi, eoque deinde deprecante uberrimum donari, juſſiſti: te omnium Dominum per tuam obteſtamur clementiam, ut pluviam voluntariam hæreditati tuæ ſuppedites, & noſtris neutiquam attentis peccatis, ſuper indi-*

gentia loca imbres tuos demittas; exhilara faciem terræ, pauperes populi tui, & infantes, & jumenta, & alia cuncta, quæ a te ſibi dari eſcam in tempore opportuno expectant. Tu enim es, Deus noſter, Deus miſerendi, & ſalvandi, & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & Sancto Spiritui, nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Rurſus quarta Oratio ſic incipit: *Domine, Domine, qui per Prophetam tuum Eliam, ſquallore terræ ſublato, aquarum fluxu terræ faciem irrigaſti, & populum tuum fructuum copia educaſti: ipſe nunc innata tibi benignitate motus, imbres terræ pacificos ad fructuum annuorum productionem largire.* Fit tandem & Eliæ mentio in ſexta Oratiune, ubi inter alia, hæc extant verba: *Nunc itaque cunctis noſtris iniquitatibus dimiſſis, aurem tuam inflecte, & nos humiles, peccatoreſque exaudi, ſicut quondam Eliam Thesbiten obaudiſti, ita ut edomando populo illi pervicaci, verbo ſolo Cælum teneres vinctum, atque iterum ſolita tibi humanitate uſus, aqua congrua terram irrigaturus univerſam, tuo juſſu pluviam nubibus expreſſiſti: ita & nunc ejuſdem Famuli tui interventu, & ferventibus precibus, non attentis iniquitatibus, & peccatis noſtris, ſupplicationes noſtras ſuſcipe, & in hac hora ferventer te deprecantes exaudi &c.*

X. Præter S. Eliam Prophetam, jam quælibet Urbs, Oppidulumque ſuus habet Sanctos Patronos, ad quos ad impetrandam a Deo pluviam recurrere ſolent. Certe in Diœceſi Comenſi perenne miraculum jam diu ejus incolæ experti ſunt, & in dies experiuntur. Quoties enim imminet periculum famis ex nimia terræ ariditate, indictis publicis Supplicationibus ad Eccleſiam S. Æmilii, ſeu, ut alii vocant, S. Miri, ſine longa mora fiunt voti compotes; poſt preces enim ſupplicantium intercedente etiam apud Deum prædicto Sancto, labuntur e Cælo ſufficientes pluviæ, & fruges cunctæ vireſcunt, ut fuſius narrat Petraſanta in ſua Thaumaſia, Tomo III. Cap. XXII. ubi hunc eventum recenſet inter miracula perpetua. Paulæ quoque, quæ mea Patria eſt, ſimile prodigium experiuntur, ubi in pluviæ defectum indicta ſupplicatione ad Civem noſtrum S. Franciſcum de Paula recurrunt; ſtatim enim impetrare a Deo pluviam ſolent, meritis, & interceſſione ejuſdem Sancti, qui Patriam ſuam eo ſemper amore proſequutus eſt, ut a communi calamitate famis, peſtis, terræmotuſque, cui aliquando tota Provincia fuit obnoxia, immunem ſuo apud Deum patrocinio ſemper ſervavit. Cæterum, alicubi in ipſa Brutiorum Provincia ea interdum incolarum ſimplicitas devenit, ut tempore nimiæ ſiccitatis poſt Supplicationem ad prædictum Sanctum habitam, ſi pluviam mox non obtineant, Statuam ejus in quodam carcere includunt, in eoque tamdiu detinent, donec ipſos optato imbre recreare dignetur; atque hac pia alioqui, ſimplicique audacia, pluviæ beneficium compluries obtinuerunt.

XI. Reliquum eſt, ut illud tandem notemus, quando ſcilicet non ſtatim Deus pluviam nobis concedit, quam petimus, plerumque id eum facere ad noſtram utilitatem, quia ſcilicet utplurimum neſcimus quid petamus, & quid expedit nobis. Non enim ſemel contigit, ut obtentæ in tempore pluviæ, annonæ penuria ſucceſſerit, & ex adverſo, extraordinaria ſiccitas, qualis fuit illa elapſi anni MDCCLVI. magnam frugum omnis generis copiam peperit, idque aliis etiam confirmari poſſet exemplis.

§. I.

Aguntur omnia, ut ſupra in Litaniis Majoribus, uſque ad finem Litaniarum, in quarum Precibus bis dicitur: *Ut congruentem pluviam Fidelibus tuis concedere digneris, Te rogamus, audi nos.* In fine poſtea dicitur, *Pater noſter*, ſecreto. ℣. *Et ne nos inducas in tentationem.* ℟. *Sed libera nos a malo.* Pſalmus CXLVI. *Laudate Dominum, quoniam bonus eſt Pſalmus &c.* Quo finito, dicantur Preces. ℣. *Operi, Domine, Cælum nubibus.* ℟. *Et para terræ pluviam.* ℣. *Ut producant in montibus fænum.* ℟. *Et herbam ſervituti hominum.* ℣. *Riga montes de ſuperioribus tuis.* ℟. *Et de fructu operum tuorum ſatiabitur terra.* ℣. *Domine exaudi orationem meam.* ℟. *Et clamor meus ad te veniat.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.*

Oremus.

Deus, in quo vivimus, movemur, & ſumus, pluviam nobis tribue congruentem, ut præſentibus ſubſidiis ſufficienter adjuti, ſempiterna fiducialius appetamus.

Oratio.

Præſta, quæſumus, Omnipotens Deus, ut qui in afflictione noſtra de tua pietate confidimus, contra adverſa omnia, tua ſemper protectione muniamur.

Oratio.

Da nobis, quæſumus, Domine, pluviam ſalutarem, & aridam terræ faciem fluentis cæleſtibus dignanter infunde. Per Dominum noſtrum.

℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* ℣. *Benedicamus Domino.* ℟. *Deo gratias.* ℣. *Exaudiat nos Omnipotens, & miſericors Dominus.* ℟. *Amen.* ℣. *Fidelium animæ per miſericordiam Dei requieſcant in pace.* ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. QUum hæc Proceſſio ad impetrandam pluviam pœnitentialis ſit, jam fieri omnino debet in paramentis violaceis atque eo quidem ritu, qui in Litaniis Majoribus, de quibus diximus in Commentariis ad Caput IV. ſervandus eſt, quia ſcilicet, cum ipſæ Litaniæ

Google

niæ pro publica pœnitentia inſtitutæ fuerint, ideo non immerito ad omnes actus pœnitentiales ex Eccleſiæ Decreto adhibentur, & conſequenter in pluviæ penuria, cum illa additione in noſtro hoc §. præſcripta, ac bis dicenda, *Ut congruentem pluviam Fidelibus tuis concedere digneris, Te rogamus audi nos*; quæ quidem deprecatio deſumpta eſt ex antiqua illa Oratione, prima ſcilicet in noſtro §. deſcripta, ac in Miſſali Romano, quæ & dicitur ad petendam pluviam; in ea enim rogatur Deus, *ut pluviam* tribuat *congruentem*, ſufficientem ſcilicet, & opportunam, ne alias nimia pluvia, & ſuperabundans, & extra tempus decidens, nocumento potius frugibus ſit, quam utilitati. Porro deprecatio illa, *Ut congruentem pluviam &c.* Litaniis adjungenda, & bis repetenda, recentioris videtur eſſe inſtituti, cum nulla ejus deprecationis mentio fiat in Sacerdotali Romano Venetiis impreſſo anno MDLXVII. in eo Capite, quod inſcriptum eſt, *De Proceſſione facienda ad petendam pluviam tempore ſiccitatis.*

II. Sed quoniam Romani Sacerdotalis facta mentio fuit, mandat id quidem, ut congregato Clero, & populo in Eccleſiam, cantatiſque Antiphonis, ut in Feſto S. Marci, iis finitis, cantetur Litania, & fiat Proceſſio, eaque abſoluta, atque reverſa ad Eccleſiam, cantatur Antiphona, *Pſallite Deo noſtro, pſallite in cythara, qui operit Cælum nubibus, & parat terræ pluviam*, cum Pſalmo, *Laudate Dominum, quoniam bonus eſt Pſalmus &c.* Quo dicto, repetendam ait Antiphonam, *Pſallite Deo noſtro &c.* Sequuntur mox Preces, & Orationes, & quidem longe plures iis, quas præſcribit hic noſter §. nempe: *Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon. Pater noſter. ℣. Et ne nos inducas in tentationem. ℟. Sed libera nos a malo. ℣. Convertere, Domine, aliquantulum. ℟. Et deprecare ſuper ſervos tuos. ℣. Domine refugium factus es nobis. ℟. A generatione in generationem. ℣. Metuamus Dominum Deum noſtrum. ℟. Qui dat nobis pluviam temporaneam, & ſerotinam in tempore ſuo. ℣. Cæli non poſſunt dare imbrem. ℟. Niſi volueris Domine. ℣. Dominus dat pluviam ſuper faciem terræ. ℟. Et irrigat aquis univerſa. ℣. Aperiet Dominus theſaurum ſuum Cælum. ℟. Ut tribuat pluviam terræ noſtræ in tempore ſuo. ℣. Domine exaudi Orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo.*

III. Precibus recitatis huc uſque ſuccedunt ſeptem Orationes, in quibus ſola Oratio, *Da nobis quæſumus Domine &c.* quæ in noſtro §. eſt ordine tertia, recenſetur, aliæ enim diverſæ omnino ſunt, quarum prima ita plane inquit: *Obſecramus miſericordiam tuam, Domine Sancte, Pater Omnipotens, æterne Deus, ut ſqualentes agri fecundis imbribus irrigentur, quibus pariter æſtivi mitigentur ardores, & ſævientium morborum reſtringatur acceſſio; ſalus hominibus, jumentiſque proveniat; atque ut hoc, te largiente, mereamur, peccata, quæ nobis adverſantur, relaxa, qui pluis ſuper juſtos, & injuſtos; & jam noſtris offenſionibus relaxatis, expectata nubium munera largiaris, quibus & ſalus nobis, & alimenta præſtentur. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen.* Altera Oratio ſic ait: *Terram tuam, Domine, quam videmus noſtris iniquitatibus tabeſcentem, cæleſtibus aquis infunde, atque irriga beneficiis gratiæ ſempiternæ. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen.* Oratio tertia eſt eadem ac illa in noſtro §. notata: *Da nobis quæſumus Domine pluviam ſalutarem &c.* Quarta Oratio: *Omnipotens ſempiterne Deus, qui ſalvas homines, & neminem vis perire; & aperi fontem benignitatis tuæ, & terram aridam aquis fluentis cæleſtis dignanter infunde. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen.* Quinta Oratio: *Delicta, Domine, nos ipſi cognoſcimus, ut ipſius terræ fœditas monſtrat tranſgreſſionis exceſſus. Tu autem, piiſſime Pater, qui Cælum clauſiſti contumacibus & ingratis, reſeratum humilibus & contritis concede deprecantibus, & nobis ſubſidia pluviarum tribue, & merentibus abundantiam largiri digneris. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen.* Sexta Oratio: *In afflictione maxima conſtitutis conſolationem tribue, Domine Deus, Fons largiſſimæ pietatis, & deſcendat, quæſumus, pluvia ſalutaris, ut omnia, quæ ſub Cælo ſunt, irrigentur ab aquis. Paſce ſervos tuos imbribus conſuetis, quos ad laudem tuæ creare dignatus es majeſtatis. Per Chriſtum &c. ℟. Amen.* Septima tandem, & ultima Oratio ſic inquit: *Omnipotens ſempiterne Deus, qui ſolas aquas emittis de Cælis, dona ſervis tuis beneficium pluviæ ſalutaris, ut quod facinore mox ſuſpenditur, tuo jam gratuito munere prorogetur. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. Amen.* Finitis Orationibus, mandat mox idem Romanum Sacerdotale, *ut dicatur Miſſa ad pluviam poſtulandam, ut habetur in Miſſali*, antiquo ſcilicet, nam alias in Miſſali correcto juſſu Pii Papæ V. deſideratur hujuſmodi Miſſa, ſed extant tamen tres Orationes, *ad pluviam petendam*, dicendæ in Miſſis currentibus, ubi ſcilicet proprius Epiſcopus ab agricolis rogatus id juſſerit.

IV. Ut aliquid demum de ritu Orientalis Eccleſiæ dicamus, prolixiores, & quidem longe ſunt preces, quas ipſa adhibet; nam præter Officium in diverſas Supplicationum Proceſſiones & Vigilias, extat primo in ipſius Eccleſiæ Euchologio, ſeu Rituali, quod Notis illuſtravit doctiſſimus Jacobus Goar, *Officium in imbris penuriam, & ſiccitatem*. Secundo, *Canon ſupplex ad clementem Dominum ſiccitatis tempore*. Tertio, *In ſqualore temporis ſicci protenſa Oratio*. Quarto, *Orationes in Pluviæ penuria, opus Calliſti Patriarchæ Conſtantinopolis.*

CAPUT VII.

Proceſſio ad poſtulandam ſerenitatem.

I. Quemadmodum congruæ pluviæ donum univerſam Terram lætitia implet, ita inceſſantis pluviæ flagellum obumbrat horrore; & propterea ſicut ad impetrandam pluviam habetur ad Deum recurſus, & Supplicatio, uti jam late diximus in Commentario ad Caput ſuperius, ita & ad eam compeſcendam, ad eundem, qui omnium bonorum dator eſt, fieri debet acceſſus per publicas Preces, & Supplicationem, ſeu Proceſſionem; tantæ enim interdum, tamque aſſidue pluviæ decidunt, ut ſi non diluvium, ſaltem illud videatur, quod a quo-

quodam ſcriptum legitur apud Nicolaum Serarium, Lib. 1. *De Sacris Catbolicæ Ecclesiæ Proceſſionibus*, Cap. v. his verſibus.

Obſecro, quid ſibi vult ingēs quod ab æthere nībus,
Noctes, atque dies ſic ſine fine ruit?
Terrigenæ quoniam nolunt ſua crimina flere,
Cælum pro nobis ſolvitur in lacrymas.

Et hoc eſt, quod S. Lullus Archiepiſcopus Moguntinus vocat in S. Boniſcii Epiſtolis, Epiſtola LXII. *pluviarum flagellum*, contra quod etiam *Preces*, *Miſſas*, & *jejunia* indicit. Data eſt Epiſtola chariſſimis filiis Aenehardo, Eambertho, Vinberto, Sigeherio, Sigevvaldo, ubi ita plane S. Antiſtes ſcribit: *Admonemus vos, ut rogetis omnes ubique Deo ſervientes, tam Servos Dei, quam Ancillas Chriſti in Provincia Tyringorum, univerſumque plebem, ut in communi miſericordiam Domini deprecentur, quatenus ab imminenti pluviarum flagello liberemur, ideſt, ut unam hebdomadam abſtineant ſe ab omni carne, & ab omni potu, in quo mel ſit. Secunda Feria, IV. Feria, & VI. Feria jejunetis uſque ad Veſperam, & unuſquiſque Servorum, & Sanctimonialium quinquaginta Pſalmos cantet omni die in illa ſeptimana, & illas Miſſas, quæ pro tempeſtatibus fieri ſolent, celebrare vos Presbyteri recordamini.*

II. Præter preces, fieri etiam conſueviſſe olim publicas Proceſſiones, Supplicationeſque, depellendis nimiis pluviis, & aeris ſerenitati recuperandæ, innumeris probari poſſet exemplis, veterumque Scriptorum teſtimoniis. Certe Theodoſium juniorem Supplicationem, ſeu Litaniam pro ſerenitate, & clementia aeris impetranda inſtituiſſe, Auctor eſt Nicephorus Lib. XIV. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, Cap. III. his verbis: *Litania inſtituta eſt, ſupplicantes proceſſere, laudibus Deum vexere, atque una concors Eccleſia, Civitas tota facta, & ipſe Theodoſius hymnis canendis præiit, habita privato incedens. Minime vero eum feſellit opinio; ſtatim enim Cælum aerem turbidum cum ſerenitate commutavit, & frumenti non mediocrem inopiam ingens quædam frugum copia, & ubertas eſt conſecuta.* Sequutus eſt iſte Theodoſius Junior ſenioris Theodoſii exemplum, qui, ut ſcribit Ruffinus, Libro II. *Hiſtoriæ*, Cap. XXXIII. cum Eugenio pugnaturus, circuibat cum Sacerdotibus omnia Orationum Loca, & ante Martyrum, & Apoſtolorum Reliquias jacebat cilicio proſtratus, & auxilia ſibi fida Sanctorum interceſſione poſcebat. Sane referunt laudatus Nicephorus citato Libro XIV. Cap. XLVI. & Cedrenus, aliique Scriptores non pauci, eodem Theodoſio Juniore imperante, cum Civitas Conſtantinopolis gravi, & diuturno terræmotu concuteretur, Theodoſium ipſum, & Proclum Patriarcham Conſtantinopolitanum Litanias, & Supplicationes indixiſſe, quibus cum cives operam darent, miraculum præter opinionem omnium ſubſecutum eſt.

III. Ut ergo hic de iis Proceſſionibus, Supplicationibuſque diſſeramus, quæ depellendis nimiis pluviis, obtinendæque optatæ ſerenitati, peraguntur, jam illud monemus, ſolicitiores fuiſſe præ cæteris Romanos Pontifices, ad eas indicendas, riteque celebrandas. Quum nimis crebræ eſſent pluviæ Romæ, & fulgura, quibus homines, & pecora enecabantur, tanta calamitas ſublata penitus fuit per Supplicationes, & Litanias, teſte Anaſtaſio in Vita Adeodati Romani Pontificis, qui obiit anno DCLXXVI. *Poſt cujus tranſitum*, inquit, *tantæ pluviæ, & tonitrua fuerunt, quales nulla ætas hominum meminit eſſe, ut etiam homines, & pecudes de fulgure interirent; & niſi per Letanias, quæ quotidie fiebant, Dominus eſſet propitiatus, non potuiſſent homines triturare, vel horreis frumenta recondere. In tantum enim crevere hæc mala, ut ex ipſis pluviis denuo legumina renaſcerentur, & ad maturitatem devenirent, pro quo capti homines mirabantur.* Teſtis eſt idem Anaſtaſius, S. Gregorium II. qui electus Romanus Pontifex fuit anno DCCXV. cum Tyberis alveum ſuum ob nimias pluvias egreſſus, muros Urbis ſuperaſſet, domos evertiſſet, mortaleſque multos ſuſtuliſſet, tanto malo ſolis Supplicationibus ſubveniſſe: *Eo tempore fluvius, qui appellatur Tyberis, alveum ſuum egreſſus, ſe ſe per campeſtria dedit, intumuit etiam inundatione aquarum multarum, & per portam, quæ Flaminia dicitur, ingreſſus eſt. Tranſcendit interea aliquibus in locis & muros Urbis, atque ultra Baſilicam S. Marci per plateas ſe extendit, itaut in via lata ad unam, & ſemis ſtaturam aqua ejuſdem fluminis excreviſſet, atque a porta B. Petri Apoſtoli uſque ad Pontem Milvium aquæ ſe diſtenderent, & juxta remiſſa in ipſius fluminis alveum ſe dedit. Domos itaque evertit, agros diſſipavit, eradicans arbuſta, & ſegetes. Nam nec ſerere ipſo potuit tempore pars maxima Romanorum. Pro hoc imminebat tribulatio magna. Per dies autem ſeptem aqua Romam tenebat pervaſam. A Domno itaque Papa Letaniæ crebro fiebant. Cumque in Oratione, & Letaniis perſiſteret, poſt octavum jam diem miſertus Deus aquam amovit, & fluvius ad proprium regreſſus eſt alveum.*

IV. Neque vero priſcis tantum Sæculis ipſi Romani Pontifices pellendis nimiis pluviis Supplicationes inſtituerunt, verum etiam & noſtro hoc ævo, ut alios omittam, Summi Pontifices non ſine elogio nominandi, Benedictus XIII. & BENEDICTUS XIV. ad poſtulandam aeris ſerenitatem, ipſas Supplicationes celebrarunt, ſumma religione, ac pietate admirabili. Quod quidem ſapientiſſime factum eſt, cum nimia pluvia, & importuna, longe gravius ſit ſiccitate, & penuria aquarum, flagellum, quo quidem Deus peccatis noſtris offenſus, non modo ſæpe agros, ac vaſtas regiones exterminavit, verum etiam totum terrarum Orbem temporibus Noe, uti legitur in Libro Geneſis, Cap. VII. ſubmerſit. Quæ cauſa fuit immittendi univerſalis diluvii in Terram, declaravit ipſemet Deus in Libro Geneſis, Cap. VI. *Corrupta eſt autem Terra coram Deo, & repleta eſt iniquitate; cum vidiſſet Deus Terram eſſe corruptam (omnis quippe caro corruperat viam ſuam ſuper Terram) dixit ad Noe: Finis univerſæ carnis venit coram me, repleta eſt Terra iniquitate a facie eorum, & ego diſperdam eos cum Terra.*

V. Sed ut ad Proceſſionem ad poſtulandam ſerenitatem redeamus, advertendum eſt plane illud, quod recte monet Barruſaldus, quod ſcilicet, ut plerumque pluvio tempore fieri iſta Proceſſio ſoleat, prudentis Magiſtri ſacrarum Cæremoniarum erit onus aſſignandi viam brevem, & commodiorem, porticibus ornatam, ſi fieri poteſt, per quam ducenda ſit Proceſſio, ad vitandum grave incommodum illorum, qui ei interſunt, ſi madefiant. In hoc caſu pileum afferri paratum, ut caput in pluviæ caſu cooperiant,

non

non deforme, nec improprium eſſe cenſet; commonerique poſſe ait habitantes in illis viis, ut portas domorum ſuarum apertas teneant, ut in caſu præcipitis pluviæ, ad eas confugiant, præſertim ſi in ea Proceſſione Sacræ Sanctorum Reliquiæ deferantur. Optimum plane eſſet, quinimo neceſſarium cenſeo, ut, ſi probabiliter imber immineat, ab Eccleſia minime diſcedatur; quod ſi dum Proceſſio jam inita ſit, repente imber ruat, Reliquiæ ad aliquam Eccleſiam, vel ad domum, porticumque viciniorem portentur, ut a pluvia ſubtrahantur. Ita plane idem Auctor affirmat factum Ferrariæ anno MDCCX. in ſimili Proceſſione, quando in domo Comitum de Pachienis in via Judaicæ ſe receperunt Reliquiæ SS. Martyrum Georgii, & Maurelii Patronorum prædictæ Urbis, adſtantibus cum toto Clero Eminentiſſimis Cardinalibus Ruffo Legato, & de Verme Epiſcopo, necnon Judice, & toto Sapientum Magiſtratu, qui ad prædictam domum confugere, donec imber ipſe omnino quieſceret.

VI. Tradit hæc quidem Barruſaldus teſtis oculatus loco citato, ubi etiam ita mox ſubdit: *Sed hic fuit poſtremus aquarum conatus in illa innundantia, nam illico poſt tonitrua, & fulgura, ſerena facie Cœlum apparuit, ut nos Ferrarienſes in quaſi poſſeſſione manuteneret, hujuſmodi prodigia videndi in inſtanti, ſeu pluviæ impetrandæ, ſeu compeſcendæ, ſi deducantur per vias eorundem Sanctorum Patronorum Reliquiæ, adeo ut inveteratum, & commune adagium ſit, Ferrarienſes ita Sanctos ſuos Patronos habere benevolos, ut precibus populi ſui quodammodo parere videantur.* Quod ait hic de Sanctis Patronis Ferrariæ Barruſaldus, affirmare & nos poſſemus de Cive noſtro, ac Patrono S. Franciſco de Paula, ad quem, ubi fit Supplicatio ad impetrandam pluviam, vel ſerenitatem, ſtatim ejus interceſſione beneficium congruentis pluviæ, ſerenitatiſve ſolemus accipere, ſicut & alia Calabriæ, ſeu aliarum Provinciarum loca, quæ facto ad ipſum recurſu idem beneficium conſequuntur.

§. I.

Omnia fiant, ut ſupra in Litaniis Majoribus, & in Litaniarum Precibus bis dicatur: *Ut fidelibus tuis aeris ſerenitatem concedere digneris, Te rogamus audi nos.* Ad finem obſecrationum dicitur: *Pater noſter &c.* ℣. *Et ne nos inducas in tentationem.* ℟. *Sed libera nos a malo.* Pſalmus LXVI. *Deus miſereatur noſtri, & benedicat nobis &c.* ℣. *Adduxiſti, Domine, ſpiritum tuum ſuper Terram.* ℟. *Et prohibitæ ſunt pluviæ de Cœlo.* ℣. *Cum obduxero nubibus Cœlum.* ℟. *Apparebit arcus meus, & recordabor fœderis mei.* ℣. *Illuſtra faciem tuam, Domine, ſuper ſervos tuos.* ℟. *Et benedic ſperantes in te.* ℣. *Domine exaudi orationem meam.* ℟. *Et clamor meus ad te veniat.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.*

Oremus. Oratio.

Deus, qui culpa offenderis, pœnitentia placaris, preces populi tui ſupplicantis propitius reſpice, & flagella tuæ iracundiæ, quæ pro peccatis noſtris meremur, averte.

Oratio.

Ad te, Domine, clamantes exaudi, & aeris ſerenitatem nobis tribue ſupplicantibus, ut qui juſte pro peccatis noſtris affligimur, miſericordia tua præveniente, clementiam ſentiamus.

Oratio.

Quæſumus, Omnipotens Deus, ut inundantiam coerceas imbrium, & hilaritatem vultus tui nobis impertiri digneris. Per Dominum &c.

COMMENTARIUS.

I. JUxta Romani Sacerdotalis præſcriptum in eo Capite, quod inſcribitur, *De Proceſſione pro poſtulanda ſerenitate*, congregato Clero, & populo ad Eccleſiam, canebantur primum in ipſa Eccleſia duæ Antiphonæ, & quidem flexis genibus, quarum prima ſic habet, *Oremus, Dilectiſſimi nobis, Deum Patrem Omnipotentem, ut cunctis Mundum purget erroribus, morbos auferat, famem depellat, aperiat carceres, vincula diſſolvat, peregrinantibus reditum, infirmantibus ſanitatem, navigantibus portum ſalutis indulgeat, & pacem tribuat in diebus noſtris, inſurgenteſque depellat inimicos, & de manu inferni liberet nos propter Nomen ſuum.* Atque hæc eſt Antiphona, quæ juxta Rubricam prædicti Sacerdotalis canebatur initio Proceſſionum pœnitentialium, qualis eſt iſta, quæ ad petendam ſerenitatem celebratur. Antiphona altera ita plane inquit: *Exaudi, Domine, quoniam benigna eſt miſericordia tua, ſecundum multitudinem miſerationum tuarum reſpice nos Domine;* cum Pſalmo: *Salvum me fac Deus, quoniam intraverunt aquæ uſque ad animam meam*; & cum ℣. *Gloria Patri &c.* Repetita Antiphona, incipiebantur Litaniæ, & fiebat Proceſſio, ſicut ibidem notatum eſt in Feſto S. Marci, ſive, ut ait noſter §. *in Litaniis Majoribus*, ex cujus etiam præſcripto in Litaniarum Precibus bis dicitur, verſiculus, ſeu obſecratio: *Ut Fidelibus tuis aeris ſerenitatem concedere digneris, Te rogamus audi nos*; quia ſcilicet iſta eſt ratio præcipua, propter quam Proceſſio celebratur.

II. Ad finem obſecrationum, ut ait idem noſter §. dicitur, *Pater noſter*, cum verſiculo, *Et ne nos inducas in tentationem*, & reſponſione, *Sed libera nos a malo*; ac deinde Pſalmus ſexageſimus ſextus, *Deus miſereatur noſtri, & benedicat nobis &c.* in quo imploratur Divina miſericordia, confitemur Divinam bonitatem, & juſtam peccatorum noſtrorum punitionem. Sequuntur verſiculi,

ſiculi, ſeu Preces ex Sacra Scriptura deſumptæ, præſertim vero ex Geneſi diluvii univerſalis recenſetur hiſtoria. Orationes tandem traoſcriptæ ſunt ex Miſſali Romano, & prima quidem ex Miſſa Feriæ v. poſt Cineres, ſecunda vero, & tertia ſunt Oratio, & Poſtcommunio, quæ dici ſolent in Miſſis ad ſerenitatem petendam. Porro juxta Romani Sacerdotalis præſcriptum, finita Proceſſione, ac ingreſſis Eccleſiam, cantabatur Aotiphona, *Viderunt te aquæ, Deus, viderunt Majeſtatem tuam, & timuerunt, & turbati ſunt abyſſi, & probibitæ ſunt aquæ de Cælo*. Sequebatur Pſalmus LXXVI. *Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Deum, & intendit mihi*; repetitaque prædicta Antiphona, deinde dicebantur variæ Preces, & Orationes, diverſæ ab illis in noſtro §. præſcriptis, ſi duas excipias, quæ eſt ſecunda noſtri §. *Ad te, Domine, clamantes exaudi &c.* & tertia: *Quæſumus Omnipotens Deus &c.*

III. Sed quum non ita obvium ſit Sacerdotale ipſum Romanum, ut haberi præ manibus facile queat, deſcribere hoc loco cenſui Preces ipſas, atque Orationes, quæ poſt repetitam poſt memoratum Pſalmum Antiphonam dicebantur; ſunt autem hujuſmodi: *Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon. Pater noſter. Et ne nos. Sed libera nos.* ℣. *Vox Domini ſuper aquas, Deus majeſtatis intonuit.* ℟. *Dominus ſuper aquas multas.* ℣. *Inundaverunt aquæ ſuper caput meum.* ℟. *Invocavi nomen tuum, Domine, & vocem meam audiſti.* ℣. *Salvum me fac Deus.* ℟. *Quoniam intraverunt aquæ uſque ad animam meam.* ℣. *Illuſtra faciem tuam ſuper ſervos tuos, Domine.* ℟. *Salvos nos fac in tua miſericordia.* ℣. *Domine exaudi &c.* ℟. *Et clamor meus &c.* ℣. *Dominus vobiſcum* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* Oremus. Sequuntur mox quioque Orationes, quarum prima ſic habet: *Domine Deus, qui in miniſterio aquarum ſalutis tuæ nobis Sacramenta ſanxiſti, exaudi orationem populi tui, & jube terrores inundantium ceſſare pluviarum, flagellumque hujus elementi ad effectum tui converte myſterii, ut qui ſe regenerantibus aquis gaudent recreatos, gaudeant his caſtigantibus eſſe correctos. Per.* Oratio altera: *Quæſumus Omnipotens Deus, ut inundantiam coercens imbrium & hilaritatem vultus tui nobis impertiri digneris. Per.* Tertia Oratio. *Oremus. Ad te Domine clamantes exaudi, & aeris ſerenitatem &c.* ut in ſecunda Oratione noſtri §. Quarta Oratio: *Oremus. Omnipotens ſempiterne Deus, qui nos, & caſtigando ſanas, & ignoſcendo conſervas, præſta ſupplicibus tuis, ut tranquillitatibus hujus optatæ ſerenitatis, & conſolationis, & dono tuæ pietatis ſemper lætemur. Per.* Quinta demum, & ultima Oratio, ita plane inquit: *Oremus. Deus, qui omnium rerum tibi ſervientium naturam per ipſos motus aeris ad cultum tuæ majeſtatis inſtituis, ſerenitatem, & tranquillitatem miſericordiæ tuæ nobis, remotis imbribus, largiaris, ut cujus iram expavimus, clementiam ſentiamus. Per Dominum noſtrum Jeſum &c.* Atque hæ ſunt Preces, & Orationes præſcriptæ in præfato Sacerdotali, in quo etiam ſtatuitur, *ut poſtea dicatur Miſſa de ſerenitate, ut in Miſſali*; quæ tamen Miſſa ſublata fuit novo in Miſſali juſſu Pii Papæ V. edito, relictis Orationibus ad ſerenitatem petendam dicendas in Miſſis currentibus, ubi ſcilicet ſummi Eccleſiarum Præſides id præciperent.

IV. Conſuevisse olim vel primis Chriſti Sæculis Sanctos Epiſcopos variis uti Precibus ad coercendam inundantiam imbrium, ac fluminum, docent nos antiqua exempla, quæ in Sanctorum Epiſcoporum Vitis occurunt, quorum omnium illud quidem celeberrimum mihi videtur, quod de S. Sabino Placentiæ Epiſcopo narrat S. Gregorius Lib. III. Dialogorum, Cap. x. *Cui dum die quadam ſuus Diaconus nunciaſſet, quod curſus ſui Padus alveum egreſſus, Eccleſiæ agros occupaſſet, totaque illic loca nutriendis ſeminibus profutura, aqua ejuſdem fluminis teneret, Venerabilis Vitæ Sabinus Epiſcopus reſpondit, dicens*: Vade, & dic ei: Mandat tibi Epiſcopus, ut te compeſcas, & ad proprium alveum redeas. *Quod Diaconus ejus audiens deſpexit, & irriſit. Tunc Vir Dei, accerſito Notario, dictavit dicens*: Sabinus Domini Jeſu Chriſti Servus Commonitorium Pado. Præcipio tibi in Nomine Jeſu Chriſti Domini noſtri, ut de alveo tuo in locis iſtius ulterius non exeas, nec terras Eccleſiæ lædere præſumas. *Atque eidem Notario ſubjungit dicens*: Vade hoc ſcribe, & in aquam ejuſdem fluminis projice. *Quo facto, Sancti Viri præceptum ſuſcipiens, ſtatim ſe a terris Eccleſiæ fluminis aqua compeſcuit, atque ad proprium alveum reverſa, exire ulterius in loca eadem non præſumpſit.*

V. Teſte Barruſaldo in ſuo ad hunc Romani Ritualis locum Commentario, num. 9. in antiquiſſimo Codice Rogationum nuncupato, in Archivo Capitulari Ferrariæ extante, in qua ſcilicet ob pluviarum abundantiam ſæpe occurrit ratio iodicendæ Proceſſionis ad poſtulandam ſerenitatem, ne ex ipſis pluviis intumeſcant flumina, quæ arva non minus, quam Civitatem obruant, habetur vetus exemplar ritus, & Orationum adhibitarum hac occaſione, inter quas notabilior illa eſt, quam Epiſcopus ſupra pontem ſiſtens, fortaſſe Caſtri Thebaldi recitabat, quæ eſt hujuſmodi: *Domine Deus Omnipotens, qui me ſervum tuum huic populo Paſtorem elegiſti, exaudi me Domine, exaudi, qui mare rubrum diviſiſti, qui Jordanis fluenta ſiccaſti, cui impoſſibile nihil eſt: impera huic flumini, ut oppreſſionem populo tuo nullatenus faciat, & libera eos in manu potentiæ tuæ, qui ſe defendere non poſſunt ſuis virtutibus &c.*

VI. Hæc Orationis formula, ut idem Barruſaldus ſcite obſervat, clare demonſtrat, Epiſcopos ſolitos fuiſſe huic Proceſſioni ad poſtulandam ſerenitatem intereſſe, & tunc quidem præcipue, cum de flumine intumeſcentia compeſcenda tractaretur. Memoratam autem Orationem ex prædicti Codicis antiquitate conjicit a B. Joanne de Tuſignano Ferrariæ Epiſcopo fuiſſe compoſitam, quando ſcilicet mirabile prodigium operatus eſt, ſimile illi, quod paulo ſuperius de S. Sabino Placentiæ Epiſcopo S. Gregorius retulit. Ergo cum prædicto Joanni nuntiatum fuiſſet, Padum flumen prope muros Ferrariæ percurrens, alveum ſuum egreſſum, Civitatem, & Civium, atque Eccleſiæ agros occupare, accerſito ſibi Sacerdote, Præceptum hujuſmodi illi dictavit in ſcriptis: *In Nomine Jeſu Chriſti, præcipio tibi, o flumen, ut in locum tuum rediens, hæc loca deinceps invadere non præſumas.* Sacerdos vero irridens exequi mandatum contempſit de cartula cum Præcepto in flumen projicienda. Ex quo factum fuit, ut ipſe Sanctus

Antiſtes audenter, & maxima cum fiducia perſonaliter ad ripam inimici fluminis, indicta Proceſſione, cum toto Clero ſe contulerit, atque ibi elevatis oculis in Cælum, verba Præcepti imperioſe proferens, charthulam projecerit, ſigno Crucis efformato. Quo facto, illico, & inſtanti, toto adſtante Clero, & populo, Padus in priſtinum alveum ſe recepit, cum omnium admiratione, & compunctione, Accidit hoc prodigium circa annum MCDXL. ex Actis ejuſdem Beati typis impreſſis anno MDXII. ſcriptis vero anno MCDXLVIII. a Joanne Peregrino Ordinis Jeſuatorum, quem Sæculo elapſo extinxit Clemens Papa IX. Diplomate dato VI. Decembris anni MDCLXXVIII. & ex ms. Codice in Archivo S. Hieronymi Ferrariæ extante, nec non ex Morigia in Paradiſo Jeſuatorum, Lib. III. Capite XI.

C A P U T VIII.

Preces ad repellendam tempeſtatem.

I. VErbum tempeſtas a Lexicorum Auctoribus multipliciter accipitur, modo idem ſignificat, quod tempus, teſte Plauto in Caſina, ubi ſic ait: *Ea tempeſtate flos Poetarum fuit*. Modo tranquillum, & ſerenum tempus, teſte Cæſare, Lib. IV. *De bello Gallico*, ubi ita inquit: *Nactus idoneam ad navigandum tempeſtatem, tertia fere vigilia ſolvit*; & Virgilio Æneidos, iis verbis: *Unde hæc tam clara repente tempeſtas?* Modo, ut alias ſignificationes omittam, in malam partem accipitur, ut idem ſit, quod procella, turbo, grando, & generaliter quivis Cæli inquietior ſtatus, atque in hunc quidem ſenſum paſſim in Sacra Scriptura, & in Ritualibus, ac præſertim in Rubrica hujus Capitis ſumitur. Quum autem tanta verno præſertim, æſtivoque tempore ſoleat eſſe vis tempeſtatum, ut non modo ſternat agros, ſternat ſata læta, bovumque labores, ſed & domos ipſas, earumque habitatores, ac Templa potiſſimum, Sacroſque Homines proſternat, merito Eccleſia varias Preces ad eas compeſcendas inſtituit, ordinavitque.

II. Hanc fuiſſe cauſam, atrocem ſcilicet tempeſtatem, quæ Coloniæ contigit anno DCCCLVII. ut eodem anno Concilium Moguntiæ, dictum iccirco Moguntinum, ſeu Mogontiacum, a Carolo ejuſdem Urbis Archiepiſcopo ſub Ludovico II. Imperatore, & Benedicto Papa III. celebraretur, teſtantur veteres Francorum Annales apud Labbeum Tomo IX. Conciliorum Editionis Venetæ, ubi ſic inquiunt: *Habita eſt autem Syaodas apad Mogantiacam circa Kalendas Octobres*, ubi inter alia, quæ ventilata ſunt de Jure Eccleſiaſtico, *præſentata eſt Epiſtola Guntharii Colonienſis Epiſcopi ad Aldifridum, in qua legebatur, contigiſſe Coloniæ xvij. Kalendas Octobres terribilem valde tempeſtatem, populo cuncto præ nimio horrore in Baſilicam S. Petri confugiente, & ſignis Eccleſiæ concrepantibus, unanimiter Dei miſericordiam implorante, ſubito fulmen informe, ignei draconis inſtar, Baſilicam ſcidiſſe, ac penetraſſe, atque ex omni illa multitudine tres homines diverſis quidem locis, ſed uno ictu, in mortem dejeciſſe, Presbyterum ſcilicet juxta Altare S. Petri, Diaconum vero juxta Altare S. Dionyſii, laicum autem ad Altare S. Mariæ; alios etiam numero ſex eodem impetu ita proſtraviſſe, ut elati ſemivivi vix convaleſcerent.* Hæc Annales Francorum, eademque Lambertus Schafnaburgenſis in Chronico, & ex his Serarius in Hiſtoria Moguntina, Libro I. Capite XXXIII. & Baronius anno DCCCLVII. num. I.

III. Variis precibus, modiſque religioſis conſueviſſe Epiſcopos, Sanctoſque Homines tempeſtates cohibere, Scriptores Vitarum ipſorum paſſim nos docent. De S. Leobino Epiſcopo Carnotenſi ita plane ait ejus Vitæ Auctor Capite III. apud Bollandianos die XIV. Martii: *Cum æſtiva tempore proventus fructuum inſtaret, & maturæ ſegetes tritæ horreis recondi deberent, ſubita aeris oborta tempeſtas ita ſylvarum frangebat cacumina, & meſſes ſternebat, ut in ſtragem penitus viderentur redigi. Commotus ergo Vir de tantæ incommoditatis periculo, contra hujuſmodi nimbi tempeſtatem cæleſtibus armis, orationibus videlicet ſe inarmans, & oleum ſacræ benedictionis opponens, non ſolum fulgura, & tonitrua tempeſtatem concitantia fecit quieſcere, & in priſtinam tranquillitatem aeris quaſſationem redire, ſed inſuper quidquid cellæ in ſtipendiis debebatur, ſub integritate conferre.* Occurrunt exempla id genus paſſim in Vitis Sanctorum, in quibus dicitur, compeſcuiſſe ipſos tempeſtates exitium agris, hominibuſque minitantes, precibus, orationibuſque ad Deum fuſis.

IV. Orationum formula jam non una uſi ſunt Sancti Homines ad tempeſtatem repellendam. De S. Theutonio Canonico Regulari refert coævus ejus Vitæ Scriptor, Cap. III. apud eoſdem Bollandianos die XVIII. Februarii, quod cum navis, cum qua Hieroſolymam pergebat Sepulchrum Chriſti Domini veneraturus, tempeſtate jactaretur, in oratione cum lacrymis proſtratus, ac totus ad Deum converſus, poſt Pſalmos, & Litanias Dominatorem invocavit hoc modo: *Domine Jeſu Chriſte, Fili Dei vivi, Fili S. Mariæ, qui cum Patre, & Spiritu Sancto unus es in Summa Trinitate Deus, & vera Unitate, ſuccurre nobis in ſupremo periculo conſtitutis, glorioſum ut Sepulchrum tuæ ſanctæ Reſurrectionis, pro quo venerando, & oſculando de finibus mundi venimus, videre mereamur, & tuæ liberationi gratias agamus.* Addit mox, quod, *ſedata tandem tempeſtate, omnes*, qui ſcilicet cum Sancto Theutonio erant in navi, *morti jam dediti, Cæli Deum exaltantes benedixerunt, laudes eidem debitas referentes, &*, Gloria in excelſis Deo, *nobiliter cantantes, quod eos miſericorditer dignatus eſt de eo mortis articulo liberare.*

V. Longum eſſet peculiares Preces hoc loco referre, quibus Sancti ea tempeſtatis occaſione uſi ſunt. Teſte Auctore Vitæ B. Æmiliæ Ordinis Prædicatorum, Cap. IV. apud memoratos Bollandianos in Appendice ad ejus Vitam die III. Maji, certam precandi formam, ac ritum Deipara Virgo ad tempeſtatem diſſipandam, eidem tradidit: *Volo*, inquit, *te docere brevem orationem, qua tali occaſione poſthac uteris. Ar-*

cipies ergo Cereum Paſchalem cum Cruce, & Aqua benedicta, & comitantibus te proceſſionaliter Sororibus, ſignabit deinde ſola aerem ad quatuor mundi partes, ad ſingulas Cruces dicendo, Credo, &, Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis. Per ſignum Crucis de inimicia noſtris libera nos Deus noſter (*ad hæc autem verba Crucem formabis*) In Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen. *Denique regreſſa in locum opportunum, recitabis Litanias honori meo compoſitas, cum Hymno*, Maria Mater gratiæ, Mater miſericordiæ, tu nos ab hoſte protege, & hora mortis ſuſcipe. *Hæc ſi in tempeſtatibus obſervaveris, videbis in momento redire ſerenitatem; imo ob tui amorem ſimiliter exaudientur quicumque eadem uſurpaverint.*

VI. Multum valere orationem, ſignum Crucis, ac interceſſionem Deiparæ, ad tempeſtates depellendas, ſatis oſtendit exemplum S. Liobæ Virginis, & Abbatiſſæ, de qua Ridolphus Auctor ejus Vitæ apud Surium die XXVIII. Septembris, Cap. XVII. narrat, quod cum horrida tempeſtas præſentem omnibus mortem intentaret, rogataque a populo, ut eam compeſceret, *Cappam, qua erat induta, abjiciens, fores Eccleſiæ confidenter aperuit, atque in limine conſiſtens, ſigno ſanctæ Crucis edito, furenti tempeſtati Nomen ſummæ Majeſtatis oppoſuit, extenſiſque manibus in Cælum, terno clamore Chriſti clementiam invocavit, & per interceſſionem, ac merita Sanctæ Mariæ Virginis, propitium eum populo ſuo velociter adeſſe precabatur. Confeſtim igitur adeſt Divinitas, tonitrua conquieſcunt, venti contrarii ad diſſipandam nubium denſitatem miniſteria convertunt, omniſque illa aeram tenebroſitas mox in duas partes diviſa, & in ſemetipſam relapſa, tranquillitatem, & ſerenitatem, apparente ſole, reduxit.* Concludit Auctor, sitque, ita Virtutem Divinam, & Ancillæ ſuæ ſibi fideliter ſervientis merita declaraſſe, & populis inopinatam ſecuritatem, depulſo timore, conceſſiſſe.

VII. Longum eſſet varia ex Eccleſiaſtica Hiſtoria, Vitiſque Sanctorum, exempla referre, quibus docemur, candelis ſtata Eccleſiæ cæremonia, peculiarive Sanctorum prece benedictis, ſive Cereis Agnis rite a Summo Romano Pontifice conſecratis, vel Sanctorum Reliquiis, ſedatas plerumque tempeſtates fuiſſe. Sed non omittendus eſt antiquus Exorciſmi uſus, quo olim Epiſcopi, Sacerdoteſve inferiores, tempeſtates ipſas, quæ utplurimum a diabolicis poteſtatibus excitari in aere ſolent, ut Sacri Scriptores docent, pro ſua in eaſdem poteſtate compeſcere conſueverunt. Teſte Auctore Vitæ S. Edmundi Cantuarienſis Epiſcopi, Capite XV. apud Surium die XVI. menſis Novembris, *cum Wigorniæ extra Templum concionaretur, horrida nubes ſe repente diffudit, vehementer auditoribus imbres minitans, ſentiens Vir Dei, conſternatos illos jam fugam meditari, ſignum Crucis contra illas nubes expreſſit, ita dicens*: Præcipio tibi, maligne ſpiritus, ut procul hinc abſcedas, nec hunc populum auſus ſis impedire. *Dixit, & diſpulſa mox atra caligine, nubes lucida obumbravit eos, interim in circuitu cum magna tempeſtate multa pluvia cadente*, Subditque mox, eundem Sanctum Epiſcopum etiam alias diverſis temporibus pluviam, & tempeſtatem ab eo loco, ubi concionabatur, avertiſſe, conſuetis ſcilicet Exorciſmis, Cruciſve ſanctæ ſigno, ſeu aliis ſuis peculiaribus precibus.

VIII. Illud vero advertendum cenſeo, non omnes Conjurationes, Exorciſmoſque, ingruente tempeſtate, a Sacerdotibus eſſe adhibendos, ſed illos tantum, quos Summi Romani Pontifices, inſtitutaque ab ipſis Sacra Rituum Congregatio approbaverunt, non vero illos, quos quidam privati homines, quales ſunt, quos inter alios collegit, Ritualique inſeruit Petrus Lucatellus, quoſque particulari Decreto damnavit, & a Rituali expurgandos decrevit Sacra Indicis Congregatio die XI. Januarii MDCCXXV. his verbis: *Ejuſdem Sacræ Congregationis Decreto prohibentur omnes additiones factæ, & forſan faciendæ Rituali Romano poſt reformationem ſanctæ memoriæ Pauli V. ſine approbatione Sacræ Congregationis Rituum; & maxime Conjurationes potentiſſimæ, & efficaciſſimæ ad expellendas, & fugandas aereas tempeſtates a dæmonibus per ſe, ſive ad nutum cujuſvis diabolici miniſtri excitatas, ex diverſis, & probatis Auctoribus collectæ a Presbytero Petro Lucatello Tit. S. Caſſiani Bergomi; & benedictio Aquæ, quæ fit in Vigilia Epiphaniæ.* Meminit hujus prohibitionis in ſuo ad hunc Titulum Commentario Barruſaldus, aitque, unice tantum præter illos a Rituali approbatos, permitti quemdam Exorciſmum contra imminentes tempeſtates, fulgura, & grandines, litteraliter excerptum ex Breviario Fratrum Ordinis Prædicatorum, & ſeparatum typis editum poſt Decretum, emanatum a Sanctiſſimo Pontifice Benedicto XIII. die IV. Decembris MDCCXXV. adverſus conjurationes a Lucatello collectas.

IX. Quamquam vero Exorciſmus, qui extat in fine Breviarii Dominicani probatus ſit a Sacra Rituum Congregatione, eoque rite, recteque Fratres Dominicani adverſus tempeſtatem ingruentem utantur, cum tamen non omnes ritus, qui alicui Ordini conceſſi fuerunt, extendi privata auctoritate ad alios queant, puto equidem, teneri cæteros, qui Rituali Romano utuntur, ritus ab eodem præſcriptos adhibere, & conſequenter ad repellendas tempeſtates, iis uti Precibus in Capite præſenti recenſitis. Recte autem notat Barruſaldus loco citato, locum, in quo faciendæ ſunt iſtæ Conjurationes, & Preces habendæ, ſolere portam eſſe majorem Eccleſiæ, vel aliam, ſi adſit, per quam perſpici poſſit inſurgens tempeſtas, ad eamque faciem ſuam convertere Sacerdotem debere Superpelliceo, & Stola violacea indutum de more, ut alias fieri in Supplicatione, & Precibus pœnitentialibus ſolet, genuflexis ſcilicet cunctis, qui ei ſacræ actioni adeſſent.

§. I.

Pulſantur Campanæ, & qui adeſſe poſſunt, in Eccleſiam convocatis, dicuntur Litaniæ ordinariæ, in quibus bis dicitur, *A fulgure, & tempeſtate*, & poſt Litanias, Orationemque Dominicam, Pſalmus CXLVII. *Lauda Jeruſalem Dominum &c.* ℣. *Adjut-*

jutorium noſtrum in Nomine Domini. ℟. *Qui fecit Cælum, & Terram.* ℣. *Oſtende nobis, Domine, miſericordiam tuam.* ℟. *Et ſalutare tuum da nobis.* ℣. *Adjuva nos Deus ſalutaris noſter.* ℟. *Et propter gloriam Nominis tui, Domine, libera nos.* ℣. *Nihil proficiat inimicus in nobis.* ℟. *Et filius iniquitatis non apponat nocere nobis.* ℣. *Fiat miſericordia tua, Domine, ſuper nos.* ℟. *Quemadmodum ſperavimus in te.* ℣. *Salvum fac populum tuum, Domine.* ℟. *Et benedic hæreditati tuæ.* ℣. *Non privabis bonis eos, qui ambulant in Innocentia.* ℟. *Domine Deus virtutum, beatus homo, qui ſperat in te.* ℣. *Domine exaudi orationem meam.* ℟. *Et clamor meus ad te veniat.* ℣. *Dominus vobiſcum.* Oremus.

Deus, *qui culpa offenderis, pænitentia placaris, preces populi tui ſupplicantis propitius reſpice, & flagella tuæ iracundiæ, quæ pro peccatis noſtris meremur, averte.*

Oratio.

A domo tua, quæſumus, Domine, ſpirituales nequitiæ repellantur, & aerearum diſcedat malignitas tempeſtatum. Oratio.

Omnipotens ſempiterne Deus, parce metuentibus, propitiare ſupplicibus, ut poſt noxios ignes nubium, & vim procellarum, in materiam tranſeat laudis comminatio tempeſtatis.

Oratio.

Domine Jeſu, qui imperaſti ventis, & mari, & facta fuit tranquillitas magna, exaudi preces familiæ tuæ, & præſta, ut hoc ſigno Sanctæ Crucis ✠ omnis diſcedat ſævitia tempeſtatis. Oratio.

Omnipotens, & miſericors Deus, qui nos, & caſtigando ſanas, & ignoſcendo conſervas, præſta ſupplicibus tuis, ut & tranquillitatibus optatæ conſolationis lætemur, & dono tuæ pietatis ſemper utamur. Per Dominum noſtrum &c. Aſpergatur Aqua benedicta.

COMMENTARIUS.

I. JAm non deſunt Auctores, & præſertim Philoſophi, qui hunc ſedandi tempeſtates per Campanarum pulſationem modum naturali rationi tribuere ſtudent. Renatus Charteſius in Specimine Philoſ. Meteor. Capite VII. num. XII. hæc ait: *Non ſine ratione vulgo creditur, vehementes ſonitus, quales Campanarum, aut bombardarum, fulminis vim confringere, & vim tempeſtatum minui, nam concutiendo nivem, ex qua nubes inferior conſtat, illam ad deſcenſum invitat, & diſcutit; ut hi ſatis ſciunt, qui in vallibus, ubi moles nivium e montibus cadentium timentur, ita facere ſunt aſſueti; nam ibi ne quidem loqui, aut tuſſire audent, ne ſonus vocis nives commoveat.* Similia his tradit Edmundus Purchotius Inſtitutionum Philoſophiæ, Tom. III. Sectione III. Cap. IV. *De fulmine, tonitru &c.* §. 6. Qui etiam de ratione, cur Turres Campanarum frequenter a fulminibus percutiantur, ſic inquit: *Cur nubes in terras ruunt, ſi corpus aliquod excelſum ſubjicitur, ut prærupta rupes, vel turris prealta, tum nubes in diverſas partes, iſtius corporis occurſu diſtracta, in eo loco dehiſcit, & quaſi fulmini viam aperit. Hinc excelſa quæque ſæpius fulmine feriuntur, quam depreſſiora. Idem accidit, ubi pulſantur Campanæ, ſi earum ſonus, quem in aeris fremitu, ac partium ſucceſſu poſitum diximus, nubem in ea parte, quæ Turri, ſeu Campanili imminet, non mediocriter exagitat, unde nubes eo loci attenuata ſæpius perrumpitur, facilioremque fulmini præbet tranſitum, ut in Campanile irruat, magno eorum periculo, qui pulſandis Campanis dant operam; ideoque utilis eſt ſonus Campanarum ad arcendam nubem, priuſquam acceſſerit; ſed ubi jam Campanili incumbit, non ſine periculo pulſantur Æra Campana.*

II. Ante Carthesium, Purchotiumque fuerunt & alii præfatæ opinionis Auctores, quos

recenſet, confutatque Martinus del Rio, Diſquiſitionum Magicarum Lib. VI. Cap. II. Sectione II. Quæſtione II. in fine. Cum enim pietatem Chriſtianam omnino deſtruant philoſophicæ hujuſmodi opiniones, & intentionem pervertant ab Eccleſia habitam in Benedictione Campanarum, de qua late diximus Tomo II. Commentariorum in Partem alteram Romani Pontificalis, Tit. XX. parvi non modo ſunt a Fidelibus pendendæ, verum etiam penitus rejiciendæ. Alioquin, ſi hoc naturaliter dari poſſet, fruſtranea eſſent, & illuſoria verba illa, quæ ex præſcripto memorati Pontificalis Romani Epiſcopus profert in Oratione, quam dicit, poſtquam fecit *ab extra ſupra Campanam de Oleo Sancto infirmorum ſignum Crucis*, quæque hæc ſunt: *Procul pellantur omnes inſidiæ inimici, fragor grandinum, procella turbinum, impetus tempeſtatum &c.* Quod ſi vera, & infallibilis eſſet allata a Philoſophis citatis doctrina, nemo in caſu tempeſtatis ingruentis auderet accedere ad Turres, & ibi pulſare Campanas, ob naturale periculum fulgurum tam facile imminentium; ſed nec Ritualia, ac Synodi Epiſcoporum permultæ, ubi certum illud adeſſet periculum, eam pulſationem mandarent, & pulſantem vicinæ morti obnoxium facerent. Quidquid autem Philoſophi opinentur, tribuenda eſt quidem vis, efficaciaque expellendæ tempeſtatis, non naturali Campanarum ſono, ſed earum Conſecrationi, ſeu Benedictioni, ut ſancta Mater Eccleſia omnium Magiſtra in ſuis Orationibus, ac ſacris ritibus docet.

III. Neglectis Philoſophorum commentis, ſtandum eſt doctrinæ a Conciliis, ac Ritualibus traditæ de Campanarum ſonitus virtute ad coercendos nimbos, procellaſve ingruentes, quam etiam varia antiqua Sanctorum exempla ad præſentem uſque diem confirmant. Tempeſtates patrocinio Beatæ Genoveſæ depelli ſolitas pulſatis

Campanis, donec cerei ſuper ejus Templum appareant, legitur quidem in addendis ad ejus Vitam Cap. VI. apud Bollandianos die III. Januarii, his verbis: *Monaſterium S. Nicolai in lacu vulgo* Zumlaach, *Ordinis Benedictini Diœceſis Trevirenſis ab Andernaco Oppido horarum aliquot itinere diſtans. Huic propinquus eſt vicus præſente ſemper S. Genoveſæ contra Cæli tonantis tempeſtatis patrocinio clarus. Simul enim ac fragor exandiri tonitruum cœperit, illico nimbi, grandinis, fulminis, & cujuſvis demum periculi ab agris avertendi cauſa, incolæ ad Templum S. Genoveſæ Campanas pulſaturi concurrunt; ſin differant, accolæ advolant, ac pulſum urgent; neque is intermittitur, dum qui foris conſiſtunt, ardentes aliquot candelas ſupra Templi tectum conſpiciunt, quos S. Genoveſæ cereos appellant. Id argumentum eſt propulſatæ, quæ metuebatur, calamitatis.* Hunc ſubdit a majoribus fluxiſſe ritum, & perpetui prodigii fidem eo mirabiliorem, quod quibus læthali culpa inquinatus animus eſt, ab iis cereos illos minus conſpici, credit ſimplex vulgus. Ingenue enim fatetur cereos ipſos aliquibus non apparere. Sed nec ſilentio prætereundum videtur miraculum, quod narratur de Campanula a S. Beunone Miſnenſi Epiſcopo benedicta; nam ad ſonitum illius Campanulæ, quæ quodam loco extat apud Miſnam Germaniæ Civitatem, totum ejus territorium a fulgure, & tempeſtate, ut incolæ ipſius loci affirmant, teſte Rocca in Commentario, *De Campanis*, Cap. XXI. tempus uſque in præſens conſervatur, etiamſi loca viciniora ſæpe ab illis lædantur. Iſtudque ipſum de alia Campana in Pago Scomberch ab eodem benedicta Bennone, qood nomen a Slavorum lingua translatum, *Benedictus*, Latine dicitur, omnino affirmatur. Sonitus namque illius Campanæ omnem vim Cæli ab agris finitimis, ac tuguriis avertit.

IV. Porro Patrum doctrinæ inhærens celebre Concilium Colonienſe anno MDXXXVI. celebratum, Parte IX. Cap. XIV. poſtquam dixit, benedici Campanas, ut ſint tubæ Eccleſiæ militantis, quibus vocetur populus ad conveniendum in Templum, & audiendum verbum Dei; Clerus vero ad annuntiandum mane miſericordiam Dei, & veritatem ejus per noctem, ut per illarum ſonitum Fideles invitentur ad preces, & ut creſcat in his devotio Fidei, ita ſtatim ſujicit: *Quamvis etiam Patres alio reſpexerint, videlicet, ut dæmones tinnitum Campanarum Chriſtianos ad preces concitantium terreantur, quia potius precibus ipſis territi abſcedant, illiſque ſubmotis, fruges, mentes, & corpora credentium ſerventur, at procul pellantur hoſtiles exercitus, & omnes inſidiæ inimici, fragor grandinum, procellæ turbinum, impetus tempeſtatum, & fulgurum temperentur, infeſta tonitrua, & ventorum flamina ſuſpendantur, ſpiritus procellarum & aereæ tempeſtates poſternantur. Breviter, ut audientes confugiant ad Sanctæ Matris Eccleſiæ gremium, & ante Sanctæ Crucis Vexillum, cui flectitur omne genu, quemadmodum hæc in ſolemni Benedictione Campanæ reperies;* quæ quidem legitur Parte II. Romani Pontificalis, Tit. XX. qui inſcriptus eſt, *De Benedictione Signi, vel Campanæ*, quemque nos, ut ſupra etiam diximus, in noſtris ad ipſum Pontificale Commentariis fuſe enarravimus.

V. Omiſſis aliis Synodis, quæ de virtute Benedictionis Campanarum loquuntur, veterum Patruum doctrinam, atque antiquam Eccleſiæ conſuetudinem ſequutus eſt S. Carolus ubi in Concilio Provinciali Mediolanenſi IV. Capite, *De Oratione*, ſonum ipſum Campanarum præſcribit, ubi tempeſtas immineat, ſic inquiens: *Nimbis, procellisve imminentibus, ſicut Eccleſiaſticæ conſuetudinis eſt, Campanis ſonetur, tum ad tempeſtatem vi divina, quæ ex ſolemni Prece, ſacraque Benedictione illis ineſt, depellendam, tum ad Dei miſericordiam implorandam Chriſtianæ pietatis orationibus: ita Fideles earum ſono tunc excitati, in Eccleſiam, vel Cathedralem, vel Parochialem, vel in aliam ſaltem propinquiorem ad orandum conveniant; ſi minus poſſunt, ſaltem ubicumque ſint, ſive domi, ſive foris, ſupplices Deum orent; tum Clerici Pſalmis, Litaniis, Precibus, & Orationibus, quæ ex ritu Sanctæ Matris Eccleſiæ ad arcendam tempeſtatem dicuntur, Dei miſericordiam deprecentur.* Pergit Sanctus Antiſtes, ſtatimque mandat, ut Parochi inprimis ſit, cum in Eccleſia ſua hoc officium religioſe præſtare ad præſcriptum Libri Ritualis, aut Sacerdotalis; tum ſollicite convocare Clericos, & populum, ut ob eam cauſam Deum ſancte precaturi, ad Eccleſiam frequentes concurrant; idque ipſum, prout in concionando uſuvenerit, aliquando Fideles paterne diligenterque monere meminerit.

VI. Hinc arguendi ſunt omnes fere Eccleſiarum Præſides, Rectoreſve, qui, vel ubi atrociſſima tempeſtas imminet, ſonitu ſolo Campanarum contenti, nihil amplius curant de Litaniis, Pſalmis, ac Precibus in Eccleſia publice recitandis in hoc noſtro præſenti §. præſcriptis. Fuiſſe autem antiquum ritum, ut ad tempeſtatem repellendam, præter Orationes, Pſalmi etiam, ac Litaniæ dicerentur, docet nos allatum ſuperius exemplum S. Theutonii Canonici Regularis, qui, dum navis, in qua ipſe erat Jeroſolymam profecturus, tempeſtate jactaretur, in Oratione cum lacrymis proſtratus, ac totus ad Deum converſus, *poſt Pſalmos, & Litanias, Dominatorem invocavit &c.* Sane ex præſcripto noſtri §. repetendus eſt in ipſis Litaniis bis ille verſiculus, *A fulgure, & tempeſtate*, quia ſcilicet iſta eſt præcipua ratio, ob quam inſtitutæ ſunt Preces, ad repellendam ſcilicet tempeſtatem. Quod congregato populo in Eccleſia Litaniæ recitandæ ſint cum præfati verſiculi repetitione ad Altare Sanctiſſimi Sacramenti, notavit Barruſaldus ad hunc noſtrum §. num. 14. Exponi tunc etiam poſſe Sacramentum, patefacto ſcilicet Tabernaculo, ubi illud ad Altare aſſervatur, permittit quidem S. Carolus in Concilio Provinciali Mediolanenſi III. ubi agens de iis, quæ ad Sacram Euchariſtiam pertinent, ſic inter alia ait: *Cum nimbi, procellæ, turbines, aut grandines impendent, ne Sacerdos, ad tempeſtatis procellam arcendam, Vaſculum adhibeat, in quo Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum aſſervatur; ſed Tabernaculum, ubi illud ad Altare reconditur, patefaciat licet; tuncque in ejus conſpectu Litanias, aliaſque religioſas Preces ejus rei cauſa inſtitutas pie, ſancteque pronunciet.* Fieri id debere, *accenſis luminibus*, ſtatuit idem S. Carolus in Diœceſana III. Mediolanenſi Synodo, Decreto IX.

VII. At vero peculiaris hic ritus eſt Eccleſiæ Mediolanenſis, nam alias nulla ejus mentio in §. noſtro habetur; ſolum enim præſcribit, ut pul-

Digitized by Google

pulſentur Campanæ, & qui adeſſe poſſunt, in Eccleſiam convocatis, dicantur Litaniæ Ordinariæ, in iiſque bis dicatur, *A fulgure, & tempeſtate*, cum reſponſione ſcilicet, *Libera nos Domine*, & poſt Litanias, Orationemque Dominicam, dicatur Pſalmus, CXVII. *Lauda Jeruſalem Dominum &c.* cum Precibus, & Orationibus in eodem §. præſcriptis, demumque fiat aſperſio cum Aqua benedicta. Ita quidem habet hic noſter §. ad eumque notat Barruſaldus, quod Litaniis expletis ad Altare, & recitata ibidem Oratione Dominicali, *ad portam devenire debet Sacerdos, & in conſpectu imminentis tempeſtatis, atque ibi concitato animo, recitare vehementi voce Pſalmum*, Lauda Jeruſalem &c. Sed puto equidem, Litanias æque, ac cæteras Preces, Orationeſque dicendas eſſe ad ipſum Altare, uti ex noſtro eodem §. intelligere licet, in quo nulla fit mentio ejus profectionis ab Altari ad portam Eccleſiæ, ſicuti nulla itidem mentio recitandi ibidem in conſpectu imminentis tempeſtatis, *concitato animo, vehementi voce Pſalmum ipſum* CXLVII. *Lauda Jeruſalem Dominum*. Ad Orationes quod attinet, genuflexo populo, & Clero, ſtando quidem dicet illas Sacerdos, & in quarta ſignum Crucis, ut ibidem notatur, adhibebit, tum vero quinta abſoluta, quæ eſt ultima hujus Sacræ functionis, Aquam benedictam adſperget, quia ſcilicet, uti paſſim docent rerum ritualium Scriptores, præſertim vero Quarti in Tractato, *De Benedictionibus*, Tit. III. Sectione I. Præludio III. ubi agit de virtute, & effectibus Aquæ benedictæ, ſeu luſtralis, valet ipſa Aqua ad avertendas procellas, & grandines, contra ſterilitatem, & ſimilia flagella iræ Divinæ.

VIII. Quamquam vero ad repellendas tempeſtates adhibendæ ſint Preces, quas in præſenti Capite Rituale Romanum præſcribit, ſervandæ nihilominus ſiquæ ſint aliæ probatæ locorum conſuetudines, ac illa præſertim multorum locorum, quam laudat, probatque eruditus æque, ac pius Scriptor, Jacobus Gretſerus Lib. II. *De Benedictionibus*, Cap. XLVIII. quæ eſt hujuſmodi. Per dies æſtivos, quibus tonitrua, & fulgura potiſſimum ſævire ſolent, Sacerdos diebus præſertim Dominicis, Sacerdotali amictu indutus, prævia ſibi ſancta Cruce, ad propyleum Eccleſiæ egreditur, ibidemque principium Evangelii S. Joannis recitans, aliaſque Preces adjungens, Deum pro aeris tranquillitate, tempeſtatumque perniciofarum amolitione deprecatur. Aliis locis Sacerdos in Altari manens Evangelium S. Joannis, aliaſque eodem ſpectantes Preces clara voce decantat, Campanis interim ex turri reſonantibus, omneſque ad vota concipienda accedentibus. Quæ conſuetudo procul dubio commendabilis eſt, & omnibus commendanda. Si enim Precibus, & Benedictionibus, vis dæmonum, & maleficorum ab aliis rebus, etiam ex ædibus, & habitationibus expellitur, vel, ne ineat, impeditur; cur non eiſdem ſacris mediis, diabolica poteſtas ex ſublimi regionis aere arceri, fugarique, vel ſaltem, ne nobis, tempeſtatibus in ea coactis, noceat, præpediri; Deuſque etiam exorari poſſet, ut omnia iſta nocumenta clementer a nobis avertat, omnemque efficaciam, ac poteſtatem maleficam clementer coerceat, & comprimat? Sunt etiam Exorciſmi adverſus jamjam imminentem, vel jam præſentem tempeſtatem, ubi caute cavendum, nequid ſuperſtitionis irrepat, nec uſurpandæ formulæ, niſi ab Eccleſia, doctiſque viris, approbatæ, quarum unam ſe legiſſe, ait Gretſerus citato loco, in Parochiali Leodienſi juſſu Sereniſſimi Erneſti Epiſcopi Principis Electoris edito anno MDXCII. ubi vel Deus adjuratur, ſed petendo, & obſecrando, ut impendentem noxam a nobis, rebuſque noſtris amoliatur; vel dæmon, ſed imperando; vel ipſa etiam nubium exitioſarum concitata, vel mox concitanda collectio, quæ tempeſtas appellatur, ad quam Exorciſmi imperium, non quoad intelligentiam, ſed quoad obedientiam pervenire poteſt.

IX. Nec audiendi, qui inficiantur, dæmonis administros, magos, & veneficos tempeſtates excitare poſſe. Contrarium certis documentis exploratum eſt; erravitque Agobardus Lugdunenſis Epiſcopus, qui integro Opuſculo contendit, *Tempeſtarios* (ſic enim vocat, & ſic a Francis vocabantur) non poſſe ciere tonitrua, fulgura, fulmina, nec grandines procurare, nec hominibus, vel jumentis peſtem immittere, infectis paſcuis, & pabulo. Contrariam perſuaſionem plerique omnes Franci habebant, ut ex ipſo veſtibulo Opuſculi Agobardi liquet: *In his regionibus*, inquit ille, *pene omnes homines, nobiles & ignobiles, urbani & ruſtici, ſenes & juvenes, putant, grandines, & tonitrua hominum libitu poſſe fieri; dicunt enim mox, ut audierint tonitrua, & viderint fulgura*, Aura levatitia eſt. *Interrogati vero, quid ſit aura levatitia, alii cum verecundia, parum remordente conſcientia, alii autem confidenter confirmant, incantationibus hominum, qui dicuntur* Tempeſtarii, *eſſe levatam, & ideo dici levatitiam auram*. Multa Scripturæ teſtimonia contra iſtos producit Agobardus, quibus tamen nihil aliud probat, quam homines id non poſſe ſua vi, quod fatemur. Poſſunt tamen adjuti a dæmone, cui aliquid in hæc meteora facultatis eſſe docet hiſtoria B. Jobi, Cap. I. ubi legimus, ignem cæleſtem in greges Jobi a ſatana immiſſum, & violento turbine domum, in qua filii Jobi epulabantur, ſubverſam. Nec tamen poſſunt, quantum volunt, ſed quantum Deus permittit. Nec de nihilo eſt, Tempeſtarios iſtos grandinem ab agris aliis ad hoſtium ſuorum agros divertere poſſe. Nam ut excitare tempeſtates in eorum manu eſt, diabolo adjuvante, & activa paſſivis applicante, ita in eorundem arbitrio poſitum eſt, ut cui nocere volunt, noceant; cui nolunt, non noceant, ut fit etiam in aliis quibuſdam nocumentorum generibus, quæ hic prætermittimus.

X. Habent & Græci ſuo in Euchologio precationem contra tonitrua, & fulgura, quam ſupra recenſuimus, ſed nullum tempeſtatis Exorciſmum continent, quia ſimplex ſolummodo oratio eſt, ut Deus aeris ſerenitatem reddat, & tempeſtatem imminentem, vel jam præſentem ſine cujuſquam damno abire, & evaneſcere jubeat. Extant autem & in Euchologio, ſive Rituali Græcorum apud eruditum Goar duæ Orationes, quarum prima *in fulminis, & fulguris periculo* ſic inquit: Iterum, humaniſſime Domine, tibi vindictæ memoria eſt, iterum etiam inutilibus ſervis tuis te condonare decet. Jam ad preces confugimus, agnoſcentes, quod quantum peccatorum magnitudo excedit, tantum quoque mali immemor clementia tua exuperare poteſt. Propterea rogamus te, ut a nobis furorem tuum aver-

avertas, ne in æternum iraſcaris nobis, ſed in miſericordia tua vivifica nos, Domine Deus noſter, qui ſulmen cohibes, & ſulgur immutas, & omnia pro operum manuum tuarum ſalute diſponis. Reſpice itaque in nos ſolita tibi clementia, & ab omni afflictione, flagello, calamitate, & imminenti periculo nos libera. Intonuiſti enim de Cælo, Domine, & ſulgura multiplicaſti, & conturbaſti nos. Reconciliare, benigne, ad te confugimus, & abundantes miſericordias tuas ad nos mitte, & ut bonus, & humanus, ſervorum tuorum miſerere, ne nos furoris tui ignis comburat, neque ſulgurum, & ſulminum ſuror conſumat, ſed ſolita tibi humanitate uſus, iram tuam mitiga, & aere in ſerenum adducto, ſubjectaque caligine ſolaribus radiis diſſoluta, procellam in tranquillitatem commuta. *Exclamando*. Quia Deus miſericordiæ, miſerationum, & clementiæ exiſtis, & tibi glariam referimus, Patri, & Filio, & Sancto Spiritui, nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

XI. Altera Oratio priore prolixinr *in aeris intemperiem, & maris procellam*, ita habet: *Dominum precemur*. Dominator, Domine Deus noſter, qui cum cauſæ experte in té exiſtente Verbo, & cum vivifico, unaque tecum adorando Spiritu, e nihilo ad eſſe cuncta adduxiſti, qui arenam mari terminum poſuiſti, monteſque, & colles ſtatera appendis, qui Cælum palma metiris, & pugillo terram contines, qui menſuram, legem, limites, nexum, & ordinem viſibili, & ſenſibili huic creaturæ, ſicut & temporum mutationes, & ſolis curſum, & recurſum conſtituiſti, elementorumque concurſu, & temperamento inaudita ratione detrimenti expertem, & indiſſolutam illam conſervas. Ipſe Rex Optime, innata, ſolitaque tibi clementia, & bonitate iterum uſus, ad nos manuum tuarum opera reſpice, & ne a nobis miſericordiam, & miſerationes tuas avertas, neque teſtamentum tuum diſperdas. Qui nobis ad imaginem tuam propriam formatis Unigenitum Filium tuum in Redemptorem conceſſiſti, & ſecreta ſpiritus effuſione, etiam propriæ Deitatis participes effeciſti, remitte precamur exuperanti miſerationum tuarum copia peccatorum multitudinem, qni Cruce, & Sanguine Filii tui, generis noſtri delicta deleviſti, creaturam tuam innaturali nunc agitatione turbatam, propter innaturalem noſtram perverſitatem, & incompoſitum neſandæ, pravæque noſtræ converſationis ordinem, ad naturalem ſibi ſtatum, compoſitionemque revoca. Solitam quoque immenſi maris hujus graſſante procella, & aeris tempeſtate disjecta, tranquillitatem renova; præcipe ventis, ut congruum, commodumque ſpiritum emittant; increpa maris turbines, & ventorum innaturales motus; procellæ ſpiritus cohibeatur, & elementorum agitatio in ſerenitatem commutetur, ut opera, & mirabilia tua videant iterum, qui deſcendunt mare in navibus, facientes operationem in aquis multis. Compone illud, clemens Domine, incomprehenſa tua humanitate, ut a procella ceſſet, qui Unigenitum Filium tuum, & Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum beneplacito tuo, & Sancti Spiritus cooperatione hominem fieri, & Sanctis ſuis cum Diſcipulis, & Apoſtolis navigare, turbineſque ventorum increpare, mariſque fluctus placare coordinaſti: Ipſe nunc contrarium omnem ventum, conſopi, ſeda fluctus, procellam paca, commodos ventos, & compoſitum tempus exſuſcita; gubernator, & auxiliator ſervis tuis factus, deduc eos in ſalutis portum. Solum namque Nomen tuum agnoverunt illi, nec alium, præter te, Deum profitentur, & opem tuam jugiter implorant; precibus, & interventu ſuper omnes benedictæ Deiparæ, Deiformium Angelorum, & omnium Sanctorum. *Exclamando*. Beneplacito, & humanitate Unigeniti Filii tui, cum quo benedictns es cum Sanctiſſimo, & bono, & vivifico tuo Spiritu.

XII. Ad Sacerdotum tandem, ac præſertim Parochorum inſtructionem, ut nempe in tempeſtatum ingruentium clade habeant hi quid ad populum dicant, optimum plane erit, ac utile Sacerdotibus ipſis, & Populo, ſi ea occaſione, legant celebrem Sancti Gregorii Nazianzeni Orationem, quam ipſe Sanctus Doctor aliquando habuit in plagam grandinis; moralis eſt enim, ac ſuaſoria, Fideles ad pœnitentiam, vitæque correctionem exhortans; naturalem etiam Philoſophiam, & placita Philoſophorum attingit, potiſſimum vero Veteris paſſim, Novique Teſtamenti teſtimoniis, atque Oraculis nititur. Porro habendæ Orationis occaſio hæc fuit. Tiberinæ Regionis, in qua natalitius ipſius Arianzi pagus ſitus erat, fruges jam maturæ grandine percuſſæ fuerant. Quam calamitatem cum Gregorius pater ob populi ſcelera immiſſam fuiſſe cerneret, ſilentio utebatur. Filius autem Gregorius item dictus cognomento Theologus plebis impulſu in medium prodiens, patrem potius ad dicendum cohortatur, utpote virtute, & ætate provectiorem.

C A P U T IX.

Preces dicendæ tempore penuriæ, & famis.

I. PEnuria, ut Lexicorum Auctores docent, vox eſt a penu deducta, ſignificatque omnium rerum inopiam, præſertim earum, quæ ad penum pertinent, cum ſcilicet deſunt ea, quæ ad victum ſunt neceſſaria, uſitatiſſimeque accipitur pro cujuſvis rei egeſtate, potiſſimum vero in præſenti Capite rei frumentariæ, ubi etiam fames, licet proprie edendi cupiditatem ſignificet, accipitur tamen pro caritate ex annonæ penuria naſcente, cum ſcilicet plerique aliquo in loco, alimento deficiente, de vita periclitantur. Eſt quidem fames unum ex atrocioribus Dei peccata populi punientis flagellum, tempeſtatumque nomine appellata fuit a Jeremia Propheta, Cap. v. ubi populi ſui afflictiones recenſens in Oratione, quam ad Deum habuit, ſic inquit: *Pellis noſtra quaſi clibanus, exuſta eſt a facie tempeſtatum famis*.

II. Portentoſos penuriæ, ac famis effectus, prophanæ æque, atque Eccleſiaſticæ narrant Hiſtoriæ, & veteres non modo, verum etiam recentiores, unde non immerito S. Baſilius Cæſareæ in Cappadocia Archiepiſcopus Homilia in divites ſuper illa Scripturæ verba, *In fame, & ſqua-*

Digitized by Google

ſqualore, quando per ſiccitatem Cæſareæ fames invaluit, habita, inter humanas inde ortas afflictiones primum locum fami dedit, ſic inquiens: *Eſurientis morbus, fames, inquam, miſerabilis eſt adflictio, Humanarum calamitatum caput eſt fames, cujuſvis mortis genere duriorem adferens finem*. Quod quidem ita ſtatim probat: *In aliis namque periculis, vel enſis cuſpide cito interibis, vel ignis impetus breviter vitam extinguit, aut ferarum dentibus membra ſtatim diſcerpta intereunt, quæ quidem dolorem morienti minime protrahunt. At famis diuturnius malum, ocius torquet, lentius tabefacit, ſenſim occidit. Naturalem namque humorem abſumit, calorem refrigerat, innatam, ac vegetem corporis habitudinem deterit, vires paulatim debilitat, oſſibus caro velut aranearum tela cohæret. Coloris flos ſanguine deficiente refugit. Albedinis ſplendor e ſummo corpore diſcedit, & pallor, ac livor inſurgit, Genua infirma, ac per vim tracta conſpiciuntur, Vox tenuis, & imbecillis. Oculi infirmi in ſuis cavis, non ſecus thecis reconditi, quam in putaminibus nuces viſuntur. Oſſa tamen pelle operta. Venter vacuus, ac collapſus tumore, viſcerumque ſolita productione caret, ac dorſi tantum oſſibus ſuſtentatur, & hæret*, Tum vero, paucis interjectis, nonnullos alios diros famis effectus recenſet, his verbis: *Quid fames non cogit? Naturæ leges ſæpe pervertere, ac tranſgredi multis ſuadet, & hominum corporibus, vel propinquorum veſci. Matrem quem peperit natum impulit in ventrem male recondere, quam tragœdiam Judaica commemorat Hiſtoria a Joſepho gravi Auctore conſcripta, quando videlicet diræ calamitates Hieroſolymitanos pœnas juſtas propter impietatem in Deum dantes apprehenderunt*.

III. Hiſce, aliiſque id genus malis occurrendis, quæ oriri ex famis tempeſtatibus ſolent, ſtatas Preces Eccleſia in Capite præſenti præſcripſit, quas enarrabimus nos in Commentario ad §. ſequentem. Verum præter ipſas Preces, providere debent Magiſtratus locorum, quæ neceſſaria ſunt, & opportuna alimenta, ad avertendam famem, officiumque in primis Epiſcopi erit, Rectorumque Eccleſiarum, ubi nempe extrema neceſſitas urgeat, vel ſacra ipſa Eccleſiæ vaſa confringere, pretiumque in alimoniam pauperum erogare, exemplo SS. Ambroſii, Auguſtini, aliorumque veterum Patrum, quos recenſet, laudatque Thomaſſinus, Parte III. Veteris, ac novæ Eccleſiæ Diſciplinæ, Lib. III. Cap. XXVI. & ſeqq. Sane refert Sozomenus Lib. IV. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, Cap. XXIV. a Cyrillo Jeroſolimitano Epiſcopo divenditos fuiſſe theſauros, atque ſacros ornatus Eccleſiæ ſuæ, quo plebi adeſſet annonæ penuria, & fame laboranti, & Epiſcopi maxime ſui præſidio aſſuefactæ calamitates pleraſque ſuas propulſare: *Multitudo rebus ad victum neceſſariis deſtituta, ad Cyrillum, utpote Epiſcopum, opis implorandæ cauſa confugit. Cui cum pecuniæ ad eam ſublevandam non ſuppeterent, theſaurum Eccleſiæ, & ſacra aulæa vendidit*. Sed, ut alios omittam, B. Hugo Gratianopolitanus Epiſcopus, teſte Guigone magno Carthuſiæ Priore in ejus Vita apud Surium die I. Aprilis, cum gravi aliquando penuria, & fame laboraret regio, ſequutus & ipſe veterum Patrum, & Epiſcoporum exempla, vaſa ſacra confregit, & dilargitus eſt.

IV. Alius modus providendæ in communi penuria, & fame, pauperum indigentiæ, eſt ille, quo uſus fuit aliquando Sanctus Baſilius antequam crearetur Cæſarienſis Antiſtes, de quo in Oratione, quam in ejus laudem habuit S. Gregorius Nazianzenus, ita ſcribit: *Fames graſſabatur, & quidem poſt hominum memoriam atrociſſima. Languebat Civitas, nec ex ullo loco auxilium afferebatur, nec ulla calamitatis medicina*. Tum vero inferius: *Apertis Oratione ſua, & Cohortatione locupletum horreis, facit quod eſt in Scriptura, cibum eſurientibus frangit, panibuſque pauperes ſatiat, alitque eos in fame, atque eſurientes animas implet bonis. Quo tandem modo? Neque enim hoc ad laudis cumulum parvi momenti eſt. Nam cum eos, quos fames vulnerarat, in unum coegiſſet, nonnullos etiam ſpiritum ægre trahentes, viros, feminas, puerulos, ſenes, omnem ætatem commiſeratione dignam, omnium ciborum genera, quibus fames depelli ſolet, corrogans, atque ollas pulmentariorum, ſalſique noſtratis obſonii, atque ad levandam pauperum famem accomodati plenas proponens; ac deinde Chriſti, qui linteo præcinctus Diſcipulorum pedes abluere nequaquam gravabatur, miniſterium imitans, ſimulque puerorum, ſive conſervorum ſuorum ad eam rem opera utens, corpora pauperum, animaſque curabat, honorem cum neceſſario alimento connectens, ac dolorem eorum utrinque leniens*. Appellat mox Nazianzenus Baſilium alterum Joſephum, quinimo etiam iſti illum præfert, quia nimirum Joſephus arte fami occurrit, ac benignitate Ægyptum emercatus fuit, ubertatis tempore ad famem venturam commodiſſime uſus; Baſilius autem gratuitam beneficentiam exercuit, neque in hoc frumentariæ largitionis auxilio quæſtum ullum captavit, id unum ſpectans, ut miſericordia miſericordiam ſibi conciliaret, ac pro terrena frumenti erogatione cœleſtibus opibus frueretur.

V. Egregiam S. Baſilii charitatem imitatus plane fuit S. Heribertus Archiepiſcopus Colonienſis, qui obiit anno MXXI. Scribit enim ejus Vitæ Auctor Lambertus Tuitienſis, Cap. III. num 12. apud Bollandianos die XVI. menſis Martii, quod, cum periclitaretur fame depreſſa Gallia, & Germania, ac ipſe inſtaret, ut pauperum inopiæ provideretur, *ſeorſim eis hoſpitia diſpoſuit, & pro varietate languorum annonam inſtituit, & ut ſingulis competebat, ſollicitudinem adhibuit, ipſe ſecreto privatus ad eos deſcendebat, & pedes eorum abluens, & abſtergens, imbecillitati eorum vehementer condolebat, dominos, & fratres eos nominans, ſiquo indigerent, ab eis prudenti aſtutia requirebat, & ſic erga ipſos exercitatiores eorum Miniſtros faciebat*. Sed & dignum notatu eſt, quod mox ſubdit: *Per alias etiam Urbes familiariſſimos animæ ſuæ Clericos idoneos habebat, quibus & certæ pecuniæ quantitatem clam dirigebat, ut in ſimiles uſus ab eis fideliter expenderetur, & ea expoſita, identidem ab eo alia repeteretur*. Atque hinc addiſcere poſſent Epiſcopi, non modo pauperibus Civitatum, ubi reſident, eleemoſynas largiri, verum etiam iis, qui ſunt per eorum Diœceſes diſperſi; ut pii, religioſique Antiſtites facere conſueverunt.

VI. Relictis aliis antiquis exemplis, ad recentiora devenio, ac primum ad illud S. Ignatii Lojolæ Societatis Jeſu Inſtitutoris, qui plebi Romæ fame periclitanti mirum in modum ſuccurrit, ut

ut trsdit Maſſeus in ejus Vita, Lib. II. Capite XI. Ergo erat annus a Virginis partu MDXXXVIII. inſignia annonæ caritate, ac per hyemem præcipue tanta ſrugum inopia, ut paſſim jacentes in publico pauperes frigore, fameque confecti milerandum in modum expirarent. Quo ſpectaculo commotus Ignatius, tantæ calamitati ſibi omni ope Inbveniendum putavit. Jamque e Garzonii Vills, cum ſuis in Urbia ſrequentiora loca migraverat, laxiore ſibi ab amicia domo condncta, ad Circum Flaminium, in ea regione, quæ Sancti Angeli ad Forum Piſcarium hodie dicitur. In ejna igitur domus ampls cœnatione ſœno, ſtragoliſque diſpoſitis, & in pauperum alimenta eleemoſynis undique corrogatis, in omnes partes dimiſit, qui in id hoſpitium, ut quemque periclitantem extrema inopia inveniſſent, vel inter manus, prout res ſerret, vel geſtatoria ſella deveherent. Cum ſtrenue curaretur, adhibitis etiam, ubi opus eſſet, adjutoribus, bajuliſque, brevi numerus decumbentium ad quadringentos aſcendit. Hic vero, eodem Ignatio Præſide, ac Duce, Patrum, Fratrumque ſe ſe charitas, ac virtus exercuit. Diluculo qnotidie linteati omnes ad imperia accipienda præſto aderant; inde ad ſua quiſque officia diſcurrere ſine ulls perturbatione, vel tumultu; alii recens illatos pauperea clementer exuere, & calida elutis corporum ſordibus, in lectulo collocare; alii aſſidere languentibus, eoſdemque amiciſſimis conſolari verbis; hi cibos, aut domi excoqnere diligenter, aut aliunde miſſos inſtruere, illi fercula inferre, & longa inedia propemodum enectis pretioſa inſtillare liquamina; hi cubilia ſternere, illi ſcopis pavimenta purgare; denique certatim omnes munere ſuo ita ſungi, ut præclare teſtarentur, in minimis illis agnoſcere ſe Regem Regum, & Dominnm dominsntium. Neque vero corpora ſolum egentium, ſed animi quoque eadem opera curabantur. Plurimi quippe rudes Chriſtianæ Doctrinæ præceptis probe inſtituti, multi a turpi quæſtn, fraudibuſque deterriti, & quod, capnt eſt, ſacra omnes Confeſſione expediti, ac pane Cæleſti longo intervallo refecti ſunt. Deinde nt aliqui convaluerant, ſuccedentibus invicem aliis, cum tegumentis ad frigus arcendum, & certo pecuniæ ſubſidio dimittebantur.

VII. Quantum juverit hoc Ignatii exemplum, conſtat plane ex iis, quæ idem Maſſens ſubdit. Nam ea res per Urbem vnlgata, magnam populi benevolentiam conciliavit Ignatio, atque ad eam Chriſtianæ humilitatia, charitatiſque officinam viſendam interdin promiſcus turba, noctu vero etiam Viri Principea ventitabant, ac tanta fuit exempli vis, nt quidam, cnm præſentes non ſuppeterent ſibi nummi, depoſitis illico in uſus pauperum veſtimentis, domum ſeminudi reverterint. Alii etiam ſancta æmulatione incitati, ejuſdem conditionis homines, quorum non deerat paſſim copia, hoſpitio ſuſceptos benigne curarunt. Multi præterea Proceres in glorioſi operia perſectionem Ignatio pecuniæ ſummam ultro detulere non levem. Qua in re Margaritæ Auſtriacæ Caroli V. filiæ, Octavio Farneſio nuptæ, Placentinorum, & Parmenſium Duci, pietas, ac beneficentia vel in primis enitnit. Atque ejus pecuniæ, cum Ignatius intelligeret, ſe vel maxima eorum, qui contulerant, voluntate, partem aliquam in ſuas, & ſuorum neceſſitates erogare poſſe; tamen tanta fuit religione Vir, ut ne obolum quidem, niſi in externorum panperum commoda inſumpſerit, relatis in Codicem accurate nominibua, ut omnium prorſus ratio conſtaret. Atqne hunc maxime in modum labor ad exactam uſque hyemem ſecunda Civitatia admurmuratione perductus; ac vere demum ineunte, ſrumenta partim ab iis, qui ſuppreſſerant, ſponte prolata, partim a Magiſtratibus aliunde convecta ſunt. Ea re non mediocriter annona laxavit, gravique perfuncta periculo plebs, Deo adjnvante, ad ſolita quæſtua, & opificis rediit.

VIII. Magnum quidem eſt, quod hucuſque de S. Ignatio narravit Maſſeus, ſed majus mihi cunctiſque videri debet, quod ſecit S. Camillus de Lellis Religionis Clericorum Regnlarium miniſtrantium infirmis Fundator, non jam in Urbe Roma, ubi adeſt Pontiſex Maximus, Cardinalea, Præſules, Principea viri, Magnates, ac alii permulti Chriſtiana charitate præditi, ac divitiis affluentes, verum Boccbianici, quod eſt parvum in Samnio Oppidum, cujua omnea fere incolæ pauperes ſunt, & indigentes. Nam cum menſe Majo anni MDCXII. sd viſitandam religioſam ſui Ordinis Domum Bocchianicenſem proſcctns fuiſſet, eſſetque eo tempore ibidem magna annonæ caritas, & tsnta quidem, nt gena paupercula herbis vulgo natis veſci cogeretur, unde magnua hominum numerns in morboa, nec mnlto minor in mortem preceps ibat. Videns igitur Camillus, ut in ejuſdem Vita narrat Cicatellus Lib. II. Cap. XV. nullum a publico ſuppeditsri remedium, ſponte aſſumpto boni Patria, ac veri popnlaris officio, hanc init juvandorum pauperum, & ſublevsndæ egeſtatis rationem. Cnm inveniſſet in dicta Domo bonam copiam ſabarum, ciceria, ficuum aridarum, ſorborum, caſtanearum, & aliorum ſimilium fructuum hibernorum, juſſit hæc omnia in panperes, qui ad portam accedebant, & qui ducenti numero circiter erant, larga msnu diſtribui, addita etiam ingenti olla leguminum, quæ ſingulis diebus mane coqui imperabat. Conſumpta autem hac alimonia, & incipientibus emergere novis ſabia, mandavit, ut qnotidie msne in psrvulo quodam ejuſdem Domua prædio earum certa menſura colligeretur, quam poſtea panis vice diſpenſabat. Quin cnm intellexiſſet, propter dictas ſabas illius prædii, portam ſervari clauſam, mandavit, ut relinqueretnr aperta, ſicque omnibus panperibua ad eas comedendas qnovis tempore liber pateret aditua. Quo in facto magna poſtmodum eluxit Dei providentia. Quamvis enim dictarum ſabarum non amplius ſatum eſſet, quam exigua quarta pars unius menſuræ, ac tanta interim earum copia partim collecta, partim commeſta eſſet; ad extremum tamen cnm nnuſquiſque exiſtimaret, ne unam qnidem eſſe reliquam, Dominus Deua ita eas multiplicavit, nt collectæ rurſus fuerint minimum ſex aliæ menſuræ, ita ut omnes tantam vim Divinæ providentiæ vehementer admirarentur, atque obſtupeſcerent.

IX. Neqne vero hic ſe continuit admirabilis Csmilli charitas, cum enim ad ſuccurrendum toti egenorum multitudini, tam virorum, quam feminarum, quæ præ verecundia intra ædium ſuarum ſepta ſe continebant, id auxilii non ſufficeret, convenit Camillus omnes Terræ illius homines locupletes, ac ſpeciatim aliquos

Prio-

Digitized by Google

Priores Xenodochiorum, & piarum Societatum, expoſuitque, ſibi quidem aliud nihil ad dandum ſupereſſe, ac proinde ipſorum nunc eſſe in tanta neceſſitate miſeris pauperibus ſuccurrere. Tandem ergo, multis ſuperatis difficultatibus, aureos centum a Xenodochiis, & totidem alteros a dictis Societatibus impetravit. Ad quod tamen exequendum cum Vicarii Urbis Teateæ facultas eſſet neceſſaria, ipſemet confeſtim eum adiit, & re confecta, raptim rediit, magno quidem pauperum emolumento, ſed valetudinis ſuæ haud minori detrimento. Iter enim illud fere totum pedibus percurrit, propterea quod equitationem ſibi tum permoleſtam, tum admodum infauſtam expertus eſſet. Unde cum Bocchianicum reverſus eſſet, totus ex itineris labore defatigatus, & aggravato inſuper tibiæ dolore, multum debilitatus, accedente ad hæc febri acutiſſima, parum abfuit, quin vitam amitteret; poſtea tamen aliquantum convaluit, & ad ſolitam adjuvandorum pauperum curam, atque ſollicitudinem rediit. Cumque adverteret, nec ducentos illos aureos in tantam inopum turbam ſatis eſſe, petiit, obtinuitque, ut Conſilium Communitatis in unum coiret, ad quod ipſe etiam febri æſtuans profectus eſt, & tanto mentis fervore pauperum cauſam egit, ut totus Conſilii cœtus vim ejus dicendi, atque prudentiam admiratus, & inſignem ejus in miſeros charitatem amplexus, alteros illi ducentos aureos in idem ſubſidium attribuerit; quos ipſe Camillus per egenorum tuguria diſtributum ivit. Poſtquam vero febri invaleſcente, atque eum lecto affigente, id munus per ſe præſtare non potuit, tres eximiæ probitatis viros delegit, qui eam diſtributionem peragerent; quibus quotidie duas minimum horas aures dabat, quo intelligeret, quemadmodum res ea tranſigeretur. Denique his officiis bonus Pater omnem illum populum gravi neceſſitate liberavit, etiamque morti præripuit.

X. Hæc exempla referre placuit, non tantum ut eximiæ Sanctorum Ignatii, & Camilli charitati panegyricum caneremus, ſed ut ab illis Sacri Homines, præſertim Religioſi, erga proximos ſuos, & locum, ubi ab incolis recepti fuere, ac ditati, ſe ſe gerere debeant. Nonnullos enim alicubi novi, qui, arrepta occaſione communis penuriæ panis, olei, vinique, primi extitere, qui earum rerum pretium auxerunt. Cum alias in hujuſmodi malis, uti merito dolet in laudata Oratione Nazianzenus, nihil gravius, atque acerbius ſit, quam crudelitas, & cupiditas inexplebilis eorum, qui rei frumentariæ copia circumfluunt. Obſervant enim temporum difficultates, atque ex annonæ penuria lucrum captant, & ex aliorum calamitatibus meſſem faciunt; nec illud audientes Proverbiorum, XIX. eum qui pauperes commiſeratur, Deo fœnori dare; nec rurſus illud Eccleſiaſtici, XXIX. eum, qui frumentum abſcondit, plebi execrabilem eſſe; nec denique quicquam aliud eorum, quæ vel humanis, & benignis hominibus pollicetur Scriptura, vel duris, & inhumanis comminatur. Verum immodica quadam, & inexplebili cupiditate fragrant, maleque ſibi conſulunt, ut aliis ſua, ita ſibi ipſis Dei, cujus ope non multo magis ſe indigere ſentiunt, quam alii ipſorum auxilio egeant, viſcera præcludentes. Atque hæc frumentarii mercatores, cauponeſque faciunt, qui nec cognationis jure moventur, nec erga Deum, cujus munere ipſi, aliis inopia laborantibus, in rerum copia vivunt, grati animi officio funguntur. Porro optimum erit, ſi poſtquam Sacri Homines tempore penuriæ, & famis, ſua, quæ neceſſario victui ſuperflua ſunt, in pauperes erogarunt, privatim, publiceque eam mercatorum avaritiam acri Oratione exagitarent, diviteſque ad ſuccurrendum in ea calamitate indigentibus inducerent.

XI. Hanc plane viam tenuit inter alios Sanctus Rabanus Maurus Archiepiſcopus Moguntinus, de quo ſcribit Auctor ejus Vitæ, Cap. III. num. 7. & 8. apud Bollandianos die IV. Februarii, quod ubi Germaniæ populos graviſſima fames oppreſſit, non modo ipſe pauperes aleret, verum etiam *per omnem regionem miſericordiam prædicari fecit egenis, eleemoſynas pro viribus auxit, pauperibus undecumque venientibus neceſſarium præſentis vitæ pabulum abundantius miniſtravit*. Teneri autem unumquemque Fidelem, eſurientes paſcere, aliaque miſericordiæ opera in proximum ſuum exercere, præcepto quidem Divino, ac ſub pœna damnationis æternæ, ſatis nos docuit Chriſtus Dominus in Evangelio Matthæi, Capite XXV. ubi diſerte ait, quod qui eſurientibus cibum non præbent, *ibunt in ſupplicium æternum*. Atque huc facit celebre Statutum Concilii IV. Arelatenſis celebrati anno DCCCXIII. Can. XIV. his verbis: *Ut unuſquiſque tempore famis, aut cujuslibet neceſſitatis, ad ſe pertinentes pro viribus ſuis gubernare ſtudeat, quia ſcriptum eſt*: Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. *Et iterum*: Date, & dabitur vobis; dimittite, & dimittetur vobis.

XII. Quamquam vero nihil de his, quæ hactenus diximus, Rituale Romanum in præſenti Capite ſtatuerit, ſolumque præſcribat Preces dicendas tempore penuriæ, & famis, adhibendæ ſunt nihilominus diligentiæ, quas Sancti Viri, Epiſcopique, ac Doctores Eccleſiæ tenuerunt, præſertim vero S. Baſilius, de quo ita ſcribit laudatus toties S. Gregorius Nazianzenus: *At Baſilius panem quidem e Cælo per orationem fundere, profuſumque populum in Deſerto alere minime poterat, nec alimoniam ſumptus expertem vaſis fontis inſtar ſcaturire, quodque vix humani ſenſus capiant, inanitione ipſa intumeſcentibus, ut altricem ſuam in hoſpitalitatis præmium aleret, nec poſtremo quinque panibus copioſiſſimæ multitudinis famem explere, quorum reliquiæ etiam tales erant, ut pluribus menſis ſufficerent. Hæc enim Moſis erant, & Heliæ, & Dei mei, a quo ad eos quoque hujuſmodi poteſtas manaverat; fortaſſe etiam temporibus illis, ſtatuique rerum conveniebant; quandoquidem ſigna infidelibus, non fidelibus dantur*. Addit mox, ea tamen, quæ his conſentanea ſunt, & eodem tendunt, cum pari fide cogitaſſe, ac perfeciſſe Baſilium; quæ quidem nos jam ſuperius ex eodem Nazianzeno retulimus. Adhibuit enim humanam omnem diligentiam, ut populo fame periclitanti ſuccurreret. Atque hic merito laudandus S. Gregorius Magnus Pontifex Maximus, qui, ut ſcribit in ejus Vita Joannes Diaconus, Libro II. Cap. LIX. apud Surium XII. Martii, *famis tempore, ut haberet unde Chriſti pauperibus ſubveniret, frumenta comparare ſtudebat*.

XIII. Cæterum, quod diligentiæ humanæ aliquando in annonæ penuria nihil proſint, meri-

to Eccleſia publicas Preces inſtitoit tempore penuriæ, & ſamis dicendas, quinimo etiam publicas Supplicationes, Proceſſioneſve, facere conſuevit, ut addiſcere licet ex Auctore Vitæ Sancti Vincentii Ferrerii Ordinis Prædicatorum, Libro III. num. 2. apud Surinm die v. Aprilis, ubi etiam prædictionem ab eo ſactam recenſet de navibus, quæ cum ſrumenti copia Barcinonem, ubi tunc ille concionabatur, præter ſpem adveneroot: *Erat tam fames ingens in locis, & magna annonæ caritas. Ea cauſa indictæ ſunt publicæ Preces, factæque ſolemnes Proceſſiones a Clero, & a populo univerſo. Interea quodam die Dominico Sermonem habuit Vincentius. Aderant autem ſupra triginta hominum millia. Ibi tum ille Divinitus permotus:* Volo, *inquit*, o Barcioonenſes, gratos vos eſſe Deo pro beneficio vobis ab ipſo collato. Hodie enim ante ſolis occubitum duæ magnæ oaves in portum Urbis veſtræ appellentur. *Iis verbis multi e populo lætabantur, ſed viri graviores, cum eis necdum eſſet Sancti Viri perſpecta virtus, parum ei tribuebant; nec deerant certæ rationes, quæ non admitterent, ut ejus ſermonibus fides haberetur. Ita plus inde ſcandali, & offenſionis, quam lætitiæ extitit in populo; & Prior quoque illius, & Fratres eum temeritatis arguebant, quibus ille placidiſſime reſpondebat, ita fore, quemadmodum dixiſſet. Et certe, vera eum dixiſſe, rei docuit eventus, navibus ante ſolis occaſum ad Urbem feliciter appulſis.* Similis prædictionis prodigium legimus plane in alio ejuſdem Ordinis Prædicatorom alumno Beato Petro Hieremia, cujus precibus impetrata ſuit a Deo annooa in ſumma Urbis Panormi caritate. Rem narrat Auctor ejus Vitæ, Cap. III. oum. 22. apud Bollaodianos, die III. Martii: *Premebatur inopia rei frumentariæ Civitas. Cives omni ſpe deſtituti, cum neque per mare, ventis, procelliſque agitatum, neque per pluviam, fluminaque extra ripas diffluentia aſportari triticum poſſet, periculum Prætori, ac Senatoribus exhibebant. Hi timore perculſi, ad Petrum confugiunt, calamitatem Patriæ, Civium commotionem, ſuum periculum exponunt. Ad quos ille:* Mœrorem abjicite, antequam ſol occidat, proviſum a Deo erit, tritico abunde in Urbem invecto. *His verbis homines conſolatos dimiſit, precibaſque ſe dedit, a quibus ſimulac ſurrexit, hilari vultu ad mare converſus, navem inſpexit ventis adeo agitatam, ut omnium judicio in terram collidenda, naufragiumque factura videretur. Iterum effuſæ ab ea preces; mox navis præter ſpem in portum appulſa, magno omnium gaudio cives fame liberavit.*

XIV. Foſis ad Deum precibus, tum privatis, tum publicis, obtentam ſreqnenter annonam fuiſſe tempore penuriæ, & ſamis, innumeris pene exemplis oſtendi poſſet, quæ leguntor in Vitis Sanctorum. Celebre eſt illud, quod legitur de S. Simeone Monacho Trevirenſi apud Surium in ejus Vita, die I. Junii: *Per totam Ægyptum orta eſt fames valida, itaut in ſola Civitate Babylonia, mortuorum corpora numerarentur uſque ad centum millia, civibus refertis auro, gemmis, cæteriſque ornamentis, morientibus præ inopia panis. Fratres igitur Monaſterii hac calamitate conſtricti, ex toto corde Deum invocant, ut qui filios Iſrael in Deſerto paverat pane cæleſti, ſervorum ſuorum dignaretur miſereri; ſicque habito conſilio, cum hymnis, & orationibus, ad tumulum, quod ſuperfuerat, frumenti accedunt, & quia ab Abbate in mandatis acceperant, ut unuſquiſque, quo vellet, abeundi copiam haberet, unanimiter ſe conſolantur, ut quamdiu granum unum ibi reperiri poſſet, nullus recederet. Mira res! Ab illa die uſque ad novas fruges non defecit illud frumentum, cum quotidie inde ſumeretur, & non ſolum victui Fratrum pararetur, verum etiam Arabibus, qui cum mulieribus, & parvulis ſepta Monaſterii obſidebant, abundantiſſime diſtribueretur.* Porro ad impetrandam a Deo annonam, tempore penuriæ, & famis, una cum precibus adjungendam eſſe pœoitentiam, teſtatus eſt S. Severioos Noricorum, & Pannoniorom Apoſtolus, in ſua celebri Concione, quam ad Vienoenſes fame laboraotes habuit.

XV. Rem narrat Eugippus Abbas Severini contemporaneus in ejus Vita apud laudatum Surium die VIII. Januarii: *Civitatem Fabianis nomine* (ita nunc Vienna Auſtriæ appellatur) *ſæva fames oppreſſerat, cujus habitatores unicum ſibi remedium adfore crediderunt, ſi a ſupradicto Oppido Comagenis hominem Dei Severinum religioſis ad ſe precibus invitarent. Quos ille ad ſe venire prænoſcens, cum hæſitaret, utrum pergeret cum eis, nec ne, admoneretur a Domino, ut pergeret cum illis. Veniens igitur ad prædictam Civitatem, cœpit ſuadere, dicens:* Pœniteotiæ fructibus poteritis de tanta famis pernicie liberari. *Qui cum talibus proficerent inſtitutis, Beatiſſimus Severinus Divina revelatione cognovit, quamdam viduam nomine Proculam, fruges plurimas occultaſſe. Hanc nimirum productam in medium arguit vehementer:* Cur, *inquit*, tam oobiliſſimis orta oatalibus, cupiditatibus te præbes ancillam, & avaritiæ mancipium, quæ eſt, teſte Apoſtolo, idolorum ſervitus? Ecce Domino famulis ſuis miſericorditer conſulente, to qoid de male partis facias, non habes, niſi forte ſrumenta diu denegata, in Daoubii fluenta projiciens, piſcibus exhibeas, quæ hominibus denegaſti. Quamobrem ſubveni tibi potius, quam pauperibus ex his, quæ adhuc te æſtimas, Chriſto eſuriente, reſervare. *Quibus auditis, magno mulier pavore perterrita, cœpit ſervata libenter pauperibus erogare. Nec multo poſt naves de partibus Rhetiarum, mercibus onuſtæ quamplurimis, inſperate videntur in litore Danubii, quæ multis diebus craſſa fluminis glacie fuerant congelatæ; ſed Dei tunc imperio ſolutæ, ciborum copias laborantibus illis detulerunt.* Cuncludit tandem, cœpiſſe tunc omnes Deum inſperati remedii largitorem continua devotione laudare, qui ſe tabe diuturnæ ſamis interire crediderunt, fatentes evidentius, extra legitimum tempus, glaciali ſolutas ſrigore, Servi Dei precibus adveniſſe,

XVI. Ergo ad impetraodam annonam tempore penoriæ, & ſamis, recte Eccleſia Preces inſtituit, & quidem pœnitentiales, ut ex ſequenti §. liquet. Neque enim decet, quod alias noo ſine turpi abuſu Deum ad iram potius, quam ad miſericordiam incitante fieri aſſolet, ut dum ad avertendam caritatis calamitatem Chriſtiani, mane preces io Eccleſia peragunt, nocte deinde ad theatrum, atque ad alia ſæculi oblectamenta procedant. Hæc enim cauſa eſt, ob quam ſæpe calamitatibus opprimimor, qood ionumeris pene probari poſſet exemplis.

§. I,

§. I.

Aguntur omnia, ut ſupra in Litaniis Majoribus, uſque ad finem Litaniarum, in quorum Precibus bis dicitur, *Ut fructus terræ dare, & conſervare digneris*. Poſt Litanias dicitur, *Pater noſter &c.* Pſalmus XXII. *Dominus regit me &c.* ℣. *Domine non ſecundum peccata noſtra facias nobis*. ℟. *Neque ſecundum iniquitates noſtras retribuas nobis*. ℣. *Oculi omnium in te ſperant Domine*. ℟. *Et tu das illis eſcam in tempore opportuno*. ℣. *Memento Congregationis tuæ*. ℟. *Quam poſſedisti ab initio*. ℣. *Dominus dabit benignitatem*. ℟. *Et terra noſtra dabit fructum ſuum*. ℣. *Domine, exaudi orationem meam*. ℟. *Et clamor meus ad te veniat*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*.

Oremus. Oratio.

Ineffabilem nobis, Domine, miſericordiam tuam clementer oſtende, ut ſimul nos, & a peccatis omnibus exuas, & a pœnis, quas pro his meremur, eripias.

Oratio.

Da nobis, quæſumus, Domine, piæ ſupplicationis effectum, & famem propitiatus averte, ut mortalium corda cognoſcant, & te indignante, talia flagella prodire, & te miſerante, ceſſare.

Oratio.

Populum tuum tibi ſubditum pro peccatis ſuis fame laborantem ad te, Domine, converte propitius, qui quærentibus Regnum tuum omnia adjicienda eſſe dixiſti. Qui vivis, & regnas cum Deo Patre &c.

COMMENTARIUS.

I. PRæter Litanias, & Preces tempore penuriæ, & famis, ex præſcripto præſentis §. dicendas, conſueviſſe olim ad eas avertendas fieri a Clero, & Populo Proceſſiones, ex dictis ſuperius conſtat, eaſdemque præſcribit S. Carolus in Concilio Provinciali Mediolanenſi V. Capite inſcripto, *Quæ ad Proceſſiones pertinent*, ubi poſtquam dixit, ſtatos dies Proceſſionum, quæ pro gratiarum actione fient, *ut antiquis rituum monumentis traditum eſt*, eſſe Dominicum diem, vel Feriam quintam, ita ſtatim deinde ſubdit: *Si vero pro calamitatibus, peſte, bello, fame, aliiſque id generis ſupplicandum eſt, Proceſſiones publicæ agantur Feria quarta, ſexta, & Sabbato; quibus Proceſſionibus agendis etiam certas Eccleſias, pro Eccleſiæ ſuæ conſuetudine, ac pro populi commiſſi pietate, Epiſcopus ſtatuet libero arbitratu ſuo*. Porro dicendas Litanias Sanctorum in hujuſmodi Supplicatione, recte mandat hic noſter §. ut nimirum, Deus peccatis noſtris offenſus, deſideratam propitiationis ſuæ abundantiam multiplicatis interceſſoribus largiatur. Bis autem in earum Precibus dicendum præſcribitur, *Ut fructus terræ dare, & conſervare digneris*, ut ea ſcilicet obſecratione, Divina miſericordia dignetur nobis fructus terræ largiri, & conſervare, pro quorum penuria facta eſt fames in populo.

II. Poſt Litanias ex præſcripto ejuſdem noſtri §. dicitur Oratio Dominica, & Pſalmus XXII. *Dominus regit me &c.* Oratio Dominica conſuevit ſemper diei ante alias Preces, peculiari tamen ratione dicitur in Supplicatione ad depellendam penuriam, & famem, nam inter alias ejus petitiones, rogatur Deus, ut det nobis panem quotidianum; qui quidem a Sanctis Patribus, non modo accipitur pro Pane Euchariſtico, verum etiam pro communi cibo. Unde S. Cyprianus in Libro, *De Oratione Dominica*, ita inquit: *Procedente Oratione, poſtulamus, & dicimus*: Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. *Quod poteſt ſpiritualiter, & ſimpliciter intelligi, quia & uterque intellectus utilitate Divina proficit ad ſalutem*. Tum poſtquam pluribus docuit, panem ipſum, quem petimus, ſumi poſſe pro cibo Euchariſtico, & pro communi cibo, quem etiam ait diurnum peti debere, nec in longum deſideria petitionis extendere, ita deinde ſubjicit: *Neque enim deeſſe quotidianus cibus poteſt juſto cum ſcriptum ſit* (Proverbiorum 10.) Non occidet Dominus fame animam juſtam. *Et iterum* (Pſal. 36.) Junior fui, & ſenui, & non vidi juſtum derelictum, neque ſemen ejus quærens panem. *Item Dominus promittat, & dicat*, Matth. 6. Nolite cogitare dicentes, Quid edemus, aut quid bibemus, aut quid veſtiemur? Hæc enim nationes quærunt. Scit autem Pater veſter, quia horum omnium indigetis. Quærite primum Regnum Dei, & juſtitiam ejus, & hæc omnia apponentur vobis. *Quærentibus Regnum, & juſtitiam Dei omnia promittit apponi. Nam cum Dei ſint omnia, habenti Deum nihil deerit, ſi Deo ipſe non deſit. Sic Daniel in leonum lacu juſſu Regis incluſo prandium divinitus procuratur, & inter feras eſurientes, & parcentes homo Dei paſcitur. Sic alitur Helias in fuga, & in ſolitudine, corvis miniſtrantibus, & volucribus cibum ſibi apportantibus, in perſecutione nutritur*.

III. Docet hæc quidem S. Cyprianus, ex iiſque argumenta Sacerdos ſumere poſſet ad Sermonem habendum in ipſa Supplicatione ad populum; ut alia omittam, quæ poterit ſumere ex verbis Pſalmi XXII. & Precibus, atque Orationibus in §. noſtro præſcriptis; ut nempe ad peccatorum pœnitentiam populum excitet, quæ cauſa fuerunt penuriæ, ac famis. Cæterum fructus hujus Supplicationis non tantum ille eſt, ut Deus populum ſibi ſubditum pro peccatis ſuis fame laborantem propitius convertat, famemque ipſam propitiatus avertat, ſed etiam, ut qui abundant pane, illum indigentibus donent, juxta illud præceptum Apoſtoli ore prolatum in Epiſtola 1. ad Timotheum, Cap. VI. *Divitibus hujus ſæculi præcipe ..... bene agere, divites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare, theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam*.

CAPUT X.

Proceſſio tempore mortalitatis, & peſtis.

I. OMnium malorum teterrimum eſt procul dubio peſtis flagellum, quæ peculiari ratione dici aſſolet Dei flagellum, & gladius Dei, uti habetur Lib. I. Paralipomenon, Cap. xxI. Tanta autem illius vis eſt, tamque vehemens, ut cum occulte in omnes partes progrediens brevi momento temporis, quaſi repentino quodam impetu turbidæ tempeſtatis homines obruat, teterrimi contagii metu omnes conſternentur. Quamobrem eo pavore animi commoti, atque obſtupefacti plerique, tantum abeſt, ut officii ſui partes fortiter amplectantur, ut quaſi e mentis ſuæ ſtatu repente dimoti, ne cogitare quidem, nedum deliberationes, conſiliaque ſuſcipere poſſint, quid in calamitate publica expediat, & quid plane neceſſarium ſit. Alii vero eo metu affecti, dum humanæ prudentiæ cautionibus ſe tueri volunt, eam ſibi ſolicitudinem, quæ tota mundanæ diligentiæ præſidiis nititur, ita præpoſtere ſtruunt, ut religionis, pietatiſque Chriſtianæ, ſi omnino non obliviſcuntur, ejus tamen officia intermittant. Nam ſæpe fit, ut Miſſæ Sacrificio intereſſe, Sacramenta ſuſcipere, Eccleſiam frequentare, ad Conciones ſacras convenire, Supplicationes publicas, publicæque Orationis munus obire negligant; & quos cognationis gradu conjunctiſſimos, quoſque charos habent, ſiquando fortaſſe ii in peſtiferam labem, aut in ſuſpicionem ejus inciderint, non modo illos non curent, ſed etiam ab iis ipſis longe admodum refugiant.

II. Hæc, & alia ſcitu digna ſapientiſſime notavit in Concilio Provinciali Mediolanenſi V. Conſtitutionum Parte II. Capite I. quod eſt, *De cura peſtilentiæ*, Sanctus Carolus, qui afflictiſſimo tempore, quo Mediolanum, ejuſque Diœceſim fere omnem, & aliquam Provinciæ ſuæ partem ſæva peſtis invaſit, res multas commiſeratione, lacrymis, luctuque dignas, & aliunde audivit, & propriis oculis in Urbe, Diœceſique Mediolanenſi aſpexit. Hinc quod omni rationi plane conſentaneum eſſe animadverteret, & quemadmodum parens optimus, qui filios unice diligit, tum in præſenti, tum in futurum eis proſpicit, ac parat, quæ ſunt ad vitæ cultum neceſſaria, ita & ipſe paternæ charitatis officio adductus, omni præcautione Fidelibus Mediolanenſis Provinciæ in laudato Concilio Provinciali V. conſuleret, provideretque deinceps quæ experiendo cognoverat, peſtilentiæ tempore ſalutaria eſſe adjumenta; ideo multa ibidem ſtatuit, & quidem inter alia, ut Epiſcopus univerſi populi ſupplicantis religioſa, ſolemnique oratione Deum placet, cum primum in locis finitimis peſtis graſſatur, preces, ſtataſque publicas Proceſſiones triduanas non ſemel, ſed iterum, atque adeo ſæpius, ſi opus erit, in Urbe, ac in Diœceſi indicet; quas jejunio, eleemoſyna, ſacco, cilicio, omnique mœſto, & lugubri amictu, pedibus nudis, capite aperto, omni pœnitentiæ publicæ modo, vocibus ex intimo animo ad miſericordiæ implorationem emiſſis, gemitu, lacrymis profuſis, intentiſſimo aſſiduarum precum ſtudio, & omni demum, non externo ſolum, ſed interno pietatis religioſæ officio, ſancte agi, & celebrari ſtudebit.

III. Antequam de Precibus, & Supplicationibus dicamus tempore mortalitatis, & peſtis peragendis, operæ pretium ducimus aliquid de charitate differere, quam exercere erga peſte infectos Sacri præſertim Homines debent, exemplo majorum noſtrorum, qui Chriſtianam Religionem, & doctrinam profitentes, animas ſuas juxta Chriſti Domini oraculum pro proximis ſuis libenti, atque alacri animo poſuerunt. Celebre eſt, quod in hoc genere charitatis narrat Dionyſius Alexandriæ Epiſcopus, ubi agit de Alexandrina peſte apud Euſebium Lib. VII. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. XVII. cujus verba digna ſunt, quæ hic deſcribantur: *Quamplurimi e Fratribus noſtris adeo immenſo quodam charitatis, & fraternæ benevolentiæ ardore erant inflammati, ut minime ſuæ parcentes vitæ, ſed ipſi ſibi inter ſe firme adhæreſcentes, eos qui morbo opprimebantur, nulla ſui cura, aut cautione adhibita, ſedulo inviſerent, illis inſervirent aſſidue, pro viribus ob Chriſti amorem curarent, una cum illis decederent e vita, lubentiſſime contagione aliorum infecti, etiam morbum a proximis quodammodo ad ſe attraherent, ſuaque ſponte aliorum mœrores benevole mitigarent. Multi item, dum aliis ægrotantibus curam adhibent, illiſque vires reſtituunt, ipſi aliorum mortem in ſe derivantes vitam amittunt. Et verbum illud, quod vulgo ſemper dicitur, quodque veræ benevolentiæ ſolum videtur convenire, nimirum ut ſinguli pro amicis abeant e vita, ſeque eoram cauſa, ut ita dicam, rejectamentum efficiant, re ipſa expleverunt. Ex Fratribus igitur, qui virtate facile erant præſtantiſſimi, ad hunc modum mortem appetiverant. Quorum nonnulli erant Presbyteri, alii Diaconi, quidam e populo virtutis ergo multum laudati, adeo ut iſtud mortis genus quod propter incredibilem pietatem, & robuſtam fidem ſuſcipiebatur, nihil a martyrii ſplendore abeſſe videretur.*

IV. Pergit Dionyſius, humanitatemque Chriſtianorum ſui ævi magis magiſque commendat non modo erga morientes, verum etiam erga ipſos mortuos peſte infectos; cum interim gentiles homines miſerabiliter ſe invicem desererent, vir uxorem, uxor virum, filii parentes, ipſi natos ſuos: *Quin etiam Sanctorum corpora manibus erectis, ſupiniſque excipere, gremio ſuo reponere, occludere oculos, ora obturare, geſtare humerii cadavera, decenter ornare, illis adhæreſcere, amice complecti, lavare accurate, & lintea funebri involvere non gravati ſunt, ipſique, qui ſupererant, paulopoſt ſimilia officia in ſe collata propterea adepti, quod eandem mortis viam inſtarent, quam qui præiverant, inſtitiſſent.* Tum vero mox ita gentilium inhumanitatem peſte ipſa graſſante recenſet: *Gentiles autem his omnia fecere contraria, eos enim, qui ægrotare incipiebant, ab ædibus extrudere, deſerere amiciſſimos, in plateis ſemivivos projicere, cadavera inſepulta canibus exponere dilanianda, mortis participationem, & quaſi communionem avertere, quam plane, vel infinita diverticula quærentes, nullo modo poterant evitare.* Teſte Baronio, cœpta eſt anno CCLV. immanis iſta lues,

quæ

quæ univerſum fere depaſta eſt Orbem, qoam æqoe Scriptores Ethnici ſub Gallo, & Voluſiano Imperatoribus collocant. Eandemque ab Æthiopia originem duxiſſe, atque io univerſum Orbem progreſſam vix intra decennium quieviſſe tradunt. De qua Oroſius Lib. VII. Cap. XXI. ait, nullam fere Provinciam Romanam, nullam Civitatem, nullam domum fuiſſe, quæ non illa generali peſtilentia correpta, atque vaſtata fuerit. Agens pariter de eadem Gregorius Nyſſenus in Vita Magni Thaumaturgi, docet eam in Neocæſarienſes per Angelos malos immiſſam eſſe, ulciſcente Deo eorum impietatem, ſed ad Evangelii profectum id permittente, cum per eundem Thaumaturgum ab ea liberati omnes ferme Chriſto nomen dederunt.

V. De eadem quoque lue Africam infeſtante deqoe S. Cypriani ſedolo tunc officio non ſolum erga Fideles, ſed etiam erga ipſos Gentiles impenſo plura habet Pontius in ejuſdem Cypriani Vita Cap. V. qoæ ad noſtram eruditionem, inſtructionemque hic etiam referre cenſuimus: *Erupit poſtmodum lues dira, & deteſtabilis morbi vaſtitas nimia, innumeros per diem populos a ſua quemque ſede abrupto impetu rapiens, continuatas per ordinem domos vulgi trementis invaſit, Horrere omnes, fugere, vitare contagium, exponere ſuos impie, quaſi cum illo peſte morituro, etiam mortem ipſam aliquis poſſet excludere. Jacebant interim in tota Civitate, non jam corpora, ſed cadavera plurimorum, & miſericordiam in ſe tranſeuntium contemplatione ſortis mutuæ flagitabant. Nemo reſpexit aliud, præterquam lucra crudelia. Nemo ſimilis eventus recordatione trepidavit. Nemo fecit alteri, quod pati voluit. Quid inter hæc egerit Chriſti, & Dei Pontifex, qui Pontifices mundi hujus tanto plus pietate, quanto religionis veritate præceſſerat, ſcelus eſt præterire. Aggregatam primo in loco uno plebem de miſericordiæ bonis inſtituit, docens divinæ lectionis exemplis, quantum ad promerendum Deum proſint officia pietatis. Tunc deinde ſubjungit, non eſſe mirabile, ſi noſtros tantum debito charitatis obſequio foveremus; eum perfectum poſſe fieri, qui plus aliquid publicano, vel ethnico fecerit; qui malum bono vincens, & divinæ clementiæ inſtar exercens, inimicos quoque dilexerit; qui pro perſequentium ſe ſalute, ſicut Dominus monet, & hortatur, oravit. Oriri Deus facit jugiter ſolem ſuum, & pluvias ſubinde nutriendis ſeminibus impertit; exhibens cuncta iſta, non ſuis tantum, ſed etiam alienis; & qui ſe Dei etiam filium eſſe profitetur, cur non exemplum Patris imitatur?* Reſpondere, *inquit*, nos docet natalibus noſtris, & qoos renatos per Deum conſtat, degeneres eſſe non congruit, ſed probari potius in ſobole traducem boni Patris æmulatione bonitatis.

VI. Multa alia, & quidem magna, quæ tonc egit Cyprianus, præterire ſe ait Pontius ſequenti Cap. X. quæ temperandi voluminis ratio noo patitur prolixiori ſermooe replicari; ſed nonnulla mox tamen ſubdit, quæ & a nobis hoc loco notanda ſunt: *Si illa*, ioquit, *Gentiles pro roſtris audire potuiſſent, forſitan ſtatim crederent. Quid Chriſtiana plebs faceret, cui de Fide nomen eſt? Diſtributa ſunt ergo continuo pro qualitate hominum, atque Ordinum miniſteria, Multi, qui anguſtia paupertatis beneficia ſumptus exhibere non poterant, plus ſumptibus exhibebant, compenſantes proprio labore mercedem divitiis omnibus cariorem. Et quis non ſub tanto Doctore properaret inveniri in parte aliqua talis militiæ, per quam placeret, & Deo Patri, & Judici Chriſto, & tam bono interim Sacerdoti? Fiebat itaque exuberantium operum largitate quod bonum eſt apud omnes, non ad ſolos domeſticos Fidei. Fiebat plus aliquid quam de Tobiæ incomparabili pietate ſignatum eſt.* Porro, ut idem Baronius obſervat, ſævientis peſtis hujus tempore idem Cyprianus aureum Libellum, *De mortalitate*, ſcripſiſſe cognoſcitur, quo cum debiles ad tolerantiam, & ad contemptum humanæ vitæ excitavit, tum etiam eos arguit, qui offenderentur, qood debitum Gentilium crudelitati ſupplicium Chriſtianos quoque pertingeret, docens pluribus, qoam ea peſtis proficua eſſet ipſis etiam Chriſtianis.

VII. Præter Librum, *De mortalitate*, ſcripſit quoque Cyprianus in ipſa peſtis calamitate Librum adverſus Demetrianum, quem Pontius his verbis deſignat: *Per quem Gentiles, repercuſſis in ſe iis, quæ nobis ingerunt.* Ventitabat ad Cyprianom Demetrianus, eumque Cyprianus oblatrantem adverſus Deum, & verbis impiis obſtrepentem minime idoneum judicabat, quocum congrederetur, cum nec docere indocilem poſſe ſibi videretur, nec impiom religione comprimere, nec furentem lenitate cohibere. Sed cum idem Demetrianus dictitaret, *quod bella crebrius ſurgant, quod lues, quod fames ſæviant, quodque imbres, & pluvias ſerena longa ſuſpendant*, Chriſtianis imputari; tacere ultra noluit Cyprianus, ac ne ſilentium diffidentiæ, non verecundiæ tribueretur, huic homini reſpondendom eſſe duxit pariter & cæteris, quos ipſe forſitan concitaverat, & adverſum Chriſtianos odia maledicis vocibus ſeminando, comites ſibi plures fecerat. Demonſtrat igitur Cyprianus, calamitates, ac inter eas luem, non inde oriri, quod Deum Chriſtiani colant, ſed quod eum Gentiles non colant, ejoſque cultores omni cruciatus genere torqueant; quamvis autem hæ calamitates ipſos etiam Chriſtianos attingant, eas tamen ſolis Gentilibus nocere, non Chriſtianis, quos ad æterna gaudia perducunt. Legendus integer Cypriani Liber ad Ipſum Demetrianum, in quo peccatores etiam noſtri ævi exagitantur, qui vel io ipſis calamitatibus a Deo propter peccata immiſſis, minime ad eum convertuntor: *Indignatur ecce Dominus*, inqoit, *& iraſcitur, & quod ad eum non convertamini, comminatur.* Et paulo inferius: *Fieri enim iſta vel ad diſciplinam contumacium, vel ad pœnam malorum declarat in Scripturis Sanctis idem Deus, dicens.* (Hieremiæ Cap. II.) Sine cauſa percuſſi filios veſtros, diſciplinam non exceperunt. *Et Propheta devotus, ac dicatus Deo*, idem ſcilicet Hieremias, Cap. V. *ad hæc eadem reſpondet, & dicit*: Verberaſti eos, nec doluerunt, flagellaſti eos, nec voluerunt accipere diſciplinam. *Ecce irrogantur divinitus plagæ, & nullus Dei metus eſt. Ecce verbera deſuper, & flagella non deſunt, & trepidatio nulla, nulla formido eſt. Quid ſi non intercederet rebus humanis vel iſta cenſura, quanto adhuc major in hominibus eſſet audacia, facinorum impunitate ſecura.*

VIII. Quantom ergo ex dictis hactenus liquet, plebem Cyprianus ſuam eo divinæ ultionis flagello perculſam, non præſentia tantum

ſua

ſua recreavit, ſed & ſolatia ſpiritualia, & temporalia aggeravit illi omnia, quæ providentiſſimæ & inſatigatæ charitatis Præſul excogitare, & parare potuit, ut recte notavit Thomaſſinus Parte II. Veteris, & novæ Eccleſiæ Diſciplinæ, Lib. III. Cap. LXVII. num. I. Quin & Fidelibus perſuaſit Cyprianus hanc opportunam ſibi anſam efferri ſplendidiſſime ulciſcendæ perſecutionis, qua in eos paulo ante graſſati erant Gentiles, congerendis ſuper eorum capita carbonibus, malis beneficio penſandis, omnibus denique illis omni ope, cura, obſequio demerendis. Ita calamitas mortales omnes, ut idem laudatus Auctor obſervat, Cyprianum commendabat, Paganos ipſos, & perſecutores conciliabat, ut reſidentiæ ſuæ beneficia, & paſtoralis charitatis rivulos in eos quoque effunderet. Ea ille cauſa, uti jam nos ſupra notavimus, aureum ſcripſit Libellum, *De mortalitate*, quo penitiſſime inſereret Fidelium animis hanc Chriſtiani dogmatis ſummam. Congratulandum eſſe nobis, ubi eæ incidunt cauſæ, quibus invictum animi robur, & Religionis indomitam vim prodamus, quæ etiam gaudeat perire, quidquid periturum aliquando eſt; ita certe ut nihil Chriſtiano depercat, qui nihil poſſideat, aut poſſidere ſibi videatur, niſi æternorum charitatem, quæ nec perire ipſa, nec auferri nobis ulla vi poſſint: *Contra tot impetus vaſtitatis, & mortis, incorruſſi animi virtutibus congredi, quanta pectoris magnitudo eſt? & quanta ſublimitas, inter ruinas humani generis ſtare erectum, nec cum eis, quibus ſpes in Dominum nulla eſt, jacere proſtratum?* Atque hinc recte concludit Thomaſſinus, ſic imbuti, animatique Paſtoris præſentiæ tanto evidentiorem eſſe neceſſitatem, quo poſſint ab eo ignaviſſimi quique roborari, poſſit & mortis acerbitati ineffabilis quædam ſuavitas effundi.

IX. Quæ ſint Epiſcoporum, & aliorum curam animarum habentium partes, dum peſtilentia Diœceſes, & Parochias populatur, docet inter alios S. Gregorius Magnus in Literis, quas ad Dominicum Carthaginenſem Epiſcopum dedit, ubi non ſolum a vinculo illum non abſolvit reſidentiæ, ſed vehementer adhortatur, ut dum immani peſte Africa tota vaſtatur, mortis ipſe terrores, & amaritudines lenire ſtudeat, & conculcare firmiſſima ſpe vitæ æternæ; ut hac aſperitate pœnarum temporalium urgeat illos ad extimeſcendas, fugiendaſque flammas ſempiternas; ut orationi inſtet, inſtarique ab omnibus curet, quo emolliat Deus ad pœnitentiam; ut carnis vulneribus, & morbis, perſanentur animæ; utque mors ipſa compendiaria via ſit ad immortalitatem: *Veſtra*, inquit Lib. VIII. Epiſtola XLI. *eos lingua, ſicut & credimus, magis, ac magis a pravi operis perpetratione coerceat, bonorum præmia, malorum pœnas ediſſerat, ut qui bona minus diligunt, ſaltem mala pertimeſcant, & ab his ſe, quæ ſunt plectenda, contineant. Nam in flagellis poſitos, flagellis digna committere, contra ferientem eſt ſpecialiter ſuperbire, & ſævientis acrius iracundiam irritare. Atque eſt primum genus dementiæ, nolle quempiam a malis ſuis juſte quieſcere, & Deum injuſte a ſua velle ultione ceſſare.* Tum vero ſic ſubjicit: *Sed quoniam in his Divino adjutorio opus eſt, cunctis, dilecte Frater, precibus Omnipotentis clementiam exoremus, ut & nos digne iſta tribuat exhibere, & populorum ad hæc operanda miſericorditer corda compungat, quatenus in timore ipſius, actus noſtros ſalubriter ordinantes, & ab ingruentibus malis erui, & ad ſuperna venire gaudia, ejus ducee gratia, ſine qua nihil poſſumus, mereamur.*

X. Provectus fuerat Gregorius ipſe ad Pontificiæ culmen dignitatis, cum ſæviret in Urbe lues: *Peſtilentia ſæviente, quia Eccleſia Dei ſine Rectore eſſe non poterat, Gregorium delegerunt*; ut ſcribit in ejus Vita Joannes Diaconus, Lib. I. Cap. XXXIX. Sane peſte dicta inguinaria obiiſſe Pelagium II. Papam, cui immediate ſucceſſit in Romano Pontificatu S. Gregorius, teſtatur inter alios Gregorius Turonenſis, Lib. X. Hiſtoriæ, Cap. I. ubi poſtquam narravit inundationem Tyberis Romæ menſe Novembris anno DLXXXIX. ſeu, ut ipſe ait, *menſe nono*, factam, ita mox ſubdit: *Subſecuta eſt veſtigio clades, quam inguinariam vocant, nam medio menſe XI. adveniens, primum omnium, juxta illud, quod in Ezechiele Propheta legitur*, a Sanctuario meo incipite, *Pelagium Papam perculit; quo defuncto, magna ſtrages populi de hoc morbo facta eſt*. Lues itaque incepit menſe Januario, qui undecimus dicitur a Gregorio Turonenſi, ſicut menſis November dicitur nonus, quia in Gallia annus a Paſchate, ſeu a menſe Martio initium ſumebat, ut videre eſt in Concilio Aurelianenſi III. anno DXXXVIII. celebrato, in quo menſis Majus vocatur menſis tertius, uti notavit Pagius in Breviario Geſtorum Pontificum Romanorum, ubi enarrat Vitam Pelagii II. Papæ, num. XIX. ubi etiam tradit obiiſſe ipſum Pelagium die VIII. Februarii anni DXC.

XI. Mortuo peſte inguinaria Pelagio, Gregorius, qui in ejus locum ſucceſſit, Pontificatus ſui primordia dedicavit, tum prædicationibus rei præſenti accommodatis, tum Proceſſionum complurium ſolemnitate, & Supplicationibus publicis, ut aut tanti mali finem Deus annueret, aut pœnitentiam aſpiraret, quæ malum ipſum bene verteret. In una harum Concionum, non toto unius horæ ſpatio, ut teſtatur ejus Vitæ Auctor, interiere ex ea lue octoginta homines, ſtante, & impavido inter has ruinas Summo Paſtore, & de Concionibus, & Supplicationibus nihil remittente, donec ultricem Dei manum exarmaret, pacemque, & ſanitatem plebi ſuæ recuperaret: *Intra unius horæ ſpatium octoginta homines ad terram corruentes ſpiritum exhalarunt; ſed nequaquam deſtitit facundiſſimus Rhetor populo prædicare, ne ab oratione ceſſarent, donec miſeratione Divina, peſtis ipſa quieſceret.* Illud admiratione profecto digniſſimum cenſeri debet, quod, ut obſervant Thomaſſinus, Parte II. Lib. III. Cap. LXVIII. num. VI. & Pagius in ejus Vita, num. V. dum ipſe gregis ſe ſaluti Gregorius impenderet, necdum ſuæ in Summum Pontificem acquieverat electioni, peculiareque ipſius privilegium fuit, quod, Clero annuente, res adminiſtraverit, licet nondum ordinatus eſſet. In Gregorium, veluti ſi confirmatus eſſet, intenti oculi omnium erant, ut ab eo in tanta, in qua ob peſtem ingruentem calamitate erant, remedii aliquid acciperent.

XII. Quoniam vero paulo ſuperius diximus, Gregorium primordia ſui Pontificatus ad avertendam luem, quæ graſſabatur, Prædicationibus, & Proceſſionibus dedicaſſe, abs re non erit, ſermonem illius tempore mortalitatis habitum, qui ad-

adhuc extat in Regiſtro ejus Epiſtolarum, Lib. XI. Epiſtola II. Indictionis VI. hoc loco deſcribere: *Oportet*, inquit, *Fratres chariſſimi, ut flagella Dei, quæ metuere ventura debuimus, ſaltem præſentia, & experta timeamus. Converſionis nobis aditum dolor aperiat, & cordis noſtri duritiam ipſa jam, quam patimur, pœna diſſolvat. Ut enim Propheta teſte*, Hieremia Cap. VI. *prædictum eſt*: Pervenit gladius uſque ad animam. *Ecce enim cuncta plebs cæleſtis iræ mucrone percutitur, & repentina ſinguli cæde vaſtantur. Nec languor mortem prævenit, ſed languoris moras, ut cernitis, mors præcurrit. Percuſſus quiſque ante rapitur, quam ad lamenta pœnitentiæ convertatur. Penſate ergo, qualis ad conſpectum diſtricti Judicis pervenit, cui non vacat flere, quod fecit. Habitatores quippe non ex parte ſubtrahuntur, ſed pariter corruunt. Domus vacuæ relinquuntur, filiorum funera parentes aſpiciunt, & ſui eos ad interitum hæredes præcedunt. Unuſquiſque ergo noſtrum ad pœnitentiæ lamenta confugiat, dum flere ante percuſſionem vacat. Revocemus ante oculos mentis, quidquid errando commiſimus, & quod nequiter egimus, flendo puniamus. Præveniamus faciem ejus in Confeſſione, & ſicut Propheta admonet*, Levemus corda noſtra cum manibus ad Deum. *Ad Deum quippe corda cum manibus levare, eſt orationis noſtræ ſtudium merito bonæ operationis erigere. Dat profecto, dat tremori noſtro fiduciam, qui per Prophetam*, Ezechielem XVIII. *clamat*: Nolo mortem peccatoris, ſed, ut convertatur, & vivat. *Nullus autem de iniquitatum ſuarum immanitate deſperet. Veternoſas namque Ninivitarum culpas triduana pœnitentia abſterſit, & converſus Latro vitæ præmia etiam in ipſa ſententia ſuæ mortis emeruit. Levemus igitur corda, & præſumamus, nos jam percepiſſe, quod petimus. Citius ad precem Judex flectitur, ſi a pravitate ſua petitor corrigatur. Imminente ergo tantæ animadverſionis gladio, nos importunis fletibus inſiſtamus. Ea namque, quæ ingrata eſſe hominibus importunitas ſolet, Judici veritatis placet, quia pius, & miſericors Deus a ſe vult veniam precibus exigi, qui, quantum meremur, non vult iraſci.* Variis id genus Prædicationibus non contentus Gregorius, inſtituit tunc etiam ad depellendam luem Litaniam ſeptiformem, ſeu Proceſſionem, de qua dicemus in Commentario ad §. ſequentem.

XIII. Itaque de tota Summi Romani Pontificatus gloria, & pompa, hoc unum erat, quo Gregorius duceretur, unum, quo ſe oblectaret, tempore peſtilentiæ cum grege ſuo reſidere, & in ejus ſalutis procuratione mortem oppetere. Nec Clericos, nec laicos ad fugam invitabat Gregorius, adeo non de fuga ipſe cogitabat. Inſidebat forſan, ut recte idem Thomaſſinus notavit, jam tum ejus animo illa eadem Gregorii II. Papæ ſententia ad Conſultationes Bonifacii Archiepiſcopi Moguntini reſcribentis, ſtultum eſſe, ſiquis elabi ſe poſſe ſperet manibus Omnipotentis, & ubique præſentis Numinis; atque adeo qui in Monaſteriis, vel in Clero tam atrociter graſſata peſtilentia ſuperſtites adhuc erant, iis non de fuga, ſed de demerendo precibus Numine cogitandum eſſe: *Adjeciſti etiam*, inquit, *quod ſi peſtifer morbus, aut mortalitas in Eccleſia, vel Monaſteriis irrepſerit, hi, quos nondum tetigit, an debeant a loco fugere, evitantes periculum. Quod valde fatuum videtur, non enim valet quiſquam Dei effugere manus.* At vero, quod ad Epiſcopos attinet, certior factus Sanctus Gregorius, ardere Narnienſem Civitatem peſtilentia, ad Præjectitium ejus Epiſcopum ſcripſit, Lib. II. Epiſtola II. tanto magis infatigata vigilantia inſtandum ei eſſe ad Romanos, Longobardos, Paganos, & hæreticos ad Fidei, & pietatis lucem revocandos: *Quamobrem ſalutantes Fraternitatem tuam, inſtantiſſime ſuademus, ut a Longobardorum, ſive Romanorum, qui in eodem loco degunt, admonitione, ſive exhortatione, nulla ratione ceſſetis, & maxime a Gentilium, & hæreticorum, ut ad veram, rectamque Fidem Catholicam convertantur. Sic enim, aut Divina miſericordia pro ſua eis forſitan converſione, & in hac vita ſubveniet, aut ſi eos migrare contigerit, a ſuis, quod te magis optandum eſt, tranſient facinoribus abſoluti.*

XIV. Si vetera Sanctorum exempla ſpectemus, jam illi officii ſui memores, & curæ paſtoralis ſoliciti, non modo de fuga non cogitarunt, etiamſi maximam jam ſuæ Civitatis partem lues eſſet depopulata, ſed irrequieto ſtudio, & conato impellebant ſuperſtites omnes, ut precibus, & vigiliis concederent ad æternitatis ſibi januam patefaciendam. Ita enim teſtatum facit de Sanctiſſimo Albigenſi Epiſcopo Salvio Gregorius Turonenſis, Lib. VII. Cap. II. *Invaleſcente apud Albigenſem Urbem inguinario morbo, & maxima jam parte de populo illo defuncta, cum jam pauci de civibus remanerent, Vir Beatus tanquam bonus Paſtor nunquam ab illo loco recedere voluit, ſed ſemper hortabatur eos, qui relicti erant, orationi incumbere, ac vigiliis inſtanter inſiſtere, dicens: Hæc agite, ut ſi vos Deus de hoc mundo migrare voluerit, non in judicium, ſed in requiem introire poſſitis.* Ex eodem Gregorio Turonenſi, Lib. IX. Cap. XXII. cum Theodorus Maſſilienſis Epiſcopus ejus mali flammas cerneret Civitatem ſuam quaquaverſum depaſcentes, in eas ſe impiger, intrepiduſque conjecit, & in Baſilica ſedens S. Victoris, adeo vigiliis, & oratione certavit, ut exterminatoris Angeli gladium conſtringeret tandem, & cohiberet: *Velut in ſegetem flamma accenſa, Urbe tota morbi incendio conflagravit. Epiſcopus tamen Urbis acceſſit ad locum, & ſe intra Baſilicæ S. Victoris ſepta continuit cum paucis, qui tunc cum ipſo remanſerant, ibique per totam Urbis ſtragem orationibus, ac vigiliis vacans, Domini miſericordiam exorabat, ut tandem ceſſante interitu, populo liceret in pace quieſcere.* Cum tandem Alexandrinam Civitatem mortalitas ingens vaſtaret, Joannes ille ab eleemoſynis cognomen nactus ſplendidiſſimum, ejus Urbis Patriarcha multis documentis approbavit, quam non ſua tantum, ſed & ſeipſum cuperet ovium ſaluti impendere: *Multoties aſſidebat & his, qui morituri vexationem in exitu animæ patiebantur, & ipſe eorum oculos propriis manibus claudebat*, ut ſcribit ejus Vitæ Auctor, Capite XXIV.

XV. Hæc, & alia id genus exempla Sanctorum Epiſcoporum, qui tempore luis vitam ſuam expoſuerunt, affert quidem Thomaſſinus citata Parte II. Diſciplinæ, Lib. III. Capite LXVII. & ſeqq. longeque plura, ac pene innumera occurrunt in Eccleſiaſtica Hiſtoria, & apud Surium, atque Bollandianos in Vitis Sanctorum. Sed his omiſ-

omiſſis, recenſendum omnino eſt S.Caroli Borromæi Mediolanenſium Archiepiſcopi exemplum qoi peſte Mediolanum anno MDLXXVI.vaſtante, multa effecit, quibus Eccleſiarum Paſtores inſtruuntur, ut ſe ſe in ſimili calamitate gerere debent. Ergo peſte Mediolanum ingreſſa, licet multi Sanctum Antiſtitem hortarentur, ut alio ſecederet, ipſe tamen Paſtoris officia omnia jam ſibi ſuſcipienda, & in ſuorum ſalutem omni ſtudio, atque opera eſſe incumbendum, exiſtimavit. Ad mortem certe obeundam perſpicue paratus etiam teſtamentum fecit, in quo hæreditate ad Hoſpitium pauperum Mediolanenſe delata, multa pie legavit Eccleſiæ, amicis, & familiaribus. Tum ad gregem ſuum ſine mora converſus, miſeris peſtis morbo infectis ad Gregorianas ædes derelictis cœpit ſubvenire, & ex domo ſua, quæ res ad vitam erant neceſſariæ, ea quotidie mittere, tum vero eleemoſynas in Urbe, foris, atque adeo extra Provinciam corrogare, a Clericis, Monachiſque, qui abundarent, petere, ut illos, alioſque per Urbem in egeſtate poſitos ſublevaret. Quamvis autem maxime doleret, ſuos rebus ad victum neceſſariis deſtitui; multo magis tamen angebatur, quod ſacra ſubſidia, extremæque ad ſalutem ſublevationes deeſſent.

XVI. Rem ſuſius narrat Carolus a Baſilica Petri in Vita S. Caroli, Lib. IV. per totum, ex quo ea nos delibabimus, quæ ad inſtructionem Epiſcoporum, aliorumque animarum curam habentium ſpectant. Cum itaque hæc ita eſſent, Summum Pontificem ſibi in primis conſulendum Carolus ſtatuit, neque enim adhuc Romæ refutabantur Litteræ Mediolanenſes. Quid de Parochis agendum eſſet, conſuluit; quidque ipſe ex piorum, doctorumque virorum ſententia exiſtimaret, expoſuit. Poſtulavit, ut aucturitate Pontificia poſſet homines Regulares, quos malamente Clauſtris ſuis ad tale obſequium, periculumque exire velle, veriſimile non erat; alienoſque Clericos etiam ſuorum Antiſtitum injuſſu, volentes tamen, ad ægrotorum miniſterium admittere; varia Apoſtolicæ Indulgentiæ genera, etiam quæ ſumma ſunt, pro ratione, modoque obſequii, miniſteriive iis proponere, ac impertiri, qui ægrorum curationi, ſalutique animi, & corporis varie inſervirent; veniam pœnitentibus quorumcumque criminum dare, & quibuslibet animæ vinculis Sacros Homines liberare, quorum cauſa ad Romanæ Sedis auctoritatem confugere neceſſe eſt; coronis, calculiſque benedicere, quibus precantes varia Indulgentiæ dona conſequerentur. Conſuluit item, an ad pauperes ſublevandos, bonis ad alios pios uſus relictis, & quatenus, uti deberet; & ea de re facultatem petiit, etiamſi alienatione bonorum immobilium opus eſſet. Litteras quoque Pontificias ad populum, quibus ad calamitatem Chriſtiana mente ſuſtinendam, & ad charitatis officia ægris præſtanda incenderentur. Præterea quo mortis caſum omni ratione leviorem iis faceret, quos ad miniſtrandum aliis invitabat, poſtulavit, ut Miſſis in Sacello S. Gregorii faciendis, ita mortuis ſuffragari Sacerdotes poſſent, ut qui Romæ in inſigni illo Altari S. Gregorii faciunt. Conceſſiones autem non ſibi tantum, cui aliquid humanitus accidere poterat, ſed alii quoque, qui in Eccleſiæ adminiſtratione ſuccederet, popoſcit. Demum ſupplex petiit, quidquid in omni cura, & adminiſtratione, quam ſibi propoſuerat, aggrederetur, & faceret, id ut bene, feliciterque ſibi, aliiſque eveniret, Summus Pater precaretur, & quas pro aliis venias, facultateſque petebat, eas itidem ſibi jubere poſſet adhiberi.

XVII. Annuit Caroli poſtulatis Pontifex, alia Litteris quamprimum mittendis comprehendi, alia conſultanda mandavit, ſed reſcripſit prius, laudare ſe Caroli animum, tum metu vacuum, tum vero ardenti incenſum charitate gregis ſui, quem ſicuti nullo modo deterrebat, quin præſens omnium ſaluti diligenter conſulere ſtuderet; ita hortabatur, ne ipſe illa facile cum vitæ periculo obiret, quibus exequendis aliorum opera ſufficeret; maximum enim immenſæ multitudini præſidium in ejus vita eſſe poſitum, quæ, ſi deficeret, omnia, ut videbatur, miſerrima ſtrage perculſa, & proſtrata fore. At vero interea Carolus, Clero convocato, animos omnium confirmavit; quæ partes eſſent hominum Divinis obſequiis addictorum, diligenter monuit; ad ægrotos in tanta rerum omnium inopia ſtudioſe juvandos vehementer accendit. Quibuſdam ex primariis certas Urbis regiones aſſignavit, ut quæ opus eſſe viderent, ſuo quiſque loco, diligenter pro tributa auctoritate curarent, aut Carolo ipſi denunciarent. Atque cum ex Urbe in Caſtella, Villaſque quammaxime a periculo remotas, nobiles viri, & alii quoque omnes, quicumque perfugii aliquid habebant, paſſim dilaberentur; plurimos ad ſe vocatos, qui Reipublicæ uſui eſſe poterant, in Urbe detinere, & ad Patriæ charitatem præſtandam Divinis verbis incendere ſtuduit; quoſdam ut firmius teneret, piis operibus variis in ea calamitate neceſſariis præfecit. Præfectos autem aſſidue confirmabat, ſtimulabatque, ut afflictis rebus melius conſulerent, nunc ad ſe vocando, nunc ad ea loca adducendo, ubi præſentes mala, miſeriaſque cernerent, frequenter etiam ad eos mittendo. Clericum in conſultationibus eorum ſemper adeſſe curabat, qui ſanitati præſunt publica auctoritate conſervandæ, ut poteſtatis utriuſque gubernatio apte ordinata conveniret, & ad ſubveniendum eſſet accommodatior.

XVIII. Cum eſſent omnium animi tam triſtis eventus expectatione ſuſpenſi, nulluſque jam eſſet mercaturæ, artificiive quæſtus, ſuam quiſque domum, ad quam pauciſſimos redigere ſtudebat, quia & ſumptus diutius ita ſuppeteret, & in minori numero minus periculi futurum erat contagionis. Itaque & Patritii famulos, famulaſque, & mercatores, artificeſque operarios, quotquot poterant, miſſos faciebant. Illi autem neque ſuo labore, neque aliorum liberalitate vivere poterant; Provincia decedere, niſi certo vitæ diſcrimine, per finitimos non licebat, tecto etiam ipſo carebant. Atque alii quidem vitæ periculum contemnentes, ut vitam tuerentur, aut ſi minus poſſent vivere, honeſte ſaltem occumberent, operam ſuam ægrotis, cadaveribuſque deducendis, rebus quoque igne, & aqua purgandis, publice locaverunt. Alii agmine facto ad Carolum tanquam egenorum Patrem omnes communi conſilio confugerunt, quibus item ſe ſocios addiderunt mendici multi, qui oſtiatim quæritare victum ſolebant. Carolus quamquam de tot hominum inopia jam ſolicitus erat, quod humano judicio vix ſuſtentari poſſe ullo modo videbantur, egregia tamen illa ſua fiducia confirmatus, de iis ſublevandis animo cogitare cœpit.

pit. Poſt multa verſata, cum inprimis tecto, eoque amplo opus eſſet, venit in mentem magnarum ædium, quas in via Romana ſeptimo ab Urbe lapide, Franciſcus Gallorum Rex ante annos circiter ſexaginta conſtruxit, victoriæ illius monumentum, quam de ferociſſima Helvetiorum multitudine, pro Mediolanenſi Duce Maximiano pugnante reportaverat, qua de re eas Victoriæ etiam nomine appellavit; quas quidem ædes cum adjuncto agro Carolus olim obtinuiſſet, pro ea parte, quæ ad eum pertinebat, primario pauperum hoſpitio donaverat. Eo igitur gregem miſerabilem miſit, ſupellectiles ad vitæ neceſſitatem ſuppeditavit, mares a feminis disjunctos haberi juſſit, certas precandi exercitationes, horaſque præſcripſit; religioſos viros laicos, & ſacros, præſertim quos vocant Capuccinos, præfecit, qui eorum rem curarent, & multitudinem malis fere artibus aſſuetam in officio continerent. Ut autem facilius, & otii malum arceretur, & unde viverent, ſuppeteret, ad vicos, villaſque, quæ circum eſſent, turmatim eos educi quotidie Præfectorum cura juſſit, & eleemoſynas paſſim quæritare; ordine autem quæque turma Crucem ſequebatur, & Litaniæ in via operam dabat; ac, tametſi incredibile viſum fuerat de tali hominum genere, ſine flagitio, fere toto peſtilentiæ tempore, quietam in eo loco vitam egerunt; id fecit indigentia, fecit eorum, qui præerant, diligentia, & pœnæ item metus; nam ad eos, qui deliquiſſent, puniendos Judicem ſuum mittebat Carolus, quemadmodum cum Senatu convenerat, qui homines caſtigari, & virgis etiam cædi juberet. Ipſe quoque præſens interdum eorum res cognoſcebat, tum ex Archiepiſcopali domo, licet inopi jam, peneque exinanita, eleemoſynarum ſubſidio deficiente, quæ opus eſſent, & ſuppetebant, petere, atque aſportare jubebat. Fuerunt autem ii circiter trecenti.

XIX. Verum cum hyeme ingraveſcente homines ſemiveſtiti maxime algerent, memorabile fuit Caroli factum, qui, cum aliud non haberet, velaria, quibus ex ſimplici laneo panno nulla textili pictura, ad parietes veſtiendos utebatur, item conopea, vela, ſtragula, quibus ex eadem materia, & opere, operiri lectos, oſtia obtendi, menſas ſterni opus erat, omnia concidi juſſit, & ex iis duplices veſtes quamplurimas cum caputio fieri, ſingulisque tradi, ut jucundum, pietatiſque pleniſſimum ſpectaculum, multitudo pauperum, marium, feminarumque præberet, purpureis, violaceis, viridibus, pulliſque veſtibus olim ad amplitudinem comparatis, varie induta, nihilque reliquum ex hujuſmodi ſuppellectili in Caroli domo fuit, præter unum viride caſu omiſſum, & cannabinum item ſtragulum viride, quod laneo panno fuerat ſubſutum, quod in ea ipſa menſa ſtratum Carolus habuit, qua legendo, ſcribendove utebatur, neque unquam poſtea mutavit, ſicuti neque pannos parietum, neque ſtragula oſtiorum unquam reſtitui, uſque ad mortem paſſus eſt. Sed ne aliis quidem rebus ullis tali tempore pepercit; veſtes, caligaſque, neceſſariis tantum retentis, aut donavit, aut vendidit, ut pretium pauperibus daret; pelliceas vero veſtes ita alienavit, ut uſum ejuſmodi ſibi in perpetuum interdiceret; omnino domus tota rebus iis omnibus exhauſta eſt, quæ ſibi, familiæque prorſus neceſſariæ non eſſent. Nam Carolus ipſe cellas ingreſſus, ne quid forte contra ejus voluntatem reſervaretur, inſpectis receptaculis, omnia extrahi juſſit; pecunia quoque multa mutuo accepta, quæ non niſi ex ſequentium annorum fructibus ſolvi poſſet; quin ea ipſa quandoque penitus defuit; cumque nihil ſuppeteret, unde neceſſaria emerentur, & nox jam eſſet, magnum pecuniæ numerum pro conſueta in eleemoſynis dandis magnificentia, Cuſani Fratres Pomponius, & Auguſtinus miſere; ac non cives ſolum, ſed exteri etiam multi, quæ pauperibus dare ſtatuebant, eaque magni momenti, mittebant ad Carolum, quem optime omnium diſtribuere ſciebant.

XX. Jam pluribus locis tacta morbo Civitas, in tantum periculum adducta erat, ut quaſi multis partibus injecto igne, ſubito, atque horribili incendio conflagratura videretur. Prudentes certe, Patriæque amatores viri ſummopere dolebant, brevi fore, ut ampliſſima Civitas morbo, luctuque confecta miſerrime concideret, & civium internecione vaſtata, in ſolitudinem propemodum, ut antea, ſimili ex morbo, redigeretur; multitudo namque populi maxima eſt, inſigni numero plebs, & vulgus, genus hominum ad contagium maxime accomodatum ob conſertiſſimam habitationem, & ſordes; qui ſi non peſtilentia, fame certe, brevi interituri videbantur; ſolent enim ex quotidiano quæſtu vivere, cui tunc locus non erat; & ſiquid ſuperſit, in veſtimenta potius, etiam quæ longe eorum ſtatum ſuperant, quam ad res ad paulo diuturniorem victum parandas malunt inſumere. Is cum eſſet prudentium virorum ſenſus, ne Carolus quidem, niſi Dominus præcipua aliqua, atque admirabili ratione ſubveniret, aliud fore exiſtimabat. Attamen litteris a Pontifice interim, & conceſſionibus allatis, alacri, promptoque animo, Deo fretus, & charitatis ſtimulis concitatus, ad reliquam afflictæ Civitatis curam aggreſſus eſt. Atque Parochos, quamvis de eorum debitis populo officiis adhuc definitum non eſſet, gravium tamen Scriptorum ſententiam ſequutus, juſſit conſiſtere, ægrotis ſuæ Parochiæ adeſſe, ſanctaque, Pœnitentiæ ſaltem, & Euchariſtiæ, Sacramenta miniſtrare; qui reſiſteret, mulctavit, quoſdam etiam in carcerem conjecit, quamquam plerique minime coacti, ac ſatis fortiter in Urbe, totaque Diœceſi, officii ſui munera tandem obierunt; quidam etiam ſponte extremam Unctionem moribundis adhibuerunt. Cum autem artificia varia, mortis metu induſtriam acuente, quidam invenirent, quibus Sanctiſſimam Euchariſtiam, vel longe, vel tecti morbo affectis præberent, nullum adhiberi Carolus paſſus eſt, ſed manu libera porrigi ſacroſanctum cibum omnino ſtatuit; ac etiam decentes cautiones, & probavit, & docuit; veluti ut contra ægroti ſpiritum Sacerdos vultu non conſiſteret, ſed eum commode ſemper declinaret; ut inter eum, ægrumque poneretur ignis, cujus vi, quæ in aere eſſet, tabes abſumeretur; digitos ſtatim poſt miniſterium, vel aceto, vel accenſi cerei flamma purgaret; indumentorum ſuorum, ægrique contactum ſtudioſe caveret, ſua etiam ſtatim mutaret, purgarique curaret, & alia hujuſmodi. Baptiſmum quoque non mergendo, ut Ambroſiani ritus eſt, ſed aquam infundendo, miniſtrari conceſſit.

XXI. Impetrata deinde Apoſtolica præmia ut jam inciperet impertiri, populumque jam to-

tum ad Divinum auxilium implorandum, Deumque in primis placandum converteret, publicas Supplicationes indixit, de quibus dicemus nos infra opportunius in Commentarin ad ſequentem §. ſed cum ſupplicis Eccleſiæ, Sacerdotiſque ſui preces non ſtatim andire viſus ſit Dominus, peſtiſque latius in dies cæpta progreſſione manans, jam totam occupaſſet Civitatem, pluribuſque Miniſtris ad juvundos ægrotos indigeret, Carolus, pro Pontificia auctoritate, Apoſtolica dona ſingillatim, diſtincteque propoſuit iis, qui variis officiis, muneribuſque ægros juvarent, medicis præſectis, vuriis chirurgis, obſtetricibus, nutricibus, ſamulis, aliiſque, quorum induſtriæ, atque operæ in ægrorum, egenorumque cura poſſet eſſe locus; majora vero gravioribus, cumulatioribuſque officiis, miniſteriiſque aſſignavit. Cum autem nulla in re conſilium, laborem, vigilantiam, auctoritatemque ſuam afflictæ Civitati deeſſe pateretur, iis de rebus erat maxime ſolicitus, quæ ad animas expiandas, ſalvandaſque pertinebant. Sacerdotes deſiderabat in primis, qui ſacroſanctis rebus juvarent ægrotos, ac Gregorianæ quidem turbæ, Priore mortuo, alium itidem ex Helveticis Regionibus Presbyterum dederat, in quo tantus ſuit morbi contemptus, ut locum ingreſſus ſtatim ſe in eodem lecto collocarit, in quo alius mortuus erat; poſteaque licet peſtilentia bis affectus nunquam deterreri potuerit ab ægris aſſidue non ſolum adeundis, audiendiſque, ſed quocumque modo opus eſſet, tangendis, atque tractandis, uſque ad peſtilentiæ finem. Dederat item Paulum Belintanum Brixienſem ex Capuccinorum Ordine, qui, Sacramentis exceptis, non enim erat Sacris initiatus, rebus omnibus multitudinis ſalutem curabat, ac Præſidis cujuſdam eo loco perſonam, parteſque ſuſtinens, & peſtilentiæ nomine incluſos, & eis inſervientes, etiam auctoritate Senatus in officio continebat, puniebatque delinquentes. At iis etiam quaſi valetudinariis caſtris, quæ extra mœnia poſita erant, conſulendum erat, Sacerdoteſque dandi, qui Sacra præberent, ne flagitia committerentur, curarent. Ad Cœnobia igitur Regularium Hominum converſus, eorum Præfectos vocavit, qui alios quoque Sacerdotes audiendis ſacris Confeſſionibus deſtinatos adducerent; eoſque in hujuſmodi fere ſententiam eſt allocutus.

XXII. „ Miſeram ac luctuoſam Civitatis no-
„ ſtræ conditionem ſi vobis explicare coner,
„ inepte ſaciam, Fratres; nemo eſt enim, cui
„ non ante oculos perpetuo tantæ miſeriæ ver-
„ ſentur; immo neminem tam durum arbitror,
„ cujus non miſericordia jam diſrumpatur ani-
„ mus; chariſſimorum Capitum præſentia, om-
„ niumque ſubſidio homines deſtitui; ex pro-
„ prio, dulcique domicilio, rebus ſuis relictis,
„ ægros, & ſemianimes extrahi, ſuneſtis, ſor-
„ didiſque carris in ea tecta duci, quæ ſtabulis
„ quam civilibus ædibus multo ſimiliora ſunt;
„ unde redeundi vel nulla, vel exigua ſpes ma-
„ net; in mortis quaſi ſaucibus aſſidue teneri;
„ hæc, ut humana ſert imbecillitas, prorſus mi-
„ ſera ſunt; ſed quoniam tamen ſunt hujus tan-
„ tummodo vitæ, & temporis, videri poſſunt
„ tolerabilioru, maxime ſi quis futurorum ſpe
„ ſe ſe erigat. At iis quoque ſubſidiis, atque
„ opibus deſeri, quæ ad alterius vitæ ſelicita-
„ tem, bonaque æterna maxime conducunt, ut
„ cum præſentia quis amittat, in diſcrimen quo-
„ que veniat ſuturorum, quæ perpetuo ma-
„ nent; id vero & iis, qui patiuntur, miſerri-
„ mum eſt, & nobis, quibus earum rerum cu-
„ ra, poteſtaſque divinitus data eſt, grave ſa-
„ ne, & periculoſum. Scientibus nobis, ac vi-
„ dentibus, ut peſtilentia corpus, ita pii Fra-
„ trum noſtrorum animi rerum divinarum deſi-
„ derio contabeſcunt; ſemivivis vocibus ſæpiſ-
„ ſime, vel obtutu ipſo Sacra poſtulant, miſe-
„ ricordiamque implorant; nos autem duri cun-
„ ctamur, aut deſpicimus. Parochos in officio,
„ ut ſcitis, continemua, ſed non ſufficiunt mul-
„ titudini, quemadmodum notum eſt; ne ſi qui-
„ dem eorum quiſque plurium vires haberet;
„ omnino, qui ad caſas educuntur, multo ſunt
„ remotiores, quam ut iis ſuus poſſit Parochus
„ ſubvenire; quin etiam Parochi ſæpe ab ſuis
„ reſutantur, cum ægrotis miniſtraverint, do-
„ nec tempus comprobaverit ſanitatem; ita ut
„ ipſis etiam viciniæ incolis aliorum opera ne-
„ ceſſaria ſit. Externos Sacerdotes quæſivi, ne-
„ que fruſtra, ſed plurimis adhuc opus eſt; ad
„ caſas educta multitudo certe deſtituta jacet;
„ alios, qui operam dare velint, non reperio,
„ cogere non poſſum, nec debeo quemquam.
„ Conſugio ad eos, quorum conditio, & ſta-
„ tus, ita rerum omnium humanarum contem-
„ ptum præſeſert, ut unam divini cultus, hu-
„ manæque ſalutis curam intueatur. Si vitæ pe-
„ riculum pro aliena ſalute adire, Dominum-
„ que in hoc genere imitari, cujuſquam eſt, ve-
„ ſtrum eſſe videtur in primis. Non ita egent
„ ægri ſubſidiis noſtris, ſateor, ut ſine iis ſpes
„ ſalutis nulla maneat; verum ſæpe neceſſaria
„ ſunt; cæterum quantum ſemper proſint, non
„ ſolum malis, ſed etiam bonis, clarius eſt,
„ quam ut diſputetur; vel de ſenſu noſtro noſ-
„ metipſi conjecturam ſaciamus, quantum aſ-
„ ferre ſoleant tum ægroto corpori, tum maxi-
„ me animo de ſalute ſua ſolicito levationem;
„ ſed quibus tam profuſa liberalitate miſericor-
„ dia tributa eſt, quomodo ipſi ſuam tam angu-
„ ſte circumſcribunt, & neceſſariis, extremiſ-
„ que rebus metiuntur? Qui omnium etiam ini-
„ micorum, impiorumque ſalutis cauſa, Dei
„ Filius ſummo dedecore, cruciatuque acerbiſ-
„ ſimo fixus in Cruce mortuus eſt; idem nos,
„ qui tantum ab eo beneficium conſecuti ſumus,
„ invitat, ut quietæ, glorioſæque mortis peri-
„ culum pro piis Fratribus adeamus. Cui tan-
„ tum debemus, quantum millies moriendo ſine
„ dubio aſſequi non poſſumus; is ne vilem qui-
„ dem vitam hanc, ſed ejus tantumodo pericu-
„ lum poſcit; in his periculis ita verſari pluri-
„ mos videmus, ut mortem tamen effugiant;
„ immo etiam multos metu ſolutos eadem ſubi-
„ re; ſed ſi nos non effugiemus, hoc mori non
„ erit, ſed eam potius, quæ vere vita eſt, ci-
„ tius conſequi; omnino quid habet in humanis
„ rebus ſumma noſtra tenuitas, in quo pro ſum-
„ mis, & immortalibus Dei beneficiis vere gra-
„ tum animum præſtare poſſit, ſi occaſionem
„ amittamus hujuſmodi? Quid autem? Vitæ par-
„ cimus, poſt paucos tamen annos, aut dies, aut
„ vero horas, ut humana conditio eſt, neceſ-
„ ſario amittendæ; quin hoc ipſo Civitatis caſu,
„ quam periclitationem fratrum charitas a nobis
„ non impetraverit, eam facile jam jam extor-
„ quebit contagionis neceſſitas; facile, quem-
„ ad-

Digitized by Google

„ admodum alii fere innumerabiles, licet omni
„ ſibi diligentia caveant, moriemur. Quam pul-
„ chrius eſt hac quidem in re neceſſitati nos an-
„ tevertere, gratiſſimamque Domino pro pec-
„ catis, proque eo, quod ejus immenſæ beni-
„ gnitati, majeſtatique debemus, hoſtiam præ-
„ bere? videmus heu! quotidie plurimos hæc
„ eadem adire pericula mercede viliſſima con-
„ ductos, qua ſæpe ne fruuntur quidem; nos
„ tantis de cauſis, tam amplis propoſitis præ-
„ miis moramur. Si reſpicitis obedientiæ legem,
„ cujus virtute veſtras actiones ad ſalutem ro-
„ borari recte vultis, illud, ſicuti vos non la-
„ tere jam arbitror, in manu noſtra poſuit Sum-
„ mus Pontifex, communis omnium Pater, at-
„ que Antiſtes, cujus etiam litteras recitari au-
„ diſtis, quibus ad præclarum nos, ſanctumque
„ juvandum fratrum munus vehementer cohor-
„ tatur; non eſt, quod Antiſtitis ibi quis, aut
„ reſpiciat voluntatem, aut interdictum verea-
„ tur, ubi Antiſtitum omnium Princeps, & vel-
„ le ſe declaravit, & ſuas addidit cohortatio-
„ nes. Deo vos hoc tribuere muneris volo,
„ Fratres, quod, quemadmodum ſpero ſuſci-
„ pietis; ſed maximo nos quoque beneficio af-
„ feceritis, quod nulla unquam delere poterit
„ oblivio, ſi huic ſummæ ſolicitudini, dolori-
„ que meo, veſtra virtus hoc attulerit leva-
„ menti, ut hic aliquot videam ad opus ſanctiſ-
„ ſimum paratos, ultro vitam ſuam in hoc bea-
„ tum diſcrimen Deo, mihique offerre; non du-
„ bito, quin aperto ſemel ab nonnullis, vel par-
„ vo aditu, plurimi alii, qui nunc graviori qua-
„ dam inſolitæ rei opinione deterrentur, quaſi
„ lata via introeuntes, exemplum hilares ſe-
„ quantur; ita qui prior id fecerit, is ſe aliis au-
„ ctorem, ducemque præbuerit, magnoque pon-
„ dere auxerit meritum ſuum. Neque vero no-
„ vum ad vos non offero charitatis ardorem;
„ ita Patres noſtri Dei ſpiritu incitati in re ſimili
„ fecerunt, ita faciendum docuerunt, quemad-
„ modum ex veterum ſcriptis juſſu noſtro col-
„ lectis, editiſque ſatis apparet; immo opus
„ ejuſmodi ita extulerunt, quod ad animos no-
„ ſtros ſtimulandos maxime valeat, ut Marty-
„ rii genus eſſe confirmarent. Optabile ſane
„ tempus, quo abſque tyranni crudelitate, ſi-
„ ne aculeis, ſine ignibus, ſine beſtiis, omnino
„ ſine ulla cruciatuum aſperitate, quæ humanæ
„ imbecillitati maxime ſolet eſſe formidabilis,
„ Martyrii palmam conſequi poſſumus; immo
„ & ſine ea acerbitate poſſumus, quæ ſolet ſem-
„ per cum hujuſmodi morbo eſſe conjuncta, ut
„ ægroti deſtituantur ab omnibus, nulliuſque
„ ope ſubleventur; quod ægro cuicumque da-
„ bitur, id multo minus negabitur ægrorum Pa-
„ tri, nobiſque imitatio proderit illius exempli,
„ quod per nos proditum fuerit; ſperare quiſ-
„ que poteſt, incolumem ſe fore, id multo ma-
„ jori ratione, quam alii fere innumerabiles,
„ quos videmus, nulla cautione, nulla etiam
„ temperantia, in medio peſtilentiæ æſtu aſſidue
„ verſari; ſed ſi morbum quis contraxerit, quan-
„ do alii deficient, ego ipſe, qui egenorum cau-
„ ſa inter vos quotidie verſabor, adero; mihi
„ curæ erit utraque ſalus veſtra, ego libenter
„ ſubveniam; ego me, ſi opus fuerit, Sacro-
„ rum Miniſtrum jam nunc vobis offero; qui
„ quidem Divina ope fretus, neque laboribus,
„ neque periculis ullis parcere decrevi, ut Pa-
„ ſtorali officio meo ſatisfaciam, & quibuſcum-
„ que rebus potero, gregis mihi commiſſi ſa-
„ luti ſerviam.

XXIII. Hæc Carolus, quem talem ſe auditores ſenſiſſe teſtati ſunt, ut ex ejus Oratione ſibi aculeos, & vincula injici viderentur, & humana quidem facultate nihil efficacius fieri poſſe judicarent. Res ipſa declaravit, quid Caroli Oratio divina vi roborata poſſet; continuo enim Sacerdotes circiter viginti octo ſe ſe ad ægros ſacris rebus omnibus ſublevandos, promtos eſſe profeſſi ſunt; quos quaſi, fundamento jacto, alii multi præſto fuere; neque unquam poſtea defuerunt, toto ipſo peſtilentiæ tempore, qui mortuis ſuccederent; & ubi Carolus juberet, operam ſuam libere ponerent, quorum omnium paratum hoſpitium erat Caroli domus. Laici præterea multi exemplis hujuſmodi, Carolique adhortationibus excitati, atque incenſi, iiſdem miſericordiæ officiis, obſequiiſque, ſe ſe, quamdiu peſtilentia fuit, exercuerunt, & variis ægrotorum commodis amanter inſervientes, in peſtilentiæ diſcrimen chriſtiane ſe libenter objecerunt. Pulcherrimum viſu erat, mares, feminaſque frequenter ad Carolum ipſum accedentes, operam in eo genere ſuam fidenter polliceri; cannabinamque veſtem quamdam fuſci coloris, quam is tradere ad id ſolebat, hilare quaſi inſigne aliquod magni honoris accipere; tum ſalutari ſigno, precationeque optimi Patris confirmatos, ad aſſignata munera convolare, nulloque mortis metu, mortis pericula, quaſi rem jucundam, adire. Ex omnibus propemodum Religionis Ordinibus Sacerdotes fuere, qui ad eam ſe piam curationem offerrent, ſed plurimi ex Capuccinis. Memorabilia ubique fuere Chriſtianæ charitatis exempla, quorum vel exiguam partem perſequi nimis longum eſſet.

XXIV. Singulis igitur caſarum vicis, ſi ita volumus appellare, quamquam eos etiam a Parocho ſuo quandoque luſtrari jubebat, unum, duoſve ex Sacerdotibus, qui ſe obtulerant, prout neceſſe videbatur, Carolus præpoſuit, & ubique peccatorum Confeſſione, Divino Euchariſtiæ pabulo, Unctione Extrema ægrotos ita fere juvandos, ac ſi non multitudo maxima peſtilenti morbo affecta, ſed mediocris numerus in hoſpitio aliquo congregatus fuiſſet; immo alios illi ægrotos in eo ſuperabant, quod a quocumque Sacerdote, morientes plenam peccatorum veniam ex conceſſione Pontificis accipere poterant. Satis autem diverſos Sacerdotes ad Sacra præbenda deſtinavit, ne timentes ab iis, qui tetigiſſent infectos, rebus forte ſalutaribus abſtinerent. Illud quoque ſolatii Carolus iis, qui in caſis detinebantur, dedit, ut Miſſæ Sacrum, ſi non audire, ſaltem videre omnes poſſent. Juſſit enim Tabernaculum ex tabulis ita alte extrui, ut Sacerdos in ſumma parte faciens, ab omnibus caſis conſpici poſſet. Licet autem acervatim fere, ob multitudinem, carris impoſita cadavera ad ſepulturæ locum portarentur, ſacros tamen homines, apto loci intervallo comitari, preces, lumina, & alia, quæ in funere eſſe ſolent, adhiberi juſſit; immo neque ſacrum ſepulturæ paſſus eſt officium, ritumque prætermitti; nam ad poſteriorem Gregoriani Valetudinarii partem, ex aliis locis cadavera plauſtris afferri ſolebant; cumque magnus eſſet congeſtus numerus, tum Sacerdotibus rite precantibus, Eccleſiaſticiſque

cæremoniis adhibitis, in ampla foſſa ad id facta, conſecrataque, omnia ſimul ad ſepulturam quotidie dabantur; quo loco mirabile quiddam evenit, quod Carolus ipſe, tum de ſuggeſtu, tum libello de peſtis memoria edito prædicavit, mihique prætereundum ſilentio non eſt. Summo mane Gregorianus Presbyter Sacramentum Sanctiſſimum ad ægrotos ſuos afferens, non longe ab ea, quam memoravi, parte forte prateribat, cum ex magno corporum acervo, quæ proxima nocte illata fuerant, unum ſe ſe attollere conatur, genibuſque conſiſtere, ac ſimul voce inquit morienti, verbiſque interruptis: *Per Deum obſecro, Pater, mihi quoque*. Cumque a Sacerdotis clementia ſtatim omni pietatis indicio Sacramentum accepiſſet, eodem loco procumbens, nullo præterea motu jacuit; quod quidem ſingularis beneficii loco animæ illi, ob religioſum, & ardens illius divini cibi ſtudium, tributum credibile eſt.

XXV. Ad incluſos quod attinet, Carolus cum & ipſe Clerum ſuum domi ſe continere juſſiſſet, iis tamen exceptis, quos ob pia miniſteria, divinaque Officia, foris, & in Eccleſiis verſari oportebat, incluſionis univerſæ diem litteris editis prævenit, quibus quadragenarium illum numerum pie, ſciteque ad ſacram rationem convertens, omnes monuit, ut cum is numerus jejunio, atque afflictionibus jam inde ab antiquis Eccleſiæ temporibus conſecratus eſſet, Mediolanenſes quoque eo tempore, quo per pœnitentiam Deum placare debebant, opportune illud temporis ſpatium in cuſtodia traducendum religioſe acciperent, & ad pœnitentiam ſalutarem accommodarent; præterea hortatus eſt, ut ante conſtitutam diem peccata quiſque ſua confiteri, Sanctiſſimamque Euchariſtiam accipere ſtuderet, prompteque deinde Magiſtratuum Edicto pareret. Curavit item, ut incluſi, cum adire ſacra loca, rerumque ſacrarum fructum percipere nequirent, Divinis tamen ſubſidiis, quantum fieri poſſet, ne carerent; cuſtodiaque illa, atque otio domeſtico ad exercitationem precandi frequentiorem uterentur. Itaque per Urbem aptis, conſpicuiſque locis, ut quammaximus numerus de feneſtris, januiſque ſpectare poſſet, Altaria conſtitui juſſit, quantum potuit, ad rei ſanctiſſimæ decentiam compoſita, & circummunita. Presbyteros elegit, qui in eis quotidie Miſſam facerent, Sanctiſſimam Euchariſtiam, rite ſcabellis ante januas apparatis, itidem diſtribui permiſit, ipſeque ſæpe diſtribuit. Sacerdotes mittebat, qui cum ſacris indumentis, & ſcamnis ad ferendum accommodatis domos obirent, ut ad januas ſedentes, eorum, qui incluſi erant, aliquo intervallo disjuncti, ſacras audirent confeſſiones. Præterea ſepties die, nocteque maxima Eccleſiæ majoris campana ſignum dari juſſit, quo Civitas audito ad Litaniam Pſalmoſque ex editis libellis recitandos univerſa conſurgeret. Singulæ autem plateæ, aut vici quaſi choros ſingulos efficiebant; nam ad feneſtras, januaſque per diem, magnamque item noctis partem, habitatores veniebant, & uno, qui voce excelleret, præeunte, qui ſæpe etiam erat Presbyter, ad Altare in via conſiſtens, reliqua multitudo omnis undique reſpondebat. Quæ res erat tum admirabilis, tum etiam, ut in magna calamitate, piis omnibus ſane jucunda, quum totam viderent maximam Civitatem, ex libera evagatione, ac licentia in cellas quaſi redactam, & in Monaſterium quoddam converſam; imitatione Canonici Inſtituti, ſeptem temporibus noctu, atque interdiu publice precari, & uno tempore vias omnes, tectaque Urbis univerſa ſacris vocibus audirent perſonare.

XXVI. Hæc omnia cum ita inſtituiſſet Carolus, loca omnia obibat frequenter, quotidianaque opera præſens de omnium rerum ſtatu cognoſcebat; hortabatur, jubebat, quæ fieri oporteret; per vicos, & plateas mira humanitate infirmis hominibus precationis ritum tradebat; rediens rationem poſcebat; qui præcinerent, ipſe deligebat; cum multos ſimul videbat ad januas congregatos, eo veniens, religioſis, piiſque verbis appoſite monebat, omnes conſolabatur, & ad otium illud ſancte accipiendum, conſumendumque inducebat; omnino tanta erat Caroli manſuetudo, ut quilibet ex infimis Ordinibus libere alloqueretur, ejus ſe precibus, domumque ſuam commendaret, & tanquam Patri quæ ſibi opus eſſent, quæque vellent, familiariter exponeret. Multi, qui pudore quodam impediti Præfectis, aut aliis quibuslibet inopiam ſuam pateſacere non audebant, aperiebant illi multo facilius; illeque egenos ejuſmodi juvare præcipue ſtudebat. Mulierculæ etiam annulos, & alia ejuſmodi in manum tradebant, quibus venditis, pretio pauperes ſublevaret. Tantam autem in eo ſibi ſpem cunctus populus poſuerat, ut ejus aſpectu primo, vicinia tota frequenter edito clamore, miſericordiæ vocem mitteret. Gregorianas item ædes ſæpe circuibat, caſaſque luſtrabat, ac ad ſingula conſiſtens domicilia, ſingillatim de iis, quæ ad animæ ſalutem primo, deinde quæ ad corpus pertinerent, item de opera miniſtrorum, diligenter inquirebat; quod erat providendum, curabat diligenter, & memoriæ gratia, quod facto opus erat, confeſtim in libello notabat ipſe. Pecuniam quoque manu ſua large dabat egenis; ejus erat conſuetudinis, ex hebdomadæ diebus, duos iis dare, qui in Civitate manebant, reliquos iis, qui extra mœnia erant educti; domo exire nunquam, niſi ſuorum ſalutis gratia; mittebat etiam aliquos ex primariis ſuis Presbyteris, qui in equis ciſtas tenentes, ægrotis oſtiatim tribuebant exquiſitiora quædam, quæ languentibus ſtomachis eſſent levamento.

XXVII. Ægrotos, qui ob dignitatem in Urbe relinquebantur, ipſe viſebat, conſolabatur, Indulgentiam tribuebat, cubicula ipſa ingrediens, ad ipſos quoque lectos accedebat. Inprimis curabat Eccleſiaſticis viris ſubveniri, iis præſertim, qui ægris deſervierant; ideoque juſſerat, ut ſine mora, de inferiorum morbo gradatim certiores fierent Superiores; ipſis Parochis in Urbe, ſi peſtem contraherent, juvandis, ſe ipſum offerebat; in Diœceſi vero vicinos Parochos, tum Præpoſitos, aut Vicarios hortabatur, ut ſubvenirent, atque his non ſolum Sacramenta miniſtrari decrevit, ſed etiam religioſæ conſolationis levamen, quamdiu animam agerent, miſſis ad id quocumque oporteret Sacerdotibus, adhiberi. Atque hujuſmodi Caroli inſtituta, quotidianam præſentiam, cohortationeſque, cum eximia charitate, & ſuavitate conjunctas, plurimum valuiſſe, dubium non eſt, ut tanta Civitas carceris genus ejuſmodi tamdiu facile toleraret, quod initio vix ſperabatur, quodque ab aliis Civitatibus fere non potuit obtineri.

XXVIII. Hæc ita cum ageret Carolus, quæ qui-

quidem his præſertim moribus, & hac remiſſiore Paſtorum cura, magna merito, atque adeo maxima judicabantur, ſibi tamen parum facere videbatur, quia tangere, tractareque peſtilentiæ nomine ſuſpectos, aut etiam infectos, ſibi quoque pro ſuo munere non contingeret. Apud ſe igitur primo cogitavit, eſſe in Urbe, atque in tota die Diœceſi plurimos, qui Confirmationis Sacramento muniti non eſſent, hos ex hac vita pati ſine tali Sacramento decedere, quo ſalutis imminente certamine, Divina firmitas, & robur animis adderetur; neque ſatis animarum charitati conſentaneum, & ſibi, qui ſolus poſſet, etiam quodammodo turpe, omnino ſibi minime committendum exiſtimabat; id eo magis, quod ab hæreticis Sacramentum illud hoc tempore graviter ſciebat impugnari. Itaque indicta Chriſmatis ſacri per Urbem adminiſtratione, quam potuit decore, per vias Epiſcopali illo munere diu ſatis functus eſt; licet enim quotannis ſtato tempore per Urbis Eccleſias ſaceret, multa tamen adhuc hominum millia invenit, qui nondum Sacramentum illud acceperant; atque ipſo initio, licet de morbo ſuſpectos, atque a reliquis ſegregatos minime vocaſſet, dubium tamen non eſt, quin affectos peſte quamplurimos inter eos confirmaverit; fieri namque non poterat, ut omnes ſimulatque contagione infecti erant, a miniſtris deprehenderentur, & a cæteris ſepararentur; verum ipſos quoque palam infectos, ægrotoſque poſtea libere admiſit. Urbis cum tantummodo rationem ſibi non eſſe habendam ſtatueret, vicos etiam, caſtellaque totius Diœceſis, quæ morbus oppreſſerat, mira celeritate omnia adiit, & in iis ejuſdem Chriſmatis ſacroſanctum remedium paſſim adhibuit; poſtea vero, ut quemque locum recens infectum audiebat, ita eo ſtatim ſolebat advolare, ac eadem ratione calamitoſis conſulere.

XXIX. Eadem vero via, occaſioneque ad alia quoque utebatur gregibus ſuis ſalutaria, nam Parochos, alioſque Sacerdotes ad ægrotorum curam ſtudioſius ſuſcipiendam excitabat, confirmabatque, quoſdam etiam compellebat, ægrotos ipſos conſolabatur; precationum publicarum rationem præſcribebat, omnem populi gubernandi, cuſtodiendi, eleemoſynis juvandi rationem recognoſcebat, Cœmeteria conſecrabat, quo rite multitudo cadaverum inferretur. Præfectos item, Miniſtroſque civiles juvare ſtudebat, monendo, ad officia commiſſa inflammando, mercedem promittendo. Sacros Miniſtros pluribus locis ab eorum vi, atque injuria defendit, qui ſacrorum munerum liberam functionem, Eccleſiaſticamve adminiſtrationem, ſive in ſepultura corporum, ſive in diſtributione piorum emolumentorum, quandoque in Oppidorum ingreſſu, & egreſſu; vel in ſegregatione Sacrorum hominum, & hujuſmodi aliis impediebant; populos ad Eccleſiarum ædificationem, ad feſtorum dierum integrum cultum, chorearumque refutationem, & alia pia opera publice vovenda perduxit. Cumque ita frequenter, ut neceſſitas ferebat, ipſe loca omnia obire non poſſet, ſuos eum poteſtate ſæpe miſit, qui loca reviſerent, eaſdemque res recognoſcerent; quibus ſi Præfecti locorum exquiſitæ cuſtodiæ gratia reſtitiſſent, & locorum ingreſſus prohibuiſſent, anathematis pœnam adhibuit, & ea ratione aditus omnes ſuis patefecit; quos tamen certa ſanitatis teſtimonia volebat a Vicariis ſuis afferre. Atque iis itineribus Carolus incredibiles plane ſuſcepit corporis, animique labores, non primis iis ſolum menſibus, ſed ſequentibus quoque omnibus, quamdiu morbus viguit, ut neque ſomni, neque longinquitatis, aſperitatiſve ullius habita ratione, omnia loca celerrime adiret, & perluſtraret, ſacriſque officiis, & muneribus, aſſidua contentione operam daret.

XXX. Foris ad ſacram Chriſmatis confirmationem etiam infectos ipſos hoc modo cœpit admittere. Cum ad vicum in via Modoetienſi veniſſet, qui ſexto ab Urbe lapide poſitus, Sextus appellatur, & ad ſanctam Confirmationem conferendam ibi paratus eſſet, animadvertit, morbidos quoque magno teneri ejus Sacramenti deſiderio; cogitavit apud ſe, neque tunc primum indigere illos magis, quam alii, utpote morti propinquos, ejuſmodi ſalutis adjumento; itaque Divinum ſibi lumen ea in re precatus, Monetam interrogat, cenſeretne, miſeros etiam illos admittendos? neque affirmare ille, neque negare audet, tantum ſi admittere vellet, operam ſuam pollicetur. Ecce autem, dum conſultat, ex iis circiter duodecim adveniunt, & ſe Divinæ unctioni offerunt. Satellites, & Præfecti conviciis increpare, repellere, minitari, niſi ſtatim ad locum revertantur. Carolus vero, *Jam nihil*, inquit, *dubitemus*; neque enim caſu omnino veniſſe injuſſi exiſtimandi ſunt, & Præfectis abſtinere, ſilereque juſſis, eos, alioſque rite confirmavit; idemque paſſim poſtea, & foris, & in Urbe fecit. Accidit autem in Vico Tritio, ut ægrotus quidam vix Caroli manu peruncta fronte mortuus caderet ante illum. Obtulit ſe præterea occaſio, ut quod erga Parochos, & alios Presbyteros animis curandis præfectos de infectis juvandis, tangendiſque facturum ſe pollicitus erat, re ipſa præſtaret; in quo quidem conſilio, ac voluntate, quamvis ei multi contradicerent, perſiſtendum ſibi judicavit, affirmans, Parochum ſe eſſe Parochorum; abſurdumque videri, ac turpe, ſi ipſe, qui Parochos hortaretur, & impelleret, ut curæ ſuæ commiſſos ſacris rebus juvarent, quique eis non ſemel eam operam pollicitus erat, quam ipſi aliis tribuiſſent, nunc cum opus eſſet, abſtineret, periculumque fugaret; & qui aliis omnibus perſuaderet, ut metu mortis abjecto deſervirent ægrotis, oblatam occaſionem aſpernaretur, aut diſſimularet; offenſioni id multis futurum, cujus cauſa, vel in eo charitatis officio frigerent, vel penitus abſtinerent.

XXXI. Ac primo quidem in Urbe Parochum Eccleſiæ S. Victoris ad Theatrum, item S. Babylæ, & plures alios ex peſtilentia jacentes pie viſit, ac amanter conſolatus eſt, nonnullos eorum Sanctiſſimo Euchariſtiæ cibo refecit, qui paulo poſt vi morbi interierunt. Illud vero fortius, illuſtriuſque factum. Qui Parochiam Sancti Raphaelis curabat, ex quorundam conſuetudine, quos incaute in domum admiſerat, morbum contraxit; adiit illum ſtatim Carolus, & ægritudinem pia conſolatione lenivit; cumque valde oppreſſum advertiſſet, Sacris muniendum judicavit; poſtero die mane ad eam Eccleſiam venit, ut Miſſa facta, Sanctiſſimam Euchariſtiam ad Parochum deferret, eique Extremam Unctionem adhiberet. Poſt Miſſam, in qua illius Clericum morbi nomine ſuſpectum ſacroſancto cibo pavit, dum ſe mutatis rite indumentis, ad reliqua

qua pararet, Clericis, & adminiſtris, qui adſtabant, & inſerviebant, ob periculum expalleſcentibus, ad Eccleſiam venerunt, Joannes Baptiſta Capra Civitatis Vicarius, & Alſonſus Gallaratus deſignatus, tum Senatores, unaque Patricii multi, ex ipſius Civitatis conſilio, qui neqoe loci, neque ſacri muneris ratione deterriti, proſtrati, ac ſupplices a Carolo Civitatis oomine cum lacrymis petierunt, ne in tantum ſe vitæ diſcrimen vellet objicere, aliorom miniſterio Preſbyteri ſaluti conſuli poſſe; ſi forte contracto morbo ipſe ex hac vita abiiſſet, res Civitatis, totiuſque Diœceſis, quæ ut in minimo periculo optime tamen ſe haberent, & feliciter gubernarentur, in ſummam conſuſionem, deſperationemque adducendas; omniom animos eo Duce, & Præſide ſuſtentari; divini propemodum, & humani ſubſidii ſpem in eo uno eſſe collocatam.

XXXII. Conſtitit Carolus ad amantiſſimas civium, filiorumque preces audiendas, quibus, cum, eo uno excepto, præſentes omnes lacrymas ſunderent, reſpondit, *gratias ſe agere de toli amore, pietateque in Paſtorem ſuum, ſed ne ægre ferrent, ſi munus illud obiret; ſuum id eſſe officium, ſuaſque partes; in quibus etiamſi vitam amiſiſſet, recte id factum omnes judicare deberent; neque ipſis adeo deſperandum, ſed Divinæ bonitati, ſummæque potentiæ magis conſidendum, cui facillimum erat ſine ipſo Civitatem ſervare, aut alium Paſtorem meliorem dare.* Cum aliud impetrare non poſſent, illi magno affecti mœrore tacuerunt. Carolos vero primo Euchariſtiam ad Presbyterom jacentem, & jam tabido corpore æſtuantem attulit, præbuitque; deinde etiam ejus cubiculum ingreſſus ſolus, miniſtro Bernardino Tauruſio in limine conſiſtente, Extremum Unctionis Sacramentum rite contolit, & piis, ſuavibuſque verbis confirmavit. Parochus ita confirmatos, paulo poſt accepta Sacramenta pie mortem obiit. Ad alium Parochum Sancti Petri, ad Caminatellam appellant, ex peſte jacentem ivit, animo itidem Sacra miniſtrandi, ſed cum adveniſſe Carolum bonus Presbyter audiiſſet, ægreſerens tanti viri vitam io ſuo capite periclitari, quantum potuit conatus, ſurrexit e lecto, & in Eccleſiam venit; conceſſit Carolus, nt Euchariſtiam ibi acciperet, ſed juſſit deinde ad cubiculum redire, & in lectulo ſe collocare, quo ſtatim eum ſequutus eſt, ut Extrema muniret Unctione; recuſavit ille, periculum adhuc quidem taoti eſſe non concedens, ſed poſtero die, cum de morbo ingraveſcente accepiſſet, reviſit eum Carolns, riteque unxit, qoi poſtea vi morbi oppreſſus abiit ex hac vita.

XXXIII. Ex his actionibus omnibus, contactibuſque nullam ſenſit Carolus, Deo inprimis bene juvante, contagionem, quod ejus fiduciæ fuit valde conſentaneum; confidebat eoim maxime, ſolo actu, contactove ad rem ſacram neceſſario, morbum a nullo Presbyro contrahendum; atque ita toto illo tempore eveniſſe prædicabat, qui ioterierant, peſtemque attraxeraot, eos ſibi non caviſſe in cæteris, ut oportebat. Fiebat revera, ut cum quis ad ægrotos juvandos animum induxiſſet, quaſi ſeipſe abjiceret, & pro derelicto haberet, omnem omitteret cautionem, & non neceſſaria juxta, ac neceſſaria pericula adiret. Ipſe autem, qui libere, & abſque ullo metu Sacra omnia peragebat, in reliquis omnibus exquiſita cautiooe utebatur, ut contagionem vitaret; idemque ſumma diligentia jubebat a ſois obſervari. Maxime autem curabat in iis ſacris Officiis indumenta ſua ita collecta, & contracta eſſe, ut ne modico quidem alieni panni tactu, quod facillime fit, inſici poſſent. Initiaci, qui vicus omnium miſerrime tunc peſte afflictus, eſt, Eccleſia, Cœmeterioque jam completo, quamplurima in Campum cadavera illata erant, quotidieque inſerebantur, locum religioſi ritos gratia ſibi Carolus conſecrandum ſtatuit; terra jam ob anni, dieique tempus calefacta, magno tabidorom cadaverum numero humato, fœtoris, corruptiqoe vaporis multum emittebat, ut ejus adminiſtri Clerici de vita ſua tunc maxime deſperaſſe affirmarent. Eo loco Carolus, quantum ad actionem conſecrandi, quæ longa eſt, opus erat, cum ſine ſollicitudine ulla moraretur, in cæteris ita cavebat, ut ne ipſos quidem viatorios ſacculos, peraſve, opus enim ſaciebat ocreatus, & ex itinere, humi poni pateretur. Ibi tameo plurimos Sacra Unctione confirmandos cum reperiſſet, Eccleſiæ, Cœmeteriique fœtentis periculum devitaos, io platea Sacramentum adminiſtravit, primo valentibus, tum reliquis univerſis.

XXXIV. Quamvis autem ita confideret, quotieſcumque morbo infectum tetigerat, ſeparatum ſe ſe habebat ab aliis; ex ſamilia eos tantum ſibi propius inſervire patiebatur, qui oeceſſarii eſſent, & id ſacerent libenter, & ex animo. Ea re interdum accidit, ut cum alius eſſet nullus, ſibi ipſe, ut quilibet privatus homo, quibuſcumque rebus opus eſſet, miniſtraret. Qui adibant, eos interpoſito longurio aodiebat; per vias aliquem anteire jubebat, qui virgam periculi indicium ferens, tacite obvios moneret, ut cederent. In Eccleſia procul a Caonnicis ſibi aſſiſtere ſolitis, & a cæteris Clericis congruo iatervallo ſe continebat; cumque paſſim homines contagionis cauſa ſuſpectos humano judicio quadraginta diebus ſegregarentur, ipſe ſibi, Sacerdotibuſque aliis, qui ſine magno ægrorum damno abſtinere diu non poterant, ſeptem tantummodo præſcripſerat dies. Cum ita ſuis caveret, evenit tamen, ut tres ex eorum numero, qui ad Carolum tangendum non accedebant, morbo contracto, interirent; unus ab Epiſtolis, alter a pedibus, tertios ſtabularius. Fuerunt qui Carolum ſervatum eo tempore dictitarent ex variis medicamentis, illi etiam a Principibus Viris, Italiæque Regulis miſſis; ſed affirmat tamen Caroli vitæ Scriptor, & quidem illius verbis, ea contra peſtem, periculo facto, minime valuiſſe; teſtaturque, nihil ab eo adhibitum ſuiſſe præter ſpongiam aceto imbutam, qoam, ut alii paſſim, io pila lignea perforata incluſam manu ſerebat, & aliquid etiam aromatum, quod ore ſolebat interdum tenere.

XXXV. Quæ pie, atque ex officio egit Sanctus Carolus occaſione peſtis, jam non eo conſilio longa narratione ex oculato ejus Vitæ Scriptore, ſamiliarique Carolo a Baſilica Petri deſcripſimus, ut Epiſcopi, aliique curam animarum habentes, admirentur, ſed ut ex iis addiſcant, quæ in ſimili caſu ſint eorum partes, illud namque ab omnibus, uti jam ſapientiſſime notavit BENEDICTUS Papa XIV. Libro XIII. *De Synodo Diæceſana*, Capite XIX. num. I. admittitur, quod quicumque curam gerit animarum, ac reſidendi obligatione tenetur, non poteſt a deſignato ſibi reſidentiæ loco recedere, ut pe-

peſtis periculum effugiat; ideoque ſæviente licet peſte, & reſidere debet, & reſidentiæ non materialis tantum, ſed etiam formalis, ut Theologi, & Canoniſtæ inquiunt, onera adimplere, operando nimirum, & operando pro ſpiritualibus, & corporalibus concreditæ ſibi plebis neceſſitatibus. Graviſſima peſtis, quæ Mediolanum invaſit, dum S. Carolus Borromæus illius Civitatis Archiepiſcopus ſedebat, die XII. Auguſti MDLXXVI. ſævire cœpit, ut præter memoratum ejus Vitæ Scriptorem notat etiam in ejuſdem Vita Giuſſanus. Cum S. Præſul animo forte proſpiceret, non neminem fore, qui parvi æſtimans incumbentem ſibi animarum curam, facile conſilium cœpiſſet, ut alium in ſuas vices ſubſtitueret, ſeque reſidentiæ loco ſubtraheret, dubium hoc ad Congregationem Concilii detulit, num ſcilicet reſidere teneretur, qui curæ præerat animarum, quamvis urgeret periculum contrahendi peſtem, & ex illa occumbendi. Reſponſum autem fuit, reſidendi obligationem vel tum vigere, eaque obſtringi non modo Parochos, ſed & Epiſcopos, quemadmodum videre eſt in Reſcriptis menſis Octobris, & Decembris ejuſdem anni apud Fagnanum in Cap. *Clericos*, num. 37. & ſeqq. *De Clericis non reſidentibus*. Quibus Pontificia quoque Gregorii Papæ XIII. acceſſit approbatio; unde poſt hujuſmodi Reſcripta, ſive Reſolutiones, aditus, locuſque amplius relinqui non poteſt eorum Doctorum opinioni, qui affirmarunt, & docuerunt, licere ei, qui animarum curam exercet, a reſidentia loco abſcedere, modo Sacerdotem idoneum adinveniat, qui, accedente Epiſcopi licentia, vices ejus adimpleat, ut recte perpendit Muratorius, in Tractatu, *De Peſte*, Lib. III. Capite IV. pag. 359. primæ editionis Mutinenſis.

XXXVI. Rectiſſime autem & illud obſervat Thomaſſinus, Parte II. veteris, ac novæ Eccleſiæ Diſciplinæ, Lib. III. Cap. LXX. num. V. quod, ubi dictum eſt, ad eum modum reſponſum fuiſſe B. Carolo, non id eo pertinet, quaſi ab eo addubitatum aliquando fuiſſet. Nec enim ea Congregationis Declaratio, aut expetita fuit, aut ſuſcepta, niſi ad abducendos ab errore, vel ab ignavia, vel a mollitie eos, qui vel benevolentia, vel imperitia, vel affectu quodam carnali enitebantur Sanctiſſimo Epiſcopo ſuadere, non obligari eum ulla certa lege ad reſidentiam tanto vitæ periculo conjunctam; & quamquam poſſet perfectionis conſilio ejus tum præſentia ſuaderi, non poſſe tamen ullo eandem præſcribi præcepto. Carolus, quem plura edocuerat cæleſtis unctio Spiritus, quam Conſultores, vel Doctores capere illi potuiſſent, ſapientia, & magnitudine animi prorſus ſingulari repoſuit, etſi aliis id foret conſilium perfectionis, ſibi præceptum eſſe, cum Epiſcopalis Ordo ſtatio ſit perfectionis, non quærendæ, ſed partæ jam, & acquiſitæ. Atque hoc Sanctiſſimi Præſulis Oraculo obturatum eſt os mollibus, & inconſultis Conſiliariis; curriculum vero initum eſt longe pulcherrimum virtutum omnium Epiſcopalium, quamdiu ea Mediolanum calamitas depaſta eſt, uti jam plurimis ejus pietatis documentis ſupra oſtendimus. Cæterum in Concilium ejus Provinciale V. Mediolanenſe anni MDLXXIX. Inſtitutionum Parte II. conjectæ Conſtitutiones ſunt complurimæ, & mirandæ prorſus, ab ipſo S. Antiſtite ſcilicet libratæ, & temperatæ ad res omnes tempore peſtilentiæ moderandas. Sed inculcata ibi potiſſimum eſt illa reſidentiæ Paſtorum tum maxime inexorabilis neceſſitas, cum & tot amoliri mala datur, & tantum bonorum infundere gregibus. Ibi expromuntur celeberrima exempla Sanctiſſimorum olim Præſulum, Cypriani, Baſilii, Nicolai, quibus accedunt & duo Archiepiſcopi Mediolanenſes, qui ante Carolum, lue ſæviente, charitatis ſuæ flammas ſparſerunt, exemploque ſuo Parochos omnes incenderant.

XXXVII. Sed ut redeamus ad ea, quæ laudatus Pontifex BENEDICTUS XIV. citato loco docet, quia fortaſſe S. Caroli ævo, peſte Mediolanum vexante, aliquis excipiendo allegaverat, permiſſum eſſe ei, qui animarum curam adminiſtrandam ſuſcepit, propter inimicitias, & perſecutionum timorem a reſidentia recedere, per Textum in Capite, *Ad Supplicationem, De renunciatione*, ideoque poſſe eum æquo jure aufugere ex loco, quem peſtis invaſit, cum in utraque facti ſpecie æquale ſubeat vitæ diſcrimen, animadverſum ſapienter fuit, quod cum inimicitiæ, & perſecutiones ſint peculiare quidpiam, Prælati, vel Parochi tantummodo perſonam reſpiciens, mirum videri non debet, ſi ob eas cauſas licet his a reſidentiæ loco aufugere, quum alii ibidem remaneant, qui ſine propriæ vitæ periculo, ea erga populum præſtare poſſunt, quæ Parochus, Prælatuſque præſtare tenentur, uti recte demonſtrat S. Thomas II. II. Quæſtione CLXXXV. Articulo V. At longe ſecus ſe ſe res habet in altero peſtilentiæ caſu, cum ſcilicet contagioſæ luis periculum æque omnibus imminet, ideoque neminem reperire eſt, qui abſque vitæ diſcrimine poſſit ea peragere, quæ ab Epiſcopo, aut a Parocho ex eorum officii debito requiruntur; quapropter Epiſcopo, Parochoque id onus relinquitur, ut proprii muneris officia per ſeipſos obeant, ſuamque vitam pro concreditarum ſibi animarum bono in diſcrimen adducant, uti plane concluditur ex Canone, *Adverſitas*, §. *Hoc tunc ſervandum*, Cauſa VI. Quæſtione I. atque ex Canone, *Tres perſonas*, XXIII. Quæſtione IV. quibus ea accedunt, quæ latiori calamo deducta videri poſſunt apud laudatum Fagnanum, citato loco, num. 47. & ſeq. & in ejuſdem Papæ BENEDICTI XIV. Opere, *De Canonizatione Sanctorum*, Lib. III. Cap. XVI. a num. 14. ad 17. ubi agit de juſta, vel injuſta fuga, quam animarum Paſtores, ſubortis perſecutionibus, arripiant. Celebris ſane eſt in rem hanc S. Auguſtini Epiſtola CCXXVIII. ad Honoratum Epiſcopum Thiavenſem, quam Sanctus Poſſidius neceſſario legendam cenſet Sacerdotibus, ut excitatis in ſe turbis, & perſecutionibus, recte ſe gerere valeant, quamque paucis verbis concluſam refert Petrus Ballerini in ſuis eruditis doctiſque Notis ad Summam Theologicam S. Antonini, Parte I. Tit. V. Cap. I. col. 358. Editionis Veronenſis anni MDCCXL. *Sanctus Doctor*, inquit, *univerſim ſtatuit, Paſtoribus illicitum eo in periculo a ſuis gregibus recedere, idoneis licet Vicariis relictis; tum vero eum ſolum caſum fugæ approbat, ac ſupplendi per alios, cum periculum ſolius Paſtoris eſt, uti cum Paſtor ipſe per ſe ad necem quæritur, non autem cum periculum commune eſt Paſtoris, & ovium.*

XXXVIII. Cum itaque Epiſcopus, ac Parochus, ſæviente peſte, formalis reſidentiæ officiis adſtricti ſint, jam non addubito aſſerere, quin

quin ad præbenda peſte infectis Sacramenta teneantur, Baptiſmatis ſcilicet, Confirmationis, Pœnitentiæ, Euchariſtiæ in modum Viatici, & Extremæ Unctionis. Ad Confirmationem quod attinet, cujus miniſter eſt in ſua quiſque Diœceſi Epiſcopus, nec alius quiſquam licet Epiſcopali charactere inſignitus poteſt, non obtenta ab eo licentia, illam conferre, cum ipſa non ſit Sacramentum omnino, & abſolute ad æternam ſalutem neceſſarium, difficile erit, inquit laudatus Pontifex BENEDICTUS num. VI. tueri, Epiſcopum obſtringi ad illud peſte laborantibus adminiſtrandum, etiam cum proximo vitæ ſuæ periculo; eumque ab ea adminiſtratione ceſſantem, dum ægrotantes hoc ſpirituali præſidio foveri expoſcunt, peccare. Abſolute non negat, ſed ſolum cenſet, difficile eam poſſe defendi ſententiam; quam tamen veluti certam, & Epiſcopalis muneris propriam S. Carolus omnino judicavit, ubi ſacro Chriſmate Diœceſanos ſuos peſte laborantes confirmavit, & quidem non modo ut illuſtre heroicæ Charitatis ſuæ exemplum daret, verum etiam, ut ſui paſtoralis muneris partes adimpleret. Licet enim Confirmationis Sacramentum non ſit abſolute neceſſarium ad ſalutem ex unanimi Theologorum ſententia, admirabiles tamen, & quammaxime ſalutares effectus producit, quibus non debent, morientes præſertim defraudari, potiſſimum vero ubi adſit Epiſcopus: *Confirmatio* inquit Synodus Senonenſis anni MDXXIV. *fortiorem reddit ad reſiſtendum tentationibus, promptiorem ad Deo ſerviendum, & Dei præcepta implendum, in Fidei confeſſione confirmatum conſtantiorem efficit*. Varios hujus Sacramenti effectus explicuimus jam nos Tomo I. Romani Pontificalis in Commentario ad Titulum I. ſed videri plane poteſt Tridentini Concilii Catechiſmus Parte II. *De Confirmationis Sacramento*, num. XVII. & ſeq.

XXXIX. Si quis autem Epiſcopus huic adhærens ſententiæ, quæ dicit, teneri eum peſte laborantes ſacro Chriſmate conſignare, forte id ſibi proponeret, quod, uti inferius animadvertemus, ab aliquibus ſuggeſtum fuerat quoad Extremam Unctionem peſte contactis adminiſtrandam, ut ſcilicet ad conſignandam confirmandi frontem ſalutiferæ Crucis ſigno adhiberetur penicillus intinctus in Oleum Balſamo immixtum, abſque eo quod Miniſter proprio pollice infectum peſte ſignando contingeret; ambigendum valde eſſet, an id fieri jure poſſet, & an validum foret Sacramentum hac ratione collatum, uti recte notat memoratus Pontifex citato loco num. XV. ubi citat Suarezium, qui Tomo III. in Tertiam Partem S. Thomæ, Diſputatione XXXIII. Sectione III. in fine proponit Quæſtionem a nullo alio præcedenter propoſitam, an ſit de eſſentia, ut unctio fiat proxime manu, & pollice Epiſcopi, vel eadem peragi poſsit medio aliquo inſtrumento, puta penicillo, aut alio ſimili; reſpondetque, unctionem fieri debere pollice dexteræ manus Epiſcopi Chriſmate tincto, de neceſſitate præcepti, cum ſit res gravis, & ab Eccleſia ſervata, & præſcripta in ritu tradendi dictum Sacramentum; & deinde ſubdit, probabile ſibi videri, eſſe etiam eſſentiale, & neceſſarium neceſſitate Sacramenti, ut unctio fiat immediate manu, ſeu digito Epiſcopi. Atque huic ſententiæ videtur adhærere idem Pontifex BENEDICTUS, qui etiam alios Scriptores recenſet, qui ſequuti ſunt ipſam Suarezii ſententiam.

XL. Quod duo Sacramenta ſpectat, Baptiſmi ſcilicet, ac Pœnitentiæ, cum iſta ex abſoluta neceſſitate miniſtrari debeant etiam peſtifero morbo correptis, dum is vel maxime graſſatur, hoc primum aſſerit quidem, docetque Sapientiſſimus BENEDICTUS Papa XIV. num VI. Parochorum onus id eſſe proprium, Epiſcopos vero ad hujuſmodi Sacramenta peſte affectis adminiſtranda, minime obſtrictos eſſe, niſi cum nemo alius adeſſet, qui id præſtare poſſet. Epiſcopi namque ſe habent, veluti univerſales cauſæ, quæ proxime, & per ſe non operantur effectus illos, qui a cauſis particularibus induci debent, niſi cum rariores aliqui, urgentioreſque caſus uſitatum rerum ordinem immutarunt; Parochi vero, tamquam particulares cauſæ ſunt conſtituti, idemque proximi adminiſtri Sacramentorum, quæ populo adminiſtrari oportet, quemadmodum recte docet S. Thomas Quodlibeto I. Articulo XIV. in Corpore, & Quodlibeto III. Articulo XVII. ad quintum, ac in rem noſtram pergit Sylvius in Supplemento, ſive Additionibus ad III. Partem S. Thomæ, Quæſtione XXXII. Articulo III. §. *Priuſquam reſpondeatur*. Quapropter quum S. Carolus Borromæus, ut ſupra dictum eſt, prædictam Quæſtionem, ſive Dubium, ad Romanam Concilii Tridentini Interpretum Congregationem detuliſſet, reſcripſit illa, ejuſque Reſcriptum ab ipſo quoque Gregorio Papa XIII. approbatum fuit, debere omnino Parochos reſidere, & per ſe, vel per Sacerdotes a ſe delegatos, ab Epiſcopo vero approbatos, Sacramenta Baptiſmi, & Pœnitentiæ Parochianis ſuis peſte laborantibus miniſtrare: *Die 10. Septembris MDLXXVI. facta Sanctiſſimo relatione in Conſiſtorio, Sanctitas ſua decrevit, ſcribendas ſimpliciter litteras ad Cardinalem Sanctæ Praxedis*, nimirum S. Carolum Borromæum, *quibus ſignificetur, Dubio in Congregatione propoſito, & ad Sanctiſſimum relato, Sanctitatem ſuam decreviſſe, Parochos tempore peſtis teneri omnino reſidere in ſuis Eccleſiis Parochialibus, poſſe tamen per alium idoneum miniſtrare parochianis ſuis peſte infectis Sacramenta Baptiſmi, & Pœnitentiæ*.

XLI. Hæc eſt ea Reſolutio, quam, ut ſupra jam diximus, affert Fagnanus in Capite, *Clericos*, num. 45. *De Clericis non reſidentibus*, ubi etiam ſatis ad rem adnotat, ideo definitum fuiſſe, teneri eos, quibus cura animarum imminet, Sacramenta Baptiſmi, & Pœnitentiæ miniſtrare ſuis parochianis, aut directe per ſe, aut adhibita opera alicujus Sacerdotis ab Ordinario approbati; quod, cum non omnes paſſim, ſed aliqui tantummodo ex parochianis peſtilenti morbo inficiantur, nollent profecto ii, qui bene valent, Sacramenta recipere a Parocho, quem ſcirent eadem adminiſtraſſe peſte infectis. At vero ſubdit mox num. VII. BENEDICTUS Papa XIV. tuto affirmari non poſſe, decretas illas Litteras Sacræ Congregationis ſubinde conſcriptas fuiſſe, & ad S. Carolum tranſmiſſas, cum nihil plane de iis occurrat in Urbis hujus, aut in Eccleſiæ Mediolanenſis Regeſtis: *Num hoc Congregationis, & Pontificis Reſponſum ad Sanctum Carolum miſſum fuerit, ignoro; nulli enim ejus Vitæ Scriptores hanc declarationem eidem traditam memorant, ſolaſque Litteras indicant, quæ, antequam negotium decideretur, juſſu Pontificis*

ſcri-

ſcriptæ ad eundem fuerunt per Carniliam, ubi idem Pontifex zelum ejas, quo mortis pericalum contemnendum duxerat, maxime commendaur, auctoritatibus Sanctorum Patrum, obligationem cujuſcumque Chriſtiani, nedum Epiſcoporum, & Parochorum, in ejuſmodi neceſſitatibus inculcabat. Hæc ſcripſit, qui eruditas Elucubrationes adnotavit ad Summam S. Antonini citato ſuperius loco, col. 359. ejuſque ſententiam amplexus eſt etiam BENEDICTUS Pontiſex XIV. putatque, Literas illas nequaquam tranſmiſſas fuiſſe.

XLII. Ut ut autem ſe ea res habuit, ex quintæ Provincialis Mediolanenſis S. Caroli Synodi Titulo inſcripto, *Cautio in Sacerdote miniſtrante*; alteroque, *Cautio in Sacerdote, qui miniſtravit*; ac altero itidem, *De Baptiſmo infanti peſte laboranti, ſuſpectove miniſtrando*, poterit quiſque facile deprehendere, S. Carolum haud redactum voluiſſe onus Parochorum, reliquorumque curam animarum habentium ad Baptiſmi, & Pœnitentiæ miniſtrationem, ſed etiam ad alia duo Sacramenta, Euchariſtiæ ſcilicet, atque Extremæ Unctionis adminiſtranda protendiſſe. Verum, uti BENEDICTUS Pontiſex notat num. VIII. id fortaſſe ſatis non eſſet ad evincendum, quod ea, quæ in ipſa citata Mediolanenſi Synodo de duobus Euchariſtiæ, & Extremæ Unctionis Sacramentis ſtatuta fuerunt, vim legis, auctoritatemque ubique terrarum obtinere debeant; Provincialis quippe Synodi auctoritas illius Provinciæ, in qua celebrata eſt, finibus circumſcribitur; neque vero, quæ ipſi quandoque accedit Apoſtolica confirmatio, ejuſdem auctoritatis fines ampliare cenſetur, ut idem Pontiſex BENEDICTUS ſolide oſtendit in eodem citato Opere, *De Synodo Diœceſana*, Lib. XIII. Capite III. num. V. Sed puto equidem, hoc intelligi, ubi Provincialis aliqua Synodus peculiarem Provinciæ diſciplinam, & morem ſpectaret, non autem univerſalem veterum exemplis, teſtimoniiſque, ac ſolida ratione innixam, quæ omnea tangit, ac afficit, qualis eſt illa, de qua in præſenti agimus; abſurdumque videri poſſet, quod ſuis paſſim ratiunculis obtinere conantur Caſuiſtæ, non poſſe id Synodum ipſam Provincialem conſequi.

XLIII. Sed audiamus nunc Theologum inſignem inclytæ Societatis Jeſu alumnum Suarez, qui Quæſtionem ipſam inſtituit Tomo IV. in III. Partem, S. Thomæ, Diſputatione XXIV. Sectione III. ubi ſub num. 17. ita habet: *Dico tertio, abſolute teneri Parochum Viaticum miniſtrare infirmis tempore peſtis, cum ordinario periculo contagii, quod in tali occaſione eſſe ſolet; etiamſi in particularibus caſibus excuſari poſſit, ſi periculum multum augeatur, & proximi neceſſitas nimium diminuatur. Hæc concluſio eſt magis pia, & judicio meo valde neceſſaria ad bonum regimen animarum, ne facile tanto bono in illa neceſſitate priventur, eumque confirmat uſus Eccleſiæ, nam omnes Parochi timorati hoc obſervant, etiam ſi intelligant, ægros eſſe diſpoſitos per Sacramentum Confeſſionis. Epiſcopi etiam illos compellunt ad Euchariſtiam adminiſtrandam, quod non eſſet juſtum, ſi ipſi ex vi officii non tenerentur. Populo item magnum eſſet ſcandalum, ſi Parochus ſubditos ſuos ſine Viatico mori ſineret. Signum ergo eſt ejuſdem obligationis.* Itaque juxta Suarez doctrinam, uti obſervat Papa BENEDICTUS XIV. hæc veluti generalis regula eſt, Parochum, quamvis imbibendæ peſtis periculum adſit, obſtringi Sacratiſſimum Viaticum ad ægros deſerre. Exceptio autem ab eodem propoſita, juxta quam Parochus ab onere hujus Sacramenti miniſtrandi excuſatur, ad eam facti ſpeciem in praxi refertur, qua Parochus debet Pœnitentiæ Sacramentum compluribus eo indigentibus, & in proximo vitæ periculo conſtitutis miniſtrare; cumque interim aliquis jam confeſſus, ſacro Viatico refici exoptet, verendum eſſet, ne tempus deficeret excipiendi Confeſſiones aliorum pœnitentiali expiatione indigentium, & in exitu vitæ verſantium; vel etiam ad eum caſum, quo Parochus ſolus reperiatur, nec alius adſit Sacerdos, cujus opera juvetur, immo nec alius quiſquam Presbyter, qui, Parocho decedente, ad ejus vices ſupplendas ſubrogari valeat, ideoque Parochus ipſe merito pertimeſcat, ne, ſi ambo Sacramenta, tam Pœnitentiæ, quam Sacri Viatici, omnibus miniſtraret, mortem vitare non poſſet, populumque, ut ajunt, ſine Hoſtia, & Sacerdote relinqueret. Ita plane diſſerit Suarez in propoſitæ exceptionis declarationem num. 19. *Exceptio autem in concluſione poſita, per ſe clara eſt, poteſtque facile ex dictis circa præcedentem intelligi, & ad particularia applicari. Nam, quia Viaticum minus neceſſarium eſt, quam Confeſſio, facilius poteſt in particulari occurrere excuſatio, ſi ad audiendas aliorum Confeſſiones neceſſarium ſit alios ſine Viatico dimittere; vel ſi Parochus ſit ſolus, & nimium periclitetur ejus vita, ſi utrumque Sacramentum omnibus velit miniſtrare, & maxime, ſi in illius defectum non poſſit facile alius Sacerdos ſubſtitui. Et ſimiles circumſtantiæ in particulari expendendæ ſunt; obligatio autem generalis negari nullo modo debet.*

XLIV. Diſſerit ſubinde idem Suarez de Sacramento Extremæ Unctionis, num. 20. aitque, Parochos, reliquoſque animarum Paſtores obſtringi ad hoc etiam Sacramentum miniſtrandum, dum peſtis graſſatur, quatenus tamen id præſtare valeant abſque morali vitæ periculo; quod nempe hujuſmodi Sacramentum non ſit omnino neceſſarium ad æternam ſalutem, cum prævia utplurimum habeat gemina illa Sacramenta, Pœnitentiæ ſcilicet, Sacrique Viatici, quibus Fidelium ſaluti, quantum neceſſe eſt, cumulate conſulitur. Addit vero idem Auctor, omni ratione adlaborandum eſſe Parocho, ut ſibi expeditior ſuppetat facultas Extremæ Unctionis peſte infectis adminiſtrandæ; ideoque debere ipſum iis omnibus ſe ſe remediis, & cautelis inſtruere, quæ peritorum judicio, ad arcendum morale periculum imbibendæ peſtis idonea exiſtimantur; quibus quidem adhibitis, ſi aliqua adhuc de periculi dubitatione teneatur, non ideo ipſum levari onere Extremæ Unctionis peſte laborantibus adminiſtrandæ, cum hæc potius dicenda ſit nimium meticuloſi animi affectio. Porro Sylvius in Supplemento, ſeu in Additionibus ad III. Partem S. Thomæ, Quæſtione XXXII. Articulo III. Concluſione III. poſtquam dixit, ſe nolle damnare ſententiam Auctorum affirmantium, licere Parocho abſtinere ab adminiſtrandis duobus Sacramentis Euchariſtiæ, & Extremæ Unctionis peſte laborantibus, qui paulo ante peccata ſua Sacerdoti Sacramentaliter confeſſi ſunt, modo abſit periculum ſcandali; ita ſtatim intrepide ſubdit: *Securior tamen, & veriſimilior*

lior eſt aliorum ſententia, Parochum ſub mortali peccato teneri adminiſtrare Sacramentum Eucbariſtiæ ſuis Parochianis peſte, vel alio morbo contagioſo infectis, etiam cum propriæ ſuæ vitæ periculo, niſi per aliquem alium id fiat, & niſi quædam circumſtantiæ occurrant, propter quas merito poſſit excuſari. Progreditur inde Concluſione IV. ad Extremæ Unctionis Sacramentum, ibique etiam Suarezii doctrinæ ſe ſe conformat; ſubdens tamen, tum demum Parochum teneri, etiam cum evidenti vitæ periculo Extremam Unctionem parochiano ſuo peſte laboranti miniſtrare, cum hic alia duo Sacramenta, Pœnitentiæ, & Sacri Viatici non ſuſceperit.

XLV. Quæ hactenus attulimus, cum allegatorum gravium Doctorum auctoritati, quodque magis eſt, ſanioris Theologiæ Principiis, quæ apud eoſdem perlegi poſſunt, ac præſertim Sapientiſſimi BENEDICTI Papæ XIV. ſententiæ innitantur, ſatis ſolidum ſundamentum ſuppeditarunt, ut poſtulato propoſito per Vicarium Apoſtolicum Juliæ Cæſareæ, nunc vulgo *Algieri*, circa onus Epiſcopis, aliiſque animarum curam exercentibus incumbens reſidendi, & gregem ſibi concreditum non deſerendi, cum ipſum Deus immiſſo peſtis flagello affligi permittit, nec non adminiſtrandi Sacramenta peſte contactis, ab Apoſtolica Sede reſcriberetur, Sacerdotes animarum curæ præpoſitos obligatione teneri miniſtrandi per ſe, vel per alios idoneos Sacerdotes, Chriſtifidelibus peſte correptis, non obſtante contrahendæ peſtis periculo, non ſolum duo illa Baptiſmi & Pœnitentiæ Sacramenta juxta veteres ſuperius recenſitas definitiones, ſed & duo reliqua Sacri Viatici & Extremæ Unctionis. Cæterum, quod Vicarius ipſe Apoſtolicus exhibuit poſtulatum, in cauſa quidem fuit, ut de duobus ipſis Euchariſtiæ, & Extremæ Unctionis Sacramentis, præter Baptiſmum, & Pœnitentiam reſcriberetur; ſed eo potiſſimum animo ipſe fuit, teſte eodem BENEDICTO Papa XIV. citato loco num XI. ut edoceretur, quonam ſe modo gerere deberet quoad certas quaſdam cautelas, quibus utebantur Sacerdotes in Sacramentis miniſtrandis, ne peſte inficerentur. Quæ a Vicario Apoſtolico delatæ fuerunt cautelæ, eas ait laudatus Pontifex non fuiſſe ex phyſicis remediis petitas, quibus quidem, non modo poteſt, ſed & debet uti Sacerdos, ſed alterius generis, de quibus egregie diſſerit, docetque non pauca ſcitu digna, quæ nos cenſuimus& hoc loco deſcribere.

XLVI. Ergo quod ſpectat Baptiſmi adminiſtrationem, nihil plane eſt, quod non prævideſrit, cuique cumulate non proſpexerit præſata quinta Mediolanenſis S. Caroli Synodus Provinciali, cujus ſanctionibus conſentanee tradunt, tam qui antea, quam qui ſubſequentibus temporibus ſcripſerunt. Illud pro regula receptum eſt, ut recens nati inſantes, de quibus periculum eſſe videtur, ne ſtatim intereant, illico Baptiſmalibus undis abluantur, prætermiſſis uſitatis cæremoniis, & ſolitis ritibus; qui, ſi iidem baptizati ſuperſtites vivant, ab Eccleſia ſupplentur, omiſſa forma, & ablutione, uti adnotatum eſt ſupra in hoc noſtro Rituali Romano, Tit. II. Cap. V. ubi videri & noſtri Commentarii poſſunt. Idipſum plane ſervandum venit, cum baptizatur inſans, qui ex matris utero prodiit peſte infectus, ſeu qui morbi ſuſpicionem ſecum affert, propterea quod ex matre jam peſte infecta genitus fuerit: *Infans nuper natus peſte laborans, aut eo nomine ſuſpectus, quia a matre peſtifero morbo affecta ortus eſt, quamprimum ob inſtans mortis periculum, a Sacerdote peſte laborantium curam gerente infuſionis ritu baptizabitur, aliis ſtatis cæremoniis tunc non adhibitis &c. Poſtea ſi infans ſuperſtes erit, quamprimum ab omni ſuſpicione liber erit, in Eccleſiam Parochialem ſuam Sacerdoti Parocho offeretur, qui ex Eccleſiæ inſtituto reliquas ſtatas cæremonias ei adhibebit*. Sunt hæc ipſa verba prædictæ V. Mediolanenſis Synodi, Titulo inſcripto, *De Baptiſmo infanti peſte laboranti, ſuſpectove miniſtrando*. Præſtat quoque in hanc rem illud commemorare, quod ipſemet S. Carolus ſcripſit ad Cardinalem Gabrielem Palæotum in quadam Epiſtola relata in Notis ad illius Vitam per Giuſſanum ſcriptam, Libro IV. Cap. VIII. lit. B. pag. 322. nimirum ob ſævientis peſtis calamitatem, adductum ſe fuiſſe, ut nonnihil deflecteret a veteri Ambroſianæ Eccleſiæ diſciplina, juxta quam baptizandus infans Sacro Fonti immergebatur, permittendo, ut adminiſtraretur Baptiſmus, adhibito infuſionis ritu: *Licet enim nunquam mori Borromæus timuit, tamen vivere etiam nunquam recuſavit; immo in Epiſtola quadam ad Palæotum Epiſcopum Bononienſem affirmat, immutatum pro ea temporum calamitate aliquantulum Baptiſmi adminiſtrandi Ambroſianum ritum, & merſione infantis omiſſa, aqua infuſa ablui recenter natos, tum primum conſueviſſe, ut aliquo modo peſtis contrahendæ periculum præcaveretur*.

XLVII. Sequitur nunc juxta ordinem, ut de Pœnitentiæ Sacramento dicamus. Et quidem circa rationem, ſeu modum illud adminiſtrandi graſſante peſte, vel in Eccleſiis, cum viri, ac feminæ peccata ſua Sacerdoti aperire cupiunt, vel in privatis domibus, cum neceſſe eſt eas ingredi ad excipiendam peſte laborantium Confeſſionem, non eſt cur hic pluribus diſſeramus; ſufficit enim lectorem remittere ad citatam V. Mediolanenſem Provincialem S. Caroli Synodum, cujus ſanctiones una cum concordantium Scriptorum auctoritatibus retulit Pontas in ſuo Dictionario Caſuum Conſcientiæ, Tomo I. verbo, *Caratus*, Caſu IV. & Muratorius in Tractatu, *De Peſte*, Libro III. Cap. IV. pag. 355. & ſeq. quorum alter pag. 364. æquum cenſet, & in praxi, uſuque ſervandum, quod complures Theologi docuerunt, licere nimirum Abſolutionem impertiri peſte infecto, quamvis nondum integram peccatorum Confeſſionem expleverit, quoties Confeſſarius probabiliter vereatur, ne & ipſe peſtilentem morbum contrahat, vel ex nimio fœtore, vel ex diuturniore mora cum ægrotante habenda. Docent hanc quidem ſententiam inter alios Zambranus, Granadus, Layman, Coninchius, Hurtado, Turrianus, Suarez, & Diana, eiſque adhæret Paſqualigus in Theoria, & Praxi jurium, obligationum, & privilegiorum eorum, qui in periculo, aut articulo mortis conſtituuntur, Quæſtione CXLII. num. 3. & ſeq.

XLVIII. At ſententiam hanc acriter oppugnat Marchinus in Tractatu, *De Peſte*, Parte III. Cap. IV. num. 5. & ſeq. ea potiſſimum ratione nixus, quod Confeſſarius, qui integram pœnitentis Confeſſionem non audit, exploratum non habet ejuſdem conſcientiæ ſtatum, neque dici poteſt proprio muneri ſatisfacere, eſt enim ipſe animæ medicus; quapropter ſicut corporeæ vi-

vitæ medicus ſuo certe deeſſet muneri, ſi ægrotanti pharmacum aliquod præſcriberet, non explorata prius, ac probe cognita illius morbi natura, & ſtatu, ita, ut inquit ille, affirmandum eſt, ſuo muneri plane deeſſe ſpiritualem animæ medicum, cum pœnitentem abſolvit, non audita prius integra illius peccatorum Confeſſione, & ſatis habens aliqua tantum ex iis intellexiſſe. Addit inſuper, agi hic de validitate Sacramenti ad æternam ſalutem neceſſarii, ideoque ex rei natura, & Pontificum Decretis oriri obligationem amplectendi eam ſententiam, quæ tutum proponit, & requirit remedium. Ita diſſerit præcitatus Auctor cum aliis non paucis, qui quamvis pœnitentem ab integritate Confeſſionis aliquando excuſari poſſe admittant, tunc ſcilicet, cum, ſi quod peculiare factum Confeſſario aperiat, grave aliquod damnum, aut ſibi, aut alteri obventurum haud temere pertimeſcat; ipſum tamen Confeſſarium negant poſſe abſque læthalis peccati noxa ſe ſe ſubtrahere ab onere audiendi integram Confeſſionem etiam peſte contacti, qui integre confiteri cupit, quantumvis illi contrahendæ peſtis periculum ſe objiciat, cum propriam ipſe vitam in concreditarum ſibi animarum ſalutem cuilibet periculo exponere teneatur. Atque hæc eſt vera, & certa ſententia, quam tenere Confeſſarius debet, ad eamque comprobandam faciunt, quæ vel nos late diximus ſupra Tomo I. in Commentariis ad Titulum III. qui inſcriptus eſt, *De Sacramento Pœnitentiæ*, ubi plura ad hanc materiam ſpectantia invenies.

XLIX. Differendum ſupereſt de adminiſtratione duorum Sacramentorum, Euchariſtiæ, & Extremæ Unctionis, quæ quidem Fidelibus peſte correptis eadem plane ratione miniſtranda eſſe, qua bene valentibus adminiſtrantur, exemplo ſuo docuit S. Carolus, ut in ejus Vita legitur, atque ita quoque cavit in memorato toties Provinciali V. Concilio Mediolanenſi. Quod etiam perſpicue deprehenditur ex duabus ejuſdem Epiſtolis ad Ariminenſem Epiſcopum datis, altera die XVIII. Julii, altera vero die V. Auguſti anni MDLXXVII. quæ referuntur in Adnotationibus ad Vitam S. Caroli a Giuſſano conſcriptam. Et quidem in priore Epiſtola ita legitur: *Scribis, iſthic dictitatum, a me fuiſſe adhibitum cochlear, quo ægris ſacra Altaris myſteria porrigerem. Hoc certum habe, id officium manibus ſemper meis præſtitum fuiſſe, quibus etiam ſacro Oleo morientes inunxi. Cur enim ab humana ope ſubſidium mutuarer, cum mihi Deum adfore certum ſperarem. Fatendum tamen eſt, quædam mihi indicata remedia nunquam fuiſſe neglecta.* Secundæ vero Epiſtolæ hæc alia ſunt verba: *Aliquorum metu inductus erat hic mos, peſtilentiæ initio, ut argenteo cochleari infirmorum labiis Chriſti Corpus offerrent; ſed in quodam congregato Theologorum cœtu ſancitum eſt, ne id deinceps auderent; immo prohibitus eſt Patenæ etiam porrigendæ uſus, qui tamen primum receptus cum Sacerdotibus fuerat, mox deinde intermiſſus.* Cæterum in præcitata ſua quinta Provinciali Synodo, Titulo inſcripto, *Cautio in Sacerdote miniſtrante*, ita decretum fuit: *In omni Sacramento, multoque magis in Sanctiſſima Euchariſtia miniſtranda, cavebis, ut evitandi periculi, vel ſuſpicionis cauſa, nequid vel minimum, quod novum ſit, ad miniſtrationis ritum introducat, neve inſtrumentum, aliudve quid ſimile, ad miniſtrationem, pro digitis, vel adeo in iis ipſis, adhibeat.*

L. At vero, quod hæc S. Caroli geſta heroicæ illius charitati accenſeantur, nec Provinciali Synodo Mediolanenſi Legis auctoritas extra Mediolanenſis Provinciæ fines tribui poſſit, neceſſe fuit, inquit BENEDICTUS Papa XIV. citato loco num. XX. aliunde examen, ac definitionem repetere, ut poſtulatis Vicarii Apoſtolici Juliæ Cæſareæ reſponderetur. Itaque, ut idem Pontifex notavit, num. XX. & ſeqq. docent nonnulli, vel ipſo peſtis tempore, ac etiam urgente contrahendi morbi periculo, nihil plane deflectendum eſſe ab uſitato miniſtrandæ Euchariſtiæ ritu, ideoque Sacerdotem teneri eandem ſuiſmet manibus ægro miniſtrare; idque, non minus, ut vigens diſciplina ſarcta tecta ſervetur, quam ut omne arceatur inconveniens, quod poſſet facile contingere, quoties aliis, ac aliis modis Euchariſtia miniſtraretur. Ita plane Bonacina, *De Sacramento Euchariſtiæ*, Diſputatione IV. Quæſtione V. Puncto II. ſub num. 9. Capiſucchus in Quæſtionibus Moralibus, Quæſtione II. pag. 81. Eſcobar, Tomo III. Libro XX. Quæſtione I. Problemate 98. Tamburinus in Methodo SS. Communionis, Cap. V. §. X. num. 21. Quarti ad Rubricas Miſſalis, Parte II. Tit. X. Sectione III. Dubio III. Difficultate III. La-Croix, Tomo II. Lib. VI. Parte I. num. 486.

LI. Mitiores alii ſunt, qui perpendentes ex una parte obligationem, qua in mortis articulo conſtituti tenentur Sanctiſſimum Viaticum ſuſcipere, ex alia vero onus, quod Sacerdoti incumbit, ut illud iis adminiſtret, optimum factu eſſe putant, omnem operam dare, ut facilior, quoad fieri poteſt, & expeditior evadat miniſtratio, atque ita omnis cauſandi, ſeque excuſandi facultas adimatur iis, qui nimia contrahendi morbi formidine, omnem rationem comminiſcuntur, qua onus adminiſtrandæ Euchariſtiæ peſte laborantibus a ſe removeant. Itaque hi tuentur, quoties iniri poſſit ratio, ſeu methodus haud indecens miniſtrandi peſte contactis Sacrum Viaticum, abſque eo, quod Sacerdos manibus ipſe ſuis Sacramentum in os ægroti immittere cogatur, illius uſum minime eſſe interdicendum. Atque hæc eſt opinio Biſſi in ſua Hierorgia, verbo, *Euchariſtia*, pag. 408. Paſqualigi in Theoria, & praxi jurium, obligationum, & privilegiorum eorum, qui in periculo, aut articulo mortis conſtituuntur, Quæſtione CCLXV. Gobatii Tractatu IV. Caſu XXI. num. 433. & ſeq. Mancini in Tractatu viſitandi infirmos, Parte VIII. Dubio XVIII. Gavanti in Enchiridio Epiſcoporum, verbo, *Peſtis*, num. 7. Alii tandem huic ipſi ſententiæ adhærentes, ac eorundem Doctorum, quos mox citavimus, veſtigia ſequentes, varios proponunt modos miniſtrandi Euchariſtiam peſte correptis, abſque eo, quod Miniſter id propriis manibus præſtet; ex quibus ſane modis aliqui improbantur, veluti minus tuti, minuſque decentes; nonnulli vero ſatis apti exiſtimantur, congruenteſque functioni peragendæ tempore peſtis ab eo, qui Sacrum Viaticum miniſtraturus, timet, ne, nudis manibus illud miniſtrans, peſtilenti morbo corripiatur.

LII. Primæ claſſi accenſentur ſequentes modi; inſerendi nimirum Euchariſtiam in panem domeſticum, vel inter duas non conſecratas particulas, extrema earum parte madefacta, ut ſi-

hi invicem adhæreant, commonefacto inde ægrotante, deliteſcere intra panem domeſticum, vel inter particulas non conſecratas Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum. Hanc alii methodum exhibent, aureo ſcilicet, vel argenteo ſorcipe Euchariſtiam apprehendendi, aut eam collocandæ ſuper extremitate oblongæ laminæ, quæ in ſemicirculi formam deſinat, atque ita eandem exporrigendi ægroto, qui peſte laborat. Eſt etiam, qui ſuggerat, miniſtrari poſſe Sacrum Viaticum manibus chirothecis indutis. Neque deſunt, qui conſentiant, ut, dum periculum peſtis imminet, plures ſacratæ Particulæ tradantur recte ſe habentibus, qui eas religioſe ſervent, ac, ubi peſte corripiantur, cum debita veneratione ſuſcipiant. Improbantur itaque omnes recenſiti modi, vel ob periculum gravis alicujus inconvenientis perſacile eventuri, quoties aliquo ex his modis Euchariſtia miniſtretur; vel ob indecentiam, quæ alio aliquo ex illis in praxim deducto, nullatenus evitari poſſet. Claſſis ſecundæ modi hi recenſentor, apponendi ſcilicet Sacramentum in menſula decenter parata, Sacerdote commonefaciente infirmum, ut eo veſcatur, nec inde abſcedeote, quousque ægrotus Sacram Particulam ſumpſerit, ac deglutierit; qua in re exequenda, nonnulli addunt, poſſe ipſam Particulam immitti vaſculo, in quo vini non conſecrati, vel aquæ hauſtus contineatur, eaque ratione facilem æque, ac decentem modum haberi dicunt, ut Sacerdos non cogatur manibus ipſe ſois Sacramentum infirmi labiis admovere; atque hi ſunt probati modi, uti verbis utar BENEDICTI Papæ XIV. num. xxv.

LIII. De duabus hiſce claſſibus, tam ſcilicet de rejectis, improbatiſque, quam de receptis, atque probatis modis adminiſtrandi ſacram Euchariſtiam infectis peſte, congruenter ad ea, quæ huc uſque adnotata ſont, diſſerunt Chapeaville in Tractatu, *De neceſſitate, & modo miniſtrandi Sacramenta tempore peſtis*, a Quæſtione xxx. ad Quæſtionem xxxv. & Sylvius in Additionibus ad Partem III. S. Thomæ, Quæſtione xxx. Articulo III. Concluſione IV. pag. 589. & ſeq. In Gallia, ſive in aliquibus iſtius Regni Diœceſibus Sacrum Viaticum peſte infectis miniſtratur involutum charta, vel brevi lineo panno, qui ibi conſtituitur, unde poſſit ab ægrotante apprehendi, ut teſtatur Pontas loco citato. Fertur Præſul de Marchis Archiepiſcopus Smyrnæ, ejoſdem nempe Civitatis, quæ frequenti peſte obſidetur, indulgere conſueviſſe, ut Euchariſtia poneretor ſuper menſulam, cui impoſita ſuiſſet albæ, mundæque chartæ plagula, quæ, ſuſcepta ab ægro ſacra Particula, ſtatim igne combureretur. Et quidem Auctores proclives ſe ſe exhibent in eam opinionem, quæ admittit, ut Euchariſtia in mundo, decentique loco deponatur, ex quo eam ſuſcipiat, abſumatque is, qui peſte laborat; viderique poſſunt Leander, Parte II. Tractatu VII. *De Euchariſtia*, Diſputatione IV. Quæſtione xx. Paſſerinus in Partem III. S. Thomæ, Quæſtione LXII. num. 33. & 34. qui valde mirantur, Dianam Tomo II. Tractato II. Reſolutione 100. editionis coordinatæ, hunc quoque modum improbare; cum ceteroqui ipſe alibi docuerit, ſi æger deglutire nequeat ſacram Particulam, condendam eam eſſe in vaſculo una cum aquæ, vel vini non conſecrati hauſtu, ut ita eam æger facilius abſorbere valeat. Siquidem in hac quoque facti ſpecie contingit, quod is, qui ſacro pabulo reficitur, illud e Sacerdotis manibus immediate non ſumit; quod plane illud eſt, quo præfatus Auctor impellitur ad rejiciendos modos, quos cæteri in Euchariſtia peſte laborantibus miniſtranda adhibendos propoſuerunt, atque probarunt.

LIV. Muratorius in Tractatu, *De Peſte*, Lib. III. Cap. IV. pag. 366. & ſeq. valde proclivem ſe oſtendit in aliquam idoneam, honeſtamque rationem, qua & miniſtretur peſtilenti morbo laborantibus Euchariſtia, & ſimul miniſtrantium indemnitati conſulatur; ſcite animadvertens, haud oportere ex ritibus, qui ſecundis rebus, atque temporibus, religioſe ſervantur, metiri, ac definire eos, qui luctuoſiſſimorum temporom duræ neceſſitati poſſint congruere. Vult tamen, id omne moderandum, ac definiendum eſſe judicio Epiſcopi cujuſque loci, nec integrum eſſe ſingulis Sacerdotibus eam, quam quiſque maluerit, rationem ſeligere. Porro, ut ait BENEDICTUS Papa num. XXVI. congruenter ad hoc idem ſyſtema, poſt accuratum rei examen, reſcriptum ſuit poſtulato Vicarii Apoſtolici Juliæ Cæſareæ, advigilandum ipſi eſſe quammaxime, ut peſte correptis Sacramenta miniſtrarentur; quo vero ad modum miniſtrandæ Euchariſtiæ, ſi Sacerdotes deprehendiſſet alienos, atque abhorrentes a miniſtratione ſuis manibus peragenda, modum ipſe ſtatueret, audito Prudentum conſilio, atque præ oculis habito decore in tanti Sacramenti adminiſtratione ſervando, ut quidquid eidem repugnans deprehenderet, omnino uſurpari prohiberet. Neque enim facile viſum eſt, a longe interroganti reſponſum reddere, quo certus modus, certaque ratio ineunda præſcriberetur; ad hoc enim omnino ſuiſſet opus ob oculos habere omnes circumſtantias, eaſque præſertim, quæ poſſent regioni congruere, ac perſpectos habere modos, qui, dum alias peſtis ea in regione ſatis ſuperque frequens graſſaretur, in uſum, & praxim fuerunt deducti.

LV. Suarez Tomo III. in Partem III. Sanctæ Thomæ, Diſputatione LXXXII. Sectione III. quæſtionem inſtituit, an omnino neceſſe ſit, ut is, cui Euchariſtia miniſtratur, alius ſit ab eo, qui eam adminiſtrat; & conſequenter, an liceat laico ſibimet ipſi Sacramentum hoc miniſtrare, reſpondetque, licere id laico, quoties in extremam mortis neceſſitatem conjectum ſe ſentiat, nulluſque reperiri poſſit Sacerdos, qui ipſi Euchariſtiam miniſtret. Quam in rem utitur exemplo Mariæ Scotorum Reginæ, quæ, antequam mortem ſubiret, *Sacramentum, quod apud ſe habebat, propriis manibus ſumpſit, cum ſumma omnium laude; & quamvis fortaſſe habuerit amplam circa hoc Pontificis conceſſionem, tamen etiam ſine illa pie, & ſancte feciſſet*. Cardinalis Bona, Marteoe, & Morinus, monumenta afferunt omni exceptione majora, ad evincendum, laicos juxta veterem Eccleſiæ diſciplinam Dominici Corporis participes fieri conſueviſſe, accipiendo a Sacerdotibus Euchariſticum Panem, eumque ſuis manibus in proprium os inſerendo; quod quamvis hoc tempore obſoleverit, haud tamen damnari mereretur Sacerdos, qui Sacro Viatico reficiendus, annuente Sacerdote miniſtrante, illud manibus ſuſciperet, atque ad os ſuum ipſe admoveret. Sed de hac diſciplina jam late

late egit idem BENEDICTUS Papa XIV. in Opere, *De Canonizatione Sanctorum*, Lib. III. Cap. XXXVIII. num. 17. & in alio Opere, *De Sacrificio Miſſæ*, Sectione I. num. 345. & Sectione II. num. 153. Latinæ editionis.

LVI. Verum redeundo ad veterem uſitatum morem, exploratum eſt, conſuevisſe viros in nudas manus Euchariſtiam excipere, mulieres vero in album pannulum, de quo non nihil diximus nos ſupra Tomo I. in Commentariis ad Titulum IV. & Tomo II. Conciliorum ad Canonem CI. Concilii Trullani, ubi etiam notavimus, per plura ſæcula laicos, qui Sacra Communione reficiebantur, in proprias manus excepiſſe Euchariſtiam, ſuiſque itidem manibus illam in os intuliſſe; feminas vero excepiſſe in prædictum pannulum album, eundemque ſubinde ſuis & ipſas manibus ad os tranſtuliſſe; ideoque, ut nonnulli ajunt, ſi nullo expreſſo præcepto cavetur, ut, dum laici ſacræ Communionis participes fiunt, alia ſit miniſtrantis, alia ſit ſuſcipientis perſona; ſi pluribus labentibus ſæculis Euchariſtiam acceperunt laici, viri quidem in nudas manus, mulieres autem in album pannulum; ſi huic rei nil aliud objicitur, quam ſubſequutus contrarius uſus; neque modo contenditur, ut, hoc ſublato, mos ille vetuſtior univerſim redintegretur, ſed tantummodo, ut certo, nec ita frequenti, caſu, ſævientis ſcilicet peſtis, ad faciliorem, & expeditiorem reddendam miniſtrationem Sacri Viatici miſeris moribundis exhibendi, remoto ſimul a Miniſtris, quantum fas eſt, oppetendæ mortis timore, ac periculo, poſſit Epiſcopus, adhibitis in conſilium ſapientibus Viris, modum aliquem, aptamque ejuſmodi miniſtrationis rationem permittere, quamvis ei juncta eſſet implicita veluti facultas, ut is, qui Sacro Chriſti Corpore reficitur, ſuis ipſe manibus Sacram Particulam apprehendat, atque in os ſuum inſerat; magnis profecto animis opus eſt, ut tam æqua, tam proficua moderatio improbetur, ac rejiciatur, miſeros ægrotos eo calamitatis adigendo; ut proximum incurrant periculum ex hac vita decedendi ſine Viatico; quemadmodum animadvertit Pontas verbo, *Communio*, Caſu XVIII. ſubditque etiam Clariſſimus Muratorius citato ſuperius loco.

LVII. Sed non omittendus hoc loco Cardinalis Cajetanus, qui in Commentario ad Caput XXVI. S.Matthæi, verſu XXVI. ad illa verba, *Accipite, & comedite*, ita plane ſcribit: *Adverte hic, quod ſicut Eccleſia laudabiliter pro reverentia Euchariſtiæ, non utitur Euchariſtiæ cibo, niſi jejunu, excepto extremæ ægritudinis articulo, licet Dominus inter cœnandum communicaverit Diſcipulos, ita laudabiliter pro reverentia Euchariſtiæ abſtinet ab iſto modo manducandi*, Accipite, comedite, *ut non niſi ſueris manibus tangatur Euchariſtia. Verum ad imitationem Chriſti, communicare tali modo in articulo neceſſitatis, non eſſet inconveniens, ſicut etiam non jejunos, ut dictum eſt, in articulo neceſſitatis communicamus. Eſſet autem neceſſitatis articulus, ſi tempore epidemiæ non haberetur Sacerdos, qui prope offerret Euchariſtiam, & locando ſuper præparato loco diceret communicaturis prope expectantibus, & adorantibus*, Accipite, comedite; *poſſent enim reverenter accipere, & comedere; ſicut fecerant Chriſti Diſcipuli, qui acceperunt a Jeſu, non manu ad manum, ſed ex menſa; cum ſederent multi in tanta diſtantia, ut manus Jeſu manibus eorum non poſſent jungi. Crediderim ego, quod, ſicut unum Calicem communem omnibus tradidit, ita in una patina panem in duodecim bucellas fractum manibus propriis tradiderit; & quod hinc Eccleſia uſum patinarum Apoſtolica traditione acceperit; ita quod ſicut Calicem unus Diſcipulus dedit alii, ita patinam cum Pane ſancto propinquiores Jeſu remotioribus ſucceſſive porrexerint.* Hactenus Cardinalis Cajetanus Ordinis Prædicatorum, cujus tamen doctrinam ſicut in aliis permultis quæſtionibus, ita & in iſta præſenti, acriter oppugnavit ejuſdem Ordinis alumnus Ambroſius Catharinus Archiepiſcopus Compſæ in noſtro Regno Neapolitano.

LVIII. Catharinus itaque Cajetano infenſus, jam non dubitavit tamquam reum contemptus, & irreverentiæ erga Euchariſtiam Cajetanum ipſum traducere, ſic inquiens Lib. V. Annotationum contra Commentaria Cajetani editionis Lugdunenſis anni MDXLIII. pag. 421. *Quod novum quoque modum miniſtrandi hoc Sacramentum Cajetanus tradiderit, videlicet per manus laicorum, & inſtrumenta inanimata, ob metum contagionis, & ut etiam ipſi peſte laborantes propris manibus ſibi miniſtrent, ſpectare ad contemptum tanti Sacramenti, non dubito. Præterquam enim quod eſt hæc nova, & ſingularis ejus traditio, adverſatur etiam aliorum doctrinæ. Nam Petrus de Palude in IV. longe prudentius docet, in quacumque cauſa non licere laicis, nec ſibi, nec aliis hujuſmodi Sacramentum miniſtrare. Quanto minus hoc permitti debet peſte laborantibus, qui plerumque mania corripiuntur, & quanto etiam minus per inſtrumenta inanimata.* Sed Catharinum exceſſiſſe in cenſura, tum quia non fideliter Cajetani ſententiam retulerit, tum quia non admodum ſolide eam impugnaverit, egregie inter alios oſtendit BENEDICTUS Papa loco citato. Cajetanus ſiquidem non concedit laicis tempore peſtis tangere manibus Euchariſtiam, ſed illam a Sacerdote depoſitam in loco apto, admoto ore aſſumere; nec ſumentes hoc modo, dicerentur proprie Miniſtri Euchariſtiæ, ſed cooperarentur miniſtrationi, ut ſane omnes laici cooperantur, dum ore a Sacerdote ſuſcipiunt Euchariſtiam, ut ſcite notavit Gabriel Henaus in Tractatu, *De Euchariſtia*, Diſputatione XV. Sectione III. num. 45. qui licet pluribus confirmet, ſolum Sacerdotem eſſe Miniſtrum hujus Sacramenti, tempore tamen peſtis, juxta Cajetani placitum, admittit, infirmis poſſe porrigi in Patena, vel alio mundo vaſe, ex quo, ore admoto, ſumant; nec proinde concedit, in tali eventu, infirmum fore Miniſtrum Sacramenti. Paludanus vero in IV. Sententiarum, Diſtinctione XXIII. Quæſtione I. nil habet contra ſententiam Cajetani; ſolum enim docet in genere, Miniſtrum Euchariſtiæ eſſe Sacerdotem, de quo nemo dubitat; de eventu vero peſtis tacet omnino. Quod addit Catarinus de mania, non eſt ad rem; ſiqui enim ſint laborantes peſte, qui etiam mania correpti deprehendantur, cum digne, & reverenter, ob maniam, ſumere non poſſint, neque a manibus Sacerdotis ſumere debent. Cæterum pro ſententia Cajetani tempore peſtis, præter Auctores ſuperius adductos, ſtant quoque Hieronymus Venerius, *De examine Epiſcoporum*, Lib. IV. Cap. XLVI. num. 47. Marchantius

Digitized by Google

tius in ſuo Horto Paſtorum, Tractatu VI. Lectione III. Novatus, & alii.

LIX. Adminiſtrationem Euchariſtici Sacramenti ſubſequitur demum Extremæ Unctionis miniſtratio. Et quod pertinet ad corporis partes ſacro Oleo liniendas, cum jam conſtitutum ſit, ut dum contagioſi morbi graſſantur, ad evitandum contagionis periculum, ſufficiat inungere organum illius ſenſus, qui patentior, ſive inunctioni magis expoſitus ſe offert, proferendo interim Sacramenti formam ſequenti ratione, *Per iſtam ſanctam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam, indulgeat tibi Dominus quidquid deliquiſti per viſum, auditum, odoratum, guſtum, tactum &c.* uti oſtendit laudatus Pontifex, Libro VIII. *De Synodo Diœceſana*, Capite III. num. 4. & Lib. XIII. Cap. XIX. num. XXIX. diſcutiendum ſupereſt illud, an tempore graſſantis peſtis liceat Sacramentum ipſum miniſtrare, ſeu unctionem ſenſus peragere, adhibita oblonga virga, cujus extremæ parti alligatus ſit, firmiterque adhæreat goſſopii pugillus ſacro imbutus Oleo, quo ſcilicet contingatur, & liniatur pars illa corporis, quæ ſola inungitur, cum Sacramentum peſte laboranti adminiſtratur. Et licere quidem hac ratione uti, ſeu methodo adminiſtrandæ Extremæ Unctionis, communiter affirmant Scriptores, atque Theologi allati a laudato Pontifice BENEDICTO XIV. citato Lib. XIII. Cap. XIX. num. XXX. ubi inter alios Sylvius in Additionibus ad Partem III. S. Thomæ, Quæſtione XXXII. Articulo III. differens de Sacerdote Extremam Unctionem miniſtrante ei, qui peſte laborat, poſtquam dixit, quod Sacerdos miniſtrans, *uti poteſt virga oblonga, vero tamen Oleo tincta, ſic ut perficiatur Unctio &c.* ita ſtatim ſubjicit: *Peracta autem Unctione, Virgam ejuſmodi aut purgabit, aut in ſimilem uſum ſervabit, ſi aurea ſit, vel argentea; vel inde comburet, ſi ſit lignea.* Et ante Sylvium idem docuerat Chapeaville in Tractatu, *De neceſſitate, & modo miniſtrandi Sacramenta tempore peſtis*, Quæſtione XXXIX. ubi concludit, quum ſæviente peſte Sacramentum Extremæ Unctionis hoc modo miniſtratur, nihil deſiderari, quod ad ſubſtantiam pertineat, ſive ex parte formæ, ſive etiam ex iis, quæ præſtanda ſunt a Miniſtro, qui vere dicitur ungere, licet prædicta virga utatur, quomodo eum ſcribere affirmamus, qui ad literarum characteres efformandos calamo utitur.

LX. Notat hæc quidem BENEDICTUS Papa XIV. citato Lib. XIII. *De Synodo Diœceſana*, Cap. XIX. per totum, ubi agit de poſtulato propoſito a Vicario Apoſtolico Juliæ Cæſareæ quoad onus miniſtranda Sacramenta Fidelibus peſte infectis, dum ea graſſatur, ac de modo miniſtrationis tunc temporis peragendæ. Sed cum ibidem citat quintam Provincialem Mediolanenſem S. Caroli Synodum, quæ de eodem argumento tractavit, ac nonnulla etiam ſtabilivit, ejuſque auctoritatem veluti regulam *vi directiva* pollentem valde commendet, laudabile plane puto, ac fere neceſſarium, ut Epiſcopi, Magiſtratuſque etiam ſæculares ad rite, recteque adminiſtrandam Rempublicam tempore peſtis, mortalitatiſve, ea, quantum fieri poteſt, Decreta ſequantur, ac ſervent, quæ S. Carolus poſt Prudentum conſilium una cum permultis Epiſcopis ſuæ Provinciæ ſtatuit, quæque conſentanea ſunt veteri Eccleſiæ diſciplinæ, ac Sanctorum Sacerdotum exemplis, qui operam ſuam, graſſante peſte, ea infectis impenderunt juxta probatos Eccleſiæ ritus, contempto prorſus mortis periculo, quod ſcirent, Chriſtum Dominum apud Joannem a quovis Paſtore Eccleſiæ, ac proinde inprimis ab Epiſcopo, tantam exigere charitatem, ut paratus ſit animam ponere pro ovibus ſuis. Cujus exemplum illuſtre præbuit quidem Chriſtus ipſe Princeps Paſtorum, Joannis Capite X. ſic dicens: *Ego ſum Paſtor bonus. Bonus Paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis.* Et iterum: *Sicut novit me Pater, & ego agnoſco Patrem, & animam meam pono pro ovibus meis.* De quo idem Joannes in ſua prima Epiſtola, Capite III. idipſum confirmat: *In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit; & nos debemus pro fratribus animas ponere.*

LXI. Antequam vero explicemus ritum in Proceſſione tempore mortalitatis, & peſtis ſervandum, juxta præſcriptum hujus Ritualis Romani in hoc, & ſequenti §. expreſſum, diſcutienda eſt Quæſtio illa, an tempore peſtis poſſint licite fieri Proceſſiones? Ratio dubitandi ex una parte eſt, quia cum peſtis ſit morbus valde contagioſus, ſerpens ex uno in plures; cumque ad Proceſſiones concurrat multitudo populi, in qua plures ſunt peſte infecti, paratur pluribus periculum infectionis, & mortis, qui alias incolumes evaſiſſent, ſegregati ab aliorum conſortio, ideo viſum aliquibus fuit, prohibendas hujuſmodi Proceſſiones. Ex altera parte, cum Proceſſiones ſint medium efficax ad placandum Deum, & ad avertendam iram ſuam a nobis, uti ſupra diximus in Commentaris ad Caput I. viſum fuit nonnullis licitum, & expediens eas tempore peſtis celebrare. Inſtituit hanc Quæſtionem eruditus Quarti in Tractatu, *De Proceſſionibus Eccleſiaſticis*, Sectione III. Circumſtantia ultima, Quæſito III. ubi varia argumenta proponit, quibus utraque pars videtur reddi probabilis, tandemque mediam inter utramque refert opinionem, cui & adhæret.

LXII. Ergo prima opinio, quæ abſolute negat, fieri poſſe Proceſſiones peſte graſſante, probatur primo, quod cum nemini liceat ſibi mortem inferre, nemini quoque licitum eſt ſe mortis periculo exponere, quale eſt concurrere ad hujuſmodi Proceſſiones. Secundo, quod tentantes Deum graviter peccant, ut probat S. Thomas in II. II. Quæſtione XCVII. cum communi Theologorum aſſenſu. Conſiſtit autem tentatio Dei in hoc, quod quis, omiſſis mediis naturalibus, & conſuetis, verbi gratia, ad procurandam ſanitatem, petit illam miraculoſe a Deo, qui tamen vult, ſervari ordinem naturalem, & cauſas naturales adhiberi, quantum fieri poteſt. In caſu autem noſtro omittitur primum, & naturale medium vitandæ infectionis, quale eſſet vitare aliorum conſortium, nam alias in Proceſſione quilibet ſe immiſcet cum multitudine ad eas conveniente, in qua non pauci quidem ſunt peſtilentia affecti. Objici hic poſſent exempla varia ſedatæ, extinctæve peſtilentiæ, virtute Sacrarum Proceſſionum. Sed, ut ajunt, qui prædictam opinionem tenent, felix eventus peſtis ſedatæ non ſucceſſit, niſi ex Proceſſionibus indictis, ordinatiſque a Viris Sanctis, qui peculiari Dei impulſu creduntur eas inſtituiſſe; quare non poſſe ajunt inde ſumi regulam celebrandæ Proceſſionis tempore peſtis indiſcriminatim, ſed ſolum

lum quando admonentur Prælati Divino impulſu, tum vero potiſſimum, quod multo plura ſuppetant exempla auctæ, & dilatatæ peſtis occaſione Proceſſionum; & etiam quia poteſt auxilium Dei implorari orationibus privatis, vel fuſis communiter ad ſonum Campanæ, a ſingulis tamen in domibus ſuis recluſis.

LXIII. Sententia altera, quæ docet, licitas eſſe Proceſſiones tempore peſtis celebrandas, validis quoque argumentis probari poteſt, quippe quæ nititur auctoritate Romani Ritualis, præſenti Capite inſcripto, *Proceſſio tempore mortalitatis, & peſtis*, in qua præſcriptæ ſunt etiam Preces recitandæ. Neque enim Eccleſia proponeret, quod illicite eſſet exequendum; neque Prælati Sanctiſſimi, Summique Romani Pontifices, atque Epiſcopi etiam recentiores, qui eaſdem celebrarunt, anſam poſteris ſuo exemplo præbuiſſent Proceſſiones hujuſmodi peragendi. Certe ad avertendam luem, quæ Romæ graſſabatur, & ex qua obiit Pelagius Papa II. ordinaſſe Sanctum Gregorium Pelagii ſucceſſorem initio Pontificatus publicas Proceſſiones tam Cleri, quam Populi omnis ordinis, ac ſexus, ut nempe per diverſarum perſonarum varias claſſes, ſigillatim ex diverſis illis aſſignatis Eccleſiis procederent ſeorſum Clerici, viri laici, Monachi, Ancillæ Dei, feminæ conjugatæ, Viduæ, pauperes, & infantes, tradit ipſemet Pontifex, Lib. XI. Epiſtola II. ubi ordinem etiam præſcripſit ſeptiformis hujus Litaniæ: *Letania Clericorum*, inquit, *exeat ab Eccleſia B. Joannis Baptiſtæ. Letania virorum ab Eccleſia B. Martyris Marcelli. Letania Monachorum ab Eccleſia Martyrum Joannis & Pauli. Letania Ancillarum Dei ab Eccleſia Beatorum Martyrum Coſmæ & Damiani. Letania feminarum conjugatarum ab Eccleſia B. primi Martyris Stephani. Letania pauperum & infantium ab Eccleſia B. Martyris Cæciliæ*. Atque hæc facta inquit S. Pontifex in Eccleſia Sanctæ Sabinæ ſub die IV. Cal. Septembris, Indictione VI.

LXIV. Aliud antiquum exemplum indictæ Proceſſionis ad peſtem profligandam, & quidem a S. Gallo Arvernenſi Epiſcopo, ſuppeditat Gregorius Turonenſis, Lib. IV. Hiſtoriæ Francorum, Cap. V. ubi ſic habet: *Cum Beatus Quintianus ab hoc mundo migraſſet, S. Gallus in ejus Cathedram, Rege opitulante, ſubſtitutus eſt. Hujus tempore cum lues illa, quam inguinariam vocant, per diverſas regiones deſæviret, & maxime tunc Arelatenſem Provinciam depopularetur, S. Gallus non tantum pro ſe, quantum pro populo ſuo trepidus erat. Cumque diu, noctuque Dominum deprecaretur, ut vivens plebem ſuam vaſtari non cerneret, per viſum noctis apparuit ei Angelus Domini, qui tam cæſariem, quam veſtem in ſimilitudinem nivis candidæ offerebat, & ait ad eum*: Bene facis, Sacerdos, quod ſic Dominum pro Populo tuo ſupplicas; exaudita eſt enim Oratio tua, & ecce eris cum Populo tuo ab hac infirmitate liberatus, nulluſque, te vivente, in regione iſta ab hac grege deperiet, nunc autem ne timeas, poſt octo vero annos time. *Unde manifeſtum fuit, tranſactis bis annis, eum a ſæculo diſceſſurum. Expergefactus autem, & Deo gratias pro hac conſolatione agens, quod eum per Cæleſtem Nuntium confortare dignatus eſt, Rogationes illas inſtituit, ut medio XL. pſallendo, ad Baſilicam B. Juliani Martyris inire pedeſtri venirent. Sunt autem in hoc itinere quaſi ſtadia CCCXL. Tunc etiam in ſubita contemplatione, parietes, vel domorum, vel Eccleſiarum ſignari videbantur. Unde a ruſticis hæc ſcriptio* Tau *vocabatur. Cum autem regiones alias lues illa conſumeret, ad Civitatem Avernam, Sancti Galli intercedente oratione, non attigit. Unde huic non parvam cenſeo gratiam, qui hæc meruit, ut Paſtor poſitus oves ſuas devorari, defendente Domino, non videret*. Hæc Turonenſis.

LXV. Proceſſionis inſtitutæ tempore peſtis celebre quoque eſt exemplum, quod legitur in Vita S. Eutychii Patriarchæ Conſtantinopolitani ab Euſtachio Presbytero ſcripta, apud Surium die VI. Aprilis: *Vos*, inquit, *qui reditum ejus memoria tenetis, non ignoratis magnam, ac diuturnam, antequam reverteretur, peſtem extitiſſe, quæ quidem ita ſæviebat, ut niſi hic a Deo electus, tanquam alter Phinees obſtitiſſet, omne genus hominum, atque omnis ætas interiiſſet. Quomodo autem placatus eſt Deus? Supplicationibus, quas ipſe cum Chriſti ſtudioſo popula adhibuit, a Sanctiſſima magna Eccleſia incipiens, uſque ad Ædem ſanctæ, & immaculatæ Dominæ noſtræ, Dei Genitricis, ſemperque Virginis Mariæ, quæ in Blachernis colitur. Dum igitur ad Chriſtum Deum noſtrum, quem ipſa Virgo de Spiritu Sancto concepit, fierent, pepercit ille populo, Angelumque cobibuit, qui Civitatem ſine intermiſſione percutiebat. Imitatus eſt in hac re Vir admirabilis, qui cum propter populo enumerationem peſtis debacchuretur* (II. Regum, XXIV.) *dicebat ad Deum*: Ego peccavi, idem ego pœnas, iſti quid peccaverunt? *Et poſtquam vidit Angelum in area Ornan Jebaſæi, oravitque eum, immo vero Dominum, ne extenderet manum in Hieruſalem, exauditus eſt. Quamobrem & Altare conſtituit in ipſa area, & Domino boves immolavit, & placatus eſt, & mox ſævire deſiit*. Tum vero mox ſubjicit: *Nonne magnus, ac manſuetus Euthychius offerens rationabile, & incruentum Sacrificium Deo, idem effecit. Neque enim aliter extentas manus demiſiſſet, niſi populi ſalutem impetraſſet*. Concludit tandem Auctor, aitque, ab eo die, uſque ad Beati Viri vitæ finem, Chriſtum Deum noſtrum a populo provocatum iram cohibuiſſe; ac reditus qudem ipſius primum opus hoc fuiſſe, quo ſalutem omnibus communem impetravit. Adnotandum autem in iſta narratione & illud, conſueviſſe vel olim, Sæculo nempe VI. quo claruit Eutychius, præter Supplicationes, preceſque, Miſſam etiam pro vitanda peſte, ac mortalitate celebrari, quæ peculiaris extat in fine Romani Miſſalis, inſcribiturque, *Miſſa pro vitanda mortalitate*, in qua pro Epiſtola legitur id, quod Libro II. Regum Cap. XXIV. habetur, & ad quod reſpexit S. Eutychius in ſua Oratione, quam in ea calamitate ad Deum habuit.

LXVI. Ad propulſandam quoque ingruentem luem, ex Concilii Conſtantienſis Decreto S. Roccho non modo honores Sanctis debitos, fuiſſe impenſos, verum etiam ſolemni pompa ejus Imaginem, omni comitante populo, per Urbem delatam, eoque facto, peſtem illam mox evanuiſſe, ſcribit Franciſcus Diedo in ejuſdem Sancti Vita apud Surium die XVI. Auguſti. Inde vero inquit Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum dicto die, morem invaluiſſe, ut ubique lucorum ejus Imagines, Altaria, Sacella,

cella, ac denique Templa erecta fuerint, ac Paulæ præſertim, quæ mea Patria eſt in citeriori Calabria extat Templum, in quo etiam in majori S. Marci Proceſſione die xxv. Aprilis celebrari Miſſam vidi. Porro quod in Conſtantiæ Civitate, ut ſupra dictum eſt, delata fuerit in Proceſſione S. Rocchi Imago poſt ejus Canonizationem, non immerito obſervat Phebeus, & poſt eum Pagius in Vita Joannis Papæ XXIII. ubi recenſet Concilium Conſtantienſe Generale xvi. num. xxix. inde initium ſumpſiſſe uſum Imaginem Sancti noviter canonizati, omni comitante Populo, per Urbem deferri; immo inde Vexillorum uſum in ſolemnibus Proceſſionibus deferendorum, quamvis tunc id factum fuiſſe conſtet ad arcendam peſtiferam luem, quæ per totam Conſtantiæ Urbem graſſabatur, impetrata a Deo, S. Rocchi interceſſione, non ſine inſigni miraculo, ſanitate votis omnium expetita. Nec obſtat, quod in Actis Conſtantienſis Concilii nulla ejus facti mentio ſit; non minus enim eadem Acta ſilent de Canonizatione S. Birgittæ ibidem facta, quam tamen modo nemo in dubium revocat. Præter Franciſcum Diedum, Petrum Pinum, & Claudium a Rota, Ludovicus Maldura Vitam ejus ſcripſit, & Krantzius in Metropoli Saxoniæ Lib. ix. Cap. xxv. fuſe etiam de eo agit; qui omnes, ſi Raynaldo ad annum MCCCXXVII. num. 56. fides, honores ipſos Sanctis debitos a Concilio Conſtantienſi eidem fuiſſe exhibitos affirmant.

LXVII. His obiter dictis, referendum nunc cenſeo S. Caroli exemplum, qui veterem morem ſequutus a Pontificibus Maximis, ab Epiſcopis, & ab univerſo Generali Concilio probatum, ut hactenus oſtenſum eſt, publicas & ipſe peſtis tempore, quæ Mediolani graſſabatur, Supplicationes peculiari ritu celebrandas, ad eam propulſandam indixit, ut teſtatur ejus Vitæ Auctor Carolus a Baſilica Petri Lib. iv. Cap. iv. Quoniam vero, inquit, Supplicationum gratia magnum eſſe conventum oportebat, verebantur maxime qui humano judicio ducebantur, ne peſtifera contagio, morbuſque magnopere augeretur, ideoque Magiſtratus rem minime probabant, neque tamen tanto imminente divinæ animadverſionis periculo magnopere reſiſtebant; & vero etiam rebus jam in ſummum pene periculum adductis, non valde periclitari ea in re Civitas videbàtur. Carolus igitur in eo perſtitit, ut ad Supplicationes conveniretur; tempus enim jam tandem videbatur, cum ab humanis conſiliis, diligentiaque minime penderent; vim publicæ, ac conjunctæ precationis non ignorabat; populo præſertim afflicto, ſalutariterque commoto; ſimul exemplis majorum confirmabatur, tum domeſticis, tum externis; nam & in ſimili cauſa S. Gregorium ita ſuaſiſſe ſciebat; & Civitatem Mediolanenſem acceperàt, cum olim triennio peſte laboraſſet, neque liberationis ſpes oſtenderetur, ad extremum omni multitudine conveniente, religioſeque ter ſupplicatum ad ſtatas Eccleſias eunte, ſubito mirabiliter liberatam; minus vero erat incommodi, quia feminæ, puerique, incautiora capita, domo prodire jam Edicto vetiti erant.

LXVIII. Ecce nunc peculiaris ritus, ac notatu quidem dignus, quem S. Antiſtes, in ea, quam indixit, Supplicatione ſervatum voluit, quemque idem ejus Vitæ Scriptor ita recenſet Feria quarta cum Clerus, Populuſque frequentiſſimus in Majorem Baſilicam conveniſſet, ut ad S. Ambroſii ſupplicatum iretur, priuſquam in viam ſe darent, Carolus Cineres, ſtata pœnitentiæ ſignificatione, ſingulis imponebat; capita vero plerique, & ipſi quique Magiſtratus, lacrymantes ſubmittebant. Ivit Carolus Cappa, ut appellant, funeſta veſtitus, cujus Caputio caput induerat; poſtremamque partem ex inſtituto prolixam, nemine ſuſtinente, trahebat; nudis erat pedibus; funem collo, ut damnatis mos eſt, circumdederat; magnam Crucifixi Imaginem ferebat, quam fixis oculis progrediens, perpetuo intuebatur; omnino veluti reus ſordidatus, ſupplex veniam pro ſuis chariſſimis filiis petebat; neque dubito, quin jam tum initio pro eorum ſalute vitam ſuam obtulerit, qui poſtea publice verbis, & factis declaravit, pro eis ſe ſe devoviſſe, ut illius boni Paſtoris fungeretur officio, qui animam ſuam dat pro ovibus ſuis. Simili habitu fuerunt Canonici; immo plerique Sacri Viri, plurimi etiam laici, quum de eo, quod Carolus facturus erat, fama percrebuiſſet, nudis pedibus venerunt, cum funibus item collo aptatis, parviſque Crucibus, quas & ipſi manu tenebant.

LXIX. In Ambroſiana Baſilica Concionem de ſuggeſtu habuit, in qua themate illo ex Jeremiæ propoſito, *Quomodo ſedet ſola Civitas plena populo*, ex tanta, tamque repentina ampliſſimæ Civitatis mutatione, rerum humanarum inconſtantiam, cæleſtiumque irarum vim ante oculos ponere, populumque ad errata, ſceleraque ſua deflenda, & calamitatem ſalutariter ferendam, tum vero vitæ rationes melius inſtituendas, incitare curabat. Ante ſæpe ille quidem ad populum verba facere ſolitus fuerat, ſed licet Religioſi Viri quandoque ſuaſiſſent, ſuggeſtum conſcenderat nunquam tamen, Concionemque habuerat ad Altare ſedens; ac tali tempore fecit calamitatis, periculique magnitudo; tum pia, quæ animis omnium inerat, affectio, communiſque dolor, qui propius, & clarius ex ſuperiori loco leniendus erat, ut eo tunc aſcenderet, ac ejuſmodi loco poſtea pergeret ſemper concionari. Itaque tunc mœſtiſſimo habitu dicens, Dei Spiritu inprimis incitante, Concionem, adeo commovit, ut omnes fere in fletum adduceret; & cum initio plerique ſeparati, ab aliis tangendis caverent, poſtea nulla periculi habita ratione, conſertim ad ſuggeſtum propius accedere, audiendi ſtudio, conabantur.

LXX. Feria ſexta ad S. Nazarium Litania fuit, ubi eodem modo ex illo Chaldæi Regis ſomnio, de procera, pulcherrimaque arbore, cujus copioſiſſimis fructibus, ramis, umbraque commodiſſime animalium genera omnia utebantur, quæ mox ita ſuccidi, & diſſipari juſſa eſt, ut radices tantum manerent, populum ſuum ad vitia recognoſcenda impulit, quibus in ſua maxima opulentia ſervierat; ut ea ratione, quemadmodum par erat, improbata, nova jam, & utiliora ſibi conſilia proponeret, quibus a Deo veniam poſſet impetrare. Sabbato itum eſt ad celeberrimum B. Virginis Eccleſiam, apud aliam veterem S. Celſo dicatam. Pià Sodalitia tunc ex inſtituto veteri, contra quam Gubernator olim juſſerat, operta facie convenerunt. Illud etiam amplius factum, ut ex omnibus Eccleſiis, quæ commode potuerunt, Sacræ Reliquiæ elatæ cum

lu.

luminibus portarentur, ad animos magis commovendos. Tunc quoque Clavum inſigne Paſſionis Chriſti inſtrumentum, amplæ Cruci apte inſertum portavit, ſumma Populi totius approbatione, religioneque; atque eo die occaſione ex Clavo accepta, de clementiſſimi Domini erga mortales benignitate dixit; & propoſitis, quæ pro eis acerbiſſima perpeſſus eſt, ad Divinam miſericordiam implorandam vehementer eoſdem excitavit, & ad omnia bene ſperanda confirmavit. Ferrum ſacroſanctum non ſtatim ad locum ſuum referri, ſed omnibus propoſitum eſſe, conſtituit, in Altari quadraginta horis venerandum, ut ad ſalutis ſuæ negotium procurandum tota Civitas eo ſpatio conveniens, proximo rei ſanctiſſimæ aſpectu vehementius afficeretur.

LXXI. Deinde, antequam reponeretur, aliam celebravit Litaniam, eumque longiſſima via tulit, cum univerſo itidem Clero, & Populo ad celebriora loca ſex, quæ Pontium nomine præcipuas ante portas ex veteri Urbis ſitu, appellantur; mirumque fuit, Civitatem univerſam quaſi contagii metu ſolutam, libenter, ſtudioſeque omnibus iis diebus ad Supplicationes convenire; quod ei tam feliciter evenit, ut in tanto hominum conventu, eoque ſæpe repetito, cum etiam Cælum humidum eſſet, & grave, non modo nemo in ipſa via ceciderit, ſed nihil acciderit omnino, ex quo auctum eſſe contagium appareret; quod magis mirum videatur, ſi cum illius Litaniæ eventu, quæ S. Gregorii Papæ I. ſuaſu Romæ, ut ſupra tetigimus, habita eſt, conferatur; quæ quidem tum non una, unuſve cœtus, ſed ſeptemplicis fuiſſe tradatur, unius tamen horæ ſpatio octogiota homines in ipſa via interierunt. Sed Deus perpetuo clemens, ex cauſis, quæ nobis ignotæ ſunt, non eadem ſemper tamen utitur miſerendi ratione. Divinarum autem Supplicationum finem Carolus minime faciens, præſcripſit præterea Collegio Majoris Eccleſiæ, ut ſecunda quaque hebdomadæ Feria ad Ambroſianam Baſilicam ſupplicatum iret, reliquo Clero univerſo, ut præter id, quod in Eccleſia ſua facere quiſque debebat, quotidie in certas partes diſtributus, una cum Populo veniret ſupplex ad Eccleſiam majorem.

LXXII. In Eccleſiis itidem externis ad eandem rationem precationes varias mandavit, ut in Urbe, & foris, mane, meridie, veſpere; neque ſolum in Eccleſia, ſed domi, vel in via, propter eos, qui incluſi erant, perpetua fere eſſet ſupplicatio; quæ quidem exercitationes jubebat, feminis a maribus ſeparatis, ubi opus erat, haberi, feminæque ſemper velato capite convenire. Formulas etiam precationum ad eam rem, tum alias, tum in Miſſæ Sacro adhibendas edidit, quæ omnia ſingillatim perſequi nolumus, ne cui forte narratio moleſta ſit, præſertim cum libellis tunc Caroli juſſu editis contineantur. Hæc publice per Urbem fiebant, præter ea, quæ per religioſa virorum, feminarumque Collegia, partim ex Caroli præſcripto, partim ex Antiſtitum religione, proprie, non ſolum in Eccleſiis palam, ſed etiam privatim, pie, ſancteque agebantur, ad Divinæ miſericordiæ opem expoſcendam. Alia S. Caroli geſta, occaſione peſtis, jam nos ſupra attulimus in Præfatione ad Rubricam præſentis Capitis x. Romani Ritualis, quod inſcriptum eſt, *Proceſſio tempore mortalitatis, & peſtis*; ſed longe plura videri poſſunt apud Guiſſanum, & alios Scriptores, qui de ejuſdem Sancti Antiſtitis Vita, & rebus ab eo geſtis ſcripſere.

LXXIII. Quamquam vero vel hoc poſtremum S. Caroli exemplum abunde, ſolideque nos doceat, licite fieri Proceſſiones, Supplicationeſve tempore peſtis, aliis contrarium ſentientibus, adhæreo nihilominus mediæ ſententiæ, quæ ipſas quidem Proceſſiones permittit, cum ea ſcilicet moderatione, quam exponit memoratus Quarti loco citato; ut ſcilicet permitti non debeant Proceſſiones tempore peſtis, nec cenſeri licitæ quomodolibet, & convocatis omnibus indiſcriminatim, ſeu non adhibitis cautelis moraliter poſſibilibus ad obviandum periculis. Cæterum cum Sacræ Proceſſiones ſecundum ſe licitæ ſint, & valde utiles, etiam tempore peſtis fieri poſſunt, ſervatis tamen nonnullis circumſtantiis, quas Chriſtiana prudentia dictat, & quarum aliquas idem Quarti propoſuit his verbis: *Prima ſit, ut non fiant hujuſmodi Proceſſiones, niſi evidens urgeat neceſſitas, quando experientia conſtat, humana remedia eſſe inutilia. Secunda, ut non convocentur confuſe, & indiſcriminatim omnes, exemplo S. Caroli, qui excluſit pueros, & mulieres. Tertia, ut convocati dividantur in plures turmas, exemplo S. Gregorii Magni, ut vitetur confuſio. Quarta, ut procedant omnes ſervato ordine bino cum diſtantia ad invicem majori ſolita. Tandem, ut ante Proceſſionem excitentur omnes ad pœnitentiam, & ad firmam in Deum fiduciam, exemplo dicti S. Caroli, qui omnium capita cineribus aſperſit, & ipſe fune ad collum alligato, Crucem bajulans, devotiſſime proceſſit, atque ſimiles cautelæ adhiberi poterunt.* Cæterum circumſtantiis hactenus recenſitis, unam adjungerem, ut nempe Proceſſiones ipſæ tempore peſtis indicantur quidem ab Epiſcopo, ad quem hujuſmodi res pertinent, ſed re prius cum Viris prudentibus, doctiſque diſcuſſa, ac Magiſtratus ſæcularis aſſenſu, ad evitanda litigiorum pericula, ac ſcandala, quæ hiſce occaſionibus oriri ſolent.

§. I.

Fiat, ut ſupra in Litaniis majoribus, & in Litaniarum Precibus dicatur bis, *A peſte, & fame, Libera nos Domine*; & infra ſuo loco, *Ut a peſtilentiæ flagello nos liberare digneris &c.*

COMMENTARIUS.

I. EXtat in Sacerdotali Romano Venetiis impreſſo anno MDLXVII. Titulus, qui inſcriptus eſt, *De Proceſſione facienda in tempore peſtis, & mortalitatis*, mandans, ut, *congregato Clero, & Populo ad Eccleſiam, cantetur Antiphona*, Oremus &c. *deinde cantetur Antiphona*, Exaudi nos Domine &c. *ut in quarta Feria Cinerum; qua cantata cum verſu, &* Glo-

Gloria Patri &c. *& iterum repetita Antiphona, incipiatur Letania, & fiat Proceſſio, ſicut in Feſto S. Marci notatum eſt*. Ex præſcripto noſtri §. in Litaniarum Precibus bis dicendum eſt, *A peſte, & fame, Libera nos Domine*, quod enixæ Preces ad hoc fiant, & quod utplurimum peſtem dira fames ſequitur, ut probari permultis exemplis poteſt. Addi etiam & ea inter alias obſecrationes debet, *Ut a peſtilentiæ flagello nos liberare digneris, Te rogamus audi nos*. Et merito quidem, quia Supplicatio potiſſimum fit ad avertendam peſtem. Conſueviſſe olim fieri eam in Litaniis obſecrationem, quocumque tempore dicerentur, varii nos Rituales Codices docent, ac unus præſertim Eccleſiæ Turonenſis annorum circiter CM. apud Martene, Lib. I. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. VII. Articulo IV. Ordine V. ubi in longa Litania, quæ poſt ſeptem Pſalmos Pœnitentiales ad ungendum ſacro Oleo infirmum cantabatur, hæc inter alias legitur obſecratio: *Ut peſtem, vel mortalitatem a nobis auferre digneris, te rogamus audi nos*. In antiqua etiam Litania apud eundem Scriptorem in Libro, *De antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis celebrandis Officiis*, pag. 633. editionis Lugdunenſis anni MDCCVI. ſic habetur: *Ut cladem, & peſtilentiam de Terra noſtra auferas, Domine Jeſu, Te rogamus*. Aſſerri & aliæ poſſent, quas tamen ſupervacaneum eſt recenſere; mirumque videri debet, quod in Litaniis, quibus utimur, obſecratio hujuſmodi deſideretur, tametſi aliquando fuerit præſcripta.

§. II.

In ſine Litaniarum dicitur, *Pater noſter &c. Et ne nos inducas &c.* Pſalmus VI. *Domine, ne in furore tuo arguas me &c.* ℣. *Domine, non ſecundum peccata noſtra facias nobis*. ℟. *Neque ſecundum iniquitates noſtras retribuas nobis*. ℣. *Adjuva nos Deus ſalutaris noſter*. ℟. *Et propter gloriam Nominis tui, Domine, libera nos*. ℣. *Domine, ne memineris iniquitatum noſtrarum antiquarum*. ℟. *Cito anticipent nos miſericordiæ tuæ, quia pauperes facti ſumus nimis*. ℣. *Ora pro nobis Sancte Sebaſtiane* ℟. *Ut digni efficiamur promiſſionibus Chriſti*. ℣. *Domine exaudi orationem meam*. ℟. *Et clamor meus ad te veniat*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*.

Oremus.

Exaudi nos, Deus ſalutaris noſter, & intercedente Beata, & glorioſa Dei Genitrice Maria ſemper Virgine, & Beato Sebaſtiano Martyre tuo, & omnibus Sanctis, populum tuum ab iracundiæ tuæ terroribus libera, & miſericordiæ tuæ fac largitate ſecurum.

Oratio.

Propitiare, Domine, ſupplicationibus noſtris, & animarum, & corporum medere languoribus, ut remiſſione percepta, in tua ſemper benedictione lætemur.

Oratio.

Da nobis, quæſumus, Domine, piæ petitionis effectum, & peſtilentiam, mortalitatemque propitiatus averte, ut mortalium corda cognoſcant, a te indignante talia flagella prodire, & te miſerante ceſſare. Per Dominum.

COMMENTARIUS.

I. JUxta Romani Sacerdotalis præſcriptum, Proceſſione ad Eccleſiam, ubi terminari debet, regreſſa, cantatur ſequens Antiphona cum ſuo Pſalmo, & quidem tota ante, & poſt: *Benedic anima mea Dominum, qui redimit de interitu vitam tuam, & replet in bonis deſiderium tuum*. Sequitur Pſalmus CII. *Benedic anima mea Dominum &c.* repetitaque prædicta Antiphona, dicitur ſequens Reſponſorium: *Recordare Domine Teſtamenti tui, & dic Angelo percutienti: Ceſſet jam manus tua, ut non deſoletur Terra, & ne perdas omnem animam viventem. Quieſcat, Domine, ira tua a Populo tuo, & Civitate ſancta tua, ut non deſoletur &c. Gloria Patri &c.* Tum vero ſequentes preces: *Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon. Pater noſter. Et ne nos.* ℣. *Recordare, Domine, Teſtamenti tui, & dic Angelo percutienti*. ℟. *Ceſſet manus, & non deſoletur Terra*. ℣. *Miſit verbum ſuum, & ſanavit eos*. ℟. *Et eripuit eos de interitu eorum*. ℣. *Confiteantur Domino miſericordiæ ejus*. ℟. *Et mirabilia ejus filiis hominum*. ℣. *Adjuva nos Deus ſalutaris noſter*. ℟. *Et propter gloriam Nominis tui libera nos*. ℣. *Ne perdas nos Deus cum iniquitatibus noſtris*. ℟. *Neque in finem iratus reſerves mala noſtra*. ℣. *Domine exaudi orationem meam*. ℟. *Et clamor meus ad te veniat*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*. Sequuntur mox ſeptem Orationes, quarum prima eadem eſt, ac illa quæ primo loco in hoc noſtro §. legitur, additis tamen in ipſa Oratione Sancto Petro Apoſtolo, ac Sancto Vincentio Confeſſore, in hunc modum: *Exaudi nos, Deus ſalutaris noſter, & intercedentibus Beata Virgine Dei Genitrice Maria, Beato Petro Apoſtolo tuo, Beato Sebaſtiano Martyre tuo, ac B. Vincentio Confeſſore tuo, populum tuum &c.*

II. Porro in ipſa Oratione mentio fit primum interceſſionis Deiparæ Virginis, quod illa potiſſimum valeat ad profligandam peſtem, ut teſtantur Templa in ejus honorem erecta variis locis, ac præſertim Romæ, & Neapoli, ob Urbem, ac Regnum a peſte ſervatum. Morem autem antiquum fuiſſe, ut ad peſtem avertendam, ad Deiparam afflictorum conſolatricem recurreretur, docet nos celebre exemplum S. Eutychii Patriarchæ Conſtantinopolitani, de quo antiquus ejus Vitæ Scriptor apud Surium die VI. Aprilis ſcribit, ſæviſſimam peſtem, quæ Conſtantinopoli graſſabatur, ſedatam fuiſſe, atque pla-

placatum Deum, qui eam immiſerat, *Supplicationibus, quas ipſe cum Chriſti ſtudioſo Populo adhibuit, a ſanctiſſima magna Eccleſia incipiens, uſque ad Ædem ſanctæ, & immaculatæ Dominæ noſtræ Dei Genitricis, ſemperque Virginis Mariæ, quæ in Blachernis colitur.* Statimque ſubdit: *Dum igitur Supplicationes ad Chriſtum Deum noſtrum, quem ipſa Virgo de Spiritu Sancto concepit, fierent, pepercit ille Populo, Angelumque cohibuit, qui Civitatem ſine intermiſſione percutiebat.* Sed ſupervacaneum eſt alia id genus referre, cum omnibus notum ſit, quanta ſit præ cæteris Sanctis Deiparæ apud Deum interceſſio ad avertenda mala, quibus Dei iram provocamus ad ulciſcendum.

III. Præter Deiparæ invocationem, fit & in prædicta noſtra Oratione Sancti Sebaſtiani Martyris mentio, ob peſtem ejus cultu ſedatam Romæ, & in aliis nonnullis Italiæ Civitatibus anno DLXXX. Sancto Agathone Pontifice Maximo. Eo enim anno, ut in illius Vita ſcribit Anaſtaſius, & ex eo Baronius ad ipſum annum, poſt Lunæ, Soliſque ecclipſin, peſtis ingens per tres continuos menſes, Julium, Auguſtum, ac Septembrem, dire Urbem, & alias quaſdam Civitates Italiæ invaſit, atque vaſtavit. Tanta autem acceſſit multitudo pereuntium, ut eodem feretro parentes cum liberis, fratres cum fratribus, ac ſororibus efferrentur. Additque Paulus Diaconus Lib. VI. Hiſtoriæ Longobardorum, Cap. V. cujus locum etiam recenſet Baronius, multis Romæ viſibiliter apparuiſſe bonum & malum Angelum noctu per Civitatem pergere, & quoties ex juſſu boni Angeli malus venabulo, quod in manu ferre videbatur, oſtium alicujus domus percuteret, tot de eadem domo die ſequenti interirent; tuncque per revelationem cuidam dictum eſſe, peſtem non prius quieturam, quam in Baſilica S. Petri ad Vincula poneretur Altare S. Sebaſtiani Martyris, eo vero facto, peſtem protinus ceſſaſſe. Ita plane Paulus ipſe Diaconus. Extat autem hactenus integrum ipſum Altare, necnon ejuſdem S. Martyris Imago muſivo opere expreſſa. Sed & ex hoc propagata ad poſteros religio eſt, ut peſtis tempore, voti cauſa Imago ejuſdem S. Sebaſtiani diverſis in locis pingi ſoleret, atque in ejus memoriam Altaria erigi, & Eccleſiæ fabricari, uti ad dictum annum notavit Baronius.

IV. Morem ipſum, quem laudat Baronius, erigendi Aras, ac Templa in S. Sebaſtiani honorem ad peſtem propulſandam, probavit quidem Sacerdotale Brixienſe, Diſtinctione VI. Cap. IV. ubi quærens, quid agendum a Parocho tempore peſtis, inter alia num 7. ait: *Progrediente morbi calamitate, vota Sancto Sebaſtiano, per Populum fieri urgeat.* Probarunt & Sancti Antiſtites, piique locorum Magiſtratus, qui in dira apud ipſos graſſante peſte, ut ab ea liberarentur, ad interceſſionem ejuſdem S. Martyris confugerunt, ac præſertim S. Carolus, ejuſque Civitas Mediolanenſis, quæ dum lue vaſtaretur anno MDLXXVI. Deo, ejuſque Martyri Sebaſtiano vovit, quem, & propter ſimilia per eum quandoque impetrata, & quod matre Mediolanenſi natus Mediolani quoque eruditus eſſet, ſibi deprecatorem advocavit; vovitque, novam Martyri Eccleſiam, vetere diruta ædificare; conferre, unde Sacrum in ea fieri quotidie poſſet; diem Martyris feſtum, etiam cum diei antecedentis jejunio colere; Eccleſiam ipſam cum ſolemnibus donis quotannis in die Voti, hoc eſt, Idibus Octobris, & Feſto item Martyris adire; Vas pretioſum offerre, quod ejuſdem Martyris oſſis decorum eſſet receptaculum; alia addidit, quæ hic explicare neceſſe non eſt. Carolus vero, ut Voto rite, decoreque ſolvendo quammaxime faveret, quibus diebus Populo conveniendum fuit, una cum Clero Eccleſia adita, Sacriſque apparate peractis, religioſiſſimam effecit celebritatem; atque anno poſt, cum Civitas ex diuturna afflictione recreata eſſet, ædificii forma probata, primum ex Eccleſiæ ſtato ritu lapidem poſuit, uti rem narrat Carolus a Baſilica Petri Lib. IV. Cap. V. Cæterum cum non omnia loca peſte infecta capacia ſint ad hujuſmodi Vota facienda, atque exequenda, ſat erit, ſi occaſione peſtis illud ſervetur, quod Rituale Romanum præſcribit de Proceſſione inſtituenda, ac Litaniis cantandis cum Precibus, & Orationibus in Capite præſenti notatis.

V. Omiſſis variis Orationibus, quas poſt Litanias, ac Preces diei mandat Sacerdotale Romanum, notandum hic cenſeo, quod idem ſubdit, ut nempe, *completis Orationibus, cantetur Miſſa contra peſtem, ut in Miſſali cum Orationibus de Beata Virgine, de Sancto Sebaſtiano, & de Sancto Vincentio Confeſſore.* Supplicationibus, ad propulſandam peſtem Conſtantinopoli graſſantem, adjunxiſſe S. Eutychium Sacrificium Miſſæ, tradit ejus Vitæ Auctor jam alias memoratus, ubi etiam ait imitatum fuiſſe Sanctum Patriarcham in hac re Davidem Prophetam, qui, uti legitur Lib. II. Regum, Cap. XXIV. Altare conſtituit in Area Ornan Jebuſæi, & Domino boves immolavit, & placatus eſt, & mors ſævire deſiit. Tum vero ſubdit: *Nonne magnus, ac manſuetus Eutychius efferens rationabile, & incruentum Sacrificium Deo, idem effecit? Neque enim aliter extentas manus demiſiſſet, niſi Populi ſalutem impetraſſet. Ab eo igitur die, uſque ad Beati Viri Vitæ finem, Chriſtus Deus noſter a Populo provocatus iram cohibuit.* Extat hodieque in fine Romani Miſſalis poſt Miſſas votivas *Miſſa pro vitanda mortalitate*, cujus Miſſæ, ut ait Gavantus in Rubricas Miſſalis, Parte IV. Tit. XVII. num. 21. *dicitur Auctor Clemens VI. in Ligno Vitæ, Cap. V.* Porro quod in ipſa contra peſtem Miſſa Romanum Sacerdotale mandet, ut una cum Oratione de Beata Virgine, & de Sancto Sebaſtiano, dicatur etiam Oratio *de Sancto Vincentio Confeſſore*, Ferrerio ſcilicet Ordinis Dominicani alumno, forte Albertus Caſtellanus, qui Sacerdotale ipſum ordinavit, & qui eundem Ordinem profeſſus fuerat, ex ſua peculiari devotione prædictæ Miſſæ duxit Sancti Vincentii Orationem inſerendam; niſi dicere velimus, quod ejuſdem Sancti interceſſione, inter alia miracula, peſte etiam correpti, ſanati fuerint, uti legitur apud Surium in ejus Vita die V. Aprilis: *Apud Cæſaraugustam*, inquit, *vir quidam nomine Joannes Sanicus, peſte exitialiter correptus, ita ut ſalus ejus deſperaretur, hortatu illuſtris Viri Joannis Graſſiæ, qui nunc eſt Majoricenſis Epiſcopus, & Alphonſi Regis Aragonii Confeſſarius, multis cum lacrymis B. Vincentio votum nuncupavit, & illico curatus eſt.* Sed nec deſunt alia exempla recentiora, quibus docemur, liberatos fuiſſe Populos a peſte, Sancti Vincentii Ferrerii interceſſione.

CAPUT XI.

Preces dicendæ in Litaniis tempore Belli.

I. BEllum Feſtus a belluis deducit, quod bellnarum ſit mutuo ſe laniatu conficere. Priſcianus autem, & S. Hieronymus in Epiſtola ad Fabiolam de XLII. Manſionibus, per antiphraſin, Bellum dictum volunt, quod minime bonum ſit, ſicut *lucus* a Poetis dicitur, quod minime luceat, & *Parcæ*, quod minime parcant. Caſſiodorus vero Lib. I. Variarum, Cap. XXX. exiſtimat, a Belo, qui primus gladium produxit, denominatum Bellum. Quidquid ſit de Belli ethimologia, Bellorum originem recte expoſuit S. Nicolaus Papa I. in ſua Epiſtola LXXI. ad Bulgaros neophytos, qui ipſum de quibuſdam circa Bellum quæſtionibus conſuluerant, ubi ita Cap. XLVI. ſcripſit: *Bellorum, ac præliorum certamina, nec non omnium jurgiorum initia, diabolicæ fraudis arte ſunt profecto reperta, & dilatandi Regni cupidus, vel iræ, vel invidiæ, vel alius cujuſpiam vitii delector, tantum his intendere, ſeu delectari convincitur.* Quam hæc ſint horrenda primi noſtri Parentis Adæ peccati pœna, egregie demonſtrat S. Auguſtinus, Lib. XII. *De Civitate Dei*, Cap. XXI. & ſeq.

II. Mala ingentia, quæ ex Bello proveniunt, notiora ſunt, quam explicare ſit opus, uti recte notavit eruditus Quarti in Tractatu, *De Proceſſionibus Eccleſiaſticis*, Sectione II. Puncto XIX. quod inſcriptum eſt, *De Proceſſione tempore Belli &c.* ubi inter alia recenſet locum S. Ambroſii qui mala ipſa paucis quidem, ſed gravibus verbis, explicuit in Epiſtolam Pauli primam ad Timotheum, Cap. II. *Bellum*, inquit, *nec pietatem ſervat, nec caſtitatem; videmus enim, Bello flagrante, Urbes, & Templa diripi, Sacra omnia prophanari, Virgines violari, Sacerdotes capi, & fugari, omniaque rapinis, & cædibus miſceri.* Fateri nihilominus cogimur, divinam bonitatem, uti nullius mali poteſt eſſe auctrix, ita omnibus malis bene uti: *Melius enim judicavit de malis benefacere, quam mala nulla eſſe permittere*, uti recte docet S. Auguſtinus in ſuo Enchiridio. Hinc etiam ex Bellis licet ſceleratiſſimis trahit nobis utilitates, ac illam potiſſimum, quam exponit Tertullianus in Libro, *De Anima*, Cap. XXX. *Jam nec inſulæ horrent, nec ſcopuli terrent, ubique domus, ubique populus, ubique reſpublica, ubique vita. Summum teſtimonium frequentia humanæ. Onéroſi ſumus mundo, vix nobis elementa ſufficiunt, & neceſſitates arctiores, & querelæ apud omnes, dum jam nos natura non ſuſtinet. Re vera lues, & fames, & Bella, & voragines Civitatum, pro remedio reputanda tamquam tonſura inſoleſcentis generis humani.* Horrenda quidem tonſura, etenim peſtilentia quandoque omnem terræ orbem pervagata eſt, & de decem hominibus abſtulit novem; & non raro eſt fructus, ac ſequela Belli, & ipſum Bellum facit non minores ſtrages, & tamen mundus plenus hominibus perſeverat.

III. Ergo vel ex hoc capite admiranda, & adoranda eſt Divinæ Majeſtatis providentia, ad quam reſpexit etiam S. Auguſtinus Lib. XXII. contra Fauſtum, ubi ſic loquitur: *Bellum, quod gerendum, Deo auctore, ſuſcipitur, recte ſuſcipi dubitare fas non eſt, vel ad terendam, vel ad obterendam, vel ad ſubjugandam mortalium ſuperbiam, quando nec illud, quod humana cupiditate geritur, non ſolum incorruptibili Deo, ſed nec Sanctis ejus obeſſe aliquid poteſt, quibus potius ad exercendam patientiam, & ad humiliandam animam, ferendamque paternam diſciplinam, etiam prodeſſe invenitur.* Verum Divina Providentia eſt longe ſecretiſſima, de qua ſic ibidem inquit memoratus Auguſtinus: *Quis hominum novit, cui proſit, aut obſit in pace regnare, vel ſervire, vel vacare, vel mori. In Bello autem, vel ſuperare, vel pugnare, vel vincere, vel occidi? Cum hoc tamen conſtet, & cui prodeſt, non niſi per Divinum prodeſſe beneficium, & cui obeſt, non niſi per Divinum obeſſe judicium.* Eodem Bello Divina Providentia probos exercet, malus caſtigat, atque etiam per victoriam; hæc enim dum improbis conceditur, eſt horrenda Divinæ juſtitiæ pœna, uti notavit eruditiſſimus Lupus Tomo XI. Operum editionis Venetæ, in Diſſertatione, *De antiqua diſciplina Chriſtianæ Militiæ*, Cap. II.

IV. At vero, cum multæ oriantur ex Bello calamitates, quas referre ſupervacaneum eſt, quum vel hoc præſenti Sæculo tota fere Europa illas noverit, expertaque fuerit, exemplo Majorum noſtrorum, ac Patrum Eccleſiæ, ut tot malis, aliiſque pene ex Bello manantibus innumeris occurratur, ante omnia recurrendum eſt ad Deum per Orationem, ac Preces, Supplicationeſque, ut Bellum avertat. Quamquam vero ea ſit Capitis hujus inſcriptio, *Preces dicendæ in Litaniis tempore Belli*, nullamque Proceſſionis habendæ eo tempore mentionem faciat, fieri illa nihilominus tunc temporis conſuevit, ut varia exempla nos docent, ipſumque Romanum Sacerdotale Venetiis impreſſum anno Chriſti MLXVII. pag. 261. a tergo, Titulo inſcripto, *De Proceſſione tempore Belli*. Quod quidem locum habet, tam in Bello, quo inter Chriſtianos Principes, quam in eo, quod contra Turcas, & alios infideles, vel hæreticos agitur; in quo etiam & in Litaniis peculiaris obſecratio, & Pſalmus, ac Preces, atque Orationes diverſæ ab illis dicuntur, quæ pro Bello inter Principes Chriſtianos præſcriptæ habentur, uti ex ſequentibus Paragraphis liquet,

V. Explicari ſatis nequit, quanto ſtudio Romani Pontifices conati ſint ſemper Bella inter Principes Chriſtianos, ac diſſidia graviſſima inter eoſdem exorta exſtinguere, Apoſtolicis non modo Litteris, verum etiam Cardinalibus a latere, ut ajunt, ad ipſos directis; quin etiam non dedignati ſunt ipſi eandem ob cauſam longa itinera ſuſcipere, uti inter alios non ſemel fecit Paulus III. Pontifex Maximus, ut pacem inter Imperatorem Carolum V. & Franciſcum I. Galliæ Regem procuraret: quod ſciret ex Bellorum tumultu Turcas, atque hæreticos adverſus Chriſtianam Religionem, & Fidem Catholicam Bellum atrocius machinari, atque imperium ſuum & ſectam latius dilatare. Extant in Bullario Romano variæ Summorum Pontificum Conſtitutiones, præſertim Innocentii Papæ XII. & Clementis Papæ XI. quibus pro pace inter ipſos Chri-

Chriſtianos Principes diſſidentes Jubileum indictum legitur, cum plena Indulgentia iis conceſſa, qui ſolemui Proceſſioni, quam eam ob cauſam inſtituebant, interfuiſſent. Conſtitutio Innocentii XII. data eſt die 111. Decembris anni MDCXCV. incipitque, *In ſublimi Sedis Apoſtolicæ faſtigio &c.* Clementis autem XI. Conſtitutio data eſt die II. Decembris anni MDCCVI. ejuſque initium eſt, *Ex eminenti*, ubi ſic inter alia inquit: *Itaque de Omnipotentis Dei miſericordia, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus auctoritate confiſi, ex ea ligandi, atque ſolvendi poteſtate, quam nobis Dominus licet indignis contulit, univerſis, & ſingulis utriuſque ſexus Chriſtifidelibus in alma Urbe noſtra degentibus, qui ſolemni Proceſſioni, quam Feria quinta proximæ hebdomadæ, quæ erit ſecunda Adventus, a Capella publica Palatii noſtri Apoſtolici in Vaticano ad Baſilicam Principis Apoſtolorum una cum Venerabilibus Fratribus noſtris Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, necnon Patriarchis, Archiepiſcopis, & Epiſcopis, quos in Romana Curia adeſſe contigerit, ac Chriſtianorum Regum, & Principum Oratoribus apud nos exiſtentibus, Prælatis quoque, & Officialibus Curiæ, univerſoque Clero, & Populo, benedicente Domino, agemus, devote interfuerint, vel S. Joannis in Laterano, ejuſdem Principis Apoſtolorum, & S. Mariæ Majoris, vel earum aliquam &c.*

§. I.

Peractis omnibus, ut ſupra in Litaniis Majoribus, ad finem Litaniarum dicitur, *Pater noſter &c.* ℣. *Et ne nos inducas in tentationem.* ℟. *Sed libera nos a malo.* Pſalmus XLV. *Deus noſter, refugium, & virtus &c.* ℣. *Exurge, Domine, adjuva nos.* ℟. *Et libera nos propter Nomen tuum.* ℣. *Salvum fac populum tuum Domine.* ℟. *Deus meus ſperantem in te.* ℣. *Fiat pax in virtute tua.* ℟. *Et abundantia in turribus tuis.* ℣. *Eſto nobis, Domine, turris fortitudinis.* ℟. *A facie inimici.* ℣. *Arcum conteret, & confringet arma.* ℟. *Et ſcuta comburet igni.* ℣. *Mitte nobis, Domine, auxilium de Sancto.* ℟. *Et de Sion tuere nos.* ℣. *Domine exaudi orationem meam.* ℟. *Et clamor meus ad te veniat.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.*

Oremus.

Deus, qui conteris bella, & impugnatores in te ſperantium potentia tuæ defenſionis expugnas: auxiliare famulis tuis implorantibus miſericordiam tuam, ut inimicorum ſuorum feritate depreſſa, inceſſabili te gratiarum actione laudemus.

Oratio.

Deus, a quo ſancta deſideria, recta conſilia, & juſta ſunt opera, da ſervis tuis illam, quam mundus dare non poteſt, pacem, ut & corda noſtra mandatis tuis dedita, & hoſtium ſublata formidine, tempora ſint tua protectione tranquilla.

Oratio.

Hoſtium noſtrorum, quæſumus, Domine, elide ſuperbiam, & eorum contumaciam dexteræ tuæ virtute proſterne. Per Dominum noſtrum.

COMMENTARIUS.

I. Regula generalis pœnitentialium Proceſſionum, uti ex ſuperioribus Capitibus liquet, ſemper fuit, ut a Litaniis inciperentur, ad implorandam ſcilicet Sanctorum omnium interceſſionem, ut a Belli malis liberemur. Pſalmus dicendus poſt Litanias deſumptus eſt ex Pſalterio Davidis, eſtque in ordine quadrageſimus quintus, qui, uti ad hunc locum obſervat Barruſaldus in ſuis ad hoc Rituale Romanum Commentariis, ſcriptus fuit in gratiarum actionem pro victoria Davidis ab inimicis ſuis, Deo auxiliante, reportata; ſecundum vero antiquiores Hieronymum, Auguſtinum, Baſilium, alioſque intelligi debet de liberatione Eccleſiæ Chriſtianæ a perſecutionibus infidelium, uti in ipſum Pſalmum notavit Bellarminus. In ſumma, uti poſt Bedam notavit in eundem Pſalmum Cardinalis Thomaſius, *Pſalmus docet, nos ſpem noſtram in illum debere ponere, qui ſolus poteſt de tribulationibus liberare.* Atque huc ſpectant quatuor vetuſtæ Orationes, quæ poſt Pſalmum ipſum leguntur apud laudatum Thomaſium in Libro, cui Titulus, *Pſalterium cum Canticis.*

§. II.

Si vero bellum eſt contra Turcas, & alios infideles, vel hæreticos, inter Preces Litaniarum bis dicatur, *Ut inimicos Sanctæ Eccleſiæ humiliare digneris, Te rogamus audi nos*; & addatur: *Ut Turcarum*, vel *hæreticorum conatus reprimere, & ad nihilum redigere digneris, Te rogamus &c.* Et dicto, *Pater noſter &c.* dicatur Pſalmus LXXXVIII. *Deus venerunt gentes in hæreditatem tuam &c.* ℣. *Salvos fac ſervos tuos.* ℟. *Deus meus ſperantes in te.* ℣. *Eſto nobis Domine, turris fortitudinis.* ℟. *A facie inimici.* ℣. *Nihil proficiat inimicus in nobis.* ℟. *Et filius iniquitatis non apponat nocere nobis.* ℣. *Ho-*

Hoſtium nominis tui Domine elide ſuperbiam. ℟. *Et eorum contumaciam dexteræ tuæ virtute proſterne.* ℣. *Fiant tanquam pulvis ante faciem venti.* ℟. *Et Angelus Domini perſequatur eos.* ℣. *Effunde iram tuam in Gentes, quæ te non noverunt.* ℟. *Et in Regna, quæ Nomen tuum non invocaverunt.* ℣. *Mitte nobis, Domine, auxilium de Sancto.* ℟. *Et de Sion tuere nos.* ℣. *Domine exaudi orationem meam.* ℟. *Et clamor meus ad te veniat.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.*

Oremus.

Da, quæſumus, Eccleſiæ tuæ, miſericors Deus, ut Sancto Spiritu congregata, hoſtili nullatenus incurſione turbetur.

Oratio.

Deus, qui culpa offenderis, pœnitentia placaris, preces populi tui ſupplicantis propitius reſpice, & flagella tuæ iracundiæ, quæ pro peccatis noſtris meremur, averte.

Oratio.

Omnipotens ſempiterne Deus, in cujus manu ſunt omnium poteſtates, & omnium jura Regnorum: reſpice in auxilium Chriſtianorum, ut Gentes Turcarum (ſeu *hæreticorum*) *quæ in ſua feritate confidunt, dexteræ tuæ potentia conterantur. Per Dominum noſtrum &c. Exaudiat nos Dominus. Amen.*

COMMENTARIUS.

I. QUoniam uon ſemper Bella, & arma ſunt inter Principes Chriſtianos, Catholicoſque, ad ſovendam iunatam regnandi cupiditatem, abſque eo quod a Principibus ipſis animadvertantur tot damna, quæ Populis, Urbibuſque inferuntur, ſed perſæpe ipſa agantur ab Infidelibus, hæreticiſve, & præcipue a Turcis, & contra Turcas, hinc eſt, quod Eccleſia peculiares Preces inſtituit, atque iu hoc §. præſcripſit, quibus ad reprimendos eorum conatus, atque ad nihilum redigendos, utamur, tam iu Bello deſenſivo, quam offenſivo, ut vocant. Quidquid autem aliter aliquando Lutherus ſcripſerit, recte jam & illud docet Cardinalis Bellarmiuus, Lib. II. *De Laicis*, Cap. XVI. licere bellum gerere Chriſtianis contra Turcas. Conſtat enim, Turcas nullo jure occupaſſe Regna Chriſtianorum, & quotidie plura occupare velle. Conſtat quoque, eos extinguere cupere omuem Religionem, & dare omnem operam, ut homines ex Chriſtianis fiant Mahumetani. Denique conſtat, & antiquos Pontifices, ut Urbanum II. Paſchalem II. Eugenium III. & alios multos, necnon Generalia Concilia, ut Lateranenſe, Lugdunenſe, Viennenſe, & alia generale Bellum Mahumetanis indixiſſe; & S. Bernardum, alioſque Sanctos Viros concionibus publicis excitaſſe populos ad hoc bellum, & Sermonem miraculis confirmaſſe, ut idem Bernardus modeſte indicat Lib. II. *De conſideratione*.

II. At vero, ut explicemus cauſas, ob quas Lutherus ſenſerit, non licere adverſus Turcas bellare, prima eſt, quia voluntas Dei eſſe videtur, ut a Turca tauquam flagello quodam puniamur, neque liceat nnbis Dei voluntati reſiſtere. Quod autem iſta ſit voluntas Dei, probat in aſſertione Articuli XXXIV. in Bulla Leonis Papæ X. damnati, ab experientia, quæ docuit hactenus, nihil Chriſtianis profuiſſe Bellum contra Turcas. Sed hæc prima cauſa nihil obſtat, nam etſi voluntas Dei ſit, ut peccata noſtra per Turcam puniantur, non eſt tamen Dei voluntas, ut Turcæ miuime reſiſtamus. Id quod ex fine probatur; nnn enim Deus permittit, Turcam in nos ſævire, ut pereamus, ſed ut convertamur; tunc autem ad converſionem perducimur, cum Turcæ nos oppugnanti reſiſtere conamur, reſiſtendo laboramus, laborando noſtram infirmitatem agnoſcimus, atque inde ad Deum toto corde revertimur, & ejus auxilium imploramus. Itaque ex fine, quo Deus permittit, Turcam in nos ſævire, ſequitur maniſeſte, ipſum velle, ut Turcæ reſiſtamus. Præterea ita flagellum Dei eſt Bellum Turcæ, ſicut peſtis, ſames, hæreſis, ſomes peccati, & ſimilia; uemo autem tam ſtultus eſt, qui adeo putet, nou eſſe quærenda medicamenta contra peſtem, neque terram colendam, ne moriamur ſame, neque hæreſi, & ſomiti reſiſtendum. Sed neque verum eſt, quod Lutherus dicit, experientiam docere, nihil nobis prodeſſe Bellum contra Turcas, nam ut omittam hic plurimas victorias de Turcis relatas, certe cum primum arma illata ſuut in Terram Promiſſionis, feliciſſimo eventu Hieruſalem a noſtris recuperata ſuit, & regnaverunt Chriſtiani ibidem Principes annis LXXXVIII.

III. Cauſa altera, quam affert Lutherus, eſt, quia Eccleſiæ ntilior eſt tribulatio, & perſecutio, quam victoria, & tranquillitas. Unde in Sermone, *De Matrimonio*, reprehendit Eccleſiæ conſuetudinem, quæ orat pro pace, & quiete, cum potius pro tribulationibus orandum eſſet. Sed reſpondet laudatus Cardinalis Bellarminus, tribulationem, & perſecutionem, eſſe quidem utilem, ſed periculoſam, & ideo nou expetendam, ſed tolerandam, quum aliter fieri uon poteſt. Unde in Evangelio Matthæi, Cap. VI. Verſu XIII. jubemur a Chriſto Domiuo in Oratione Dominica & his verbis orare: *Et ne nos inducas in tentationem*. Et Apoſtolus in Epiſtola I. ad Timotheum, Capite II. Verſu II. jubet orare pro Regibus, ut quietum, & tranquillam vitam agamus. Quibus teſtimouiis inhærentes Patres, ac nomiuatim S. Auguſtinus, Lib. X. Confeſſionum, Capite XXVIII. ajunt, miſerias tolerandas, uon amandas, nec deſiderandas, ac petendas. Cæterum, potiſſima cauſa, cur Lutherum inter alia ſua paradoxa hoc etiam protulerit, non licere Chriſtianis adverſus Turcas bellare, ſuiſſe videtur implacabile ejus odium adverſus Pontificem; tanto enim odio illum aliquando perſecutus eſt, ut plaue optaret videre Turcam occupantem omnia Regna Chriſtianorum, ut ſaltem eo modo Romani Poutificis nomen extingneretur.

IV. Sed omiſſa Lutheri rabie, præcipuus Ro-

Romanus Pontiſex, qui Bellum adverſus Mahumetanos pro recuperanda Terra Sancta inſtituit, fuit quidem Urbanus II. qui eam cauſam ad Clarum Moutem in Galliis Concilium celebravit anno Chriſti MXCV. ut iu eo indiceretur expeditio in Terram Sanctam, de qua nos alias fuſius diximus, & in Commentariis ad Concilia Oecumenica, & in iis, quibus Romanum Pontificale illuſtravimus. Ergo Urbanus II. Pontiſex, ot tradit etiam Baronius ad annum prædictum, quod ſciret ſæpe, a prædeceſſore ſuo Gregorio VII. eſſe tentatum, ſed ſchiſmaticorum factionibus, variiſque Bellis impeditum, denuo nrgentibus Literis Alexii Imperatoris Conſtautinopolitani nuper in Placentino Concilio lectis, cujuſmodi & plures alias eundem Alexium ad Urbanum ſcripſiſſe teſtatur Urſpergenſis in Chronico, noviter agere cœpit, ut a Fidelibus Chriſtianis ferretur auxilium periclitanti Orientali Eccleſiæ, potiſſimum vero Hieroſolymorum, a cujus Patriarcha Simeone, deferente Petro Eremita, Literas commiſeratione dignas acceperat, quibus Chriſti Incunabula, atque Sepulchrum, cæteraque loca ſaucta ipſius memoria conſecrata, ab infidelibus Turcis profanata, omnique genere contumeliarum affecta deplorabat. Iſte enim, teſte Willelmo Tyrio Archiepiſcopo, qui eam, *De Bello Sacro*, hiſtoriam texuit, natione Gallus Patria Ambianenſis, cum petiiſſet Hieroſolymam, & Literas ad Urbanum Papam, & Chriſtianos Priucipes accepiſſet, a Chriſto qnoque per viſum, dum oraret ad Sacroſanctum Templum Reſurrectionis, tanti muneris legationem accepit, non autem per Epiſtolam de Cælo lapſam, ut plures ſunt fabulati, & afflatus Divino Spiritu claſſicum potenter intonuit, cujus clangore ab univerſo pene Orbe Occidentali ad arma concurſum eſt.

V. Attameu primarius Dux verbi, atoue promotor tantæ molis operis Urbanus Pontiſex extitit, qui in hoc ipſo Claramontano Concilio plures ea de re conciones habuit, quarum unam recitat memoratus Tyrius, Lib. I. Capite XV. aliam Willelmus Nalmesburienſis, tertiaque ab illis plaue diverſa reperitur inter ſchedas Bibliothecæ Vaticanæ, ut idem Baronius narrat. Sed & qui aderant Eccleſiarum Prælatis, quod Tyrius teſtatur, & ex eiſdem Sermonibus apparet, præcepit, ut ad propria reverſi cum omni inſtantia, & debita ſolicitudine plebes ſuas ad idem hortarentur. Id vero ipſi impigre præſtantes, adeo profecerunt, ut præ multitudine dantium nomina, opus fuerit dehortari plurimos, quorum vel ætas, vel valetudo ponderi militari ſubeuudo impar eſſe, manifeſtis indiciis videretur. Erat autem pro ſtipendio Indulgentia peccatorum propoſita; atque, ut Petrus Diaconus ſcribit in Chronico Caſſinenſi, Lib. IV. Cap. XV. pro teſſera militari ſignum Sanctiſſimæ Crucis ſuper ſcapulam dexteram impreſſum veſtibus. Et ut nihil ire volentibus objiceretur impedimenti, aute omnia placuit Decreto Synodali ſtatuere, ut cuncta bona eorum, qui militarent, ſemper, & ubique eſſent in pace, &, ut vocabant, tregua, nempe ab omnimodis inquietationibus libera, quoſque rediiſſent.

VI. Ut autem res difficillima hactenus intentata optatum conſequeretur effectum, ad conciliandum cæleſte Numen, placuit etiam Dei Genitricis precibus anoiteodum, quod probe ſciretur, quæque ardua progreſſura feliciter, quibus B. Mariæ Virginis faveret gratia, & aſpiraret auxilium. Ad quod promerendum Urbanus Papa eodem in Claramontano Concilio egit, ut Horariæ illæ Preces, & Laudes, quæ vulgo Officium Dei Genitricis appellari conſueverunt, quæque apud Monachos Eremitas inſtitutionis S. Petri Damiani frequentari cœperant, ex illis deducerentur ad Clericos, a quibus digne eidem Sanctiſſimæ Virgini perſolvi deberent, ut ipſa apud Filium ageret, quo fidelis populus in tot, & tantis diſcriminibus ſubeundis ejus præſidio muniretur. Quod quidem tunc a Synodo indictum, & a Clericis pie ſuſceptum, ad laicos etiam fuit, tam viros, quam feminas propagatum, & quidem cum magno fœnore gratiarum, ut experti ſunt omnes, jugiterque experiuntur Fideles, illud ex animo frequentantes. Quin & eaſdem Preces Carthuſianos divino monitu haud tunc pridem ſuſcepiſſe dicendas, ſuique Ordinis eandem Dei Genitricem adſciviſſe Patronam, docet nos Auctor Vitæ S. Brunonis ipſorum Inſtitutoris, apud Surium die VI. Octobris; in qua etiam & de præceptis in dicto Claramontano Concilio iiſdem Precibus fit mentio. Porro ipſe Bruno triennio retentus ab Urbano, vix ab eodem licentiam obtinuit optatam Eremum repetendi; qui tamen haud in Carthuſiam rediit, ne ita Pontificem, celebrato Placentino Concilio, proficiſcentem in Galliam ſequeretur, ſed in noſtram Calabriam, ubi Carthuſianum propagavit Inſtitutum, nobileque erexit in Squillacenſi regione Monaſterium inſigni plane liberalitate Rogerii Calabriæ, & Siciliæ Comitis.

VII. His obiter dictis, conſueviſſe poſteriores Urbano Papa II. Romanos Pontifices, armis non modo, ſed Proceſſionibus, Precibuſque ad Deum, ejuſque Virginem Genitricem fuſis adverſus Turcas, hæreticoſque pugnare, docet nos S. Pii Papæ V. exemplum, qui, ut ſcribit Auctor ejus Vitæ Gabutius Lib. II. Cap. III. ut a Dominico grege ſibi commiſſo truculentam undique frementium luporum rabiem vigilantiſſimus Paſtor arceret, atque propelleret, neceſſario ſibi faciendum putavit, ut pacis bonum, cui perpetuo fuit intentor, bellicis præſidiis tueretur. Enimvero cum Rempublicam Chriſtianam duorum acerrimorum hoſtium, Turcarum videlicet, & hæreticorum viribus continenter oppugnari, ac propemodum opprimi videret, immanem quidem illorum audaciam contundere, horum vero impietatis furorem extinguere, ab ipſo ſui Pontificatus initio cogitavit. Itaque per Epiſtolas occultis notis conſcriptas, Commendono Legato mandavit, ut cum Cæſare, Germaniſque Principibus diligenter ageret de ſociali in communem hoſtem Turcam fœdere jungendo; quippe quem intelligeret, maximos bellicos apparatus conficere, ut Chriſtianos terra, marique impeteret, ſummo cum eorum detrimento; cumque de illius potentia conſtaret, Pius, uti Summum omnium Parentem decet, Principes ad tutandam rem chriſtianam ſanctiſſimi fœderis vinculo colligare decreverat, ut non ſolum imminentia proxime, ſed multo poſt etiam futura pericola declinaret; ac præterea, ſe, quicquid poſſet, quam diligentiſſime præſtiturum pollicebatur, tam in faciendo ſumptu, quam in Regum omnium, ac Principum auxilio procurando. Cæterum Principes omnes aſſiduis urgebat cohortationibus, ut

ut ſacroſanctam Belli ſocietatem inirent, Cæſareamque Majeſtatem contra barbarum Tirannum pro Chriſtiani Nominis gloria dimicantem juvare ne gravarentur.

VIII. Inter hæc autem indicto ampliſſimo Jubileo, ut hiſce divinorum armorum opibus, præter alia pecuniaria ſubſidia, opitularetur Imperatori, pro more veterum Patrum, ad ea pietatis præſidia, quibus iræ cæleſtes a mortalibus avertuntur, confugiendum Pius exiſtimavit, uti rem narrat his verbis ipſis Gabutius: *Itaque ſolemnes, ac publicas tridui Supplicationes decrevit, quæ non Romæ ſolum, ſed per totum ferme Chriſtianum Orbem haberentur, ad ſalutares pœnitentiæ fructus omnes excitavit, Apoſtolicam gratiam, & Indulgentiam ampliſſimam omnibus conferens, qui jejuniis, eleemoſynis, & Orationibus piis intenti, ad Confeſſioniſque, & Euchariſtiæ Sacramenta accedentes, adverſus Chriſtianæ Fidei hoſtes victoriam Cæſari a Deo precarentur. Inciderunt hæc in æſtivos dies, quibus maximi in Urbe calores eſſe ſolent. Supplitiones tamen illas ipſemet Pius coram honeſtavit. Nam a ſe diluculo facta re Divina in Æde Sancti Marci, inde primo die ad Lateranenſem Baſilicam, altero ad S. Mariæ Majoris, tertio ad Aræ Cæli Templum pedes proceſſit.* Addit mox Auctor Vitæ, omnino tunc magnam opinionem fuiſſe, trecentis ab illinc annis, nullum extitiſſe Pontificem, qui majore frequentia, alacritate, ac pietate ſacrum ejuſmodi Supplicationum munus obiiſſet; illudque fuiſſe admirabile, quod cum tanta ad S. Joannis ædem prima Suplicatione confluxiſſet hominum multitudo, ut major convenire minime poſſe videretur, frequentior tamen apparuerit in ſecunda; quodque demum in tertia longe quam antea numeroſior ad pie precandum turba undique collecta, rebuſque divinis intenta conſpiceretur, denique in eo celeberrimo comitatu, tantum pietatis ſtudium excitaſſe Pontificem, ut in omnibus imaginem veræ Fidei, quam olim Apoſtolus in Romanis hominibus extulit laudibus, ſe intueri plerique tunc teſtarentur.

IX. Idipſum præſtitit Pius cum Chriſtianam claſſem adverſus Turcas, de quibus ad Echinadas inſulas omnium ſæculorum maxime memorabilem victoriam reportavit, cum humanis, tum divinis præſidiis inſtruxit, rem narrante eodem Gabutio Lib. IV. Cap. II. & ſeq. & Breviario Romano Dominica I. Octobris in Officio SS. Roſarii B. Mariæ Virginis, his verbis: *Innumerabiles porro fructus ex hac tam ſalutari inſtitutione in Chriſtianam Rempublicam dimanarunt, inter quos victoria illa merito annumeratur, quam Sanctiſſimus Pontifex Pius Quintus, & ab eo inflammati Chriſtiani Principes apud Echinadas inſulas de Turcarum Tyranno potentiſſimo reportarant. Nam cum illa ipſa die ea victoria relata ſit, qua die Sanctiſſimi Roſarii Sodalitates per univerſum Orbem conſuetas Supplicationes, ſtatuſque preces de more funderent, iis precibus haud immerito refertur accepta. Quod quidem cum etiam Gregorius Tertiuſdecimus teſtatus eſſet, ut pro tam ſingulari beneficio Beatæ Virgini ſub appellatione Roſarii perennes gratiæ ubique terrarum haberentur, in Eccleſiis omnibus, in quibus Altare Roſarii foret, prima quaque Octobris Dominica Officium ſub ritu duplici majori perpetuo celebrandum indixit; aliique Pontifices Roſarium recitantibus Indulgentias pene innumeras conceſſere.* Pergit Breviarium aliamque Supplicationem noſtro hoc ævo celebratam, Clemente XI. Pontifice Maximo, cum ingenti victoria adverſus Turcas a Chriſtianis obtenta: *Nuper vero Clemens XI. animo reputans inſignem pariter victoriam anno milleſimo ſeptingenteſimo decimo ſexto in Hungariæ Regno a Carolo VI. in Imperatorem Romanorum electo de innumeris Turcarum copiis relatam, eo die contigiſſe, quo Feſtum Dedicationis S. Mariæ ad Nives celebraretur, atque eodem ferme tempore, quo Sanctiſſimi Roſarii Confratres publicam, ſolemnemque Supplicationem in alma Urbe ingenti populi concurſu, magnaque religione peragentes, fervidas ad Deum preces pro Turcarum depreſſione funderent, ac potentem opem Deiparæ Virginis in auxilium Chriſtianorum humiliter implorarent, eam ob rem victoriam illam, nec non liberatam paulo poſt eorundem Turcarum obſidione Corcyrenſem Inſulam, ejuſdem B. Virginis patrocinio pie cenſuit adſcribendam. Quamobrem, ut hujus quoque tam inſignis beneficii perennis ſemper, & memoria extaret, & gratia, Sanctiſſimi Roſarii Feſtum eadem die, eodemque ritu celebrandum ad Eccleſiam univerſam extendit. Hæc autem omnia Benedictus Decimuſtertius in Breviario Romano noviſſime apponi juſſit.*

X. Itaque præter Litanias, ac preces ex hujus noſtri §. præſcripto, dicendas in Bello adverſus Turcas, & alios infideles, vel hæreticos, ſolitum fuit etiam ſacram Proceſſionem celebrare, in eaque Roſarium in honorem Deiparæ Virginis recitare. De Proceſſione in Bello adverſus hæreticos inſtituenda, ut aliquid dicamus, celebre extat ejus rei in ejuſdem Sancti Pii Papæ V. exemplum Lib. II. Cap. VIII. ubi recenſentur varia illius auxilia Galliarum Regi, Regnoque nefariis hæreticorum armis oppreſſo: *Quibus ipſe in eam rem, & grandem pecuniam, & magnum equeſtrium, pedeſtriumque militum numerum auxilio miſit. Atque his quidem patriis, & Chriſtianis monitis, expeditiſque ſubſidiis a magnanimo Pontifice profectis, & Rex, & Regina, & cæteri proinde Principes, Optimateſque Catholici egregie ſublevati, & erecti in communi periculo, juſtoque Bello, celeriter arma ſumenda conſtituerunt. Inde magna, ac celebris ad implorandam opem divinam ab Regio Sacello ad Ædem uſque Cathedralem habita Supplicatio eſt.* Porro effectus Supplicationis fuit, quod ad Clarentiam amnem III. Idus Martii anno MDLXIX. Jarnacium inter & Caſtrum novum commiſſo prælio, in quo per horas quatuor acriter pugnatum eſt, hæreticorum exercitus cæſus, fugatuſque eſt, pluribus eorum ducibus, primariiſque ad cccc. militibus occiſis. Gaſpar Colignius Admiralius, ejuſque Frater Andelotus vulnerati fugam arripuere. Condenſis vero Princeps quo utebatur equo ſuffoſſo cecidit, galeaque detracta, a Guiſianis equitibus agnitus, cum pro redimenda vita aureorum nummum centum millia parcentibus offerret, ærea glande in fronte percuſſus interiit.

XI. At vero, ut ritum hujuſmodi Supplicationum explicemus, juxta Romanum Sacerdotale Venetiis impreſſum anno MDLXVII. Capite inſcripto, *De Proceſſione tempore Belli*, completo circuitu Proceſſionis, eaque in Eccleſiam

in-

ingreſſa, cantanda primum eſt Antiphona, *Congregatæ ſunt Gentes in multitudine, ut dimicent contra nos, & ignoramus, quid agere debeamus, Domine Deus, ad te ſunt oculi noſtri, Adjuva nos, ut non pereamus*. Sequitur Pſalmus LXXVIII. *Deus venerunt Gentes &c.* qui idem eſt, ac ille in §. noſtro præſcriptus, deploratque calamitatem venturam, quæ accidit Hebræis ſub Antiocho, & cæteris Regibus tempore Machabæorum, ut ad ipſum Pſalmum notavit Bellarminus, & fuit pariter veluti Vaticinium calamitatum, quæ paſſura erat Eccleſia Chriſtiana, & Catholica, ab infidelibus, hæreticiſque. Cæterum licet Pſalmus ipſe imprecationibus variis infideles ipſos, atque hæreticos impetat, licite nihilominus, & jure adhibetur. Sicut enim in Bello juſto licitum eſt hoſtibus inſidias ponere, ac illos occidere, ita & per ipſum Pſalmum, ac Preces licet imprecari eiſdem mala, & calamitates; & ut præſcribit hic noſter §. bis inter Preces Litaniarum repetere, *Ut inimicos Sanctæ Eccleſiæ humiliare digneris &c.* ac deinde etiam adjungere: *Ut Turcarum (vel hæreticorum) conatus reprimere, & ad nihilum redigere digneris &c.* Reliquæ tandem Preces poſt Pſalmum, atque Orationes in §. noſtro notatæ, eodem tendunt, ut nempe Eccleſiæ hoſtibus profligatis, Eccleſiæ tranquillitas donetur. Atque iſtæ quidem, aliæque id genus Orationes, a Deo utplurimum exauditæ fuerunt, præſertim quando Summus Pontifex Chriſti in Terris Vicarius, ac Reipublicæ Chriſtianæ Caput, tamquam murus pro domo Dei, hoſtium ſuperbiæ, feritatique ſe oppoſuit, uti pluribus probari poſſet exemplis, quæ in Romanorum Pontificum Vitis occurrunt, ac S. Pii præſertim Papæ V. de quo ſupra jam diximus.

XII. Ut tandem aliquid de Græcorum ritu dicamus, extat in eorum Euchologio, ſeu Rituali Caput inſcriptum, *Officium in Barbarorum adventum, & Gentilium incurſum*. Tum vero ſequitur, *Canon ſupplex ad Sanctiſſimam Deiparam in rumore Belli*; ac deinde duæ prolixæ Orationes Macarii Philadelphiæ Epiſcopi in Barbarorum incurſus, ex quibus varia argumenta deſumi poſſunt ad habendum Sermonem ad populum ei calamitati obnoxium.

CAPUT XII.

Proceſſio in quacumque tribulatione.

I. Tribulatio vocabulum eſt Eccleſiaſticis Scriptoribus familiare, ſignificatque oppreſſionem, afflictionem, anxietatem, quæ ſignificationes tractæ videntur a tribulo inſtrumento ruſtico, quo frumenta olim terebantur, aut certe a tribulo herba, acutiſſimis ſpinis infeſta, aut, ut alii malunt, a ſtimulo ferreo formæ tetragonæ, qui quamcumque in partem incubuerit, aculeum ſemper infeſtum protendit. Dividi plane poteſt in publicam, & privatam, & prior quidem, cum univerſitas, altera vero cum ſingulares homines illam patiuntur; utramque a Deo immitti, aut permitti, vel ad diſciplinam contumacium, vel ad pœnam malorum, vel ad probationem juſtorum, pluribus ſacræ Scripturæ locis inter alios Patres probat S. Cyprianus in Libro ad Demetrianum; ſed recte tamen monet S. Gregorius Nazianzenus, præſtare quidem, ut tribulationes, calamitateſque, ob ſcelera potius infligi, quam ob probationem, exiſtimemus. Ita ille plane docet in celebri ſua Oratione, quam habuit in plagam grandinis ad Populum Nazianzenum, ut illum ad pœnitentiam, vitæque correctionem exhortaretur. Porro tribulationum utilitates peculiari Opuſculo explicuit eximius noſtri Oratorii S. Hieronymi Charitatis Presbyter Bonſignorius Cacciaguerra, quem Fr. Daniel Cremonenſis Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter, anno MDLIX. xx. Junii, ubi facultatem ejus Opuſculi imprimendi typographis dedit, hoc elogio inſignivit: *Conceditur almæ Urbis typographis facultas imprimendi libellum de tribulationibus ferendis, pio admodum, & Chriſtiano ſpiritu editum a Reverendo Domino Bonſignore Cacciaguerra Viro inſigni animarum zelo, & charitate prædito*.

II. Quamquam vero ex repetitis Sacræ Scripturæ oraculis, ac Patrum teſtimoniis, æquanimiter perferendæ ſint tribulationes, ex eiſdem nihilominus paſſim docemur, ut, dum ipſis affligimur, ad Deum clamemus, eumque obteſtemur, per Preces publicas, Supplicationeſque, ut ab iis nos dignetur eripere, ac liberare. Ait enim in Pſalmo xc. *Clamabit ad me, & ego exaudiam eum, cum ipſo ſum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum*. Ex quibus verbis forte deſumptus eſt ritus ille antiquus, ac fere communis, dictus, *Clamor pro tribulatione*, quem, ut tradit Martene, Lib. III. *De antiquis Eccleſiæ ritibus*, Cap. III. vocabant quidem Majores noſtri eo nomine nonnullas preces, aut imprecationes, quas Sacerdos inter ſacroſancta Miſſarum Solemnia, poſt Dominicam Orationem, ſanctam in manibus tenens Euchariſtiam proferebat. Has preces comitabatur univerſalis Eccleſiæ luctus, quem in extinctione luminarium in Templis accendi ſolitorum, denudatione Altarium, aut cilicio, lugubrive, quo obvolvebatur, tegumento, Sacrarum Reliquiarum, aut Sanctarum Imaginum in terram depoſitione, Officio, & cantu ſubmiſſo, aliiſve hujuſmodi triſtitiæ argumentis palam faciebat. Quæ quidem omnia licet hodiernis ritibus aſſuetis videri poſſint inſolita, olim tamen a Sanctioribus Viris ſumma cum religione frequentata fuerunt, ut pluribus exemplis oſtendunt Martene loco citato, & Mabillonius in Præfatione ad Sæculum II. Benedictinum, num. 48. & alii.

III. Ergo, ut quæ ſupra innuimus, exemplis comprobemus, cum Baſiliſcus Tyrannus Synodum Chalcedonenſem ab omnibus rejici imperaſſet, teſte Theodoro Lectore, Lib. I. Hiſtoriæ, *Acacius ſemetipſum, & Cathedram, atque Altare nigris veſtibus obtexit*. Siquid furti in Templis, Oratoriiſve, in quibus Sanctorum Reliquiæ continebantur, accidiſſet, ſolebant antiqui Patres Sanctos ipſos ad rei amiſſæ reſtitutionem, non tam Oratione, quam pia quadam violentia adigere; idque alii præſtabant Altarium nudatione, ut S. Fructuoſus Bracarenſis Epiſcopus, qui ob prædia Monaſterio ſuo ablata, *Sancta nudavit Altaria, & ciliciis induit ea*. Alii luminum ex-

extinctione, ut Chriſtianus Æditituus Floriacenſis in Libro Miraculorum S. Benedicti, Cap. XXVI. ob armillas ab Eccleſia ſublatas; & Leo Epiſcopus Agathenſis, qui ob agrum quemdam ab hæretico homine ſubtractum Eccleſiæ S. Andreæ, *proſternitur in oratione, celebrat vigilias, ac noctem totam in lacrymis, & pſallentio durit; mane autem facto, accedit ad lyebnos, qui de camera Eccleſiæ dependebant, extendenſque virgam, quam tenebat, effregit cunctos &c.* ut apud Gregorium Turonenſem Epiſcopum, Lib. I. *De Gloria Martyram*, Cap. LXXVI. legitur. Alii vel Reliquias Sacras, vel Sanctorum Imagines in terram, aut in ſpinas deponebant, teſte Chronographo Senonenſi, Lib. V. Cap. VII. Tomo III. Spicilegii Dacheriani: *Quum Dominus de Salmis res Eccleſiæ Senonenſis diriperet, Monachi conſilio Gilonis Epiſcopi Tulleuſis Imagines Redemptoris noſtri, & etiam Beatiſſimi Simeonis Confeſſoris de locis ſuis ad terram ſuper ſpinas depoſuerunt.* Atque huc ſpectat exemplom inſigne S. Eligii, qui, uti legitur, Lib. II. ejus Vitæ, Cap. XXX. inſtar comminantis, ad S. Columbam, cui Oratorium inſtruxerat, ſic Orationem direxit: *Niſi cito ornamenta Tabernaculi hujus furata reduxeris, equidem ſpinis allatis, faciam hanc januam ita obſerari, ut nunquam tibi in hoc loco veneratio præbeatur ab hodie.*

IV. Ad morem quod attinet deponendi ſacras Sanctorum Reliquias ad terram, celebre eſt & illud exemplum, qood legitur in Libro Miraculorum S. Aigulfi Martyris, num. 16. cujus in Pruvinenſi Monaſterio cum Clericus quidam tres furatus eſſet Calices, & inde Monachi calumniam paterentor, *ſumto conſilio ſuper hoc, placuit omnibus, ut Corpus S. Aigulfi cum capſula ad terram deponeretur, & tandiu ibi jaceret, quouſque ſacrilegum Deus revelaret. Decreverunt etiam, ut poſt Orationem Dominicam in Miſſa, tres Pſalmi cum tribus Orationibus cantarentur, ut Deus petitionem eorum per meritum S. Martyris exaudire dignaretur.* Probari poſſet antiquus hic mos innumeris pene exemplis, ſicut & ille Sanctorum Imagines in aliqua tribulatione Eccleſiaſtica deponendi, proſternendive ad terram, & ſupponendi urticis, ac ſpinis. Sed hunc tandem morem, ſeu potius abuſum deteſtabilem reprobavit Lugdunenſe II. Generale Concilium ſub Gregorio Papa X. anno MCCLXXIV. celebratum, Cap. XVII. quod relatum eſt in Cap. *Si Canonici*, *De Officio Judicis Ordinarii*, in Sexto, quodque nos Tomo III. Commentariorum in Concilia Oecumenica ſuo loco explicuimus. Reprobavit autem Concilium, ac de cætero fieri diſtrictius prohibuit *deteſtabilem abuſum indevotionis illorum, qui Crucis, Beatæ Virginis, aliorumve Sanctorum Imagines, ſeu Statuas irreverenti auſu tractantes, eas in aggravationem ceſſationis hujuſmodi proſternunt in terram, urticis, ſpiniſque ſupponunt.*

V. Conſueviſſe apud Monachos fieri clamorem pro tribulatione, & quidem intra Solemnia Miſſarum, uti ſupra admonuimus, docent nos antiquæ Farſenſis Monaſterii Conſuetudines, in quibus apod laudatum Martene, Lib. V. *De antiquis Monachorum ritibus*, Cap. XVI. num. 31. ritus ille ita exponitur: *Hac ratione faciendus Eccleſiaſtici Ordinis clamor ad Dominum. Ad Miſſam principalem, jam dicta Oratione Dominica, Miniſtri Eccleſiæ cooperiant pavimentum ante Altare cilicio, & deſuper ponant Crucifixum, & Textum Evangeliorum, & Corpora Sanctorum, & omnis Clerus in pavimento jaceat proſtratus canendo Pſalmum,* Ut quid Deus repuliſti in finem, *ſub ſilentio. Interim duo ſigna percutiantur ab Eccleſiæ Cuſtodibus, ſoluſque Sacerdos ſtet ante Dominirum Corpus, & Sanguinem noviter conſecratum, & ante prædictas Reliquias Sanctorum, & alta voce incipiat hunc clamorem dicere:* Oſtende nobis. Eſto nobis Domine. Memento noſtri Domine. Memor eſto Congregationis. Exurge Domine. Domine exaudi orationem meam. In ſpiritu humilitatis, & animo contrito, ante Sanctum Altare tuum, & ſacroſanctum Corpus, & Sanguinem tuum, Domine Jeſu Redemptor mundi, accedimus, & de peccatis noſtris, pro quibus juſte affligimur, culpabiles ante te nos reddimus. Ad te, Domine Jeſu venimus, ad te proſtrati clsmamus, quia viri iniqui, & ſuperbi, ſuiſque viribus confiſi, undique ſuper nos inſurgunt. Terras hujus Sanctuarii tui, cæterarumque ſibi ſubjectarum Eccleſiarum invadunt, deprædantur, & vaſtant, pauperesque tuos cultores earom in dolore, & fame, atque nuditate vivere faciunt; tormentis etiam, & gladiis occidunt. Noſtras etiam res, unde vivere debemus in tuo ſancto ſervitio, & quas beatæ Animæ tuæ huic loco pro ſalute ſua reliquerunt, diripiunt, nobis etiam violenter auferunt. Eccleſia tua hæc, Domine, quam priſcis temporibus fundaſti, & ſublimaſti in honore Beatæ ſemper Virginis Mariæ, ſedet in triſtitia, non eſt, qui conſoletur, & liberet eam, niſi tu Deus noſter. Exurge igitur, Domine Jeſu, in adjutorium noſtrom; expugna impugnantes nos, frange etiam ſuperbiam illorum, qui tuum locum, & nos affligunt. Tu ſcis, Domine, qui ſunt illi, & nomina illorum, corpora quoque, & corda eorum, antequam naſcerentur, tibi ſoli ſunt cognita. Quapropter eos, Deus, ſicut ſcis, juſtifica io virtute tua; fac eos cognoſcere, prout tibi placet, maleſacta, & libera nos in miſericordia tua; ne deſpicias nos, Domine, clamantes ad te in afflictione; ſed propter gloriam Nominis tui, & miſericordiam, qua locum iſtum fundaſti, & in honore Genitricis tuæ ſublimaſti, viſita nos in pace, & erue nos a præſenti anguſtia. Amen. *Quo elmore facto, reportentur Reliquiæ ſuis locis, & dicat Sacerdos ſub ſilentio Collectam:* Libera nos, quæſumus Domine.

VI. Alium clamoris pro tribulatione ritum ſubjiciunt eædem antiqoæ Conſuetudines memorati Monaſterii Farſenſis, quem nos hic etiam ſubjicere operæ pretium ducimus: *Cum ſurrexerint e Capitulo die Dominico, ſonent ſignum, agant orationem, dein exeat Sacerdos cum Infantibus, & præparent ſe ad Miſſam. Tunc ſonet ſignum denuo, quod majus eſt, duas vices, pro annunciatione Populi. Ad expletionem Evangelii dicatur,* Credo in unum Deum; *quo expleto, aſcendat Armarius in pulpitum, & nunciet plebi malitiam perſecutorum. Dein procedat alius Frater, & legat anathemata, vel maledicta, tam Novi, quam Veteris Teſtamenti, ſecundum utilitatem, ac juſſionem a Sede Apoſtolica acceptam, & a vicinis Epiſcopis prohibitionem, maledictionem non emendantibus; benedictionem iis, qui ſe præparant ad emendationes; qua lecta extinguatur candela, pulſentur omnia ſigna, dimiſſos proſternant ſe omnes in terra, &*

les

Digitized by Google

hos Pſalmos decantent : Domine, quid multiplicati ſunt. Deus in adjutorium ; *vel iſtos duos adjungentes ad Deuta* : Benedixiſti. Fundamenta ; *vel quales habuerint conſtituti ex aliis . Cap.* Oſtende nobis. Eſto nobis. Exurge Domine. *Orationes*. Concede nos famulos tuos. Quæſumus Domine, Omnipotens ſempiterne Deus mœſtorum ; *vel, ſicut diximus, decretas habuerint, ſurgentes cantent offerendam, perficiant Miſſam. Aliis diebus cotidianis agant ita. Mox ut ſurrexerint e Capitulo, veniant, & dicant quinque Pſalmos pro defunctis, & tunc ſonentur ſigna, & dejiciant ſe in humo, & dicant, ſicut ſupra*. Atque his adde mſs. Cluniacenſis Monaſterii, Atque Benignanas Conſuetudines, Cap. XXVII. ubi de ipſo pro tribulatione Clamore hæc habentur : *Privatis diebus ita ſit de tribulatione. Finita offerenda majoris Miſſæ, incipit Armarius Reſponſorium*, Deus, qui ſedes, *vel aliud huic negotio congruum ; & dum cantatur, omnia ſigna pulſantur, ut poſſit comperiri, quia extra ſolitum hoc ſit. Finito autem Reſponſorio ſine Verſu ſuo, continuo proſtratus cantat totus Conventus hos tres Pſalmos* : Domine, quid multiplicati ſunt ; Deus noſter refugium ; &, Ad te levavi ; *quos ſequuntur hæc Capitula, præmiſſo*, Kyrie eleiſon, &, Pater noſter. Poſt partum Virgo. Salvos ſac ſervos tuos. Oſtende nobis, Domine, miſericordiam tuam. *Deinde hæ Collectæ* : Concede nos famulos tuos. Omnipotens ſempiterne Deus, qui facis mirabilia magna. Hoſtium noſtrorum quæſumus Domine. *In* XII. *Lectionibus, & in Octavis eodem omnino modo ſit, niſi quod Pſalmi non cantantur proſtrate ; hoc autem tandiu ſit, donec Dominus Abbas ceſſari præcipiat*.

VII. Neque vero omittendus hoc loco alius ritus, quem prædictæ Benignianæ Conſuetudines de eadem re alibi ſtatuerunt : *Cum aliquo vaſtante res Eccleſiæ, volunt inde ad Populum querimoniam facere, præcipitur, ut omnes populares die Dominica ad majorem Eccleſiam conveniant, & tunc cantatur Miſſa matutinalis ad Crucifixum. Finito Evangelio, quidam Fratrum aſcendit pulpitum, & de Præceptis Divinis aliquantiſper primum loquens, tandem manifeſtat eis tribulationem, ſuggerens eis, ut faciant eleemoſynas, atque rogent Dominum, quatenus illum maleſactorem pacatum eis reddat, & convertat de malo ad bonum. Adjungit quoque quædam humilia, & perſuaſoria dicens* : Scitis, quia ſi auſertur nobis noſtra ſubſtantia, non poſſumus vivere ; rogate ergo, Fratres, Deum, & nos faciemus ad eum proclamationem: *His dictis, incipiatur in Choro Reſponſorium*, Aſpice Domine ; *vel*, Congregati ſunt ; *& omnia ſigna ter interim parumper pulſantur. Finito autem Reſponſorio, ſignisque dimiſſis, dicit Conventus hos tres Pſalmos*, Domine, quid muliplicati ſunt &c. *ut ſupra*. Aliter tandem imminentem a ſe tribulationem avertere tentabant Pompoſiani Monachi. Quum enim Heribertus Ravennenſis Epiſcopus cum armata manu eorum deſtruere cogitaſſet Cœnobium, ubi conſilium illius ad S. Guidonis Abbatis aures perveniſſet, teſte Anonymo ejus Vitæ Scriptore, num. 12. apud Bollandum die XXXI. Martii, *ſe cum omnibus Monachis devotiſſime, contritoque corde in orationem dedit ; nam a parvo uſque ad maximum, exutis ſolitis ſtamineis, induti ſunt aſperrimis veſtibus, & cilicii, cantantes cum Pſalmographo*, Dum mihi moleſti eſſent, induebar cilicio. *Per tres autem continuos dies, & noctes ita induti, diſcalceati, hordeaceo pane ſolummodo, & aqua contenti, acriter quotidie in Capitulo, ſed ſponte verberati ſunt, nulla ſede, nec in Eccleſia, nec in refectorio, nec alicubi, niſi terra, uſi ſunt*.

VIII. Spectant hactenus dicta ad eam tribulationem, quam Eccleſiæ, ac Cœnobia præſertim Monachorum, ob illatum illorum fundis, ac bonis damnum patiebantur. Verum, cum calamitatum ſeries innumerabilis pene ſit, quibus poteſt univerſa Terra affligi, ſingulisque velit occurrere pia Mater Eccleſia, hinc eſt, quod poſitis in Capitibus præcedentibus, nonnullis calamitatibus, quales ſunt nimia ſiccitas, vel pluvis, tempeſtas, penuria, fames, mortalitas, peſtis, atque effrenata belli ferocia, & pro illarum liberatione certis Precibus, Supplicationibusve præſcriptis, atque aſſignatis, ſub hoc uno præſenti Capite, quod inſcripſit, *Proceſſio in quacunque tribulatione*, cæteras omnes calamitates propulſare curavit, adhibitis ſcilicet Litaniis, certiſque Precibus, atque Orationibus. Inter generales autem tribulationes, quibus humanum genus affligi ſolet, recenſeri quidem poteſt Terræmotus, cui avertendo indici poteſt Proceſſio, cum deſignatis Precibus Pœnitentialibus, juxta antiquum, & uſitatum Eccleſiæ ritum, in hiſtoria Eccleſiaſtica, ac in Vitis Sanctorum frequenter memoratum, atque expreſſum. Certe Theodoſius Junior Imperator, cum Conſtantinopolim a terræmotu maximo liberare Litaniis, & Supplicationibus ad Deum niteretur, gratiam obtinuit, Triſagio Cælitus accepto, uti nos docent Menologium Græcorum die XXIV. Septembris, & Nicephorus, Lib. XIV. Hiſtoriæ, Capite XLVI. *Cum Imperator Theodoſius, & Proclus Patriarcha cum toto Populo in Terræmotu Litaniis, & Supplicationibus Divinam opem implorarent, repente puerulus quidam de media turba in aerem raptus eſt. Omnibus autem præ timore clamantibus*, Kyrie eleiſon, *deſcendit puer, & voce magna Populum compellans, petit, ut Triſagion in hunc modum decantent*, Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus, & immortalis, miſerere nobis. *Quæ cum dixiſſet, animam Deo reddidit, & Terræmotus quievit*. Videſis, quæ de ipſo Triſagio late nos diximus Tomo II. Conciliorum in Commentario ad Canonem LXXXI. Trullanum. Porro in hujuſmodi Proceſſione cavendum omnino illud, ne fiat illa, dum ſcilicet terra in motu eſt, per vias, quibus habitantium domus, atque ædificia imminent, neque ad Eccleſiam, ne forte repetito terræmotu corruant, homineſque prius ſepeliant, quam occidant, ut pluries contigit in variis noſtræ Italiæ, atque aliarum Provinciarum Civitatibus, & locis permultis, quæ non opus eſt hic recenſere.

IX. Præter terræmotum ſunt & aliæ multæ calamitates, quibus univerſitates locorum obnoxiæ ſunt, cumque longum eſſet ſingulis earum peculiares Preces, atque Orationes aſſignare, hinc optime factum eſt, ut generatim ad eas omnes propulſandas ritus inſtitueretur, ideſt, *Proceſſio in quacumque tribulatione* ; qui quidem ritus legitur etiam in Romano Sacerdotali Venetiis impreſſo anno MDLXVII. Capite inſcripto, *De Proceſſione facienda in tempore tribulationum quarumcumque*.

§. I.

Servatis omnibus, ut ſupra in Litaniis majoribus, finitiſque Litaniis, dicitur, *Pater noſter &c.* ℣. *Et ne nos inducas in tentationem.* ℟. *Sed libera nos a malo.* Pſalmus XIX. *Exaudiat te Dominus in die tribulationis &c.* vel Pſalmus XC. *Qui habitat in adjutorio Altiſſimi &c.* Quo finito, dicitur ℣. *Deus, refugium noſtrum, & virtus.* ℟. *Adjutor in tribulationibus.* ℣. *Salvos fac ſervos tuos, Domine.* ℟. *Deus meus ſperantes in te.* ℣. *Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis.* ℟. *Miſerere nobis.* ℣. *Adjuva nos Deus ſalutaris noſter.* ℟. *Et propter gloriam Nominis tui, Domine, libera nos.* ℣. *Domine exaudi orationem meam.* ℟. *Et clamor meus ad te veniat.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* Oremus.

Ne deſpicias, Omnipotens Deus, populum tuum in afflictione clamantem, ſed propter gloriam Nominis tui tribulatis ſuccurre placatus.

Oratio.

Ineffabilem miſericordiam tuam, Domine, nobis clementer oſtende, ut ſimul nos, & a peccatis omnibus exuas, & a pœnis, quas pro his meremur, eripias.

Oratio.

Concede nos famulos tuos, quæſumus, Domine Deus, perpetua mentis, & corporis ſanitate gaudere, & glorioſa Beatæ Mariæ ſemper Virginis interceſſione, a præſenti liberari triſtitia, & æterna perfrui lætitia.

Oratio.

Tribulationem noſtram, quæſumus, Domine, propitius reſpice, & iram tuæ indignationis, quam juſte meremur, averte. Oratio.

Deus refugium noſtrum, & virtus, adeſto piis Eccleſiæ tuæ precibus, Auctor ipſe pietatis, & præſta, ut quod fideliter petimus, efficaciter conſequamur. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum &c.

COMMENTARIUS.

I. SAcerdotale Romanum, cujus meminimus ſupra in fine Præfationis ad Capitis hujus Rubricam, in quo præſcribitur ritus ſervandus in Proceſſione facienda tempore quarumcumque tribulationum, mandat primum quidem, ut congregato Clero, & Populo in Eccleſia, poſt cantatam Antiphonam, *Oremus*, vel, *Exaudi nos Domine*, quarum alias mentionem fecimus, incipiatur ibidem Litania, ſicut in Feſto S. Marci; tum vero ſubdit, ut ad Eccleſiam regreſſa Proceſſione, cantetur ſtatim Antiphona, *Suſtinuimus pacem, & non venit, Domine; quæſivimus bona, & ecce turbatio; cognovimus, Domine, peccata noſtra, in æternum non obliviſcaris nos Deus noſter.* Dicta hac Antiphona, ſequitur Pſalmus XLV. *Deus noſter, refugium, & virtus &c.* deinde Preces, & ſex numero Orationes, ſed omnino ab iis diverſæ, quas hic §. noſter præſcribit; præſcribit enim dicendum Pſalmum XXV. *Exaudiat te Dominus in die tribulationis &c.* vel Pſalmum XC. *Qui habitat in adjutorio Altiſſimi &c.* Porro in primo Pſalmo, ut ad eum notavit Beda myſticum ſenſum exponens, *futurorum illuminatione Propheta completus, venire proſpera ſanctæ deprecatur Eccleſiæ, quæ illi per adventum Domini pro certo noverat eſſe ventura.* Poſſent & aliæ ad eundem Pſalmum XIX. ſicut & ad illum, *Qui habitat &c.* afferri aliorum Interpretum expoſitiones; ſed ſat erit monere, ideo præſcribi memoratos Pſalmos dicendos, quod ambo ad avertendam tribulationem ſpectant.

CAPUT XIII.

Preces dicendæ in Proceſſione pro gratiarum actione.

I. ÆQuum eſt, ac neceſſarium omnino, ut accepto a Deo inſigni aliquo beneficio ad bonum præſertim commune, & publicam utilitatem ſpectante, reddatur illi debita gratiarum actio, uti recte adnotavit Barrufaldus ad Capitis hujus Rubricam. Ingratos enim odit Deus, atque indigni fiunt, ut novas gratias accipiant; ut inter alios teſtatur S. Bernardus Sermone LII. in Cantica: *Ingratitudo*, inquit, *eſt ventus urens, ſiccans ſibi fontem pietatis, rorem miſericordiæ, fluenta gratiæ.* Huc enim facit quod ait Eccleſiaſtes Cap. I. *Ad locum, unde exeunt flumina revertuntur, ut iterum fluant.* Quia ſcilicet flumina gratiarum, dum per illarum actiones ad Deum redire facimus, in nova dona, & beneficia ad nos refluunt; ut etiam docet S. Joannes Chryſoſtomus Homilia VIII. in Epiſtolam ad Coloſſenſes: *Deus exigit a nobis gratitudinem, non quod noſtra celebratione opus habeat; ſed ut quicquid eſt lucri, iterum ad nos redeat, & dignos nos faciamus majoribus ſubſidiis.* Hinc frequenter Apoſtolus vel ad noſtram utilitatem nobis gratiarum actionem commendat, ut in Epiſtola I. ad Theſſalonicenſes Cap. V. *In omnibus gratias agite.* Et in Epiſtola ad Coloſſenſes Cap. III. *Omne quodcumque facitis in verbo, aut in opere, omnia in Nomine Domini Jeſu Chriſti, gratias agentes Deo, & Pa-*

tri

tri per ipſum. Et in Epiſtola ad Epheſios Cap. v. *Gratias ſemper agentes pro omnibus in Nomine Domini Jeſu Chriſti Deo & Patri*. Et ad Philippenſes, Cap. iv. *Nihil ſoliciti ſitis, ſed in omni oratione, & obſecratione cum gratiarum actione petitiones veſtræ innoteſcant apud Deum*.

II. Eſſe autem antiquum ritum, & quidem Veteri Teſtamento probatum, ut per piam, ac religioſam Proceſſionem pro beneficiis acceptis Deo gratiæ agerentur, conſtat plane primo ex Cap. xv. Exodi, ubi etiam ante Legem cæremonialem datam, Iſraelitæ attoniti miraculo tranſitus maris rubri, quo Divina virtute ex Ægyptiorum perſequentium manibus evaſerant, cum gaudium animis continere non poſſent, ut ſcribit Philo Judæus in Libro, *De Vita Moſis*, ſolo Legis naturalis ductu, alternis choris virorum, ac mulierum, illinc Moyſe Divino Spiritu præcinente, hinc Maria ejus ſorore, in ipſo litore, ad quod appulerunt, cum exultatione procedentes, ac tripudiantes, laudis hymnos, & gratiarum actiones Deo cecinerunt. Conſtat præterea ex Libro II. Regum, Cap. vi. & Lib. I. Paralipomenon, Cap. xiii. ubi Rex David poſt debellatos Philiſtæos, & occupatam Hieroſolymam, duplicem uno anno inſtituit Proceſſionem; unam, qua Arcam Domini e Cariathiarim in domum Obedemom Gethæi traduxit; alteram, qua ex domo Obedemom in Civitatem, & Tabernaculum honorifice paratum, idque cum omni genere ſacrarum cæremoniarum hoc eſt, vario Pſalmorum cantu, muſicorum inſtrumentorum mirifico ſonitu, Sacerdotum, & Levitarum ſingulari ordine, & ornatu, atque adeo ipſo Rege religionis ergo ante Arcam ſaltante. Conſtat tandem, ut alia Veteris Teſtamenti exempla mittam, ex Libro II. Eſdræ, Cap. xii. ubi Nehemias poſt ſolutam Captivitatem Babylonicam, & Hieroſolymam reædificatam, dedicationem murorum ita perfecit, ut ab interiore Urbis parte, ſuper muros ipſos duæ, quæ ſibi mutuo tandem occurrerent, precantium, Deumque collaudantium claſſes procederent, muroſque circuirent, & luſtrarent, cum canticis, odis, & organis variis. Textus ſacer vocat *choros duos laudantium, & euntium*, ideſt, procedentium. Quæ quidem Proceſſiones, uti ſunt ſimillimæ noſtris, quæ nunc in Eccleſia Catholica celebrantur, ita non eſt dubium, quin typus ipſarum fuerint; *omnia enim in figura contingebant illis*, ut docet Apoſtolus in Epiſtola I. ad Corinthios, Cap. x. verſu 11.

III. Veterum Patrum exempla ſequutus Sanctus Pius Papa V. poſt hæreticos a Carolo IX. in Gallia debellatos, ac victoriam ab ipſis reportatam, v. Non. Octobris anno MDLXIX. ubi de re bene geſta certior factus fuit, teſte Gabutio in ejus Vita, Lib. II. Cap. ix. *quantas maximas potuit, Divinæ Majeſtati gratias egit, atque, ut idem ab omnibus efficeretur, publicas, ac ſolemnes per triduum ad tres Urbis Eccleſias Supplicationes indixit, quibus ipſe pedes, & Clerus, Populuſque Romanus interfuit, ac piis gaudiis voluit Urbem compleri. Mox Urbanis Magiſtratibus ob ſignificationem grati animi, quo Populus Romanus Galliarum ſalutem, Catholicorumque bonum gratulabatur, in ludos, & munera magnos ſumptus facere cogitantibus, id Pius fieri non probans, ejuſmodi pecuniam pauperibus erogandam cenſuit*. Sane ſigna ſeptem & viginti, hæreticis in eo prælio ablata, quæ Romam a Comite Sanctæfloræ miſſa, & a Paulo ejus fratre, qui in eo bello ſtrenue ſe ſe geſſerat in frequenti Romanorum Procerum comitatu oblata Pio Pontifici, is alacriter ſuſcepta, in Lateranenſi Templo, ubi diu pependerunt, magna cæremonia ſuſpendi juſſit, hiſce verbis, quæ ſtatim ipſe dictavit ad gloriam Dei, perpetuamque rei memoriam inciſis in marmore. PIUS V. PONT. MAX. *Signa de Caroli IX. Chriſtianiſſimi Galliæ Regis perduellibus, iiſdemque Eccleſiæ hoſtibus a Sfortia Comite Sanctæfloræ Pontificii auxiliarii exercitus Duce, capta, relataque in principe Eccleſiarum Baſilica ſuſpendit, & Omnipotenti Deo tantæ victoriæ Auctori dicavit. Anno M. D. LXX.*

IV. Quod Romæ Pius ob debellatos in Gallia hæreticos, Mediolani S. Carolus præſtitit, ob liberatam a peſte Civitatem, ac Diœceſim, uti rem narrat ejus Vitæ ſcriptor Carolus a Baſilica Petri, Lib. iv. Capite xi. his verbis: *Ad agendas publice de accepto maximo beneficio gratias, proximam S. Sebaſtiani feſtum diem anni M. D. LXXIIX. delegit, ut quem Patronum, imminente periculo, ſibi Mediolanenſes advocaverant, eodem poſtea impetrata venia, ad gratias recte agendas uterentur adjutore, & quem initio afflicti oraverant, eidem in fine liberati gratos ſe ſe oſtenderent. Itaque præter Supplicationes, quæ alioqui ad illius Eccleſiam habendæ erant, binas alias Carolus indixit. Itum eſt ad S. Ambroſii; deinde, ut initio periculi factum eſt, ad Urbis compita omnia*. Addit mox, fuiſſe ipſas Supplicationes celeberrimas, ſanctiſſimaſque, ob id quoque in primis, quod Sacras Reliquias omnes, quam maximo fieri potuit ornatu, Clerus univerſus ferre juſſus eſt, cum vi luminum prope immenſa, quæ non modo Clerus adhibuit, ſed Populus quoque frequentiſſimus. Affuerunt Gubernator, Senatus, & Magiſtratus reliqui; omneſque publice, pieque gratias egerunt ex libello, cohortationeque, quam ad eam rem Carolus edi juſſerat. Atque dum ad compita Ordines duceret, ad Cruces morabatur, quæ ibi peſtis cauſa erectæ fuerant, & poſita ſacra re, quam ferebat, in menſa ibidem ad id decore conſtituta, rite precabatur, miraque pietate Clerus, & Populus in ea Supplicatione perſeveravit uſque ad noctem, cum mane cœpiſſet; via etenim ob longitudinem Urbis longiſſima eſt. Acceſſit maximus plurimorum tormentorum ſonus honoris, & lætitiæ gratia ex Arce effectus, dum ſacri Ordines ea Urbis parte tranſirent. Cum in Eccleſiam majorem reditum eſſet, Sanctiſſima Euchariſtia prius per Eccleſiam omnibus Sacrorum Hominum choris comitantibus lata, in Altari propoſita eſt, cum omnia maximo, gratiſſimoque ſono, Hymnis, Pſalmiſque, cum turbarum etiam clangore perſonarent. Ibi Carolus quaſi nihil adhuc feciſſet, quadraginta horarum precationem ante Sanctiſſimam Euchariſtiam inſtituit, in qua eadem patientia, qua antea ſacro propoſito Clavo, ſe ſe exercuit.

V. Ritum, quem pie, religioſeque ea occaſione S. Carolus Mediolani adhibuit, ſervandum inpoſterum ab Epiſcopis totius Provinciæ Mediolanenſis, juſſit quidem in Concilio Provinciali Mediolanenſi V. Conſtitutionum Parte II. Capite inſcripto, *Peſte reſtincta, quæ præſtanda*, ubi ſic inquit: *Dei munere, beneficioque cum primum*

mum peſtilentiæ vis paulatim langueſcere incipit, in eo potiſſimum Epiſcopi cura verſabitur, ut omni officii genere is Populum excitet, atque inſtammet, non modo ad orationem, obſecrationem, & gratiarum actionem, ſicut Apoſtolus monet, ſed ad præcipua quædam Religionis Chriſtianæ ſtudia, atque adeo opera, quibus Divinum illud beneficium, ac ſingulare, pia, grataque memoria proſequatur perpetuo. Primo, ut omnes, & ſinguli ad gratiarum actionem inſtruat, ac paret, illud curabit, efficietque, ut peccata ſancte confeſſi, certo religioſo die ſacram Communionem frequentiſſimi ſumant. Deinde ſtatam illam Orationem quadraginta horarum indicet, & celebrabit religioſiſſime, ad quam eam Populus per vicinias Parochiales diſtinctus certis præfinitis horis conveniet, in omni illa horaria ſtatione concionantis, vel breviſſimo Sermone incitetur, atque accendatur ad ea officia, quæ ſanctiſſima ob accepti beneficii memoriam præſtare quiſque debet. Poſtea vero Supplicationes triduanas indicet, quas ſolemni apparatu, & omni Religioſorum ordine, & frequentiſſimo univerſi Populi concurſu, & præterea tertio ſcilicet earum die, ſacra omni pompa Sanctarum Reliquiarum rite, religioſe, recte, atque ordine celebrari ſtudebit. Pergit S. Antiſtes, aliaque mandat ſervanda ab iis, qui rite, pieque agere Deo gratias debent ob beneficium liberationis a peſtilentia acceptum, quæ videri in eodem Concilio poſſunt.

VI. Ex dictis hactenus ritum addiſcimus, quo pro acceptis beneficiis, quæcumque illa ſunt in Univerſitatem collata, Deo agi gratiæ debent, Sacramentali ſcilicet Confeſſione, perceptione Sacræ Euchariſtiæ, Supplicationibus, eleemoſynis, ac aliis piis operibus; abſurdumque cenſeri debet, quod hodie frequenter fieri videmus, ut pro victoria exempli cauſa a Chriſtiani nominis hoſtibus reportata, Supplicationum piarum loco, comœdiæ, & quidem aliquando etiam turpes repræſententur, aliaque lætitiæ ſigna exhibeantur a Chriſtiana profeſſione penitus aliena.

§. I.

Initio Proceſſionis cantatur Hymnus, *Te Deum laudamus &c.* Deinde poterunt Pſalmi, qui ſequuntur, prout tempus feret, Pſalmus LXV. *Jubilate Deo omnis terra, Pſalmum dicite &c.* Pſalmus LXXX. *Exultate Deo adjutori noſtro &c.* Pſalmus XCV. *Cantate Domino canticum novum &c.* Pſalmus XCIX. *Jubilate Deo omnis Terra, ſervite Domino &c.* Pſalmus CII. *Benedic anima mea Domino, & omnia &c.* Pſalmus CXVI. *Laudate Dominum omnes Gentes &c.* Pſalmus CXLVIII. *Laudate Dominum de Cælis &c.* cum duobus ſequentibus. Canticum, *Benedicite omnia opera Domini Domino &c.* Canticum. *Benedictus Dominus Deus Iſrael &c.*

COMMENTARIUS.

I. INter Cantica, & Pſalmos illud diſcrimen, ut obſervat Graneolas in Commentario hiſtorico ad Breviarium Romanum, Lib. I. Cap. XXXIII. plerumque agnoſcimus, quod Canticum altiori voce decantetur, atque potiſſimum ad gratias Deo agendas pro inſigni aliquo beneficio inſtitutum ſit. Itaque, *Te Deum laudamus*, inter Cantica, vel Hymnos merito annumeratur; atque in Chronico Datio Mediolanenſi Epiſcopo tributo refertur, illud a Sancto Ambroſio, & a S. Auguſtino, cum iſte ab eo baptizaretur, compoſitum fuiſſe. Quod tamen falſum eſt, cum nullus plane ejus rei teſtis idoneus ſit, neque in Sanctorum illorum Vitis, neque apud alicujus nominis Scriptores antiquos ulla ejuſdem rei mentio fiat. Abbo Floriacenſis Monachus S. Hilario adſcribit, quidam mſs. Libri S. Abundio. In Breviario ms. Montis Caſini anni MLXXXVI. Hymnus Siſebuti Monachi Benedictini vocatur; verum Auctor iſte æque, ac alter ignotus eſt. Quibuſdam in Libris Niceti nomen præfefert, neque explicatur, num Epiſcopus Lugdunenſis, vel Trevirenſis fuerit, uti notat idem Graneolas loco citato, ubi etiam ſubdit, primos illius meminiſſe S. Benedictum in ſua Regula, & Ferredium S. Cæſarii Arelatenſis diſcipulum, atque Aurelianum in ſua Regula. Quidquid autem ſit de primo Auctore, de quo videri inter alios poteſt Sarnellius, Tomo X. Epiſtola LVII. eſt quidem Hymnus ipſe plenus lætitiæ, & propterea in ſignum gaudii pro gratiis obtentis cantari ſolet ex antiquo Eccleſiæ inſtituto, ritu ſolemni, etiamſi illa die reticendus eſſet in Officio; quia ſcilicet ratio ſolemnitatis id poſtulat, ut Hymnus iſte, ſeu Canticum in gratiarum actionem canatur, ut ad hunc §. Barruſaldus notavit.

II. Cantari utplurimum conſuevit hic Hymnus ad agendas Deo gratias pro victoria a Chriſtiani Nominis hoſtibus, hæreticiſque reportata, eique mori inhærens Carolus IX. Galliæ Rex, qui cum in Metenſium Urbe cum Regina matre, & aliis multis morabatur, ubi nocte diei XX. Martii MDLXIX. nuncium accepit de interfecto Ludovico Condæo, ejuſque aſſeclis perduellibus ſuperatis, *media fere nocte*, ut ſcribit Surius in Commentario brevi rerum in Orbe geſtarum ad annum ipſum MDLXIX. *ſurgit e lecto, properat ad ſummam Ædem, alta voce coram primario Altari depromit Canticum*, Te Deum laudamus, *jubet Campanas omnes ſolemniter pulſari, cunctis ad rei novitatem obſtupeſcentibus.* Subdit mox etiam Surius, diei ſequentis hora tertia pomeridiana juſſiſſe Regem, ut ſolo æquaretur Synagoga Calviniſtarum ad Portam S. Barbaræ conſtructam; ac poſt etiam publico Edicto vetuiſſe, nequa ſua exercitia in ea Urbe, atque iis locis hæretici haberent. Sane hac audita victoria Pius Papa V. qui varia ipſi Galliarum Regi, Regnoque nefariis hæreticorum armis oppreſſo auxilia præbuerat, ut in ejus Vita ſcribit Gabutius Lib. II. Cap. XVIII. *Deo rerum bene geſtarum Auctori, quem ipſe ob id aſſidue precabatur, ex intimis ſenſibus gratias agens, publicas Supplicationes, quibus ipſe, & Clerus, Populuſque Romanus frequens interfuit, ſtatim decrevit, aliaque pia publicæ lætitiæ ſigna edi curavit.*

Cum

III. Cum ergo Proceſſiones in gratiarum actionem lætæ dicantur, & non niſi lætitiæ ſignis peragi debeant cum ſolemni Supplicatione, Proceſſioneve, præter Hymnum, *Te Deum laudamus*, ubi longa eſt via, per quam tranſit Proceſſio, ex præſcripto noſtri hujus §. *dici poterunt Pſalmi, qui ſequuntur, prout tempus feret*, nempe primum Pſalmus LXV. *Jubilate Deo omnis terra, Pſalmum dicite &c.* Teſte Beda, apertus eſt titulus Pſalmi hujus, lætitiam Dominicæ Reſurrectionis non ſolum Judæis, ſed & Gentibus inſinuans, contraque perſuaſionem Judæorum, qui ſe dicebant ſolos ad beatam vitam præ omnibus pertinere, Mater Eccleſia ſpem generalis reſurrectionis, interpoſitis tribus diapſalmatibus, læta decantat. Primo ordine hortatur univerſitatem, ut de Domini reſurrectione congaudeat, quæ cunctis erat fidelibus æterna præmia præſtitura: *Jubilate Deo omnis Terra*. Secundo ordine invitat omnes, ut veniant ad Dei opera conſideranda, quatenus una credulitas jungat, quos unum præmium expectat. Tertio iterum monet Gentes, ut benedicant Dominum, qui nos diverſis licet probet tribulationibus, ad requiem tamen ſuæ miſerationis adducet: *Benedicite Gentes Deum noſtrum*. Quarto ordine iterum invitat univerſitatem, ut commonita exemplo liberationis ſuæ, amplius confidat in Domino, benedicens eum, quoniam orationem ejus exaudire dignatus eſt: *Venite, audite, & narrabo omnes, qui timetis Deum*.

IV. Quod Pſalmos reliquos ſpectat, Pſalmus LXXX. *Exultate Deo adjutori noſtro*, reditum populi de Babylone prædicens, omnes ad gratiarum provocat actionem, ut ait Cardinalis Thomaſius in ſua ad ipſum Nota, ubi etiam affert locum Bedæ, qui ait, eo Pſalmo admoneri Fideles, *ut per organa diverſa muſicorum perſonent laudes Domino pro perceptis ſæpe beneficiis*. In Pſalmo autem XCV. *Cantate Domino canticum novum*, ut idem Thomaſius notavit, *ob reditum de Babylone, gratiarum actio celebratur*. Rurſus Pſalmus XCIX. *Jubilate Deo &c.* teſte laudato Auctore, *tamquam reductos jam de Babylone, & in proprio habitantes ſolo, relaturos gratias Deo, Templum hortatur introire*. Pſalmus CII. *Benedic anima mea Domino, & omnia &c.* felicitatem reverſionis prædicat, agique Deo gratias imperat. Pſalmus CXVI. *Laudate Dominum omnes Gentes*, non ſolum Judæos, ſed etiam omnes Gentes ad laudandum convocat Dominum. Pſalmus CXLVIII. uti notavit Beda, per paucarum commemorationem, omnes creaturas ad Dei laudes hortatur, rationales, & intellectuales per ſe; intellectu autem, vel ſenſu carentes, per illas utique, quæ opera Domini ſapientiſſima conſideratione collaudant. In Pſalmo vero CXLIX. juxta adnotationem Cardinalis Thomaſii, *reverſi de Babylone gratias agere jubentur, quia obſiſtentes ſibi finitimas Gentes, Deo adjuvante, devicerint*. In ſequenti autem Pſalmo CL. generalis adhortatio ad Hymnum, ſive ad Deum laudandum continetur. Atque nonnulla ex his, quæ hactenus diximus, præbere intelligentiam poſſunt memoratis in hoc eodem §. Canticis, quæ læta quidem ſunt, ſicut & Pſalmi prædicti, & idcirco jure, ac merito, in Proceſſionibus pro gratiarum actione adhibenda.

§. II.

Hæc autem prædicta, prout longitudo itineris poſtulaverit, vel omnia, vel ex parte cantari poſſunt. Deinde in Eccleſia, ubi fit Statio, ante Altare dicuntur ſequentes Verſus, & Orationes. ℣. *Benedictus es Domine Deus Patrum noſtrorum*. ℟. *Et laudabilis, & glorioſus in ſæcula*. ℣. *Benedicamus Patrem, & Filium cum Sancto Spiritu*. ℟. *Laudemus, & ſuperexaltemus eum in ſæcula*. ℣. *Benedictus es, Domine, in firmamento Cæli*. ℟. *Et laudabilis, & glorioſus, & ſuperexaltatus in ſæcula*. ℣. *Benedic anima mea Domino*. ℟. *Et noli oblivisci omnes retributiones ejus*. ℣. *Domine exaudi orationem meam*. ℟. *Et clamor meus ad te veniat*. ℣. *Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*. Oremus.

Deus, cujus miſericordiæ non eſt numerus, & bonitatis infinitus eſt theſaurus: piiſſimæ Majeſtati tuæ pro collatis donis gratias agimus, tuam ſemper clementiam exorantes, ut qui petentibus poſtulata concedis, eoſdem non deſerens, ad præmia futura diſponas.

Oratio.

Deus, qui corda Fidelium Sancti Spiritus illuſtratione docuiſti: da nobis in eodem Spiritu recta ſapere, & de ejus ſemper conſolatione gaudere.

Oratio.

Deus, qui neminem in te ſperantem nimium affligi permittis, ſed pium precibus præſtas auxilium: pro poſtulationibus noſtris, votiſque ſuſceptis gratias agimus, te piiſſime deprecantes, ut a cunctis ſemper muniamur adverſis. Per Dominum noſtrum.

COMMENTARIUS.

I. PReces, & Orationes præſcriptæ, ſpectant quidem & ipſæ ad Deum laudandum, eique gratias agendum pro beneficiis ab eo acceptis. Prima, & tertia Oratio extant in Miſſali Romano poſt Miſſam votivam de Sancta Trinitate, ſuntque illæ, quæ dicuntur initio iſtius Miſſæ, & poſt Communionem; ſecunda vero legitur in Miſſa de Spiritu Sancto. Porro poſt memoratam Miſſam de S. Trinitate, monet ipſum Miſſale Romanum, pro gratiarum actione dicendam Miſſam de Sancta Trinitate, vel de Spiritu Sancto, vel de Sancta Maria, additis tribus Orationibus, nempe, *Deus cujus miſericordiæ &c.* quæ eſt prima Oratio, tum vero Secreta, *Odo-*

rem

rem Domine Sacrificii hujus &c. & Poſtcommunio, *Deus, qui neminem &c.* Cæterum in ſolemni Miſſa pro gratiarum actione, ſive fuerit de Trinitate, ſive de Spiritu Sancto, aut de B. Maria, ſive etiam de die, additur primæ Orationi ſub una concluſione Oratio pro Gratiarum actione, *Deus, cujus miſericordiæ &c.* Ita Guyetus in ſua Heortologia, Lib. IV. Cap. XXI. Quæſtione XII. citans Miſſale novum recognitum, ut jam non ſit amplius dubitandum, Gavantus licet contrarium doceat in Rubricas Miſſalis, Parte IV. Tit. XVII. num. 15. ubi etiam ſubjicit, Orationem ipſam pro gratiarum actione in Miſſis privatis non eſſe dicendam ſub una concluſione,

CAPUT XIV.

De Proceſſione in translatione ſacrarum Reliquiarum inſignium.

I. RELiquiarum vocabulum, uti exponit Macrus in ſuo Hierolexico, verbo, *Reliquiæ*, propriæ ſignificat id, quod remanet, detracta majori parte. Hinc, quia principalior, ac nobilior hominis pars anima exiſtit, corpus humanum reliquia dicitur, quia humi remanet, ſeu ejus pars. Jam, ut de ipſarum tranſlatione, ejuſque origine hic primum dicamus, ajunt aliqui Auctores, ante Sæculum Chriſti VII. nefas fuiſſe Occidentalibus, Sanctorum Corpora tangere, aut loco movere. Certe inſignis eſt ea de re S. Gregorii Magni Epiſtola XXX. data ad Conſtantiam Auguſtam, Lib. III. Indictione XII. quæ, *propter eam, quam in honore Sancti Pauli Apoſtoli in Palatio ædificabat Eccleſiam, Caput ejuſdem Apoſtoli, aut aliud quid de Corpore ipſius tranſmitti ad ſe petierat.* Reſpondet Gregorius, id ſibi non licere, relatis variis prodigiis ad Tumulos SS. Petri, & Pauli, ac Laurentii factis adverſus eos, qui humum eorum Sepulchris contiguam effoderant. Tum ſubdit: *Cognoſcat autem tranquilliſſima Domina, quia Romanis conſuetudo non eſt, quando Sanctorum Reliquias dant, ut quidquam tangere præſumant de Corpore, ſed tantummodo in pyxide brandeum mittitur, atque ad ſacratiſſima Corpora Sanctorum ponitur, quod levatum in Eccleſia, quæ eſt dedicanda, debita cum veneratione reconditur, & tantæ per hoc ibidem virtutes fiunt, ac ſi illuc ſpecialiter eorum Corpora deferantur.* Et infra: *In Romanis namque, vel totius Occidentis partibus omnino intolerabile eſt, atque ſacrilegum, ſi Sanctorum Corpora tangere quiſquam fortaſſe voluerit. Quod ſi præſumpſerit, certum eſt, quia hæc temeritas impunita nullo modo remanebit, pro qua re de Græcorum conſuetudine, qui Oſſa Sanctorum levare ſe aſſerunt, vehementer miramur, & vix credimus.*

II. Hinc patet, in Gregorii Pontificatu, labente ſcilicet Sæculo VI. nefas fuiſſe in Occidente Sanctorum Corpora contingere, aut e Tumulis levare, ſed Reliquiarum loco, brandea fuiſſe tranſmiſſa. De brandeis, ſeu linteis ejuſcemodi legendus Gregorius Turonenſis Epiſcopus, tum in Libro I. *De Miraculis S. Martini*, Capite XI. tum in Lib. I. *De Gloria Martyrum*, Cap. XXVIII. qui rurſus Cap. XLVII. Reliquias SS. Gervaſii & Protaſii, ideſt, *linteamina*, ſeu *pallulas* eorum ſanguine intinctas a S. Martino in Galliam aſportatas aſſerit. Et Lib. II. Capite XXXIV. & XXXV. Reliquias S. Juliani vocat *fimbrias pallæ, quæ ſanctum tegit Tumulum*, a ſe detractas; & *parumper ceræ* a Sepulchro ſublatum, Cap. XL. & XLIV. Item Reliquias S. Martini appellat *ampullam olei* ab S. Aredio e S. Martini Sepulchro ablatam in Libro, *De gloria Confeſſorum*, Cap. IX. Item *uvam de vite, quam Sanctus plantaverat*, Cap. X. Id genus Reliquias ad Templorum Dedicationes adhibebant illius temporis Homines, qui Sanctorum membra diſtrahere, ſive huc, illucque circumſerre, optimo conſilio non ſuſtinebant. Atque hæc eſt diſciplina, quæ in Occidente Sæculo VI. ut dictum eſt, in uſu fuit, duravitque uſque ad principium ſequentis Sæculi VII. uti variis, conſpicuiſque poſſet exemplis probari.

III. Quod vero per Sæculum VII. Sanctorum Corpora e Tumulis levari, transferrique cœperint, varia item exempla nos docent. Quippe S. Audoenus Rotomagenſis Epiſcopus S. Marculfi Abbatis Nantenſis, S. Eligius Noviomagenſis Epiſcopus S. Quintini, Ansbertus itidem Rotomagenſis Antiſtes Audoeni deceſſoris ſui, Epiſcopus quidam S. Amandi Epiſcopi, Anſualdus Pictavorum Epiſcopus Sancti Leodegarii Epiſcopi & Martyris, Sexburga Elienſis Abbatiſſa S. Ethildritæ Abbatiſſæ, Eadbertus Lindiſfarnenſis Epiſcopus Cuthberti deceſſoris ſui, & alii aliorum Corpora ſolemni ritu levaverunt, uti videre eſt apud Surium, & apud Bollandianos in laudatorum Sanctorum Vitis. Sed nec tamen eo animo id actitabatur, ut membra hinc inde diſtraherentur, ſed ut transferrentur in locum decentiorem. Sane S. Audoenus, qui Sancti Marculfi Caput auferre volebat, a conſilio ſuo Divinitus revocatus eſt; & S. Hildefonſus S. Leocadiæ dumtaxat veli partem cultro præcidit. In Geſtis quoque Regum Francorum, quæ ante annos DCCCL. ſcripta ſunt, Capite XLV. & In Geſtis Dagoberti, Cap. LII. Chlodoveus, qui anno DCXL. regnavit apud Francos, *brachium S. Dionyſii Martyris abſcidiſſe, inſtigante diabolo*, dicitur; *& per idem tempus concidiſſe Regnum Francorum caſibus peſtiferis.*

IV. Obſervat hæc quidem eruditiſſimus Mabillonius in Præfatione ad Sæculum II. Benedictinum, Obſervatione VII. num. 42. ſubditque mox ſequenti Obſervatione VIII. num. 43. fatendum eſſe nihilominus, varias ante Sæculum VII. Elevationes, ut vocant, translationeſque Sanctorum celebratas fuiſſe, cum in Oriente, tum in Occidente. Teſte S. Hieronymo in Libro adverſus Vigilantium, *Conſtantinus Imperator Sanctas Reliquias Andreæ, Lucæ, & Timothei tranſtulit Conſtantinopolim. Arcadius Oſſa Beati Samuelis de Judæa tranſtulit in Thraciam.* Et Pulcheria Auguſta Sanctorum XL. Martyrum Reliquias e ruderibus eduxiſſe legitur apud Sozomenum in Libro IX. Cap. II. & Nicephorum Calliſtum in Libro XIV. Cap. X. qui Nicephorus Stephani Protomartyris, Zachariæ Prophetæ, aliorumque SS. Reliquias tranſlatas commemorat in ejuſdem Libri IX. Cap. IX. X. & XI. Denique *poſt Conſulatum Baſilii anno XX. Corpus*

S. An-

S. Antonii Eremitæ repertum, cum maximo honore Alexandriam perducitur, & in Baſilica S. Joannis Baptiſtæ honorifice collocatur, ut Victor Turonenſis in Chronico ait. Neque id in Occidente inauditum, nam S. Ambroſius Mediolanenſis Epiſcopus Sanctorum Gervaſii & Protaſii Reliquias loco movit, ut in ejus Vita legitur; atque ut alia exempla prætaream, Perpetuus Turonenſis S. Martini, Gregorius Lingonicus Sancti Benigni Martyris, Palladius Santonicus Sancti Eutropii Epiſcopi, Ebregiſilus Agrippinenſis S. Malloſi Martyris, Monulſus Trajectenſis Sancti Arvatii ejuſdem Sedis Antiſtitis, Germanus Pariſiorum Epiſcopus S. Urſini Biturigum Epiſcopi, & alii aliorum Corpora e Tumulis ſuſtulerunt, & convenientiori loco recondiderunt; ut inter alios tradit memoratus toties S. Gregorius Turonenſis, Libro I. *De gloria Martyrum*, Capite LI. LVI. & LXIII. &, *De gloria Confeſſorum*, Cap. LXXII. & LXXX.

V. Iſta ignorare jam non poterat S. Gregorius Magnus; ſed quia in detrimentum Religionis id nonnunquam fieri adverterunt Eccleſiæ Paſtores, parcius ejuſmodi Translationes Pontificatu S. Gregorii peragebant, & mos antea inductus jam in deſuetudinem abierat, qui, Gregorio mortuo, revocari, & frequentari cœpit. Cur enim, quæſo, ut recte obſervat laudatus Mabillonius loco citato, Corpora Sanctorum Pontificum haud ignobilium Germani utriuſque Antiſſiodorenſis, & Pariſiaci, Remigii Remenſis; cur S. Gregorii Magni, S. Albani Martyris, aliorumque Sanctorum Corpora in primariis Tumulis ad Sæculum uſque octavum jacuerunt, niſi quia tum temporis Translationes fere inuſitatæ erant. Quid vero Eccleſiæ Paſtores impulerit, ut transferendarum Reliquiarum morem abrogaverint, conjicimus ex Sancto Auguſtino in Libro, *De Opere Monachorum*, Cap. VIII. ubi redarguit perſonatos quoſdam, ac fictos Monachos, *qui circumeuntes Provincias, membra Martyrum, ſi tamen Martyrum membra, venditabant*. Quæ Theodoſio Imperatori ſanciendæ hujuſce Legis, quæ eſt ultima Codicis Theodoſiani, *De Sepulchro violato*, fuit occaſio: *Humatum corpus nemo ad alium locum transferat, nemo mercetur*, ut Acherius in Guibertum Abbatem Lib. I. Cap. IV. *De pignoribus Sanctorum*, adnotavit. Quod poſtea Patres Concilii Moguntiacenſis, Cap. I. anno DCCCXIII. iteraverunt: *Certe ſi Sanctorum Corpora*, inquit Guibertus eodem loco, *ſua juxta naturæ debitum locu, ideſt, Sepulchra ſervaſſent, hujuſmodi, quos recenſui, errores* nimirum Sanctarum Reliquiarum nundinationes, ac falſificationes, *ceſſaſſent. Per hoc enim, quod e Tumulis eruuntur, membratim huc illucque feruntur; & cum pietatis obtentus occaſio circumlationis extiterit, ad hoc, ſubeunte nequitia, detorqueri cœpta eſt intentionis rectitudo, ut pene quæ ſimpliciter fieri conſueverant, corrumperet univerſa cupido*. Deinde, relata Gregorii Magni auctoritate ſuperius adducta, ſubinſert: *Dicat quiſque quod ſentit; ſecurus plane ego inferam, non Deo, non Sanctis ipſis unquam fuiſſe placitum, ut eorum cujuſpiam debuerit reſerari Sepulchrum, aut dirimi per fruſtra corpuſculum*.

VI. Pergit Mabillonius, aitque Obſervatione IX. num. 44. quod tametſi per ſeptimum Sæculum Sanctorum Corpora ſequenter loca moveri cœperunt, neſas tamen erat ſacra ipſa Corpora membratim diſtrahere; nec illa ita e Tumulis levabantur, ut Sacris Altaribus, uti nunc fit, ſublimi loco imponerentur. Sane modus, quem antiquiores Patres in recondendis, colendiſve Sanctorum Reliquiis obſervabant, ex ſequentibus exemplis percipi poteſt. Euſebius Lib. IV. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, Cap. XV. refert Smyrnenſis Eccleſiæ Epiſtolam ad Eccleſias Ponti de Polycarpi Epiſcopi Martyrio ſcriptam, in qua quidam dicuntur ſuggeſſiſſe Nicetæ Hærodis Patri, ut Proconſulem adiret, moneretque, *ne Cadaver illius donaret, ne forte, ut ajebant, relicto Crucifixo, hunc deinceps Chriſtiani colere inciperent. Porro cum Centurio pertinaciam Judæorum animadverteret, Corpus in medio collocatum, ut moris eſt, concremavit; atque ita nos demum oſſa illius gemmis pretioſiſſimis chariora, & quovis auro puriora colligentes, ubi decebat, condidimus. Quo etiam in loco, ſi fieri poterit*, inquiunt Smyrnenſes, *convenientibus concedet Deus natalem ejus Martyrii diem cum hilaritate, & gaudio celebrare, tum in memoriam eorum, qui defuncti ſunt, tum ad poſteros hujuſmodi exemplo erudiendos, & confirmandos*. Legi in hunc locum poteſt eruditiſſimi Valeſii Adnotatio, ubi ex eodem Euſebio in Sermone II. *De Reſurrectione*, obſervat, fuiſſe & alium morem ſubſequutis temporibus, ut ſinguli Fidelium Reliquias Martyrum quaſcumque nanciſci poterant, domi honorifice ſervarent: *Huc etiam*, inquit, *referendus eſt mos Ægyptiorum, qui Martyrum Corpora non humabant, ſed domi lectulis repoſitas ſervabant, ut refert Athanaſius in Vita S. Antonii*.

VII. Verum probata fuit illa diſciplina, ut ipſa Sanctorum Martyrum Corpora in Cœmeteriis paſſim humarentur, colerenturque, uti conſtat ex Epiſtola Dionyſii Alexandrini ad Germanum Epiſcopum, in qua Emilianum Præfectum inducit ita ſibi comminantem: *Nullatenus licebit vobis, nec quibuſcumque aliis, Conventus agere, aut ea, quæ vocantur Cœmeteria, adire*; ſicut idem Euſebius Lib. VII. Cap. XI. commemorat; qui rurſus Lib. IX. Cap. II. meminit interdicti, quo Maximinus Imperator Chriſtianos a Conventibus, qui in Cœmeteriis fieri ſolebant, arcere aggreſſus eſt. Corpora XL. Martyrum, qui, regnante Licinio, paſſi ſunt, Euſebia Diaconiſſa ſepelivit in Oratorio ſubterraneo, & in duabus Pixidibus argenteis collocavit, teſte Sozomeno Lib. VIII. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, Cap. II. Atque hic omnino audiendus S. Gregorius Turonenſis Epiſcopus Lib. I. *De Miraculis Martyrum*, Cap. XXVIII. de S. Petri Tumulo agens in hunc modum: *Sepultus eſt in Templo, quod vocabatur antiquitus Vaticanum, quatuor ordines columnarum valde mirabilium numero nonaginta ſex habens. Habet etiam quatuor in Altari, quæ ſunt ſimul centum, præter illas, quæ Ciborum Sepulchri ſuſtentant. Hoc enim Sepulchrum ſub Altari collocatum valde rarum habetur. Sed qui orare deſiderat, reſeratis cancellis, quibus locus ille ambitur, accedit ſuper Sepulchrum, & ſic feneſtella parvula patefacta, immiſſo introrſum capite, quæ neceſſitas promit, efflagitat. Nec moratur effectus, ſi petitionis tantum juſta proferatur Oratio. Quod ſi beata auferre deſiderat pignora, palliolum aliquod momentanæ penſatum jacet intrinſecus; deinde vigilans, ac jejunans, devotiſſime deprecatur, ut devotioni ſuæ vir-*

virtus Apoſtolica ſuffragetur. Mirum dictu! Si fides hominis prævaluerit, a Tumulo palliolum elevatum, ita imbuitur divina virtute, ut multo amplius, quam penſaverat, ponderet; & tunc ſcit qui levaverit, eum ejus gratia ſumpſiſſe quod petiit. Multi enim & claves aureas ad reſerandos cancellos beati Sepulchri faciunt, quas ferentes, pro benedictione priores accipiunt, quibus infirmitati tribulatorum medeantur. Omnia enim fides integra præſtat. En quales Reliquias Majores noſtri inquirebant.

VIII. Hunc locum paulo fuſius retuli, quod rei, quam tractamus, illuſtrandæ aptiſsimus videatur. Nec abs re erit referre hic Adnotationem laudati Valeſii in citatum Sozomenum, Lib. IX. Cap. II. ubi ſic inquit: *Duplex erat foramen ſuper Martyrum Reliquias; alterum exterius in Altari, vel in pavimento, ſub quo conditæ erant Reliquiæ; alterum interius in Capſa, ſeu Arca, qua Reliquiæ claudebantur. Per hæc autem foramina, quæ e regione ſibi invicem reſpondebant, Chriſtiani ſolebant demittere velamina, ut Sanctorum Reliquias contingerent, quæ pro magna benedictione accipiebant.* Præterea ex recenſito Gregorii Turonenſis loco colligimus, Sanctorum Corpora antiquitus, vel ſub Altari, vel ſubtus Apſidem recondi ſolita eſſe. Docet id quidem S. Ambroſius in Epiſtola ſua LXXXV. ad Marcellinam ſororem, ubi agit de Reliquiis SS. Gervaſii, & Protaſii, ſic inquiens: *Succedant victimæ triumphales in locum, ubi Chriſtus Hoſtia eſt; ſed ille ſuper Altare, qui pro omnibus paſſus eſt, iſti ſub Altari, qui illius redempti ſunt Paſſione. Hunc ergo locum prædeſtinaveram mihi. Dignum eſt enim, ut ibi requieſcat Sacerdos, ubi offerre conſuevit.* Super Sanctorum Reliquias, quæ intra Apſidem recondebantur, erigebantur Ciboria, ſeu turritæ ædiculæ, quatuor columnis innixæ, columba aurea decoratæ, uti memoratus toties Gregorius Turonenſis Epiſcopus Tumulum S. Dionyſii in Lib. I. *De gloria Martyrum*, Cap. LXXII. depingit. Qualia fere Ciboria Altaribus imponebantur, de quibus Chronographus Centulenſis Libro III. Cap. III. hæc habet: *Super illa tria Altaria habentur tria Ciboria ex argento & auro parata, in quibus tres dependent coronæ, ſingulæ per ſingula ex auro, gemmiſque paratæ cum aureis Cruciculis, aliiſque ornamentis.*

IX. Recte autem hic illud monet Mabillonius citato loco, Obſervatione x. num. 45. quod non tamen ipſa Sanctorum Corpora in ſuperna Ciborii parte collocabantur, ut quidam exiſtimant; ſed cum in terram recondita eſſent, eorum Tumuli turritis illis ædiculis exornabantur, eo fere modo, quo antiqui Baſilicas ſuper Sanctorum Sepulchra ædificabant. Teſte Paulo Diacono Warnefridi filio, Lib. III. *De Geſtis Longobardorum*, Cap. XXXV. *Guntramnus Rex Ciborium ſolidum ex auro miræ magnitudinis, & magni ponderis fecit, multiſque illud pretioſiſſimis gemmis decoratum ad Sepulchrum Domini Hieroſolymam tranſmittere voluit. Sed cum minime potuiſſet, idem ſupra Corpus B. Marcelli Martyris, quod in Civitate Cavallono ſitum eſt, poni fecit.* Ejuſmodi Ciboria, ſeu turritas ædiculas etiam *Fredas* appellabant, uti addiſcimus ex Henrico Monacho, qui in Libro, *De Miraculis S. Germani Antiſſiodorenſis*, Capite XXVII. ſcribit, Chlotarium Chlodovei M. filium, *ſuper adorandam Beatiſſimi Germani Memoriam per manus S. Deſiderii ejuſdem tunc Urbis Epiſcopi, regalibus expenſis Fredam compoſuiſſe.* Aliis nominibus, *Lectos*, *Lecticas*, *Tumbas*, *Mauſolea*, ædiculas illas deſignabant, quarum tectum *repa*, ſeu *crepa* dicebatur. Denique Gregorius Turonenſis in Libro, *De Gloria Confeſſorum*, Capite XCVI. S. Albini membra *intra vitream Apſidem* concluſa fuiſſe docet. De prædictis autem vocibus ſiquis plura ſcire deſiderat, eas legere poteſt uberius explicatas apud eruditiſſimum Dufreſne in ſuo celeberrimo Opere, quod inſcriptum eſt, *Mediæ, & infimæ Latinitatis Gloſſarium.*

X. Ergo expoſito hactenus ritu veteres Chriſtiani Sanctorum Corpora venerabantur; & licet Sæculo VII. e Tumulis levarentur, tamen etiam tunc humo recondebantur, more haud diſſimili, quo S. Amandi Corpus paucis poſt obitum annis e Sepulchro levatum, iterum Sæculo IX. cum moveret Lotharius Ædituus, *urnam Sepulchri, non, ut antea fuerat, in profundioribus poſuit, ſed in ſuperioribus, itaut fundamentum illius videri, & lumen ſub illo accendi poſſet.* Ergo in primaria illa elevatione Corpus *in profundioribus* repoſitum fuerat. S. Ethildritæ itidem *in urnam marmoream* ſextodecimo anno ab obitu illatum ſub terra collocatum eſt. S. Eligius Noviomagenſis Epiſcopus, teſtante S. Audoeno in ejus Vita, Lib. II. Cap. VI. S. Quintini Corpus a ſe inventum *ſumma cum diligentia citra Altare tranſpoſuit, tumbam denique ex auro, argentoque, & gemmis miro opere deſuper fabricavit.* Item, ut legitur Cap. VII. S. Piatonis Corpus, *ſicut Martyrem decuit, eleganter compoſuit, atque Mauſoleum urbane deſuper fabricavit.* Paulo aliter S. Cuthberti translationem factam Venerabilis Beda in ejus Vita commemorat. Fratres Lindisfarnenſes involutum novo amictu Corpus, novaque in theca reconditum *ſupra pavimentum Sanctuarii poſuerunt.* Eadberti vero ſucceſſoris *Corpus in Sepulchro Benedicti Patris Cuthberti ponentes, appoſuerunt deſuper arcam, in qua incorrupta ejuſdem Patris membra locaverunt.*

XI. Sæculo VIII. S. Germani Pariſienſis Epiſcopi Corpus, cujus Translatio, ſpectante Pippino Rege, facta dicitur, *depoſitum eſt in foſſam ſibi præparatam.* Beati Joannis Baptiſtæ, ut putant, Caput in Ciborio una cum quibuſdam SS. Innocentium Reliquiis concluſum fuiſſe legitur in Chronico Malleacenſi. Ad quem modum S. Emmeramni Epiſcopi Corpus *in Ciborio quadrato auro tecto, & gemmis redimito, octo columnis innixo* ſuſtentabatur, cum quo incluſi erant Evangeliorum Libri, ſicut Arnolfus in Libro de Miraculis ejuſdem, Cap. v. refert. Eſt & hujuſce ritus inſigne monumentum in Chronico Fontanellenſi, Cap. XIII. de turricula, in qua Capſa Reliquiarum S. Georgii collocata eſt, quam deſcribit hoc modo teſtis oculatus: *Eſt formæ quadratæ, ex quatuor videlicet angulis ab imo adſurgens, & ita omne opus paulatim minuendo in latitudine, in ſummo anguſtum redditur, ut pyramidem in altitudine reddat, uniuſque mali parvi concluſione ſolidetur. Habet quoque in medio ſui ſolariolum, in quo Codex ille Evangeliorum cum Capſa illa ſervabatur, cui deſuper aptatum eſt laquear. Eminet in altitudine pedum circiter octo, in latitudine plus minuſque trium.*

XII. Qualiter Sæculo IX. Reliquiæ Sancto-

ctorum adſervarentur, diſcimus tum ex Walafrido Strabone, tum ex Lupo Abbate Ferrarienſi, quorum primus in Libro, *De Miraculis S. Galli*, Cap. II. rem ita deſcribit: Boſo Conſtantienſis Eccleſiæ Præſul *ſumens loculum, in quo ſanctum Corpus erat, poſuit ſuper terram inter parietem, & Altare, & deſuper, ut moris eſt, aream altiorem conſtruxit, foſſam vero terra replevit*. Lupus vero in Libro, *De Vita S. Wigberti*, Capite xxv. agens de Reliquiis ejuſdem Sancti Monaſterio Herolſesfelt conceſſis, *a reliquis*, inquit, *Dei Servis illic exceptum, magnifice primo loco eſt in Eccleſia conditum; atque Lullus, annuente Magno Carolo, monumentum illius, quo more per Gallias, Germaniamque cæterorum Sanctorum viſuntur, auro, & argento, necnon reliquis congruentibus metallis exornandum curavit*. Lotharius Elnonenſis Æditaus *urnam Sepulcri S. Amandi, non, ut antea fuerat in profundioribus poſuit, ſed in ſuperioribus, ita ut fundamentum illius videri, & lumen ſub illo accendi poſſet*. Afferri & alia poſſent hujus diſciplinæ teſtimonia antiqua, ſed illud præſertim admonendum hic cenſeo, etiam per ipſum Sæculum nonum pleraque Sanctorum Corpora in ſubterraneis locis quieviſſe, ut ex Adreraldo in Libro, *De Miraculis S. Benedicti*, Cap. xxxiv. & ex aliis locis manifeſtum eſt. Quin etiam Sæculo xi. adhuc eam conſuetudinem viguiſſe, apparet quidem ex Libro I. *De Miraculis S. Agili*, Capite vii. Nam *tempore Roberti Abbatis quædam Emelina nomine perturbatione ſpiritus immundi vexata, in pavimentum ſacratum, quo continetur ſub terræ latibulo gleba hujus Sanctiſſimi Viri, recubuiſſe*, ibique ſanata fuiſſe dicitur. Et S. Petrus Damiani in Vita S. Romualdi narrat, poſt quinquennium ab Sancti Viri obitu datam fuiſſe Monachis ab Apoſtolica Sede licentiam, non, ut Corpus levarent, ſed *ut ſupra venerabile Corpus ejus Altare conſtruerent*. Subditque mox: *Azo quidam Frater ſilvam petiit, quatenus modicam Capſam faceret, quæ S. Confeſſoris oſſa, & pulverem tantummodo capere potuiſſet*.

XIII. Thecarum tandem aurearum, & argentearum uſus cum Reliquiis Sanctorum in eiſdem incluſis, Sanctorumque Corporum diſtractiones abierunt in morem. Qua de re Guibertus Novigenti Abbas, propter abuſus inde enatos, graviter, ac vehementer conqueritur, tametſi jam Principatu Ludovici Pii Auguſti in Monaſterio Centulenſi erant *Capſæ Reliquiarum auratæ, & argenteæ, vel eburneæ triginta*, teſte Hariulſo in Chronico, Lib. III. Cap. III. & S. Hugo Rotomagenſis Epiſcopus dimiſit inter alia Cœnobio Fontanellenſi, *Capſam auro, & gemmis decoratam, continentem pignora diverſorum Sanctorum*, ut in Fontanellenſi Chronico legitur, Cap. VIII. quæ tamen pignora non alia fuiſſe, quam brandea, Mabillonius citato ſuperius loco, Obſervatione x. num. 47. in fine ſuſpicatur. Late de hujuſmodi Reliquiarum Capſis diximus nos Tomo III. noſtrorum Commentariorum ad Concilia Oecumenica, in Commentario ad Canonem LXII. Concilii IV. Generalis Lateranenſis, quod ab Innocentio Papa III. celebratum fuit anno MCCXV. In eo autem Commentario plura ſcitu digna inveniet Lector, quæ iis unita, quæ in præſenti ſcribimus, rem Reliquiariam quammaxime illuſtrant. Sed non tamen omittendum cenſeo, quod pluribus docet Thomaſſinus, Parte I. Veteris, ac Novæ Eccleſiæ diſciplinæ, Lib. II. Capite LVIII. num. IV. & V. ſive in Oriente, ſive in Occidente vulgo geſtari conſueviſſe Sacras Reliquias a Chriſtifidelibus collo appenſas.

XIV. Sed ut ea potiſſimum explicemus, quæ pertinent ad præſens Romani Ritualis Caput, quod inſcriptum eſt, *De Proceſſione Sacrarum Reliquiarum inſignium*; ſciendum plane eſt, quod alias notavit Martene, Lib. *De antiquis Monachorum ritibus*, Capite XVI. num. 6. & ſeqq. hujuſcemodi Proceſſionum cauſas plurimas extitiſſe. Nam primo cum Nortmanni feroces quondam Populi omnia ferro, flammiſque ubique vaſtarent, & Servorum Dei maxime Monaſteria, Monachi ſibi nihil conſultius eſſe exiſtimabant, quam ut ablatis ſecum Sanctorum pignoribus, propriæ ſaluti fuga providerent. Hinc variæ Sæculo præſertim IX. Sanctorum Translationes in Vitis Sanctorum, & in Hiſtoria Eccleſiaſtica occurrunt, quæ tamen proprie Proceſſiones dici non poſſunt, ſed fugæ. Dignum enim, juſtumque judicabant, ut in ea fuga Reliquias Sanctorum ſecum deferrent, ne illas atroci barbarorum, impiorumque hominum injuriæ exponerent, & ut in ſua ipſorum afflictione ſolatium haberent Sanctorum ſcilicet ſocietatem juxta illud Maronis.

Solatium eſt miſeris ſocios habere Penates.

XV. Secundo, antiquus fuit veterum præſertim Monachorum uſus, ut cum bonorum ſuorum aliquod diſpendium paterentur, ſanctarum Reliquiarum Proceſſiones adverſus hoſtes domeſticos facerent, quibus Sanctorum Monaſterii ſui Patronorum Corpora ſiſtebant, ut eorum præſentia territi, ab auſu temerario, bonorumque Eccleſiaſticorum direptione non ſolum ceſſarent, ſed & ſubita reſtitutione, illata Monachis detrimenta cito citius reſarcirent. Ita Sæculo Chriſti x. cum Bobienſes S. Columbani Monachi aliquas bonorum ſuorum jacturas a Sæculi Principibus, ſed maxime a Guidone Placentiæ Urbis Epiſcopo, & Reinerio, aliiſque paterentur, Gerlannus Bobienſis Abbas hoc ab Hugone Italiæ Rege conſilium accepit, *ut Corpus B. Columbani caute de Tumulo levaret, & quando ipſe colloquium cum ſuis Principibus ageret Papiæ, deferret, ut videntes ipſum ſacratiſſimum Corpus propter ſuas res illuc delatum eſſe, vel ſic ab illarum rapacitate ceſſaret*. Quod & factum eſt, ut diſcimus ex Libro Miraculorum S. Columbani, Cap. VIII. Eodem Sæculo, cum vineas Floriacenſis Monaſterii in Suburbio Aurelianenſi ſitas invaſiſſet Arnulphus Epiſcopus Urbis ejuſdem, Oiboldus Floriacenſis Abbas, ut ſcribit Aimonus, Lib. I. Miraculorum Sancti Benedicti, Cap. XIX. *cum ſenioribus habito conſilio, deliberavit, ut ſumptis Sanctorum Pignoribus, imminente vindemia, ad locum cum aliquibus e Fratribus fructus earum collecturus properaret, ut quia eidem Viro armatorum obniti difficile erat, cum ipſe multis ſæculari potentia præditis, Regibus quoque perſæpe reſtitiſſe comprobetur, ſaltem hac arte obviam iretur*. Quod delatis SS. Mauri, atque Frongentii Corporibus, Monachis Floriacenſibus pro voto ceſſit.

XVI. Tertio, non ſufficientibus Monaſterii redditibus ad reparanda collapſa Monachorum ædificia, Sanctorum Patronorum Reliquias per lo-

loca varia deferebant, ut ex Fidelium oblationibus haberent, unde Monaſterii ſui ruinas reſarcirent. Plurima hujus praxis exempla nobis ſuppeditat Liber Miraculorum S. Marculfi Abbatis; nam cum anno MCI. Andreas Corbeniaci Præpoſitus (Cella hæc erat Monaſterio S. Remigii ſubjecta) multis cladibus vaſtatum cerneret Cœnobium, & ex prædonum direptione ad extremas redactum anguſtias; non habentibus Monachis unde proprium ſibi victum ſufficerent, animadvertens aliunde, ſibi non patere levaminis aditum, Abbati, & Fratribus S. Remigii hoc ſui cordis aperuit conſilium, dicens ſæpius, ut, *quoties tam ſæviſſima tribulatione aliqua prægravabatur Eccleſia, ibidem commorantes ſuarum circumferrent liſpana Reliquiarum, quatenus ex donariis, & oblationibus Fidelium, ſuæ repararent neceſſitatis incommodum. Nam eodem tempore nobiles Clericos S. Quintini Martyris id actitare conſtabat; & ante ſex annos conflagrata glorioſi Martini Turonenſis Baſilica, Corpus B. Brictii, ſicut ipſi perſpexerant, procul a ſuis finibus pro hoc ipſo negotio delatum extiterat; quapropter nihil ſibi competentibus videri adſtruebat, quam ut ſimiliter de Corpore S. Marculfi fieret; ſi Domnus Abbas, & cæteri non obſiſterent, confidere ſe per Dei miſericordiam non defuturos, qui tunc pretioſi theſauri portantibus gemmam officioſa liberalitate manum auxilii porrigerent.* Addit mox, quod his auditis, qui ſanioris erant conſilii, cauſa fraternæ compaſſionis petioni ejus acquieverunt.

XVII. Hic locus tria nobis ſuggerit exempla, quorum meminit citato loco Martene, num 10. unum Monachorum S. Quintini, alterum Canonicorum S. Martini Turonenſis, tertium Monachorum S. Marculfi, qui, *ut ex oblationibus Fidelium ſuæ repararent neceſſitatis incommoda*, Sanctorum Reliquias varia per loca circumtulerunt. Aliud in Monachis S. Vedaſti Attrebatenſis idem Miraculorum S. Marculfi Liber, num. 9. exhibet: *At Præpoſitus, cujus erat omnia illa diſponere, recordatus, ante quindecim annos pro reparatione ſuæ Eccleſiæ Feretrum B. Vedaſti cum Reliquiis Remis uſque delatum, ac in B. Remigii Archimonaſterio ſeria liberalitate ſuſceptum, Civitatem Attrebatenſem adiit, Epiſcopum convenit, quia cum ejus favore Corpus B. Marculfi poſt biduum illuc afferre cuperet, intimavit &c.* Idem videre eſt in Libro Miraculorum S. Amandi, Auctore Gisleberto Monacho, cujus cum Elmonenſe Monaſterium anno MLXVI. conflagraſſet, *hujus habitationis reſtituendæ gratia, Fratres cum Abbate ipſius loci, ex Conſulto Marchionis Terræ, atque Epiſcoporum, petitione quoque Francorum obnixa, Feretrum, quo Corpuſculum Venerandi Patris recubabat, per Galliam detulerunt.* Additque mox: *Exceſſimus ſane Monaſterio* VII. *Idus Junii, repedavimus in idem ſub die* IV. *Nonas Julii.* Eadem arte uſi ſunt aliquandiu poſt Benedectini Remenſes S. Theodorici ad perficiendam incœptam Eccleſiæ porticum, nimirum anno Dominicæ Incarnationis MCII. teſte Adalgiſo in Libro Miraculorum S. Theodorici, Cap. XVI. *Induximus animo*, inquit, *porticum nobis neceſſariam ante valvas Eccleſiæ hujus conſtruere, quæ cum plurima ex parte noſtris impenſis aſſurgeret, ſed conſummari negligeretur, privatim deliberavit Sacriſta noſter, ut loculus aptaretur pretioſis SS. Reliquiis, qui circumcirca deferretur, quatenus devota Fidelium oblatione cœptum opus perficeretur &c.*

XVIII. Circa idem tempus Joffridus Abbas Croylandenſis Monaſterii ex incendio ruinas reparare cupiens, teſte Petro Bleſenſi in Continuatione Hiſtoriæ Ingulfi, ad annum MCIX. *impetravit a Venerabilibus Archiepiſcopis Cantuarienſi, & Eboracenſi, & aliis Epiſcopis Anglicanis eorum Suffraganeis Indulgentiam tertiæ partis pœnitentiæ pro commiſſis injunctæ cuilibet ſuorum Monaſterii benefactori, & operis Eccleſiæ ſuæ adjutori gratioſe conceſſam, videlicet in ſeptimana, ſi trium dierum abſtinentia alicui pro ſuis peccatis puniendis imponeretur unius diei pœnitentia, per dictam Indulgentiam relaxabatur; ſi duo dies pœnitentiæ alicui a Penitentiario injungerentur, alter eorum condonabatur. Impetrata itaque hac Indulgentia, ſuæ novæ Eccleſiæ fundamentum aperiens, tranſmiſit in totam Angliam, & in terras contiguas tranſmarinas prædictæ Indulgentiæ teſtimoniales litteras, ſupplicans univerſis Chriſtifidelibus ad operis ſui adjutorium, ſuum impendere charitativum beneficium, & concedens cuilibet adjuvanti ante Deum reciprocam prætactæ Indulgentiæ ſuffragium. Ad iſtud vero negotium ſtrenue procurandum, direxit cum Sanctorum Reliquiis ad Auſtrales plagas in Flandriam, & in Franciam de ſuis commonachis Venerbiles Viros Fratres Agelmerum, & Nigellum; ad partes Boreales, & in Scotiam Fratres Fulconem, & Ogerum; ad Daciam, & Norvagiam Fratres Suetmannum & juniorem Wulſinum; & ad Walliam, Cornubiam, & Hiberniam Fratres Auguſtinum, & Osbernum, omnes ſuos commonachos.*

XIX. Circumferri per omnes Provincias fecit Petrus Abbas Cellenſis, ut conſtat ex ejus Epiſtola XVIII. Libri I. & Epiſtola V. Libri IV. Reliquias Beati Aigulfi, cujus Eccleſia incenſa fuerat, ut Sanctus ipſe mendicaret quodammodo ſtipem idoneam, qua Eccleſia inſtauraretur. Et, ut alia exempla omittam, quæ frequenter occurrunt in Eccleſiaſtica Hiſtoria, & in Vitis Sanctorum, latiſſime effuſæ huic conſuetudini Sæculo XI. XII. XIII. Willelmus Pariſienſis calamo ſuo patrocinatus eſt adverſus mordaciores aliquos Cenſores, qui cauſabantur, in remittenda, ut tunc fiebat, ut vel ex ſuperius dictis liquet, parte tertia pœnitentiæ iis, qui pecuniæ aliquid ad reparanda Eccleſiarum, Monaſteriorumve ædificia conferrent, quamvis non ultra oboli, aut ovi pretium conferrent, fraudari Deum media plus parte juſti pretii; vendi Indulgentias, & quidem vili pretio; denique unius oboli largitores æquari iis, qui grandibus donis Eccleſiam proſequerentur. Legendus plane memoratus Auctor, *De Sacramento Ordinis*, Cap. XIII. & quæ eandem in rem notavit Thomaſſinus, Parte III. Veteris, & Novæ Eccleſiæ Diſciplinæ, Lib. I. Cap. LXXIV. num. VI. & VII. ubi etiam ſcite obſervat, in Concilio Pariſienſi anni MCCXII. Parte I. Cap. VIII. prohibitum fuiſſe, Quæſtores admitti, ſive Collectores, vel Quæſtores ſimul, & Concionatores, ſive Sanctorum aliqua perferrent ſecum pignora, ſive nulla: *Sive Reliquias portent, ſive ſine his accedant*; niſi ſcilicet juſta niterentur cauſa, litteraſque haberent Epiſcopi Diœceſani: *Niſi ex juſta cauſa, & cum litteris Diœceſani.*

XX. An-

Digitized by Google

XX. Ante memoratam Pariſienſem Synodum Pictavienſis Synodus habita anno MC. Can. XII. ſtatuerat jam, *ut Sanctorum Reliquias cauſa pecuniæ, & quæſtas circumferentes, ad prædicationem non admittantur.* Reſellit abuſum antiquum nebulonum quorundam, qui ad captandum pecuniam, Sanctorum Reliquias etiam commentitias circumſerebant, quos merito carpſit S. Auguſtinus, in Libro, *De Opere Monachorum*, Cap. VIII. ac deinde S. Gregorius Magnus Pontiſex Maximus, itemque inter alias Moguntina Synodus, Can. LI. ubi ſtatuit, *ut deinceps Corpora Sanctorum de loco ad locum nullus præſumat transferre ſine Conſilio Principis, vel Epiſcoporum, & Sanctæ Synodi licentia.* Monachos ipſos huic ſanciendo Canoni præbuiſſe occaſionem notat ad ipſum Canonem Auctor Delectus Actorum Eccleſiæ univerſalis, ubi etiam Amolonis Lugdunenſis Archiepiſcopi teſtimonium recenſet, qui in Epiſtola ad Theodboldum Lingonenſem approbat, quod prudenter egerit circa Reliquias, quas duo Monachi Roma ſalſo, ut videtur, detulerant, aitque: *Religioſe feciſtis, ut iſtiuſmodi Reliquias, quarum nulla extaret auctoritas, & ipſum quoque vocabulum ignoratum, nec ullo modo recipiendas judicaretis, nec penitus contemnendas.* Tum monet, *ut ſecreto in loco apto, & mundo ſepeliantur*; ac deinde refert ſactum S. Martini ex Sulpitio in ejus Vita, Cap. VIII. & ſubdit hæc verba notatu digna. Poſtquam enim in ſraudulentas, & commentitias, ac marſupiorum emunctrices ejuſmodi Religionis actiones invectus eſt, ſic habet: *Sunt etiam quidam, qui turpis lucri gratia, non ſolum iſta non prohibent, nec errantem populum ad ſinceram, & puram Religionis obſervantiam inſtituunt, ſed etiam inſtigant ad talia ſectanda, eoſque tanquam religioſos prædicant, & ſuis adulationibus ſupplantant; tantum, ut ex eorum votis, atque donariis, vel marſupia repleant, vel epulis, ac potationibus vacent.*

XXI. Quarto, uſus etiam antiquus fuit, ut Sacræ Sanctorum Reliquiæ ex vicinis Civitatibus ad Concilia deferrentur, ut ipſorum ſcilicet præſentia, & vires acciperet zelus Epiſcopalis, & malignorum conſilia retunderentur. Ita Sæculo X. in Caroſenſe Concilium S. Juliani Reliquias delatas ſuiſſe, perhibet Letaldus Monachus Miciacenſis in Hiſtoria ab eo hac de re ſcripta, num. 2. & Sæculo inſequenti in Aireyenſe Concilium *plurima Sanctorum Corpora* ſuiſſe aſportata, & in his Corpus S. Bercharii, addiſcimus plane ex Libro Miraculorum ejuſdem Sancti. Ad Concilium apud Caſtrum, quod Anſa dicitur, ubi Sanctus Odilo Cluniacenſis Abbas cum multis aliis interſuit, deportatum ſuiſſe Corpus S. Hugonis Æduenſis Monachi, docet Anonymus ejus Vitæ Scriptor, num. 27. & 28. Sæculo V. Benedictino pag. 104. Teſtatur Glaber Rodulphus, Lib. IV. Hiſtoriæ, Capite V. ineunte Sæculo XI. *cœpiſſe in Aquitaniæ partibus ab Epiſcopis, & Abbatibus, cæteriſque Viris Sacræ Religionis devotis ex univerſa plebe coadunari Conciliorum Conventus, ad quos etiam multa delata ſunt Corpora Sanctorum, atque innumerabiles Sanctorum Apophoreta Reliquiarum.* Apophoreta vas erat, in quo Sacræ Sanctorum Reliquiæ deſerebantur, ut docet Mamotrectus ad Legendam SS. Vitalis & Agricolæ: *Apophoreta vas*, inquit, *a ferendo poma, vel aliquid aliud dictu, vel vaſa conſecrata, in quibus Beatus Ambroſius portabat Reliquias.* Quidquid ſit de ea voce, tranſiit plane in canonicam diſciplinam mos ipſe antiquus, cui inhærens Concilium Salegunſtadienſe anni MXXII. Capite inſcripto, *Quomodo initianda ſit Synodus*, mandat quidem, ut *Sella ponatur in medio, & ſuper eam Sacræ Reliquiæ.* Hinc in Rhemenſi Synodo ſub Leone Papa IX. S. Remigii Corpus ante omnium conſpectum ſuper Altari expoſitum fuit. Cæterum, pervetuſtum fuiſſe hunc ritum, & quidem Sæculo IV. ſervatum, ut Concilia coram Sanctorum Reliquiis celebrarentur, teſtem habemus S. Siricium Papam, qui in Synodali Epiſtola ad Epiſcopos Africanos ita ſcribit: *Cum in unum plurimi Fratres conveniſſemus ad S. Apoſtoli Petri Reliquias, per quem & Apoſtolatus, & Epiſcopatus in Chriſto cœpit exordium &c. Datum Romæ in Concilio Epiſcoporum octoginta ſub die viij. Idus Januarii, poſt Conſulatum Arcadii Auguſti, & Bautonis Clariſſimorum Conſulum.* Vide quæ de hoc ritu ſcripſimus nos Tomo I. Commentariorum ad Concilia Oecumenica, in Prolegomenis, Cap. XX.

XXII. Quinto, delatas fuiſſe vel olim Sacras Reliquias in Proceſſionibus Eccleſiaſticis ad avertenda varia iræ Dei flagella, antiquiſſima exempla, & veterum Scriptorum teſtimonia frequenter teſtantur. Certe quum anno milleſimo nonnulla in Cælo portenta apparuiſſent, ex communi Ragenardi Resbaccenſis Abbatis, & Ermingardis Jottrenſis Abbatiſſæ conſilio, prævio jejunio, *determinata die convenerunt Proceſſiones Resbaccenſis, & Jottrenſis Monaſterii in locum, qui ob inſignia virtutis Dei ex tunc Crux Sancti Agili meruit appellari*, delatis illo ex utroque Monaſterio Sanctorum Reliquiis, quemadmodum teſtatur Scriptor Miraculorum S. Agili Abbatis, num. 3. & 5. Ita adverſus graſſantem peſtem Corpus S. Mauri Martyris proceſſionaliter olim detulerunt Benedictini Monachi Floriacenſes, teſte Tortario in Libro Miraculorum S. Benedicti, Cap. XX. Idem remedium tanquam præſentiſſimum in eundem morbum adhibuerunt Deovenſes Monachi, S. Bercharii Reliquias in afflictis peſtilentia locis circumferentes, ex Libro Miraculorum S. Bercharii, num. 28. & Fontanellenſes S. Wlframni Corpore Rothomagum delato, ex Libro Miraculorum dicti S. Wlframni, num. 14. Similiter cum locuſtæ univerſas ſegetes corroderent, Piſcarienſes Monachi cunctos Monaſterii agros cum Capſa S. Clementis circumgirantes, imminentem ſibi famis peſtilentiam ſedabant, uti videre eſt Tomo V. Specilegii Dacheriani, Libro III. pag. 481. Idem pro obtinenda, aut coercenda pluvia remedium uſurpatum, permultis poſſet oſtendi exemplis, legique poteſt memoratus Liber Miraculorum S. Bercharii, num. 30. aliique Scriptores notati a Martene recitato ſuperius loco, num. 13. ubi etiam, ex Vita S. Præcordii apud Bollandianos die I. Februarii, docet, ad ſervandam pacem, S. Præcordii Corpus Corbeja in Ambianos fuiſſe aliquando translatum.

XXIII. Sexto denique, Epiſcopi ipſi ad excitandam Fidelium erga Sanctos locorum Tutelares devotionem, aliquando hujuſmodi Proceſſiones, cum Sacris ſcilicet Sanctorum ipſorum Reliquiis injungebant. Atque ita anno MCCXXVII. Philippus Epiſcopus Meldenſis S. Fiacrii Reliquias *in Pratis ſubtus Villam dicti S. Fiacrii deferri* juſ-

juſſit, conceſſis Indulgentiis Fidelibus eo convenientibus; ſtatuitque, ut quotannis in Feſto Sanctiſſimæ Trinitatis, Caput glorioſiſſimi Confeſſoris *ad locum memoratum proceſſionaliter deferatur*, Fidelibus ad ſolemnitatem confluentibus *quadraginta dies de injunctis pœnitentiis, peccata oblita, vota fracta, ſi ad ea redierint, offenſam patrum, & matrum ſine manuum injectione, miſericorditer relaxans*, quemadmodum legitur in Literis hac de re ejuſdem Philippi citatis ad Vitam S. Fiacrii, num. 15. Sunt hodieque in uſu hujuſmodi Proceſſiones multis in locis, in quibus deferri ſolent Sanctorum Patronorum Reliquiæ, celebriſque eſt illa, quæ Neapoli quotannis celebratur Sabbato primo menſis Maji, in qua defertur Sanguis Sancti Januarii Epiſcopi, ac Martyris, præcipui Neapolis, ejuſque Regni Patroni. Alias id genus Proceſſiones referre ſupervacaneum eſt; variæ enim Eccleſiæ ſuos uſus particulares habent longa conſuetudine, ac ſuorum Præſidum auctoritate probatos.

XXIV. Jam vero circa hujuſmodi Proceſſiones, Translationeſve ſacrarum Reliquiarum plura ſcitu hic digna adnotanda cenſemus, quæ ex antiquis veterum Scriptorum teſtimoniis, atque Eccleſiæ diſciplina etiam docet idem Martene citato Libro v. *De antiquis Monachorum ritibus*, Cap. xvi. num. 16. & ſeqq. Primo itaque, requiſita fuit ad eas celebrandas Proceſſiones Epiſcoporum, & Prælatorum licentia, ut patet ex Reinerio in Libro Miraculorum S. Gisleni, num. 2. ex Gisleberto in Libro Miraculorum S. Amandi, num. 2. ex Vita S. Humberti, num. 11. ex Hiſtoria Translationis S. Marcelli apud Bollandum die xvi. Januarii; idque ex variorum Conciliorum Decretis, ac præſertim ex Capite 51. Concilii Moguntini, quod celebratum fuit anno DCCCXIII. ubi ita ſtatuit: *Deinceps vero Corpora Sanctorum de loco ad locum nullus præſumat transferre ſine conſilio Principis, vel Epiſcoporum, & Sanctæ Synodi licentia*. Notat ad hunc Canonem Auctor Delectus Actorum Eccleſiæ univerſalis, ei ſanciendo locum dediſſe nebulonum quorundam, Sanctorum Reliquias utplurimum commentitias circumferentium uſum impium, quem carpſit S. Auguſtinus in Libro, *De Opere Monachorum*, Cap. viii. quorum nonnulli huic fraudi turpiter incubuerunt, ut S. Gregorius Magnus non ſemel conqueſtus eſt. Sed de his vide quæ diximus ſupra num. xx.

XXV. Secundo præmiſſum fuiſſe hujuſmodi Proceſſioni, Translationive Reliquiarum, jejunium, conſtat ex Fulcuino in Libro Miraculorum S. Urſmari, num. 7. & ex Libro Miraculorum Sancti Agili, itemque ex Actis aliorum Sanctorum, quæ paſſim occurrunt apud eruditos Socios Bollandianos, & Laurentium Surium, qui varias recenſent hujuſmodi Translationes Sacrarum Reliquiarum, quibus præmiſſum fuit jejunium. Forte deſumptus hic ritus eſt ex dedicatione Eccleſiæ, quæ peragi conſuevit cum ſacra Reliquiarum Proceſſione, & in qua pridie celebrari debet jejunium ab Epiſcopo dedicante, atque ab iis, qui addicti ſunt ſervitio ejuſdem Eccleſiæ juxta ritum a Romano Pontificali præſcriptum, quem nos jam late explicuimus in noſtris ad ipſum Pontificale Commentariis, ubi de Eccleſiæ dedicatione egimus, quemque religioſe obſervavimus, & in noſtræ S. Hieronymi Charitatis Eccleſiæ dedicatione, & in ſolemni Sacrarum Reliquiarum Translatione, quam infra in Appendice hujus Capitis deſcribendam ad perpetuam rei memoriam cenſuimus.

XXVI. Tertio, Sacras Reliquias in earum Proceſſione a præcipuis, & *ſenioribus Congregationis Fratribus* delatas fuiſſe, colligimus plane ex Libro Miraculorum S. Wandregeſili, Capite vii. & quidem *Sacerdotibus* ex Libro 1. Miraculorum S. Richarii, num. 12. & 13. ſuis Sacerdotalibus ornamentis indutis. Corpus vero S. Filiberti *Sacerdotum, Levitarum, ſimul ac Monachorum humeris elevatum*, & delatum dicitur in ejus Translationis hiſtoria, num. 2. Atque hic fuit ritus a nobis ſervatus in ſolemniſſima Reliquiarum ducentorum & ſupra Corporum Sanctorum Martyrum Translatione ad noſtram S. Hieronymi Charitatis Eccleſiam, quam deſcripſimus Tomo II. Commentariorum ad Partem II. Romani Pontificalis in Appendice II. ad Titulum xix. Feretrum enim, in quo aliqua ipſarum Reliquiarum quantitas repoſita fuerat, ſuſtinebant, comportabantque aperto capite quatuor noſtri Oratorii Patres e ſenioribus, qui ſacras Confeſſiones in eadem Eccleſia excipiunt, iiſdem quibus Miſſam celebrant pretioſis aureiſque Sacerdotalibus veſtibus induti. Id enim præſcribit in ſuo Concilio Provinciali Mediolanenſi iv. Sanctus Carolus, ubi agit de ſolemni Proceſſione, qua Sacræ Sanctorum Reliquiæ transferuntur, ut nempe Arca *portetur a Sacerdotibus, qui digniores ſint, & in toto Clero, & in ea Eccleſia, ad quam Translatio fit; illique viciſſim, prout Epiſcopus juſſerit, id onus ſubeant, ſacris veſtibus induti, tum capite aperto*.

XVVII. Quarto, cum ipſæ Proceſſiones ante aliquod Monaſterium, aut Eccleſiam pertranſirent, aut accederent, Sacris Sanctorum Reliquiis tam Clerici, quam Monachi certatim procedebant obviam, ejuſque diſciplinæ plurima nobis occurrunt exempla in Actis Sanctorum, ac præcipue in citato Libro Miraculorum S. Wandregili, cujus Corpus, quum una cum Reliquiis S. Ansberti in Eccleſiam Sancti Petri Quentavico vicinam anno DCCCLVIII. deferretur, *venerunt eis obviam plebes innumeræ Clericorum cum Sacris Evangeliis, Crucibuſque, ac cereis, ſeu cum reliquo apparatu Eccleſiarum; qui ad terram ſe ſe projicientes, gaudioque præ nimio flentes, exceperunt illa beatiſſima Corpora cum laudibus hymnorum; cœperuntque ante illa ire pſallendo, donec præfatam introeuntes Eccleſiam, a ſenioribus hujus Congregationis Fratribus, qui ipſa beatiſſima Sanctorum membra propriis humeris geſtabant, ſuper Altare Apoſtoli S. Petri ponerentur*. Ita cum Sancti Leodegarii Corpus Pictavos transferretur, ut in ejuſdem Vita legitur, Sæculo II. Benedictino, *per itineris loca cœperunt undique ſponte dextra lævaque concurrere ex Monaſteriis, viculis, ac villis, turbæ Monachorum, ac Clericorum per publicum cum Crucibus, accenſiſque cereis, & ſuavitatum odoribus obviam procedentes*. Vide Librum II. Miraculorum, ſeu delationem Sancti Marculſi, num. 6. & 7. & Librum Miraculorum S. Wulſramni, num. 14.

XXVIII. Quinto, cum Sacræ Reliquiæ aliqua pernoctarent in Eccleſia, nuſquam abſque tuta Monachorum pſallentium, & orantium cuſtodia dimittebantur, quod videre eſt in Libro Miraculorum S. Columbani, Cap. xi. Demorantes

tes autem aliquandiu aliquo in loco Sacras ipſas Raliquias vicinæ viſitabant Eccleſiæ, quod colligimus ex hiſtoria delationis S. Marculfi, num. 16. cujus Corpus quum in Eccleſia Sancti Joannis Peronæ aliquantis diebus ſervatum fuiſſet, *S. Furſei principalis Cleras* (Urbis) *cum Corpore ejuſdem Patroni ſui S. Furſei, multitudine comitante, affuit, ac in introitu Eccleſiæ non ſine religioſiſſimæ deliberationis conſilio pſallentes*, Veni Creator Spiritus, *& finito ſubjunxerunt hymnum*, Te Deum laudamus &c. Pari modo Monachi Montis S. Quintini, ut in citata hiſtoria num. 17. habetur, *nudis pedibus cum obſecratione Letaniæ venientes, proſtrati ſolo coram S. Marculfi feretro orationem fuderunt, ac plurimum lætati in Domino xenia noſtris ex charitatis debito, & intimæ dilectionis munificentia obtulerunt &c.*

XXIX. Sexto, recedentem Proceſſionem, ii, apud quos Sacræ Sanctorum Reliquiæ pernoctarant, ſeu aliquandiu remanſerant, Monachi, ſive Clerici ſolemniſſime proſequebantur, uti videre eſt apud Aimoinum Lib. II. *De Miraculis S. Benedicti*, Cap. xv. ubi de Proceſſione Sanctarum Reliquiarum adverſus perfidos invaſores bonorum Patriacenſis Cœnobii Floriacenſi ſubjecti, ſic habet: *Cumque iter agendo Sanctarum vectores Reliquiarum Cluniacum Cœnobium deveniſſent, inibi nocte quieverunt; in craſtinum vero cœpti itineris callem capturi a Fratribus ejuſdem Cœnobii cum magno Proceſſionis apparatu ducebantur*. Vide Librum Miraculorum S. Marculfi, num. 9. Tandem ut alia quædam Præfationi Capitis hujus adjungam, in hiſce Proceſſianibus publica ad Populum de præſenti neceſſitate Concio nonnunquam habebatur; quod colligere licet ex Libro Miraculorum Sancti Agili Abbatis Resbacenſis, & ex Translatione S. Sindulfi, & Helenæ, atque ex hiſtoria delationis S. Marculfi, num. 7. & ex Libro Miraculorum S. Wlframni, num. 14. Varii alii ritus in ipſis Proceſſionibus ſervati olim, ac juxta recentiorem diſciplinam ſervandi, explicabuntur in Commentario ad ſequentem §.

XXX. At vero nonnulla adhuc reſtant, quæ omnino in hac Præfatione adnotemus. Ac primum quidem, cum Caput præſens inſcriptum ſit, *De Proceſſione in Translatione ſacrarum Reliquiarum inſignium*, explicandum, quænam dicantur Reliquiæ inſignes, notabileſve. Et quidem, uti legitur initio Breviarii Romani, Sacra Rituum Congregatio *inſignes Reliquias declaravit eſſe Caput, Brachium, Crus, aut illam partem Corporis, in qua paſſus ſit Martyr, modo ſit integra, & non parva, & legitime ab Ordinariis approbata*. Quod Decretum ita exponit Guyetus in Heortologia Lib. 1. Cap. ix. Quæſtione II. *Notabiles cenſentur, non tantum inſigniores illæ, quas memorat præfatum Congregationis Decretum, nempe Caput, Brachium, Crus &c. item pars illa, in qua paſſus eſt Martyr; ſed etiam quæcumque alia pars, quæ vel integrum per ſe eſt ipſa Corporis membrum, licet alioqui modicum, ut digitus, coſta, &c. vel certe grandioris membri pars non modica, puta Capitis, Brachii &c. denique quæcumque pars in Corpore vivo notabilis eſt, ea itidem in demortuo cenſeri debet, & e contra. Quare vix ſunt notabiles unquam Reliquiæ illæ, quæ in parvulis orbibus incluſæ, a privatis hominibus pie omnino ac religioſe e collo geſtantur*. Pergit Auctor, aitque, pro exiguis haberi debere pulverem, ac cineres, niſi & ipſi acervum faciant. Veſtes vero, ſudaria, pannos, & quamcumque aliam Sanctorum ſupellectilem, licet forte habita molis, ſeu quantitatis ratione, in notabilium Reliquiarum ſæpe numero reponantur, quantum tamen obſervare potuit, non eſſe uſu receptum, ut earum rerum intuitu, præciſe de Sanctis, ad quos pertinent, Divinum celebrari Officium, *niſi forte ſint ipſa inſtrumenta martyrii, vel inſignis miraculi, puta Lapides S. Stephani, Craticula S. Laurentii, Sudaria, & Semicinctia S. Pauli, & ſimilia, quæ omnino pro notabilibus, & vero etiam pro inſignibus haberi debent*.

XXXI. Alterum eſt, ut in ſolemni Proceſſione Sacræ Reliquiæ inſignes transferantur, requiri omnino, ut ſint approbatæ, ſive uſu, & continua jam inde a priſcis temporibus traditione, ut in iis Sanctis, qui cum aliquo io loco obierint, eorum Corpora integra, aut maxima pars ibidem depoſita, in Tumulis, aut in Capſis deinceps ſervata fuere; ſive legitimis inſtrumentis, Epiſcopi videlicet, & aliorum, ad quos ſpectat, ut fit in aſportatione, receptione, translatione, reconditione, & quavis alia Oſſium, aut quorumque Sacrorum Pignorum attrectatione, ut inter alios docet idem Guyetus locó citato. Qui etiam ſequenti Quæſtione III. ſcite admonet, cavendum, ne Reliquiæ ullæ ad venerationem publice exponantur, transferanturve, adeoque multo amplius ne de iis Divinum celebretur Officium, quin prius vindicatæ, ac legitimo teſtimonio probatæ fuerint. Et quidem ſi de novo inventæ ſunt, ipſius Romani Pontificis Maximi auctoritate approbari debere, ſtatuit Concilium Generale IV. Lateranenſe anni MCCXV. Can. LXII. relato in Capite, *Cum de eo, De Reliquiis, & veneratione Sanctorum*. Quæ tamen approbatio non ſic accipienda eſt, ut ad Summum Pontificem pertineat declarare, quod tales Reliquiæ talis ſint Sancti; ſed quod Sanctus ille, cujus eſſe aſſeruntur, vere Sanctus ſit, quod decernere ſolius eſſe Romani Pontificis, jam Alexandri Papæ III. Conſtitutione definitum fuerat, occaſione hominis cujuſdam, quem licet in ebrietate occiſum, quidam nihilominus quaſi Sanctum venerabantur. Quo pertinet item exemplum illud, quod refert Optatus Milevitanus Libro 1. adverſus Parmenianum, Lucillæ cujuſdam potentis, ac factioſæ feminæ a Cæciliano Carthaginenſi Archidiacono repræhenſæ, quod os hominis mortui, & ſi Martyris, nondum tamen vindicati, ante Euchariſtiæ ſumtionem ori admoveret, cultuque etiam ſuperſtitioſo afficeret; itemque celebris hiſtoria, quam narrat Severus Sulpitius in Vita S. Martini Capite VIII. de tumulo latronis cujuſdam, quem quaſi Martyris, vulgi errore in honore habitum ipſe S. Martinus detecta fraude abſtulit. Ex quibus videas, quam opportune cautum ſit, ne Reliquiæ novæ, ſeu ullius Sancti, niſi quem probe conſtet, vindicatum, ſeu canonizatum fuiſſe, palam ad venerationem exponantur. Quæ autem legitima ſit Sanctorum Canonizatio, ac ejus origo, abunde jam explicuimus in Commentariis ad Cæremoniale S. R. E. ab Auguſtino Patritio concinnatum, & a Marcello Corcyrenſi Archiepiſcopo publici juris factum, Tomo 1. Tit. VI.

XXXII. Quod ſi Reliquiæ inventæ de novo

ejus

ejus fuerint, qui jam pridem Sanctorum Catalogo adſcriptus habeatur, poterunt illæ quidem exponi, transferrique ſolemni Proceſſione, abſque nova Romani Pontificis auctoritate, non tamen niſi prius eas recognoſcente, & approbante Epiſcopo, ex Decreto Concilii Tridentini, Seſſione xxv. *De invocatione veneratione, & Reliquiis Sanctorum &c.* ubi inter alia ſtatuit, *nec novas Reliquias recipiendas, niſi eodem recognoſcente, & approbante Epiſcopo, quod ſimulatque de iis aliquid compertum habuerit, adhibitis in Conſilium Theologis, & aliis piis Viris, ea faciat, quæ veritati, & pietati conſentanea judicaverit. Quod ſi aliquis dubius, aut difficilis abuſus ſit extirpandus, vel omnino aliqua de iis rebus gravior quæſtio incidat, Epiſcopus, antequam controverſiam dirimat, Metropolitani & Comprovincialium Epiſcoporum in Concilio Provinciali ſententiam expectet, ita tamen, ut nihil, inconſulto Sanctiſſimo Romano Pontifice, novum, aut in Eccleſia hactenus inuſitatum decernatur.* Certe ſi veterem Eccleſiæ diſciplinam ſpectemus, qualiter in primis auctoritate Primatis Epiſcopi, ſubtiliſſimaque inquiſitione adhibita, quibus cultus Sanctorum Martyrum exhibendus eſſet, diligentiſſime tractaretur, etiam ſæviente perſecutionis tempeſtate, docet S. Auguſtinus in Breviario Collationum diei III. Cap. XIII. de Actis Martyrum delatis ad Menſurium Epiſcopum Carthaginenſem temporibus Diocletiani Imperatoris. Sed & ab eodem Auguſtino in Libro, *De Opere Monachorum*, Cap. XXVIII. notati ſunt pariter circulatores quidam Monachi qui quæſtus cauſa Reliquias nonnullas diſtraherent, quas Martyrum eſſe prædicabant.

XXXIII. Hujuſmodi abuſibus jam varia remedia antiqui Patres, ac Synodi conati ſunt adhibere. Quam accurate, eodem ferme tempore, quo claruit Auguſtinus, providerint Epiſcopi Africani, ut non niſi certis, & exploratis Sanctorum Reliquiis Memoriæ conſecrarentur, neve inanibus ſuperſtitionibus, & revelationibus plebs ignara deciperetur, docet Canon XIV. Concilii V. Carthaginenſis habiti anno CCCXCVIII. Rurſus nequa fraus in ipſis Reliquiis irreperet, in variis Conciliis, ac præſertim in Cæſarauguſtano II. anni DXCII. Can. II. ſtatutum fuit, ut ſacroſanctæ Reliquiæ, quæ inventæ eſſent in Eccleſiis hæreticorum, aut aliquam falſitatis ſuſpicionem afferrent, *Pontificibus præſentatæ igne probentur*. Varia id genus exempla occurrunt frequenter in Eccleſiaſtica Hiſtoria, & in Vitis Sanctorum, quæ non opus eſt hic recenſere. Quanta inſuper cura fuerit Romanorum Pontificum, nequid de his, quod inexploratum eſſet, admitteretur, celebre exemplum habemus in S. Gregorio Magno Papa I. Lib. III. Epiſtola XXX. Indictione XII. ubi quoſdam Monachos Græcos carpit, qui Romæ nocturno ſilentio juxta Eccleſiam S. Pauli, Corpora mortuorum in campo jacentia effodiebant, atque eorum oſſa recondebant, ſervantes ſibi dum recederent, in Græciam tanquam Sanctorum Reliquias portaturi. Longo etiam poſt S. Gregorium tempore extiterunt varii nebulones, impoſtoreſque, Reliquiarum nundinatores, qualis inter alios fuit nebulo quidam omnium nequiſſimus, cujus hiſtoriam ex Glabro Cluniacenſi Monacho, Lib. IV. Capite II. refert Baronius ad annum MXXVI. ubi etiam ſcite notat citans Apoſtolum in Epiſtola II. ad Corinthios, Cap. XI. & in Epiſtola II. ad Timotheum, Cap. VI. fuiſſe quidem & Apoſtolorum temporibus falſos Fratres, & illos plures numero, qui quæſtum pietatem putarent.

XXXIV. Rurſus, cum inter ſacras Reliquias computari ſoleant Sanctorum ſcripta proprio eorum charactere exarata, ſæpe jam & illud contigit, ut ipſum Sanctorum characterem perfidi homines falſificarent, literaſque eiſdem tribuerent, quas illi nunquam ſcripſere. Hujuſmodi plane eſt Epiſtola illa, quam, ut putabat, ad deprimendum Presbyteros Oratorii S. Hieronymi Charitatis, confinxit hoc noſtro Sæculo Jacobus Laderchius, falſoque ſuppoſuit S. Philippo Nerio, quamque in gratiam ejus Dominicus Urſaya ſuæ rudi, indigeſtæque moli, farraginique Diſceptationum Eccleſiaſticarum, importune, inepte, perperamque inſeruit, Tomo III. Parte II. Diſceptatione III. pag. 299. poſtquam ſcilicet præcedenti pagina Declarationem deſcripſit, quam noſter P. Joannes Marangonus a Laderchio, ejuſque aſſeclis deceptus, atque ad tollendam vexationem, ad Librum ſuum fecit, cui Titulus, *Vita del Servo di Dio il P. Buonſignore Cacciaguerra &c.* Romæ MDCCXII. quamque deinde, re melius perpenſa, ampliſſimis verbis, perſpicuiſque retractavit in Libro, quem inſcripſit, *Acta S. Victorini*, in Ratione Operis pag. XV. Porro Laderchius multis imponere conatus eſt, Epiſtolam ipſam ab Urſaya deſcriptam, miſſam Romam ad ſuos fuiſſe tanquam pretioſam Reliquiam a Patribus Oblatis Mediolanenſibus, qui tamen, ut etiam alias ſcripſi, rite, legitimeque de ea re interrogati ab Archiepiſcopo ſuo, ac S. R. E. Cardinale Cajetano Stampa, iterum, iterumque conteſtati ſunt, numquam prædictam Epiſtolam apud ipſos fuiſſe, nullamque prorſus ejuſdem memoriam in Domus ſuæ Tabolariis, Sacrarumque Reliquiarum indicibus inveniſſe. Extant apud nos memorati Cardinalis Stampæ, Patrumque Oblatorum literæ, quas opportunius in alio noſtro Opere deſcribemus, quod eſt de origine, progreſſu, ac ſtatu Oratorii S. Hieronymi Charitatis, ac de Viris illuſtribus, qui in eo claruerunt. Mirum autem videri non debet, ſi ſe noſtris adverſum Laderchius oſtenderit, cum idem non veritus ſit impia audacia Venerabiles Dei Servos carpere, nempe S. R. E. Cardinalem Thomaſium, atque Romanum ipſum Pontificem Maximum Innocentium XI. quorum primum Janſeniſtam dixit, alterum vero a Janſeniſtis hallucinatum, uti videre eſt apud Auctorem Defenſionis Cardinalis Thomaſii, ejuſque Operum, & in Libro, quem ipſe Laderchius Venetiis edidit anno MDCCXXXIV. tituloque inſignivit, *I congreſſi d'oggidì*, pag. 64. & 65.

XXXV. Tanta autem fuit Laderchii inſcitia in ea confingenda Epiſtola, ut vel ipſa ſuam facile, aperteque falſitatem prodat. Supponit impoſtor, rogatum a Bavariæ Duce S. Carolum, ut duos e ſuis Presbyteris Bavariam mitteret, ſcripſiſſe ad Philippum, ut illos Romæ procuraret, eoſque a Philippo inventos, promiſiſſe ei quidem, ſe Bavariam profecturos, poſtea vero minime promiſſis ſtetiſſe, eamque ob cauſam querenti, ac Philippum objurganti, reſpondiſſe Philippum, Sacerdotes, qui Bavariam ire ſpoponderant, eſſe Capellanos Caritatis, cum quibus nullam ſe habere communicationem ait. Atque hac Capellanorum denominatione putabat

Laderchius, ejuſque aſſeclæ noſtros Patres Oratorii S. Hieronymi Charitatis deprimere; cum alias ipſi Capellani, quorum meminit pſeudophilippus in ea Epiſtola, potuerint eſſe Sacerdotes exteri, qui quotidie ad ſatisfaciendum Miſſarum oneribus, in noſtra Eccleſia celebrant. Cæterum, cum data dicatur Epiſtola ipſa anno MDLXXXI. eoque anno, ſicut & duobus ſequentibus, Philippus in noſtra Domo Charitatis adhuc maneret, ibidem cibum, ſomnumque caperet, Sacrum faceret, Confeſſiones exciperet, Sermones ad Fratres haberet, aliaque ageret pietatis opera, & mirabilia patraret, neſcio plane, ut recte affirmare potuerit, ſe nullam tunc temporis cum noſtris communicationem habuiſſe. Forte putavit Laderchius, fuiſſe tunc omnes noſtri Oratorii S. Hieronymi Charitatis Presbyteros dira excommunicatione perculſos, ſicut & cenſuit noſtrum Perſianum Roſam una cum Philippo Sodalitii Sanctiſſimæ Trinitatis Fundatorem, ejuſque directorem, & a Confeſſionibus, latinæ linguæ ignarum fuiſſe? Quid quod in ea Epiſtola pſeudophilippus cognomento *Nerio*, ſe ſubſcribit, cum alias in cæteris literis ſuis verus Philippus ſe ſemper *Neri* ſuſcripſerit? Quid quod obſervato a Viris peritis Epiſtolæ charactere, conſtanter iidem affirmarint nobis, eum non eſſe characterem Philippi? Quid quod, ut alia multa de falſitate, impoſturaque ejuſdem Epiſtoſtolæ omittam, cujus alibi longam confutationem ſuſcepi, ille modus loquendi alienus eſt prorſus a modeſtia, & humilitate Philippi, & ab ejus inſigni amore, quo, & dum apud noſtros manſit, & dum præcepto adactus Pontificio ad Vallicellam perrexit, quoad vixit, & poſtquam migravit in Cælum, Domum noſtram, & Oratorium proſequutus eſt? Atque hæc quidem amore veritatis dixi, nam alias ea Capellanorum denominatio minime injurioſa eſt, uti vel iis notum eſt, qui aliquam habent Sacrorum Canonum, Eccleſiaſticæque veteris, atque novæ etiam Diſciplinæ notitiam.

XXXVI. Sed ut ad ea redeamus, quæ ad Rubricam, materiamque præſentis hujus Capitis ſpectant, operæ tandem pretium duxi ad calcem hujus noſtræ Præfationis ad ipſum Caput deſcribere, quæ Sanctus Carolus in ſuo Mediolanenſi IV. Provinciali Concilio, Parte I. Conſtitutionum de Translatione Sacrarum Reliquiarum ſtatuit, ut nimirum inde ritus deſumi poſſit in ipſis Tranſlationibus peragendis ſervandus. Sic autem ait.

Sacras porro Reliquias de uno ad alium locum transferri ne liceat ſine juſta, ac legitima cauſa, & facultate ſcriptis ab Epiſcopo permiſſa.

Sicut Sacrarum Reliquiarum translationis memoriam feſta ſolemnive celebritate fieri, religioſe jam fere ab initio uſque naſcentis Eccleſiæ conſuetudine inſtitutum, perpetua Eccleſiæ conſuetudine ſancte retentum eſt, ita ſi quando Sanctorum Corpora, membrave, aut Sacras Reliquias Epiſcopi judicio inſignes transferri contigerit, vel ab uno Oppido, Urbeve ad aliam Eccleſiam, id ritu ſolemni, religioſoque cultu præſtari oportet.

Itaque hæc decernimus.

Primum, aliquot ante diebus, ſi opus fuerit, aut certe omnino pridie illius diei, quo Sacræ Reliquiæ transferendæ ſunt, ab Epiſcopo, aliove, ubi adhiberi poteſt, Eccleſiaſtica dignitate prædito, cui nominatim is id muneris dederit, accurate, diligenterque recognoſcantur, teſtibus aliis Sacerdotibus gravioribus adhibitis.

Quæ recognitio fiat, ut ſupra, diligenter conquiſito omni monumentorum genere.

Recognitæ ubi ſunt, ordine componantur, tum in Arca duabus ſaltem, ac diverſis clavibus, quarum altera ab Epiſcopo, aut ab eo, quam ipſe maluerit, aſſerventur, incluſæque ſigno Epiſcopali obſignentur.

Dies Translationis tum in loco, unde transferuntur, tum etiam quibus locis tranſeundum eſt, per Parochos, Epiſcopi juſſu, Dominico die, vel feſto proxime præcedenti annuncietur.

Idemque illis locis jubeatur coli, mane ſaltem, ut dies feſtus.

Significetur etiam proximis ante diebus frequenti ſono Campanarum illius Eccleſiæ, ad quam Translatio facienda eſt.

Pridie vero Translationis, veſpere ſignificatio celebritatis detur ſolemni Campanarum omnium utriuſque loci ſono.

Eo die jejunium a Clero Eccleſiæ, ad quam transferendæ ſunt, ſervetur; noctuque item Arca cum Sacris Reliquiis, ſi commode poteſt, ſuper Altari Eccleſiæ, unde transferendæ ſunt; ſi vero non poteſt, alio decenti loco collocata, & adhibitis præterea ad earum venerationem ſex ſaltem luminibus, ab eodem Clero, & aliis item Eccleſiaſticis Hominibus, quibus Epiſcopus id juſſerit, Vigiliæ fiant; ſtatoque tempore Nocturna itidem rite de Sanctis decantentur, quorum Reliquiæ transferuntur.

Mane quo die transferuntur, Proceſſio ſolemnis, Pſalmis, Hymnis, & Canticis, omnique prece agatur, ad Eccleſiam, in quam Translatio fit; ubi iterum illis recognitis, de eorum Vita, deque Hiſtoria Sanctarum Reliquiarum olim eo loco reconditarum, de cauſis item Translationis ab Epiſcopo, vel ab alio ejus juſſu Sermo apposite habeatur, niſi commodius cenſuerit Epiſcopus poſtea habendum inter Miſſarum Solemnia. Deinde adhibita primum illis thurificatione, Clero, & Populo oſtendantur, ab illoque iiſdem debitus cultus, & veneratio tribuatur.

Transferantur autem incluſæ in Arca, pro earum ratione, proque ritu Eccleſiæ decenter ornata, & Umbella præterea abhibita, ut Epiſcopus cenſuerit.

Arca vero humeris portetur a Sacerdotibus, qui dignores ſint, & in toto Clero, & in ea Eccleſia, ad quam Translatio fit; illique viciſſim, prout Epiſcopus juſſerit, id onus ſubeant ſacris veſtibus induti, tum capite aperto; præeant vero duo Acoluthi ſemper thurificantes.

Clerici præterea aliquot Superpelliceo amicti, qui capite item aperto ſint, lumina deferant hinc inde congruo numero, & ordine accenſa; hæcque præter cereos, quos accenſos reliquus etiam Clerus, & Populus, laicorumque hominum Sodalitates, & cæteri earum Arcam pie proſequentes, pro ſua pietate manibus geſtarint.

Verum, ſi Epiſcopus in loco adeſt, ipſe quoque cum Sacerdotibus, qui in Cathedrali Eccleſia Sacerdotali dignitate præditi ſint, Canonicatumve Sacerdotalem habentes, digniores ſunt, humeros ſacræ Arcæ portandæ ſubjiciant; idque ſaltem paululum, tum initio, tum in fine Proceſſionis.

Cum vero Arcam non portat, eam proxime ſubſequatur, reliquo omni Clero præeunte.

Vaſculo, quod ab uno ferri poſſit, recondita

Sacræ Reliquiæ, ab Sacerdote item portentur, qui dignior eſt, cæteris etiam ſervatis, ſupra mox præſcriptis.

Ubi ad Eccleſiam ventum eſt, in qua collocandæ, recondendæve ſunt, per Epiſcopum, aut per alium Sacerdotem ejus juſſu Miſſarum Solemnia celebrentur de Sanctis, quorum Translatio facta eſt, idque ſolemni ritu, niſi horæ tarditas impediat.

Peractis Miſſarum Solemnibus, certo loco bene ſepto, & clauſo, ut ne Populus propius accedat, in Altari exponantur ✠; per illum diem ſint, accenſis ſaltem ſex luminibus, & adhibitis ad cuſtodiam duobus Sacerdotibus, vel uno ſaltem, alioque Clerico in Sacris Ordinibus conſtituto. Quorum Sacerdotum cura ſit Sacras Reliquias cuſtodire, & eorum Arcam, aut loculos, precatoriis Fidelium coronis, quæ porrigentur, religioſe tangere.

Confecto Translationis die, ſub occaſum ſolis, conſtituto loco ab Epiſcopo, vel alio, quem miſerit, cum thurificatione, Pſalmis, Hymnis, Canticis, Antiphoniſve recondantur.

Translationis tabulæ, publice a Notario confectæ, in Librum in Sacriſtia illius Eccleſiæ aſſervandum referantur; tum rei geſtæ literæ in ære, vel marmore inciſæ, in eo Reliquiarum loco ad perpetuitatem collocentur.

Corpora Sanctorum, Sacrave Membra, aut inſignes Sacræ Reliquiæ, cum aliunde e loco longe remoto transferuntur, ſi vel navigio, vel curru vehuntur, illius locus, parſve, ubi pro vectione collocantur, pie ornetur, una etiam, vel duabus, pluribuſve lampadibus accenſis.

Si ad vectionem jumentum adhibetur, decenter item ſternatur.

Quacumque illis transferendis iter ſit, per Urbes, ſive per Oppida, obviam ſolemniter procedatur; itaut Pſalmis, Hymnis, & Canticis, illas, cum Clerus univerſus ſacris veſtibus indutus religioſe excipiat, tum Populus item, luminum numero, portarum, & viarum publicarum apparatu, religioſo ornatu, piæque venerationis ſtudio, & ſpiritualis lætitiæ ſignificatione.

Dies Translationis in Urbe, Oppidove, aut ſaltem in Eccleſia, in qua collocantur, ut Epiſcopus juſſerit, anniverſario Canonicarum Horarum Officio de Sanctis celebretur, quorum Sacra Corpora, Reliquiæve, ejuſdem Epiſcopi judicio transferuntur.

Quod Officium ut ſolemniter cumulate præſtetur, id proſpiciatur, ut dies, quo celebritas Translationis agenda eſt, in Feriam certam cadat, quæ Sanctorum, quorum Reliquiæ translatæ ſunt, cultui dicari poſſit, univerſe, vel in ea ſaltem Eccleſia.

§. I.

eccleſia, & viæ, per quas transeundum eſt, quam fieri poteſt, decentius ornentur, Sacerdotes, & Miniſtri veſtibus induti albi, vel rubei coloris, prout Sancti, quorum Reliquiæ transferuntur, expoſcunt; & cum luminaribus accenſis omnes procedant, decantantes Litanias cum invocatione Sanctorum, quorum Reliquiæ deferuntur, & Hymnum, *Te Deum &c.* & Pſalmum, *Laudate Dominum de Cælis*, cum duobus ſequentibus, & alios Pſalmos, & Hymnos de Proprio, vel de Communi eorum Sanctorum, quorum Reliquiæ transferuntur.

COMMENTARIUS.

I. Quod primum ait hic noſter §. ut in translatione Sanctarum Reliquiarum, *Eccleſia, & viæ, per quas transeundum eſt, quam fieri poteſt, decentius ornentur*, intelligendum eſt quidem, ubi fiat ſolemnis translatio, non vero privata, habita ratione ad cauſam, quæ, uti dictum ſuperius fuit in Præfatione ad Capitis hujus Rubricam, eſſe multiplex poteſt. Ornanda autem eſt Eccleſia, prout videbitur illius Rectori, vel illi, cui præcipua hujuſmodi translationis cura incumbit. Viæ vero juxta pietatem, devotionemque Fidelium, quorum induſtria erit, trophæa, & inſignia Sancti illius, de quo fit translatio, exponere, necnon ſymbola eidem congruentia, uti notat ad hunc §. Barruffaldus, qui etiam, poſtquam retulit ſolemnem translationem factam Ferrariæ anno MDCCXII. Corporis B. Joannis de Tuſſignano Epiſcopi Ferrarienſis, ita deinde ſubjicit: *Occaſione hujuſmodi translationum æquum videtur, & congruum evulgare, & publici juris facere Acta mirabilia ejuſdem Sancti, cujus Corporis, vel Reliquiarum fit translatio. Hoc præſtari poterit, vel per Imagines typis impreſſas, vel per Libros ſaltem compendioſe ſcriptos, vel per eloquentes Oratorum voces, qui inter Miſſarum Solemnia Panegyricos promant de laudibus ejuſdem Sancti, aut in ipſa die translationis, aut per Triduum, ſeu per Octavarium, juxta vires illorum, quorum impenſis actio iſta ſolemnis habetur. Nec deerit huic ſolemnitati præſentia, & interventus Principis illius Civitatis, & multo magis Epiſcopi, & Magiſtratuum, totiuſque Cleri loci illius, ut hoc pacto cultus erga Deum, & Sanctum illum magis, ac magis augeatur, ad quem finem celebrari ſolent hujuſmodi translationes. Quæ, ſi ſolemniter fieri nequeant ob Miniſtrorum, ſeu aliarum rerum penuriam, laudabilius ducerem, ſi omitterentur.*

II. Ad alteram quod attinet noſtri §. partem, nihil plane in ea dicitur, quod ſervatum non fuerit in antiquis Reliquiarum Sanctorum translationibus a Majoribus noſtris magna cum pompa celebratis, & quidem cum ſolemni Cleri, ac Populi Proceſſione, cum cereis, thuribulis, Crucibus, Litaniis, Pſalmis, Hymnis, ac illo etiam, qui incipit, *Te Deum laudamus*, cujus idem noſter §. meminit. Conſtant hi plane ritus ex hiſtoria inventionis, translationiſque Reliquiarum S. Celſi Confeſſoris factæ ab Egberto Trevirorum Archiepiſcopo, ac deſcriptæ a Theodorico Monacho, qui claruit anno MV. apud

Su-

Surium die XXIII. Februarii, ubi ſic inquit: *Proceſſionem inſtituit cum Crucibus, cereis, thuribulis, omnique Eccleſiaſtico apparatu, & lacrymis infuſus ad B. Eucharii Ædem acceſſit, commendanſque ſe, votumque ſuum Beatiſſimis Confeſſoribus, tremebundus adiit locum, toto interim Collegio altiſſimis vocibus Deum collaudante, in quo S. Celſi Reliquiæ aſſervabantur. Ibi prius fuſis ad Deum precibus, Sarcophagum, ablato ſigillo, juſſit aperiri. Eo aperto, tanti miri odoris vis, & copia erupit, ut omnes illic præſentes in Paradiſi delitiis ſe verſari exiſtimarent. Porro autem Egbertus Epiſcopus e Sarcophago reverenter extulit oſſa candida, poſuitque ea in munda ſindone, cantans cum omni Clero,* Exultabunt Sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis. *Id enim illi loco erat congruentiſſimum. Quis vero pro dignitate explicare queat, quos illic lacrymarum imbres ab oculis præſentium expreſſerit lætitia ſpiritualis, quando etiam ipſe Pontifex a lacrymis abſtinere non potuit. Audiebantur autem etiam commixtim vulgi voces hoc ſolum crebro iterantes,* Kyrie eleiſon, *&,* Gloria tibi Domine. *Deinde impoſitis in Arcam ſacris Reliquiis, a Viris piis Arca in Ædem S. Eucharii ſumma reverentia importata eſt. Ubi autem ad Monaſterium illud ventum eſt, ipſe Reverendiſſimus Præſul Egbertus alta voce inchoavit Canticum,* Te Deum laudamus, *cæteris ad finem uſque cum illo id proſequentibus. Simul autem ardebant lampades, Campanæ crepitabant, e thuribulis incenſorum aromatum fundebantur ardores, & ſuffitus, ut nulli eſſet ambiguum, in tam jucunda Proceſſione, Angelorum pariter, atque hominum concentus ſummæ Divinitati in odorem ſuavitatis offerri.* Subdit mox etiam Theodoricus, celebraſſe poſt Proceſſionem S. Epiſcopum Miſſarum Solemnia, recitatoque Evangelio, Concionem habuiſſe ad Populum, eique expoſuiſſe, ut repertæ eſſent memoratæ Sancti Celſi Reliquiæ.

III. Ritum eſſe antiquum, ut Hymnus ipſe, *Te Deum laudamus*, in Translationibus, Proceſſionibuſve Sacrarum Reliquiarum decantaretur, ex aliorum Sanctorum Actis, atque Tranſlationibus addiſcimus, & ex illa inter alias Sancti Germani Epiſcopi Pariſienſis facta Pariſios non ſine ſolemni Proceſſione, & ingentibus miraculis, quam ex antiquis monumentis recenſet Gretſerus, Lib. I. *De Sacris Proceſſionibus*, Cap. XII. his verbis: *Clerici magna cum voce Deum laudantes, ſingultu interdum quatiente pſallebant. Populi autem nunc præ immenſo gaudio lacrymas fundentes, nunc vero præ cordis jubilo exultantes, innumeras Deo gratias referebant. Nec uberior mæſtitiæ fletus in tranſmigratione, quam lætitiæ extitit in reverſione. Prælatus itaque Antiſtes* (erat hic Ebroinus) *aliique ad hoc delecti Sacerdotes, nobileſque Viri ſanctiſſimum ejus Corpus propriis humeris viciſſim geſtantes, reliquis omnibus ante & poſt Feretrum cum laudibus, & Hymnis tripudiantibus, bajulantiumque veſtes attingere feſtinantibus, ad propriam deportaverunt Eccleſiam; cumque ad primam Monaſterii portam perveniſſent, cœperunt Hymnum,* Te Deum laudamus, te Dominum confitemur, *Cælo reſonante, ante ipſum decantare.* Sic ille; dictum vero fuiſſe aliquando non modo Canticum, *Te Deum laudamus*, verum etiam Hymnum, *Veni Creator Spiritus*, a Choro concinente, dum Epiſcopus, facta Proceſſione ad Eccleſiam, ubi Sacræ Reliquiæ aſſervari deberent, novæ thecæ cum literis, & teſtimoniis illas imponeret, addiſcimus ex Tranſlatione S. Bertiliæ Virginis facta anno Chriſti MCCXXVIII. apud Bollandum die III. Januarii: *Demum omnia fideliter colligens, & pannis ſericis circumligans, & involvens, omni Choro,* Te Deum laudamus, *&,* Veni Creator Spiritus, *concinente, in vaſe novo, quod ad hoc ſpecialiter præparatum fuerat, inclufit, faciens illud per quemdam aurifabrum ſubtiliter, & firmiter ſigillari, intromittens literas ſuas proprio ſigillo munitas, in quibus tota rei ſeries continetur, & nomina Prælatorum, qui cum eo affuerunt, ſubnotantur.*

IV. Una cum Hymnis, & Canticis, Pſalmos præſertim cantari conſueviſſe in iſta ſacra, ac publica Reliquiarum Translatione, multis probari poteſt exemplis, quæ paſſim occurrunt apud Surium, & Bollandianos, ſed illo præſertim, quod refert Sozomenus, Lib. V. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, Cap. XVIII. de Reliquiis S. Martyris Babylæ, quæ cum a Juliano Apoſtata ex Daphne ejectæ eſſent, quod vicinum Apollinis Oraculum mutum reddidiſſent, ſolemni Proceſſione a Chriſtianis Antiochiam illatæ fuerunt: *Chriſtiani*, inquit, *in unum congregati loculum ſcilicet quadraginta ſtadia in Urbem trahunt, ubi jam Martyr in loco, qui ab eo nomen accepit, repoſitus jacet. Ferunt, eo tempore viros & mulieres, juvenes & virgines, ſenes & pueros, mutua ipſorum cohortatione incitatos, per totum iter Pſalmos cantaſſe. Qui quamvis ſimularent, ſe, quod labores itineris levarent, cecinisse, tamen canebant revera ardenti ſtudio, & propenſa ergo pietatem voluntate incenſi, propterea quod Imperator aliter omnino, atque ipſi, de Deo ſentiebat. Pſalmos autem ordiebantur hi, qui eos canere accurate norunt; multitudo autem ſimul voces fudit cum concentu, huncque verſum addidit,* ex Pſalmo ſcilicet XCVI. *Confundantur omnes, qui adorant ſculptilia, qui gloriantur in ſimulacris.* Meminit ejuſdem Proceſſionis Socrates, Lib. III. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, Cap. XVI. & ante ipſum S. Joannes Chryſoſtomus Oratione contra Gentiles. Porro prædictus Pſalmi verſus referebatur ad exagitandam impietatem Apoſtatæ Juliani; nam alias conſtat ex recitato Sozomeni teſtimonio, multos alios decantatos fuiſſe Pſalmos, qui utique ad Deum laudandum, & ad Servi ſui Babylæ virtutem heroicam exaltandam referebantur.

V. Conſtat & illud quoque ex Actis Sanctorum, permultis cereis, luminibuſque tranſlatas vel olim fuiſſe eorum Reliquias, & quidem, ut dictum eſt, ſolemni Proceſſione, & aliquando etiam non ſine miraculo ultro accenſis, uti contigit Reliquiis S. Benedicti in Proceſſione delatis, teſte antiquo Miraculorum ejus Auctore, Lib. III. Cap. V. num. 15. apud Bollandianos die XXI. Martii. Sed & de B. Pippino Duce, & Majore Domus Regum Auſtraſiæ Nivellæ in Brabantia, qui obiit anno DCXLVI. in Commentario prævio ad ejus Vitam §. V. num. 51. apud eoſdem Bollandianos die XXI. Februarii, inter alia habetur, cereos per XXX. M. P. vento minime fuiſſe extinctos, dum illius Sacræ Reliquiæ transferrentur: *Cum veneranda ejus oſſa de tumulo, ubi dudum repoſita erant, levarentur, ut*

ad Civitatem Nivellenſem, locum videlicet ejus reverentiæ competentiorem transferrentur, cum copioſis id actum cereis, ſicut decuit, ardentibus. Cumque de Landis uſque Nivellam Populus fidelis per tantum terræ ſpatium venerandas Reliquias cum luminaribus proſequeretur, & aura eſſet multum ventoſa, ne unus quidem cereorum vi extinctus ventorum eſſe perhibetur, quouſque perventum eſt ad locum optatum. Similia id genus miracula, atque exempla, quibus ducemur, cereos permultos accenſos a Clero, ac Populo geſtatos fuiſſe in ſolemni Translatione, Proceſſioneve Sacrarum Reliquiarum, occurrunt frequenter in Eccleſiaſtica Hiſtoria, & in SS. Vitis.

VI. Occurſum præterea antiquitus cum ſolemni pariter Proceſſione Sacris Reliquiis, cum transferrentur, certum quoque eſt, atque exploratum. De Reliquiis S. Liborii Cenomanenſis Epiſcopi hæc in ejus Actis leguntur apud Surium die XXIII. Julii: *Contigit, ut ad Civitatem Carnotenſem ſatis amplam, & populoſam devenirent. Cujus Urbis Epiſcopus Bernuinus nomine jam tunc ætate ſimul, & moribus valde maturus, collectis ex more Presbyteris, eo tempore Synodum in Urbe celebrabat. Cui cum nuntiatum eſſet, qualiter, & quo ordine aſſumptum Cenomanis Corpus præfati Confeſſoris ei jam Urbi appropinquaret, ſtatim cum omni illo Sacro Sacerdotum Collegio, totaque Clero ſuo, & Populo, proceſſit in ejus occurſum, atque cum Hymnis, & Canticis ſpiritualibus illud devotiſſime extra Urbem longe progreſſus excepit; juſſitque, ut deferretur per viam, quæ ducit extra muros Civitatis ad Oratorium, in quo S. Caranni Membra requieſcunt. Cumque catervatim ſequente grandi multitudine ad memoratum locum duceretur, ſonantibus ſignis per totam Urbem, & Populo excelſa ad Deum voce proclamante, ut tantam ſibi gratam eſſe devotionem Dominus declararet, multa ibidem per Liborium fieri ſigna conceſſit.* Atque hic obſerva alium ritum, qui hodieque ſervatur, ut nempe Campanæ Eccleſiarum, per quas tranſit ſacra Reliquiarum Proceſſio, ſonu feſtivo pulſentur. Qui quidem ritus non modo variis antiquis exemplis probatur, verum etiam in variis Synodis, Ritualibuſque fuit præſcriptus.

VII. Rurſus, quum eædem S. Liborii Reliquiæ Paderbonæ appropinquarent, ut citata ſuperius Acta teſtantur, *Clerus omnis cum univerſis Eccleſiaſtici cultus ornamentis proceſſit obviam, ſequente Populo, qui de longinquis venerat, vel ex eodem Oppido, & vicinis locis illuc ad audienda Miſſarum Solemnia in tanta feſtivitate fuerat congregatus. Cumque ſibi non parvo ab Oppido intervallo uterque Populus ſequentium videlicet Venerabile Corpus, atque excipientium obviaſſet, hi qui occurrerunt, ter cuncti ſimul ſolo proſtrati, ſumma illud cum veneratione ſuſceperunt. Cumque Clerus in Hymnis, & Confeſſionibus Deum benediceret, & ſpiritualium Carminum melodiam Sanctarum laudi propriam concineret, Populus vero,* Kyrie eleiſon, *ingeminaret, cum ineffabili jubilo, erectis ad Deum mentibus ſingulorum, nihil ejus laude dulcius videbatur; ita ut in hujus Vitæ exilio ſimilitudinem quamdam beatitudinis, quæ in Patria eſt, & ſperatur, prægustaſſe viderentur, de qua dicitur:* Beati qui habitant in Domo tua, Domine; in ſæcula ſæculorum laudabunt te. *Quem illis tantum divinæ laudis amorem ejus meritis credimus inſpiratum, in cujus tunc exequiarum honorem fuerant congregati; quoniam & ipſius ſola in Cœlis beatitudo, vita, & gloria, non niſi laus Dei eſt, in cujus charitate perfecta ad tantum ipſe ſanctitatis culmen aſcendit.* Tum vero ſic Acta ipſa concludunt: *Itaque cum ſenſim magis ac magis in altam ſublatæ Populi voces attollerentur, etiam circumquaque gaudentium, pſallentium, Deo gratias agentium, & jubilantium illi in voce exultationis per totam viciniam ſonitus intonaret, cum tali honore ſacratiſſimum Corpus in Eccleſiam delatum, & in loco, in quo hactenus requieſcit, collocatum eſt.*

VIII. Varios ritus ex recitato huc uſque teſtimonio addiſcimus, ac illum præſertim, quod in prædicta Translatione *Clerus omnis cum univerſis Eccleſiaſtici cultus ornamentis proceſſit,* ſacris ſcilicet indutus veſtibus; id quod etiam nos docent variæ antiquæ id genus Translationes; etenim quod Clerus aliquando Stolis, & Albis indutus interfuerit Sacrarum Reliquiarum Translationi, teſtantur quidem Acta S. Marcelli Papæ, Lib. II. Cap. II. apud Bollandum die XVI. Januarii. Quidquid ſit de antiquo ritu, præſcribit quidem noſter §. *ut Sacerdotes, & Miniſtri veſtibus induti albi, vel rubei coloris, prout Sancti, quorum Reliquiæ transferuntur, expoſcunt, & cum luminaribus accenſis omnes procedunt &c.* Quod ait de veſtibus albi, rubeique coloris adhibendis a Sacerdotibus, & Miniſtris, puto equidem ad eos referri, qui Feretrum Sacrarum Reliquiarum geſtant, & ad precipuum Celebrantem, ejuſque laterales Miniſtros, qui cum Pluvialibus ſolent in iſta Proceſſione incedere; nam alias reliquus Clerus cum Superpelliceo, quod eſt Eccleſiaſticum Clericorum indumentum, procedit. Quod vero ait de colore albo, vel rubeo, hi plane ſunt duo colores, qui adhiberi poſſunt in Proceſſione, & Translatione alicujus ſacræ Reliquiæ; ſi enim Reliquia alicujus Martyris ſit, rubeus, ſi vero aliorum Sanctorum, quicumque ii ſint, albus color adhiberi debet.

A P P E N D I X

In qua ſolemnis Reliquiarum ducentorum & ſupra Corporum SS. Martyrum translatio ad Eccleſiam S. Hieronymi Charitatis, earumque depoſitio in Ara maxima ejuſdem Eccleſiæ deſcribitur, jam alias edita a nobis Tomo II. Commentariorum in Partem alteram Romani Pontificalis pag. 326. & ſeq.

QUum non omnes habeant ad manus noſtrum Opus Commentariorum in Romanum Pontificale, ubi ſolemnem translationem Sacrarum Reliquiarum deſcripſimus loco citato, operæ pretium duxi, ipſam in hac Appendice referre. Ergo, quum viginti fere ab

hinc

hinc annis, xviii. Kal. Aprilis anni mdccxxxvii. duabus horis poſt mediam noctem, repentino, acerboque incendio arderent, ac ruerent ædes, in quibus Summi Pontificis, ejuſque Cardinalis Vicarii auctoritate, ducentorum & eo amplius Sanctorum Martyrum oſſa, conſueta vitrea vaſcula, eorum ſanguine aſperſa, atque aliæ id genus exuviæ, e variis Sacris Urbis Cœmeteriis erutæ, Chriſtianis pro Sedis Apoſtolicæ in Sanctos Martyres obſequio diſtribuendæ ſervabantur, non ſine Dei conſilio contigit, ut earum Cuſtodibus Marco Antonio Buldetho Canonico S. Mariæ trans Tyberim, & P. Joanne Marangono noſtri Oratorii S. Hieronymi Charitatis Presbytero in ſumma temporis illius anguſtia ab ædibus ipſis abeuntibus, ſacer ipſe, ac pretioſus Sanctorum Martyrum theſaurus, conflagratis jam ædibus, ac pene deletis, ſub earum ruina jaceret. Quum autem non pauci cujuſvis generis homines, ut fieri ſolet, reſtinguendo igni, ſervandiſque ab incendio aliorum domibus præſto fuerint, eædemque præſtantiſſimæ Sanctorum Reliquiæ expoſitæ undique veluti projectæ viderentur, e re ſua putarunt Cuſtodes diligentiſſimi, ut cæteris rebus ſuis neglectis, nulla interpoſita mora, quibus potuerunt rationibus, ac ſolicitudinibus, oſſa ipſa, vitreas ampullas ac cineres colligerent, & ab igne, qui adhuc ſerpebat, utcumque ſervarent.

Jam vero cum ex Cuſtodibus alter, nimirum P. Joannes Marangonus plures annos fuerit ex Presbyteris noſtri Oratorii S. Hieronymi Charitatis, unaque cum primo Cuſtode Buldetho habitaret (qui tandem, eo vita functo, & factus Marangonus unicus Cuſtos ad noſtrum Oratorium reverſus, in eo obiit die v. Februarii anni mdccliii.) cum Cardinali Vicario egit, ad Oratorium noſtrum, quæ colligi potuerunt, Sanctorum Martyrum oſſa, ampullas vitreas, Cineres deferri, ibique in Capſis obſignandis decenter deponi. Ergo Oſſibus ſemiuſtis Areæ duæ magnæ impletæ, ad noſtras ædes delatæ, ſigniſque Cardinalis Vicarii conſignatæ, ibidem juxta primum S. Philippi Nerii Oratorium depoſita ſunt. Plauſtra vero undecim Sacrorum Cinerum, qui pulveri, arenæ, aliiſque ruinarum, atque incendiorum reliquiis immixti erant, ad S. Hieronymi Eccleſiam perlata ſunt, atque ſeorſum in ſepulchro, quod eſt prope Templi portam maximam, & juxta Sacellum S. Petro Apoſtolo dicatum, quidquid id fuit, ſitum eſt.

Nondum ſeſquiannus exierat, cum Joannes Antonius Guadagnius S.R.E. Cardinalis, & Clementis XII. Pontificis Maximi, cujus ſororis filius eſt, in Urbe Vicarius pretioſiſſimam hanc ſupellectilem donare conſtituit prædictæ S. Hieronymi Charitatis Eccleſiæ. Nam cum fama ſit, eam ædem iv. Chriſti Sæculo S. Paulæ Matronæ Romanæ habitationem fuiſſe, & hinc S. Hieronymum blaſphemi in SS. Martyrum Reliquias Vigilantii hæretici oppugnatorem, ſanctorumque Cœmeteriorum cultorem, quibuslibet Dominicis, & feſtis diebus ad ea ventitaſſe, ac in eadem etiam æde aliquando habitaſſe, non pauci Scriptores teſtentur, voluit Eminentiſſimus Cardinalis Vicarius, ut SS. Martyrum hujuſmodi ſpolia donerentur, ubi eorum eximius Cultor, ac propugnator inhabitavit. At teſtatus eſt idem præſtantiſſimus Cardinalis Vicarius ſuis litteris, ſigillo ſuo munitis, ſanctum hunc theſaurum eo etiam conſilio Eccleſiæ S. Hieronymi Charitatis donaſſe, quod jam inde a ducentis, & eo amplius annis in eadem Domo S. Philippus Nerius triginta tres annos commoratus, ubi Congregationem Oratorii inſtituit, Sanctorum & ipſe Martyrum cultor egregius, ad eorum veneranda Cœmeteria frequenter pergere, ibidemque pernoctare conſueverit.

Quocirca Illuſtris Archiconfraternitas, quæ Domui S. Hieronymi Charitatis præeſt, de collato ſibi tam pretioſarum Reliquiarum theſauro gaudens, auctoritate Georgii Spinulæ S.R.E. Cardinalis ampliſſimi, qui ejuſdem Archiconfraternitatis, ac Domus, & Patrum, Oratoriique S. Hieronymi Charitatis Patronus erat, locum eiſdem pro dignitate, ac rerum ſanctitate decrevit; pompaque ſolemni hæc veteris Chriſtiani, atque invicti animi ſpolia publice efferenda, ac ducenda exiſtimavit. Itaque primum ad ea collocanda excavatus eſt locus ſub Ara maxima, quæ ad Rentios olim, nunc ad Strozios Principes Viros, eorumque hæredes pertinet. Locus autem factus eſt longus, latus, atque profundus, quantum alta, longa, & lata eſt menſa omnis ejuſdem Aræ principis; qua occaſione & ipſa menſa liguſtico, aliiſque ſelectiſſimis marmoribus, æreiſque itidem auratis cælaturis optimo artificio ornata eſt. Tum ad res magnifice, ac ſplendide per triumphum in ſolemni Proceſſione efferendas, extructa eſt lignea moles aureis, ſericeiſque ornamentis egregie ex omni vel minima parte ornata; in cujus vertice labarum, coronæ, palmæ, aliæque veteris Chriſtiani roboris ſignificationes erant appoſitæ; ejuſque rationis, & figuræ moles ipſa lignea erat, ut quatuor eandem commode, ac decentiſſime efferre, ac portare ſuper humeris poſſent.

His apprime, eleganterque conſtitutis, pompæ pro dignitate ducendæ ſtatuta eſt dies poſt Idus Septembris. Idibus autem locus perpetuo ſervandis Sanctorum noſtrorum oſſibus, & Urna, quæ cum non minima ipſorum Sacrorum Oſſium parte in ſolemni Proceſſione efferenda erat, me admonente, luſtrali Aqua, ſtatiſque in Pontificali Romano precibus per Beroardum Pizzellam Epiſcopum Conſtantienſem, ac Sacroſanctæ Baſilicæ Vaticanæ Canonicum ante meridiem initiata eſt. Poſt Veſperas venit ad noſtram Sancti Hieronymi Charitatis Domum Antonius Maria Pallavicinus Archiepiſcopus Neupactenſis Ordinis S. Spiritus Generalis Præceptor, & Magiſter, dictæque Domus Charitatis Prælatus, cui Cardinalis Vicarius Sacrorum Oſſium ſub Ara maxima ponendorum, obſignandorumque auctoritatem contulerat. Affuere & Joannes Maria Benſonius Patritius Venetus, ac Foſſæclodiæ Epiſcopus, iidemque diligentiſſimi Cuſtodes ſuperius memorati Marcus Antonius Buldethus, & noſter P. Joannes Marangonus.

Hi, quod non facile, & commode omnia tum ob quantitatem, tum ob ponderis gravitatem efferri publice poſſent, actis quibuſdam precibus, Pſalmoſque interea noſtris Patribus Oratorii Charitatis recitantibus, eorum partem maximam e Cubiculo ſuperiori, quod olim habitatio triginta tres annos fuit S. Philippi Nerii, in quo ſervabantur, in Templum rem comportantibus Patribus tranſtulerunt, & ſub Ara maxima obductis ſignis collocarunt; quæque ſuperfuerunt Reliquiæ ſolemni pompa poſtero die pu-

blice

blice ducendæ, in Capſula poſitæ ſunt holoſerico, atque aureo ornamento pie, eleganterque contecta, quamque conſuetis impreſſam ſignis, ex proximo Sacello, quod, uti dictum eſt, per XXXIII. annos S. Philippi cubiculum fuit, paulo poſt Joſephus Benettinus ſenior ex Patribus, Superpelliceo, ac Stola pretioſa rubei coloris indutus, Pſalmos, & preces, dum iidem Patres ardentes cereos ferentes canerent, in Oratorium ſericeis, aureiſque conſuetis ornamentis auctum detulit, & ſuper Altare locavit.

Acta ſunt hæc ante occaſum ſolis; inclinata vero jam die, inceptæ ſunt ibidem ſacræ Vigiliæ, ac preces. Ab Officio, quod vocant *Sanctorum plurimorum Martyrum*, orditum eſt, recitatæque ſunt a Patribus Matutinæ Horæ; quoniam quod ſpectat ad Hymnum, *Te Deum laudamus*, & Laudes, cantu, quem vocant Gregorianum, perſolutæ fuerunt. Inde autem ex Patribus duo, quibus ſingulis duabus horis duo alii ſufficiebantur, adfuerunt Superpelliceo induti, qui tum Pſalmorum recitatione, tum tacita oratione perpetuo tota nocte Vigilias celebrarunt, orationibus ante ipſas Sacras Reliquias, coram quibus varii cerei ardebant, inſtantes uſque ad vigeſimam ſecundam ſequentis diei horam, quo tempore ſic ducta quidem eſt ſolemnis pompa, atque ſacra Proceſſio.

Procedebant primum Apparitores nobiliſſimæ Archiconfraternitatis S. Hieronymi Charitatis longa veſte cærulea indutis cum conſuetis baculis; hinc bini, circiter quinquaginta noſtri Oratorii Fratres cum candelis ardentibus, quorum poſtremus cum conſueto pallio, & bireto erat P. Bernardus Gentilis Septempedanus, ſive Sancti Severini in Piceno Patritius, is, qui ex Patribus eidem Oratorio ab annis duodecim præfectus fuerat. Tum Crux argentea Eccleſiæ Sancti Hieronimi Charitatis, quam geſtabat Frater noſtri Oratorii laicus Superpelliceo indutus cum hinc inde duobus Clericis, qui Superpelliceis pariter induti duo candelabra argentea geſtabant cum cereis accenſis. Crucem ſequebatur Familia Archiconfraternitatis, pecuniarum nimirum exactores, rationum, & actorum Magiſtri, Sollicitatores, Cauſidici, Medici, Carcerum Cappellani, aliique cum candelis ardentibus, quos item cum ardentibus intorticiis ſequebantur triginta circiter Illuſtriſſimi Deputati Charitatis, qui tacita oratione, ac precibus, gravi, & venerando inceſſu, mirum quantum ſignificabant, quam in puellas, viduas, pupillos, peccatrices ad Deum converſas, carceribus detentos, alioſque hujuſmodi generis pauperes, exercent pietatem, non a ſola humanæ fraternitatis conſideratione proficiſci, ſed vere Chriſtianam eſſe, atque ab eo uno proficiſci, qui ſpiritualis pietatis officia in primis coli, in iiſque Sanctorum Martyrum cultum optimum eſſe decrevit.

Charitatis Deputatos, ut moris eſt in noſtris Proceſſionibus Eccleſiaſticis, conſequebatur Clerus cum conſuetis Superpelliceis, atque intorticiis ardentibus. Omnium primi erant Clerici Collegii Anglorum. Cum enim eidem Collegio cum Oratorio noſtro S. Hieronymi Charitatis vicinitas ſit, conſuetudo, & magnus uſus, voluerunt Patres Societatis Jeſu, qui illud adminiſtrant, Alumnos omnes in ſolemnem noſtram Proceſſionem venire, Sanctiſque Martyribus honorem per eos impertiri. Anglos Clericos proſequebantur Presbyteri multi Sæculares una cum noſtris Patribus, bini tamen, & illi quidem a dextris, qui Gregoriano cantu Hymnum, *Sanctorum meritis inclyta gaudia &c.* canentes viciſſim cum muſicis, a quibus ſequebantur, omnia laudibus ſummi Dei, Sanctorumque Martyrum referta eſſe, contendebant. Tum ſex Illuſtriſſimi Præſules Sodalitii Charitatis, & tandem Carolus Albertus Guidobonus Cavalchinus tunc Philippenſium Archiepiſcopus, nunc S. R. E. Cardinalis, qui in medio Diaconi, & Subdiaconi, Pontificiis inſignibus Mitra, & Pluviali aureo ornatus, poſtquam triplici ductu Sanctorum Martyrum Reliquias Feretro incluſas honoravit, pompam veluti Sacerdotii jure, atque auctoritate ducturus videbatur.

Sacrum Feretrum humeris ſuſtinebant, comportabantque aperto capite quatuor noſtri Oratorii Patres, e ſenioribus, qui Sacras Confeſſiones in eadem Eccleſia excipiunt, iiſdem, quibus Miſſa celebratur, pretioſis, aureiſque Sacerdotalibus veſtibus induti, ſuique ego unus ex illis. Quatuor item Epiſcopi Pontificiis itidem aurea Mitra, ac Pluviali veſtiti ad molis angulos procedebant, qui, dum extremam, ac pendentem ſericei ornamenti partem ferebant, manibus rem totam veluti ſuſtentare videbantur. Hi erant Nicolaus Xaverius Sancta-Maria Epiſcopus Cyrenenſis, Bernardus Pizzella Epiſcopus Conſtantienſis, Ludovicus Antonius Cremonus Valdina Epiſcopus Hermopolitanus, & Joſephus Maria Benſonius Epiſcopus Foſſæclodiæ. Erant etiam duodecim ex eodem Anglorum Collegio Alumni Superpelliceis ornati cum ardentibus intorticiis, qui, dum gravitate non juvenili, animique devotione Sanctorum Martyrum pietatis, ac ſanctitatis cultores eſſe contendebant, eorum venerandarum exuviarum, ſtipatores ſe eſſe quoque ſignificabant.

Cum purpurea veſte ſequebatur Feretrum Sacrum Eminentiſſimus S. R. E. Cardinalis Georgius Spinula Sodalitii Charitatis Patronus Rocchetto, & Cappa indutus, ſtipatuſque Helvetiorum cohorte ex Prætorianis Pontificiis militibus, quorum uſus non ſolum fuit in ſubmovendo hinc inde frequentiſſimo Populo, ſed ornamenti etiam, & dignitatis. Cardinalis autem Spinula, quem ſequebantur triginta circiter Illuſtriſſimi Præſules, qui Romanam Curiam, atque Aulam adminiſtrant, quique omnes ardentibus intorticiis ſolemnem pompam exornabant, conſueta animi ſui pietate, ordinis dignitate, atque Patroni auctoritate, ſolemni pompæ præſuiſſe eſt viſus, manu etiam & ipſe tunc intorticium accenſum geſtans.

Ornatæ erant viæ, ſplendebantque feneſtræ aulæis, ſericeiſque ornamentis, multuſque, ac frequens cum eſſet Populus, ſonantibus noſtræ, vicinarumque Eccleſiarum Campanis feſtivo ſonitu, ducta eſt ſolemnis pompa a noſtro Oratorio S. Hieronymi Charitatis, quod quidem eſt ad anticam portam Domus. Poſt S. Catharinæ Templum aliquantolum deflectendo, per viam Juliam itum eſt ad Fontem, quem *Maſcharonem* vocant; tum perreximus Forum Farneſianum, unde per quatuor ejus angulos recta venimus ad noſtram S. Hieronymi Templum, quod ſericeis damaſcenis aureiſque ad conſuetum Romanum ingenium ornamentis eleganter nitebat, muſicorumque, & organorum concentu perſonabat.

bat. Capſula ſuper Ara maxima depoſita, appoſitum eſt thus, Sanctiſque Reliquiis per memoratum ſuperius Archiepiſcopum Philippenſem Albertum Guidobonum Cavalchinum oblatum eſt. Ipſo autem præcinente, ſuaviſſimis ſymphoniacis concentibus, cantatus eſt Hymnus, *Te Deum laudamus*, & hinc ab eodem Archiepiſcopo Oratio communis plurimorum Martyrum recitata eſt; tandemque ipſe cum cæteris Epiſcopis, & Adminiſtris receſſit.

Verum Religioſiſſimus Cardinalis Spinula Archiconfraternitatis Patronus cum Archiepiſcopo Neupactenſi Antonio Maria Pallavicino, aliiſque Præſulibus ad Altare acceſſit, captamque e menſa Capſulam depoſuit in pulvinari, quod prope excavatum adornatum locum erat. Signa, quæ die ſuperiori obducta fuerant, reſignari juſſit, locumque aperiri, & ibidem noſtri Joannis Marangoni, atque Hippoliti Ferretti ſacrarum Cæremoniarum Magiſtri adjutricibus manibus, quæ in ſolemni Proceſſione ductæ fuerant, Sanctorum Martyrum exuvias cum reliquis Oſſibus, ac Cineribus ſuperiori die poſitis collocavit. Tum marmorea tabula cooperto loco, in quatuor angulorum ferreis lamellis liquatum eſt plumbum, obductumque eſt ſignum, quod ad Pallavicinum Neupactenſem Archiepiſcopum pertinebat.

Quamquam autem quotidiana ſit in noſtra Eccleſia S. Hieronymi Charitatis plenaria peccatorum Indulgentia, nihilominus ad augendam in Sanctorum Martyrum Oſſa, ac Cineres devotionem, & cultum, ſanctæ memoriæ Clemens Papa XII. Pontifex Maximus iis, qui in ſolemnem Proceſſionem irent, plenariam itidem quarumcunque ſtatutarum pœnarum remiſſionem indulſit. Cæterum ad totius hujus ſolemnis cæremoniæ memoriam conſpectiſſimo Templi S. Hieronymi loco Epigraphe vel tunc temporis parata fuit, quæ tamen in aliam mutata eſt, quæ etiam novam ipſius Templi in novam formam redacti dedicationem contineret, extatque a latere januæ, quæ ad Sacrarium, quod vulgo Sacriſtiam appellant, ducit, eſtque hujuſmodi.

TEMPLUM HOC CLARISSIMUM OLIM S. PAULÆ MATRONÆ ROM.
DOMICILIUM. S. HIERONYMI ECCLESIÆ DOCTORIS MAXIMI HO
SPITIUM. AC DIUTURNUM S. PHILIPPI NERII DIVERSORIUM
UNA CUM ARA MAXIMA IN HONOREM S. DOCTORIS EIUSDEM
ERECTA (SUB QUA PRÆTER SS: PRIMITIVI ET VITALIS)
RELIQUIAS EIUS TABULA INCLUSAS. ALIORUM PLUSQUAM
DUCENTORUM ITIDEM MARTYRUM CORPORA REQUIESCUNT
ILLMUS ET RMUS D. CAROLUS ALBERTUS GUIDOBONUS
CAVALCHINI ARCHIEPPUS PHILIPPENSIS RITU SOLENNI
CONSECRAVIT III. KAL. OCTOBRIS ANNI MDCCXXXVIII.
HUJUS VERO CONSECRATIONIS ANNIVERSARIUM FESTUM CELE
BRARI IN POSTERUM STATUIT. DOMINICA TERTIA CUJUSLIBET
MENSIS SEPTEMBRIS. QUA DIE XPI FIDELIBUS ILLUD DEVOTE
VISITANTIBUS PRÆTER PLENARIAM QUOTIDIANAM. ALIASQUE
PLURIMAS SUMMORUM PONTIFICUM BENEFICENTIA ATTRIBUTAS
INDULGENTIAS. ALIAM XL. DIERUM IN FORMA ECCLESIÆ
CONSUETA PERPETUO DURATURAM CONCESSIT
ARCHICONFRATERNITAS CHARITATIS
NE REI MEMORIA EXCIDERET MONUMENTUM PONI CURAVIT.

Porro monumentum novæ hujus conſecrationis, noſtræ ſcilicet Eccleſiæ a Fantino Rentio in aliam formam redactæ datum a laudato Carolo Alberto Guidobono Cavalchini tunc Archiepiſcopo Philippenſi nunc S. R. E. Cardinali eſt hujuſmodi: *Anno Domini* MDCCXXXVIII. *die xxviij. menſis Septembris Dominica xxviij. poſt Pentecoſten, Ego Carolus Albertus Guidobonus Cavalchini Archiepiſcopus Philippenſis conſecravi Eccleſiam, & Altare hoc in honorem S. Hieronymi Presbyteri Confeſſoris, & Eccleſiæ Doctoris, & Reliquias SS. Vitalis, & Primitivi Martyrum (quorum Corpora in uno, eodemque in Cæmeterio Saturnini Via Salaria clauſo, tabula marmorea eorum nominibus inſculptis, ac vaſe vitreo ſanguine reſperſo, obſignata comperta fuerunt) in eo incluſi, & ſingulis Chriſtifidelibus, hodie unum annum, & in die anniverſaria conſecrationis hujuſmodi, quam ex tunc in Dominicam tertiam poſt Kalendas Septembris perpetuo tranſtuli, ipſam viſitantibus quadraginta dies de vera Indulgentia in forma Eccleſiæ conſueta conceſſi.*

Quod tandem jam olim, & Ara maxima anno MCCCCXCII. & Eccleſia ipſa MCCCCCVIII. rite fuerint conſecratæ, conſtat plane ex antiquis literis in charta pergamena ſcriptis, quæ extant in Archivo noſtræ Domus, Tomo v. cui Titulus, *Chieſa*, ubi quod Altaris conſecrationem ſpectat ſic legitur: *MCCCCXCII. die 26. Septembris Ego Leonardus Epiſcopus Sidonienſis conſecravi Altare hoc in honorem S. Hieronymi, & Reliquias de Capite S. Andreæ, & de coſta S. Laurentii, & Oſſa plurimorum Martyrum in eo incluſi; ſingulis Chriſtifidelibus hodie unum annum, & in die anniverſario conſecrationis hujuſmodi ipſum viſitantibus* XL. *dies de vera Indulgentia in forma Eccleſiæ conſueta concedens.* Quod vero Eccleſiæ, ac Altaris etiam conſecrationem attinet, in alio chartula ita habetur: *Anno MCCCCCVIII. Ego Jacobus Epiſcopus Marſicanus conſecravi Eccleſiam, & Altare hoc in honorem S. Hieronymi, & Reliquias de Capite S. Andreæ, & de coſta S. Laurentii, & Oſſa plurimorum Martyrum in eo incluſi, ſingulis Chriſtifidelibus hodie unum annum, & in die anniverſario conſecrationis hujuſmodi ipſam viſitantibus quadraginta dies de vera Indulgentia in forma Eccleſiæ conſueta concedens.* Cæterum, tum Sacrarum Reliquiarum Tranſlatio, tum nova Eccleſiæ conſecratio a Cavalchino celebrata, utraque plane facta fuit ſolemni pompa, & magnificentia admirabili, curante noſtro P. Agapito Zuccheri Carbonienſi, qui tunc erat, Eccleſiæ, Sacrariique Præfectus, Viro diligentiſſimo, ac decoris noſtræ Domus S. Hieronymi Charitatis apprime ſtudioſo.

DE

DE EXORCIZANDIS OBSESSIS A DÆMONIO

TITULUS X.

I. EXorcizare, ex quo verbo dicti ſunt Exorciſmus, & Exorciſta, docente S. Auguſtino in Libro, *De Vita beata*, Diſputatione ſecundæ diei, nihil aliud eſt, quam per Divina ſpiritum immundum abjurando expellere. Exorciſmus autem ex S. Iſidoro, Lib. II. *De Eccleſiaſticis Officiis*, Capite xx. *eſt ſermo increpationis contra immundum ſpiritum in energumenis, ſive catechumenis factus, per quem ab illis diaboli nequiſſima virtus, & inveterata malitia, vel excurſio violenta fugatur.* Exorciſtæ tandem, ut inquit Stephanus Eduenſis Epiſcopus, *De Sacramento Altaris*, Capite III. *ſic vocati ſunt a poteſtate adjurandi, quia in Fide Sanctiſſimæ Trinitatis, dæmones expellunt de corporibus obſeſſis*, Cæterum, ut vis hujus vocis exorcizare, atque ejus licitus uſus facile intelligatur, operæ pretium duco de adjuratione hic primum quædam deſcribere, quæ poſt Silveſtrum in Summa, verbo, *Adjuratio*, & alios, adnotavit eruditiſſimus Paulus Maria Cardi in celebri Commentario ad hunc Titulum Ritualis Romani, *De exorcizandis obſeſſis a dæmonio*, num. 2. & ſeqq.

II. Adjuratio itaque, ut colligitur ex Sancto Thoma II. II. Quæſtione xc. Articulo I. eſt ſub divini Nominis obteſtatione, vel invocatione, quempiam urgere ad aliquid faciendum, vel ab aliquo deſiſtendum. Per hæc verba, *ſub Divini Nominis invocatione*, intelligitur ſive implicita, ſive expreſſa invocatio. Hæc ſecunda eſt, cum apertiſſime Nomen Divinum uſurpatur; prima vero cum interponuntur Sancti, Sanctorumque merita, vel res aliquæ ſacræ. Porro duplex eſt adjuratio, alia ſolemnis, quæ fit ex forma ab Eccleſia inſtituta, & a Miniſtris ad id conſecratis, de qua potiſſimum hic loquemur; alia privata, quæ a quibuslibet privatis hominibus exerceri poteſt. Similiter duplex eſt adjurandi modus ex eodem Angelico Doctore loco citato, Articulo II. *Unus per modum deprecationis, vel inductionis, ob reverentiam alicujus Sacri, alius per modum compulſionis*. Exempla primi modi habemus in Epiſtola S. Pauli ad Romanos, Cap. XII. Verſu I. *Obſecro vos per miſericordiam Dei, ut exhibeatis corpora veſtra hoſtiam ſanctam &c.* & in uſu Eccleſiæ, quæ in Litaniis, & Orationibus conteſtatur Deum, ut per merita Chriſti, & Sanctorum ad poſtulata concedenda moveatur. Exemplum ſecundi modi habemus apud eundem Apoſtolum in Epiſtola II. ad Timotheum, Cap. x. Verſu I. *Per adventum ipſius*, nempe Chriſti, *& Regnum ejus, prædica verbum &c.* Modus deprecativus adhiberi poteſt erga ſibi ſubditos, & non ſubditos, dæmonibus exceptis; modus vero imperativus, ſeu compulſionis, adhiberi, niſi erga ſibi ſubditos, nequit.

III. Quovis modo fiat adjuratio, tres a Doctoribus requiruntur conditiones, ſicut in juramento, ut licita ſit. Prima eſt veritas, quæ neceſſaria eſt ex parte rei conteſtatæ, hoc eſt, per veram rem ſacram, non falſam; tum ex parte adjurantis, ut ſcilicet procedat ex vero animo adjurandi; tum ex parte cauſæ motivæ ad adjurationem, ne videlicet adjuratio fiat cauſa ficta, & falſa. Secunda conditio, eſt juſtitia, ut nempe res poſtulata juſta ſit, & honeſta. Tertia tandem, eſt judicium, ut ſcilicet adjuratio debita conſideratione fiat. His conditionibus poſitis, licitum eſt adjurare primo Deum; quod conſtat tum ex uſu Eccleſiæ, tum ex Sacris Literis, in quibus legitur, Moyſen, & alios adjuraſſe Deum propter ſemetipſum, propter Abraham, & alios Juſtos. Hæc tamen adjuratio potius obſecratio eſt dicenda. Secundo, licet adjurare Angelos Sanctos, necnon Beatos Homines, ſed ſolum tamen propter Deum, modo ſcilicet deprecativo, ut Eccleſiæ conſuetudo eſt, quæ petit a Deipara, ut per Filium ſuum, ejuſve Nativitatem, aut Mortem, vel boni aliquid nobis impetret, vel ſua interceſſione mali quidpiam avertat, aut impediat.

IV. Rurſus adjurari etiam dæmones poſſunt, non tamen deprecativo modo, quia, ut inquit S. Thomas II. II. Quæſtione xc. Articulo II. ille modus adjurandi *videtur ad quandam benevolentiam, vel amicitiam pertinere, qua non licet ad dæmones uti*. Quod antea docuerat Sanctus Auguſtinus Lib. x. *De Civitate Dei*, Capite XXII. ſic inquiens: *Vera pietate homines aeream poteſtatem inimicam, contrariamque pietati exorcizando ejiciunt, non placando*. Idque fundatur in illo Apoſtoli dicto Epiſtolæ I. ad Corinthios, Cap. x. v. 20. *Nolo enim vos ſocios fieri dæmoniorum*. Solum itaque adjurari dæmones licite poſſunt modo imperativo, qui eſt per compulſionem, ut proſequitur S. Thomas, ſcilicet *per virtutem Divini Nominis tanquam inimicos repellere, ne nobis noceant ſpiritualiter, vel corporaliter ſecundam poteſtatem divinam datam a Chriſto*, ſecundum illud Lucæ, *Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſupra ſerpentes, & ſcorpiones, & ſupra omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit*. Advertit autem ibidem S. Doctor, non eſſe licitum dæmones adjurare etiam imperativo modo, ſive per compulſionem *ad aliquid ab eis addiſcendum, vel etiam ad aliquid per eos obtinendum, quia hoc pertineret ad aliquam ſocietatem cum ipſis habendam, niſi forte ex ſpeciali inſtinctu, vel revelatione Divina aliqui Sancti ad aliquos effectus, dæmonum operatione utantur*. Unde ſcite circa hoc ſcripſerat Origenes Homilia XVI. in Numeros: *Non vult Deus auditores nos fieri, & diſcipulos dæmonum; neque vult, ut, ſiquid volumus diſcere, diſcamus a dæmonibus; melius eſt enim ignorare, quam a dæmonibus diſcere*.

V. Poteſt demum irrationalis creatura adjurari, juxta regulam tamen, quam idem Angelicus Doctor tradit loco laudato, Articulo III. his verbis: *Adjuratio, qua quis utitur ad irrationalem creaturam, poteſt intelligi dupliciter; uno modo, ut adjuratio referatur ad ipſam irrationalem creaturam ſecundum ſe; & ſic vanum eſſet irrationalem creaturam adjurare. Alio*

vi-

modo, ut referatur ad eum, a quo irrationalis creatura agitur, & movetur, & ſic dupliciter adjuratur irrationalis creatura. Uno quidem modo per modum deprecationis ad Deum directæ, quod pertinet ad eos, qui divina invocatione miracula faciunt. Alio modo per modum compulſionis, quæ referatur ad diabolum, qui in nocumentum noſtrum utitur irrationabilibus creaturis, & talis eſt modus in Eccleſiæ Exorciſmis, per quos dæmonum poteſtas excluditur ab irrationabilibus creaturis. Sed de hujuſmodi Exorciſmis fuſe jam nos diximus ſupra in Commentario ad Titulum VIII., *De Benedictionibus*, Capite II. quod inſcriptum eſt, *Ordo ad faciendam Aquam benedictam*.

VI. Quod noſtram rem ſpectat, ex antiquiſſimo plane Eccleſiæ ritu, exorcizantur, adjuranturque obſeſſi a dæmonio; non illi ſcilicet, qui exterius tantum a dæmonio vexantur, cum multi Sancti homines externam diaboli vexationem ſint paſſi, nec tamen obſeſſi dicendi ſint; ſed omnes illi, qui a dæmonio interius poſſidentur, variiſque nominibus in ſacra Scriptura, & Conciliis appellantur, ut ſcite notat memoratus Cardi citato loco, num. XVIII. Vocantur autem hujuſmodi a dæmonio obſeſſi, I. *Dæmoniaci* prout ſunt conſtituti ſub dæmonis poteſtate. II. *Arreptitii*, quatenus a dæmone arrepti ſunt. III. *Pythonici*, ſeu *Pythones*, quando in corpore malum ſpiritum habent divinantem. IV. *Lunatici*, quatenus dumtaxat in punctis, vel creſcentis, vel decreſcentis Lunæ divexantur. V. *Vexati*, propter tormenta, quibus a dæmone afficiuntur. VI. *Maleficiati*, *Fatturati*, *Maliati*, quando a dæmonio per maleficia, cooperantibus maleficiis, ſunt, obſeſſi. VII. *Faſcinati*, quando vexati ad aliquid cogi videntur. VIII. *habentes infirmitatis ſpiritum*, ob varias infirmitates a dæmone cauſatas. IX. & quidem frequentius nuncupantur Græco vocabulo *Energumeni*, quia interius laborant per vexationem dæmonis interius obſidentis, & animam laborare facientis; procedit enim illud vocabulum ab *ergon*, quod eſt labor, & *mene*, quod eſt defectus, ut ait S. Bonaventura in Secundum Sententiarum, Diſputatione VIII. Parte II. Articulo II. Quæſtione VI. & S. Thomas Parte III. Queſtione LXXI. Articulo II. ad I. ubi diſerte docet, *Energumenos dici quaſi interius laborantes, ex intrinſeca diaboli operatione*.

VII. Dari autem homines a dæmonio obſeſſos, certiſſimum eſt ex Sacra Scriptura, tum in Veteri, tum in Novo Teſtamento. In Veteri quidem, nam Saul a malo ſpiritu, nempe dæmone fuit vere obſeſſus, ut communis fert Patrum, & Interpretum ſententia. In Novo autem multa extant hujuſmodi obſeſſorum a dæmonio exempla; tum vero præſertim Matthæi Capite VIII. verſu XXVIII. *Occurrerunt ei duo habentes dæmonia de monumentis exeuntes, ſævi nimis &c.* Et verſu XXXI. *Dæmones autem rogabant eum, dicentes: Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum*. Item Cap. IX. verſu XXXII. legitur, Chriſto oblatum fuiſſe *hominem mutum dæmonium habentem*. Et Cap. XVII. verſu XIV. & XVII. *Acceſſit ad eum homo genibus provolutus ante eum, dicens: Domine miſerere filio meo, quia lunaticus eſt, & male patitur; nam ſæpe cadit in ignem, & crebro in aquam*. Et paulo poſt: *Et increpavit illum Jeſus, & exiit ab eo dæmonium, & curatus eſt puer ex illa hora*. Præteres Marci Cap. I. verſu XXIII. dicitur, *quod erat in Synagoga eorum homo in ſpiritu immundo*, a quo eum Chriſtus liberavit. Et ibidem verſu XXXII. *Afferebant ad eum omnes male habentes, & dæmonia habentes*. Lucæ quoque Cap. XI. verſu XIV. *Erat Jeſus ejiciens dæmonium, & illud erat mutum*. Et Actorum Cap. XVI. dicitur, mulierem habuiſſe ſpiritum pythonem, quem S. Paulus ab illa ejecit. Et ut alia loca omittam, Cap. XIX. verſu XIII. aſſeritur, plures fuiſſe, qui habebant ſpiritus malos.

VIII. Jam non deſunt increduli, qui tantum admittunt obſeſſos illos, de quibus in Scripturis Sanctis fit mentio. Verum ſi credunt, tempore Chriſti, & Apoſtolorum hos extitiſſe, fateri etiam debent & illos, qui ſequioribus ſæculis extiterunt. Ut enim ex Divinis Oraculis habetur, data fuit a Chriſto Domino ampla poteſtas Apoſtolis, atque Diſcipulis, & eorum ſucceſſoribus ejiciendi dæmones ab humanis corporibus. Sic enim legitur Matthæi Cap. X. verſu I. *Et convocatis duodecim Diſcipulis ſuis, dedit illis poteſtatem ſpirituum immundorum, ut ejicerent eos &c.* Datam fuiſſe hanc poteſtatem, ut futuris temporibus argumento eſſet ad probandam Chriſtianæ Fidei veritatem, conſtat ex Evangelio Marci, Cap. ultimo, verſu XVII. *Signa autem eos, qui crediderint, hæc ſequentur, in Nomine meo dæmonia ejicient*. Præſcriptum quoque fuiſſe a Chriſto Domino jejunium, atque orationem ad expellendos dæmones ab obſeſſis, perſpicue liquet ex Evangelio Matthæi, Cap. XVII. verſu XIV. ubi Chriſtus ipſe ſic inquit: *Hoc autem genus dæmoniorum non ejicitur, niſi in Oratione, & jejunio*. Quæ ſane omnia inter alios Sanctos, qui energumenos exorcizarunt, eoſque a dæmonio liberarunt, complexus eſt S. Antonius Abbas, referente in ejus Vita S. Athanaſio, his verbis: *Precibus enim, jejuniis, fideque in Domino, illico ipſi cadunt*, dæmones nempe. Ex quibus apertiſſime conſtat, etiam longe poſt Chriſtum, Apoſtoloſque, dæmones humana corpora invaſiſſe. Id quod exemplis quoque recentioribus probari poſſet, cum non paucos noſtro hoc Sæculo vere energumenos noverimus, tametſi multos fictitios, ac præſertim feminas.

IX. Quomodo autem poſſit dæmon obſidere homines, poſtquam Chriſtus per ſuam paſſionem, & mortem ipſum diabolum vicit, juxta illud Joannis Cap. XII. *Nunc judicium eſt Mundi, nunc princeps hujus Mundi ejicietur foras*, explicat S. Thomas in III. Sententiarum Diſtinctione XIX. Quæſtione I. Artic. II. his verbis: *Dicendum quod poteſtas dæmonis in duobus conſiſtit, ſcilicet in impugnando, & detinendo devictos. Ex eo autem quod quis impugnatur, nondum ſervus factus eſt, ſed ex eo quod victus eſt*, ut patet 2. Petri 2. *devicerat autem diabolus totum humanum genus in primis parentibus, & eis dominabatur, dum eos ad hoc ſecundum ſuum votum deduxerat, ut nullus Paradiſi januam introiret; devincit autem unumquemque ſingulariter, dum eum ad peccatum inclinat, quia qui facit peccatum, ſervus eſt peccati. Poteſtatem igitur diaboli, qua victos detinet, Chriſtus per Paſſionem ex toto amovit, quantum ad ſufficientiam, licet non quantum ad efficientiam, niſi in illis, qui vim Paſſionis ſuſcipiunt per Fidem, Charitatem, & Sacramenta, & per hoc dicitur dominium diaboli evacuaſſe. Sed poteſtatem, qua* im-

impugnat, non ex tota evacuavit, ſed debilitavit, dum ipſum hoſtem vicit, & hominibus auxilia multa ad reſiſtendum tribuit, ſicut Sacramenta, gratiam abundantiorem, & alia hujuſmodi. Hoe poſterius optime explieatum invenitur apud S. Gregorium Nyſſenum Oratione in diem Nativitatis Chriſti, ubi ſic inter alia inquit: *Quemadmodum eum ſerpentes interficiuntur, non continuo reliquas partes una eum eapite mori videmus, ſed eum interierit eaput, illæ tamen adhue vitam retinent, nec vitali privantur motu; ſic aecidit in draconis interitu. Etenim ingens eum eſſet admodum fera, quippe quæ ſingulis hominum ætatibus excreverat, qui multiplex ejus eaput, idest vim illam malorum inventricem multa in ſe eapita continentem ſuſtulit, cæterarum ipſius partium tractus neglexit, ut interfectæ feræ motum poſteris ad exercitationis oeeaſiones relinqueret*. Hinc ſtat optime, quod Chriſtus per ſuam Paſſionem homines a poteſtate diaboli liberaverit, & quod etiam nunc eos vexet, atque obſideat, eum dæmonis poteſtas eirca impugnationem non in totum evacuata fuerit, ſed tantum debilitata, ut idem memoratus Cardi notavit eitato loco, num. XXI.

X. Quare hac impugnandi facultate dire utitur ad homines vexandos, maxime vero obſeſſos, tam eirca corpus, quam eirea animam, ubi ſcilieet ita Deus permiſerit, ut Sancti Patres paſſim teſtantur, inter quos S. Auguſtinus Lib. II. Contra adverſarium Legis Cap. XII. ſic ait: *Videte ſane, quod probare voluerit, humanorum corporum vitia, non ad Deum auctorem, ſed potius ad diabolum pertinere, quia Dominus ait in Evangelio de muliere, quam ſanam feeit, quod eam ſatanas alligaverat deeem & octo annos, propter quod erat ineurva, nec ſe erigere poterat; quaſi ſatanas cum habeat ſemper cupiditatem noccndi, noeere euiquam poſſit, niſi ab Omnipotente aeeeperit poteſtatem. Nam quid aliud non ſolum in Libro Tobiæ, ſed magis in Evangelio declaratum eſt, ubi ſpiritus immundi nee in poreos irent, niſi hoe ipſis benignus ille Salvator petentibus, quos eerte in abyſſum poſſet relegare, eoneederet; rem neceſſariam docere nos volens, ut ſeilicet noverimus, multo minus, eos poſſe ſua poteſtate noeere hominibus, qui nee pecoribus qualibuſcumque potuerunt*. Quod idem etiam docet de magis, ac maleficis, Lib. III. *De Trinitate*, Capite VII. ſic inquiens: *Unde intelligi datur, nec ipſos quidem tranſgreſſores angelos, & aereas poteſtates in imam iſtam caliginem, tamquam in ſui generis carcerem, ob illius ſublimis ætereæ puritatis habitationem detruſas, per quas magieæ artes poſſunt valere aliquid, niſi data deſuper poteſtate*.

XI. Si quis hic roget, quare Deus permittat angelos malos, ſive dæmones ſuam in homines, licet ad menſuram, malignitatem exereere, dicam ſane, id omnino latere, certumque unum illud eſſe, nunquam Deum id permittere, niſi juſtiſſime; ut recte docet S. Auguſtinus in Libro XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XVIII. his verbis: *Firmiſſime credendum eſt, Omnipotentem Deum omnia poſſe facere, quæ voluerit, ſive vindieando, ſive præſtando, nec dæmones aliquid operari ſecundum naturæ ſuæ potentiam, quia & ipſa Angelica creatura eſt, licet proprio ſit vitio maligna, niſi quod ille permiſerit, cujus judicia oeculta ſunt multa, injuſta nulla*. Et Lib. II. Contra adverſarium Legis, Cap. XII. *Hanc autem poteſtatem Deus bonus occulta nobis juſtitia dare poteſt, injuſte non poteſt*. Idem docet, ut alios S. Patres omittam, S. Gregorius Lib. II. Moralium, Cap. X. *Satanæ voluntas*, inquit, *ſemper iniqua eſt, ſed nunquam poteſtas injuſta, quia a ſemetipſo voluntatem habet, ſed a Domino poteſtatem; quod enim ipſe facere iniqua appetit, hoc Deus non niſi juſte permittit*. Cæterum, lieet judieia Dei ſint oeculta, & aſſignari certa ratio non poſſit, cur nempe Deus ſinat, Chriſtianos homines aliquando a dæmonibus obſideri, ac divexari, varias nihilominus cauſas ejus Divinæ permiſſionis late reeenſet & quidem ex Sanctis Patribus, ac Sacris Scripturis poſt Gerſonem laudatus toties Cardius loco citato, num. XLVIII, & pluribus ſequentibus.

XII. Ut autem aliquas ejus rei cauſas hoc loco recenſeam, prima eſſe poteſt peccantium purgatio, ut loquitur Joannes Gerſon, *De erroribus eirea artem magieam*, dicto II. Nam excommunicati dabantur ab initio Eeclesiæ ſatanæ ipſi corporaliter vexandi, ut ſpiritus ſalvus fieret, teſte Apoſtolo in Epiſtola I. ad Corinthios, Cap. V. verſu V. Seeunda, gloriæ Dei manifeſtatio, quæ poteſt eſſe eauſa talis vexationis, ſieut in cæco nato, & in legione dæmonum, quæ in porcos intravit, & ſubmerſit, non ad poreorum punitionem, ſed ad potentiæ Chriſti manifeſtationem, uti idem Gerſon notavit. Tertia, Fidelium probatio, & exercitatio, ut manifeſtum fuit, ait Gerſon loeo citato, in Job, Antonio, & Paulo, eui, ut legitur in ſeeunda ejus Epiſtola ad Corinthios, Cap. XII. verſu VII. *datus eſt Angelus ſatanæ*. Sicut enim neceſſe eſt, ſecundum eundem Apoſtolum in Epiſtola I. ad Corinthios, Cap. XI. verſu XIX. hæreſes fieri, ut qui probati ſunt, manifeſti fiant, ita fiunt ad hoe illuſiones ſimiles miraeulis, quemadmodum perſpieue habetur in Deuteronomio, Cap. XIII. *Tentat*, inquit, *vos Dominus, ſi ex toto eorde diligatis eum*. Hane eauſam ſuo ævo magnum locum habuiſſe, tradit ibidem Gerſon; confirmarique ea cauſa poteſt ex S. Auguſtino, qui Libro III. *De Trinitate*, Capite VII. quærens, quare Deus magis Ægyptiis mira facere permiſit, inter alias hane aſſignat rationem, *ad exereendam, probandam, manifeſtandamque juſtorum patientiam*. Similia legere eſt apud alios Patres, inter quos S. Joannes Chryſoſtomus Homilia XLI. in Acta Apoſtolorum, ubi loquitur de Energumenis, *Illi quidem*, ait, *ex his, quæ graviter ferunt, duplex lucrum reportant, Unum quidem, quod humiliores, & modeſtiores fiunt; alterum, quod pœnas ſic ſuorum peccatorum dantes, puri ad Dominum migrant*. Et S. Baſilius, ut alios omittam, in Homilia, *Quod Deus non ſit Auctor malorum*, diſerte ait, Sapientiſſimum, providentiſſimumque rerum humanarum diſpenſatorem, diaboli uti *ad noſtram exereitationem malignitate, quemadmodum medicus viperæ veneno ad ſalutarem medicamentorum præparationem*.

XIII. Forte cauſa præcipua, cur Deus homines ſinat a dæmoniis poſſideri, ſunt peccata, quæ ab illis patrantur, & quidem non ſolum læthalia, verum etiam illa, quæ levia dieuntur; itemque non modo propria, ſive gravia, ſive levia, verum & aliquando aliena, ac præſertim parentum, ut late ex Patrum teſtimoniis, ac permul-

multis exemplis probat laudatus Cardinalis num. LII. & pluribus ſequentibus. Sed aliis omiſſis, nonnulla exempla referam, quibus docemur, frequentius puniri filios dæmoniaca vexatione ob maledictionem illis a parentibus ſuis illatam, ut nempe diſcant mulieres præſertim, quæ tam facile filios ſuos ſubiratæ maledictis inſequuntur, ab hac adeo frequenti paſſione, & pernicioſo utriſque abuſu omnino ſe cohiberet. Tradit S. Antoninus, Parte II. Hiſtoriæ, Tit. X. Cap. XII. Sanctum Zenobium Epiſcopum Florentinum, a vexatione dæmonis, oratione ſua liberaſſe quemdam puerum, *nam eum ipſum febribus urentem, mater quadraginta vicibus in nocte vocitata ab eo, potaſſet, & iterum potum peteret, attediata mater potum obtulit, eum ira dicens*, Bibe in nomine diaboli, *& ex hinc dæmon illum invaſit.* Teſte Auctore Vitæ B. Ambroſii Sanſedonii apud Bollandianos die XX. Martii, *cum quædam mulier comederet cum filia ſua .... quæ ei indebite reſpondebat, maledixit ei mater ſua, ſcilicet filiæ, quam ſtatim poſt maledictionem maligni ſpiritus invaſerunt*; quæ tamen poſtea ad Sepulchrum Beati liberata fuit. His adde exemplum, quod legitur in Vita S. Romani Monachi, Lib. II. Cap. II. apud eoſdem Bollandianos die XXI. Maji: Cuidam filio matri injurio *mater dicit: mala quæ mihi fili inconſulta impietate ingeris, ſuper caput tuum redintegrentur. Talia intulit, atque illico filius potioris criminis, & majoris inſolentiæ fomitem incurrens, dæmoniacæ poſſeſſionis eſt in hunc modum traditus excidio &c.* Quod parentum in filios maledictio frequenter exaudiatur a divina juſtitia, & horrendos pariat effectus, pluribus poſsit demonſtrari exemplis, viderique de ea re poteſt Lupus Tomo VI. Operum editionis Venetæ in S. Gregorii VII. Pontificis Septimum Romanum Concilium, Cap. inſcripto, *Exponitur Sacerdotalis maledictio*, pag. 160. & ſeq.

XIV. Parvulos tandem tum ſancto Baptiſmo inſignitos, tum adhuc illo carentes, a dæmoniis non raro obſideri, atque etiam occidi, teſtis eſt S. Hieronymus in Epiſtola ad Paulam de dormitione Bleſillæ, ubi ſic inquit: *Quid cauſæ eſt, ut ſæpe bimuli, trimulique, & ubera materna lactentes a dæmonio corripiantur? Judicia enim Domini abyſſus multa, & o profundum divitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, quam inſcrutabilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus!* Loquendo vero de parvulis Baptiſmi Fonte renatis, ſpecialiter tres aſſignat rationes S. Auguſtinus, quare Deus permittat, hos a dæmone vexari, & obſideri. Prima eſt, ut exinde cognoſcamus vitæ hujus infelicitatem, & ad deſiderium æternorum accendamur. Sic enim inquit Lib. XXII. *De Civitate Dei*, Cap. XXII. *Contra milleformes dæmonum incurſus, quis innocentia ſua fidit? Quandoquidem nequis fideret, etiam parvulos baptizatos, quibus certe nihil eſt innocentius, aliquando ſic vexant, ut in eis maxime, Deo ſinente, iſta monſtretur hujus vitæ flenda calamitas, & alterius deſideranda felicitas.* Aliam S. Doctor innuit cauſam ibidem Lib. XXI. Cap. XIV. videlicet commutationem in meliorem vitam: *Nonnulli*, inquit, *& incurſus ſpirituum malignorum aliquando patiuntur, quæ quidem paſſio abſit, ut eis obſit, ſi hanc vitam in illa ætate, etiam ipſa paſſione ingraveſcente, ac animam de corpore excludente finierint.* Tertiam denique cauſam agnoſcit idem Sanctus Auguſtinus Libro VI. Contra Julianum, Capite X. nempe pœnam peccati originalis: *An non agnoſcis*, ait, *etiam hoc ad illud grave jugum pertinere, quod eſt ſuper filiis Adæ, a die exitus de ventre matris eorum uſque in diem ſepulturæ in matrem omnium? In hoc autem Sæculo a die ortus, uſque in diem obitus, etiam ipſos*, infantes, *ſub eodem gravi jugo contineri, quandoquidem etiam baptizati parvuli inter alia mala vitæ hujus, nonnunquam & iſtos dæmonum patiuntur incurſus.* Tribus hiſce cauſis quartam addit memoratus Cardinalis citato loco, num. LXXXXI. ex Sancto Auxentio Presbytero, & Archimandrita, qui, uti legitur in ejus Vita, Cap. IV. die XIV. Februarii apud Bollandianos, & Surium, cum quædam mulier adduxiſſet ad eum *infantem circiter trium annorum, qui poſſedebatur a dæmone ... cœpit dicere iis, qui aderant: Ne exiſtimetis, hunc puerum peccaſſe, & vexari ab immundo; ſed hoc propter nos contigit, & propter noſtram converſionem.*

§. I.

Sacerdos, ſive quivis alius legitimus Eccleſiæ Miniſter, vexatos a dæmone exorcizaturus, ea, qua par eſt, pietate, prudentia, ac vitæ integritate præditus eſſe debet, qui non ſua, ſed Divina fretus virtute, ab omni rerum humanarum cupiditate alienus, tam pium opus ex charitate conſtanter, & humiliter exequatur. Hunc præterea maturæ ætatis eſſe decet, & non ſolum officio, ſed etiam morum gravitate reverendum.

COMMENTARIUS.

I. Certum illud profecto eſt, duplex fuiſſe in primitiva Eccleſia Exorciſtarum genus, quidam enim vim habebant dæmones ejiciendi ex gratia gratis data, & abſque ulla ordinatione. Alii vero erant Exorciſtæ per ordinationem, qui poteſtatem ſuæ ordinationis virtute habebant dæmones ab energumenorum corporibus expellendi. Referri ad primos poteſt Chriſti Oraculum in Evangelio Marci, Capite ultimo ſic ajentis: *Signa autem eos, qui crediderint, hæc ſequentur, in Nomine meo dæmonia ejicient, linguis loquentur novis, ſuper ægros manus imponent, & bene habebunt &c.* itemque dictum antiquiſſimi Auctoris Apoſtolicarum Conſtitutionum, Lib. VIII. Cap. XXVII. *Exorciſta non fit ordinatione. Certare enim pro præmio Exorciſtæ, liberæ voluntatis eſt, ac Dei gratia per Chriſtum, & adventum Spiritus Sancti.* His concinit S. Joannes Chryſoſtomus Homilia XXIX. in primam Apoſtoli Epiſtolam ad Corinthios, ubi conſueta olim in Baptiſmo donari chariſmata laudat, atque adjungit: *Quoniam Apoſtoli hoc quoque primum ſignum acceperant, Fideles quique hoc accipiebant, nempe linguarum;*

& non hoc ſolum, ſed etiam multa alia; nam & mortuos multi excitabant, & dæmones expellebant, & plura alia faciebant miracula, quin etiam multa alia habebant chariſmata, alii pauciora, alii plura. Quod ipſum manifeſte longe ante S. Joannem Chryſoſtomum teſtatus eſt Tertullianus in ſuo Apologetico, Cap. XXIII. *Edatur hic aliquis ſub Tribunalibus veſtris, quem dæmone agi conſtet, juſſus a quolibet Chriſtiano loqui ſpiritus ille, tam ſe dæmonem confitebitur de vero, quam alibi Deum de falſo*. Ejuſmodi dæmonum adjurationes, atque ejectiones ait eſſe quotidianas, eo quod omnis illa mendax, & ficta Paganorum divinitas ſubſit quibuslibet Chriſtianis. Plura habet iſtiuſmodi loca, ex quibus docemur, conſueviſſe primis Sæculis Chriſtianos exorcizare obſeſſos a dæmonio, & illos ab illorum corporibus expuliſſe.

II. Duravit hæc quidem forma uſque ad Synodum Laodicenam anno Chriſti CCCXIV. habitam, Canone XXVI. *Quod hi, qui non ſunt ab Epiſcopis ordinati, tam in Eccleſiis, quam in domibus exorcizare non poſſint*. Canonem hunc intellexit quidem Balſamon, non de Energumenorum, ſed de Catechumenorum Exorciſmis, atque Scrutiniis loqui; ſed cum iſta non per quemvis Clericum, longe minus per laicum, verum per ſolos Sacerdotes agi ſolemniter in Eccleſia ſanxerit traditio ipſa Apoſtolica, ideo nulla veri ſpecies ſuadet, tantæ diſciplinæ prævaricationem tunc fuiſſe in Occidentali Eccleſia graſſatam, Sane, poſtquam avita in adjurandis dæmoniis gratia cœpit vacillare, Exorciſmos componere, & ad ipſos ex totius Chriſtianitatis, ſeu Sanctorum Communionis perſona dicendos, conſecrare, aut deputare Exorciſtas Clericos cœpit Eccleſia; & quod dudum per infallibilem poteſtatem dederat, jam per fallibiles preces a Divina Clementia ſupplicare. Latina quidem conſecravit, Græca Eccleſia dumtaxat deputavit Exorciſtas; utraque vero opus iſtud exorcizandi rigide laicis interdixit. Quod eos Africana Eccleſia ad imponendas Energumenis manus rite ordinaverit, conſecraritque, liquet ex Synodo IV. Carthaginenſi habita anno CCCXCVIII. Can. VII. *Exorciſta, cum ordinatur, accipiat de manu Libellum, in quo ſcripti ſunt Exorciſmi, dicente ſibi Epiſcopo; Accipe, & commenda memoriæ, & habeto poteſtatem imponendi manus ſuper Energumenum, ſive Baptizatum, ſive Catechumenum*. Græci nullum habent, nec unquam habuerunt minorem Ordinem, niſi ſolum Lectoratum, ideoque apud ipſos manum iſtam ſoli ſemper impoſuerunt Sacerdotes; laudati enim Laodiceni Canonis verba, *qui non ſunt ab Epiſcopis ordinati*, in Græco ſermone nequaquam conſecrationem important, ſed ſolum deputationem, uti Lupus notavit, in Tomo IX. Operum editionis Venetæ in Scholiis ad Librum Tertulliani, *De Præſcriptionibus adverſus hæreticos*, Cap. XLI. pag. 348. ubi etiam ait, hanc formam dudum fuiſſe ſervatam in Romana Eccleſia, probatque ex Epiſtola Innocentii Papæ I. ad Decentium Eugubinum Epiſcopum, Cap. VI.

III. Quidquid autem ſit de hac opinione, quod noſtram præſentem rem ſpectat, aſſerit quidem inter alios Natalis Alexander in ſua Theologia Dogmatica, & Morali, Libro II. *De Sacramento Ordinis*, Articulo IV. §. III. *Optimum interdum fore illam Exorciſtatus functionem*, qua ſcilicet energumeni exorcizantur, *non a Presbyteris, multo minus ab Epiſcopis, ſed ab Exorciſtis junioribus, ab adoleſcentulis ad hoc officium ordinatis, ac morum innocentia, & ſapientia huic miniſterio paribus exerceri, ad majorem dæmonis contemptum, & confuſionem*. Longe liberius loquitur Nicolaus Aletenſis Epiſcopus in Inſtructionibus Ritualis ſuæ Diœceſis ubi de inſtructione circa Exorciſmos hæc habet: *Certe maxime convenit, ſolos deputari Exorciſtas ad hoc munus exequendum, non Presbyteros, non Epiſcopos, vel eos, qui majori fulgent in Eccleſia, ſive poteſtate, ſive ordine; ſic enim & ſuperbia diaboli labefactatur magis, & Exorciſtarum Ordo a ſui muneris adminiſtratione non vacabit, & non perinvitus ab obſeſſo corpore aufugiet dæmon, cui nullus erit ſuſpicioni locus, ſi ſe ab hominibus aut coli, aut honorari non videt, ſe non expelli per Eccleſiæ Optimates, Sacerdotes, & Epiſcopos, ſed ſola eorum poteſtate; qui in Eccleſiaſtica Hierarchia infimum locum tenent*. Hæc Aletenſis Epiſcopus, cujus verba Gallico ſermone deſcripta Latine reddidit Paulus Maria Cardius in Commentario, *De exorcizandis obſeſſis a dæmonio*, Documento I. num. III. Verum Chriſtianus Lupus, Tomo IX. Operum editionis Venetæ in Scholiis ad citatum Librum Tertulliani, *De præſcriptionibus*, Capite XLI. ita verba ipſa Epiſcopi Aletenſis deſcripſit; *Expediret, ut Energumenorum Exorciſmi deinceps non fierent per Presbyteros, ſed per minores Clericos Exorciſtas, Quia, dum per Presbyterum fiunt, nimius honor impenditur diabolo*.

IV. At vero recte docent memorati Auctores Lupus, & Cardius, convenientius per Sacerdotem, quam per inferiores Clericos fieri Exorciſmos ſuper vexatos a dæmone, quia ſcilicet Sacerdotes majorem habent ex vi characteris Sacerdotalis dignitatem, poteſtatem, & imperium ſuper dæmones; quique miniſterio ſuo exactius ſatisfacere poſſunt, utendo nempe Stola, dicendo, *Dominus vobiſcum*, cum ſuper energumenos Evangelium legunt, Miſſam prius celebrando, aliaque perſgendo, quæ a noſtro Rituali Romano præſcribuntur, ut infra ſuis locis videbimus. Atque hæc eſt communis, & antiqua Eccleſiæ praxis, ut ſoli Sacerdotes obſeſſos a dæmonio exorcizent. De Orientali Eccleſia teſtem habemus eruditiſſimum Jacobum Goar in Notis ad Euchologium, ſive Rituale Græcorum, ubi exponit Orationem in Deputati, & Ceroferarii ordinatione his verbis: *Exorciſtæ apud Græcos ex antiqua traditione ſunt ſoli Sacerdotes*. Tum vero paulo inferius: *Ordinatus*, ſcilicet apud eoſdem Græcos, *Lector ſacris Altaris foribus adſtat, cereum Evangelio legendo præfert, Scripturam quoque ſacram legit, atque Energumenis ex Pontificis commiſſione, quæ nunc tantum Sacerdotibus demandatur, manus poſſet imponere*. Non imponit, ſed poſſet imponere, ut ſcite obſervat Lupus loco citato, ubi etiam laudati Goar opinioni adhæret, ajentis, hunc eſſe ſenſum Canonis XXVI. Concilii Laodiceni, cui concinit memoratus Innocentius Papa I. in citata Epiſtola ad Decentium, Cap. VI. ubi ſic inquit: *De his baptizatis, qui poſtea a dæmonio corripiuntur, quæſivit dilectio tua, ſi a Presbytero, vel Diacono poſſint, aut debeant conſignari? Quod hoc niſi Epiſcopis præcipere non licet. Nam ei manus imponenda omnino non eſt*,

niſi

Digitized by Google

niſi Epiſcopus auctoritatem dederit id efficiendi. Vt autem fiat, Epiſcopi eſt imperare, ut manus ei, vel a Presbytero, vel a cæteris Clericis imponatur. Nam quomodo id fieri ſine magno labore poterit, ut longe conſtitutus Energumenus ad Epiſcopum deducatur, cum ſi talis caſus ei in itinere acciderit, perferri ad Epiſcopum, nec referri ad ſua facile poſſit?

V. Energumenos exorcizare erat tunc quidem a minoribus Clericis adeo alienum, ut plures Italorum Epiſcopi cenſuerint, privative ad ſe ſolos ſpectare, & ſine ſuo ſingulari mandato non poſſe ab aliis id fieri, nec quidem a Presbyteris, uti non obſcure innuit S. Ambroſius in Libro I. *De Officiis*, Capite XLIV. ſic inquiens: *Alius*, Clericus, *Pſalmo gratior, alius exorcizandis, qui malo laborant ſpiritu ſollicitior, alius Sacrario opportunior habetur. Hæc omnia ſpectet Sacerdos, & quid cuique congruat, id officii deputet. Quo etenim unumquemque ſuum ducit ingenium, aut quod officium decet, id majore implet gratia.* Loquitur ſane de pleno univerſi Cleri Corpore, ideoque & de Presbyteris. Quod etiam S. Bernardus, ac S. Norbertus ſummi Gallicanæ Eccleſiæ Presbyteri Energumenos exorcizaverint, eorum Vitæ nos docent. Sub Innocentii III. Pontificatu quædam prope Genuam Civitas fuit plena Energumenis ob enormes in Deiparam Virginem blaſphemias. Quod ipſos quidam e Ciſtercienſi Ordine Abbas exorcizaverit, atque purgaverit, teſtatur Rogerius Hovedenus in ſua Hiſtoria; viderique innumera id genus exempla poſſunt apud Surium, Bollandianos, & alios Scriptores, ubi Sanctorum Presbyterorum Vitas recenſent.

VI. Eodem teſte Lupo, ipſi primitivæ Eccleſiæ Epiſcopi iſtam facultatem non ſolum ſuis delegabant Presbyteris, ſed & ipſi exercebant; id plane demonſtrat antiqua, & Latinæ, & Græcæ Eccleſiæ Liturgia. Etenim poſt ſolemnem Sermonem Epiſcopus ſolemnes Orationes, atque manus impoſitiones dabat ſuper Energumenos, Pœnitentes, & Catechumenos; & primæ non erant aliud, quam Exorciſmi, & omnino fiebant per ipſum Epiſcopum. Id paſſim oſtendunt Sanctorum Epiſcoporum Vitæ, & Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ Scriptores, inter quos Nicephorus, Libro VII. Capite VI. de S. Antimo Nicomedienſi Archiepiſcopo ſcribit, quod ſingularem exorcizandi virtutem habuerit, atque ita offenſo Imperatori Diocletiano occaſionem dederit movendæ adverſus Chriſtianos crudeliſſimæ perſecutionis. Et de Tetradio Viro Proconſulari, & adhuc gentili, quod S. Martinum Turonenſem Epiſcopum ad ſuum Energumenum famulum exorcizandum permoverit, ſcribit in ejuſdem S. Martini Vita Severus Sulpitius, Capite XVI. atque adjungit; *Martinus, impoſita manu puero, immundum ab eo ſpiritum ejecit. Quo viſo, Tetradius in Dominum Jeſum credidit, ſtatimque poſt Catechumenus factus, nec multo poſt baptizatus eſt; ſemperque Martinum ſalutis ſuæ Auctorem miro coluit affectu.* Subdit deinde etiam Sulpitius, Martinum roganti iſtud officium Tetradio fuiſſe reluctatum, tandemque compulſum conſenſiſſe; non quod ipſum Exorciſmum, ſed quod gentilis hominis domus ingreſſum judicaret Epiſcopo non convenire. Hinc adjungit, a ſpontaneo Martino alios plures fuiſſe exorcizatos, ac liberatos. Sed notanda ſunt demum ea S. Martini ad dæmonem verba, & acta: *Sed cum dentibus diabolus fremeret, hiauteque ore morſum minaretur, digitos ei Martinus in os intulit:* Si habes, *inquit*, aliquid poteſtatis, hoc devora. *Tum vero ac ſi candens ferrum faucibus accepiſſet, longe eductis dentibus digitos Beati Viri vitabat attingere.* Iſtud fuit Sancti Martini chariſma, ideoque ab hodiernis non imitandum.

VII. Hiſce exemplis addi & illud poteſt, quod de S. Ambroſio Epiſcopo Mediolanenſi ſcribit in ejus Vita Paulinus Presbyter: *Cum in domo clariſſimi quodam viri Decentis maneret, filius ipſius Panſophius nomine, admodum parvulus, cum ſpiritu immundo laboraret, frequenti oratione, & impoſitione manus ipſius Sacerdotis ſanatus eſt.* Et infra: *Multos etiam diebus illis, Ambroſio imponente manus, ac imperante, a ſpiritibus immundis vidimus eſſe purgatos.* Etiam S. Agericum, Virdunenſem Epiſcopum, quod Energumenum exorcizarit, & ſacro Oleo unxerit, & tamen ab eo malignum ſpiritum non potuerit ejicere, ſcribit Gregorius Turonenſis, Lib. I. Hiſtoriæ Francorum, Cap. XLIV. Afferri poſſent & in hanc rem varia Conciliorum Decreta, & Sanctorum Antiſtitum exempla, quæ tamen, ut ſcite idem Lupus obſervat, jam minime facta ſunt ad honorandum diabolum, ſed potius ad magis, magiſque terrendum. Quis enim ambigat, Presbyterum, ac præſertim Epiſcopum magis timeri a diabolo, quam ſimplicem Clericum? Errat itaque memoratus ſupra Aletenſis Epiſcopus, & qui eam ſententiam tenent, expedire nimirum, ut Energumenorum Exorciſmi deinceps non fierent per Presbyteros, ſed per Minores Clericos Exorciſtas, ob eam ſcilicet falſam, erroneam, contrariamque veteri, ſanctiori, probatæque Eccleſiæ diſciplinæ: *Quia dum per Presbyteros fiunt, nimius honor impenditur diabolo.*

VIII. Illud vero recte admodum & ex noſtro §. cautum eſt, *ut Sacerdos, ſive quivis alius legitimus Eccleſiæ Miniſter, vexatos a dæmone exorcizaturus, ea, qua par eſt, pietate, prudentia, ac vitæ integritate præditus eſſe debeat, qui non ſua, ſed divina fretus virtute, ab omni rerum humanarum cupiditate alienus, tam pium opus ex charitate conſtanter, & humiliter exequatur.* Ergo in exorcizante pietas requiritur, quæ quidem dupliciter uſurpari poteſt, ut eam uſurpat S. Auguſtinus, Libro X. *De Civitate Dei*, Cap. I. nempe, & quatenus cultus Dei eſt, & quatenus opus miſericordiæ eſt erga proximum; *Pietas*, inquit, *proprie Dei cultus intelligi ſolet... more autem vulgi hoc nomen etiam in operibus miſericordiæ frequentatur.* Utroque modo Exorciſtam pietate ſuffultum eſſe convenit, exhibendo ſcilicet in ſuo miniſterio honorem Deo debitum; & opere ſuo miſericordiam erga vexatum impendendo. Prudentiam autem, *quæ ab utilibus inutilia diſcernit, & docet, quid tenendum, quidve rejiciendum ſit*, ut tradit Sanctus Bernardus Sermone LXXII. *De diverſis*, acquiret utique Exorciſta, ſi Ritualis Romani, & Patrum, ac Synodorum præcepta, Sanctorumque exempla, quæ in his Commentariis referemus, atque explicabimus, diſcet, obſervabitque. Quantum demum neceſſaria ſit vitæ integritas in Exorciſta, jam ſatis docuit Eccleſia in Romano Pontificali, ubi in allocutione ſua Epiſcopus ad Exorciſtas, ſic inter alia inquit: *Studete,*

ut,

ut, ſicut a corporibus aliorum dæmones expellitis, ita a mentibus veſtris omnem immanditiam, & nequitiam ejiciatis, ne illis ſuccumbatis, quos ab aliis veſtro miniſterio effugatis. Diſcite poſt officium veſtrum vitiis imperare, ne in moribus veſtris aliquid ſui juris inimicus valeat vindicare. Tunc etenim recte in aliis dæmonibus imperabitis, cum prius in vobis multimodam eorum nequitiam ſuperabitis.

IX. Quum autem Exorciſtarum poteſtas, non ſua ipſorum, ſed Divina virtute nitatur, ut noſter §. ait inhærens variis Evangelii locis, merito mox ſubdit, Exorciſtam ab omni rerum humanarum cupiditate alienum, debere tam pium opus exorcizandi conſtanter, & humiliter exequi. Vitandam eſſe ab Exorciſta avaritiam, expreſſe præcepit Chriſtus Dominus ſuis Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus, quibus poſtquam dixit Matthæi Capite VII. verſu VIII. *Dæmones ejicite*, ita ſtatim addit: *Gratis accepiſtis, gratis date*. Id plane religioſe obſervatum fuiſſe primis Chriſti Sæculis, teſtatur Tertullianus in Apologetico adverſus Gentes, Cap. XXXVII. *Quis autem vos*, ait, *ab illis occultis, & uſquequaque vaſtantibus mentes, & valetudines veſtras hoſtibus raperet? a dæmoniorum incurſibus dico, quæ de vobis ſine præmio, ſine mercede depellimus*. Et ſucceſſive etiam a Sanctis Viris obſervatum legimus, ut ex eorum Vitis addiſcere licet, præſertim vero ex Vita S. Hilarionis a S. Hieronymo ſcripta, in qua legimus, quod quidam Orionus nomine, qui e legione dæmonum poſſeſſus erat, cum ab ipſo Hilarione liberatus eſſet, *non poſt multum temporis cum uxore, & liberis venit ad Monaſterium, plurima, quaſi gratiam redditurus, dona afferens. Cui Sanctus*: Non legiſti, *inquit*, quid Giezi, quid Simon paſſi ſint, quorum alter accepit pretium, alter obtulit, ut ille venderet gratiam Spiritus Sancti, hic mercaretur. *Cumque Orionus flens diceret*, Accipe, & da pauperibus, *reſpondit*: Tu melius potes tua diſtribuere . . . Noli contriſtari fili, quod facio pro me, & pro te facio; ſi enim hæc accepero, & ego offendam Deum, & ad te legio revertetur.

X. Itaque pro Exorciſmis mercedem, donave exigere, accipereve, eſt ſimonia, de qua Sanctus Joannes Chryſoſtomus Homilia XLI. in Acta Apoſtolorum, agens de filiis Scevæ adhuc in Judaiſmo infidelibus, & tamen per invocatum Domini Nomen dæmonia exorcizantibus, ſic habet: *Vide impietatem potentiſſimam. Judæi cum adhuc manerent in impietate, per ipſum negotiari voluerunt, atque ſic omnia faciebant ad vanam gloriam, & lucrum*. Lucri cauſa obambulare eſſe dicit Judaicorum Exorciſtarum morem peſſimum, & antiquum. Sed ab hoc more alieni ſemper fuere Chriſtiani Sancti Exorciſtæ, nam præter exempla ſuperius adducta, in Vita S. Hipatii Abbatis, Cap. III. die XVII. Junii habemus, quod cum liberaſſet quemdam Urbicium nomine a præſtigiis dæmonum, mercedem, quam obtulerant, non acceptarit. In Vita quoque S. Deodati Epiſcopi Nolani eadem die XVII. Junii narratur, hunc Sanctum filiam Valentiniani Imperatoris a dæmone liberaſſe, & munera rejeciſſe: *Reſtituta itaque puella ſaluti, voluit Imperator Sanctum Deodatum ſuis ditare divitiis, quas conſtanti ipſe reſpuit animo, lautiores ſe aſſerens habere theſauros*. His itaque exemplis, Patrum doctrinæ, ac præſertim Evangelii Oraculis inhæſit S. Carolus, ubi in Concilio Provinciali Mediolanenſi IV. Capite inſcripto, *Quæ ad Sacramentalia, vel Sacramenta communiter pertinent*, ſic inter alia ſtatuit: *In hoc exorcizandi munere, ejus occaſione, non modo quæſtum fugiat, ſed ne doni, aut muneris quidquam, vel minimum capiat Exorciſta*.

XI. Conſtantia quoque, & humilitas neceſſariæ ſunt in Exorciſta, cum enim maxima verſutia diabolus præditus ſit, omnes vias tentat, ut Exorciſtam tædio afficiat, obſtinate permanendo in corpore obſeſſi; quare qui conſtantis, & intrepidi animi virtutem habere deſperat, non vincit, ſed vincitur potius a diabolo pertinaci. Inſignis conſtantiæ exempla habemus quidem in Sanctis Viris permultis, qui in Energumenis liberandis multum frequenter temporis inſumpſere. Teſtes ſunt quidem ejus rei S. Hieronymus in Vita S. Hilarionis, Palladius in Lauſiaca, Cap. XXVIII. Metaphraſtes in Sancto Auxentio, Georgius Monachus in Theodoro Siceota, Baronius in Annalibus Eccleſiaſticis, & Surius, atque Bollandiani in Vitis Sanctorum paſſim. Humilitas autem, cum virtus ſit ex diametro oppoſita diabolo, qui pater eſt ſuperbiæ, propterea contra eundem magnam habet virtutem, vocaturque a S. Bernardo Sermone LXXXV. flagellum diaboli. S. Carolus citato loco Concilii IV. Mediolanenſis, poſtquam dixit, ut Exorciſta in hujus muneris functione graviter, pie, & religioſe inprimis ſe gerat, & ut pridie illius diei, quo alicui Exorciſmum adhibere incœperit, ſe jejunio, atque oratione præparare ſtudeat, ita ſtatim ſubjicit: *Tum confeſſus, conſcientia ab omni culpa, pura, ac munda, magna cum humilitate, & fide, memor poteſtatis, quam a Domino accepit expellendi dæmones, ad id munus obeundum accedat*. Cæterum non ſolum Exorciſtæ convenit humilitas in eo adjurationis actu, ſed etiam eſt neceſſaria illi poſt dæmonis expulſionem, uti colligitur ex Evangelio Lucæ, Capite X. ubi cum Chriſtus vidiſſet Diſcipulos gaudentes de ſua ſupra dæmones poteſtate, atque victoria, & dicentes verſu XVII. *Domine etiam dæmonia ſubjiciuntur nobis in Nomine tuo*, reprehendit eos, dicens verſu XX. *In hoc nolite gaudere, quia ſpiritus ſubjiciuntur vobis &c.* Atque hinc eſt, quod S. Antonius, referente in ejus Vita S. Athanaſio, ajebat, quod, *neque ejectione dæmonum eſt gloriandum, neque eum, qui dæmones expellit, ſolum admirari, neque eum, qui idem nequit, aſpernari debemus*. Sed notanda præſertim quæ & ſtatim ſubjicit: *Signa enim facere non noſtrum, ſed Domini Servatoris opus eſt. Ideo dixit Diſcipulis*: In hoc nolite gaudere, quia ſpiritus vobis ſubjiciuntur; gaudete autem, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in Cælis.

XII. Exorciſtam tandem, ut ait noſter §. *maturæ ætatis eſſe decet, & non ſolum officio, ſed etiam morum gravitate reverendum*. Sane maturæ ætatis illi eſſe Exorciſtæ præſertim deberent, qui mulieres exorcizant; quicumque autem ii ſint, decet quammaxime, quinimo neceſſarium eſt, ut non ſolum officio, ſed etiam morum gravitate ſint reverendi, pietate ſcilicet, prudentia, vitæ integritate, conſtantia, & humilitate, uti jam late ſuperius diximus, & docent paſſim Rituales Codices, ac Synodi multæ, tum Provinciales, tum Diœceſanæ, quarum loca deſcribere, ſupervacanei in hac re eſſet laboris.

§. II.

Ut igitur ſuo munere recte fungatur, cum alia multa ſibi utilia documenta, quæ brevitatis gratia hoc loco prætermittuntur, ex probatis Auctoribus, & ex uſu noſcere ſtudeat, tum hæc pauca magis neceſſaria diligenter obſervet.

COMMENTARIUS.

I. NE Exorciſta in varios incidat errores, atque ne in judicando de maleficiis cæcutiat, ac ſe ipſum, obſeſſoſque in ſoveam præcipitet, præter morales virtutes, quibus eſſe ille præditus debet, quaſque nos in ſuperiori Commentario explicuimus, neceſſe eſt quoque, ut artem hanc exorcizandi *ex probatis Auctoribus, & ex uſu noſcere ſtudeat*, ut ait hic noſter §. Cui plane inhæret S. Carolus in Concilio Provinciali IV. Mediolanenſi, Capite inſcripto, *Quæ ad Sacramentalia &c.* ubi inter alia ad Exorciſtas, exorcizandique rationem ſpectantia, ſic inquit: *Ne aliis vero Exorciſmis, precibus, ritibuſque ad id munus utatur, niſi ad Libri Epiſcopi judicio comprobati rationem præſcriptam; cui nihil ab eo addi, detrahi, aut mutari fas ſit.* Extant ſane varii Exorciſmorum Libelli a privatis hominibus confecti, quorum etiam nonnulli a Sacra Indicis Congregatione prohibiti fuerunt; quique iccirco vitandi ſunt, ac nullo modo adhibendi. Sed neque omnes Exorciſmi, qui in Vitis Sanctorum occurrunt, adhibendi, cum nonnulli etiam ex ipſis admirandi potius, quam imitandi ſint, uti non ſemel monitum a nobis in noſtris hiſce Commentariis perſpicies.

§. III.

In primis ne facile credat, aliquem a dæmone obſeſſum eſſe, ſed nota habeat ea ſigna, quibus obſeſſus dignoſcitur ab iis, qui vel atra bile, vel morbo aliquo laborant. Signa autem obſidentis dæmonis ſunt, ignota lingua loqui pluribus verbis, vel loquentem intelligere; diſtantia, & occulta patefacere, vires ſupra ætatis, ſeu conditionis naturam oſtendere, & id genus alia, quæ cum plurima concurrunt, majora ſunt indicia.

COMMENTARIUS.

I. SAnctus Philippus Nerius, cujus virtus multum eluxit in effugandis ſpiritibus immundis, dicere tamen ſolitus erat, ut inter alios teſtatur in ejus Vita Hieronymus Bernabeus apud Bollandianos die XXVI. Maji, *in hac re haud facile credendum eſſe, quandoquidem inuſitati quidem effectus ſæpe non ex dæmone, ſed ex morbis malancholicis, capitis debilitate, aliiſque hujuſmodi proveniant; in feminis vero ex vehementi phantaſmatum impreſſione, aliiſque tum animi, tum corporis ægritudinibus non raro etiam ex malignitate, qua ſe ſe ob varias cauſas a dæmone obſeſſas ſimulant.* Additque mox, *quod has ob cauſas Vir Sanctus ſuos in ſpiritu filios admonebat, in hac re ne facile crederent.* Sane longe ante S. Philippum hujuſmodi imaginarios, falſoſque dæmoniacos agnoverunt Patres Concilii Trullani anni DCXCII. celebrati, qui contra eos ſic ſtatuerunt Canone LX. *Eos, qui ſe a dæmone correptos ſimulant, & morum improbitatem, eorum figuram, & habitum ſimulate præſeferunt, viſum eſt omnimode puniri, & hujuſmodi afflictionibus, laboribuſque eos ſubjici oportere, quibus ii, qui vere a dæmone correpti ſunt, ut a dæmonis operatione liberentur, jure ſubjiciuntur.* Plura ſcitu digna jam diximus nos in Commentario ad hunc Canonem noſtro II. Tomo Commentariorum in Concilia Oecumenica pag. 156. & ſeq. viderique etiam poteſt eruditus Paulus Maria Cardi in Commentariis ad Ritualis Romani Documenta, de exorcizandis obſeſſis a dæmonio, Documento III. num. III. ubi late pœnas recenſet, afflictiones, atque labores, quibus ſubjiciebantur olim veri energumeni, ad majorem recitati Canonis Trullani intelligentiam. Regulas quaſdam ad dignoſcendos veros energumenos, tradit quidem hic noſter §. ubi edicit, *ſigna obſidentis dæmonis eſſe, ignota lingua loqui pluribus verbis, vel loquentem intelligere.* Hoc plane ſignum, ſicut & alia duo a Rituali Romano in hoc §. adducta, certa ſunt, & evidentia. Sed intelligi tamen primum debet de homine rudi, & ignotæ linguæ prorſus ignaro, nec ſufficit, ut unum, vel alterum verbum proferat, *ſed loqui pluribus verbis, vel loquentem*, plura utique verba, *intelligere* debet, ut idem noſter §. docet. Energumenos peregrinis linguis loqui ſolitos ait Sanctus Hieronymus in S. Hilarione. Turonenſis de miraculis S. Martini Lib. I. Cap. II. Einhardus Abbas de translatione SS. Martyrum Marcellini & Petri Lib. III. Cap. XIII. apud Surium, itemque S. Antoninus Parte III. Tit. XXIII. Cap. XIV. §. & alibi. Celebre, ac recens ejus rei exemplum habemus in Vita S. Philpppi Nerii Auctore Baccio Lib. III. Cap. X. num. 2. *Puella*, inquit, *Catharina nomine, deducta fuerat a ſuis e Campania Romam, ut Philippi beneficio a dæmone liberaretur. Hæc namque & Latino pariter & Græco loquebatur ſermone, non ſecus ac ſi multos annos in Gymnaſiis verſata fuiſſet, cum tamen litterarum eſſet plane rudis, nec eas, ut ajunt, vel a limine ſalutaſſet; tantoque præterea pollebat robore, ut multi ſimul forteſque viri feminam coercere vix poſſent. Dæmonis itidem opera ſæpiſſime percipiebat, qua hora Philippus ad ſe adjuvandam mitteret, inquiens:* Presbyter ille nunc mittit hominem, ut me per vim ad ſe deducat; at-

atque illico fugam arripiebat, & in abditiſſima domus loca recondebat ſe ſe &c.

II. In hoc exemplo tria ſimul evidentia ſigna veri energumeni, quæ noſter §. recenſet, habemus, quia ſcilicet puella rudis, imbelliſque *ignota lingua* locuta eſt; *diſtantia, & occulta* patefecit; *& vires ſupra ætatis, & conditionis naturam* oſtendit. Frequens eſt in Sacra Hiſtoria, & in Sanctorum Vitis hujuſmodi ſigna legere, dum de obſeſſis ſermo occurrit, verum quod de ſecundo ſigno ait noſter §. intelligendum eſt de rebus occultis, ſed externis, & opere conſummatis, ſive externo aliquo ſigno indicatis; nam occulta interna, ut ſunt occultæ cordis cogitationes, dæmon cognoſcere nequit, ſicut nec Angeli boni; hoc enim ſolius Dei eſt proprium, uti ex Sacris Paginis conſtat, præſertim vero ex Lib. III. Regum Cap. VIII. verſu XXXIX. ubi dicitur: *Tu noſti ſolus cor omnium filiorum hominum*. Ex Eccleſiaſtico, Capite XXIV. verſu XVIII. *Abyſſum, & cor hominum inveſtigavit*. Ex Pſalmo XLIII. verſu XXII. *Ipſe enim novit abſcondita cordis*. Et ex aliis locis compluribus, quibus inter alios concinunt Sanctus Auguſtinus, & S. Hieronymus, quorum primus Sermone CCXXIV. de Tempore loquens de Jobo, *Colebat*, inquit, *Deum, faciebat eleemoſynas, & quo corde faciebat, nemo ſciebat, nec ipſe diabolus, ſed Deus noverat*. Alter vero in Pſalmum XVI. verſu II. *Ea*, inquit, *quæ cogitatione volvuntur, minime diabolo cognita ſunt*.

III. Porro præter memorata hactenus ſigna, ſunt & alia, quæ, ut ait idem noſter §. *cum plurima concurrunt, majora ſunt indicia*. Duplicis generis ſunt hujuſmodi ſigna; alia nempe certa, & evidentia, quæ provenire non poſſunt a cauſa naturali humana, ſed neceſſe eſt, ut proveniant a cauſa ſuperiori, puta a dæmone; alia conjecturalia, ſeu probabilia, ut ſunt ea, quæ ſumuntur ab effectu, qui ſæpius, vel utplurimum procedit a dæmone, tamquam a cauſa; aliquando tamen provenire poſſunt a cauſa naturali. Hæc ſigna collegit diligentiſſime Candidus Brognolus in Manuali Exorciſtarum, Parte I. Cap. II. Articulo V. fuſiuſque explicuit Cardius in explicatione hujus noſtri §. pag. 128. & ſeq.

§. IV.

Hæc autem ut magis cognoſcat, poſt unum, aut alterum Exorciſmum, interroget obſeſſum, quid ſenſerit in animo, vel in corpore; ut ſciat etiam, ad quænam verba magis diaboli conturbentur, ut ea deinceps magis inculcet, ac repetat.

COMMENTARIUS.

I. QUum plura obſidentis diaboli ſigna, quæ mere probabilia, & æquivoca ſunt, Exorciſmi adminiculo certa, & evidentia evadere queant, ſtatuit iccirco hic noſter §. ut Exorciſta, *poſt unum, aut alterum Exorciſmum interroget obſeſſum &c.* Sed hic tamen illud monendum, quod aliud eſt interrogare dæmonem, ad quænam verba magis crucietur, aliud obſeſſum ipſum interrogare. Hoc ſecundum in hoc §. admittitur, non vero primum, nam ut docet S. Thomas in Secunda Secundæ, Quæſtione XC. Articulo II. eſſet illicitum dæmones adjurare etiam imperativo modo, ſive per compulſionem *ad aliquid ab eis addiſcendum, vel etiam ad aliquid per eos obtinendum, quia hoc pertineret ad aliquam ſocietatem cum ipſis habendam, niſi forte ex ſpeciali inſtinctu, vel revelatione divina aliqui Sancti ad aliquos effectus dæmonum operatione utantur*. Quod quidem longe ante S. Thomam, ut jam alias notavi, docuerat inter alios Patres Origenes Homilia XVI. in Librum Numerorum, ubi ſic inquit: *Non vult Deus auditores nos fieri, & diſcipulos dæmonum, neque vult, ut ſiquid volumus diſcere, diſcamus a dæmonibus; melius eſt enim ignorare, quam a dæmonibus diſcere*.

II. Ergo, ut ait noſter §. interrogare Exorciſta debet obſeſſum, *ut ſciat etiam, ad quænam verba magis diaboli conturbentur, ut ea deinceps magis inculcet, ac repetat*. Dæmones conturbari, torqueri, uri Exorciſmis, Patres Eccleſiæ paſſim docent. Tertullianus in Apologetico adverſus Gentes diſerte ait, dæmones dolentes exorcizari, ſic inquiens Cap. XXIII. *At quin omnis hæc noſtra in illos dominatio, & poteſtas de nominatione Chriſti valet, & de commemoratione eorum, quæ ſibi a Deo per arbitrum Chriſtum imminentia expectant, Chriſtum timentes in Deo, & Deum in Chriſto, ſubjiciuntur Servis Dei, & Chriſti. Ita de contactu, deque afflatu noſtro, contemplatione, & repreſentatione ignis illius correpti, etiam de corporibus noſtris imperio excedunt inviti, & dolentes, & vobis præſentibus erubeſcentes*. Tertulliano adjungimus S. Cyprianum, qui in Libro ad Demetrianum poſt medium: *O ſi audire eos velles, & videre, quando a nobis adjurantur, & torquentur ſpiritualibus flagris, & verborum tormentis, de obſeſſis corporibus ejiciuntur, quando ejulantes, & gementes, voce humana, & poteſtate divina, flagella, & verbera ſentientes, venturum Judicem confitentur*. Et In Epiſtola LXXVI. ad Magnum ſub finem, eandem rem ita confirmat: *Quod hodie etiam geritur, ut per Exorciſtas voce humana, & poteſtate divina flagelletur, & uratur, & torqueatur diabolus, & cum exire ſe, & homines Dei dimittere ſæpe dicat, in eo tamen, quod dixerit, fallat, & id quod per Pharaonem prius geſtum eſt, eodem mendacio obſtinationis, & fraudis exerceat*.

III. Dæmones inſuper magis per quædam verba, quam per alia torqueri, conſtat ſane ex antiqua Eccleſiæ praxi, nam, ut notat Micrologus in Lib. *De Eccleſiaſticis Obſervationibus* Cap. VII. *ſecundum Romanam auctoritatem, nullam Orationem*, Per eum, qui venturus eſt, *concludimus, niſi ſit Exorciſmus, in quo diabolus per Divinum Judicium, ut a creatura Dei diſcedat, exorcizatur, ſive adjuratur*. Et rationem ejus reddit Cæſarius Heiſterbachius Lib. V. Cap. X. ſic inquiens: *Sentiant, & timeant dæmones pœnam ſibi præparatam; hinc eſt, quod om-*

omnes Exorciſmi, qui ad illorum nequitiam enervandam fiunt, per ignem, & extremum Judicium concluduntur. Si ergo Eccleſia potius Exorciſmos concludit, *Per eum, qui venturus eſt judicare vivos, & mortuos, & ſæculum per ignem*, quam per alia verba, ut magis dæmonis vires infringat, fatendum plane erit, diabolum magis ad quædam verba, ac præſertim ad ea mox recitata, quam ad alia conturbari, ac torqueri. Advertendum eſt tamen, quod & alias notavit Cardius, Exorciſtam non nimis in hoc fidere debere, cum dæmon vaſerrimus oſtendere poſſit, ſe graviſſime torqueri, cum aliqua ſacra verba proferuntur, & non ad alia forte efficaciora, & tamen haud ſic eſſe. Cautus itaque eſſe debet Exorciſta, innumerabiles enim ſunt artes, & fraudes diaboli ad decipiendum hominem, uti docent paſſim Sancti Patres, iiſque inhærens noſtrum Rituale Romanum in ſequentibus paragraphis, præſertim vero infra §. IX. & X.

§. V.

Advertat, quibus artibus, & deceptionibus utantur dæmones ad Exorciſtam decipiendum; ſolent enim utplurimum fallaciter reſpondere, & difficile ſe manifeſtare, ut Exorciſta diu defatigatus deſiſtat, aut infirmus videatur non eſſe a dæmonio vexatus.

COMMENTARIUS.

I. Diaboli fraudes, verſutiæque jam omnibus notæ ſunt, ideoque ſapientiſſime docuit S. Antonius Abbas, referente in ejus Vita S. Athanaſio, multis precibus, atque exercitatione opus eſſe, *ut, accepto quis Spiritus dono diſcernendi ſpiritus, horum naturas noſſe poſſit*; eamque mox rationem ſubjicit: *Multi enim illorum ſunt doli, multæ inſidiæ, quas parant*. Hoc eſt unum ex præcipuis dæmonum ſtudiis, fallere hominem: *Fallunt autem etiam ſtudio fallendi, & invida voluntate, qua hominum errore lætantur*. Verba ſunt Sancti Auguſtini in ſuo Libro, *De divinatione dæmonum*, Cap. VI. Non ſemper tamen fallit diabolus; nam, ut ait Auctor Operis imperfecti Homilia XIX. in Matthæum, interdum verum dicit: *Conceſſum eſt autem diabolo & interdum veritatem dicere, ut mendacium ſuum raro veritate commendet. Si autem nunquam diceret verum, nec ad tentationem poterat ſufficere ſeductio ejus*. Cæterum in vero, quod interdum profert, finem ſemper habet fallendi, ut pariter obſervavit S. Auguſtinus, *De diverſis Quæſtionibus*, ad Simplicianum, Quæſtione III. dicens: *Miſcent tamen iſti fallacias, & verum, quod noſſe potuerint, non docendi magis, quam decipiendi fine, prænunciant*. Hinc cum veritatem loquitur, non fide dignus eſt veterator ille, ut loquitur Sanctus Athanaſius in Oratione I. contra Arianos. Quod & exemplo ſuo nos docuit Chriſtus Dominus, dum ſilentium poſuit dæmoni verum clamanti: *Scio, qui ſis Sanctus Dei*; ſtatim namque *comminatus eſt ei Jeſus, dicens: Obmuteſce*; ut refert S. Marcus in ſuo Evangelio, Cap. I. verſu XXIV. & XXV. Ad quæ reſpiciens laudatus toties S. Antonius Abbas apud memoratum Sanctum Athanaſium, ſic inquit: *Dominus, quamvis dæmones vera loquerentur, vere enim dixerunt* Tu es filius Dei; *tamen juſſit obmuteſcere, fierique ſilentium, nequando veritati quid vitii de ſuo adſpergant, atque nos conſueſaciat a talibus aures nunquam non avertere, etiamſi vera loqui videantur*. Quibus conſentit Victor Antiochenus, qui ſuper eadem Evangelii verba ſic habet: *Salutare quoque documentum per hoc nobis tradidit, ne videlicet ullam unquam dæmonibus fidem habeamus, etiamſi vera ſe dicturos profiteantur*. Idem pariter tradidit Euthymius Zigabenus in ipſum Evangelii S. Marci locum: *Docuit nos, inquit, ne dæmonibus unquam credamus; etiam vera dicentibus*. Et rationem ſupra aſſignatam adducit: *Cum enim ament mendacium, ſintque nobis inimiciſſimi, nunquam vera loquuntur, niſi ad fallendum, veritate, quaſi eſca quadam, utantur*.

II. An autem dæmoni fides adhibenda ſit, cum a Deo, aut ab Eccleſia ad veritatem dicendam ſe compelli dicat, affirmat Hadrianus Lyræus in Triſagio Mariano, Lib. I. Quod tamen negat Ludovicus Bail in quodam ſuo Opuſculo a ſe indicato Tomo II. Summæ Conciliorum, ubi de primo Pariſienſi Concilio agit, quod ſub Gregorio Papa IV. anno DCCCXXIX. celebratum fuit. Refert & hanc ſententiam Cardius in ſuo ad hunc noſtrum §. Commentario, ubi inter alia recenſet Decretum Facultatis Pariſienſis in Comitiis Ordinariis Sorbonæ die II. Januarii, & iterum die II. Martii anni MDCXXIII. editum, quo damnatus fuit Liber, cui Titulus, *Vera, & memorabilis hiſtoria de tribus Energumenis &c.* Motiva autem Cenſuræ, & damnationis revocantur in Actis Facultatis ad quatuor Capita, quorum primum, & ſecundum, quæ ad rem noſtram propius ſpectant, ſunt. Primum: *Quod vellet Auctor, & condemnat dæmonem, ſi certis rationibus, quas profert, ſe ſacramento obſtrinxerit, non poſſe fallere, eique fidem eſſe adhibendam. Quod omnibus dolis, & deceptionibus viam ſternit*. Secundum eſt: *Si hoc præſtito juramento aſſereret dæmon, ſe tamquam Miniſtrum Dei recepiſſe provinciam enunciandi aliqua ad Dei gloriam, & fidelium inſtitutionem, ei auſcultandum, & obediendum eſſet. Quod aliquo pacto idolatriam ſapit*. Subſcribit quidem huic ſententiæ Cardius, tum ob ejus motiva, tum ob Patres ſuperius relatos; ſubditque mox etiam, id obiter ab Exorciſtis notandum, illicitum nempe eſſe exigere a dæmone juramentum, tametſi olim exactum illud fuerit ab Exorciſtis antiquis, ac etiam a recentioribus, qui proinde cavendi ſunt, etiamſi aliquando id actum a Sanctis Viris ſit, potiſſimum enim obſervare Exorciſtæ debent, quæ Rituale noſtrum eiſdem præſcribit, ſæpe enim vidi multa in exorcizandis obſeſſis ab Exorciſtis committi, quæ vel ipſis noſtri Ritualis Romani regulis adverſabantur, quia ſcilicet, vel ipſum nunquam legerunt, vel minime prorſus intelligebant.

§. VI.

Aliquando, poſtquam ſunt manifeſti, abſcondunt ſe, & relinquunt corpus quaſi liberum ab omni moleſtia, ut infirmus putet, ſe omnino eſſe liberatum; ſed ceſſare non debet Exorciſta, donec viderit ſigna liberationis.

COMMENTARIUS.

I. IDem, quod hic noſter §. docet etiam, & quidem iiſdem plane verbis Sacerdotale Romanum, Parte III. in Inſtructione Exorciſtæ, Cap. VIII. comprobatumque habetur pluribus exemplis, quæ in Sanctorum Vitis leguntur, ac præſertim in S. Norberti Vita, Cap. XIII. apud Bollandianos die VI. Junii, ubi inter alia narratur, quod cum quidam pervaſus a dæmone adductus fuit ad Sanctum Virum, quem cum Norbertus diligenter eſſet intuitus, cœpit hominem ſignare, & exorcizare, donec quieſceret. Quod videntes, qui adſtabant, gaviſi ſunt valde, gratias agentes Deo, ſed ille, *Non eſt*, inquit, *ut vos putatis, quia nunquam ſpiritus iſte nequam receſſit, ſed latitat ex divinæ virtutis timore, ut non expellatur, ſed nobis recedentibus acrius hunc miſerum valeat cruciare.* In Vita quoque S. Cunegundis Virginis apud eoſdem Bollandianos die XXIV. Julii legitur, quod quædam puella decimum annum agens a dæmone obſeſſa in Cœnobium Sanctimonialium, & ad Sepulchrum S. Cunegundis adducta eſt: *Cognatis autem, & neceſſariis Sanctam Dei Cunegundim pro illa, & ejus liberatione ſuppliciter obſecrantibus, liberata eſt tam pro ſuo, quam amicorum, & aſſiſtentium judicio, nulla obſeſſionis, & vexationis dæmoniacæ perferens ſigna. Verum a Monaſterio ad hoſpitium deducta, dæmon, qui fallaciter ſe ad tempus occuluerat, mordacius illam excruciare cœpit.* Quæ poſtea a Sancta ei apparente ſanata fuit, ut ibidem legitur.

II. Hinc recte admonet noſter §. ceſſare ab Exorciſmis non debere Exorciſtam, *donec viderit ſigna liberationis*. Signa infallibilia hujuſmodi liberationis nulla plane ſunt, quia nimirum dæmon, licet plura ſigna egreſſus ſui ſpondeat Exorciſtæ, ſæpe nihilominus fidem fallit, & in obſeſſo latet. Cæterum ſigna probabilia, quibus egreſſus manifeſtetur, in primis ſunt ipſius ſpiritus obſidentis confeſſio, qualis illa fuit, de qua ſcribit S. Marcus in ſuo Evangelio, Capite I. verſu XXIV. *Et clamavit dicens: Quid nobis, & tibi, Jeſu Nazarene! Veniſti ante tempus perdere nos*. Secundo in terram colliſio, & dejectio, ac ſi Energumenus mortuus videatur, ut accidit illi, de quo apud eundem Marcum, Cap. IX. verſu XXV. dicitur: *Exclamans, & multum diſcerpens eum, exiit ab eo, & factus eſt, ſicut mortuus; ita ut multi dicerent, quia mortuus eſt*. Tertio ingentes clamores, aut ejulatus, vel belluarum voces, ut legitur Capite VIII. Actuum Apoſtolorum verſu VII. *Multi eorum, qui habebant ſpiritus immundos, clamantes voce magna exibant*. Plura alia id genus ſigna occurrunt in Vitis Sanctorum, quæ tamen, uti dixi, infallibilia minime ſunt, uti variis etiam exemplis probari poſſet, quibus docemur, etiam datis ſignis liberationis, latitaſſe diabolum in homine obſeſſo. Sed de his alias.

III. An vero recte peti a dæmone poſſit ſignum exitus ſui a corpore obſeſſi, reſpondet quidem Brognolus in Manuali Exorciſtarum, Parte III. Cap. IV. ſupervacaneum eſſe hujuſmodi ſignum a dæmone petere, quia ſcilicet dæmon eſt mendax, & pater mendacii, poteſtque, ac ſæpe etiam ſolet lampadem longe diſtantem extinguere, vitrum frangere, Campanam pulſare, abſque eo, quod ab Energumeni corpore egrediatur. Verum, uti obſervat Cardius, Brognoli opinioni, ejuſque rationibus obſtat uſus Eccleſiæ, & Rituale noſtrum Romanum, quod apertiſſime indicat infra §. XXIV. in Exorciſmo poſito ante Evangelia legenda ſuper obſeſſum, ſigna liberationis peti recte poſſe a dæmone: *Præcipio tibi*, inquit Exorciſmus, *quicumque es, ſpiritus immunde, & omnibus ſociis tuis hunc Dei famulum obſidentibus, ut per myſteria Incarnationis &c. dicas mihi nomen tuum, diem, & horam exitus tui cum aliquo ſigno &c.* Supponit itaque Exorciſmus, quod, licet dæmon ſit mendax, & fallax, raro tamen ita contingit, quando in ſigni petitione ſervatur modus ab Eccleſia præſcriptus. Nam ſignum hoc petitur, non ut conducens ad expulſionem, ſed ut expulſio in Nomine Chriſti ſequuta, nobis manifeſtetur. Credendum namque eſt, quod Chriſtus reliquit Eccleſiæ ſuæ poteſtatem ad expellendum dæmones a corporibus obſeſſis, non qualemcumque, ſed manifeſtam, & conſequenter ad poſtulandum, exigendumque ſignum, quo expulſio ipſa nobis innoteſcat. Et quamvis dæmon ſit pater mendacii, quotieſcumque tamen cogitur virtute Divina per Exorciſmos Eccleſiæ, fallere nequit.

§. VII.

Aliquando etiam dæmones ponunt quæcumque poſſunt impedimenta, ne infirmus ſe ſubjiciat Exorciſmis, vel conantur perſuadere, infirmitatem eſſe naturalem. Interdum in medio Exorciſmi faciunt dormire infirmum, & ei viſionem aliquam oſtendunt, ſubtrahendo ſe, ut infirmus liberatus videatur.

COMMENTARIUS.

I. MOnet idipſum Sacerdotale Romanum citato ſuperius loco, ſic inquiens: *Aliqui dæmones ponunt omnia impedimenta, quæ poſſunt, infirmo, ut ſe non faciat conjurare. Quidam conantur perſuadere, quod ſunt infirmitates naturales, & quod iſta res eſt*

una

una trupba. Aliqui in medio conjurationis faciunt dormire infirmum, & oſtendunt ei aliquam viſionem Crucifixi, vel aliorum Sanctorum, ſubtrahendo ſe, ut ſtent ſecreti, & oſtendant infirmum liberatum. Sed, ut ſingula explicemus, ſicuti quandoque infirmitas naturalis ab aliquibus judicatur ſupernaturalis, nempe quod ſit invaſio dæmonis; ita aliquando evenire poteſt, ut affectio vere dæmoniaca, videri poſſit infirmitas naturalis. In primo caſu eſt illuſio ægri ſic volentis, fingentiſve; in ſecundo vero eſt illuſio dæmonis ſic conantis, ut Exorciſmorum remedio non ſuccurratur patienti. Hoc itaque eſt unum ex impedimentis in §. noſtro allatis, ex quibus induci poteſt obſeſſus ad non ſe Exorciſmis ſubjiciendum. Verum, ut recte advertit Barruſaldus ad hunc noſtrum §. peritus Exorciſta hoc, & alia hujuſmodi impedimenta, deceptioneſque diaboli caute advertere debet; & regula generalis eſt, ut Præceptum tacitum ab ipſo fiat ſuppoſito Energumeno, ut ſe manifeſtet; & velit, nolit, ad Exorciſmos accedet, tanta eſt Exorciſtæ in dæmonem poteſtas.

II. Porro unam eſſe ex præcipuis dæmonis aſtutiis, ut conetur perſuadere Energumeno, infirmitatem ſuam eſſe naturalem, addiſcimus ex Evangelio Matthæi, Capite XVII. ubi narratur, quod quidam Energumeni parens, acceſſit ad Chriſtum genibus provolutus ante eum, dicens: *Domine, miſerere filio meo, quia Lunaticus eſt, & male patitur.* Super quæ verba appoſite Sanctus Petrus Chryſologus Sermone LII. de dæmoniaco ſurdo, & muto, ſic inquit: *Aut humanæ naturæ, aut cæleſtis elementi dæmon, quod ſuæ artis fuerat, voluit videri, aptans Lunæ curſibus hominis paſſiones. Vexabat corpus lunaribus incrementis, ut eſſe Lunæ crederent, quod erat diaboli criminis, & furoris.* Loquitur & de hujuſmodi dæmonis aſtutia antiquus Auctor Homiliarum, quæ S. Clementi tribuuntur, Homilia IX. num. 12. editionis Cotelerii, ſic dicens: *Itaque per latentes in eorum animabus dæmones, datur illis,* ſcilicet obſeſſis, *intelligi, ſe non a dæmone vexari, ſed a corporis morbo, exempli gratia, vel ab acri materia, vel a bile, vel a pituita, vel a nimio ſanguine, vel ab inflammata cerebri membrana, vel ab alio quopiam.* Similia his docent plures Eccleſiæ Patres, ac Interpretes recitati ſuperius loci ex Evangelio Sancti Matthæi, in quem etiam, ut alios omittam, Paſchaſius Rathbertus, Lib. VIII. ſuper relata Evangelii verba illud notat, eum errorem ſpargi conſueviſſe a dæmone in vulgus: *Notandum,* ait, *quod Evangeliſta eum etiam juxta patris vocem, & æſtimationem vulgi Lunaticum vocat, non quod a Luna aliquid pateretur moleſtiæ, qui ſpiritu vexabatur immundo, ſed quia callidus hoſtis ſic ſuis operabatur ludibriis in homine, juxta Lunæ curſum, ut ab ea pati æſtimaretur a populo, quatenus per hoc Dei creatura, quæ bona creata eſt, atque hominibus perutilis, & neceſſaria, infirmaretur, ejuſque infamiam ad Creatoris injuriam retorqueret.* Plura occurrunt in Vitis Sanctorum exempla huc ſpectantia, ac illud præſertim, quod legitur in Vita S. Staniſlai Epiſcopi Cracovienſis apud Bollandianos die VII. Maji ubi inter alia refertur, quod interceſſione ejuſdem Sancti fuit liberatus *Energumenus a dæmone continuos cruciatus, moleſtias, dolores immenſos, maxime vero increſcente, & decreſcente Luna, paſſus.*

III. Facilius Medicos hoc decipi errore, quam alios teſtatur idem Paſchaſius citato loco, ſic ſubdens: *Unde de talibus loquuntur Medici quodcumque volunt, qui nec eos immundum habere ſpiritum arbitrantur, ſed corporalem aliquam paſſionem propter humorem cerebri in Lunæ curſu vitiatum, quia & Luna humidam habet naturam.* Sane ſicut culpæ læthalis rei ſunt Medici, qui, ut lucrum captent, vel ipſos dæmoniacos, veluti morbis corporalibus affectos curant, ita & Sacri Homines, qui pene omnes morbos naturales ad ſupernaturales referunt, obſeſſoſque a dæmoniis judicant, qui aliquo naturali morbo affecti ſunt. Jam nonnihil de hac re diximus nos ſupra in Commentario ad §. III. ubi etiam exemplum S. Philippi Nerii attulimus, quod refert in ejus Vita Bernabeos, quodque iterum deſcribere hoc loco cenſemus juxta narrationem Antonii Gallonii in ejuſdem Sancti Vita, ubi ad annum MDLXX. pag. 124. editionis Romanæ anni MDC. ita ſcribit: *Diligenter examinabat Philippus, quæ ab iis, qui pro energumenis habebantur, fieri cernebat; nec facile inducebatur ad credendum, quemquam a dæmonio vexari. Hinc quæ ejus rei fidem facere poterant, ad naturalia ferme principia referebat, utpote ad naturales ex atra bile morbos, ad uteri affectus, aut certe cerebri decrementum.*

IV. Alia demum dæmonum aſtutia in noſtro §. notata, eſt quidem & illa, *quod interdum in medio Exorciſmi faciunt dormire infirmum, & ei viſionem aliquam oſtendunt, ſubtrahendo ſe, ut infirmus liberatus videatur.* Jam non deſunt exempla, quibus probetur quod docet noſter §. ſacris viſionibus ſcilicet, & ſomniis quandoque a dæmone vexari Energumenum, necnon imaginariis apparitionibus, per quas fit, ut æger ſola Divina ſomniando, videatur Deo dilectus, & ab obſidente diabolo liberatus. Iſta vexatio, ut ad ipſum §. notat Barruſaldus, eodem modo, quo aliæ, manifeſtari poteſt, ſi Exorciſmi, & Præcepta fiant, quorum imperio parere dæmon tenetur.

§. VIII.

Aliqui oſtendunt factum maleficium, & a quibus ſit factum, & modum ad illud diſſipandum; ſed caveat, ne ob hoc ad magos, vel ad ſagas, vel ad alios, quam ad Eccleſiæ Miniſtros confugiat, aut ulla ſuperſtitione, aut alio modo illicito utatur.

COMMENTARIUS.

I. Congruit & huic noſtro §. quod jam olim admonuit Romanum Sacerdotale, Parte III. Cap. VIII. ubi ſic inquit: *Aliqui,* dæmones ſcilicet, *oſtendunt maleficium factum ſuper ipſum, & authores maleficii, & modum ad illud diſſipandum. Sed ſit cautus*

Exorciſta, ne faciat aliquam ſuperſtitionem. Porro dupliciter homines vexantur a dæmone, ſeu obſideotur, vel immediate per ipſum, vel mediante maleficio, quod nihil aliud eſt, quam facultas, qua quis ope dæmonis alteri damnum parat. Teſte S. Bonaventura in Libri IV. Sententiarum Diſtinctionem XXIV. Quæſtione II. in Corpore, non defuerunt, qui dicerent, *quod maleficium nihil erat in mundo, nec alicujus vis, niſi in ſola æſtimatione hominum, qui multos naturales defectus attribuunt maleficiis dæmonum propter defectum Fidei*. Verum hanc opiniunem egregie idem S. Doctor confutat, ita ſtatim ſubjiciens: *Sed iſta poſitio derogat Juri, & derogat opinioni vulgi, &, quod majus eſt, experimento & ideo non habet ſtabilitatem*. Atque hæc eſt ſententia, quam etiam docuerat S. Thomas ibidem, Quæſtione I. Articulo III. in Corpore, quamque ſequuti ſunt omnes Theologi, noviſſime vero eruditus Cardius in ſuo ad hunc noſtrum §. Commentario, ubi late expouit recitatam S. Bonaventuræ doctrinam.

II. Ergo contraria opinio derogat Juri, & quidem in primis Divino, quod prohibet ad magos, & veneficos accedere. Si enim non darentur hujuſmodi homines, qui maleficiis auxilio dæmonis in aliorum hominum perniciem uterentur, jam fruſtra diceretur Levitici, Capite XIX. verſu XXXI. *Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini*. Et Capite XX. verſu VI. *Anima, quæ declinaverit ad magos, & ariolos, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi ſui*. Et Deuteronomii Cap. XVIII. verſu X. & XII. *Nec inveniatur in te ... qui ariolos ſciſcitetur, nec ſit maleficus, nec incantator, neque qui Pythones conſulat ..... omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter iſtiuſmodi ſcelera delebit eos in introitu ſuo*. Adverſari præterea eam opinionem Juri Canonico, & Civili, conſtat ex pœnis, quas utrumque Jus ipſum ſtatuit adverſus maleficos. Præter excommunicationem in variis Conciliis inflictam, ex Concilio Ancyrano, Can. XXIII. maleficia exercentes pœnitere per quinquennium debent; quinimo ex Concilio Illiberritano Can. VI. maleficus occidens aliquem maleficio, neque in fine vitæ recipi ad communionem poterat. Nunc vero Innocentius Papa VIII. in Conſtitutinne I. quæ incipit, *Summis*, ſtatuit, hujuſmodi maleficos eſſe puniendos per Inquiſitores; & Gregorius XV. Conſtitutione XLVI. quæ incipit, *Omnipotentis*, decrevit quidem, ſi ex maleficio ſequatur mors, maleficum Curiæ ſæculari tradendum; ſi vero mors non ſequatur, ſed vel infirmitas, vel divortium, vel impotentia generandi, vel damnum in frugibus, vel aliis rebus, muro perpetuo in Carcere Sancti Officii eſſe claudendum maleficum. Jure tandem civili ſortilegi, & multo magis magiæ ſuperſtitioſæ rei pœnam non modo publicationis bonorum, ſed & ultimi ſupplicii etiam aliquando per ignem inferendi incurrunt, ex Lege, *Nullus* III. & Lege, *Nemo* V. Cod. *De maleficis*.

III. Derogat ſecundo contraria illa opinio *opinioni vulgi*, ideſt, communi, *& experimento*, quod innumeris exemplis comprobari poſſet, ex quibus docemur, non modo dari maleficos, ſed triplex etiam maleficii genus, nempe *Somnificum*, ſeu *Soporiferum*, *Amatorium*, *Hoſtile*. Primum eſt, cum magi, vel ſortilegi, & ſagæ aliqua potione, malo carmine, & certis ritibus ſoporant, ut interea ope dæmonis aliquod damnum homini afferatur. Secundum eſt illud, quo aliquis in amorem impudicum ſui, vel alterius incendit, & ad parendum libidini inflectit. Tertium eſt, cum magus, aut ſortilegus bonis animi, aut corporis, vel fortunæ damnum infert. Varias quæſtiones de hujuſmodi maleficiis legere eſt apud Theologos paſſim, nonnulla vera ſelecta exempla apud Cardium loco citato, ex quibus liquido conſtat, dari maleficos, & memoratum triplex maleficii genus, Soporiferum ſcilicet, Amatorium, & Hoſtile.

IV. His ergo omiſſis, ut ad noſtrum §. redeam, ſpectat hic quidem ad ipſos Energumenos, ſeu a diabolo obſeſſos, quorum *aliqui oſtendunt factum maleficium, & a quibus ſit factum, & modum ad ipſum diſſipandum &c.* Sed notandum tamen hoc loco primum, nequaquam maleficiato licere, ſi ſui compos eſt, de proximo ſuo judicare in particulari, quod ei maleficium fecerit, etiamſi aliqua indicia haberet; facile enim tentaretur a diabolo, ut pro vindicta aliquod malum cogitaret, & tale judicium ejus liberationi obeſſet. Judicare potius hoc unum debet, ejus malum a dæmone excitari, permittente Deo; imo ſi vexatus certo etiam perſonam maleficam noverit, nihil adhuc de hoc curare debet, quia ſi perfecte contra dæmonem munitus fuerit, maleficus nihil amplius mali poterit ei inferre; & Eccleſiæ auctoritas poteſtatem habet ad omne maleficium diſſolvendum. Hinc recte admonet noſter §. cavendum eſſe Energumeno, ſeu maleficiato, ut maleficium illi illatum diſſipetur, ad magos, vel ſagas potius confugere, quam ad Eccleſiæ Miniſtros. Id enim nunquam licere, & grave peccatum eſſe, Sacræ Paginæ paſſim docent, ac illa præſertim Sacræ Scripturæ loca, quæ ſupra num. II. hujus Commentarii deſcripſimus; in quibus cum graviſſima interminatione prohibet Deus, maleficos, vel etiam cujuſcumque generis divinos, ſeu ariolos, cujuſcumque commodi, vel neceſſitatis cauſa, conſulere. Rationem vero addit Apoſtolus in Epiſtola I. ad Corinthios, Capite X. dicens: *Nolo vos ſocios fieri dæmoniorum*. Et in II. Epiſtola ad eoſdem Corinthios, Cap. VI. *Quæ ſocietas luci ad tenebras? aut quæ conventio Chriſti ad Belial?* Quæ ſententiæ docent, omnem prorſus ſocietatem homini cum diabolo conjurato humani generis hoſte interdictam, illicitam, & fugiendam ab eo eſſe omnino.

V. Peccant itaque non modo malefici ipſi, & quicumque alii artes magicas exercent, quemadmodum inter alios ſolide oſtendit Eſtius in Libri II. Sententiarum Diſtinctionem VII. verum etiam, ut idem Auctor demonſtrat in Libri IV. Diſtinctionem XXXIV. §. VI. quicumque maleficos, divinos, ariolos, aruſpices, incantatores, & quidquid eſt hujus generis, conſulunt, ſive ad inferenda nocumenta, ſive ad eadem avertenda, vel depellenda, ſive ad conſequenda beneficia. Hoc enim qui faciunt, eo modo per hominem contrahunt ſocietatem cum dæmone, quomodo fit, ut homo cum homine per Epiſtolam, vel nuncium, vel interpretem ſocietatem ineat. Non enim intereſt, quoad hoc peccati genus, utrumne immediate per ſe, an vero mediate per hominem magum, quis cum dæmone conſocietur, cum ſit utrobique vera cum dæmo-

ne

ne ſocietas, quæ etſi pejor ſit, cæteris paribus, immediata, quam mediata, utrumque tamen ſuo genere valde grave eſt, & horrendum, & execrabile peccatum, utpote Religioni contrarium, & ad apoſtaſiam, ideſt, ad defectionem a Deo ad diabolum divini honoris æmulum pertinens, id quod plenius laudatus Eſtius demonſtrat, ac alii etiam Theologi in citatam Diſtinctionem VII. Libri II. Sententiarum.

VI. Ex quibus patet, in quanto ſalutis ſuæ diſcrimine verſentur, qui cum reprobo Saul, uti legitur Lib. I. Regum, Cap. XXVIII. & cum impio Ochozia, uti Lib. IV. Regum, Cap. I. habetur, ſive de rebus occultis, ſive de futuris eventibus, diaboli miniſtros conſulunt. Quo in numero ſunt haud dubie, qui pro rebus amiſſis, aut ablatis, ad maleficos homines accedunt, & qui maleficia maleficiis pellunt, aut pelli procurant, ut & illi, qui fortunam ſuam, ut loquuntur, manibus ad inſpectandum datis, explorant, & qui numeros ludi ſortis, quem *lotto* appellant, malis artibus accipere, aut dare procurant. De toto hoc genere apud Gratianum in Capite, *Non obſervetis*, Cauſa XXVI. Quæſtione VII. legitur ad hunc modum: *Qui autem talibus credant, aut ad eorum domum euntes, aut ſuis domibus introducunt, & interrogant, ſciant ſe Fidem Chriſtianam, & Baptiſmum prævaricaſſe, & ut paganum, & apoſtatam, & Dei inimicum iram Dei graviter in æternum incurriſſe, niſi Eccleſiaſtica pœnitentia emendatus Deo reconcilietur.* Item in Quæſtione V. ex Ancyrani Concilii Canone XXIII. ſic legitur: *Qui divinationes expetunt, & morem Gentilium ſubſequuntur, vel in domos ſuas hujuſmodi homines introducunt, exquirentes aliquod arte magica, aut expiandi cauſa, ſub regula quinquennii jaceant ſecundum gradus pœnitentiæ definitos.* Rurſus apud eundem Gratianum Quæſtione proxime citata per complures Canones ſub graviſſimis pœnis anathematis, atque aliis, prohibetur tam Clericis, quam Laicis, ne damnatas artes exercentibus ullo modo credant, aut eos conſulant. Peccati vero gravitatem oſtendit Sanctus Auguſtinus Lib. II. *De Doctrina Chriſtiana*. Cap. XXXIII. & in Expoſitione Pſalmi LVII.

VII. Circa hactenus dicta nunc nobis refutanda eſt falſa quorundam opinio, qui ajunt, non eſſe illicitum, ſiquis ad tollendum maleficium, vel ad conſequendum quodcumque beneficium, utatur opera malefici, ſeu divini, ſeu incantatoris, dummodo ſua is ſponte paratus ſit ad tale quid præſtandum; ideſt, ſi conſulat eum non rogando, neque inducendo eum, ut faciat, ſed malo ejus in ſuum commodum utendo, ſi lubens faciat. Quam opinionem probari putant a ſimili, quia licet pecuniam ad uſuram accipere ab eo, qui ad uſuram dare paratus eſt. Licet quoque jusjurandum ſuſcipere ab eo, quem ſcimus per falſos Deos juraturum. Item licet uti opera mali Sacerdotis in recipiendis Sacramentis, quem tamen non dubitamus in eorum adminiſtratione graviter peccare. Licet etiam uti mercenariis Verbi Divini Miniſtris, ideſt, iis, qui vel quæſtum, vel inanem gloriam in ejus miniſterio principaliter ſpectant, de quibus Apoſtolus in Epiſtola ad Philippenſes Cap. I. verſu XVIII. ita inquit: *Dum omni modo, ſive per occaſionem, ſive per veritatem, Chriſtus annuntietur, & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo.* Ex quibus, ut inquiunt, conſequi videtur, quod ſimiliter incantatoris, magique, ſagæve parata ad malum voluntate uti liceat ad utilitatem noſtram, & nominatim ad maleficium diſſipandum.

VIII. Verum hæc opinio quamvis Auctores ſuos habeat Aurelium in Libri IV. Sententiarum Diſtinctionem XXXIV. & Angelum in Summa, verbo, *Superſtitio*, ſine dubio tamen falſa eſt, & erronea; uti ex Scripturis, & Sacris Canonibus ſupracitatis clariſſime patet, ubi generaliter agitur de iis, qui maleficos, ac divinos conſulunt, ſive inducendo involuntarios, ſive interrogando voluntarios; præſertim cum id genus homines plerumque ſint ad hoc opus voluntarii, tum propter quæſtum, quem inde percipiunt, tum quod diabolo ſe addixerunt; id quod Sacrorum Canonum Auctores ita generaliter loquentes, minime ignoraverunt. Cæterum ad argumentum contrariæ opinionis ſuperius objectum facilis eſt reſponſio; nempe quæ pro ſimilibus allata ſunt, non eſſe ſimilia. Ut enim ſcite notat Eſtius citato ſuperius loco §. VII. ubi falſam opinionem confutat, ſunt quædam opera ita mala, ut recte fieri nequeant; alia vero ſunt, quæ, & male, & bene fieri poſſunt; in quo genere ſunt, jurare, mutuum dare, Sacramenta adminiſtrare, Verbum Dei prædicare. Hæc enim cum per ſe bona ſint, male fiunt, ſi juret quis per falſos Deos, ſi mutuum det cum pacto recipiendi aliquid ultra ſortem, ſi quodcumque opus per ſe bonum prava intentione corrumpat. In priori autem genere eſt maleficium, & divinatio, & horum conſultatio, atque omnino quæcumque ſocietas cum dæmone, ut quam per ſe malam jam eſſe oſtendimus. Licet ergo, ubi juſta eſt neceſſitas, aut utilitas, id ab alio petere, atque in id conſentire, quod ab eo recte fieri poteſt, nempe, ut juret, aut mutuum det &c. tametſi ſciamus, eum id non recte facturum. Non licet autem petere, vel conſentire, ut id faciat aliquis, quod ab eo recte fieri nequit, etiamſi ſit ad id faciendum paratiſſimus, cujuſmodi ſunt effectus maleficiorum, & prædictio futurorum, quia ſecundum Apoſtolum in Epiſtola I. ad Romanos, Capite I. *digni ſunt morte non ſolum qui mala faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.*

IX. Sed ut quæ diximus aliquo etiam roboremus exemplo, memorabile eſt illud, quod refert S. Gregorius Lib. I. Dialogorum, Cap. X. de quadam muliere energumena, *quam propinqui ſui carnaliter amantes, & amando perſequentes, ad obtinendum ſalutis remedium, maleficis tradiderunt, ut ejus animam funditus extinguerent, cujus carni magicis artibus ad tempus prodeſſe conarentur. Ducta eſt itaque ad fluvium, atque in aquam immerſa, ibique diutius incantationibus agere malefici moliebantur, ut is, qui eam invaſerat, diabolus exiret, ſed miro omnipotenti Dei judicio, dum arte perverſa unus ab ea repellitur, in eam ſubito legio intravit. Cœpit ex hoc illa tot motibus agitari, tot vocibus, clamoribuſque perſtrepere, quot ſpiritibus tenebatur.* Hæc poſtea ad Martyris S. Sebaſtiani Reliquias liberata eſt. Cæterum ut videas, non ſolum majus malum evenire poſſe homini ipſi a dæmone obſeſſo, verum etiam interdum illi, qui maleficum adit, ut maleficiatum a maleficio liberet, ecce & hic aliud exemplum, quod legitur in Vita Sancti Joannis Gualberti,

Par-

Parte v. Miraculorum ejus, apud Bollandianos ad diem xii. menſis Julii: *Ex oppido Lanciſa, quod in Arni ſuperioris Valle ſitum eſt, quemdam non infimo loco natum, captum a dæmonio veniſſe ad hoc S. Mariæ Monaſterium, multis comitantibus, vidimus. Forte tunc quidam, cui Zanobio nomen erat, ſupervenit .... qui quidem affinium hujus invaſi a dæmone precibus compulſus, quemdam necromantem virum malignum, & dolis plenum, Nepum nomine, ob conſilia inquirenda ab ipſo, quid in hoc homine agendum eſſet, adiverat. Cui, quia ea, quæ neſaria ſunt, agere tentaverat, diabolica videlicet potius, quam Divina, inquirere auxilia, mirum, ſtupendumque malum accidit in veſpere. Nam dum uno in loco, in hoſpitali conſcenderent ambo, ipſe ſcilicet a dæmone invaſus, illic brevi intervallo dato .... ſe ſe paululum dans quieti, caput inter genua poſuit, at paulo poſt experrectus*, Deo gratias, *inquit*, convalui. *E contra Zanobias ille, qui Nepum adiverat, ab eodem correptus dæmone, inſanire, bacchari, furere cœpit.*

X. Sunt tamen ejus opinionis nonnulli, licere quidem ad maleficum confugere, vel ipſum cogere, ut maleficium tollat, quando probabiliter creditur, illum ſine maleficio, modo aliquo licito id facere poſſe, ſive quandocumque non adeſt moralis certitudo, quod utatur modo illicito. Tenet & hanc ſententiam inter alios Cardius ad hunc noſtrum §. num. xli. ea nixus ratione, *quia ſic confugiens utitur jure ſuo, & inducit magum ad id, quod facere tenetur, & ſine peccato, ſi velit, poteſt facere*. Advertit tamen ſequenti num. xlii. cum Natali Alexandro in Theologia Dogmatica, & Morali, *De Decalogo*, Articulo xiv. Regula xxvi. quod ille, qui confugit ad talem maleficum, debet expreſſe proteſtari, ſe nihil commune cum diabolo habere velle, nolleque ejus opera ſanitatem conſequi, & omni pacto renunciare. Cum ergo is, qui maleficii auctor eſſe creditur, compellitur, aut rogatur, ut maleficium tollat, aut ipſe, aut alius ad ſanandum maleficiatum paratus occurrit, ab eo quærendum eſt, quo remedio ſit uſurus. Si dicere nolit, non eſt utendum ejus opera, quia hoc ipſo ſatis indicat, ſe uſurum remedio illicito; ſi vero indicet, remedium conſideret, qui petit, ſi ſatis prudens, & doctus eſt, an ſit licitum, nec ne. Si non eſt idoneus judex, peritiores interroget; ſi dubitet, an ſit remedium naturale, adeat medicos; ſi dubitet, an ſit remedium Divinum, quærat a Theologis. Si ſacrum remedium eſſe dicant, qui ſanitatem ægroto ex maleficio pollicentur, reſpondeat, ſatius eſſe, ut a Sacerdote applicetur, ſi re vera ſacrum ſit, & ab Eccleſia approbatum. Si dicant, non profuturum, niſi ipſi adhibuerint, indicium eſt, adhibituros ex pacto convento. Illud itaque Chriſtianus repudiet, ac rejiciat.

XI. Ita plane docet laudatus Natalis Alexander, ſed recte ſubjungit memoratus Cardius num. xliii. ſemper tamen utilius, ac ſecurius eſſe, uti remediis ab Eccleſia præſcriptis, Eccleſiaſticiſque Miniſtris, ut ait hic noſter §. & docet Canon, *Si per ſortiarias*, Cauſa xxxiii. Quæſtione i. qui loquens de conjugatis maleficio affectis, hæc pro eorum ſalute remedia præſcribit: *Hortandi ſunt*, ait, *quibus iſta eveniunt, ut corde contrito, & ſpiritu humiliato, Deo, & Sacerdoti de omnibus peccatis ſuis puram confeſſionem faciant, & profuſis lacrymis, & largioribus eleemoſynis, & orationibus, atque jejuniis Domino ſatisfaciant, & per Exorciſmos, ac cætera Eccleſiaſtica medicinæ munia, Miniſtri Eccleſiæ, tales, quantum Dominus annuerit, qui Abimelech, ac domum ejus, Abrahæ orationibus ſanavit, ſanare procurent.* Quod pari ratione de aliis maleficiis dicendum eſt. Utilitatem porro hujus moniti experta fuit inter alias, *quædam nobilis generis mulier, cujus filium cum poſſideret dæmon, aliis nonnullis mediis fruſtra tentatis, adhibuit ipſa omnium vaniſſimum, magicas ſcilicet incantationes, quas etiam fruſtra experta mater, & facti pœnitens, ad Sepulchrum S. Eneconis obtinuit facillime quod per humanas, vel diabolicas artes fruſtra quæſierat*. Uti legitur in Vita prædicti S. Abbatis Cap. vii. penes Bollandianos ad diem i. menſis Junii.

§. IX.

Quandoque diabolus infirmum quieſcere, & ſuſcipere ſanctiſſimam Euchariſtiam permittit, ut diſceſſiſſe videatur.

COMMENTARIUS.

I. ALludit plane ad hunc noſtrum §. Liber Sacerdotalis, Parte iii. Cap. viii. ubi ait, non mirandum, *ſi diabolus in ſuſceptione Sacramenti Euchariſtiæ per dæmoniacum non conturbetur, quia poſtquam intravit, paulatim deſpicit, & non timet Sancta, imo loquitur myſteria Fidei Sanctæ, & confitetur Divinam Majeſtatem*. Atque hæc eſt quidem alia diaboli fraus obſeſſum in ſuis puris naturalibus relinquere, & animum illius inducere ad pia opera, & quod majus eſt, ad ſuſcipiendam Euchariſtiam, ut ſic Exorciſtæ appareat energumenus ab omni diaboli infeſtatione liber, ſi prompte, & ex corde accedit ad rem tantæ dignitatis, & ſanctitatis, ut recte exponit ad hunc Romani Ritualis §. Barruſaldus, num. 41. Sed tamen fateri cogimur, conari frequenter dæmones, ne energumeni ad Sacram Communionem accedant. Certe in Vita S. Eutychii Patriarchæ Conſtantinopolitani apud Bollandianos die vi. Aprilis legitur, quamdam puellam a dæmone arreptam non potuiſſe Euchariſtiam percipere, ſed cum illa accipienda erat, magno timore, & tremore corripi, exclamare, ac triſtari conſueviſſe. Varia id genus exempla occurrunt paſſim in Vitis Sanctorum, legiturque in Conſtitutione Innocentii Papæ III. qua Sanctorum Catalogo adſcripſit S. Homobonum Cremonenſem anno MCXCVIII., quod, *dum quædam mulier dæmoniaca ad Sepulchrum ejus deducta fuiſſet, Euchariſtiam abhorruit, nec recepit, quæ & meritis ejuſdem Sancti liberata eſt*.

II. Di-

II. Dignum porro notatu in hac re exemplum eſt illud, quod narratur in Vita S. Udalrici, Capite IV. die IV. Julii, apud citatos Bollandianos: *Cum quidam immundo ſpiritu poſſeſſus adduceretur, ut præ ejus ereptione ad januam divinæ miſericordiæ pulſaret, Jeſu Chriſti famulus*, Udalricus ſcilicet, *exoratur. Victus itaque tam ſupplicantium prece, quam miſeri hominis vexatione, Salvatori noſtro vivificatricem Paſſionis ſuæ Hoſtiam pro illo immolaturus ad Altare acceſſit, perceptaque Sacroſancta Communione, arreptitium, ut & ipſe ſalutare Sacramentum ſumeret, adduci præcepit. Sed ſæviſſimus inimicus, tanta fortitudine, ne adduceretur, reniti cœpit, ut illum tam Viri præſentiam, quam Sacram Hoſtiam exhorrere patenter intelligeres.* Atque hinc nunc nota admirandum factum, non vero imitandum: *Sed ore illius vi aperto, dandi Euchariſtiam locum dedit; qua data, de manibus ſe tenentium erupit infelix homo cum terribili inſania; ſed dum coactus ſubſiſteret, ſuperna gratia largiente, & B. Udalrici oratione ſuffragante, inimicus fugatur.* Porro quod Energumenis, tum apud Orientales, tum apud Occidentales Euchariſtia non concederetur olim, niſi in ultima vitæ periodo; ſed multis ab hinc Sæculis in utraque Eccleſia, Græca ſcilicet, ac Latina, iis diſpenſetur, qui fruuntur lucidis intervallis, oſtendit plane inter alios eruditos Theologos Gaſpar Jueninus in ſuo celebri Opere *De Sacramentis*, Diſſertatione IV. Quæſtione VI. Cap. II. Videſis quæ de Communione Energumenorum dicemus nos infra in noſtro ad §. XIII. Commentario.

§. X.

Denique innumerabiles ſunt artes, & fraudes diaboli ad decipiendum hominem, quibus ne fallatur, Exorciſta cautus eſſe debet.

COMMENTARIUS.

I. INnumerabiles eſſe artes, fraudeſque diaboli ad hominem decipiendum, fatentur paſſim Sancti Eccleſiæ Patres. Ut itaque circa has magis magiſque cautus reddatur Exorciſta, neceſſe plane eſt, ut ſciat, quid poſſit diabolus facere, ſed ut eaſdem plene valeat advertere inſidias, atque omnino conſtringere, neceſſe eſt quidem, ut ipſe Exorciſta Deum exoret, juxta monitum S. Antonii Abbatis, qui, ut in ejus Vita S. Athanaſius refert, ita ad rem inquit: *Multis precibus, atque exercitatione eſt opus, ut accepto quis Spiritus dono diſcernendi ſpiritus, horum naturas noſſe poſſit.* Et mox: *Multi enim illorum ſunt doli, multæ inſidiæ.* Sed de his jam alibi diximus, dicemuſque inferius, ubi ſe ſe nobis præbebit occaſio.

§. XI.

Quare memor, Dominum noſtrum dixiſſe, genus eſſe dæmoniorum, quod non ejicitur, niſi per orationem, & jejunium, Matthæi XVII. hæc duo potiſſimum remedia ad impetrandum Divinum auxilium, dæmoneſque pellendos, exemplo Sanctorum Patrum, quoad ejus fieri poterit, tum per ſe, tum per alios curet adhiberi.

. COMMENTARIUS.

I. ENergumenus ille apud Matthæum, Capite XVII. cujus meminit hic noſter §. fuit quidam Lunaticus, cujus genitor acceſſit ad Jeſum, *genibus provolutus ante eum dicens: Domine, miſerere filio meo, quia Lunaticus eſt, & male patitur, nam ſæpe cadit in ignem, & crebro in aquam; & obtuli eum Diſcipulis tuis, & non potuerunt curare eum.* Tum paucis interjectis, ait Evangeliſta, quod *increpavit illum Jeſus, & exiit ab eo dæmonium, & curatus eſt puer ex illa hora.* Pergit Evangeliſta, & ait, quod cum acceſſiſſent deinde Diſcipuli ad Jeſum ſecreto, & ei dixiſſent, *Quare nos non potuimus ejicere illum?* reſponderit inter alia Jeſus: *Hoc genus non ejicitur, niſi per orationem, & jejunium.* Quibus ex verbis orta eſt inter Interpretes Quæſtio, num ſcilicet Chriſtus Dominus iſtud Oraculum de quibuſdam dæmoniis protulerit, an vero de omnibus. Et quidem, quod Chriſti dictum intelligendum ſit de omnibus omnino dæmoniis, non obſcure innuit S. Hieronymus, qui ita locum illum exponit: *Dum docet, quomodo nequiſſimus dæmon poſſit expelli, omnes inſtituit ad vitam.* Ubi de omnibus indiſcriminatim loqui videtur S. Doctor, ſicut & alii Eccleſiæ Patres, inter quos Auctor Operis imperfecti Homilia LVIII. in recitatum Matthæi locum expreſſius loquitur, dum ait, quod *univerſum dæmonum genus, non Lunaticorum ſolummodo intellexerit.* Cui conſonat Euthymius in Commentariis ad IV. Evangelia, Cap. XXXV. inquiens: *Genus dæmoniorum omnium non alio modo egreditur, niſi per orationem, & jejunium.* Et Victor Antiochenus ad Caput IX. Marci: *Per duo hæc, ait, aſſerit Dominus, omne dæmoniorum genus profligari poſſe.*

II. Sed non deſunt Expoſitores, qui ajunt, Chriſtum Dominum per illa verba, *Hoc genus dæmoniorum &c.* intellexiſſe quædam dæmonia cæteris ſæviora. Hujus plane opinionis eſt inter alios S. Leo Magnus in Sermone II. *De jejunio ſeptimi menſis*, Cap. II. ubi ſic ait: *In agone certaminis Chriſtiani utilitas continentiæ plurimum valet, ita ut quidam ſæviſſimorum ſpiritus dæmonum, qui ab obſeſſis corporibus, nullis Exorcizantium fugantur imperiis, ſola jejuniorum, & ora-*

orationum virtute pellantur, dicente Domino. Hoc genus dæmoniorum non ejicitur, niſi in jejunio & oratione. *Grata ergo eſt Deo, & terribilis diabolo, jejunantis oratio &c.* Huic interpretationi conſentire videtur & hic noſter §. dum ait, *genus eſſe dæmoniorum, quod non ejicitur, niſi per orationem, & jejunium.* Siquis autem hic roget, quodnam ſit hoc genus dæmoniorum, quod per orationem, & jejunium ejiciatur, docet Maldonatus in laudatum Evangelii S. Matthæi locum, num. 21. & dicit, debere intelligi dæmoniorum illorum genus, qui diu hominem poſſederint, ac ſi difficilius ſit inveteratos, quam recentes curare morbos; nam per longam, & imperturbatam manſionem fiunt dæmonia iſta obſtinatiſſima, & ferociſſima.

III. Quidquid autem de hiſce interpretationibus ſit, recte ſubdit noſter §. mandatque Exorciſtæ, *ut hæc duo potiſſimum remedia*, jejunium nempe, & orationem, *ad impetrandum divinum auxilium, dæmoneſque pellendos, exemplo Sanctorum Patrum, quoad ejus fieri poterit, tum per ſe, tum per alios curet adhiberi.* Id expreſſe paſſim Sancti Patres recitato ſuperius Chriſti Oraculo edocti tradiderunt; inter quos S. Iſidorus Epiſcopus Hiſpalenſis Lib. II. *De ſummo bono*, Cap. XLIV. ſic habet: *Jejunia fortia tela ſunt adverſus tentamenta dæmoniorum, cito enim per abſtinentiam devincuntur. Unde etiam Dominus, & Salvator noſter eorum incurſus jejuniis, & orationibus præmonet ſuperare, dicens: Hoc genus &c.* Neque vero his officit *paucorum quorundam, qui citra jejunium dæmonia ejecerunt, exemplum*; nam reſpondet Victor Antiochenus ad Caput IX. Evangelii Sancti Marci, ubi eam ſibi objectionem propoſuit, quod, *etſi de uno forſan, aut altero malignos dæmones increpante, aut profligante vere iſtud aſſeri queat, attamen dæmonum vim patientes ... citra jejunium ab ea inſania quandoque liberari, quodamodo impoſſibile eſt.* Cui conſonat Auctor Operis imperfecti in Homilia LVIII. in Matthæum, ſic inquiens: *Nec mihi ea, quæ rara ſunt, dicas, quod ſcilicet abſque jejunio ejecti dæmones aliquando fuerint; ſi enim unus, aut alter ſic expulit, impoſſibile tamen eſt, ſi quis id patitur, & in deliciis vivit, ab hoc furore liberari. Hujuſmodi enim morbo laborantibus jejunio maxime opus eſt.* Qui Auctor aliam ſibi difficultatem proponens, ſic eam ad noſtram rem ſolvit: *Sed ſi fide opus eſt, inquiens, cur jejunare opus eſt? Quia una cum fide non parvas vires affert jejunium.*

IV. Siquis vero hic iterum quærat, quiſnam orare, ac jejunare debeat, is ne qui exorcizat, an vero obſeſſus qui exorcizatur? Sunt enim qui putant, Chriſtum loco citato ſignificare voluiſſe, eum a quo dæmon pellendus eſt, jejunare debere, alii Exorciſtam, & alii tandem utrumque. Huic poſtremæ ſententiæ ſuffragatur quidem hic noſter §. ubi ait, mandatque Exorciſtæ, *ut hæc duo potiſſimum remedia*, orationem ſcilicet, & jejunium, *ad impetrandum divinum auxilium, dæmoneſque pellendos, exemplo Sanctorum Patrum, quod ejus fieri poterit, tum per ſe, tum per alios, curet adhiberi.* Non tantum itaque Exorciſta ſe munire jejunio debet, ſed etiam ipſe Energumenus, uti expreſſe Chriſti dictum exponit Euthymius citato ſuperius loco his verbis: *Genus dæmoniorum omnium non alio modo egreditur, niſi per orationem, & jejunium, non ſolum ejus qui ſanat, ſed ejus etiam qui patitur.* Sane quod admonendus ſit obſeſſus, *ſi mente, & corpore valet, ut pro ſe oret Deum, ac jejunet*, expreſſe edicit noſtrum hoc Rituale Romanum infra §. XIII. Quod vero præſentem hunc §. ſpectat, mandat is quidem, ut Exorciſta ad liberandum Energumenum, orationem, ac jejunium, tum per ſe, tum per alios curet adhiberi, præſertim vero per ejuſdem propinquos, exemplo S. Irenes Virginis, quæ, uti legitur in ejus Vita, Cap. V. apud Bollandianos die XXVIII. Julii, omnibus ſuis Monialibus rigoroſum præcepit jejunium, ut ſuam diſcipulam a dæmonis vexatione liberaret. Atque huc facit, quod legitur de obſeſſa a dæmonio liberata a S. Auxentio in ejuſdem Vita, Capite II. apud eoſdem Bollandianos die XIV. Februarii: *Cum itaque una hebdomada juſſiſſet puellam cum parentibus precatione armatis, & jejunio, & ipſam ſanam reſtituiſſet, dimiſit eos in pace.*

V. Cæterum puto equidem, Chriſtum Dominum per ea verba, Matthæi XVII. *Hoc genus non ejicitur, niſi per orationem, & jejunium*, loquutum potiſſimum fuiſſe de oratione, ac jejunio adhibendo per Exorciſtam. Docet enim ſuos, quemadmodum genus ipſum dæmoniorum ejicere debeant, cum ipſi id facere nequiviſſent, dicentes ibidem verſu XVIII. *Quare nos non potuimus ejicere illum?* Hinc Sacerdotale Brixienſe in Regulis Exorciſtarum, Diſtinctione X. Capite XXVII. num. 1. triduanum jejunium præſcribit Sacerdoti ad ſe præparandum huic miniſterio, eo quia cum callidiſſimo, & potentiſſimo hoſte initurus eſt prælium. At vero S. Carolus in Concilio Provinciali IV. Mediolanenſi, Conſtitutionum Parte II. Capite inſcripto, *Quæ ad Sacramentalia, vel ad Sacramenta communiter pertinent*, totum jejunium Exorciſtæ ad diem unum reſtringit, ſic inquiens: *Pridie illius diei, quo alicui Exorciſmum adhibere inceperit, ſe jejunio, & oratione præparare ſtudeat.* Idem monitum legere eſt quoque in multis aliis variorum Epiſcoporum Synodis Provincialibus, & Diœceſanis.

§. XII.

In Eccleſiam, ſi commode fieri poteſt, vel in alium religioſum, & honeſtum locum ſeorſum a multitudine, perductus Energumenus exorcizetur; ſed ſi fuerit ægrotus, vel perſona nobilis, vel alia honeſta cauſa, in domo privata exorcizari poterit.

COMMENTARIUS.

I. Vetus, ac probata eſt Patrum diſciplina, ut Energumeni exorcizandi ad Eccleſiam ducerentur, ejuſque ... tem habemus S. Joannem Chryſoſtomum, qui Homilia III. *De incomprehenſibili Dei natura*, verſus finem ita inquit: *Agitatos quoque ... Diaconus tem-*

tempore illo, nempe Sacrificii, *adducit, & jubet caput inclinare. Cum eos una cum Fratribus orare non liceat, adducit eos, ut tu miſeratus, & quia tam acerbe vexantur, & quia vocem reddere nequeunt, tua facultate ad eorum utaris defenſionem, & auxilium.* Veteri quidem diſciplinæ inhæſit S. Carolus, ubi citato ſuperius loco Concilii IV. Provincialis Mediolanenſis ſic inter alia ſtatuit: *Ne in ædibus laicalibus, locisve privatis, ſed in Eccleſia, loco aperto, & conſpicuo, neque in omni quavis Eccleſia, ſed in iis ſolum, quas certas Epiſcopus ſtatuerit.* His plane concinunt variarum Eccleſiarum Concilia, ac Ritualia, præſertim vero Sacerdotale Romanum, Parte III. Capite IX. ubi ait, *ut ſi perſona dæmoniaca, vel maleficiata eſt ſana, ducatur ad Eccleſiam, quia ibi facilius obtinebitur victoria.* Atque hæc eſt diſciplina, quam adeo obſervandam præcipit Eccleſia Romana, ut nec etiam Moniales in Monaſteriis, ſed in Eccleſiis exorcizandas velit, ſi ſint a dæmone obſeſſæ. Decretum Sacræ Congregationis eam in rem refert Lezana, Tomo II. verbo, *Clauſura*, num. 28. & ex eo Cardius ad hunc noſtrum §. num. 1. *Monialis nulla energumena infra Monaſterii ſepta a quocumque Presbytero Sæculari, vel Regulari, etiam Confeſſario exorcizetur, ſed ad Eccleſiam exteriorem ejuſdem Monaſterii, obtenta prius a Sacra Congregatione licentia, ea de cauſa deducatur, vel transferatur. In translatione autem hujuſmodi, ſicut & in actu exorcizationis, honeſtæ perſonæ conſanguineæ, vel aliæ mulieres provectæ ætatis, & probæ converſationis energumenam comitentur. Exorciſta ſit ad actum hujuſmodi ab Ordinario approbatus. Exorcizatio minori quo poterit fiat ſtrepitu. Eccleſiæ janua eo uſque occluſa remaneat, quonſque Exorcizatione completa, ad Monaſterium energumena reducatur. Cæterum, tam in reditu, quam in acceſſu ad Eccleſiam, & ad Monaſterium reſpective, recte, & ſine diverticulo tendatur.*

II. Standum huic Decreto non eſſe, contendit quidem Sebaſtianus a S. Joachim, Auctor Tractatus, *De Adjuratione*, in Theologia Moralium Salmanticenſium, cujus tamen rationes, & argumenta confutavit laudatus Cardius, num. 11. & ſeqq. Sed relictis Monialibus, notandum eſt nobis, quod ait noſter §. nempe perductum energumenum ad Eccleſiam, *ſeorſim a multitudine* exorcizandum eſſe. Si veterem diſciplinam ſpectemus, varia quidem hanc in rem illa antiquitus fuit. S. Chryſoſtomi ævo exorcizari conſueviſſe energumenum in Eccleſia, colligitur ex ejus verbis ſupra relatis; ibi enim loquitur de efficacia Orationis communis tempore Sacrificii. Quod idem colligitur ex S. Proſpero, ſive ex antiquo Auctore Libri, *De Prædictionibus, & Promiſſionibus*, Parte IV. Cap. VI. ubi narrat, puellam in Eccleſia coram mulitudine fuiſſe a dæmone liberatam. Sed hæc diſciplina, alicubi ſaltem, variata etiam antiquitus fuit, uti nos docet S. Martini exemplum, de quo Severus Sulpitius in Dialogo ejus Vitæ, Cap. VI. ita ſcribit: *Si quando exorcizandorum dæmonum Martinus operam recepiſſet .... admotis energumenis, cæteros jubebat abſcedere, ac foribus obſeratis, in medio Eccleſiæ, cilicio circumtectus, cinere reſperſus, ſolo ſtratus orabat &c.* Quod exemplum ſequutus eſt B. Ambroſius Sanſedonius, ut legitur in ejus Vita penes Bollandianos die XX. Martii. Cum enim ad eum acceſſiſſet energumenus, *percontatus eſt Vir Dei, an Populus adhuc in Eccleſia eſſet. Poſtquam juſſu Fratrum Populus de Eccleſia receſſit, intra Sacriſtiam dæmoniacus introductus eſt &c.* Afferri & alia exempla poſſunt, quibus inhærens S. Carolus memorato ſuperius Provincialis Mediolanenſis Concilii loco, ita ſtatuit: *Neque in conſpectu multitudinis, non remotis tamen arbitris, ſed præſentibus Viris honeſtis, atque ætate gravibus, in iiſque uno ſaltem, vel duobus Eccleſiaſticis.*

III. Idipſum præſcribunt variæ Synodi, ac Rituales variarum Eccleſiarum Codices, rationeſque hujus diſciplinæ, quam & hic noſter §. ſtatuit, variæ ſunt. Nam primo dæmones valde cupiunt numerum adſtantium habere, ut multa vana, & plura mendacia, ac ſubtiles deceptiones ipſis ſpectatoribus infundant, ac quædam etiam ſuperſtitioſa, ſub prætextu devotionis, & pietatis perſuadeant. Secundo, ut occulta crimina in proximorum injuriam revelent, ut ſæpe facere conſueverunt, uti varia exempla nos docent, præſertim illud, quod extat in Vita S. Norberti Archiepiſcopi Magdeburgenſis, & Fundatoris Ordinis Præmonſtratenſis, Capite XI. apud memoratos toties Bollandianos die VI. Junii, ubi narratur, quod cum adductus fuiſſet energumenus ad S. Virum, cumque *circumſtarent, & Clerus, & Populus, alii ob curioſitatem, alii propter pietatem, peſſimus dæmon per os invaſi hominis, multorum peſſimam vitam, & adulteria, & fornicationes cœpit detegere, & quidquid Confeſſione tectum non erat, malitioſo ejus ore detegebatur. Hæc audientes cœperunt omnes hac illacque diffugere, paucis cum Patre Norberto remanentibus.* Tertio tandem conantur dæmones ipſi pravas cogitationes excitare, fingunt ſe quoſdam de adſtantibus metuere tanquam Sanctos, ut vanæ gloriæ peccatum incurrant. Quæ omnia vitanda ſunt ab Exorciſta, qui pati non debet, ut coram multitudine Exorcizatio peragatur, ne & ſe periculo inanis gloriæ, quam cavere penitus debet, exponat.

IV. Hinc minime adhærendum eſt Hieronymi Menghi opinioni, qui in Libro, quem inſcripſit, *Flagellum dæmonum*, Documento IV. adſtantium multitudinem admittendam ait. Quamvis enim, ut ipſe aſſerit, Chriſtus præſente turba dæmoniacos ſanaret, & idem fecerint plures Sancti Viri, tamen, ut recte notat accuratus Cardius ad hunc noſtrum §. num. X. Chriſtus impedire poterat per ſuam virtutem prædicta incommoda, nec in ipſum inanis gloriæ ſpiritus cadere poterat, & Sancti poterant ob uberem gratiam a Deo acceptam. Quare noſtro Rituali omnino obtemperandum eſt, & S. Caroli monito ſuperius deſcripto. Cæterum quod in noſtro §. ſubjicitur, ut, ſi exorcizandus fuerit *ægrotus, vel perſona nobilis, vel alia honeſta de cauſa, in domo privata exorcizari poſſit.* Atque his quidem concinit Sacerdotale Romanum loco citato, ubi poſtquam dixit, ut, *ſi perſona dæmoniaca, vel maleficiata eſt ſana, ducatur ad Eccleſiam, quia ibi facilius obtinebitur victoria*, ita ſtatim ſubdit: *Et ſi fuerit infirma, vel multum debilis, conjuretur in domo.* Porro ubi exorcizatio domi fiat, ſi ſcilicet exorcizandus nobilis ſit, vel infirmus, curare debet Exorciſta, ut in aliquo domus Oratorio, ſi extet, vel ſaltem

ante Imaginem Chriſti Domini, ac Beatiſſimæ Virginis munere ſuo fungatur, ut ex Sacerdotali Brixienſi tradit ad hunc noſtrum §. Barruſaldus, n.52. cui & alii Rituales Codices concinunt.

§. XIII.

Admoneatur obſeſſus, ſi mente, & corpore valet, ut pro ſe oret Deum, ac jejunet, & Sacra Confeſſione, & Communione ſæpius ad arbitrium Sacerdotis ſe communiat; & dum exorcizatur, totum ſe colligat, & ad Deum convertat, ac firma fide ſalutem ab eo depoſcat cum omni humilitate. Et cum vehementius vexatur, patienter ſuſtineat, nihil diffidens de auxilio Dei.

COMMENTARIUS.

I. ORationem, atque jejunium, duo potiſſimum eſſe remedia ad impetrandum divinum auxilium, dæmoneſque pellendos, jam diximus ſupra in Commentario ad §. XI. Sed quum in ipſo Commentario actum potiſſimum fuerit de oratione, ac jejunio ab Exorciſta adhibendis, jure ac merito ſtatuit nunc primum præſens §. ut *admoneatur obſeſſus, ſi mente, & corpore valet, ut pro ſe oret Deum, ac jejunet*. Et ratio potiſſima eſt illa, quam docet Chriſtus Dominus in Evangelio Matthæi, Cap. XVII. quia ſcilicet hoc genus dæmoniorum non ejicitur, niſi per orationem, & jejunium. Quum vero de ipſis remediis etiam reſpectu obſeſſi nonnihil ibidem dixerimus, ideo ad alia in hoc §. contenta explicanda deſcendimus. Mandat ergo, ut itidem admoneatur obſeſſus, *ut Sacra Confeſſione, & Communione ſæpius ad arbitrium Sacerdotis ſe communiat*. Et quidem quod Confeſſionem ſpectat, mandat quidem S. Carolus in citato toties Concilio Provinciali IV. Mediolanenſi, Exorciſtæ, *energumenis Exorciſmum ne adhibere incipiat, niſi illi primum confeſſi ſint; ad hocque eos cohortetur, ut omnis anteactæ vitæ peccata diligenti conſcientiæ diſcuſſione confiteantur*.

II. Porro, quum peccata utplurimum ſint cauſa, ob quam Deus hominem puniat dæmonis obſeſſione, uti late in Præfatione ad Rubricam hujus Tituli diximus, ut remota cauſa removeatur effectus, recte admodum ſtatutum fuit, ut obſeſſus Sacra Confeſſione ſe muniat; ut ſcilicet a diabolo obſidente ſe liberet, uti complures eo remedio ſe liberarunt. Certe in Vita S. Guilielmi Eremitæ, Parte II. Cap. VII. apud Bollandianos die X. Februarii legitur, *quod puella a ſeptennio, peccatorum ſuorum nexibus exigentibus, tradita dæmonio immundiſſimo fuerat, quæ audiens B. Guilielmi preferri miracula, illuc ex longinquis partibus, non tam advenerat, quam accurrerat, & ſperans de ſalute fiducialiter, coram ſacro Tumulo ſe ſe contulit procaciter. Sed re vera eum malignus ſpiritus compede cujuſdam inceſtueſi criminis illaqueaverat, & ſimul cum eo vaſculum illud introierat, ideo abſque collega nequaquam exiturum decreverat. Cæterum miſerabilis utriuſque hoſpita peccatum ſuum Confeſſori ſuo pandere propoſuerat; nam ad hoc forte dæmon ipſius laborabat; ſed Dei virtus, qui ſalvat ſperantes in ſe, illum coegit, ita quod, audientibus univerſis dixit*: Sumat de ſuo delicto pœnitentiam, & ego ſine mora recedam. *Quo audito, univerſi, qui aderant, ex Dei miſericordia dictum eſſe cognoverunt, & ad pœnitentiam accipiendam de ſuis mulierem criminibus vix tandem aliquando efficaciter adduxerunt. Et o mira Confeſſionis virtus! O mira confitentis ſalus! nam ſubito per ſanguinis vomitum cum fætore intolerabili, & clamore horribili immundum emiſit ſpiritum*. Varios obſeſſos liberatos virtute Sacramenti Pœnitentiæ, docent aliorum Sanctorum Vitæ, ac illa præſertim S. Ubaldi Eugubini Epiſcopi, Cap. IV. apud Bollandianos die XVI. Maji.

III. Multum quidem valere ad energumenorum liberationem, Euchariſticam Communionem, pluribus probari poteſt exemplis. In hiſtoria miraculorum SS. Juſti & Clementis Confeſſorum die V. Junii penes eoſdem Bollandianos narratur, *quod quædam Virgo Politiana cum a ſpiritu nequiſſimo modis omnibus torqueretur, cumque coram Sanctorum Confeſſorum Reliquiis aliquandiu cum matre, & propinquis aliquot ſtetiſſet ... in die Pentecoſtes, ſumpta Euchariſtia, ſpiritus nequam ab ea ſtatim diſceſſit*. Sed pluribus exemplis omiſſis, quanta ſit virtus Euchariſticæ Communionis ad pellendos, fugandoſque dæmones, paſſim Sancti Eccleſiæ Patres docuerunt, præſertim vero S. Joannes Chryſoſtomus, qui in Homilia ad Neophytos ita inquit: *Cum te egredientem poſt Convivium Dominicum viderit inimicus, poſt cæleſtes Epulas tanquam ignem leonis ore flammantem fugit, & deſerit omni vento velocier, nec appropinquare contendit, & cum Cruentam linguam tuam de longe ille crudelis perſpexerit, mihi crede, non ſtabit; & cum os tuum ſenſerit rutilare, greſſum ſuum retro cum timore torquebit*. His concinit S. Petrus Damianus Lib. IV. Epiſtola XXI. ad nepotem ſuum ſic ſcribens: *Videat occultus hoſtis labia tua Chriſti Cruore rubentia, quæ territus perhorreſcat, & mox in tenebrarum ſuarum latibula paveſcenda diffugiat*. Quibus verbis alludit Damianus ad Euchariſtiæ Communionem etiam ſub vini ſpecie, quæ adhuc ſuo ævo in uſu erat.

IV. Sed hoc obiter dicto, quod varia fuerit olim Eccleſiæ diſciplina circa energumenorum Communionem, jam ſupra explicuimus in Commentario ad §. IX. Quod multis ab hinc Sæculis in utraque Eccleſia energumenis, qui ſcilicet lucidis intervallis fruuntur, Euchariſtia conſueverit diſpenſari, probat inter alios Juenimus, *De Sacramentis*, Diſſertatione IV. Quæſtione VI. Cap. II. Atque id, eſt quod ait noſter §. obſeſſum ſcilicet communicandum, *ſi mente valet*, & etiam *ſæpius ad arbitrium Sacerdotis*. Quod ſi mente non valeat, attendendum eſt illud, quod docet Acto Epiſcopus Vercellenſis in ſuo Opuſculo, quod *Capitulare* inſcribitur, Tomo I. Spicilegii Dacheriani: *Nulli liceat porri-*

gere

gere Corpus, vel Sanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti energumenis, donec in eadem poſſione ſunt, niſi forte diſcrimen mortis incurrerint. Potiſſimum vero advertendæ ſunt regulæ, quas tradit S. Thomas pro amentibus circa ſuſceptionem Euchariſtiæ, Parte III. Quæſtione LXXX. Articulo IX. de quibus diximus nos Tomo I. hujus Operis Tit. IV. Cap. I. in Commentario ad §. X.

V. Admonendum præterea ait hic noſter §. a dæmone obſeſſum, ut, *dum exorcizatur, totum ſe colligat, & ad Deum convertat, ac firma fide ſalutem ab eo depoſcat cum omni humilitate.* Fide opus eſſe, ac fiducia in Deum, tum ex parte obſeſſi, tum etiam ex parte Exorciſtæ, ſatis nos docuit Chriſtus Dominus in Evangelio Matthæi, Cap. XVII. ubi refertur liberatio Lunatici energumeni, quem Chriſti Diſcipuli ob ſuam, parentumque Lunatici incredulitatem, curare minime potuerant: *Acceſſit ad eum homo genibus provolutus ante eum dicens:* Domine, miſerere filio meo, quia Lunaticus eſt, & male patitur, nam ſæpe cadit in ignem, & crebro in aquam; & obtuli eum Diſcipulis tuis, & non potuerunt curare illum. *Reſpondens autem Jeſus ait:* O generatio incredula, & perverſa, quouſque ero vobiſcum? Uſquequo patiar vos? Afferte huc illum ad me. *Et increpavit illum Jeſus, & exiit ab eo dæmonium, & curatus eſt puer ex illa hora. Tunc acceſſerunt Diſcipuli ad Jeſum ſecreto, & dixerunt:* Quare nos non potuimus ejicere illum? *Dixit illis Jeſus: Propter incredulitatem veſtram.* Fide itaque opus eſt ad pellendos dæmones a corpore obſeſſi. Nam ut inquit in Libro, *De Idolorum vanitate*, S. Cyprianus, *dæmones vel exiliunt ſtatim, vel evaneſcunt gradatim, prout fides patientis adjuvat, aut gratia curantis aſpirat.* Adeo autem Fides, ac fiducia in Deum neceſſaria eſt in hoc miniſterio, ut nedum in Exorciſta, ac patiente, parentibuſque illius, verum in adſtantibus requiratur. Quod manifeſtum fit ex Vita noſtri S. Philippi Nerii, ubi legitur, quamdam nobiliſſimam feminam ſolemni ritu Romæ adjuratam in Eccleſia Sanctæ Crucis in Hieruſalem, haud liberari potuiſſe, ob unius etiam adſtantis incredulitatem: *Scitote*, palam dixit Philippus his qui aderant, *miſeram hanc ob unius adſtantium incredulitatem nunc liberari non potuiſſe.*

VI. Denique admonendus eſt energumenus, *ut, cum vehementius vexatur, patienter ſuſtineat, nihil diffidens de auxilio Dei.* Celebre eſt hac in re exemplum Job, qui percuſſus a Satana *ulcere peſſimo a planta pedis uſque ad verticem ejus*, uti legitur in ejus Libro, Cap. VII. ajebat: *Si bona ſuſcepimus de manu Dei, mala quare non ſuſcipiamus?* Quod exemplum valde commendavit S. Jacobus Apoſtolus, in Epiſtola ſua, Cap. V. *Exemplum*, inquit, *accipite, Fratres, exitus mali, laboris, & patientiæ, Prophetas, qui locuti ſunt in Nomine Domini. Ecce beatificamus eos, qui ſuſtinuerunt. Sufferentiam Job audiſtis, & finem Domini vidiſtis, quoniam miſericors Dominus eſt, & miſerator.* Sed nec omittendum, quod prius Cap. I. jam dixerat: *Omne gaudium exiſtimate Fratres mei cum in tentationes varias incideritis; ſcientes, quod probatio Fidei veſtræ patientiam operatur, patientia autem opus perfectum habet, ut ſitis perfecti, & integri, in nullo deficientes.* De bono patientiæ legendus eſt aureus S. Cypriani Liber, ut inde Exorciſta argumenta ſumat ad conſolandum obſeſſum, & ut nihil diffidat de auxilio Dei, qui, ut idem Apoſtolus inquit in citato Cap. I. *dat omnibus affluenter.*

§. XIV.

Habeat præ manibus, vel in conſpectu Crucifixum. Reliquiæ quoque Sanctorum, ubi haberi poſſint, decenter, ac tuto colligatæ, & copertæ, ad pectus, vel ad caput obſeſſi reverenter admoveantur; ſed caveatur, ne res ſacræ indigne tractentur, aut illis a dæmone ulla fiat injuria. Sanctiſſima vero Euchariſtia ſuper caput obſeſſi, aut aliter ejus corpori non admoveatur ob irreverentiæ periculum.

COMMENTARIUS.

I. NIhil plane & in Eccleſiaſtica Hiſtoria, & in Vitis Sanctorum, & apud Patres Eccleſiæ tam frequentius occurrit, quam ſigno Crucis tum tranſeunte, tum permanente, multoque magis Crucifixi Imagine fugari dæmones. Quod autem ait hic noſter §. de Sanctorum Reliquiis ad pectus, vel ad caput obſeſſi admovendis, multis veteribus exemplis comprobari poteſt, ex quibus docemur, quanta ſit ipſarum Reliquiarum, ſi capiti, pectorive obſeſſi admoveantur, ad expellendos dæmones, virtus. Narrat Victor Papa III. Lib. II. Dialogorum, qui extant Tomo XVIII. Bibliothecæ Patrum, quod quidam adoleſcens a dæmone correptus, interceſſione Sancti Mauri Abbatis in Monte Caſſino liberatus eſt, *cujus Reliquias Fratres, qui cum eodem obſeſſo in Eccleſia remanſerant, ſuper pectus ejus magna cum devotione, ac ſpe poſuerunt.* Sed quid opus eſt hujuſmodi exemplis, quæ innumera pene afferri poſſent, ſicut & Patrum teſtimonia, qui paſſim virtutem ipſam Sanctarum Reliquiarum recenſent, ac prædicant. S. Joannes Chryſoſtomus in Sermone, *De virtutibus, & vitiis*, poſtquam dixit, quod *Pauli veſtes morbos fuderunt, Petri umbræ mortem fugarunt*, ſtatim ſubdit: *Sanctorum Martyrum Cinis improbos dæmones expulit.* Quod quidem de Sanctorum Martyrum Gervaſii & Protaſii Reliquiis, ut alios omittam, teſtatus eſt S. Ambroſius, Lib. X. Epiſtola XXII. editionis PP. Benedictinorum S. Mauri, quæ eſt de inventione Corporum iſtorum Sanctorum, ſic ſcribens: *Cognoviſtis, imo vidiſtis ipſi multos a dæmoniis purgatos.* Cavendum porro Exorciſtæ, ut recte monet hic idem noſter §. *ne res ſacræ*, quas ſcilicet capiti, pectorive obſeſſi admovet, *indigne tractentur, aut illis a dæmone ulla fiat injuria.*

II. Potiſſimum vero Exorciſtæ illud cavendum, quod & noſter §. mox ſubjicit, *ne Sanctiſ-*

ctiſſima Euchariſtia ſuper caput obſeſſi, aut aliter ejus corpori admoveatur, ob irreverentiæ periculum. Quod quidem monitum omnino ſervandum eſt, Ritualique ita præcipienti obtemperandum; tametſi exempla non deſint admotæ Euchariſtiæ capiti obſeſſi; quæ tamen nequaquam ſunt imitanda, tametſi a Sanctis Viris illa fuerint aliquando probata. Certe in Vita Sancti Bernardi Abbatis Lib. II. Cap. III. Auctore Guillelmo Abbate, legitur ad diem xx. Auguſti, ipſum S. Bernardum in expulſione dæmonis a quadam muliere Euchariſtiam capiti illius impoſuiſſe: *Expleta*, inquit, *Oratione Dominica, efficacius hoſtem aggreditur Vir beatus. Patenæ ſiquidem Calicis Sacrum Domini Corpus imponens, & mulieris capiti ſuperponens, talia loquebatur:* Adeſt, inique ſpiritus, Judex tuus, Adeſt ſumma Poteſtas. Jam reſiſte, ſi potes. Adeſt ille, qui pro noſtra ſalute paſſus eſt. *Nunc* inquit, *Princeps hujus mundi ejicietur foras.* Hoc illud Corpus, quod de Corpore Virginis ſumptum eſt, quod in ſtipite Crucis extenſum eſt, quod in tumulo jacuit, quod de morte ſurrexit, quod videntibus Diſcipulis aſcendit. In hujus ergo Majeſtatis terribili poteſtate, tibi, ſpiritus maligne, præcipio, ut ab hac ancilla ejus egrediens, contingere eam deinceps non præſumas. *Cumque eam invitus deſerens, & manere ultro non valens, atrocius affligeret, tam magnam iram, quam modicum tempus habens; rediens Pater Sanctus ad Altare, fractionem Hoſtiæ ſalutaris rite complevit, diffundendamque in Populum pacem Miniſtro dedit, & confeſtim pax, & ſalus integra reddita eſt mulieri.*

III. Rurſus Capite x. idem Auctor Vitæ Sancti Bernardi narrat, hominem a dæmone vexatum, adductum fuiſſe ad Sanctum Abbatem, qui, quum eum vidiſſet, *vehementer indignans antiqui hoſtis malitiam, tantam ſibi in Chriſtianum hominem uſurpaſſe, vocans duos e Fratribus, ante ſanctum Altare juſſit hominem deportari, ibique ſuperpoſito capiti ejus Vaſculo Euchariſtiam continente, in ipſius Sacramenti virtute, a læſione Chriſtiani jubet dæmonem prohiberi. Factum eſt, ut præcepit, & miſerum hominem poſt tantos cruciatus Fides perfecta perfecte reddidit ſanitati.* A qua tamen praxi, ut jam ſuperius dixi, & ſcite notat ad hunc §. Cardius, num. LVI. ab hodiernis Exorciſtis abſtinendum omnino eſt, tum ob præſcriptum Ritualis noſtri, tum quia ab ipſis forte non adeo facile arceri poteſt *irreverentiæ periculum*, quod S. Bernardus, qui eum ritum adhibuit imponendæ Euchariſtiæ capiti obſeſſi, non metuebat,

§. XV.

Exorciſta ne evagetur in multiloquio, aut ſupervacaneis, vel curioſis interrogationibus, præſertim de rebus futuris, & occultis ad ſuum munus non pertinentibus; ſed jubeat, immundum ſpiritum tacere, & ad interrogata tantum reſpondere; neque ei credatur, ſi dæmon ſimularet, ſe eſſe animam alicujus Sancti, vel defuncti, vel Angelum bonum,

COMMENTARIUS.

I. CErta eſt illa Proverbiorum ſententia Capite x. expreſſa: *In multiloquio non deerit peccatum; qui autem moderatur labia ſua, prudentiſſimus eſt.* Et Cap. XIII. *Qui cuſtodit os ſuum, cuſtodit animam ſuam; qui autem inconſideratus eſt ad loquendum, ſentiet mala.* Hine recte cautum eſt ex noſtro §. *ne Exorciſta evagetur in multiloquio, aut ſupervacaneis, vel curioſis interrogationibus &c.* Si enim dæmon cognoſcat Exorciſtæ verboſitatem, novas occaſiones loquendi ſuppeditabit, & ſic diſtrahet illum a munere ſuo recte ſungendo, & conſequenter dominium illius habebit, ut ad hunc §. notavit Barruſaldus num. 63. qui etiam ait, ſi id fiat, deſperatam rem eſſe, vincere diabolum, quemadmodum Hevam in Paradiſo vicit colloquio, & dialogiſmo. Porro quod in ipſis ſupervacaneis, vel curioſis interrogationibus, quæ ab Exorciſta fiunt ad obſeſſum, ſemper ſit aliquid peccatum, quamvis a mortali excuſet imperfectio actus, ſcilicet quando etſi actus ſit perfecte humanus, non tamen perfecte habet rationem actus ſocialis cum dæmone, docet inter alios Theologos Cardinalis Cajetanus in Secundam Secundæ, Quæſtione xc. Articulo I. relatus ibidem a docto Sylvio.

II. Sed ut melius hæc doctrina intelligatur, ut ſcite ad hunc noſtrum §. notavit Cardius, num. I. tenendum eſt in primis, peccare mortaliter qui longos, & inutiles ſermones cum dæmone obſidente habet, quia jam hoc eſſet cum eo amicitiam inire, quum tantum cum amicis ita familiariter agamus. Secundo læthaliter peccare, qui hanc, vel illam rem a dæmonio, media interrogatione, addiſcere vult; etenim hoc eſt beneficium aliquod ab eo expectare, quod certe ſuperſtitioſum eſt. Tertio, ſi adſit periculum, quod dæmon occulta delicta prodat, quia graviter tenemur infamiam proximi vitare. Quarto, ſi quis ea interroget non coactive, ſed deprecative, quia hoc eſſet diſcipulus ejus fieri, & humiliter illi ſubjici, quod illicitum eſt. Deinde tenendum eſt, quod ſi coactive, & imperative hanc, vel illam rem vanam, & inutilem a dæmone interroget, tantum committere peccatum veniale curioſitatis; ſed notandum tamen primo, quod hos communes actus exercere poſſumus cum diabolo, vel tamquam cum hoſte, vel tamquam cum ſocio, ſed non hoſte. Primo modo nullum eſt peccatum, quia ſic agimus contra eum, compellendo, vel Exorciſmis, vel divina virtute, ut ab obſeſſis exeat. Secundo modo, quandoque eſt mortale, quandoque eſt veniale peccatum; eſt mortale, ſi cum eo amicitiam inimus, aut actum perfecte ſocialem habemus; eſt vero tantum veniale, quando actum imperfecte ſocialem cum eo gerimus. Notandum ſecundo, quod actus ſocialis cum dæmone & poteſt eſſe perfectus, & imperfectus; actus ſocialis perfectus eſt, uti voluntaria dæmonis confabulatione, ſervitio, doctrina, & ſimilibus, quia hæc ſunt munera propria ſocialis vitæ.

Actus

Actus vero ſocialis imperfectus eſt, ſiquis ex levitate, aut curioſitate, non credeos ſe in hoc Divinam Majeſtatem offendere, cum dæmone caſu occurrente in aſſumpto corpore, vel arreptitio, per modum traoſeuntis, loquitur, inquirit curioſa, exigit aliquid vanum ab eo fieri, puta movere lapidem &c. In his enim actibus, licet ſit perfecta ratio humani actus, non tamen eſt perfecta ratio ſocialis. Atque hæc eſt explicatio prædictæ doctrinæ, quam ex Cajetano deſumptam loco citatu Cardius notavit.

III. Cavendum præterea ex noſtro §. Exorciſtæ, ne obſeſſum interroget *præſertim de rebus futuris, & occultis ad ſuum munus non pertinentibas*. Quomodo occulta poſſit dæmon cognoſcere, late exponit laudatus Cardius in Documentum III. Ritualis Romani, num. VIII. & pluribus ſequentibus; per conjecturas ſcilicet, & per indicia coguoſcere poteſt noſtras cogitationes, uti docet S. Hieronymus in Matthæum, Cap. XV. *Non debemus*, inquit, *opinari, dæmonem occulta cordis rimari, ſed ex corporis habitu, & geſtibus æſtimare, quid verſemur intrinſecas*. Cui concinunt S. Auguſtinus, & Caſſianus, quorum primus, *De divinatione dæmonam*, Cap. V. ſic habet: *Dæmones aliquando hominum diſpoſitiones non ſolum voce prolatas, verum cogitationes conceptas, cum ſigna quædam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiſeunt*. Caſſianus vero Collatione VII. Cap. XV. ita rem ipſam paulo latius explicat: *Nulli dubium eſt, quod poſſint ſpiritus immundi cogitationam noſtrarum attingere qualitates, ſed indiciis eas ſenſibilibus forinſecus colligentes; ideſt ex noſtris diſpoſitionibus, aut verbis, ac ſiudiis, in quæ propenſius conſpexerint nos inclinari. Cæterum illas, quæ necdum de interuis animæ prodierunt, adire omnino non poſſunt. Ipſas quoque cogitationes, quas ingerunt, utrum ſuſceptæ, vel quemadmodam ſuſceptæ ſint, non per ipſius animæ naturam, ideſt, per illum interiorem motum in medullis, ut ita aicam, latitantem, ſed ex motibus, atque indiciis exterioris hominis deprehendunt*.

IV. Quomodo vero cognoſcere dæmon poſſit futura, pluribus exponit idem laudatus Cardius ad hunc noſtrum §. num. XVIII. & ſeqq. itemque Theologi paſſim in Libri II. Sententiarum Diſtinctionem VII. & ibi præſertim Eſtius §. XIV. & ſeq. ſed quicquid ſit de hiſce Scholaſticis Quæſtionibus, cavere omnino debet Exorciſta, ne de occultis, & quæ ad munus ſuum non pertinent, obſeſſum interroget, peccaretque iccirco, ſi exempli cauſa de uumeris ludi ſortis, quem vulgo *lotto* appellant, interrogaret, ſive de aliis futuris rebus a munere ſuo alienis, ac illis præſertim, quarum revelatio alicui ſorte noceret. Recte autem ſubdit noſter §. monetque Exorciſtam, *ut jubeat immundum ſpiritum tacere, & ad interrogata tantum reſpondere*; exemplo Chriſti Domini, qui, ut legitur in Evangelio Lucæ, Cap. IV. dæmoni dicenti, *Sine quid nobis, & tibi, Jeſu Nazarene? veniſti perdere nos? Scio te quis ſis, Sanctus Dei*; ſileutium impoſuit, licet veritatem fateretur: *Et increpavit illum Jeſus, dicens, Obmuteſce, & exi ab eo*. Cui concinit quod & legitur iu Marci Evangelio Cap. I. verſu XXV. *Comminatus eſt, ei dicens, Obmuteſce*. Et iterum verſu XXXIV. *Non ſinebat ea loqui*. In quem locum opportune ita ſcribit Victor Antiochenus: *Nos per hoc docere volens*, Chriſtus nempe, *ne ullum omnino teſtimonium a dæmonibus recipiamus*. Atque hanc praxim ſequuti ſunt Sancti Exorciſtæ, inter quos S. Lentius Epiſcopus Bruudusii, uti in ejus Vita legitur Cap. III. die XI. Januarii apud Bollandianos, cuidam energumeoo ipſi adducto ſtatim dixit: *Obmuteſce ſpiritus diaboli*, & deinde eum liberavit. Cæterum appellatur diabolus *ſpiritus immundus*, immundus ſcilicet a ſuis moribus, ac depravatis affectibus, quia delectatur rebus obſcænis, turpique immunditia; ſua enim nequitia cæleſtem puritatem amiſit, & fœda malitia illaqueatus eſt, ita ut omnium malorum ſpurcitia repletus ſit, uti inter alios docet ad hunc §. Barruſaldus num. 64. in fine, ubi etiam teſtimonium Victoris Antiocheni refert in Evangelium Marci, ubi ſic inquit: *Dicitur hic ſpiritus immundus, cum propter obſtinatam in impietate mentem, fœdamque a Deo defectionem; tum maxime quod obſcænis, flagitioſiſque operibus mirifice oblectatur*.

V. Ad interrogationes autem quod ſpectat, ſi quas fieri oporteat, debent & ipſæ eſſe de rebus ad expulſionem dæmonis conducentibus, quum ſolum ad hunc effectum data ſit Eccleſiæ ſpiritualis poteſtas exorcizandi, expellendique dæmones, & conſequenter etiam ad media, quæ ad hunc finem conducunt. Unde Abulenſis io Caput X. Evangelii Matthæi, Quæſtione LX. ait: *Poteſtas data Apoſtolis, non fuit abſoluta, itaut poſſent quidquid vellent ſuper dæmones, ſed ſolum, ut poſſent eos ejicere*. Quænam vero ſint ioterrogationes neceſſariæ, vel utiles, dicemus mox infra in Commentario ad §. XVI. Ea enim hic enarramus, quæ in præſenti §. XV. continentur, quale & illud tandem eſt, quod *neque ei credatur, ſi dæmon ſimularet, ſe eſſe animam alicujus Sancti, vel defuncti, vel Angelum bonum*. Quod ſuadere conetur dæmun homini obſeſſo eſſe ſe Angelum bonum, ſive animam alicujus Sancti, vel ut hunc errorem inducat, contra quem nos admonet Apoſtolus in Epiſtola II. ad Corinthios, Cap. XI. verſu XIV. dicens: *Ipſe ſatanas transfigurat ſe in Angelum lucis*; vel ut patiens non credat, ſe eſſe a dæmonio vexatum, ſicque ſui liberationem negligat, notavit ad hunc noſtrum §. Cardius, num. XXXIII. Porro quod *frequenter dæmones ſimulant, ſe eſſe animas mortuorum*, docet S. Thomas, Parte I. Quæſtione CXVII. Articulo IV. ad II. Et revera, Parte XIV. miraculorum S. Joannis Gualberti apud Bollandianos die XII. Julii inter alia legitur, qood quædam mulier ſuit obſeſſa, *& dæmon, qui eam invaſerat, utplurimum ſolens, ſe cujuſdam Liguris, cui nomen Baltramo, animam fuiſſe, fatebatur*. Multa id genus exempla legere eſt quidem in Eccleſiaſtica Hiſtoria, & in Vitis Sanctorum; vigetque multis in locis apud imperitum vulgum hic error, ut credat, animas præſertim occiſorum eſſe illos malignos ſpiritus, a quibos ſæpe homines obſidentur.

VI. Pervetuſtum autem eſſe hunc errorem, teſtatur inter alios Tertullianus, qui Sæculo II. claruit, in Libro, *De Anima*, Cap. LVII. ſic inquiens: *Hanc quoque fallaciam ſpiritus nequam ſub perſonis defunctorum deliteſcentis, niſi fallor, etiam rebus probamus, cum in Exorciſmis interdum aliquem ſe ex parentibus hominem ſuis affirmet; interdum gladiatorem, vel beſtiarium,*

ſicut

ſicut & alibi Deum, nihil magis curant, quam hoc ipſum excludere, quod prædicamus, ne facile credamus, animas univerſas ad inferos redigi, ut & judicii, & reſurrectionis fidem turbent. Et tamen ille dæmon, poſtquam circumſtantes circumvenire tentavit, inſtantia divinæ gratiæ victus, id, quod in vero eſt, invitus confitetur. Viguit & idem hic error Sæculo IV. quo claruit S. Joannes Chryſoſtomus, qui etiam multis locis eum confodere conatus eſt, præſertim vero Homilia XXIX. in Caput VIII. Matthæi, & in Concione II. de Lazaro, ubi ſic ait: *Hoc malum quemdam morbum cupio veſtris animis eximere. Sunt enim plerique ſimplices, qui putant, animas violenta morte decedentium fieri dæmones. Hoc autem non fit, non fit inquam, iſtud. Non enim animæ violenta morte decedentium fiunt dæmones, ſed animæ potius in peccatis viventium, non quod mutetur illarum ſubſtantia, ſed quod voluntas dæmonum pravitatem imitetur.* Et poſt pauca addit: *Verum non ſunt iſta vera, non ſunt, inquam. Quid igitur eſt, quod dæmones dicunt?* Monachi illius ſum anima. *Sane propter hoc ipſum non credo, quia dæmones dicunt; decipiunt enim auditores.* Hunc errorem late impugnat, ut alios antiquos, recentioreſque omittam, S. Pater tum hic, tum in Homilia ſuperius citata.

VII. Rationem hujus non infrequentis dæmonis mendacii tradit ibidem laudatus Sanctus Doctor Joannes Chryſoſtomus his verbis: *At cujus rei gratia diabolus iſtam perverſam opinionem invexit? Conatus eſt Martyrum defodere, & obruere gloriam. Etenim cum illi morte violenta deceſſerint, cupiens pravam de illis gignere ſuſpicionem, hoc fecit; verum quod voluit, non potuit. Perſeverant enim Martyres proprium obtinentes ſplendorem. Quin aliud multo crudelius perpetravit, maleficis, ipſiſque inſervientibus per has opiniones perſuaſis, ut tenera multorum adoleſcentium corpora trucidarent, ſperantes futurum, ut fiant dæmones, rurſuſque ipſis inſervirent. Verum non ſunt iſta vera &c.* Alia ratio fuit plane ad inducendam, propagandamque hæreſim, quam deinde docuit Tertullianus, ex quo orti ſunt Tertullianiſtæ; de qua Sanctus Auguſtinus in Libro, *De Hæreſibus ad Quodvultdeum*, Hæreſi LXXXVI. ita ſcribit: *Dicit etiam ipſe*, Tertullianus nempe, *animas hominum peſſimas poſt mortem in dæmones verti.* Similem aliam rationem reddit inter alios Theologos Angelicus Doctor Sanctus Thomas, Parte I. Quæſtione CXVII. Articulo IV. ad II. nempe, *ad confirmandum Gentilium errorem, qui hoc credebant.*

§. XVI.

Neceſſariæ vero interrogationes ſunt, ut de numero, & nomine ſpirituum obſidentium, de tempore, quo ingreſſi ſunt, de cauſa, & aliis hujuſmodi. Cæteras autem dæmonis nugas, riſus, & ineptias Exorciſta cohibeat, aut contemnat, & circumſtantes, qui pauci eſſe debent, admoneat, ne hæc curent, neque ipſi interrogent obſeſſum, ſed potius humiliter, & enixe Deum pro eo precentur.

COMMENTARIUS.

I. ERrat plane Barruſaldus, ubi in ſuo ad hunc §. Commentario, num. 68. aſſerere non veretur, quod *interrogatio de numero, tempore, & cauſa*, obſidentium ſcilicet dæmonum homines, *tanquam fallax rejicitur in praxi ab optimis Exorciſtis, quia qui unus eſt, poteſt fingere, ſe eſſe multiplicem; imo ſi de cauſa ingreſſus loquatur, omittenda eſt, ad mala, quæ inde ſequerentur, evitanda, quæ non pauca ſunt, nec credenda, quia dæmones falſa veris ſemper involvunt, ex D. Cypriano, Tractatu IV.* De Idolorum vanitate. *Atque ideo quamvis Rituale neceſſarias dicat has interrogationes, & non omittendas, attamen quia praxis in contrarium docet, poſſunt omitti, quia peſſimos fructus gignunt.* Idem quod Barruſaldus aſſerit etiam Candidus Brognolus in Manuali Exorciſtarum, Parte I. Articulo V. Quæſtione III. quem tamen egregie confutat Cardius in ſuo ad hunc præſentem §. Commentario.

II. Sed ut videas, quam turpiter hallucinati ſint prædicti Auctores, Brognolus, ac Barruſaldus, quod primam interrogationem ſpectat in noſtro §. præſcriptam *de numero obſidentium ſpirituum*, nititur ea quidem Chriſti Domini exemplo, qui, uti legitur Marci Capite V. verſu IX. in regione Geraſenorum dæmoniacum ferociſſimum a legione dæmonum curaturus, *interrogabat eum. Quod tibi nomen eſt? Et dicit ei: Legio mihi nomen eſt, quia multi ſumus.* Super quæ verba ita ſcribit Victor Antiochenus: *Quamvis Dominus dæmonum, qui in homine habitabant, multitudinem non ignoraret, attamen quod illi, qui ſpectaculo huic aderant, unum tantum hominem cernerent, unamque ſolam vocem haurirent, ne ipſe multos eſſe dicere compellatur, ſed ipſimet dæmones palam id profiteantur, propterea, quod ſibi nomen eſt? interrogat.* Sane ut ſuam poteſtatem in dæmones magis magiſque Chriſtus manifeſtaret, poſtquam audivit, eſſe legionem dæmonum in corpore obſeſſi, eis imperavit, quaſi unus eſſet, propter imbecillitatem ipſorum, ut obſervat Euthymus Zigabenus in ejuſdem Marci Evangelium, Cap. XI. Cæterum ipſa de numero obſidentium dæmonum interrogatio facienda obſeſſo ab Exorciſta, ad hoc conducere plane poterit, ut cognito dæmonum numero, virtus Nominis Chriſti efficacius appareat, ſicque hæc interrogatio ad majorem Dei gloriam, ejuſque SS. Filii Nominis cedat, ut ad hunc §. notavit Cardius, num. 111.

III. Altera interrogatio, quæ eſt *de nomine ſpirituum obſidentium*, nititur & ipſa citato ſuperius, explicatoque Marci loco, ac etiam Lucæ Capite VIII. ubi idem miraculum recenſetur, dæmoniaci ſcilicet liberati, quem Chriſtus interrogavit: *Quod tibi nomen eſt?* Ad quæ verba ita inquit Beda, Lib. III. ſuper Lucam: *Non velut inſcius nomen inquirit, ſed ut confeſſa coram peſte, quam furens tolerabat, virtus curantis gra-*

gratior emicaret. Sic & ejus Miniſtri de ipſo obſidentium ſpirituum nomine, per quod peſtis, & poteſtas, atque malitia ipſius manifeſtatur, interrogare poterunt, ut virtus ipſa Dei curantis gratior emicet, atque reſplendeat. Quod profecto valde cedit in honorem Dei, noſtræque Chriſtianæ Religionis, ut ad rem Lactantius advertit, Lib. II. *Divinarum Inſtitutionum*, Capite xv. his verbis: *Dei Cultores metuunt*, dæmones nempe, *cujus Nomine adjurati, de corporibus excedunt, quorum verbis tanquam flagris verberati, non modo dæmones ſe ſe eſſe confitentur, ſed etiam nomina ſua edunt, quæ in Templis adorantur, & quod plerumque coram Cultoribus ſuis faciunt, non utique in opprobrium Religionis, ſed honoris ſui, quia nec Deo, per quem adjurantur, nec Juſtis quorum voce torquentur, mentiri poſſunt. Itaque maximis ſæpe ululatibus editis, verberari ſe, & ardere, & jam jamque exire proclamant. Tantum habet Dei cognitio, ac juſtitia poteſtatis*. Sed & Venerabilis Bedæ tempore viguiſſe hanc conſuetudinem apud Exorciſtas, interrogandi de nomine dæmonum homines obſidentium, docet idem Doctor citato ſuperius loco: *Sed & noſtri*, inquit, *temporis Sacerdotes, qui per Exorciſmi gratiam dæmones ejicere norunt, ſolent dicere, patientes non aliter valent curari, niſi quantum ſapere poſſunt, omne quod ab immundis ſpiritibus pertulerint, confitendo patenter exponant, & nomen dæmonis, quo ſe cenſeri dixeris.*

IV. Advertendum hic autem illud, quod, ſicut nomina Sanctorum Angelorum, ſunt nomina officii, non naturæ, ut docet S. Gregorius Magnus, Homilia xxxiv. in Evangelia, ita quoque angelorum malorum nomina, nomina ſunt non naturæ, ſed officii. Sed nihilominus illud notandum, quod licet ea ſit aliquorum Theologorum ſententia, ut dæmones alii aliis vitiis præſint, ad quæ peculiariter homines tentent, ipſa tamen opinio minime aliis placet, variiſque rationibus oppugnatur, quæ videri poſſunt apud doctiſſimum Eſtium in Libri ſecundi Sententiarum Diſtinctionem ſextam, §. xvi. ubi etiam ad contrariæ opinionis argumenta a Patribus deſumpta ſolide pleneque reſpondit. Cæterum varia dæmonum nomina, quæ in Divinis Scripturis habentur cum eorum literali interpretatione ad majorem Exorciſtarum eruditionem ex Dictionario Sacræ Scripturæ a doctiſſimo Auguſtino Calmet compoſito recenſet explicatque eruditus, ac laudatus toties Cardius in citato Commentario, num. viii. & ſequentibus.

V. His ergo omiſſis, tertia interrogatio præſcripta in noſtro §. eſt *de tempore, quo ingreſſi ſunt*, dæmones ſcilicet in hominis corpus. Atque hæc ſimiliter interrogatio Exemplo Chriſti probatur, qui, ut habetur in Evangelio Marci, Cap. ix. verſu xx. cum ipſi oblatus fuiſſet quidam habens ſpiritum mutum, patrem ejus interrogavit: *Quantum temporis eſt, ex quo ei hoc accidit?* At ille ait: *Ab infantia*. Eſſe vero antiquum ritum, ut de ea re obſeſſus ipſe ab Exorciſta interrogaretur, addiſcimus plane ex Vita II. S. Parthenii Lampſaci Epiſcopo, qui claruit Sæculo vi. Cap. iv. apud Bollandianos die vii. Februarii. In ea ſiquidem Vita inter alia narratur, quod antequam S. Epiſcopus energumenum liberaret, obſidentem dæmonem interrogavit: *Eſt ne longum tempus, ex quo in eo inhabitas? Dixit dæmon: A pueritia*. Porro, ut notat Cardius, num. xx. hæc interrogatio neceſſaria eſt, ut ſciat Exorciſta, quæ media adhibere debeat ad diſponendum vexatos, qui difficilioris ſunt curationis, ſi a multo tempore ſint obſeſſi, non quidem ex parte virtutis Sanctiſſimi Nominis Jeſu, Exorciſmorumque Eccleſiæ, ſed ex parte ipſius energumeni.

VI. Quarta interrogatio in noſtro §. expreſſa, eſt *de cauſa*, ob quam dæmon hominem, qui exorcizatur, obſederit. Varias id genus cauſas enarravimus jam nos in Præfatione ad Tituli hujus Rubricam, num. xi. & pluribus ſequentibus. Fuiſſe autem antiquum ritum, ut Exorciſtæ de hujuſmodi cauſis interrogarent, non obſcure innuit Tertullianus in Libro, *De ſpectaculis*, Cap. xxvi. ubi inter alia ſic ait: *Exemplum accidit Domino teſte ejus mulieris, quæ theatrum adiit, & inde cum dæmonio rediit. Itaque in Exorciſmo cum oneraretur immundus ſpiritus, quod auſus eſſet fidelem adgredi. Conſtanter, & juſtiſſime quidem, inquit, feci, in meo eam inveni.* Quod eam praxim interrogandi dæmonem de cauſa ſui in hominis corpus ingreſſus ſequuti ſint Sancti Viri Exorciſtæ, docet nos Vita S. Domnoli Epiſcopi Cenomanenſis, qui claruit medio Sæculo vi. Cap. II. ubi legitur, quod cum adducti eſſent ad eum duo dæmoniaci, *ſciſcitabatur ex eis S. Antiſtes, cur id ipſis accidiſſet &c.* Similia exempla occurrunt frequenter in Vitis Sanctorum. Neceſſariam autem eſſe hanc interrogationem, tradunt communiter Doctores, ut nempe cauſa cognita, poſſit eadem tolli, & conſequenter etiam effectus; & ſi ſit aliquod peccatum obſeſſi, eo expiato, facilius liberetur energumenus, quidquid in contrarium aſſerant Barruſaldus, & Brognolus, & ille quidem in Commentario ad noſtrum §. alter vero in Manuali Exorciſtarum, Parte I. Cap. III. Articulo v. Quæſtione iv. qui tamen prudenter advertit, magnam cautelam eſſe adhibendam in hac interrogatione, quæ fieri non debet, niſi paucis ipſius obſeſſi conſanguineis, vel parentibus præſentibus; nec verbis dæmonum credendum eſſe, niſi veritati rei ſint conformia.

VII. Recte autem & illud admonet hic noſter §. *ut cæteras dæmonis nugas, riſus, & ineptias Exorciſta cohibeat, aut contemnat &c.* Solet enim dæmon verbis, & factis nugari, lepidumque de ea re exemplum habemus in Vita S. Joannis Gualberti, Parte III. apud Bollandianos die xii. Julii, quod eſt hujuſmodi: *Anus quædam ex Milliano Monte, quem ridiculus invaſerat dæmon; a ſuis ad hoc Virginis Mariæ Cænobium ducta eſt, jucundum de ſe, & mirabile ſpectaculum præbens, ut etiam Religioſis Viris gravitate ornatis riſum nonnumquam excuteret. Dæmon enim, & Hymnum Angelicum, &* Kyrie eleiſon, *quandoque etiam & Pſalmos canunt, ita ut Sacerdotis alicujus animam putares, haud fieri poterat, quin præ inſolita re riſum præſentibus non daret; interdum vero Sacerdotis juſſu bis ſilentium faciens, ut in rem ſuam iret, conjurabatur. Cui ille cachinnans inquit*: Concedam alio, ſi me paululum Antiphonam, ſeu Pſalmum canere juſſeritis, nulli veſtrum in pſallendo, & rite canendo cederem; *& his finitis, nullum a Sacerdote expectans reſponſum, dulciter more ſolito divinum aliquid canendo dicere. Cæterum Monachis moram lon-*

gam in bujuſmodi nagis, & ridlenlis non valentibus perferre, Sarerdoti a Derano imperatum fuit finem imponi. Quid multis opus eſt? Tandem dulciter eanendo, abſque ulla anirulæ læſione, ut fertur, lætitiam oſtendens, abiit.

VIII. Haſce, & ſimilcs nugas, quarum varia exempla afferri poſſent, cohiberi, contemnive jubet noſtcr §. eujus ſaluberrimi moniti rationem tradit S. Thomas in Prima Seeundæ, Quæſtione LXXXIX. Artieulo IV. ad III. ubi doeet, quod *Angeli mali... provorando bomines ad riſum, & ad alias bujuſmodi levitates... proeurant, ut bomines ad ſui familiaritatem attrabant, & ſic deducant eos in percatum mortale*. Aliam rationcm deducere poſſumus ex eo, quod legitur in Vita S. Ebchardi Archiepiſcopi Salisburgenſis apud Bollandianos die XXII. Junii: *Quædam dæmoniara addueitur, ſupra quam eum Exorciſmas legeretur, ſpiritus nequam, qui inerat, variis linguis fabulibatur. Dum vero fit illi comminatio a Clero per Beatum Virgilium, dæmon Clerum ſubſannat, & in inferno reliquiſſe clamat. Quæritur ergo quis, vel cujus ille Virgilius ſit. At ille Mantuanum Poetam fuiſſe reſpondit*. Virgilium autem, per quem adjurabatur dæmon, erat S. Virgilius Salisburgenſis Epiſcopus, qui colitur die XXVII. Novembris. Ex quo apparet, dæmonem nugari non ſolum, ot homines in peccatum indueat, ſed etiam ut juſtos inſamet; uti ad hunc §. notavit Cardius num. XXIV. Cæterom eſſe & ratio alia poteſt, quod dedeceret qoammaxime, quioimo grave ſaerilegium eſſet, ſi in Eeeleſia, quæ Domus eſt Orationis, & quam deeet ſanctitudo, ubi prælertim exorcizari energumeoi ſolent, hujuſmodi dæmonis nugæ, riſus, iocptiæque permitterentur.

IX. Hine merito demum noſter §. ſubdit, ut Exoreiſta *rireumſtantes, qui pauri eſſe debent, admoneant, ne bæc eurent, neque ipſi interrogent obſeſſum, ſed potius bumiliter, & enixe Deum pra eo prerentur*. Do evitanda circumſtantium multitudine in exorcizatione obſeſſi jam alibi diximus. Deeet, ut pauci ſint, & non oiſi neceſſarii, inter quos ſi Religioſus aliquis probatæ vitæ adſit, admitti poſſet. Vitandum vero ſemper curioſitatis vitium, ne alieui accidat, quod legitur in Collectione Miraeulorom S. Philippi Preſbyteri Agyrienſis in indicata a Bollandianis in Commentario prævio ad ejus Vitam die XII. Maji. Legitur enim, quod cum in Feſto Sancti Philippi energumenæ cc. quæ ad Feſtum convenerant, fuerint liberatæ, dæmon ab una dæmoniaea *mox in ſervum quendam bæc curioſius inſpieientem migravit*. Neque vero decet, ollum alium, niſi Exorciſtam ab Epiſcopo probatum, ut alias diximus, dæmonem interrogare, ne conſundantur verba, & alius ædificet, alius voro deſtruat, ot notat Barruſaldus ad finem hujus §. num. 70. ubi etiam recte ſubdit, & conſentanee ad ipſum noſtrum §. cæteros, ſi adſint, orationi vacare debere, ut per Divinam miſerieordiam obſeſſos ab infeſtatione dæmonis liberctur. Valuiſſe autem eireumſtantiom orationem ad energumenorum liberationem, plurimis probari poſſet exemplis.

§. XVII.

Exorciſmum vero faciat, ae legat cum imperio, & auctoritate, magna fide, & humilitate, atque fervore; & cum viderit, ſpiritum valde torqueri, tunc magis inſtet, & urgeat; & quoties viderit obſeſſum in aliqua corporis parte commoveri, aut pungi, aut tumorem alicubi apparere, ibi faciat ſignum Crucis, & Aqua benedicta aſpergat, quam exorcizando in promptu habeat.

COMMENTARIUS.

I. DE Exorciſmo jam non uno in loeo Tomi I. & hujus II. nonnihil diximus, ubi ſe ſe nobis de eo diſſerendo dedit oecaſio. Auctore S. Iſidoro Hiſpalenſi Epiſcopo, Lib. II. *De Ecleſiaſticis Officiis*, Cap. XX. *Exorciſmus, ſermo increpationis eſt contra immundum ſpiritum in Energumenis, ſive Catechumenis factus, per quem ab illis diaboli neqaiſſima virtus, & inveterata malitia, vel violenta incurſio expulſa fugatur*. Addit mox, ſignificatum id quidem fuiſſe a Lunatieo illo, quem increpavit Dominus Jeſus, & exiit ab illo dæmooium. Alludit ad loeum Matthæi, Cap. XVII. verſo XVII. Faciendum itaque exorciſmom, legendumque cum imperio, & auctoritate, doeuit exemplo ſuo Chriſtus Dominus; de qoo etiam in Evangelio Marei, Cap. IX. verſo XXIV. dicitur, quod, *eum videret concurrentem turbam, comminatus eſt ſpiritui immundo, dicens illi: Surde, & mute ſpiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo, & amplius non introeas in eum*. Hine tenendum eſt, in Exorciſmis ineſſe virtotem ex opere operato, ut ajunt, & colligitur ex S. Thoma, Parte III. Quæſtione LXXI. Artieulo III. obi inquirens, *An ea, quæ aguntur in Exoreiſmo, aliquid efficiant?* in Corpore Artieuli ſic reſpondet: *Dicendum, quod quidam dixerunt, ea, quæ in Exorciſmo aguntur, nibil efficere, ſed ſolum ſignificare. Sed, hoc patet eſſe falſum per boc, quod Eccleſia in Exoreiſmis, imperativis verbis utitur ad expellendam dæmonis poteſtatem; puta cum dicit* Ergo maledicte diabole exi ab eo &c. *Et ideo dicendum, quod aliquem effectum babet, differenter tamen ab ipſo Baptiſmo*. Idem docet in IV. Sententiarum, Diſtinctione V. Quæſtione II. Articulo III. Qoæſtiuncula II. Quum autem ejoſdem rationis ſint Exorciſmi, quibus adjuratur baptizandus, ae energumenus liberandus, ſequitur, quod ſi primi ſemper aliqoid operantur in ordine ad dæmonia expulſiooem, ita & ſecundi, & conſequenter ex opere operato.

II. Neque his obſtat, quod Exoreiſmi expulſionem dæmonis infallibiliter non conſeqoantur, ſicut conſeqountur Sacrameota, quæ quia gratiam ex opere operato cauſant, ſemper cauſaot, quantom eſt ex ſe, ſi ex parte ſubjecti non ponatur obex. Nam reſpondet Cardius in Commentario ad hunc §. nom. V. dæmonis expulſionem duplieiter poſſe conſiderari; primo complete, & perfecte; ſeeundo incomplete, ſeu inchoa-

choate. Primo modo importat expulſionem totalem dæmoois a corpore obſeſſi, itaut oullimode in eo remaneat. Secundo modo oon dicit hanc expulſiooem totalem, ſed inchoatam, io quantum poteſtas, & virtus dæmonis in ordine ad torqueodom eoergumenum, aliquo modo per Exorciſmos minoitur, & attenuatur; & dicitor expulſio iochoata, quia eſt via, & principium, quo pervenitor ad ultimam, & perſectam dæmonis expolſiooem. Itaque, ut idem Auctor conclodit, Exorciſmi ex opere operato habent virtotem ad expellendos dæmones, vel expolſione perfecta, & completa, vel ſaltem expulſione imperfecta, & inchoata, ac proinde infallibiliter ſemper aliquem ex his effectibos obtinent; vel primnm, ſi Deo placet, vel ſecondum. Hanc doctrinam ait deduci ex S. Thoma loco citato, ubi coocedit Exorciſmo, qoi fit in Baptiſmo, aliquem infallibilem effectum; quæ ratio militat etiam io aliis Exorciſmis, com ejuſdem generis ſint, ab eademque Eccleſiæ aoctoritate dimaneot.

III. Sed omiſſis his quæſtionibus, aliiſqoe id genns, mandat præterea noſter §. ut *qaoties viderit*, Exorciſta ſcilicet, *obſeſſam in aliqaa corporis parte commoveri, aut pungi, aut tumorem alieubi apparere, ibi faciat ſignam Crucis, & Aqua beaedicta aſpergat, quam exorcizaado in promptu babeat.* Quaota ſit ſigni Crucis, aſperſioniſque Aquæ benedictæ ad expellendos dæmones a corporibus obſeſſis virtus, docent paſſim Sancti Patres, Scriptoreſque Eccleſiaſtici, antiqoi pariter, ac recentiores, teſtanturque innumera pene exempla, quæ in Hiſtoria Eccleſiaſtica, & Vitis Sanctorom frequenter occurrunt. Quod Crucis ſigoum ſpectat, celebre eſt, quod ad noſtram rem ſcribit Lactantius, Lib. IV. *Divinarum inſtitutioaam*, Cap. XXVII. *Quanto terrori ſit dæmonibus boc ſignum, ſciet qai viderit, quatenus adjarati per Chriſtam, de corporibus, qaæ obſederint, fugiunt. Nam ſicat ipſe, eum inter bomines ageret, univerſos dæmoaes verbo fugabat, bominumqae mentes emotas, & malis incurſibus furiatas, in ſeaſas priſtiaos repoaebat; ita aane ſectatores ejas, eoſdem ſpiritus inqainatos de bomiaibus, & Nomine Magiſtri ſui, & ſigno Paſſionis excladunt.* Atque id eſt, qood permultis oſtendi poſſet exemplis. De S. Furſeo Cooſeſſore legitor, Cap. VII. Miraculorom ejus penes Bollaodum die XVI. Januarii, quod, facto Crucis ſignaculo, effogavit dæmonium, redditque ſalutis remediom duobus energumenis. Ita quoque S. Gregorius Epiſeopus Lingonieoſis, uti oarrat S. Gregorios Turonenſis io Vitis Patrum, Capite VII. *ſine ullo tactu, facto taatum ſigao Crucis e coatra, dæmoaia diſcedere imperabat; quod illa protiaas audieatia, corpora, quæ ſua nequitia divexaraat, abſolvebant.* Illod quoque idem Turooeoſis recitato loco de S. Nicetio Trevirorum Epiſcopo refert, quod cum tres energumeoi preſſi ſopore quieſcerent, Sanctus Epiſcopus *eernens eos ſomno deditos, fecit ſignam Crueis e contra, ſtatimque expergefacti elevantes in ſublime voces, dato impetu ad vomitum, emundati ſaat.*

IV. Neque vero exempla deſunt, quibus docemur, ipſum Crocis ſignum ſactum fuiſſe ab Exorciſta obſeſſis io eorum fronte, ac pectore. Quod enim hunc ritum ſervarit Sanctos Frodobertus Abbas Trecenſis, plureſque energumenos a malignis ſpiritibus liberarit, tradit Auctor ejos Vitæ, Cap. II. penes Bollandiaoos die VIII. Jaousrii, his verbis: *In effagandis dæmoaibus ea virtatis præſtaatia præpollebat, ut caicumqae eaergumeao in froate, vel pectore ſignam Crucis imprimeret, mox ejas compelleate imperio, malignus ſpiritus effagatus abiret.* Similia exempla videri poſſunt in aliorum Sanctorum complurium Vitis. Sed maodat tamen hic noſter §. ot quoties Exorciſta viderit, obſeſſum in aliqoa corporis parte commoveri, aot puogi, aut tumorem alicobi apparere, ibi ſaciat ſignum Crocis. Qund tamen intelligendum eſt juxta regulsm a Sancto Carolo datam Exorciſtæ in Concilio IV. Provinciali Mediolanenſi, Parte II. Conſtitutionum, Cap. I. prope finem: *Caveat, dum exorcizat, ae energameaæ mulieris capiti, corporive, niſi cum magaa boaeſtate, atqae eaatione manum adbibeat .... neve quidquam uliad agat, qaod offeaſioaem præbeat.* Et in Syoodo Mediolanenſi Diœceſana IV. Decreto XVIII. *Caveat*, inquit, *dum exorcizat, ne energameaæ malieris capat, bumeros, manumve tangat &c.* Eandem hanc regolam legere eſt io variis aliis Synodis Provincialibus, Diœceſaniſque poſt S. Carolum ab aliis Epiſcopis celebratis.

V. Forte ad evitandam offenſionem, plerique Sancti Exorciſtæ, Crocis quidem ſignum ad liberandos eoergomenos adhibuere, ſed eo tameo non ſuper obſeſſis corporibus impreſſo, ſed oppoſito, vel in aere efformato. Certe de Sancto Melanio Epiſcopo Rhedooeoſi eoarrat Auctor ejus Vitæ apud Bollandum die VI. Januarii, quod, *mox ut ſignam ſanctæ Crucis Sanctus Dei Antiſtes Melanius contra eam*, mulierem oempe energomenam, *digitis expreſſit, ab ea protinus malignum ſpiritum expulit, & eam ſaaam, Domiao cooperante, reddidit.* Teſte Venerabili Beda io Vita S. Arnolfi Epiſcopi, Sanctus ipſe Antiſtes, *oppoſito Crucis veaillo liberavit mulierem ab boſte maligno.* Quod etiam ad energumeoum liberaodum S. Patapius Monachus Thebanus *digito in aere Cracis figaram* expreſſerit, teſtatur Aodreas Cretenſis in Oratione ſua in ipſum Patapium, quæ legitur Tomo X. Bibliothecæ Patrum. Sed qoidquid ſit de variis hiſce ritibus, certe magna eſt adverſus dæmones virtua ſignl Crucis, & quidem vi ſoa, ſeu ex opere, ut ajunt, operato, cum valeat etiamſi ab infidelibus adhibeator, ut docet S. Anguſtinus in Libro LXXXIII. Quæſtinum, Quæſtione LXXIX. *Non miram eſt*, inqoiens, *qaod bæc ſigna valeant, cum a boais Chriſtiaais adbibentar, quando etiam cum aſurpantar ab extraneis, qui omnino ſuum nomen ad baac militiam non dederaat, propter bonorem tamen Excellentiſſimi Imperatoris valent.* Idipſum doceot & alii Patres.

VI. Notatu plane dignum, qood de ſignaculi Crucis virtute, quam in ſe oon ſemel expertus fuit Apoſtata Jolianus, ſcribit S. Gregorius Naziaozenus Oratiooe I. in Juliaoum bis verbis: *Deſceadebat in quoddam adytum pleriſque inacceſſum, & borreadum (quemadmodam atiaam in infernum quoque, priuſquam in bujuſmodi ſcelera proramperet) comitem eum babens, qui multis adytis dignus erat, boc eſt, bominem bujaſmodi ſapientiæ, ſive ſophiſtica inſtructam. Nam boc quoqae apad ipſos divinationis geaus eſt, ut caligine qaadam cum ſabterraaeis dæmonibus de rebus futuris colloqaium ineaat, ſive quia teae-*

brit magis oblectantur (quippe ipſi quoque tenebræ, & tenebrarum peccati artifices) ſive quia piorum hominum, qui in terra ſunt, ſocietatem, & congreſſum fugiunt; ex iiſque infirmiores redduntur. Ut autem egregium Virum progredientem terrores adoriri cæperunt, ac ſubinde plures, & formidoloſiores (ſoaos quoſdam iaſuetus, tetroſque odores, atque igneu ſpectru, ac aeſcio quas nugas, & deliramenta) re inopinata perculſus (harum enim rerum ſtadium ſero amplexus fuerat), ad Crucem, vetuſque remedium confugit, eoque ſe adverſus terrores conſigaat; eumque, quem perſequebatur, in auxilium aſciſcit. Ac quæ ſequatur magis tremenda. Valuit ſignaculum, cedunt dæmoaes, pelluntur timores. Quid deinde? Reviviſcit malum, rurſus ad audaciam redit, rurſus aggreditur, rurſus iidem terrores urgent. Rurſus objecto ſigaaculo dæmones conquieſcunt.

VII. Ratio potiſſima, cur Crucis ſigoum valeat quammaxime ad expellendos dæmnoes, ex eo deſumitur, quod ipſi Crucis ſignum videntes, recordantur, ſe Chriſti Cruce victos, ac ſuperatos fuiſſe. Hanc ratiooem docet quidem Origenes, Homilia VI. in Exodum: *Quid timent, ait, dæmones? Quid tremunt? Sine dubio Crucem Chriſti, in qua triumphati ſunt, in qua exuti ſunt principatus coram, & poteſtates. Timor ergo, & tremor cadent ſuper eos, cum ſignum in nobis viderint Crucis fideliter fixum.* Cui concinit S. Athaoaſius io Vita S. Antonii: *Quia, inquit, metuunt illud trophæum, in quo Salvator aereas exſolians poteſtates, eas fecit oſtentui.* Et S. Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi XIII. ubi poſtquam dixit, ſignum Crucis eſſe timorem dæmooum, ita mox ſubjicit: *Triumphavit enim de illis in hoc ſigno. Oſtenta illud audacter. Quando enim viderint Crucem, recordantur Crucifixi; metuunt eum, qui contrivit capita draconis.* Porro, cur non ſemper Crucis ſignaculum ſuum producat effectum, quamvis ex opere operato, uti dictum eſt, vim habeat, & illud dæmooes adeo reſurmident, rationem tradit S. Auguſtinus citato ſuperius loco, ſic dicens: *Cum autem non cedunt his ſignis hujuſmodi poteſtates, Deus ipſe prohibet occultis modis, cum id juſtum, atque utile judicat; nam nullo modo illi ſpiritus audent hæc ſigna contemnere. Contremiſcant hæc, ubicumque illa conſpexerint.* Idem docent & alii Eccleſiæ Patres, quorum loca recenſet inter alios Scriptores eruditus Jacobus Gretſerus io Libris, *De Cruce*.

VIII. Aquam tandem benedictam recte adhiberi in exorcizatione obſeſſorum, vel ex ipſius inſtitutione addiſcere licet, de qua fuſe diximus ſupra Tit. VIII. ad Caput II. quod inſcriptum eſt, *Ordo ad faciendam Aquam benedictam.* Liberatos fuiſſe energumenos permultos Aquæ benedictæ aſperſione, docent frequenter Vitæ Sanctorum. Unum profecto hic ego adjoogam, quod & alias docuit Cardius ad huoc noſtrum §. oum. XXXII. adverteodum nempe, quod, ſi aliquando Aqua benedicta, & aſperſa, ſuum, & optatum uon ſortiatur effectum, hoc non provenit ex ſui imbecillitate, ſed, vel ex occulto Dei judicio, vel ex vexati obice, quod clare colligitur ex Petro Abbate Cluniacenſi, Lib. I. *De miraculis*, Capite VI. ubi refert, quemdam Monachum a diabolo in forma equi vexatum non potuiſſe a vexatione liberari Aqua benedicta propter peccatum: *Ne miretur aliquis*, ſtatim ſubjungit, *benedictæ Aquæ adſperſione dæmonem non fugatam; agnoſcat, tabe interius latente, unguenta exterius adhibita nihil proficere poſſe.* Et mox: *Sic æger iſte, & Aqua ſalutari potuit adſpergi, & tamen propter occultam, ut poſt apparuit, peccati labem, non potuit a dæmone liberari.*

§. XVIII.

Obſervet etiam, ad quæ verba dæmones magis contremiſcant, & ea ſæpius repetat; & quando pervenerit ad comminationem, eam iterum, & ſæpius proferat, ſemper pœnam augendo; ac ſi videat, ſe proficere, in ipſa perſeveret per duas, tres, quatuor horas, & amplius, prout poterit, donec victoriam conſequatur.

COMMENTARIUS.

I. DÆmones magis per quædam verba Exorciſmi, quam per alia torqueri, conſtat plane ex antiqua Eccleſiæ praxi, cujus meminit inter alios Micrologus in Libro, *De Eccleſiaſticis Obſervationibus*, Cap. VII. ubi ſic ioquit: *Secundum Romanam auctoritatem nullam Orationem*, Per eum, qui venturus eſt, *concludimus, niſi ſit Exorciſmus, in quo diabolus per divinum judicium, ut a creatura Dei diſcedat, exorcizatur, ſive adjuratur.* Cujus ritus rationem non obſcure inouit Tertullianus in Apologetico adverſus Geotes, Cap. XXIII. ſic dicens: *At quin omnis hæc noſtra in illis*, ſpiritibus ſcilicet immundis, *dominatio, & poteſtas de nominatione Chriſti valet, & commemoratione eorum, quæ ſibi a Deo per Arbitrum Chriſtum imminentia expectant.* Et paulo poſt: *Ita de contactu, deque afflatu noſtro, contemplatione, & repræſentatione ignis illius correpti, etiam de corporibus noſtro imperio excedunt inviti, & dolentes, & nobis præſentibus erubeſcentes.* Plura plane, quæ & ad hunc §. faciunt, explicata jam a nobis ſuperius fuere, præſertim vero in Commeotario ad §. IV.

II. De comminatione, cujus mentiooem facit præſens §. ut aliquid dicam, ſunt plane comminatiooes ultima jacula, ac noviſſimi ictus ad expellendam diabolum, maximamque vim habent, illæ præſertim, quibus uſus eſt in Evangelio Chriſtus Dominus, deinde ſancti Viri Exorciſtæ, quaſque Rituale hoc noſtrum Romanum præſcribit. Quod earum durationem ſpectat, ioquit quidem hic noſter §. ut ſi Exorciſta videat comminationem proficere, *in ipſa perſeveret per duas, tres, quatuor horas, & amplius, prout poterit, donec victoriam conſequatur.* Recte ait, *prout poterit*, quia ſcilicet haberi etiam ratio debet ad vires corporales Exorciſtæ, quæ adeo de-

defatigari non debent, ut langueat, & ad opera neceſſaria inutilis reddatur, & pereat, ut ad hunc §. notavit Barruſaldus, num. 8. Cæterum habenda eſt etiam ratio energumenorum, præſertim vero imbecillium, ne & ipſi quoque longis Exorciſmis, comminationibuſque magis magiſque debilitentur.

III. Quamquam vero ita ſentiant plerique pii, doctique Viri, aliter tamen olim præſcripſit Sacerdotale Venetiis impreſſum anno MDLXVII. Parte III. Cap. IX. quod inſcriptum eſt, *De modo, quem tenere debet Exorciſta in conjurando aliquam perſonam*, ubi prolixiores fieri comminationes mandat: *Quando pervenerit*, inquit, *ad comminationem, replicet ipſam uſque decies, ſemper pœnam augendo; & ſi videt profectum in ipſa, continuet uſque ad liberationem; & ſi magis timeret Exorciſmum, lege illum, quia unus dæmon plus timet unam rem, quam aliam; & non deficias a fide, ſed oportet perſeverare duabus, tribus, quatuor, aut ſex horis continue, & plus, donec habeas victoriam; & dæmones obſtinati ſemper quærunt defatigare Exorciſtam, ut deſinat pro labore, & laſſitudine exorcizare; & plus timent in prima, quam in ſecunda vice, quia reputant, ſe fuiſſe conſecutos victoriam, quando dimittit propter laſſitudinem exorcizare, & ſi in prima die non fuerit liberatus, proſequatur ſecundo, & tertio, quouſque liberetur ex toto.*

IV. Oporteret plane, ut Exorciſta eſſet adamantinus; ſed curioſum eſt, quod mox ſubjicit: *Solet etiam Exorciſta facere præceptum dæmonibus aliis, qui veniſſent ad ſuccurrendum dæmoni vexanti, in hunc modum*: Præcipio vobis, dæmones, qui veniſtis in ſuccurſum, & adjutorium iſtius, vel iſtorum dæmonum hanc creaturam N. vexantis, vel vexantium, ex parte Sanctiſſimæ Trinitatis, Pa ✠ tris, & Fi ✠ lii, & Spiritus ✠ Sancti, & ſub pœna excommunicationis majoris, & minoris latæ ſententiæ, & ſub pœna detruſionis in infernum, & ſub pœna immerſionis in ſtagnum ignis, & ſulphuris per manus inimicorum veſtrorum, & ſub pœna tradendi vos in poteſtatem inimicorum veſtrorum, ac condemnandi vos in ſtagnum ignis, & ſulphuris per centum annos, quatenus nullum adjutorium, vel favorem detis illis dæmonibus, qui vexant corpus iſtius creaturæ Dei N. ſed diſcedatis ſtatim, & eatis ad loca vobis deputata. Ecce ✠ Crucem Domini, fugite partes adverſæ, vicit Leo de Tribu Juda, Radix David.

V. Hactenus forma excommunicationis in dæmones hominem obſidentes ſolitæ olim vibrari. Qui quidem ritus excommunicandi dæmonem, & quidem ſolemniter, ſervatus etiam aliquando fuit a S. Bernardo, quinimo a duobus una cum eo Epiſcopis, uti conſtat ex ejuſdem Vita Lib. II. Cap. VI. ubi narratur, incubum dæmonem miſeræ mulieri annos jam multos infeſtum anathematizatum fuiſſe a S. Bernardo, & duobus Epiſcopis, ac plebe univerſa, extinctis candelis, quas omnes adſtantes geſtabant manibus, & præmiſſa omnium adſcriptione in charta anathematis. Verum adduci non debent hæc in exemplum, nam manifeſtum eſt, hanc non eſſe veram excommunicationem, cum dæmon non ſit particeps Eccleſiaſticæ communionis, eaque idcirco privari non poteſt. Feritur ergo dumtaxat execratione, & maledictione, adjunctis ad Deum precibus, ut dæmonis conatus impediat, noſque ab ejus inſidiis defendat, uti poſt alios recte notavit Raynaudus in Tractatione bipartita, *De Monitoriis Eccleſiaſticis*, Parte II. Cap. I. Cæterum peccaret hodie Exorciſta, ſi hujuſmodi ritu uteretur, cum ſtare debeat iis, quæ præſcribit Rituale Romanum, juſſu Romanorum Pontificum editum, atque approbatum; in multis autem, quæ ab ipſo Rituali ſunt aliena, admirari quidem, non vero imitari exempla Sanctorum debemus.

§. XIX.

Caveat proinde Exorciſta, ne ullam medicinam infirmo, vel obſeſſo præbeat, aut ſuadeat, ſed hanc curam medicis relinquat.

COMMENTARIUS.

I. Error graviſſimus quorundam Exorciſtarum eſt medicinas corporales infirmo, obſeſſove a dæmone præbere, aut ſuadere, nam primum non licet ſacro homini medicum agere, deinde vero id fruſtra ageret Exorciſta, & ſine ullo prorſus effectu, nam ut loquitur S. Thomas, *De potentia*, Quæſtione VI. Articulo X. *non eſt poteſtas ſuper terram, quæ ei poſſit comparari, ſcilicet diabolo; major autem poteſtas non cogitur a minori, ergo per nihil terrenum dæmones cogi poſſunt*. Cui conſonat Henricus Gandavenſis Quodlibeto XVIII. Quæſtione XXXV. ubi ſic habet: *Vis diaboli naturaliter omnem corpoream creaturam excedit; nec eſt aliqua vis in lapidibus, aut herbis, quæ ipſum cogere poteſt, vel fugare ullo modo*. Aliam rationem adducit Lyranus in Librum I. Regum, Cap. XVI. *Nulla*, inquiens, *res ſenſibilis, aut virtus corporalis poteſt in eis aliquid agere directe, vel indirecte, cum ſint omnino ſpirituales ſubſtantiæ, per quod poſſint ad aliquid compelli, nec per conſequens ab obſeſſis corporibus expelli*. Quod idem docet Capitonius Parte I. Explicationum Catholicarum, Explicatione LIV. his verbis: *Dæmones nequeant aliqua re ſenſibili præter eorum voluntatem compelli*. Tum vero ſubdit: *Quod vero plerumque accidit ſive minis, ſive herbis, aut lapidibus, aut verbis incognitis tanquam fugatos dæmones videri, a corporibus obſeſſis ejici, eſt, quod ſe projectos, & compulſos ſimulent. quo decepti homines, idolatriam, ſuperſtitionem, & pacta eam illis ſequantur*. Atque hinc eſt, quod merito ſtatuit hic noſter §. cavendum Exorciſtæ, *ne ullam medicinam infirmo, vel obſeſſo præbeat, aut ſuadeat*. Id quod etiam a variis Epiſcopis repetitum, confirmatumque fuit, ac præſertim a Parmenſi Epiſcopo, qui, teſte Bordono, Reſolutione VII. & Barruſaldo ad hunc noſtrum §. ſub pœna ſuſpenſionis ipſo facto incurrendæ præcepit ſubditis Exorciſtis, ne aude-

rent ullo modo præbere anthimonium, oleum, aut quodcumque genus medicinæ, niſi de conſenſu medici. Sed dico equidem, adhærendum omnino, obtemperandumque præſcripto noſtri §. qui abſolute mandat, cavendum Exorciſtæ, ne ullam medicinam infirmo, vel obſeſſo præbeat, aut ſuadeat; *ſed hanc curam medicis relinquat*. Quia nimirum, licet nullum medicamentum, nec quælibet alia res ſenſibilis vim habeat, ſive directam, ſive indirectam in dæmones, tamen per res ſenſibiles poteſt morbus cauſatus a dæmone mitigari, & alleviari pro modico ſaltem tempore ſecundum Lirani doctrinam, vel in totum tolli, ſi nempe relinquatur poſt expulſionem dæmonis.

II. At vero præſtat integram hic afferre laudati Lirani doctrinam, qui citato ſuperius loco, poſtquam dixit, nullam rem ſenſibilem, aut virtutem corporalem poſſe in dæmonibus aliquid agere directe, vel indirecte, ita ad rem noſtram ſubdit: *Videtur tamen rationabiliter concedendum, quod per ſenſibilia poſſunt afflicti a dæmonibus afflictionem levius ferre. Uno modo quia actus activorum ſunt in patiente prædiſpoſito, ut dicitur* 2. de Anima. *Dæmones autem non poſſunt materiam corporalem ſecundum ſuam voluntatem tranſmutare, ſed hoc faciunt mediantibus activis corporalibus, propter quod in ſuis actibus homines affligendo, aliquando conſiderant diſpoſitionem materiæ corporalis, unde & dicuntur aliqui Lunatici, ut habetur Matthæi 4. & 17. quia ſecundum variam diſpoſitionem Lunæ affliguntur a dæmonibus ex divina permiſſione, quia Luna habet dominium ſuper humida, & ſecundum hoc cerebrum hominis, quod inter omnes partes corporis eſt magis humidum, magis eſt aptum ad ſuſcipiendum actionem dæmonis uno tempore, quam alio ſecundum varium motum Lunæ; & eodem modo ad contrarium per aliquam rem ſenſibilem poteſt cauſari diſpoſitio in corpore humano, per quam minus ſubjicitur actioni dæmonum, & ſic afflictio ab eis cauſata diminuitur, & alleviatur. Alio modo poteſt hoc contingere, quia ad afflictionem requiritur perceptio. Delectatio enim eſt conjunctio convenientis cum convenienti cum perceptione ejuſdem, ita quod ubi nulla eſt perceptio, nulla eſt delectatio. Et eodem modo eſt de triſtitia, ſeu afflictione, quæ eſt de præſenti malo, ſeu conjunctio cum perceptione ejuſdem, & ideo illud, quod diminuit perceptionem hujuſmodi, diminuit, & alleviat afflictionem. Melodia vero*, (loquitus de cithara David, quæ Saulem alleviabat) *extrahit a ſemet attentionem, & per conſequens ab alio retrahit, & ſic poteſt alleviare afflictionem a dæmone cauſatam in homine, in quantum attrahit ad ſe attentionem, & retrahit ab afflictionis perceptione, ſed dæmonem affligentem non poteſt expellere*. Ita Liranus.

III. Sed ut hanc rem paulo fuſius, luculentiuſque explicemus, deſcribenda putamus Scripturæ verba, quæ in citato Libro 1. Regum, Capite XVI. verſu XXIII. hæc ſunt: *Igitur quandocumque ſpiritus Domini malus arripiebat Saul, David tollebat citharam, & percutiebat manu ſua, & refocillabatur Saul, & levius habebat; recedebat enim ab eo ſpiritus malus*. Sunt qui ad hunc locum cenſent, & præ cæteris Joſephus, Lib. VI. Antiquitatum, Cap. IX. correptum fuiſſe Saulem violenta morbi vi a dæmone cauſati, qui ſane morbus adeo hominem ſuffocabat, ut nullum aptius remedium ſuccurreret medicis, quam excantare miſerum, vel pulſu ſuavium inſtrumentorum mulcere. In ea enim perſuaſione fuit Joſephus, eo morbi genere laboraſſe Saulem, quod veteres pelli cenſebant excantationibus, & muſica, ut aliquibus adductis probat eruditiſſimus Calmet in ſuo ad recitatum locum Commentario. Putant præterea nonnulli Scriptores, hunc Saulis morbum ex atra bili, & mania potius, quam a dæmone profluiſſe, ut allatis illorum congruentiis indicat idem Clariſſimus Calmet. Verum, quia communior Patrum, & Scriptorum ſententia eſt, Sauli dæmonem re vera inſediſſe, adhærendum cenſeo explicationi Lirani, quam amplexus eſt etiam Cardius in ſuo ad hunc noſtrum §. Commentario, nempe, *quod per melodiam virtute naturali Saul levius poterat ferre, ſed per eum, ut ſic dæmon non recedebat, ſed magis virtute Divina immediate, videlicet mediantibus Angelis Sanctis ex merito David, qui laudes Divinas in cithara canebat pro ſalute Saulis, ſicut per orationes Sanctorum frequenter leguntur dæmones expulſi a corporibus obſeſſis. Melodia etiam ad hoc aliquo modo faciebat, non agendo in dæmonem, ſed in quantum David excitabat*. Et revera, quod David laudes Divinas in cithara caneret, colligitur ex ipſo ſacro Textu, in quo eodem Cap. XVI. verſu XV. & ſeqq. ſic legitur: *Dixeruntque ſervi Saul ad eum. Ecce ſpiritus Dei malus exagitat te. Jubeat Dominus noſter, & ſervi tui, qui coram te ſunt, quærant hominem ſcientem pſallere cithara, ut quando arripuerit te ſpiritus Domini malus, pſallat manu ſua, & levius feras*. Et paulo poſt: *Miſit ergo Saul nuntios ad Iſai, dicens: Mitte ad me David filium tuum*. Ecce quod David nedum citharam percutiebat, ſed & pſallebat, ideſt, Pſalmum canebat. Quod autem Pſalmus *eſt profligandis dæmonibus, ac depellendis quoddam amuletum*, docuit jam inter alios Patres Sanctus Baſilius in ſuo ad Pſalmorum Librum Procemio.

IV. Sed nec diſſimulanda eſt alia objectio, quæ contra noſtri §. doctrinam poteſt afferri ex Libro Tobiæ, Cap. VI. ubi dicitur, quod Tobiæ juniori interroganti, quam virtutem haberent ea, quæ ſervata erant ex piſce, Angelus reſpondit: *Cordis ejus particulam ſi ſuper carbones ponas, fumus ejus extricat omne genus dæmoniorum, ſive a viro, ſive a muliere, itaut ultra non accedat ad vos*. Verum reſpondet & ad hanc difficultatem Liranus, ac docet, *quod fumus illius jecoris non expulit dæmonem, ſed meritum orationis Tobiæ, quod per fumi odorem deſignabatur, & hoc patet per illud, quod ibidem dicitur, quod Angelus Raphael apprehendit dæmonem, & relegavit eum in ſuperioribus Ægypti. Ex quo patet, quod non ex virtute fumi jecoris, ſed virtute Sancti Angeli voluntatem Divinam exequentis fuit ille dæmon expulſus*. Quare autem voluerit Raphael Angelus cremari jecur piſcis, cum ipſe ſolus virtute ſua dæmonem expulerit, dici poteſt hoc feciſſe, ut ſe occultaret, nam cum eſſet Angelus, & in forma viri ſe repræſentaret, dixerat enim, Cap. V. verſu XVIII. *Ego Azarias Ananiæ magni filius*, nolletque ſe manifeſtare, uſquequo omnia completa eſſent, ut legitur Capite XII. tacuit, ſe velle religare dæmonem in deſerto, ne ſe Angelum patefaceret, & di-

& dixit, fumum jecoris illius piſcis, caſſidis ſcilicet, dæmones effugare. Nec per hoc, mendacium protulit, uſurpavit namque, ut ſæpe fieri ſolet, ſignum pro ſignato, fumus enim ille ex Dei, & Angeli beneplacito aſſumptus fuit ad ſignificandam vim, quæ inerat, non in corde piſcis, ſed in Oratione Tobiæ ex corde proſiliente, uti poſt alios laudatus Cardius notat. Cæterum quidquid ſit de hujuſmodi exemplis, ſive in Sacra Scriptura occurrant, ſive in Hiſtoria Eccleſiaſtica, & in Vitis Sanctorum, ſtandum eſt nobis præſcripto noſtri §. ubi expreſſe ait, cavendum Exorciſtæ, *ne ullam medicinam infirmo, vel obſeſſo præbeat, aut ſuadeat, ſed hanc curam medicis relinquat*. Atque id eſt, quod in variarum Eccleſiarum Ritualibus ſtatutum legitur.

§. XX.

Mulierem exorcizans, ſemper ſecum habeat honeſtas perſonas, quæ obſeſſam teneant, dum exagitatur a dæmonio, quæ quidem perſonæ ſint patienti, ſi fieri poteſt, cognatione proximæ; atque honeſtatis memor Exorciſta caveat, ne quid dicat, vel faciat, quod ſibi, aut aliis occaſio eſſe poſſit pravæ cogitationis.

COMMENTARIUS.

I. His plane concinunt quæ ſtatuit S. Carolus in Conciliis Mediolanenſibus, Provinciali IV. Parte II. Conſtitutionum, Cap. I. & Diœceſano itidem IV. Decreto XVIII. *Mulieri energumenæ*, inquit, *cum Exorciſmum adhibet, id præſtet Exorciſta, duobus ætate, vitaque probatis viris, cum feminis etiam itidem probatis præſentibus, iiſque omnibus, ſi fieri poteſt, energumenæ conſanguineis, aut affinibus*. Tum vero inferius in ipſo Provinciali IV. Concilio ſubdit: *Caveat, dum exorcizat, ne energumenæ mulieris capiti, corporive, niſi cum magna honeſtate, atque cautione, manum adhibeat*; Et paulo poſt: *Neve quidquam aliud agat, quod offenſionem præbeat*. In Diœceſano tamen Concilio cautius loquitur, monetque Exorciſtam, cavendum ſibi, *dum exorcizat, ne energumenæ mulieris caput, humeros, manumve tangat*. In ſumma opus eſt diligentiſſima cautione, qua uſi ſunt Sancti Viri Exorciſtæ in energumenarum exorcizatione, inter quos S. Philippus Nerius, uti in ejus Vita refert Gallonius ad annum MDLXX. pag. 124. editionis Romanæ anni MDC. *illud ſapienter diſcipulis monebat, ne energumenas feminas, niſi adſtantibus multis adjurare præſumerent*. Atque hæc eſt regula, quam in miniſterio præſertim Eccleſiaſtico ſervandam ſibi, ſuiſque præſcripſit Apoſtolus in Epiſtola II. ad Corinthios, Cap. VIII. verſu XX. & XXI. *Devitantes hoc, nequis nos vituperet in hac plenitudine, quæ miniſtratur a nobis. Providemus enim bona, non ſolum coram Deo, ſed etiam coram hominibus*.

II. Recte autem & illud mandat hic noſter §. *ut mulierem exorcizans ſemper ſecum habeat honeſtas perſonas, quæ obſeſſam teneant, dum exagitatur a dæmonio*. Periculum enim eſſet, quod non ſemel contigit, ut mulier ipſa energumena aliquid minus honeſte ageret. Atque huc referri poteſt, quod legitur in Vita S. Auxentii Abbatis apud Surium die XIV. Februarii de muliere, quam ipſe ab obſidente dæmone liberavit: *Rursus autem in via puella quædam neptis Dorothei Comitis, ex peregrinatione venit eques vexata a ſævo dæmone, quam etiam a modico ſpatio alliſit humi immundus ſpiritus ex baſternio. Cum autem ſurrexiſſet, ſciſſa veſte concurrit ad curſum, in quo erat Beatus, latrans, & clamans*. Quid tibi rei mecum eſt Auxenti? quid me uris? quid me perſequeris? utinam abortum feciſſet uterus, qui te peperit ad noſtrum exitium. Ecce enim cum quatuordecim annos latuerim in hac creatura, ſtudes me ab ea ſeparare. *Cum autem vidiſſet Chriſti Servus Athleta Auxentius ejus nuditatem, cum vexaretur a dæmone, magna ira percitus, non ſivit eam loqui, ſed cum increpaſſet immundum ſpiritum, clamans voce magna, dixit*: Egredere immunde ſpiritus ex hac creatura in Nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui incarnatus fuit ex Spiritu Sancto, & Maria Virgine. *Stridens itaque, & ejulans dæmon exiit protinus ex puella, cum nec ei quidem fuiſſet omnino permiſſum nugari per creaturam*.

III. Cavendum vero Exorciſtæ illud potiſſimum, *ne quid dicat, vel faciat, quod ſibi, aut aliis occaſio eſſe poſſit pravæ cogitationis*. Id quidem mandat hic noſter §. Id quoque præſcribit in memoratis Synodis S. Carolus. Atque id eſt, quod non ſolum Sacris Hominibus, verum etiam cæteris Chriſtianis ſervandum eſt, niſi rei fieri velint ſcandali, & conſequenter læthalis peccati, ut Theologi communiter docent.

§. XXI.

Dum exorcizat, utatur Sacræ Scripturæ verbis potius, quam ſuis, aut alienis; jubeatque dæmonem dicere, an detineatur in illo corpore ob aliquam operam magicam, aut malefica ſigna, vel inſtrumenta, quæ ſi obſeſſus ore ſumpſerit, evomat; vel ſi alibi extra corpus fuerint, ea revelet, & inventa comburantur. Moneatur etiam obſeſſus, ut tentationes ſuas Exorciſtæ patefaciat.

COMMENTARIUS.

I. Quod edicit hic noſter §. ut nempe Exorciſta, *dum exorcizat, utatur ſacræ Scripturæ verbis potius, quam ſuis, aut alienis*, nititur quidem exemplo Chriſti Domini, qui, uti legitur in Evangelio Matthæi, Cap. IV. ad confutandum, expellendumque

que s ſe diabolum tentatorem, non eſt uſus, niſi Sacræ Scripturæ verbis, uti in citato Evangelii Capite videre eſt, quod etiam in Miſſa legitur Dominicæ I. in Quadrageſima. Hinc S. Rabulas Abbas Sacræ Scripturæ verbis utebatur ad dæmones coercendos, uti legitur in ejus Vita die XIX. Februarii: *Quando vero improbus diabolus in eum irruebat, multis injuriis laceſſendo, tunc maxitus Scripturis Sacris e Vetere & Novo Teſtamento petitis eum pari pondere repreſſit, operibus ipſis in fugam conjecit*. Hujuſmodi exemplis plena ſunt Acta Sanctorum apud Bollandianos toties memoratos, & Surium.

II. Monet præterea Exorciſtam noſter §. ut dum exorcizat, *jubeat dæmonem dicere, an detineatur in illo corpore ob aliquam operam magicam, aut malefica ſigna, vel inſtrumenta*. Dari magos, maleficoſque, quod alias nonnulli ignoranter, perperam, impieque pernegant, jam alias nos ſupra ex Divinis Scripturis, Patribus, variiſque exemplis non uno in loco allatis oſtendimus. Quod etiam interdum detentio dæmonis pendeat ab arte ipſa magiæ, ſoleantque aliquando magi, ſeu malefici ſigna quædam conficere externa, vel interna, quibus durantibus, duret maleficii effectus, & illis deſtructis, penitus ceſſet, permultis poſſet probari exemplis, quæ a Scriptoribus omni fide dignis, atque exceptione majoribus referuntur. Ergo aliquando ſigna ipſa externa, ſunt capilli ligati, ſtatuæ cereæ, acus, paleæ, plumæ, oſſa, aliaque id genus, quibus ſolent firmari pacta inter maleficum, & dæmonem, ut, quandiu ſignum permanet, teneatur dæmon malefacere ex vi pacti; deſtructo autem ſigno, vel ceſſet obligatio, vel etiam dæmon a malefaciendo ceſſaret. Atque hinc eſt, quod hic noſter §. interrogandum jubeat dæmonem, *an detineatur in illo corpore ob aliquam operam magicam, aut malefica ſigna, vel inſtrumenta*. Advertendum tamen, quod, uti poſt alios notat ad hunc noſtrum §. Cardius, num. III. hujuſmodi ſigna non ſunt cauſæ phyſicæ, quia virtutem non habent ex ſe producendi tales effectus, quales dæmon, & malefici intendunt; ſed mere morales, & quidem late uſurpatæ, ſeu puræ conditiones, quia ſigna ſunt, & ſymbola externa, quibus poſitis, maleficus dæmonem invocat, & dæmon ad malefici placitum operatur, Deo ſcilicet ſic permittente.

III. His ita explicatis, mandat mox noſter §. ut ſi ipſa malefica ſigna, vel inſtrumenta *obſeſſus ore ſumpſerit, evomat*. Quia ſcilicet interdum ſigna maleficii interna ſunt, & ideo recte ſtatuit hic noſter §. jubendum dæmonem, ut ea evomat, uti frequenter contigit in liberatione obſeſſorum, cujus rei innumera pene extant teſtimonia, & exempla in Vitis Sanctorum, quorum nonnulla recenſet laudatus Cardius, num. V. Certe inter miracula S. Dympnæ Virginis, & Martyris, Cap. IV. apud Bollandianos die XV. Maji legitur, ad ejus Sepulchrum liberatum fuiſſe energumenum, *qui expoſitus Exorciſmis, ejecit uncos acicularum, fragmenta vitrorum, partes ſericorum, & capillorum, & ſimilia*. Ibidem in Vita ſecunda S. Bernardini Senenſis, Capite VI. refertur, liberatam obſeſſam ad ejus Sepulchrum, quæ *evomuit carbonem quemdam extinctum, ita vehementer calidum, ut manum recolligentis eum, non aliter, quam ſi ignis foret, ſupercalefaciebat*, Similiter in Miraculis Sancti Joannis Gualberti, Parte XIII. die XII. Julii legitur, quendam obſeſſum ad Monaſterium Vallis Umbroſæ adductum, *qui quoſdam nigerrimos carbones paulatim evomens*, Deo gratias, Deo gratias, *inquit*, Convalui. *Ad hæc videnda ſociorum, aliorumque fit concurſus; nequibant ſatis mirari, unde illi carbones, præſertim eum ſe unquam comediſſe fateretur*. Tandem, ut alis exempla omittam, in Vita S. Hugonis Monachi, & Prioris Enziacenſis, Cap. III. die XX. Aprilis quædam dæmoniaca *evomuit in modum ſcarabeorum tria reptilia*; & ſimiliter in Vita S. Eutropii, Cap. III. die XXX. Aprilis, altera *reptile quoddam æſtro conſimile, vivum, & repens evomuit*.

IV. Tribus autem modis, ut idem Cardius notat, num. VI. res ſolidæ, & quantativæ in corpus humanum immitti poſſunt juxta Doctores. Primo per extenſionem, & occluſionem pororum, qui ita dilatantur a dæmone, ut hæc duriora inſeri poſſint, rurſumque iis inſertis, ita clauduntur, ut hujuſmodi hiatus nullum poſtea veſtigium remaneat. Sic fulminis radius poros vaginæ penetrat, ferrum, & enſem liquat ſine ejuſdem vaginæ læſione. Secundo, per diviſionem eorum, quæ ingerenda ſunt; dæmon enim res ſolidiſſimas dividit, & comminuit in partes minutiſſimas, etiam inſtar pulveris; tum illas ſenſim immiſſas, & ingeſtas iterum unit, & compingit, atque in priſtinam molem reſtituit, idque tam cito, & ſubtiliter, ut adſtantium oculi talem operationem ob nimiam ejus ſubtilitatem, & celeritatem advertere nequeant; & hoc ex imperio, quod, Deo permittente, in naturam, & res naturales exercet. Tertio, per carnis vulnus citiſſime apertum, & conſolidatum, per quod materia dura introducitur; dæmon enim ſua ſobtilitate, ſcientiæ, & potentiæ virtute, homini ſomnum profundiſſimum immittere poteſt, ut ſoporatus dolorem non ſentiat, tum ſopore immiſſo, & adempto doloris ſenſu, ſciſſione carnem dividere, & poſt materiam duram, & ſolidam immittere; deinde aliis naturalis, & efficacibus remediis breviſſimo tempore vulnus conſolidare, itaut nulla cicatrix, vel veſtigium inciſionis relinquatur. Ex his tribus dicendi modis elige quem velis; ac vide, ſi lubet, Martinum Delrio, Lib. III. *Diſquiſitionum Magicarum*, Parte I. Quæſtione III. Sectione VI.

V. Advertendum tamen, quod aliquando inſtrumenta illa, quæ evomuntur a maleficio affectis, nec vere, & realiter in corpora immittuntur, nec e corporibus ejiciuntur, ſed aliunde cito accepta, ſtatim in ea ſupponuntur. Sic in Vita S. Iſidori Epiſcopi Hiſpalenſis die IV. Aprilis, legitur, quod dum ad ejus Sepulchrum a quadam energumena egrederentur dæmones, *unus illorum dæmonum per os muliereulæ projecit nummum, & alius lapillum, quem de pelago Sulmantino ſe eodem momento aſſeruit extraxiſſe; tertius autem plumbum, quod eadem mulier in ſummitate vittæ colligatum circumferebat*. Aliquando res, quæ evomuntur, nec ſuppoſitæ, nec reales ſunt, ſed tantum apparentes, oculos adſtantium perſtringendo, adeo ut cum evomitione, & excrementis eductæ eſſe videantur. Sic in Vita B. Joannis Tauſſiniani Epiſcopi Ferrarienſis, Cap. II. die XXIV. Julii narratur, quod *Vir Dei Joannes eum ſemel ad viſitandam quamdam mulierem a dæmone vexatam, nec non maleficiis*

ficiis diabolicis pene conſumptam veniſſet . . . non multo poſt Sacerdos ad infirmam cum Dominico Domini noſtri Jeſu Chriſti Corpore venit, tum ut eam communicaret, tum ut ſpiritum eam vexantem ab eo corpore exire conjurationibus compelleret. Sacerdos cum vix intra cubiculum cum Sacramento Dominici Corporis veniſſet, illa mulier ſtatim clavos, acus, æriſque fruſtra ad vomitum converſa evomere videbatur. Sed notanda potiſſimum, quæ ad noſtram rem laudatus Scriptor mox ſubjicit: *Qui huic aderant ſpectaculo, omnes ſtupebant, & unus, qui vas vomitionis ad os mulieris tenebat, cum B. Joanne contendere cœpit, an quæ evomuerat hæc mulier, eſſent vera, & ea vere fore aſſerebat. Sed in contrarium Vir Dei veritatem eſſe aſſerebat, nam clavos, acus, & æris fruſtra, non vera, ſed diabolico præſtigio ita videri, & hoc diabolo oculos adſtantium præſtigiante. At ille pertinaci fronte Beato Viro reſiſtens, manum in catino apponens, clavos, acus, & æris fruſtra, ſua manu elevabat, & Epiſcopo, ut videret, porrigebat, quæ adſtantibus omnibus cernenda oſtendebat. Sed Vir Dei eorum cæcitatem videns, immundo ſpiritui ex illo mulieris corpore exire præcepit. Hoc imperato, cum fœtore maximo immundus ſpiritus ex illo exivit corpore, & quæ prius in clavos, & acus, & æris fruſtra cernebantur, modo non niſi in flegma, ſicut juxta veritatem prius erant, conſpiciunt. Tunc Vir Dei, diaboli præſtigium aperuit, & adſtantium cæcitatem propulſavit, aſſerens, talia, non clavos, non acus, non æris fruſtra fore, ſed flegma.*

VI. His concinunt quæ & ad hunc noſtrum §. notavit Barruſaldus, num. 91. quod ſæpius nempe energumeni evomere clavos, cultellos, acus, ſoleas equinas, vittas, globulos plumbeos, perſicorum oſſa, poma, plumas, ligna, candelas, & alia hujuſmodi viſi ſunt; ſed peractis Exorciſmis, victoque diabolo, illuſiones detectæ ſunt; & res evomitas, nihil aliud eſſe, niſi ſalivam, flegmata, & pituitas ſtomachi compertum eſt; vel ſi vere tales erant, quales apparebant, nil facilius eſt celeritati dæmonis illa ſuppeditare, auferendo a variis officinis, ut adſtantibus magis illuderet. Cæterum fateri cogimur, multas mulierculas fictas energumenas immiſſa prius clam in os hujuſmodi inſtrumenta, ſumma dexteritate, poſt varios Exorciſmos, coram multitudine evomuiſſe, ut ſic obtentam liberationis gratiam prædicantes, eleemoſynas facilius emungerent. Id quod, dum hæc ſcribimus, quædam muliercula attentavit, meritoque iccirco ab Urbis Gubernatore ſevere caſtigata.

VII. Sed ut ad noſtrum §. redeam, mandat is quidem, ut Exorciſta dæmoni etiam jubeat, ut, ſi inſtrumenta ipſa, quibus maleficium confectum fuit, *alibi extra corpus fuerint, ea revelet, & inventa comburantur.* Atque hic nota primum, aliud eſſe petere, aliud jubere, ut dæmon ſigna maleficii revelet; primum enim illicitum eſt, ut alias diximus, ſecundum vero licitum, ut communiter docent, & merito a Rituali tum alibi, tum in hoc §. admiſſum. Cæterum major difficultas illa eſt, an nempe liceat ſigna maleficii removere, vel comburere ſpe ceſſationis nocumenti, & priſtinæ valetudinis recuperandæ. Hanc Quæſtionem primus omnium ex profeſſo, ut ait Cardius num. IX. inſtituit Henricus Gandavenſis Quodlibeto V. Quæſtione XXXIII. quem poſtea communiter ſequuti ſunt Theologi, quos ſupra XLVII. enumerat Brognolus in Alexicacon. Tom. II. Diſputatione III. §. V. quibus tamen non adhærent Joannes Heſſels a Lovanio in Prælectione Libri IV. Sententiarum, Eſtius in ipſum Librum IV. Sententiarum, Diſtinctione XXXIV. §. VIII. Franciſcus Sylvius in Secundam Secundæ Quæſtione XCVI. Articulo IV. qui tamen ut probabilem admittit Henrici ſententiam, & Pignatellus Tom. I. Conſultationum Canonicarum, Conſultatione LIX. Sed ſtandum eſt præſcripto noſtri §. qui expreſſe edicit, ut dæmoni Exorciſta jubeat, ut ſi ipſa inſtrumenta, quibus confectum maleficium fuit, *alibi extra corpus fuerint, ea revelet, & inventa comburantur.* Comburenda quidem ſunt, ut ſtatuit noſter §. non vero tradenda Sanctæ Inquiſitionis Tribunali, ut ſuis loco, & tempore ad relevandum corpus delicti inſerviant in cauſis Sancti Officii; uti contra noſtrum §. ſentit Barruſaldus num. 91. in fine.

VIII. Monendum denique ait noſter §. Obſeſſum, *ut tentationes ſuas omnes Exorciſtæ patefaciat.* Utilitatem hujus moniti expoſuit jam olim Caſſianus Collatione II. Cap. X. Sed magis appoſite Venerabilis Beda Lib. III. in Lucam, Cap. VIII. ubi ita inquit: *Sed & noſtri temporis Sacerdotes, qui per Exorciſmi gratiam dæmones ejicere norunt, ſolent dicere: Patientes non aliter valent curari, niſi quantum ſapere poſſunt; omne quod ab immundis ſpiritibus, viſu, auditu, guſtu, tactu, & alio quolibet corporis, vel animi ſenſu vigilantes, dormienteſve pertulerint, confitendo patenter exponant . . . . . Quæ mendacio ſimillima res, ſed adeo vera, & plurimorum eſt atteſtatione notiſſima, ut quidam vicinus mihi Presbyter retulerit, ſe quandam ſanctimonialem feminam a dæmonio curare cœpiſſe, ſed quandiu res latebat, nihil apud eam proficere potuiſſe. Confeſſa autem, quo moleſtabatur phantaſmate, mox & ipſam orationibus, cæteriſque, quæ oportebat, purificationum generibus effugaſſe, & ejuſdem feminæ corpus ab ulceribus, quæ dæmonis tactu contraxerat, medicinali ſtudio adjuncto ſale benedicto curaſſe.* Porro opus eſt, ut habeat Exorciſta prompta remedia ad ſuperandas tentationes, quas obſeſſus ei patefaciet; aliter enim ea revelatio nihil prodeſſet.

§. XXII.

Si vero obſeſſus liberatus fuerit, moneatur, ut diligenter ſibi caveat a peccatis, ne occaſionem dæmoni præbeat in ipſum revertendi, ne fiant noviſſima hominis illius pejora prioribus.

COMMENTARIUS.

I. SCitiſſime adnotat Cardius in ſuo ad hunc §. Commentario, num. I. totum iſtius §. documentum fundari in verbis Chriſti Domini, quæ leguntur in Evangelio Lucæ Cap. XI. & in Matthæi Evangelio Cap. XII. *Cum autem immundus ſpiritus exierit ab homine, ambu-*

bulat per loca arida, quærens requiem, & non invenit. Tunc dicit. Revertar in domum meam, unde exivi. Et veniens invenit eam vacantem, ſcopis mundatam, & ornatam. Tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum nequiores ſe, & intrantes habitant ibi, & fiunt noviſſima hominis illius pejora prioribus. Hinc recte ait hic noſter, ut ſi obſeſſus liberatus fuerit, moneatur, ut diligenter ſibi caveat a peccatis, ne occaſionem dæmoni præbeat in ipſum revertendi. Quod interdum propter peccatum dæmon primo ingrediatur in hominem, eumque obſideat, jam diximus ſupra, oſtendimuſque in Præfatione ad Capitis hujus Rubricam; quod vero etiam propter peccatum iterum ad hominem ipſum introeat, obſideatque, præter teſtimonium Chriſti Domini ſuperius recitatum, variis quoque probari poteſt exemplis.

II. Ut autem ex multis, quæ in Eccleſiaſtica Hiſtoria, & in Sanctorum Vitis occurunt, unum, aut alterum referam, in Gloria poſthuma S. Ubaldi Epiſcopi Eugubini, Cap. IV. die XVI. Maji apud Bollandianos, narratur, quod quædam puella poſt liberationem a dæmone obſidente, iterum ab eodem invaſa fuit, cum ad idem peccatum revertiſſet, quæ tamen rurſus liberata, ſerio monita eſt, ut cautius ageret. In Vita quoque S. Hypatii Abbatis, Cap. VII. die XVII. Junii, legitur, energumenum quemdam ſanatum, cum iterum ad juveniles ſæculi ineptias deflexiſſet, iterum a dæmone fuiſſe obſeſſum. Cæterum ritum eſſe antiquum, ut liberatus ſemel a dæmone, ab Exorciſta admoneatur, ut diligenter ſibi caveat a peccatis, ne occaſionem dæmoni præbeat in ipſum revertendi, vetera exempla teſtantur, ac antiqua Exorciſtarum id genus monita. Certe S. Rumoldus Epiſcopus & Martyr, ut in ejus Vita legitur Cap. IV. die 1. Julii, poſtquam dæmoniacum liberavit, ipſi dixit: *Abi ſanus, neque ſceleribus amplius te commacules; at cura, ut poſthac reſipiſcas.* Atque, ut alios omittam, S. Enthymius Abbas, ut narrat ejus Vitæ Auctor, Cap. XXIV. die XX. Januarii, poſt mortem apparuit cuidam Monacho, qui invaſus fuerat a dæmone ob furtum ſacrilegum, ob ebrietatem, & ob admiſſas turpes cogitationes, & poſtea liberatus, cui dixit: *Ecce ſanus factus es, noli amplius peccare, ſed attende tibi ipſi, nequid contingat deterius.* Alia id genus exempla multa in Sanctorum Exorciſtarum Vitis invenies.

§. XXIII.

Itaque Sacerdos, ſive alius Exorciſta, rite confeſſus, aut ſaltem corde peccata ſua deteſtans, peracto, ſi commode fieri poteſt, Sanctiſſimo Miſſæ Sacrificio, Divinoque auxilio piis precibus implorato, Superpelliceo, & Stola violacea, cujus extrema pars ad obſeſſi collum circumponatur, indutus, & coram ſe habens obſeſſum ligatum, ſi fuerit periculum, eum, ſe, & adſtantes communiat ſigno Crucis, & adſpergat Aqua benedicta, & genibus flexis, aliis reſpondentibus, dicat Litanias ordinarias uſque ad Preces excluſive. In fine Antiphona: *Ne reminiſcaris, Domine, delicta noſtra, vel parentum noſtrorum, neque vindictam ſumas de peccatis noſtris. Pater noſter &c.* ℣. *Et ne nos inducas in tentationem.* ℟. *Sed libera nos a malo.* Pſalmus LIII. *Deus in Nomine tuo ſalvum me fac &c.* ℣. *Salvum fac ſervum tuum.* ℟. *Deus meus ſperantem in te.* ℣. *Eſto ei, Domine, turris fortitudinis.* ℟. *A facie inimici.* ℣. *Nihil proficiat inimicus in eo.* ℟. *Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.* ℣. *Mitte ei, Domine, auxilium de Sancto.* ℟. *Et de Sion tuere eum.* ℣. *Domine exaudi orationem meam.* ℟. *Et clamor meus ad te veniat.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.*

Oremus.

Deus, cui proprium eſt miſereri ſemper, & parcere, ſuſcipe deprecationem noſtram, ut hunc famulum tuum (vel *famulam tuam*) *quem* (vel *quam*) *delictorum catena conſtringit, miſeratio tuæ pietatis clementer abſolvat.*

Oratio.

Domine Sancte, Pater Omnipotens, æterne Deus, Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui illum refugam tyrannum, & apoſtatam gehennæ ignibus deputaſti; quique Unigenitum tuum in hunc mundum miſiſti, ut illum rugientem contereret; velociter attende, accelera, ut eripias hominem ad imaginem, & ſimilitudinem tuam creatum, a ruina, & dæmonio meridiano. Da, Domine, terrorem tuum ſuper beſtiam, quæ exterminat Vineam tuam. Da fiduciam ſervis tuis contra nequiſſimum draconem pugnare fortiſſime, ne contemnat ſperantes in te, & ne dicat, ſicut in Pharaone, qui jam dixit, Deum non novi, nec Iſrael dimitto. *Urgeat illum dextera tua potens diſcedere a famulo tuo N.* (vel *a famula tua N.*) ✠ *ne diutius præſumat captivum tenere, quem tu ad imaginem tuam facere dignatus es, & in Filio tuo redemiſti, qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum.* ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. POſt generales inſtructiones ad Exorciſmos rite adhibendos deſcendit Rituale in hoc præſenti §. ad eorum praxim, aitque primum, ut Sacerdos, ſive alius Exorciſta, qui ſcilicet actu exorcizet, ſit in ſtatu Gratiæ, ut nempe digne, tuto, & efficaciter ſuas va-

valeat partes adimplere: *Rite confeſſus*, inquit, *aut ſaltem corde peccata ſua deteſtans*. Solum ergo noſter §. in adjurante ſtatum exigit Gratiæ, ſive per Sacramentalem Confeſſionem, ſive per cordis contritionem. Verum S. Carolus in Concilio Provinciali Mediolanenſi IV. Parte II. Conſtitutionum, Cap. I. & in Diœceſano itidem IV. Mediolanenſi, Decreto XVIII. abſolute requirit in ipſo Exorciſta Confeſſionem; poſtquam enim dixit, ut Exorciſta in hujus muneris functione graviter, pie, & religioſe in primis ſe gerat, & pridie illius diei, quo alicui Exorciſmum adhibere incœperit, ſe jejunio, & oratione præparare ſtudeat, ita ſtatim ſubjicit: *Tum confeſſus, conſcientia ab omni culpa pura, ac munda, magna cum humilitate, & fide, memor poteſtatis, quam a Domino accepit expellendi dæmones, ad id munus obeundum accedat*. Cæterum, ſive Confeſſio, ſive cordis ſaltem contritio, juxta monitum noſtri §. adeo eſt neceſſaria in adjurante, ut, ſi in peccato mortali exorcizaret, in peccatum certe mortale aliud incideret, juxta probatam S. Thomæ doctrinam, qui in IV. Sententiarum, Diſtinctione XXIV. Quæſtione I. Articulo III. Quæſtiuncula V. ſic inquit: *Quidquid homo, quod ſibi competit ex Ordine, facit indigne, quod juſtum eſt, injuſte exequitur, ac propterea mortaliter peccat. Quicumque autem cum peccato mortali aliquod ſacrum Officium pertractat, non eſt dubium, quin indigne illud faciat, unde patet, quod mortaliter peccat*. Et ibidem in Reſponſione ad IV. *Quandocumque*, inquit, *exhibet ſe in aliquo actu ut Eccleſiæ Miniſtrum, mortaliter peccat, quoties hujuſmodi actum facit*.

II. Mandat præterea hic noſter §. ut Exorciſta, qui ſcilicet Sacerdos ſit, *peracto, ſi commode fieri poteſt, Sanctiſſimo Miſſæ Sacrificio, divinoque auxilio piis precibus implorato*, ad id munus obeundum accedat. Atque id eſt, quod etiam ſtatuit in memoratis Conciliis S. Carolus ſic inquiens: *Si Sacerdos autem eſt, antequam Exorciſmum inchoet, Miſſæ Sacrum faciat, ſi id commode præſtare poteſt*; & quod olim obſervatum invenimus a Sanctis Exorciſtis, ac præſertim a S. Stephano Sabaitarum Thaumaturgo, qui, cum ad eum deducta fuiſſet puella decennis ab immundis ſpiritibus vexata, *Sacroſancti Sacrificii Synaxim inſtituit; Divina vero Liturgia peracta, puellam Oleo ſimul, & Aqua luſtrali inunxit, & liberata eſt*, ut legitur in ejus Vita, Cap. III. Item a S. Wolfango Ratiſponenſi Epiſcopo, ut refert Auctor ejus Vitæ die XXXI. Octobris; & ab aliis pariter, quorum exempla legere eſt apud Surium, & Bollandianos Scriptores. Ad preces autem quod attinet, quibus ad divinum auxilium implorandum, præparare Exorciſta ſe debeat, jam ſupra non uno in loco diximus Commentariorum noſtrorum ad præcedentes Paragraphos, præſertim vero in Commentario ad §. XI.

III. Rurſus, ut rite Exorciſta ſuo miniſterio fungatur, mandat noſter §. ut ſit *Superpelliceo, & Stola violacea indutus*; eſtque hic antiquus ritus, cui etiam inhæſit Sacerdotale anni MDLXVII. Parte III. Cap. IX. ubi agens de modo, quem tenere debet Exorciſta in conjurando aliquam perſonam, inter alia edicit, ut *habeat Exorciſta Superpelliceum, & Stolam*. Stolam præſertim adhibitam in Exorciſmis peragendis docet nos exemplum S. Norberti, qui, ut legitur in ejus Vita, Cap. VIII. die VI. Junii, *Stola indutus Exorciſmum agere aggreſſus eſt*. Sic & Monachi Valambroſani, uti videre eſt Parte XIII. Miraculorum S. Joannis Gualberti, die XII. Julii Stolam adhibebant. Porro mandat idem noſter §. ut ipſius Stolæ *extrema pars ad obſeſſi collum circumponatur*. Atque hic quoque antiquus eſt ritus, & modus, quo diabolum vicit S. Conteſtus Epiſcopus Bajocenſis, ut legitur in ejus Vita apud Bollandum, Tomo II. Januarii in Addendis ad diem XIX. ubi Vitæ prædictæ Auctor ita rem narrat. *Qui Protoplaſtos parentes etiam intra Paradiſi clauſtra, ipſumque Dominum in vaſto ſolitudinis Deſerto tentare auſus eſt, magis, ac magis Viro Dei invidens, ſubque gigantina ſpecie apparens, illum in luxuriæ nefandum ſcelus impellere tentavit, & ſtimulos carnis venereos, ipſaſque ſatanæ angelos inſtammando concitare enixus eſt. Cui quidem veneno Sanctus Dei orationis ſcutum oppoſuit, quo munitus ad Deum O. M. caſtitatis auctorem, & amatorem tanquam ad lydium lapidem recurrit, unde protinus palmam pudicitiæ adeptus eſt, atque Stola collo gigantis injecta, ſalutis humanæ adverſarium per Urbis vicos, & plateas tanquam canem poſt ſe trahit, & victoriæ triumphum ducens, illum palam Divinæ adjurationis Sacramento conſtrinxit, ut quis eſſet, profiteretur. Se eſſe Satanam æterni carceris miniſtrum, & carnificem, atque impiorum, & infidelium tortorem aſſeruit. Unde tali miraculo infideles concitati, ſanctum Baptiſma efflagitaverunt, unum Deum, unam Fidem, & unum Ovile complectentes*.

IV. Aliud ſimile factum legitur de S. Leone Epiſcopo Catanenſi, qui Orario, ſeu Stola magum quemdam Heliodorum nomine domuit, teſte Auctore ejus Vitæ apud memoratum Bollandum die XX. Februarii: *Beatus Leo genibus ad Aram advolutus, precibuſque peractis, ad Heliodorum feſtinat, eique Orarium ſuum in Collum innectit, dicens*: Per Chriſtum Dominum meum nihil hic valebunt magicæ artes tuæ; *deduxitque ad locum, cui nomen Achilleas, ibique flammis adurendum dedit; nec manum ſuam, quæ illæſa cum Orario manſit, ante ſubduxit, quam miſer ille in cineres redigeretur*. Cæterum, quod, *quoties Stola cingebatur, toties dæmon inferiores partes, vel inteſtina peteret, nonnumquam pedum, vel manuum extrema adiret, ubi ea admovebatur*, Stola ſcilicet, ſive ejus extrema pars, de qua in præſenti agimus, teſtatur antiquus Scriptor Miraculorum S. Joannis Gualberti citata Parte XIII. Sed celebre eſt illud in hac re, quod refert Gabutius in Vita S. Pii Papæ V. Lib. VI. Cap. XVII. his verbis: *Quædam a dæmone vexata mulier, Pontifice Templum ineunte, horribili omnia ſtrepitu complevit. Tum Pontifex paulatum conſiſtens, eodem ſigno*, Crucis ſcilicet, *miſeram inſignivit; at in ea liberanda plus negotii, quam in reliquis fuit. Injecit ejus capiti Stolam, ac dæmonem juſſit abſcedere, ejuſque digreſſus certam ſignificationem dare. Saliit tunc femina, impellente ſic dæmone, qui ad extremum levi flatu facem extinxit, ut diſceſſus ejus extaret teſtimonium; tum illa in terram corruit, ut mortuæ potius, quam vivæ ſpeciem haberet; rediit porro non multo poſt ad reſpirationem, ſeque hoſpite peſſimo liberatam eſſe cognovit*.

V. Porro quod ait noſter §. conſtituendum coram Sacerdote exorcizante *obſeſſum ligatum*, recte cenſet ad hunc §. Barruſaldus, num. 104. intelligendum id eſſe de obſeſſo furente, quinimo etiam ſubdit, etiamſi furens eſſet energumenus ductus ad Sacerdotem, nullo modo eum ligari debere, niſi furor proveniret ex morbo naturali, & vere furens eſſet, non dæmoniacus nam alias ſtatim ac Sacerdos cognoverit, patientem eſſe energumenum, ait, illum ſolvendum eſſe; ſecus ſi ex morbo fureret, quia nimirum furor ſupernaturalis a dæmone intus operante proveniens, in conſpectu Sacerdotis ceſſare debet, nec ulla timenda eſt noxa ab ipſo Sacerdote, ſeu ab adſtantibus. Minabitur quidem obſeſſus, tentabit ictus, & clades, ſed præter vocem, nihil amplius erit, ut ſepius experientia compertum eſt; tum vero potiſſimum, quod idem noſter §. mandet, ut Sacerdos *eum*, obſeſſum ſcilicet, *ſe, & adſtantes communiat ſigno Crucis, & adſpergat Aqua benedicta*, quorum quidem magna eſt virtus ad compeſcendam omnem dæmonis obſidentis violentiam, uti jam ſupra non uno in loco Commentariorum diximus.

VI. Facta Crucis conſignatione, & Aquæ benedictæ adſperſione, mandat mox noſter §. ut Sacerdos exorcizans *genibus flexis, aliis reſpondentibus, dicat Litanias ordinarias uſque ad Preces excluſive*. Litaniæ ordinariæ, quæ & Sanctorum nuncupantur, ſunt illæ, quæ appoſitæ ſunt in fine Breviarii Romani, & etiam in hoc Rituali Romano, ſupra Tomo I. Tit. V. Cap. III. poſt ſeptem Pſalmos Pœnitentiales, de quibus late ibidem diximus. Antiquum autem eſſe ritum, ut Litaniæ ipſæ in exorcizatione obſeſſorum dicerentur, addiſcere licet a Falcuino Lobienſi Abbate, qui obiit anno CMXC. ubi in Libro, *De Geſtis Abbatum Lobienſium*, Cap. XXXIII. apud Dacherium Tomo II. Spicilegii, narrat quid ſibi contigerit in ipſarum Litaniarum recitatione cum muliere a dæmone obſeſſa: *Mulier quædam*, inquit, *plena dæmonio, a parentibus ad S. Urſmari Sepulchrum attracta eſt .... Audires interdum canem latrantem, ſibilum ſerpentinum, taurorum mugitum, ut quaſi uno cubili eſſent diverſa ferarum monſtra*. Tum paucis interjectis: *Fratres condolentes illi, Eccleſiam S. Urſmari petunt, pro ejus ereptione Dominum deprecaturi. Propoſuerunt Litaniam agere, cujus recitatio mihi injuncta eſt. Ubi ergo poſt recitationem Sanctorum omnium ad locum perventum eſt, quo potius dicere deberem*, Per adventum tuum, libera nos Domine; *vocibus ejus perterritus anticipavi dicere*, Per nativitatem tuam. *Tunc illa, imo ille, quo miſera illa torquebatur*, Mentiris, *inquit*, & præpoſtere loqueris. *Expavi fateor, & pene extra me effectus ſum; at ubi me recepi, Litaniam ſum proſequutus*. Atque hic nota, devote, & attente Litanias, ſicut & cæteras preces, eſſe dicendas.

VII. Litaniis finitis, & quidem *uſque ad Preces excluſive*, ex præſcripto noſtri §. dicitur ſtatim Antiphona, *Ne reminiſcaris, Domine, delicta noſtra, vel parentum noſtrorum, neque vindictam ſumas de peccatis noſtris*. Tum vero dicitur, *Pater noſter &c.* Pſalmus LIII. *Deus in Nomine tuo ſalvum me fac &c.* Deinde Preces, ac duæ tandem Orationes in §. deſcriptæ. Sane præponitur Antiphona ipſa cæteris Precibus, ad ſignificandam, quæcumque adverſa nobis, ac interdum etiam dæmonis invaſionem, propter peccata, uti diximus in noſtra ad Capitis hujus Rubricam Præfatione, provenire. Dicitur autem memoratus Pſalmus, qui, ut in ipſum notavit Bellarminus, ſcriptus fuit, ut homines intelligerent, in magnis perſecutionibus recurrendum eſſe ad Deum, & in illo ſperandum. Preces denique, atque Orationes præſcriptæ, ad remiſſionem peccatorum, & ad obſeſſi a dæmone liberationem ſpectant.

§. XXIV.

Deinde præcipiat dæmoni hunc in modum.

Præcipio tibi, quicumque es, ſpiritus immunde, & omnibus ſociis tuis hunc Dei famulum obſidentibus, ut per Myſteria Incarnationis, Paſſionis, Reſurrectionis, & Aſcenſionis Domini noſtri Jeſu Chriſti, per miſſionem Spiritus Sancti, & per adventum ejuſdem Domini noſtri ad judicium, dicas mihi nomen tuum, diem, & horam exitus tui cum aliquo ſigno, & ut mihi Dei Miniſtro, licet indigno, prorſus in omnibus obedias, neque hanc creaturam Dei, vel circumſtantes, aut eorum bona ullo modo offendas.

COMMENTARIUS.

I. A Præceptis incipit exorcizatio, ut dæmon hoc pacto auctoritatem Exorciſtæ ſentiat, eique obediat. Præceptum enim, ut inter alios tradit Barruſaldus ad hunc §. num. 107. eſt Ordinatio, ſeu Mandatum, quo efficaciter adſtringitur dæmon virtute Divina ad Exorciſtæ, ut Miniſtro Chriſti, & Eccleſiæ, obedientiam præſtandam. A Præcepto differt Objurgatio, qua etiam dæmones objurgantur, & adjurantur; eſtque dæmonis increpatio, ac operationum ejus reprehenſio ad coercendam ejus ſuperbiam, ne energumenum tentet, vel affligat. Plura de hujuſmodi Præceptis, & objurgationibus tradunt quidem antiqui Codices Rituales, atque Scriptores, ſed obſervandum plane eſt, quod de iiſdem, aliiſque ad exorcizationem obſeſſorum ſpectantibus docet, præſcribitque Rituale Romanum. Extat quidem Præceptum in Sacerdotali anni MDLXVII. pag. 308. ubi inter alia præcipit Exorciſta obſidenti dæmoni *ſub pœna excommunicationis majoris, & minoris & auctoritate Beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, & aliorum Succeſſorum ipſius Beatiſſimi Petri Apoſtoli, ut oſtendat ipſi nomen ſuum, & diem, & horam exitus ſui cum ſigno extinctionis luminis*. Sed hæc formula jam merito correcta fuit a noſtro Rituali Romano, nequit enim excommunicari dæmon, cum non ſit particeps Ec-

cle-

cleſiaſticæ communionis; licet non deſint exempla excommunicationis dæmoni a Sanctis Viris interdum inflictæ, de qua jam diximus ſupra in Commentario ad §. XVIII.

II. Sed ut aliqua de ipſo Præcepto dicamus præſcripto in præſeati noſtro §. præcipit quidem in eo Exorciſta dæmoni obſidenti, aliiſque ejus ſociis, ſi plures nempe fuerint, *ut per Myſteria Incarnationis, Paſſionis, Reſurrectionis, & Aſcenſionis Domini noſtri Jeſu Chriſti, per miſſionem Spiritus Sancti, & per adventum ejuſdem Domini noſtri ad Judicium*, dicat ſibi nomen ſuum, diem, & horam exitus ſui cum aliquo ſigno. De interrogatione non modo nominis, ſed & numeri ſpirituum obſidentium, ac de tempore, quo ingreſſi ſunt, & cauſa, jam diximus ſupra in Commentario ad §. XVI. Quod vero præſenti præcepto adſtringatur diabolus ad dicendum diem, & horam exitus ſui cum aliquo ſigno, jam id quoque explicatum a nobis ſuperius fuit in Commentario ad §. VI. confirmaturque exemplo S. Pii Papæ V. qui, ut ait Gabutius in ejus Vita Lib. VI. Cap. XVII. ad liberandam energumenam, *injecit ejus capiti Stolam, ac dæmonem juſſit abſcedere, ejuſque digreſſus certam ſignificationem dare*. Cæterum, uti jam diximus in citato noſtro ad §. VI. Commentario, nulla ſunt ſigna infallibilia liberationis, quia ſcilicet ipſi dæmones non aliis rebus exire coguntur, niſi Dei voluntate, ac proinde poteſt plura ſigna egreſſus ſui dæmon Exorciſtæ promittere, & tamen minime egredi, ſed in obſeſſis latere.

§. XXV.

Deinde legantur ſuper obſeſſum hæc Evangelia, vel unum, aut alterum. *Lectio Sancti Evangelii ſecundum Joannem.* Hæc dicens ſignat ſe, & obſeſſum in fronte, ore, & pectore: *In principio erat Verbum &c.* uſque ad ea verba, *plenum gratiæ, & veritatis.*

Lectio Sancti Evangelii ſecundum Marcum. In illo tempore: Dixit Jeſus Diſcipulis ſuis: Euntes in Mundum univerſum &c. uſque ad verba: *ſuper ægros manus imponent, & bene habebunt.*

Lectio Sancti Evangelii ſecundum Lucam. In illo tempore: Reverſi ſunt ſeptuaginta duo cum gaudio &c. uſque ad verba: *Gaudete autem, quod nomina veſtra ſcripta ſunt in Cælis.*

Lectio Sancti Evangelii ſecundum Lucam. In illo tempore: Erat Jeſus ejiciens dæmonium &c. uſque ad verba: *univerſa arma ejus auferet, in quibus confidebat, & ſpolia ejus diſtribuet.*

℣. *Domine exaudi orationem meam.* ℟. *Et clamor meus ad te veniat.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo. Oremus.*

Omnipotens Domine, Verbum Dei Patris, Chriſte Jeſu, Deus, & Dominus univerſæ creaturæ, qui Sanctis Apoſtolis tuis dediſti poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, qui inter cætera mirabilium tuorum præcepta dignatus es dicere: dæmones effugate; cujus virtute motus tanquam fulgur de Cælo ſatanas cecidit: tuum ſanctum Nomen cum timore, & tremore ſuppliciter deprecor, ut indigniſſimo mihi ſervo tuo data venia omnium delictorum meorum, conſtantem fidem, & poteſtatem donare digneris, ut hunc crudelem dæmonem brachii tui ſancti munitus potentia, fidenter, & ſecurus aggrediar, per te, Jeſu Chriſte, Domine Deus noſter, qui venturus es judicare vivos, & mortuos, & ſæculum per ignem. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. Magnam eſſe adverſus dæmones Evangelii virtutem, communiter SS. Patres teſtantur, Scriptoreſque de Divinis Officiis, quos ſequutus Durandus Lib. IV. Rationalis Divinorum Officiorum, Cap. XXIV. num. 21. ita ad noſtram rem inquit: *Recte contra diabolum Evangelium legitur, ut illum ſua virtute expellat, quoniam diabolus nihil tantum, quantum Evangelium, odit.* Hinc moris plane fuit, ut in exorcizatione obſeſſorum Evangelia legerentur. Sic S. Norbertus Ordinis Præmonſtratenſis Fundator, & Archiepiſcopus Magdaburgenſis, ut puellam a dæmonio obſeſſam liberaret, juſſit inter alia, ut multa Evangeliorum loca ſuper ipſam legerentur: *Plurima*, inquit Auctor ejus Vitæ, Cap. VIII. *Evangelia ſuper caput ejus lecta ſunt . . . & perfecte ſanata eſt.* Sane primum Evangelium in noſtro §. præſcriptum, eſt initium Evangelii S. Joannis, quod Dei ineffabilem Dei eſſentiam oſtendit, & ad mirabilem Filii Dei incarnationem. Secundum eſt ex Capite XVI. S. Marci deſumptum, & notat ſigna credentium, inter quæ illud eſt: *In Nomine meo dæmonia ejicient.* Tertium ex Capite X. Lucæ, & continet poteſtatem datam Apoſtolis ſuper dæmonia. Quartum ex Capite XI. ejuſdem Lucæ, ubi narratur hiſtoria dæmoniaci muti, quem Chriſtus a dæmone obſidente liberavit.

II. Ex præſcripto quidem noſtri §. ubi Exorciſta dicit, *Lectio Sancti Evangelii &c.* ſignat ſe, & obſeſſum in fronte, ore, & pectore, eſtque hic antiquus, probatuſque Eccleſiæ ritus, ut qui legit, auditque Evangelium, ad ea verba tribus memoratis locis ſe ſignet, uti jam diximus in Opere noſtro, *De Codice Sancti Evangelii, atque ſervatis in ejus lectione, & uſu vario riti-*

but, Lib. II. Cap. xvi. Sed notandum hic tamen cenſeo, quod monet S. Carolus in Concilio Provinciali iv. Mediolanenſi, Parte II. Conſtitutionum, Cap. i. prope finem, ubi ſic inquit: *Caveat*, nempe Exorciſta, *dum exorcizat, ne energumenæ mulieris capiti, corporive, niſi eum magna honeſtate, atque cautione, manum adhibeat*. Putarem equidem, optimum fore, ſi dum ea proferuntur verba, *Lectio Sancti Evangelii &c.* aliqua energumenæ propinqua, ſi adſit, ipſam in fronte, ore, & pectore ſignaret.

III. Ad Orationem tandem quod attinet in eodem noſtro §. præſcriptam, *Omnipotens Domine, Verbum Dei Patris &c.* extat ea plane in antiquo Sacerdotali anni MDLXVII. ex ejuſque præſcripto dicebatur initio exorcizationis, uti liquet ex Rubrica eidem Orationi præfixa: *Completa*, inquit, *Miſſa, Sacerdos non exuat ſe, ſed ſi ſit paratus Miſſalibus indumentis, candelam benedictam accenſam in manu tenens, ſtet in medio ante Altare, facie verſa ad populum, habens obſeſſum ante pedes ligatum, ſi neceſſe fuerit, & humili corde, devotoque aſpectu ſe, & adſtantes muniat ſigno Crucis, alta voce dicendo:* In Nomine Pa ✠ tris, & Fi ✠ lii, & Spiritus ✠ Sancti. Amen. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo. *Oratio. Omnipotens Domine, Verbum Dei Patris &c.* Atque hæc oratio uſque ad illa verba, *Per te Jeſu Chriſte*, habetur in Exorciſmo S. Ambroſio tributo, & invento in Vaticano Codice annorum DC. locis tantum nonnullis immutatis a Cardio exhibitis in ſuis Commentariis ad Ritualis Romani documenta, *De exorcizandis obſeſſis a dæmonio*, pag. 456. ad calcem.

§. XXVI.

Deinde muniens ſe, & obſeſſum ſigno Crucis, circumpoſita parte Stolæ ad collum ejus, & dextera manu ſua capiti ejus impoſita, conſtanter, & magna cum fide dicat ea, quæ ſequuntur: *Ecce Crucem Domini, fugite partes adverſæ. ℟. Vicit Leo de Tribu Juda, Radix David. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor meus ad te veniat. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo.*

Oremus.

Deus, & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, invoco Nomen ſanctum tuum, & clementiam tuam ſupplex expoſco, ut adverſus hunc, & omnem immundum ſpiritum, qui vexat hoc plaſma tuum, mihi auxilium præſtare digneris. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum &c. Amen.

COMMENTARIUS.

I. QUum magna, ac multiplex ſit ſigni Crucis virtus, ut alias oſtendimus, mirum videri non debet, ſi iterum iterumque in exorcizatione obſeſſi adhibetur. Recte itaque mandat hic noſter §. ut lectis Evangeliis, & recitata oratione ſuper obſeſſum, deinde Exorciſta, *muniens ſe, & obſeſſum ſigno Crucis, circumpoſita parte Stolæ ad collum ejus, & dextera manu ſua capiti ejus impoſita, conſtanter, & magna cum fide dicat ea, quæ ſequantur &c.* Teſte Gabutio in Vita S. Pii Papæ V. Lib. vi. Cap. xvi. cujus locum etiam ſupra deſcripſimus, S. Pontifex ubi energumenam conjuravit, & ſigno Crucis illam affecit, & Stolam capiti ejus injecit, juxta ritum ſcilicet longa Eccleſiæ praxi probatum, & in Ritualibus antiquis, recentibuſque præſcriptum.

II. Ut autem de alio ritu dicamus imponendæ manus ſuper caput obſeſſi, quem hic noſter §. præſcribit, præmittendum cenſeo, multiplicem olim fuiſſe in Eccleſia manuum impoſitionem, præſertim vero quatruplicem, nempe *ordinativam*, ut ajunt, *reconciliativam, confirmativam, & curativam*. Ordinativa dicitur illa, qua Sacrorum Miniſtri conſtituuntur, & de qua S. Paulus in Epiſtola 1. ad Timotheum, Cap. iv. verſu xiv. inquit: *Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi ... cum impoſitione manuum Presbyterii*. Et iterum Cap. v. verſu xxii. *manus cito nemini impoſueris*. Reconciliativa, cujus frequens eſt mentio apud Veteres, erat illa, qua pœnitentes ad gratiam abſolutionis admittebantur, cujus meminere Concilia, Carthaginenſe iv. Can. lxxviii. Agathenſe Canone xv. & Arauſicanum 1. Can. iii. ubi loquens de pœnitentibus infirmis abſolvendis, ait: *Quod ſi ſupervixerint, ſtent in ordine pœnitentium, & oſtenſis neceſſariis pœnitentiæ fructibus, legitimam communionem cum reconciliatoria manus impoſitione percipiant*. Confirmativa eſt illa, qua Spiritus Sancti plenitudinem Apoſtoli largiebantur, juxta illud Actuum Apoſtolorum Cap. viii. verſu xvii. *Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum Sanctum*. Curativa tandem erat ad fugandos corporis morbos, & exercendam ſalutiferam illam virtutem, quam Chriſtus Dominus Apoſtolis, ac in eum credentibus promiſit, his verbis in Evangelio Marci Capite ultimo expreſſis, verſu xviii. *Super ægros manus imponent, & bene habebunt.*

III. Sub hac poſtrema (ut ſcite Cardius obſervat in citato toties Opere, in Commentario ad Documentum xviii. num. iii.) comprehenditur manus impoſitio a noſtro Rituali cohærenter ad Sacros Canones. Quum enim ordinatur Exorciſta, ipſi datur poteſtas manus imponendi ſuper energumenos, ut legitur in Concilio Carthaginenſi iv. Can. vii. *Exorciſta, cum ordinatur, accipiat de manu Libellum, in quo ſcripti ſunt Exorciſmi, dicente ſibi Epiſcopo: Accipe, & commenda memoriæ, & habeto poteſtatem imponendi manus ſuper energumenum, ſive baptizandum, ſive Catechumenum*. Plura de hoc Exorciſtæ munere jam diximus Tomo 1. Romani Pontificalis in Commentario ad Titulum vii. qui inſcriptus eſt, *De Ordinatione Exorciſtarum*. Hanc ſane praxim ſequuti ſunt omni ævo Sancti Viri, qui exorcizandis a dæmonio obſeſſis ope-

operam ſuam navaſſent. Certe de S. Ephræm Syro legitur in ejus Vita Cap. III. apud Bollandum die I. Februari, *quod manuum ſanctarum impoſitione, & precibus hominem protinus ab illa affectione*, dæmoniaca nempe, *liberavit, & priſtinæ ſanitati reſtituit*. De S. Deſiderato Epiſcopo Bituricenſi in ejus Vita die VIII. Maji etiam refertur, quod *oratione præmiſſa, obſeſſæ mulieris caput ſacratis manibus fortiter ſtrinxit, donec hoſte fugato, eam penitus liberam, & optime valentem dimiſit*. De S. Germano Pariſienſi Epiſcopo in ejus Vita die XVIII. Maji narratur, quod *admota ejus dextera, dæmones de obſeſſis corporibus vertebantur in fugam*. His adde & exemplum S. Patrocli Diaconi, & Abbatis, qui, ut ſcribit S. Gregorius Turonenſis de Vitis Patrum, Cap. VIII. *multos energamenos, manu impoſita, per ſignum Crucis effugatis dæmonibus, mente integra reddidit*.

IV. Una cum manus impoſitione mandat etiam hic noſter §. ut Exorciſta *conſtanter, & magna cum fide dicat ea, quæ ſequuntur*, nempe ℣. *Ecce Crucem Domini, fugite partes adverſæ*, & ℟. *Vicit Leo de Tribu Juda, Radix David*. Quæ verba deſumpta ſunt ex tertia Antiphona quæ legitur ad Veſperas, & Laudes Officii Inventionis Sanctæ Crucis die III. Maji, ejuſque Exaltationis die XIV. Septembris; valentque plurimum ad liberandos a dæmone obſeſſos, ut inter alia nos docet exemplum, quod de ea re legitur in Libro Miraculorum S. Antonii Patavini, Cap. VI. apud Bollandianos die XIII. Junii, ubi narratur, quod cuidam mulieri a dæmone vexatæ apparuit in ſomnis S. Antonius, qui ei dixit: *Surge mulier, & hanc cuſtodi cedulam, per quam a vexatione dæmonis recipies ſanitatem*; & ſurgens a ſomno reperit in corde ſuo quandam cartam de pergameno, in qua litteris aureis talia erant ſcripta: *Ecce Crucem Domini, fugite partes adverſæ, vicit Leo de Tribu Juda, Radix David, Alleluja, Alleluja*. Et tunc illam tentationem amiſit. Subdit mox etiam Scriptor, quod, *cum Rex*, Luſitaniæ, *Dionyſius iſta, viro referente, audivit, cedulam prædictam habuit, & ſtatim iterum diabolus eam mulierem invaſit*; ſed cum vir uxori compatiens, *Reſcriptum cedulæ a Rege habuit, & dedit mulieri ipſam, at principalis cedula, a vexatione dæmonum liberavit*. Similia exempla permulta in aliorum Sanctorum Vitis invenies.

§. XXVII.

Exorciſmus.

Exorcizo te, immundiſſime ſpiritus, omnis incurſio adverſarii, omnis phantaſma, omnis legio, in Nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti ✠ *eradicare, & effugare ab hoc plaſmate Dei.* ✠ *Ipſe tibi imperat, qui te de ſupernis Cælorum in inferiora terræ demergi præcepit. Ipſe tibi imperat, qui mari, ventis, & tempeſtatibus imperavit. Audi ergo, & time, ſatana, inimice Fidei, hoſtis generis humani, mortis adductor, vitæ raptor, juſtitiæ declinator, malorum radix, fomes vitiorum, ſeductor hominum, proditor gentium, incitator invidiæ, origo avaritiæ, cauſa diſcordiæ, excitator dolorum; quid ſtas, & reſiſtis, cum ſcias, Chriſtum Dominum vires tuas perdere? Illum metue, qui in Iſaac immolatus eſt, in Joſeph venundatus, in Agno occiſus, in homine crucifixus, deinde inferni triumphator fuit.* Sequentes Cruces fiant in fronte obſeſſi. *Recede ergo in Nomine Patris* ✠, *& Filii* ✠, *& Spiritus* ✠ *Sancti. Da locum Spiritui Sancto per hoc ſignum Sanctæ* ✠ *Crucis Jeſu Chriſti Domini noſtri. Qui cum Patre, & eodem Spiritu Sancto vivit, & regnat Deus, per omnia ſæcula ſæculorum.* ℟. *Amen.*

℣. *Domine exaudi orationem meam.* ℟. *Et clamor meus ad te veniat.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* *Oremus.*

Deus conditor, & defenſor generis humani, qui hominem ad imaginem tuam formaſti, reſpice ſuper hunc famulum tuum N. (vel *hanc famulam tuam N.*) *qui,* (vel *quæ*) *dolis immundi ſpiritus appetitur, quem vetus adverſarius, antiquus hoſtis terræ, formidinis horrore circumvolat, & ſenſum mentis humanæ ſtupore defigit, terrore conturbat, & metu trepidi timoris exagitat. Repelle, Domine, virtutem diaboli, fallaceſve ejus inſidias amove; procul impius tentator aufugiat; ſit Nominis tui ſigno* ✠ (in fronte) *famulus tuus munitus, & in animo tutus, & corpore.* (tres Cruces ſequentes fiant in pectore dæmoniaci) *Tu pectoris* ✠ *hujus interna cuſtodias. Tu viſcera* ✠ *regas. Tu cor* ✠ *confirmes. In anima adverſatricis poteſtatis tentamenta evaneſcant. Da, Domine, ad hanc invocationem Sanctiſſimi Nominis tui gratiam, ut qui huc uſque terrebat, territus aufugiat, & victus abſcedat, tibique poſſit hic famulus tuus, & corde firmatus, & mente ſincerus debitum præbere famulatum. Per Dominum &c.* ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. ANtiquus eſt plane hic Exorciſmus, qui una cum Oratione in hoc noſtro §. deſcripta legitur in antiquo Sacerdotali Venetiis impreſſo anno MDLXVII. mutatis tamen nonnullis, quibuſdam ſublatis, aliiſque adjunctis, tam in Exorciſmo, quam in Oratione,

ne. Porro ſignatur ſæpe energumenus Crucis ſignaculo, quod, ſummo terrori ſit hoc ſignum dæmonibus, ut non uno in loco diximus, probavimuſque Patrum teſtimoniis, ac Sanctorum Exorciſtarum exemplis, qui innumeros pene obſeſſos Crucis ſignaculo liberarunt. Mirum autem videri non debet, ſi in Exorciſmis tam frequenter adhibendum præſcribitur hoc ſalutiferum ſignum, quum teſte Tertulliano in Libro *De corona Militis*, Cap. III. antiquorum Chriſtianorum mos fuerit, *ad omnem progreſſum, atque promotum, ad omnem aditum, & exitum, ad veſtitum, & calceatam, ad lavacra, ad menſas, ad lumina, ad cubilia, ad ſedilia, ad quæcumque nos converſatio exercet, frontem Crucis ſignaculo terere*. Conſueviſſe etiam os veteres Chriſtianos, & pectus Crucis figura ſignare, id quuque ſuperius oſtendimus. Duo autem hoc loco adjungimus, primum eſt, quod docet generatim S. Joannes Chryſoſtomus Homilia LV. in Matthæum: *Quando te Cruce ſignas, magna tuam frontem arma fiducia .... nam ſi hoc modo eum faciei tuæ impreſſeris, nullus ſceleſtorum dæmonum, cum haſtam videat, qua lethale vulnus ſuſcepit, congredi tecum audebit*. Alterum eſt, quud ait S. Carolus in Concilio Provinciali IV. Mediolaneuſi, Parte II. Conſtitutionum Cap. I. prope finem, quodque nus iterum iterumque repetivimus, cavendum nempe Exorciſtæ, *dum exorcizas, ne energumenæ mulieris capiti, corporive, niſi cum magna honeſtate, atque cautione manum adhibeat*.

§. XXVIII.

Exorciſmus.

Adjuro te, ſerpens antique, per Judicem vivorum, & mortuorum, per factorem tuum, per factorem mundi, per eum, qui habet poteſtatem mittendi te in gehennam, ut ab hoc famulo Dei N. qui ad Eccleſiæ ſinum recurrit, cum metu, & exercitu furoris tui feſtinus diſcedas. Adjuro te iterum ✠, in fronte, *non mea infirmitate, ſed virtute Spiritus Sancti, ut exeas ab hoc famulo Dei N. quem Omnipotens Deus ad imaginem ſuam fecit. Cede igitur, cede non mihi, ſed Miniſtro Chriſti. Illius enim te urget poteſtas, qui te Cruci ſuæ ſubjugavit. Illius brachium contremiſce, qui devictis gemitibus inferni, animas ad lucem perduxit. Sit tibi terror corpus hominis,* ✠ (in pectore) *ſit tibi formido imago Dei* (in fronte) *Non reſiſtas, nec moreris diſcedere ab homine iſto, quoniam complacuit Chriſto in homine habitare. Et ne contemnendum putes, dum me peccatorem nimis eſſe cognoſcis. Imperat tibi Deus* ✠. *Imperat tibi Majeſtas Chriſti* ✠. *Imperat tibi Deus Pater* ✠. *Imperat tibi Deus Filius* ✠. *Imperot tibi Deus Spiritus* ✠ *Sanctus. Imperat tibi Sacramentum Crucis* ✠. *Imperat tibi Fides Sanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & cæterorum Sanctorum* ✠. *Imperat tibi Martyrum ſanguis* ✠. *Imperat tibi continentia Confeſſorum* ✠. *Imperat tibi pia Sanctorum, & Sanctarum omnium interceſſio* ✠. *Imperat tibi Chriſtianæ Fidei myſteriorum virtus* ✠. *Exi ergo tranſgreſſor, exi ſeductor, plene omni dolo, & fallacia, virtutis inimice, innocentium perſecutor. Da locum diriſſime, da locum impiiſſime, da locum Chriſto, in quo nihil inveniſti de operibus tuis, qui te ſpoliavit, qui regnum tuum deſtruxit, qui te victum ligavit, & vaſa tua diripuit, qui te projecit in tenebras exteriores, ubi tibi cum miniſtris tuis erit præparatus interitus. Sed quid truculente reniteris, quid temerarie detrectas? Reus es omnipotenti Deo, cujus ſtatuta tranſgreſſus es. Reus es Filio ejus Jeſu Chriſto Domino noſtro, quem tentare auſus es, & crucifigere præſumpſiſti. Reus es humano generi, cui tuis perſuaſionibus mortis venenum propinaſti.*

Adjuro ergo te, draco nequiſſime, in Nomine Agni ✠ *immaculati, qui ambulavit ſuper aſpidem, & baſiliſcum; qui conculcavit leonem, & draconem, ut diſcedas ab hoc homine* ✠ (fiat in fronte) *diſcedas ab Eccleſia Dei* ✠ (fiat ſignum Crucis ſuper circumſtantes). *Contremiſce, & effuge, invocato Nomine Domini illius, quem inferi tremunt, cui Virtutes Cælorum, & Poteſtates, & Dominationes ſubjectæ ſunt; quem Cherubim, & Seraphim indefeſſis vocibus laudant, dicentes:* Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth. *Imperat tibi Verbum* ✠ *Caro factum. Imperat tibi natus* ✠ *ex Virgine. Imperat tibi Jeſus* ✠ *Nazarenus, qui te, cum Diſcipulos ejus contemneres, eliſum, atque proſtratum exire præcepit ab homine; quo præſente, cum te ab homine ſeparaſſet, nec porcorum gregem ingredi præſumebas. Recede ergo nunc adjuratus in Nomine* ✠ *ejus ab homine, quem ipſe plaſmavit. Durum eſt tibi velle reſiſtere* ✠. *Durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare* ✠. *Quia quanto tardius exis, tanto magis tibi ſupplicium creſcit; quia non homines contemnis, ſed illum, qui dominatur vivorum, & mortuorum, qui venturus eſt judicare vivos, & mortuos, & ſæculum per ignem.* ℟. *Amen.*

℣. *Domine exaudi orationem meam.* ℟. *Et clamor meus ad te veniat.* ℣. *Dominus vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.*

Ore-

Oremus.

Deus Cæli, Deus terræ, Deus Angelorum, Deus Archangelorum, Deus Prophetarum, Deus Apoſtolorum, Deus Martyrum, Deus Virginum, Deus, qui poteſtatem habes donare vitam poſt mortem, requiem poſt laborem, quia non eſt alius Deus præter te, nec eſſe poterit verus, niſi tu Creator Cæli, & terræ, qui verus Rex es, & cujus Regni non erit finis: humiliter Majeſtati gloriæ tuæ ſupplico, ut hunc famulum tuum de immundis ſpiritibus liberare digneris. Per Chriſtum Dominum noſtrum. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. Antiquiſſimum eſſe & hunc Exorciſmum, vel ex eo plane conſtat, quod ipſius mentionem fecerit jam olim Adhelhelmus Epiſcopus Sagienſis in Vita S. Opportunæ Abbatiſſæ Monaſterioli, qui Sæculo IX. eam ſcripſit. Ibi itaque de quadam muliere obſeſſa ita ad noſtram rem ſcribit: *Infuſa ipſa femina*, nempe energumena, *benedictæ Aquæ aſperſione, & ſignata ſigno Crucis Dominicæ, cum legerentur ſuper eam Orationes huic operi congruentes, & perventum fuiſſet ad locum illum, ubi dicitur*, Adjuro te draco in Nomine Agni, qui ambulat ſuper aſpidem, & baſiliſcum, qui conculcat leonem, & draconem, *liberata eſt*. Quibus verbis Exorciſmus in hoc noſtro §. deſcriptus apertiſſime indicatur. Extat hic idem Exorciſmus integer una cum aliis in Sacerdotali anni MDLXVII. & in aliis antiquioribus Ritualibus Libris, ex quibus illum Rituale Romanum deſumſit. Quod autem fuerit in uſu Sæculo VIII. ex recitata hiſtoria S. Opportunæ addiſcimus, quæ, uti videre eſt apud Surium in iſtius Sanctæ Vita die XXII. Aprilis, migravit ad Chriſtum anno ſalutis circiter ſeptingenteſimo. Unum eſt, quod capere neſciam, cur ſcilicet in Oratione, quæ prædicto Exorciſmo ſubjicitur, ubi omnes Sanctorum Ordines recenſentur, nulla fiat Sanctorum Confeſſorum mentio, & quod magis mirandum eſt, nulla prorſus mentio Deiparæ Virginis, quæ & Regina Sanctorum omnium ab Eccleſia dicitur, & cujus interceſſio præ cæteris valet adverſus diaboli inſidias, juxta illud, quod ad eam alludens dixit Deus diabolo, qui in forma ſerpentis protoparentem noſtram Ævam ſeduxit: *Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & ſemen tuum, & ſemen illius. Ipſa conteret caput tuum.*

§. XXIX.

Exorciſmus.

Adjuro ergo te, omnis immundiſſime ſpiritus, omne phantaſma, omnis incurſio ſatanæ, in Nomine Jeſu Chriſti ✠ Nazareni, qui poſt lavacrum Jordanis in Deſertum ductus eſt, & te in tuis ſedibus vicit, ut quem ille de limo terræ ad honorem gloriæ ſuæ formavit, tu deſinas impugnare; & in homine miſerabili non humanam fragilitatem, ſed imaginem Omnipotentis Dei contremiſcas. Cede ergo Deo ✠, qui te, & malitiam tuam in Pharaone, & in exercitu ejus per Moyſen ſervum ſuum in abyſſum demerſit. Cede Deo ✠, qui te per fideliſſimum ſervum ſuum David de Rege Saule ſpiritualibus Canticis fugavit. Cede Deo ✠, qui te in Juda Iſchariote proditore damnavit. Ille enim te Divinis ✠ verberibus tangit, in cujus conſpectu cum tuis legionibus tremens, & clamans dixiſti: Quid nobis, & tibi, Jeſu Fili Dei Altiſſimi? Veniſti huc ante tempus torquere nos? *Ille te perpetuis flammis urget, qui in fine temporis dicturus eſt impiis:* Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis ejus. *Tibi enim, impie, & angelis tuis, vermes erunt, qui nunquam morientur. Tibi, & angelis tuis inextinguibile præparatur incendium, quia tu es princeps maledicti homicidii; tu auctor inceſtus, tu ſacrilegorum caput, tu actionum peſſimarum magiſter, tu hæreticorum doctor, tu totius obſcœnitatis inventor. Exi ergo ✠ impie, exi ✠ ſcelerate, exi cum omni fallacia tua, quia hominem templum ſuum eſſe voluit Deus. Sed quid diutius moraris hic? Da honorem Deo Patri omnipotenti ✠, cui omne genu flectitur. Da locum Domino Jeſu Chriſto ✠, qui pro homine Sanguinem ſuum ſacratiſſimum fudit. Da locum Spiritui ✠ Sancto, qui per Beatum Apoſtolum ſuum Petrum, te manifeſte ſtravit in Simone mago; qui audaciam tuam in Anania, & Saphira condemnavit; qui te in mago Elyma, per Apoſtolum ſuum Paulum cæcitatis caligine perdidit, & per eundem de Pythoniſſa verbo imperans exire præcepit. Diſcede ergo nunc ✠, diſcede ✠ ſeductor. Tibi eremus ſedes eſt. Tibi habitatio ſerpens eſt. Humiliare, & proſternere. Jam non eſt differendi tempus. Ecce enim Dominus proximat cito, & ignis ardebit ante ipſum, & præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus. Si enim hominem feſelleris, Deum non poteris irridere. Ille te ejicit, cujus oculis nihil occultum eſt. Ille te expellit, cujus virtuti univerſa ſubjecta ſunt. Ille te excludit, qui tibi, & angelis tuis præpa-*

paravit æternam gebennam; de cujus ore exibit gladius acutus; qui venturus eſt judicare vivos, & mortuos, & ſæculum per ignem. ℟. *Amen.*

COMMENTARIUS.

I. EXtat & hic Exorciſmus in memórato toties Sacerdotali, & quidem ex antiquis Ritualibus deſumptus, eique poſt verſiculos, *Domine exaudi orationem meam &c.* &, *Dominus vobiſcum*, hæc etiam Oratio ſubjicitur: *Omnipotens ſempiterne Deus, Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, te ſupplieiter deprecamur, ut imperes diabolo, qui hunc famulum tuum N. detinet, ut ab eo diſeedat; & libera eum, qui eredit in verum liberatorem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ut purgatus ab omni labe iniquitatis, Majeſtati tuæ puramente deſerviat. Per eundem.* Porro deſcripſi hanc orationem, ſicut & alias permultas in Commentariis ſuperioribus, non quidem ut ipſæ in Functionibus Eccleſiaſticis adhibeantur, ſed ad tironum eruditionem, & ne antiqua Eccleſiarum praxis ignoraretur; nam alias ſtandum ſemper & quidem omnino iis, quæ Rituale Romanum Summorum Pontificum juſſu editum, probatumque præſcribit, uti non uno in loco Commentariorum noſtrorum diximus.

§. XXX.

Prædicta omnia, quatenus opus fuerit, repeti poſſunt, donec obſeſſus ſit omnino liberatus.

COMMENTARIUS.

I. QUum fuga dæmonis a corpore obſeſſi a voluntate Dei primum dependeat, qui, quantum ſibi lubet, permittit inperſcrutabili judicio, ut corpora humana a ſpiritibus immundis vexentur, nullum iccirco limitandum eſt Exorciſtæ tempus in ſuo erga obſeſſum miniſterio, in Exorciſmis ſcilicet, aliiſque pronunciandis, quæ Romanum Rituale præſcribit, quæ ſi dicta jam fuerint, ex præſcripto hujus §. *quatenus opus fuerit, repeti poſſunt, donec obſeſſus ſit omnino liberatus.* Neque enim licitum eſt Exorciſtæ alias Exorciſmorum, precumve formulas adhibere, niſi a Rituali præſcriptas, Romano ſcilicet a variis Summis Pontificibus probato. Porro Bituricenſe Concilium anno Chriſti MDLXXXIV. Tit. XI. Cap. III. Epiſcopos invigilare jubet, *ne prætextu pietatis ulli Exorciſmi fiant, niſi qui ab Eccleſia probati ſint.* Similia ſtatuunt & aliæ Synodi permultæ Provinciales æque, ac Diœceſanæ, præſertim Mediolanenſes S. Caroli, quarum loca jam alias recenſui, contemptis omnino Auctoribus illis, qui ſuo ingenio varios confinxere Exorciſmos, quos merito Sedes Apoſtolica reprobavit. Quoniam vero vel hoc noſtrum Rituale Romanum ſupra §. II. edixit, ut Exorciſta ad recte munus ſuum obeundum utilia documenta *ex probatis Auctoribus, & ex uſu noſſe ſtudeat*, cenſui plane quaſdam regulas hoc loco ex docto æque, atque accurato Auctore Paulo Maria Cardi deſcribere, ut earum ductu, quæ præſertim reprobare debeat Exorciſta in Auctoribus perlegendis, facile dignoſcat, probatumque ab Eccleſia uſum, ab abuſu diſcernat. Sic ergo ille in Commentario ad Documentum II. noſtri hujus Tituli, *De exorcizandis obſeſſis a dæmonio*, pag. 110. & ſeqq.

1. Regula prima. Illicitum Exorciſtæ uti fictionibus ad probandum, an quis vere ſit obſeſſus; exempli cauſa, adhibere oſſa bruti, vel hominis demortui, quaſi eſſent ſacræ reliquiæ; vel librum prophanum capiti energumeni ſuperimponere, ac ſi eſſet Exorciſmorum Liber, vel Evangeliorum, & his ſimilia excogitare, quibus ſi forte obſeſſus perturbetur, atque moleſtiam aliquam præſeferat, opinantur aliqui evidenter colligere, omne ejus malum eſſe fictum, & a phantaſia procedere. Ratio hujus noſtræ regulæ eſt, quia dedecet Miniſtros Chriſti, & Eccleſiæ, quibus ineſt virtus terrendi dæmones, uti fraudibus, & mendaciis. Deinde dæmon, qui optime novit, quomodo res ſe habeat, facile poteſt fraudem fraude eludere; nempe latere, aut fingere, ſe valde torqueri applicatione, & contactu ementitarum rerum ſacrarum, ne vexatus, & circumſtantes confugiant amplius ad remedia ſalutaria Eccleſiæ, & exiſtiment, malum diabolicum eſſe malum imaginarium.

2. Regula ſecunda. Non eſt licitum, quærere a dæmone, per quam perſonam, vel per quem Sanctum ſit expellendus. Ratio eſt, quia hoc eſſet aſſumere ſibi dæmonem in magiſtrum. Inſuper fateretur Exorciſta ſuam auctoritatem a Chriſto, & ab Eccleſia acceptam, ſe ignorare, cum hæc ſit in Nomine Jeſu ad dæmonem expellendum. Similiter non eſt licitum quærere a dæmone, quinam ſint magis ſui inimici in Cælo, quia hæc interrogatio eſſet injurioſa Sanctis, cum quilibet ſit ſufficientiſſimus ex meritis ſuis liberationem a Deo impetrare a dæmoniaca vexatione obſeſſis.

3. Regula tertia. Illicitum eſt quærere a dæmone locum, in quo ſit egreſſurus. Ratio eſt, quia poteſtas dæmones expellendi non pendet a loco, ſed a Deo. Poteſt quidem unus locus, præcipue ſacer, præ alio in Exorciſta, vel obſeſſo majorem devotionem, fiduciamve excitare, ſed non eſt interrogandus dæmon, ut ipſe eligat, ſed ab Exorciſta eſt deputandus; ſic namque eſſet ſe laqueis dæmonis capiendum exponere.

4. Regula quarta. Non licet Exorciſtæ energumenum alapis, flagellis, ſputis, & ſimilibus vexare, & opprobriis dehoneſtare, nam ſi hæc adhibeantur, quia creditur habere aliquam virtutem directe in dæmones cruciandos, & affligendos, quia ſic ſuperſtitionem ſaperet; licitum tamen aliquando erit, ſi adhibeantur (moderate, & cum prudentia) in dæmonis contumeliam; at nunquam licebit rerum immundarum, ut ſterco-

coris, unguium, cornuum fumo obſeſſos fatigare, quia indecens eſt, etiam in contumeliam, his uti rebus.

5. Regula quinta. Non licet imperare dæmoni ſub pœna excommunicationis, quia excommunicatio fertur propter delicti emendationem, & animæ ſalutem. Inſuper non eſt capax dæmon hujus cenſuræ, cum ſit extra Eccleſiam. Et tandem eſſet ſacras cenſuras deriſioni diabolicæ exponere, quod quam injurioſum ſit ipſi Eccleſiæ, nemo non videt.

6. Regula ſexta. Neque licitum eſt Exorciſtæ uti methodo, & terminis judiciariis, præcipiendo dæmoni, ut nunc exeat, & iterum tali die ſe judicio ſiſtat ad reddendam rationem, cur tale corpus obſederit. Ratio eſt, quia Exorciſta non eſt judex dæmonis, neque lis intentatur cum dæmone.

7. Regula ſeptima. Non eſt conveniens, quod Exorciſta imponat aliqua nomina irriſoria dæmonibus obſidentibus, ut exempli cauſa, ſi unus vocetur ſtabularius, alter piſtor Beelzebub, alius coquus Acherontis &c. quia his auditis, adſtantes in riſum converterentur, & ſpectaculum lacrymis dignum, atque ad orationem, & compunctionem provocativum, fieret jocorum, & cachinnorum occaſio, quod valde optant dæmones, & non ſolet res feliciter cedere his facetiis, & nugis. Nec unquam legimus, his epithetis Sanctos uſos fuiſſe, ſed verbis durioribus quidem, quibus pariter utitur Rituale noſtrum; non propterea irriſoriis. Eadem ratione illicitum cenſeo nomen ſcribere, vel imaginem pingere dæmonis in charta, & deinde flammis tradere.

8. Regula octava. Non eſt licitum radere pilos, & capillos dæmoniaci ad expulſionem dæmonis, quia hoc ſuperſtitioſum prorſus videtur, nihilque ad finem intentum conducit.

9. Regula nona. Non eſt licitum Exorciſtæ præcipere dæmoni ſuperiori, ut inferiorem pellat. Ratio eſt, quia vel dæmon ſuperior eſt extra corpus, & hoc eſſet habere cum dæmone ſocietatem, ab eoque beneficium petere, contra id, quod dicit Apoſtolus 1. Corinth. Cap. 10. v. 20. *Nolo vos ſocios fieri dæmoniorum*; vel dæmon ſuperior eſt ſimul cum inferiore in corpore obſeſſi, & hoc pariter illicitum eſſet, quia hoc non eſſet expellere dæmonem inferiorem, ſeu dæmones inferiores, ſed dæmon ſuperior eſſet, qui alios expelleret; quod ſimiliter eſſet beneficium a diabolo petere. Et alia utriuſque partis regulæ ratio eſſe poteſt, quia vel virtus exorciſmorum eſt ſufficiens ad ſuperiores dæmones fugandos, vel non? Si non, derogatur Eccleſiæ, & Chriſti poteſtati; ſi eſt ſufficiens, ad quid poſtulatur a dæmone ſuperiore, quod inferiorem expellat? Poteſt tamen præcipi dæmoni ſuperiori, ut perfecte exeat cum omnibus ſatellitibus ſuis, quia tunc non ſolum ipſi, ſed omnibus expulſio præcipitur.

10. Regula decima. Non eſt licitum Exorciſtæ præcipere dæmoni, ut in Infernum abeat, vel in deſertum, neque inde recedat; vel in ſtagnum ignis per annos mille. Ratio eſt, quia a Chriſto data ſolum eſt poteſtas ad dæmones ejiciendos, non ad terminum ejectionis, & quamvis Aſmodæus, qui Saram obſidebat, religatus fuerit *in deſerto ſuperioris Ægypti*, ut dicitur Tobiæ 8. v. 3. & Apocalypſis 20. v. 2. dicatur, quod Angelus *apprehendit draconem, ſerpentem antiquum, qui eſt diabolus; & ſatanas, & ligavit eum per annos mille, & miſit eum in abyſſum*; & v. 9. *& diabolus .... miſſus eſt in ſtagnum ignis, & ſulphuris*; & iterum v. 14. *& infernus, & mors miſſi ſunt in ſtagnum ignis*; tandemque id aliquando Sancti fecerint; tamen magnum intercedit diſcrimen inter hos, & Exorciſtas; hujuſmodi enim Angeli ſi erant ſuperiores, naturali virtute poterant hoc facere; ſi inferiores, hoc præſtiterunt poteſtate divina, ſicut & reliqui Sancti, quos ad hoc ſpecialiter fuiſſe inſpiratos, credendum eſt.

11. Regula undecima. Non eſt licitum connivere petitioni dæmonis ab obſeſſi corpore egreſſuri, quando rem iniquam petit, vel contra Dei honorem, vel in hominum perniciem; quia honor Dei omnibus aliis rebus præferendus eſt; & quia ex charitate tenemur ſaluti proximi providere. Hinc ſi petant dæmones aliquem alium hominem vexare, aut ad alios tranſire, audiendi non ſunt; & quamvis Deus conceſſerit diabolo exoptanti Job affligere, hoc ſuum deſiderium, ut dicitur Job 12: *Dixit Dominus ad Satan: Ecce univerſa, quæ habet, in manu tua ſunt*. Et *Matthæi* 8. v. 31. permiſerit Chriſtus dæmones in gregem porcorum intrare: *Dæmones autem*, legitur, *rogabant eum dicentes: Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum; & ait illis: Ite*. Et tandem Paulus 1. *Corinth. Cap.* 5. Corinthium quemdam ſatanæ tradiderit, ſicut Hymenæum, & Alexandrum, 1. *ad Timoth. Cap.* 1. v. 20. tamen his Deus talem poteſtatem ſpecialiter conceſſit tam ſuper homines, quam ſuper dæmones, quod nunc in Exorciſtis non contingit.

12. Scio, aliquos Doctores aſſerere, quod aliquando licebit dæmonibus annuere ingreſſum in alios homines quadruplici concurrente conditione. Prima, ut is, quem dæmon obſeſſurus eſt, ſit peſſimus, & eo ſupplicio dignus. Secunda, ut adjurans habeat imperium in eum, quem dæmoni traditurus eſt, atque poteſtatem in ipſum dæmonem, ſummumque jus ipſum expellendi, quandocumque libuerit. Tertia, ut adſit boni majoris ſpes. Quarta, ut abſit voluntas placendi dæmoni, ſed id tantum fiat utendo ipſo tanquam lictore, & carnifice. Sed nec etiam cum his conditionibus licebit; nam prima quoad ſecundam partem cuilibet Exorciſtæ prorſus eſt ignota, ſecluſa divina revelatione. Secunda nunquam adeſſe poteſt in puro homine, qualis eſt Exorciſta. Tertia eſt frivola, cum non ſint facienda mala, ut eveniant bona. Quarta tandem non ſanat malitiam hujus actionis. Atque hæc ſunt, quæ citato loco Cardius docet.

§. XXXI.

Juvabit præterea plurimum hæc, quæ infra notantur, ſuper obſeſſum devote dicere, ſæpeque repetere: *Pater noſter &c. Ave Maria &c. Credo &c.* Canticum B. Mariæ Virginis, Lucæ 1. *Magnificat anima mea Dominum &c.* Canticum Zachariæ, Lucæ 1. *Benedictus Dominus, Deus Iſrael &c.* Symbolum Sancti Athanaſii: *Quicumque vult*

vult ſalvus eſſe &c. Pſalmum xc. *Qui habitat in adjutorio Altiſſimi &c.* Pſalmum LXVII. *Exurgat Deus, & diſſipentur inimici ejus &c.* Pſalmum XXXIV. *Judica, Domine, nocentes me &c.* Pſalmum XXX. *In te Domine ſperavi, non confundar in æternum &c.* Pſalmum XXI. *Deus Deus meus reſpice in me &c.* Pſalmum III. *Domine, quid multiplicati ſunt, qui tribulant me &c.* Pſalmum X. *In Domino confido, quomodo dicitis animæ meæ &c.* Pſalmum XII. *Uſquequo, Domine, oblivisceris me in finem &c.*

COMMENTARIUS.

I. SI adhuc nou receſſerit ſpiritus malignus ab homine obſeſſo, ne ſemper repetantur eædem Preces, iidemque Exorciſmi, aliæ in hoc §. dicendæ Preces exhibentur, habent enim & ipſæ ſuam virtutem, & quidem potiſſimam contra diabolnm. Oratio Dominica eſt quidem omninm Orationum præcipua, quum ab ipſiuſmet Chriſti Filii Dei ore dictata ſit, inſignemque habet virtutem ad dæmones expellendos, ut paſſim Patres teſtaotur, qui Orationem ipſam expoſuerunt. Secundo Salutatio Angelica, quæ fnit origo Incarnationis Filii Dei, contremiſcere & ipſa facit diabolum, oec Angelis ſolum, & hominibus, ſed etiam dæmonibus dominatur; hos quippe Deipara Virgo, propria calcat virtute, cum initio creati Orbis inimicitiæ inter illam, & diabolicos ſerpentes poſitæ ſuerint, jnxta illud, quod legitur Geneſis Capite III. ubi Deus diabolo, qui in fignra ſerpeotis Ævam ſeduxit, dixit: *Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & ſemen tuum, & ſemen illius. Ipſa conteret caput tuum.* Quod & teſtatnr inter alios S. Bernardus, qni Sermooe III. in Evangelium Lncæ, *Miſſus eſt &c.* ſic inquit: *Dæmones non ſolum Virginem pertimeſcunt, ſed audita hac voce,* Maria, *contremiſcunt*. Symbolum tandem Apoſtolorum, cnm Fidei profeſſionem in ſe contineat, ac Fidem excitet, recte in exorcizatione adhibetur, ut per ipſos Fidei articolos in Symbolo contentos diabolus propulſetur.

II. Juvabit præterea ſuper ipſum obſeſſum, Canticnm Deiparæ Virginis recitare. Per hoc eoim Canticum dæmon reminiſcitur victoriæ ſuper ipſum a Chriſto reportatæ, & præcipue per illum verſiculum, *Fecit potentiam in brachio ſuo, diſperſit ſuperbos mente cordis ſui*, quem ſic explicat S. Gregorius Thaumaturgus Sermone II. in Annonciatiooe Beatæ Mariæ Virginis, qui legitur Tomo III. Bibliothecæ Patrnm: *Fecit potentiam in brachio ſuo, pro nobis adverſus mortem, & diabolum, & cunctos ei militantes dæmones*. Nec minus appoſite Zachariæ Canticum legendum præſcribit hic noſter §. ſuper obſeſſum, cnm præcipoe verſicnlum illum, *Salutem ex inimicis noſtris*, de dæmonibus interpretetur Gloſſa, & ante ipſam Origenes relatus a S. Thoma io Catena aurea io Caput I. Lucæ: *Non autem putemus*, ait Origenes, *nunc de corporalibus inimicis dici, ſed de ſpiritualibus. Venit enim Dominus Jeſus fortis in prælio deſtruere omnes inimicos noſtros, ut nos de eorum inſidiis, & tentationibus liberos faceret*. Recte & Canticis ipſis adjunctum eſt Symbolum S. Athanaſii, *Quicumqae &c.* hujus enim Symboli recitatione liberatum aliquando ſuiſſe energumenum, legimus plane in Vita S. Agnetis de Moote Politiano, Cap. VII. apud Bollaodiaoos die XX. Aprilis: *Statim ei Sancta Virgo appropians, ſignumque Crucis fronti ejus imprimens, Fidem Catholicam per Canticum illud,* Quicumque &c. *devotiſſime depromens, furibundum illum dæmonem ab homine expulit*. Porro, an Symbolum iſtud ſit germanus S. Athanaſii ſœtns, ao alius antiqui Patris, non eſt hujus loci eam quæſtionem tractare.

III. Reſtat, ut de Pſalmis dicamns, qnos ex præſcripto noſtri §. & recitari ſuper obſeſſum, & ſæpe etiam repetere plnrimum juvabit. Quam merito autem id Rituale Romannm præſcripſerit, aperte ex iis deducitur, quæ Sancti Patres de Pſalmis ſcripſerunt. Inter alia namque Encomia, Pſalmus a Sancto Joanne Chryſoſtomo in Pſalmum XIV. dicitur *acutiſſimum telum adverſus dæmones*. Idem mox etiam ſubjungit, quod *nec tervi ita tela fugiunt, at Pſalmos David dæmones*. Et S. Baſilius in Proœmio Pſalmorum: *Pſalmus*, inquit, *dæmones fugat, Angelos advocat*. Et paulo poſt: *Pſalmus*, ait, *eſt profligandis dæmonibus, ac depellendis quoddam amuletum*. Cæterum, pecnliares ſelecti ſunt Pſalmi ab Exorciſta in exorcizatione obſeſſorum recitandi, quod in iis potiſſimum aliquid ineſt, quo Dei auxilium imploratnr, vel diabolus deterretnr, expelliturque. De peculiari virtute Pſalmi LXVII. *Exurgat Deus, & diſſipentur inimici ejus &c.* ita ad rem noſtram loquitur S. Athanaſius io Libello Quæſtionum Sacræ Scriptnræ ad Antiochum: *Narraverunt nobis ſpirituum ſtudioſi homines fide digni, quod aſpectu ipſo, & de facie aliquando apparuerit eis diabolus, & quæſitus hanc ab ipſis quæſtionem*, qualem nempe Orationem, aut quod verbnm ex omnibus Orationibus, atque verbis timent dæmones, *reſponderit his verbis: Non extitit in toto tam Veteri, quam Novo Teſtamento verbum terribilius, atque magis noſtram diſperdens poteſtatem, quam initium ſexageſimi ſeptimi Pſalmi; quam primum enim verbo dicto*, Exurgat Deus, & diſſipentur inimici ejus, *mox ululans evaneſcit, & diſparet diabolus, factis oſtendens hujus orationis virtutem, & operationem*. Tandem, ut alios omittam, ad Pſalmum XII. *Uſquequo, Domine, oblivisceris me in finem &c.* recurſum habuit ad dæmonum terriculameota abjicienda Beatns Alcuinus Abbas, ut legitur in ejus Vita, Cap. I. apud Bollandiaoos die XIX. Maji: *Crucis ſe muniens Alcuinus velociter ſigno, Pſalmumque decantans duodecimum affectu omni, malorum ſubito diſparuit turba*. Atque hæc ſatis ſint ad noſtri §. explicatiooem.

§. XXXII.

Oratio poſt liberationem.

Oramus te, Deus Omnipotens, ut ſpiritus iniquitatis amplius non habeat poteſtatem in

hoc

hoc famulo tuo N. (vel *famula tua N.*) *ſed ut fugiat*, *& non revertatur*. *Ingrediatur in eum* (vel *in eam*) *Domine*, *te jubente*, *bonitas*, *& pax Domini noſtri Jeſu Chriſti*, *per quem redempti ſumus*, *& ab omni malo non timemus*, *quia Dominus nobiſcum eſt*. *Qui vivit*, *& regnat cum Deo Patre in unitate Spiritus Sancti Deus*, *per omnia ſæcula ſæculorum*. ℟. *Amen*.

COMMENTARIUS.

I. SPectat hæc Oratio ad impediendum dæmonem, ne iterum in hominem ab ejus obſeſſione liberatum ingrediatur. Sed huc etiam ſpectat, quod ſupra præſcripſit noſtrum hoc Rituale Romanum in §. XXII. ut nempe, *ſi obſeſſus liberatus fuerit*, *moneatur*, *ut diligenter ſibi caveat a peccatis*, *ne occaſionem dæmoni præbeat in ipſum revertendi*, *ne fiant noviſſima hominis illius pejora prioribus*. Peccatum unam eſſe ex præcipuis cauſis, cur dæmones permittantur a Deo homines invadere, atque obſidere, jam nos late oſtendimus, & in Commentario ad prædictum §. XXII. & in Præfatione ad Tituli hujus Rubricam. Unum hic addiderim, liberatum a dæmone, non ſolum ſe debere a peccatis cavere, ſed etiam ſe debere ornare virtutibus, & præcipue ſe exercere in frequentioribus actibus Fidei, Spei, & Charitatis, maxime vero fiduciæ in Deum, ut docuiſſe videtur Chriſtus Dominus in Evangelio Sancti Marci, Capite IX. Exponens quippe Victor Antiochenus ea Chriſti verba, quibus dæmonem ab energumeno ejecit, *Ego præcipio tibi*, *exi ab eo*, *& amplius ne introeas in eum*, ſic inquit: *Indicium facit*, *facile alteru rurſum vice dæmonem in illum*, *qui Fide ſatis munitus non erat*, *ingredi potuiſſe*, *niſi Domini præceptum*, *ne id fieret*, *impediviſſet*. Cui inter alios Sacros Interpretes, quos hic omittimus, concinit Euthymius Zigabenus, qui locum illum ſic exponit: *Hoc dixit*, *prævidens*, *quod futurum erat*, *ut dignus eſſet propter ſuam incredulitatem*, *ut rurſum ad eum reverteretur*.

II. Cæterum licet nulla ſint certa, & infallibilia liberationis ſigna, ubi tamen probabilius aliquod adſit ſignum ejus liberationis, quale ſcilicet inter alia nonnulli putant eſſe, quum perſona prius obſeſſa ſe veluti a quodam magno pondere exoneratam, a quodam ligamine ſolutam, & a quocumque dolore, & gravamine ſublevatam, ac præterea cor ſuum ob liberationem hilaritate, ac jucunditate repletum habere experitur, idque per multum tempus; dignum, & juſtum eſt, æquum, ac ſalutare, ut ipſe liberatus peculiares Deo pro collato liberationis beneficio gratias agat, caveatque in poſterum, ne peccet, ne ſibi deterius contingat; quod enim peccata potiſſimum cauſa ſint, cur Deus ſinat homines a dæmone obſideri, jam diximus ſupra initio hujus Tituli.

APPENDIX

In qua ex Euchologio, ſeu Rituali Græcorum a Viro Cl. Jacobo Goar concinnato deſcribuntur Orationes, ſeu Exorciſmi SS. Baſilii & Joannis Chryſoſtomi in obſeſſos a dæmonibus, & quamlibet infirmitatem.

I. SEd ut tandem juxta morem hactenus in aliis fere omnibus functionibus Eccleſiaſticis ſervatum, de Græcæ Eccleſiæ ritu circa exorcizandos obſeſſos a dæmonio dicam, operæ pretium duxi ad calcem Tituli in hac peculiari Appendice ejuſdem Eccleſiæ de ea re ritum, formulaſque deſcribere, quas nempe recenſet memoratus Goar in laudato Euchologio pag. 578. & ſeqq. editionis Venetæ anni MDCCXXX. ubi hæc prima extat Oratio, ſive Exorciſmus Magni Baſilii in obſeſſos a dæmonibus, & quamlibet infirmitatem.

Deus deorum, & Dominator dominantium, igneorum exercituum conditor, & virtutum immaterialium opifex, cæleſtium, & terreſtrium artifex, quem nullus hominum vidit, ſed neque videre poteſt, quem timet, & tremit univerſa creatura, qui ſuperbientem quondam ducem perduellemque ejus exercitum in terram dejeciſti, & omnes angelos ejuſdem defectionis reos dæmones factos in abyſſi tenebras detruſiſti: exorciſmum hunc tremendo tuo nomine abſolvendum nequitiæ præfecto, & omnibus cohortibus ejus ſuperno lumine lapſis terrori fieri concede, in fugam illum verte, ipſique, & dæmonibus ejus omnino diſcedere præcipe; ne quid noxium ſignatæ a te imagini moliatur, ſed animum fortem hi virtute conſignati, calcandi ſerpentes, ſcorpiones, & omnem inimici poteſtatem aſſumant. Laudatur enim, & magnificatur, & ab omni ſpiritu in timore celebratur Sanctiſſimum Nomen tuum: Patris, & Filii, & Spiritus ſancti: nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

Alia ejuſdem Oratio.

Dominum precemur.

Exorcizo te blaſphemiæ auctorem, rebellionis anteſignanum, nequitiæ vexilliferum. Exorcizo te, qui e ſuperno lucis conſortio ejectus es, & in abyſſi tenebras propter elationem detruſus. Exorcizo pariter & omnem virtutem tecum lapſam tui propoſiti ſequacem. Exorcizo te, ſpiritus immunde, per Deum Sabaoth, & omnium Angelorum, Dei, Adonai, Eloi, Dei omnipotentis exercitum: exi, & a ſervo Dei hoc diſcede. Exorcizo te per Deum cuncta verbo creantem, & per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum unigenitum ejus Filium ante ſæcula ab eo ineffabiliter, & abſque mutatione genitum, viſibilis, & inviſibilis creaturæ conditorem, qui hominem ad imaginem ſuam formavit, qui naturæ lege primum eum inſtruens, & Angelorum tutela cuſtodiens, cæli reſeratis cataractis, ejus demum pec-

peccata diluvio diſperdidit; & impiis deinde gigantibus profligatis, prophanorumque turre concuſſa, & Sodomorum, atque Gomorrhæorum Terram igne, ſulphure, & cinere, cujus teſtis eſt evaporans perennis fumus, conſepelivit: Qui, virga mari percuſſo, & ſiccis pedibus transfretato populo, tyrannum Pharaonem, & adverſum Deo exercitum impietatis arma moventem, in æternum fluctibus obruit. Qui poſteris temporibus e Virgine pura, ſalvo puduris ejus ſigillo, ineffabiliter incarnatus, vetuſtas ſordes noſtras tranſgreſſionis delicto contractas in ſe ſe abluere ſuſtinuit. Exorcizo te per eum, qui in Jordane baptizatus eſt, & per gratiam incorruptionis exemplar in aquis nobis exhibuit. Cujus ratione Angeli, & omnes cælorum Virtutes, viſo Deo incarnato obſtupuerunt, cum principii exors Pater, generationem Filii cauſæ expertem revelavit, & Spiritus ſancti deſcenſus Trinitatis unioni teſtimonium perhibuit. Exorcizo te per eum, qui venti procellam increpavit, qui maris tempeſtatem ſedavit, dæmonum catervas fugavit, pupillas oculorum a nativitate lucis expertes luto cæcis, ut reſpicerent, coaptavit, & veterem generis noſtri maſſam reformavit, mutis loquelam reſtituit, lepræ plagas abſterſit, mortuos a monumentis excitavit, & ad ſepulturam uſque cum hominibus eſt converſatus, & reſurrectione deprædatus eſt infernum, & omnem hominem morti inſuperabilem reddidit. Exorcizo te per Deum omnipotententem homines cælitus inſpirata voce aſſtantem, Apoſtolis opitulantem, & orbem univerſum pietate replentem. Extimeſce, fuge, evola, diſcede dæmon impure, ſceleſte, terrene abyſſo recluſe, ſeductor, informis, propter impudentiam viſibilis, propter ſimulationem inviſibilis, ubicumque reperiaris, aut latites; ſive ipſe ſis beelzebub, aut commovens, aut draconiformis, aut ferina facie, vel ut vapor, vel ut avis, vel noctiloquus, vel ſurdus, vel privatus loquela, vel de repente terrens, vel diſcerpens, vel ponens inſidias, vel ſomnum gravem inducens, vel morbum, vel debilitatem, vel riſu agitatus, vel dulces lachrymas excitans, vel laſcivus, vel fætidus, vel libidinoſus, vel voluptuoſus, vel gaudens venenis, vel amore inſaniens, vel aſtrorum inſpector, vel recluſus, vel impudens, vel contentioſus, vel inconſtans, vel cum luna mutabilis, vel omni tempeſtate circumactus, vel matutinus, vel meridianus, vel nocturnus, aut intempeſtivus, aut antelucanus, ſi ſponte occurreris, aut ab aliquo miſſus fueris, ſi de repente ingrueris, in mari, in flumine, ſub terra, in puteo, in loco præcipiti, in fovea, in lacu, in loco calamis conſito, in ſylva, in loco a terra remoto, vel immundo, in ſaltu, in quercetis, in arbore, in ave, in fulgure, e balnei tecto, e piſcina, ex Idolorum fano, aut unde novimus, vel ignoramus; ſive ſis notus, aut ignotus, aut e quocumque incircumſpecto loco; dividere, & elongare, imaginem Dei manu efformatam erubeſce; ſimilitudinem incarnati Dei extimeſce, ne in ſervo Dei hoc abſcondaris, ne virga ferrea, ignis fornax, tartarus, & dentium ſtridor, inobedientiæ tuæ pœna te maneat. Time, obmuteſce, fuge, ne ſubterfugias, ne abſcondaris alia immundorum ſpirituum verſutia, ſed ubi in terram inaquoſam deſertam & incultam, quam homo non habitat, Deus autem ſolus circumſpicit, qui omnes invidentes, & inſidiantes ſuæ imagini, tenebrarum vinculis alligatos, & te in malis omnibus expertum, malorumque inventorem diabolum in longam diem, & noctem perpetuam conſtrictum tenebit. Quia Dei timor magnus, & magna eſt gloria Patris, & Filii, & Sancti Spiritus, nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

Alia ejuſdem Oratio.

Deus Cælorum, Deus luminum, Deus Angelorum tuæ poteſtati ſubditorum, Deus Archangelorum tuæ fortitudini ſubjacentium, Deus glorioſarum dominationum, Deus Sanctorum, Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui animas morte captivas vinculis ſolviſti, qui per unigenitum Filium tuum, primum hominem tenebris confixum illuminaſti, qui doloribus noſtris ſolutis onus omne diſſipaſti, qui omnem inimici inſultum a nobis elongaſti. Fili, & Verbum Dei, qui morte tua, nos immortales, & gloria quoque tua effeciſti beatos, & ex hominibus Deos evadere conceſſiſti, qui ſoluto omni peccatorum noſtrorum per Crucem tuam vinculo, & contritione noſtra aſſumpta, & curata, viaque nobis in cælum ſtrata, corruptionem in immortalitatem convertiſti; exaudi me affectu, & timore clamantem ad te, cujus timore montes cum ejus, quæ ſub cælo eſt, firmamento, tabeſcunt, cujus virtute mutæ elementorum formæ terminis ſuis ſiſtentes tremunt, per quem vindictæ ignis limites ſibi præſtitutos non excedit, ſed ſtat voluntatis tuæ nutum præſtolatus, per quem creatura omnis parturit ſuſpiriis inauditis emiſſis ad tempus uſque præfinitum juſſa conſiſtere, quem contraria omnis natura fugit, quo inimici acies domatur, dæmon excidit, ſerpens conculcatur, draco de medio tollitur: Per quem gentes Numen tuum profitentes illuſtratæ ſunt, & in te Domine, devictæ ſunt; per quem vita apparuit, ſpes firmata eſt, roborata eſt fides, prædicatum eſt Evangelium; per quem homo in te credens reformatus eſt. Quis enim, ſicut tu Deus omnipotens? Propterea rogamus te Deus Patrum noſtrorum, Deus miſericordiarum æterne, & ſuper omnem ſubſtantiam, accedentem ad te in ſancto tuo Nomine, & dilecti Filii tui Jeſu Chriſti, & Sancti, & omnipotentis, & vivifici tui Spiritus ſuſcipe; ab anima ejus infirmitatem omnem, infidelitatem omnem, omnem ſpiritum immundum diſcerpentem, ſubterraneum, igneum, fœtentem, libidinoſum, auri, vel argenti cupidum, ſuperbum, fornicarium, omnem dæmonem immundum, tenebroſum, informem, impudentem expelle. Ita Deus noſter, amove a ſervo N. omnem diaboli operationem, omnem magiam, veneni effectum, idololatriam, divinationem, aſtrologiam judiciariam, necromantiam, aruſpicum, & ariolandi artem, voluptuoſam paſſionem, libidinem, avaritiam, ebrietatem, fornicationem, adulterium, impuritatem, inverecundiam, iram, contentionem, inconſtantiam, & ſuſpicionem omnem malignam. Ita Deus noſter, Spiritum tuum pacificum inſpira in illum, ut ab eo cuſtoditus fructus producat fidei, virtutis, ſapientiæ, puritatis, continentiæ, dilectionis, bonitatis, ſpei, manſuetudinis, longanimitatis, patientiæ, modeſtiæ, intellectus; quia ſervus tuus in Nomine Jeſu Chriſti vocatus eſt, & ſuffragantibus Angelis, Archangelis, glorioſis Dominationibus, & omni cæleſti exercitu fidem in te habet;

cum

Google

cum illa etiam corda noſtra cuſtodi. Quia potens es Domine, & tibi gloriam referimus, Patri, & Filio, & Sancto Spiritui, nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

Chryſoſtomi Oratio in eundem finem.

Dominum precemur.

Deus æterne, qui genus hominum e diaboli captivitate liberaſti, ab omni ſpirituum immundorum operatione ſervum tuum eripe; malignis & immundis ſpiritibus, & dæmonibus, ut ab anima, & corpore ſervi tui N. ſecedant, neque in eo abſcondantur, impera. In nomine ſancto tuo, & unigeniti Filii tui, & vivifici tui Spiritus, ab opere manuum tuarum effugentur, ut ab omni diabolica infeſtatione liber, ſancte, & juſte, & pie vivat, dignus habitus illibatis myſteriis unigeniti Filii tui & Dei noſtri. Cum quo benedictus es, & laudatus cum ſanctiſſimo, & bono, & vivifico tuo Spiritu, nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

Alia ejuſdem Oratio.

Dominum precemur,

Qui omnes ſpiritua immundos increpas, & verbi virtute legionem expuliſti, manifeſtare nunc per unigenitum Filium tuum ſuper creaturam ad imaginem tuam effictam, illamque a dæmone oppreſſam libera; ut miſericordia a te accepta, ſancto tuo ovili expurgata aggregetur, & Sancti Spiritus, & divinorum, illibatorumque Sacramentorum templum vivum fiat. Gratia, & miſerationibus, & humanitate unigeniti Filii tui, cum quo benedictus es, cum ſanctiſſimo, & bono, & vivifico tuo Spiritu, nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

Alia ejuſdem Oratio.

Dominum precemur.

Invocamus te, Domine Deus omnipotens, excelſe, mali cuncti expers, pacifice rex, invocamus te, conditor cæli, & terræ, ex te namque oritur α & ω, principium & finis, qui dediſti hominibus, ut ipſis quadrupedia, & ratione arentia animalia, quia ſic juſſiſti, Domine, obedirent: manum tuam fortem, & brachium tuum excelſum, & ſanctum extende, & hanc creaturam tuam viſu tuo reſpice. Da illi Angelum pacificum, Angelum fortem, corporis, & animæ cuſtodem, qui increpet, & abigat ab ea omne malignum, & impurum dæmonium. Quia tu ſolus excelſus, & omnipotens, es benedictus in ſæcula ſæculorum. Amen.

Alia ejuſdem Oratio.

Dominum precemur.

Divinam, ſanctam, magnam, tremendam, & non tolerandam Nominis Dei appellationem, & invocationem aggredimur, & perficimus, tui expellendi, & increpandi gratia, apoſtata; tui diſperdendi ergo diabole. Deus ſanctus, principii expers, timendus, natura inviſibilis, poteſtate inexcogitatus, Deitate incomprehenſus, rex gloriæ, & omnipotens Dominus, ipſe te increpet diabole, qui e nihilo ad eſſe cuncta verbo congrue compoſuit, qui ſuper pennas ventorum ambulat. Increpat te, diabole, qui maris aquam advocat, & eam ſuper univerſæ terræ faciem effundit, Dominus virtutum Nomen illi. Increpat te Dominus, diabole, ia, cui innumeri cæleſtes ordines ignei in circuitu miniſtrant, qui ab Angelicarum turbarum copia, & ab Archangelis cum tremore celebratur, colitur, & adoratur. Increpat te Dominus, diabole, qui & a Virtutibus circa ſe adſtantibus honoratur, & a tremendis oculorum copia illuſtribus Cherubim, & ſex alarum remigio dotatis Seraphim, duabus quidem facies ſuas propter incomprehenſum, & imperſcrutatum Deitatis ſplendorem, velantibus, & duabus alis pedes ſuos, ne ineffabili gloria, & inexcogitata majeſtate conſumantur, operientibus, & duabus alis volantibus, cælumque ſuis vocibus replentibus, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Sabaoth, plenum eſt cælum, & terra gloria ejus. Increpat te Dominus, diabole, qui e ſinu paterno, e cælo Deus Verbum deſcendens, & per venerandam, inexplicatam, & illibatam ex ſancta Virgine incarnationem, ut mundum ineffabiliter ſalvaret, & te ſuprema ſua virtute de cælo dejectum, perditumque omnibus demonſtraret, apparuit. Increpat te Dominus, diabole, qui mari dixit: tace, obmuteſce; & ejus juſſu, confeſtim quievit. Increpat te Dominus, diabole, qui illibato luto e ſputo confecto, deficiens a nativitate membrum cæco reſtituit, lumenque videre donavit. Increpat te Dominus, diabole, qui verbo ſuo Archiſynagogi filiam vivam fecit, & viduæ filium mortis faucibus ereptum, propriæ matri incolumem, ſalvumque reſtituit. Increpat te Dominus, diabole, qui quatriduanum e mortuis Lazarum incorruptum, velut non mortuum, & intabidum ad omnium ſtuporem excitavit. Increpat te Dominus, diabole, qui per ſuſceptam a ſe alapam, maledictionem noſtram irritam fecit; & per illibati lateris ſui vulnus flammeum gladium paradiſi aditum obſerantem extinxit. Increpat te Dominus, diabole, qui per divinam vultus ſui formam ſputis fœdatam, lachrymam omnem ab omnium vultu abſterſit. Increpat te Dominus, diabnle, qui Crucem in unicum munimen, & mundi ſalutem, in ruinam vero tuam, & omnium tibi ſnbdltorum angelorum defixit. Increpat te Dominus, diabole, quo in Cruce vocem efferente, velum Templi ſciſſum eſt, petræ confractæ, monumenta quoque aperta ſunt, & mortui a ſæculo exurrexerunt. Increpat te Dominus, diabole, qui morte mortem necavit, & reſurrectione ſua vitam hominibus largitus eſt. Increpet te Dominus, diabole, qui concuſſis monumentis, in infernum deſcendens, omnes in eo captivos ad ſe tractos revocavit, quo viſo, janitores inferni turbati ſunt, & in imas tenebras detruſi, præ trepidatione ſtationem ſuam dereliquerunt. Increpet te, diabole, a morte reſurgens Chriſtus, cunctis reſurrectionis privilegium largitus. Increpet te Dominus, diabole, qui ad Patrem cum gloria in cælos aſcendit, & in dextera majeſtatis in throno gloriæ ſedet. Increpet te Dominus, diabole, rurſus cum gloria in nubibus cæli, cum ſanctis Angelis ſuis vivos, & mortuos judicaturus. Increpet te Dominus, diabole, qui inextinguibilem ignem, & inſopitum vermem, & tenebras exteriores, in æternam damnationem tibl præparavit. Increpet te Dominus, diabole, a cujus virtutis facie cuncta tremunt, & expaveſcunt, quia intolerandus eſt adverſum te comminationum ejus furor. Ipſe Dominus te increpat, diabole, per tremendum Nomen ſnum. Freme, treme, expaveſce, diſcede, diſperdere, effugare, qui e cælo decidiſti, tecumque maligni cuncti ſpiritus. Spiritus impuritatis, ſpiritus nequitiæ, ſpiritus nnctnrnus, diurnus, meridianus, & veſpertinus, ſpiritus me-

Digitized by Google

mediæ noctis, ſpiritus ſpectri, ſpiritus occurrens quicumque, ſive terrenus, ſive aquatilis, ſive in ſaltibus, ſive in calamis, ſive in convallibus, ſive in biviis, & triviis, in lacubus, in fluviis, in domibus, in balneis ſolitus diſcurrere, ut hominem lædat, & mentes ejus perturbet. Uno verbo ab opificio creatoris Chriſti Dei noſtri diſcedite, a ſervo Dei noſtri N. ſeparemini, a mente, ab anima, a corde, a renibus, a ſenſibus, ab omnibus membris, ut ſalvus ſit, & incolumis, & liber; propriumque Dominum, & conditorem omnium Deum, qui errantes ad ſe revocat, & colligit, eiſque ſalutis ſignum per regeneratinnem, & renovationem ſancti baptiſmatis impertitur, agnoſcat; & illibatis, cæleſtibus, & tremendis ejus myſteriis dignus fiat, veroque ejus ovili in reſrigerii loco, ſuper aquas quietia enutritus, & Crucis virga ſecure pecudis more deductus uniatur, in remiſſionem peccatorum, & vitam æternam. Quia convenit ei omnis gloria, honor, & adoratio, & magnificentia, cum principii experte ejus Patre, & ſanctiſſimo, & bono, & vivifico ejus Spiritu, nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

II. Sed nec eſt omittenda alia Oratio, quæ inſcribitur, *pro iis, qui a dæmonibus abſidentur*, eſtque hujuſmodi: *Qui diabolum tyrannidem uſurpantem, dæmonumque cum eo exercitum Chriſti tui apparitione profligaſti, adveni ſuper creaturam tuam ad imaginem tuam formatam ab adverſariis ſpiritibus oppreſſam; & quemadmodum legionem ſpirituum, ſurdumque, & mutum alium ſpiritum increpuiſti, ita creaturam tuam expurga, & animam tibi confitentem ne beſtiis tradas; ſed ejus, noſtrique miſerere, ad laudem, & gloriam ſanctæ tuæ Eccleſiæ, per unigenitum Filium tuum, cum quo, & per quem tibi eſt gloria Patri, & Filio, & Sancto Spiritui &c.*

FORMULÆ SCRIBENDÆ IN LIBRIS HABENDIS A PAROCHIS

TITULUS XI.

I. QUamquam Rituale Romanum tractationem ipſam de formulis ſcribendis in Libris habendis a Parochis per varia Capita diſtinctam Titulo x. qui inſcriptus eſt, *De exorcizandis Obſeſſis a dæmonio*, inſeruerit, quum tamen ea tractatio nullam habeat cum ipſo Titulo connexionem, recte, ni ſallor, cenſui, eandem peculiari Titulo inſignire. Ergo, ut juxta ordinem huc uſque ſervatum nonnulla in ejuſdem Tituli Rubricam notemus, jam multis in locis inſtat Rituale Romanum, ut apud Parochos habeantur Libri dictincti, & parati ad notandum quidquid poteſt parochianos ſuos juvare, ne pereat memoria rerum, quæ in Eccleſia factæ ſunt, & in dies fiunt, circa Sacramenta, vel Sacramentalia, vel alia hujuſmodi, ut obſervat Barrufaldus ad hunc Titulum, num. 1. Atque huc facit, quod idem hoc Rituale Romanum, Tit. 1. *De iis, quæ in Sacramentorum adminiſtratione generaliter ſervanda ſunt*, §. ultimo ſtatuit, ſic inquiens: *Poſtremo quiſquis Sacramenta adminiſtrare tenetur, habeat Libros neceſſarios ad officium ſuum pertinentes, eoſque præſertim, in quibus variarum Parochialium functionum notæ ad futuram rei memoriam deſcribuntur, ut ad finem hujus Ritualis habetur*. Quibus verbis ad noſtrum Titulum præſentem alludit, qui eſt ultimus noſtri hujus Ritualis Romani.

II. Expeditis ergo omnibus, quæ ad Sacramentorum, ſeu Sacramentalium, aliarumque functionum Eccleſiaſticarum præſertim Parochialium adminiſtrationem pertinent, deſcendit demum Rituale ad præſcribendas formulas Librorum, quos apud ſe tenere Parochi debent, ut in deſcriptione rerum notandarum uniformis ſit per omnes Eccleſias ſtylus, & ordo ſervandus. Quapropter, antequam ad earumdem formularum deſcriptionem deveniamus, oportet profecto, ut ex probatis Auctoribus, & ex Conciliis præſertim S. Caroli Mediolanenſibus, Actiſque ejuſdem Sanctiſſimi Antiſtitis, nonnulla adnotemus, quæ ad conſtitutionem, & uſum, ac praxim eorundem Librorum conducunt. Late de his Libris, quos etiam Matriculas appellat, agit quidem inter alios Barboſa, Parte 1. *De officio, & poteſtate Parochi*, Cap. VII. ubi recenſet, quot illi eſſe, & ad quem uſum cuſtodiri debeant. Libris ſupradictis, inquit, bonam cuſtodiam adhibere tenetur Parochus, ne, dum poſſunt ad aliorum manus facili negotio pervenire, ſalſentur, vel rumpantur, & ubicumque requiſitus fuerit, tenetur de illis fides ſacere neceſſarias, & poteſt accipere pro ſua mercede illud, quod in loco ſolitum eſt dari; ſi vero ſolitum ſit fieri gratis, gratis ipſe faciet, quia Sacra Congregatio negotiis Epiſcoporum, & Regularium præpoſita, in Cavenſi die III. Junii MDCIV. reſcripſit, nihil pro hujuſmodi fide recipi poſſe; ſubdens, hujuſmodi Libros non eſſe per Epiſcopum de Parochorum poteſtate extrahendos, ſed penes illos debere conſervari, dummodo tamen, ſi neceſſarium fuerit, copia pro illorum conſervatione detur.

III. Notat hæc quidem Barboſa citato loco num. 19. & 20. ſubditque num. 21. fidem extractam per Parochum ex ſuis Libris, ut in Judicio probet, neceſſario faciendam eſſe cum formali tranſcriptione partitæ de verbo ad verbum. Sed his omiſſis, mandat ſane S. Carolus in ſuo Provinciali III. Mediolanenſi Concilio, Capite, quod, *De Parochis*, inſcriptum eſt, *Parochus ne ullum teſtificationis genus e Libris ſuis Parochialibus deſcriptum cuiquam tradat, niſi Epiſcopi conceſſu*. Subditque mox: *Id vero, niſi ſcriptum aliquod ſit, quo petenti teſtificatio fiat de ejus ætate, vel natalibus*. Idem præterea in Concilio Provinciali IV. Parte 1. Conſtitutionum, Capite, *De Sacriſtia*, ſtatuit, *ut Parochiales Codices in Sacriſtia certis armariis recte, utque ordine aſſerventur; nec vero ſordibus, ſitu, ſquallore, pulvereque obſordeſcant; ſed, quoad ejus fieri poteſt, ab omni ſorde, & inqui-*

na-

Google

numento pura omnia, & ſingula ſint, ac integra, ac nullo præterea modo lacera, & ſarta tecta, nec male compacta. Rurſus in eodem Concilio, Capite, *De Viſitatione*, Libros ipſos, quos etiam nominatim recenſet, in Viſitatione ipſa exhibendos mandat: *Promptos item habeant Codices Parochiales, unum ſcilicet baptizatorum, alterum eorum, qui Matrimonium contraxerint, tertium illorum, qui Chriſma ſuſceperint, quartum, quem proxime confecerit, de numero, ſtatuque animarum*,

IV. At vero, quod ſæpe multi inveniantur, qui non niſi pœnæ formidine ad obeundum munus ſuum excitentur, hinc idem S. Carolus Parte VI. Actorum Eccleſiæ Mediolanenſis in Tabella erratorum, & multarum Clericalium, ubi de Parochis, animarumve Curatoribus tractat, multandum ſtatuit Parochum, *qui Baptizatorum, Confirmatorum, Matrimonio junctorum, Libros, & ejuſdem generis alios menſe poſt hujus Tabulæ editionem, non habuerit, paraveritve; quive item præſcripta forma non habuerit; quive præterea loco tuto, & decenti non cuſtodierit. Qui ſingulorum eorum Librorum, cum ſuis mutationibus, additionibuſve exemplum quotannis præſtituto tempore nobis non tradiderit; quique ejus traditionis teſtimonium Cancellarii manu exaratum, roboratumve in Diœceſi Vicario Foraneo, in Urbe Præfecto regionario non attulerit. Qui de ſtatu animarum Librum non confecerit, renovaritve; quique ejus exemplum ad conſtitutum tempus nobis non tradiderit, ex præſcripto Inſtructionum, quas eo de genere vulgariter edidimus.* Similia his legere eſt in variis aliorum Epiſcoporum Conciliis Provincialibus, Diœceſaniſque.

V. Teſte Vaneſpen Parte II. Juris Eccleſiaſtici, Tit. XII. Cap. VI. num. XXI. Edicto perpetuo Principum ſuorum anni MDCXI. Articulo XX. mandatum fuit Magiſtratibus quorumcumque locorum, ut quotannis acciperent exemplum, ſive copiam, ut vocant, authentizatam cum Regiſtro Parochiali, in quo notentur Baptiſmata, Matrimonia, & Sepulturæ omnium eorum, quæ toto eo anno occurrunt; idque exemplum Paſtor, ſeu Parochus ipſi Magiſtratui dare teneretur, ut in ſua quiſque Magiſtratus reſpective Archivia referat, diligenterque cuſtodiat. Inſuper, ut Magiſtratus Pagorum confici jubeant duo exempla, quorum alterum mittant ad ſuperiorem ſui territorii Judicem, ut ibidem reſervetur, idque ſub pœna arbitraria in negligentes. Volentes dictis Regiſtris, eorumque exemplis plenam fidem adhiberi abſque ulteriori probatione, cum nimirum de ætate, conjugio, morte, promotione ad Ordines, proviſione beneficiaria, ſeu ſæcularis officii collatione, & reſtitutione agetur, de quibus in ipſo Articulo fit mentio. Atque ad hoc Edictum inquit Vaneſpen num. ſequenti, reſpexiſſe Zipæum, ubi in Titulo, *De Parochiis*, num. 6. ſcripſit, *quod valde expediret, ut omnes Epiſcopi ſua ſaltem auctoritate Paſtoribus mandarent, & exequerentur, ut in Archiviis Epiſcopalibus hujuſmodi exemplaria reſervarentur.*

VI. Quod expedire Zypæus cenſuit, jam id in noſtra Italia conſtitutum, ut ſuperius notavi, in pluribus Synodis fuit exemplo S. Caroli, qui id ipſum in Conciliis, & Actis Eccleſiæ Mediolanenſis edixerat. Certe, ut alias omittam Provinciales æque ac Diœceſanas, Synodus Salernitana anno Chriſti MDLXXIX. habita a Marco Antonio Columna Marſilio Salernitano Archiepiſcopo, Tit. XXXV. *De Officio Parochi*, Cap. X. poſtquam dixit, ut habeat Parochus Librum, in quo naſcentes, & illorum patrem, & matrem, ac nativitatis diem, & ſi ſpurii ſint, matrem tantum, deſcribat; in quo etiam baptizatos omnes, illorumque compatres, & teſtes annotet; Librum item Confirmatorum, illorumque compatrum; Librum etiam parochianorum omnium, & familiarum ſuæ Parochiæ; Librum etiam confitentium, & communicantium; ac denique Librum morientium, in quo mortis diem, & ſepulturæ deſcribat; & an teſtatus, vel inteſtatus deceſſerit; ſubdit mox, mandatque, ut Parochus ipſe ipſorum Librorum exemplum ſingulis annis ad Curiam ſuam Archiepiſcopalem tranſmittat, *in illius archivio conſervandum*.

C A P U T I.

§. I.

Liber Baptizatorum habeatur in Eccleſiis, in quibus confertur Baptiſma.

C O M M E N T A R I U S.

I. QUum non in quacumque Eccleſia Parochiali Civitatum, Oppidorumve inſignium, adſit Fons Baptiſmalis, ſed in ſola Cathedrali, Matriceve, vel in paucis aliis, ex Indulto, vel privilegio, vel conſuetudine, uti Romæ præſertim, ubi non paucæ Parochiales Eccleſiæ ipſo Fonte Baptiſmali carent, ideo recte ſtatuit & hic noſter §. ut *Liber Baptizatorum habeatur in Eccleſiis, in quibus confertur Baptiſma*; generatim ſcilicet, ac jure ſuo; nam alias ſi ex peculiari cauſa, ratione, neceſſitateve baptizetur quis in aliqua Eccleſia non ſua Parochiali, non eſt neceſſe, ut iſta Eccleſia peculiarem ſibi Librum conficiat, ut in eo notetur unus vel alter ibidem ſalutari Aqua ablutus, ſed notandus in eo loco, ubi baptizari debuiſſet. Hinc S. Carolus in Concilio Provinciali Mediolanenſi IV. Capite, *Quæ pertinent ad Sacramentum Baptiſmi*, inter alia præcepit, *ut infantis, qui domi ob neceſſitatem baptizatus eſt, Baptiſmus in Libro Baptizatorum a Parocho de more referatur, notato Patrini nomine, & qui domi ad Baptiſmum, & qui in Eccleſia ad Catechiſmum, Exorciſmumque adhibitus eſt.*

II. Sed ut magis, magiſque intelligatur hic noſter §. ſciendum plane illud, quod, quemadmodum primis Sæculis pene ſoli Epiſcopi Baptiſmum ſolemnem conferebant, atque Baptiſmi ſoli Miniſtri Ordinarii reputabantur, uti jam late oſtendimus ſupra Tomo I. in Commentariis ad

Ti-

Titulum II. ita in ſola Eccleſia Cathedrali, ſeu Epiſcopali, vel certe in Baptiſterio Eccleſiæ illi adjuncto, Baptiſmus ſolemnis adminiſtrabatur; notatque Chriſtianus Lupus in Diſſertatione, *De Africanæ Eccleſiæ appellationibus*, Cap. XXVIII. quod olim ſola principalis Eccleſia Baptiſterium habuerit. Veteris hujus diſciplinæ veſtigium viſitur hodieque Florentiæ in noſtra Italia. In ea enim Civitate, uti notavit Duſreſne in ſuo mediæ, & infimæ Latinitatis Gloſſario, verbo, *Baptiſterium*, aliique Auctores, *e regione maximi Templi Eccleſia eſt rotunda S. Joanni Baptiſtæ ſacra. Hanc Baptiſterium appellant, tota & hæc marmorea, habens januas, quas æneæ valvæ operis egregii occludunt. In medio illius Eccleſiæ Baptiſterium e marmore lucidiſſimo viſitur, in quo Florentini omnes Baptiſmi Lavacrum percipiunt, neque alibi quiſquam, præterquam in hoc Baptiſterio Aquis ſalutaribus tingitur. Quæ quidem adnotare libuit tamquam veteris moris inſtitutum; cum olim in Civitatibus, in Eccleſiis tantum Cathedralibus, aut iis adjunctis Baptiſteriis Baptiſma conferretur, in quibus etiamnum ſuperſunt ejuſmodi Baptiſteria, tametſi nulli fere uſui.*

III. Multiplicato poſtmodum, ut notat Vaneſpen Parte II. Juris Eccleſiaſtici, Tit. II. Cap. II. num. XV. Fidelium numero, etiam in una eademque Civitate plura Baptiſteria conſtrui cœpere, non tamen niſi in principalioribus Eccleſiis, aut prope eas, quas propterea *Baptiſmales* dixerunt, ut in Canone LIV. & LV. apud Gratianum, Cauſa XVI. Quæſtione I. ad diſtinctionem illarum Eccleſiarum etiam Parochialium, quæ Baptiſterio carebant; quemadmodum etiamnum hodie in aliquibus Civitatibus, ac præſertim Romæ plures cernuntur Eccleſiæ Baptiſterio deſtitutæ. Eodem teſte Vaneſpen loco citato, in Civitate Leodienſi licet ſint triginta circiter Eccleſiæ Parochiales, tamen non niſi quinque ſunt Baptiſmales, atque earum una, quæ Cathedrali injuncta eſt, quæ forſan olim ipſius Eccleſiæ Cathedralis Baptiſterium conſtituebat. Atque hæc ſunt, quæ adnotare operæ pretium duxi ad faciliorem noſtri §. intelligentiam, ubi edicitur, *ut Liber Baptizatorum habeatur in Eccleſiis, in quibus confertur Baptiſma.* Corrigendumque eſt mendum, quod irrepſit ad hunc locum in Romana Generoſi Salomonii Ritualis Romani editione anni MDCCLII. ubi legitur, *Liber Baptizatorum habeatur in Eccleſiis, & in quibus &c.* delenda enim eſt conjunctio illa, &.

§. II.

Liber Confirmatorum habeatur in Eccleſiis, in quibus confertur Chriſma.

COMMENTARIUS.

I. QUum Confirmationis Sacramentum poſſit ab Epiſcopo miniſtrari in quacumque Eccleſia ſuæ Diœceſis, difficile eſt, ut obſervari queat quod præſcribit hic noſter §. ut nempe, *Liber Confirmatorum habeatur in Eccleſiis, in quibus confertur Chriſma.* Certe, ſi in Cathedrali Eccleſia Chriſma confertur, poterit quidem Confirmatorum Liber in ejuſdem Eccleſiæ Archivo ſervari; at vero ubi in Diœceſis Eccleſiis, confertur, a Parochis notandi ſunt Confirmati in peculiari Libro, quem una cum aliis apud ſe habere Parochi debent, & exemplum ad Epiſcopi proprii Cancellariam tranſmittere juxta varia S. Caroli Decreta in Conciliis, & in Actis Eccleſiæ ſuæ Mediolanenſis expreſſa, ac alia id genus ab aliis Epiſcopis in ſuis Synodis Diœceſanis, Ritualibuſve promulgata, & præſertim a Marco Antonio Columna Marſilio in ſua Diœceſana Salernitana Synodo anni MDLXXIX. edita, Tit. XXXV. *De Parochis*, Cap. X. cujus locum in Præfatione ad hunc Titulum deſcripſimus.

§. III.

Hi tres habeantur a quolibet Parocho, Liber Matrimoniorum, Liber Status Animarum, Liber Defunctorum habeatur etiam in omnibus Eccleſiis, in quibus defuncti ſepeliuntur.

COMMENTARIUS.

I. NOtantur in hoc §. Libri, qui haberi a quolibet Parocho debent, & primum quidem *Liber Matrimoniorum*, prout jam antea decreverat Tridentinum Concilium, Seſſione XXIV. *De reformatione Matrimonii*, Cap. I. *Habeat*, inquit, *Parochus Librum, in quo conjugum, & teſtium nomina, diemque, & locum contracti Matrimonii deſcribat, quem diligenter apud ſe cuſtodiat.* Idem paſſim ſtatuunt Provinciales permultæ, Diœceſanæque Synodi, inter quas Provincialis I. Mediolanenſis a S. Carolo celebrata, Capite inſcripto. *Quæ ad Sacramentum Matrimonii pertineat*, prædicto Concilii Tridentini Decreto inhærens, ſic inquit: *Ne autem Matrimoniorum, quæ contrahentur, memoria facile pereat, ſi quam facultatem Epiſcopi, aut Parochi cuiquam alii Sacerdoti, ut in contrahendo Matrimonio interſit, concedendam aliquando duxerint, id ſcripto tantum faciant, ejuſque exemplum Epiſcopi in aliquo Libro deſcriptum diligenter adſervent; Parochi autem in eum Librum referant, in quo conjugum, & teſtium nomina ex præſcripto Tridentini Concilii ſcribere debent; quidquid vero eo Libro Parochi ſingulis annis ſcripſerint, id in fine anni Epiſcopo deſcribendum tradant.* Ut hujuſmodi Liber quotannis in Viſitatione Epiſcopo, ejuſve Archipresbytero exhibeatur, & ubi completus jam

jam fuerit, in Archivio Eccleſiæ ſervetur, ſtatuit non uno in loco ſuorum Conciliorum, Actorumque Mediolanenſis Eccleſiæ S.Carolus, itemque pleræque Synodi, & inter ipſas Provincialis II. Mechlinenſis Tit. x. Cap. VII.

II. Plura ſcitu digna de hoc Libro quoad praxim notavit Barrufaldus in ſuo ad hunc noſtrum §. Commentario, num. 28. & ſeqq. ubi etiam caſum recenſet, quem & hoc loco referre lubet, eſtque hujuſmodi. Quæſita fide, ſeu teſtificatione de Matrimonio inter duas ſpectatæ famæ perſonas, a qua arduæ litis pendebat deciſio, non fuit inventa in Libro conſueto Parochiali Matrimoniorum deſcripta partita adeo neceſſaria; diu moratum fuit in hac indagine, quæ eo obſcurior erat, quia Parochus, per quem deſcribi debuerat illa partita, jam e vivis deceſſerat. Tandem, Deo favente, tunc, quando minus ſperabatur, & Judex in calculo ferendæ ſententiæ jam erat, inventa fuit partita, fideliter, & diligenter deſcripta in Libro Mortuorum ejuſdem Parochiæ; cumque nihil aliud ejus valori objiceretur, niſi æquivocatio Libri, cum regulariter in Libro Defunctorum non deſcribantur, niſi mortui in illa Parochia, non vero Matrimonia, Pars quæ contra fidem inſtabat, recurſum habuit pro Conſilio, & Voto ad D.Dominicum Catelanum tunc Cardinalis de Verme Epiſcopi Ferrarienſis Vicarium Generalem, ac deinde merito Termularum Epiſcopum laudatæ memoriæ. Qui, caſu diligenter examinato, inſpectaque oculariter partita, & Libris, tum Matrimoniorum, tum Defunctorum conſideratis, æquivocationem hanc declaravit, nihil officere validitati, & robori ejus, quia non doloſa erat, ſed tantum materialis; & vere dici poterat, talem partitam deſcriptam fuiſſe in Libris Parochialibus, licet Liber ille per accidens non eſſet ad Matrimonia deſtinatus. Itaque canonizata fuit hæc fides, & relevata ad producendum in Proceſſu favore Partis, pro qua inquiſita fuerat.

III. Licet autem contracti Matrimonii partita ſcripta in alio Libro fidem fecerit, pro certo nihilominus illud a Doctoribus habetur, Matrimonium non præſumi contractum, niſi a Parocho fuerit in ſuo Libro adnotatum, uti refert Barrufaldus, Doctorumque probat auctoritate citato loco, num. 29. Præterea quod peccent mortaliter Parochi, ſi Matrimonium contractum non deſcripſerint in Libro, qui iccirco Matrimoniorum dicitur, quia nempe ſpernunt præceptum Tridentini Concilii in re gravi, pluries firmavit Rota Romana Parte x. Deciſione CCXXXIII. num. II. & Parte XIII. Deciſione CDXLV. & alibi. Cæterum, quod etiam ſub mortali teneatur Parochus teſtium nomina, diemque, & locum contracti Matrimonii in eodem Libro adnotare tum quia id expreſſe præcipit laudatum ſuperius Tridentinum Concilium, tum etiam quia ipſa deſcriptio ad ſolemnitatem Sacramenti pertinet, & ad vitandas lites, quæ ex defectu hujuſmodi deſcriptionis oriri poſſent, docet Barboſa Parte 1. *De Officio, & Poteſtate Parochi*, num. 8. aliique permulti Theologi, & Canoniſtæ ab ipſo relati, & a Barrufaldo ibidem, num. 30.

IV. Alter Liber habendus a Parocho ex præſcripto ejuſdem noſtri §. eſt *Liber ſtatus animarum*. Id ipſum ſtatutum legimus in variis Synodis, præſertim vero in Mediolanenſibus a S. Carolo celebratis; ut enim alia omittam, in Mediolanenſi IV. Capite inſcripto, *De Viſitatione*, diſerte mandat, ut promptum habeat Parochus Librum *de numero, ſtatuque animarum*. Salernitana autem Diœceſana anni MDLXXIX. citato ſuperius loco, vult quidem, ut Parochus *habeat Librum etiam Parochianorum omnium, & familiarum ſuæ Parochiæ, Librum etiam confitentium, & communicantium*. Synodus Provincialis Beneventana anni MDXCIX. Tit. XVII. Cap. II. non ſolum Parochis mandat, ut Librum habeant ſtatus animarum, ſed ut illum ſingulis annis recognoſcant. Porro omiſſis aliis Synodis, quanta ſit utilitas hujus diſciplinæ, ex eo deducitur, quod ipſam ſtatus animarum deſcriptionem facile Parochi exequi valeant, quæ ſunt muneris ſui partes, ac illam præſertim, quam Concilium Tridentinum Seſſione XXIII. *De reformatione*, Cap. 1. recenſet, nempe, *oves ſuas agnoſcere*, non ſolum in genere quoad numerum ſed in ſpecie familias ſingulas, & in individuo perſonas quaslibet, earumque ætatem, & qualitates, ut poſſint ipſimet, vel, ſi opus fuerit, Ordinarii locorum neceſſaria ad ſalutem ſingulorum opportune ſubminiſtrare; quod facilius exequentur, inquit Barboſa, *De Officio, & poteſtate Parochi*, Parte 1. Cap. VII. num. 1. *ſi juxta novum Rituale Librum componant, in quo familias, & perſonas ſubditorum cum ætatis nota, & Sacramentorum præſertim ad ſalutem neceſſariorum receptione, & alia hujuſmodi, deſcribant*.

V. Mandat tandem noſter §. ut Liber Defunctorum non modo a quolibet Parocho habeatur, verum etiam *in omnibus Eccleſiis, in quibus defuncti ſepeliuntur*. Eadem ratione, qua deſcribi debent a Parocho, qui in ſua parochia naſcuntur, adnotari etiam debent qui moriuntur; illi enim adnotanti mortem parochiani ſui creditur, quia ad ipſum, & officium ſepeliendi defunctos Parochiæ ſuæ, & hujuſmodi adnotatio ſpectat. Quod vero ex hac adnotatione probetur mors, & ſepultura alicujus defuncti, tradit Menochius in Tractatu, *De Præſumptionibus*, Lib 1. Præſumptione L1. num.53. cum ſeqq. aliique Auctores permulti, quos congeſſit Barboſa, Parte 1. *De Officio, & poteſtate Parochi*, Cap. VII. num. 11.

§. IV.

Advertat inprimis Parochus, ut in Libris tam Baptizatorum, & Confirmatorum, quam Matrimoniorum, & Defunctorum exprimat ſemper non ſolum nomen perſonarum, quæ ibi nominantur, ſed etiam familiam.

COMMENTARIUS.

I. Diſtinctio communior perſonarum, ut ſcite ad hunc §. Barrufaldus notavit, num. 49. & ſeq. eſt per cognomina, quæ præſtant id quod ſufficit, ut facile dignoſcatur perſona, de qua agitur, & evitentur æquivocationes. Ubi tamen advertendum eſt, quod ſi

duæ, vel plures perſonæ reperiantur in uno loco, quæ ejuſdem nominis, & cognominis ſint, prout ſæpe accidit in Civitatibus populoſis, tunc inveniendus ſit a Parocho modus, ut unus diſtinguatur ab alio, nempe per nobilitatem, ignobilitatemve conditionis, ſive per exercitium, ſeu per artem, per viam, ſitumve domus ejus, aliaſque perſonales inſpectiones, puta dignitates, per nomen patris, aviqoe, & per alia id genus, quæ perſonas ejuſdem nominis, cognominiſqoe diſtinguant. Optima autem regula, ut idem Auctor obſervat, num. 51. illa eſt nonnullarum nationum, quæ quando nomeo alicujus indicant, ounquam prætermittunt nomen patris, avi, proavi, abavi, atavi, quaſi Librum generationis ejuſdem percurrentes; hoc enim pacto penitus nequeunt perſonæ confundi, licet eodem oomine, & cognomine appellentur.

C A P U T II.

Forma deſcribendi Baptizatos in primo Libro.

§. I.

Anno Domini .... die ... menſis ..., Ego N. Parochus hujus Eccleſiæ S. N. Civitatis, vel *Loci N. baptizavi infantem die ... natum*, vel *natam ex N. & N. conjugibus hujus Parochiæ*, vel *Parochiæ S. N. & ex tali Patria, & familia, cui impoſitum eſt nomen N. Patrini fuerunt N. filius N. ex Parochia*, ſeu *Loco N. conjux N. filia N. ex Parochia N.* ſeu *Loco N.*

COMMENTARIUS.

I. SImilis formula Italice ſcripta legitur quidem in Parte IV. Actorum Eccleſiæ Mediolanenſis, pag. mihi 805. itemque in Salernitana Diœceſana Synodo a M. Antonio Columna Marſilio Salernitano Archiepiſcopo habita anno MDLXXIX. Tit. XLIX. Cap. 1. pag. 252. *In primo Libro*, inquit, *ſcribantur ii, qui baptizantur, hoc modo. Die .. menſis .. anni .. Fuit baptizatus a me N. Cappellano, & Curato Parochialis Eccleſiæ S. N. filius*, vel *filia N. & N. conjugum, natus*, vel *nata* die .. *& ei fuit impoſitum nomen* Franciſci, *vel* Antonii, *aut alias. Compatres*, vel *patrini, qui illum ſuſceperunt de Fonte Baptiſmatis, fuerunt N. & N. uxor N.* Brevior eſt illa, quam exhibet Poſſevinus, *De Officio Curati*, Cap. VIII. oum. 48. quamque deſcribit Barboſa, Parte 1. *De Officio, & poteſtate Parochi*, Cap. VII. nom. 2. eſtque hujuſmodi. ✠ *die .. menſe .. anno .. Paulus filius Petri de N. & Bertæ de N. ejus uxoris baptizatus eſt a me N. Compatre, & Commatre N. & N.* Sed omiſſis aliis formulis io Synodis variis, & a variis Auctoribus relatis, ſtandum eſt formulæ a noſtro Romano Rituali præſcriptæ in præſenti §. & in ſequentibus clarius, latiuſque explicatæ, qui omnino adverti a Parocho debent, quum dari poſſint, denturque in dies varii caſus, in quibus formula debeat nonnihil mutari. Sed non dubito, quin & in hujuſmodi caſibus ſtandum ſit regulæ traditæ in Synodo, Ritualique Libro ſuæ Diœceſis longo uſu, Epiſcopique auctoritate probato.

§. II.

Si inſans non fuerit ex legitimo Matrimonio natus, nomen ſaltem alterius parentis, de quo conſtat, ſcribatur (omnis tamen infamiæ vitetur occaſio) ſi vero de neutro conſtat, ita ſcribatur; *Baptizavi infantem, cujus parentes ignorantur, natum die &c.* ut ſupra.

COMMENTARIUS.

I. ECce hic primus caſus, in qoo variari nonnihil debet generalis deſcribendi baptizatos formula in §. 1. notata. Maudat enim hic præſens §. ut, *ſi infans non fuerit ex legitimo Matrimonio natus, nomen ſaltem alterius parentis de quo conſtat, ſcribatur*. Cui inter alias concinit laudata ſuperius Salernitana Synodus, ubi poſt præſcriptam generalem formulam, ita ſtatim ſubdit: *Si filius non ſit ex legitimo Matrimonio, deſcribatur nomen matris tantum, ſi tamen de eo conſtiterit*; quis ſcilicet aliquando etiam neſcitur mater, qualis eſt mater expoſiti inſantis, de cujus deſcriptione in Libro Baptizatorum dicemus mox infra in Commentario ad ſequentem §. III. Porro recte admonet præſens §. ut in deſcriptione inſantis, qoi non fuerit ex legitimo Matrimonio natus, *omnis infamiæ vitetur occaſio*. Ad quæ verba reflectens Barroſaldus in ſuo ad hunc §. Commentario, ſcite ait, quod prudentia Parochi in hoc valde eminere videbitur, ſi in notandis, ſeu deſcribendis Baptizatis, caute ſe geſſerit, ita ut nemini infamiam intulerit. Hinc, ſi unus ex parentibus iuſtet, ut ſcribatur nomen, vel patris, vel matris, advertere Parochus debet, ne hoc fiat ſubdole, & malitioſe, ad hoc ut tractu temporis, qoi teſtimoniom relevaverit, fidem habeat de eo quod noo fuit. Regula itaque certa erit, ut idem Auctor ſubdit, ſcribere nomen matris, ſi certo ſciatur, non vero patris, quia hoc eſt difficilis probationis etiam in conjugatis, multo magis in ſolutis. Quod tamen puto intelligendum de nato ex muliere, ad quam omnibus patet aditos, non vero ex concubina ab aliquo domi retenta, & cuſtodita, tunc

tunc enim natus ex illa muliere, de jure præſumitur eſſe illius filius, qui eam ex indubitato affectu domi retinebat, ſuſtentabatque. Fateor equidem, multam prudentiam, cautionemque adhibendam eſſe a Parocho in hujuſmodi baptizatis deſcribendis; ſed habenda eſt tamen aliqua ratio talium natorum, qui, ſi non deſcribatur eorum naturalis tantum pater, alimentis, quæ eis de jure debentur, facile privarentur. Atque eadem ratio haberi etiam deberet ipſorum infantium, quorum certi parentes concubinarii, ſolutus ſcilicet cum ſoluta, expreſſe Parocho mandant, ne eorum nomina in deſcriptione illegitimi filii memorentur. Non enim puto, illis a Parocho parendum eſſe, nam ait noſter §. tunc quidem ſcribendum eſſe, *Baptizavi infantem, cujus parentes ignorantur &c.* ut ſupra, ſi ſcilicet *de neutro conſtat*,

§. III.

Si expoſitus ſit infans, exprimatur, quo die, ubi, & a quo repertus, & quot dierum veriſimiliter ſit, & baptizetur ſub conditione, ſi ignoratur, fuiſſe baptizatum.

COMMENTARIUS.

I. DE Baptiſmo infantium expoſitorum jam diximus ſupra Tomo I. in Commentariis ad Titulum II. Ex præſcripto hujus noſtri §. baptizandus eſt ipſe expoſitus infans, *ſub conditione, ſi ignoratur, fuiſſe baptizatum*. Quod quidem etiam locum habet in infante expoſito, qui appenſam in collo, vel in alia corporis parte ſchedulam haberet, in qua eſſet ſcriptum, Baptiſmo illum fuiſſe inſignitum; idque jam plerique Auctores docuerunt, variæque Synodi ſtatuerunt, inter quas Provincialis III. Mediolanenſis a S. Carolo celebrata, Capite, *De Baptiſmo infantum expoſitorum*, ſic inquit: *Infans expoſitus, licet appenſum collo ſcriptum habeat, quo ille baptizatus ſignificetur, ſi tamen re diligenter perquiſita, quemadmodum Catechiſmo Romano expreſſum eſt, adhuc dubium ſit, eum baptizatum eſſe, ea conditionis formula baptizetur, nempe: Si tu es baptizatus, non te baptizo; ſed ſi nondum baptizatus es, ego te baptizo &c.* Ratio eſt, quia ſchedula ipſa poteſt eſſe teſtimonium illuſorium ab aliquo Fidei Chriſtianæ hoſte adductum, uti poſt alios notavit Barrufaldus ad hunc noſtrum §. Porro non omnes expoſiti infantes ſunt illegitimi, ſed eorum non pauci in magnis præſertim Civitatibus vel ab ipſis parentibus projecti ſunt, ſive quod eos alere nequeant, ſive ut ſe parentes occultent, quod contractum ſcilicet ab ipſis Matrimonium, invitis parentibus ſuis, multum detrimenti eiſdem afferret. Sed fateor equidem, multam inde miſeris natis, derelictiſque afferri injuriam; optandumque eſſet, ut aliquid tandem remedium tanto abuſui præbeatur. Ubi vero de expoſito infante agatur, cujus parentes penitus ignorantur, recte admodum mandat hic noſter §. ut in deſcriptione Baptiſmi illius in Libro Baptizatorum *exprimatur, quo die, ubi, & a quo repertus, & quot dierum veriſimiliter ſit*.

II. Sed neque omittendum hoc loco, quod idem S. Carolus Parte IV. Actorum Eccleſiæ Mediolanenſis, in Inſtructionibus Baptiſmi, de ipſo Infante expoſito ſtatuit, pag. 502. col. 1. ſic inquiens: *Expoſito autem infanti nomen imponet, quod in ſchedula collo ejus appenſa ſcriptum eſt; illudque notabit certo Libro, quo facilius, atque adeo certius, qui infantem expoſuit, ſi quando voluerit, ex nomine recognoſcat. Quam ob cauſam aliquando pro opportunitatis ratione, Hoſpitalium locorum, ubi infantes exponi moris eſt, Adminiſtratores, Præfectoſve monebit, ut ea ipſa ſchedula aſſervetur diligenter.* Tum vero ſubdit: *Cum vero ſæpe alias, prout locus, tempus, perſonarumque conditio tulerit, tum maxime, cum expoſitum baptizat, hoc graviter monebit; ut omnes, quicumque ſint, caveant ſuos, aut alienos filios exponere, niſi urgens, magnaque neceſſitas id facere cogat; tuncque ſi fieri poteſt, ne exponant in compitis, via, aliove loco, ubi facile perirent; ſed in Hoſpitalibus, locisve ſpeciatim eo nomine conſtitutis; ac præterea collo appenſa, alligatave infantis, qui exponitur ſchedula, aut nota alia indicante nomen, & Baptiſmum, ſi baptizatus eſt.* Deſcribere hoc loco hæc ſane placuit, quod multa in recitata Inſtructione S. Carolus docuerit, quæ & ad hunc noſtrum §. pertinent, in quo alter caſus exponitur, in quo immutari prædicta formula debet.

§. IV.

Si infans domi ob imminens mortis periculum baptizatus ſit, tunc ita ſcribatur: *Anno . . . die . . . menſis . . . natus eſt N. filius N. & N. conjugum &c.* ut ſupra, *quem ob imminentis mortis periculum in domo rite baptizavit N. obſtetrix probata*, vel *N. filius N. ut mihi retulit N.*

COMMENTARIUS.

I. TErtius caſus variandi deſcriptionem baptizati, eſt ille, *ſi infans domi ob imminens mortis periculum baptizatus ſit*, ſtatuitque hic præſens §. ut tunc deſcriptio fiat hoc modo: *Anno . . . die . . . menſis . . . natus eſt N. filius &c.* Huc facit, quod mandat S. Carolus in Concilio Provinciali Mediolanenſi IV. Capite, *Quæ pertinent ad Sacramentum Babtiſmi*, ubi ſic inter alia inquit: *Infantis, qui domi ob neceſſitatem baptizatus eſt, Baptiſmus in*

in Libro Baptizatorum a Parocho de more referatur, notato Patrini nomine, & qui domi ad Baptiſmum, & qui in Eccleſia ad Catechiſmum, Exorciſmumque adhibitus eſt. Sane ait ad hunc §. Barruſaldus, iſtam deſcriptionem, de qua loquuntur & noſter §. & S. Carolus, faciendam eſſe a Parocho unice in caſu, quo infans, qui domi baptizatus fuit ob imminens mortis periculum, idem periculum evaſerit; nam ſi poſt Baptiſmum domi datum mortuus fuerit, nulla de eo ſit mentio a Parocho, quia nullam partem in eo habuit, licet Eccleſiaſticæ ſepulturæ tradatur. Sed puto equidem, lapſum Barruſaldum, tenerique Parochum etiam in Librum Baptizatorum referre Baptiſmum infantis domi ob neceſſitatem ab obſtetrice, ſive ab alio quovis recte Baptiſmo inſigniti, cum nec noſter §. nec S. Carolus ullam faciat diſtinctionem inter infantem domi baptizatum, & ſtatim mortuum, & illum, qui poſt Baptiſmum domi acceptum ſupervixit, & deinde fuit poſtea ad Eccleſiam pro ſupplendis cæremoniis delatus. Ubi enim Lex non diſtinguit, nec nos debemus diſtinguere, ut Doctores communiter tradunt.

§. V.

Si ſupervixerit infans, & ei adhibitæ ſint in Eccleſia ſacræ cæremoniæ, ita addatur: *Die ... ejuſdem menſis ad Eccleſiam portatus eſt infans prædictus, ipſique ego Parochus ſacras cæremonias, & preces adhibui, & N. nomen impoſui*.

COMMENTARIUS.

I. De ſupplendis omiſſis in Baptiſmo propter neceſſitatem collato jam diſſeruimus ſupra in Tomo 1. Tit. II. in Commentariis ad Caput v. quod ita inſcribitur, *Ordo ſupplendi omiſſa ſuper baptizatum*. Poſtquam itaque Parochus Baptiſmum domi ob neceſſitatem adminiſtratum in ipſo Libro Baptizatorum deſcripſit, juxta notata in §. & Commentario ſuperiori, debet eidem ſcripturæ adjungere deſcriptionem cæremoniarum, quas ipſe in Eccleſia prædicto baptizato adhibuit, juxta formulam in præſenti §. expreſſam. Illud autem ex hoc eodem §. patet, quod alias notavit Barruſaldus, nempe nomen imponendum eſſe infanti a Parocho baptizante, non vero ab obſtetrice, vel alia perſona, quæ infantem baptizaverit in privato loco ob imminens mortis periculum, quia in illo periculo de ſalute animæ quærendum eſt, non vero de nomine infantis, cui Eccleſia pia Mater debet nomen imponere. Quid autem ſi obſtetrix, aliuſve nomen quoque cum Baptiſmo impoſuerit? Dicam plane, iſtud nomen a Parocho cæremonias ſupplente in faciem Eccleſiæ confirmandum, quia Parochus ſequi debet voluntatem parentum, deferentiumque ad Eccleſiam infantem, quum id ipſi poſtulent, & nomen ſit vere ab Eccleſia probatum. Sed de nomine baptizandis imponendo videri poſſunt, quæ jam late diximus nos in Commentariis ad prædictum Titulum II.

§. VI.

Si forte non Parochus, ſed alius baptizaverit, id exprimatur.

COMMENTARIUS.

I. Præter Parochum, ſeu ejus Capellanum, dari poteſt caſus, ut miniſtretur Baptiſmus ab Epiſcopo, vel ab alio aliquo Sacerdote de ejus licentia, & in hoc caſu id etiam exprimi debet in formula deſcriptionis baptizati, & quidem a Parocho in ipſo Baptizatorum Libro, ut ex noſtro §. deducitur, aperteque ſtatutum eſt in variis Ritualibus, atque in Diœceſanis Epiſcoporum Synodis, quas non opus eſt recenſere hoc loco.

§. VII.

Si fuerit baptizatus ſub conditione, *Si non es baptizatus &c.* id pariter exprimatur.

COMMENTARIUS.

I. Conferri in variis caſibus Baptiſmum ſub conditione, non uno in loco jam diximus Commentariorum ad Titulum II. hujus Ritualis Romani, qui ita inſcriptus eſt, *De Sacramento Baptiſmi rite adminiſtrando*. Quod præſentem hunc §. ſpectat, mandat is quidem, ut ſi quis fuerit baptizatus ſub conditione, *id pariter exprimatur*, in formula ſcilicet deſcriptionis Baptizatorum in Libro Parochiali. Atque hæc ſunt, quæ omnino ſervare Parochus debet in formula deſcribendi Baptizatos in primo Libro ſecundum circumſtantias, & varios caſus ſuperius in variis Paragraphis, & Commentariis explicatos; quia nimirum, uti recte Barruſaldus obſervat in ſuo Commentario ad hunc §. num. 21. *ſæpe in probanda identitate perſonæ, in ſucceſſionibus, & aliis caſibus maxime proſunt*.

CA-

CAPUT III.

Forma deſcribendi Confirmatos in ſecundo Libro.

§. I.

Anno . . . die . . . menſis &c. qui fuit dies &c. N. filius N. & N. conjugum, vel *N. filia N.* (& ſi fuerit nupta, addatur, *uxor N.*) *Sacramentum Confirmationis accepit a Reverendiſſimo Domino noſtro N. Epiſcopo N. in Eccleſia S. N. Civitatis*, vel *Loci N. Compater fuit N. filius N. Parochiæ S. N. Civitatis*, vel *Loci N.*

COMMENTARIUS.

I. Omnem ab Epiſcopis diligentiam adhibendam, *ut, qua ratione commodius fieri poterit, Parochi deſcribant Confirmatos, & Compatres*, ſtatuit quidem inter alios S. Carolus in Concilio Provinciali Mediolanenſi I. Capite, *Quæ pertinent ad Sacramenti Confirmationis adminiſtrationem*. Sed & notatu dignum eſt, quod idem S. Antiſtes in Concilio Provinciali V. mandavit, Capite citato, ut nempe, ſi ſint minores natu, qui confirmantur, *eorum parentes, vel qui curam gerunt, Parochus moneat, ut ætate procedente, illos ea de re certiores faciant, ne parentibus, curatoribuſve poſtea mortuis, ipſi aliquando dubitent, an hoc Sacramentum, quod iterari nefas eſt, ſuſceperint. Præterea, ut eum Confirmationis diem ob eam cauſam certo Libro adulti notent; itidemque faciant parentes eorum, qui pueri confirmati ſunt*, monuit idem laudatus S. Carolus in Inſtructionibus, *De Sacramento Confirmationis*, in fine, ubi cauſam ipſam, cur facienda ſit iſta adnotatio, ſic explicat: *Ut anniverſarium ſtatum illum diem, quo confirmati ſunt, religioſius ſinguli pietatis officiis, & precibus colant; confeſſique ſuerum Eucharistiam ſumant, ut benigniſſimo Deo gratias agant de donis acceptis*.

II. In variis Synodis, Ritualibuſve Eccleſiarum variæ quidem extant formulæ deſcibendi Confirmatos in Libro Parochiali, quæ tamen idem continent, quod & hic noſter §. præſcribit. Hujuſmodi plane eſt formula, de qua loquitur Barboſa Parte I. *De Officio, & poteſtate Parochi*, Cap. VII. num. 16. ubi loquitur de Confirmatorum Libro, quem penes ſe habere Parochus debet: *In hoc autem Libro*, inquit, *deſcribi debent nomina, & cognomina Confirmatorum, patrumque, & matrum Parochiæ, in qua habitant; item ſimiliter patrinorum, ſeu matrinarum, necnon ipſius Epiſcopi adminiſtrantis; tum dies, menſis, & annus, & nomen ipſius Eccleſiæ, in qua Chriſma fuit adminiſtratam in hanc formam.* Die ... menſe ... anno .... N. ætatis annorum ... filius N. & N. ex Parochia S. N. Chriſmatis Sacramento fuit confirmatus a Reverendiſſ. D. Epiſcopo N. Patrinus, *ſeu* Matrina fuit N. ex Parochia S. N. Adminiſtratum vero fuit hoc Sacramentum in Eccleſia Parochiali S. N. *Titulus Libri ſic concipiatur*: Liber Confirmatorum Sacramento Chriſmatis S. N. Contractior eſt formula, ut alias omittam, quæ legitur in Salernitana Diœceſana Synodo anni MDLXXIX. Tit. XLIX. Cap. I. pag. 253. his verbis concepta: *Die ... menſe ... anni . . . confirmatus eſt N. filius N. & N. per Illuſtriſſimum Dominum Archiepiſcopum N.* (aut alium Epiſcopum) *in Eccleſia S. N. Ejus patrinus fuit N.* Additque mox: *In mulieribus vero tam ſuſcipientibus, quam ſuſceptis, ſi nuptæ fuerint, præter nomina, & cognomina propria, addantur nomina etiam, & cognomina virorum.* Sed attendenda eſt formula in §. noſtro præſcripta, in qua tamen admonendum cenſeo, addi poſſe Epiſcopo qui Sacramentum Confirmationis adminiſtravit, titulum *Illuſtriſſimi*, cui etiam ſi S. R. E. Cardinalis fuerit, titulum *Eminentiſſimi*, juxta notata a nobis non uno in loco Commentariorum ad Cæremoniale Epiſcoporum.

§. II.

Marium deſcriptio in una pagina, ſeu prima facie folii, feminarum vero in altera ſejunctim notetur.

COMMENTARIUS.

I. Sicut ſeparatim mares a feminis Sacramentum Confirmationis accipiunt, & quidem illi primum, ac nobiliori loco, uti in variis Conciliis ſtatutum fuit, ac præſertim a S. Carolo in Conciliis, & Actis Eccleſiæ Mediolanenſis, ubi agit de iis, quæ ad ipſum Confirmationis Sacramentum pertinent, ita quoque hanc mares prærogativam ſupra feminas in deſcriptione Confirmatorum in Libro Parochiali habere debent, ut nempe marium deſcriptio in una pagina, ſeu prima facie folii, feminarum vero in altera ſejunctim notetur, juxta præſcriptum hujus noſtri §. ubi notat Barruſaldus, clarius ipſum §. explicari a Monacello, qui dicit, deſcribendos mares ſeparatim a feminis in eodem Libro ordine alphabetico, exprimendo ætatem, & qualitatem adultorum, præſertim ſi ſint conjugati. Sed ajo tamen, attendi ſemper debere, quod noſtrum Rituale Romanum præſcribit, ac etiam ſervandum eſſe a Parocho ſemper, quod ſuæ Diœceſis Synodi, probatique Rituales Codices ſtatuunt, nihilque penitus innovandum ob auctoritatem alicujus privati Scriptoris, qualis inter alios fuit Monacellus forenſi Curiæ, ac praxi potius addictus, quam Eccleſiaſticæ diſciplinæ longo uſu probatæ, ac etiam in Ritualibus Libris, & in Synodis Provincialibus, Diœceſaniſque ſtatutæ.

§. III.

§. III.

Si confirmatus non conſtet, an ex legitimo Matrimonio genitus ſit, vel parentes ignorentur, ſervetur, quod in Libro Baptizatorum præſcriptum eſt.

COMMENTARIUS.

I. NOtat & ad huoc §. Barruſaldus, ſatis eſſe, ut qui Confirmatos in Libro deſcribit, ſi aliquorum pareotes iocerti ſint, ſcribat hæc verba: *N. cujus parentes ignorantur*. Non debet enim Parochus decernere, ſeu judicare, an illi ſint ſporii, an legitimi; quod ſi ſaceret, damnum, & quidem maximum inferret hujuſmodi confirmatis, qui legitime etiam potuerunt eſſe procreati; incertitudo enim parentum oon eſt ſufficiens ratio, ut quis dicatur illegitimus, ex communi Doctorum ſeotentia; & eo magis inſamiæ occaſio daretur, quia adultus dedecus ſuum concipere poteſt, qood non evenit in ſcribendis inſantibus baptizatis, quia in ea ætate oihil de ſe ipſo inſans cognoſcit, nec erubeſcere valet eo pacto, quo maximum pudorem concipere poſſet io adulta ætate, ſi in conſpecto ejuſdem conciperetor ſeotentia de ejus illegitimitate, uti idem ſuperius laudatus Barruſaldus notavit.

CAPUT IV.

Forma deſcribendi Conjugatos in tertio Libro.

I. ANtequam ad formam deveniam deſcribendi conjugatos In Parochiali Matrimoniorum Libro iu §. præſcriptam, præmittendom ceoſeo in Præſatione ad Capitis hujus Rubricam quod ait S. Carolus io Concilio Provinciali Mediolanenſi I. obi de iis tractat, quæ ad Sacramentum Matrimonii pertinent: *Ne autem Matrimoniorum, quæ contrahentur, memoria facile pereat, ſi quam facultatem Epiſcopi, aut Parochi cuiquam alii Sacerdoti, ut iu contrahendo Matrimonio interſit, concedendam aliquando duxerint, id ſcripto tantum faciant, ejuſque exemplum Epiſcopi in aliquo Libro deſcriptum diligenter adſervent; Parochi autem in eum Librum referant, in quo conjugum, & teſtium nomina ex præſcripto Tridentini Concilii*, Seſſione ſcilicet XXIV. De reſormatiooe Matrimonii, Cap. I. *ſcribere debent; quidquid vero eo Libro Parochi ſingulis annis ſcripſerint, id in fine anni Epiſcopo deſcribendum tradant*. Similia his legere eſt in Actis Eccleſiæ Mediolanenſis, & in aliis multis Epiſcoporum Synodis, ac Ritualibus, quæ iccirco receoſui, quod plurimum ſaciont ad ſeqoentiom Paragraphorom explicatiooem, ut etiam ſuis locis notabimus.

§. I.

Anno . . . die . . . menſis . . . denunciationibus præmiſſis, tribus continuis diebus feſtivis, quarum prima die . . ſecunda die . . tertia die . . inter Miſſæ Parochialis ſolemnia habita eſt, nulloque legitimo impedimento detecto, ego Rector hujus Eccleſiæ Parochialis N. Civitatis, vel *Loci N. filium N. Parochiæ S. N. & N. filiam N.* (ſeu *relictam qu. N.* ſi vidua fuerit) *hujus Parochiæ*, ſeu *Parochiæ S. N. in Eccleſia N. interrogavi, eorumque mutuo conſenſu habito, ſolemniter per verba de præſenti, matrimonio conjunxi, præſentibus teſtibus notis N filio N. qui habitat in Parochia S. N. & N. filio N. &c. & N. filio N. &c. poſtea eis ex ritu Sanctæ Matris Eccleſiæ* (ſi tamen nuptias benedixerit) *in Miſſæ celebratione benedixi*.

COMMENTARIUS.

I. QUamvis variæ io variis Synodis, Ritualibuſque Libris Eccleſiarom recenſeantur formulæ deſcribendi conjugatos in Libro Parochiali, attendenda eſt præ cæteris formula iſta in hoc præſenti §. præſcripta, quæ tamen & poteſt, & debet aliquando ampliari, & reſtringi, aut variari a Parocho, juxta Matrimonii circumſtantias, nempe ſi denunciationes fuerint omiſſæ ex diſpenſatione Epiſcopi, vel ſi alius Sacerdos de licentia ipſius Parochi, Epiſcopi, aut Vicarii Geoeralis Matrimonium celebravit. Tunc eoim Parochus ſcribit particulam, & Sacerdos illam ſubſcribit. Item quando conjuges fuerunt a Sede Apoſtolica diſpenſati ſuper impedimento publico; aut vigore licentiæ Ordinarii Matrimonium fuit celebratum; vel quando de licentia Epiſcopi Matrimoniom celebrator domi, aut in alia Eccleſia, quam Parochiali. Iſtæ omnes circumſtantiæ ſunt, quæ variationem important formulæ deſcribendæ in Libro Matrimoniorom; onde noſtrum ipſum Rituale Romanum non in una formula ſe ſiſtit, ſed quatuor diverſas exhibet in ſequentibus Paragraphis, adhibendas a Parocho, prout occaſio ſe offert. Cæterum cavendum Parochis, ne ſuo arbitrio vel unum verbulum præſcriptarum in Rituali Romano formularum varient; nam novi Epiſcopum, ſuitque is Andreas Brancatius Archiepiſco-

ſcopus Conſentinus, qui Parochum quemdam ſuæ Diœceſis pecuniaria pœna mulctavit, quod ubi in recitata formula noſtri §. dicitur, *eorumque mutuo conſenſu habito*, loco verbi *habito*, volens ſcribere elegantius, ut putabat, *exorto*, ſcripſit *extorto*, juſſitque iccirco Epiſcopus, ut ei aurei biſcentum extorquerentur. Explicari ſatis nequit, quantis pecuniariis multis Præſul iſte Clerum ſuum afflixerit, & adeo quidem, ut ex illis inter alia inſigne Monaſterium Virginum ingenti, incredibilique impenſa a fundamentis conſtruxerit, ad cujus parietem viſum aliquando fuit literis majuſculis ſcriptum, *Haceldama*, ideſt, *Ager ſanguinis*.

§. II.

Si unus ex iis, qui Matrimonium contrahere voluerint, alterius Parochiæ fuerit, antequam admittatur, Parochus, in cujus Eccleſia Matrimonium celebrari debet, denuntiationum in ejus Parochia rite factarum fidem ſcriptam habeat, quæ aſſervetur, & res tota exprimatur in ipſomet Libro Matrimoniorum hac ratione: *Denuntiationes hujus Matrimonii factæ ſunt etiam a R. D. N. Parocho Eccleſiæ S. N. ſub cujus cura dictus N.* vel *dicta N. habitat, ut ex ipſius Parochi ſcripto ſervato apud me apparet. Denuntiatio autem prima facta eſt die ... ſecunda die ... tertia die ... inter Miſſæ Parochialis ſolemnia, nullumque impedimentum Canonicum detectum eſt.*

COMMENTARIUS.

I. Fides denuntiationum factarum in altera Parochia fieri debet in ſcriptis in forma probante, ut ait ad hunc noſtrum §. Barruſaldus num. 5. nec ſufficit, ſi ipſe Parochus oretenus diceret, ſe illas feciſſe etiam medio juramento, quia cum ad perpetuam rei memoriam remanere debeat apud Parochum proprium hæc atteſtatio, eſſet aerea, & nullius momenti illa, quæ verbaliter fieret; non debet enim in hoc caſu reſpici tantummodo tempus præſens, ſcilicet validitas Matrimonii, pro quo atteſtationes de denuntiationibus factis in altera Parochia eſſent validæ; ſed ad tempus futurum eſt reſpiciendum, hoc eſt ad lites, & jurgia, quæ tractu temporis inſurgere poſſunt. Si enim in fide Matrimonii deeſſet iſta atteſtatio in ſcriptis de factis denuntiationibus in alia Parochia, Matrimonium poſſet infirmari, prout infirmatum fuit in caſu allegato a Barboſa, Parte II. *De Officio, & poteſtate Epiſcopi*, Allegatione XXXII. num. 183. & notavit idem Barruſaldus loco citato, num. 6. Atque his adde, quæ & idem Barboſa tradidit in alio Opere, quod inſcripſit, *De Officio, & poteſtate Parochi*, Parte I. Capite VII. num. 6. & ſeqq. ubi & varias quæſtiones reſolvit, & formulas etiam recenſet, quibus uti Parochus poteſt ad Matrimonia parochianorum ſuorum deſcribenda. Sed attendi tamen ſemper formulæ debent in noſtro Rituali Romano præſcriptæ.

§. III.

Si autem alteruter ſit diverſæ Diœceſis, teſtimonium Parochi affirmantis, denuntiationes eſſe rite præſtitas, nullius roboris cenſeatur, niſi ab Epiſcopo, vel ab ejus Vicario Generali illius Diœceſis ſubſcriptione, & ſigillo comprobatum, & ab Epiſcopo, ſeu ejus Vicario loci, ubi contrahitur Matrimonium, recognitum ſit, ab eoque licentia contrahendi fuerit obtenta.

COMMENTARIUS.

I. Præſcribit hic §. regulam, quam tenere Parochus debet, ubi alteruter conjux, qui vult in ſua Parochia Matrimonium contrahere, ſit diverſæ Diœceſis, quamque egregie confirmat, latiuſque explicat S. Carolus variis locis Actorum Mediolanenſis Eccleſiæ, ac præſertim in Concilio Provinciali Mediolanenſi II. Decreto XXVI. ſic inquiens: *Caveant autem Parochi, ne alienæ Parochiæ ſponſum, ſponſamve ante Matrimonio jungant, quam teſtimonium ab illius, qui intra Parochiæ ſuæ fines non habitat, Parocho, ſi ejuſdem, vel finitimæ, aut non nimis longinquæ Diœceſis ille ſit, ſcriptum acceperit, cujus teſtimonii fide ſibi teſtatum fiat, ex Tridentini Concilii præſcripto, denuntiationes, quæ neceſſariæ ſunt, aut Ordinarii ſui omiſſas eſſe, aut factas quidem, nullumque legitimum impedimentum ab ullo homine ſignificatum, quo minus tale Matrimonium contrahi liceat. Illud vero teſtimonium ſi a Parocho alienæ Diœceſis fiet, ab Ordinario loci, aut ab eo, cui hoc ille delegavit, ſubſcriptione, ac ſigillo comprobatum ſit.* Atque hanc regulam ſequutæ ſunt aliæ Synodi Epiſcoporum permultæ.

§. IV.

Ubi vero Ordinarii conceſſu, quod ſcripto conſtare debet, denuntiationes aliquæ differendæ, aut omittendæ interdum ſint, ita notetur: *Anno ... die ... menſis ... denun-*

nuntiationum una die feſto rite facta, reliquis vero dilatis poſt Matrimonii celebrationem, ex facultate ſcripto conceſſa a Reverendiſſimo N. ſeu *Vicario N. ſub die . . . dat. &c. infraſcripti tenoris, quam penes me ſervo, cum aliis hujuſmodi facultatibus, nulloque prorſus impedimento allato, ego &c.* ut ſupra.

COMMENTARIUS.

I. CAnoni LI. Concilii IV. Oecumenici Lateranenſis, in quem nos plura ſcitu digna notavimus Tomo III. Commentariorum in Concilia Oecumenica, inhærens Generalis Synodus Tridentina Seſſione XXIV. *De reformatione Matrimonii*, Cap. I. inter alia præcipit, *ut in poſterum, antequam Matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus feſtivis in Eccleſia inter Miſſarum ſolemnia publice denuntietur, inter quos Matrimonium ſit contrahendum*. Permittit autem mox Synodus ipſa diſpenſationem ſuper denuntiationibus ipſi Ordinario, ideſt Epiſcopo Diœceſano, quem hoc loco per Ordinarium intelligi, non autem alios inferiores Prælatos juriſdictionem quaſi Epiſcopalem habentes, oſtendit Fagnanus ad Caput III. *De clandeſtina deſponſatione*, atque ita a Sacra Congregatione, probante Gregorio XIII. reſponſum fuiſſe, teſtatur. His præmiſſis, notandum nunc illud, quod nempe ſi Epiſcopus, vel Vicarius dilationem denuntiationum, omiſſionemve concederet oretenus, & ſine ſcriptis, Matrimonium quidem licitum eſſet, ſed Parochus non recte ſe gereret, quia nimirum expreſſe ait noſter §. prædictum Ordinarii conceſſionem debere ſcripto conſtare, ejuſdemque conceſſionis ſcripto factæ debere Parochum in ipſius deſcriptione ad Librum facere mentionem, ut patet ex formula in hoc præſenti noſtro §. expreſſa.

§. V.

Denuntiationes vero, quæ poſt contractum Matrimonium fient, ita ſcribuntur: *Anno . . . die . . . menſis . . . qui fuit feſtus &c. & ſequenti, qui fuit Dominicus &c. ejuſdem menſis, ego N. Rector hujus Eccleſiæ S. N. inter Miſſarum ſolemnia denuntiationes habui Matrimonii, jam prævia opportuna diſpenſatione initi inter N. & N. die prima hujus menſis; nullum tamen Canonicum impedimentum ab aliquo allatum eſt, quominus hujuſmodi Matrimonium ratum, ac firmum eſſe debeat.*

§. VI.

Si autem denuntiationes omnes omittendæ ſint, aut differendæ, ita ſcribatur: *Denuntiationibus omnibus omiſſis, vel dilatis &c. ex facultate &c.* ut ſupra.

COMMENTARIUS.

I. FIeri poſſe, denuntiationes poſt contractum Matrimonium, ſed tamen, *ante illius conſummationem*, ſtatuit quidem Tridentinum Concilium, Seſſione XXIV. *De reformatione Matrimonii*, Cap. I. ſi nimirum, ut ait Concilium, aliquando probabilis fuerit ſuſpicio, Matrimonium malitioſe impediri poſſe, ſi tot præceſſerint denuntiationes, tunc enim permittit, ut vel una tantum denuntitio fiat, vel ſaltem Parocho, & duobus, vel tribus teſtibus præſentibus Matrimonium celebretur, deinde vero ante illius conſummationem denuntiationes in Eccleſia fiant, ut ſi aliqua ſubſunt impedimenta, facilius detegantur. Atque id etiam eſt, quod Ordinarius concedere poteſt, quinimo etiam ut omnes ipſæ denuntiationes remittantur, ejuſque conceſſionis mentionem facere Parochus debet in ſuo Parochiali Libro juxta formulas præſcriptas, quas etiam latius explicat S. Carolus in Actis Mediolanenſis Eccleſiæ.

§. VII.

Cæterum, ſi alteri Presbytero ab Ordinario, vel a Parocho ipſo facultas facta ſit conconjungendi aliquos, id in Libro proprii Parochi ſic adnotetur ipſius Parochi manu: *N. Presbyter*, vel *Capellanus Eccleſiæ N. de licentia Reverendiſſimi Epiſcopi N.* ſeu *N. ejus Vicarii, Loci N.* aut *mea, quæ penes me extat, N. filium N. & N. &c. in matrimonium conjunxit &c.* ut ſupra. *Et ego N. Parochus N. ſubſcripſi, & teſtor, rem ita ſe habere.*

COMMENTARIUS.

I. POſſe Parochum, Ordinariumve, ideſt proprium Epiſcopum, alii Sacerdoti licentiam impertiri, ut coram eo recte poſſit Matrimonium celebrari, ſtatuit Concilium Tridentinum Seſſione XXIV. *De reformatione Matrimonii*, Cap. I. Quamquam vero ex communi

muni Doctorum ſententia, ſufficiat, quocumque modo, ſeu voce, ſeu ſcripto data fuerit hæc licentia, modo re vera data ſit tempore illo, quo Matrimonio aſſiſtitur, ex præſcripto nihilominus hujus noſtri §. debet ea licentia concedi in ſcriptis, ut patet ex illa particula formulæ expreſſæ in hoc eodem §. his verbis: *quæ penes me extat*. Quibus concinit, quod ſtatuit S. Carolus in Concilio Provinciali Mediolanenſi I. Capite, *Quæ ad Sacramentum Matrimonii pertinent*, cujus integrum locum deſcripſi ſupra in Præfatione ad Capitis hujus Ritualis Rubricam. Non omittendum autem hoc loco, quod idem S. Antiſtes ad eandem rem noſtram ſtatuit in Concilio Provinciali III. Capite eodem, ubi ſic inquit: *Si Parochus Sacerdotem alium coadjutorem habet, cujus etiam miniſterio, facultate eidem Sacerdoti conceſſa, utitur ad Matrimonia contrahenda inter Parochiæ ſuæ incolas; is illam cautionem adhibeat, ut in Libro, qui eſt*, De Matrimoniis, *illius nomen, & cognomen, tum præterea diem, & menſem, & annum notet, quo ille Parochialis Curæ ſocius, atque coadjutor adjunctus facultatem a ſe, vel ab Epiſcopo conſecutus eſt Matrimonia celebrandi*. Atque hæc ſunt, quæ etiam aliæ Synodi permultæ ſtatuerunt.

§. VIII.

Quod ſi ex denuntiationibus compertum ſit, conjuges aliquo conſanguinitatis, aut affinitatis gradu conjunctos eſſe, & nihilominus ad contrahendum fuerit cum ipſis Apoſtolica auctoritate diſpenſatum, adnotetur gradus conſanguinitatis, vel affinitatis diſpenſatæ, & compendium Decreti ſuper ea relati cum die, & anno, ac Notarii de illo rogati nomine, hoc modo: *Anno Domini ... die ... menſis ... præmiſſis denuntiationibus, ac comperto impedimento ſecundi*, vel *tertii*, aut *quarti gradus conſanguinitatis*, vel *affinitatis*, *ſeu alio quovis &c. inter N. & N. obtentoque per eos Apoſtolicæ Sedis mandato de diſpenſando, & cum eis per Reverendiſſimum Epiſcopum N. auctoritate diſpenſato ſub die &c. anno ... ut conſtat ex Actis Notarii Officii prædicti Epiſcopi, eos in Matrimonio conjunxi &c.* ut in prædicta Formula.

COMMENTARIUS.

I. NOn poſſe Matrimonium valide contrahi inter perſonas, quæ ſunt ſecundo, tertio, quartove conſanguinitatis, affinitatiſve gradu conjunctæ, niſi acceſſerit Summi Romani Pontificis diſpenſatio, notum eſt vel ipſis tironibus Juris Canonici. Quod autem & in Parochiali Libro ea diſpenſatio a Parocho adnotanda ſit, mandat quidem hic noſter §. debetque idcirco Parochus omnino ea adimplere, quæ circa eam diſpenſationem in mandato Epiſcopali habet, nec in uno apice aliquid præterire, & ſingula ſcripto ordinata diligenter cuſtodire, atque ſervare, uti ad hunc §. Barruſaldus notavit.

§. IX.

Denuntiationes autem factæ in diverſis Parochiis, Sponſi videlicet, & Sponſæ, ab utroque Parocho in Libro notari debent, etiamſi Matrimonium non ſequatur.

COMMENTARIUS.

I. QUamquam Matrimonium, ob aliquod impedimentum, ſuum non ſortiatur effectum, mandat nihilominus noſter §. ut denuntiationes factæ in diverſis Parochiis, Sponſi videlicet, ac Sponſæ, ab utroque Parocho in Libro notari debeant, quia ſcilicet hæc adnotatio multum prodeſſe poſſit ſuo loco, & tempore, ut advertit ad hunc §. Barruſaldus, qui etiam jure, ac merito Parochorum illorum negligentiam carpit, qui in pagellis volantibus celebrationes Matrimoniorum notant, & aliarum rerum, quæ ex præſcripto Tridentini Concilii, noſtrique Ritualis Romani notanda ſunt in Libris præſcriptis. Licet enim prædictas res in chartulis notent animo deſcribendi eaſdem ſuis peculiaribus Libris, facile tamen evenit, ut chartulæ deperdantur, & pereant, vel Parochus obliviſcatur tranſcribere, vel moriatur, vel a Cura diſcedat, vel aliud accidat, propter quod ſchedula illa ad nihilum valeat. Addit & alia memoratus Auctor, ac illud potiſſimum, puniendam eſſe in hoc caſu gravi multa negligentiam Parochi, quia præter peccatum mortale commiſſum in re gravis momenti ob ſpretum Decreti Concilii Tridentini, ac etiam Romani Ritualis, infert grave damnum tertio, & tenetur ad damna, quæ parochianis ex tali negligentia, omiſſioneve obvenirent, ut pluribus idem Barruſaldus probat, qui cum diu Parochum egerit, in his quidem rebus, quæ praxim ſpectant, fuit apprime verſatus.

CAPUT V.

Forma deſcribendi Statum Animarum in quarto Libro.

I. CUm Præcepto Divino, ut ait Tridentinum Concilium Seſſione XXIII. *De reformatione*, Cap. I. mandatum ſit omnibus, iis quibus animarum cura commiſſa eſt, oves ſuas agnoſcere, & quidem, ut inquit inter alios Barboſa Parte I. *De officio, & poteſtate Pa-*

rochi, Cap. VII. num. I. non ſolum in genere quoad earum numerum, ſed in ſpecie familias ſingulas, & in individuo perſonas quaslibet, earumque ætatem, & qualitates, ut poſſint ipſimet, vel, ſi opus fuerit, Ordinarii locorum neceſſaria ad ſalutem ſingulorum opportune ſubminiſtrare, hinc recte ſtatuit noſtrum hoc Rituale Romanum, ut quilibet Parochus Librum penes ſe habeat, quem vocat ſtatus animarum, ut nempe in eo adnotet ſingulos uniuſcujuſque familiæ, juxta ordinem in ſequentibus Paragraphis præſcriptum. Extat de ea re celebris Inſtructio S. Caroli Italice ſcripta, ac data anno MDLXXIV. legiturque Parte IV. Actorum Eccleſiæ Mediolanenſis pag. 790. & ſeqq. in qua docet, qua ratione, & forma Liber iſte ſtatus animarum confici a Parocho debet. Porro tempus faciendæ hujuſmodi deſcriptionis juxta praxim Romæ, & aliis paſſim noſtræ Italiæ locis ſervatam eſt circa medium Quadrageſimæ, tunc enim ſolent Parochi ſe ad quaſcumque ſuorum parochianorum domos conferre, ibique quoſcumque incolas viſitant, recognoſcuntque a primo uſque ad ultimum, nulloque excepto, in Libro ſuo Parochiali, qui Status animarum titulo prænotatur, deſcribunt juxta formulam infra in §. V. præſcriptam.

II. Quum vero pleriſque in locis Regni præſertim Neapolitani Græci ſimul & Latini habitent, ne tandem ob rituum promiſcuitatem Latini facile ad Græcorum ritum tranſeant, & Græci in Latinum, & de Latino deinde ad Græcum revertantur, unde plurima ſcandala oriri ſolent, ſtatuit idcirco inter alia Concilium Provinciale XIV. Beneventanum anni MDCXCIII. ſub Vincentio Maria Cardinali Urſino, qui fuit poſtea Benedictus Papa XIII. Tit. XLVIII. Cap. XI. *ut Epiſcopi ſtatum animarum diſtinctiſſime formandam præcipiant, alterum Græcorum, alterum Latinorum, & hujus in Cancellaria Epiſcopali duplicatam ſervent; & ſi quando Latinam in Græcorum ritum abire, aut Græcam Latinam factam in Græcanicum ritum redire comperierint, Eccleſiaſticis Cenſuris ad Latinum ritum redire compellant.*

§. I.

Familia quæque diſtincte in Libro notetur, intervallo relicto ab unaquaque ad alteram ſequentem, in quo ſingulatim ſcribantur nomen, cognomen, ætas ſingulorum, qui ex familia ſunt, vel tanquam advenæ in ea vivunt.

COMMENTARIUS.

I. PRæſcribit hic noſter §. modum, quo unamquamque familiam deſcribere Parochus debet in Libro, ut nempe intervallum ab una ad aliam familiam relinquat, & ratio eſt, ut ſi in domo deſcripta aliquis infra annum creſcat, poſſit Parochus illum commode, & ſine tranſpoſitione adnotare. De familia vero dicuntur non tantum qui e ſtipite eodem proveniunt, vel illi adhærent ratione conjugii, verum etiam ſervi, & totus famulatus, qui expenſis patrisfamilias vivat, ibique continuo habitet, ut ad hunc §. Barruſaldus notavit.

§. II.

Qui vero ad Sacram Communionem admiſſi ſunt, hoc ſignum C. in margine e contra habeant.

§. III.

Qui Sacramento Confirmationis ſunt muniti, hoc ſignum habeant Chr.

COMMENTARIUS.

I. TAmetſi perſpicua ſint, quæ in duobus hiſce notantur Paragraphis, ſciendum nihilominus cenſeo ad majorem illorum intelligentiam, executionemque, juxta ætatem habitantium in domo adnotanda eſſe duo memorata Sacramenta ſuis cum ſignis; qui vero ad utrumque jam fuerunt admiſſi, eos ſignandos, ut multis fieri ſolet in locis, cum duobus C. C. quibus ſignificatur tum Communio, tum Chriſma, quibus jam fuerant donati. Porro qui nondum ad unum, vel ad aliud Sacramentum admiſſi ſunt, ut infantes, lactenteſque, alio ſigno notari alicubi ſolent, nempe Cruce ✠. Atque hic obiter nota, prægnantem mulierem pro unica perſona eſſe adnotandam, nam licet vere duæ perſonæ ſint, cum tamen illa, quæ in utero clauſa eſt, adhuc inter vivos non cenſeatur, ideo notanda non eſt.

§. IV.

Qui ad alium locum habitandum acceſſerint, eorum nomina ſubducta linea notentur.

COMMENTARIUS.

I. QUamquam illi, qui ad aliam Parochiam incolendam ſe conferunt, non amplius ſubditi appellari poſſunt Parochi illius, a cujus Parochia diſcedunt, quamvis filii, fratres, affines, conſanguineive ſint illorum, qui domum illam incolunt, ſed ſubditi fiunt Parochi illius, ad cujus Parochiam commigrant, recte nihilominus mandat

dat hic noſter §. *ut eorum nomina ſubducta linea notentur*; ad evitandas ſcilicet fraudes quarundam perſonarum, quæ, eum nolint certum habere locum, nulli quoque Parocho ſubjacere volunt. Quamvis itaque hujuſmodi perſonæ ad alia loca acceſſerint, adnotandas eas ait noſter §. ſubducta ſcilicet linea, ut deſcriptionem ipſam minime evadant. Adnotandas autem eſſe *tranſverſa linea cum Cruce*, edixit inter alias Diœceſana Synodus Salernitana anni MDLXXIX.

§. V.

Hac igitur ratione fiat: *Anno.... die... menſis... in via*, ſeu *platea*, ſeu *pago in propriis ædibus Pauli N.* vel *in ædibus N. a Paulo conductis habitant.*

Chr. *Paulus Petri filius annorum &c.*
Chr. *Apollonia ejus uxor, filia Jacobi N. annorum &c.*
C. *Dominicus eorum filius annorum &c.*
Lucia eorum filia annorum &c.
C. Chr. *Antonius filius N. famulus annorum &c.*
C. *Catharina N. filia N. ancilla annorum &c.*
✠ *Martinus filius N. annorum &c.*

COMMENTARIUS.

I. Formulam iſtam poſſe variari ſecundum conſuetudinem locorum, quod poſſibile non ſit regulam inſtituere, quæ in nullo caſu deficiat, tradit ad hunc §. Barruſaldus qui etiam obſervat, deſcriptionem ætatis non ſemper poſſe verificari, non enim ſolum innuptæ feminæ, nuptæque, ſed & ipſi etiam ſenes ætatem occultare ſtudent, ut alios omittam, qui ætatis ſuæ annos penitus ignorant; atque hæc eſt cauſa, cur Parochi, ubi ætatem adnotant, ad annos apponere ſolent adverbium, *circiter*. Legenda a Parochis celebris illa S. Caroli Inſtructio ad rite, recteque conficiendum Librum ſtatus animarum ſuorum parochianorum, quæ extat inter ejuſdem Inſtructiones vulgari idiomate exarata, Parte IV. Actorum Eccleſiæ Mediolanenſis, pagina mihi 790. & ſeqq. In ea enim rem ipſam omnem late, diſtincte, diligenterque deſcriptam invenient. Atque hæc eſt Inſtructio, quam plerique Epiſcopi S. Caroli veſtigiis inhærentes, in Diœceſibus ſuis Parochis ſervandam mandarunt.

CAPUT VI.

Forma deſcribendi defunctos in quinto Libro.

I. Loquitur & de hoc Libro, in quo Parochi debent ſuæ Parochiæ defunctos deſcribere, S. Carolus tum in Conciliis, tum in Actis Eccleſiæ Mediolanenſis, ac præſertim in Inſtructionibus Italice ſcriptis datiſque anno MDLXXIV. pro conficiendo Libro ſtatus animarum. Liber iſte, in quo defuncti notantur, dictus antiquitus fuit *Necrologium*, quod idem eſt ac mortuorum Catalogus, eoque vocabulo uſus eſt Beda in Hiſtoria Anglicana, Lib. IV. Cap. XIV. Appellatus etiam fuit antiquitus *Obituarium*, itemque *Calendarium*, uti notat in ſuo Hierolexico Macrus, verbo, *Necrologium*. Plura de Monachorum Necrologiis notavit Martene Lib. I. *De antiquis Monachorum ritibus*, Cap. V. num. 22. & pluribus ſeqq.

II. Porro Necrologia ipſa dicta etiam fuerunt Dipthyca, in quibus relata erant nomina defunctorum præſertim inſignium, de quibus fuſe in aliis noſtris Operibus diximus. Teſte Viro Cl. Joanne Mabillonio in ſua ad Sæculum V. Benedictinum Præfatione num. 97. erant Dipthyca triplicis generis, alia nempe Sanctorum, alia Fidelium defunctorum, alia vivorum, de quibus late differunt eruditi Scriptores Eccleſiaſtici, & inter alios non uno in loco ſuorum Annalium inclytæ memoriæ S. R. E. Cardinalis Baronius, qui eoſdem S. Philippi Nerii juſſu in noſtro omnium primo S. Hieronymi Charitatis Oratorio ſepties recitavit ad populum eo confluentem. Sane legi poteſt Epiſtola XXXIV. Cypriani ad Clerum, & plebem de Celerino Lectore ordinato, ex qua addiſcimus, jam olim defunctorum dies fuiſſe non modo in Libro notatos, verum etiam anniverſaria commemoratione celebratos. Tradit etiam inter alios Martene loco citato num. 23. Monachorum non modo, ſed etiam externorum benefactorum ſuorum nomina conſueviſſe alicubi promiſcue in ſuis ipſorum Necrologiis inſeribi, & in Capitulo recitari.

III. Sed quidquid ſit de hac diſciplina, illud plana mandant & noſtrum Rituale Romanum, & peculiaria aliarum etiam Eccleſiarum Ritualia, ac Sacræ Synodi paſſim Provinciales, Diœceſanæque, ut Parochi inter alios Libros hunc ſibi peculiarem Librum conficiant, qui dicitur *Defunctorum*, & in quo deſcribendi ſunt mortui Parochiæ ſub forma in §. ſequenti præſcripta, vel in probatis longo uſu, atque auctoritate Epiſcoporum ſuorum Ritualibus. Non enim decet, ut quis ſuo arbitrio hujuſmodi formulas conficiat, defunctorumque vel inſignium memoriam ſuis ineptiis lædat; id quod merito deteſtata eſt inter alias celebris Synodus Provincialis XIV. Beneventana, celebrata anno MDCXCIII. ſub Fr. Vincentio Maria S. R. E. Cardinale Urſino, poſtea Benedicto Papa XIII. cujus locum mox in ſequenti Commentario referemus. Certe vidimus nos aliquando alicubi parochiales Libros, in quibus id genus formulas ineptiis plenas non ſine,

ſine admiratione invenimus. Quod quidem nobis etiam contigit, ubi aliarum Eccleſiarum Libros legimus, in quibus notati erant defuncti eum quibuſdam elogiis, quæ eorum potius famam, ac vitam lædebant, quam commendabant. Sed de his hactenus ſatis.

§. I.

Deſcribatur quis, & quæ, & cui Sacramenta miniſtraverit, quando quis mortuus fuerit, & ubi ſepultus; quod hoc pacto fieri potuerit: *Anno... die... menſis... filius*, vel *filia N. ex loco N. ætatis N.* (ſi hæc ſciri poſſunt) *in domo N. in communione S. Matris Eccleſiæ animam Deo reddidit, cujus corpus die... ſepultum eſt in Eccleſia S. N. mihi N.* vel *N. Confeſſario probato confeſſus die... ſanctiſſimo Viatico refectus die... & ſacri Olei unctione roboratus etiam per me die...*

COMMENTARIUS.

I. EXtat, ut alias omittam, in Salernitana Diœceſana Synodo anni MDLXXIX. Tit. XLVIII. Cap. I. pag. 254. formula deſcribendi mortuos in Libro Parochiali his verbis concepta: *Die.. menſis.. anni... mortuus eſt N. ſepultus in Eccleſia S. N. Parochiali*, vel alia; *fecit teſtamentum manu Notarii N. legavit pro anima ſua*. Tum vero mox mandat, ut *deſcribantur legata pia*; & ſi non fecit teſtamentum, dicatur: *deceſſit inteſtatus*. At vero longe melior eſt formula in §. noſtro præſcripta, in qua ſcilicet fit mentio ſuſceptionis Sacramentorum, ut pateat ratio, propter quam defunctus Eccleſiaſticæ ſepulturæ traditus fuit; ſi enim fuiſſet publicus peccatur, vel aliis de cauſis ab Eccleſia ſegregandus, ſepultura Eccleſiaſtica minime donatus fuiſſet. Porro clauſula de ſepultura, & ejus loco, debet neceſſario apponi; ſunt enim Doctores, qui opinantur, quod fides Parochi mortem non probet, niſi dicat, defunctum traditum ſepulturæ fuiſſe, uti ad hunc noſtrum §. Barruſaldus notavit.

II. Jam non deſunt Auctores, qui cenſent, cum diverſimode quis mori poſſit, vel naturali, vel improviſa, vel violenta morte, deſcribi & illus debere in præſcripta a noſtro Rituali forma, mutatis mutandis, additiſque addendis. Sed & illud præterea notandum cenſeo, quod & Scriptores non pauci admonuerunt, nempe quocumque modo mors ſequatur, cautum eſſe Parochum debere, ut exprimat clare, & diſtincte, etiam lingua vernacula, ſi opus eſt, præſertim in Pagis obſcuris, ubi incolæ ſunt rudes, ætatem defuncti, locum, & diem obitus, Eccleſiam tumulationis, & qualitatem perſonæ, ideſt ſi infans, ſi adultus, ſi ſenex; ſi obiit in Parochia, vel extra; ſi in Civitate, vel rure; ſi morte naturali, violenta, ſubitanea, improviſave; ſi filiusfamilias, ſi vir uxoratus, ſi Clericus, ſi in dignitate aliqua conſtitutus. Quod vero feminas ſpectat, ſi virgo, ſi nupta, ſi vidua.

III. Reliquum eſt, ut & in hoc Commentario deſcribam Decretum, quod de parochialibus Libris hactenus explicatis a Parocho habendis ſtatuit Concilium Provinciale XIV. Beneventanum anno MDCXCIII. celebratum ſub Fr. Vincentio Maria S. R. E. Cardinali Urſino, qui fuit poſtea Benedictus Papa XIII. Tit. XXXVI. Capite XVI. *Quilibet Parochus*, inquit, *Libros Baptizatorum, & Confirmatorum, ac tres alios Libros parochiales juxta formam Romani Ritualis conficiat; formulas namque illas ad placitum, & inepte inventas Sancta Synodus deteſtatur; mandatque, ut Parochi iidem præfatorum Librorum omnium exempla ſingulis annis ad Curiam Epiſcopalem in illius Archivo ſervanda transmittant; ſi ſecus fecerint, arbitraria pœna plectantur.* Præter memoratos Libros Concilium quoque Provinciale Beneventanum XII. celebratum anno MDXCIX. Tit. XVII. Cap. II. ſtatuerat, ut Parochi habeant Librum excommunicatorum, & in manifeſto peccato mortali exiſtentium, quos nec ad ſuſcipiendum in Baptiſmo, nec ad tenendum in Sacramento Confirmationis admittant; itemque, ut alium Librum habeant, in quo bona, jura, actiones, & alia quæcumque ad eorum Eccleſias ſpectantia adnotentur. Atque hic, ne amplius longior fiam, finem facio hujus II. Tomi, ac totius Ritualis Romani Commentariis ad ſolius Dei honorem, & gloriam.

FINIS TOMI II.

ET TOTIUS OPERIS.

IN-

INDEX RERUM

Quæ in Titulis, & Capitibus, & in Commentariis hujus Operis continentur. Numerus Romanus Tomum, Arabicus paginam; litera D. Dedicatoriam, P. vero Præfationem Operis indigitat.

A

ABbas quidam Ciſtercienſis innumeros pene obſeſſos a dæmoniis ob enormes in Deiparam Virginem plaſphemias in quadam prope Genuam Civitate exorcizavit, purgavitque. II. 301.

Abbates an ſine Apoſtolicæ Sedis facultate poſſint benedicere ſacra iodumenta. II. 73.

Abbates, & alii Regularium Superiores virtute privilegiorum Sacerdotalia ſibi ſubditarum Eccleſiarum indumenta benedicunt, noo vero aliarum, quæ ſibi ſubjectæ nou ſunt. II. 73. & ſeqq.

Ablutio in Baptiſmo uno & codem tempore, quo verba proferuntur, adhibenda. I. 43.

Abrenuntio in baptiſmo quotuplex. I. 97. & ſeq.

Abrenuntiatio diabolo io baptiſmo facta aliquando, dnm Saeerdos de Oleo ſancto inungeret baptizandi pectus, & inter ſcapulas. I. 98. & ſeq.

Abrenuntiatio io baptiſmo coram multis teſtibus fieri ſolita. I. 97.

Abrenuntiatio diabolo in baptiſmo facta cum manuum extenſione. I. 98.

Abrenuntiatio diabolo in baptiſmo fit a Moſcovitis expuendo in terram. I. 98.

Abrenuntiatio in baptiſmo trina a Sacerdote facienda, & trina a baptiaando, ſeu ab ejus patrino ex Ordine baptiſmi Severi Patriarchæ Alexandrini. I. 98.

Abrenuntiatio facta in baptiſmo exigetur a Chriſtianis in die jodicii. I. 100.

Abrenuntiationis factæ diabolo, & pompis ejus in baptiſmo Concionatores monere Chriſtianos debent. I. 100.

Abrenuotiationis factæ diabolo, & ejus pompis in baptiſmo memores Chriſtiani eſſe debent. I. 100.

Abreountiationis in baptiſmo variæ formulæ, earumque explicatio. I. 97. & ſeqq.

Abrenuntiationes, ſeu promiſſa facta in Baptiſmo, vota appellata. I. 99. & ſeq.

Abrenuntiationum ritus in adminiſtratione baptiſmi quam antiquus. I. 97.

Abreouotiantium diabolo in baptiſmo corporis ſitus. I. 98.

Abſolutio an olim apud Latinos verbis deprecativis fuerit expreſſa. I. 227. & ſeq.

Abſolutio aliquando dilata pœniteoti uſque ad ſatisfactionem completam. I. 225.

Abſolutio quibus cooferenda, vel neganda, vel differenda. I. 218. & ſeq.

Abſolutio ab excommunicatione in foro interiori. I. 232.

Abſolutio ab excommunicatione in foro exteriori quibus ritibus peragenda. I. 233. & ſeq.

Abſolutio excommunicati jam mortui, & ejus ritus. I. 236. & ſeqq.

Abſolutio excommunicati mortui quas ob cauſas iu Eccleſia a majoribus noſtris introducta. I. 237.

Abſolutio a Suſpenſione, vel ab Interdicto extra, vel intra Sacramentalem Confeſſionem. I. 239. & ſeq.

Abſolntio ab Interdicto extra, vel intra Sacramentalem Confeſſionem. I. 239. & ſeq.

Abſolutio defunctorum, & ejus ritus. I. 409. & ſeq.

Abſolutionis ioeapaces ignari principalium Fidei myſteriorum. I. 203.

Abſolutionis formula, & varia ad ipſam ſpectantia. I. 224. & ſeq.

Abſolutionis formula in Confeſſionibus freqneutioribus, & brevioribus. I. 231.

Abſolutionis formula urgeote neceſſitate. I. 231.

Abſolutioni peccatornm præmitteoda abſolutio a Cenſuris. II. 229.

Abſolutioni præmitteodam ſatisfactionem ſapientiſſime aliquando Eccleſia ſtatuit. II. 226.

Acacius Patriarcha Cooſtantinopolitanus *ſemetipſum, & Cathedram, atque Altare nigris veſtibus obtexit*, cum Baſiliſcus tyrannus Chalcedonenſem Synodum rejici ab omnibus imperaſſet. II. 273.

Actus ſocialis cum dæmone perſectus, & imperpeſectus, & utriuſque explicatio. II. 316. & ſeq.

Adjuratio eſt ſub divini nominis obteſtatioue, vel invocatione quempiam urgere ad aliqnid ſaciendum, vel ab aliquo deſiſteudnm. II. 296.

Adjuratio dnplex, alia ſolemnis, quæ fit ex forma ab Eccleſia ioſtituta, & a mioiſtris ad id conſacratis; alia privata, quæ a quibuslibet privatis homioibus exerceri poteſt. II. 296.

Adjuratio Dei idem eſt ac obſecratio. II. 296.

Adjuratio Angelorum Saoctorom, ac Beatorum hominum, propter Deum ſcilicet, ac modo deprecativo. II. 296.

Adjuratio qua quis utitur ad irrationalem ereaturam ut explicata a S. Thoma. II. 296. & ſeq.

Adjuratio obſeſſi a dæmonio antiquiſſima in Eccleſia. II. 296.

Adjuratio ut licita ſit, quæ conditiones a Doctoribus requiſitæ. II. 296.

Adjuratio dæmonum modo deprecativo illicita. II. 296.

Adjuratio dæmonum imperativo modo, ſive per compulſionem, etiam aliquando illicita, cnm nempe fit ad aliquid ab eis addiſcendnm, vel etiam ad aliquid per eoſdem obtineudum. II. 296.

Adjurationes dæmonom, atque ejectiones quotidianæ olim tempore Tertulliani, quod tnnc omois illa mendax, & ficta paganorum divinitas ſubeſſet quibuslibet Chriſtianis. II. 299.

Adjuraodi modus duplex ex S. Thoma, unus per modum deprecationis, vel inductionis, alius per modum compulſionis. II. 292.

Adjntorium noſtrum in Nomine Domini, diceudnm a Sacerdote in principio cujuſque beoedi-

dictionis, ejuſque verſiculi, & ritus explicatio. II. 6. 10.
Adultus catechumenus baptizaudus, ut peccatorum ſuorum pœuiteat, admouendus. I. 137. & ſeq.
Adultorum baptiſmi Ordo. I. 140. & ſeqq. præſertim vero Gentilium, & Hæbreorum ibid. late.
Adultornm Baptiſmus, & ritus in eo ſervandi. I. 126. & ſeq.
Adultorum baptiſmus ubi commode ſieri poteſt, ad Epiſcopum deferendus. I. 134.
Adultorum baptiſmus ante meridiem celebrandus, & quidem iis jejunis, & a Miniſtro jejuno conferendus. I. 137.
Adultorum præparatio ad baptiſmum qualis. I. 128. & ſeq.
S. Agnes de Monte Politiano Fidem Catholicam per Canticum illud, *Quicumque &c.* devotiſſime depromens, ſuribundum dæmonem ab homine expulit. II. 338.
Agnus aſſus benedictus datus olim Romæ a Papa in convivio Paſchali. II. 52. & ſeq.
Agni, aliarumque carnium benedictio apud Græcos die Paſchatis. II. 51.
Agni Paſchalis benedictio, ejuſque ritus. II. 50. & ſeq.
Agni Paſchalis benedictio perperam a Walfrido improbata. II. 50.
Agni Paſchalis benedictionis formula, ejuſque explicatio. II. 52.
Agni Paſchalis, atque aliarum item carnium benedictionem, uti & plures ritus alios ab Apoſtolica Sede acceperunt Armeni. II. 50.
Agnum comedi in Paſchate in memoriam exitus, & liberationis populi Iſraelitici de Ægypto juſſit Deus per Moyſen in Veteri Teſtamento. II. 50.
Agnis cereis Pontificiis tempeſtas ſæpe depulſa. II. 234.
Agri effecti ſteriles ob Terram Interdicto Eccleſiaſtico perculſam. II. 131.
Agri ut benedicendi ex Apoſtolicæ Sedis indulto. II. 129. & ſeq.
Agris benedictio ex indulto Apoſtolico ut impertienda. II. 138. & ſeq.
S. Aigulſi Reliquiæ per varias Provincias aliquando delatæ, ut Sanctus ipſe mendicaret quodammodo ſtipem idoneam, qua ejus Eccleſia, quæ jam ſuerat inceuſa, inſtauraretur. II. 284.
Alba veſtis, ſeu linteolum candidum iuſantis baptizati capiti imponeudum. I. 79.
Alexander Severus Imperator, licet gentilis, Chriſtianis addixit Eccleſiam, de qua controverſiam faciebant caupones. II. 91.
Aleteuſis Epiſcopi Nicolai Rituale notatum, iu eo quod dicit, maxime convenire, ut Clerici potius, quam Presbyteri, Epiſcopive exorcizent obſeſſos a dæmoniis. II. 300.
Altare primum Aqua benedicta aſperſum a Sacerdote, cum Dominicis diebus, antequam incipiat Miſſam, aſpergit ſe, Miuiſtros, ac populum. II. 16. & ſeq.
Altare Angeli cuſtodia munitum. II. 3.
Altare vel antiquitus pluribus mappis cooperiri ſolitum. II. 77.
Altare nigris veſtibus ab Acacio Patriarcha Conſtantinopolitano obtectum, cum Baſiliſcus tyrannus Synodum Chalcedonenſem ab omnibus rejici imperaſſet. II. 273.
Altaris Crux an neceſſario conſecranda, ut in eo Sacrificium celebretur. II. 82.
Altaris mapparum, & linteaminum benedictio, & ritus. II. 76. & ſeq.
Altaris mapparum, ſeu linteaminum benedictionis formula, ejuſque explicatio. II. 77. & ſeq.
Altarium linteamina omnia a pia aliqua Virgine, aut honeſtiſſimis moribus matrona abluenda; ſtatuit Concilium Salmurienſe anni MCCLIII. II. 78.
Altaris mappa, ſeu linteamina, antequam Miſſa iuchoetur, a Clerico purganda. II. 77.
Altaris pallia, aliaque ejus ornamenta, ad ornatum feretri, vel tumbæ minime adhibenda. I. 387. & ſeq.
Altari, etiam ubi expoſita eſt Sacra Euchariſtia, locanda Crux, ſi in eo celebranda ſit Miſſa. II. 81.
Altari inſervieus, de Altari vivere debet. I. 14.
Altaria, & Templa erecta in honorem Deiparæ, & Sancti Sebaſtiani ob propulſatam eorum interceſſione peſtem. II. 266. & ſeq.
Altaria in Baptiſteriis erecta. I. 32.
Altaria per omues Eccleſias, ſicut in Paraſceve, nudata tempore Interdicti. II. 130.
Altaria ſacris veſtibus aliquando denudata, aut lugubribus induta. II. 130.
Altaria ciliciis induta ob prædia Monaſterio ablata. II. 273.
Altaria nudata, & ciliciis induta a S. Fructuoſo Bracharenſi Epiſcopo ob prædia Monaſterio ſuo ablata. II. 273.
Altaribus Crux locata a primis Chriſtianæ Religionis temporibus. II. 81.
S. Ambroſius Mediolanenſis Epiſcopus plures per impoſitionem manus a ſpiritibus immundis purgavit. II. 301.
Amen reſponſum ab iis, qui Euchariſtiam percipiebant ex pervetuſto Eccleſiæ ritu. I. 365. & ſeq.
Amentium, atque furioſorum baptiſmus ut peragendus. I. 138. & ſeq.
Anabaptiſtæ hæretici baptiſmi infantium impugnatores. I. 51.
Angelica ſalutatio, & ejus virtutes adverſus diabolum. II. 337. & ſeq.
Angelus ſtans ad cornu Altaris viſus. II. 3.
Angeli aliquando morientibus Viaticum adminiſtrarunt. I. 6.
Angeli an eſſe poſſint extraordinarii Sacramentorum miniſtri. I. 6.
Angeli mali, ſeu dæmones, cur permiſſi a Deo, ut homines obſideant. II. 298.
Angelorum varii Ordines variis miniſteriis deſtinati. II. 4.
Angelorum nomina, ſunt nomina officii, non vero naturæ. II. 319.
Angelorum ſpeciali quadam cuſtodia res ſacræ munitæ creduntur. II. 3.
Angelorum miniſterio a Chriſto perfecta Imago, deſignata a S. Luca Evangeliſta. II. 78.
Anima, cum in agone ſui exitus anxiatur, quæ dicendæ orationes, & preces. I. 372. & ſeqq. Earum explicatio. I. 374. & ſeq.
Anima, ſi diutius laboret, evangelia quæ tunc legenda, & antiquus eorum ritus. I. 375. & ſeq.
Animæ commendationis ordo. I. 369. & ſeqq.
Animæ commendatio cum Litaniis antiquo ritu uſitata. I. 371.
Animarum paſtores notati, qui ignorant, quæ docere

cere populum ſibi ſubditum debent. I. D. & in Commentariis ſæpe.
Animarum ſtatum deſcribendi forma in Libro Parochiali. II. 353. & ſeq.
Animas violenta morte decedentium fieri dæmones, nonnulli olim perperam putarunt. II. 317. & ſeq. Unde error iſte inductus. ibid.
Annona frequenter obtenta tempore penuriæ, & famis, fuſis ad Deum precibus tum privatis, tum publicis. II. 142.
Anniverſarii mortuorum officii cauſa quicquam paciſci, vel tanquam pretium exigere, Parochis, aliiſque Sacerdotibus omnino cavendum. I. 378. & ſeq.
Anſaldi Caſti Innocentii opus, *De baptiſmate in igne*, laudatum. I. 28.
Annuli nuptialis benedictio, & ejus formula, ac ritus eum immittendi in digitum anularem ſiniſtræ manus Sponſæ. I. 448. & ſeq.
Apophoreta vas erat, in quo ſacræ Sanctorum Reliquiæ deferebantur. II. 285.
Apoſtatæ a Chriſtiana Fide, excluſi ab Eccleſiaſtica ſepultura. I. 397. & ſeq.
Apoſtoli oleo uſi ad ungendum, & ſanandum infirmos. II. 69.
Apoſtoli locus de his, qui baptizantur pro mortuis. I. 55.
Apoſtoli dictum in Epiſtola 1. ad Timotheum, Capite IV. *Omnis creatura Dei bona eſt &c.* late explicatum. II. 45. & alibi.
Apoſtolorum nomina, ac Joannis præſertim primis Chriſtianis in Baptiſmo placuerunt. I. 84.
Apoſtolorum imagines celebres in primitiva Eccleſia. II. 87.
Apoſtolicarum conſtitutionum Libri S. Clementi Papæ attributi ſunt antiquiſſimi Auctoris. I. P. num. 1.
Apoſtolicæ Sedis Antiſtitum doctrina conſtat judicio veritatis, & fulcitur munimine auctoritatis. I. 19.
Aqua in Divinis Scripturis ſæpe theſaurus appellata. II. 225.
Aqua benedicta probata ab Eccleſia. II. 8.
Aqua cur Dominicis diebus benedici conſueverit. 2. 9.
Aqua benedicta diebus Dominicis in Eccleſia accepta a Fidelibus in vaſculis ſuis, & ſecum delata ad aſpergendos ægros, domos, agros, vineas, & alia, & ad eam habendam in cubiculis ſuis, ut ea quotidie, & ſæpius aſpergi poſſint. II. 17. & ſeq.
Aqua benedicta primis temporibus neutiquam ab aqua Fontis baptiſmalis diverſa. II. 9.
Aqua baptiſmi in Fonte mundo nitida, & pura diligenter conſervanda. I. 28. & 30.
Aqua ſolemnis baptiſmi eſt illa, quæ eo anno benedicta fuit in Sabbato Sancto Paſchatis, vel in Sabbato Pentecoſtes. I. 28. & ſeq.
Aqua benedicta adſpergendum cadaver a Parocho, antequam e domo efferatur. I. 407.
Aqua benedicta ab Exorciſta adhibenda, quoties viderit obſeſſum in aliqua corporis parte commoveri, aut pungi, aut tumorem alicubi apparere. II. 320. & ſeq.
Aqua benedicta relinquenda apud infirmum extrema unctione donatum. I. 338. & ſeq.
Aqua impetrata ſupplicatione S. Porphyrii Gazenſis Epiſcopi. II. 226.
Aqua benedicta frequenter adſpergendus infirmus. I. 351.
Aqua benedicta fugati dæmones, morbi depulſi, ac etiam mortui reſuſcitati. II. 13.
Aquæ benedicendæ ritus diebus Dominicis, & quandocumque opus fuerit, explicatio. II. 8. & ſeq.
Aquæ benedicendæ variæ formulæ, ad morbos curandos, ac una præſertim a S. Raynerio Piſano inſtituta. II. 18. & ſeq.
Aquæ benedicendæ Exorciſmus, ejuſque ratio, & explicatio. II. 12.
Aquæ benedictæ origo in Eccleſia, & ejus antiquitas. II. 14. & ſeq.
Aquæ benedictæ ſanctitas Sanctorum Patrum, & Eccleſiæ auctoritate probata. II. 14.
Aquæ benedictæ virtus, & miracula, quæ paſſim occurrunt in Vitis Sanctorum apud Bollandianos, & Surium. II. 13. & ſeqq.
Aquæ benedictæ irriſores hæretici varii, præſertim recentiores. II. 8. 11.
Aquæ benedictæ Beneficium dictum in Anglia pauperi cuiquam Clerico Scholari datum, ut benedictam Aquam per domos, agroſque deferens ex ſtipe inde proveniente vitam, ſtudiaque ſua valeret ſuſtentare. II. 17.
Aquæ benedictæ faciendæ Ordo, & varia ad ipſam ſpectantia. II. 7. & ſeqq.
Aquæ benedictæ aſperſio per Sacerdotem ſingulis diebus Dominicis, antequam Miſſam incipiat. II. 16. & ſeq.
Aquæ benedictæ aſperſio in cubiculo, ubi jacet infirmus extrema unctione donandus. I. 328.
Aquæ benedictæ vaſculum in cubiculo infirmi, ut ea frequenter aſpergatur. I. 351.
Aquæ benedictæ aſperſio, & incenſatio in abſolutione defunctorum. I. 412. & ſeq.
Aquæ benedictæ uſus, ac virtus in exorcizatione energumenorum, & in dæmoniis expellendis II. 322.
Aquam eſſe omnium rerum principium, docuit Tales Mileſius. II. 225.
Aquam eſſe ex principio nequam aſſerebant hæretici Manichæi. I. 28.
Aquilicia ab aquis eliciendis dicta. II. 226.
Aquilices, ſive Aquileges dicti ſcrutandorum fontium artifices, ab elicibus, qui ſunt capita fontium, & ſcaturigines. II. 226.
Armeni agni Paſchalis, atque aliarum item carnium benedictionem, uti & plures ritus alios ab Apoſtolica Sede acceperunt, II. 50.
Arreptitii dicti obſeſſi a dæmonio, II. 297.
S. Athanaſii Symbolum, *Quicumque vult ſalvus eſſe &c.* & ejus virtus ad expellendos dæmones. II. 338. & ſeq. Ejus exemplum in Vita S. Agnetis de Monte Politiano. ibid.
Attentio actualis, vel ſaltem virtualis neceſſaria in adminiſtratione Sacramenti cum intentione facendi id, quod in eo facit Eccleſia. I. 17.
S. Auguſtinus cur recuſaverit hæreditates ſibi, Eccleſiæve ſuæ a morientibus relictas. I. 353.
Aurium ſummitas, ſive interius inuncta olim ſacro oleo in extrema unctione. I. 318.
Aurium unctio in extrema unctione, & ejus formula. I. 334.
Avaritiæ nota cavenda a Parocho, aliove Sacerdote in ſuggerendo, vel conficiendo Teſtamento infirmi, I. 352. Cavenda ab eiſdem in ſingulorum Sacramentorum adminiſtratione, in exequiis defunctorum, in exorcizandis obſeſſis a dæmonio, & in aliis functionibus eccleſiaſticis, ut ſuis locis late dicetur.

Ba-

B

BAcile, ſeu pelvis ad uſum baptiſmi nulli alii debet uſui eſſe. I. 78.
Banna Matrimonia, & eorum origo in Gallia, ac alia ad ipſa ſpectantia. I. 431. & ſeq. Decretum de iiſdem editum in Concilio Generali IV. ſub Innocentio Papa III. anno MCCXV. ibid.
Baptiſmus primum aliorum omnium Sacramentorum. I. 24.
Baptiſmus Chriſtianæ Religionis, & æternæ vitæ janua. I. 23.
Baptiſmus naſcente Eccleſia etiam per Diaconos collatus. I. 47.
Baptiſmus olim etiam a Summis Pontificibus collatus in duobus Sabbatis Paſchatis, & Pentecoſtes. I. 45.
Baptiſmus parvulorum antiquiſſimus in Eccleſia. I. 51.
Baptiſmus parvulorum uſque ad quadrageſimum diem protractus. I. 52.
Baptiſmus parvulis conferendus eodem, aut altero, & ad ſummum tertio, quo nati ſunt, die. I. 53. Varia in eam rem Conciliorum decreta. ibid. I. 53.
Baptiſmus parvulorum ad tertium uſque annum dilatus. I. 52.
Baptiſmus in Nomine Chriſti collatus an valeat, & an aliquando ita fuerit collatus. I. 37.
Baptiſmus ferventis perſecutionis rabie in carceribus adminiſtratus. I. 67.
Baptiſmus aliquando collatus in fluminibus, aut in ſtagnis. I. 66.
Baptiſmus acceptus aliquando in Jordane flumine, & cur. I. 66.
Baptiſmus filiorum Regum, aut magnorum Principum in eorum Cappellis, ſeu Oratoriis adminiſtratus. I. 68.
Baptiſmus collatus in privatis domibus, maxime ægrotis. I. 67.
Baptiſmus ut conferendus in caſu neceſſitatis. I. 119.
Baptiſmus in Epiphania aliquando adminiſtratus. I. 67.
Baptiſmus ubi ab Epiſcopo, ſeu Cardinali adminiſtratur, qui ritus ſervandi. I. 175. & ſeq.
Baptiſmus triplex, fluminis, flaminis, & ſanguinis. I. 24. Eorum explicatio. ibid. & 25.
Baptiſmus per infuſionem antiquiſſimus in Eccleſia. I. 41.
Baptiſmus ubi per infuſionem confertur, quid cavendum Miniſtro. I. 44.
Baptiſmus in caſu neceſſitatis a quocumque in qualibet lingua, ſive Clerico, ſive laico, etiam excommunicato, ſive fideli, ſive infideli, ſive catholico, ſive hæretico, ſive viro, ſive fœmina, ſervata tamen forma, & intentione Eccleſiæ, valide confertur. I. 44. & ſeq.
Baptiſmus jejunis, & a jejunis Miniſtris olim collatus. I. 116.
Baptiſmus infantium expoſitorum ſub conditione, ſi de eorum baptiſmo non conſtet. I. 57. & ſeq.
Baptiſmus adultorum frequens olim in Eccleſia. I. 60.
Baptiſmus adultorum, & qui ritus in eo obſervandi. I. 126. & ſeq.
Baptiſmus clinicorum. I. 67.
Baptiſmus infanti domi collatus ob imminens mortis periculum, ut in parochiali Libro notandus. II. 347. & ſeq. Si ſupervixerit, & ei adhibitæ ſint in Eccleſia ſacræ cæremoniæ, quid in eodem Libro addendum. 348.
Baptiſmus monſtrorum. I. 58. & ſeq.
Baptiſmus expoſitorum infantium ut notandus in Libro parochiali Baptizatorum. II. 347. 139. & ſeq. & 148.
Baptiſmus conferri non debet invito. I. 101.
Baptiſmus, Viaticum, & Extrema Unctio in caſu neceſſitatis adminiſtrari a quolibet Sacerdote poſſunt, inſcio Parocho. I. 20.
Baptiſmus amentium, & furioſorum, ut peragendus. I. 138. & ſeq.
Baptiſmus exteris qua cautione adminiſtrandus. I. 139.
Baptiſmus hæreticis ad Eccleſiam Catholicam venientibus qua cautione adminiſtrandus. I. 139. & ſeq. & 148.
Baptiſmus non a Parocho, ſed ab alio collatus, vel ſub conditione, ut notandus. ibid. & ſeq.
Baptiſmi nomen, & definitio. I. 24.
Baptiſmi Sacramentum a Chriſto Domino fuiſſe inſtitutum, dogma Fidei eſt. I. 25.
Baptiſmi infantium impugnatores Anabaptiſtæ hæretici. I. 51.
Baptiſmi Sacramento conferendo, quæ neceſſaria abſolute de jure divino, & quæ ad ſolemnitatem ex traditione Apoſtolica. I. 25. & ſeq.
Baptiſmi conferendi locus proprius Eccleſia, in qua ſit Fons baptiſmalis, vel certe Baptiſterium prope Eccleſiam. I. 66.
Baptiſmi adminiſtrandi tempus, & locus. I. 64.
Baptiſmi legitimus Miniſter Parochus proprius, vel alius Sacerdos a Parocho, vel ab Ordinario loci delegatus. I. 44. & ſeq.
Baptiſmi ſolemnis aqua, eſt illa, quæ fuit in Sabbato Sancto Paſchatis, vel Pentecoſtes benedicta. I. 28. & ſeq.
Baptiſmi materia, aqua vera, & naturalis. I. 27. Hæretici aquam a Baptiſmo excludentes. I. 28.
Baptiſmi materia proxima eſt ablutio. I. 41.
Baptiſmi forma, quænam, & ejus lata explicatio. I. 35. & ſeq.
Baptiſmi formam quinam hæretici impugnarint. I. 35. & ſeq.
Baptiſmi forma latina adhibenda ſemper a Latino Presbytero. I. 38.
Baptiſmi forma conditionalis, & quando ea incœpta. I. 39. & ſeq.
Baptiſmi forma conditionalis quando adhibenda. I. 40.
Baptiſmi forma conditionalis adhibenda, ſi dubitatur, an infans fuerit baptizatus, & quando ea inſtituta. I. 108.
Baptiſmi conferendi tres modi, per infuſionem aquæ, aut per immerſionem, aut per aſperſionem. I. 40. & ſeqq.
Baptiſmi modus per trinam immerſionem olim utplurimum in Eccleſia uſitatus. I. 42. & ſeq.
Baptiſmi per effuſionem antiqua exempla. I. 41.
Baptiſmi conferendi modum per effuſionem, ſive aſperſionem, traditione conſtanti Eccleſiæ niti, Theologi paſſim docent. I. 41.
Baptiſmi ritus, & cæremoniæ partim ex Apoſtolica, partim ex antiquiſſima Eccleſiæ traditione invecti. I. 26.
Baptiſmi parvulorum ordo. I. 85. & ſeq.
Baptiſmi adultorum ordo. I. 140. & ſeqq. præ-

ſertim vero Gentilium, & Hæbræorum. ibidem late.
Baptiſmi adminiſtrandi ratio peſte infectis. II. 256. & ſeq. & 258.
Baptiſmi dies a parentibus baptiaati notandus in Libro, & cur. I. 118.
Baptiſmi anniverſarium ut ab unoquoque Chriſtiano celebrandum. I. 118.
Baptiſmi venditio in aliquibus locis. I. 19.
Baptiſmo ſolemni adminiſtrando duo olim tempora aſſignata, Paſchæ ſcilicet, & Pentecoſtes. I. 29. & 65. & ſeq.
Baptiſmo adminiſtrando quænam præparanda. I. 77. & ſeqq.
Baptiſmo adminiſtrando quodnam ſal adhibendum. I. 76. & ſeq.
Baptiſmo conferendo in caſu neceſſitatis præferendus Sacerdos Diacono, digniorque gradu, & ſexu ſemper inferiori, & quando ſemina etiam viro præferenda. I. 49. & ſeq.
Baptiſmo feminarum aſſiſtebant olim Diaconiſſæ. I. 104.
Baptiſmo abſoluto, dicit Sacerdos, *Vade in pace &c.* I. 114.
Baptiſmo abſoluto fieri ſolitus ſermo ad adſtantes. I. 118.
Baptiſmum eſſe neceſſarium Calviniſtæ hæretici negant. I. 51.
Baptiſmum cur Chriſtus aqua conſtare voluerit. I. 27. & ſeq.
Baptiſmum miniſtraturus paratus ad limen Eccleſiæ accedere debet, ubi foras expectant, qui infantem detulerunt. I. 81.
Baptiſmum adminiſtraturus lotis manibus, Superpelliceo, & Stola violacea indutus eſſe debet. I. 80. & ſeq.
Baptiſmum miniſtraturus Parochus, quid primum interrogare eos debet, qui infantem baptizandum detulerunt. I. 81.
Baptiſmum iterare nullo modo licet. I. 39.
Baptiſmalis aqua ſi fuerit corrupta, aut effluxerit, aut quovis modo defecerit, quid agendum a Parocho. I. 34. & ſeq.
Baptiſmalis aqua ſi tam imminuta ſit, ut minus ſufficere videatur, alia non benedicta admiſceri poteſt, in minori tamen quantitate. I. 34.
Baptiſmalis aqua ſi conglaciata ſit, quid agere tunc Parochus debet. I. 35.
Baptiſmalis Fontis benedictio, quam antiqua. I. 28.
Baptizandus nemo in utero matris clauſus. I. 34. Varii de ea ra caſus explicati. Ibid. & ſeq.
Baptiaandus ſi infans fuerit, ſuper brachium dextrum illius tenendus, qui deſert. I. 84. & ſeq.
Baptizandus infans Ferrariæ rheda ad Eccleſiam delatus. I. 53.
Baptizandus infans juxta ritum Ambroſianum apud ſacrum Fontem humi collocatur pedibus verſis ad Baptiſmalem Fontem, Sacerdote ad Altare ſpectante, & una cum Compatre, Commatreve dicente *Credo &c.* & *Pater noſter &c.* I. 92.
Baptizandus adultus juxta Romanum ritum in Eccleſiam ingreſſus una cum Sacerdote Fidei Symbolum, & Orationem Dominicam recitant. I. 92.
Baptizandus adultus apud Græcos poſt abrenuntiationem juſſus a Sacerdote inſufflare, & conſpuere ſatanam. I. 86.
Baptizandæ multitudini, qui ritus ſervandus. I. 172.
Baptizandi jus olim in ſolis Epiſcopis reſedit. I. 45. & ſeq.
Baptizandi introductio in Eccleſiam, quo ritu peragenda. I. 92.
Baptizandi inſtructio ad limen Eccleſiæ. I. 85.
Baptizandi infantis aures, & nares a Sacerdote tactæ ſaliva ex ore ſuo accepta. I. 95.
Baptizandi interrogationes de Fide. I. 102. & ſeq.
Baptizandi inunctio cum ſacro Oleo facta in toto illius corpore a vertice ad pedes. I. 102.
Baptizandi aures, & nares cur ſaliva Sacerdotis tangantur. I. 96.
Baptizandi inunctio cum Oleo Catechumenorum in pectore, & inter ſcapulas, in modum Crucis, & ſub qua formula. I. 100. & ſeq.
Baptizandi ritus, ac formula latius explicata. I. 105. & ſeq.
Baptizandi ritus per effuſionem, ut peragendus. I. 105. & ſeq.
Baptizandi ritus per immerſionem. I. 107.
Baptizandi mortuos abuſus. I. 55.
Baptizando quæ nomina non ſint imponenda. I. 82. & ſeq.
Baptizandi, ut deferendi ad Eccleſiam. I. 51. & ſeq.
Baptizandi quonam præciſe tempore nomen ſuum darent. I. 82.
Baptizandi calceis, & veſtibus exuti, & ad Occidentem reſpicientis manuum extenſio, & exufflatio. I. 98.
Baptizandi, ubi ſunt plures ſimul, qui ritus ſervandi. I. 118. & ſeq.
Baptizandis nomen a quibuſnam impoſitum. I. 83.
Baptizandis non imponenda obſcæna, fabuloſa, aut ridicula, vel inanium Deorum, vel impiorum ethnicorum nomina, ſed potius Sanctorum. I. 83. & ſeq.
Baptizandis ſignum Crucis imprimi in fronte, & in pectore, antiquiſſimi eſt inſtituti. I. 87. & ſeq.
Baptizandis Symbolum traditum, & quale. I. 158. & ſeq.
Baptizare propriam prolem pater, & mater non debent, præterquam in mortis articulo, quando alius non reperitur, qui baptizet. I. 50. & ſeq.
Baptiaari pro mortuis quid apud Apoſtolum in Epiſtola 1. ad Corinthios, Cap. v. I. 55.
Baptizati olim ſolebant Corpori Chriſti, & Sanguini communicare. I. 32.
Baptizati olim ſtatim confirmabantur, & communicabant etiam parvuli. I. 114. & ſeq.
Baptizati olim in Paſchate per ſeptem dies albis uſi veſtibus. I. 118.
Baptizati Principes non ſolum ipſi in reditu ab Eccleſia ad Palatium veſtem albam, & cereum accenſum geſtabant, ſed & Patricii, qui eos comitabantur. I. 113.
Baptizati, ut deſcribendi in Libro Parochiali. II. 346.
Baptizati, ſi non fuerint ex legitimo Matrimonio nati, nomen ſaltem alterius parentis de quo conſtat, ſcribendum, ſi vero de neutro conſtat, ſcribendum: *baptizavi infantem, cujus parentes ignorantur*. II. 346.
Baptizatorum pedes lavandi ritus poſt ejus inunctionem verticalem. I. 110. & ſeq.
Baptizatorum caput aliquando fertis, & coronis redimitum. I. 112.
Baptizatorum numerus Romæ olim Summo Pontifice denunciatus. I. 117.

Baptizatorum Liber habendus in Eccleſiis, in quibus confertur baptiſmus, & quænam ſint iſtæ Eccleſiæ. II. 343. & ſeq.
Baptizatorum, & patrinorum nomina in baptiſmali Libro a Parocho notanda, antequam illi aſportentur ab Eccleſia, & iſti diſcedant. I. 125.
Baptizatis alba veſtis imponenda. I. 79.
Baptizatis veſtis candida impoſita, & ejus ritus ſignificatio. I. 111.
Baptizatis cereus accenſus traditus, & quæ ejus ritus formula, & ſignificatio. I. 112. & ſeq.
Baptizatis lac, & mel dari olim ſolitum. I. 116. & ſeq.
Baptizatis olim eodem die legi ſolitum Evangelium S. Joannis, *In principio erat Verbum*, & cur. I. 117.
Baptiſterium, ejuſque Fons, & Sacrarium latius explicantur. I. 30. & ſeqq.
Baptiſterium decenti loco, & forma, & ex materia ſolida conſtruendum. I. 69.
Baptiſterium unum in ſingulis Civitatibus, ac aliis locis. I. 32.
Baptiſterium quibuſdam Monachorum Eccleſiis conceſſum. I. 33.
Baptiſterium a S. Paulino deſcriptum. I. 69.
Baptiſterium appellatus Liber, in quo ritus baptiſmi erant deſcripti. I. P. num. 11.
Baptiſterii forma antiqua a S. Paulino explicata. I. 31.
Baptiſterii Florentini deſcriptio. I. 31. & ſeq.
Baptiſterii ſacrarium, & de eo plura. I. 33. & ſeq.
Baptiſteria variis picturis adornata. I. 69.
Baptiſteria plura in una eademque Civitate. I. 67.
Baronius S. R. E. Cardinalis S. Philippi Nerii juſſu in primo omnium S. Hieronymi Charitatis Oratorio ſepties Annales ſuos Eccleſiaſticos recitat. II. 335.
Barruſaldus in ſuis ad Rituale Romanum Commentariis utplurimum uſus Caſuiſtarum auctoritate. I. D. paſſim tamen in hoc Opere allegatus.
S. Baſilii charitas inſignis erga pauperes tempore penuriæ, ac famis. II. 241.
Bellum unde dictum. II. 268.
Bellum contra Turcas licitum eſt, & Lutheri aliter afferentis confutatio. II. 270.
Bellum ubi eſt contra Turcas, & alios infideles, quæ preces adhibendæ. II. 269. & ſeq.
Bellum contra Turcas ad recuperandam Terram ſanctam recte a pluribus Romanis Pontificibus ſuſceptum. II. 271.
Bella, ac diſſidia inter Chriſtianos Principes exorta quanto ſtudio conati ſemper ſint Summi Romani Pontifices extinguere. II. 268. & ſeq.
Bellorum, ac præliorum certamina, necnon omnium jurgiorum initia diabolicæ artis fraude reperta. II. 268.
Benedicat te Deus, olim dictum frequenter a Chriſtianis. II. 3. & ſeq.
Benedictio multipliciter accepta. II. 1.
Benedictio alia Eccleſiaſtica ſolemnis publica, alia privata, & quænam ipſæ. II. 3.
Benedictio Eccleſiaſtica ut effectum ſuum ſortitur. II. 1. & 2.
Benedictio ſtando ſemper, & aperto capite a Sacerdote peragenda. II. 5. & ſeq.
Benedictio Papalis magnis indulgentiis dives. II. 147.
Benedictio Papalis in articulo mortis conſtitutis impertienda ab his, qui facultatem habent a Sede Apoſtolica, & multa ad eam ſpectantia. I. 363. & ſeq. Qui ritus in ea ſervandi late explicati. I. 364. & ſeq. Ejuſdem antiquitas, ac virtus, effectuſque. ibid. Formula. I. 367. & ſeq. Indulgentiis referta. I. 368. Indulgentias an Papa, vel Epiſcopus conferre ſibi poſſint. I. 368.
Benedictio Papalis in articulo mortis impertienda poſt Sacramentum Pœnitentiæ, Euchariſtiæ, & Extremæ Unctionis, & quibus. I. 364. & ſeq.
Benedictio lactis, & mellis in Sabbato Sancto. II. 51.
Benedictio novæ Crucis, & ejus formula ac ritus. II. 81. & ſeqq.
Benedictio Imaginum Jeſu Chriſti Domini noſtri, Beatæ Mariæ Virginis, & aliorum Sanctorum, ejuſque formula, ac ritus. II. 86. & ſeqq.
Benedictio ſacrorum indumentorum an poſſit ab Epiſcopo committi inferiori Sacerdoti. II. 73.
Benedictio Sacerdotalium indumentorum, & ejus ritus. II. 74. & ſeq.
Benedictio Corporalium, & ejus ritus, ac formula. II. 78. & ſeq.
Benedictio Mapparum ſeu linteaminum Altaris, & ejus ritus. II. 76. & ſeq.
Benedictio vaſculi pro ſacroſancta Euchariſtia conſervanda, ejuſque formula ac ritus. II. 79. & ſeq.
Benedictio cum Sacramento Euchariſtiæ ut peragenda. II. 224. & ſeq.
Benedictio Fontis Baptiſmalis quam antiqua. I. 28.
Benedictio Candelarum extra diem Purificationis B. Mariæ Virginis, & ejus ritus. II. 19. & ſeq.
Benedictio Candelarum Societatis Sanctiſſimi Roſarii, & ejus formula. II. 20.
Benedictio Peregrinorum ad loca ſancta proficiſcentium, & ejus ritus. II. 36. & ſeq.
Benedictio peræ & baculi pro peregrinantibus. II. 40. & ſeq.
Benedictio peregrinorum poſt reditum, ejuſque formula, ac ritus. II. 44.
Benedictio Cœmeteriorum antiqua in Eccleſia. II. 120. & ſeq.
Benedictio domus novæ, & ejus antiquitas. II. 26.
Benedictio domorum in Sabbato Sancto, & ejus formula ac ritus. II. 20. & ſeq.
Benedictio domorum in Sabbato Sancto eſt hodie juris Parochialis, a principio tamen non fuit ſic. II. 20. & ſeq. Alicubi anticipatur poſtponiturve. II. 21.
Benedictio domorum alio tempore facienda cum aſperſione Aquæ benedictæ, & qua formula, ac ritu peragenda. II. 25.
Benedictio mulieris poſt partum, & ejus formula, ac ritus juxta Eccleſiam Latinam, & Græcam. I. 453. & ſeqq.
Benedictio nuptialis quando impertienda. I. 439. & ſeq.
Benedictio anuli nuptialis, & ejus formula, ac ritus immittendi eum in anularem digitum ſiniſtræ manus ſponſæ. I. 448. & ſeq.
Benedictio nuptialis, & ejus antiquitas. I. 438.
Benedictio Sacerdotalis in Matrimonio a nullo alio, quam ab ipſo Parocho, ſeu ab alio Sacerdote de ipſius Parochi, vel Ordinarii licentia, impertienda. I. 435. & ſeq.
Benedictio Palmarum, ejuſque variæ Orationes.

nes antiquæ in Eccleſiis . II. 175. & ſeq.
Benedictio thalami, & ejus formula ac ritus . II. 29. & ſeq.
Benedictio thalami a quocumque Sacerdote peragi poteſt . II. 31.
Benedictio chriſmatis, & olei ſancti ad uſum Baptiſmi, jus eſt ſolius Epiſcopi . I. 70.
Benedictio eſculentorum præſertim in Paſcha, ejuſque antiquitas, ac ritus . II. 45. & ſeqq.
Benedictio lardi in Sabbato Sancto . II. 51.
Benedictio agni Paſchalis, ejuſque ritus . II. 50. & ſeqq.
Benedictio agni paſchalis perperam a Walſrido imprnbata . II. 50.
Benedictio Ovorum, & ejus ritus . II. 53.
Benedictio ignis novi ex ſilice excuſſi in Feſto Purificationis Deiparæ, unde cerei accendebantur in Proceſſione geſtandi . II. 168.
Benedictio Panis, & ejus ritus . II. 55. & ſeq. Cur inſtituta . ibid.
Benedictio communis ſuper fruges, & vineas ejuſque formula, ac ritus . II. 33. & ſeq.
Benedictio uvæ die VI. Auguſti, tum apud Latinus, tum apud Græcos, & quo ritu peragi ſolita . II. 65. & ſeq.
Benedictio novarum frugum facta antiquitus in Feſto Dominicæ Aſcenſionis . II. 35.
Benedictio fructuum novorum, & ejus antiquitas, ac ritus . II. 64. & ſeq.
Benedictio ad quodcumqne comeſtibile, ejuſque formula, ac ritus . II. 67. & ſeq.
Benedictio olei ſimplicis, ejuſque formula, & ritus . II. 68. & ſeq.
Benedictio olei ſimplicis, ſicut & aliarum quarundam rerum, cur in deſuetudinem abierit . II. 71.
Benedictio novæ navis, & ejus formula, ac ritus. II. 31. & ſeq.
Benedictio loci, & ejus formula, ac ritus. II. 25.
Benedictio menſæ peragenda a digniore . II. 49.
Benedictio tabernaculi, ſeu vaſculi pro ſacroſancta Euchariſtia conſervanda, & ejus formula, ac ritus . II. 79. & ſeq.
Benedictionis cujuſque initio dicendum a Sacerdote, *Adjutorium noſtrum in Nomine Domini* . II. 6.
Benedictionis aquæ variæ formulæ ad infirmos præſertim curandos, ac una præſertim a Sancto Raynerio Piſano inſtituta . II. 18. & ſeq.
Benedictionis formula ſuper agros & populos ex Apoſtolicæ Sedis indulto . II. 139. & ſeq.
Benedictionis agni Paſchalis formula, & ejus explicatio . II. 52.
Benedictionis panis inſtituta formula ad morbos pellendos a S. Raynerio Piſano . II. 19.
Benedictionis novæ domus munus, ut a Parocho obeundum . II. 27.
Benedictionis Apoſtolicæ prima origo . I. 363. & ſeq.
Benedictionis Apoſtolicæ rubricam, ac formulam BENEDICTUS Papa XIV. Rituali Romano primus inſeri juſſit . I. 363. & 368.
Benedictionis cauſa nihil indecens ſuper Altari ponendum, veluti eſculenta, ſed quod ejuſmodi eſt, ponendum ſuper menſam commodo loco paratam . II. 7.
Benedictionis novæ domus formula . II. 28.
Benedictioni Epiſcopali Chriſmatis, & Oleorum ſanctorum aſſignata dies Feria V. Cœnæ Domini . I. 70.
Benedictionem extra Miſſam Sacerdos celebraturus, uti Superpelliceo, & Stola pro ratione tempore debet, niſi aliter in Miſſali notetur . II. 71.
Benedictinnes quædam ſoli Romano Pontifici reſervatæ . II. 4.
Benedictiones ab Epiſcopis, vel aliis facultatem habentibus faciendæ, & quænam illæ . II. 72.
Benedictiones quædam ita alligatæ Epiſcopis, ut nec ab his illæ delegari ſimplicibus Sacerdotibus puſſint . II. 5. Et quænam eæ ſint . ibidem .
Benedictiones conſtitutivæ, quam ob cauſam inſtitutæ . II. 2. & ſeq.
Benedictiones variæ in variis Feſtis, & occaſionibus . II. 149.
Benedictiones veſtimentorum, & vaſorum Eccleſiaſticorum gratis peragendæ . II. 73.
Benedictiones rerum, quæ ad ſimplicem Sacerdotem, & quæ ad Epiſcopum pertinent, Sacerdos noſcere debet . II. 4.
Benedictiones non detorquendæ ad alios fines, quam ad quos ab Eccleſia inſtitutæ ſunt . II. 2.
Benedictionum Eccleſiaſticarum diviſio in invocativas, & conſtitutivas, & quænam illæ, ac iſtæ ſint . II. 2.
Benedictionum regulæ generales . II. 1.
Benedictionum Eccleſiaſticarum vis tota eſt in oratione, & invocatione Eccleſiæ, quæ ſit per ejus miniſtros . II. 2.
Benedictionum diſpenſatores poſiti a Deo Sacerdotes, & Miniſtri Eccleſiaſtici . II. 1.
Benedicendarum rerum omnium formulas conceptis verbis definivit Eccleſia in Ritualibus Libris . II. 2.
Benedicti animalis oſſa projici non debere canibus erodenda, aut voranda, quidam putarunt . II. 45.
Benedicti cibi an brutis apponi poſſint . II. 45. & ſeq.
Benedicere ſignificat bene loqui de aliquo . II. 1. item bona, & proſpera alicui precari, & fauſta ominari; ac præterea conſecrare, & ſanctificare, ſeu conferre aliquod eſſe ſacrum rei, quæ benedicitur, ut fiat conveniens, & apta materia Sacramenti, vel Sacrificii, vel fiat inſtrumentum ſalutis, ſive animarum, ſive corporum . II. 1.
Benedicturus aliquid Sacerdos, habere miniſtrum debet cum vaſe Aquæ benedictæ, & aſpergillo, & cum Rituali Libro, ſeu Miſſali . II. 6.
Benedictus XIII. aperto capite, ac pedibus incedens Sanctiſſimum Sacramentum in Feſto SS. Corporis Chriſti geſtabat . II. 219.
Benedictus XIII. quotannis Sabbatis Paſchatis, & Pentecoſtes parvulos æque, & adultos ſolitus fuit baptizare . I. 45.
Benedicti XIII. Decretum in Concilio Romano de congregationibus a Clero habendis pro cæremoniis Eccleſiaſticis . I. P. XIV.
BENEDICTI Papæ XIV. inſigne Opus de Synodo Diœceſana laudatum . I. D. & in decurſu Operis paſſim .
BENEDICTUS Papa XIV. Princeps pacis, ac fundator quietis . I. D.
BENEDICTUS Papa XIV. Apoſtolicæ benedictionis rubricam, ac formulam Rituali Romano primus inſeri juſſit . I. 363. & 368.
BENEDICTUS Papa XIV. læthali morbo conflicta-

ctatos , Eccleſia pro illius incolumitate orante , non ſemel a mortis articulo ereptus . I. D.
BENEDICTI Papæ XIV. Conſtitutio de celebrandis S. R. E. Cardinalium exequiis mane cum Miſſa præſente cadavere . I. 385.
BENEDICTI Papæ XIV. Epiſtola encyclica , qua præſcribitur methodus indictionis præmittendæ Pontificiæ Benedictioni ſtatis diebus ſuper populum elargiendæ , Ritusque in eo ſervandus a Regularibus , quibus a Sancta Sede hujuſmodi facultas indulta eſt , vel indulgebitur. II. 142. & ſeqq.
BENEDICTI XIV. Apoſtolicæ literæ ad Romanæ Aulæ Curiæ Præſulem Ludovicum Valenti Aſſeſſorem Sancti Officii , ſuper devoto , pioque deſiderio Jacobi III. Regis Angliæ, ut cum conſilio ſui Patris ſpiritualis poſſit communicare , tametſi poſt mediam noctem præcedentem ob ſtomachi ſui indigentiam aliquid jentaculi ſumpſiſſet. I. 246.
BENEDICTI Papæ XIV. Allocutio habita in Comitiis generalibus Fratrum Ordinis Prædicatorum laudata . I. D.
BENEDICTI Papæ XIV. recuperata ſanitas Urbem univerſam exhilaravit . I. D.
Berengarius Archidiaconus Andegavenſis perperam docuit , Euchariſtiam eſſe nudum Corporis Chriſti ſignum , argumentumque ſubminiſtravit recentioribus hæreticis negandi realem Chriſti præſentiam in Sacramento Euchariſtiæ . II. 211.
S. Bernardus plures energumenos exorcizavit . II. 301.
Blaſphemiæ in Deiparam Virginem cauſa , cur quædam prope Genuam Civitas plena energumenis fuerit , quam exorcizavit , purgavitque quidam Abbas Ciſtercienſis . II. 301.
Bombacium ad uſum baptiſmi , ſive ad abſtergenda loca ſacris oleis inuncta . I. 78.
Bonifacius Papa IX. a S.Antonino laudatus, quod gravi preſſus infirmitate mori potius quam caſtitatis jacturam ex medicorum conſilio ſubire conſtanter decrevit . I. 349.
Bonſignorius Cacciaguerra obſoletam Sacramentorum Euchariſtiæ , & Pœnitentiæ frequentiam in Urbe promovet . I. 7.
Boxadors Fr. Joannes Thomas electus unanimi Patrum conſenſu Generalis Magiſter Ordinis Prædicatorum . I. D. Ejus electio a Pontifice quammaxime commendata . ibid.
Boxadors Fr. Joannes Thomas Ordinis Prædicatorum vir generis nobilitate conſpicuus, inſignique prudentia , pietate , ac omnigena eruditione præditus . I. D.

C

CAcciaguerra Bonſignorius Presbyter S. Hieronymi Charitatis . I. 413. Ejus inſcriptio ſepulchralis in ejuſdem S.Hieronymi Eccleſia. ibid.
Cadaver antequam efferatur , facta Aquæ benedictæ aſperſione , dicenda mox Antiphona , *Si iniquitates*, cum Pſalmo , *De profundis &c.* & repetenda Antiphona . I. 407.
Cadaver cum effertur , Parochus de domo procedens ſtatim gravi voce intonat Antiphonam , *Exultabunt Domino* , & Cantores inchoant Pſalmum , *Miſerere &c.* I. 407.
Cadaver antequam efferatur a domo adſpergendum Aqua benedicta a Parocho . I. 407.
Cadaver ad Eccleſiam delatum in medio locandum, notanturque ſacri homines , qui , ubi non ſunt magnatum, divitumque cadavera , in angulo Eccleſiæ , locari volunt . I. 408.
Cadaver terra adſperſum in ejus exequiis. I. 413.
Cadaver perpetuæ ſepulturæ traditum , inde non aſportandum , niſi de licentia Ordinarii . I. 394. & ſeq.
Cadavere ad Eccleſiam ingreſſo , repetenda Antiphona , *Exultabunt Domino* , ac deinde cantandum Reſponſorium , *Subvenite Sancti Dei &c.* I. 407. & ſeq.
Cadavere præſente , Miſſa defunctorum in ejus exequiis celebranda . I. 409. & ſeq.
Cadavera defunctorum, exceptis Presbyteris, in Eccleſia , vel in Oratorio , aut in Capellis ponenda cum pedibus verſis ad earum Altaria , idque etiam pro ſitu , & loco in ſepulchro ſervandum . I. 395. & ſeq.
Cadavera laicorum a Clericis non deferenda . I. 395.
Cæremoniam inter, & ritum quodnam diſcrimen. I. 5.
Cæremoniæ Sacramentorum explicandæ a Parocho in eorum adminiſtratione . I. 15.
Cæremoniæ ſacræ cur ab Eccleſia inſtitutæ . I. 2.
Cæremoniæ magnopere conferunt ad retinendam interiorem Divini Numinis Religionem . I. P. num. XIII.
Cæremoniarum ſacrarum utilitas . I. 2.
Cæremoniolis civilis , exteriorique obſequii Præſules nimis affixi notantur . I. P. X.
Cajani hæretici aquam a Baptiſmo excludebant . I. 28.
Calendarium dictus Liber, in quo erant defuncti notati , & dies eorum obitus . II. 355.
Calicularii dicti Huſſitæ , quod calicis uſum tanta pertinacia retinuerint , ut ſuis etiam in Templis, domibus , vexillis , & aliis rebus calices pingerent . I. 250.
Calicibus aureis , argenteiſque Euchariſtia incluſa , & aſſervata . I. 249.
Calviniſtæ hæretici Baptiſmum eſſe neceſſarium negant . I. 51.
S. Camillus de Lellis quas imagines ſacras ſibi apponi curaverit , dum morbo extremo laborabat . I. 351. Aquam benedictam frequenter ſibi adſpergi volebat . ibid.
S. Camillus de Lellis multos invenit in loco mortuis deputato, qui erant vivi. I. 384. & ſeq.
S. Camilli de Lellis charitas erga Bocchianicum patriam ſuam fame periclitantem . II. 240. & ſeq.
Campana aliquot ictibus pulſanda ad indicandum , Euchariſtiam deferendam ad infirmum. I. 285.
Campana Parochialis Eccleſiæ aliquibus ictibus pulſanda ad ſignificandam fidelibus inſtantem agonizantis mortem , ut Deum pro eo orent . I. 380.
Campanam pulſandam aliquo moriente ait Durandus , *pro muliere quidem bis , pro viro vero ter ; ſi autem Clericus ſit , tot vicibus, quot ordines habuit ille .* I. 404.
Campanæ pulſandæ ad depellendam tempeſtatem . II. 234. & ſeq.
Campanæ ſignum ad ſignificandum defuncti tranſitum . I. 382.

Cam-

Campanæ ſonus in exequiis deſunctorum, & varius pro ſexus, ordiniſve ratione. I. 404.

Campanarum turres cur ſreqnenter a ſulminibus percuſſæ. II. 235. Philoſophorum opinio de ea re conſutata. ibid.

Campanulæ manuales ex ære in ſacris Proceſſionibus. II. 163. & ſeq.

Candela accenſa baptizato tradita, & ejus ritus formula. I. 112. & ſeq.

Candela cerea accenſa adhibenda, dum unctio extrema adminiſtratur, & ejus ratio. I. 325.

Candelæ benedictæ a S. Franciſco de Paula multa patrant miracula. II. 19. & ſeq.

Candelæ in Feſto Purificationis Deiparæ Parochorum ſumptibus diſtribuendæ. II. 168.

Candelarum benedictio ſocietatis SS. Roſarii, & ejus formula. II. 20.

Candelarum benedictio extra diem Purificationis B. Mariæ Virginis, & ejus ritus. II. 19. & ſeq.

Candelis ſtata Eccleſiæ cæremonia, peculiarive Sanctorum prece benedictis tempeſtas ſedata. II. 234.

Canticum Mariæ Virginis, *Magnificat*, quam terribile diabolo. II. 338.

Capitilavium, dictum vulgo Palmarum Dominica, quia tunc moris erat lavandi capita infantium, qui in baptiſmo ungendi erant, ne ſorte obſervatione quadrageſimali ſordidata ad unctionem accederent. II. 174.

Cappulæ baptizatorum. I. 112.

Carafæ Joſephi Ordinis Clericorum Regularium nunc Epiſcopi Miletenſis Opus celebre, *De Capella Regis utriusque Siciliæ, & aliorum Principum*, laudatum. I. 68.

Caraccioli Antonii Clerici Regulares Notæ ad Conſtitutiones ſui Ordinis laudatæ. I. P. num. XIII.

Cardinale Baptiſmum adminiſtrante, qui ritus ſervandi. I. 175. & ſeq.

Cardinales Presbyteri ſoliti olim Summo Pontifici in Sacramento Altaris aſſiſtere, & cum eo pariter celebrare. I. 264. Conſummato Sacrificio de ejuſdem Pontificia manu ſoliti etiam Communionem accipere. ibid.

Cardinalium exequias celebrandas mane cum Miſſa ſtatuit primum Benedictus XIII. & deinde BENEDICTUS XIV. I. 385.

Cardinalium Congregatio Sacris ritibus præpoſita. I. 5.

S. Caroli opera Catheehiſmus Romanus prodiit. I. 22.

S. Caroli inſignis caritas, & providentia tempore peſtis Mediolanum vaſtantis. II. 247. & ſeq.

S. Caroli ennncio ad ſacros homines peſte Mediolanum ingreſſa & vaſtante. II. 250. & ſeq.

S. Caroli Proceſſiones tempore peſtis, rituſque in iis ſervatus. II. 264. & ſeq.

S. Caroli Proceſſio in gratiarum actionem pro extincta Mediolani peſte. II. 277.

Carolus Magnus ab Epiſcopis extrema unctione inunctus. I. 323.

Caroli V. & aliorum Principum exempla, qui Proceſſioni SS. Corporis Chriſti interſuerunt nudo capite. II. 219. & ſeq.

Carolo V. indultum a Julio Papa III. ut poſſet communicare tametſi poſt mediam noctem præcedentem ob ſtomachi ſui indigentiam aliquid jentaculi ſumpſiſſet. II. 246.

S. Caſimirus Poloniæ Rex gravi preſſus infirmitate, mori potius, quam caſtitatis jacturam ex medicorum conſilio ſubire conſtanter decrevit. I. 349.

Caſuiſtæ plerumque ſuis laxis, inanibus, erroneiſque opinionibus Eccleſiæ doctrinam de Sacramentis, eorumque adminiſtratione, ac diſciplinam de Chriſtianorum moribus non parum læſerunt. I. D.

Cataphryges hæretici formæ Baptiſmi corruptores. I. 35. & ſeq.

Catharini Ambroſii de intentione Miniſtri in Sacramentis opinio. I. 18.

Catecheſes factæ olim non in Eccleſia, ſed in Baptiſterio, aut in aliquo alio extra Eccleſiam loco. I. 127.

Catechiſmus Romanus probatus primum auctoritate S. Pii Papæ V. I. 15.

Catechiſmus Romanus a S. Pio V. confirmatur. I. 22.

Catechiſmus Romanus S. Caroli opera prodiit. I. 22.

Catechiſmus Romanus in linguam Illyricam traductus. I. 22.

Catechiſmi Romani doctrina, auctoritas, Scriptores. I. 15. & ſeq.

Catechiſmi Romani auctoritate ſæpe utitur BENEDICTUS XIV. in ſuo Opere, *De Synodo Diœceſana*. I. 22. & alibi.

Catechiſtæ officium in Eccleſia antiquiſſimum. I. 126. & ſeq.

Catechiſtæ in Eccleſia conſtituti olim viri pietate, ingenio, ac doctrina præſtantes. I. 126.

Catechiſtæ inſignes in Eccleſia Alexandrina Pantænus, Clemens, Origenes, Heraclas, Dionyſius. I. 126.

Catechiſtæ aliquando delecti laici, aliquando ſimplices Lectores, frequenter Diaconi, plerumque Presbyteri. I. 126.

Catechiſtarum munere perfuncti primum Apoſtoli, & Epiſcopi. I. 126.

Catechumenatus claſſibus percurrendis quantum tempus præfixum. I. 129

Catechumenus admonendus, ut peccatorum ſuorum pœniteat. I. 137.

Catechumeni dicti adulti, qui nondum baptizati Fidem Chriſtianam ab Eccleſiæ Paſtoribus, Miniſtriſque docebantur. I. 127.

Catechumeni aliquando in privatis ædibus instructi. I. 127.

Catechumeni ad baptiſmum per confeſſionem peccatorum, quæ tamen non erat eis neceſſaria, præparari aliquando ſoliti. I. 28.

Catechumeni infideles ritu ſingulari inaugurati, & quinam ille. I. 127.

Catechumeni proprie dicti, eo tempore quo ſuam decurrebant ſtationem præcipua Veteris, Novique Teſtamenti capita docebantur. I. 128.

Catechumeni competentes quadraginta diebus ſtationem ſuam concludere ſoliti. I. 129.

Catechumeni, qui in Catechumenatu in ſcelera labebantur, quando admiſſi ad baptiſmum. I. 129.

Catechumeni audientes, qui dicti. I. 127.

Catechumeni proſtrati, ſeu genuflexi, cur ita appellati. I. 127.

Catechumeni electi vocati illi, qui a reliquis Catechumenis ſeparati, Baptiſmati in proxima Paſchatis, aut Pentecoſtes ſolemnitate recipiendo idonei judicabantur. I. 127.

Catechumeni ubi inſtruendi iis locis, in quibus Catechumenorum domus non extet. I. 134.

Ca-

Catechumenorum claſſes quatuor, & quæ. II. 127.

Catechumenorum variæ olim claſſes late explicatæ. I. 127. & ſeq.

Catechumenorum olei, & chriſmatis vaſcula præparanda ad baptiſmum. I. 77.

Catechumenorum oleum in baptiſmo adhibendum. I. 69. & ſeq.

Catechumenis competentibus altiſſima fidei Chriſtianæ principia, Symbolum nempe, quo Trinitatis, & Incarnationis myſteria continentur, oratio Dominica, necnon ea, quæ ad baptiſmi, confirmationis, & Euchariſtiæ Sacramentum pertinent, tradebantur. I. 128.

Catechumenis de vita periclitantibus baptiſmus collatus, licet præfinitum cuique Catechumenatus ſtationi tempus non expleviſſent. I. 132. & ſeq.

Catechumenos inſtituendi antiquus ritus. I. 149. & ſeq.

Cenſurarum abſolutio præmittenda abſolutioni peccatorum. I. 229.

Cereus. Vide. Candela.

Cereus pro baptizando deferendus ab ejus propinquis. I. 113.

Cereus, ſeu candela cerea baptizato ardens tradenda. I. 80.

Cereus accenſus cur traditus baptizato in manu. I. 113.

Cereus accenſus baptizato traditus, & qua verborum formula. I. 112. & ſeq.

Cereus accenſus traditus in manu baptizati Parocho acquiritur. I. 113.

Cereus accenſus in manu morientis, & ejus antiquus ritus. I. 371.

Cerei neophytorum, & varia ad ipſos ſpectantia. I. 113. & ſeq.

Cerei accenſi delati a Patriciis comitantibus Imperatorem baptizatum in reditu ab Eccleſia ad Palatium. I. 113.

Cerei accenſi geſtandi in Proceſſione Feſti Sanctiſſimi Corporis Chriſti. II. 218. & ſeq.

Cerei in Feſto Purificationis Deiparæ accenſi ex igne novo ex ſilice excuſſo, ac benedicto. II. 168.

Cerei benedicendi in Feſto Purificationis Deiparæ a Fidelibus ad Eccleſiam delati, benedictique a Sacerdote, accenſi in Proceſſione geſtabantur. II. 168.

Cerei in Feſto Purificationis benedicti in Eccleſiis Fidelibus diſtribuendi, non vero ad domos deſerendi, niſi ſint ægroti, vel alias impediti. II. 169.

Cerei geſtati in Proceſſione Purificationis Deiparæ, tenendi deinde, dum Miſſa celebratur, in manibus accenſi, dum legitur Evangelium, & ad elevationem Sacramenti uſque ad Communionem. II. 170. & ſeq.

Cereorum benedictio in Feſto Purificationis Deiparæ. II. 168.

Cereorum uſus in Proceſſione, translationeve ſacrarum Reliquiarum. II. 290. & ſeq.

Cereorum antiquus uſus in exequiis, funeribuſque defunctorum. I. 389. & ſeq.

Cereorum diſtributio pro aſſociatione defunctorum ad Eccleſiam. I. 404.

Cereorum uſus in Divinis Officiis antiquiſſimus in Eccleſia. I. 260. & ſeq.

Cereorum oblatio pro baptizatis in Cathedrali Bergomenſi ſpectat ad ipſius Capitulum. I. 113.

Cereis Agnis Pontificiis tempeſtas ſedata. II. 234.

Charitatis Archiconfraternitas laudata. I. 390.

Chriſma. Vide. Olea ſacra.

Chriſma, & ſanctum oleum, quod & Catechumenorum dicitur, in baptiſmo adhibendum. I. 69. & ſeq.

Chriſmale quid. I. 112.

Chriſmale dictum vaſculum, in quo Euchariſtia aſſervabatur. I. 248. & II. 80.

Chriſmatis, & oleorum ſanctorum Epiſcopali benedictioni aſſignata dies Feria v. in Cœna Domini. I. 70.

Chriſmatis, & olei catechumenorum vaſcula præparanda ad baptiſmum. I. 77.

Chriſmatis, & olei ſancti inſtitutio ad uſum baptiſmi referenda ad initium Chriſtianæ Religionis. I. 70.

Chriſmatis, & olei ſancti ad uſum baptiſmi benedictio, jus eſt ſolius Epiſcopi. I. 70.

Chriſmatis inunctio in ſummitate capitis baptizati in modum Crucis, quo ritu peragenda. I. 109. & ſeq.

Chriſmate in capitis vertice cur baptizatus perungatur. I. 110.

Chriſmate, & oleis ſanctis abuſi aliquando impii homines ad ſuos nefarios uſus. I. 74. & ſeq.

Chriſti Imago a S. Luca deſignata, ac deinde ab ipſo Chriſto Angelorum miniſterio perfecta, in Eccleſia Lateranenſi. II. 87.

Chriſti Imago ab ipſo Chriſto ad Abgarum Edeſſenorum Principem miſſa. II. 86. & ſeq.

Chriſtianus nullus in communione Fidelium defunctus extra Eccleſiam, vel Cœmeterium benedictum ſepeliendus. I. 396. & ſeq. Ubi non adſit prompta ſepultura, corpus in locum ſacrum transferendum, & interim Crux capiti illius apponenda. ibid.

Chriſtiani quidam notati, qui Hebræos ad Chriſtianam Fidem converſos, & ſacro baptiſmo inſignitos per injuriam neophytos vocitant. I. 168.

Chriſtiani quidam læthalis culpæ rei, qui miſeros Hebræos per Urbem ambulantes, ſibi attendentes, nullique moleſtiam facientes atrocibus injuriis laceſſant. I. 168.

Chriſtiani memores eſſe debent abrenuntiationis factæ diabolo, & pompis ejus in Baptiſmo. I. 100.

Chriſtiani multi præcipuorum doctrinæ Chriſtianæ, & Religionis capitum ignari. I. D.

Chriſtianorum veterum inſignis charitas erga peſte affectos deſcripta a Dionyſio Alexandrino Epiſcopo apud Euſebium. II. 244. & ſeq.

Chriſtianis quam utilis rituum ſacrorum notitia, & ſignificatio. I. D.

Chriſtiani quibuslibet ſuberat olim omnis illa mendax, & ficta paganorum divinitas. II. 299.

S. Chrotildis Regina a pluribus Sacerdotibus extrema unctione donata. I. 325.

Clamor in tribulatione ritus in Eccleſia antiquus, & paſſim olim ſervatus. II. 273.

Clamor in tribulatione fieri olim ſolitus apud Monachos intra Miſſarum ſolemnia. II. 274. Quæ ejus formula in antiquis conſuetudinibus Monaſterii Farfenſis, & Benigniani. ibidem & ſeq.

S. Clemens Alexandrinus inſignis Alexandrinæ Eccleſiæ Catechiſta. I. 126.

Clementis VIII. Decretum contra confeſſionem factam per literas. I. 205.

Cleri congregationes, tum in Civitatibus, tum in

in Diœceſibus habendæ certa deſignato in unaquaque hebdomada die de ſacris ritibus, & caſibus conſcientiæ. I. 12. & ſeq.
Clericus an cogi poſſit, ut Parocho in adminiſtratione Sacramentorum inſerviat. I. 14.
Clerici peregrinantes, ut præparandi. II. 40.
Clerici, ſacrive homines hæredipetæ notati a S. Hieronymo. I. 353.
Clerici cadavera laicorum deferre non debent. I. 395.
Clerici, & Monachi prohibiti ab aſſequendis hæreditatibus. I. 353.
Clerici coma fictitia, externoque capiliamento utentes, præſertim ubi Euchariſticis Proceſſionibus interſunt, notati. II. 220. & ſeq.
Clerici vita functi quibus induti veſtibus deferendi ad ſepulturam. I. 393.
Clericorum aliquando officium ſepeliendi defunctos. I. 406.
Clericorum, & Monachorum quorumdam artes in ſenes, ac anus abſque liberis morientes, ut eos emungerent, & hæredes ab ais inſtituerentur, a S. Hieronymo deſcriptæ. I. 344. & 353.
Clinici dicti, qui in lecto baptizabantur. I. 67.
Cibus, potuſque a Chriſtianis eum benedictione acceptus. II. 68.
Cibi an neceſſario benedicendi. II. 48.
Cibi benedicti an brutis vorandi apponi poſſint, II. 45. & ſeq.
Ciborium dictum locus, in quo Euchariſtia aſſervatur. I. 248.
Cilicium benedictum, in quo morientes collocabantur. I. 378.
Ciliciis Altaria induta ob prædia ablata monaſterio, II. 273.
Cinis & cilicium morientibus ſubſtratum. I. 378.
Cineris benedictio, ejuſque ſuper ſingulorum fidelium capita impoſitio in litania minori, ſive in Proceſſionibus Rogationum. II. 203.
Circulatores quidam Monachi a S. Auguſtino notati, qui quæſtus cauſa Reliquias diſtrahebant, quas Martyrum oſſa prædicabant. II. 288.
Cochleare ex argento vel alio metallo nitidum ad quam baptiſmi ſuper caput baptizandi effundendam, nulli alii uſui eſſe debet. I. 78.
Cochlearis ad uſum baptiſmi forma a S. Carolo deſcripta. I. 78.
Cœmeterium unde proprie dictum. II. 116.
Cœmeterium duplex apud Hebræos, publicum, & privatum. II. 116.
Cœmeterium novum benedicendi ritus per Sacerdotem ab Epiſcopo delegatum. II. 116. & ſeq.
Cœmeterium violatum reconciliandi ritus, ſive illud Eccleſiæ contiguum ſit, ſive ſeparatum, ubi Eccleſia adeſt polluta. II. 126. & ſeq.
Cœmeterii origo ab Abrahamo. II. 116.
Cœmeterii benedicendi ritus, ac formula. II. 122. & ſeq.
Cœmeteria, & eorum antiquitas, ac uſus ad mortuorum ſepulturam. I. 391.
Cœmeteria Urbis a quibus conſtructa. II. 118.
Cœmeteria Chriſtianorum in Urbe, eorumque deſcriptio. II. 117.
Cœmeteriorum benedictio antiqua in Eccleſia. II. 120. & ſeq.
Cœmateriorum conſtructio ut peragenda. II. 122.
Cœnæ nomine Sacra Euchariſtia interdum vocata, quod in illo noviſſimæ cœnæ ſalutari myſterio a Chriſto Domino ſit inſtituta. I. 242.
Cognatio nulla contrahitur, quæ matrimonii uſum impediat, quando Pater, aut mater propriam prolem in mortis articulo conſtitutam baptizent, & alius non reperitur, qui baptizet. I. 50. & ſeq.
Cognatio ſpiritualis patrini eum baptizato, baptizatique patre, & matre, quæ impedit matrimonium. I. 120. & ſeq.
Cognatio ſpiritualis nulla inter ſuſceptorem, & ſuſceptricem, nec inter baptizatum, vel ſuſceptum, & ſuſcipientis conjugem. I. 121.
Cognationis ſpiritualis variæ ſpecies explicatæ tum juxta vetus, tum juxta novum jus. I. 121. & ſeq.
Cogatione ſpirituali impeditur, dirimiturque matrimonium, & quando id genus impedimenti in Eccleſia ortum. I. 123.
Columbæ aureæ in figura Spiritus Sancti ſuper Baptiſteriis locatæ. I. 31.
Columbis aureis, argenteiſque incluſa Euchariſtia in Eccleſiis. I. 248.
Collum infirmi inter alia membra in extrema unctione ſacro oleo inunctum. I. 318.
Comarum fictitiarum abuſus præſertim in Proceſſionibus Euchariſticis. II. 220. & ſeq.
Comeſtibilium quorumcumque benedictio, ejuſque formula, ac ritus. II. 67. & ſeq.
Commatres. Vide. Matrinæ.
Commendatio animæ cum Litaniis antiquo ritu uſitata. I. 371.
Commendationis animæ ordo. I. 369. & ſeqq.
Comminatio dæmonum, & ejus uſus, ac virtus in energumenorum exorciſatione. II. 322.
Communio Euchariſtica infantium antiqua in Eccleſia, quippe qui poſt baptiſmum communicabant. I. 32. & 114.
Communio Euchariſtica, ubi pro Eccleſiarum amplitudine commode fieri poteſt, maribus ſeorſum a feminis miniſtranda. I. 246.
Communio infirmorum facta aliquando ſub utraque ſpecie. I. 296.
Communio ad infirmos a ſolo eorum Parocho deferenda, excepto caſu neceſſitatis. I. 280.
Communio infirmorum, & varia ad ipſam ſpectantia. I. 278. & ſeqq.
Communio Paſchalis ſumenda a fidelibus in propria Parochia. I. 277. & ſeq.
Communio Euchariſtica energumenorum, & varia de ea re diſciplina. II. 314. & ſeq.
Communionis Euchariſticæ miniſtrandæ ordo. I. 258. & ſeq.
Communionis Sacræ tempore ex antiquo ritu antequam ad eam ſumendam fideles accederent apud Græcos, Pontifex, ſeu Diaconus alta voce clamabat, *Sancta Sanctis*. I. 245.
Communionis præbendæ uſus poſt Miſſam cur potiſſimum invaluerit. I. 270.
Compatres dicti patrini. I. 60. Vide. Patrini.
Competentes Catechumeni, & plura ad eos ſpectantia. I. 179.
Competentibus catechumenis olim altiſſima Fidei Chriſtianæ principia tradebantur, & quænam illa. I. 127.
Concionatores quidam notati, qui ajebant, nulli Sacramentum Extremæ unctionis debere dari, niſi qui poſſit habere duas vaccas. I. 305. Notati alii, qui dicebant, duodecim luminaria neceſſaria eſſe in ipſa unctione. ibid.

Concionatores notati, qui cauſa pecuniæ, & quæſtus Sanctorum Reliquias circumferebant. II. 284. & ſeq.
Concionatorum munus denunciare in Quadrageſima populo Conſtitutionem Concilii Lateranenſis, *Omnis utriuſque ſexus*. I. 272. & ſeq.
Conditionalis forma baptiſmi adhibenda, ubi dubitatur, an infans fuerit baptizatus, & quando ea inſtituta. I. 39. & ſeq. & 108.
Conditorium dictum locus, in quo Euchariſtia aſſervatur. I. 248.
Confeſſio generalis vitæ ante ſectæ ſolita fieri ab ægrotantibus. I. 348.
Confeſſio peccatorum generalis totius vitæ in uſu apud antiquos. I. 346. Ejus varia exempla. ibid.
Confeſſio facta per literas improbata. I. 205.
Confeſſio peccatorum, ſeu ſaltem contritio Exorciſtæ præmittenda ante exorcizationem. II. 328. & ſeq.
Confeſſionalis ſedes in Eccleſia, & ejus locus, & forma. I. 197. & ſeq.
Confeſſionalis feneſtella intermedia, qualis eſſe debeat. I. 197.
Confeſſionali ſedi, ex præſcripto S. Caroli, quæ affigenda. I. 198.
Confeſſiones olim ut exciperentur a Confeſſario. I. 197.
Confeſſiones mulierum caute excipiendæ. I. 198.
Confeſſiones audiendæ in Eccleſia, non in privatis ædibus, niſi aliter faciendum rationabilis cauſa urgeat. I. 196.
Confeſſiones in Eccleſiis, non in privatis ædibus audiendæ, niſi ex cauſa rationabili, & tunc quidem nonniſi in decenti, ac patenti loco. I. 196.
Confeſſiones maxime mulierum in loco Eccleſiæ patenti, omnibuſque conſpicuo audiendæ. I. 198.
Confeſſiones pœnitentium non admittendæ, qui ſine debita interiori, & exteriori præparatione accedunt. I. 200.
Confeſſarius vocatus ad audiendam confeſſionem paratum, facilemque præbere ſe debet. I. 195. & ſeq.
Confeſſarius, ut præparare ſe debet ad audiendum confeſſiones. I. 195. & ſeq.
Confeſſarius in audiendis confeſſionibus uti debet Superpelliceo, & Stola violacea. I. 198. & ſeq.
Confeſſarius, quid primum a pœnitente inquirat. I. 200. & ſeq.
Confeſſarius diligenter advertere debet, utrum pœnitens verum habeat dolorem de ſuis peccatis, priuſquam illum abſolvat. I. 219.
Confeſſarius debet opportuna remedia pœnitenti tradere. I. 210.
Confeſſarius nihil de ſeveritate debita remittere debet, licet ei corona frequens pœnitentium minatur. I. 208.
Confeſſarius judicis pariter, & medici perſonam ſuſtinet. I. 191. & ſeq. Lata harum partium explicatio. ibid.
Confeſſarii monitiones ad pœnitentes, quæ facienda. I. 207. & ſeq.
Confeſſario cavendum, ne pœnitentias pecuniarias ſibi applicet. I. 215.
Confeſſario cavendum de curioſis, & inutilibus interrogationibus faciendis in ſacramentali confeſſione. I. 207.
Confeſſario cavendum, ne a pœnitentibus ſuis quicquam miniſterii ſui præmium petat, aut ſcipiat. I. 215.
Confeſſario ſolicitando ſalutis animarum neceſſaria. I. 208.
Confeſſario neceſſaria bonitas, ſcientia, prudentis cum ſigillo ſecretæ confeſſionis, ſub exacto, perpetuoque ſilentio. I. 189. & ſeq.
Confeſſario neceſſaria caſuum, & cenſurarum Sedi Apoſtolicæ, & Ordinario ſuo reſervatarum, itemque notitia Conſtitutionum ſuæ Eccleſiæ. I. 193. & ſeq.
Confeſſarii molles pœnitentium multitudinem captantes notati. I. 208.
Confeſſarii molles notantur, qui pro peccatis gravibus leves pœnitentias injungunt pœnitentibus. I. 212. & ſeq.
Confitendi modus triplex, verbo, nutu, aut ſcripto. I. 203. & ſeq.
Confiteor Deo omnipotenti &c. confeſſioni præmittendum a pœnitente lingua latina, vel vulgari. I. 203.
Confiteor &c. præmittendum a Miniſtro, dum a Sacerdote Euchariſtia fidelibus diſpenſatur. I. 261. & ſeq.
Conjuges admonendi a Parocho, ut ante benedictionem Sacerdotalem in Templo ſuſcipiendam in eadem domo non cohabitent, neque matrimonium conſumment, nec etiam ſimul maneant, niſi aliquibus propinquis, vel aliis præſentibus. I. 435. & ſeq.
Conjugum abſtinentia ab uſu matrimonii in Quadrageſima, & Adventu, ac aliis etiam nonnullis diebus. I. 436. & ſeq.
Confirmationis Sacramentum an teneatur Epiſcopus peſte infectis adminiſtrare. II. 256.
Confirmationis Sacramentum an poſſit tempore peſtis medio aliquo inſtrumento, penicillo ſcilicet ab Epiſcopis adminiſtrari. II. 256.
Confirmationis Sacramento inſigniti ut deſcribendi in Parochiali ſtatus animarum Libro. II. 354.
Confirmati, ut deſcribendi in Libro Parochiali, & ut diſtinguendi mares a feminis in ea deſcriptione. II. 349.
Confirmati, ubi non conſtet, an ex legitimo matrimonio geniti ſint, vel parentes ignorantur, ut in eodem Libro notandi. II. 350.
Confirmatorum Liber habendus in Eccleſiis, in quibus Chriſma confertur. II. 344. Habendus etiam a Parochis, ubi Confirmatio in Diœceſis Eccleſiis conferatur, ut ibi ſcilicet Parochiæ ſuæ confirmati notentur. ibid.
Confraternitas SS. Sacramenti Romæ inſtituta in Templo Fratrum Prædicatorum S. Mariæ ſuper Minervam, & cur. I. 276. & ſeq.
Confraternitates laicorum in exequiis defunctorum. I. 404.
Conſanguinitatis, affinitatiſve diſpenſatio facta a Sede Apoſtolica cum matrimonium contrahentibus notanda a Parocho in ſuo parochiali Matrimoniorum Libro. II. 353.
Conſcientia diligenti examine diſcutienda a Pœnitente, antequam ad confeſſionem accedat. I. 201. & ſeq.
Conſecrationis Eccleſiæ S. Hieronymi Charitatis marmorea inſcriptio. II. 295.
Conſtantinus Magnus poſt acceptum baptiſmum candidis, ac regiis veſtibus lucis inſtar radiantibus eſt amictus, & candidiſſimo in lecto

ѐto recnbuit, nec purpuram contingere amplius voluit. I. 111.
Conſtantini Magni Imperatoris votum, ut in Jordane baptizaretur. I. 66. & ſeq.
Conſtantinum Magnum Imperatorem baptizatum fuiſſe Romæ, Auctores non pauci docti propngnant. 1. 67.
Conſtantia neceſſaria Exorciſtis. II. 302.
S. Conteſtus Epiſcopus Bajocenſis Stola collo dæmonis ſpecie gigantis apparentis injecta, illum per Urbis vicos, & plateas traxit. II. 329.
Contritio neceſſaria in Confeſſione. I. 209.
Copiatæ dicti, ſeu lecticarii, qui funus efferrent. I. 406.
Corporale dictum olim palla linea, & frequentius palla corporalis. II. 78.
Corporale, vel primis ſæculis ab Epiſcopo conſecrari ſolitum, antequam in Sacrificio Miſſæ adhiberetur. II. 79.
Corporale ad uſum Sacrificii veneratum tanquam ſacra Reliquia. II. 78.
Corporale ſignificat ſindonem, in qua involutum eſt Corpus Chriſti de Cruce deſcenſum, & in monumento poſitum. II. 79.
Corporalis pars loco ſacræ Reliquiæ adhibita in conſecratione Eccleſiæ. ibid.
Corporalis applicatione fugati dæmones, & extincta incendia. ibid.
Corporalia a Diacono, vel Presbytero induto lineis ſacris veſtibus abluta. ibid.
Corporalium benedictio, & ejus ritus, ac formula. II. 78. & ſeq.
Corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti cuſtodiat animam tuam in vitam æternam, Amen, dictum a Sacerdote, dum ſingulis communionem miniſtrat, & ejus formulæ antiquitas. I. 265.
SS. Corporis Chriſti Feſtum quando, & a quo inſtitutum. II. 206. & ſeq.
SS. Corporis Chriſti Feſto celebrando cur ſtatuta Feria v. poſt octavas Pentecoſtes. II. 209.
SS. Corporis Chriſti Feſtum, ac Proceſſio laudata, & confirmata a Concilio Tridentino. II. 210. & ſeq.
SS. Corporis Chriſti Proceſſio an inſtituta ſimul cum Feſto. II. 209. & ſeq.
SS. Corporis Chriſti Proceſſio obeunda a Clero capite nudo, & cereis accenſis. II. 218. & ſeq.
SS. Corporis Chriſti Officii Auctor S. Thomas Aquinas. II. 208.
Corporis infirmi membra pene omnia olim ſacro Oleo in extrema unctione uncta. I. 318.
Crimina tanto ſunt graviora quanto diutius infelicem animam tenuerunt alligatam. I. 19.
Crucifixus ab Exorciſta adhibendus dum exorciaat obſeſſum. II. 315. & ſeq.
Crucifixi imago confeſſionali ſedi affigenda. I. 198.
Crucifixi imaginem ad ſe apportari petiit S. Richardus Ciceſtrenſis Epiſcopus moriturus, eamque allatam devote complexus, locis vulnerum perinde, ac ſi morientem Dominum Jeſum cerneret, pia oſcula affixit. I. 339.
Crucifixi imagines firmiſſima adverſus dæmones, dæmonumque inſidias præſidia, & propugnacula. II. 82.
Crux a quo debeat benedici. II. 82. & ſeq.
Crux nova an indigeat neceſſaria conſecratione, ut poſſit collocari in altari. II. 82.
Crux poſt ejus benedictionem, adoranda, & oſculanda. II. 84. & ſeq.
Crux dicta ab Eccleſia ſpes noſtra unica, a qua gratiam, & remiſſionem expectat. II. 85.
Crux altaribus locata a Chriſtianæ Religionis temporibus. II. 81.
Crux locanda etiam in altari, ubi expoſita ſit ſacra Euchariſtia, ſi in eo celebranda ſit Miſſa. II. 81.
Crux in ſacris Proceſſionibus præferenda ex ritu antiquiſſimo. II. 161. & ſeq.
Crux ut præferenda in ſacris Proceſſionibus, nuda ne, an cum imagine Crucifixi. II. 161. & ſeq.
Crux deferenda in Proceſſionibus cum duobus hinc inde candelabris, in quibus extent accenſi cerei. II. 161.
Crux ubi in Proceſſione præfertur, Chriſti imago Cruci affixa terga debet Clero ſequenti vertere. II. 162.
Crux Chriſti licet Chriſto non ſit conjuncta hypoſtatice, eadem cum illo adoratione colenda. II. 85.
Crux una cum ſacro Evangelii Codice ad infirmum extrema unctione inungendum delata, ut ante unctionem, & illam, & iſtum deoſcularetur. I. 327.
Crux deoſculanda porrigenda infirmo extrema unctione inungendo. I. 329.
Crux relinquenda apud infirmum, niſi aliam habeat, extrema unctione donatum. I. 338. & ſeq.
Crux apponenda capiti Chriſtiani defuncti, ſi ob aliquam cauſam differenda ſit ſepultura. I. 396. & ſeq.
Crux apponi in navigiis ſolita, & Sanctorum imagines. II. 32.
Crux lignea in loco, ubi debet eſſe altare, figenda pridie, quam primarius lapis pro Eccleſia ædificanda benedicatur. II. 91. & ſeq.
Crux lignea rite benedicta indagandæ divinæ voluntatis gratia ad locum miſſa, ubi ardentes apparebant lucernæ, & ſuaviſſimi odores redolebant, num ibidem conſtruenda eſſet Eccleſia. II. 94. & ſeq.
Crucis fixio, ubi ædificari debebat Eccleſia, apud Græcos facta ritu ſolemni. II. 92.
Crucis ſignatione uſi Chriſtiani ab initio naſcentis Eccleſiæ. II. 81.
Crucis ſignum imprimi baptizandis in fronte, & in pectore, antiquiſſimi eſt inſtituti. I. 87. & ſeq.
Crucis ſignum factum baptizando in fronte a variis, qui ejus baptiſmo aſſiſtebant. I. 91.
Crucis ſignum repetitum in fronte baptizandi, & cum qua formula. I. 91.
Crucis ſignum impreſſum baptizando in variis ejus corporis partibus. I. 87. & ſeq.
Crucis ſignum præmittendum pœnitenti peccata confeſſuro. I. 199. & ſeq.
Crucis ſignum imprimendum ſibi a pœnitente initio confeſſionis. I. 200.
Crucis efformatio in abſolutione pœnitentium quid denotet. I. 230.
Crucis ſignaculum ad panem, & vinum, ante eorum eſum, ac potum. II. 45.
Crucis myſteria, & documenta. II. 83. & ſeq.
Crucis ſubire tormentum cur Chriſtus voluerit. II. 83. & ſeq.
Crucis jure, quæ defertur ad infirmos occaſione extremæ unctionis, exactum a Parochis

quibuſdam ſudariolum, ſeu velum, & quum iſtud noo placeret, juſſus unus. I. 327. Sed hanc conſuetudinem damnavit tandem Sacra Cardinalium Concilii Congregatio die XXIV. Maji MCCX. I. 327.
Crucis ſignum adhibendum ab Exorciſta, quoties viderit, obſeſſum in aliqua corporis parte commoveri, aut pungi, aut tumorem alicubi apparere. II. 320. & ſeq. Quæ cautio adhibenda cum ſemina energumena. II. 321.
Crucis ſignum, ut ad evitandam offenſionem ſancti nonnulli Exorciſtæ io exorcizatione energumenorum adhiberent. II. 321.
Crucis ſignum cur quammaxime valeat ad expellendos dæmones, ratio potiſſima. II. 322.
Crucis ſuper eſculenta, poculentave conſignatio valet ad depulſiooem periculi a veneno. II. 48.
Crucis ſignum ad tempeſtates propulſandas adhibitum. II. 234.
Crucis ſignum a Cooſtantioo Magno viſum. II. 162.
Crucis benedicendæ ritus a naſcente Chriſtiaoa Religione. II. 82.
Crucis novæ benedictio, ejuſque formula, ac ritus. II. 82. & ſeq.
Cruces domibus fidelium appoſitæ. II. 26. & ſeq.
Cruces prægrandes geſtari ſolitæ a peregrinis pœnitentiæ cauſa ſuper humeris. II. 83.
Cruces, & ornamenta Eccleſiæ abſconſa tempore Interdicti. II. 130.
Cruces, & Reliquiæ Sanctorum ſpinis aliquando accinctæ. II. 130.
Cultus externus magnopere confert ad Divini Numinis interiorem religionem retineodam. I. P. num. XIII.
Curatus dictus Parochus. I. 20.
Curioſæ, inutileſque interrogationes vitandæ a Confeſſario in adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ. I. 207. Et ab Exorciſta in exorcizandis obſeſſis a dæmonio. II. 316.
S. Cypriani controverſia cum S. Stephano Papa de Baptiſmo collato ab hæreticis. I. 49.
S. Cypriani caritas tempore peſtis Africam vaſtantis. II. 245.
S. Cypriani Liber, *De mortalitate*, tempore peſtis exaratus, & qua ratione. II. 245. & ſeq.

D

DÆmon quomodo poſſit obſidere homines, docet, explicatque S. Thomas, cujus locus deſcribitur. II. 297.
Dæmon cognoſcere nequit occulta interna, ſicut nec Angeli boni. II. 303.
Dæmon quomodo poſſit futura cognoſcere. II. 317.
Dæmon an recte poſſit ioterrogari de ſigno exitus ſui a corpore obſeſſi. II. 306.
Dæmon ab Exorciſta jubendus, ut dicat, an detineatur in corpore obſeſſi ob aliquam operam magicam, aut malefica ſigna, vel inſtrumenta. II. 325. & ſeq.
Dæmon ab Exorciſta jubendus, ut ſi quæ obſeſſus inſtrumenta magica ore ſumpſerit, evomat, vel ſi alibi extra corpus fuerint, ea revelet, & inventa comburantur. II. 325. & ſeq.
Dæmonis obſeſſio adverſus homines permiſſa a Deo, ut eſſet peccantium purgatio. II. 298.
Dæmonis obſidentis homines ſigna mere probabilia, & æqoivoca, exorciſmi admioiculo certa, & evidentia evadere queunt. II. 304.
Dæmonis verſutiæ, ac fraudes omnibus ootæ. II. 305.
Dæmonis nugæ, riſus, & ineptiæ cohibendæ ab Exorciſta. II. 318. & ſeq.
Dæmouis terribilis ille exorciſmus, cujus concluſio eſt, *Per eum, qui judicaturus eſt vivos, & mortuos, & ſæculum per ignem*. II. 304. & ſeq.
Dæmoni conceſſum & interdum veritatem dicere, ut mendacium ſuum rara veritate commendet. II. 305.
Dæmoni fides an adhibeoda ſit, com a Deo, aut ab Eccleſia ad veritatem diceodam ſe compelli dicat. II. 305.
Dæmoni minime credendum, ſi ſimolaret, ſe eſſe animam alicujos Sancti, vel defuncti, vel Aogelum bonum. II. 316. & ſeq.
Dæmoni aliquando ſententia excommunicationis inflicta. II. 323.
Dæmoni amputanda occaſio revertendi in corpus obſeſſi poſt ejus liberationem, & quæ idcirco facienda eſt admonitio ab Exorciſta ad ipſum liberatum. II. 327. & ſeq.
Dæmones ſugati virtute Aquæ benedictæ. II. 13. & ſeq.
Dæmones cur permiſſi a Deo homines obſidere. II. 298. Variæ ejus rei cauſæ late explicatæ. II. ibid. & ſeqq.
Dæmooes magis per quædam exorciſmorum verba, quam per alia torquentur. II. 304. & ſeq.
Dæmones conturbari, torqueri, uri exorciſmis, Patres Eccleſiæ paſſim docent. II. 304. & ſeq.
Dæmones aliquando, poſtquam ſunt manifeſti, abſcondunt ſe, & relinquunt corpus obſeſſi quaſi liberum ab omoi moleſtia, ut iofirmus putet, ſe omnino eſſe liberatum. II. 305.
Dæmones aliquando poount quæcumque poſſunt impedimenta, ne infirmus ſe ſubjiciat exorciſmis. II. 306. & ſeq.
Dæmones interdum conantur perſuadere, obſeſſi infirmitatem eſſe naturalem. II. 306. & ſeq.
Dæmooes interdum in medio exorciſmi faciunt dormire iofirmum, & ei viſiooem aliquam oſtendunt, ſubtrahendo ſe, ut infirmus liberatus videatur. II. 306. & ſeq.
Dæmones aliqui oſtendunt factum maleficium obſeſſo, & a quibus ſit factum, & modum ad illud diſſipandum. II. 307. & ſeq.
Dæmooes quandoque infirmum quieſcere, & ſuſcipere ſanctiſſimam Euchariſtiam permittunt, ut diſceſſiſſe ab obſeſſo videantur. II. 310. & ſeq.
Dæmones frequenter ſimulant, ſe eſſe animaa mortuorum, vel Angelos bonos. II. 317.
Dæmones valde territi, ac fugati verbis illis, *Ecce Crucem Domini, fugite partes adverſæ, vicit Leo de Tribu Juda, Radix David*. II. 332. & ſeq.
Dæmones non ſolom Deiparam Virginem pertimeſcunt, ſed audita hac voce, *Maria*, contremiſcunt. II. 338.
Dæmooes verſi in fugam, obi S. Germanus Pariſienſis Epiſcopus dexteram manum admovebat obſeſſis. II. 333.
Dæmooes fieri animas violenta morte decedentium, oooouIli olim falſo putarunt. II. 318.

Cur

Cur error iſte inductus. ibid.

Dæmonum adjuratio modo deprecativo illicita. II. 296.

Dæmonum adjuratio imperativo modo, ſive per compulſionem, etiam aliquando illicita, cum nempe fit ad aliquid ab eis addiſcendum, vel etiam ad aliquid per eos obtinendum. II. 296.

Dæmonum ejectione minime gloriandum Exorciſtis. II. 302.

Dæmonum innumerabiles ſunt artes, & fraudes, ad decipiendum hominem, quibus ne fallatur, cautus debet eſſe Exorciſta. II. 311.

Dæmonum liberationis a corpore obſeſſi infallibilia ſigna nulla. II. 306. Quæ probabilia cenſenda. ibid.

Dæmonum comminatio, & ejus uſus, ac virtus in exorcizatione energumenorum. II. 322.

Dæmoniorum genus, quod non ejicitur, niſi per orationem, & jejunium, Matthæi XVII. ejuſque loci explicatio. II. 311. & ſeq.

Dæmoniis expellendis quanta ſit Aquæ benedictæ virtus. II. 322.

Dæmoniaca perſona ſi fuerit nobilis, aut infirma, vel multum debolis, conjurari poteſt domi. II. 313.

Dæmoniaci dicti obſeſſi a dæmonio. II. 297.

Dæmoniaci veri variis olim afflictionibus, & laboribus ſubjecti. II. 303.

Dæmoniaci peregrinis linguis loqui ſoliti. II. 303.

Dæmoniaci imaginarii, falſique agniti a Patribus Concilii Trullani. II. 303.

Dæmoniacorum exorcizatio cur coram multitudine minime facienda. II. 313.

Dæmoniacis veris diſcernendis a falſis regulæ. II. 303.

Dæmoniacos dari, ideſt homines a dæmonio obſeſſos, certum eſt ex ſacra tum veteris, tum novi Teſtamenti Scriptura. II. 297.

Decani qui ita dicti. I. 406.

Dedicatio domus novæ in Veteri Teſtamento uſitata. II. 26.

Defuncti tranſitus ſignificandus campanæ ſigno. I. 382.

Defuncti corpus minime ſepeliendum, præſertim ſi mors repentina fuerit, niſi poſt debitum temporis intervallum, & quodnam illud. I. 384.

Defuncti corpore præſente celebranda Miſſa, antequam illud ſepeliatur. I. 385. & ſeq.

Defuncti corpore abſente, die obitus, tertio, ſeptimo, trigeſimo, & anniverſario, ut peragendum Officium. I. 421. & ſeq.

Defuncti deferendi ad Eccleſiam cum cereis accenſis. I. 404. & ſeq.

Defuncti S. Cypriani ævo non ſolum Libro notati, ſed etiam anniverſaria commemoratione celebrati. II. 255.

Defuncti multi crediti, qui vivi erant. I. 384. Exempla multa id genus. ibid. & ſeq.

Defuncti ut deſcribendi in Libro Parochiali. II. 355. & ſeq.

Defunctorum corpora ut curanda. I. 381. & ſeq.

Defunctorum exequiæ, & varia ad ipſas ſpectantia. I. 383. & ſeqq.

Defunctorum Officium, & varia ad ipſum ſpectantia. I. 416. & ſeq.

Defunctorum Officii Veſperæ. I. 417.

Defunctorum corpora a quibus olim geſtarentur ad Eccleſiam. I. 406. Laborantes qui ita dicti. I. 406.

Defunctorum corpora delata aliquando ab Epiſcopis. I. 406.

Defunctorum Officii Matutinum. I. 420. & ſeq.

Defunctorum corpora, exceptis Presbyteris, in Eccleſia, vel Oratorio, aut Cappellis ponenda cum pedibus verſus earum Altaria, idque etiam pro ſitu, & loco, in ſepulchro ſervandum. I. 395. & ſeq.

Defunctorum orationes variæ. I. 418. & ſeq.

Defunctorum Officium, & varia ad ipſum ſpectantia. I. 408. & ſeq. & 420. & ſeq.

Defunctorum corpora per quam viam deducenda ad Eccleſiam. I. 405. & ſeq.

Defunctorum dies obitus, tertius, ſeptimus, trigeſimus, & anniverſarius antiquo ritu celebrati. I. 421. & ſeq.

Defunctorum externorum nomina deſcripta aliquando in Necrologiis Monachorum. II. 355.

Defunctorum Liber habendus in omnibus Eccleſiis, in quibus defuncti ſepeliuntur. II. 344. & ſeq.

Defunctos ſepeliendi officium aliquando Clericorum fuit. I. 406.

Defunctorum parvulorum exequiæ, & earum ritus. I. 422. & ſeq.

Defunctos parvulos ſepeliendi ordo. I. 422. & ſeq.

Deinde adverbium poſitum in abſolutionis formula, an cum ipſa abſolutione pronunciandum. I. 230.

Deiparæ interceſſio quam proficua ad ſedandam peſtem. II. 266. & ſeq.

Deiparæ in honorem erecta Templa ob locum a peſte ſervatum. II. 266. & ſeq.

S. Diodatus Epiſcopus Nolanus munera ſibi oblata ob liberatam a dæmone Valentiniani Imperatoris filiam, conſtantiſſimo recuſavit animo. II. 302.

Denuntiationes matrimonii factæ in diverſis Parochiis, ſponſi videlicet & ſponſæ, notandæ ab utroque Parocho in ſuis Parochialibus Libris Matrimoniorum. II. 353.

Denuntiationes Matrimonii dilatæ, aut omiſſæ, ex Ordinarii facultate, notandæ in Parochiali Matrimoniorum Libro, & ſub qua formula. II. 351. & ſeq.

Denuntiationes Matrimonii, ſive in una utriuſque ſponſi parochia, ſive in diverſis factæ, ab utroque Parocho notandæ in ſuis Matrimoniorum Libris. II. 352. & ſeq.

Denuntiationes factæ in diverſis parochiis, ſponſi videlicet, & ſponſæ, ab utroque Parocho in Libro Matrimoniorum notari debent etiamſi matrimonium non ſequatur. II. 353.

Diabolus nullo unquam tempore Chriſtifideles gravius oppugnat, quam cum ex hac vita migrandum eſt. I. 339.

Diaboli verſutia maxima. II. 302.

Diaboli inſidiæ adverſus infirmos. I. 345. & ſeq.

Diaconi vel initio Eccleſiæ baptizare ſoliti. I. 47.

Diaconi olim patrinorum munere functi. I. 60. & ſeq.

Diaconi aliquando exufflationem peragere ſoliti in baptiſmo. I. 86.

Diaconi frequenter Catechiſtæ inſtituti. I. 126.

Diaconi olim Euchariſtiam adminiſtrarunt. I. 259. & ſeq.

Diaconiſſæ ſuſcipiebant olim mulieres in baptiſmo, & matrinarum munere fungebantur. I. 60. & ſeq.

Diaconiſſæ aſſiſtentes olim feminarum baptiſmo. I. 104.
Diluvium tempore Noe, quod terra eſſet repleta iniquitate. II. 230.
S. Dionyſius Alexandrinus inſignis Catechiſta Eccleſiæ Alexandrinæ. I. 126.
Diptyca appellata necrologia, in quibus erant notati defuncti, & dies eorum obitus. 355.
Diptyca triplicis generis, alia nempe Sanctorum alia Fidelium defunctorum, alia vivorum. II. 355.
Diſpenſatio Sedis Apoſtolicæ ſuper conſanguinitate, affinitateve matrimonium contrahentium notanda a Parocho in parochiali Matrimoniorum Libro, & qua formula. II. 353.
Doctrinæ Chriſtianæ Congregationis Inſtitutor Romæ Henricus Petra Presbyter Oratorii Sancti Hieronymi Charitatis. I. 7.
Domine non ſum dignus &c. dicendum a Sacerdote, dum Euchariſtiam fidelibus miniſtrat. I. 262. & ſeq.
Domine non ſum dignus &c. quod hodie dicere ſolet Sacerdos Communionem miniſtrans, dici ex pervetuſto ritu ſolitum fuit ab eo, qui communionem ſumebat. I. 263. Dicitur hodie a Sacerdote vice communicantis etiamſi femina ſit. I. 265.
Domine Jeſu Chriſte ſuſcipe ſpiritum meum, poſtrema morientium verba. I. 379. & ſeq.
Dominica Oratio cur recitata in adminiſtratione baptiſmi. I. 94.
Dominica Oratio terribilis diabolo. II. 337. & ſeq.
Dominica Oratio neceſſaria ſcitu a pœnitente. I. 203.
Dominica Palmarum variis nominibus appellata. Vide. Palmarum Dominica. Dicta vulgo *Capitilavium*, quod tunc olim moris eſſet lavandi capita infantium, qui in Baptiſmo ungendi erant, ne forte obſervatione quadrageſimali ſordidata ad unctionem accederent. II. 174.
Dominica Indulgentiæ dicta Dominica Palmarum propter Indulgentias, quæ in ipſa ſolemniter concedi ſolebant. II. 174.
Dominica in Albis ita dicta, quod in ea baptizati Sabbato Sancto, albas veſtes, quas per ſeptem dies geſtaverant, deponerent. I. 118.
Dominicale, quo mulieres manum tegebant ad Euchariſtiam percipiendam, quid. I. 265.
Domus nova in Veteri Teſtamento poſt ejus ædificationem dedicata. II. 26.
Domus nova apud Græcos peculiari oratione benedicta. II. 26.
Domus licet non nova benedici tamen ſolita, cum eſſet a ſpiritibus vexata, juxta ritum in Sacerdotali expreſſum. II. 28.
Domus novæ benedictio in Novo Teſtamento ab Apoſtolis ducta. II. 26.
Domus novæ benedictio, & ejus in Eccleſia antiquitas. II. 26.
Domus novæ benedictionis formula. II. 28.
Domus, quæ incapaces benedictionis in Sabbato Sancto. II. 23.
Domorum benedictio in Sabbato Sancto eſt hodie juris Parochialis, a principio tamen non fuit ſic. II. 20. & ſeq.
Domorum benedictio in Sabbato Sancto, ex qua Aqua benedicta peragi debet. II. 21.
Domorum benedictio in Sabbato Sancto, & ejus formula, ac ritus. II. 20. & ſeq.
Domorum benedictio in Sabbato Sancto, ad quæ domus loca facienda. II. 23.
Domorum benedictionis in Sabbato Sancto occaſione nihil a Parocho, ne ſigno quidem, ac nutu, nedum verbis petendum, exigendumve. II. 22.
Domorum benedictio alio tempore facienda cum aſperſione Aquæ benedictæ, & qua formula, ac ritu. II. 225.
Domorum benedictio facta cum aſperſione Aquæ benedictæ, *& odore incenſi*. II. 22.
Domibus fidelium Cruces appoſitæ. II. 26. & ſeq.
Donatiſtarum calumnia adverſus Catholicos, quod ſolitum Sacrificii ritum mutarint. I. 4.
Donatiſtarum error circa ſanctitatem Miniſtrorum in conferendis valide Sacramentis. I. 8.
Dubia in benigniorem partem reſolvenda. I. 55.
Duello morientes excluſi ab Eccleſiaſtica ſepultura, etiamſi ante obitum dederint ſigna pœnitentiæ. I. 399. & ſeq.

E

Ebrietas, cauſa cur Monachus quidam a dæmone fuerit invaſus. II. 328.
Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, dicendum a Sacerdote, & quo ritu, dum Euchaſtiam miniſtrat. I. 262. & ſeq.
Ecce Crucem Domini, fugite partes adverſæ, vicit Leo de tribu Juda, Radix David, verba ſunt, quæ valde dæmones terrent. II. 332. & ſeq.
Eccleſia Chriſtianis ab Alexandro Severo Imperatore ethnico addicta, de qua controverſiam faciebant caupones. II. 91.
Eccleſia ſancta non ſolum fideles ſpoliare non debet, quin potius inopibus opem ferre, ut debiles, pauperes, viduæ, orphani, & cæteri neceſſitatem patientes, a ſancta Eccleſia, ut puta a pia matre, & omnium gubernatrice ſubſidium accipiant. I. 344.
Eccleſia proprius baptiſmi locus, Parochialis ſcilicet, in qua ſit Fons baptiſmalis. I. 66. & 67.
Eccleſia locus proprius, in quo energumeni exorcizantur. II. 312. & ſeq.
Eccleſia quamvis a ſimplici Sacerdote ſit benedicta, ab Epiſcopo tamen eſt conſecranda. II. 106. & ſeq.
Eccleſia quibus modis violatur. II. 108. & ſeq.
Eccleſiæ ædificandæ primarius lapis quo ritu imponendus. II. 91. & ſeq.
Eccleſiæ ædificandæ aliquando requiſitus Summi Romani Pontificis conſenſus. II. 92.
Eccleſiæ novæ benedicendæ formula, ac virtus. II. 102. & ſeq.
Eccleſiæ violatæ reconciliatio per Sacerdotem ab Epiſcopo ſuo delegatum, ut peragenda. II. 110. & ſeq.
Eccleſiæ conſecratæ prærogativæ, ac privilegia. II. 107.
Eccleſiæ uniuſcujuſque ritus obſervandi. I. P. num. XI.
Eccleſiam ex Epiſcopi auctoritate tantum ædificari, fas eſt. II. 91.
Eccleſiam ab Epiſcopo conſecratam poteſt ſimplex Sacerdos ex privilegio Sedis Apoſtolicæ reconciliare, & quo tunc ritu uti debet. II. 115. & ſeq.

Ec-

Eccleſiæ violatæ reconciliandæ ritus, ſi nondum erat ab Epiſcopo conſecrata. II. 107. & ſeq.

Eccleſiæ conſtructæ ab ipſis Apoſtolorum temporibus, tam in Oriente, quam in Occidente. II. 91.

Eccleſiarum Præſulibus incombendum pro tuenda Fidei, moromque doctrina. I. P. num. x. Sugillantur, qoi pro cæremnniolis exterioris obſequii lites inſtituunt. I. P. num. x.

Ego te baptizo, verba aliquando omiſſa in Baptiſmi collatione, & ao ille validus fuerit. I. 36.

Ego te abſolvo, verba in abſnlutinne pœnitentium prolata, ut intelligenda. I. 228.

Energumenus. Vide, Obſeſſus. Dæmoniacus. Dæmon.

Energumenus admnnendus, ſi mente, & corpore valet, ut pro ſe oret Deum, ac jejunet, & ſacra confeſſione, & communione ſæpius ad arbitrium Sacerdotis ſe communiat. II. 314. & ſeq.

Energumenus admonendns, ut dum exnrcizatur, totum ſe colligat, & ad Deum convertat, ac firma fide ſalutem ab eo depoſcat cum omni humilitate. II. 314. & ſeq.

Energumenus admonendus, ut cum vehementius vexatur, patienter ſuſtineat, nihil diffidens de auxilio Dei. II. 314. & ſeq.

Energumenus minime interrngandus de numeris ludi ſortis, vulgo *lotto*. II. 317.

Energumcous ab Exorciſta admonendus, ut tentationes ſuas ei pateſaciat. II. 325. & 327.

Energumenus quando ligatus exorcizandus. II. 328. & 330.

Energumenus, ſi liberatus ſit, admonendus ab Exorciſta, ut diligenter ſibi caveat a peccatis, ne occaſiooem dæmoni præbeat io ipſum revertendi. II. 327. & ſeq.

Energumenus a dæmonio liberatus, quod iterum ad juveniles ſæculi ineptias deflexiſſet, iterum a dæmonio nbſeſſus. II. 328.

Energumeno quæ neceſſarin fieri debent ab Exorciſta interrngationes. II. 318.

Energumeno medicinam præbere, aut ſuadere Exorciſta non debet. II. 323. & ſeq.

Energumenum an juvare queat medicina corpnralis, & varia Scripturæ loca in hanc rem explicata. II. 324.

Energumeni dicti obſeſſi a dæmonio, quaſi interius laborantes ex intrinſeca diaboli operatione. II. 297.

Energumeni veri variis olim afflictionibus, atque laboribus ſubjecti. II. 303.

Energumeni olei benedicti virtute a dæmoniis liberati. II. 70. & ſeq.

Energumenorum communio Euchariſtica, & varia de ea re Eccleſiæ diſciplina. II. 314. & ſeq.

Energumenorum pectori, aut capiti Sanctorum Reliquiæ decenter, ac tuto colligatæ, & copertæ admovendæ, ſed qua tamen cautione. II. 315. & ſeq.

Energumenorum capiti, aut alii corpnris parti Euchariſtia nuſqnam admovenda. II. 315. & ſeq. S. Bernardi factum de ea re admirandum, non imitandum. II. 316.

S. Ephræm Syrus manuum impoſitione, ac precibus dæmoniacum liberavit. II. 333.

S. Ephræm Syri Tractatus, *De abrenuntiatione*. I. 100.

Ephpheta, *quod eſt adaperire*, pronunciatum a Sacerdote, dum ſaliva oris ſui tangit aurem dextram baptizandi. I. 95.

Epiſcopus unus diœceſibus ſingulis præfectus. I. 20.

Epiſcnpus an pnſſit committere ſimplici Sacerdoti benedictinnem ſacrorum indumentorum. II. 73.

Epiſcopo baptiſmum adminiſtrante, qui ritus ſervandi. I. 175. & ſeq.

Epiſcopi primis ſæculis Sacramenta omnia adminiſtrabant. I. 6.

Epiſcopi, & Parochi, an obligati ad præbenda peſte infectis Sacramenta, Baptiſmi, Confirmationis, Pœnitentiæ, Euchariſtiæ in modum Viatici, & Extremæ Unctionis. II. 255. & ſeq.

Epiſcopi ſoli olim ſolemnis Baptiſmi Miniſtri. I. 45. & ſeq.

Epiſcnpi an cnnferre poſſent Sacramentum extremæ unctionis, aliquando dubitatom. I. 323.

Epiſcopi primitivæ Eccleſiæ exorcizandi obſeſſns a dæmnniis facultatem non ſnlum ſuis Presbyteris delegabant, ſed & ipſi exercebant. II. 301.

Epiſcopi Italiæ præſertim IV. ſæculo exorcizandi obſeſſns a dæmnniis munus aden alienum a Clericis exiſtimarunt, ut illud privative ad ſe ſolns ſpectare, & ſine ſuo ſingulari mandato non poſſe ab aliis id fieri, nec quidem a Presbyteris, ſignificarint. II. 301.

Epiſcopi non debent Toparchis, & Magiſtratibus ſecularibns ſubjici in his, quæ decnrem ſnæ dignitatis, & characteris ſpectant. I. P. num. x.

Epiſcnpi cæremoninlis civilis exterioris obſequii nimis affixi notantur. I. P. num. x.

Epiſcoporum, & Parochorum officium tempnre peſtis. II. 246. & ſeq.

Epiſcopnrum reſidentia tempore mortalitatis, ac peſtis. II. 247. & 250. & ſeq.

Epiſcopis perperam objicitur Principis nomen in his, quæ ſunt muneris ſui, peragendis. I. P. num. IX.

Epithalamium carmen nuptiale ſignificat. II. 29.

Equi interdum ſaccis, ſeu operimentis lugubribus amicti in pompa funeris divitum ducti. I. 406.

Evangelium S. Joannis, *In principio erat Verbum*, baptizatis olim eodem die legi ſnlitum. I. 117.

Evangelium S. Joannis, nempe, *In principio erat Verbum &c.* & ejus virtus ad depellendns morbos. I. 357.

Evangelii Codex prælatus ona cum Cruce in ſacris Proceſſinnibus. II. 164.

Evangelii codex ſolemniori cum pompa delatus in Proceſſione Dominicæ Palmarum tam apud Latinos, quam apud Græcos, tanqnam Chriſti perſonam exhibens. II. 181. & ſeq.

Evangelia, & Pſalmi, & Oratiooes lectæ ad infirmum. I. 355. & ſeq.

Evangelia legi ſolita ſuper moriente, ſi diutius ejus anima labnret. I. 375. & ſeq.

Evangelia varia in novæ navis benedictione recitata. II. 32.

Evangeliorum lectionis ſuper energumenis uſus antiquus, ac virtus. II. 331. & ſeq. Dæmon nihil tantum, quantum Evangelium, odit. II. 331.

Evangeliorum loca multa legi fecit S. Norbertus ſuper caput puellæ obſeſſæ, & perfecte ſanata eſt. II. 331.

Eu-

Euchariſtia olim quibus locis aſſervaretur. I. 247. In columbis aureis, argenteiſque. ibid. & ſeq.
Euchariſtia in Calicibus aureis, argenteiſque aliquando aſſervata. I. 249.
Euchariſtia dum miniſtratur, accenſi cerei eſſe debent. I. 260. & ſeq.
Euchariſtia manibus percepta a fidelibus, qui deinde in os eam immittebant. I. 265. A mulieribus tamen manibus Dominicali coopertis. ibid.
Euchariſtia in os communicantium a Sacerdote immiſſa. I. 265. & ſeq.
Euchariſtia ſub utraque ſpecie olim data, & cur deinde tantum ſub una ſpecie panis. I. 266.
Euchariſtia accipienda eſt ab iis, qui communicant, genibus flexis. I. 264.
Euchariſtia quibus diſpenſanda, & quibus neganda. I. 253. & ſeq.
Euchariſtia quibus primum diſpenſanda, & ex qua primum parte. I. 263. & ſeq.
Euchariſtia ubi ad infirmos defertur, præcedere ſemper Acolythus debet cum laterna, & alii aquam benedictam cum aſperſorio, & burſam cum Corporali deferentes. I. 290.
Euchariſtia ad ægrotum non deferenda, niſi ad eum, qui vere illam ſumpturus eſt. I. 283.
Euchariſtia ubi deferenda eſt ad infirmum, ut parandum ejus cubiculum, & quæ in eo præparanda. I. 288.
Euchariſtia delata ad infirmum, quid primum dicendum a Parocho. I. 292.
Euchariſtia ad infirmum ut deferenda, ſi longius, aut difficilius iter obeundum ſit. I. 291.
Euchariſtia deferenda ab Eccleſia ad ægrotantium domos decenti habitu, ſuperpoſito mundo velamine, manifeſte, atque honorifice ante pectus cum omni reverentia, & timore, ſemper lumine præcedente. I. 284. & ſeq.
Euchariſtia alicui ad adorandum ſolum, ſeu devotionis, ſeu cujuſvis rei prætextu ad oſtendendum, non deferenda. I. 284.
Euchariſtia delata aliquando a laicis, & feminis ad infirmos. I. 260.
Euchariſtia olim ab Acolythis ad abſentes delata. I. 260.
Euchariſtia delata in Proceſſione Dominicæ Palmarum. II. 182. & 213.
Euchariſtia ut delata in Proceſſione Feſti Sanctiſſimi Corporis Chriſti, in calice, ſeu vaſe abſcondita, an vero chriſtallo incluſa. II. 213.
Euchariſtia a S. Pio V. & Benedicto XIII. aperto capite, ac pedes incedentibus in Proceſſione SS. Corporis Chriſti delata. II. 219.
Euchariſtia data aliquando per vim obſeſſo. II. 311.
Euchariſtia nuſquam admovenda capiti, aut alii corporis parti energumeni. II. 315. S. Bernardi factum de ea re admirandum, non imitandum. II. 316.
Euchariſtia Chriſti ſanguine intincta communicati aliquando infirmi. I. 266.
Euchariſtiæ Sacramentum, & ejus varia nomina. I. 242. Per excellentiam ſuper reliqua Sacramenta dicitur *Sanctiſſimum*. ibid.
Euchariſtiæ Sacramento nihil ſanctius, & admirabilius habet Eccleſia. I. 242. & ſeq.
Euchariſtiæ Sacramentum continet præcipuum, & maximum Dei donum, ipſumquemet omnis gratiæ, & ſanctitatis fontem, auctoremque Chriſtum Dominum. I. 242. & ſeq.
Euchariſtiæ Sacramentum quanta religione, & ſanctitate adminiſtrandum, ſuſcipiendumque. I. 242. & ſeqq.
Euchariſtiæ perceptio frequens primis ſæculis, & quotidiana. I. 243.
Euchariſtiæ perceptio a quotidiana redacta deinde in Dominicum diem. I. 244.
Euchariſtiæ perceptio ter in anno. I. 244. Tum vero tandem ad ſemel ſaltem in anno. ibid.
Euchariſtiæ communionis Sacerdos Miniſter. I. 259.
Euchariſtiæ adminiſtratio ſine conſenſu Parochi aliquando vetita Regularibus. I. 7.
Euchariſtiæ communioni recipiendæ, quæ diſpoſitiones animi, & corporis prærequiſitæ. I. 245.
Euchariſtiæ Sacramentum, ubi pro Eccleſiarum amplitudine commode fieri poteſt, maribus ſeorſum a feminis miniſtrandum. I. 246.
Euchariſtiæ vaſculum, & alia ejuſdem nomina. I. 248.
Euchariſtiæ aſſervandæ extra uſum Sacrificii celebris locus apud S.Gregorium Nazianzenum. I. 249. & ſeq.
Euchariſtiæ particulæ aliquot perpetuo eo numero, qui uſui infirmorum, & aliorum Fidelium communioni ſatis eſſe poſſit, in Sacra Pyxide conſervandæ. I. 247. & ſeq.
Euchariſtiæ particulæ frequenter renovandæ. I. 252. Singulis ſemel hebdomadis, aut ad ſummum ſingulis quibuſque quindenis diebus. ibid.
Euchariſtiæ diſpenſatio intra Miſſam, ut peragenda. I. 269. & ſeq.
Euchariſtiæ participandæ olim ſub vini ſpecie ratio triplex, vel enim Chriſti ſanguinem cum calamo ſugebant, vel calicem ori admovebant, vel Corpus ſanguine intinctum ſumebant. I. 266.
Euchariſtiæ præbendæ populo variæ formulæ, olim a Sacerdotibus uſitatæ. I. 265. & ſeq.
Euchariſtiæ communionem miniſtraturo Sacerdoti manuum lotio præmittenda. I. 259.
Euchariſtiæ perceptio a Sacerdotibus cum Stola. I. 263. & ſeq.
Euchariſtiæ percipiendæ locus quoad Epiſcopos, Presbyteros, Levitas, & alios Eccleſiaſticos, laicoſve, itemque mares, ac feminas. I. 264.
Euchariſtiæ communione ſumpta, non ſtatim ab Eccleſia diſcedendum, aut colloquendum, nec aliud agendum, niſi aliquantiſper in Oratione permanere; gratias Deo agere de tam ſingulari beneficio, atque etiam de ſanctiſſima paſſione Dominica, in cujus memoriam hoc myſterium celebratur, & ſumitur. I 246. & ſeqq.
Euchariſtiæ communione abſoluta, qui ritus ſervandi a Sacerdote, qui illam adminiſtravit. I. 267. & ſeq.
Euchariſtiæ communio neganda hæreticis, ſchiſmaticis, excommunicatis, interdictis, publice criminoſis, manifeſteque infamibus, ut ſunt meretrices, publici concubinarii, fœneratores, magi, ſortilegi, blaſphemi, & alii id genus publici facinoroſi homines. I. 254. itemque hiſtrionibus, & comœdis. ibid. ac mulieribus humeris, pectore, mamillis, brachiiſque ſeminudatis ad Euchariſticam menſam accedentibus. I. 255.

Euchariſtiæ communio, ut permittenda, vel neganda occultis peccatoribus. I. 255. & ſeq.
Euchariſtiæ communio quando neganda, vel permittenda amentibus, ſeu phreneticis. I. 256. & ſeq.
Euchariſtiæ communio iis, qui propter ætatis imbecillitatem nondum hujus Sacramenti cognitionem, & guſtum habent, adminiſtrari non debet. I. 257.
Euchariſtiæ, & Extremæ Unctionis adminiſtrandæ peſte infectis varii modi excogitati, & quinam illi. II. 259. & ſeq.
Euchariſtiæ cultui deſtinata, integra, mundaque eſſe debent. I. 252.
Euchariſtiæ venditio in aliquibus locis. I. 19.
Euchariſtiam Romæ Summus Pontifex celebrans ſolemniter, in ſua ſede conſiſtens ſumit. I. 263.
Euchariſtiam adminiſtraturus Sacerdos extra Sacrificium, Superpelliceo, & Stola eſſe debet Indutus. I. 258. & ſeq.
Euchariſtiam olim Diaconi adminiſtrarunt. I. 259. & ſeq.
Euchariſtiam diſpenſare populo an præſtet intra Miſſam, vel extra ipſam adminiſtrare. I. 269. & ſeq.
Euchariſtiam ad infirmos delatam comitantibus Indulgentiæ conceſſæ a Summis Pontificibus. I. 299.
Euchariſtiale dictum vaſculum, in quo Euchariſtia aſſervabatur. II. 80.
Euchariſtica communio Paſchalis, & varia ad eam ſpectantia. II. 272. & ſeq.
Euchariſtica communio energumenorum, & varia de ea re diſciplina. II. 314. & ſeq.
Euchariſticæ communionis miniſtrandæ ordo. I. 258. & ſeq.
Eulogiæ, & earum uſus, ac plura ad ipſas ſpectantia. II. 56. & ſeqq.
Eulogiæ comedi ſolitæ aliquando a fidelibus in Eccleſia. II. 58. Plura de eulogiis vide in verbo, Panis benedictio.
Eunomiani hæretici quotquot baptizabant, in aquis caput eorum demergebant, pedibus in ſublime porrectis, & medio corpore abluto. I. 169.
S. Euthymius Abbas poſt mortem cuidam monacho, quem a dæmone liberaverat, apparens, ita eidem dixit: *Ecce ſanus factus es, noli amplius peccare, ſed attende tibi, nequid contingat deterius.* II. 328.
Eſculenta omnia die Paſchatis olim benedicta in Eccleſiæ veſtibulo. II. 45.
Eſculenta cur benedici ſolita ante eorum eſum. II. 45.
Eſculentorum præſertim in Paſchate benedictio, ejuſque antiquitas, ac ritus. II. 45. & ſeq.
Eſculentorum benedictionis origo in novo Teſtamento a Chriſto. II. 45.
Eſculentorum, & poculentorum ſanctificatio in quo ſita. II. 247.
Eutychianus Papa an auctor benedictionis frugum, & fructuum. II. 34. & ſeq.
Exactio in Sacramentorum adminiſtratione, quavis de cauſa, vel occaſione, directe, vel indirecte, ſimonica. I. 19. & ſeq.
Vide ſingula Sacramenta, aliaſque eccleſiaſticas functiones, in quibus ſacrorum quorumdam hominum cupiditas, exactioque importuna, turpis, & ſimoniaca exagitatur.
Exactio pro exequiis, ſepulturiſque a ſacris canonibus ſæpe damnata. I. 387. & ſeq.
Exactio pro exorcizandis obſeſſis a dæmonio variis exemplis Sanctorum improbata, præſertim vero Chriſti oraculo. II. 302.
Excommunicationis ſententia aliquando dæmoni inflicta. II. 323.
Excommunicatus, ut abſolvi queat, ei, ob cujus offenſam in excommunicationem incidit, prius, ſi poteſt, ſatisfacere debet. I. 232.
Excommunicatus abſolvendus in foro exteriori, flexis genibus ante januam Eccleſiæ, in humero, ſi vir fuerit, uſque ad camiſiam denudato, & virga percuſſo, dum dicitur Pſalmus, *Miſerere*, abſolutionem recipit. I. 233. & ſeq.
Excommunicati jam mortui abſolutio, & ejus ritus. I. 236. & ſeq.
Excommunicati jam mortui abſolutio ob quas cauſas introducta. I. 237.
Excommunicati ab Euchariſtica communione excluſi. I. 253. & ſeq.
Excommunicati a Sacramento Extremæ unctionis excluſi. I. 312.
Excommunicati publici majori excommunicatione ab eccleſiaſtica ſepultura excluſi. I. 397. & ſeq.
Excommunicatorum, & in manifeſto peccato exiſtentium Liber habendus a Parocho, ut eos excludat ad ſuſcipiendum in Baptiſmo, & ad tenendum in Sacramento Confirmationis. II. 356.
Exequiæ. Vide. Defuncti. Mortui.
Exequiæ defunctorum, & varia ad ipſas ſpectantia. I. 383. & ſeqq.
Exequiæ celebrandæ ea modeſtia, ac devotione, ut ad defunctorum ſalutem, ſimulque ad vivorum pietatem, non ad quæſtum inſtitutæ videantur. I. 384.
Exequiæ defunctorum celebrandæ cum Miſſa præſente cadavere. I. 385.
Exequiæ pauperum quorum ſumptibus celebrandæ. I. 390. & ſeq.
Exequiæ parvulorum, earumque ritus. I. 422. & ſeq. Vel non pulſandæ in iis campanæ, vel feſtivo ſono pulſandæ. I. 423.
Exequiarum celebrandarum cæremoniæ, ac ritus ſummo ſtudio ſervandi a Parochia. I. 383.
Exequiarum, ſepulturæ, vel anniverſarii Mortuorum officii cauſa, quicquam paciſci, vel tanquam pretium exigere, cavendum omnino Parochis, aliiſque Sacerdotibus. I. 387. & ſeq.
Exequiarum ordo, & varia ad eum ſpectantia. I. 402.
Exhortationes variæ ad infirmum morientem, earumque explicatio. I. 360. & ſeqq.
Exorciſmus quid. II. 296.
Exorciſmus olim adhibitus ad compeſcendam tempeſtatem, quod utplurimum a diabolicis poteſtatibus excitari in aere ſoleat. II. 234.
Exorciſmus ille diabolo terribilis, cujus concluſio eſt, *Per eum, qui venturus eſt judicare vivos, & mortuos, & ſæculum per ignem.* II. 304. & ſeq.
Exorciſmi definitiones. I. 94. & ſeq.
Exorciſmi repetiti in adminiſtratione baptiſmi. I. 94.
Exorciſmi faciendi, ac legendi ab Exorciſta cum imperio. II. 320. & ſeq.
Exorciſmi illi adhibendi, ac ritus ad exorcizandos obſeſſos a dæmoniis obſervandi, quos

hoc

hoc Rituale Romanum præſcribit. II. 336.
Exorciſmi varii ex antiquo Eccleſiæ ritu ſuper obſeſſis recitandi, & eorum virtus. II. 333. & ſeqq.
Exorciſmi nulli faciendi, niſi qui ab Eccleſia probati ſint. II. 336. Regulæ variæ ab Exorciſtis ſciendæ. II. 336. & ſeq.
Exorciſmi varii ad liberandos obſeſſos a dæmonio, in Euchologio, ſeu Rituali Græcorum notati ex SS. Baſilio, & Joanne Chryſoſtomo. II. 339. & ſeq.
Exorciſmorum Libellus traditus exorciſtis in eorum ordinatione. II. 300.
Exorciſmorum adminiculo, ſigna obſidentis dæmonis homines mere probabilia, & æquivoca, evadere certa, & evidentia poſſunt. II. 304.
Exorciſmorum libelli a privatis hominibus confecti, non pauci Congregationis Indicis Decreto prohibiti. II. 303.
Exorciſmis conturbari, torqueri, uri dæmones, docent paſſim Eccleſiæ Patres. II. 304. & ſeq.
Exorciſmos agere auſæ aliquando ſeminæ hæreticæ tempore Tertulliani. I. 48.
Exorciſta cum ordinatur, accipit de manu libellum, in quo ſcripti ſunt Exorciſmi. II. 300.
Exorciſta cum ordinatur, qua tunc formula utitur Epiſcopus. II. 300.
Exorciſta maturæ eſſe ætatis debet. II. 302.
Exorciſta læthalis peccati reus, primo ſi longos, & inutiles ſermones cum obſeſſo a dæmone habet. II. 316. Secundo, ei hanc, vel illam rem a dæmonio media interrogatione addiſcere vult. Tertio, ſi adſit periculum, quod dæmon occulta delicta prodat. Quarto, ſi ea interroget, non coactive, ſed deprecative. ibid.
Exorciſta cum viderit, ſpiritum valde torqueri, tunc magis inſtare cum exorciſmo, & urgere dæmonem debet. II. 320. & ſeq.
Exorciſta quoties viderit, obſeſſum in aliqua corporis parte commoveri, aut pungi, aut tumorem alicubi apparere, ibi facere ſignum Crucis, & aqua benedicta aſpergere debet. II. 320. & ſeq.
Exorciſta jubere dæmoni debet, ut dicat, an detineatur in corpore obſeſſi ob aliquam operam magicam, aut malefica ſigna, vel inſtrumenta. II. 325. & ſeq.
Exorciſta ut ſe gerere debet in muliere obſeſſa exorcizanda. II. 325.
Exorciſta rite confeſſus, aut ſaltem corde peccata ſua deteſtans, peracto, ſi commode fieri poteſt, ſanctiſſimo Miſſæ Sacrificio, divinoque auxilio piis precibus implorato, ad exorcizandum accedere debet. II. 328. & ſeq.
Exorciſtæ ſciendum ad quænam exorciſmorum verba magis diaboli conturbentur, ut ea deinceps magis inculcet, ac repetat. II. 304.
Exorciſtæ advertendum, quibus artibus, & deceptionibus utantur dæmones ad illum decipiendum. II. 305.
Exorciſtæ cavendum, ne ubi dæmones oſtendunt factum maleficium obſeſſo, & a quibus ſit factum, & modum ad illud diſſipandum, ob hoc ad magos, vel ad ſagas confugiat, aut ulla ſuperſtitione, aut alio modo illicito utatur. II. 307. & ſeq.
Exorciſtæ ſumma adhibenda cautio, ne fallatur a dæmonis artibus, ac fraudibus, qui ad decipiendum hominem utitur. II. 311.
Exorciſtæ cavendum, ne evagetur in multiloquio, aut ſupervacaneis, vel curioſis interrogationibus, præſertim de rebus futuris, & occultis ad ſuum munus non pertinentibus. II. 316. & ſeq.
Exorciſtæ in exorcizando obſeſſo habendus præ manibus Crucifixus. II. 315.
Exorciſtæ quæ cantio adhibenda in appoſitione ſacrarum Reliquiarum pectori, aut capiti obſeſſi. II. 315. & ſeq.
Exorciſtæ obſervandum, ad quæ verba dæmones magis contremiſcant, ut ea ſæpius repetat. II. 322.
Exorciſtæ cavendum, ne ullam medicinam Infirmo, vel obſeſſo præbeat, aut ſuadeat. II. 323. & ſeq.
Exorciſtæ utendum ſacræ Scripturæ verbis potius, quam ſuis, aut alienis. II. 325. & ſeq.
Exorciſtæ cavendum, ne quid dicat, vel faciat, quod ſibi, aut aliis occaſio eſſe poſſit pravæ cogitationis. II. 325.
Exorciſtæ manus impoſitio ſuper caput obſeſſi, & ejus antiquus uſus, ac virtus. II. 332. & ſeq.
Exorciſtæ Clerici deputati ad exorcizandos obſeſſos a dæmoniis, poſtquam avita in ipſis adjurandis dæmoniis gratia cœpit vacillari. II. 300.
Exorciſtæ apud Græcos ex antiqua traditione ſunt ſoli Sacerdotes II. 300.
Exorciſtæ quibus dotibus, virtutibuſque prædıti eſſe debent. II. 301. & ſeq.
Exorciſtæ pietate, prudentia, ac vitæ integritate præditi eſſe debent. II. 301. & ſeq.
Exorciſtæ ſic vocati ſunt a poteſtate adjurandi, quia in fide SS. Trinitatis dæmones expellunt de corporibus obſeſſis. II. 296.
Exorciſtæ facile credere non debent, aliquem eſſe a dæmonio obſeſſum. II. 203.
Exorciſtæ Sancti nonnulli ut Crucis ſignum in exorcizatione energumenorum adhiberent. II. 321.
Exorciſtarum genus duplex olim in Eccleſia, & quidam quidem vim habebant dæmones ejiciendi ex gratia gratis data, & abſque ulla ordinatione, alii vero per ordinationem. II. 299.
Exorciſtarum poteſtas non ſua ipſorum, ſed divina virtute nititur. II. 302.
Exorciſtarum regulæ variæ explicatæ. II. 336. & ſeq.
Exorciſtis neceſſaria conſtantia, atque humilitas. II. 302.
Exorciſtis cavendum ab avaritia. II. 302.
Exorciſtis minime gloriandum de ejectione dæmonum ab obſeſſis. II. 302.
Exorcizandi ritus obſeſſos a dæmonio. II. 296. & ſeq.
Exorcizandi obſeſſos a dæmoniis officium laicis quando primum interdictum. II. 300.
Exorcizandi obſeſſos a dæmoniis munus potius Sacerdoti, quam ſimplici Clerico committendum. II. 300. Aletenſis Epiſcopus, & Natalis Alexander aliter ſentientes notati. ibid.
Exorcizandi munus IV. Sæculo a minoribus Clericis aliquando ita alienum, ut plures Italorum Epiſcopi privative ad ſe ſolos ſpectare, & ſine ſuo ſpeciali mandato non poſſe ab aliis id fieri, nec quidem a Presbyteris, cenſuerint. II. 301.
Exorcizatio. Vide. Adjuratio.
Exorcizatio energumenorum, ſi commode fieri po-

poteſt, facienda in Eccleſia, vel in alio religioſo, & honeſto loco ſeorſum a multitudine. II. 312. & ſeq. Regulæ hujus exceptionis. ibid.
Exorcizatio dæmoniacorum cur coram multitudine minime facienda. II. 313.
Exorcizatio facta aliquando coram multitudine. II. 312.
Expiratio ut cognoſci poteſt. I. 380. & ſeq.
Expiratio quid, & varia ad eam ſpectantia. I. 377. & ſeqq.
Exponendi infantes nunquam, neque proprii, neque alieni, niſi urgens, magnaque neceſſitas id facere cogat. II. 347. Tuncque, ſi fieri poteſt, non exponendi in compitis, via, aliove loco, ubi facile perirent, ſed in hopitalibus, locisve ſpeciatim eo nomine deſtinatis. ibid.
Expoſito infanti apponendum nomen, quod in ſchedula collo ejus appenſa ſcriptum eſt. II. 347. ſchedula ipſa diligenter aſſervanda ab adminiſtratoribus, præfectiſque hoſpitalium locorum, ubi infantes exponi moris eſt. ibid.
Expoſiti infantes non omnes ſunt illegitimi. II. 347.
Expoſitorum infantium baptiſmus ſub conditione celebrandus, ſi de eorum baptiſmo non conſtet. I. 57. & ſeq.
Expoſitorum infantium baptiſmus ut notandus in Libro Parochiali. II. 347.
Extrema Unctio, Viaticum, & Baptiſmus adminiſtrari poteſt a quolibet Sacerdote in caſu neceſſitatis, inſcio Parocho. I. 20.
Extrema unctio ſit apud Græcos, teſte Arcudio citante Simeonem Theſſalonicenſem, *ad frontem, mentum, ambas genas, ut fieri videatur unctio ad modum Crucis, deinde ad pectus, tum ad manus, idque ex utraque parte, poſtremo ad pedes*. I. 317.
Ex antiquo Pontificali Prudentii Epiſcopi Trecenſis facta olim innunctio *in ſuperciliis oculorum, ad aures deintus, ad nares in ſummitate, ad labia exterius, ad manus exterius, ad pedes, in gutture, in collo, in ſcapulis, in umbilico, ſeu in loco, ubi plus dolor imminet*. I. 318.
Ex antiquo pariter Turonenſi Codice, *in collo, in gutture, inter ſcapulas, & in pectore, & in quinque corporis ſenſibus, ideſt, in ſuperciliis oculorum, & in aurium ſummitate, ſive interius, & in labiis exterius, & in narium ſummitate, ſive deintus, & in manibus deforis, in genibus quoque, & in cruribus, ſuris, pedibus, ac plantis, ac pene in omnibus membris, ſeu in loco, ubi dolor plus imminet*. ibid.
Extrema unctio data aliquando per ſeptem continuos dies in eadem infirmitate, & ejus exempla. I. 316.
Extrema unctio utrum ab uno Sacerdote conferri poſſit, a quibuſdam aliquando dubitatum. I. 326. Reſcriptum de ea re Alexandri Papæ III. Sententia S. Thomæ. ibid.
Extrema unctio ut miniſtranda laboranti in extremis, ubi periculum immineat, ne decedat, antequam finiantur unctiones. I. 313. & ſeq.
Extrema unctio ut miniſtranda mutilatis aliquo membro. I. 320.
Extremæ unctionis Sacramentum a Chriſto Domino inſtitutum, tamquam cæleſtis medicina non animæ ſolum, ſed etiam corpori ſalutaris. I. 301. & ſeq.
Extremæ unctionis Sacramentum, & varia ejus nomina. I. 300. & ſeq.
Extremæ unctionis Sacramenti Miniſter Sacerdos. I. 323.
Extremæ unctionis Sacramento adminiſtrando plures olim adhibiti Sacerdotes. I. 325.
Extremæ unctionis Sacramentum an poſſent Epiſcopi adminiſtrare, aliquando a nonnullis dubitatum. I. 323.
Extremæ unctionis Sacramentum infirmis præbendum, qui cum ad uſum rationis pervenerint, tam graviter laborant, ut mortis periculum imminere videatur, & iis, qui præ ſenio deficiunt, & in diem videntur morituri, etiam ſine alia infirmitate. I. 310. & ſeq.
Extremæ unctionis Sacramentum infirmis præbendum, qui dum ſana, & integris eſſent ſenſibus, illud petierunt, ſeu veriſimiliter petiiſſent, ſeu dederint ſigna contritionis, etiamſi deinde loquelam amiſerint, vel amentes effecti ſint, vel delirent, aut non ſentiant. I. 311.
Extremæ unctionis Sacramentum, ut conferendum illi ita phreneſi, aut amentia laboranti, ut veriſimiliter poſſit quidquam facere contra reverentiam Sacramenti. I. 311. & ſeq.
Extremæ Unctionis Sacramentum impœnitentibus, & qui in manifeſto peccato mortali moriuntur, & excommunicatis, & non baptizatis penitus denegandum. I. 312.
Extremæ unctionis Sacramentum non miniſtrandum prælium inituris, aut navigationem, aut peregrinationem, aut alia pericula ſubituris, aut reis ultimo ſupplicio mox afficiendis, aut pueris rationis uſum non habentibus. I. 312. & ſeq.
Extremæ unctionis Sacramentum ut conferendum illi, cui periculum imminet, ut decedat antequam finiantur omnes præſcriptæ unctiones. I. 313. & ſeq.
Extremæ unctionis Sacramentum conferendum ſub conditione, nempe, *ſi vivis, per iſtam ſanctam unctionem &c.* ubi dubitatur, an is qui ungitur, vivit. I. 315.
Extremæ unctionis Sacramentum in eadem infirmitate iterari non debet, niſi diuturna ſit, ut ſi cum infirmus convaluerit, iterum in periculum mortis incidat. I. 316. & ſeq.
Extremæ unctionis Sacramentum omni ſtudio, ac diligentia perículoſe ægrotantibus a Parocho adhibendum. I. 302.
Extremæ unctionis formula, & varia ad eam ſpectantia. I. 320. & ſeq.
Extremæ unctionis Sacramenti forma ſolemnis illa precatio, quam Sacerdos ad ſingulas unctiones adhibet, cum ait, *Per iſtam ſanctam unctionem &c.* I. 320. & ſeq. Variæ ejuſdem antiquæ formulæ. I. 321.
Extremæ unctionis Sacramentum repetitum aliquando per ſeptem dies continuos. I. 303.
Extremæ unctionis Sacramentum datum infirmis non modo jacentibus, verum aliquando ſedentibus, aut genuflexis. I. 304.
Extremæ unctionis Sacramentum ægroto, dum integris eſt ſenſibus, adhibendum. I. 303.
Extremæ unctionis Sacramentum datum olim ægrotis ante Sacrum Viaticum. I. 303. & ſeq. & 305. & ſeq.
Extremæ unctionis differendæ cauſæ ad extrema morbi ſuſpiria. I. 305.
Extremæ unctionis Sacramenti forma in multis

olim Eccleſiis Latinis abſoluta, in aliis etiam deprecativa ſimul, & abſoluta, ſeu indicativa. I. 320. & ſeq.

Extremæ unctionis formæ verba omnia utrum ſint de eſſentia. I. 322. & ſeq.

Extremæ unctionis Sacramentum cur præ cæteris omnibus formam habet deprecatoriam. I. 322.

Extremæ unctionis Sacramentum cur dilatum ad extrema Infirmi ſuſpiria. I. 305.

Extremæ unctionis Sacramentum quo ritu deferendum ad infirmum. I. 325. & ſeqq.

Extremæ unctionis Sacramento quæ partes corporis inungendæ, & cur I. 17. & ſeqq. Aliquando etiam umbilicum. I. 319. Vide. Umbilicum.

Extremæ unctionis Sacramentum cum quanta ſolemnitate, ac proceſſione olim ad infirmum delatum. I. 325.

Extremæ unctionis miniſtrandæ Ordo, & varii ritus antiqui Eccleſiæ ad eum ſpectantes late explicati. I. 323. & ſeqq.

Extremæ unctionis adminiſtrandæ peſte infectis varii modi excogitati, & quinam illi. II. 259. & ſeq.

Extremæ unctionis Sacramenti varii effectus. I. 302. & ſeqq.

Extremæ unctionis Sacramentum quibus denegandum. I. 311. & ſeq.

Extremæ unctioni præmiſſa Sacramentalis confeſſio. I. 329.

Extremam unctionem an teneatur Parochus parochianis peſte infectis adminiſtrare. II. 257. & ſeq.

Extrema unctione donati non ſemper jacentes, verum etiam aliquando genuflexi, aut etiam ſedentes. I. 304.

Extrema unctione perunctus S. Ottho Babenbergenſis Epiſcopus, non jacendo, ſed ſedendo. I. 304.

Extrema inunctione ubi reliquis infirmis manus interius Presbyteris exterius inunguntur, & cur. I. 319. & ſeq.

Extrema unctione ut liniantur ſenſus ſinguli. I. 332. & ſeq.

Extrema unctione donatos non poſſe iterum, ſi convaleſcerent, carnem edere, nudis pedibus ambulare, & ad opus conjugale reverti, falſa olim quorundam perſuaſio in variis Conciliis damnata. I. 305.

Exultabunt Domino, Antiphona, quam ſtatim gravi voce intonat Parochus de domo procedens, unde effertur cadaver. I. 407.

Exufflatio in baptiſmo peragi ſolita ab eo, qui conferebat baptiſmum, ſed aliquando etiam a Diacono. I. 86.

Exufflatio, qua verborum formula in faciem baptizandi peragenda, & quam olim varia. I. 86. & ſeq.

Exufflatio in baptiſmo apud Græcos ex eorum Rituali apud Jacobum Goar fieri ſolita non modo in faciem baptizandi infantis, verum etiam in aures. I. 86.

Exufflatio trina in faciem baptizandi infantis antiquiſſimus Eccleſiæ ritus, & ejus ſignificatio. I. 86. & ſeq.

Exufflatio in adultorum baptiſmo apud Græcos ex Euchologio ter in faciem catechumeni, & iterum poſt tertium Exorciſmum in os, frontem, pectus. I. 86.

F

Fabarum, & uvarum benedictio antiqua in Eccleſia. II. 35.

Facilitas veniæ incentivum tribuit delinquendi. I. 212.

Facinoroſi publice excludendi ab Euchariſtica communione. I. 254.

Facturati dicti obſeſſi a dæmonio, quando, cooperantibus maleficiis, ſunt ab eodem obſeſſi. II. 297.

Fames a Sancto Baſilio Magno egregie deſcripta. II. 238. & ſeq.

Famis diræ effectus portentoſi. II. 238. & ſeq.

Famis tempore, aut cujuslibet neceſſitatis, unuſquiſque ad ſe pertinentes alere debet. II. 241.

Famis tempore, ut haberet S. Gregorius Papa Magnus, unde pauperibus ſubveniret, frumenta comparare ſtudebat. II. 241.

Fami ſubditorum ut occurrerint olim Sancti Epiſcopi, Baſilius Magnus, & Heribertus Colonienſis. II. 239.

Fame Germaniam premente, Rabanus Maurus Archiepiſcopus Moguntinus per omnem regionem miſericordiam prædicari fecit, egenis, eleemoſynas pro viribus auxit, pauperibus undecumque venientibus neceſſarium præſentis vitæ pabulum abundantius ſubminiſtravit. II. 241.

Fame valida Ægyptum vexante, mortuorum corpora uſque ad centum millia numerata, civibus refertis auro, gemmis, cæteriſque ornamentis, morientibus præ inopia panis. II. 242.

Fame liberata Barcinonenſis Civitas precibus S. Vincentii Ferrerii. II. 242.

Fame liberati Panormitani cives interceſſione B. Petri Hieremiæ. II. 242.

Familia ſemper exprimenda a Parochis in Libris ſuis parochialibus, ubi notantur Baptizatorum, Confirmatorum, Matrimonio junctorum, & Defunctorum nomina. II. 345. & ſeq.

Familia quæque, ut deſcribenda a Parocho in parochiali Status animarum Libro. II. 354. & ſeq.

Familiæ nomine in parochiali Status animarum Libro deſcribendæ, qui veniant. II. 354.

Faſcinati dicti aliquando fuerunt obſeſſi a dæmonio. II. 297.

Febres expulſæ virtute Aquæ benedictæ. II. 13.

Februa, unde Februarius menſis eſt appellatus, ſacra olim fuerunt, & expiationes Romanorum. II. 167.

Februare idem, ac purgare. II. 167.

Februarius menſis a Februo dictus, ideſt, Plutone, quem potentiſſimum purgationis credebant. II. 167.

Februario menſe a Romanis paganis luſtrari ſolita Urbs, & diis manibus ſacrificia offerri, quorum auxilio, & virtute totum Orbem ſe ſubjugaſſe putabant. II. 167. Cur eo menſe inſtitutum Feſtum Purificationis Deiparæ, & quibus ritibus. II. 161. & ſeqq.

Felicis de Barbarano inſcriptio ſepulchralis perperam mutata. I. 413.

Femina an inſervire Sacerdoti valeat in adminiſtratione Sacramentorum. I. 14.

Femina quando præferenda viro in Baptiſmo in caſu neceſſitatis conferendo. I. 49. & ſeq.

Fe-

Femina potius adhibenda, quam vir in baptiſmo infantis non omnino editi, & ubi femina melius ſciret formam, & modum baptizandi. I. 49. & ſeq.

Femina, quæ theatrum adiit, inde cum dæmonio rediit. II. 319.

Feminæ hæreticæ Tertulliani ævo auſæ ſunt docere, exorciſmos, agere, ac baptizare. I. 48.

Feminarum baptizandarum miniſterio electæ, olim Viduæ, Diaconiſſæ, vel Sanctimoniales. I. 104.

Feminarum præſertim confeſſiones in loco Eccleſiæ patenti, omnibuſque conſpicuo audiendæ. I. 198.

Feminis, ut docere, ita & baptizare in Eccleſia ſemper vetitum. I. 48.

Feminis vetitum deferre Euchariſtiam ad infirmos. I. 269.

Feminis prohibitum ad feneſtras ſe exhibere dum tranſit ſacra Proceſſio. II. 160.

Feretrum cum Sacra Euchariſtia delatum in Proceſſione Dominicæ Palmarum. II. 182.

Feretrum defunctorum, & alia ad ipſum ſpectantia. I. 406.

Feretrum defunctorum inſignium, etiam mulierum, delatum aliquando ab Epiſcopis. I. 389. & 406. Geſtari ſolitum vel olim a quatuor. ibidem.

Feretrum, in quo jacebat S. Macrina, anteriores partes delatæ a duobus Epiſcopis, poſteriores vero ab aliis duobus de Clero inſignibus viris. I. 406.

Feretri occaſione pecunia etiam exacta in exequiis defunctorum. I. 406.

S. Ferdinandus Rex Caſtellæ, & Legionis, ab Epiſcopis accepta pœnitentia, & gratia ultimæ unctionis, indutus cilicio, & conſperſus cinere legitur. I. 323.

S. Ferdinandus Rex Caſtellæ, & Legionis moriturus cereum accenſum in manu tenens juſſit, ut Clerus totus recitaret Litanias, elataque voce, *Te Deum laudamus*, decantaret, & inclinato capite, & oculis clauſis animam Deo reddidit. I. 371.

Feſtum Sanctiſſimi Corporis Chriſti quando, & a quo inſtitutum. II. 206. & ſeq.

Feſta ſolemnia, quibus non licet, vel præſente cadavere, Miſſa pro defunctis celebrari. I. 386.

Fevretius merito ab Altaſerra notatus. I. P. num. VII. & ſeq.

Filii fidelium nullo modo tradendi Hebræis infidelibus, hæreticiſve mulieribus, ut ab ipſis lactentur, aut nutriantur. I. 125.

Filii diligenter cuſtodiendi a parentibus, & chriſtiane educandi. I. 123. & ſeq.

Filii grandiores, quam gravi abuſu ſimul in lecto parentum teneantur. I. 124.

Filii in Anglia ſoliti mane, & veſpere, flexo poplite, ab utroque parente benedictionem poſcare. II. 4.

Fidei interrogatio ad baptizandum. I. 102. & ſeq.

Fidei interrogatio, quo tempore fieret ad baptizandum. I. 104.

Fidei interrogationes variæ factæ in adminiſtratione baptiſmi. I. 102. & ſeq.

Fidei articuli neceſſarii ſcitu a pœnitentibus. I. 202. & ſeq.

Fidei myſteriorum ignari incapaces abſolutionis. I. 203.

Fidejuſſores dicti patrini. I. 159.

Fidelis quiſque famis præſertim tempore tenetur divino præcepto eſurientes paſcere, aliaque miſericordiæ opera in proximum ſuum exercere. II. 241.

Fideles quo exteriori habitu, & animi pietate Sacramentis intereſſe, & ea ſuſcipere debent. I. 20. & ſeq.

Fidiani in octavum uſque diem judaico more baptiſmum differebant. I. 51. & ſeq.

Flagellantes hæretici Aquæ benedictæ irriſores. II. 8.

Flagellantes hæretici, quod omnem pietatem conſtituerent in baptiſmo ſanguinis per flagellationem ſponte effuſi, aſſeruerunt ſimul, ſe non jam accepiſſe Sacramenta Baptiſmi, Confirmationis, Pœnitentiæ & cætera omnia, & cum eis omnes benedictiones aquæ, ſalis, cinerum &c. II. 8.

Flagellantes hæretici inſtrumentum, quo aſpergimus Aquam benedictam, quodque aſpergillum vocamus, vocabant ipſi clavam mortis, guttas vero aquæ aſperſæ ſcintillas infernales. II. 8.

Flaminis Baptiſmus, qui ita dictus. I. 24. & ſeq.

Flores benedici ſoliti, eorumque benedictorum virtus. II. 66.

Flores multiplicium colorum præparati, & benedicti in Dominica Palmarum. II. 177.

Fluminis aqua, facto ei præcepto per S. Sabinum Placentiæ Epiſcopum ad alveum ſuum reverſa. II. 232.

Fluminum inundatio, precibus ad Deum fuſis, ac ſupplicationibus cohibita. II. 230. & ſeq.

Fœtus, qui mortuus prodiit, ſepeliri in loco ſacro non debet. I. 56.

Fontis Baptiſmalis benedictio, quam antiqua. I. 29.

Fontis baptiſmalis antiquitas, & varia de eodem. I. 30. & ſeq.

Fontis Baptiſmalis figura, utplurimum rotunda, ſicut & Baptiſterium. I. 33.

Fontis Baptiſmalis vaſculum, & de eo plura. I. 33.

Fontes plures Baptiſmales in Baptiſteriis propter baptizandorum multitudinem. I. 31.

Forerius Franciſcus Ulyſſiponenſis unus e tribus Fratribus Dominicanis, qui Catechiſmum Romanum concinnarunt. I. 15.

Forojulienſe Proceſſionarium deſcriptum a Viro Cl. Fr. Bernardo de Rubeis Ordinis Prædicatorum laudatum. II. 185.

Formatæ literæ peregrinantibus datæ. II. 39.

Formæ, & materiæ vocabula in Sacramentis, quando a Theologis invecta. I. 26. Quæ olim verba ad eas explicandas a Patribus, & Majoribus noſtris adhiberentur. I. 26.

Formulæ variæ ſcribendæ in Libris habendis a Parochis. II. 342. & ſeqq.

Foſſarii, qui ita dicti. I. 406.

Fraga S. Franciſci de Paula nutu extra tempus, & quod mirabilius eſt, ſine planta nata, eademque morbo applicata, cum quo naturalem non habebant connexionem, miraculoſæ tamen ſanitatis effectum producunt. II. 66. & ſeq.

S. Franciſcus Aſſiſienſis, ſi quando in terra aliquam reperiebat ſcripturam, humiliter elevans, venerabatur eam, & in loco mundo po-

ponebat, eo quod fortaſſis contineret ſcriptum nomen ſanctum. II. 85.
S. Franciſcus de Paula candelas benedicere ſolitus, cum quibus multa patrabat miracula. II. 19. & ſeq.
S. Franciſcus de Paula ſolitus panem benedicere, ejuſque miracula per ipſum patrata. II. 69.
S. Franciſcus de Paula, utplurimum herbas, fructus, candelas, panemque a ſe benedictos ægrotis donabat, ut miracula, quæ per ipſas res operabatur, benedictionis virtuti, non ſanctitati ſuæ adſcriberentur. II. 62.
S. Franciſcus de Paula, quanta veneratione proſequutus ſit chartaceas Sanctorum Imagines. II. 86.
S. Franciſci de Paula interceſſione ſæpe impetrata pluvia tempore ſiccitatis, & nimiæ pluviæ tempore ſerenitas. II. 228. & 231.
S. Franciſci de Paula ſtatua alicubi tempore ſiccitatis carcere quodam incluſa, ibique detenta, donec ejus interceſſione deſiderata pluvia impetraretur. II. 228.
S. Franciſco de Paula medici, chirurgique infeſti, quod pane, herbis, fructibuſque a ſe benedictis infirmos curaret. II. 62.
S. Frodobertus Epiſcopus in effugandis dæmonibus ea virtutis præſtantia præpollebat, ut cuicumque energumeno in fronte, vel pectore ſignum Crucis imprimeret, mox ejus compellente imperio, malignus ſpiritus effugatus abiret. II. 321.
Frondium diverſarum rami præparati, & benedicti in Dominica Palmarum. II. 177.
S. Fructuoſus Bracarenſis Epiſcopus ob prædia monaſterio ſuo ablata, *Sancta nudavit Altaria, & ciliciis induit ea*. II. 274.
Fructus benedicendi delati ad Eccleſiam, vel ad Sacerdotum domos. II. 35.
Fructuum novorum benedictio, ejuſque antiquitas, ac ritus. II. 64.
Fructus novos benedicendi ritus Eutychiano Papæ a Cardinale Baronio adſcriptus. II. 64.
Fructuum novorum benedictionis formula, ejuſque explicatio. II. 65. & ſeq.
Fructibus a ſe benedictis multa patrat miracula S. Franciſcus de Paula. II. 66.
Frugum terræ primitiæ in domum Dei deferri debebant in veteri Teſtamento, & ob quas cauſas. II. 64.
Frugum novarum nihil goſtandum, niſi quod Sacerdos ante guſtaverit. II. 35.
Frugum benedictio facta antiquitus in ſolemni Miſſa Aſcenſionis Domini. II. 35.
Fruges benedicendi, ac vineas ritus antiquus in Eccleſia, ejuſque ratio. II. 33. & ſeq.
Fruges benedicendi, ac fructus ritus cui adſcriptus. II. 34.
Frumentum multiplicatum precibus S. Simeonis Monachi Trevirenſis. II. 242.
Frumenta comparare ſtudebat S. Gregorius Magnus, ut haberet unde pauperibus ſubveniret. II. 241.
Frumentariorum mercatorum crudelitas, & cupiditas inexplebilis tempore penuriæ ac famis a S. Gregorio Nazianzeno deſcripta. II. 241.
Fuga dæmonis a corpore obſeſſi a voluntate Dei potiſſimum dependet. II. 33.
Fulmen informe ignei draconis inſtar Colonienſem Baſilicam ſcindit, ac penetrat, atque ex omni hominum multitudine, qui ad eam confugerunt, tres diverſis locis, ſed uno ictu, in mortem dejicit &c. II. 233.
Fulminis, & fulguris periculo avertendo, quæ Preces, ſeu Orationes in Rituali Græcorum præſcriptæ. II. 237. & ſeq.
Fulminibus cur turres campanariæ frequenter perculſæ. II. 235.
Funus. Vide. Exequiæ. Defunctus. Mortuus. Parvuli.
S. Furſcus Confeſſor, facto Crucis ſignaculo, effugavit dæmonium, reddiditque ſalutis remedium duobus energumenis. II. 321.
Furtum ſacrilegum cauſa cur quidam Monachus fuerit a dæmone invaſus. II. 328.
Fuſchararius Ægydius Bononienſis, Epiſcopus Mutinenſis unus e tribus Dominicanis, qui Catechiſmum Romanum concinnarunt. I. 15.

G

Galliana Eccleſia diu Rituali Romano adhæſit. I. P. num. v. & ſeq.
Gelaſianum Sacramentarium. I. P. num. I.
S. Gelaſii Papæ I. auctoritate Romæ Lupercalia ſublata. II. 167.
S. Genoveſæ patrocinio tempeſtates depulſæ, pulſatis campanis, donec cerei accenſi ſuper ejus Templum apparerent. II. 235. & ſeq.
S. Germani Epiſcopi Pariſienſis oleo benedicto morbi depulſi. II. 70.
S. Gerwinus Abbas, cum Fratres, finita Litania, & initiata commendatione animæ, veniſſent ad ea verba, *Suſcipiat te Chriſtus*, ſpiritum efflavit. I. 371. & ſeq.
Gentilis Bernardus Oratorii S. Hieronymi Charitatis Presbyter, & aliquando Fratrum Præfectus, laudatus. II. 294.
Georgii Arianorum Alexandriæ Epiſcopi avaritia notata, quod ex lecticis, quas ipſe præbebat ad ſepeliendos defunctos, lucrum captabat. I. 406.
Gloria, laus, & honor &c. Hymnus ex antiquo ritu dici ſolitus ad januam Eccleſiæ in reverſione Proceſſionis Dominicæ Palmarum, ejuſque auctor, ac varii ritus ad Hymnum ipſum pertinentes. II. 184. & ſeq.
Cantatus alicubi ſuper muros portarum Civitatis, quæ tunc claudebantur. II. 185.
S. Germanus Epiſcopus Pariſienſis oleo a ſe benedicto multos morbos depulit. II. 70.
Goſſopium, ſeu bombacium, ad uſum baptiſmi, ſeu ad abſtergenda loca ſacris oleis iuncta. I. 78.
S. Gunegunda Imperatrice moriente, cantata Litania. I. 372.
S. Guthbertus Epiſcopus Lindisfarnenſis puellam capitis, & laterum doloribus cruciatam, oleo benedicto ſanat. II. 70.
Guttur infirmi inter alia membra in extrema unctione olim ſacro oleo inunctum. I. 318.
Gutturis malum ſanari creditum vino benedicto in Feſto S. Blaſii. II. 64.
Gratiarum actio poſt menſam. II. 48. & ſeq.
Gratiarum actio pro acceptis beneficiis peragenda cum precibus, & Proceſſione. II. 276.
S. Gregorius Magnus primordia ſui Pontificatus ad avertendam luem, quæ Romæ graſſabatur, ſacris ſuis prædicationibus, & proceſſionibus

bus dedicat. II. 246. & ſeq.

S. Gregorius Magnus famis tempore ut haberet unde pauperibus ſubveniret, frumenta comparare ſtudebat. II. 241.

S. Gregorii Magni charitas tempore peſtis Urbem vaſtantis. II. 246. & ſeq.

S. Gregorii Magni Sermo tempore peſtis habitus. II. 246. & ſeq.

Gregorii Papæ III. pietas in adornandis Deiparæ Virginis imaginibus diademate, & collari de auro, & gemmis. II. 87.

S. Gregorius Epiſcopus Lingonienſis, *ſine ullo tactu, facto tantum ſigno Crucis e contra, dæmonia diſcedere imperabat*. II. 321.

H

H*Aceldama* dictus ager figuli emptus ex triginta argenteis, quibus Judas Iſcariothes tradidit Chriſtum, *in ſepulturam peregrinorum*. II. 128. & ſeq.

Haceldama, ſcriptum aliquando ad parietem Monaſterii Conſentini, quod ex pecuniariis Clericorum ſuæ Diœceſis multis Andreas Brancatius Archiepiſcopus Conſentinus conſtruxerat. II. 128.

Hæredipetæ ſacri homines depicti, ac notati a S. Hieronymo. I. 353.

Hæretici nonnulli quos baptizabant ſub jurejurando ſoliti adigere, nunquam ſe a pravis, quibus adhærebant, dogmatibus receſſuros. I. 104.

Hæretici, & eorum fautores excluſi ab Eccleſiaſtica ſepultura. I. 397. & ſeq.

Hæreticorum benedictiones ſunt potius maledictiones. II. 35.

Hæreticorum deliria circa Sacramentum pœnitentiæ. I. 184.

Hæreticis ad Eccleſiam Catholicam venientibus, qua cautione baptiſmus adminiſtrandus. I. 139. & ſeq. & 148.

Heraclas unus ex inſignibus Catechiſtis Eccleſiæ Alexandrinæ. I. 126.

S. Heribertus Colonienſis Epiſcopus ut fami ſubditorum ſuorum occurrerit. II. 239.

Hermiani hæretici ignem eſſe chriſtiani baptiſmi materiam aſſerebant. I. 28.

Hierachitarum hæreticorum error circa parvulorum baptiſmum. I. 51.

S. Hieronymi Charitatis Oratorium Oratoriorum omnium a S. Philippo Nerio inſtitutorum princeps. I. 346.

S. Hieronymi Charitatis Eccleſia conſecrata primum anno MDVIII. tum vero in aliam formam redacta, iterum conſecrata anno Chriſti MDCCXXXVIII. cujus extat marmorea inſcriptio, quæ recenſetur. II. 295.

S. Hieronymi Charitatis Patres prompti ſemper ad Sacramenta adminiſtranda. I. 7.

S. Hieronymi Charitatis Patres epidemico morbo anno MDLXVI. magnam Urbis partem vaſtante, multum auxilii zelo admirabili, & totius Urbis ædificatione periculoſo læthalique morbo laborantibus attulere. I. 7.

S. Hieronymi Charitatis Oratorii Fratres circiter quinquaginta cereos accenſos manu geſtantes interfuerunt ſolemni translationi ſacrarum Reliquiarum ad Eccleſiam ejuſdem S. Hieronymi. II. 294.

S. Hilarion dona reſpuit cujuſdam Orioni, quem a legione dæmonum liberaverat. II. 302.

S. Hilarionis oleo benedicto ſanata vulnera. II. 70.

S. Hipatius Abbas mercedem ſibi oblatam, ob liberatum quemdam Urbicium a præſtigiis dæmonum, reſpuit. II. 302.

Homines primum in impia Lupercalium celebritate immolati, deinde vero hominum ſimulacra. II. 167.

Hiſtriones, atque comœdi excludendi ab Euchariſtica communione. I. 254. & ſeq.

Huſpiniani hæretici inſcitia ajentis, poſt Concilium Lateranenſe IV. anni 1215. cœpiſſe primum in Templis parari Tabernacula, & Ædiculas, in quibus Euchariſticum Sacramentum includitur. I. 247.

Hoſtiæ, & Particulæ conſecrandæ, recentes eſſe debent. I. 252.

Humilitas virtus ex diametro diabolo oppoſita. II. 302.

Humilitas neceſſaria Exorciſtæ. II. 302.

S. Hunegundis a pluribus Presbyteris Oleo ſancto inuncta. I. 325.

Huſſitæ *caliculárii* appellati, quod tanta pertinacia calicis uſum retinuerint, ut illum paſſim ſuis in Templis, domibus, vexillis, aliiſque in rebus pingerent. I. 250.

I

S. JAcobi Niſibeni benedictione extinctæ febres, & ægritudines, ac dæmones coacti fugere. II. 13.

Jacobo III. Regi Angliæ a BENEDICTO Papa XIV. indultum, ut poſſit communicare, tametſi propter ſtomachi ſui indigentiam aliquid jentaculi ſumpſiſſet. I. 246.

Jaculatoriæ orationes dicendæ modo, quo poteſt, ab infirmo moriente, ſaltem ex corde, & per intervalla. I. 363.

Janſeniſta perperam, impieque dictus a Jacobo Laderchio Venerabilis Dei Servus Cardinalis Thomaſius. II. 288.

Jecur piſcis, cujus fit mentio apud Tobiam, an ad expellendos dæmones valeat. II. 324. & ſeq.

Jeſu Nomen Sanctiſſimum ſæpe ab Infirmo moriente invocandum. I. 358. & ſeq.

Jeſu, Jeſu, Jeſu, morientium poſtrema verba. I. 379.

Jeſu Nominis virtus. I. 359.

Jeſu Nomen invocantibus Indulgentiæ conceſſæ. I. 359.

Jeſu Chriſti imaginum benedictio, ejuſque formula, ac ritus. II. 86. & ſeq.

Jejunium Sabbathi non ubique olim receptum. I. 4.

Jejunium in Litania majori. II. 192. & ſeq. & in Litania minorum Rogationum. ibid. 202.

Jejunium præmiſſum translationi ſanctarum Reliquiarum. II. 286.

Jejunium, & oratio adhibenda ab energumeno, ſi mente, & corpore valet. II. 314.

Jejunium, & oratio, duo potiſſimum remedia ad impetrandum divinum auxilium, dæmoneſque ab obſeſſo pellendos. II. 311. & ſeq.

Jejunium, & oratio adhibenda non modo ab Exorciſta, ſed & ab ipſo obſeſſo a dæmonio,

qui

qui exorcizatur. II. 312.
Jejunii virtus ad promerendam Dei miſericordiam, & ad calamitates avertendas. II. 136.
Jejunii pœnitentia, ut aliquando eleemoſynis redempta. I. 214.
Jejunio curanda ebrietas. I. 213.
Jejunia fortia tela ſunt adverſus tentamenta dæmoniorum. II. 312.
Jejunis, & a jejunis Miniſtris Baptiſmus olim collatus. I. 116.
S. Joannes Chryſoſtomus perperam accuſatus, *quod admonebat omnes, ut poſt communionem aquam, aut paſtillum deguſtarent, ne cum ſaliva, aut pituita aliquid e ſymbolo Sacramenti præter voluntatem expuerent, quod primus ipſe faciebat*. I. 247.
S. Joannis Baptiſtæ imago cum eo in manu indice, *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*, ſuper Baptiſteriis locata. I. 31.
Judæi cum in impietate manerent, omnia faciebant ad vanam gloriam, & lucrum. II. 302.
Judæi excluſi ab Eccleſiaſtica ſepultura. I. 397. & ſeq.
Judices olim jus dicere ſoliti ad portas Civitatum, juxta illud Deuteronomii Cap. XVI. *Judices conſtitues ... in omnibus portis tuis ... ut judicent*. I. 185.
Juliani apoſtatæ exemplum experti non ſemel ſigni Crucis virtutem. II. 321. & ſeq.
Julii III. Papæ Literæ ad Carolum V. quibus concedit, ut poſſet communicare, tametſi poſt mediam noctem præcedentem ob ſtomachi ſui indigentiam aliquid jentaculi ſumpſiſſet. I. 246.
S. Ignatius Societatis Jeſu Fundator plebi Romanæ fami periclitanti mirum in modum ſuccurrit. II. 239. & ſeq.
S. Ignatius Loyola manibus junctis, oculis in Cælum defixis, Jeſum corde, Jeſum ore implorans, placido vultu ſanctiſſime migravit ad Dominum. I. 379.
Ignis novus ex ſilice excuſſus benedictus in Feſto Purificationis Deiparæ, unde cerei in Proceſſione geſtandi accendebantur. II. 168.
Ignem eſſe Chriſtiani Baptiſmi materiam, aſſerebant Seleuciani, & Hermiani hæretici. I. 28.
Illuminatorium dictum olim Baptiſterium. I. 30.
Imago SS. Trinitatis, ut benedicta Romæ in Eccleſia S. Laurentii in Damaſo. II. 88.
Imago Dei Genitricis a Gregorio Papa III. diademate aureo, & collari aureo de gemmis ornata. II. 87.
Imago alia ejuſdem Deiparæ etiam aurea ab eodem facta amplectens Salvatorem noſtrum. ibid.
Imago S. Meletii in anulis, in poculis, in phialis, in thalami parietibus, & ubique olim depicta. II. 88.
Imago Sancti recens canonizati deferri ſolita in proceſſione, ejuſque ritus origo. II. 264.
Imaginem chartaceam S. Philippi Nerii vir impius irridens, in globulum redigens, & in terram projiciens, ut a Deo punitus. II. 85. & ſeq.
Imagines Sanctorum ſtatutæ in Eccleſiis, ut dum eas contemplamur, veneramurque, ad eorum actus, & ſanctitatem imitandam accendamur. II. 89.
Imagines Deiparæ Virginis a S. Luca depictæ. II. 87.
Imagines Sanctorum non exponendæ publice in Eccleſiis, niſi probatæ ſint ab Epiſcopo. II. 90.
Imagines, ac Reliquiæ Sanctorum de locis ſuis ſuper ſpinas depoſitæ, ob res Eccleſiis eorum ſubtractas. II. 274. Sed hic mos deinde ſublatus. ibid.
Imagines Sanctorum apponi in navigiis ſolitæ. II. 33.
Imagines Sanctorum poſt earum benedictionem Aqua ſancta aſperſæ. II. 89.
Imagines Sanctorum an liceat in altari collocare ſine prævia benedictione. II. 89. & ſeq.
Imagines ſacræ, quæ correctione indigerent. II. 90. & ſeq.
Imagines Sanctorum chartaceæ, quanta in veneratione habitæ a Sancto Franciſco de Paula. II. 86.
Imaginum Jeſu Chriſti, B. Mariæ, & aliorum Sanctorum benedictio, ejuſque formula, ac ritus. II. 86. & ſeqq.
Imaginibus Sanctorum patrata miracula. II. 85. & ſeq.
Immerſio trina in Baptiſmo jam olim paſſim in Eccleſia uſitata. I. 42.
Impœnitentibus, & qui in manifeſto peccato moriuntur, & excommunicatis, & nondum baptizatis Extremæ unctionis Sacramentum penitus denegandum. I. 312.
Incenſatio in abſolutione defunctorum. I. 412. & ſeq.
Indiarum quidam Miſſionarii notati, qui obvios quoſque, vix explorata eorum voluntate, una, aut altera inſtructione contenti, ſacro Baptiſmi Fonte abluunt. I. 131. & ſeq.
Indulgentia olim frequentius dicta remiſſio. II. 144.
Indulgentiæ nomen unde derivatum. II. 144.
Indulgentiæ acquirendæ conditiones variæ. II. 146.
Indulgentiam plenariam ſolus confert Romanus Pontifex. II. 145.
Indulgentiæ conceſſæ a Summis Pontificibus Euchariſtiam ad infirmos delatam comitantibus. I. 269.
Indulgentiæ conceſſæ invocantibus Sanctiſſimum Nomen Jeſu. I. 359.
Indulgentiarum Miniſtri ordinarii Epiſcopi in ſuis reſpective Diœceſibus. II. 145.
Indulgentias niti potiſſimum virtute meritorum Paſſionis Chriſti, definiit Clemens VI. Papa. I. 368.
Indulgentiis donati globuli piaculares, numiſmataque Sacris Imaginibus inſignita. I. 359.
Indumenta ſacra detrita, & quæ nulli eſſe uſui poſſunt, comburenda, & cineres in Sacrarium projiciendi. II. 76.
Indumenta ſacra benedicendi facultas an poſſit ab Epiſcopo inferiori Sacerdoti committi. II. 73.
Indumenta ſacra non benedicta adhibens Sacerdos, peccat. II. 75.
Indumentorum Sacerdotalium benedictio, & ejus ritus. II. 74. & ſeq.
Indumentorum Sacerdotalium benedictionis formula, ejuſque explicatio. II. 74. & ſeq.
Indumentorum Sacerdotalium, Leviticorumque ſtata benedictio nulla apud Græcos, ſua tamen quoties Diaconus induit, Sacerdoti benedicenda offert, propriaque Sacerdos aſſumpturus, benedictionis expertia nuſquam re-

relinquit. II. 74. & ſeq.
Indumentorum Sacerdotalium benedictio quamdiu duret. II. 75. & ſeq.
Indumentorum, vaſorumque Eccleſiaſticorum ad Sacrificii uſum benedictio ad quem ſpectet. II. 72. & ſeq.
Indumentis ſacris adpingi, intexive olim ſolitæ Evangelicæ hiſtoriæ. II. 76.
Indumentis ſacris, ac locis adpingi, intexive non debent inſignia, ſtemmatave familiarum. II. 76.
Infames manifeſte excludendi ab Euchariſtiæ communione. I. 254.
Infantes. Vide in verbo, Parvuli, & in verbo, Expoſiti.
Infantes ſæpe a parentibus, vel nutricibus ſuffocati, quod nulla cautione ab eiſdem in eodem lecto teneantur. I. 124.
Infantes mortui ſine Baptiſmo, excluſi ab Eccleſiaſtica ſepultura. I. 401.
Infideles, hæretici, Judæi, præſentes eſſe non debent, dum Sacramenta adminiſtrantur. I. 21.
Infirmitatis ſpiritum habentes dicti obſeſſi a dæmonio ob varias infirmitates ab eodem adverſus obſeſſos cauſatas. II. 297.
Infirmus Aqua benedicta frequenter adſpergendus. I. 351.
Infirmi corporis partes extrema unctione inungendæ, abluendæ prius, quantum commode fieri poteſt, ob ſacri Olei reverentiam, præſertim, quæ ſordes ſolent magis contrahere. I. 330.
Infirmi communicandi cubiculum, ut præparandum. I. 288
Infirmo pro corporali ſalute nihil ſuadendum, adhibendumque, quod in detrimentum animæ convertatur. I. 343.
Infirmo ſacro Oleo inuncto convaleſcente, loca inuncta lavanda, & aqua lotionis in ignem projicienda; ſi vero decedit, non lavandum corpus ex ſtatuto Beneventani Provincialis Concilii. I. 336.
Infirmo apta remedia adhibenda ad ſuperandas tentationes, pravaſque opiniones, quibus forte ſubjectus ſit. I. 350. & ſeq.
Infirmo ob oculos apponendæ ſacræ Chriſti Crucifixi, Deiparæ Virginis, & Sancti, quem ille præcipue veneratur, Imagines. I. 351.
Infirmo ſuggerendum, ut, ſiquid habet alienum, reſtituat. I. 352.
Infirmo ſuggerendum, ut ad remedium animæ ſuæ pro facultatibus, quod in Domino ei placuerit, diſponat. I. 352.
Infirmo ſuggerenda teſtamenti factio. I. 352. & ſeq.
Infirmo lecta Evangelia, Pſalmi, & Orationes. I. 355. & ſeq.
Infirmo morienti, quæ exhortationes faciendæ. I. 360. & ſeq.
Infirmo morienti, quæ orationes dicendæ ſaltem ex corde per intervalla. I. 363.
Infirmo morienti præbenda ad oſculandum Crucifixi Imago. I. 370.
Infirmo data benedictio, & facta Aquæ benedictæ adſperſio. I. 257.
Infirmo morienti ſæpe invocandum Sanctiſſimum Nomen Jeſu. I. 358.
Infirmo morienti Indulgentia impertienda. I. 358. & ſeq.
Infirmi ſalutarium adjumentorum præſidio a diabolicis inſidiis defendendi. I. 345. & ſeq.
Infirmi ad Sacramentalem Confeſſionem diſponendi, iiſque, ac illorum propinquis in memoriam revocandum Concilii Lateranenſis Decretum, quo cavetur, ne medici ultra tertiam vicem ægrotos viſitent, niſi prius ipſis certo conſtet, illos Confeſſionis Sacramento rite expiatos fuiſſe. I. 347. & ſeq.
Infirmi communicati aliquando cum Euchariſtia Chriſti Sanguine intincta. I. 266.
Infirmi aliquando Extrema Unctione peruncti non jacendo, ſed ſedendo. I. 304.
Infirmi ante, vel poſt ſacri Viatici acceptionem, ſoliti non modo ab illis veniam petere, in quos deliquiſſent, verum etiam & iis præbere, quos læſiſſent. I. 296.
Infirmi nonnulli morti proximi ad Eccleſiam, ſeu ad Oratorium delati, ut ibi communicarent, & ſupremum ſpiritum exhalarent. I. 296.
Infirmi egentes, ut a Parocho adjuvandi. I. 345.
Infirmorum viſitatio, & cura. I. 342. & ſeqq.
Unum e præcipuis Parochorum officiis. ibid.
Infirmorum communio, & varia ad ipſam ſpectantia. I. 278. & ſeq.
Infirmorum communio facta aliquando ſub utraque ſpecie. I. 296.
Infirmorum oleum an neceſſario debeat eſſe ab Epiſcopo conſecratum, ut ſit materia Extremæ Unctionis. I. 308.
Infirmorum oleum, licet apud Latinos debeat eſſe rite ab Epiſcopo conſecratum, apud Græcos a Presbytero exorciſatur. I. 308.
Infirmorum oleum, ſi infra annum ita deficiat, ut ſufficere non poſſe videatur, neque aliud benedictum haberi queat, modico olio non benedicto in minori quantitate ſuperinfuſo reparandum. I. 306. & 309.
Infirmorum oleum loco nitido, & decenter ornato in vaſe argenteo, ſeu ſtanneo diligenter cuſtodiendum. I. 306. & ſeq.
Vide. Oleum.
Infirmos morientes juvandi modus. I. 357. & ſeqq.
Ingratitudo eſt ventus urens, ſiccans ſibi fontem pietatis, rorem miſericordiæ, fluenta gratiæ. II. 276.
In manus tuas, Domine, commendo ſpiritum meum, poſtrema morientium verba. I. 379. & ſeq.
Inſtrumenta magica, quomodo in corpus humanum poſſint immitti. II. 326. & ſeq.
Intentio faciendi id, quod facit Eccleſia, quid importet. I. 18.
Intentionis definitio quænam tradita a Philoſophis. I. 17.
Interdictum Eccleſiaſticum, ejuſque diviſio, & antiqua veſtigia. II. 129. & ſeq.
Interdictum Eccleſiaſticum ob quas cauſas infligi ſolitum. II. 130. & ſeq.
Interdictum præſertim generale eſt quædam maledictionis ſpecies. II. 132.
Interdicti, quod eſt cenſura eccleſiaſtica, definitio. I. 239.
Interdicti abſolutio intra, vel extra ſacramentalem Confeſſionem. I. 239. & ſeq.
Interdicti excluſi ab eccleſiaſtica ſepultura. I. 397. & ſeq.
Interrogatio baptizandi, an velit baptizari, & quæ hujus ritus ſignificatio. I. 105.
Interrogationes neceſſario ab Exorciſta faciendæ obſeſſo a dæmonio. II. 318.
Interrogationes, quæ fieri ab Exorciſta poſſunt ob-

obſeſſo a dæmonio, & quæ fieri eidem nequeant. II. 316. & ſeq.
Inunctio baptizandi cum ſacro Oleo facta apud Græcos in toto illius corpore a vertice ad pedes. I. 102.
Inunctio Chriſmatis in ſummitate capitis baptizati in modum Crucis, quo ritu peragenda. I. 109. & ſeq.
S. Irenes Virgo monialibus ſuis rigoroſum jejunium præcipit, ut ſuam diſcipulam a dæmonii vexatione liberaret. II. 312.
Irregularitas quid, & ejus antiqua origo in Eccleſia. I. 240. & ſeq.
Irregularitatis diſpenſatio. I. 239. & ſeq.

L

LAbarum quid. II. 162. & ſeq.
Labia exterius inuncta etiam olim ſacro oleo in extrema unctione. I. 318.
Lac, & mel dari olim ſolitum baptizatis. I. 116. & ſeq.
Lacticiniorum, & ovorum eſus, aliquando in Quadrageſima permiſſus. II. 55. Damnata eſt tamen ea quorundam Caſuiſtarum propoſitio: *Non eſt evidens, quod conſuetudo non comedendi ova, & lacticinia in Quadrageſima, obliget.* ibid.
Laderchius Jacobus impia audacia Venerabiles Dei Servos carpit, S. R. E. Cardinalem Thomaſium, ac Romanum ipſum Pontificem Maximum Innocentium XI. quorum primum Janſeniſtam dixit, alterum a Janſeniſtis hallucinatum. II. 288.
Laici aliquando Catechiſtæ inſtituti. I. 126.
Laici Magiſtratus ægreferunt alicubi quorundam ſacrorum hominum ab Eccleſiaſticis Proceſſionibus exemptiones. II. 155.
Laicorum cadavera minime a Clericis deferenda. I. 395.
Laicorum ambitio ut in Eccleſiis ſepelirentur. II. 120.
Laicis vetitum tradi Sacrum Domini Corpus ad deferendum infirmis. I. 262.
Laicis exorcizandi obſeſſos a dæmoniis munus quando interdictum. II. 302.
Laicis Magiſtratibus amputanda occaſio apponendi manus ad res Eccleſiaſticam juriſdictionem ſpectantes, qualis inter alias eſt res funeraria. I. 389.
Lampades plures, vel ſaltem una, die noctuque collucere debent coram Tabernaculo, in quo extat Vaſculum cum Sacra Euchariſtia. I. 252.
Lapis in Eccleſiæ ædificandæ fundatione ponendus, debet eſſe quadratus, & angularis. II. 91. & ſeq.
Lapis primarius pro Eccleſia ædificanda ab eo aliquando in fundamento poſitus, qui Eccleſiam ſuis ſumptibus fundabat. II. 97.
Lapis primarius pro ædificanda Eccleſia quo ritu imponendus. II. 91. & ſeq.
Lapis primarius cum Cruce & magnis ſolemnitatibus poſitus in fundatione Eccleſiæ, quam in ſuo primo Cœnobio conſtruxit Paulæ Sanctus Franciſcus de Paula Ordinis Minimorum Inſtitutor. II. 98.
Lapidis primarii benedictio, ejuſque formula pro eo imponendo in fundatione Eccleſiæ. II. 96.
Lapidis primarii poſitio in fundamento Eccleſiæ, & ejus formula, ac ritus. II. 97. & ſeq.
Lateranenſis Concilii Conſtitutio, *Omnis utriuſque ſexus*, quotannis in Quadrageſima a Concionatoribus populo denuncianda. I. 272. & ſeq.
Latro quidam errore vulgi pro martyre habitus, detectaque a S. Martino fraude, ejus tumulus ſublatus. II. 287.
Lardi benedictio in Sabbato Sancto. II. 51.
Lardi benedictionem perperam irridet, improbatque Danæus Calviniſta. II. 51.
S. Laurentii imago baptizantis S. Romanum per effuſionem. I. 41.
Lectica, ſeu feretrum pro efferendis defunctis lucri cauſa præberi ſolita a Georgio Ariano Epiſcopo. I. 406.
Lecticarii dicti olim, qui cadavera deferebant ad ſepulturam. I. 406.
Lectores Clerici aliquando Catechiſtæ inſtituti. I. 126.
S. Leobinus Carnotenſis Epiſcopus orationibus, & benedictione tempeſtatem repellit, fulgura, & tonitrua tempeſtatem concitantia facit quieſcere, & in priſtinam tranquillitatem aeris quaſſationem redire. II. 233.
S. Leo Epiſcopus Catanenſis magum quemdam Heliodorum nomine, ei in collum Stola innexa, domuit. II. 329.
S. Leoni Papæ I. Sacramentarium attributum. I. P. num. I.
Liberationis dæmonum ſigna a corpore obſeſſi infallibilia nulla. II. 306. Quæ probabilia cenſeri poſſunt. ibid.
Liberi in Anglia ſoliti mane, & veſpere, flexo poplite, ab utroque parente poſcere. II. 4.
Libri Parocho neceſſarii ad notandum in eiſdem ſuas Parochiales functiones. I. 22. nempe Baptizatorum, Confirmatorum, Matrimoniorum, ſtatus animarum, & Defunctorum. I. 23.
Liber habendus a Parocho, in quo baptizati deſcribantur. II. 343.
Liber alter, in quo deſcribantur confirmati ſuæ Parochiæ, præſertim ubi confirmatio fuit collata in Diœceſi. II. 344.
Liber tertius, in quo Matrimonia deſcribantur. II. 344.
Liber quartus, in quo animarum ſtatus deſcribatur. II. 344.
Liber quintus, in quo defuncti notentur. II. 344.
Liber quoque excommunicatorum, & in manifeſto peccato exiſtentium, quos nec ad ſuſcipiendum in Baptiſmo, nec ad tenendum in Sacramento Confirmationis admittat. II. 356.
Liber alius, in quo bona, jura, actiones, & alia quæcumque ſpectantia ad ejus Eccleſiam habeatur. II. 356.
Libri Parocho neceſſarii ad ſuum munus recte obeundum. I. 21. & ſeq. præſertim Catechiſmus Romanus. ibid.
Limen Eccleſiæ locus, in quo primum fieri debet allocutio a Parocho ad baptizandum. I. 85. & ſeq.
Linteamina inuncti extrema unctione a Parochis olim turpi abuſu exacta. I. 305.
Linteamina omnia altarium a pia Virgine, aut honeſtiſſimis moribus matrona abluenda, ſtatuit Concilium Salmurienſe anni 1253. II. 78.
Linteaminum, & mapparum Altaris benedictio, & ritus. II. 76. & ſeq.

Lin-

Linteolum candidum baptizati infantis capiti imponendum. I. 79.
Litania appellata Proceſſio, & cur. II. 152.
Litania major, & minor, cur ita dictæ. II. 190.
Litania ſeptiformis, cur ita dicta. II. 190. & ſeq.
Litania major, ſeu ſolemnis Proceſſio die xxv. Aprilis feſto Sancti Marci antiquiſſima, & longe ante Sanctum Gregorium Papam I. inſtituta. II. 191.
Litania in commendatione animæ protrahenda, abbreviandaque, prout morientis exitus viſus fuerit admonere. I. 372.
Litania, moriente S. Gunegunda Imperatrice, totam domum, ubi corpus ejus ſuper cilicio compoſitum jacebat, in ſublime relonans pro exeunte anima quatiebat. I. 372.
Litania finita, cum Fratres dicerent, *Suſcipiat te Chriſtus*, S. Gervinus Abbas ſpiritum efflavit. I. 371. & ſeq.
Litaniæ nomen, & ejus ſignificatio. I. 189. & ſeq.
Litaniæ majoris quis inſtitutor. II. 190.
Litaniæ majoris proceſſio celebrata a Clero, & Populo diſcalceato, cinere conſperſo, ac cilicio induto, & jejunante. II. 192. & ſeq. Ita quoque celebrata Litania minor. ibid. 203.
Litaniæ majoris ritus, & ordo. II. 194. & ſeq.
Litaniæ majori celebrandæ cur tempus vernum inſtitutum. II. 192.
Litaniæ minoris proceſſio facta cum fictitio dracone curioſe a Durando deſcripto, & explicato. II. 204. Unde ejus ritus origo. ibid. 205.
Litaniæ minores dictæ Rogationes. II. 201.
Litaniæ minores ex antiquo ritu celebrandæ triduo ante Aſcenſionem Dominicam. II. 200.
Litaniæ, ac preces tempore penuriæ, ac famis. II. 243.
Litaniæ breviores in commendatione animæ, earumque explicatio. I. 370. & ſeqq.
Litaniæ ordinariæ in primario lapide imponendo pro Eccleſia ædificanda. II. 96.
Litaniæ ordinariæ dicendæ in exorcizandis obſeſſis a dæmonio, II. 328. & ſeq.
Litaniarum formula in commendatione animæ, earumque antiquus ritus. II. 370. & ſeqq.
Litaniarum majorum proceſſio, quæ in Feſto S. Marci celebratur. II. 189. & ſeq.
Litaniarum minorum Auctor, ac ritus. II. 200.
Litaniis Sanctorum nulli alii præter illos ibidem relatos inſerendi. I. 341.
Litaniis in proceſſione tempore peſtis recitandis quid addendum. II. 265. & ſeq.
Litanias a toto Clero ſibi recitari, & elata voce, *Te Deum laudamus*, decantari, juſſit S. Ferdinandus Rex Caſtellæ, & Legionis moriturus. I. 371.
Litanias cum aliis, qui ei aſſiſtebant in commendatione animæ, decantans S. Stephanus Abbas Obazinenſis moritur. I. 372.
Litanias perlegit S. Albericus Abbas Ciſtercienſis moriturus, cumque ad illud veniſſet, *Sancta Maria ora pro nobis*, facta ejus facie ad inſtar ſolis, mox velut in ſomnum leniter ſolutus animam efflavit. I. 372.
Litanias recitat S. Theutonius Canonicus Regularis ad tempeſtatem repellendam. II. 233.
Litteræ commendatitiæ peregrinantibus datæ, & a quibus. II. 39.
Loci benedictio, & ejus formula, ac ritus. II. 25.

Locuſtæ, & bruchi fugati Oleo benedicto a Sancto Theodoſio Cœnobiarcha. II. 70.
Lotio manuum præmittenda Sacerdoti Euchariſtiæ communionem adminiſtraturo. I. 259.
Lucus a Poetis dictus, quod minime luceat. II. 268.
S. Ludovicus IX. Galliæ Rex in Palæſtinam profecturus, accepit vexillum, & peram, & baculum in Eccleſia S. Dionyſii. II. 40.
Lumborum, ſeu renum unctio in extrema unctione, & ejus formula. I. 336.
Lumina Eccleſiæ extincta a Chriſtiano Æditu Floriacenſi ob armillas ab Eccleſia ſublatas. II. 273. & ſeq.
Luminaria duodecim requiri in adminiſtranda extrema unctione nonnulli aliquando nugati ſunt, ut illa ſcilicet Miniſtri ſibi deinde applicarent. I. 305.
Lunatici dicti obſeſſi a dæmonio, quatenus dumtaxat in punctis creſcentis, vel decreſcentis lunæ divexantur. II. 297.
Lupercalia Romæ ſublata S. Gelaſii Papæ I. auctoritate. II. 167.
Lupercalia dum agerentur, primum homines Saturno immolati, deinde vero hominum ſimulacra. II. 167.
Lupercalium impia celebritas ſanctiſſimis myſteriis, ac cæremoniis invectis per Feſtum Purificationis Deiparæ Virginis abolita. II. 167.
Luporum rabie, peccatis exigentibus, Galliarum populi aliquando interempti. II. 200.
Lutheri error circa materiam Baptiſmi. I. 28.
Lutheri error aſſerentis, omnes Chriſtianos eſſe æqualiter Sacerdotes damnatus. I. 6.
Lutheri inepta argumenta, quibus ait, non eſſe licitum contra Turcas bellare. II. 270.
Lychni, ſeu lampades a S. Leone Epiſcopo Agathenſi effractæ, ob agrum quendam ab hæretico homine ſubtractum Eccleſiæ. II. 274.

M

S. MAclovius, qui & Machutus, ſeu Machutes, ſummis Britonum, quorum erat Epiſcopus, injuriis laceſſitus, maledictionis jaculum adverſus illos, cum inde cum ſuis abiret, intorquet, & qui ejus maledictionis effectus. II. 132. Maledictionem non infert per aliquam malevolentiæ intemperantiam, ſed ut Britones ad pœnitentiam traherentur. ibid.
Magica inſtrumenta, ſeu ſigna, quæ energumeni vomere ſolent, quomodo in corpus humanum poſſint immitti. II. 326. & ſeq.
Magiſtratus laici ægreferunt alicubi quorundam ſacrorum hominum ab Eccleſiaſticis Proceſſionibus exemptiones. II. 155.
Magiſtratibus laicis amputanda occaſio apponendi manus ad res Eccleſiaſticam juriſdictionem ſpectantes, qualis inter alias eſt res funeraria. I. 389.
Malabaricæ Eccleſiæ hiſtoria laudata. I. 96.
S. Malachias Hiberniæ Epiſcopus Romanæ Eccleſiæ conſuetudines in univerſa Hibernia inſtituit. I. P. num. VIII.
S. Malachias Hiberniæ Epiſcopus vehementi animi dolore ex eo affectus, quod culpa ſua mulier quædam Sacramenti extremæ unctionis gratia fraudata deceſſerit. I. 302. Totam noctem orando, & gemendo conſumpſit, ex-

audituſque fuit a Domino, ita ut illa e morte tamquam a ſomno excitata, e lecto ſe erigens, Sacramentum ipſum ab eo acceperit, ac deinceps a morbo convaleruit. I. 302. & ſeq.

S. Malachias Hiberniæ Epiſcopus mulierem ſanguinis profluvio de vita periclitantem, miſſis tribus benedictis pomis, ab interitu vindicavit. II. 66.

Maledictio parentum filiis illata, cauſa aliqoando, ut dæmones filios ipſos obſideant. II. 293.

Maledictionis in Britonum Terram illatæ a S. Maclovio Epiſcopo effectus, Terra tam in frugibus, quam in pomis omnium generum ſterilis, & infructuoſa reddita, habitatores vero mille modis morborum devorati. II. 132.

Maledictus qui facit opus Dei negligenter. I. 17.

Malefici ut jure Civili, & Pontificio puniti. II. 308.

Malefici non modo ipſi culpæ læthalis rei, ſed & quicumque maleficos, divinos, ariolos, aruſpices, incantatores, & quicquid eſt hujus generis, conſulunt, ſive ad inferenda nocumenta, ſive ad ea avertenda, vel depellenda, ſive ad conſequenda per illos beneficia. II. 308. & ſeq.

Maleficiati dicti obſeſſi a dæmonio, & maliati, quando a dæmonio, cooperantibus maleficiis, ſunt obſeſſi. II. 297.

Maleficium dari, ſicut & homines, qui maleficiis auxilio dæmonis in aliorum hominum perniciem utuntur, probatur contra nonnullos, qui id perperam negarunt. II. 308.

Maleficii genus triplex, nempe *ſomnificum*, ſeu *ſoporiferum*, *amatorium*, *&* *hoſtile*. II. 308.

Maliati, & maleficiati dicti obſeſſi a dæmonio, quando, cooperantibus maleficiis, ſunt ab eodem obſeſſi. II. 297.

Manichæi rati aquam eſſe ex principio nequam, Baptiſmum ea collatum non fictitium modo, ſed & noxium eſſe prædicabant. I. 28.

Manus dextera ubi admota erat a S. Germano Pariſienſi Epiſcopo energumenis, dæmones de obſeſſis corporibus vertebantur in fugam. II. 333

Manus impoſitio quatruplex, ordinativa, reconciliativa, confirmativa, & curativa, earumque explicatio. II. 332.

Manus impoſitio ſuper caput baptizandi antiquiſſimus Eccleſiæ ritus. I. 89.

Manus alia impoſitio ſuper caput baptizandi cum oratione. I. 92.

Manus impoſitio ſuper pœnitentem, dum a Confeſſario abſolvitur, & ejus ritus explicatio. I. 230.

Manus impoſitio Exorciſtæ ſuper caput obſeſſi, & ejus antiquus uſus, ac virtus. II. 332. & ſeq.

Manuum impoſitio in abſolutione pœnitentium, & quænam ejus ritus ſignificatio. I. 230.

Manuum extenſio abrenuntiantium diabolo in baptiſmo. I. 98.

Manuum impoſitione, & precibus dæmoniacum S. Ephræm Syrus liberavit. II. 333.

Manuum lotio a Sacerdote peragenda poſt adminiſtratam infirmo periclitanti extremam unctionem. I. 337.

Manuum unctio in extrema unctione, & ejus formula. I. 335.

Manuum lotio præmittenda Sacerdoti Euchariſticam communionem adminiſtraturo. I. 258.

Manibus expanſis orare olim ſoliti Chriſtiani. II. 5.

Mapparum, ſeu linteaminum Altaris benedictio, & ritus. II. 76. & ſeq.

Mapparum, ſeu linteaminum Altaris benedictionis formula, & explicatio. II. 77. & ſeq.

Mappis pluribus vel olim Altare cooperiri ſolitum. II. 77.

Marcitæ hæretici dicti a Marco Valentini diſcipulo veræ Baptiſmi formæ corruptores. I. 35.

Maria vox quam terribilis dæmonibus. II. 338.

Maria mater gratiæ, mater miſericordiæ &c. poſtrema morientium verba. I. 380.

S. Mariæ Deiparæ imago apponenda ob oculos infirmo. I. 351.

S. Mariæ Deiparæ imago in Zoſopoli Piſidiæ Civitate ex picta manu ſua unguentorum ſcaturiginem aliquando emittebat. II. 87.

S. Mariæ Deiparæ imago diademate aureo, & collari itidem aureo a Gregorio Papa III. ornata. II. 87.

S. Mariæ Deiparæ imagines a S. Luca depictæ. II. 87.

B. Mariæ Virginis, & aliorum Sanctorum imaginum benedictio, ejuſque formula, ac ritus. II. 86. & ſeq.

Martini Leonardus Genuenſis, Archiepiſcopus Lancianenſis unus ex tribus Dominicanis qui Catechiſmum Romanum concinnarunt. I. 15.

S. Martinus Turonenſis Epiſcopus plures obſeſſos a dæmoniis exorcizavit, liberavitque. II. 301.

S. Martinus, ſi quando exorcizandorum dæmonum operam recepiſſet, admotis energumenis, cæteris abſcedere juſſis, ac foribus obſeratis, in medio Eccleſiæ cilicio circumtectus, cinere reſperſus, ſolo ſtratus orabat. II. 313.

S. Martinus mortuus in ſubſtrato cilicio, & cinere. I. 378.

S. Martini oleo benedicto ſanati infirmi. II. 70.

SS. Martyrum imagines a primis ſæculis uſitatæ. II. 87.

SS. Martyrum corpora non humabant, ſed domi lectulis repoſita ſervabant Ægyptii. II. 281.

SS. Martyrum cinis improbos dæmones expulit. II. 315.

Materiæ, & formæ vocabula in Sacramentis quando invecta a Theologis. I. 26.

Mathildis Imperatrix a Willelmo Archiepiſcopo Moguntino extrema unctione inuncta. I. 323.

Matri injurius filius a dæmonio invaſus. II. 299.

Matre pregnante mortua, fœtus quam primum caute extrahendus, & baptizandus, ſi vivus fuerit. I. 56.

Matrimonium unde dictum. I. 427.

Matrimonium in Eccleſia maxime celebrari decet. I. 440.

Matrimonium contrahentes, diligenter primum confiteri, & communicare debent. I. 440. & ſeq.

Matrimonium jam contractum ſcribendum a Parocho in Libro Matrimoniorum. I. 453.

Matrimonium contrahentibus exemplum Tobiæ & Saræ proponendum, & explicandum. I. 441.

Matrimonium, quod ex diſpenſatione Apoſtolicæ Sedis initum fuit inter conſanguineos, affineſve, ut notandum a Parocho in Libro Matrimoniorum. II. 393.

Matrimonium vagorum, & peregrinorum, aliorumque id genus, qua cautione, & diligentia a Parocho celebrandum. I. 430. & ſeq.

Matrimonium, cujus conjungendi facultas data alicui Presbytero ab Epiſcopo, vel ab ipſo Paro-

rocho fuerit, ut in Libro Paroehiali ſcribendum. II. 352. & ſeq.
Matrimonii adminiſtratio ſoli proprio Porocho competit. I. 427.
Matrimonii contrahendi proprius Parochus eſt is, in eujus Parochia matrimonium celebratur, ſive viri, ſive mulieris. I. 429.
Matrimonii denunciationes, quando omittendæ & eujus licentia. I. 433.
Matrimonii denunciatioues quando repetendæ. I. 435.
Matrimonii denunciationes inter Miſſarum ſolemnia a Parocho vulgari lingua faciendæ, & qua formula. I. 435.
Matrimonii denuciationes, ſive in una ntriuſque ſponſi Parochia, ſive in diverſis factæ, notandæ ab utroque Parocho in ſuis Parochialibus Matrimoniorum Libris. II. 352. & ſeq.
Matrimonii denunciationes dilatæ, aut omiſſæ ex Ordinarii facultate, notandæ in Parochiali Matrimoniorum Libro, & ſub qua formula. II. 351. & ſeq.
Matrimonio conjugati, ut deſcribendi in Libro Parochiali. II. 351. &, ut ſi unus alterius Parochiæ fuerit, Diœceſiſve, vel Ordinarii conceſſu denuntiationes aliquæ differendæ, nut omittendæ interdum ſint, aut alteri Presbytero, vel a Parocho facultas facta ſit conjungendi aliquos. ibid. & ſeq.
Matrimonia inter raptorem, & raptam, dum ipſa iu raptoris poteſtate manſerit, irrita. I. 428.
Matrimonia clandeſtina, & quælibet alia, quæ aliter, quam, præſente Parocho, vel alio Sacerdote de ipſius Parochi, vel Ordinarii licentia, & duohus, vel tribus teſtibus contrahuntur, ex Concilii Tridentini Decreto irrita omnino, ac nulla. I. 429.
Matrimoniorum trina denunciatio, ut facienda, & ubi. I. 431. & ſeq.
Matrimoniorum Liber quotannis in viſitatione Epiſcopo, ejuſque Archipresbytero exhibendus, ut ubi completus fuerit, in archivo Eccleſiæ ſervetur, ſtatuit S. Carolus, aliique Epiſcopi in ſuis Synodis. II. 345.
Matutinum Officii Defunctorum. I. 420. & ſeq.
Medicina corporalis an juvare energumenum queat, & varia Scripturæ loca explicata. II. 324.
Medicinam energumeno præbere, aut ſuadere Exoreiſta non debet. II. 323. & ſeq.
Medici, ehirurgique S. Franciſco de Paula infeſti, quod candelis, pane, herbis, fructibuſque a ſe benedictis infirmos curaret. II. 60.
Medici læthalis culpæ rei, qui, ut lucrum captent, vel ipſos dæmoniacos, veluti morbis corporalibus affectos curant. II. 307.
Medici notati ægrotis pro ſalute corporali conſulentes medicinas ſaluti animarum contrarias. I. 349.
Medicis ſub gravibus pœnis mandatum, nc ultra tertiam vicem ægrotos viſitent, niſi certo conſtet, illos Confeſſionis Sacramento expiatos fuiſſe. I. 347. & ſeq.
Medulla panis ad abſtergendos digitos baptiaantis ſacris Oleis innunctos. I. 78. & ſeq.
S. Melanius Rhodoneuſis Epiſcopus mox, ut ſignum ſanctæ Crucis contra mulierem energumenam digitis expreſſit, ab ea protinus malignum ſpiritum expulit, & eam ſanam, Domino eooperante, reddidit. II. 321.
S. Meletii imago in anulis, in poculis, in phialis, in thalami parietibus, & ubique olim depicta. II. 87.
Mel, & lac dari olim ſolitum baptizatis. I. 116. & ſeq.
Mellis, & lactis benedictio facta antiquitus in Sabbato Sancto. II. 11.
Menardi Hugonis Notæ in Librum Sacramentorum S. Gregorii Papæ I. P. num. 1.
Menſæ benedictio, an neceſſaria. II. 48. & ſeq.
Menſæ benedictio peragenda a digniore. II. 49.
Methodus indictionis præmittendæ Pontificiæ benedictioni ſtatis diebus ſuper populum elargiendæ, rituſque in eo ſervandus a Regularibus, quibus a Sancta Sede hujuſmodi facultas indulta eſt, vel deinde indulgebitur. II. 142. & ſeqq.
Miſereatur veſtri Omnipotens Deus &c. dicendum a Sacerdote Euchariſtiam fidelibus adminiſtraturo. I. 262.
Miſſale, ſeu Rituale adhibendum a Sacerdote cum eſt aliquid benedicturus. II. 6. & ſeq.
Miſſa prima in Eccleſia. II. 209.
Miſſa Dominicæ Palmarum dicta apud Monachos; *cum Planeta rubicunda, aut ex purpura ſanguinea.* II. 187.
Miſſa a Parocho celebranda pro ſponſo, & ſponſa, ut in Miſſali Romano, ſi benedicendæ ſint nuptiæ. I. 449. & ſeq.
Miſſa in exequiis defunctorum, præſente cadavere. I. 409. & ſeq.
Miſſa defuncti, corpore præſente, celebranda antequam illud ſepeliatur. I. 385. & ſeq.
Miſſa propria pro deſunctis celebranda, ſiquis die feſto ſit ſepeliendus, dum tamen Conventualis Miſſa, & Officia Divina non impediantur, magnaque diei celebritas non obſtet. I. 386. & ſeq.
Miſſa pro vitanda mortalitate tempore peſtis. II. 267.
Miſſa pro peregrinantibus, ſeu iter agentibus. II. 40.
Miſſæ ſacrificium, & oratio facienda pro infirmo. I. 352.
Miſſæ ſacrificium ab Exorciſta, ſi commode fieri poteſt, celebrandum, antequam ad exorcizandum accedat. II. 328. & ſeq.
Miſſæ ſacrificio celebrato, S. Stephanus Sabaitarum Thaumaturgus puellam obſeſſam oleo ſimul, & Aqua luſtrali inunxit, & liberata eſt. II. 329.
Miſſarum eleemoſynæ an, & ut imponendæ pœnitentibus a Confeſſario. I. 216.
Miſſionarii quidam Indiarum notati, qui obvios quoſque, vix explorata eorum voluntate, una, aut altera inſtructione contenti, ſacro Baptiſmi Fonte abluunt. I. 131. & ſeq.
S. Monicæ defunctæ corpore præſente celebrata Miſſa. I. 385.
Monachi a peragendo Patrinorum munere excluſi. I. 64. & ſeq.
Monachorum, & Clericorum quorundam artes in ſenes, ac anus abſque liberis morientes, ut eos emungerent, & hæredes ab eiſdem inſtituerentur. I. 344. & 353.
Monachorum quibuſdam Eccleſiis Baptiſterii privilegium conceſſum. I. 33.
Monachis quibuſdam aliquando imputatum, quod avaritiæ cauſa hominibus perſuaderent, ut

ut abrenunciantes ſæculo, res ſuas Eccleſiæ conferrent. I. 344.
Monaſteria aliquando ſublata, eorumque reditus ad alios pios uſus converſa, quod Monachi, Regulareſve otioſi nullam afferrent populo utilitatem. II. 155.
Monialis a dæmone obſeſſa, quod lactucam comederit ſine prævia benedictione. II. 45.
Monialis, ſi fuerit a dæmone obſeſſa, ubinam exorcizanda. II. 313.
Moniales matrinæ eſſe in baptiſmo non poſſunt. I. 64.
Monſtrum, quod humanam ſpeciem non præſeferat, baptizari non debet, de quo tamen ſi dubium fuerit, baptizandum ſub conditione, *Si tu es homo, ego te baptizo &c.* I. 58.
Monſtris baptizandis quæ cautio a baptizante adhibenda. I. 58. & ſeq.
Montaniſtarum, & Novatianorum dogma perverſum, negantium non habere Eccleſiam poteſtatem ſolvendi, dimittendique peccata. I. 185.
Morienti infirmo ut impertienda eſt Indulgentia. I. 358. & ſeq.
Morienti infirmo ſæpe invocandum Sanctiſſimum Jeſu Nomen. I. 358. & ſeq.
Morienti infirmo quæ orationes dicendæ ſaltem ex corde per intervalla. I. 363.
Moriente aliquo, pulſandam campanam, ait Durandus, *pro muliere quidem bis, pro viro vero ter; ſi autem Clericus ſit, tot vicibus, quot Ordines habuit ille.* I. 404.
Morientes juvandi modus. I. 357. & ſeq.
Morientes in cinere cilicio. I. 378.
Morientium poſtrema verba, *Jeſu, Jeſu, Jeſu,* I. 379.
Mors a Patribus ſomnus, & dormitio frequenter appellata. II. 116.
Mortis Societas, & ejus charitas in ſepeliendis mortuis laudata. I. 290.
Mortui perperam a Marcionitis baptizati. I. 55.
Mortui ut veſtiti. I. 381. & ſeq.
Mortuorum exequiæ antiquo Eccleſiæ ritu celebratæ cum cereis accenſis. I. 389. & ſeq.
Mortuos baptizandi abuſus ſub quibuſdam falſis, & procuratis reviviſcentiæ ſignis. I. 55. & ſeq.
Moſcovitæ, dum diabolo in baptiſmo abrenuntiant, in terram expuunt. I. 98.
Mulier, quæ theatrum adiit, inde cum dæmonio rediit. II. 319.
Mulier prægnans pro unica perſona in Libro Parochiali ſtatus animarum notanda. II. 354.
Mulieris poſt partum benedictio, & ejus formula, ac ritus juxta Eccleſiam Latinam, ac Græcam. I. 453. & ſeq.
Mulieres humeris, pectore, mamilliſque, brachiiſve ſemidunatis ad Communionem accedentes, ab ea arcendæ. I. 255.
Mulierum confeſſiones caute excipiendæ. I. 198.
Mulieribus baptizandis quæ cautio adhibita a S. Otthone Pomeranorum Apoſtolo. I. 31. & ſeq.
Mulieribus renum unctio, honeſtatis gratia, dum extrema eiſdem unctio confertur, omittenda. I. 317. & ſeq.
Mutilatis aliquo membro ut miniſtranda extrema unctio. I. 320.
Myſteriale dictum vaſculum, in quo Euchariſtia aſſervabatur. II. 80.

N

NAtalis Alexander notatus in eo, quod docet, convenire, ut Clerici potius juniores, quam Epiſcopi, Presbyterive exorcizent obſeſſos a dæmoniis. II. 300.
Naturales tantum filii, ſi conſtet de patre, & matre, una cum ipſorum filiorum baptiſmo exprimenda a Parocho in Libro Parochiali parentum nomina, ne alimentis fraudentur. II. 346.
Navarri opinio rejecta ajentis, excommunicatione irretiri Regulares extremam unctionem miniſtrantes ægroto etiam conſtituto in mortis articulo, cumque Parochus abeſt. I. 324.
Navigatio magnis periculis obnoxia. II. 33.
Navigationem, aut peregrinationem, aut alia pericula ſubituris extrema unctio non miniſtranda. I. 312. & ſeq.
Navigiis apponi Crux ſolita, & Sanctorum imagines. II. 32.
Navis novæ benedictio, & ejus formula, ac ritus. II. 31. & ſeq.
Navis novæ benedictio a quocumque Sacerdote peragi poteſt. II. 33.
Narium ſummitas, ſive deintus inuncta aliquando ſacro oleo in extrema unctione. I. 318.
Narium unctio in extrema unctione, & ejus formula. I. 334.
Necrologia dicta etiam diptyca. II. 355.
Neophytus dictus, qui a reprobata Religione converſus Chriſtianæ militiæ nomen dedit, & ſalutari lavacro recens ablutus eſt. I. 168.
Neophyti baptizati Sabbato Sancto, ſoliti olim per ſeptem dies in albis veſtibus, & cereis accenſis, ſanctis Sacrificiis aſſiſtere. I. 113.
Neophyti ad Altare communicati, cum reliqui extra communicare ſolerent. I. 215.
Neophytorum cerei, & varia ad ipſos ſpectantia. I. 113. & ſeq.
Neophytorum cerei accenſi, ut demonſtrarent, quod per illum Agnum, qui tollit peccata mundi, unuſquiſque lumen accipere debeat. I. 113.
Neophytis traditi cerei extincti ſub finem Litaniæ, quæ poſt baptiſmum Sabbato Sancto decantabatur, tantum accendendi. I. 113.
Neſtorius, ſive Theodorus Mopſueſtenus aliam Miſſam effutivit, præter illam, quæ a Patribus tradita eſt Eccleſiis. I. 4.
Nix ut conficitur juxta S. Baſilii explicationem. II. 225.
Nomen in baptiſmo acceptum, in confirmatione aliquando mutatum, præſertim ubi quis in baptiſmo turpe, ridiculumve nomen fuerat ſortitus. I. 84.
Nomen in Eccleſia baptizato impoſitum, ad domum reverſo ſuperſtitioſe mutatum, quod id proficeret contra potiones, aut incantationes magicas. I. 84.
Nominis imponendi conſuetudo in baptiſmo antiquiſſima. I. 83. & ſeq.
Nomina SS. Apoſtolorum, ac præſertim S. Joannis primis Chriſtianis in baptiſmo placuerunt. I. 84.
Nomina Sanctorum Patrum Veteris Teſtamenti affectare, hæreticorum eſt. I. 84.
S. Norbertus cum eſſet Presbyter varios energumenos exorcizavit. II. 301.

S. Norbertus Stola indutus Exorciſmum agere aggredediebatur. II. 329.
S. Norbertus loca multa Evangeliorum legi fecit ſuper caput puellæ obſeſſæ, & perfecte ſanata eſt. II. 331.
Novatianorum, & Montaniſtarum dogma perverſum, negantium habere Eccleſiam poteſtatem ſolvendi, dimittendique peccata. I. 185.
Nudipedalia Judæorum appellatæ ſupplicationes, quas nudis pedibus obibant. II. 226.
Nudo capite proceſſioni SS.Corporis Chriſti Carolus V. & alii Reges, ac Principes intererant. II. 219. & ſeq.
Nuptiæ qua decet modeſtia, & honeſtate, celebrandæ. I. 441. & ſeq.
Nuptiæ, ſi benedicendæ ſint, dicenda Miſſa a Parocho pro ſponſo, ac ſponſa, ut in Miſſali Romano. I. 449. & ſeq.
Nuptiarum ſolemnitates vetitæ a Dominica prima Adventus uſque ad diem Epiphaniæ, & a Feria quarta Cinerum uſque ad diem Paſchæ incluſive. I. 441. & ſeq.

O

OBitorium dictus Liber, in quo erant defuncti deſcripti. II. 355.
Oblati Patres Mediolanenſes, eorumque literæ laudatæ. II. 288.
Obſeſſus. Vide. Energumenus. Dæmon. Dæmoniacus. Lunaticus. Exorciſta.
Obſeſſi a dæmonio variis nominibus appellati, & quæ ea ſint. II. 297.
Obſeſſos a dæmonio dari, certiſſimum eſt ex Sacra Scriptura, tum Veteris, tum Novi Teſtamenti. II. 297.
Obſtetrices, ut rectum baptizandi ritum probe teneant, ſerventque, curandum a Parochis. I. 49. & ſeq.
Occulta interna ſoli Deo nota. II. 303.
Occidentes ſe ipſos ob deſperationem, vel iracundiam, excluſi ab Eccleſiaſtica ſepultura, niſi ante mortem dederint ſigna pœnitentiæ. I. 398. & ſeq.
Oculorum ſupercilia inuncta olim ſacro oleo in extrema unctione. I. 318.
Oculorum unctio in extrema unctione, & ejus forma, ac explicatio. I. 332. & ſeq.
Offerentes appellati patrini. I. 60.
Officium defunctorum, & multa ad ipſum ſpectantia. I. 408. & ſeq. & 416. & ſeq. & 420. & ſeq. Dicendum præſente cadavere. ibid.
Officii defunctorum Matutinum. I. 420. & ſeq.
Oleum, quod ex olivarum baccis ducitur, materia olei infirmorum. I. 307. Debet ſingulis annis Feria v. in Cœna Domini ab Epiſcopo eſſe benedictum. I. 307.
Oleum infirmorum, an neceſſario debeat eſſe ab Epiſcopo conſecratum, ut ſit materia extremæ unctionis. I. 308.
Oleum infirmorum licet apud Latinos debeat eſſe ab Epiſcopo conſecratum, apud Græcos tamen a Presbytero conficitur. I. 308.
Oleum infirmorum ſingulis annis Feria quinta in Cœna Domini ab Epiſcopo benedictum, veteri combuſto, renovandum eſt. I. 306. & ſeq.
Oleum infirmorum vetus, novo accepto ab Epiſcopo Feria v. in Cœna Domini benedicto, comburendum in lampade, quæ ante Sanctiſſimum Sacramentum colluceat, bombice in Sacrario plane exuſto. I. 309.
Oleum infirmorum, ſi forte infra annum aliquo modo deficiat, ut ſufficere non poſſe videatur, neque aliud benedictum haberi queat, modico oleo non benedicto in minori quantitate ſuperinfuſo reparari poteſt. I. 306. & ſeq.
Oleum infirmorum loco nitido, & decenter ornato in vaſe argenteo, ſeu ſtanneo diligenter cuſtodiendum. I. 306. & ſeq.
Oleum infirmorum, ut in ampullis ſervandum. I. 309. & ſeq.
Oleum infirmorum deferendum a Sacerdote Superpelliceo, & Stola violacea induto ab Eccleſia ad domum infirmi, præcedente Clerico cum parva Cruce, Aqua benedicta, & cereo accenſo in laterna incluſo. I. 328. & ſeq.
Oleum præ ceteris commendandum, quod ardet ante Altare Sanctiſſimi Sacramenti. II. 72.
Oleum ſimplex benedicendum, cur ita dictum, & exorciſmo adjuretur. II. 69.
Oleum benedictum contra venenatos ſerpentium morſus. II. 70. & ſeq.
Olei ſancti, & Chriſmatis inſtitutio ad uſum Baptiſmi referenda ad initium Chriſtianæ Religionis. I. 70.
Olei ſancti, & Chriſmatis ad uſum Baptiſmi benedictio, jus eſt ſolius Epiſcopi. I. 70.
Olei catechumenorum inunctio in pectore, & inter ſcapulas baptizandi in modum Crucis, & ſub qua formula. I. 100. & ſeq.
Olei catechumenorum, & Chriſmatis vaſcula præparanda ad Baptiſmum. I. 77.
Olei ſimplicis benedictio, ejuſque formula, ac ritus. II. 68. & ſeq.
Olei ſimplicis benedictio, cur inſtituta. II. 69. & ſeq.
Olei ſimplicis benedictio, ſicut & aliarum quarundam rerum, cur pene in deſuetudinem abierit. II. 71.
Olei benedicti virtute, miracula patrata. II. 69. & ſeq.
Oleo, quod ardet in lampadibus ad Altaria Sanctorum collucentibus, morbi depulſi, & gratiæ obtentæ. II. 72.
Oleo infirmos ungebant Apoſtoli, & ſanabant. II. 69.
Oleo ex S. Petri Sepulchro Romæ ſumpto multi ægri ſanati. II. 72.
Oleo benedicto a S. Hilarione univerſi agricolæ, ac paſtores tangentes vulnera ſibi a ſerpentibus illata certam ſalutem reſumebant. II. 70.
Oleo benedicto a Sancto Martino ſanati infirmi. II. 70.
Oleo benedicto S. Theodoricus Abbas filiam Theodorici Regis Franciæ a morte ad vitam revocat. II. 71.
Oleo benedicto a S. Germano Epiſcopo Pariſienſi morbi depulſi. II. 70.
Oleo, & Aqua luſtrali inuncta puella obſeſſa a S. Stephano Sibaitarum Thaumaturgo liberata. II. 329.
Oleo benedicto cæci ſanati. II. 70.
Olea ſancta vetera comburenda, ubi primum nova accepit Parochus benedicta Feria v. in Cœna Domini. I. 71.
Olea ſancta, ſi deficere videntur, & alia haberi non poſſint, aliud oleum de olivis non benedictum adjiciendum, ſed in minori quantitate. I. 71. & ſeq.

Olea ſacra aſſervanda in ſuis vaſculis argenteis, aut ſaltem ſtanneis bene obturatis, & diſtinctis inter ſe eum ſua inſcriptione ad unumquodque literis majuſculis. I. 72. & ſeq.
Olea ſancta in loco proprio, honeſto, ac mundo, ſub clave, ac tuta cuſtodia decenter aſſervanda. I. 74. & ſeq.
Olea ſancta a quibus deferenda. I. 75. & ſeq.
Oleorum ſacrorum uſus in Baptiſmo. I. 69.
Oleis ſanctis veteribus non utendum ultra annum, niſi neceſſitas cogat. I. 71. & ſeq.
Oleis ſanctis abuſi aliquando impii homines ad ſuos nefarios uſus, & ſuperſtitiones. I. 74. & ſeq.
Omiſſa ſupplendi ordo ſuper baptiſmum. I. 173. & ſeq.
Omnis creatura Dei bona eſt, & nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur; ſanctificatur enim per verbum Dei, & orationem, Apoſtoli dictum in Epiſtola I. ad Timotheum, late explicatum. II. 45. & ſeq.
Omnis utriuſque ſexus &c. Canon Concilii IV. Generalis Lateranenſis de annua Paſchali Fidelium communione explicatus. I. 273. & ſeq.
Opera ſatanæ quodcumque peccatum eſt, cui abrenuntiare neceſſe eſt. I. 99.
Oratio ſtando, nudo capite, & manibus expanſis, fieri olim ſolita a Chriſtianis. II. 5.
Oratio Dominica cur in adminiſtratione baptiſmi recitata. I. 94. Vide. Dominica Oratio.
Oratio, & jejunium, duo potiſſimum remedia ad impetrandum divinum axilium, dæmoneſque pellendos. II. 311. & ſeq.
Oratio, & jejunium adhibenda non modo ab Exorciſta, ſed & ab obſeſſo, qui exorcizatur. II. 312.
Oratio, & jejunium adhibendum ab energumeno, ſi mente, & corpore valet. II. 314.
Oratio poſt liberationem obſeſſi, & ad eam obſervatio. II. 338. & ſeq.
Orationes, & preces in adminiſtratione Sacramentorum devote, ac religioſe ex Libro pronunciandæ. I. 16.
Orationes jaculatoriæ dicendæ ab infirmo moriente, eo modo, quo poteſt, ſaltem ex corde, & per intervalla. I. 363.
Orationes variæ defunctorum. I. 418. & ſeq.
Oratorium aliud publicum, aliud privatum, & utriuſque definitio. II. 100.
Oratorium S. Hieronymi Charitatis Oratoriorum omnium a S. Philippo Nerio inſtitutorum princeps. I. 346.
Oratorii S. Hieronymi Charitatis Patres ſemper promti ad Sacramenta adminiſtranda. I. 7.
Oratorii S. Hieronymi Charitatis Patres laudati a Petro Ribadineira in Vita S. Franciſci Borgiæ, ob eximiam charitatem, & auxilium præſtitum Romanis epidemico morbo anno 1566. magnam Urbis partem vaſtante laborantibus. I. 7. Referuntur propria memorati Scriptoris verba. ibid.
Oratoria domeſtica, ut in iis nempe celebraretur Sacrificium Miſſæ, a Juſtiniano Imperatore prohibita. II. 100.
Oratoria publica, in quibus Sacrificium Miſſæ eſt peragendum, jam olim conſecrata, ſeu benedicta. II. 101. & ſeq.
Oratoria privata, in quibus Miſſa celebratur, an prius benedicenda. II. 102.
Oratoriorum domeſticorum occaſione deſerta Parochiales Eccleſiæ, aliæque, in quibus ſacræ Conciones habentur, & Sacramenta adminiſtrantur. II. 101.
Oratoriorum privatorum uſus antiquus, conceſſuſque magnatibus, divitibuſque. II. 101.
Origenes annos octodecim natus Alexandriæ inſtituendis Catechumenis præfectus. I. 126. Vide. Catechiſta.
Oris unctio in extrema unctione, & ejus formula. I. 334. & ſeq.
Oſanna dicta Dominica Palmarum propter multitudinis Chriſtum Jeroſolymam intrantem excipientis acclamationes. II. 174.
Oſtenſorium, ubi eſt Euchariſtia incluſa, ut a Sacerdote geſtandum in Proceſſione Feſti Sanctiſſimi Corporis Chriſti. II. 217.
Oſtenſorii, ſeu tabernaculi materia, ac forma, ubi includitur Euchariſtia deferenda in Proceſſione Feſti SS. Corporis Chriſti. II. 216.
S. Oſwaldus Vigornienſis Epiſcopus, in Oratorium convocatis Fratribus, ibi voluit extrema unctione inungi. I. 304.
S. Ottho Babenbergenſis Epiſcopus extrema unctione perunctus, non jacendo, ſed ſedendo. I. 304.
S. Otthonis Pomeranorum Apoſtoli cautio in baptizandis mulieribus. I. 31. & ſeq.
Ova benedici, & comedi ſolita in Paſchate. II. 55.
Ovorum benedictionis formula, ac ritus, ejuſque explicatio. II. 53.
Ovorum benedictionis myſteria. II. 54.
Ovorum benedictio a quocumque Sacerdote peragi poteſt. II. 53.
Ovorum, & lacticiniorum eſus aliquando permiſſus in Quadrageſima. II. 55. Damnata eſt tamen ea quorundam Caſuiſtarum propoſitio. *Non eſt evidens, quod conſuetudo non comedendi ova, & lacticinia in Quadrageſima, obliget*. ibid.

P

PAcem, ae quietem Eccleſiæ captioſi homines perturbare perperam conati ſunt. I. D.
Pactionis, ſponſioniſque ſactæ in baptiſmo memores ſemper debent eſſe fideles. I. 10.
Pagani excluſi ab Eccleſiaſtica ſepultura. I. 397. & ſeq.
Paganorum mendax, & ficta divinitas Chriſtianis quibuslibet olim ſuberat. II. 299.
Palla linea dicta olim Corporale, & frequentius Palla Corporalis. II. 78.
Pallia Altaris, aliaque ejus ornamenta ad ornatum feretri, vel tumbæ, minime adhibenda. I. 387. & ſeq.
Palmæ in Dominica Palmarum benedictæ diſtribuendæ fidelibus in Eccleſia, non ad domos mittendæ. II. 77. & ſeq.
Palmarum Dominica ob varias functiones in ea peragi ſolitas variis nominibus appellata. II. 174.
Palmarum Dominica celebris ob benedictionem Palmarum, earumque diſtributionem, ac ſolemnem Proceſſionem. II. 174.
Palmarum benedictio, & ejus formulæ. II. 175. & ſeq.
Palmarum Dominicæ Proceſſio, quo ritu peragenda. II. 179. & ſeq.
Palmarum Dominicæ Miſſa, & varii ritus ad ipſam ſpectantes. II. 186.

Pal-

Palmarum Dominicæ Miſſa celebrata olim a Monachis cum caſula rubea. II. 187.

Palmarum Dominica ſolitus olim haberi ab Epiſcopis, & ab ipſis Romanis Pontificibus ad populum Sermo de Paſſione Domini. II. 180.

Palmarum vice, ubi eæ non habebantur, adhibitæ in ipſa Palmarum Dominica laurus, & buxus, *quod ſuo virore virtutes connotent, vel flores etiam, qui ſimili ratione virtutes ſignificant*. II. 175.

Palmarum rami projecti poſt proceſſionem ſuper gradus Presbyterii a Fratribus Dominicanis Chorum intrantibus, & a Sacriſta collecti. II. 188.

Palmarum rami benedicti, reſervati vel olim propter cineres ſaciendos anno ſequenti, benedicendos, imponendoſque capitibus Fidelium initio Quadrageſimæ. II. 189. Facti a quibuſdam cineres ipſi *de ſarmento vitis*. ibid.

Panis unus a S. Richardo Ciceſtrenſi benedictus, adeo multiplicatur, ut non ſolum eo tria pauperum millia abunde eſſent refecti, ſed etiam tantum ſuperſuerit, ut alii centum reſici potuiſſent. II. 60.

Panis benedici ſolitus inſigni cæremonia, ac proceſſione. II. 59.

Panis benedici ſolitus in variis Eccleſiis, ac præſertim die Dominico. II. 63.

Panis benedictus eſt vicarius Sacroſanctæ Eucharistiæ. II. 57.

Panis benedictus, quanta veneratione habitus apud Græcos. II. 58.

Panis benedictus in Feſto S. Blaſii contra malum gutturis, & ejus benedicendi formulæ. II. 61. & ſeq.

Panis benedictus in Feſto S. Agathæ contra Ignis periculum, ejuſque benedictionis formula. II. 62.

Panis benedicendi formula, ejuſque explicatio. II. 59. & ſeq.

Panis benedicendi Miniſter quis. II. 60.

Panis benedicendi formula a S. Raynerio Piſano inſtituta. II. 62. & ſeq.

Panis benedictio quocumque tempore fieri poteſt. II. 56.

Panis benedictio originem trahit a Chriſto Domino. II. 56.

Panis benedictio, cur inſtituta. II. 56.

Panis benedictio in Feſto Aſcenſionis, vel Pentecoſtes ſecundum morem locorum pauperibus diſtribuendi. II. 59.

Panis, & vini benedictio una cum benedictione thalami. II. 30. Ex eo manducabant, bibebantque conjuges. ibid. & ſeq.

Panis benedictionis ad pellendos morbos inſtituta formula a S. Rainerio Piſano. II. 19.

Panis benedictio alia, & ejus formula. II. 61.

Panis benedicti miracula inſignia. II. 60. & ſeq.

Panis benedicti utilitas, ac documenta late explicata. II. 60. & ſeq.

Panis oblatio, & acceptatio juribus honorificis in Eccleſia annumerata. II. 57.

Pane a ſe benedicto varia patrat miracula Sanctus Franciſcus de Paula. II. 60.

Panormi Civitas ſame liberata precibus B. Petri Hieremiæ. II. 242.

Pantenus unus ex inſignibus Alexandrinæ Eccleſiæ Catechiſtis. I. 186.

Papa ſolemniter celebrans ſe ipſum communicat in ſua ſede conſiſtens. I. 263.

Papalia benedictio magnis indulgentiis dives. II. 147.

Papalis benedictionis impertiendæ methodus, ac ritus in articulo mortis conſtitutis ab his, qui facultatem habent a Sede Apoſtolica delegatam. I. 363. & ſeqq.

Papiliones in Proceſſionibus Eccleſiaſticis geſtati. II. 163. Vide. Tentoria.

Paralytici olei benedicti virtute ſanati. II. 70.

Parcæ dictæ, quod minime parcant. II. 268.

Parentes, & alii, ſi opus fuerit, commonendi ne filios Hebræis, aliiſve infidelibus, vel hæreticis mulieribus ullo modo lactandus, aut nutriendos tradant. I. 185.

Parentum obligatio inſtituendi filios parvulos ad Chriſtianam diſciplinam. I. 123. & ſeq.

Parentum maledictio filiis damnoſa, & aliquando etiam ob ejus cauſam filii ipſi a dæmoniis obſeſſi. II. 293.

Parochia dicitur locus certis finibus limitatus, ſuum territorium habens ſeparatum, ac diviſum. I. 81.

Parochiæ alienæ fideles ad proprium Parochum remittendi, ut apud ipſum in Paſchate communicent. I. 277. & ſeq.

Parochiales multæ Romæ Eccleſiæ Baptiſmali Fonte carentes. I. 35. & ſeq.

Parochiales Libri quatuor ex S. Carolo in viſitatione Epiſcopali exhibendi, unus Baptiſatorum, alter eorum, qui Matrimonium contraxerint, tertius illorum, qui Chriſma ſuſceperint, quartus de numero, ſtatuque animarum. II. 343.

Parochiales Libri, ubi, & ut aſſervandi. II. 348. & ſeq.

Parochiales Libri de Parochorum poteſtate non extrahendi. II. 342.

Parochialium Librorum, in quibus ſcilicet notantur Baptiſmata, Matrimonia, & Sepulturæ eorum, quæ toto eo anno occurrunt, exemplum, alicubi ad ſæculares locorum Magiſtratus traſmitti juſſum, ut in ſuis Archiviis ſervetur. II. 343.

Parochialibus in Libris, tam Baptiſatorum, & Confirmatorum, quam Matrimoniorum, & Defunctorum, exprimendum ſemper a Parochis non ſolum nomen perſonarum, quæ ibi nominantur, ſed etiam familia. II. 345. & ſeq.

Parochialibus in Libris perſonæ, quæ ſunt ejuſdem nominis, & cognominis, ad earum diſtinctionem, notari poſſunt per nobilitatem, exercitium, artem, per viam, ſitumve domus, per nomen patris, aliaſque id genus circumſtantias. II. 346.

Parochianorum nomina communicandorum in Paſchate a Parocho deſcribenda. I. 273. & ſeq.

Parochus antonomaſtice dici ſolitus Paſtor. I. 20.

Parochus dictus proprius Sacerdos. I. 20.

Parochus appellari ſolitus Curatus. I. 20.

Parochus in ſua Parochia ordinarius Sacramentorum Miniſter. I. 20.

Parochus paratus ſemper eſſe debet ad Sacramenta adminiſtranda. I. 10.

Parochus, cum Sacramenta adminiſtrat, Ritualem Librum habere ſecum debet, ritusque, & cæremonias in eo præſcriptas ſervare. I. 21.

Parochus an cogere Clericos ſuæ Parochiæ poſſit, ut ei in adminiſtratione Sacramentorum inſerviat. I. 14.

Pa-

Parochus proprius Baptiſmi miniſter, aliuſve Sacerdos ab ipſo, vel a loci Ordinario delegatus. L. 44. & ſeq.

Parochus admouitus de aliquo Matrimonio contrahendo, advertere debet, an inter eos, qui contrahere volunt, ſit aliqund canonicum impedimentum. L. 427. & ſcq.

Parochus proprius, qui contrahendo Matrimonio adeſſe debet, eſt is, in cujns Parochia matrimonium celebratur, ſive viri, ſive mulieris. L. 429.

Parochus nt ſe gerere debet in Matrimoniis vagorum, & peregrinorum, & eorum, qui incertas habent ſedes, itemque eorum, qui antea conjugati fuerunt. L. 430. & ſeq.

Parochua legitime impeditus infirmorum viſitationi vacare non valens, curare debet, ut per alios id præſtetur officium, & quinam ii eſſe poſſint. l. 343.

Parochus ægrotos viſitans, ea, quæ Sacerdotes Domini decet, honeſtate, & gravitate habere ſe debet, ut non ægria ſolum, ſed ſibi, & domeſticis verbo, & exemplo proſit ad ſalutem. l. 344.

Parochua proprius ducere debet funus deſuncti. L. 404.

Parochus benedicturus dnmos in Sabbato Sancto, Superpelliceo, & Stola alba debet eſſe indutus. Il. 20. & ſeq.

Parochi allncutio ad baptizandum in limine Eccleſiæ. L. 85. & ſcq.

Parochi admonitio ad ægrotum, ne dæmonis aſtutia, neque medicorum pollicitationibus, neque propinquorum, amicorumve blanditiis ſe ullo modo decipi ſinat, quo minus, quæ ad unimæ ſalutem pertinent, opportune procuret. L. 349. & ſeq.

Parochi verba in celebrando matrimonio. l. 447. & ſeq.

Parochi negligentia in adminiſtrando Sacramento extremæ unctionis ſugillatur. L. 302.

Parochi nbligatio explicandi populo Sacramentorum virtutem, uſum, utilitatem, ac cæremonias. L. 15.

Parochi officium, ut qnotannis in Quadrageſima Conſtitutio Concilii Lateranenſia, *Omnis utriuſque ſexus*, a Concionatoribus populo denuncietnr. L. 272. & ſeq.

Parochi habitus in deductione funeris. L. 406.

Parocho libri neceſſarii ad ſuum munus recte obeundum. L. 21. & ſeq. præſertim Catechiſmus Romanus. ibid.

Parocho totius parochiæ cura ſpiritualis incumbit. L. 427.

Parocho proprio ſoli competit Matrimonil adminiſtratio. L. 427.

Parocho inſcio, in caſu neceſſitatis Viaticum, Extrema Unctio, & Baptiſmus adminiſtrari poteſt a quolibet Sacerdote. L. 20.

Parocho cavendum omnino, ne in benedictione domorum in Sabbato Sancto, ſigno aliquo, ac nutu, ne dum verbis, ea occaſione quidquam petat, exigatve. Il. 22.

Parocho curandum, nequis pro corporali ſalute aliquid ægrotia ſuadeat, vel adhibeat, quod in detrimentum animæ convertatur. L. 349.

Parnchi peccati rei, ſi eos in Baptiſmo Patrinos admittant, quos Rituale ab eo munare excludit. L. 65.

Parochi quidam notantur, qui extrema infirmi ſuſpiria expectant, ad miniſtrandum illi Sacramentum extremæ unctionis. L. 305.

Parochi notati, quorum incuria ægrotantea ſine Viatico decedant. L. 280.

Parochi an teneantur Viaticum adminiſtrare peſte inſectia. Il. 257.

Parochi an teneantur adminiſtrare extremam unctionem peſte inſectis. Il. 257.

Parocbi tenentur pauperes ſuæ curæ commiſſos vita ſunctoa gratis ſepelire, ac debita etiam lumina in eorum funere ſuis impenſis adhibere. L. 390.

Parochi notati, qui alicubi funus retardabant ob non ſolutam prius ipſis pecuniam pro exequiis debitam. L. 403.

Parochorum cura, ut ſacra ſupellex, veſtea, ornamenta, linteamina, & vaſa ſacri miniſterii, integra, nitidaque ſint, & munda. L. 14. & ſcq.

Parochorum, & Epiſcoporum reſidentia tempore peſtis. Il. 249. & 250.

Parochorum cura, ac diligentia ut quamprimum habeant Chriſma, & Olea ſancta, & tunc vetera in Eccleſia comburant. L. 70. & ſeq.

Parochorum jus in adminiſtratione Sacramentorum ad excluſionem aliorum Sacerdotum. L. 20.

Parochorum obligatio ad Sacramenta adminiſtranda per ſe, vel adhibita opera alicujus Sacerdotia ab Ordinario tamen approbati. Il. 256. & ſcq.

Parochorum unnm e præcipuis officiis, viſitatio, & cura infirmorum. l. 342. & ſeq.

Parochorum cura præcipua in iia viſitandis, & juvandia infirmis, qui humanis auxiliis ſunt deſtituti. L. 344. & ſeq.

Parochorum diligentia, & charitas erga infirmos, ut in viam ſalutia eos dirigat, atque a diabolicis inſidiis ſalutarium præſidio defendat, ac tueatur. L. 345. & ſeq.

Parochorum munus admonendi Fideles, ut remoto inani colloquio, & habitu, actuque indecenti, pie Sacramentis interſint, & ea, qua par eſt, reverentia ſuſcipiant. L. 20. & ſeq.

Parochorum præſentia requiſita aliquando in condendis parochianorum teſtamentis. l. 352.

Parochorum cura, ut parochiani die ipſo Paſchatia communicent. L. 276. & ſeq.

Parochnrum munus in deſcribendis nominibua parochianorum communicandorum in Paſchate. L. 273. & ſeq.

Parochorum ſumptibus candelæ in Feſto Purificationis Deiparæ diſtribuendæ. Il. 168.

Parocborum quorundam cupiditas notata, & a Sacra Cardinalium Concilii Congregatione damnata, quod pro Cruce, quæ defertur ad infirmos occaſione extremæ unctionis, quoddam ſudariolum, ſeu velum prætenderent, & quum illud non placeret, julium unum exigerent. L. 327.

Parochorum qnorundam avaritia, & cupiditaa notatur in exigendis emolumentis pro conſerenda infirmis extrema unctione. L. 305.

Parochorum quorundam avaritia, atqne cupiditas nccaſio olim aliquibua recuſandi extremam unctionem. L. 305.

Parochis curandum, ut Fideles, præſertim obſtetrices rectum baptizandi ritum probe teneant, ſerventque. L. 49. & ſcq.

Parochis cavendum, ne ad ornatum feretri, vel

tum-

tumbæ, pallia Altaris, aliaque ejus ornamenta adhibeantur. I. 387. & ſeq.
Parochis, aliiſque Sacerdotibus, exequiarum, ſepulturæ, vel anniverſarii Mortuorum officii cauſa, quicquam paciſci, vel tanquam pretium exigere, omnino cavendum. I. 387. & ſeq.
Particulæ, & Hoſtiæ conſecrandæ recentes eſſe debent. I. 252.
Particulæ Euchariſtiæ aliquot perpetuo eo numero, qui uſui eſſe infirmorum, & aliorum Fidelium communioni ſatis eſſe poſſit, in ſacra Pyxide conſervandæ. I. 247. & ſeq.
Particulæ conſecratæ renovandæ ſemel in hebdomada, vel ſingulis quindenis diebus. I. 252.
Parvuli, anno ætatis non expleto, non tenendi a parentibus, vel a nutricibus ſecum in lecto, propter oppreſſionis periculum. I. 123. & ſeq.
Parvuli inſtituendi a parentibus ad Chriſtianam diſciplinam. I. 123.
Parvuli etiam baptizati inter alia mala vitæ hujus nonnunquam dæmonum patiuntur incurſus. II. 299.
Parvuli tum baptizati, tum baptiſmo nondum initiati a dæmoniis non raro obſeſſi, atque etiam occiſi, & cur. II. 293.
Parvulorum baptiſmus a Socinianis perperam impugnatus. I. 51.
Parvulorum baptiſmus antiquiſſimus in Eccleſia. I. 51.
Parvulorum baptiſmus ad tertium annum aliquando dilatus. I. 52.
Parvulorum baptiſmus ad quadrageſimum uſque diem protractus. I. 52.
Parvulorum baptiſmi ordo. I. 85. & ſeq.
Parvulorum defunctorum exequiæ, & earum ritus. I. 422. & ſeq.
In ipſis vel non pulſandæ Campanæ, vel ſono feſtivo pulſandæ. I. 423.
Parvulis etiam baptiſmum dare Eccleſia ab Apoſtolis traditionem ſuſcepit, ait Origenes. I. 51.
Parvulis baptiſmus eodem, aut altero, quo nati ſunt, die conferendus. I. 53. Variæ de ea re Conciliorum ſanctiones. ibid.
Parvulos defunctos ſepeliendi ordo, ac ritus. I. 422. & ſeq.
Paſcha petitum, ſive *Competentium*, dicta Dominica Palmarum, quia Catechumenis tradebatur Symbolum. II. 174.
Paſchatis die nihil aliquando guſtari ſolitum, quod non eſſet a Sacerdote benedictum. II. 45.
Paſchalis communio ſumenda in propria Parochia. I. 277. & ſeq.
Paſchalis noctis Proceſſio olim cum ingenti luminum numero. II. 153.
Paſchalis agni benedictio perperam a Walfrido improbata. II. 50.
Paſchalis hebdomada tota olim feſtiva. I. 118.
Paſſio in Miſſa Dominicæ Palmarum, & varii in eam ritus olim ſervati. II. 187. & ſeq.
Paſſio ex antiquo ritu cantanda in Dominica Palmarum ex Evangelio Matthæi deſumpta. II. 187. Dici conſuevit in Eccleſia Romana, cum iis ritibus, qui ſervari ſolent in decantando Evangelio in Miſſa ſolemni. ibid. Quando hic ritus mutatus. ibid.
Paſſio triplici voce cantanda ex Miſſali Eccleſiæ Sariſberienſis, *alta*, *baſſa*, *& media*, & quæ hujus ritus ratio. II. 189.
Paſſio dum legitur in Dominica Palmarum, tenendæ Palmæ in manibus, & quæ hujus ritus ratio. II. 188.
Paſtillus ſumi aliquando a fidelibus ſolitus poſt perceptam Euchariſticam communionem auctoritate, & exemplo S. Joannis Chryſoſtomi. I. 247.
Paſtophoria quid olim in Eccleſia. I. 247.
Paſtor dictus Parochus. I. 20.
Paſtores animarum notati, qui ignorant, quæ docere populum debent. I.D.
Pater, aut mater, propriam prolem baptizare non debent, præterquam in mortis articulo, quando alius non reperitur, qui baptizet. I. 50. & ſeq. Neque tunc ullam contrahunt cognationem, quæ matrimonii uſum impediat. I. 50. & ſeq.
Patres ſpirituales, dicti patrini. I. 60.
Patrinus unus tantum, ſive vir, ſive mulier, vel ad ſummum unus, & una, admittendi in baptiſmo ex Decreto Concilii Tridentini. I. 60. & ſeq.
Patrinus quis non efficitur, niſi puerum teneat, tangatve, cum baptizatur. I. 121.
Patrinus, vel matrina, vel uterque ſimul infantem de ſacro Fonte levant, & illum de manu Sacerdotis ſuſcipiunt. I. 107. & ſeq.
Patrini munus cur parentibus in filiorum baptiſmo interdictum. I. 61.
Patrini, matrinæve munere fungi non poteſt baptizandi pater, aut mater. I. 60. & ſeq.
Patrini in Baptiſmo adhibendi, & varia eorum nomina. I. 59. & ſeq.
Patrini cur inſtituti in baptiſmo, & quodnam eorum munus. I. 60.
Patrini cur non admittantur ſimul duo viri, aut duæ mulieres. I. 62.
Patrini olim Diaconi. I. 60. & ſeq.
Patrini muti, aut ſurdi eſſe non poſſunt. I. 85.
Patrini admonendi de ſpirituali cognatione, quam contraxerunt cum baptizato, baptizatique patre, & matre, quæ impedit matrimonium. I. 120. & ſeq.
Patrinorum munere perfuncti aliquando parentes in filiorum ſuorum baptiſmo. I. 61.
Patrinorum munus, ac obligatio erga ſuſceptos in Baptiſmo. I. 64.
Patrinorum in baptiſmo munus quibus non permittendum. I. 60. & 63. & ſeqq.
Patrinorum nomina deſcribenda in libro baptiſmali peracto baptiſmo, antequam ab Eccleſia diſcedant. I. 125.
Patrinorum quorundam malitia notata a Concilio Provinciali Beneventano VI. I. 121.
Patrinos ſaltem in ætate pubertatis, ac Sacramento Confirmationis conſignatus eſſe, maxime convenit. I. 62. & ſeq.
S. Paulæ Matronæ Romanæ cadaver Epiſcoporum manibus, & cervicem feretro ſubjicientibus delatum, aliis Pontificibus lampades, cereoſque accenſos præferentibus. I. 389.
Paulæ, quæ eſt Civitas in citeriori Calabria, licet quatuor Parochi adſint, qui diſtinctas Parochias regunt in quatuor Urbis regionibus, omnes tamen in uno Baptiſterio, quod eſt in Eccleſia, quam Matricem appellant, infantes baptizant. I. 32.
S. Pauli Apoſtoli Baſilicæ tectum cum trabibus ſuis Romæ magna ex parte ob vehementem terræmotum ruit ſub Leone III. II. 201.

Pauli Papæ V. Breve, quo Rituale Romanum probatur. I. P. in fine.

Paulianiſtæ hæretici formæ Baptiſmi corruptores. I. 36.

Pauperum exequiæ, quorum impenſis celebrandæ, I. 390. & ſeq.

Pauperum cadavera aliquando Romæ *ſine Cruce, & ſine lumine, ac cum magno dedecore, & Chriſtifidelium horrore ad ſepulturam vehebantur*. I. 390. Suſtulit hunc abuſum Leo X. inſtituta Archiconfraternitate Charitatis, quæ id onus ſuſcepit ſepeliendi cum decore pauperes gratis, quodque deinde tranſtulit ad Societatem, quæ dicitur Mortis. ibid.

Pauſatio, & genuflexio Cantorum, Celebrantis, & Miniſtrorum, ad ea Paſſionis verba, *Emiſit ſpiritum*. II. 188.

Pax huic domui &c. dictum ex antiquo ritu in domorum benedictione. II. 22.

Pax huic domui &c. dicendum a Parocho, ubi ad infirmum Euchariſtiam detulit. I. 292.

Pax huic domui &c. dictum ex antiquo ritu in cubiculo, ubi jacet infirmus extrema unctione donandus. I. 328.

Pax huic domui &c. dici ſolitum a Parocho, vel a Sacerdote ad decedentis animæ commendationem accedente, I. 369. & ſeq.

Paxillus tridens ligneus altus ad cubitum unum aptus ad affigendum illi tres candelas in Benedictione novi Cœmeterii. II. 122. & ſeq.

Peccata, ſive læthalia, ſive etiam levia, itemque non modo propria, verum etiam parentum, una ex cauſis, ob quas permiſſi ſunt dæmones homines obſidere. II. 298. & ſeq.

Peccatorum numerus, ac ſpecies, & circumſtantiæ neceſſariæ explicatu in ſacramentali Confeſſione. I. 205. & ſeq.

Peccatorum numerus, ſpecies, & circumſtantiæ explicatu neceſſariæ, ſi a pœnitente non exprimantur, a Confeſſario interrogandæ. I. 205. & ſeq.

Peccatorum, & omnis reſervatio cenſurarum ceſſat, ubi adſit mortis articulus. I. 222.

Peccatis occultis pœnitentia manifeſta non imponenda, I. 217. & ſeq.

Peccatores manifeſti, & publici, qui ſine pœnitentia perierunt, excluſi ab Eccleſiaſtica ſepultura. I. 400.

Pectus olim in extrema unctione inter alia membra ſacro Oleo inunctum. I. 318.

Pectus dumtaxat aliquando inunctum ſacro Oleo in extrema unctione. I. 318.

Pectus cur non ungatur hodie in extrema unctione. I. 319.

Pectuſculum ſibi inungi petit in extrema unctione, *ut moris eſt*, S. Augendus, ſeu Eugendus. I. 318.

Pedum lotio antiqua in baptiſmo ante inunctionem verticalem. I. 110. & ſeq.

Pedum unctio in extrema unctione, & ejus furmula. I. 335. & ſeq. Alicubi facta *ſuper pedes*, alicubi *ad pedes in plantis*, alicubi *ad pedes infra, & ſupra*. ibid.

Pelagiani valere parvulis baptiſmum dixerunt, non ad vitam æternam, quam ipſis etiam abſque baptiſmo promittebant, ſed ad Regnum conſequendum. I. 51. & ſeq.

Pelvis, ſeu bacile ad uſum baptiſmi, nulli alii debet uſui eſſe. I. 78.

Pentecoſtes Chriſtianæ prærogativæ. II. 209.

Penuria quid. II. 238.

Penuria, & fames, ut propulſata a Sanctis Viris. II. 240. & ſeq.

Penuriæ tempore adjungenda precibus pœnitentia ad obtinendam a Deo annonam. II. 242.

Pera, & baculus peregrinantium inſignia, & eorum benedictio. II. 40. & ſeq.

Peregrinatio ad loca ſancta ab ipſo Chriſtianæ Religionis exordio ſuſcepta. II. 36. Prædicta, & probata in Veteri Teſtamento. ibid. & ſeq.

Peregrinationis vocis multiplex ſignificatio. II. 36.

Peregrinationis ſacræ præparatio, formula, ac ritus. II. 38. & ſeqq.

Peregrinationis ſacræ fructus, & utilitas. II. 37. & ſeq.

Peregrinationem licet periculoſam ſubituris extrema unctio non miniſtranda. I. 312. & ſeq.

Peregrinantes ut ſe gerere debent in ſacra peregrinatione. II. 39. Monita Sancti Caroli ad eoſdem. II. 42.

Peregrinantes Clerici ut præparandi. II. 40. Monita S. Caroli ad eoſdem. II. 43.

Peregrinantium inſignia benedicta, & quæ. II. 40. Ab Altari accepta. ibid.

Peregrinaturi ad loca ſancta quibus literis munirentur. II. 39.

Peregrinorum poſt reditum benedictio, ejuſque formula, ac ritus. II. 44.

Peregrinorum ad loca ſancta prodeuntium, & ejus ritus. II. 36. & ſeq.

Peregrinis Romæ excipiendis Perſianus Roſa, una cum S. Philippo Nerio, aliiſque viris laicis Sodalitium Sanctiſſimæ Trinitatis inſtituit. I. 7.

Petra Henricus Oratorii S. Hieronymi Charitatis Presbyter, Bonſignorio Cacciaguerra duce, magnos in ſpiritu progreſſus habuit, *reformandis poſtmodum Monialibus, aliiſque Eccleſiaſticis muneribus, ad Cleri mores, Templorumque cultum exornandum, diutino, gratuitoque labore toti Urbi utilitati eximiæ fuit*. I. 7. Fuit etiam Romæ Congregationis Doctrinæ Chriſtianæ Inſtitutor. ibid.

Fuit & ſedulus una cum aliis ejuſdem Oratorii S. Hieronymi Charitatis Presbyteris Sacramentorum Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ adminiſtrator. ibid.

S. Petrus Apoſtolus, ejuſque Succeſſores in omnem Italiam, Gallias, Hiſpanias, Africam, atque Siciliam, inſulaſque interjacentes conſtituerunt Epiſcopos. I. 4.

B. Petrus Gonzalez, S. Telmus appellatus a nautis apprime alicubi veneratus. II. 33.

Peſtis flagellum omnium malorum teterrimum. II. 244.

Peſtis tempore an licite poſſint fieri proceſſiones. II. 262. & ſeq.

S. Philippus Nerius In S. Hieronymi Charitatis Domo Perſiani Roſæ ſpiritu filius, Sacerdos ex obedientia factus, in animarum ſalute procuranda totus fuit, & in confeſſionibus audiendis ad extremum uſque diem perſeverans innumeros pene filios Chriſto peperit. I. 7.

S. Philippus Nerius ab hæreditatibus, & legatis aſſequendis quam alienus. I. 346.

S. Philippus Nerius adhuc vivens a Perſiano Roſa Patre ſuo ſpirituali, & Confeſſario, dum moriturus horribili dæmonis viſu terreretur, Sancti nomine appellatus, *Adjuva me S. Philip-*

Digitized by Google

ſippe. L. 345. Vide. Roſa Perſianus.
S. Philippus Nerius una cum aliis Sanctis ſolitus in Oratorio veſpertino S. Hieronymi Charitatis invocari, quod ibi triginta tres annos commoratus Congregationem Oratorii inſtituit. L. 341. Feſtum ejus celebratur etiam idcirco a nobis ſub ritu duplici primæ claſſis cum Miſſa Pontificali, & panegyrica Oratione. ibid.
S. Philippi Nerii juſſu Baronius ſepties Annales ſuos Eccleſiaſticos in Oratorio S. Hieronymi Charitatis omnium primo recitat. II. 355.
S. Philippi Neri admonitio ad ſuos, ne in teſtamentis condendis ſe ullo unquam pacto implicarent. L. 346.
S. Philippi Nerii monitum ad Exorciſtas. II. 303.
S. Philippi Nerii Imaginem chartaceam vir impius irridens, in globulum redigens, & in terram projiciens, ut a Deo aliquando punitus. II. 85. & ſeq.
Philippus II. Hiſpaniarum Rex ſemper ſolitus in Proceſſione Euchariſtiæ nudo capite accenſum cereum manu geſtans incedere, rogatuſque aliquando, ut caput tegeret, ne ei ſol noceret, reſpondit: *Hodie ſol non urit*. II. 220.
Phreneſi, aut amentia laborans, extrema unctione non inungendus, ubi veriſimiliter poſſet quidquam facere contra reverentiam Sacramenti. L. 311.
Piſcis jecur, cujus fit mentio in Libro Tobiæ, an ad expellendos dæmones valeat. II. 324. & ſeq.
Piſcina dictum aliquando Baptiſterium, ejuſve Sacrarium. L. 30. & ſeqq.
S. Pius V. Catechiſmum Romanum approbat. I. 2.
S. Pius V. ſingulari humilitate, ac reverentia, aperto capite, pedibus incedens præter morem aliorum Pontificum, qui alioqui recte pro ſua dignitate ſella geſtari conſuevere, Sanctiſſimum Sacramentum in Proceſſione SS. Corporis Chriſti circumferebat. II. 219.
S. Pius Papa V. Stola ſua injecta capiti mulieris energumenæ, eam mox a dæmonio obſidente liberavit. II. 329.
S. Pii V. ſtudium, & cura ad debellandos Turcas. II. 271. & ſeq.
S. Pii V. Proceſſiones in gratiarum actionem pro debellatis hæreticis. II. 277.
Placentæ coctæ, & ſimila ſibi invicem aliquando a Fidelibus miſſæ prætextu honoris Secundinarum, ideſt, Puerperii Deiparæ Virginis. I. 454. Fuit hic abuſus, quem damnavit poſtea Synodus Trullana. ibid.
Planeta, ac veſtimenta rubei coloris adhibita a Monachis in Miſſa Dominicæ Palmarum. II. 187.
Pluvia inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat ſemen ſerenti, & panem comedenti. II. 225.
Pluvia ſæpe impetrata per ſacras ſupplicationes, proceſſioneſve. II. 225. & ſeq.
Pluviæ, niviſque origo a S. Baſilio explicata. II. 225.
Pluviæ impetrandæ cauſa, vel primis ſæculis factæ non modo a Chriſtianis, ſed & a Gentilibus ſupplicationes. II. 225. & ſeq.
Pluviarum flagellum. II. 250.
Pluviis nimiis repellendis, aeriſque ſerenitati impetrandæ, fieri vel olim ſolitæ pœnitentiales ſupplicationes. II. 230.
Pœnitens confeſſurus, qua humilitate mentis, & habitus accedere ad Pœnitentiæ Sacramentum debet. L. 199.
Pœnitens confiteri debet genibus flexis. L. 199. & ſeq.
Pœnitens confeſſurus munire primum ſigno Crucis ſe debet. L. 200.
Pœnitens Deo ſatisfacere debet, ut injuriam ipſi per peccatum illatam pro modulo ſuo compenſet, ipſum placare ſatagat, pœnamque temporariam, imo & æternam, quæ in temporarias Dei miſericordia commutata eſt, redimat. L. 212.
Pœnitentis lacrymæ an ſigna ſint veri doloris. L. 219.
Pœnitentes ignorantes inſtruendi de articulis Fidei a Confeſſario. L. 202.
Pœnitentes de quibus potiſſimum interrogandi a Confeſſario. L. 200. & ſeq.
Pœnitentium confeſſiones non admittendæ, ſi ſine debita interiori, & exteriori præparatione accedant. L. 200.
Pœnitentia crimine minor eſſe non debet. L. 212.
Pœnitentia gravis non imponenda ægris. L. 213. & ſeq.
Pœnitentia manifeſta peccatis occultis non imponenda. L. 217. & ſeq.
Pœnitentiæ multiplex ſignificatio. L. 183.
Pœnitentiæ Sacramentum peculiari titulo explicatum. L. 183. & ſeqq.
Pœnitentiæ Sacramentum dictum a Patribus ſecunda poſt naufragium deperditæ gratiæ tabula, & cur. L. 184.
Pœnitentiæ Sacramentum ad eos, qui poſt baptiſmum lapſi ſunt, in gratiam Dei reſtituendos a Chriſto Domino inſtitutum. L. 184.
Pœnitentiæ Sacramentum quando a Chriſto inſtitutum. L. 184.
Pœnitentiæ Sacramenti neceſſitas. L. 185.
Pœnitentiæ Sacramenti materia, forma, miniſter. I. 187. & ſeqq.
Pœnitentiæ Sacramenti miniſtri variæ dotes, & quæ. L. 189.
Pœnitentiæ Sacramenti miniſtrandi ordo. L. 195. & ſeq.
Pœnitentiæ Sacramenti ſigillum, ſive ſecretum. L. 189. & ſeq.
Pœnitentiæ Sacramentum, quibuſdam aliquando peccatoribus denegatum, & quibus. L. 185. & ſeq.
Pœnitentiæ Sacramentum reis capite damnatis aliquando negatum. L. 186.
Pœnitentiæ Sacramentum ut adminiſtrandum a Parocho peſte infectis. II. 258.
Pœnitentiæ Sacramentum, quanta diligentia adminiſtrandum. L. 184. & ſeq.
Pœnitentiæ veræ indicia ex S. Baſilio, lugens anima, plorantes oculi, improbitatis correctio, impietatis fuga, carnis contritio, animi contractio, injuſtitiæ deſertio. L. 219.
Pœnitentiæ Sacramenti virtute varii a dæmone obſeſſi liberati. II. 314.
Pœnitentiæ contrariæ peccatis a Confeſſario pœnitentibus imponendæ. L. 213. & ſeq.
Pœnitentiale appellatum Liber, in quo ritus, preces, ac orationes, quæ præſcriptæ erant ad Sacramentum Pœnitentiæ rite adminiſtrandum, continetur. L. P. num. 11.
Pollutio Eccleſiæ, quot modis poteſt contingere. II. 108. & ſeq.
Polyandrum pro loco ſumptum, in quo plurium

rium mortuorum cadavera reconduntur. II. 121.
Pomorum benedictio in Feſto Sanctorum Jacobi, & Chriſtophori die xxv. Julii. II. 35.
Pompa diaboli ſunt theatrorum inſaniæ, equorum curſus &c. I. 99.
Pontificale appellatum liber, in quo Epiſcopalium functionum ritus notantur. I.P.num.111.
Populis benedictio ex Indulto Apoſtolico, ut impertienda. II. 139. & ſeq.
Populi, & agri, ut abſolvendi, & benedicendi ex Apoſtolicæ Sedis Indulto. II. 139. & ſeq.
SS. Pontificum, & Confeſſorum imagines in Eccleſiis depictæ. II. 87.
S. Porphyrii Gazenſis Epiſcopi ſolemnis ſupplicatio ad impetrandam pluviam. II. 226.
Siccitas depulſa per ſupplicationem ejuſdem S. Porphyrii Epiſcopi. ibid.
Portæ nomine cur Aula Turcarum Imperatoris dicta. II. 185.
Portitorium quoddam præparatum olim in modum feretri, in quo reponebatur Sacer Evangeli Codex deferendus in Proceſſione in Dominica Palmarum. II. 181. & ſeq.
Præceptum, quod Exorciſta energumeno facit, & ejus explicatio. II. 330. & ſeq.
Præceptum a Sanctorum Viris ſcriptum, & fluminibus alveos ſuos egreſſis injectum, ut ad illos redirent. II. 232.
Prælium inituris extrema unctio non miniſtranda. I. 312.
Preces, & orationes in adminiſtratione Sacramentorum devote, & religioſe ex Libro pronunciandæ. I. 16.
Preces dicendæ ad infirmum, prout tempus, & ejus conditio feret arbitrio Sacerdotis. I. 354. & ſeqq.
Preces ad repellendam tempeſtatem. II. 233. & ſeq.
Preces quæ dicendæ tempore penuriæ, ac ſamis. II. 238.
Preces dicendæ in Litaniis tempore belli, & varia ad eas ſpectantia. II. 268. & ſeq.
Preces dicendæ in Proceſſione pro gratiarum actione. II. 276. & ſeq.
Precibus S. Vincentii Ferrerii, fame liberata Civitas Barcinonenſis. II. 242.
Presbyteri plerumque Catechiſtæ in Eccleſia inſtituti. I. 126. & ſeq.
Presbyterorum cadavera in Eccleſia ponenda cum capite verſus Altare. I. 395. & ſeq.
Primitiæ ciborum Sacerdotibus offerendæ, ut nihil guſtemus novarum frugum, niſi quod Sacerdos ante guſtaverit. II. 35.
Principis licentia aliquando requiſita in tranſlatione ſacrarum Reliquiarum. II. 286.
Principum magnorum nomine, qui intelligendi. I. 68.
Principum aſſentatores notati. I. P. num. IX.
Principum nomen dolo malo a politicis objectum ad conculcandam juriſdictionem Eccleſiaſticam. I. P. num. IX.
Procedamus in pace &c. antiqua formula paſſim in Proceſſionibus uſitata, reſtricta hodie ad duas tantum, nempe ad illam Feſti Purificationis Deiparæ Virginis, & illam Dominicæ Palmarum. II. 179.
Proceſſio ſacra Templi inambulantis ſpeciem præſefert. II. 164.
Proceſſio noctis Paſchalis olim cum ingenti luminum numero celebrata. II. 153.
Proceſſio in Feſto Purificationis B. Mariæ ſemper Virginis, & varii ritus ad eam ſpectantes. II. 166. & ſeqq. & 169. & ſeq.
Proceſſio in die Palmarum, ejuſque ritus antiquitas, & explicatio. II. 174. & ſeqq.
Proceſſio Dominicæ Palmarum quo ritu peragenda. II. 179. & ſeq.
Proceſſio in Feſto Sanctiſſimi Corporis Chriſti. II. 206. & ſeq.
Proceſſio ſolemnior in Feſto Sanctiſſimi Corporis Chriſti in Auguſta Vindelicorum Civitate, cui Carolus V. una cum multis Proceribus, pie, devoteque interfuit. II. 211. Solemnior etiam quotannis in Civitate Andegavenſi ad propulſandum Berengarii errorem, qui aliquando perperam docuit, Euchariſtiam eſſe nudum Corporis Chriſti ſignum. ibid.
Proceſſio cum ſacra Euchariſtia an ante ejus Feſtum uſitata; & ut intelligendus de hac quæſtione Canon IV. Concilii III. Bracharenſis. II. 212.
Proceſſio ſolemnior agi quotannis olim ſolita in Feſto SS. Corporis Chriſti Romæ in Eccleſia S. Laurentii in Damaſo. II. 214.
Proceſſio ad poſtulandam ſerenitatem, & ejus ritus. II. 229. & ſeqq.
Proceſſio tempore mortalitatis, & peſtis, & varia ad eam ſpectantia. II. 244. & ſeqq.
Proceſſio ad petendam pluviam, ejuſque ritus. II. 225.
Proceſſio in quacumque tribulatione, ac ejus ritus. II. 273. & ſeqq.
Proceſſio in tranſlatione Sacrarum Reliquiarum inſignium. II. 280. & ſeq.
Proceſſio in gratiarum actionem Deo pro donis ab eo collatis, jam olim in veteri Teſtamento uſitata. II. 277.
Proceſſiones Eccleſiaſticæ, earumque origo a Veteri Teſtamento. II. 150.
Proceſſiones Eccleſiaſticæ in Novo Teſtamento ſuam ab Apoſtolis ducunt originem. II. 153.
Proceſſiones Eccleſiaſticæ cur inſtitutæ. II. 156.
Proceſſiones Eccleſiaſticæ poſt datam Eccleſiæ pacem ſolemnius celebratæ. II. 153.
Proceſſiones Eccleſiaſticæ quibus aliis nominibus appellatæ. II. 152.
Proceſſiones quædam ordinariæ, quædam extraordinariæ, & utrarumque explicatio. II. 165. & ſeq.
Proceſſiones Eccleſiaſticæ, aliæ lætæ, aliæ triſtes, & quænam ipſæ. II. 154.
Proceſſiones nigræ quæ ita dictæ. II. 195.
Proceſſiones Eccleſiaſticæ cum modeſtia, & reverentia celebrandæ. II. 157. & ſeq.
Proceſſiones Eccleſiaſticæ cum celebrantur, laici a Clericis, feminæ a viris ſeparati, profequi eas debent orantes. II. 160. & ſeq.
Proceſſiones ſacræ nequaquam ſpectandæ e feneſtris. II. 160.
Proceſſiones olim fieri ſolitæ ad Fontes a baptizatis veſtibus albis indutis, & cereos accenſos geſtantibus. I. 118.
Proceſſiones Rogationum etiam celebres apud Monachos extiterunt. II. 206.
Proceſſiones ſacræ an licite fieri poſſint tempore peſtis. II. 262. & ſeq.
Proceſſiones tempore peſtis qua præcautione celebrandæ ab Epiſcopo. II. 265.
Proceſſiones prius fieri debent, deinde Miſſa ſo-

ſolemniter celebrari, niſi aliter ob gravem cauſam Ordinario, vel Claro videatur. II. 165.

Proceſſionum, ſupplicationumque publicarum inſtitutio, ac directio ad Epiſcopum ſpectat. II. 154. & ſeq.

Proceſſionum tempore peſtis variis temporibus celebratarum exempla. II. 263. & ſeq.

Proceſſionibus Eccleſiaſticis Crux præferenda ex ritu antiquiſſimo. II. 161. & ſeq.

Proceſſionibus publicis qui intereſſe tenentur, & qui ab eiſdem ſint exempti. II. 155. & ſeq.

Proceſſionale appellatum Liber, in quo ritus ad ſacras Proceſſiones obeundas erant ſtatuti. I. P. num. II.

Proceſſionarium Fratrum Odinis Prædicatorum laudatum. II. 183. & alibi.

Proceſſionarium Forojulienſe a Viro Cl. Fr. Bernardo de Rubeis laudatum. II. 185.

Proficiſcere anima Criſtiana &c. & aliæ antiquæ preces, cum in agone ſui exitus anima anxiatur, earumque antiquus uſus, & explicatio I. 372. & ſeqq.

Pſalmus acutiſſimum telum adverſus dæmonem. II. 338.

Pſalmi, *Exurgat Deus, & diſſipentur inimici ejus &c.* virtus adverſus dæmones. II. 338.

Pſalmi, Evangelia, & orationes lectæ ad infirmum. I. 355. & ſeq.

Pſalmi, & orationes dici ſolitæ ſuper infirmum morientem. I. 376. & ſeq.

Pſalmi cantari ſoliti in Proceſſione, ſeu translatione ſacrarum Reliquiarum. II. 290. & ſeq.

Pſalmi ex antiquo ritu adhibendi in energumenorum exorciſmo. II. 338.

Pſalmi David dæmones terrent. II. 338.

Pſalmi pœnitentiales cum Litaniis aliiſque precibus recitandi in cubiculo infirmi extrema unctione inungendi ex antiquo ritu. I. 331. & ſeq.

Pſalmi ſeptem pœnitentiales cum Litaniis pro infirmis flexis genibus recitandi, ac eorum antiquus ritus. I. 340.

Pſalmi ſeptem pœnitentiales lecti, vel auditi a multis Sanctis morituris. I. 340. Celebre de ea re exemplum S. Auguſtini, & S. Pii Papæ V. I. 340.

Pueris rationis uſum non habentibus extrema unctio non miniſtranda. I. 312. & ſeq. Vide. Parvuli. Infantes.

Puerpera in Veteri Teſtamento a Sanctuario, vel a Templo excluſa, donec complerentur dies purgationis. I. 454.

Puerpera alicubi purificanda cum multo ſociarum comitatu procedit ad Eccleſiam, & ſingulæ geſtant, ac offerunt candelam. I. 457.

Puerpera purificanda cur manu candelam accenſam tenet. I. 457.

Puerpera purificanda an aliquid offerre Sacerdoti benedicenti teneatur. I. 457.

Puerpera benedictionem poſt partum acceptura, ſi ad Eccleſiam ob adverſam valetudinem conferre ſe nequeat, nequaquam domi benedicenda, iis nempe precibus, quæ ſupra puerperas ex Eccleſiæ ritu fundi ſolent. I. 456.

Puerpera illa benedicenda, quæ poſt matrimonium peperit, non vero illa, quæ ex fornicatione, & potiſſimum ex adulterio, aut damnato alias coitu parturiit. I. 458.

Puerpera una cum prole apud Græcos ad Eccleſiam pergit, & quo ritu, ac orationum formula, utraque benedicitur. I. 459. & ſeq.

Puerperæ poſt partum benedictionis ritus, ac formula. I. 453. & ſeq.

Puerperæ poſt partum benedictio non neceſſaria in Novo Teſtamento, eſt tamen laudabilis, & a Patribus apprime commendata. I. 354. & ſeq.

Puerperæ benedictio an ſit juris parochialis, & ab aliis peragi nequeat. I. 455.

Puerperæ benedictio etiam ob eam cauſam fit, ut illa ad Eccleſiam ſe conferat pro incolumitate ſua Deo gratias actura. I. 456.

Puerperis ad Eccleſiam venientibus datus alicubi panis benedictus, quem tamen ſub ſpecie hoſtiæ præbendum vetuit S. Carolus. I. 456.

Puerperarum benedictionis ritus, ac formula apud Græcos. I. 459. & ſeq.

Puerperii Deiparæ Feſtum, ut aliquando celebratum. I. 454.

Purificatio poſt Euchariſticam communionem antiqua in Eccleſia. I. 247.

Purificatio poſt Euchariſticam communionem, cur olim præſcripta. I. 247.

Purificatio poſt Euchariſtiæ communionem a fidelibus accepta ex ritu antiquiſſimo. I. 258. & ſeq.

Purificationis vaſculum, ita a Clerico feminis poſt Communionem miniſtrandum, ut cum primæ porrexerit, ipſa reliquis det, & omnes inter ſe tradant. I. 267.

Purificationis Feſtum Deiparæ Virginis, & varia ad ipſum ſpectantia. Vide. Lupercalia. Candelæ. Cerei. Benedictio. Proceſſio.

Purificationis Feſti Deiparæ Virginis occaſione, aliquando placentæ coctæ, aut ſimila, & miſſæ a fidelibus ſibi mutuo, *honoris ſcilicet prætextu Secundinarum*, ideſt, Puerperii ejuſdem S. Mariæ Virginis. I. 454. Vetuit tamen hunc deinde abuſum Synodus Trullani. ibidem.

Purificatio poſt partum, ſive mulieris puerperæ poſt partum benedictio, an ſit juris Parochialis, & ab aliis peragi nequeat. I. 445.

Pythonici, ſeu Pythones dicti obſeſſi a dæmonio, quando in corpore malum ſpiritum habent divinantem. II. 297.

Pyxis vaſculum, in quo Euchariſtia aſſervatur. I. 248.

Pyxis jam longe ante annum Chriſti milleſimum appellatum vaſculum, in quo Euchariſtia aſſervatur. II. 80.

Pyxis cum ſacra Euchariſtia ſervata aliquando in armario ligneo apud Altare. I. 249.

Pyxidis forma, ac ejus ornatus, in qua Euchariſtia aſſervanda. I. 250. & ſeq.

Pyxidum uſus apud Græcos pro conſervanda ſacra Euchariſtia, quæ peregrinis e longinquo ad loca ſancta pie, religioſeque viſitanda venientibus diſtribuebatur. I. 348. & ſeq.

Q

QUadrageſimæ tempore permiſſum aliquando Monachis veſci ovis, ac lacticiniis. II. 55. Damnata eſt tamen ea quorumdam Caſuiſtarum propoſitio: *Non eſt evidens, quod conſuetudo non comedendi ova, & lacticinia in Quadrageſima, obliget.* ibid.

Quinquageſimæ die vetitus aliquando Monachis ovo-

ovorum, & lacticiniorum eſus. II. 55.
Quæſtores cauſa pecuniæ, & quæſtus, Sanctorum Reliquias circumferentes notati. II.284. & ſeq.

R

RAbanus Maurus Archiepiſcopus Moguntinus, fame Germaniam premente, per omnem regionem miſericordiam prædicari fecit egenis, eleemoſynas pro viribus auxit, pauperibus undequaque venientibus, neceſſarium præſentis vitæ pabulum abundantius ſubminiſtravit. II. 241.
S. Rabulas Abbas Scripturæ verbis utebatur ad coercendos dæmones. II. 326.
Racemi uvarum benedicti aliquando ex Durando die VI. Auguſti, ex quibus populus communicabat. II. 66.
Rami palmarum, olivarum, ſalicum, & diverſarum frondium, ſive etiam flores multiplicium colorum præparati, & benedicti in Dominica Palmarum. II. 177.
Rami palmarum benedicti reſervati pro anno ſequenti ad faciendos cineres, benedicendos, & imponendos ſuper capitibus Fidelium initio Quadrageſimæ. II. 189.
Raptorem inter & raptam matrimonia, dum ipſa in raptoris poteſtate manſerit, irrita. I.328.
Raulini hiſtoria Eccleſiæ Malabaricæ laudata. I. 96.
S. Raymundus Nonnatus Angelorum miniſterio Euchariſtiæ Viatico refectus. I. 6.
S. Raymundus Nonnatus ita dictus, quod ex ſecto matris utero eductus in lucem eſt. I. 57.
Reconciliatio Eccleſiæ violatæ per Sacerdotem ab Epiſcopo delegatum ut peragenda. II. 110. & ſeq.
Reconciliatio Cœmeterii violati, & ejus ritus. II. 126. & ſeq.
Reconciliatio Templi ab hæreticis, vel a gentilibus violati, ut peragenda apud Græcos, & qua formula. II. 109.
Regulæ quædam ad dignuſcendos veros dæmoniacos, & ab Exorciſtis ſervandæ. II. 336.
Regulares ſunt Parochorum ſubſidiarii. I. 343.
Regulares, qui locorum redditibus vivunt, eorumque legatis, & multis eleemoſynis, eorum incolis ſubſidio ſaltem ſpirituali eſſe debent, ubi præſertim læthali morbo laborant. ibid.
Regulares otioſi occaſionem ſæpe dederunt, ut eorum monaſteria ſupprimerentur. ibid.
Regulares Mendicantes ſuam ſedulam operam præſtiterunt, ut Fideles frequentius communicarent. I. 249.
Regulares quicumque a ſæculo ſegregati patrini eſſe non poſſunt in Baptiſmo. I. 65.
Regulares, qui, nulla petita a Parocho venia, Sacramentum extremæ unctionis adminiſtrare præſumunt, præter gravis culpæ reatum, in excommunicationem incidunt Sedi Apoſtolicæ reſervatam. I. 324.
Regulares, aliique Sacerdotes, urgente mortis periculo, & abſente Parocho, impeditoque, recte Sacramentum extremæ unctionis infirmo conferunt. I. 324.
Regulares alicubi quod ſolo Choro contenti nullam afferrent populo utilitatem in Confeſſionibus audiendis, in prædicatione verbi Dei, & in erudiendis adoleſcentibus, occaſionem dederunt, ut eorum Monaſteria ſupprimerentur, redditusque ad alios pios uſus converterentur. II. 155.
Regularibus aliquando vetita Euchariſtiæ adminiſtratio ſine conſenſu Parochi. I. 7.
Regum, & magnorum Principum filii baptizari poſſunt in eorum Capellis, Oratoriiſve. I. 68.
Reis capite damnatis denegatum aliquando Pœnitentiæ Sacramentum. I. 186.
Reis ultimo ſupplitio mox afficiendis extrema unctio non miniſtranda. I. 312. & ſeq.
S. Rembertus Hamburgenſis Archiepiſcopus ſeptimo ante obitum die miniſterium ſacræ unctionis ſibi fieri mandat, & una cum communione Corporis, & Sanguinis Domini, uſque in diem animæ exeuntis de corpore, hoc ſalutare remedium omni die percepit. I. 316.
Reliquia inſignis, notabiliſve, quæ dicta. II.287.
Reliquiæ Sanctorum, & Cruces ſpinis aliquando accinctæ. II. 130.
Reliquiæ, & Imagines Sanctorum de locis ſuis ſuper ſpinas depoſitæ ob res Eccleſiis eorum ſubtractas. II. 274. Sed hic mos deinde improbatus, & omnino ſublatus. ibid.
Reliquiæ Sanctorum aliquando transferri vetitæ. II. 280.
Reliquiæ Sanctorum delatæ in Proceſſione Dominicæ Palmarum. II. 181. & ſeq.
Reliquiæ Sanctorum delatæ a Monachis ſecum, ubi coacti erant Monaſteria ab hoſtibus invaſa relinquere, & fugere. II. 283.
Reliquiæ Sanctorum delatæ aliquando a Monachis per loca varia, ut ex Fidelium oblationibus haberent unde Monaſterii ſui ruinas reſarcirent. II.283. & ſeq.
Reliquiæ Sanctorum delatæ in Proceſſione adverſus hoſtes, ut eorum præſentia territi, ab auſu temerario, bonorumque direptione non ſolum ceſſarent, ſed & ſubita reſtitutione illata Monachis detrimenta cito citius reſarcirent. II. 283.
Reliquiæ Sanctorum ex vicinis Civitatibus ad Sacra Concilia aliquando delatæ. II. 285.
Reliquiæ Sanctorum delatæ in Proceſſionibus Eccleſiaſticis ad avertenda varia iræ Dei flagella. II. 285.
Reliquiæ Sanctorum juſſæ aliquando ab Epiſcopis deferri in Proceſſionibus ad excitandam Fidelium erga Sanctos locorum tutelares devotionem. II. 285. & ſeq.
Reliquiæ Sanctorum in ſacris Proceſſionibus a quibus delatæ. II. 286.
Reliquiæ Sanctorum prohibitæ aliquando transferri ſine conſilio Principis, vel Epiſcoporum, & ſanctæ Synodi licentia. II. 286.
Reliquiæ Sanctorum delatæ in Proceſſione, ubi in aliqua Eccleſia pernoctabant, nuſquam abſque tuta pſallentium, & orantium cuſtodia dimiſſæ. II. 286. & ſeq.
Reliquiæ Sanctorum cum geſtantur in Proceſſione, in Litaniis eorum nomina invocanda. II. 290. & ſeq.
Reliquiæ Sanctorum, ut in Proceſſione geſtentur, debent eſſe omnino approbatæ. II. 287. Et quænam approbatæ cenſeantur. ibid.
Reliquiæ Sanctorum decenter, ac tuto colligatæ, & coopertæ, pectori, vel capiti obſeſſi admovendæ, ſed qua tamen cautione. II. 315. & ſeq.

Re-

Reliquiarum vocabulum, ejuſque ſignificatio. II. 280.
Reliquiarum Sanctorum elevationum exempla antiquiſſima, ac frequentia. II. 280. & ſeq.
Reliquiarum transferendarum mos cur aliquando abrugatus. II. 281.
Reliquiarum translationes Pontificatu S. Gregorii Papæ I. parcius peractæ. II. 281.
Reliquiarum Sanctorum translationi præmiſſum jejunium. II. 286.
Reliquiarum Proceſſioni, translationive, ut induti eſſe Clerici debent, ac Miniſtri. II. 290. & ſeq.
Reliquiarum translatio, ut rite peragatur, quæ ſtatuerit præmittenda, ac ſervanda S. Carolus. II. 289. & ſeq.
Reliquiarum ducentorum, & ſupra, Corporum Sanctorum Martyrum ſolemnis translatio ad Eccleſiam S. Hieronymi Charitatis, earumque depoſitio in Ara maxima ejuſdem Eccleſiæ, qua pompa, ac ritu celebrata. II. 292. & ſeq.
Reliquiarum ſacrarum nundinatores notati. II. 288.
Reliquiis Sanctorum nequa fraus irriperet, ut aliquando ſacræ Synodi providerint. II. 288.
Reliquiis Sanctorum in Proceſſione delatis obviam factæ aliæ Sanctorum Reliquiæ e viciuis Eccleſiis geſtatæ. II. 286.
Reliquiis Sanctorum cum transferrentur, occurſum aliquando cum ſolemni Proceſſione. II. 292.
Reliquiis Sanctorum tempeſtas ſedata. II. 234.
Reliquias Sanctorum transferendi cauſæ variæ, & quænam illæ. II. 283. & ſeqq.
Reliquias Sanctorum cauſa pecuniæ, & quæſtus circumferentes, ad prædicationem non eſſe admittendos, ſtatuit Synodus Pictavienſis anni MC. II. 285.
Reliquias Sanctorum includendi in thecis aureis, argenteiſque uſus quando inceptus. II. 283.
Reliquias venditantes Monachi quidam, veluti Martyrum Reliquias, a S. Auguſtino ſugillati. II. 281.
Ribadeneira Petrus commendat zelum, & charitatem Patrum Oratorii S. Hieronymi Charitatis in adjuvandis ægrotis lue infectis. I. 7.
S. Richardus Ciceſtrenſis Epiſcopus moriens illam Pſalmiſtæ vocem, *In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum*, crebro iterabat. I. 339. Converſus ad Deiparam Virginem corde ſimul, & voce, ad eam dicens, *Maria Mater gratiæ Mater miſericordiæ &c.* paulo poſt ex hac vita migravit. ibid.
Richardus Epiſcopus Ciceſtrenſis moriens petit, ad ſe apportari imaginem Crucifixi, eamque allatam devote complexus, locis vulnerum perinde, ac ſi jam morientem Dominum Jeſum cerneret, pia oſcula affixit. I. 339.
Rituale variis nominibus appellatum. I. P. num. I.
Rituale dictum a Græcis Euchologium. I. P. num. I.
Rituale eſt Liber, in quo ritus, ac cæremoniæ præſcribuntur ad Sacramenta rite adminiſtranda, ac cæteras functiones Eccleſiaſticas rite a Sacerdotibus peragendas. I. P. num. I. & III.
Rituale Romanum explicatum ab Auctore auctoritate primum Concilii Tridentini, ejuſque Catechiſmi, complurium Synodorum Decretis, Summorum Pontificum Oraculis, ſacrarum Apoſtolicæ Sedis Congregationum Reſponſis, variarum Eccleſiarum Ritualium praxi, inſignium Theologorum aſſertis, præſertim vero S. Thomæ doctrina, Actis Eccleſiæ Mediolanenſis S. Caroli, ac BENEDICTI Papæ XIV. ſententia. I. D.
Rituale, ſeu Miſſali a Sacerdote adhibendum, cum eſt aliquid benedicturus. II. 6.
Rituale habere ſecum Parochus debet, cum Sacramenta adminiſtrat, ritusque, & cæremonias in eo præſcriptas ſervare. I. 21.
Ritualis Romani licet magna ſit auctoritas, non ita tamen ei Eccleſiæ ſunt alligatæ, ut non poſſint ſuis Ritualibus uti, modo ritus laudabiles ſint, ac probati, nihilque contineant, quod Chriſtianæ doctrinæ, bonisque moribus adverſetur. I. P. num. XI.
Rituali Romano Gallicana Eccleſia diu adhæſit. I. P. num. V. & ſeq.
Ritualia ab hæreticis confecta. I. 4.
Ritus benedicendi, & imponendi primarium lapidem pro Eccleſia ædificanda a Sacerdote facultatem habente ab Epiſcopo. II. 91. & ſeq.
Ritus benedicendi novam Eccleſiam, ſive Oratorium publicum, ut ibi ſanctiſſimum Miſſæ Sacrificium celebrari poſſit. II. 100.
Ritus reconciliandi Eccleſiam violatam, ſi nundum erat ab Epiſcopo conſecrata. II. 107. & ſeq.
Ritus benedicendi novum Cœmeterium per Sacerdotem ab Epiſcopo delegatum. II. 116. & ſeq.
Ritus reconciliandi Cœmeterium violatum, ſive Eccleſiæ contiguum ſit, ſive ſeparatum, ubi Eccleſia adeſt polluta. II. 126. & ſeq.
Ritus abſolvendi, & benedicendi populos, & agros ex Apoſtolicæ Sedis indulto. II. 129. & ſeq.
Ritum inter, & cæremoniam, quodnam diſcrimen. I. 5.
Ritus ſacri, & cæremoniæ cur ab Eccleſia inſtituti. I. 2.
Ritus ſacri ſunt incitamenta, quibus ad debitum ſuo Numini cultum populi alliciuntur. I. 2.
Ritus ſacri non omnes ab Apoſtolis præſcripti. I. 5.
Ritus ſacri Eccleſiæ uno olim volumine contenti. I. P. num. I.
Ritus illi potiſſimum ſervandi, quos Romana præſcripſit Eccleſia. I. 4.
Ritus varii perperam ab hæreticis invecti. I. 4.
Rituum ſacrorum ignorantia in Chriſtianis notata. I. D.
Rituum ſacrorum notitia, & ſignificatio Chriſtianis, quam utilis. I. D.
Rituum ſacrorum magna, & multiplex utilitas. I. 2. & ſeq.
Rituum Chriſtianorum, & Judaicorum diſcrimen. I. 3.
Rituum varietas, unde orta in Eccleſia. I. 4.
Rituum varietatis quænam cauſæ fuerint. I. P. num. XII.
Rituum diſtinctio inter illos, qui ab Epiſcopo, & illos, qui a cæteris inferioribus Sacerdotibus adminiſtrantur. I. P. num. III.
Rituum Sacrorum Congregatio a Sixto Papa V. inſtituta. I. 5.
Rituum, & caſuum conſcientiæ Congregationes habendæ a Clero in Civitatibus, & Diœceſibus certo deſignato die in unaquaque hebdomada. I. 12. & ſeq.

Ri-

Ritus ſacros Eccleſia a Veteri potius Teſtamento, quam a Gentilibus accepit. I. 2. & ſeq.
Ritus receptos, & approbatoa ab Eccleſia contemnentes excommunicatione perculſi. I. 2.
Ritus proprios unaquæque Eccleſia debet ſervare. I. 2.
Ritus ſacros omittere unm privata auctoritate quis poſſit in caſu neceſſitatis. I. 5.
S. Rocchi imagines ad propulſandam peſtem in veneratione habitæ. II. 263.
S. Rocchi in honorem Altaria, Sacella, ac Templa erecta ob ejus patrocinium ad propulſandam peſtem. II. 263. & ſeq.
S. Roccho honores Sanctis debiti, impenſi, ob Conſtantiæ Urbem a peſte ſervatam. II. 263. Ejus imago omni comitante populo per ipſam Urbem delata, eoque facto, mox peſtis evanuit. ibid.
Rodulphi I. Imperatoris pietas erga Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum. II. 220.
Rogationea dictæ Litaniæ minores, quæ ante Aſcenſionem Domini celebrantur. II. 201.
Rogationum dies jam olim feſtivi fuerunt. II. 203.
Romæ plures Parochiales Eccleſiæ Fonte Baptiſmali deſtitutæ. I. 32. & ſeq.
Romana Eccleſia cæteras omnes ordine, nobilitate, dignitate, loco, ac plenitudine poteſtatis antecellit. I. P. num. IV.
Romana Eccleſia eſt mater omnium Eccleſiarum, a cujus regulis nullatenus licet deviare. I. P. num. VIII.
Romanæ Eccleſiæ præſtantia, in qua ſemper viguit Apoſtolicæ Cathedræ Principatua. I. 4.
Romanæ Eccleſiæ ritus in Officio Miſſæ ſervandus Decreto Concilii II. Bracharenſis. I. P. num. IV.
Romanæ Eccleſiæ antiqua Miſſalia, Ritualia, Antiphonaria, & Martyrologia. I. P. num. V.
Romanæ olim Eccleſiæ mos fuit, ut Presbyteri Cardinales Summo Pontifici in Sacramento Altaris aſſiſterent, & cum eo pariter celebrarent. I. 264.
Romanæ Eccleſiæ conſuetudines in universa Hibernia inſtituit S. Malachias. I. P. num. VIII.
Romani Officii Ritua in Baptiſmi, ac Miſſarum celebratione, & in cantu ſervandus. I. P. num. V.
Romano Rituali diu adhæſit Gallicana Eccleſia. I. P. num. V. & ſeq.
Romani Pontifices quanto ſtudio conati ſint bella, ac diſſidia inter Principes Chriſtianos exorta extinguere. II. 268. & ſeq. Longa itinera ob eam cauſam ab eiſdem ſuſcepta. ibid.
S. Romani imago baptizati a S. Laurentio per effuſionem. I. 41.
Roſa Perſianua Oratorii S. Hieronymi Charitatis Presbyter Romæ Sodalitii Sanctiſſimæ Trinitatis peregrinis excipiendis una cum S. Philippo Nerio, cujus erat a Confeſſionibus, & aliis quindecim Viris laicis Inſtitutor. I. 7.
Roſa Perſianus Presbyter Oratorii S. Hieronymi Charitatis moriturus, cui dæmon ſub ſpecie canis nigri apparuit, S. Philippo Nerio ſibi aſſiſtenti ſe commendat, eumque Sanctum appellat, *Adjuva me Sancte Philippe*. I. 345. Recitata a Philippo, aliiſque adſtantibua Oratione Dominica, & facta Aquæ benedictæ aſperſione, fugato dæmone, liberatus ab ea moleſtia, horribilique viſu, infirmus, magna cum animi tranquillitate e vita migravit Kal. Aprilis anni 1558. ibid.
SS. Roſarii Feſtum, & Officium ab univerſa Eccleſia celebrandum ob reportatas ſæpe victorias in bello adverſus infideles. II. 272.
Rubeis de Bernardus Ordinis Prædicatorum laudatus, II. 184. & alibi.
S. Rumoldi Epiſcopi, & Martyris monitum ad energumenum, quem liberaverat, *Abi ſanus, neque ſceleribus amplius te commacules; at cura, ut poſthac reſipiſcas*. II. 328.

S

SAbbathi jejunium non ubique olim receptum in Eccleſia. I. 4.
S. Sabini Placentiæ Epiſcopi præceptum inundanti fluminis aquæ factum, ut ad alveum ſuum redeat. II. 232.
Sacerdotalis poteſtatis, dignitatiſque celebre encomium a Sancto Ephræm Syro deſcriptum. II. 99. & ſeq.
Sacerdotalium indumentorum benedictio, atque ejus ritus. II. 74. & ſeq.
Sacerdotalium indumentorum benedictio S. Stephano Papæ I. ac Martyri tributa. II. 74.
Sacerdotalium indumentorum benedictionis formula, & explicatio. II. 75. & ſeq.
Sacerdotalium, Leviticorumque indumentorum ſtata benedictio, nulla apud Græcos, ſua tamen quoties Diaconus induit, Sacerdoti benedicenda offert; propriaque Sacerdos aſſumpturus, benedictionis expertia nuſquam relinquit. II. 74. & ſeq.
Sacerdotalibus indumentis, ac locis ſacris adpingi, intexive non debent inſignia, ſtemmatave familiarum. II. 76.
Sacerdos proprius quis intelligendus. I. 274.
Sacerdoa proprius dictus Parochus. I. 20.
Sacerdos, unico præſente Clerico, & etiam ſolus infirmum ungere poteſt. II. 326.
Sacerdos peccati mortalis reua abſtinere debet ab adminiſtratione Sacramentorum. I. 9. Quid agere debet in caſu neceſſitatis, & ubi in actu adminiſtrationis peccati læthalis recordatur. ibid.
Sacerdoti inferiori an poſſit ab Epiſcopo committi benedictio ſacrorum indumentorum. II. 73.
Sacerdoti Sacramentorum, Sacramentaliumque adminiſtratori neceſſaria ſcientia. I. P. num. XIII.
Sacerdoti potius committendum exorcizandi obſeſſos a dæmoniis munus, quam ſimplicibus Clericis. II. 299. Notati Aletenſis Epiſcopus, & Natalis Alexander aliter ſentientes. ibid.
Sacerdotes parati ſemper eſſe debent ad Sacramenta adminiſtranda. I. 10. & ſeq.
Sacerdotes, & Miniſtri Eccleſiaſtici poſiti a Deo diſpenſatores Benedictionum. II. I.
Sacerdotes ſoli apud Græcoa ex antiqua traditione ſunt Exorciſtæ. II. 300.
Sacerdotes plures adhibiti olim Sacramento extremæ unctionis miniſtrando. I. 325. An neceſſarii eſſent. ibid.
Sacerdotes plures licet aliquando in adminiſtranda extrema unctione adhiberentur, unua tamen ſatis eſt ad eam rite, recteque adminiſtrandam. II. 326.
Sacerdotes plures cur aliquando adhibiti in adminiſtranda extrema unctione infirmo periclitanti

tanti

Digitized by Google

tanti. I. 325. Cur deinde unicus adhibitus. 326.

Sacerdotes plures in adminiſtranda extrema unctione exoptant S. Carolus in Concilio Mediolaoenſi Provinciali 111. & Cardinalis Sanctorius in ſuo Rituali. I. 326.

Sacerdotes communionem percipere debent Stola induti. I. 263. & ſeq.

Sacerdotes, ac cæteri Clerici vita functi quibus iodnti veſtibus defercodi ad ſepulturam. I. 393.

Sacerdotes carpuntur, qui in veſte communi Sacramentum Pœnitcotiæ io Confeſſionali ſede adminiſtrant. I. 13.

Sacerdotes notantur, qni pene omnes morbos naturales ad ſupcroaturales referunt, obſeſſuſque a dæmooiis judicant, qui aliquo naturali morbo affecti ſont. II. 307.

Sacerdotum grandis dignitas, ſed grandis ruina, ſi peccaverint. II. 35.

Sacerdotum avaritia, cauſa, ut per unum Sacerdotem extrema unctio periclitanti infirmo adminiſtretur, cum olim plures adhiberentur. I. 326.

Sacerdotibus cavendum, ne pallia Altaris, aliaque cjus ornamenta, ad ornatum feretri, vel tumbæ adhibeantur. I. 387. & ſeq.

Sacerdotum, & Clericorum ſepulturæ locis diſtinctis. I. 392.

Sacramenti nunieu quid apud Anctores profanos ſignificat, quid apnd Patres Eccleſiæ. I. 1.

Sacramenti ſingula verba, quæ ad illius formam, & miniſterium pertinent, attente, diſtincte, pie, atque etiam clara voce pronuncianda. I. 16.

Sacramentum adminiſtraturus, dum procedit, rei, quam tractaturus eſt, debet eſſe intentus. I. 17.

Sacramenta omnia novæ Legis a Chriſto Domioo Inſtitnta. I. 6.

Sacramenta omnia primis ſæculis ab Epiſcopo admioiſtrata. I. 6.

Sacramenta omuia tribus perficiuotur, videlicet rebns tamquam materia, verbis tamquam forma, & perſooa miniſtri cooſereotis Sacrameotum cum iutentione facieodi id, qnod facit Eccleſia. I. 17. & ſeq.

Sacrameota maxima quæque, quæ coodidiſſe Deus dicitur in aquarum ſubſtantia, ut intelligeoda. II. 12. & ſeq.

Sacramenta adminiſtraturns ut prius præparare ſe debeat. I. 11.

Sacramenta in mortali peccato admioiſtrans quoties peccet. I. 10.

Sacramcota dum adminiſtrat Parochus, habere ſecum debet Librum Ritnalem, rituſqne, & cæremonias in eo præſcriptas ſervare. I. 21.

Sacramcota valide cooficiuntur, & adminiſtrantur etiam a malis miniſtris. I. 8.

Sacramenta adminiſtraoda a Sacerdotibus prompto animo. I. 11.

Sacramenta cum adminiſtrantur, explicanda a Parocho, eorum virtus, uſus, utilitas, ac cæremoniæ. I. 15.

Sacramenta gratis adminiſtraoda. I. 20.

Sacramenta Eccleſiæ non ſolum ſine ſimoniæ labæ, verum ctiam ſine avaritiæ ſuſpicioue præbenda. I. 19.

Sacrameota fidelibus alienæ parochiæ non adminiſtraoda, niſi neceſſitatis cauſa, de licentia proprii Parochi, ſeu Ordinarii, I. 20.

Sacramenta dum adminiſtrantur, præſentes eſſe noo debent infideles, hæretici, & Judæi. I. 21.

Sacramenta in mortali peccato exiſtens tangendo an peccet. I. 10.

Sacramentorum præcipui, & ordioarii miniſtri Parochi io ſuis Parochiis. I. 6.

Sacramentorum adminiſtratio, Euchariſtiæ ſcilicet, & Pœnitentiæ aliis etiam indulta. I. 6.

Sacramentorum omois adminiſtratio cum Superpelliceo, & Stola. I. 13.

Sacramentorum virtus, & cæremoniæ, antequam adminiſtrentur, ab Epiſcopo, & Parocho explicanda. I. 21. & ſeq.

Sacramentorum venditio in aliquibus locis aliquando uſitata. I. 19.

Sacramentorum miniſtro cavendum, ne aliquid quavis de cauſa, vel occaſione, directe, vel indirecte, exigat, aut petat. I. 20.

Sacramentorum miniſtro, peracto Sacramento, ſiquid nomine eleemoſynæ, ant devotionis ſtudio, ſponte a Fidelibus offeratur, licet accipere pro cooſuetudine locorum, niſi aliter Epiſcopo videatur. I. 20.

Sacramentorum freqnentiori uſui, qui Romæ cœpit io Eccleſia S. Hierooymi Charitatis aditum aperire, fuit Bonſignorius Cacciaguerra ejuſdem Eccleſiæ Presbyter. I. 249.

Sacramentorum Libri, Sacramentaria appellati. I. P. num. vi.

Sacrameotis adminiſtrandis parati eſſe debeot Sacerdotes. I. 10. & ſeq.

Sacramentis licite adminiſtrandis neceſſaria ſanctitas io miniſtro. I. 8.

Sacramentis miniſtrandis adhibendi plures Clerici, prout loci, & Sacramcoti ratio poſtulabit, decenti habitu, & ſuperpelliceo indoti. I. 13.

Sacramentis quo habitu exteriori, & animi pietate intereſſe Fideles, & ea ſuſcipere debent. I. 20. & ſeq.

Sacramentis adminiſtrandis an inſervire laicus poſſit Sacerdoti. I. 14.

Sacramentis ſingnlis, Sacramentalibuſque adminiſtraodis ſinguli Libri olim aſſigoati. I. P. num. II.

Sacramentarium quid. I. P. num. I.

Sacrameotarium S. Leoni Papæ I. attributum. I. P. num. I.

Sacramentarium Gelaſianum. I. P. num. I.

Sacramentarium S. Gregorii Papæ ab Hugone Menardo Notis illoſtratum. I. P. num. I.

Sacrarinm Baptiſterii. I. 33. & ſeq.

Sacrarinm dictum locus, in quo Euchariſtia aſſervatur. I. 248.

Sacrarum rerum temeratores a Deo ſevere puniti. II. 81.

Sal in Baptiſmo adhibendnm peculiari benedictione ſanctificandum. I. 76. & ſeq.

Sal beoedictum ad uſum baptiſmi nemini tradendnm, ſed ad alios baptizandos ſervandum, aut io Sacrarium abjiciendnm. I. 76. & ſeq.

Sal cur adhibetur in benedictione aquæ, & ejus virtus. II. 11.

Sal in benedictione aqnæ adhibitum, quod utriuſqne natura vicina, & conjunctiſſima eſt, & idem officium, & ſignificatiooem habeot; oam aqua a ſordibus mundat, ſal putredinem fugat; aqua nitorem præbet, ſal ſinceritatem. II. 16.

Sal, & Aqua benedicta in fundatione Eccleſiæ. II. 95.

Salis benedictio ad uſum baptiſmi, & ejus formu-

mula, atque explicatio. I. 89. & ſeq.

Salis benedicti immiſſio in os baptizandi infantis, & quæ ejus ritus formula, & explicatio, I. 89. & ſeq.

Salis uſus in baptiſmo adultorum, I. 150. & ſeq.

Salis benedicendi exorciſmus in Aquæ benedictione, ejuſque explicatio. II. 10. & ſeq.

Salamandra Salvator Presbyter Oratorii S. Hieronymi Charitatis laudatus, ejuſque Additiones ad Exercitia devotiſſima Nicolai Eſchii, I. 249.

Salicum rami præparati alicubi, & benedicti in Dominica Palmarum. II. 177.

Saliva Sacerdotis cur adhibeatur ad aures, & nares baptizandi. I. 96.

Salivæ uſus in adminiſtratione Baptiſmi antiquus. I. 95.

Salve Regina, cum Oratione, *Concede*, & Evangelio S. Joannis, *In principio erat Verbum*, recitata in benedictione novæ navis. II. 32.

Salutatio Angelica, & ejus virtus adverſus diabolum. II. 337. & ſeq.

Sancta Sanctis, Pontifex, ſeu Diaconus alta voce clamabat, quum fideles ad ſacram ſumendam communionem accederent. I. 245.

Sanctiſſimum dicitur Eucharistiæ Sacramentum per excellentiam ſuper alia Sacramenta. I. 242.

Sanctiſſimi Sacramenti Confraternitas inſtituta primum Romæ in Templo Fratrum Prædicatorum S. Mariæ ſuper Minervam, & cur. I. 286. & ſeq.

Sanctorius Julius Antonius S. R. E. Cardinalis laudatus a Paulo Papa V. quod longo ſtudio, multaque induſtria, & labore pleniſſimum Rituale compoſuit. Vide Apoſtolicas Pauli Papæ V. Literas initio Tomi I. hujus Operis præfixas.

Sanctorii Julii Antonii S. R. E. Cardinalis Rituale laudatum. I. 321. & alibi.

Sanctorum ſcripta proprio charactere exarata pro eorum venerandis Reliquiis habita. II. 288.

Sanctorum facta non omnia exigenda ad ſummum rigorem. II. 46.

Sanctorum Reliquiæ ex vicinis Civitatibus ad ſacra Concilia olim delatæ. II. 285.

Sanctorum Reliquiæ delatæ in Proceſſionibus Eccleſiaſticis ad avertenda varia iræ Dei flagella. II. 285.

Sanctorum Reliquiæ delatæ in Proceſſione, ubi in aliqua Eccleſia pernoctabant, nuſquam ſine tuta pſallentium, & orantium cuſtodia dimiſſæ. II. 286. & ſeq.

Sanctorum Reliquiæ, quæ inventæ eſſent in Eccleſiis hæreticorum, aut aliquam falſitatis ſuſpicionem afferrent, Epiſcopis præſentandæ, & igne probandæ. II. 288.

Sanctorum Reliquiæ in ſacris Proceſſionibus a quibus delatæ. II. 286.

Sanctorum Reliquiæ ſpinis aliquando accinctæ. II. 130.

Sanctorum Reliquiæ decenter, ac tuto colligatæ, & copertæ, pectori, vel capiti obſeſſi admovendæ, ſed qua tamen cautione. II. 315. & ſeq.

Sanctorum Reliquiarum approbatio, & de ea Concilii Tridentini Decretum. II. 287. & ſeq.

Sanctorum Reliquiarum translationi præmiſſum jejunium. II. 286.

Sanctorum Reliquiis in Proceſſione delatis obviam factæ aliæ Sanctorum Reliquiæ e vicinis Eccleſiis geſtatæ. II. 286.

Sanctorum Reliquias transferendi cauſæ variæ, & quænam illæ. II. 283. & ſeqq.

Sanctorum Reliquias includendi in thecis aureis, argenteiſve uſus quando inceptus. II. 283.

Sanctorum Imagines, ac Reliquiæ de locis ſuis ſuper ſpinas depoſitæ, ob aliquod earum Eccleſiis damnum illatum. II. 274. Sed hic mos deinde improbatus, & omnino ſublatus. ibid.

Sanctorum imagines an liceat in Altari collocare ſine prævia benedictione. II. 89. & ſeq.

Sanctorum Imagines non prius publice in Eccleſiis exponendæ, niſi probatæ ſint ab Epiſcopo. II. 90.

Sanctorum Imagines poſt earum benedictionem Aqua ſancta aſperſæ. II. 89.

Sanctorum recens canonizatorum Imagines in proceſſione delatæ, & ejus ritus prima origo. II. 264.

Sanctorum Imagines chartaceæ conſumptæ, ad viliores uſus non adhibendæ. II. 286.

Sanctorum chartaceæ Imagines quanta in veneratione habitæ a Sancto Franciſco de Paula. II. 86.

Sanctorum Imaginibus miracula patrata. II. 85. & ſeq.

Sandapilarii qui ita dicti. I. 406.

Sanguinis Baptiſmus, qui ita appellatus. I. 24. & ſeq.

Satanæ opera quodcumque peccatum eſt, cui renuntiare neceſſe eſt. I. 99.

Satisfactio pœnitentis aliquando præmiſſa Abſolutioni. I. 225.

Satisfactio conveniens eſſe debet peccatis, & ob quas rationes. I. 211. & ſeq.

Satisfactoria opera ad tria redacta, quæ ſunt oratio, jejunium, & eleemoſyna, quæque latius explicantur. I. 214.

Saturno in impia Lupercalium celebritate primum homines immolati, deinde vero hominum ſimulacra. II. 167.

Saul an vere fuerit a dæmone obſeſſus. II. 324.

B. Sauli Alexandri Imago, cum inſcriptione in Choro Patrum Oratorii S. Hieronymi Charitatis, quod non ſemel ille in eo loco, qui fuit primum S. Philippi Nerii Oratorium, ſermonem ad populum eo confluentem habuerit. I. 356.

Scandalum aliis afferens, inevitabiles pœnas dabit. II. 158.

Scapulas inter infirmi facta olim in extrema unctione cum ſancto Oleo inunctio. I. 318.

Schedula collo infantis expoſiti appenſa, diligenter ſervanda ab Adminiſtratoribus, Præfectiſque hoſpitalium locorum, ubi infantes exponi moris eſt. II. 347.

Schiſmatici excluſi ab Eccleſiaſtica ſepultura. I. 397. & ſeq.

Scripta Sanctorum proprio charactere exarata pro eorum venerandis Reliquiis habita. II. 288.

Scripturæ ſacræ verbis utebatur S. Rabulas Abbas ad dæmones coercendos. II. 326.

Scrutinia in adultorum baptiſmo, & eorum ritus varii. I. 129. & ſeqq.

Scrutinia in Eccleſia Romana ſeptem in Quadrageſima celebrata. I. 120.

Sebaſtianus molis Adrianæ tibicen frater Oratorii

rii S. Hieronymi Charitatis a diabolo in extremo agone vexatus, & a S. Philippo Nerio liberatus, cum iis deceſſit verbis, *Viva S. Girolamo, viva il P. Filippo, viva l'Oratorio*. I. 346.
S. Sebaſtiani in honorem erecta Templa, & Altaria ob propulſatam peſtem. II. 267.
Secretum Sacramenti pœnitentiæ. I. 189. & ſeq.
Secundinarum, ideſt, Puerperii Deiparæ Virginis Feſtum ut aliquando celebratum, I. 454.
Seleuciani, & Hermiani hæretici, non aquam, ſed ignem eſſe Baptiſmi Chriſtiani materiam, aſſerebant. I. 28.
Sepultura olim in Eccleſiis vetita. II. 118.
Sepultura quando, & ob quas cauſas in Eccleſiis introducta. II. 119.
Sepultura Eccleſiaſtica quibus dari non licet. I. 397. & ſeqq.
Sepultura Eccleſiaſtica neganda infantibus mortuis abſque baptiſmo, ſi de ventre matris mortuæ ſunt extracti, ſecus ſi non ſunt extracti. I. 57. tunc enim una cum matre ſepeliendi ſunt in loco ſacro. ibid.
Sepulturæ, Exequiarum, ſeu anniverſarii Mortuorum Officii cauſa, quicquam paciſci, vel tamquam pretium exigere, cavendum omnino Parochis, aliiſque Sacerdotibus. I. 387. & ſeq.
Sepulturæ locus in Cœmeteriis. I. 391. & ſeq.
Sepulturæ venditio in aliquibus locis jam olim damnata. I. 19.
Sepulturæ in Eccleſias ut ſenſim invectæ. I. 391. & ſeq.
Sepulturæ Sacerdotum, & Clericorum, locis diſtinctis. I. 392.
Serenitas poſtulata, & ſæpe obtenta per ſacras Proceſſiones, Supplicationeſque. II. 230.
Serenitati aeris impetrandæ fieri vel olim ſolitæ pœnitentiales Supplicationes. II. 230.
Severi Patriarchæ Alexandrini Liber de ordine baptiſmi. I. 98.
Siccitas depulſa, impetrata pluvia per Supplicationem S. Porphyrii Gazenſis Epiſcopi. II. 226.
Siccitates depulſæ geniculationibus, & jejunationibus Chriſtianorum, Tertulliani ævo. II. 226.
Sigillum Sacramenti pœnitentiæ. I. 189. & ſeq.
Signa liberationis dæmonum a corpore obſeſſo infallibilia nulla. II. 306. Quæ probabilia cenſenda. ibid.
Signa magica, quæ vomere ſolent dæmoniaci, quomodo in corpus humanum poſſint immitti. II. 326. & ſeq.
S. Simeonis Monachi Trevirenſis precibus frumentum multiplicatum in ſumma annonæ caritate. II. 242.
Simila, & placentæ coctæ, ſibi invicem a Fidelibus miſſæ, prætextu honoris Secundinarum, ideſt, Puerperii Deiparæ Virginis. I. 454. Fuit hic abuſus, quem damnavit poſtea Synodus Trullana. I. 454.
Simoniæ crimen in Sacramento Pœnitentiæ. I. 215. & ſeq.
Simoniæ crimen frequenter in confectione, & adminiſtratione Sacramentorum damnatum. I. 19.
Sinnichia. Vide. Tentoria.
Sirletus Guillielmus S. R. E. Cardinalis, Cardinalibus adnitentibus cum S. Carolo, vix non fuit Summus Pontifex renunciatus. I. 22.
Sirleto Guillielmo S. R. E. Cardinali S. Pius Papa V. examinandum mandat Catechiſmum Romanum. I. 22.
Sixtus Papa V. Inſtitutor Congregationis Sacrorum Rituum. I. 5.
Sociniani inter alios errores Trinitatem, Incarnationem Domini, & Baptiſmum parvulorum impugnant. I. 51.
Spinula Georgius S. R. E. Cardinalis Eccleſiæ, Oratorii, ac Sodalitii S. Hieronymi Charitatis Patronus. II. 294.
Spiritus Sancti Imagines ſuper Baptiſteriis jam olim locatæ. I. 31.
Spiritum infirmitatis habentes, dicti obſeſſi a dæmonio, ob varias infirmitates ab eodem adverſus obſeſſos cauſatas. II. 297.
Sponſores dicti patrini. I. 159.
Sponſus & ſponſa benedicendi a Sacerdote in celebratione matrimonii, a parentibus ſuis ſoliti offerri. I. 446.
Sponſus & ſponſa diligenter inſtruendi, quomodo in matrimonio recte, & Chriſtiane verſari debeant. I. 441.
Sponſus ac ſponſa tenere aliquando ſoliti candelas ardentes ad Miſſam, quæ pro ipſis celebrabatur, & aliquid Sacerdoti offerre. I. 452.
Sponſi qua formula, ac ritu conjungendi a Parocho in matrimonium. I. 447.
Sponſi coronari ſoliti tum in Veteri Teſtamento, tum etiam in Novo apud Græcos, & quonam ritu. I. 452. & ſeq.
Sponſorum dextris ſummitates Stolæ in modum Crucis ſolitæ per Parochum imponi. I. 447.
Sponſorum dextræ ex antiquo ritu jungi in celebratione matrimonii ſolitæ. I. 447.
Sponſorum anuli benedictio, ejuſque impoſitio, ac varii antiqui ritus ad ipſum ſpectantes. I. 448. & ſeq.
Sponſis alicubi proſtratis ad orationem in Miſſa extendi ſolitum ſuper eos pallium, quod quatuor homines tenebant ad quatuor cornua, & antequam diceretur, *Pax Domini*, Presbyter ideſt Parochus varias orationes ſuper eoſdem recitabat. I. 452.
Sponſis legi alicubi ſolitum initium Evangelii S. Joannis, *In principio erat Verbum &c.* I. 451.
Stampa Cajetanus Cardinalis & Archiepiſcopus Mediolanenſis laudatus. II. 288.
Stantes dicti Chriſtiani a ſtando in Oratione. II. 5.
Statio quid, & varia ad eam ſpectantia. II. 150.
Stationes variæ factæ olim ad Feretrum, in quo erat Sacra Euchariſtia, in Proceſſione Dominicæ Palmarum. II. 182.
Stationes variæ factæ ad Crucem in Proceſſione Dominicæ Palmarum, & quibus ritibus. II. 182. & ſeq.
Status animarum Liber ut conficiendus a Parocho. II. 353. & ſeq. Familia quæque diſtincte in Libro ipſo ſtatus animarum ut notanda. II. 354.
Statum animarum deſcribendi forma in Libro Parochiali. II. 353. & ſeq.
S. Stephanus Abbas Obazinenſis Litanias cum aliis, qui ei in commendatione animæ aſſiſtebant, decantans moritur. I. 372.
Stephanum Papam II. Baptiſmum in vino probaſſe, eſt merum commentum. I. 27.
Stemmata familiarum non debent adpingi, intexive Sacerdotalibus indumentis, ac locis ſacris. II. 76.

Digitized by Google

Sterilitas aquarum dicta, quod ſterlles redderent terras, quas irrigabant, ſanata jam olim ſale in eas immiſſo per Heliſæum Prophetam. II. 11. & 16.

Steriles terræ factæ, maledictæ ab Epiſcopis, vel Eccleſiaſtico Interdicto ſuppoſitæ. II. 131. & ſeq.

Stola cum Superpelliceo adhibenda in omni Sacramentorum adminiſtratione. I. 13.

Stola, & Superpellicium adhibendum a Sacerdote Euchariſtiam extra Sacrificium miniſtraturo. I. 260.

Stola adhibenda a Sacerdotibus, dum Euchariſtiam percipiunt. I. 263. & ſeq.

Stola violacea in adminiſtratione Baptiſmi quando deponitur a Sacerdote, & aſſumitur Stola alba. I. 102. & ſeq.

Stola violacea, quando in albam mutanda in adminiſtratione baptiſmi juxta ritum Ambroſianum. I. 92.

Stola alba adhibenda a Parocho cum ſuperpelliceo in exequiis parvulorum. I. 423. & ſeq.

Stola injecta capiti mulieris energumenæ, Sanctus Pius Papa V. eam a dæmonio obſidente liberavit. II. 329.

Stola injecta collo dæmonis gigantis ſpecie apparentis, illum S. Conteſtus Epiſcopus Bajocenſis per Urbis vicos, & plateas tanquam canem poſt ſe traxit. II. 329.

Stola indutus S. Norbertus exorciſmum agere aggrediebatur. II. 329.

Stolæ pars extrema ſuper inſantem baptiaandum poſita a Sacerdote, dum eum in Eccleſiam introducit. I. 92.

Stolæ, qua Exorciſta in exorcizatione utitur, extrema pars circumponenda ad collum obſeſſi. II. 328. & ſeq.

Stolæ ſummitates in modum Crucis ſponſorum dextris ſolitæ per Parochum, qui eos matrimonio jungit, imponi. I. 447.

Stolæ duæ diſtinctæ adhibendæ ad uſum baptiſmi, una violacea, altera alba. I. 79.

Supercilia oculorum etiam olim inuncta ſacro Oleo in extrema unctione. I. 318.

Superpelliceum adhibendum cum Stola in omni Sacramentorum adminiſtratione. I. 13.

Superpelliceum, & Stola violacea adhibenda a Confeſſario, dum audit confeſſiones, prout nempe tempus, vel locorum feret conſuetudo. I. 197. & ſeq.

Superpelliceum cum Stola violacea ab Exorciſta adhibendum cum ad exocizandum accedit. II. 328. & ſeq.

Superpelliceo, & Stola pro ratinne temporis in omni benedictinne extra Miſſam uti debet Sacerdos, niſi aliter in Miſſali notetur. II. 5.

Superpelliceo, & Stola indutus eſſe debet Sacerdos Euchariſtiam extra Sacrificium miniſtraturus. I. 260.

Supplicationes appellatæ Proceſſiones. II. 152.

Supplendi omiſſa ordo ſuper baptizatum. I. 173. & ſeq.

Suſceptores dicti patrini. I. 59.

Suſpenſionis definitio ſecundum hodiernam Eccleſiæ praxim. I. 239.

Suſpenſionis abſolutio extra, vel intra Sacramentalem confeſſionem. I. 239. & ſeq.

Symbolum Fidei dictum a Sacerdote cum ſuſceptoribus baptiaandi, cum Eccleſiam ingreſſi procedunt ad Fontem. I. 92. & ſeq.

Symbolum Fidei, & Oratio Dominica, cur in adminiſtratione baptiſmi recitata. I. 93. & ſeq.

Symbolum, atque Oratio Dominica a baptizandis adultis recitata. I. 158. & ſeq.

Symbolum Apoſtolorum, ac Oratio Dominica ſunt noſtræ Fidei, Spei, & Charitatis compendia. I. 60.

Symbolum quale traditum baptizandis. I. 158. & ſeq.

Symbolum Apoſtolorum, quod Fidei Profeſſionem in ſe contineat, ac Fidem excitet, in exorciſmo adhibetur, ut ipſis Fidei articulis in Symbolo contentis diabolus propulſetur. II. 338.

Symbolum Nicænum, Conſtantinopolitanumve tradi ſolitum baptizandis in Eccleſia Orientali, & etiam aliquando apud Latinos. I. 158. & ſeq.

Symbolum aliud a Nicæno per quemlibet componi, rigidiſſime vetuit Œcumenica Synodus Epheſina. I. 158.

Symbolum blaſphæmum Theodori Epiſcopi Mopſueſteni adhibitum in baptiſmo a ſectatoribus hæreſiarchæ Neſtorii. I. 158.

Symboli publica recitatio fieri ſolita a competentibus coram omni populo. I. 158. & ſeq.

Symbolum S. Athanaſii, & ejus virtus adverſus diabolum. II. 338.

T

TAbernaculum in quo Euchariſtia aſſervatur. I. 248.

Tabernaculum, in quo aſſervari ſolet Pyxis cum ſacra Euchariſtia, conopæo decenter ornatum, atque ab omni alia re vacuum in Altari majori, vel in alio, quod venerationi, & cultui tanti Sacramenti commodius, aut decentius videatur, collocandum. I. 251. & ſeq.

Tabernaculum, in quo incluſa eſt Pyxis cum ſacra Euchariſtia, clave obſerandum. I. 251. Ejus forma, & ornatus. ibid. & ſeq.

Tabernaculi, ſeu Oſtenſorii forma, ubi includitur Euchariſtia geſtanda in Proceſſione Sanctiſſimi Corporis Chriſti. II. 216.

Tabernaculi, ſeu Vaſculi benedictio pro ſacroſancta Euchariſtia conſervanda, ejuſque formula, ac ritus. II. 79. & ſeq.

Tabernacula in medio Altari poſita, in quibus aſſervantur Pyxides cum ſacra Euchariſtia. I. 249. & 251. & ſeq.

Tabula ſecunda poſt naufragium deperditæ gratiæ dictum a Patribus Pœnitentiæ Sacramentum. I. 184.

Tales Mileſius aquam eſſe omnium rerum principium docuit. II. 225.

Taraſius Patriarcha Conſtantinopolitanus ſanctitate, & doctrina conſpicuus, ejuſque oratio in apertione, ſeu reconciliatione Eccleſiæ ab hæreticis profanatæ. II. 116.

Te Deum laudamus, ſibi a toto Clero decantari juſſit moriens S. Ferdinandus Rex Caſtellæ, & Legionis. I. 371.

Te Deum laudamus in abſolutione, & benedictione populorum, & agrorum ex Indulto Apoſtolicæ Sedis cantandus. II. 141. & ſeq.

Te Deum laudamus, Hymnus cantari ſolitus in Proceſſione pro gratiarum actione. II. 278. & ſeq. Varia ad comprobandum eum ritum exem-

exempla. ibid. atque in aliis Commentariorum locis.

Te Deum laudamus, Hymnus cantari ſolitus in Proceſſione, translationeve ſacrarum Reliquiarum. II. 290. & ſeq.

Tempeſtas multipliciter accepta, ſed in Rituali tamen idem eſt, quod procella, turbo, grando, & generaliter quivis Cæli inquietior ſtatus. II. 233.

Tempeſtas ſæpe ſigno Crucis depulſa. II. 234.

Tempeſtas maris aliquando Olei benedicti virtute ſedata. II. 70.

Tempeſtas ſæpe precibus, proceſſionibus, ſupplicationibusque ſedata. II. 233. & ſeq.

Tempeſtas depulſa campanarum pulſatione, II, 234. & ſeq.

Tempeſtas ſedata orationibus, & benedictione Sancti Leobini Carnotenſis Epiſcopi. II. 233.

Tempeſtas depulſa Litaniis a S. Theotonio Canonico Regulari recitatis. II. 233.

Tempeſtates an excitari poſſint a dæmonis miniſtris magis, veneficiſve. II. 237.

Tempeſtates ſedatæ candelis ſtata Eccleſiæ cæremonia, peculiarive Sanctorum prece benedictis, ſive cereis Agnis rite a Summo Romano Pontifice conſecratis, vel Sanctorum Reliquiis. II. 234.

Tempeſtates patrocinio B. Genoveſæ depelli ſolitæ, pulſatis campanis, donec cerei ſuper ejus Templum appareant. II. 235. & ſeq.

Templum ob perpetratam in eo cædem aliquandiu clauſum, & intermiſſa in eo Divinorum Officiorum celebratio. II. 129.

Templi inambulantis ſpeciem Sacra Proceſſio præſefert. II. 164.

Templi materialis dedicatio repræſentat dedicationem Templi ſpiritualis. II. 105.

Templa, & Altaria erecta in honorem Deiparæ Virginis, atque aliorum Sanctorum ob ſæpe propulſatam eorum interceſſione peſtem. II. 266. & ſeq.

Templa ab hæreticis, ſeu gentilibus profanata, reconciliari ſolita apud Græcos. II. 109. & 116.

Tentoria, & ſinnichia, ſeu zynicba magni umbraculi, ſeu tabernaculi ſpeciem referentia, in Proceſſionibus ſacris geſtata. II. 163.

Terra ſparſa ſuper cadaver in ejus exequiis. I. 413.

Terra Interdicto Eccleſiaſtico perculſa, effecta ſterilis. II. 131.

Terra Britonum ſterilis reddita, & infructuoſa, habitatores vero mille modis morborum devorati, ob maledictionem in ipſam Terram illatam a S. Maclovio Epiſcopo. II. 132.

Terræmotus ut olim propulſatus Conſtantinopoli tempore Theodoſii Imperatoris. II. 275.

Teſtamenta aliquando, noniſi præſente Parocho, condita. I. 352.

Teſtamentis condendis ne ſe Confeſſarii implicarent, monuit S. Philippus Nerius. I. 346.

Teſtamenti factio ſuggerenda infirmo. I. 352. & ſeq.

Teſtamento veteri tantum præſtat novum, quantum veritas umbræ, & figuris. I. 3.

Teſtificationis genus nullum e Libris ſuis deſcriptum cuiquam tradendendum a Parocho, niſi Epiſcopi conceſſu, & niſi ſcriptum aliquod ſit, quo petenti teſtificatio fiat de ejus ætate, vel natalibus. II. 342.

Teſtificatio fieri gratis a Parochis debet, ſi fieri gratis ſolita ſit. II. 342.

Thalamus commune conjugis utriuſque cubiculum, per translationem pro ipſis nuptiis, atque adeo pro ipſo connubii jure acceptum. II. 29. Sumitur etiam pro lecto, in quo conjuges quieſcunt. ibid.

Thalami benedictio, & ejus formula, ac ritus. II. 29. & ſeq.

Thalami benedictio cum aſperſione aquæ benedictæ, & incenſatione. II. 30. Facta cum benedictione panis, & vini. ibid.

Thalami benedictio a quocumque Sacerdote peragi poteſt. II. 31.

Thalami benedictio facta aliquando ſponſo, ac ſponſæ ſedentibus, vel jacentibus in lecto, & quo ritu, atque orationum formula. II. 30.

Theatrum locus, ubi dæmones hominum corpora invadunt. II. 319.

Thecarum aurearum, & argentearum uſus cum Reliquiis Sanctorum in eiſdem incluſis quando inceptus. II. 283.

S. Thecla Virgo, & Martyr de tribus tormentis a Domino liberata, & quæ illa. I. 375.

Theodori Cantuarienſis Epiſcopi Pœnitentiale, laudatum. I. 223.

Theodori Mopſueſteni Symbolum blaſphæmum, in quod hæreſiarchæ Neſtorii ſectatores baptizari ſolebant. I. 158.

Thomas Eboracenſis Epiſcopus laudatus, quod vitæ ſalutem contempſerit, proponentibus medicis, quod non convaleſceret, niſi per coitum, quod ille facere tamen renuit. I. 349.

S. Thomas Aquinas Auctor Officii SS. Corporis Chriſti. II. 208.

S. Thomæ Aquinatis doctrinæ Romani Pontifices Maximi perhonorifica paſſim dederunt teſtimonia, eique ſemper adhæſit BENEDICTUS Papa XIV. candide profitens, ſi quid boni in multis Libris, quos ſcripſit, reperitur, totum eſſe tanto Præceptori adſcribendum. I. D.

Thomaſii Cardinalis modeſtia inſignis in Proceſſionibus obeundis. II. 160.

Thurificatio in cubiculo infirmi extrema unctione inungendi. I. 328.

Thus in exequiis defunctorum antiquo Eccleſiæ ritu adhibitum. I. 411. An benedici prius debeat. ibid. & ſeq.

Tonitrua tempeſtatem concitantia S. Leobinus Carnotenſis Epiſcopus, orationibus, & benedictione facit quieſcere, & in priſtinam tranquillitatem aeris quaſſationem redire. II. 233.

Tournon de Cardinalis, & ejus Decretum de adhibenda ſaliva in baptiſmo Sinenſium laudatur. I. 95. & ſeq.

Translatio Reliquiarum, ut rite, ſancteque peragatur, quæ ſtatuerit præmittenda, ac ſervanda S. Carolus. II. 289. & ſeq.

Translatio ſolemnis Reliquiarum ducentorum, & ſupra, Corporum Sanctorum Martyrum ad Eccleſiam S. Hieronymi Charitatis, earumque depoſitio in Ara maxima ejuſdem Eccleſiæ, quo ritu celebrata. II. 292. & ſeqq.

Translationes Reliquiarum. Vide. Reliquiarum translationes. II. 281.

Tribulatio quid apud Scriptores Eccleſiaſticos, & ejus diviſio in publicam, & privatam. II. 273.

Tribulationes æquanimiter a Chriſtianis perferendæ. II. 273.

Tri-

Digitized by Google

Tribulatinnum utilitates peculiari npnſculo explicuit ooſter Cacciagnerra anno MDLIX. quod Magiſter Sacri Palatii Apoſtolici ejus temporis, ubi ſacultatem illud imprimendi typographis almæ Urbis dedit, dixit *pio admodum, & chriſtiano ſpiritu editum a Reverendo Domino Bonſignore Cacciaguerra, Viro inſigni animarum zelo, & charitate prædito*. II. 273.

Tridentini Concilii præceptum, ut in Sacramentorum adminiſtratione, explicetur a Parocho eorum virtus, uſus, utilitas, ac ſacræ cæremnniæ. I. 15.

SS. Trinitatis imago ut benedlcta Romæ in Eeclefia S. Laurentii in Damsſo. II. 88.

Triſagio cælitus accepto propnlſatus terræmotus Conſtantinopoli tempnre Theodoſii Imperatoris. II. 875.

Turcarum Imperatoris Aula cur Porta appellata. II. 185.

Turriculum dictum locus, in quo Euchsriſtia aſſervatur. I. 848.

Turris, & turriculum, dictum locus, io quo Euchsriſtis eſt incluſa. I. 248.

Turrim auream ad aſſervandum Cnrpus Dnmlni fecit jam nlim quidsm Felix Bituricenſis Epiſcopus. I. 248.

Turrim quoque anream ad aſſervandum in eautique Corpus Chriſti, quam ad vntum ſuum ſabricari ſecit, ſuper Altare poſuit S. Mariæ Remenſis Eccleſiæ quidam Laudo Archiepiſcopus Remenſis. I. 848.

Tyberis ſub Gregorio Papa II. alveum ſuum ob nimias pluvias egreſſus, mnros Urbis ſuperavit, domos evertit, mortaleſque multos ſuſtulit, II. 830.

V

VAs nullum aliud in Tabernaculo Altaris apponendum, præter illud, in quo extat ſacra Euchariſtia. II. 251. & ſcq.

Vaſa quælibet rebus divinis deſtinata, benedici pnſſe, & par eſſe, ut benedicantur, tametſi non neceſſarium ſemper, nonnulli recte opinantur. II. 80.

Vaſorum, indnmentorumqne Eccleſiaſticorum ad Sacrificii uſum benedictio, ad quem ſpectct. II. 72. & ſeq.

Vaſcuinm, ſeu cochleare ex argento, vel alio metallo nitidum ad aquam baptiſmi ſundendam ſuper caput baptizandi, nulli alii debet uſui eſſe. I. 78.

Vaſculum cum ſale benedicendo, vel jam benedicto, ad uſum baptiſmi præparandum. I. 78.

Vaſculnm, in quo Euchsriſtia aſſervatur, jsm olim variis nominibus appellatum, nempe, *Chriſmale*, *Myſteriale*, *Euchariſtiale*. II. 80.

Vaſculi pro ſacroſaucta Euchariſtia conſervanda benedictio, ejuſque formula, ac ritns. II. 79. & ſeq.

Vaſcula Oleorum ſanctorum, & Chriſmatis quot habenda, & cujus debent eſſe materiæ, & formæ. I. 71. & ſeqq.

Vaſculs ſacrorum Oleorum in loco proprio, honeſto, ac muodo, ſub clave, ac tuta cnſtodia decenter aſſervanda. I. 74. & ſeq.

Vaſculs ſacri Olei Catechumenorum, & Chriſmatis præparanda ad baptiſmum. I. 77.

Velamen baptizato inſanti impoſitum, a candida veſte diſtinctum, & quibus aliis nominibus appellatum. I. 111.

Velamen ſeminarum ſponſarum capiti impoſitum, ut noverint ſe viris ſuis eſſe ſubjectas, & humiles. I. 451.

Velum purpureum expandi aliquando ſolitnm ſnper ſpnnſum & ſponſam in ſignum pudnris. I. 451.

Velum, ſeu ſudariolum, & quatenus hoc non placeret, Julius unns exigi ſolitus aliquando a Parochis quibuſdam pro Cruce, quæ occaſione extremæ unctionis deſertur ad infirmos. I. 327. Sed damnavit hanc tandem conſuetudinem Sacra Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum Congregatio die 24. Maji MDCCX. I. 387.

Veniæ facilitas incentivum tribuit delinqnendi. I. 218.

Verecundiæ virtus non ſolum in factis, ſed etiam in ipſis ſpectatur ſermonibus, ne modum progrediaris loquendi, nequid indecorum ſermo reſonet tuus. II. 157.

Veſperæ Officii deſunctorum. I. 417.

Veſpilliones qni ita dicti. I. 413.

Veſtis candida baptizato impoſita, & ejus ritus ſignificatio. I. 111.

Veſtimenta Eccleſiæ, in quibus Domino miniſtratur, & ſacrats debent eſſe, & honeſta, quibus aliis uſibus nou debent frui, quam Eccleſiaſticis, & Deo dignis officiis, quæ nec ab aliis debent contingi, aut ferri, niſi a ſacratis hominibus. II. 74. Vide. Indumenta. Vide. Benedictin Indumentorum.

Vexati dicti obſeſſi a dæmonio propter tormenta, quibus a dæmnne afficiuntur. II. 297.

Vexilla varis, & inſignia in Proceſſionibus Eccleſiaſticis. II. 163.

Viaticum, & ejus varia ſignificatio. I. 279. & ſcq. Accipitur hodie pro Euchariſtia, quæ ad brevi morituros deſertur..ibid.

Viaticum ſacratiſſimi Corporis Chriſti ſummo ſtudio, ac diligentia ægrotantibus opportuno tempore procurandum, ne ſnrte contingat, illos tanto bono, Parochi incuria privatos decedere. I. 879. & ſeqq.

Viaticum, quando miniſtrandum Infirmo. I. 281.

Viaticum poteſt brevi morituris dari non jejunis. I. 882. & ſeq.

Viaticum datum aliquando poſt extremsm unctionem. I. 303. & ſeq.

Viaticum ab aliquibus olim in Eccleſia ſnmptum. I. 296.

Viaticum, & extrema unctio in caſu neceſſitatis adminiſtrari pnteſt a quolibet Sacerdote, inſcio Parocho. I. 80.

Viaticnm adminiſtrare an teneatur Parochns peſtc infectis. II. 257.

Viaticum qua verborum formula præbendum. I. 194. & ſeq. An varianda, ubi in ſumma dignitate Eccleſiaſtica, læcularive conſtitutis præbetur. I. 295. & ſeq.

Viaticum Sanctiſſimi Corporis Chriſti quibus minime præbendum. I. 283.

Viaticum ab aliquibus ſanctis Viris ſumi aliquando ſolitum non in proprio cubiculo, ſed in Eccleſis. I. 296.

Viaticum aliquando ſnmi ſolitum ſub utraque ſpecie. I. 896.

Viatico adminiſtrando variæ preces, & orationes

nes præmiſſæ. I. 294. & ſeq.
Viatico præmiſſa injuriarum venia. I. 296.
Viæ ut ornandæ in Proceſſione Sanctiſſimi Corporis Chriſti. II. 214. & ſeq.
Viæ in Proceſſione, translationeve ſacrarum Reliquiarum, ut ornandæ. I. 290. & ſeq.
Victorelli fœda opinio ajentis, ſi ſæcularis femina unctione extrema linienda ſit, ipſam prope umbilieum eſſe liniendam, quod is locus luxuriæ ſedes in feminis eſt. I. 319. Sed hæc opinio omnino improbanda, ac diris omnino vovenda. ibid.
Vigilantius venerationis ſacrarum Reliquiarum impugnator a S. Hieronymo confutatus. II. 293.
Vigiliæ nocturnæ ſactæ olim a fidelihus ad Corpora Defunctorum in Ecelesiis expoſita. I. 416. Inde ortum Officium Defunctorum. ibid.
Vindicta, virgula Prætoria, qua tangebatur caput ſervi, qui manumittebatur, cur ita appellata. I. 234. & ſeq.
Vineas benedicendi ritus. II. 33. & ſeq.
Vinum nuvum ex uva recenti expreſſum, liquatum aliquando alicubi in Calice die VI. Auguſti, II. 65.
Vinum benedici ſolitum in Feſto S. Blaſii. II. 64.
Vini, & panis benedictio una cum benedictione thalami, ex euque bibebant, manducabantque conjuges. II. 30. & ſeq.
Vini benedictio in Feſto S. Joannis Evangeliſtæ uſitatiſſima in Germania. II. 63. & ſeq.
Vino benedicto patrata miraeula. II. 64.
Violatio Eccleſiæ quot modis poteſt coutingere, II. 108. & ſeq.
SS. Virginum Imagines jam olim in Eccleſiis depictæ. II. 88.
Virtualis ſaltem intentio neceſſarla ln adminiſtratione Sacramenti cum intentione faciendi id, quod in eo facit Eccleſia. I. 17.
S. Ualrici Anguſtenſis Epiſcopi ritus varii in Dominica Palmarum ſervati. II. 187.
Umbilicum etiam olim ſacro Oleo inunctum in extrema unctione. I. 318. Loco umbilici facta in ſeminis unctio *in pectore*, *circa guttur*, *unctio gulæ in mento*, ex antiquo Monaſtico Anglicano. I. 318.
Unctio baptizandi infantis in pectore, & inter ſeapulas in modum Crucis facienda a Sacerdote cum Oleo Catechumenorum ante baptiſmum, & ſub qua formula. I. 100. & ſeq.
Unctio extrema. Vide. Extrema Unctio.
Urbanus II. præcipuus Romanus Pontifex, qui bellum adverſus Mahumetanos pro recuperanda Terra ſancta inſtituit. II. 271.
Urbanus Papa IV. Inſtitutor Feſti Sanctiſſimi Corporis Chriſti, & qua ad ipſum inſtituendum occaſione adductus. II. 207. & ſeq. & 209. An etiam Proceſſionis Inſtitutor ibid.
Urbs univerſa exhilarata ob recuperatam ſanitatem BENEDICTI Papæ XIV. I. D.
Urceus adhibitus vel primis ſæculis iu conferendo Baptiſmo per effuſionem. I. 41.
Urſaya Dominicus, ejuſque aſſentatio. II. 288.
Uvæ benedictio die VI. Auguſti tum apud Latinos, tum apud Græcos, & quo ritu peragi ſolita. II. 65. & ſeq.
Uvarum, & fabarum benedictio antiqua. II. 35.
Uvarum acini ut benedicti die VI. Auguſti, & diſtributi omuibus de couventu in Choro exiſtentibus, & laicis in Eccleſia. II. 65.
Uvarum racemi aliquando, teſte Durando, benedicti die VI. Auguſti, ex quibus populus communicabat. II. 66.
Waldenſes hæretici Aquæ benedictæ irriſores. II. 8.
Waldenſium error circa ſanctitatem miniſtrorum in conferendis valide Sacramentis. I. 8.
Walfridi error in improbanda agni paſchalis benedictione. II. 50.
Wicleffiſtæ hæretici beuedictiones aquæ, ſalis, vini, panis, olei, cereorum, & ſimilium, eſſe veram praxim uecromantiæ, perperam, impieque aſſerebant. II. 8.
Wicleffiſtarum error volentium, ut miniſtri Sacramentorum ſint e numero Prædeſtinatorum ad couferenda valide Sacramenta. I. 8.

X

XEnodochiis mercenarii inſervientes notatl, quod præcipiti feſtinatione vix mortuos e lectis abripiunt, & ad locum mortuis deſtinatum deferunt, ubi deinde adhuc vivi reperti ſunt. I. 384. Varia de ea re exempla horrenda a S. Camillo de Lellis relata. ibid. & ſeq.

Z

S. ZEpherinus Papa quem adulteris Epiſcopl Africacani clauſerant pœnitentiæ locum, aperuit, Decreto de ea re edito, quod recenſet Tertullianus. I. 185.
S. Zenobius Epiſcopus Florentinus a vexatione dæmonis liberat quemdam puerum, quem cum mater quadraginta vicibus in nocte vocitata ab eo potaſſet, & iterum potum peteret, attediata potum obtulit cum ira dicens, *bibe in nomine diaboli*, & ex hinc dæmon illum invaſit. II. 299.
Zinica. Vide. Tentoria.
Zoſopoli Piſidiæ Civitate Imago S. Mariæ ex picta manu ſua unguentorum ſcaturiginem ſolita aliquando emittere. II. 87.
Zuccheri Agapitus Oratorii S. Hieronymi Charitatis Presbyter, & ejus ſumma diligentia laudata. II. 295.

FINIS INDICIS TOTIVS OPERIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Google